

MAGYARORSZÁG

GEOGRAPHIAI SZÓTÁRA

KIADTA

GÉNYES BÉNYÓ

I. KÖTET.

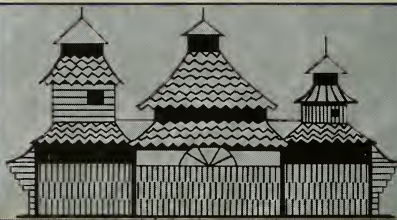
PESTEN, 1851.

NYOMATOTT KOZMA VASZURNÁL.

EX
LIB
RIS

PAUL R. MAGOCSI

**A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése
és az Állami Könyvterjesztő Vállalat közös kiadása**

Felelős kiadó Zöld Ferenc és Dr. Török Ottó

Felelős szerkesztő Dr. Kollin Ferenc

A kötetet Sebestyén Lajos gondozta

**Készült a Szegedi Nyomdában, 1984-ben,
84-2624-es munkaszámmal.**

Felelős vezető Dobó József igazgató

ISBN 963 02 2700 2

ISSN 0231 1518

MAGYARORSZÁG

GEOGRAPHIAI SZÓTÁRA,

MELLYBEN MINDEN VÁROS, FALU ÉS PUSZTA, BETÜREND BEN
KÖRÜLMÉNYESEN LEIRATIK.

KIADTA

FÉNYES ELEK.

I. KÖTET.

PESTEN, 1851.
NYOMATOTT KOZMA VÁZULNÁL.

Digitized by the Internet Archive
in 2016

A.

Aba, magyar falu, Székesfejérvgyében, egy homokos térségen, 499 kath., 1245 ref., 18 evang., 98 zsidó lak.; kath. és ref. anyaszentegyházal. Tágas legelőjén a marha- és birka-tartás virágzik; szőlőskerteket mivel; nádlőrétjei vannak. F. u. többen. Fejérvárhoz 2¹/₂ óra. Ut. p. Sár-Keresztúr.

Aba, pusztá, Komárom vgyében, az ó-gyallai határral van egybeolvadva. 1655. Zsibrik Dániel, Pozsár Lukács magvaszakadtával Aba pusztába beigtattatik; ennek Csajághy György, mint Konkoly örökös ellenmondván. És ennélfogva Csajághy György többek magvaszakadtával fele pusztának birtokába beigtattatik.

Aba, pusztá, Szabolcs vgyében, Nyir-Adonyhoz nem messze: 18 r., 106 g. kath., 25 ref. lak. F. u. Bégányi, Bezdédy, Désy, Finta, Gencsy, Guthy, Jósa, Jármy, Katona, Lónyay, Mészáros, Osváth, Péchy, Pálfy, Rövid, Somosy.

Abád, magyar falu, Heves vgyében, a Tisza partján, kevés homokdomboktól körülvéttelve, ut. postája Bánhalma. Népeisége 1700, kik 100 kath. kivéve reformátusok, anyatemplommal, egy cifra malommal 4 köre, és víz húzó géppel, sör- és pálinkagyárral. Határa 7887 hold és 723 □ öl, mellyből szántó föld 2821 h. 690 öl, közlegelő 1611 h. 1198 □ öl, szőlő 325 h. 873 □ öl, erdő semmi; a Tisza rétje, melly vízjárta 2097 h. 970 □ öl. Urbériség 563 h. szántó,

241¹/₂ h. rét. Majorsági szántó 1347 h. 1135 □ öl. Földe fekete homok, melly rozst és zabot legjobban terem. Birja ³/₄ét b. Orczy László (s ezt Lejeune Arnold ur haszonbérli) ¹/₄ részt a roffi Borbély család.

Abafalva, Gömör vármegyének volt putnoki járásában, rónaságon, Miskolcz felé vivő országúthoz közel nyugotra; a határán keresztül folyó Sajóviz keleti oldalán alólról Bánréve, felülről Szentkirály helységek szomszédságában fekszik. Diszesíti ezen helységet Abafi Károly kir. tan. kastélya, csinos épületekkel terhelt udvara, s szép izlésü kerte. Van itt a rom. katolikusoknak templomjok, kis-sé emelkedett dombon, a falu felső végén. Lakosok száma 468, ezek közül férfi 190, asszony 187, — r. kath. 380, evang. 22, református 6 (az öszveg ki nem ütését a születeknek be nem számítása teszi) mindnyájan magyar nyelven beszélnek.

Van az egész helységben 5⁶/₈ urbéri házhely, 34³/₈ majorsági, 32 zsellér és 360 hold erdő s legelő. Igen jó búzatermő földe, s marhabizlató legelője; a juh s más ehez hasonlók tenyészése fényvel üzetik. A helység nagyobb részit, az érdeklött országút nyugat oldaláni úgynevezett vigyorgó korcsmát is egészen Abafi Károly úr birja; a helység más részeinek pedig Abafi Gusztáv és Keviczki Károly urak tulajdonosai.

Abaj-Homok, pusztá, Zemplén vgyében, szép kaszálló rétekkal,

Újhelyhez 2 óra, a sárospataki kath. plebánia birtoka.

Abaliget, magyar falu, Baranya vgyében, hegyek közt, St. Lőrinczhez 2 órányira, 702 kath., 2 zsidó lak., kik általában magyarok, de vannak köztök németajkuak is. Kath. paroch. templom, s jó karban levő iskola. Határa 3382⁵/_{hold}, mellyből 941 h. szántóföld, 221 hold rét, 132 hold szőlő, 149 hold legelő, 1938 hold erdő. Ebből majorság 5 h. belső telek, 19²/_{h. szántóföld}, 1938 h. erdő. Földje csak középtermésű, s főleg rozsot terem. Nevezetes e helység barlangjáról, friss kifolyó vízzel. Hossza $\frac{3}{4}$ óra járás, végén egy mérhetlen tó; a barlang kőszikla, s a p a p l y u k n a k nevezetik. — Van itt még más nevezetesség is, és ez az úgynevezett Sárkánykútja, mellynek vize majd teljesen elapad, majd megint főkép égháború előtt nagy morajjal kitor és buggyan. A német lakosok közül többen faczipők készítésével foglalkodnak. Fája és kőve jó mézvégetésre használtatik. Lakói tejet, vaját, epret, gyümölcsöt sokat hordanak Pécsre, melly ide 3 óra. Abaliget már 1332-ben gazdag plebánia volt. Később elpusztulván, még 1721-ben pusztta volt, csak régi templomának erős falai és fődetlen tornya állott fön. 1757-ben ismét plebánia állítottatott fel, s jelen csinos temploma 1796-ban épült. Birtokosa a pécsi káptalan.

Abara, magyar falu, Zemplén vgyében, a Latorcza mellett, Deregyhöz 1¹/₄ mfdnyire: 39 r., 45 g. kath., 772 ref., 9 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal, termékeny róna határral, 624 hold szántófölddel, sok réttel. Ut. p. Velejte.

Abda, magyar falu, Győr vgyében, a Rábca vize mellett, 629 kath. lak., kath. parochial. szentegyházzal Róna határa fekete agyag, s termékeny; sok rét és legelő; jövedelmes

vámhidja volt a Rábca vizén. F. u. a győri káptalan.

Abdalocz, (Edicz), horvát falu, Vas vgyében, Monyorókerék mellett, 181 kath. lak. Szőlőhegy, erdő. G. Erdődy birtoka.

Abelova, tót falu, Nógrád vármegyében, közép magas hegyháton, Lonsoncához 3, Gácsához 2 mfd. Szántóföldjei, úgymint réjtjei annyira kövesek, hogy a termőföldet rajtok csak egy negyed résznyire tehetni. Termesztenek búza, rozs, árpa, zab, burgonya, borsó, pohánka. Egyszer kiszálható réjtjei jó hegyi szénát adnak. A határ kiterjedése 8000 hold, mellyből 2000 h. urberiség, 850 h. irtás, 5150 hold majorság. A föld sárgás agyag, fővennyel vegyítve, és köves. A lakosok nyáron át sok juhot tartanak, mellyeket őszszel eladnak, veszik pedig tavasszal Erdélyben és a Bánságban. Továbbá magok készítik azon fekete és fehér posztót, mellyből a szinte maguk varrta kankó és kunya készül. Népeisége 908 lélek, u. m. 894 evang., 8 r. kath., 6 zsidó. Az iskola jó állapotban. Evang. temploma új, mert a régi goth modorú paplakkal, iskolával és fél faluval együtt 1824. máj. 17-kén ismét leégett, mert 1722-ben a tűz már ezeket egyszer elemészttette. Anyakönyve kezdődik 1736-tól. Birtokosai: id. gr. Zichy Ferencze, mint a Zichy család legöregebbike és gr. Zichy Károly.

Abláz, orosz falu, Beregh vármegyében, Szelestóhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 99 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn.

Abloncza, pusztta, Gömör és Kis-Honth vgyékben, N. Kalosa és Tamási közt: 5 kath., 21 ref. lak., jó földekkel s makkos erdővel. F. u. többen.

Abód, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczhoz 2³/₁₆, Szendrőhöz ⁵/₁₆ állomásra. Van 143 háza, 81 római, 737 görög kath., 71 ref., 9 zsi-

dó lakosa, g. kath. anyateploma. Határa 6559 hold, u. m. 81 h. belsőség, 1196 hold szántó föld, 216 hold rét, 5016 h. erdő, 50 h. haszonvehetlen. Földje sovány, köves, nehéz mivelsű. Egész urb. telek 26. Birtokosa gr. Csáky Zsigmond.

Abód, vagy **P e r e c z s ü t ő**
A b ó d, puszta, Borsod vgyében, Bód-
va határához tartozik.

Abony (Nagy), magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez egy fertyálynira: 519 kath., 2 evang., 358 ref., 28 zsidó lak., egy csinos úri lakházzal és kerttel, kath. paroch. templommal. Földjei termékenyek; rétje nem sok, de jó szénát terem. F. u. több közbirtokosok és nemesek; az igen régi Csiba család innen veszi eredetét. Ut. p. Somorja.

Abony (Sik), magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez 1 fertyálynira: 367 kath., 54 ref., 12 zsidó lak. F. u. többen.

Füzes-Abony, magyar falu, Hevcs vgyében, Egerhez 2 mfd., 2380 r. kath. lak., paroch. templommal. Sok szénája, és termékeny szántóföldjei vannak. Birja az egri érsek.

Szolnok-Abony, vagy Nagy-
A b o n y, magyar mezőváros, Pest vgyében, Szolnokhoz 2, Pesthez 10 mértföldnyire a vaspálya mellett. Lakja 6352 r. kath., 1580 reform., 28 ágostai, 916 zsidó. Mind a három számosabb hitfelekezetnek helyben van temploma és papja. Első osztályu tagosított földjei rónaságon helyezvék, s a határnak csekély részét tevő szíkest kivéve, felette termékenyek. Kiterjedése 30,540 hold, mellyből a lakosság kezein van 288 egész urb. telek után, szántó, kaszálló és legelőben 13,410 hold, szőlőskertben 300 hold, erdőben 29 hold. A többi majorság, u. m. szántó, kaszálló és legelő 15,877 h., erdő 560 h., szőlőskert 364 hold. Van itt postahivatal,

vendégfogadó, kisedóvoda, gyógyszerár, takarékmagtár, és sok privat lakház. Abony városában bir 30 közbirtokos, u. m. Ürményi Ferencz, gr. Szapáry Ferencznő, Vigyázó Antal, Beöthy Sándor, Szily Istvánnő, báró Pongrácz Johanna, Andrásy István, Balogh Antal, gr. Wratislav Lajos, Rutkay József, Sivó János, Neppel Antal, Csernus örökösök, Szily Jánosnő, t. i. és Csernus Mária és Borbála, Andrásy Józsefnő, szül. Szily Mária, Gál Taddé ör., Tallián Istvánnő örökösivel u. m. Károly, Bertalan fiai és Francisca leányával, Baternay Imre, Kostyán János, és Imre és Borbála, Jeszenszky János, Dánielis János, Márton Lajos, Sohár Ferencz, Vida János, Paraicz Borbála és Antal, Kostyán Rozália, Tallián Ádám ör., u. m. Hunyady Lajos, Tallián László, Ferencz és Mária.

Abos, (Obisowce), tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz $\frac{1}{2}$ mfd. 287 kath., 181 evang., 2 ref., 41 zsidó lak., Nagy erdő, mészégetés, vizimalom. F. u. Marjássy nemz., s a kamara.

Abrahám, puszta, Zala vgyében, a Balaton partján, jó bortermő szőlőhegygyel, savanyúvíz-forrással, Rendes mellett, Tapolczához 1 óra.

Abrahám (Sz.), tót m. v. Pozson vgyében, Diószegtől északra 1 óra járásra: 445 kath., 5 zsidó lak. Vizimalom. F. u. gr. Eszterházy.

Abrahámfalva, tót falu, Sáros vgyében, Sóvárhoz délre 1 mfd. 205 római, 169 görög kath., 23 evang. lak. Görög kath. szentegyház. F. u. a kamara.

Abrahámfalva (Curial Abrahamovce), tót falu, Turócz vgyében, 1 fertyálynira Tóth-Prónától: 84 kath., 230 evang. lak. Földje termékeny; káposztája híres. F. u. többen.

Abrahámfalva, régi tót falu, Szepes vármegyében, ut. p. Horkához

északra $\frac{1}{2}$ órányira: 247 kath. lak. Termékeny határ. F. u. Detrich, Záborszky, s m.

Abraháza, puszta, Szathmár vgyében, Csáholy mellett.

Abrámfalva, tót falu, Sáros vgyében, Bártfához délre 2 mfd. 112 kath., 145 evang., 9 zsidó lak. F. u. többen.

Abramova, puszta, Torontál vgyében, Hajdusícsa puszta, mellett, Margitához 2 óra.

Abránka (Kis), falu, Beregh vgyében, A. Vereczkéhez délre 1 mérföldnyire: 118 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn.

Ábránka (Kis), Szamuligovicsza, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 124 g. kath. F. u. gr. Schönborn.

Ábránka (Nagy), Lokoti, orosz falu, Beregh vgyében, Nyiresfalvához 4 óra: 219 g. kath. lak.; görög kath. parochia. F. u. gr. Schönborn. A Botló hegy alatt fekszik, sovány, erdős határral.

Ábránka (Nagy), orosz falu, Beregh vgyében, 186 g. kath. lak. Köves földé trágyázás után is zabnál egyebet nem terem, rozsot ritkán; legelője meglehető; fája mind a kétféle. F. u. gr. Schönborn. A Vereczkéhez 3 órányira egy szűk völgyben fekszik.

Alsó-Abrány, magyar f., Borsod vgyében, Miskolczhoz $1\frac{11}{16}$ állomásra kies völgyoldalán, Felső-Abrány helységgel összeforrvá a pest-miskolczy országútbán. Lakja 291 r. kath., 14 reform. A csinos kath. anyatemlom már 1332-ben fennállott; az anyakönyv 1728-ban kezdődik. Van itt vendégfogadó is. Határa 1458 $\frac{1}{2}$ hold, mellyből 50 h. beltelek, 1044 $\frac{1}{2}$ h. szántóföld, 294 h. rét, 70 h. legelő, melly közös. Majorsági szántó és rétföld 486 hold. Fekete földje igen jó, s mindent megterem. Vizei: a da-

róczi patak, sályi viz, és a Csincse. A lakosok inkább lovakat tartanak, mint szarvasmarhát. Birja az egri káptalan.

Felső-Abrány, magyar falu, Borsod vgyében, Alsó-Abránnyal összeforrvá, 193 r. kath., 335 ref., 228 zsidó lak., egy régi ref. templommal és synagógával. M. Nyárad az itteni ref. anyagyházhoz tartozik. Van itt vendégfogadó, Majthényi Mihály és Hosszufalusy Ignác uraknak csinos lakházuk, 4 malom a határon átfolyó daróczi és sályi patakokon. Határa 2000 hold, mellyből 100 h. beltelek, 1597 h. szántóföld, 150 h. rét, 100 h. szőlő, 53 h. legelő. Mind majorsági birtok. Földje igen jó, s búza és rozs termésre alkalmas. Tagosítva van. Birják Majthényi Pálné, és Mihály, Hosszufalusy Ignác, Szalay Antal, Sebe József, Soltész Nagy János, Pálóczy László, Bódog József, Nováky Mihály, s többen.

Budai-Abrány, magyar falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez keletre $2\frac{1}{2}$ órányira: 50 r., 95 g. kath., 193 ref., 6 zsidó lak., ref. leány-gyülekezettel, melly Acsádhoz tartozik. F. u. Buday, Csókásy, Fráter, Gyertyai, Murányi.

Szent-György-Ábrány, magyar-tót falu, Szabolcs vgyében, Bihar vgye szomszédságában, Debreczenhez $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 313 r., 478 g. kath., 13 ref., 8 zsidó lak.; r. és g. kath. anyatemlommal. Ékesíti az uraság csinos kastélya s igen nagy és szép kertje. Határa sárga és fekete homokos; dinnyét, tengerit, burgonyát, rozsot, búzát terem; erdeje derék. F. u. Ábrányi Alajos, ki itt jeles gazdaságot folytat.

Felső-Abrány, oláhul **Abra-mu de Szusz**, magyar-oláh falu, egy térségen, Bihar vgyében, Margitához, melly utolsó postája, $\frac{1}{2}$ órára, 283 reform. 180 n. e. óhitű, 20 román.

lak., ref. és óhitű anyatemplommal, 15 $\frac{2}{8}$ urbéri telekkel. Határa 4000 hold, melyből a szántóföld 3 fordulóban 1645 h., kaszálló 1500 h., legelő 700 h., majorság erdő 155 h. Szántóföldből majorsági 325, kaszállóból 355 hold. Határa e környéken a legjobbak közé tartozik s jól műveltetvén, terem tiszta búzát, kétszerest, zabot, tengerit; szarvasmarhája is szép. Vize a Berettyó, mely a határon keresztül foly; ebből a helység keleti részén levő gazdák földjei alatt kiszalad egy ága a vizimalmokon felül, s ez: Holt-Berettyónak nevezetik. A szántóföldek közt pedig van egy Sás-tó nevű tava. Birtokosai: gr. Zichy Ferencz, a jászói prépostság, Komáromi Györgyné, Fráter Imre, Gedeon, Kecskés Lajos, Radácsy Károly, özv. Bogdán Lukácsné, Belcsy Sándor és Lajos.

Vedres-Abrány, oláh-magyar falu Bihar vgyében, Micskéhez 1 órányira, 260 g. kath., 170 ref., 10 zsidó lak., g. kath. és ref. szentegyházakkal. Van meglehetősen földje, szőlője és $23\frac{1}{2}$ urbéri telke. Birja gr. Zichy Ferencz, s ut. postája Székelyhid.

Ábriháza, pusztá, Bihar vgyében, Oláh-Apáthi mellett, Váradhoz $1\frac{1}{2}$ óra.

Ács, derék magyar falu, Komárom, az új rend. szer. Esztergom vármegyében, a buda-bécsi fő postautban, Komáromhoz $1\frac{1}{16}$, Tatahoz $1\frac{11}{16}$, Győrhez $2\frac{2}{16}$ állomásra. Postahivatala és váltása van Gönyő és Uj-Szőny közt. Határa 18,952 hold és 87 □ öl, melyből beltelek 265 hold 764 □ öl, melyből ismét majorsági belsőség 87 h. 353 □ öl, curialista telek 19 h. 667 □ öl, curialis zselértelkek 32 h. 957 □ öl, szabados telek (templom, paplak stb.) 8 h. 802 □ öl, földes jobbágytelek 106 hold 217 □ öl, zsellértelkek 11 h. 132 □

öl. Szántóföld 10,605 hold; ebből 1774 hold 1015 □ öl uri majorság, 1117 h. 223 □ öl curialisták majorsága, 420 hold 1165 □ öl szabados föld, 7292 hold 573 □ öl urbériség. Rét 2673 h. 376 □ öl; ebből földesuri majorság 394 h. 68. □ öl, curialista majorság 248 h. 167 □ öl, szabados 418 h. 1154 □ öl, urbéri 1612 hold 187 □ öl. Haszonbérleti kert 59 hold 524 □ öl. Szőlő 633 hold 317 □ öl, melyből majorsági 204 h. 168 □ öl, 429 h. 149 □ öl pedig dézmás. Majorsági erdők 461 hold 617 □ öl. Nádas a Czonczóban 36 h. 1120 □ öl. Közös legelő 3452 hold 359 □ öl; temető 18 h. 691 □ öl. Duna tiszta vize, erek, árkok 551 h. 738 □ öl; utak, utcák, 195 h. és 5 □ öl. A szántóföld többnyire fekete homok; fő terméke a tiszta búza, kevesebé a rozs, árpa inkább; a zab, kukorica és köles rosz művelés miatt kevés. A luczernát kertekben a lakosok is termesztik, ezenkívül az uraság baltaczimet s más takarmányfüvet is műveltet. A rétek $\frac{2}{3}$ száraz, s jó szénát ad, de sarjut nem, $\frac{1}{3}$ vizenyős, és sásos szénával fizet. A lovadi rét azonban, mely mintegy 700 holdat foglal el, 8 mázsa sarjuval megad özszesen holdanként 20 mázsa szénát, de ezt is néha a Duna járja. Bora igen közönséges kerti bor; de az ácsi cseresznye és sárgabarack dicséretet érdemel. Lakosai szép lovakat, sok tinót, és sok kényiretű birkát, a földesurak pedig sok nemesített juhót tartanak. Herczeg Lichtenstein egy angoltelivőr ménest is tart 35 darabból állót; ezenkívül a futtató lovak mintegy 15-en a hajdan szép angoltelivőrt cikázzák be. Népsége 4000 lélek, kiknek $\frac{2}{3}$ reform., $\frac{1}{3}$ kath. csakhogy zsidó is találhatik vagy 300. Van itt 144 nemes család, 80 kézműves, 628 ház, $231\frac{2}{32}$ urb. egész telek, 2 vendégfogadó, 15 curia, mely-

ből 8-at Lichtenstein herczeg bir, r., kath. és reform. anyateplomok, sinagóga, téres udvaru tisztalakok. Ácsnak birtokosa $\frac{2}{3}$ részben h. Lichtenstein, ki birt 186³¹/₃₂ urb. telket, aztán Högyész Antalné 33¹⁸/₃₂ telket, végre a szentmártoni főapát 11¹⁷/₃₂ telket. A majorsági földek szinte csaknem illy arányban oszlanak fel; azonban ezekből curiak után e következők is birnak: Baranyai és Peöthe jogon két curia után Ghyczy Kálmán, Brogyáni és Ulman egy curiát, továbbá Lampert, Varga, végre b. Szopek jogon Uhlarik és Vrana családok. A határban sok római régiség található. 1809. a györi ütközet után itt diadalmasan megütközött a vasmegyei lovas nemes ezred a francziakkal; az 1848 és 1849-ki függetlenségi háboruban pedig egy helynél sem történtek annyi és oly nagy ütközetek mint Ácsnál; különösen az ácsi kis erdőcske iszonyu harcoknak lön színhelye, s több százaknak, sőt ezreknek temetője.

Ács, puszta, Veszprém vármegyében, a pápai urad. tartozik, Pápához $\frac{1}{4}$ óra.

Ács, puszta, Pest vármegyében, Akasztó és Keczel helységek, Ökördi és Sz.-Király puszták közt. Kiterjedése 4000 hold leginkább lapályos kaszáló és zombikos rét-földekből áll. Birja a kalocsai káptalan.

Ács-Teszér, magyar-német falu, Veszprém vgyében, 1054 kath., 12 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa igen hegyes és erdős. F. u. a gróf Eszterházy család, ut. p. Pápa.

Acsa, magyar falu, Somogy vármegyében, a koppányi völgyben, 790 kath., 9 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. Vizimalmok a Koppány vizén. Kövér rétek. Szőlőhegy. Erdő. F. u. a veszprémi püspök; ut. p. Szőlősgyörökhöz 4 óra.

Acsa, vegyes német-magyar falu, Székesfejér vgyében, Lovasbényi és Al-Csút közt, 1394 kath., 300 ref. lak., kath. és ref. anyateplomokkal. Határát apróbb hegyek, dombok hasítják. Buzája igen sikeres; rétjei jók; erdeje gyönyörű; gyümölcsse sok; bora a legjobbak közül való a megyében. F. u. József cs. k. főherczeg, Magyarország volt nádora örökösei.

Acsa, tótul J a c s a, tót f., Pest vgyében, a Galga völgyében egy dombon, igen regényes vidéken, Vácához 1 $\frac{1}{2}$ órányira, Nográd vármegye szélén. Lakja 123 r. kath., 987 ágostai, 2 ref., 38 zsidó, ágostai anyaegyházzal. Diszesíti e helységet báró Prónay Gábornak igen pompás váralaku régi de jó izlésű kastélya, szép mint egy 12000 kötetnyi könyvtárral, jeles gomba és gyümölcsgyűteménnyel, részint fábul, részint viaszbul, több régiségekkel, millyen a Báthory István vezéri kardja, Bethlen Gábornak egy nehéz ezüstből vert ostáblája nagy és szép kövekkel, stb. Maga a kastély alkalmasint legrégibb ép lak a megyében. Van itt b. Prónay Ágostonnak is derék emeletes lakháza, és a határban egy régi templomomladék. Határa 6483 hold, mellyből 2113 h. szántó, 589 h. rét, 494 h. legelő, 2927 h. erdő, 211 h. szőlő, 133 h. belsőség, 252 h. vizmosás. Urbéri föld és rét 56 $\frac{2}{4}$ telek után 1694 hold; 4449 hold pedig majorsági. Földje leginkább terem rozsozt, zabot, kendert és burgonyát. Folyója a Galga, mellybe még más két forrás viz szakad. Birják báró Prónay Gábor és Ágoston.

Acsád, magyar falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez keletre 2 $\frac{3}{4}$ mfdnyire: 83 r., 1033 g. kath., 555 ref., 4 n. e. óhitű, 31 zsidó lak., ref. és g. kath. anyateplommal; dombos, homokos határral. Nagy és szép nyi-

res erdővel, $9\frac{1}{8}$ harmadik osztálybeli jobbágytelekkel. Itt Ábrányi Péternek igen jeles kertje van. F. u. gr. Bethlen, Ábrányi, Éles, gr. Kendeffy, gr. Nemesné, Otlik, Peley, Tisza, b. Vécsey.

Acsád, magyar falu, Vas vgyében, Szombathelyhez északra 2 óra, 161 kath., 300 evang. lak. Szép urasági kastély és kert. Gazdag búzatermő határ. F. u. Szegedy Ferencz.

Acsád, magyar falu, Veszprém vgyében 83 kath., 355 ref. lak., ref. anyatemplommal, róna s termékeny határral, a Tapolcán malommal. F. u. többen. Pápához $\frac{1}{2}$ óra.

Kis-Acsád, pusztá, Veszprém vármegyében, hasonló nevű helység mellett.

Acsalag, magyar f., Sopron vármegyében, a Rábaközön, ut. postája Csorna. Róna határa fekete agyagos, lapályos, terem főleg tiszta búzát, kevesebb rozst, árpát, zabot, tenegrit, burgonyát. Van pedig 300 h. szántóföldje, 180 h. rétje, 400 h. legelője, 100 h. nádas, 40 h. belsötelek. Urbériség $11\frac{2}{8}$ telek. Lakja 538 r. kath. Birja : h. Eszterházy.

Ada, magyar-szerb m. v. Bács vgyében, a Tisza jobb partján, Zentától délre 3 órányira. Van 6000 magyar kath., 2000 szerb n. e. óhittű, 150 zsidó lakosa, kath. és óhittű anyatemploma, synagógája. Határa nyugatról dombos, a Tisza mentiben lapályos, általában gazdag termékenységgű. Kiterjedése 17983 bácsi hold (2200 □ ölével), mi 1600 □ öltre huzva 24,727 holdat tesz. Ebből urb. szántóföld 4616 bácsi hold, rét és belsőség 7251 h., jó legelő 4697 h., szőlőskert 306 h. Uradalmi 44 h. szántó és rét, 556 h. nádas, 392 h. mocsár, 121 h. utak. E város a koronai szabad tiszai kerülethez tartozik.

Adács, magyar falu, Heves vár-

megyében, Gyöngyöshöz délre 1 mfdnyire : 1809 kath., 2 zsidó lak., kath. paroch templommal. Róna határa fekete, s gazdag termékenységgű; rétje sok; legelője elég; erdeje nincs; a Gyöngyös vizén malma van. F. u. gr. Batthyáni József, Miklós és Vinczéné, gr. Festetics Ignáczné, Kendelényi Ferencz.

Adacs, pusztá, Pest vgyében, határos Kun-Sz.-Miklós, Szabadszálás városokkal, Peszér, Sarlóvári, Baracs, Kerekgyháza és Kis-Balácsi pusztákkal. Kiterjedése 20,000 hold, s nagyobb részt kaszálló és legelő földekből áll; szántóföldje aránylag kevés. Birja a császári család, s a ráczkevi uradalomhoz tartozik.

Adámföldre, M e s s u r o w, tót falu, Sáros vgyében, Ternyéhez $\frac{1}{4}$ órányira, a barátfai országutban : 167 kath. lak. Termékeny határ. F. u. Bornemisza.

Adámhóf, pusztá, Nyitra vgyében, Brocskó fiókja, 6 kath., 8 evang. lak. Nagy majorság, juhtenyésztés, tehenészet. F. u. Ö cs. k. felsége.

Adámi, pusztá, Bihar vármegyében, N. Kereki mellett, 4000 holdnyi gazdag szántóföldekkel és réttekkel. Birtokosai ugyanazok, kik N. Kerekit birják.

Adamócz, Kis-Biróczfal együtt Trencsin vgyében, minthogy csak egy közbirájok van, egy helységnek tekintetvén, egykor Adamóczy nemes családnak birtoka volt, most pedig több nemes család birja, melyek között Ambro család előkelőbb és legvagyonosb.

Adamócz és Kis-Birócz helységének határa egy, s földje minemiségére nézve, általában jó, úgy hogy két harmadrésze első osztályú, hanem a Vág ragadó vizének rohanásaitól napról napra többet szenved. Rékje kevés, azonban minthogy vize bőven

van, és akármikor öntöttethetik, kétszer kaszálható.

Bort is termeszt és pedig a szőlő-hegynek jeles fekvése és meszes alaprétegénél fogva kitünő jóságú bort, azonban mivel a nép inkább a gyümölcstenyésztéssel, melly több hasznot hajt neki, mint a szőlőmiveléssel foglalkozik, a bortermesztés nagyon csökkent. A gyümölcs között leginkább a szilva kedveltetik, mivel ez mint szeszégetésre, mint pép-főzésre, mint szárításra legjobban fordítható és legjövödelmezőbb, és némelly években annyi van, hogy egy-egy telkes gazda 10—20 mázsa aszalt jó szilvát Morvaiaknak adhat el; azonban a szegényektől az adósság fejében a zsidóság potom áron elszedi és nagyobbára szesz-főzésre fölhasználja. — Második szinte kedvelt czikk a dió, mellyből 60—80 mérő évenként Morvába, nevezetesen Olmüczbe vitetik ki; — hanem a körte és alma mindenféle legnemesebb fajainak olly bőviben vagyon ezen vidék, hogy áldott években nem is tudnak vele mit csinálni, és masanczki és egyéb nemes almafajokból bort és eczetet készítenek, mert potom áron sem kell.

Legelője az ugy nevezett Szigelben van, melly amugy is a kevés barnainak olly csekély, hogy az alig teng rajta, és az is a Vág vízének gyakori kiáradásai által beiszapoltatván a baromnak ártalmassá sőt haszonvehetlenné válik.

Adamocz és Kis-Birócz savanyú viznek bőviben van, annyira, hogy nem csak a hegyek tövében, hol legerősebb, hanem majdnem a falunak minden kutjaiban található; ezen egész vidék, nevezetesen a tőszomszéd-ságban fekvő Velósicz, Nagy Chocholna, Kontolna stb. helységek arról igen ismeretesek, hol egyszersmind a golyva is, a mint hiszik, ezen víz ivásától származó mutatkozik.

Erdeje, ha Ambró családnak kis csercsét kivesszük, nincsen, mert a többi közbirtokosok részecskéjeiket erdőnek nevezni nem lehet; a nép valamint tüzi és az építő fát is másutt venni kénytelen, a nemesek nagyobbára Velcsicz, szomszéd helységének nagy erdeiből hordatnak fát.

Maga a nép, egy két mesterembert kivéven, nagyobb részt földmivelők, kereskedést vagy fuvarozást vagy másféle keresetmódot nem szeret, általában szorgalmas, munkás, noha pálinka-ivásra hajló. Vallási tekintetben a telkes gazdák nagyobb részt ágostai protestans vallásuak, az urak pedig és szolgák r. kath. Szám szerint protestánsok vannak Adamoczon 36 férfi és 33 nőszemély és Kis-Biróczon: ágostaiak 198. r. kath. 194., zsidó 33. Összesen 425. lakos. A nyelv tót.

Adánd, magyar m. v. Somogy vgyében, a Sió vize mellett, 598 kath., 783 ref., 173 zsidó lak. Ref. anya, kath. fiók szentegyházak. Synagóga. Határa nagy és termékeny; bort is termeszt. Csapody Pálnak itt telivér ménese van. F. u. Csapody s mások ut. p. Sió-Fokhoz 1 óra.

Aderján, puszta, lásd Apáthi falu Somogy vgyében.

Aderjás, magyar falu, Baranya vgyében, 7 kath., 172 ref. lak., ref. anyaekklézsiával. Erdeje, rétje elég. A siklósi uradal. tartozik, és Siklóshoz 3 óra.

Adony (Tisza), magyar falu Beregh vgyében, a Tisza jobb partján: 32 r. kath., 69 g. kath., 300 ref., 32 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Határa szük: legelője, fája, gyümölcse elég: talpakkal, v. szálakkal kereskedik. F. u. Lónyay, Ördög, Bárczy s m. Ut. p. Beregszász.

Adony, magyar-német m. v. Székesfejér vgyében, a Duna jobb partján, Budához 3 postaállásnyira,

2752 kath., 2 ref., 2 evaug., 108 n. e. óhitű, 31 zsidó lak., kath. paroch., és óhitű szentegyházzal. Postahivatal. Nagy vendégfogadó. Határa termékeny; szép szarvasmarhát nevel; bort termeszt; halászatot űz; fával kereskedik. A Dunán számos malmai vannak. F. u. gr. Zichy János örökösei, s feje egy uradalomnak, melyhez még Czikola, Szentmihály, Szabolcs nevű puszták tartoznak. Néhány száz lépésnyire Adonytól állott hajdan Ptolomeo Salinum, vagy Vetus Salinum nevű római gyarmat, mint ezt a kiásott római régiségek mutatják. Ehhez a gyarmathoz, s még alább Tolnába a Duna part mellett vezetett egy országút, melly ámbár ez előtt mintegy 1800 évvel építettett, mégis sok helyt annyira használható, hogy újabb időkben is a vármegye meghagyta.

Ér-Adony, magyar falu, Bihar vgyében, lapályos rónaságon az Érvize mellett; ut. postája Székelyhid. Van 513 ref., 180 g. kath., 120 r. kath., 30 zsidó lak. Mind a három felekezetenek van anyateploma. Lapályos határa 4500 hold, mellyből 124 urbéri telek; a többi majorság; szőleje nincs, de rétjei kövérek, s hatalmas buzatermő földje van. Birják: Okolicsányi, Szilágyi, Menszárás örök., Fekete, Dobsa, Barczikay, Dessewffy, Szodoray, Rátonyi.

Nyír-Adony, magyar-tót falu, Szabolcs vgyében, Debreczenhez kelet-északra $2\frac{1}{4}$ órányira: 338 r., 1035 g. kath., 12 ref., 16 zsidó lak., r. és g. kath. anyateplommal. A g. katholikusok oláhok volnának, de elmagyarosodtak. Határa nagy részt homokos, rozstot, dinnyét, tengerit terem; nyír erdeje igen szép; van $18\frac{2}{3}$ harmadik osztálybeli egész telke; az uraság finom nemesített birkákat tenyészt. F. u. gr. Károlyi.

Adorján, magyar falu, Szathmár vgyében, Ugocsa vgye szélén: 12 római, 56 g. kath., 323 ref., 14 zsidó lak., régi formájú ref. anyateplommal. Határát a Túr vize hasítja, s terem buzát, tengerit, rozstot, zabot; erdeje elég és makktermő. F. u. a Ráthonyiak, kik innen nevezik magukat, továbbá b. Vécsey, Sepsy, Jákó, Daróczy, stb. ut. p. Szathmár.

Adorján, régi vár Bihar vgyében, mellynek omladozott falai a rétségek közt maig is fennállnak Szalárd mellett.

Adorjánháza, magyar falu, Veszprém vgyében, a Marczal mellett, 50 kat., 28 evaug., 648 ref., 14 zsidó lak. Ref. anyateplom. Földje fekete homok és termékeny; nádja van, de erdeje nincs. F. u. nemesek. Pápához 2 óra.

Adriáncz, Vas vmegyében, F. Lendvai uradalomhoz tartozik, és azt gróf Nádasdy Lipót ur, Ő Exc. volt jobbágyi lakják; hegyen fekszik, $9\frac{3}{8}$ urbéri telekből, 20 gazda, és 3 zselér házból áll. Az uraságnak allodiaturája itt nincs. Földe igen sovány, sárga és, vörös agyagból áll többnyire és némely helyeken igen kövecses is. A fenyves erdők országa már itt kezdődik, és egész Tótsági kerület (Vandalusok lakföldre) többnyire csak fenyves erdőkkel bővelkedik. A sovány föld mind a mellett széq fenyőfákat nevel. Nem kell itt emberi kéz, s szorgalom által fenyves erdőt művelni, mert azt maga a természet műveli, úgy, hogy 4—5 évekig a parlagban hagyatott szántóföldeket, már a fenyves felveri. Termesztetik mind a mellett búza, roz, zab, kukoricza, és hajdina kiváltképen nagy mennyiségben, és néha ebben bőtermés is szokott lenni. — A marhatenyésztés a jobbágyaságnál rossz állapotban van. Bora kevés, de a mi terem jó asztali bor, és egészséges: de azon-

ban a szőlők is rosszul miveltenek. — Lakosi szegények, és többnyire cséplés, és aratás által Zala és Somogy megyékben keresik kenyerüket, azért nagyobb része magyarul jól is beszél. Többnyire az ágostai vallást követik, és kevés római katolikus van közöttük.

Adriáncz, falu, Zala vgyében, a rónán, A. Lendvához 2 óra, Gyikáné asszonyoságé; lakják vandalusok, kik semmit sem tudnak magyarul. A földművelés, és a marhatenyésztés náluk virágzik. — Itt ezen helység a többi közel lévőkkel együtt a Mura-folyam mellett leginkább szép lovakkal dicsekedhetik. — Lakosi mind tehetősek gazdag emberek, és r. kath. vallásúak. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, hajdina, kukoricza, köles, és mindenféle ismértes nyári takarmány nagy mennyiségben.

Nagy-Ág, magyar-német falu, Baranya vgyében, 193 kath., 287 magyar és német evang., 6 zsidó lak. Van evang. imádságháza, melly fiókja a ráczkózari anyaekklézsiának, oskolája, derék erdeje, középserű földje. F. u. h. Eszterházy.

Agács, pusztá, Nyitra vgyében, Eördöghe fiókja, 21 kath. lak.

Agadics, oláh falu Krassó vármegyében, Oraviczához 1 $\frac{1}{2}$ órányira: 3 kath., 1251 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Földje elég termékeny; erdeje van. A k. kamara birja.

Agárd, tót falu, Nógrád vgyében, Vácához 1 $\frac{1}{2}$ mfd., északról tekintve igen magas dombon. Lakja 10 r. kath., 460 ágostai, 5 zsidó, ágostai anyateplommal. Határa 1410 hold, melyből 484 h. szántóföld, 195 h. rét, 265 h. legelő, 200 h. erdő, 266 hold szőlő. Urbéri telkek 24, s ezért majorsági szántóföld itt 15 holdnál több nincsen, de 10 $\frac{3}{4}$ pusztá urb. telket az uraság mivellet. Földje vörös kemény agyag, melly csak közép ter-

mékenységű. Birja nagyobb részben Gyurcsányi Gábor, s aztán Somogyi Ferencz.

Agárd, pusztá, Székesfejér vármegyében, a velencei tónak déli partján, 117 kath., 17 ref. lak. Földje róna és igen termékeny. Sok nád. F. u. az Ürményi nemzetség. Ut. p. Velencez.

Agárd, magyar falu, Tolna vármegyében, a Sárvíz csatornája mellett, 1612 kath., 14 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. Rétjei igen jók; erdeje nincs; szőlőt a szekszárdi hegyen bir. Egész jobbágytelket 78-at számlál. F. u. a tudományi kincstár. Ut. p. Szekszárd.

Agárd, magyar falu, Zemplén vgyében, közel a Tiszához, 82 r. 416 g. kath., 341 ref. 31 zsidó lak., Gör. kath. paroch. templom, mellyet a római hitűek is használnak. Szántóföldjei 824 hold, s első osztálybeli; erdeje elég; dohányt is termeszt. F. u. gr. Sennyei, a religiói kincstár, Szirmay, Ormos, Tolvaj, és a Bathyáni plébánia. Ut. p. Ujhely.

Agarév, horvát falu, Somogy vármegyében, 163 kath., 21 zsidó lak. F. u. gr. Festetics Tasziló. Tarány fiókja, s Babócsához 1 $\frac{1}{2}$ óra.

Agáros, pusztá, Somogy vármegyében, Mesztegnyő, Szenyér faluk, ugy Arad és Dávod puszták szomszédságában, kies fekvésű rónaságon fekszik. Kiterjedése 300 hold, s az egész majorsági birtok s legszebb cseres erdőből áll. Birja Festetics Antal.

Agasegyháza, pusztá, Pest vármegyében. Határai Izsák városa, Kis-Balácsi, Kerekegyháza, Köncsög, Orgoványi puszták. Kiterjedése 12,000 hold, s leginkább legelő- és kaszálóból áll. Birtokosai: Kecskemét városa, a nagy-kőrösi közbirtokosság és Balásfalvi Kiss urak.

Ágasegyháza, puszta, szabad Jász kerületben, Majsát illeti.

Ágerdő, puszta, Somogy vgyében, gr. Hunyady Ferenczé, Hosszúfalu mellett, Babocsához 1½ óra, gyönyörű erdővel.

Agfalva, (Agendorf) mint Sopron városa uradalmához tartozó, fekszik Sopron megye felső járásában, körülvétetik többnyire sz. kir. Sopron városa szántóföldjei és erdőséggel, kivévén éjszokról, hol Somfalva, (Schattendorf), nyugot-éjszokról pedig Lépesfalvával (Loipersbach) határos. Maga a helység nyugotfelé lévő hegy lábán fekszik, és ezen hegy oldalán gyümölcs-kertek, földek és szőlők műveltetnek, a többi határa általában igen termékeny rónaság, mellynek éjszaki részén a Sopron N. ujhelyi vasut vonattatott. Ezen helységnek 44⅞ egész jobbágy telké, 91 zsellér háza és 19 házatlan lakója van. A lakosok összes száma térszen 1314 lelket, mindnyájan német ajkúak, ág. vallásu 1132, róm. kath. 182. Minden egész telekhez 1 hold szőlő, 23 hold szántóföld és 1½ — 2 napszám rét számittatik; azonkívül a lakosok 133 hold szántóföldet 400 napszám szőlőt és 109 napszám rétet irtás földeket élveztenek. Tulajdon urbéri erdek nincsen, hanem urbéri fajrandósága évenként Sopron városa polgári erdeiből szolgáltatik ki nékiek. Egyébiránt határában ugyan nem legjobb bor, hanem jeles buza, más mindenfelé gabona és gyümölcs terem.

Agó helység, fekszik Bars vármegye Lévai járásának déli részén, határai Garam-Vezekény, Garam-Damásd, Kéty, Nyir helységek és a Kerek-Udvardi puszta; — kiterjedése 1432 hold szántóföldek, rétek és legelők, mind majorsági, melly kisebb részekre osztva jelenleg haszonbérben van. Fekvése róna, földje jó

gabnatermő, fekete, homokkal vegyes. Lakosai száma: 50 kath., 152 reform. = 202 lélek, kik általjában földművelésből élnek, és egynehány tót zsellért kivéve, mind magyarok. Vagyon ref. templomja, melly a Garam-Vezekényi anyaakkleziához tartozik. Birtokosa gróf Eszterházy Jánosné szül. Festetics Rozina grófnő, kinek Zelizi uradalmához tartozik.

Agó, puszta, szabad Jász kerületben, Arokszálláshoz kapcsolattott, kövér gabona-termő földekkel.

Agócz, puszta, Zemplén vgyében, a Bodrog vize mellett, többek birtoka, Ujhelyhez 1 óra.

Agostyán, (Augustin), német f. Komárom most Eszt. vgyében, Tatához ¼, Komáromhoz 1⅓¼ állomásra, ut. p. Neszmély. Hegyes határa 2700 holdra terjed. Északi fele erdőség; halmos szántóföldjei agyagosok; van egy Kovácshegyből eredő patakja. Egész urb. telek 20⅓. Lakosai 480 lélekre mennek, s r. katolikusok, s a würzburgi püspökségből és Alsatiából származlak ide 1731-ben, gr. Eszterházy József telepitvén meg. Van fiók templomuk Szomodhoz tartozó. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Agris, oláh falu, Bihar vgyében, hegyek közt, dombon, a váradi deák püspök béli uradalmában, 216 n. egy. óhitű lak., s anyatemplommal. Sovány kövecses határa áll 141 hold urb. szántóföldből és rétből, s 462 hold majorsági erdőből. Sok szilvát és almát, kevés bort termeszt. Patakja 4 malmot hajt.

Agris, oláh falu, Arad vgyében, Magyarálhoz keletre 1 órányira, 15 kath., 2037 n. e. óhitű, 7 zsidó lak., óhitű anyatemplommal. Határa 7595 hold, mellyből belsőtelek 385, szántóföld 1947 hold, legelő 1861 hold, szőlőhegy 314 h., erdő 1458 hold. Ebből majorság belsőtelek 23, rét 966, erdő 1458 hold; a szőlő dézmás. A

föld középszerű, leginkább a zabot termi, buzát silányabban, a kukoriczát legrosszabbul. Van két patakja, s Csake nevű hegyen régi vár omladéka. 80 mézskemenczéiben évenként 24,000 köből igen jó, s messze ismeretes, meszet éget. Birja b. Ditrich József.

Agtelek, magyar falu, Szaboles vgyében, Beregh vgye szomszédságában: 1 r. 3 g. kath., 461 ref., 11 zsidó lak., ref. anyateplommal, tölgyes erdővel, $2\frac{1}{8}$ harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. h. Eszterházy, b. Horváth, Bujanovics, Dessewfy, Petrovay, Irinyi, Erős, Orosz. Kisvárdához 5 óra ut. posta Ungvár.

Aggtelek, magyar falu, köves dombon, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Putnokhoz északra $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 17 kath., 594 ref. lak., kik közt számos nemes találtak. Reform. anyaszentegyház. Határa délre és keletre termékeny; északra hegyes és igen sovány; makkos erdejé szép s 1915 hold, legelője bő és jó; meszet, szenet éget. Birják: Fáy, Bósa, Fejérvári, Ragályi, Sugó, s több.

Ezen helységet nevezetessé teszi Baradla nevű barlangja (mivel a hegy, mellynek gyomrában fekszik Baradlának neveztetik), melly nem csak hazánkban, hanem az egész világon egy a legnagyobbak közül való. Ezen Baradla, egy kopasz hegy, melly csekély magassággal bír, s laposar elterülő formája nem nyújt alkalmat nagy képzeletekre. A több szomszéd magasabb hegyek sorából egészen előre nyúlik, s azoktól magát mind különszakadása, mind képezetje által megkülönbözteti. Ugyanis amazok, noha sok elszórt nagy mézsköveket hordoznak hátukon, mindazáltal fákkal, — ha ritkásan is — meg vannak rakva; ez szinte csupa köszirtből áll s ennél fogva kopasz oldalain alig lát-

hatsz egynehány közép magasságú fát lengeni. Imitt amott apró cserjéket lát az ember, mellyek a hegynek behorpadt hajlásait sűrűen befödik. A hegy eleje kőfal módjára felemelkedő szikláival egy szép homlokfalat képez, mellynek üreges hasadási közül sűrű cserjék, vagy korhadt törzsökök bújnak ki. — A barlang külső szája már most ajtónyi magasságú, s mindjárt a bemenetelnél egy kis leereszkedőre talál az ember, de távolabb az út mindenütt egyenes, s könnyen járható. Itt a barlang több kisebb nagyobb ágakra oszlik, mellyek megjárására több napok kívántatnának. Először is mindjárt jobb kézre esik az úgynevezett csontház; balkezre egy sokkal nagyobbág fekszik, mellybe a barlang belsőbb részeiből lehet felmenni. Ezen ágban van a denévér barlang, melly ezelőtt kőfállal volt elrekesztve a többitől, s ez elhánvatván, szekrények, csizmak találtak itt: most télen által nagy számú denevérek tanyája. A csontház üreg onnan vette nevezetét: mert alján nagy rakás ember-csont hever, noha már nagyobb részt iszappal és földdel betemetve. A barlangot egész hosszában egy csavargós menetelű palak futja át, s könnyebb közösülés végett rajta több hid áll. Egyébiránt a barlangban jobban behatván: majd a különböző üregeknek különböző alkotása, majd a csepegő kövekből képzett gyönyörű oszlopok, képek, oltárok, jégcsapok vonják magukra a figyelmet; majd a további haladást, meglepőleg magas kösziklás hegyek zárják el, mellyekre a lépcső formára rakott kövek s karfák lehetségessé teszik ugyan a felmenetelt, de a kettőztetett vigyázatot, részint a boltozatokról szüntelen szivárgó nedvesség (sikamlóssá tévén tudniillik az út), részint a hegy aljában tátogó mély örvény felette megkívánják. A mi illeti a barlang meleg

mérsékletét, ez körül belől hétszer hidegebb mint a külső levegőé.

Agya, magyar falu, Arad vgyében, ut. postája Kis-Jenő $\frac{1}{2}$ mfd. Van 1400 reform. lakosa, s anyatemploma. Róna határa néhol vizenyös ugyan, de általában mindent jól megterem az árpán kívül. Kiterjed 9309 holdra, melyből belsőtelek 280 h., szántó-föld 2179 hold, kaszáló 1038 hold, legelő 2212 h., erdő 3601 hold. Ebből majorsági szántó 1200 h., kaszáló 600 h., legelő 792 h., erdő 3601 hold. Lakosai sok szenet égetnek. Vize a Töz folyam. Birja István főherczeg volt nádor.

Agyaglik, pusztá, Veszprém vgyében, Pápa mellett, hajdan a Paulinusoké volt, most a religyiói kincstáré.

Agyagos, magyar falu, Sopron vgyében, a Hanság mellett, Sopronhoz 3 mfd. Szergény mellett, 680 r. kath. lak. Van 530 h. szántóföldje, 150 h. rétje, 500 h. legelője, mely- $\frac{1}{4}$ posványos; 20 h. kertje. Földje rozst termő. Széna, nád, elég; egerfás erdeje is van. Birja h. Eszterházy Pál.

Agyagos, tótul Hlyine, tót f., Zemplén vgyében, Eperjeshez 4 órányira, a Tapoly mentiben. Rétje s szántóföldjeinek $\frac{1}{3}$ -da széles völgyben, $\frac{2}{3}$ -da valamint erdeje magasabb hegyekre nyúlik. Kiterjedése 3600 h., melyből 1500 hold szántó, 500 hold rét, 1600 h. tölgy bikkel vegyes erdő. $25\frac{5}{8}$ urb. telék után van 650 h. szántóföld, 250 h. rét, 150 h. legelő; a többi majorság. A föld jó művelés mellett, kivált a völgyben a gabonának minden nemeit megtermi. Lakja 200 r. kath., 250 g. kath., 100 evang., 20 zsidó. A Tapoly vizén 5 kerekű malom. Van kénkőves ásvány forrása, melyly a szobránczihoz tökéletesen hasonló, g. kath. anyatemploma, pálinka-gyára, téglából épült korcsmája.

Birja gróf Forgách Mária, Forgách Zsigmond neje.

Agyidőcz, tót falu, Zemplén vgyében, Szinnához 1 mfdnyire: 126 r., 80 g. kath., 11 zsidó lak., 802 h. szántófölddel, hegyes, sovány határral. F. u. gr. Csáky. Ut. post. Nagy-Mihály.

Aha, (Ohaj), magyar-tót falu, Bars vgyében, a Zsitva partján: 663 kath. lak. Van jó buzája, bora, gyümölese, szénája, erdeje, vizimalma. F. u. az esztergomi érsek. Verebélyhez $1\frac{1}{4}$ mfd.

Aj, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához éjszakra, $\frac{1}{2}$ órányira, egy regényes vidéken, hegyek közt: 423 kath., 257 ref. lak., fenyves és tölgyes erdővel, sok gyümölcs-csel, s hegyes, de elég termékeny határral. F. u. gr. Keglevich és Vay. Van $19\frac{1}{2}$ urbéri telke. Ut. p. Rozsnyó.

Ajak, magyar falu, Szabolcs vármegyében, Kis-Várdához délre, egy órányira: 858 r. 360 g. kath., 127 ref., 15 zsidó lak., r. és g. kath., ref. templommal. Határa igen termékeny, s terem búzát, sok főzeléket, hagymát; legelője, rétje bőséges; nádja és fája elég. Van 12 első osztálybeli egész jobbágytelke. F. u. h. Eszterházy, Czobel, Detrik, Fekete, Ivánkó, Kastal, Madácsy, Morvay, Palaticz, Szögyényi, Ormos, Farkas, Ferenczy, Balaskó, Pelsőczy, Szegedy. Ut. p. Berkesz.

Ajka, magyar falu, Veszpém vármegyében, a Bakonyban, 90 kath., 675 evang., 274 ref., 86 zsidó lak.; evang. és reform. anyaszentegyházakkal. Földjei kövesek, homokosak. Legelője sok, de kopár. Erdeje nagy, de nem a legjobb állapotban van; vizimalmokkal is bir. F. u. legnagyobb részben Armpruszter család, és mások többen. Devecserhez $1\frac{1}{2}$ óra.

Ajnácskó vagy Hajnácskó, magyar falu Gömör és Kis-Hont egyesült

gyékben, Rimaszombathoz délre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire, közel Nograd gyéhez, 520 kath., 260 ref. lak. Határa termékeny, s 3570 holdat tesz, mellyből az erdő, és a hasznavehetetlen rész felinél többet foglal el. Van szőlőhegye, és savanyú víz forrásai. F. u. a b. Kemény nemzetség, s m. -- Hajdani hegyen fekvő vára, most omladékokban hever.

Aka, magyar-német falu, Veszprém gyékben, Fejér vmgye szélén, 765 kath., 7 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Földje homokos; erdeje derék. F. u. Fiát József cs. k. kamarás. Veszprémhez 9 óra.

Akacs, puszta, Torontál gyékben, magyar hely, Beodrához 1 mfdnyire: 34 házzal, 262 kath., 6 óhitű lak., kik dohány-kertészek. F. u. Karácsonyi Lajos.

Akalacs, puszta, Tolna gyékben, Pakshoz tartozik.

Akali, magyar falu, Zala vármegyében, a Balaton partján, 135 kath., 123 evang. lak.; evang. fiókszentegyházzal és iskolával. Földje felette köves és kevés, de jó termő. A sok kö miatt talán itt van legelőszőraratás hazánkban. Halászata nyereséges. Révje is van. F. u. az ajtatos szerzet. Ut. p. Veszprémén át Füred.

Akasztó, magyar f., Pest gyékben, Izsákhöz 5 órányira, részint lapályon, részint dombon. Lakja 2586 r. kath. paroch. templommal. Határa 11,800 hold, mellyből szántó föld $968\frac{1}{2}$ h., kaszálló $414\frac{1}{2}$ h., legelő mintegy 10,000 hold, szőlőskert 300 hold. Urb. telek $25\frac{1}{8}$ h., majorsági föld nincsen. Földje részint szik, részint turján, részint homokos s főleg rozstot terem. Mocsáros és turjános helyei: Döbrögecz, Nagy és Kis Hortobágy, Erdőalja Örjeg. Birja a gr. Batthyáni család, melly Hevesben Hortot, Viztet és Adacsot is birja.

Akli, puszta, Veszprém vár-

megyében, hir szerint: hajdan A k o l név alatt ismételtes, a mit az előbbi birtokos: Burkus Silezita Henrikovini Cisterczi barátok, A k l nak elnevezvén, ebből azután a mostani neve lett; fekszik Cseszneki járásban, délnyugoti részén, a megye széle felé megyebéli mezőváros Zircz, falu Lókut, puszták Pénzeskut, és Szépalma határi közt, kerekded formában. Régen csupa erdőség volt, azonban irások által most abban, nagyobb terjedelmű szántó föld, kaszálók, és legelők is lettek; az erdő egy vonalban, csak a déli részén maradván. Kivéve egy a többi épületektől távolabb, a határ szélén juh akolt, — itt nevezve lenni szokott: Putrit, — a puszta közepén vannak jó anyagból készült minden épületek: egy a látogató uri vendégek elfogadhatására is, csinos alakban, középen néhány szépen bútorozott szobákból, emeletre vett ház; mellyben a majorgazda, s a gazdasághoz kellő cselédek laknak; ennek egyik végén, egy díszes kápolna egy oltárral, mellyben rendes időkbén, a sz. mise szolgálat és a körnép ajtatoskodása tartatik; ezen ház folyta, és körében vannak a gazdasági több épületek is; a juh, ökör, ló, tehen istállók, baromfi-ólak, göböl hizó helyzetek, felszerek, csürök; ezn épületek napkeleti egész részét pedig, egy szép reményű, már most is hasznos gyümölcsös kert foglalja el. Ezen épületek tömegétől nem messze, a Gerencze patak által elkülönözve, vannak egy utca sorban, tartozásbeli szolgálatjaikra nézve örökös szerződésű 14 lak, jó anyagból és keményre, azonban szalmafedélre készült házaik, az egyenkénti $2\frac{1}{8}$ hold belső telkeikkel, a 15-dik házban, az erdőkerülői lakás, s korcsmáltatás, a lakok egyikénél pedig — bizonyos megegyezkedésből, — egy az Apátság résziről, a pusztai

gyermekek tanítására évenként fizettetni szokott egyén lakása lévén, a tanulók számához képesti helyzetében; ki egyszermind a számadó majorgazdának ellenőrje is. — A lakók szerződéses pusztai cséplők, és mint ilyenek; egyébiránt napszámaikkal, s bérlett földek használatával szerzik élelmüket; más vonó-marhájok hiányában azonban, teheneiket igában is használják; mesterember köztök nincs; ők többnyire német ajkuak, mind r. kath. 133 lak., kik között férfiu 70, nő 63. — A pusztá déli részén ered a Gerencse patak, melly innen Pénzeskut, s Bakonyhél, azután Kopán falu felé fordulva, a Marczalba foly, s melly, ha eredetileg csekély is, esőzésekkel a hegyekről vizeket magába szedvén, megáradni és károkat tenni szokott. Nem messze ezen patak eredetéhez, láthatók egy régi templom omladéki, mellyről azonban semmi más hír. — Keresztül a pusztán megy Palota s Veszprém tájról, a somhegyi üvegkuta mellett, Bakonybélbe, egy meglehetősen jó ut, jó hidakkal ellátva. — A pusztá egyébiránt egészen majorság, annak mostani birtokosa a Zircz, Pilis, Pásztói egyesült Apátság alatti ciszterci barátok szerzete; áll összesen 2142⁶⁰⁰/₁₂₀₀ holdból, mellyben a szántóföldek 252 h. okszerű váltógazdaság folytatása mellett teremnek: búzát, rozsot, árpát, zabot, jó lencsét, borsót, bőven kölest, krumplit, pótlék-takarmányokat. Kaszálló 452 h. terem jó szénát, és sarjut; legelő 436 h., nemesített birkanyáj és a zirczi zárdá szükségét pótolni segítő, kevert fajú fejűs tehének számára is; erdő 926 h., mellyben 10 holdnyi szurkos fenyves tábla is, tölgy, cser, de inkább bükkös, mellyből rendezett felosztással, évenként sok tüzi, épület s szerszámfa kerül, szén égettetik, de a melly így irtattatik is; — kert még: 26⁶⁰⁰/₁₂₀₀

I, Kötet.

h., s kopár terület 50. h. — Földje a pusztának többnyire agyagos, csak kevésben kövices. — Némelly években, a köz szükségét elősegítőleg, azonban a gazdasági nyereség végből is, hizlaltatnak ezen pusztán, számos takarmányon, számosabb göből ökrök is; mint fiók majorban pedig, a zirczi zárdaiak élelmezéséhez, folyvást tenyészletik itt a baromfi is.

Akli, magyar falu Berog-Ugocsa vgyében, 5 kath., 159 ref., 8 zsidó lak., ref. anyateplommal. Porhanyó fekete földje igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók. A Fekete-Eger mocsárnak egy része ide tartozik. F. u. gr. Teleki nemzetség. Hajdan itt állott Kávásvára, melly jelenleg egészen elpusztult. Halnihoz 1¹/₂ óra.

Akolhát, pusztá, Heves vármegyében, a Tisza jobb partján, Burával és Roffal átellenben. Határa 4000 hold, s többnyire legelőből és kaszállóból áll, mellyet az árviz jár; de vannak jó dohánytermő földjei is. Birja a Borbély nemzetség.

Akor, pusztá, Bihar vármegyében, Lüki mellett, Margitához 1¹/₂ óra.

Akosfa, pusztá, Zala vgyében, Kávás falu mellett, a Zala folyó mentiben, Lövhöz 1¹/₂ óra.

Alacska, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolczhoz 1⁴/₁₆ állomásra, egy szűk völgyben, 520 r.f., 9 kath., 8 zsidó lak., ref. anyaegyházal. Határa 1300 hold, mellyből 210 h. szántóföld, 90 h. rét, 300 h. szőlő, 600 h. erdő, 100 h. belsőség és haszonvehetlen; legelő az erdőben. Földje partos, vadvizes nyirok, gyakori javítást kíván, főleg búzát és zabot terem. Bora azonban sok és jó. Birják: Ragályi, Szepessy, Fáy, Máriássy, Kubinyi, Radvánszky, stb. családok.

Alsó-Alap, pusztá, Székesfejér vgyében, Czeczéhez 1¹/₂ mfdnyire,

927 kath., 170 ref., 40 evang., 64 zsidó lak., tágas róna határral, nagy birka és lótenyésztéssel. F. u. a báró- és nemes Salamonok, s mások többen. Ut. p. Bogárd.

Felső-Alap, puszta, Szekesfejér vgyében, 263 kath., 45 ref., 11 evang., 4 zsidó lak., kath. fiókegyházzal. Határa hasonló az alsóalapihoz. F. u. többen. Ut. p. Bogárd.

Püspök-Alap, puszta, Győr vgyében, 126 kath., 3 ref. lak. Fekszik ut. p. Mezőörshöz 3 óranegyedre, nevezetes birkatenyésztéssel. F. u. a szombathelyi papnövendékház.

Rét-Alap, puszta, Győr vgyében, Mezőörshöz 1 órányira, 466 kath., 182 ref., 38 zsidó lak. F. u. többen közbirtokosok.

Alapsa, puszta, Tolna vármegyében, Apár mellett, Szekszárdhoz 2 $\frac{1}{2}$ óra.

Kis-Alacsony, puszta, Veszprém vgyében, Pápához 2 óra.

Nagy-Alacsony, magyar falu, Veszprém vgyében, 160 kath., 596 evang., 10 zsidó lak., evang. anyaekkleziával, róna határral, kis erdővel. F. u. nemesek.

Alatka, puszta, Heves vgyében, Bocsonádhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 47 kath. lak. Nagy marha- és lótenyésztés. F. u. Csona Zsigmondúé. Ut. p. Eger.

Alatka, puszta, Arad vármegyében, Szent-Anna fiókja, Aradhoz 3 óra.

Alatyán, magyar falu, Heves vgyében, Jász-Berényhez 2 mfd. 1567 kath., 43 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szántófelde, legelője, rétje jó és sok; a Zagyva vizén malma van. F. u. a jánoshídi prépost, Tachy, Rečsky, Balogh.

Albény, puszta, Zemplén vármegyében, Gálszécs fiókja: 32 r., 56 g. kath., 2 ref. lak., 1007 hold szántófölddel. F. u. a Gálszécsi urak.

Kis-Albert, Somogy vmegyeye

kaposi járásában, Kaposvárhoz 1 mértföldnyire fekvő puszta, környeztetik Magyar-Egres, Várdai helységek és Bogáti puszta határai által. — Kiterjedése 500 hold körül, egyenes és részint lejtős fekvésű földje igen termékeny; — jó minőségű réljei, a határ egy részét kevés haszonnal elfoglaló bereknek, munkálatban levő lecsapolása által szaporíttatni fognak. Termesztménye a gabonák minden neme, — méhészete jeles. — Erdeje és szőleje igen csekély. — Urbérisége nincsen. — Ötven lélek körül levő lakossága, évenként változó zsellérek és béres cselédekből állván, majd több majd kevesebb. — Birtokei az ott lakozó főbirtokos Tevely testvér családon kívül, Inkey Imréné, Tallian Gáborné, és Záborszky Miklós.

Alberti, tót-magyar mezőváros, Pest vgyében, a szolnoki országutban, Pesthez 4 $\frac{1}{3}$ mfd., 300 kath., 1400 evang., 60 zsidó lak., evang. anya-, kath. fiókegyházzal. Határa homokos, de juhtenyésztésre és hortermesztésre alkalmas. Birja Almásy János.

Albertfalva, (Sachsenfeld,) a promontoriumi határra ültetett kis gyarmat Pest vármegyében, Buda alatt, 170 kath. német lak., kik többnyire mesteremberek.

Albertfalva, német falu, Baramya vmegyében, Albert hercegtől alapított gyarmat, 472 kath. lak. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Albert-Kazimir, puszta, Mosony vgyében, nem rég népesített, Féltoronyhoz $\frac{1}{2}$ órányira, 290 kath., 2 ágostai lakossal, kik 46 csinos házbán laknak. Az uraság földjei ezelőtt a lakosok közt ugy osztattak fel, hogy minden termésből fele részt tartoztak az uraságnak adni, s váltógazdaságot üztek; most azonban a földek mind visszaváltattak. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Albest, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 2 mfd., hegyes vidéken, 270 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Urb. szántó 486 h., rét 140, legelő 46, majorsági erdő 168 hold. Silány földje kevés gabonát terem és gyümölcsöt. Vize: a Hollód. Birja Ulman Mór.

Albis, magyar falu, Bihar vgyében az Érmellékén, ut. postája Székelyhid. Lakja 1300 lélek, kik kevés kivétellel mindnyájan reformátusok, helybeli anyateplommal. Gazdag határa 4000 holdra terjed, mellyből 47⁴/₁₀ urbéri telket a lakosság bír. A földesuraság gr. Zichy Ferencz, itt szép birkákat tenyésztet.

Albrechtsflor, Kis-Terem, német falu, Torontál vgyében, ut. p. Mokrinhoz egy órányira: 1120 kath., 30 óhitű., 26 zsidó lak., kath. paroch. templommal, 76¹/₂ egész jobbágytelekkel. F. u. gr. Nákó Sándor.

Alcsi, puszta, Bihar vmgyében. Igires mellett, sok és termékeny földekkel, juhtenyésztéssel. Birja a váradi deák püspök.

Alcsi, puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Szolnokhoz tartozik. F. u. a kamara.

Alcsúti, magyar falu, Székes-Fejér megyében, Bicskétől délre 1 mfd, 307 kath., 830 ref. lak. Ref. anyaeckklézsia. Ékesíti a nádor József örökösének magas izlésű nyári kastélya, egy mesterséges készültű órával együtt, mellynek ülése csendes időben 5 óra negyedre is elhallik. A szépen elrendelt kert, ritka növényekben való gazdagsága miatt az elsők közé tartozik az egész birodalomban. A váltó okszerű gazdálkodás itt kitünő sikerrel folytatattik; a vetett kövér legelők, és a virágzó karban tartott erdő és faültetvények, a mindenütt uralkodó pontosság és tisztaság kellemesen lepik meg az utazót. A juh-nemesítés hasonlóul olyan fokra hágott, hogy némelyek az alcsúti fajt, finom-

sággal, gyapjú-gazdaságot is párosítván, minden más hazabeli nemés birkáknak elibe teszik. Szép szőlőhegyének egy része a legnemesebb rajna-melléki szőlőfajokkal van beültetve. Az alesuti, vagy igazabban acsai uradalmat két jobbágy község, t. i. Acsa és Alesuth, ezenkívül a máriavölgyi telepítvény, a hatvani és vért-szentgyörgyi puszták alkotják. Az említett két község összesen 120 jobbágytelekből áll, és a hozzá tartozandó urbéli birtok tért nagysága 7850 holdat (1200 □ ölével számítván) tesz, miből 254 h. belsőtelek, 3311 h. kender, káposztás, és szántóföld, 500 h. irtás, 600 h. rét, 937 h. rélföld, 1489 h. legelő, 454 h. szőlő, 301 h. utak, vizek, más haszonvehetetlen földek. Ezen kiterjedt birtoktól a jobbágy az urbéli rendes füstpénz, és robot tartozáson és gabona-kilenczedén kívül, egyebet az uradalomnak nem ad, a dézma teheről ment, és a legeltetési jog 1828 kezdve a község határában annak kizárólagos sajátja. A tisztán uradalmi majorsági birtok összege tesz 304 hold belső telket, 6260 hold szántóföldet, 458 h. rétet, 2427 h. legelőt, 463 h. szőlőt, 1467 h. erdőt, 460 hold haszonvehetetlen földet, összesen a tört számokkal 11,872 holdat, 9970 ölet. — A vért-szentgyörgyi pusztának részei a ginzai, göböljárasi, bányavölgyi puszták is.

Algyest, oláh f., Arad vgyében, a Fejér-Körös mellett, erdős, hegyes határral, Aradhoz 8 óra, 428 n. egy. óhitű lak., anyateplommal. Birja a Tüköry nemzetség.

Algyő, magyar f., Csongrád vármegyében, a Tisza jobb partján, Szegedhez 2¹/₄ mfd. 1800 lak., kik főleg r. kath., paroch. templommal. Határa termékeny volna, de árvizektől szenved. Egész urb. telek 39. A Tiszán kompokon történik az átjárás. Birja az örgróf Pallavicini család.

Alhau, német m. város, Vas vármegyében, Stájerország szélén, 170 kath., 1390 ágostai lak., ágostai paroch. szentegyházzal, harminczáddal. Földjei nem igen termékenyek: rétjei jók; erdeje és szőlőhegye van. Lakosai marhával kereskednek. F. u. gr. Bathyányi Lajos tömege.

Alibánfa, magyar falu, Zala vgyében, a Za'a vize mellett 211 kat., 3 evang. lak. Szőlőhegy. F. u. többen. Egerszeghez 1 óra.

Alistál, magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelytől délkeletre 2 órányira. Számlál 435 kath., 13 ev., 481 ref. lak. Ref. anyaszentegyház; sok rétjek, s legelőjük van; a kolompért nagyon természetlik. Ut. p. Somorja.

Abriháza, puszta, Bihar vgyében, Görbedhez nem messze. Birja a váradi deák káptalan.

Allyos, oláh falu, Temes vgyében, Aradhoz délkeletre 2 mfdnyire, 97 r. kath., 2300 n. e. óhitű lak., szűp óhitű szentegyházzal s tanodával, nagy vendégfogadóval s jeles uradalmi lakkkal. Határa, melly inkább róna, mint dombos és hegyes, urbérileg 2ik osztályzatú, de földje igen termékeny. Kiterjed 8275 holdra, 472 □ ölre, mellyből urbéri szántó 260 t h., legelő 457 h., rét 1002 h., szőlő 74 h. 657 □ öl, szorgalomföld 155 h. 215 □ öl, zsellér házhely 12 h. Majorsági szántó 1430 h. 649 □ öl, legelő 3 h. 1250 □ öl, rét 171 h. 398 □ öl, szőlő 158 h. 218 □ öl, szilvás 135 h. 1090 □ öl, erdő 1551 hold, 548 □ öl; pap, iskola-föld stb. 117 hold, 728 □ öl; utak, contractualis, roszt föld 403 h. 1100 □ öl. Van itt a hegyek aljában egy régi vár maradvány. s az erdőn és helységen keresztül 2 nagy földtöltés, melly római sáncznak tartatik. Birja a kir. kincstár.

Almádi, puszta, Zala vgyében, Veszprém vgye szélén, a Balaton mel-

lett, Veszprémhez 3 óra, a veszprémi káptalané.

Almágy, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Hajnásckőhöz délre $\frac{1}{4}$ órányira, a Gortva vize mellett: 564 kath. lak. Határa hegyes, s a záporoktól sokat szenved; legelője szűk; erdeje nagy. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Almágy, magyar falu, Gömör vgyében, Bást fiókja, 428 kath. lak., termékeny határral, palakmalommal; többek birtoka, Rimaszombathoz $4\frac{1}{2}$ ór.

Almamellék, magyar-scho-káczt falu, Somogy vgyében. 847 kat., 4 ref., 10 zsidó lak., kath. fiók szentegyházzal. Van szőlőhegye erdeje, jó legelője, hegyes határa. F. u. gr. Bathyányi. Szigetvárhoz $1\frac{1}{2}$ óra.

Almamező, másképp Alsó-Hegyes el, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz 2 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 354 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van urb. szántófölde 131, rétje 290, urasági rétje 120. erdeje 2739 hold. Földje leginkább tengerit és zabot terem. Erdeje igen szép s nagy tilalomban tartatik. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Almamező, Jablonov, orosz falú Beregh vgyében, A. Vereczkéhez dél-keletre 1 mfdnyire: 98 g. k. lak. Földei hegyes, kövecses helyen fekszenek; legelője, fája elég. F. u. gr. Schönborn.

Almás, népes m. v. Bács vgyében, Baja és Szabadka közt, az első-től 4, a másodiktól 3 mfd. távolságra, 8000 lak., kik többnyire r. katho. ikusok, eredetre dalmaták és magyarok. Van jeles kath. paroch. temploma, és több csinos uri háza. Dombos határa főleg homokos, de azért minden gabona-nemet megterem. Kiterjedése 1100 □ ölével 29 480 hold, mellyből 315 egész urb. telek után van szántóföld 10795 h., rét és bel-

sőség 5156 h., legelő 6550 h., szőlő 1237 h. Majorsági szántóföld és rét 4955 h., nádas 120 h., tó 122 h., utak 545 hold. Eloszlik 18 részre s ebből 6 részt Rudics, 3 Anluovics, kettőt kettőt Koronay, Kovacsics, Németszegei, Siskovics, egy részt Vermes családok birnak.

Almás, oláh falu, Bihar vgyében, a Lakságon hegyek és erdők közt egy dombon, ut. postája Várad, 154 n. e. óhítű lak., s anyatemplommal. Határa 190 hold, u. m. szántó 40, rét 40, szőlő 50, erdő 60. Urbériség nincs, mivel a 40 h. föld csupa irtás, mellyet a lakosok használnak 2 fordulóban. Folyó pataka az Almás. Birja gr. Csáky György.

Duna-Almás, magyar falu, Komárom, az új rend. szer. Esztergom vgyében, a Duna jobb partján, a bécsbudai országutban, Komáromhoz $1\frac{5}{16}$ állomásra, ut. postája Neszmély $\frac{3}{16}$ állomásra a Vértesi hegyek északi tövében. Határa 2800 hold, mellyből $22\frac{2}{3}$ urb. telek után 900 h. urbériség, a többi majorság, ennek is pedig nevezetes része a szőlő. A határ délkeleti része hegyes, nyugoli róna. Földje részint agyag, részint homok. Bara a neszmélyihez hasonló. Lakja 559 ref., 211 r. kath., 4 ágost., 9 zsidó. Ref. és kath. anyatemplomok, mellyek közül az első még a 13-ik századból való baráttemplom lehetett s a templom mellett maig is szemlélhetők több cellulák romai. Van két patakja, mellyek a tatai híres meleg forrásokból veszik eredetüket, és két meleg forrása 20 fok melegségű, egyik a ref. templom mellett a Dunaparton, másik a helység malma felett. Határának keleti része hegyes levén, az itteni kőbányákban jó épületkő töretik, s a komáromi vár is innen épült. Mész kő is található a Köpíte hegy méhében, de vörös márvány itt nincs, mert czt Tardosnál a Gerecse hegyből ás-

sák, s ebből az almási faragók által készítettnek a legszebb s legcsinosabb kőfaragói munkák. Említést érdemel még az országut mellett az Orgovány sziklacsucs, és azon földhányás, melly Füzitőtől lefele Tatának 956 ölben nyulik be, alap szélessége 11, teteje 8 öl széles, s régi római töltés maradványa. Két patakmalna közül az egyiket a helység a zsámbéki basától kapta a 17-ik század elején, s azóta háborítlanul birja. Birja a falut gr. Zichy Miklós.

Almás, pusztá, Komárom vgyében, éjszokról Füzítő, keletről Almás helység, délre és nyugotra Naszály által körülvéve. Kiterjedése 400 hold, róna, néhol vizenyős, kevéssé homokos, általában termékeny. Birja gróf Zichy Miklós.

Almás (Kis), Zaluzza, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz dél-keletre $1\frac{1}{2}$ mfd. 10 r. kath., 385 g. kath. lak. Görög kath. parochia. Vendégfogadó, vizimalom, soványacska föld. Erdeje kevés. F. u. gr. Károlyi, Pogány, J. bsity, Leszkay s m.

Almás (Nagy), orosz falu, Beregh vgyében, 328 g. kath., 20 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn, Pogány, s m.

Almás, Jablonov, tót falu, Szepes vármegyében, Szepesvárhoz $\frac{1}{4}$ mfdnyire; 968 kath. lak., jó gabona-termő határral. F. u. a szepesi püspök. Ut. p. Lőcse.

Almás, oláh falu, Arad vgyében, a Fejér-Körös mellett, Buttyinhoz keletre 2 órányira: 20 kath., 2024 n. e. óhítű, 4 zsidó lak., anyatemplommal, hegyes, erdős határral. Ut. p. Arad.

Almás, pusztá, Baranya vgyében, Vaszarhoz $\frac{1}{2}$ ó.ányira, 10 kath. lak.

Tó-Almás, magyar falu, Pest vgyében, a pest-jászberényi országutban, Pesthez $5\frac{1}{2}$ mfd. 1300 r. kath., 70 evang., 10 zsidó lak. Kath. paroch.: templom. A falu felemelkedett helyen

hosszan nyulik el, s ékességére szolgál az uraság régi kastélya, különösen pedig gyönyörű angolkertje, mely avval átellenben fekszik. Ebben a sok szép árnyékos fasorokon, egy halastón, s fenyőfákkal beültetett dombocskán és szőlőhegyen kívül, főleg a tudományosan őszszeszedett, ritka külföldi csemeték vonják magukra a figyelmet. Határa, mely keletről lapályon, nyugotról dombon terül el, mindenféle gabonanemet jól megte-rem, bár inkább homokos minőségű; bora, sárgadinnyéje bőven. Lakosai fuvarosok. Birja b. Prónay Albert.

Almás, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához nyugotra 2 mfdnyire: 390 kath., 298 reform. és evang., 19 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Tágas szőlőhegy. Sok gyümölcs, különösen szilva és alma. Termékeny határa jó buzát s káposztát terem; rétje kétszer kaszálható; erdeje van. A falu a tornai kies völgyben fekszik, s itt visz el a Kassáról Rosnyóra vivő országút, mely már most a szoroskői szorulatot elkerülvén, egyenesen Hárskútnak tart, s kősziklákba bevágva, roppant szorgalommal, mesterséggel, és költséggel készült. F. u. nagyobb részt h. Eszterházy, kinek itt több szép gazdasági épülete, s nagy pinczékkel ellátott magtára van. A helység 16³/₄ egész urbéri telket számlál. Ut. p. Rosnyó.

Almás (Alsó), tót falú, Honth vgyében, ut. p. Báthoz északra³/₄ mfd. 426 kath., 8 evang. lak. F. u. a beszercezi káptalan.

Almás (Felső), tót falu, Honth vgyében, 2 kath., 461 evang. lak. Evang. templom. Mind a két helységnek fő élélme bortermesztésben áll. F. u. h. Eszterházy.

Almás, pusza, Nógrád vgyében, Szécsény fiókja, 64 kath. lak.

Ertős-Almás, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, 9 romai, 18

görög kath., 564 ref., 21 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje sok, de mocsáros; szénája bőséggel, a Túrmentiben szép tölgyes erdeje van. F. u. számos nemese. Ut. p. Halmi.

Almás (Jablonove) (Apfelsbach), tót falu, Pozsony vgyében, egy hegy tövében, ut. p. Stomfához éjszak-keletre 1 órányira: 1300 kath., 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Földjei hegyesek, s csak középterme-nyőségűek, erdeje nagy; rétje kevés de jó; szénégetés. F. u. h. Pálffy.

Magyar-Almás, magyar falu, Székesfejér vgyében, Fejérvártól éjszakra 1¹/₂ mfd., 476 kath., 571 ref., 17 evang., 7 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal, gazdag búza-termő határral, szőlőhegyvel, erdővel. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Rác-Almás, magyar falu, Székesfejér vgyében, a Duna partján, Budától délre 8 mfdnyire, 1997 kath., 180 óhitű, 12 ref., 3 evang., 73 zsidó lak.; kath. fiók-, óhitű anyatemplommal. Fekvése a helységnek egy a Duna partján elnyuló dombon felette gyönyörű, melyet sokat emel az, hogy innen az átellenben fekvő gyümölcs, nyár, tölgyfákkal borított Duna-szigetjét, s Pest vgyének nagy részét befáthatni. Földje általában termékeny; ámbár itt ott homokos. Nagy kiterjedésű szőlőhegye jó veres borral fizet. Halászata, s dunalmalmai sokat behajtának. F. u. ¹/₂ Jankovich, ¹/₂ Boronkay, Noszlópy, Lehoczky, s a Nagy örökösök. Ut. p. Adony.

Almás magyar falu, Zala vgyében, 145 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Szalabér.

Almaszeg, oláh falu, Bihar vgyében, a Rézalján igen szép regényes vidéken, Margitához, mely utolsó postája, 2¹/₂ mfdnyire, 315 n. c. óhitű lak., s anyatemplommal. Hegyes völgyes határa 3000 holdnyi, melyből szántó 600, kaszál-

lő 400, erdő 2000 hold; szőleje nincs. Urbéri telek $11\frac{6}{8}$. Sovány agyagos földjében csupán tengerit és zabot termesztenek. Vize a B i s z - t r a, melly alatta foly el, s van rajta 2 guba-kalló, és két malom két-két köre. Ugyan a határban a Réztetőn van egy üveggyár, melly meglehetősen portékákat készített. Birtokosa a helységnek 1 gyárnak: Fráter Pál.

Almosd, igen régi magyar falu, Bihar vmegyében, térségen, Debreczenhez 3 mfdnyire, ut. postája Nagy-Léta. Lakja 1723 lélek, kik 10 r. 180 g. katholikust és 227 zsidót kivéve, mindnyájan reformátusok. Van itt reform. és egy szegényes g. kath. anyateplom, több uri lak, 2 szeszgyár, Synagóga. Tagosított határa 8000 hold, mellyből szántó 5573, homok föld 1220 hold, kaszálló 597 h., urb. legelő 610 h.; erdeje elpusztult; szőleje nincsen. Ebből urbériség 1117 hold, a többi majorság. Földe részben homok, nagyobbára azonban igen termékeny fekete agyag vagy homok, melly mindent megterem ugyan, de leginkább szereti a rozst, tengerit. Folyóvize nincs, hanem van egy L u d a s nevű tava, melly 63 holdra terjed. Legtöbbet bir itt Péchy Ferencz tömege, többi birtokosok: Sombory Imre, Gulácsy Károly ör., Csanády Ferencz és József, Chernel József, Miskolczy Lajos és Imre, Kölcsey Sámuelnö, Fényes János és Imre, Ivánka Zsigmond, Balku, Csengery, Borbély, Kuthy, Ilosvay, Kazinczy, Lengyel, Török, Thékes, Balogh, Ormós, özv. Horváth Sándornő, Csúri, Kenygel, Molnár, gf. Zichy stb. családok.

Alpár, magyar falu, Abauj vmegyében, Bodókö-Váraljához $1\frac{3}{4}$ órányira: 61 r. kath., 10 g. kath., 5 evang., 200 ref., 50 zsidó lak. Ref. szentegyház. Szőlő-hegy. Erdő. F. u. tobben.

Alpár, igen szép és gazdag termékenységu pusztá Bács vmegyében, Ó-kérhez 1 órányira. Róna határa 1100 □ ölével 14072 holdra terjed, mellyből szántóföld és kaszálló 13123 h., nádas 124 h., 729 h. tó és mocsár, 96 hold utak. Birja gr. Brunzsvik család, s a futaki urad. tartozik.

Alpár, oláh falu, Bihar vgyében, a Sebes-Körös völgyében, magas dombon, utolsó postája Várad $\frac{3}{4}$ mfd. távolságra. Lakja 1025 n. e. óhitű, anyateplommal s egy patakkal. Van $27\frac{3}{8}$ egész urbéri telke, igen szép erdeje; földé sűrű tömött, minden gabonát megterem, de a zabot legjobban szereti. Birja a váradi deák káptalan.

Alpár, magyar falu, Pest vgyében a Tisza jobb partján, Kecskeméthez 2 mfd., 1600 kath. lak., paroch. templommal, postahivatallal Kecskemét és Csongrád közt, vendégfogadóval. Határa homokos, s némelly részét a Tisza is rongálja. Legelője tágas, mellyen sok szarvasmarhát nevel; bora, nádja, hala bőséggel. Birja a váci püspök.

Kis-Alpár, pusztá, Pest vmegyében a Tisza mentiben, Alpár falu felett, homokos határral. Kecskemét városa birja zálogban.

Alsó-Falu, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, a Thuróc zize mellett, Ratkóhoz dél-keletre 3 órányira: 9 kath., 362 ref. lak. Földei részint síkságon, részint és inkább dombokon fekszenek, s termékenyek; rétjei jók; tölgyes erdeje derék. F. u. Farkas nemzetségbeliek, s m. Ut. p. Tornalja.

Alsók, tót falu, Hont vgyében, Bozók mellett: 431 kath. lak. Sovány határ. F. u. a bozói uradalom.

Alsók, magyar falu, Somogy vgyében, Csurgóhoz $\frac{1}{2}$ óra, 9 kath., 674 ref., 47 ágostai, 12 zsidó lak., ref. anyaeckleziával. Erdeje derék;

földjei is termékenyek. F. u. gr. Festetics Tasziló.

Altgebirg, (Óvár) (Sztara Horry), tót falu, Zolyom vármegyében, Beszterczéhez északra 2 mfd. a rosenbergi postautban; 769 kath. lak. Kath. paroch. templom. Postahivatal. Olvasztó és érczúzó mihely. Itt sok piskólczot ásnak. F. u. a kamara.

Altringen, német falu, Teines vgyében, Lippához 2½ mfd. 250 kath. 30 óhitű lak. Határa 3-ik osztálybeli s van 16 egész urb. telke. Birja Laczkovics István.

Altvasser, vagy Óviz, pusztá, Szepes vgyében, Svedlér fiókja, 604 lakossal, kik az ide való vashámorokban, s olvasztó házakban dolgoznak.

Altwerk, kis bányahelység, Krassó vármegyében, 38 katholikus lakossal.

Amacz, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 1 órányira, 300 ref., 400 g. k. lak., kik magyarul is beszélnek; ref. kő, g. kath. fatemplommal. Róna határa 1500 hold, mellyből 1000 h. szántó, 500 h. rét; s ezekből csak 200 h. majorság. Földe száraz időben jól megtermi a buzát, zabot és tengerit; gyümölcsös és káposztás kertjei szépek; rétjei sok és jó szénát adnak. A faluban van egy tó, a határszél n folyik el a Homorod. Birják: gr. Teleki Imre, báró Apor Lázár, Szögyényi Sándor és Peley Imre.

Anarcs, magyar falu, Szabolcs vgyében, 115 r., 28 g. kath. 635 ref., 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 10⅜ első osztálybeli egész telkekkel. F. u. Vay, Czobel, Szerencsy. Ut. p. Berkesz.

Ancs, pusztá, Pest vmeigyében, Domonyhoz keletnek, ut. post. Bagh. Kiterjedése 260 hold. Egy része hegyes, mellyen 95 hold szőlőhegye vagyon. Szántóföldje 93 hold, s rétje 72 hold. Birják a domonyi urak.

Ancsikfalva, (Ancsikova), tót falu, Liptó vmeigyében, 6 kath., 59 evang. lak; kik cserép edényeket égetnek; szekérkenőcsöt csinálnak. F. u. Okolicsányi.

And, pusztá, Bars vgyében, N.-Salló fiókja, 8 kath. lak.

And, pusztá, Zala vgyében, N. Récse mellett, Kanisához 2 óra, erdős vidéken, egy romladozott várral.

Andacs, magyar falu, Somogy vgyében, 1152 kath. lak., Ferencziek kolostorával, és szentegyházával, mellyben csudatévő boldogságos szűz Mária képe tartatik. Hegyes határa termékeny; erdeje nagy; szőlője tágas. F. u. a veszprémi püspök. Szemeshez 3¼ óra.

Andacs, tót falu, Nyitra vármegyében. Nyitrához 1½ órányira: 128 katholikus, 10 zsidó lak. F. u. többen.

Nagy-Andacs, pusztá, Bihar vgyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Andaháza, pusztá, Bihar vgyében, lásd Herpály.

Kis-Andaháza, pusztá, Bihar vgyében, Berettyó-Ujfaluhoz közel 1500 holdnyi gazdag szántóföldekkel és rétekkal. Birja: Kiss Károly.

Andaháza, (Andicse), tót falu, Liptó vgyében, 18 kath., 92 evang. lak. Termékeny föld. Két urasági kastély. F. u. Andaházy, Pongrácz, Plathy. Ut. p. Rosenberg.

Andod, vegyes magyar-tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Érsek-Ujvár mellett: 598 kath. lak. — Róna határa termékeny, legelője, réte elég; de sem erdeje, sem bora nincs. F. u. gr. Károlyi Lajos.

Andornak, magyar falu, Borsod vgyében, Egerhez ⅞ állomásra egy hegy alatt. Lakja 449 r. kath., 158 ref., 3 zsidó. A kath. fiókgyháza Kis-Tályához, a reformatusoké Mak

lárhoz tartozik. Diszére szolgál a helységnek özv. Mocsáry Imrénő szép iz ésü kastélya, derék gyümölcsös és angolkeritel együtt. Határa 1726¹/₂ hold, mellyből 50 h. beltelek, 605 h. szántóföld, 214 h. rét, 310 h. legelő, 447¹/₂ hold szőlő, 100 hold erdő; 4 urbéri telek után van 120 h. szántó, 114 h. rét, 347 h. szőlő; a többi majorság. Földje emelkedett részein vörös nyirokkal egyvelges, egyebütt tiszta jó fekete föld, s mindent gazdagon terem. Legelője juhokra kedvező. Birtokosa özv. Mocsáry Imrénő, szül. Réter Francisca, kinek itt szépen rendezett gazdasága van.

Andrasfa, helysége Vas megye Körmendi járás délkeleti részén fekszik, határai éjszakrúl Pető Mihályfa és Péterfa helységek, keletrül Dienesfa, Lakhegy, délrül Zala megye, nyugotrul Alsó Telekes és az O-Sárvi-ze. A helység nyugoti része keletnek fordult hegyoldalban, keleti része pedig lapon fekszik. Mind eddig kiterjedése felmérve nincs, mintegy 2500 holdat azonban tehet, mellyből 86 hold közös Berek felméréstvé jelenleg szabályoztatik. Van nagy kiterjedésű réteje, — szőlőhegye, melly alacsony dombon való fekvése s a föld kövérsége miatt savanyus bort terem, de ha egy pár évig tartalík, jó italuvá válik. Szántóföldje megtermi a vetemény minden nemét, különösen pedig rozstot és árpát, valamint a luczerna és lóher tenyésztésre is egy a legczélarányosabb. — A lakosok összes száma 400 lélekből áll, kik 62 házban laknak, ezek közül 7 zsidó a többi r. k., közülök telkes csak kettő van s ezek szerződésbeliek. 20 zsellér és két mester ember, a hátra lévő számot részint nemesek, részint szabadosok egészítik ki, kik magyar ajkuak mindnyájan.

Andrásfalva, magyar falu. Nográd vmegyében, 181 kath. lak., kik szőlőt mívelnek. F. u. G. Torocs-

kay, és Csoma örökösök. Szakálhoz 3¹/₂ óra.

Andrásfalva, pusztá, Bereg-Ugocsa vgyében, Tivadarhoz tartozik, s határja is hasonló.

Andrásfalva, (Andrássova), tót falu, Liptó vgyében, a Vágh jobb partján: 199 kath., 380 evang., 1 ref. lak. — Kath. fiók-szentegyház. Földje a buzát, rozstot is megtermi. Van két urasági kastély. F. u. a Pongrácz család. Okolicsnához 1¹/₂ óra.

Andrásfalu, tót falu, Thurócz vgyében, Znió járásban dombok alatt fekvő. Találattik benne: urbéri telek 11 és ³/₈, mellyekből miveltetik 2 egész telek 2 gazda által, ³/₄ telek 3 gazda által, és ⁹/₈ rész 3 zsellér által, a többi műveletlenül, pázsittól benőve hever. Egész urbériségnek vetése 378 p. m. teszen, szónája 11 és ¹/₂ kaszásra számittatik urbér szerint. — Vannak ezen helységben szabadosak is, kik 2 és ³/₈ szabadosi telket birnak, vagyis 58 p. m. kivetnek, és két kaszásra számítható réteket birnak. — Egész helységnek közös 2 darabnyi legelője 16 mérőnek elvetésére szolgálhatna. — Ezen helység a Pesti-Egyetemhez tartozó Zniói uradalomhoz tartozik, melly határában egy 50 p. m. majorsági földet és 3 kaszásra számítható rétet is bir. — Általjában véve Andrásfalu helységnek határja nagyon dombos és agyagos, s azért is leginkább zabbal fizet. — Lakosai szláv ajkuak, azoknak száma 95-re rug, kik nagyobbára r. kath., foglalkodnak többnyire mint külföldön, mint pedig Magyarországon, gyári készítményekkel üzött házaló kereskedéssel; köztök csak egy molnár, és egy kovács mesterember van. — Más marhat nem tenyésztének, kivéven juhot. — Határát ketté hasítja Polerjekai partakocska, a mellyen fűrész- és lisztmalom építvék; legnevezetesebb he-

gye V t á c s a nevü, mely is magasságáról isméretes.

Andrásfalva, puszta, Ugocsa vgyében, a Batár folyó mellett, Halmihoz $1\frac{1}{2}$ óra.

Andráshida, puszta, Komárom vgyében, jelenleg az ekeli határral összeolvadva.

Andráshida, magyar falu, Zala vgyében, a Szala mellett, 358 kath., 13 zsidó lak. F. u. többen, A. Bagod fiókja, Eggerszeghez $\frac{1}{2}$ óra.

Andrasócz, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez 1 mfdnyire, Beregh vgye szélén : 2 r., 324 g. kath., 5 zsidó lak., kik földművelésből és szőlőmunkálásból élnek: Határa hegyes és sovány. F. u. a Szerednyei uradalom.

Andrásvágás, (A n d r a s o w c e,) tót falu, Sáros vgyében, Sz.-Kereszt fiókja, 173 kath., 26 evang., 16 zsidó lak. F. u. Winkler nemz. Bártfához 1 óra.

Andrecz, Vas vmegyében, F. Lendvához 2 mfd. esik. Gr. Batthányi Lajos örök. birja. $5\frac{3}{8}$ urbéri telek 13 gazda, és 2 házatlan zsellér van ben. Allodiatura itt sincs. Lakosi szegények, és cséplés és aratás által Zala és Somogy megyékben keresik többnyire kenyereket. Egyébiránt mindenre nézve hasonló Adriánchoz. Általában itt az az egy nevezetes, hogy Tótság sok fenyőmaggal bővelkedik, néha midőn disze van, azért a híres fenyves madarak egész télen által itt tartozkodnak, s igen meghiznak, és némely jó étvágyú uraknak szerfelett jó eledelt adnak.

Andrejova, orosz falu, Sáros vgyében, Bártfához kelet-északra $1\frac{3}{4}$ mfd. 5 r., 618 g. kath. lak. Gör. paroch. templom. Hegyes, erdős, sovány határ. F. u. gr. Szirmay.

Andrejovka, puszta, Sáros vgyében, Palocsához egy órányira a Poprád mellett : 27 római, 69 görög

kath. lak., nagy majorsággal, erdővel, tehénészettel. F. u. b. Palocsai Horváth.

Angyád, puszta, Veszprém vgyében, Dég és Balkás közt, Veszprémhez $7\frac{1}{4}$ óra.

Angyallháza, puszta, Szabolcs vármegyében, Hortobágy mellett; birja Hajdu-Szoboszló városa.

Angyalos, magyar falu, Szatlmár vármegyében, a Szamos mellett, Csengerhez közel : 26 r., 40 g. kath., 357 ref., 4 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földjei szép buzát teremnek; rétjei jók; erdeje nincs. F. u. Domahidy, gr. Teleki, Szuhányi, Szentlászlay, Szintay, s m. Ut. p. Szathmár.

Annaháza, lásd Fegyvernek, Heves vgyében.

Anyás, puszta, Csongrád vármegyében, Puszfa-Szerrel határos, s 880 kath., 3 ref. lakost számlál. Van kath. paroch. temploma. A Tisza mentiben lévő roppant nádas rétségek közt nem csak farkas és róka, hanem őz is tartózkodik. A lakosok sok szénát és dohányt természetnek.

Antalfa, magyar népesített puszta, Somogy vgyében, 163 kath. lak., és meglehetős határral. F. u. Inkey. Ut. p. Iharos-Berény.

Antalfalva, új tót falu, Gömör és Kis Honth egyesült vármegyékben 449 kath. lak., s kath. paroch. templommal. F. u. gr. Forgách. Rimaszombathoz 5 óra.

Antalocz, orosz falu, Ungh vgyében, erdős, hegyes vidéken, Szerednyéhez északra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire : 14 r. 488 g. kath., 4 evang., 5 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Kalló és lisztmalom F. u. Petróczy.

Antfa, puszta, Veszprém vármegyében, Szalókhöz közel, Pápához $1\frac{3}{4}$ óra.

Anth, magyar falu, Bihar vár-

megyében, Arad és Békés megyék határánál, Gyulához, melly utolsó postája, 3 mfdnyire, rónás és rétes helyen, 813 ref. lak., s anyateplommal. Határa róna, és nagy részben mocsáros, mellynélfogva a barmok is a mételyt gyakran megkapják; háttas földje csak kétszerest; kevés, árpát, tengerit és zabot terem. Tölgyes erdeje szép, és sok sertést tenyészt. Határa kiterjedését nem tudom, de majorsági szántó van mintegy 500 h. Folyóvíze a Fekete-Körös és a Fokér, mellyek a helységben a templomnál vágnak össze. Birtokosai: gróf Rhédey Ferencz, báró Radák István.

Apa, nepes oláh-magyar falu, Szathmár vgyében, Aranyos-Megyes és Szinyér-Váralja közt: 22 római., 1425 g. kath., 618 ref., 107 zsidó lak., derék ref. anyaszentegyházzal, s g. kath. paroch. templommal. Földjei a Szamos mentiben gazdagon teremnek mindennemű gabonát; rétjei elegendők; erdeje mind tűzre, mind épületekre elég; szőlőhegye, a Szamoson malmái vannak. F. u. gr. Teleki és b. Vesselényi örökösök, b. Vécsey Miklós, a Gáspár családhoz tartozók, Darvay Ferencz, Katona József, Kölcsey János, s. n.

Kis- és Nagy-Apácza, két egymás mellett fekvő pusztá, Csanád vgyében, Arad és Békés vgye szélén, 673 kath. lak., nagy juh- és marhatenyésztéssel, dohány-földekkel. F. u. az elsőnek gr. Wenkheim Ferencz, a másodiknak a kamara.

Apácza-falu, vagy Pácza-falu, oláh falu, Szathmár vgyében, Erdődhöz keletre 2 órányira: 304 g. kath. lak., s anyateplommal. Földje sovány; bikkes erdeje igen szép; szőleje van. F. u. gr. Károlyi; hajdan a Szathmári apácza birták.

Apádia, oláh falu, Krassó vgyében, Karánsbeshez 3 órányira, 802

n. e. óhitű lak., anyateplommal, termékeny földekkel, jó réttel és legelővel, erdővel, szilvásokkal. F. u. Grabowszky és Gyorgyevics családok.

Apagy, magyar falu, Szaboles vgyében, Kállóhoz északra egy órányira: 130 r. 32 g. kath., 4 evang., 626 ref., 30 zsidó lak., ref. anyateplommal, 5⁵/₈ első osztálybeli egész telekkel. Dohányt sokat termeszt. Zoltán uraság pedig nemesített birkákat tenyésztet. F. u. Apagyi, Csajkos, Diószaghy, Fazekas, Hetey, Jaksó, Osváth, Pap, Puskás, Szegedy, Szentmiklósy, Szécsy, Szilágyi, Zoltán, Zsiday.

Apaj, (Opag), tót falu, Posonaz új rend. szer. F. Nyitra vgyében, a Dudvágh mellett, Posonhoz 5¹/₂, Nagyszombathoz 1¹/₂ mfd. 577 kath. 66 zsidó lak. Ékesítik ezen helységet a kath. paroch templom, a földes urak csinos lakházai és kertjei. Határa 1. osztálybeli s igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók, s egy kis erdeje is van. F. u. Szász, Ernyey, Takács, Turóczy, s. m. t.

Apaj, pusztá, Pest vmegyében, Dömsöd szomszédságában. Kiterjedése 9000 hold, s jobbára szikes s vízenyös legelő és kaszálóból áll; szántóföldje igen kevés. Birja a b. Podmaniczky család.

Apar, német falu, Tolna vgyében 704 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Hegyes, völgyes határ. Sok dohány, bor, és burgonya. Kővér rétek. F. u. gr. Apponyi József. Ut. p. Bonyhád.

Apatelek, másképen M o k n a, oláh-tót falu, Arad vgyében, Boros Jenőhöz délre egy mfdnyire: 13 kath., 503 n. e. óhitű, 208 evang. lak., óhitű és evang. anyateplommal. Mokra nevű szőlőhegye a megyének legrégibb promontoriumai közé tartozik, s igen jó bort szolgáltat. F. u. az Aczél nemzetség.

Apátfa, magyar falu, Zala vármegyében, 96 kath. lak. F. u. a kapornaki apát. Ut. p. Egerszeg.

Apátfalva, magyar falu, Csánád vgyében, a Maros mellett, Makóhoz keletre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 3532 kath., 67 n. e. óhitű, 7 evang., 15 ref., 27 zsidó lak., kath. paroch. templommal, sok gazdasági épülettel, felette termékeny határral, szőlőskertekkel, nagy marha- és szép lótenyésztéssel. B é k a, hajdan B e k e n f a l v a puszta ide tartozik. F. u. a kamara.

Apátfalva, magyar m. v. Borsod vgyében, Miskolcztól nyugotra $3\frac{2}{16}$ utolsó postája Egertől északra $1\frac{3}{16}$, állomásra, a megye Heves megyével határos nyugot-déli szélén, a Bikk hegység Béلكőnek nevezett nyugoti szélső bércze alatt, széles kies völgyben. Szomszédai Felső-Tárkány. Szilvás, Mogyorósd, Sz.-Márton, Mónosbél borsodmegyei, Szarvaskő és Felnémet hevesmegyei helységek. A város fekvése teknő-alaku völgy konyulat két partján terül. Utszái egyenesek. Házaí közt csinos paraszt lakok találhatók. A házak száma 219, köztök 200 régibb jog szerint is adózó, 6 urasági, többi községi s gyár-épület. Van 4 és 6 kerékre két liszt-örlő, 1 massa, 2 kendertörő malom, két urasági magtár, egy csűr, pelyvás, juhakol, egy mészárszék. A helységben Sz.-Anna tiszteletire van egy 1816-ban épült kis templom, ezen kívül a várostól félórányira a Béلكő alatt boldogasszony tiszteletire szentelt nagy templom, amott köznap ebben ünnep és vasárnapokon szokott az isteni tisztelet tartatni, s erről alább bővebben értekezünk. A középületek közt: az urasági tisztilak, r. kath. paplak, jeles iskola-épület, s egy vendégfogadó. A városban levő templom előtti haranglábban volt egy 1505-ben öntött harang, mely azonban tüzmartaléka lévén, az újabb

korban harmadszor öntetett újra. Az iskola-épület 1841-ben építetett az urodalom költségén, s szellemi s anyagi kellékekkel jól el van látva, s valamint az egrí papnövelde egész urodalmában, úgy itt is a népnevelés igen szép lépéseket tőn.

Apátfalva határának kiterjedése 10897 hold, melyből 195 hold belső telek, 2892 h. szántóföld, 925 h. rét, s legelő, 90 h. szőlő, 6645 h. erdő, 150 h. használatlan, ut, mocsár stb. A felszabadult urbériség 33 szabályozott telket tesz, melyet 1 egész, 4 háromnegyedes, 27 fél, 63 egy negyedes, összesen 95 telkes jobbágy mivel. Házas zsellér van 100, házatlan 4. — A határ harmadik osztályu; keleti része részint homokos, részint nyirok föld; délen fekete korhany és kövecses föld, északon többnyire homokos, köves. Buzát, kétszerest, rozst, zabot bőven, kevesebb árpát terem, s a határ három nyomással mivellettév, ugarba kukoricza s burgonya vetetik. A vetett takarmány nincs divatban, mindamellett a baromtenyésztés meglehetősen lábón áll, s a lakosok erős csontos lovakat nevelnek. A növénytenyésztetre nézve megjegyzést érdemel, hogy a növénytenyésztet e vidéken Apátfalvától egész Bánhorváthiig, Eger vidékihez képest 8—10 nappal késik. Földtermésökből a lakosok, e teher megszűnése előtt, ötd és tízed dézínával adóztak.

Lakosok száma 1270 lélek, u. m. 622 fi s 648 nő, vallás szerint 1 evang. férfiakon kívül a többi mind r. katolikus; nemes fi 18, nő 11, tisztesb fi 11, nő 6. Van a lakosok közt 95 telkes földmives, 1 egész, 4 háromnegyed, 27 fél, 63 egy negyed telek birtokkal, 100 házas zsellér; 2 szabó, egyik az egrí czéhben, 2 kovács, egyik a diósgyőri czéhben, 2 csizmadia, 7 kőmives, 3 kerékgyártó, 1

szücs, 1 mészáros az egri czéhben, s így összesen 18 kézműves, végre két kőedénygyár. A régibb kőedénygyár épület a Bélkő alatt, a nagy templom mellett 1750-ben épült. A gyár alaptőkéje 700 pft, évi hasznóbére, mellyet az uraságnak fizet, 500 pft. Rendszeren dolgozik benne 11 egyén korongon s agyag készíttéssel, 1—2 festő, s 4 égető. Gyártmányait a gyár helyben, Miskolczon, E erben és Pesten adja el. Másik gyár van a város délnyugoti szélén, melly a régi papirgyárból 1847-ben lett kőedénygyárrá átalakítva. A helybeli agyag-bányák is szolgáltatnak ugyan a bányák számára agyagot, azonban a finomabb agyag egy része máshonnan kerül. Az erdőben vas-kőbánya mivelletük, sőt kőszén is található, de ez mivelletlenül hever. Nevezetességei közé tartozik még Apátfalvának a Bélkőben levő barlang, és a nagy templom mellett fakadó három forrás, mellynek vize soha be nem fagy, főidésre is alkalmas, s csuzos nyavalyákban foganatosnak találhatik. E három forrás bő vize hajtja a kőedénygyár malmait. Végre van az erdőben egy régi remete lak.

Apátfalva feje egy urodalomnak, mellynek tartozmányai: Ostoros, Bánhorvát, Uppony, Bába, Királyd, Mercese helységek, Kismező puszta, és a sátoi, ományi s mogyorósi részjóságok. F. u. az egri papnövelde.

Régenten Apátfalvának a Bélkő alatti nagy templom mellett, a három forrásról nevezett apátsága is volt, mellynek czime „Trium fontium de Beél“ név alatt még most is fennáll, jóságai azonban az egri papnövelde-re szállottak. Ez apátságot, a több izben emített nagy templommal együtt, Cletus egri püspök állította fel, a cisterci rend számára 1232-ben, megvevén ennek részire a kun vagy

palócz eredetű Beél nemzetségtől az első osztálykor nyert Beélföldinek egy részit, s ugyanazt több máshonnan szerzett jóságokkal is szaporítván, a' apítványára, IV. Béla király engedelmét is kinyerte. Emlékezik IV. Béla ez apátságról 1261-ben kiadott okirataiban. 1330-ban Chanadinus püspök megnyitotta ez apátságot, s ugyanekkor apát volt Richard, vagy Sichard, 1362-ben István, 1380-ban Konrád, 1415-ben Keresztély, 1429-ben Miklós, 1483-ban Péter voltak apátok, s folytonosan virágzott az apátság mintegy 1530-ig, midőn 1-ső Ferdinánd s Zápolya János közti viszálykodások alatt a vagonvágó Perényi Péter által zaklattatván a szerzetesek azt elhagyni s elszéledni kényszerültek. Az utolsó szerzetes, az Apátfalván át Egerbe vivő országuton öletett meg, a kisorsos nevű helyen, melly eset emlékit a nép vidéki szokás szerint még ma is fentartja az által, hogy az arra menő utas azon helyre követ vagy falgalyat hány, melly paprakásnak nevezetelik. (Az egész erdőháton az illy esetek emlékit így szokták fentartani. De tapasztalni ezt Hevesben, sőt Szepesben is, Hlinecz és Igló közt, hol a löcsei vagy késmárki tanitót megölték; Hevesben Kerecsend és Eger közt, hol a postalegény megöletett, szinte illy körakások vannak). Az apátság minden javait Perényi Péter foglalta el, 1562-ben pedig azok a szarvaskői várhoz csatoltattak. 1596 ban Szarvaskői török kézre kerülvén, Apátfalva is jobbágyi tartozásait, melly minden telek után egy aranyból és egy kila árpából állott, egyedül a töröknek adá, a magyar részre, mint Visnyó, nem fizetvén, e mellett minden uri hatóságok birtokában volt. E körülmények közt, ámbár később a magyar s néha az erdélyi s így háromfele is adózott, a

török hatalom alatt olly virágzó állapotra jutott a város, hogy midőn 1686-ban a megyei adózók a legszigorubbán összeirattak, Apátfalván több igavonó marha találtatott, mint az egész miskolczy járásban, s helységenként véve legtöbb a megyében. Megjegyzendő, hogy mint az összeírás bizonyítja, lakosai akkor is épen a mostani családok voltak.

A Békő alatti díszes egyház nemsokára a törökök elfoglalása után pusztulásra jutott; majd egy századig tető nélkül hevert, s csak erős készülete daczolhatott az idők viharai-
val. A boltozatok ugyan megrepedeztek: de a nagyszerű faragványok épen megmaradtak. 1720-dik táján leginkább Baranyi István remete buzdítására, ki 1734-ben többnyire alamisnából, a Sz.-Mártoni templomot is építette, ujlag tető alá vétette s kiigazította az egyházi község, még ekkor is megkimélve a régiség nagyszerű maradványait, mellyeket kevéssel azután kegyetlen kezek romboltak széjél. Hajdan a templom magas boltozatu kereszt-alakját, melly a sanctuariumot kivéve, magas góth iveken állott, több színű faragott kövekből rakott karzat köríté s az egészet legszebb s nagyszerűbb faragványok díszesíték. Mozaik szint játszott az egész. Mellette nyult a kolostor, alább a nagyszerű apátlak. Kertje az időben egy volt a legszebbek közül. Sötét lugosait itt több mint 10 öl magasra felszőkő kutak s tiszta források vize csörgé át. Az apátsági várkastély alatt mintegy 300 ölnyire a völgy hosszában tükrözött a halastó, ma is látszó három, részint erős köfal, részint földgátokkal felfogva. (Bővebb ismertetést tartalmaznak ez apátságról s viszonyosságairól a Sankfalvi Fodor család levéltára, s Beél Mátyás iratai). Azonban mi az idők viharai-
val annyí évekig daczolt, mit

a török vadsága megkimélt, lerombolá azt a késő nemzedék barbár keze. A kolostor már romban hevert, de az egyház, megroncsolva bár, eredetiségiben állott, midőn 1744-ben a repedezésektőlí félelem miatt az egyház s Erdődy Gábor egri püspök költségin, az egyház ujjáalakítása czélbavételett. Leromboltattak a pompás faragványok; a faragott kövek sima lapjait durva csákány lyukgatá át, hogy a ragaszt magokra vegyék. A nagyszerű karzat merész ivei homokkövel rakattak be, a boltozatok leszedettek, s a 13 század remek művét téglarakás váltá fel. A karzat alatti rész szinte téglával boltoztatott ki, s hitvány zsindeletető borul most ott, honnan az orgona hangjé, s a szerzetesek éneke zenget! A pompás faragványokletörve, a csákányok s vésű alatt szikrázva belyukgatott faragott köfal, simára vakolva, az egész kívül belől sárga-
veres s hamu-színre befestetett s néhol, mint a zsidók konyhája, ocsmány pettyekkel elzordonítatott, és hajdani díszét csak a megmaradt néhány góth ablak s ajtófelek, s itt-ott a lehullott vakolat alatti kövek mutatják. Pompás faragványu alsó párkányzata azonban a faltól már el van válva, és a hegyekből falaihoz tóduló zápor s az alatta szivargó forrás viz, s mellette egy pár ölnyire ásítózó, naponként terjedő mély árok a hat századot tulélt egyházat végpusztulással fenyegeti.

Mint fenebb említénk, elfoglalván 1530 körül Perényi Péter az apátság jószágait, az apátság ugyan azon időtől fogva megszűnt, czime mindazáltal az egyháziak közt folytonosan adományozás tárgyaul szolgált, s illy módon adományozta I. Leopold is azt elsőben 30 évre az egri káptalannak, míg nem Szarvaskőnek a törököktőlí visszafoglalattása után Czeglédy Albert, apátfalvi czimzetes apát

s ennek utóda Ajtay János az apátság hajdani jószágait, miután azok az egri káptalan, mint beiratos birtokos által is az egri papnövelde részire átíratk, magokhoz váltván, az apátságot újra vagyonosították, Leopold király pedig Telekesy István egri püspök kérésire ugyanazon jószágokat 1700 octob. 17-éről kelt adománylevelével örökösen a papnöveldeire ruházta által.

Ujbirtokosai alatt azonban Apátfalva virágzó állapota mindjárt a 18 század első felén hanyatlani kezdett, s azonkívül, hogy 1710-ben az epe mirigy dühöngött, a lakosok vagyonnosságukban is alábbzállottak. A regálék a várostól elvételtek, a malombokból kibecsültelet, s a lakosok közt az elégedetlenség lassanként a lázadás szikráit gyujtogatta, míg végre az 1750-ben lángra kapott.

Holló Máttyás, kinél a község kiváltságlevelei voltak, s kit valamint az attyát is az urodalom azzal tartott féken, hogy mint ispánt alkalmazá, felbuzdíttván az által, hogy az urodalom hivatalától s egyéb vagyonaiktól is elejtette, kiváltságleveleit törvénytudók kezire adta, s azoktól megbízattatván: Apátfalva, Bánhorváth, Uppony, Bóta, Mercse, Királyd helységeket kiváltságaikat közös erővel s költséggel visszaserzeni buzditotta. Felutazott ő felségéhez személyesen Bécske, s különösen az urodalmi kormányzó Gusztinyi János egri kanonok ellen 95 pontban adta be vádát; s midőn felülről a megyéhez sérelmök megvizsgálása végett kedvező parancs érkeznek, egyszerűs mind salvus conductussal ellátatnának, mind a hat helység a jobbágyi tartozásokat megtagadá. Azonban a megyétől, a várt orvoslás helyett, az urodalom jogait bebizonyítván, ellenök hatalomkar rendeltett, s többen az előljárók közül fogságra vitettek.

Erre a lakosok elhatározzák az uri tartozások vétele ellen magokat utolsó csep vérig védni, s mind a hat helységből a fegyverfoghatók, mintegy négyszázan Apátfalván összegyűltek. Puska, pisztoly s egyenesre hajtott kasza volt fegyverök s a helységbe való minden bejárást éjjel nappal fegyveres csapatokkal őriztek. — Az apátfalvi jobbágyok lázadása az erdőhátság más helyeire is átkezdván terjedni, a megye Németh József szolgabírónak meghagyja, hogy a vidéki nemességet fegyverre szólítván, azokkal a lázadást csillapítsa le, s a lázadókat fogassa el. Ez hirtelenben 50 felkelővel Sz.-Mártonba megérkezik, maga esküdtjével a lázadók számát kikémlendő, Apátfalvára átlövegol, s midőn tapasztalná, hogy azok száma 400-at meghalad, s a helységen kívül 4 helyen minden bejárást fegyveres erővel őriztetik, kérdezi: mi okból legyenek annyira fegyveresen? Farkasok ellen készülünk, felelék, vadászatra. Csendeségre s engedelmességre intvén továbbá őket, midőn nyeregkápából kihuzott botjával az engedelem nélküli fegyverkezést tiltaná, lövésre kiáltozott a nép ellene. Látván azért a veszedelmet, hirtelen lovát sarkantyuba vette, s több mint 10 rálőtt dolyó elől seregéhez menekült, s a megyének nagyobb erő küldés végett jelentést tett. A megye Bécsbe sürgönyt küld. A Borsodban tanyázó Dessewffy lovas ezred Apátfalvára rendeltetik. A főörmester 5 századdal 1751-ben febr. 1-jén reggeli 7 órakor Apátfalvára érkezik. A lázadók a bírőházánál tanácsot tartanak. A kiállított katonaság által az előljárók ő felsége nevében kihivatnak. Megjelennek: de a lázadók nagy száma is őket követi. A katonaság által bekerítetnek. Hosszabb makacszkodás után 34 közülök a bíró kimutatására

vasra veretik. Miskolczra küldetnek. A többiek az alatt a katonaság által sérlemesen megveretnek. Holló János, Sas János, Bereczki Imre béres, ki legelőször lőtt a szolgabíróra, felakasztatnak. Holló Mátyas lázongó főnök pedig és Csobán Mihály megszöktek, s az alföldön sokáig tartózkodván, elkerülték büntetésöket. Többek veréssel, a szökevények számkivetéssel büntetettek, s mind a hat rebbel s helység urbér alá vétetett.

Apáthfalva, vagy **Opatova**, tót falu, Trencsén vgyében, a sziléziai országban, a Vágh bal partján, Trencséntől 1 mfd. Számlál 643 kath., 2 evang., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje termékeny, de az áradásoktól sokat szenved. F. u. a tudományi kincstár. Ut. p. Trencsén.

Losonc-Apáthfalva, tót falu, Nógrád vgyében, 70 kath., 165 evang., 9 zsidó lak. Határja kicsiny de hasznos. F. u. Prónay Maximilián, kinek itt ékes lakhelye van.

Jász-Apáthi, szabad m. v. szabad Jász kerületben, Jászberényhez keletre 2 mfdnyire: 7998 lak., kik közt 7982 r. karth., 2 evang. 14 n. c. óhitű. Van derék két tornyú paroch. temploma, capitális iskolája, vendégfogadója, 6 száraz- és 2 szélmalma, szőlőskertje, derék epereskertje, s egy szép fákkal beültetett temetője, és meglehelős erdeje. Határa 10,381 holdföldből áll, két nyomásra osztva, szép bűzát, és mindennemű gabonát terem, de szénában szükségét éreznék a lakosok. Ezenkívül birja Heves-Ivány, és Kocsér püsztákat, melyekről a maga helyén.

Apáthi, magyar falu, Somogy vgyében, Sziget járása, dél-napkeleti részén: Hatvan, Viszló, Cserlő, Pata, és Poklosi helységek határai közt, egy most Keszthelynek Bécsbe készült országúton fekszik. Maga a helység határa 1343 $\frac{3}{4}$ h. foglal el, mellyen 22

urbéri telek léteznek, a mellette, és szintén hozzá kebelezett Aderjáni pusztája pedig különösen 943 holdat számít. Ezen helység Tanyi férfiágban magvaszakadt család birtoka volt — a mit most gr. Zichy Károly a leányágról szerzette meg. Határa jobbára a falu róna és híres búza-termő agyagból áll, csupán a rétek felé — mellyek az egyik Somogy Zseliczi dombokról lefolyó eső, hó és forrás vizeknek völgyét képezik — hajlanak a földjei. Az Aderjáni pusztája egy kicsé emelkedett dombból áll, — rétjei jók és termékenyek; de a Zseliczből lefutó árvizeknek ki vagynak téve. Lakosai magyarok, reformátusok, a r. kath. sokkal kevesebben vagynak. Nevezetesebb épületek: a tisztlakás, magtár, és egyéb gazdasági épületek. Papja, temploma helyben nincsen. Egy kevés szőlőskertje. Erdeje kevés, és az is le van rombolva. Egy kis kotyogó patakmalma is van.

Apáthi, magyar falu, Vas vgyében, a Gyöngyös vize mellett, éppen Kőszeg és Szombathely közt, 164 kath., 3 evang. lak. Nevezetessé teszi e kis helységet a gr. Széchenyi Pál angol izlésre készült, s a Gyöngyös-től keresztülhasított kertje és eredeti schweiczi tehenészete, mellyet a gróf ezelőtt mintegy 13 évvel telepített le, 5 tehenet és 1 bikát egycsesen Helvetiából Szent-Gallenből hozatván. E marháknak mind szépségök, mind magas-termetök valóban különös.

Apáthi, **Apátovcze**, magyar falu, Hont vgyében, Balassa-Gyarmathoz $\frac{1}{2}$ mfd. 168 kath. lak. Földe, rétje jó: szőleje kitünő bort terem; erdeje csekély. Birják Blaskovics Pál, Buócz Lajos, és több birtokosok.

Apáthi, pusztája, Komárom vgyében, Ette mellett, szőlőhegygyel. Ut. posta Uj-Szőny.

Apáthi, pusztája, Komárom, az uj rend. szer. Esztergom vgyében, Tár-

kányhoz 1 óra, ut. postája M. Örs. Kiterjedése 800 hold. Jó fekete föld többnyire szántóföld, van 40 hold szőleje is. A vidék itt emelkedett halmos. Birja a Szentmároni főapát.

Apáthi, puszta, Somogy vgyében Kutasnál.

Apáthi, német falu, Tolna vgyében, 5 kath., 1232 evang., 24 ref., 8 zsidó lak., evang. anyaecklézsiával és oskolával, mellyben 1738-ban 86 fiu és 92 leány tanult. Szőlőhegye szép; vizimalmai, és köfejtése van. F. u. gr. Apponyi. Ut. p. Báltaszékhez 1 mföld.

Apáthi, oláh falu, Arad vgyében, lapályos, erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő. Róna határa második osztálybeli, de mindent jól megterem, csakhogy az árvizektől szenved. Kiterjed 9060 holdra, mellyből 2355 h. szántóföld, 1599 h. legelő, 2305 h. rét, 2801 hold tölgyes erdő. Major-ság: 6401, urbériség 2659 hold. Sok sertést és marhát tenyészt. Vize a Leveles nevű tó, és a Jeru Dobli nevű tó, mellyek áradásból származnak. Lakja a helységet 3022 n. egy. óhitű, anyateplommal és iskolával. Birja b. Ditrich.

Apáthi, puszta, Békés vgyében, Gyulához nem messze, a gr. Wenckheim család birtoka.

Apáthi, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Osgyán és Majom közt; 26 kath., 140 evang., 8 ref. lak. Kastély. F. u. Vajda nemzetség.

Apáthi (Alsó), magyar falu, Zala vgyében, 672 kath., 4 evang., 10 zsidó lak.

Apáthi (Közép), magyar falu, Zala vgyében, 308 kath., 3 evang., 16 zsidó lak.

Apáthi (Nemes), magyar falu, Zala vgyében, 404 kath., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Mind a 3 helység egymás mellett fekszik, közel

I. Kötet.

a Szala vizéhez. Boruk bőven van. Erdejök kevés. F. u. többen. Ut. post. Egerszeg.

Kis-Apáthi, magyar falu, Zala vgyében, Tapolcsához óranegyedre, 400 kath. lak. Szőlőhegye jó bort terem; erdeje nagy és szép. Ide tartozik a diszkai puszta bortermesztésel. F. u. gr. Eszterházy család, és Hertelendy. Ut. p. Sümeg.

Monostor-Apáthi, magyar falu, Zala vgyében, a budai országutban, az Éger vizénél, 1004 kath., 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy kiterjedésű erdeje bikk, tölgy, cser és gyertyánfákból áll. Közepén van egy puszta kolostor és szentegyház. Gabonatermő földje bő és jó. Rétjei gazdagok; vizimalmokkal bir. F. u. a veszprémi püspök. Ut. p. Sümeg.

Szala-Apáthi, magyar m. város Zala vgyében, a Szala kies völgyben, Keszthelytől 2 mfd., 713 kath., 10 zsidó lak. Itt vagy on most a Szalavári apát lakása, melly apáturságról Szalavárnál bővebben emlékeztünk. Határja a városnak csak középtermékenységgű. A Szala mentiben rétje, legelője elég, reketyése a mocsárookban sok; szőlőhegye, s szép erdeje van. Feje az apáturság uradalmának, mellyhez: Szalavár, Esztergál, Kis- és Nagy-Rada, Baksaháza, Csács, Bozsok helységek, és Kis- és Nagy-Báránd, Ferkend és Lebuj puszták tartoznak.

Puszta-Apáthi, puszta, Zala vgyében; Kustán és Kalocza közt szép erdőséggel, Baksához 1 óra.

Apáti, (Opetowecz), tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh bal partján: 162 kath., 10 evang., 6 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök. Trencsénhez 1½ óra.

Apáthi (Bajmócz), (Bojniczke Opatoweczke), tót falu, Nyitra vgyében, Bajmócz fiókja: 444 kath. lak.

— Van erdeje, jó legelője. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Privigyé.

Apáthi (Lionia), (Opatovicz), tót falu, Nyitra vgyében, Trencsin vármé-
— Erdővel, sovány földekkel, malommal. F. u. a nyitrai káptalan.

Apáthi (Nyitra), tót falu, Nyitra várm., a Nyitra vize mellett: 441 kath., 76 zsidó lak. Rétei igen jók; földje termékeny. F. u. H. Hohenczollern, Soky, s más nemesek. Ut. p. N. Tapolcsán.

Apáthi, puszta, Nyitra vgyében, Merasicz fiókja, 18 kath. lak.

Đobracs-Apáthi, magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz keletre $\frac{1}{2}$ órányira, a Szamos mellett: 29 r., 137 g. kath., 150 ref. lak.; ref. anya-, g. kath. fiók-templommal. Határa kemény agyagos és lapályos; erdeje és almás-kertjei vannak; rétjei kétszer kaszálhatók. F. u. Cseh, Csabay, Virágh örökösök.

Apáthi (Felső), Horne Opatovcze, tót falu, Bars vgyében, Sz. Kereszthez $\frac{1}{4}$ mfd. 815 lak. Kath. paroch. templom. Rétje sok és jó; erdeje s vizimalma van. F. u. az esztergami káptalan. Ut. p. Léva.

Apáthi (Garan), tót falu, Bars vgyében, ut. p. Báthoz 1 mfd., 170 kath. lak. Bortermesztés. F. u. az esztergami káptalan.

Apáthi (Kis), Male Opatovcze, tót falu, Bars vgyében, Ar. Maróthoz $\frac{1}{2}$ óra: 332 kath. lak. Kath. paroch. templom. Termékeny földje, erdeje, malma van. F. u. az esztergami káptalan.

Keresztszeg-Apáti, magyar falu, Bihar vgyében, sikságon, Váradhoz $2\frac{1}{2}$ mfd., 1251 lak., kik közt r. kath. 10., ref. 614, n. egy. óhitű 610, ref. és óhitű anyatemplommal. Határa 4786 hold, mellyből szántó 1429, rét 1073, legelő 1341, szőlőskert 67, erdő 305, belsőtelkek 185, a többi árkok, utak, stb. Ebből majorsági szántó

278 h., rét 690 h., legelő 690 h., erdő 305, szőlő 67, dülők, utak 149, majorok területe 20 h. $\frac{1}{4}$. Földje fekete agyag és homok, melly igen termékeny, de szűkes területei soványak. Határán nincs ugyan folyóvíz, de a Sebes-Körös árja ide is elhat, s a határ harmadát elborítja. Van itt továbbá a ligetes erdő mellett egy tájék, mellyet a lakosok Kunilisknek, vagy helyesebben Kunülisknek hívnak, minthogy a kunok IV. László alatt itt tartották üléseiket. Birja gr. Csáky Petronella, gr. Csáky Vincze Antal ur neje.

Kopács - Apáthi, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza mentiben, 280 r. kath., 79 g. kath., 246 ref. 85 zsidó lak., r. kath. és ref. templommal. Határa általában lapos a Tisza két partján s ennek áradásainak csaknem egészen kitéve; kaszálója sokkal több mint szántóföldje; erdeje is szép van. Összes kiterjedése 2370 hold. Urb. telkek van $1\frac{3}{8}$. Birják fele részben Ilosvay Kristóf, kinek a Tiszán szép vizimalma van, $\frac{1}{2}$ Farkas, Földváry, Szmrecsányi, Csernánsszky, Eördög, stb. Tagosítva van.

Apáti, Oláh-Apáti, oláh falu, alacsony dombon, Váradhoz, melly utolsó postája, 1 mfdnyire, 550 n. e. óhitű, 6 ref. lak., s óhitű anyatemplommal. Határa 1557 hold, mellyből 611 h. szántó föld, 235 h. kaszáló, 329 h. legelő, 382 h. erdő, melly igen szép szálás s egyedül majorság, a többi föld urbéri levén. Földje veres és sárga agyagos, nehéz mivelsű, búzát, zabot s főleg tengerit terem. Birtokosa a váradi deák püspök.

Olchva-Apáti, két magyar falu, Szathmár vgyében, az itt egyesült Kraszna és Szamos vizei mellett, olly formán, hogy Olchva a Kraszna, és Apáti a Szamos partjára esik. Az elsőben van 26 kath., 513 ref., 6 zsidó lakos, s egy ref. anyatemplom; a má-

sodikban 3 kath. 583 ref., 10 zsidó lak., s egy ref. anyateplom. Hajdan a praemonstratiaknak prépostságok volt itt, mellynek jószága idővel két be-reghszázi kolostorra szállott. Szántóföldjeik igen termékenyek; rétjeik kétszer kaszálhatók; de a legelő nem igen tágas. Makkos erdeje, s gyümöl-csei vannak. F. u. gr. Károlyi nem-zetség. Ut. p. Vásáros-Namény.

Apáthi, orosz falu, Abauj vgyé-ben, F. Gagy fiókja, 10 r. kath., 154 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Forró.

Apáthi, Hosszú Szer, Rő-vid Szer, három összeolvadt tót-magyar falu, Abauj vgyében, mellyek közönségesen csak Széplaknak neveztetnek. Számlál 906 r. kath., 50 görög kath., 37 evang., 132 ref, 26 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Ter-mékeny föld, erdő. Van itt b. Meskó-nak egy kastélyja, egy szép nagy-kerttel együtt. F. u. az első helység-nek a Sz. István seminariuma, máso-diknak az egri káptalan, a harmadi-knak b. Meskó. Ut. p. Kassá.

Szilvás-Apáthi, Opaczka, tót falu, Abauj vgyében, a Hernád bal partján, igen gyönyörű vidéken: 159 kath. lak. A kassaiak ide gyakran kijárnak mulatni. F. u. a Sz. István seminariuma.

Apathin, német m. v. Bács vár-megyében, a Duna bal partján, Zom-borhoz délre 2 mfd. lapályos térsé-gen. Van 6500 lakosa, kik többnyire r. kath., paroch. templommal, eme-letes plebániával, selyem-gombolító-házzal, több jeles urad. épületekkel, 20 szász és 6 duna-malommal, sok mesteremberrel. Lakosai igen szorgal-mas vagyonos emberek, híres kendert, repczét termesztnek, ennek magvá-ból olajat ütnek, selyembogarat ten-yésztnek, a gyermekek szalmaka-lapokat, az öregek korczvesszőből ko-sarokat fonnak, borral, fával, kender-

rel kereskednek, stb. Határa 1100 □ ölével számítva 24653 hold, mellyből 160 egész urb. telek után van 5832 h. szántóföld, 3951 h. rét és belsőség, 160 jó és 800 hold homokos legelő, 256 h. szőlő. Majorsági szántó és rét 26 h., 5912 h. erdő, 1166 hold füzes, 4681 h. nádas, 1589 tó és mocsár, 280 h. utak. Birja a várost a kamara, s feje egy uradalomnak.

Apcz, magyar m. v. Heves vár-megyében, egy gyönyörű domboc-skán, Pásztóhoz délre 2, Gyöngyöshöz nyugotra szinte 2 órányira, 956 r. kath. lak., s anyateplommal. Határa 4700^{689/1200} hold; mellyből majorsá-gi belsőség 13, telkesgazdáké 46, zselléreké 40, sorozat-kivülieké 3, ut-czák 37, szántóföld 2062 h., rét 814 h., legelő 544, szőlő 325 h., erdő 606, haszonvelhellen 205 hold, a fractákat elhagyva. Urbériség 38 telek után 1247 hold szántó, majorság 681 hold. Földe fele részben homokos, fele részben fekete föld, s jó közép ter-mést ad. Szőlőhegye híres vörös bort szolgáltat. Folyóvizei a Zagyva és Szuha. Van egy hegye, mellynek teteje 900 öl, s a tetőhöz közel mint-egy 10 öltre jó izü frís forrás. E tető szolgált trigonometriai méréskor e-gyik pontul a cs.k. mérnököknek. Bir-ják h. Grasalkovich özv., gr. Teleki Sámuel, és gr. Ráday Gedeon.

Appony helysége (tótul: Ap-ponyicze), Nyitra megyében, Bajmócz járás déli, s legalsóbb részén. Határai kelet és délfelé Ghymes és F. Ele-fant, nyugotfelé Pereszlény, Nyitra-folyó, mellyen túl Belincz, Kamánfalu, Vámos-Ujfalu, és Falkas-Dovorány, továbbá éjszakfelé Pusztá-Podluzsány (alapítványi birtok) és Szülocz (mind a kettő bajmóczi járásban). Földjei a legjobb minőségűek, és mindennemű gabonafajok, azalék, és takarmány-füvek termesztésére legalkalmassab-bak; a rétek magasabb fekvésük mi-

att a Nyitra folyó kiöntésének, és így a megiszapolásnak nem lévén kitéve, igen jó takarmányt adnak; a legelők pedig, az alsók a szarvasmarháknak, a felsők pedig a hegyek és erdők között a birkáknak tartására igen alkalmasak. A helység fekszik az elég tágas, és termékeny Nyitra-völgyben keletfelé elég magas hegyek alatt. A helység magában, valamint szinte ezek határja is két részre oszlik, u. m. kis, és nagy-apponyira. Ámbátor, a mint most említett a helység tulajdonképpen két külön helységet képez, mégis részint az urbéri földek, a mellyek mind a két határban elszórva vannak; részint minthogy a két helységnek mindig csak egy bírása vagyon; részint mivel a felső legelők, és erdők osztatlan állapotban lévén mind a két helységgel közösek; úgy szinte szoros öszveköttetésök miatt, mert egy tekintetre csak egy helységnek vehetők; s elkülönözve mind a két helységről szólni sem lehet. Nagy Appony tisztán az Apponyi család birtoka, — jelenleg gróf Apponyi Antal párizsi követ jószágaihoz tartozik; Kis-Appony pedig 3 közbirtokos között van felosztva, u. m. gróf Apponyi Antal, Frankner Lukács, és Marczibányi Lőrincz urak között. Mind a két helységben vagyon $8^{31/32}$ urbéri telek gróf Apponyi családhoz tartozandó, — az ezen telkekhez tartozó 144 hold szántó föld, és 54 hold rét mind a két határban el vagyon szórva; továbbá Kis-Apponyban bir Marczibányi Lőrincz ur 316 hold föld- és réteket, Frankner Lukács ur 180 holdat, plébánia 26 holdat, gróf Apponyi Antal 30 holdat; nagy-apponyi határban pedig tisztán gróf Apponyi Antal 772 hold szántó föld, és $421^{2/4}$ hold réteket; közös legelő vagyon, és ugyan: Nagy-Apponyban 31 hold, és Kis-Apponyban 17 hold alsó legelő; a hegyekben pedig kis-apponyi határ-

ral közös 150 h. legelő, és 1200 hold erdő, és így a határok kiterjedése tesz öszvesen $3143^{1/2}$ holdat. Ezenkívül van Nagy-Apponyban az uraságnak 75 hold szőlője, mellyből már csak $6^{1/2}$ hold mivelletik, 10 hold gyümölcsösnek szolgál; a többi pedig felszántva szántóföldnek használtatik. — A még elültetett szőlők jó bort adnák, és csak a terhes mivélés miatt, mint-hogy nehéz volt munkásokat kapni, irtattak ki. Népeisége Kis-Apponynak 179 r. kath., és 21 zsidó — Nagy-Apponynak 400 r. kath., 5 evang., és 44 zsidó, öszvesen 649. Lakosai tót ajkuak, mindazáltal az Apponyi család által az 1842-dik évben egy magyar tanoda alapítottat, a hová külső helységekből is a gyermekek ingyen befogadtatnak; jelenben 35 tanítványa vagyon. Továbbá Kis-Apponyban megjegyzendő a Sz. Péter, és Pál apostolok tiszteletére épült templom, és plébánia, a n. m. helytartótanács pártfogása alatt; Nagy-Apponyban pedig az újabb időkben a grófi család rendbeszedett igen csinos laka, mellynek legnagyobb díszét a 20 ezer kötetből, a legkiválógatottabb munkákból álló könyvtár teszi. A nagy-apponyi határ délkeleti részén a hegy oldalában egy az Apponyi családhoz tartozó régi vár romjai láthatók; eredete a régi homályos időkben rejlik; annyi bizonyos, hogy Zsigmond király idejében a királyi birtokhoz tartozott, és 1393. évben az Eöry családdal, a kik ezután nevüket ezen vártól Apponyi-akra változtatták, a cseklézi jószággal kicseréltetett, és ezen időtől szakadatlanul az Apponyiak birtokában fekszik; a törökök berohanása alatt a 17-ik században leromboltatván.

Áporka, magyar falu, Pest vármegyében, Pesthez $4^{1/4}$ mfd. közel a Dunához, 700 ref., 60 kath. lak., kik többnyire nemesek, reform anyaszentegyházzal. Határa szűk, de ter-

mékény. Birja a Vattay nemzet-ség.

Apostag, magyar falu, Pest vármegyében, igen lapályos, róna vidéken, a Duna mentiben, Szabadszálláshoz öt órányira. Lakja 1956 lakos, kik közt 236 r. kath., 946 ágostai, 453 reform., 321 zsidó, s mindenik felkezetnek helyben van imaháza. Határa 5263 hold, mellyből szántóföld 2138 $\frac{3}{8}$ hold, rét 1023 $\frac{3}{8}$ h., legelő 575 h., szőlő 380 h., erdő 616 h., tó és vizállás 530 hold. Ebből urbéri szántó és rét 1470 $\frac{3}{8}$ hold és 380 kapa szőlő; majorsági szántó és kaszálló 1680 $\frac{3}{8}$ hold. Földje részint homokos, részint fekete, részint szikes és vízállásos; általában termékeny s legjobban megtermi a rozstot és kukoriczát. Szarvasmarhára a határ igen alkalmas, mellyet a Duna nedvesít. Vannak itt még Sákori, Fuleszi, Malom és Kakascri és Papréti tavak, melyek közül a Sákori több helyeken mocsáros is. A Duna partján Várdomb nevű kis hegy vagyon, és 14 dunamalom. Nevezetes Apostlag a benne találtató 18 mézárzékéről és sok juhok levágása és o'csó hús áráról, valamint benne létező 32 csapszékéről és olcsó borairól. Birtokosok: Báró Dillon Karolina és Sarlotta, Milesz József özvegye, Bauer Ferencsics József, Volarics Ferencz, József, Teréz, Klára, László, Klára, Juliánna, Füstös Béni neje, Tahy János árvái, Mérey László, Volhard Wilhelm özv. Becskly Anna, Szeles Lajos, Erdős Mihály, Szilassy család.

Kis-Apostag, pusztá, Fejér vgyében, a Duna mentiben, Duna-Penteléhez 1 óra. Gazdag pusztá, s a Paksy leányági örökösök birják.

Apova, O p a w a, tótfalu, Hont vgyében, Balassagyarmathoz 2 $\frac{1}{2}$ mfd., egy minden oldalról hegyektől környezett kiellen völgyben. Hegyes határa 1125 hold, mellyből urb. szántó-

föld 564 h., urb. rét 205 h., szőlő 30 h., uradalmi erdő, mellyben a lakoságnak faizása van 322 hold, 4 hold korcsmai és csösz föld. Földjei mind 3-dik osztálybeliek, agyagosak, kövesek és árkosak. Urb. házhegy 25 $\frac{5}{8}$. Bora savanyu; gyünölcse sok és jó; legelő csak az erdőben. Patakmalma van a községnek. Lakja 375 ágostai, kik Csal anyaegyházhoz tartoznak. Birja Coburg hg., s a csábrági uradalomhoz tartozik.

Alsó-Apsa, oláh - orosz falu, Máramaros vgyében, Szigethez 1 órányira: 1654 g. kath., 11 r. kath., 57 zsidó lak., két g. kath. parochiával, s termékeny határral. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Felső-Apsa, oláh falu, Máramaros vgyében, 935 g. kath., 19 zsidó lak., s anyatemplommal. F. u. többen.

Közép-Apsa, oláh falu, Máramaros vgyében, 1765 g. kath., 46 zsidó lak., két g. kath. parochiával. F. u. többen.

Apsicza, oláh falu, Máramaros vgyében, 214 g. kath., 11 zsidó lak., g. kath. leány-templommal. F. u. többen. Szigethez 3 óra.

Kis-Ar, magyar falu, Szathmár vgyében, a Tisza parton; 9 kath., 726 ref., 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje igen termékeny, de őszi vetést az árvizek miatt nem igen tesznek; sásas szénája felette-sok, valamint legelője is kövér; almás, szilvás kertjei szépek. F. u. gr. Károlyi ház, Pongrácz, Bay, b. Perényi, Csatári örökösök, stb. Ut. p. Vásáros-Namény.

Nagy-Ar, magyar falu, Szathmár vgyében a Túr vize mellett, közel ennek a Tiszába való szakadásához: 22 kath., 521 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa a Tisza felől homokos, másutt fekete nyirok, s gazdag termékenységgü; rétje, legelője bőséges, s azért sok marhát

tarthat; gyümölcssei nagy hasznot hajtának; erdeje van. F. u. Luby Károly és mások számosan.

Aracs, horvát falu, Somogy vgyében, 303 kath. 8 ref. lak. F. u. Végh István örökösei. Babócsához $\frac{1}{2}$ óra.

Arács, magyar falu, Zala vármegyében, egy völgyben, közel a Balatonhoz, 90 kath., 305 ref. lak., ref. anyaekkleziával. Földje kevés, szőlőhegye derék; s a híres füredi savanyu víz csak ez alatt feküdvén, azért a vendégek közül sokan e helységben szoktak szalást fogadni. Gyümölcse, különösen spanyol-megyje sok és szép. F. u. gr. Eszterházy, s más nemes urak. Ut. p. Füred.

Arácsa, magyar falu, Zala vgyében, 177 kath., 4 ref. lak. Itt láthatni a régi Pogány várának omladékait. F. u. többen. Keszihelyhez $3\frac{1}{2}$ óra.

Arad. E nevet Arad és Temes vgyében három hely viseli, u. m. Ó-Arad, királyi város, a Maros jobb partján, Arad vármegyében; Uj-Arad, mezőváros a Maros bal partján az előbbeni várossal átellenben, Temes megyében; végre Arad vára szinte a Maros bal partján. Ó-Arad 1826-ban lett királyi várossá, s fekszik termékeny rónaságon, Pesthez 18 posta állomásnyira. Lakosai, kik 18,156 főre mennek, részint németek, részint oláhok, magyarok és ráczok; a kézművességet s a kereskedést élénken folytatják, különösen dohányossal, gubacsossal, gyapjuval, borral, nyers bőrökkel, mézzel és sertésekkel. — Országos vásárai, a gyári és fényüzési portékákra nézve, a pesti és debreczeni vásárok után mingyárt következnek. Van egy kath. gymnasiuma, fő polgári tanodája, s egy mesterképző-intézete a n. e. óhítú oláhok számára. Székhelye a vmegyének és egy nem

egyesült óhítú püspöknek. 1848—49-ben Arad czimű politikai lap is jött ki Aradon. Uj-Arad csinos német m. v. 4000 lakossal. Fakereskedése nagy fontosságú, kivált fenyőszalakkal, deszkákkal, mellyek Erdélyből a Maroson szállítatnak ide. Vizimalmai örlik azon híres aradi lánglisztet, mellyel még külföldre is nevezetes kereskedés üzetik. Az aradi vár négyszegletre van építve, erős sánccokkal, bástyákkal, és két kapuval. Ezen várat még a törökök kezdték építeni, de Eugen hg. ujonnan felépíttette, s belőle jeles erősséget csináltatott. A mostani vár II. József alatt végeztetett be, s Ó-Araddal egy hid köté össze, a mint-hogy a vár is Aradvármegyéhez tartozik. Nevezetessé teszi e várat a legujabb forradalmi korszak alatt kiállott 8 hónapi kemény ostrom, és a szinte jeles, elszánt vitézséggel folytatott védelem. Ugyanis a vár parancsnoka, Berger osztrák tábornok, az 1848-ik oct. 3-ki császári proclamatio következtében az engedelmisséget a magyar kormánynak nem csak felmondta, hanem Aradot is felszólította megadásra, mit midőn ez és az őrsereg visszautasította, elkezde bombázlatni a várost, mi a forradalom alatt több ízben megújítván, e szépen virágzó hely nagyrésze igen megrongáltatott. Más oldalról a magyarok is komoly készüléket tettek a vár ostromához s bekerítéséhez, annyira, hogy 1849-iki junius végével Berger csakugyan kénytelen volt capitulálással magát megadni, miután az őrsereg, főképen éhség és betegség miatt, képtelen volt további védelemre. Ezen nevezetes ostromnak történetét bővebben közöljük itt „Arad ostroma“ czikk alatt.

Arad ostroma. A honvédelmi bizottmány, Jellachich bán elvonulása, s Róth- és Philppovicsnak elfo-

gatása után, oct. 8-dikán a király és nemzet nevében szorosán s kemény felelet terbe alatt meghagyta minden hazabeli várparancsnoknak, hogy 7 nap alatt a magyar háromszinű lobogót mulhatlanul kitudzzék, a parancsokat nem teljesítőit hazaárulóknak s törvénykivülieknek nyilatkoztatván.— Okot adott erre a katonaságnak több helyen mutatott magaviselete. Aradon már oct. 3-ikán kitörték a katonaság és város közti egyenetlenség első jelei. A városba ugyanis egyfelől Leiningen gyalogság, másfelől 600 Schwarzenberg dsidás akart bevonulni. A dsidások ezredesének Blombergnek ismert gondolkodásától semmi jót sem várván az aradiak, a nemzetörtség a katonák bejövetelét gátolni akarta, az Istvántérre 4 álglyut vitt, s 400 aradi nemzetőr, segítettve az Aradon állomásozó 600 debreczeni s 400 gyulai nemzetőrtől, elállotta a város bejárásait; a boltok bezárattak s követek küldettek a csapatnak ezredeseihez, hogy ezeket benyomulási szándékuktól visszatartsák. Az alkudozások két óráig tartottak, végre Berger János tábornoknak, a várparancsnoknak közbevetésére, a nemzetörök visszavonultak, s a gyalogság zenével, magyar dalokat játszva, csakugyan bement a várba, a dsidások pedig Uj-Aradon maradtak. 4-én ismét riadó doboltatott, mert a várba hadszerekkel terhelt szekereket akartak vinni. Ezt a nemzetörök ismét gátolni akarák, de aradi főispán Bohus János közbeszólására a szekerek is csakugyan bebocsáttattak. Ekközben a megerősített vár bástyáiról töltött álglyuk irányoztattak a város felé, és a várba senki be nem bocsáttatott. A várparancsnok Berger János (sopronyi születés) oct. 4-dikén felszólítja a várost, hogy oct. 5-dik regg. 10 óráig nyilatkozzék: valljon akar-e a császárnak engedelmeskedni? a város

felelé: a királyért vérét is ontani kész, csakhogy minden tőle jövő parancs magyar minister által legyen ellenjegyezve. A városbeli nyugtalanság nőttön nőtt, és nem ok nélkül. Oct. 6-ikán a várparancsnok a városnál levő álglyuk mint kincstári tulajdon kiadását s a honvédek közé állt sorkatonák visszaküldését, s a Máriássy János parancsnoksága alatti tiszántúli mozgó nemzetőri csapatoknak a városból kiutasítását sürgeté; mire közgyűlés tartatván, határozott, hogy kívánsága teljesítettni nem fog. A várost kezdék eltorlaszolni, s mindenki csatára készült. A sorkatonák s dsidások közül a bezárt várból egyesek át-szökdöstek. Egy illy esetben a várőr lelőtt egy átszökni akaró sorkatonát. Ez jeladás lett az oct. 7-diki álglyuzásra. Berger várparancsnok déli 12 órától 1 óráig álglyuztatta a várost s kartácslövéseket is tétetett. Ez uttal kár kevés, személyes sérelem még kevesebb történt. Egy gyermek maradt halva, s két debreczeni nemzetőr kapott sebet. Összesen 27 lövés volt, közte 2 bomba. A boltok bezárattak, az álglyuk s nemzetörök a Sz.-István téren készen állottak. A debreczeni nemzetörök az ablakokban töltött fegyverrel várakoztak a dsidásokra, de ezek nem jöttek. Mondják, hogy az első álglyut a városbeli ferencziek szerzetének guardiánya, egy horvát, sülé el. A várparancsnok ismét megújítja követeléseit, mire egy városi küldötség ment hozzá azon ízenettel, hogy kívánatára sem pénz, sem álglyu nem fog adatni, a nemzetörök fegyvereiket le nem rakják, a feketesárga zászló ki nem tűzetik, s a Maros körüli előörök be nem huzatnak. Nők és gyermekek kezdék elhagyni a várost. Ennek okát kérdezvén a várparancsnok, azon választ nyeré, hogy a város a legvég-

söre is készen áll, s a nők és gyermekek sirását hallgatni nem akarja. Egyébiránt a várparancsnok ígéré, hogy a várost, ha okot nem ad, többé lövetni nem fogja; azonban a legnagyobb készüléket téteté, a vár melletti előfákat vágatá s takarítottá. Blomberg és különösen Siliák horvát ezredes vetek igen nagy részt a haditanácsban s készülétekben. A várbeli örök és előörök közt gyakori lövések váltattak, hogy azonban minden továbbbi ingerültségi alkalom elkerültesék, a nemzetőröknek a visszatüzelés megtiltatott. — A bécsi oct. 6-ikának hire, mely oct. 11-dikén érkezett Aradra, s a városból a várba azonnal beszállított, nagy örömet okozott a fenyegetett városban, s némi levertséget a várban. — Azonban az ostromállapot folyvást tartott, a várban haditörvényszék alakult, staturium hirdettetett, s óránként új hírek rémiték a város lakóit; a nemzetőség éjjel nappal fegyverben állott. A várörizet fel sem vette a honvédelmi bizottmány oct. 8-iki rendeletét, sőt egyenesen kitüzte az ellentállás zászlóját; a terv nem kevesebb volt, mint Aradot összeköttetésbe tenni Temesvárral s a rácz mozgalmakkal, s így az ellenállás középpontjává az alsó tiszai részekben. Török Gábor élelmezési biztos és aradi polgármester s Hadzics Lázár képviselő, az aradi várkerületön kívül, dsidás előörök által elfogatott, amattól 10 ezer forint nyugtatóvány mellett elvétezt, maga, mint kezes, oct. 16-áig örizet alatt tartatott, azután azonban 3 dsidás fogolyért kicseréltezt, miután Hadzics már előbb eleresztezt volna, szinte szabadon bocsátatott. A vár ügyével összefüggött a megyebeli oláhok lázongása, kiket folytonosan nemzetőri erővel kellett féken tartani s ujonczállításra kényszeríteni, így, p. o. oct. 18-dikán 300 debreczeni

nemzetőr ment ki Kovasincsra az ot-tani pórlázadás elnyomására.

Oct. 21-kén (az aradi állandó megyei bizottmánynak a honv. bizottmányhoz intézett hivatalos jelentése szerint) az aradi magyar csapat Angyalokig haladván, azt az Uj-Aradról kivonult s odáig üzött dsidás és Rukawina-ezredbeli gyalog ellenség megverésével vitézül bevette; oct. 22-ikén pedig Máriaassy János őrnagy parancsnok Bécska felől szinte előnyomulván, Uj-Aradot minden ellenállás nélkül elfoglalta. A nemzetőrök összes vesztesége a csatánál 12 halottra, 37 sebesültre ment; a dsidások Temesvár felé szaladtak. Ezalatt Berger tábornok, ki már 20-kán reggeli 8 órakor is tétetet 5 álgylövést a városra, most ezt reggeli 6 órától 8-ig, és ismét 9-től 11-ig folytonosan álgyuztatta, több házban sérülést okozott, különösen a megyeházat megrongálta, mely 35 lövést kapott. Összesen golyókkal és bombákkal mintegy 500 lövés történt, 7 egyén megsebesült. A bombák nem igen gyujtottak. Aradon s környékén már ekkor mintegy 12,000 nemzetőr s önkéntes volt összegyülve; kedv s bátorság nem hiányzott, csak álgyük szüksége éreztetett. A helybeli, debreczeni, s békesi edzett nemzetőséghez számos népfelkelés is csatlakozott, de sorkatona egy sem volt, s puskás összesen csak mintegy 1500. Ezen erő harczott vár és sorkatonaság ellen. A lelkesedés azonban olly nagy vala, hogy a várból az előörökre lött golyókat ezek kalapjaikkal hajgálták. — Az említett működések által megkezdettet Arad várának elzárása, mely azóta több ízben feloldatott s ismét megujtattott.

Oct. 23-ikán d. u. 3 órakor ismét álgyuztatott a város, mely alkalommal egy golyó Gallini Pál gyógyszerész kocsijában fiával együtt a szó

teljes értelmében széllötte. A várból ugyanazon napon egy álgyuval kitörttek, de Máriássy által megszalasztattak, s álgyujok elrontatott. A békesi önkéntesek a várfalakhoz húzódtak, több őrt leledöztek. — Oct. 24-kén 420 debreczeni önkéntes érkezett Aradra. Báró Vesselényi, Hannover-ezredi százados (Farkas'fia) elfogatott. — A vidéki oláhok e közben folytonosan izgattatván, meg nem szüntek lázongani. A Kovasinczi véres lecke nem használt nekik. Világosan, Zám, Soborsin, Konop vidékén, az erdélyi határszélen gyűléseztek, összeesküdtek, s előre nyomolni készültek. Az aradiak Világosra kimenvén; ott több ezer oláhot találtak jól fegyverezve, kik azonban néhány kartácslövés után szétfutottak a hegyekbe. A fibisi oláhok pedig az urasági tisztek minden vagyonát, s az uradalom magtárát, pecsétjét és marháit rabolták el. — Az oláh lázongók ellen Gál László őrnagy harczott két század aradi nemzetőrrel, s egy század bihari honvéddel, s Arad meggyét kitisztítván, Zaránda is állépett, mindenütt a legszigorúbb rendszabályokhoz nyulván, de kevés sikerrel. A legyőzöttek meglapultak ugyan, de bosszút esküdtek s ujra kitörttek.

November 3-kán néhány dsidas az aradi várból, a Maroson keresztül úsztatván, a mikalakai gyepről mintegy 150 darab marháat hajtott, vakmerő bátorsággal, a várba. — Ugyanaz napon egy a hid melletti kaszárnya felgyujtására megbizott káplár átjött a honvédekhez. — A város helyzete azonban naponkint sulyosodott, mert a segítségre jött békesi, csanádi, csongrádi nép ezrei, megúnván a fáradságot, visszavonultak tüzhelyeikhez. A békésmegyeciek viséletéről kevés jól mondhatni; az angyalkuti csatát elhagyták, a világosi

lázongók elleni hadjárat alkalmával féktelenül raboltak; a gyulai s békesvárosiak azonban emberül kiállták a sarat. A szentesiek helyébe Vásárhelyről jött 600 nemzetőr, s megérkezett a vásárhelyi 30-ik zászlóalj is, 2450 egyénből álló, de fegyvertelen s ruhátlan. A sereg l ke, Debreczen veres-szalagosai valának, rettenthetlen emberek s edzettek, mint a legjobb Régi sorkatonák, kik az Aradon maradt békesiekkal együtt olly vitézséget bizonyítottak, millyet egy elfogott levél szerint Blomberg ezredes is méltányolva elismert. — Nov. 5-kén Berger tábornok lövonalat készitendő, az utjában álló, Zsigmondháza s Ó-Arad felől eső ölfák s kaszárnya felgyujtása végett kirohanást tett, s az aradi előőrök golyózporára álgyuival felelt. Noha a gyujtók közül több lelovetett, a szándéklott gyujtás jól sikerült; Zsigmondházán 3 ház elégett, a tömérdek olfa s kaszárnya pedig késő éjig lobogott. A Maros 80 ezer forint értékű nagy hidját pedig a magyarok gyujtották fel, hogy a r ajok rohanást gátolják. Uj-Arad megtámadása naponkint váratván, az erősen elsánczoltatott. A mikalakai malom, mellynek a vár hasznát veheté, szinte elégettették, a marosi kisebb hajók elfoglaltattak, a még szabadon álló vároldalt pedig Máriássy erősen megrakta csapataival, és így a várbeliek egészen el voltak zárva minden közlekedéstől. — A városi lakosság lassankint meg kezdé már szokni az ostromállapotot, az oltó készülétek megtétettek, s az álgyuzások alatt legéberebb figyelem fordítatott a netaláni gyuladás meggátolására. — Nov. 10-dikén estve ismét elkezdődött az álgyuzás s egész reggelig sűrűn hullott a golyó és granát. E gyakori álgyuzás célja az volt, hogy a fegyveres erő Aradon bentartassék s a Lippán levő debreczeni-

ek segítségére ne mehessen; kiket a temesi várórség megtámadni készült. A megye elhagyta Aradot s Peregrette át székhelyét.

Novemb. 12-dikén a dsidás-ezred két százada, 2000 gyalog sorkatonával s több ezer felkelt oláhval megtámadták Lippát. A lippai magyar sereg, főleg debreczeniekből álló, mintegy 1400 főre mehetett, az ellenséget azonban bátran visszanyomta, sőt szurouyszegezve, rohammal megszalasztotta. Nov. 13-kán Máriaassy alezredes 400 nemzetőrrel s egy álgyuval kivonult a lippaiak segítségére. A magyaroknak 5, az ellennek 11 álgyuja volt. A csata megkezdődött reggeli 8 órakor, s tartott 12 óráig szakadatlanul, változó szerencsével. Az oláh tömegek háta mögé dsidások és granitsárok állítottak, kik a hátrálókat leöljék, s az oláhok holttesteiből egész torlaszok emelkedtek. Mindazáltal a legnagyobb rendeltenségben futottak el. Azonban a 11 álgyu a hegytetőről folyvást ontá golyózaporát, melyet a m. sereg, miután töltése is elfogyott, többé ki nem állhatott, s több halott és sebesültből álló veszteséggel elhagyá Lippát és visszavonult. Az Alf. Hirlap a magyarok e csatáiban veszteségét csak 15-re teszi; ezek közt 5 debreczeni önkénytes. Az oláhok holttesteit pedig kocsikkal hordattak el. E visszavonulás hírére az Uj-Aradon levő sereg minden megtámadás nélkül elhagyta állomását, s beszaladt Aradra. A várbeliek, használva ez alkalmat, kirohantak, s Uj-Aradról magokat minden szükségessel elláták. A város nagy rémulésbe jött, a mit nevelt a megyei tisztviselőség elköltözése, s férfiak és nők szaladtak a fenyegetett falak körül. Uj-Arad vigyázatlan és szükségtelen elhagyása, s ez által azon reménynek, hogy a most már élelemmel újra ellátott vár

feladásra szoríthatassék, meghiusulása leverőleg hatott a lakosságra. És pedig Lippa bevétele után, az oláh csapatok eloszolván, az osztrák erő vesztleg maradt, a magyar sereget nem üldözte, hanem részint Lippán mulatott, részint Lugos- és Temesvárra visszament. E körülményeket s az ellenség fekvését Máriaassy kifürkészvén, a védtelenül hagyott Uj-Aradot nov. 16-kán éjjel szép csendesen újra elfoglalta, s a várrali közlekedést újra elzárta. Lippából szinte kivonulván az ellenség, a magyarok oda ismét bementek. November 18-dikán délután ismét két óránál tovább bombáztatott a város. E hónap végén megérkeztek az Aradra rendelt székelyek is, és most már komolyabban látott Máriaassy az ostromhoz. Próba tétetett 5 darab hatvanfontos bombával, melyek közül kettő sikerült, három pedig, miután a távolságot a főbombász még nem ismerte tökéletesen, nem esett kellő helyre. Dec. 3-kán megérkezett a lengyel csapat, 400 ember, 100 tüzérral s 11 álgyuval. Beérkezésükkor zápor hullott, s ők még meg sem száríták átázott ruháikat, midőn a székelyekkel, s debreczeniekkel és békesi önkénytesekkel ostromra indultak. Hajnali 5 óra tájban, hidakkal s lépcsőkkel ellátva, csöndesen bevonultak a vár elősánczába. Midőn a székely csapat már a második bástyán állt, s a más oldali támadóknak jel adatott a megrohanásra, a békesiek „éljen a magyar“ kiáltása felébreszté a várbelieket; riadó veretett, a harangok zugni kezdtek s irtózatoss golyózapor fogadta a merész de vigyázatlan ostromlókat. A lajtorják rövidek voltak, s a felmászás lehetlenné vált, s a mi legfőbb, a harmadik sánczban a várabrosz szerint létezőnek feljegyzett hid hiányzott. Végre Máriaassy, a bátor de nem igen tudós katona, látván

a lehetetlenséget, visszavonulást parancsolt. És így hiába áldoztatott fel több hősi élet, mert 2 löngyel, s 1 debreczeni önkénytes, több székely és honvéd elesett, a sebesültek száma pedig 22-re ment. A sebesültek közt volt őrnagy Czikó. A stratégikus számítás hiánya, melly e vállalatot bélyegzé, mindenkit boszontott. Mindenki érzé, hogy a helyzetnek tökéletes ismerete nélkül, egy erős vár ostromához fogni, már csak a rossz erkölcsi hatás tekintetéből is, menthetlen bűn. Járult azonban a dologhoz szerencsétlenség is. A vezényszót ugyanis, melly hátrálást parancsolt, némelly csapatok rosszul értvén, inkább előre nyomultak; különösen a lengyelek. Ezt a többiek észrevévén, szinte nem akartak hátra maradni, s az elsőséget a löngyel atyafiaknak engedni, s a debreczeniek, székelyek s honvédek közt vetekedés támadt. Köszönetül a vár ismét lövette a várost, est 5-től 10-ig; azután azonban néhány fogoly uj-aradi lakost kibocsájtott, kik híret hozták, hogy a várban, szarvasmarha fogytán, lóhúst is esznek, s bádóg pénz jár. Az elesett áldozatok ünnepélyes szertartással eltemetettek; négy holttestemet, 5 sebesülte, s még 17 foglyot a várbeliek magokkal vittek a sánczokból. Ily gyilkos ellenségeskedés mellett azonban nem hiányzott a kölcsönös lovasgiasság a vár és város közt. Berger tábornok parlamentair által ujságot, Siliák ezredes pedig szép leányai számára czípőket kért, és Máriássy miunkél kérelmét teljesíté. E közben a lázongó oláhokat Zám környékén Asztalos százados vette üldözöbe, nagy sikerrel. Ellenben Kedves Lajos százados, ki egy század székely katonasággal Lippára küldetett, az ott talált bor, liszt, és nagy mennyiségű só átvételére s Aradra szállítására,

midőn e szereket a Maroson át Radnára szállítaná, a Károly Ferdinánd gyalogság egy zászlóaljja, s több ellenséges erő által meglepetvén, csak alig tudott menekülni és Radnára több legénye vesztésével vonulhatott csak vissza. Az ellenség oda is üldözvén, ő pedig álgyuhiányában ellen nem állhatván, kénytelen volt Radnát is elhagyni s élethalál veszély közt távozni (dec. 11-dikén). Ennek hírére Gál László alezredes 2 század székelyllyel s 1 század honvéddel, s egy pár álgyuval még az nap éjjelén elindult Radna felé. Radnát azonban üresen találta; az ellenség az elfogott élelmi szerekekkel átment Lippára s egy része azt is elhagyván, csatlakozott a temesvári erővel.—Arad város, hírére annak, hogy a magyar tábor több oldalról fog megtámadatni, 48 óráig folytonosan fegyverben állott. dec. 13. s 14-én. E napon déltől estig a bombázás megújult, pogányabbul mint valaha. Más részről a Lippai ellenség, a Maros mentén, Uj-Arad felé közelgetett s 11 órakor már Angyalkutat elfoglalta, ugyan Uj-Aradra nyomult más uton más ellenséges csapat is. Dec. 14-ike rossz és szűgyenteljes nap lett. Az uj-aradi sánczokban székelyek állottak, utánok a vitéz lengyelek. A támadó tábor mintegy 2500 sorkatonából s 3 század lovasból állott; a magyar erő ráment 6—7000-re, de közte csak 48 Sándor-huszár lovaság; amaz 15 álgyuval lött, ez alig vitt 30 álgyuja közül 3—4-et a tűzbe. A magyar tüzerek botránnyosan löttek; a székelyek pedig a támadók jól irányított első lövésére megszaladtak. Helyöket a lengyelek s a békesi önkénytesek foglalák el, kik vitézül helyt álltak, de a székelyek példája megzavará a 3-ik honvéd zászlóaljat is, s az egész tábor borzasztó rendetlenségben futva hagyta el Uj-Aradot. A tüzerek

közül 20 átment az ausztriaiakhoz; 2 álgyu, melyet a székelyek elhagytak, elveszett, s ha Kun nevű aradi polgári tüzér az ó-aradi parton ügyesen nem működik álgyujával, minden magyar álgyu, s több ezer ember oda vesz. Így is sok volt a veszteség, egy honvéd zászlóaljából csak 560 ember maradt, a többi fogollyá tétetett. Uj-Arad tehát másodszor is a vár birtokába jutott, s azonnal 300 kocsi élelem vitetett a felszabadított várba. 15-kén délben érkeztek, de már későn, a Lehel lovasok.

Élénken kezdett éreztetni, hogy mindenek felett ügyes és értelmes vezérre van szükség. Máriássy János, orosz lány bátorsága de szerencsétlen, gondatlan s tudománytalan vezér volt, s dölyfös modora által minden népszerűségét elveszté. Rendet nem tartott, fegyelemről szó sem volt táborában. A honvédek romlottak, garázdák, részegesek; tisztet alig leheté látni az uj-aradi csatában. Általános lett az óhajlás, hogy az aradi ostrom vezetése más parancsnokra bizassék. E várva várt új parancsnok Vetter tábornok volt, ki dec. 16-dikán estve érkezett Aradra. Megjelenésével enyhülni kezdett a nép elcsüggedése, mely azonban sohasem ment annyira, hogy a város feladása nyilván kívántatott volna, noha az álgyuzás 16. s 17-kén megújítatott. Azonban Vetter csakhamar, már 17-kén elhagyta Aradot, s más rendeltetést nyert. Helyébe Gál Miklós ezredes lépett, ki dec. 19-dikén érkezett Aradra. Dec. 22-dikén a vár 48 óra alatti feladásra szólítá fel a várost, fenyegetvén, hogy különben irgalom nélkül halomná lövetik. A vár közelében eső utcák lakosai mind kitakarodtak házaikból, azonban Gál Miklós ezredes a felszólításra erőteljesen felelt, kijelentvén, hogy a honvédek számára lefegyverzett vá-

rosnak nincs is hatalmában magát átadni, miután magát s környékét az ország serege megszállotta. E mellett azonban megtette készüléleit Uj-Arad visszafoglalására. Dec. 26-án a Maros beálltával igen nagy fáradsággal készült mesterséges hidon Nagy Jenő s Zurich őrnagyok vezénylete alatt átment egy csapat gyalogság s lovasság néhány álgyuvval, és ujra visszafoglalta a csufosan elvesztett Uj-Aradot. A vár tehát ismét ellőn zárva minden közlekedéstől, most már harmadszor. — A dec. 22-kére és 24-ére ígért rombolás, mely miatt Aradon egész népvándorlás kezdődött, nem történt ugyan meg, s az ünnepek rendezavarás nélkül folytak le, de 28-kán beváltá fenyegető szavát a vár. Estve megindult a legszörnyűbb bombázás; 500-nál több legnagyobbféle golyó lövetett a városra, 4 helyen kigyuladt, 14 ház, s ezek közt a püspöki lak is, elégett, mert oltani a bombák miatt nem lehetett, számtalan ház megromcsoltatott.

Beköszöntvén az 1849-dik év, az ostromállapottal egybekötött nyomor meg nem szűnt, sőt különböző okokból örökölni látszott. Az ostromló erő csekélysége, s az előbbi vezérek értetlensége egy részről, a várőrség kitartó vitézsége más részről, minden béketűrést kifárasztó hosszúságra nyujták a kínos állapotot. A decemberi roham roszul sikerülvén, s a vár árkaí a Maros kiáradása miatt vízzel levén meglelve, szándok volt a várat kiéhezetés által venni be, s ismételt rohamok által az emberi vért nem pazarolni. Ezen nézetet előmozdították a várból kiszökött katonák vallomásai, kik a várban napról napra növekedő szükség- éhség- s sanyarúságról beszéltek. Miután tehát jan. 24-kétől 28-éig sikertelen ostrom folytattatott, Gál Miklós tábornok jobbnak látta nemcsak a vár roham-

malí bevételét meg nem kísérteni, hanem a költséges álgyuzást is félbeszakítani, és csak arra ügyelni, hogy a vár minden közlekedéstől el legyen zárva, s Temesvár felől segítséget s élelmet ne nyerhessen. Az ostromálgyuk egyébiránt helyeiken maradtak s készen állottak a kitérésí kísérletek akadályozására. A vár is hosszasabb ideig megkímélte a várost ismételt rombolásoktól. A várnak illy helyzetében természetesen mindent elkövetett az ellenerő, hogy azt a bezárástól felmenthesse.

Február 9-dike nevezetes nap volt Aradra nézve. Az ausztriai s vele egyesült rácز erő febr. 7-ikén Vin-gától Uj-Arad felé nyomulván, ezt ellenállás nélkül elfoglalta, s a várat újra felszabadította. Gál tábornok katonáival s álgyuival Ó-Aradra vonult át. Az ellenség egyesülve a várbeliekkel, febr. 8-ikán a befagyott Maros partját megrakván, elkezdte a csatát álgyukkal s apró fegyvertűzzel. Glogóváczi 4 honvédszázad Aradra sietett, hogy a magyar tábor jobb szárnyát fedezze, s Aradtól a csálai kis erdőig volt felállítva. Reggeli 9 óra tájban a véderő nagyobb része, s a rémült lakosság futni kezdván, nagy zavar támadt, melly azonban erélyes rendelkezések által csakhamar rendbe jött. Ezáltal az ellenfél a jégen a városba benyomulván, azonban csakhamar középbe s két szárnyba fogatván, és d. u. 3 óráig feltartóztatván, elkezdődött az utczai csata. A főtér, reform- és szabadsajtó- utczák vérben piroslottak. Legjőbben kitüntette itt magát Asztalos Sándor 29-ik zászlóalj százados, ki egyik kezében nemzeti lobogóval, másikban karddal járt elől, s 4 századával annyira visszaverte az ellent, hogy midőn d. u. 4 órakor Villám 38-dik zászlóalj őrnagy és Szentiványi százados, csapataikkal megérkeztek,

az ellenség minden oldalról megtámadtatva, több száz halottat hagyván hátra, kénytelen volt a Maroson át visszavonulni. A holtak közt volt Joannovich Mihály őrnagy, s nevezetes szerbfőnök. A Rukovina ezredből két tiszt s 50 közlegény szökött át a magyarokhoz, kik kevés kárt vallottak. A marosparti söraktár azonban, gyújtó rőppentyükkel lángba hórítatva, elégett, s a város a várból éjjel nappal álgyuztatott. — Asztalos százados vitézsége jutalmául, mellynek az eredményt csaknem kizárólag leheté köszönni, azonnal őrnagygyá neveztetett. — Egy óra mulva a tüzelés megszűnt, s az ellenerő egy része Vinga és Temesvár felé elcsített, a többi Uj-Aradot őrizé. Febr 9-dikén uj csatározás volt, de Asztalos századainak vitézsége nem csak meggátolá a jégeni áttörést, sőt a szerbeket Uj-Aradról el is űzte. Főszerepet játszottak itt a 29-dik zászlóaljba beosztott békesi önkénytesek, s a nagyváradi század, kik vitéz tiszteik vezetése alatt, álgyu s lovasság nélkül, csupán szegzett szurronnyal, sőt lilalom ellenére, rohantak át a Maros jégén Uj-Aradra, s ezáltal példát és kedvét adtak a többi honvéd századnak. A Maros bizonytalan állapota miatt, azonban sem lovasságra, sem álgyu-segítségre nem számíthatván az Uj Aradon győztes honvédek még 9-ikén este visszatértek Ó-Aradra, s Uj-Arad az ellen kezében maradt. A Maros olvadozó jege az ismételt áttörést lehetlenné tette.

Február hó folytán nem történt ezentul valami jelentékenyebb esemény. Febr. 20-kán a várbeliek kitértek Uj-Arad s Mikalaka felé, de a magyar őrséggel váltott lövések után az éjszaki kapun ismét visszatértek, s elkezdék a várost bombázni. Esti 10 órától éjfélig tartott a kölcsönös tüzelés, és több ház megrongáltatott, A

pangó állapot, melyet csak koronkint zavart meg a kicsérélt álgyszás, ismét beállott. Aradot a vagyonos lakosok nagy része elhagyá, a piac szép házai lakatlanul maradtak. Az álgyszás körében nem maradt ház sértetlenül; a középületek s egyházak különösen sokat szenvedtek. A benmaradt lakosok azonban annyira megszokták az álgyszás harci zenéjét, hogy legnagyobb álgyszásakor is sértáltak az utcákon, sőt a marospart-ról nézték a repkedő golyókat.

Ápril folytán b. Vécsey tábornok vette át Aradon a főparancsnokságot, ki alatt új erő s kedv szállott az ostromlókba; a honvédek szorgalmasan gyakoroltattak, új telepek készítették, az új-aradi részen 400 ölnyi hosszú árok húzatott, mely a várat a Bánságtól teljesen elzárá. Márt. 25-dike óta több ízben megújult az álgyszás, 25-dikén éjjelkor kezdődött s tartott 3 óráig; ápril 3-ikán d. u. 4 órától esti félnyolcig. Ápril. 9-ikén husvét másod napján erős puskázás zavarta az ünnep esőndét; a magyarok a hidat felgyújtották, a várbeliek oltani jöttek, s egymásra dühösen lödöztek; ugyanekkor félszázad dsidás ételmelet akart a várba szállítani, de a békesi önkénytesek, s a csak három hetes katona Lehel-huszárok egy pár szakasza által Sz.-Miklósról visszavertett, és Keresztesig üzetett. Ápril 13. s 14-kén egész éjjel az új-aradi sáncozokra tüzelt, s onnét lödözte a vár. Következő napokon, egész 18-ig, úgy szinte 26-dikán virradóra naponként álgyszás volt; s a vár golyói főleg oda intézve, hol Vécsey tábornok, ki ez időben Aradon parancsnokolt, lenni gyanított! jelül, hogy a vár, némelly egyetértők által, jól vala értesítve a városi körülményekről. E részben főleg a városi ráczságra volt gyanu, s a népfajok közti elkeserültség napról

napra növekedett, s már gyermekek játékaiba is átment.

Ennyi nyomor s ennyi vitéség és kitartás után mindkét oldalról, mindinkább növekedvén a várvédek ételmeletbeli szükségére, Berger tábornok hajlandónak mutatkozott a várnak tisztességes feltételek alatti átadása iránt alkudozni. Ezen kedvét öregbítette bízhatóság a magyar ügynek 1849 tavaszán lett fölemelkedése és szerencsés sikere. Juniusban parlamentairek mentek Budára a magyar hadügyministeriumhoz az átadás feltételei iránt alkudozni, kik 17-kén érkeztek vissza Aradra. A parlamentározs azonban még junius végeig folyt. Julius 1-jén szállották meg 8 hónapi ostrom után Arad várát a magyar seregek, kiknek 61 álgyszás, 2000 mázsa puskapor s 1500 löfegyver s s több százezer álgyszás és töltés jutott birtokukba. Akkor volt kénytelen magát megadni, mikor a főradalmi hadsereg szerencsecsillaga megfordult, s a Pestről szaladó kormány utközben, fultában hirdeté ez eseményt. A nemzet olly régen várta a hírt, hogy a hosszú várakozás egészen elvette ahozi étvágyát. A vározség mintegy 1300 ember, jul 1-én délelőt vonult ki a várból, fegyvereit lerakva, Berger és Siliák tábornokok után, s Új-Aradra, onnét pedig elegendő fedezettel Styriába kísértett. A feladásnál Vetter, Guyon, és Vécsey magyar tábornokok valának jelen. Berger és Siliák tábornokok s az említett átvevők közt a kölcsön udvariasidvezlések egész lovagiassággal kicséréltetvén, Berger azt kíváná, hogy „a várat ők is annyi sikerrel és szerencsével védhessék, mint ő tevé“. — Aradi parancsnokká Damjánics János tábornok neveztelet, s a vár azonnal védelmi állapotba tette, azonban Görgey parancsára már aug. 19-kén védelem nélkül átadott

a győzelmes orosz, s ezek által az ausztriai hadseregnek. — Julius elején a magyar kormány Pestről Szegedre költözvén az egyesült osztrák-muszka főszereg közeledte miatt itt sem maradhatott meg, hanem Aradra tévé át székhelyét, mint azt az aug. 4-kén Aradon kiadott proclamatio tanusítja. Kossúth és az országgyűlés egy része szinte Aradra érkezvén, aug. első napjaiban több tanácskozmány tartott, mellyben a ministeriumot a dolgok állásáról kérdőre vonták. Határozott választ azonban az uralkodó zűrzavar legfensőbb fokán senki sem tudott adni. Ezalatt a magyar seregek Szőregről is visszanyomulván, a magyar kormány egy része Lugosra vándorolt, más része pedig, valamint Kossúth is, az aradi várban maradt, s innen tévé végső intézkedéseit, mellyek azonban Magyarhon sorsát többé meg nem változtathatták. Nagyváradról Görgey jött ugyan Arad felé, hogy itt a déli magyar sereggel egyesüljön, de már későn, mert ez Temesvárnál aug. 11-kén az egyesült osztrák-muszka főszereg által szétszórátván, ugyanez nap Kossúth is letevé kormányzó-i hivatalát, s átruházá azt Görgeire, ki még az nap Ó-Aradról kelt levelében meghitta Rüdiger orosz tábornokot, miszerint erejével saját seregei közé vonuljon, s válaszsza el őt az üldöző osztrák seregektől, mert mint írta, osztrák seregek előtt fegyverét feltétlenül letenni soha és semmi esetben nem fogja. Ennek következtében történt a világosi fegyverlerakás (l. Világos), s ezután adá át Rüdiger a fegyverlerakó magyar sereget tábornokaival együtt az osztrák sereg szabad rendelkezése alá, minek következménye lön, hogy Aradon, mellyel Damjanics várparancsnok, Görgey dictátor parancsolatjára, aug. 19. az osztráknak védelem nélkül átadott, a magyar seregben szolgált tiszték

mindnyájan katonai törvényszék elébe állittatván, részint több évi várfogságra, részint halálra íteltettek s gr. Vécsey Károly, Aulich Lajos, Török Ignác, Lahner György, Pöltenberg Ernő, Nagy Sándor József, Knezich Károly, gr. Leiningen Károly, Damjanics János, mind magyar tábornokok, oct. 6-kának hajnalán felakasztattak, Kiss Ernő, Dessewffy Arisztid, Lázár Vilmos, Schweidel József pedig főbe lövették.

Arad, puszta, Somogy vgyében, Festetics Antalé. Babocsához $\frac{1}{2}$ óra.

Arad, puszta, Esztergom-, az új r. szer. Komárom vgyében, Kőbölkut mellett, jó szőlőhegygyel. G. Zerdahelyi család birtoka.

Rácz-Aradác, szerb falu, Torontál vgyében, N. Becskerekhez 1 mfdnyire síkságon. Van 225 háza, 1628 n. e. óhitű, 28 evang., 19 róm. kath. lakosa, óhitű paroch. templommal, s két lelkészszel. Határa néhol ingoványos, általában gazdag termékenységű; posványaiban számos vad hemzseg. Van $79\frac{6}{8}$ egész urb. telke; a majorságit nem tudom, de egy hitel-összeírásból láttam, hogy az ittebei és elleméri uradalomban majorsági és urbéri föld összesen 70,136 hold, 974 □ öl van. Birtokosa a szerencsétlen elleméri és ittebei Kiss Erneszt cs. kir. ezredes és volt magyar altábornagy, ki Aradon october 6-kán 1849-ben agyonlövetett. E helység helyén hajdan Arad i magyar falu állott, melly már a 14. században virágzott, mint ezt a pápai tizedlajstrom mutatja 1332—1337-ről. Birtokosa 1422-ben György szerviai despota volt, ki azt Birini Pálnak ajándékozta. A mohácsi vész után elpusztulván, később ráczok ülték meg s Aradácznak nevezték.

Tót-Aradác, tót falu, Torontál vgyében, s Rácz-Aradációl csak egy utca választja el. E helység

1786-ban szállítá ide első gyarmatait Párdányról, hol egyházuk felbomlott, s 130 családból állott egyelőre, de később a szinte feloszlott szőlősi egyházból 1792-ben több lakosokkal gyarapult. Utóbb Tót-Sztámorából is jöttek ide, s még az újabb időkben is különösen Nógrád megyeciek vándoroltak be. Jelenleg 217 házban 1731 lélek lakik, kik evangélikus tótok anyateplommal. A férfiak $60\frac{1}{8}$ urb. telket mivelnek, sok marhát és sertést tartanak; a nők fonnak, szőnek, s mindenféle élelmi szereket hordanak Becskerekre. Általában e nép szorgalmas, jámbor és istenfélő. A Kiss Erneszt-féle elleméri uradalomhoz tartozik.

Kis- és Nagy-Aradvány, 2 pusztá, Szabolcs vgyében, Nyír-Adonyhoz közel: 26 római kath., 19 görög kath. lak., erdővel F.u. gr. Károlyi ház.

Arak, magyar falu, Mosony vármegyében, a Szigelközben, 188 kath. 6 zsidó lak., 19 nemes személlyel. Van $10\frac{1}{4}$ negyedrendű telke, 14 telkes-gazdája, 304 hold negyedik osztálybeli szántóföldje, 100 embervágó rétje, káposztásai. F.u. a Viczay grófok. Nemes udvarokat bírnak a Nagy és Sebő nemzetségek.

Arany, pusztá, Somogy vgyében, Toponárhoz közel, 31 kath., 12 ágostai lakossal.

Aranyág, oláh falu, Arad vgyében, Világoshoz keletre 2 órányira, hegyes völgyes vidéken, 591 n. egy. óhitű lak., s anyateplommal. Határa 10,028 hold, mellyből szántóföld 711 h., rét 364 h., legelő 802 h., belsütelek 95 h., utak és patakok 75 h., irtás 94 h., erdő 7887 hold. Földje fejér agyagos, terem búzát, zabot és kukoriczát, de silányan. Van egy patakja, melly csős időben 9 kis malmot fergat. Nevezetes e határban a Higység és nevű hegy, melly e megyében

legmagasabb, s hajdan benne aranybánya volt. Birja b. Ditrich József, kinek itt majorsága 151 h. legelő, 112 h. rét, 94 h. irtás, és 7887 hold erdő.

Aranybánya, pusztá, Sáros vármegyében, Vörösvágáshoz éjszakra 1 mfdnyire: 55 kath. lak., arany és ezüst bányával. F. u. a kamara.

Aranyhegy, dohánykertész telep volt Torontál vgyében, Szanád falu határán, s 15 házban 112 magyar lakost tápiált, de Áldásy Ignác Szanád birtokosának halála után e telep is elpusztult, s most csak egy csinos kápolna áll fenn az uradalmi épületek közt. Birják Bezerédy és Polimberger családok.

Kis- és Nagy-Aranyi, pusztá, Nógrád vgyében, 101 kath. lak., Karancseszki fiókja.

Aranyidka, tót falu, Abauj vármegyében, Szepes vgye széléhez közel, Kassához 3 mfdnyire, az Ida patak mellett: 688 kath., 4 evang. lak.; kath. paroch. templom. Szántóföldre kevés és sovány, de annyival nagyobb kincs fekszik gazdag arany- és ezüst bányáiban. Hogy itt régenten is üzték a bányászságot, azt mutatják az elhagyott bányáüregek. A mi időnkben csak 1807-ben 1-ső júliusban kezdett a kamara ujjalag nemes érczet kerestetni, s igen meglepő sikerrel. Így 1815-ben 16 marka, 10 lat, $3\frac{3}{4}$ drachma finom arany; 446 marka, 4 iat ezüst, 1180 mázsa piskolcz, 340 mázsa piskolczérc volt a bánya nyereség, s ezen gazdag jutalom az ujjában behozott amalgamatio módja által még folyton növekedik. A bányászati rendes személyzet 100 tagból áll. F. u. a kamara.

Aranyod, (Alsó és Felső), 2 magyar falu, Zala vgyében, 280 kath. lak., a Zala folyó mellett, többek birtoka, Zalabérhez 1 óra.

Aranyos, magyar falu, Borsod vgyében, egy mély völgyben, Mis-

kolcztól $1\frac{1}{16}$ állomásra, 328 r. kath., 523 ref., 3 zsidó lak., reform. anya, kath. fiók-templommal. Az egész határ csupa hegy völgy; szántóföldjei közép termékenyséűek; a mezeigazdaság hanyagul üzetik. Kiterjedése 2178 hold, mellyből 1128 h. szántóföld, 440 h. rét, 150 h. szőlő, 460 h. erdő, melly egyszersmind legelő. Ebből majorsági föld 347 h. szántó, 101 h. rét; kenderföld 46 h., dézsmás szőlő 121 h., 29 h. urasági. A helységet és határát egy kis patak hasítja keresztül; s a szántóföldek közt van egy kis forrás, mellynek a lakosok orvosi erőt tulajdonitnak.

A határban van egy Földvár nevű omladék, mellynek most már csak árka láthatók; hihetőleg ez is a 14-ik században elpusztult cseh favarak közé tartozott. E határon keresztül megy a pest-miskolczy főországot, s ezen az erdők közt van egy csárda-vendégfogadó, mellynek épülete hajdan a jezsuiták mulató-helye volt. Aranyos hajdan az Ónodi várhoz tartozott; mostani birtokosai: a k. kamara, gr. Erdődy, Fáy és Garas család a Vendégi ágon.

Aranyos, magyar falu, Heves vgyében, Pétervásárhoz keletre 1 mfd. 589 kath. lak. Földe termékeny; rétje, legelője fája elég. F. u. az egri káptalan. Ut. p. Eger.

Aranyos, magyar falu, Baranya vgyében, egy völgyben, mellyből csak éjszokról nyílik kilátás, Pécshez $1\frac{1}{2}$ órányira. Lakja 454 r. kath. és 4 zsidó. Határa 1151 hold, mellyből szántóföld 674 h., rét 190 h., legelő 60 h., szőlő 127 h., a többi erdő. Ebből majorsági szántóföld 40 h., rét 20, szőlő 40, erdő 100 hold. Földje vörös és sarga agyag, leginkább megtermi a rozgot s hajdinát. Birja Czindery László.

Aranyos, pusztá, Somogy vgyé-I. Kötet.

ben, gr. Széchenyi Pálé. Babocsához $\frac{1}{2}$ óra.

Aranyos, magyar falu, Komárom vgyében, Komáromhoz nyugotra $1\frac{1}{2}$ mfd., a pozsonyi országotban, s az öreg Dunától csak 300 ölnyre fekszik. A helység több pusztákból egyesült, u. m. Aranyos, Alsó- és Felső-Örkény, Alsó- és Felső-Bök, Ujtelek, Vidaháza és Aranyostelekből, és hajdan ott volt, hol most a Duna közepe van, de mivel a Duna nagyon szaggatta, lakosai jelen helyükre költöztek. Aranyos nevét onnan vehette, hogy valamint hajdan, ugy most is sok aranyat rak le az iszap a Duna zátonyain, mit az aranyások kimosván, Győrbe szokták beváltás végett bevinni. Határa egészen róna, s a fentebbi pusztákkal együtt 5365 hold, mellynek fele szántóföld, fele pedig rét és legelő. Földje kevés szíkes területet kivéve, termékeny fekete agyag, melly buzát, rozgot, tengerit, árpát, zabot, kender, repczét, burgonyát terem. A Dunán kívül vannak több apróbb tavai, mellyek pozsonmgyei vizekkel telnek el, s míg ki nem eresztethetnek, a legelőt és rétet pusztitják. Lakja 832 reform., 328 kath., 35 zsidó, ref. anyaegyházzal. A lakosok csaknem mind nemesek, s itt urbériség nem volt. Birják: Magyar, Hollósy, Domonkos, Pázmány, Csóka, gr. Zichy, Nagy, Vörös, Sándor, Aranyosy, Karácsonyi, Csepy, Molnár, Farkas, Csényi, Töltésy, Mészáros, Csejtey, Osváld, Németh, Balogh, Vizváry, Both, László, Deáky, Szarka nemes családok.

Felső-Aranyos, pusztá, Komárom vgyében, Aranyos helység mellett fekszik északra, s áll $1242\frac{2}{8}$ holdból, melly közt beltelek $8\frac{1}{8}$ h., szántóföld $407\frac{1}{8}$ h., rét $9\frac{3}{8}$ h., erdő $4\frac{3}{8}$, lapos $10\frac{5}{8}$ h., legelő $792\frac{4}{8}$ hold. Róna földjei fekete agyagosak és termékenyek; legelője, ha árvi-

zektől nem borítottak, szarvasmarha és birkatenyésztésre igen alkalmas. Birja gr. Zichy István, s hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott.

Aranyos, oláh falu, Szathmár vgyében, közel Erdőszadához, túl a Szamoson: 296 g. kath. lak. s anyateplommal. Földjei közép termékenységűek; rétjei jók; az árvizektől sokat szenved. F. u. gr. Kornis nemzetség. Ut. p. Nagy-Bánya.

Bács-Aranyos, magyar falu, Szabolcs vgyében a Tisza mentiben 57 r. kath., 327 g. kath., 225 ref., 35 zsidó lak., ref. és g. kath. anyateplommal. Határa 2337 hold s első osztálybeli. $14\frac{3}{8}$ urb. telek után van 692 h. szántó és legelőföld. Birják: gróf Gyulay család, Király Józsefné, kinek itt szép váltógazdasága van, Eördög Dániel örök., s többen.

Aranyos, pusztá, Abauj vgyében, Bodó-Kő-Váralja fiókja.

Aranyos-megyes, oláh-magyar m. v. Szathmár vgyében, Szathmárhoz keletre 2 mfdnyire, egészen rónaságon, 1580 lak., kik közt 65 r. kath., 140 ref., 105 zsidó, 1270 g. kath., s 60 telek után 120 földesgazda, 119 zsellér, 63 lakó, 14 kézműves. Van g. kath. és reform. anyateploma, synagógája, s egy osztályos postahivatala. Határa 12,310 hold, mellyből szántóföld 3455 (1748 urb. 1707 h. majors.), kaszálló 1887 hold (607 urb. 1280 majors.), 178 h. szőlőhegy (48 urb. 130 majors.), majorsági erdő 6290 h., közös legelő 500 hold. Földe kis részben homokos, majd kavicsos, nagyobb részben jó fekete agyagos, melly tiszta buzát, rozsot, árpát, zabot, tengerit, pohánkát, lencsét, babot és burgonyát terem. Rétjei kövérek; tölgyes erdeje gyönyörű; szőlőhegye kevés de jó bort terem. Folyóvize nincs, hanem van egy Rákta nevű tó, melly több ágra szakad, s kevés nádat és sást te-

rem. Van itt egy régi szent Ferencz szerzetbeli zárdának maradványa, és egy régi vár, melly 1278 előtt már fenállott, s Jákónak nevezetett. András Jákó fia Kaplony nemből való birta, hanem olly rettenetes vakmerőségre vetemedvén, hogy IV. Lászlót buzogányával megütögeté: e fel ségsértésért várát elvesztette, s kir. adományképen Miklós erdélyi vajdának, Móricz mester fiának adatott. E Miklós maradékai hol Móriczoknak, hol Móriczhidaiaknak, hol Megyesi bán fiainak nevezettek. 1351. Báihori László szabolcsi főispán, Miklós vajda fiának Móricznak leányát vette nőül, a ki Pók nemből eredt, s ezzel nyerte Somlyót, s így lett a somlyai Báthoriak törzsöke. 1630. Báihori András mag nélkül elhalván, a vár Lónyai Zsigmondra, akkor Kraszna, később Beregh vgye főispánjára szállott, s mind az ideig leányágon levő ivadékai birják, u. m. gr. Rhédey Ádám, gr. Teleki Sámuel, gr. Karaczay Sándor, b. Wesselényi Ferencz, b. Wesselényi József maradékai. Ezek a vár tulajdonosai. Kisebb birtokosok: gr. Karolyi család, gr. Barkóczy, gr. Kornis, b. Apor, Darvay Ferencz, Eötös Mihály, Szirmay György, Ujlaki Gergely, Boros János, Köpeczy Sámuel, Sepsy Gedeon és Dániel, Pap Ferencz és Mihály, Böszörményi Antal, Boros Pál, Bakó András, Kovács István, Sólmosiék, Pap Antal, Tamási Mihály, Szathmár György. Országos vásárt h e t e t tart, u. m. 1. a feje héten, 2. a nagy héten, 3. az áldozó hetében, 4. Sz. János hetében, 5. az oláhok Illés napja hetében, 6. Imre hetében, 7. az oláhok sz. Miklós hetében, és mindenkor 3 nap, u. m. kedden, szerdán a baromvásár, csötörtökön a kirakóvásár; kivevén az áldozó csötörtöki vásárt, a midőu a kirakó szerdán tartatik. Hetivására nincs.

Aranypataka, (Zlató), Sáros vgyében, Bártfához éjszakra 1 mfd. 112 kath., 488 evang., 20 zsidó lak. Földe sovány; erdeje, rétje, legelője elég. F. u. Bártfa városa.

Aranysteiek, puszta, lásd Aranyos, Komárom vgyében.

Arda, puszta, Veszprém vgyében, Pápához 1 $\frac{3}{4}$ óra.

Ardányháza, (Ardanovo), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz délkeletre 2 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 5 r. kath., 564 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Makkos erdeje, legelője jó; földei, rétjei csekélyek, F. u. gr. Schönborn.

Ardanócz, tót falu, Nyitra vgyében, Radosna mellett, 250 kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, s borterméssel. F. u. a nyitrai püspök. Fekszik egy hegy tövében, Nagy Ripényhez $\frac{3}{4}$ óra.

Ardó (Bereghszász-Vég), magyar falu, Beregh vgyében, Bereghszászhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 157 r. kath., 12 g. kath., 386 ref., 23 zsidó lak. Kath. kápolna, ref. anyaszentegyház. Határa hasonló a Bereghszászihoz, azaz termékeny. F. u. b. Perényi, gr. Barkóczy, Geregy, s többen.

Fekete-Ardó, magyar-orosz m. v. Bereg-Ugocsa vgyében, 47 római, 455 görög kath., 375 ref., 18 zsidó lak., ref. g. kath. anya-, r. kath. fiók-templommal. Határa róna és bőtermékenységgű; rétjei jó szénát adnak. F. u. a b. Perényi nemzetség, s a Nyalábi uradalomhoz tartozik. Ut. p. N. Szőlős.

Hidvég-Ardó, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Tornához délre $\frac{3}{4}$ órányira, a Bodva mellett: 585 kath., 217 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Első osztálybéli határ. Jó rét. Erdő. F. u. h. Eszterházy.

Nyárs-Ardó, Nyarsany, tót falu, Sáros vgyében, Szebenhez délre $\frac{1}{2}$ órányira: 797 kath., 7 evang. lak.

Kath. paroch. templom. Szép kastély. Vizimalom. Határa termékeny; cseresznyés kertjei híres nagy szemű gyümölcsöt teremnek. F. u. Semsey Jób.

Ardó (Pelsöcz), tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Pelsöczhez egy kis órányira, egy völgyben, gyümölcskertektől körülvéttve: 25 kath., 314 evang., 16 ref. lak. kik földet mivelnek, gabonával, gyümölcssel kereskednek, szemet égetnek s azt hámorokba hordják. Van evang. anyaszentegyháza, s 16 jobbhágytelke. Határja kicsiny; rétje mondhatni semmi sincs; fája, gyümölcse elég. F. u. többen. Ut. p. Tornalja.

Szőlős-Ardó, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Szendrőhöz nyugotra 1 $\frac{1}{4}$ mfdnyire: 43 kath., 412 ref., 3 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Határa termékeny; bora igen jó; tölgyes erdeje van. F. u. gr. Csáky.

Vég-Ardó, magyar falu, Zemplén vgyében, Ujhelyhez 1 órányira, a Bodrog partján, hegyoldalban. Kiterjedése 986 hold. Majorsági szántó 96, urbéri 500, urb. rét 56, legelő, mellyet a Bodrog jár 200, szőlő 74, erdő 60 hold. Földje második osztálybeli. Lakja 619 lélek, kik r. katolikusok, reformátusok és g. katolikusok. Egész urb. telek 22 $\frac{3}{4}$. A Rongyva itt szakad a Bodrogra. Van Somlyód nevű hegye, és egy nagyszerű szeszgyára. Birja h. Bretzenheim Ferdinánd.

Arka, magyar falu, Abauj vgyében, 235 r. kath. 26 g. kath., 160 ref., 12 zsidó lak. F. u. gr. Péchy. Vizsolyhoz 1 óra.

Arki, puszta, Székesfejér vgyében, 21 kath. lak., szőlőhegygyel, erdővel. A moori urad. tartozik.

Árkosháza, puszta, Zala vgyében, Ebergény mellett, Egerszeghez 1 óra.

Árkus, oláh falu, Bihar vgyében,

hegyek közt, a váradi deák püspök béli uradalmában, 411 n. e. óhitű lak. s anyateplommal. Határán van 430 hold. szántóföld s rét, mely agyagos és kövecses, s 997 hold erdő, mely legelőnek is használtatik. Erdőn kívül majorság nincs. Van egy patakja, mely 8 apró egykővű malmot hajt. Lakosai favillákat, tengeri kasokat stb. készítenek.

Arló, magyar falu, Borsod vármegyében, mely Nagy- és Egyházas-Arló külön határral bíró helyekből olvadt össze, Miskolczhoz $3\frac{3}{16}$ u. p. Putnokhoz $1\frac{1}{16}$ állomásra, a Bikk-hegy alacsonyabb vidékén. Lakja 1184 lak., kik többnyire r. katolikuskok, helybeli igen régi templommal és pappal. A határ egész kiterjedése a hozzátartozó Gyepesi pusztát is hozzáértve $10728\frac{3}{4}$ hold; melyből belsőség 93 h., szántóföld 1975 hold, rét 980 h., erdő $7680\frac{3}{4}$ hold. Egész urbéri telek $28\frac{3}{4}$, s ezután szántóföld 700, rét 300 hold. Földje agyagos és második osztálybeli; terem búzát, rozst, zabot, tenkelyt, kukoriczát. A határban több helyt van kőszén és kőbánya. Birtokosok: Jankovich Antal, Jekelfalusi József, id. Somosközy Ferencz, Plathy Gáborné, Leszkáry Miklós, gr. Bethlen Krisztina, Helebrant, Susay, Losonczy, Csomós, Holló, Csák, Csépanyi, Vas, Kocziány, Kolosy, Pap, Bárdos, s Martos családok.

Árma, (Kis és Nagy), puszta, Bars vmegyében, Cseke fiókja, 88 kath. lak.

Arnóth, tót falu, Borsod vármegyében, Miskolczhoz $7\frac{1}{16}$ állomásra, részint dombon, részint rónaságon, a Sajónak Előér nevű ága mellett. Határában van egy puszta Zhuska nevezet alatt. Ez mintegy 20—30 öles magasságu hegypart aljában a Sajó mentében gyönyörű regényes helyen fekszik. E pusztán van épülete

egy malom 6 köre, egy tisztalak, s több gazdasági épületek. Arnóth és Zhuska határa egy levén, annak kiterjedése 2505 hold $20 \square$ öl. Ebből szántóföld 1532 h. $11 \square$ öl, rét 648 h., szőlő 35 h. $9 \square$ öl, legelő 300 h., erdő nincs. Ebből majorsági szántóföld 322 h., rét 228 hold. Földje partos ugyan, de jó minőségű; leginkább megtermi a zabot és rozst; a ritka fejeeres porhanyó, s nedves években különös jó termést ad. Lovai rosszak, de teheneket jókat tartanak. Népeisége 460 lélek, u. m. 140 római, 153 görög kath., 332 ágostai, 11 zsidó. Evang. anyateplom. Folyóvíze a Sajó. Birtokosa gr. Szirmay István Tamás.

Arnótfalva, (Emaus, Höfchen, Hernutowce), tót falu, Szepes vármegyében, Smizsánhoz $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 181 kath. lak. Erdő. F. u. az alapítványi kincstár. Ut. p. Lőcse.

Arok, orosz falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz keletre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire, szép vidéken: 504 g. kath., 8 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal, hegyes de meglehetősen határral, vizimalommal. F. u. a kamara.

Arokfő, puszta, Zala vgyében, Csicsó mellett, erdővel; a veszprémi püspök birtoka, s a tömegi u. tartozik.

Arokszállás, szabad m. v. a Szabad Jász kerületben, a Csörszárka mentiben, Jászberényhez 2 mfdnyire: 10,147 kath., 9 n. e. óhitű lakossal, k. paroch. templommal, capitalis oskolával, postahivatallal. Az itt elfolyó Gyöngyös pataka a város erdőcskéjét keresztülfutván, egyszerűsmind malmot hajt. Határa igen termékeny, s mindent jól terem; szőlőskertje is van. Kiterjedése a hozzátartozó szent-andrási és kerekegyházi pusztákkal együtt 49,833 hold. Házak száma 1547. A lakosok közt van 331 mesterember, és 540 ugynevezett polgár.

Aroktó, magyar falu, Borsod vgyében, a Tisza jobb partján, Miskolcshoz $2^{13}/_{16}$ állomásra, vizenyős, lapos vidéken. Határa $7407\frac{1}{2}$ hold, mellyből 1826 h. szántóföld, 5507 h. rét és legelő, 75 h. fűzes erdő. Urbériség $46\frac{1}{2}$ telek. Határa termékeny, de árvíz járja. Lakja 1102 reform., 738 r. kath., 8 ágostai, 24 zsidó. Reform. és kath. anyateplomók. Birja az egri káptalan, de bir itt Divéky Ferdinand is.

Árpád, magyar falu, Bihar vgyében, mocsáros, erdős vidéken, Szalonta ut. postájához 2 mfdnyire, 1130 reform. lak. és anyateplommal. Határa $4659\frac{4}{8}$ hold, mellyből szántó 1208, kaszálló 617, legelő 16, erdő 2459 hold, melly közös legelőül szolgál; tavak és folyók 220 h., utak 50, belső telek $87\frac{7}{8}$ h. Ezekből földesuri majorság 751 hold szántó, 450 h. kaszálló. Földje homokos, helyen-helyen lapályos, a kétszerest, tengerit, zabot, lencsét, borsót, lent, kendert, burgonyát jól megtermi. A helység határában van Cziczzer nevű folyó fiókvíz, több apró tavak és mocsárok. Birja: gr. Csáky Károly özvegye.

Árpád, német falu, Baranya vgyében, Pécshez $\frac{1}{2}$ órányira, dombok közt, 277 r. kath. lak., kik igen szorgalmas földmivesek és tehetősök. Határa $1070\frac{6}{8}$ hold, mellyből belső telek $45\frac{2}{8}$, szántóföld $403\frac{7}{8}$, rét $93\frac{4}{8}$, legelő $356\frac{5}{8}$, szőlő $35\frac{7}{8}$ hold. Ebből majorsági belső telek $8\frac{3}{8}$, szántóföld $57\frac{3}{8}$ h., rét $69\frac{7}{8}$ hold. Földje jó, s terem buzát, rozót, kukoriczát, zabot, hajdinát. Birja a pécsi püspök.

Árpás, magyar falu, Sopron vgyében, a Rába mellett, Győr vgye szélén, 400 kath., 100 evang. lak., k. paroch. templommal. Utolsó postája Csorna. Határa róna, lapályos, egyébiránt termékeny. Van $1007\frac{4}{4}$ hold

szántóföldre, $896\frac{92}{100}$ hold rétje, $451\frac{60}{100}$ h. legelője, 561 h. $\frac{42}{100}$ belsőségek, kertek, vízállások és tavak, $87\frac{32}{100}$ hold erdő. Fő természetények: buza, rozs, árpa, kukoricza, burgonya. Birja özv. gr. Colloredo Creneville Victoria grófnő. Hajdan Móriczhidával együtt a nagy-szombati apácák bírták.

Árpás, puszta, Somogy vármegyében, Polány mellett, Babócsához $\frac{1}{2}$ óra.

Ártánd, magyar falu, Bihar vgyében, rónaságon, Váradhoz $1\frac{1}{2}$ mfd. a pesti országtuban, 783 ref. lak. s anyateplommal. Határa 2074 hold, mellyből szántó 1101 h., rét 713 h., legelő 50 h., erdő 200 hold. Urbériség 694 h. a kaszállóval együtt, a legelő 50 h. Majorság 1120 hold szinte a kaszállóval egyetemben. Földe vizenyős, mocsáros, s leggazdagabban terem zabot. Az ártándi dohány Bihar megyében nevezetes. Birják: Hodosy Miklós, Szunyogh Albert, Csanády Sándor, özv. Csanády Imréné, Vér Sándorné, Papszász Lajosnő, Radványi Ferencznő, Forster Ferencznő.

Ártánháza, puszta, Szabolcs vmegyében, birja b. Vécsey, gr. Tolldy, Peley, stb. Fekszik Acsádhoz közel.

Árva-Várallya, tót falu, Árva vm., az Árva jobb partján a híres medrek kösziklán épült régi várának tövében: 290 kath., 90 evang., 3 zsidó lak., kik többnyire urasági tisztek és cselédek, s csinos házakban laknak. Kath. paroch. templom. A vár három, u. m. alsó, közép, felső részből áll. A felső várnak függőleges magassága 60 öl. Vannak benne: több szobák, egy goth izlésű kápolna, földalatti boltok, tömlöczök; egy $\square$ kövekből épült esővizet fogó cisterna, déli részén egy vigyázó torony; —

a felmenetel fa-lépcsőkön történik, s el is lehet szedni.

Ezen felső várba záratta Corvinus Mátyás király; a hűségtelen Pétert, kalocsai érseket, a közbeszéd szerint ezen szavakkal: „Árva fuisti Petre, Árva eris, et in Árva morieris.“ A középső 3 emeletű várban hajdan több szobák valának; továbbá egy malom, kut, kösziklába vájott pinczék sat. Az idevaló feljövétel az alsó várból csak lajtorjákon eshetett meg. Az alsó vár erős sánczokkal van körülvéve, s míg az ember bele juthat — 3 kapun és sánczon kell keresztültrönni. — 1800-ban a várnak mind a három osztálya elégett, a midőn a víz nem léte miatt, a tűz 2 hélig is tartott.

Utolsó birtokosa ezen várnak Bethlenfalvi G. Thurzó nádor vala, ki a hozzá kapcsolt uradalommal együtt, melly 6 mezővárosból, s 75 helységből áll — királyi engedelemmel, mind férjfi, mind leány-örököseinek olly módon hagyta: hogy az uradalmat soha fel ne oszthassák, hanem csak a közös jövedelemben osztozzanak. Mellyre nézve az egészet egy praefectus igazgatja, segítségül levén neki 1 jogigazgató, 2 ügyvéd, 2 perceptor, 1 számvevő, tiszttartó, levéltárnok, földmérő, erdőmester, s mintegy 100 alrendű tiszt és szolgál. — Fő felvigyázót a közbirtokos urak választanak egyet magok közül, kiben hizodalnok van. Közbirtokos familiák: H. Eszterházy, gr. Zichy, gr. Pálffy, Aabaffy, Kubinyi, Mesko, Okolicsányi sat. ezenkívül a kamara, és a religyioi fundus is bír benne.

Alsó- és Felső-Asgúth, két összeolvadt tót falu, Sáros vgyében, Posfalvához $1\frac{1}{4}$ órányira: 193 kath., 24 evang., 4 ref lak., termékeny határral. F. u. többen, s a Körtvélyesi nemzetség innen veszi praedicatumát. Ut. p. Eperjes.

Assau, magyarosítva újabb időben Hamusd, német falu, fekszik Vas vmegyé községi járásának északnyugoti részén, az alsó ausztriai határszélen, hol Hammersdorf alsó ausztriai helységgel határos; különben határos keletrül: Treihitten, és Tauschen, délről Villersdorf, nyugotról Weinberg és Schönherr, — végre északról: Schmiraid, magyarországi és Hamersdorf alsó-ausztriai helységekkel; — a Pinkafői uradalomhoz tartozó csekély kiterjedésű helység, $17\frac{2}{8}$ jobbágy-üléssel, és ezt bírja 45 jobbágy — 10 házas-, és 5 házatlan zsellér, kiknek összes birtoka tesz $413\frac{6}{8}$ hold szántóföldet, és 39 hold rétet; éghajlata zordon, minthogy fekvése Vas vgye legmagosabb pontjai közé tartozik, hegyektől környezve, a stajerszági Vechselhegy szomszédságába, honnét a tél hamar be szokott a rövid ősz után köszönteni, és csak Sz. György nap után szokott nyugodalmas szállásárul elbucsuzni, a miért is lakosai nem annyira silány terméseikből, mint inkább a szomszéd Ausztria, és Stajerszágekban gyakorolni szokott ludsertvés-, és házalló-kereskedésből szokták magokat és családjukat fenntartani, és vannak köztök többen, kik illy módon annyit szerezgetnek, hogy a tehetős jobbágyok közé méltán számíthatnak.

Ásvány, magyar falu, Győr vgyében, az öreg Duna mellett, 1300 kath., 2 ref., 6 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Hires káposzta. Hasznos legelő és erdő a szigeteken. Vizahalászat. A hédervári urad. tartozik. Ut. p. Győr.

Ásvány, magyar falu, Ungh vgyében, Ungvárhoz délre $2\frac{3}{4}$ mfdnyire: 5 kath., 536 ref., 12 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny határa a Tisza és Latorcza közé szorult. F. u. többen.

Aszáló, magyar m. v., Abauj vgyében, Miskolczhoz 3 órányira : 427 r. kath., 14 g. kath., 1332 ref., 7 zsidó lak. Kath., és ref. anyatep-
lomok. Határa első osztálybeli s igen termékeny ; bora jó : van 1587 h. rétje s legelője, 481 h. szőleje, 237 h. erdeje. F. u. a nagyváradi káptalan. Ezen város Borsod vármegyétől csatoltatott ide.

Aszaló, magyar falu, Somogy vgyében, 48 kath., 614 ref., 5 zsidó lak., ref. anyaekkleziával. Határa igen termékeny és szép búzát terem ; rétjei kövérek. F. u. hg. Eszterházy. Mernye, M. Egres és Somodor közt fekszik, Kaposvárhoz 1½ óra.

Aszár, magyar falu, Komárom vgyében, Komáromhoz 2¼/16 állomásra, Veszprém megye szélén. Földje kevéssé halmos, s a falu déli aljában levő földet kivéve, homokos. A falu déli aljában van egy kis halastava, mellyen keresztülfoly a kisbéri ér, s rajta épen a falu alatt 2 lisztmalom. Bő és jó vizéről említést érdemel még a Margitkutja. A szombathelyi határszélben van homoki szőlőhegye, legelője bőven, erdeje semmi sincs, kevés homoki ültetvényt kivéve. Lakja 715 r. kath., 604 ref., 190 ágostai, 6 zsidó, ref. és kath. anyaegyházakkal. Egész urb. telek 46⅔. Van itt nagy sörház, vendégfogadó a Moortól Mező-Örsnek vivő postautban. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Aszód, pusztá, Komárom vgyében, Ekecs, Apácza-Szakálás és Gutta helységekkel határos, s egész a kis Dunáig kiterjed. Áll 1097⅘ holdból, melly közt 11⅔ h. beltelek, 121⅝ h. szántóföld, 808⅙ h. kaszálló, 86⅙ h. erdő, 44⅙ h. m. oszár, 26 hold haszonvehetlen. Földje porhanyós fekete agyag, s első osztálybeli ; bőven terem búzát, repcét stb. A rétek e vidéken a legjobb minőségű szénát gazdagon termik. Birja

gr. Zichy István, ki itt szép major-
ságot, és 1500 finom juhott tart. A kis Dunában jó halászat esik. E pusztá is hajdan a komáromi vár uradal-
mához tartozott. 1849. évi júniusban a peredi és zsigárdi útközetek alkal-
mával itt is erős csata történt a csá-
szári és magyar seregek közt.

Aszód, tót mezőváros Pest vár-
megyében, Pesthez 4 mfd., ut. pos-
tája Bagh. Egy része hegyoldalba van építve. Lakja 1000 ágostai, 220 r. kath., 330 zsidó, 10 reformatus. Van a helység közepén egy váralaku urasági kastély, ágostai anyaegyház kis gymnasiummal együtt, synagóga, gyógyszertár, tügyár, szesz és sör-
főzőház. Országosvásárt 3 tart, u. m. áldozó csötörtökön, sz. István napján, és sz. Márton napján, a két elsőbnél előttei napokon. Határa 3356 hold és 54 □ öl, u. m. házhelyek 78 h., kert 72 h., szántóföld 1251 h., kaszálló 282 h., rét helyett szántóföld 174 h., szőlő 236 h., erdő 639 h., gyeplegelő 62 h., legelő 406 h., téglavető 3, viz-
mosások 148 hold, a maradék □ öleket nem számítva. Ebből urbériség 2192 h. 579 □ öl, majorság 1014 h. 687 □ öl, haszonvehetlen 148 h. 1188 □ öl. A föld kavicsos vörös és sárga agyag, leginkább megtermi a rozstot és zabot. Marhái igen rosszak. Mes-
tercemberek száma 98. Birtokosok : b. Podmaniczky Andor, özv. b. Pod-
maniczky Károlynő, és Podmaniczky Lajos.

Aszófó, német-magyar falu, Zala vgyében, Fűredhez ½ óra, 364 kath. lak., és paroch. szentegyházzal. Határa szűk ; szőlőhegye nincs ; téglavetőjében híres téglákat éget, mely-
lyek könnyűk, erősek, s az esőt szilárdul kiállják. F. u. a tihanyi apátság.

Asszonyfa, pusztá, Veszprém vgyében, Pápa mellett, s a pápai urad-
tartozik.

Kis-Asszonyfa, magyar falu, Vas vgyében, 206 kath. lak. F. u. Szegedy Károly. Kőszeghez $1\frac{1}{2}$ óra.

Nagy-Asszonyfa, magyar falu, Vas vmegyében, 284 kath., 4 evang. lak. F. u. h. Eszterházy.

Ostfi-Asszonyfa, magyar m. v. Vas vármegyében, 525 kath., 582 evang., 35 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Dombos és róna határa termékeny; legelője sok; fája elég. Régi várának jelenleg nyomai is alig látszanak. F. u. Ostffy, Vörös, Kisfaludy, Török, Kóczor, Ajkay, Gömbös, Kis, s. m. A. Rába vize mellett fekszik. Ut. p. Kis-Czelhez $1\frac{1}{2}$ óra.

Kis-Asszond, magyar falu, Somogy vgyében, Kaposvárhoz $1\frac{3}{4}$ órányira, részint egyenes, részint dombos téren, 210 ref., 55 kath., 8 zsidó lak., ref. templommal, és Sárközy Albertnek itteni főbirtokosnak kies lakházával. Határa 3256 hold, s földje kevés homokot kivéve, minden gabonanemet bőven terem; erdeje semmi; magas fekvése miatt határában folyóvize nincsen.

Asszonyfa, magyar falu, Győr vgyében, Veszprém vgye szélén, 537 kath., 273 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal és synagógával. Csinos urasági lakházak. Szántóföldje meglehetősen. Bora van. F. u. többen. Ut. p. Mező-Örs.

Boldog-Asszonyfa, német falu, Somogy vmegyében, 511 kath., 1 ref., 13 zsidó lak. Szép kath. fiókszentegyház. Lakosai sárga agyagos földjeiket nagy szorgalommal művelik: természetnek búzát, rozsot, dohányt, tengerit, stb. Szőlőhegye és szép erdeje van. F. u. az Igmándy nemzetség, kinek itt csinos uri lakházai és kertjei vannak. Ut. p. Kaposvár.

Kis-Asszonyfa, magyar falu, Baranya vgyében, 369 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Erdeje szép;

lakosai abroncsokat, szekeréket, stb. készítnek. F. u. gróf Batthyányi János.

Asszony szállás, pusztá, Szabad Kun kerületben, Kardszaghoz tartozik.

Asszonyvár, pusztá, Somogy vármegyében Surd és Sz.-Mihály közt, a Dráva mentiben, Kanizsához $1\frac{1}{2}$ óra.

Asszonyvására, magyar falu, Bihar vármegyében, igen kies vidéken az Érmellékén. Ut. postája Székelyhid. Lakja 1200 ref., és 80 róm. kath., s mind a két felekezetnek jeles anyateploma van itt. Rétjei az Ér mentiben kővérek; szőlőhegye híres bort terem; szántóföldjei is gazdagok. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Asszonyvölgy, pusztá, Zala vgyében, Tárnok mellett, jó erdővel, Egerszeghez 3 óra.

Asztély, magyar falu, Beregh vgyében, Bereghszászhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 16 r. kath., 258 ref., 15 zsidó lak. Ref. szentegyház. Földe fekete és termékeny; rétjei jók; erdeje derék; legelője szűk. F. u. Pogány, Bay.

Ata, horvát falu, Baranya vgyében, Siklóshoz 2 óra, erdő közt rónán fekszik. Van 263 kath. lakosa, és szép uradalmi erdeje, és 12 egész urb. telke. Termeszt búzát, rozsot, kukoriczát, zabot, káposztát. Birja gr. Batthyáni Iván.

Magyar-Atád, magyar falu, Somogy vmegyében, 163 kath., 558 ref., 9 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiók-szentegyházakkal, s bő termékenységű határral. F. u. gr. Zichy Emanuel. Kaposvárhoz $1\frac{3}{4}$ óra.

Nagy-Atád, magyar-horvát m. v. Somogy vmegyében, a Rinya vize mellett, 1246 kath., 23 ref., 164 zsidó lak. Van itt egy ferencziek kolostora és szentegyháza, mellyben a

plebániai szolgálatot a szerzetesatyák végzik. Synagóga. Kastély és kert. Róna határa termékeny; legelője sok; marhavásárai nevezetesek. F. u. Csuzy Pál. Berzenzéhez 1 $\frac{3}{4}$ óra.

Attala, magyar falu, Somogy vármegyében, Kaposvárhoz 3 $\frac{1}{4}$ mfd. valamely római előkelőnek nejétől vagy leányától vehette nevezetét, szinte ugy, mint alsó Pannónia (hová Attala hajdani vára tartozott) később Galerius hitésének Diocletian császár leányának tiszteletére Valeriának hivott. Jelenleg már csak dombosabb gyepezet, és köhalom ünteti ki helyét Hetényi pusztán, keletről Noszlány, és délről Mászlony puszták szomszédságában, a régenten széliten-hosszában mintegy 160 □ ölnyi területű várnak, mellynek erősségét hegy oldalról bátyák, — völgyes részéről pedig kövél kirakott medrű folyam és berek tevék, s a vár keleti részein ma is mocsártól környezett több dombok szemlélhetők, mellyek őrhelyek lehettek. Diocletian, Constantin, Constans, és Constantius, Crispus, Maxentius és Valens császárok-túl számtalan kisebb nagyobb részpenek találtatnak itt elszórva; de régiebbekre is akadni, mellyek: „Diva Faustina“, „Felicitati Reipublicae“, „Jovi Conservatori“, „Votis ut multis pax exercitus“, „Gloria Romanorum“, „Victoria Romanorum“ köriratokkal vagynak ellátva, s verelésök helyét Sisciát, a mai Sziszeket a reájok nyomott „Sis“ betűk tudatják. Itt talált köfaragványok, és téglák is e helyen egykori római gyarmatra mutatnak. Népmonda szerint egy hajdon, a vár egykori tulajdonosaberkatá a vár ablakait, csupán egyen át engedé azt világitatni, s ennél megállapodva, mondá a körülállókhöz: „ha ezen ablakot is befalaztatom, akkor az Isten sem lát engemet,“ melly daczos gunyolódása azonnal a vár elsüllyesztésével

büntettetett; — s innen nevezetik maiglan is „Süllyedt vár“nak. A hazáéval közös rombolások közt pusztaságra jutott kies táj, ma ismét népesülni kezd, régi nevét „Hetény“el felcserélve; s az illy nevű 2614 holdnyi pusztát jelenleg két gazdatiszt, és 180 cseléd lakja, sőt kegyes földes urasága gondoskodásából pár évek óta itt iskola és temető is létez.

A népvándorlások korszakában elosztatott római telep lakosainak utóbbi sorsát sűrű homály fűdi, csak 1332. évről jegyzék föl a pápai dézmaszedő olaszok, hogy Otholán, máskint Athalán, vagy Attalán ekkor plebánia létezett, a török zsarnokság azonban később ennek is véget vetett. A birtok sz. István király által alapított Fejérvári űrséghez tartozott, és mivel tulajdonosai hazánk zavart állapotában különböző helyekre vonulni kén-telenítettek, s mint egyháziak annak védelmére elégtelenek is voltak, oltalom végett másnak adák azt haszonbérbe. Jelesen Gorup Ferencz Novai püspök, győri n. prépost, fehérvári custos, a fels. római császár és magyarországi koronás király tanácsosa s. a. t. Győrött april 11-kén 1661-ben költ pecsétes magyar levelében tudatja: hogy „távuik való residentiaja miatt, minthogy azon fejérvári jószágának gongya-viselésére nem érkezik, bizta az nemes és vitéz-lő Karachich Mátyás Tihonnyi kapitány urra, hogy eő kegyelme jövedelmét az ott lakó jobbágyoságon exigálhassa, magához vehesse, és mások ellen oltalmazhassa is, nevezet szerint pedig Somogy vármegyében: Rácztalát, kiknek adójok 10 tallér, Magyar-Attalát adójok 3 forint, Kis-Faludót, mellyet ráczok lakják, adó-

jok 8 tallér, Kis - Faludot, mellyet magyarok lakják, azoknak adójok 15 tallér sat.

Első Leopold császár és király a törököt honunkból végkép kiűzvé, az őrség javait 1695-ben Matusék András scopiai püspöknek, sz. Albert és Lőriacz prépostjának, győri kanonoknak, és sopronyi javadalmasnak (beneficiatus) adományozá a fejevári őrkanonoksággal, ki is szíven hordozván alattvalóinak szomorú sorsát, elszórt jobbágyait összevgyüjté, vidékiekkel nevelé, és így a hajdani vártól egy órányi távolságra eső mostani helyén népesíté meg Attalát, s az új lakosok közül sokan most is kiköltözési helyekről neveztetnek, millyenek: Ozorai, Visnyei, Földvári, Kálocsa, Dobai, s más pór családok. Kisfalud nevű egykori helységnek pedig már csak egy szőlőhegy, és a mostani Kis-pusztá szomszédóságára dülő föld, melly rácz t e m e t ő n e k hivatalik, tartá főn emlékét.

Matusék utódja az Őrségben gróf Nádasdy László Paulinusból lett csanádi püspök, ki Mernyére Licentiatust hozott be, Göllében pedig Jézsuiták által téríté meg az Arianus népet, 1716-ban Attalában is templomot és paplakot épített, s ezek elkészültével 1722-ik év Február 10-kén vette át az ujonnan felállított plébánia gondviselését Tarjányi Mátyás mint első lelkész; utódjai lettek 1731-ben Micholics János, 1740. Keresztúri János, 1742. Balogh István, 1755. Molnár József, 1785. Valdstein Ferencz, 1823. Kéry János, 1834. Szűcs István, és 1841-ben Csete Antal.

Báró Dalberg Gerárd Guilelm ágostai kanonok alatt, ki 1730-tól 1769ig vala fejevári őrkanonok, semmi nevezetes nem történt az attalai plébániára nézve, hanem utódja gróf Edling Rudolf Görtzi (Goriczia) herczeg érsek alatt, ki 1774-től 1803-ig bir-

ta az őrség czimét és javait, 1784ben a templomot, s tornyot kijavittatá, s új telővel ellátá. Végre dicső emlékü Ferencz császár, és király alatt 1807. év Julius 10-kén kelt oklevél mellett az őrségi javak az ájatos tanítói rendnek adattak át, ellátásának segedelméül, hogy ez, hivatásának az ifjúság nevelésében és oktatásában könnyebben megfelelhessen.

Mióta az őrség ezen kegyes rend birtokába jutott, azóta napról napra nagyobb előhaladás tapasztaltatik mint a jószág kormányozásában, úgy a lelkiek ellátásában is. Egészen megújulva, s díszes épületekkel ékeskedve szemlélhetők a róna téren fekvő őrségi puszták, szinte úgy, mint annak csinos helységei; az őrségi plébániák pedig Somogyban a jobbak közé számítottanak. Attala vidéke gazdasági, és egészségi tekintetben különösen sokat nyert, mióta 1835-ben a Kapos vizáradásaiból keletkezett posványosság lecsapoltatott, s ma már az előbbi bűzhödöt levegőt tiszta lég, a nád- és halbólí jövedelmet pedig a berekben gazdag kaszállók válták föl. Népeisége Attalának 834 kitünő szorgalmú magyarokból áll, házaikat, kivált az 1843ki tűzvész után cserép tetőre s kéményre kezdik építeni. — Urbéri telek itt öszvesen 52, ház pedig 86 számmittatik. Földjei termékenyek. Gabona termesztésen kívül a lakosok különösen kedvelik a marha-tényésztést, nemesített csikóik bemutatásáért minden évben nyertek jutalmat Attalaiak, Pesten, és Kaposvárott. Az egész plébániában van öszvesen 2140 r. kath. lélek, 32 zsidó, 262 iskolás gyermek. Közel szomszédóságát keletről Dombóvár, a Dombayak és Verböczyék egykori vár helye teszi, s itt Tolnával, délről Baranyával, s annak jó bortermő hegyeivel, nyugotról Csomán át Berki mezővárossal, éjszokról pedig Szil felé nyúló síksággal határos.

Atalfalud, pusztá, Zala vgyében, Csács és Bucsa közt, a Pölöskei patak mellett, Egerszeghez 1 óra.

Atány, magyar falu, Heves vármegyében, Kömlöhöz $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 20 kath., 2415 ref., 13 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal Egészen róna határa első osztálybeli, s szép gabonát terem; legelője bőven lévén a juhtenyésztés szépen divatozik. F. u. báró Orczy László és György örök., Döbröntey Gábor, gr. Eszterházy, Németh, Radics, Dobocsky, gr. Szapáry, Frajzaisen. Ut. p. Kápolna.

Atka, pusztá, Békés vgyében, Vésztőhöz tartozik, nagy nádas rét-séggel.

Atkár, magyar falu, Heves vármegyében, Gyöngyöshöz $\frac{3}{4}$ óra; 985 kath., 6 zsidó lak., s termékeny róna határral. F. u. Beniczky, Gosztonyi, Brezovay, Orczy, Fehér, Kürthy, Kovács, Malatinszky, Pethő, Borhy, Várkonyi, Hamar, Gyönky, Makay, Gál, Bakó, Márton, Petes, Harmos, Thassy, Huczka, Markovics.

Atokháza, pusztá, szabad Jászkerületben, Dorosmához tartozik.

Atrák (Alsó és Felső), két egymáshoz közellévő tót helység, Nyitra vgyében, Galgóczhoz 1 órányira. Az első 263 kath., 3 evang., 6 zsidó; a második 302 kath., 23 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. — Erdejük, gyümölcsük bőven; bort is termesztenek. F. u. több közbirtokosok.

Atya, pusztá, Veszprém vgyében, Pápa-Kovácsi mellett, gr. Somogyi József birtoka.

Atya, pusztá, Székesfejér vgyében, Iszka-Szent-Györgyhöz $\frac{1}{2}$ óra, 212 kath. lak., kövér rétekkal, szőlővel, erdővel. F. u. Bajzáth.

Atya, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 32 római, 68 görög kath., 374 ref., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Fekete agyagos határa mindent

bőven terem; szénája sok; tölgyes erdeje van. F. u. Várad Antal, Péchy Gábor, Zimány Antalné, s több nemesek.

Vámos-Attya, magyar falu, Beregh vgyében, Kaszonyhoz 1 mfdnyire: 8 r. kath., 15 g. kath., 534 ref., 29 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Réteje legelője nagy; a Tiszán fával kereskednek; földje minden gabonát jól megterem. F. u. Péchy, Józsa, Bay, s m. Ut. p. Beregszász.

Atyás, oláh falu, Bihar vgyében, a mezőségen, Váradhoz, melly ut. postája 4 mfd., 2 kath., 750 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 494 h., mellyből 326 h. szántó, 168 hold kaszálló, ezenkívül van legelő mintegy 100 hold, és Toprongyosi ér, többnyire mind szik és haszonvetetlen. Majorsági birtok itt nincs. Fekete jó minőségű földje tiszta és kétszeresbuzát, árpát, burgonyát terem. Van itt egy folyó a Toprongyos, melly halat és piócát szolgáltat; továbbá 5 nagy halom a határban egymástól mintegy 400 lépésnyire; hihetőleg emberi kezek hányták. Birtokosok: Bölönyi Károly és Ágnes, Kölcsey Péter hitvese után.

Kis- és Nagy Atyás, puszták, Bihar vgyében, a váradai deák püspök váradai uradalmában.

Kis-Azar, orosz-tót-magyar falu, Zemplén vgyében, Gálszécshez délre $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 181 r., 402 g. kath., 83 ref., 34 zsidó lak., kath. és ref. templommal, 985 hold szántófölddel. Az itt készített agyagpipák elég ismeretesek. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Nagy-Azar, tót-magyar-orosz falu, Zemplén vgyében, közel az előbbeni helységhez: 436 r., 211 g. kath., 139 ref., 87 zsidó lak. Római kath. paroch. templom. 1854 hold szántóföld. F. u. Zombory, Tomsics, Soky, Marjássy, Mocsáry, Szemere, Szinyei, Rácsay, Brigand, s m.

B.

Báb (Kis), tót falu, Nyitra vgyében, Újlakhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 312 kath., 3 evang., 156 zsidó lak. — Van benne: kath. paroch. templom, synagoga, kastély és kert. Határa dombos és termékeny; rétei szépek; erdeje s malma van. F. u. gr. Sándor. Ut. p. Szered.

Báb (Nagy), tót falu, Nyitra vármegyében, Kis-Bákkal együtt van, s határa is egyforma. Számlál 340 kath., 20 zsidó lak. F. u. gr. Zichy.

Báb (Kis), pusztá, Nyitra vgyében, Szelöcze filiál., 7 kath. lak.

Bába, pusztá, Heves vgyében. F. u. gr. Fáy nemzetség, Orosz Károly. Bocsonád mellett.

Bába, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $1\frac{10}{16}$ állomásra, rónaságon; felső része felső Bábának, alsó része alsó Bábának hivatik. Határán a mocsáros Helyő folyam egy ága kigyószik keresztül, folyása rendes, alig észrevehető, fenekes, sáros, nádat, csátét, sást terem. Határának kiterjedése mérnöki felmérés után összesen 4337 holdat teszen 1200 □ öllel, határa mostan összesítetik s szabályoztatik. Belső telek 128 hold, ebből urasági 81, urbéri 47 h.; szántófölde urasági 1615, urbéri 560; kaszálló 1241 hold, mellyből urasági 1052, urbéri 189 hold. Az erdő a földesurak közt felosztva, fiatal tölgy, éger, fűzfákat nevel, minden évben szakaszonként vágatik, összesen 242 hold, s általában úribirtok. Nádas, sáros tavak és utak tesznek 175 holdat, a 376 holdnyi legelő közös. A szántóföld róna, fekete homok termékeny, több részeiben szíkes, a javítást s jó munkát megkívánja, tiszta buzát, rozstot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, főzeléket szorgalommal bőven terem. Az uraság, a legelő szűke miatt kevés, fajra nézve azonban leg-

jobb selyem-birkákat tenyésztet, de a jobbágyok, zsellérek csak igavonó marhát, fejösteheneket és sertéseket tartanak. Lakosok száma 856, kik között nemesek a férfi nemből 53, nőnemből 65-en vannak; nem nemesek, férfi 352, nő 386. Református férfi 223, nő 242, összesen 465; katolikus férfi 161, nő 180, összesen 340, evangélikus nő 1, óhitű férfi 9, nő 20; izraelita férfi 12, nő 8. Van a helyét vallásúaknak anyaegyházuk s elegendő nagyságú templomjuk köből épülve, pap és oskolalaktjuk; a katolikusoknak van kápolnájuk s leányegyházuk a S. Szögédi szomszéd anyaegyházhoz tartozik. Közbirtokosok: Bük, Gombos, Orczy, Bay, Lónyay, b. Szekkdendorf, Okolicsányi, Szerdahelyi, Orosz és Lőcsei családok.

Bába, magyar falu, Vas vgyében, 154 kath., 530 evang. lak., és ágostai anyaekklézsiával. Rélje, nádja elég a Marczal mentiben. F. u. gr. Somogyi, és igen sok nemes.

Kis-Bába, pusztá, Somogy vármegyében, 10 ref. lak. Mocsolád mellett.

Babád, pusztá, Pest-Pilis vgyében, Sári mellett. Két részre oszlik, Alsó- és Felső-Babádra; alsót bírja a Halász, felsőt a Beniczky család.

Bábafalu, Bibici, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshez keletre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 258 g. kath. lak., hegyes, völgyes, homokos határral. F. u. gr. Schönborn.

Bábafalva, tót falu, Sáros vármegyében, a Tapoly völgyében, Karácsonmező fiókja 13 kath., 132 evang., 16 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Babaluska, Babinecz, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyében, Ratkóhoz 4 órányira: 6 kath., 264 evang. lak. Határja kicsiny, s gyakori javítást kíván; erdejéből szekrényeket s más faeszközöket készít;

lakosai közt van egynehány tinár is. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Babarcz, német falu, Baranya vgyében, egy gyönyörű termékeny vidéken 948 kath., 223 ref. lak. Kath. paroch. szentegyháza igen régi épület. Ref. anyaekklézsia. Sok búza, bor, burgonya. F. u. a pesti egyetem, s a pécsváradai urad. tartozik. Ut. p. Pécsvárad.

Babarcz-Szőlős, magyar falu, Baranya vgyében, lapályos helyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 873 hold, mellyből majorsági szántó 53, rét 25, erdő 200 h., urbéri szántó 342, rét 143, szőlő 50, közös legelő 60 hold. Földje búzán kívül mindent megterem. Lakja 240 r. kath. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Bábaszék, B a b i n a, tót m. város Zolyom vgyében, a pesti országutban: 76 kath., 562 evang. lak. Kath. és evang. anyatemplom. Határa elég termékeny; gyümölcse sok. F. u. a kamara. Ut. p. Selmech.

Babaf, pusztla, Pest-Pilis vgyében, Gödöllővel szomszédos, s szinte a gödöllői uradalom birja. E szép kis pusztának van 120 h. szántóföldje, 40 hold rétje, és 2462 hold derék erdeje. Egy regényes völgy közepén erdők-től környezve volt itt ezelőtt a hercegi gyönyörű sveiczi tehenészet, ahhoz tartozó pompás istállókkal s épületekkel. Most a pusztát Jurenák ur haszonbérli egészen.

Babaf, pusztla, Zala vgyében, Nova mellett.

Alsó-Bábi, pusztla, Nógrád vármegyében, 26 kath.

Felső-Bábi, pusztla, Nógrád vgyében, 40 kath. lak.

Babin, tót falu, Árva vgyében, a Magura hegye alatt: 794 kath., 4 zsidó lak. 65⁶/₈ sessio. Erdeje ropant. Juh- és marha-tenyésztése virágzó. Lent, kendert természet. Fuva-

rozik. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Babindál, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitrától Verebélyre vivő országutban: 260 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Babkov, tót falu, Trencsén vármegyében, 408 kath., 11 zsidó lak. A Lietavai uradalomhoz tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bablyuk, orosz falu, Beregh vgyében, Verbiás fiókja 17 g. kath., lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Babod, pusztla, Somogy vgyében, Latrányhoz 1 mfd., 144 kath., 20 ref. lak.

Babolcsa, magyar-horvát m. város, Somogy vgyében, a Rinya mellett, közel a Drávához, 1199 kath., 51 ref., 4 n. e. óhitű lak., kath. paroch. szentegyházzal, postahivatallal, kastéllyal. Nagy határa lapályos; földjei fekete homokosak; erdeje, legelője elég; marha és sertésenyésztése nevezetes. F. u. Végh István örökösei. Régi vára hajdan nem megvetendő erősség volt, s több izben ostromlatott mind a magyaroktól, mind a törököktől, s ezektől végképpen elvette Zrinyi Miklós 1664-ben, midőn már folyvást 64 esztendeig birták.

Bábolna, pusztla, Borsod vgyében, Tisza-Bábolna mellett, mellyhez tartozik. Határa 1700 hold, mellyből 234 h. szántó, 960 h. kaszáló, 480 h. legelő, 4 h. füzeserdő, 22 hold víz-állás. Földje igen jó. Birja herczog Szász-Coburg Ferdinánd.

Tisza-Bábolna, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól 3¹/₆ u. p. Kövesdtől 1⁶/₁₆ állomásra, a Tisza jobb partján, róna, posványos s az áradásoknak kitett vidéken. Határki-terjedése a hozzá tartozó pusztákon kívül, becsü szerint 1185 hold, mellyből 632 h. szántóföld, 297 kaszáló, 192 legelő, 18 füzes erdő, továbbá 2

tónak a határban eső része 22, eres, posványos hely 24 hold. A nevezett összes mennyiségből urbéri szántó-föld 448, rét 192; majorsági szántó-föld 34; urasági tisztéké sat. 56, ugyanazok kaszállója 72 hold. Soronkivüli (templom pap jegyző sat.) földek 94 h. szántó-föld, 33 h. rét. A legelő közös; erdő, tavak az uraság birtokához tartoznak. Ide tartoznak még Bábolna és Szil puszták, melyekről a pusztáknál bővebben szólnandunk. A föld minősége szikes, lapályos, víz-álló-fenek, s ez okból a gazdasági ipar rajta sokképen akadályoztatott. Leginkább terem rozstot és árpát.—Megjegyzendő, hogy ez előtt 13 évvel még nevezetes kaszállókkal volt e helység ellátva: de azon időtől fogva, mint egyéb földjei, úgy kivált kaszállói annyira eliszapolattak, hogy hol hajdan legjobb széna termelt, ott most gaz, káka, nád vágatik. Ugyanazon időtől fogva a hajdan virágzásban volt baromtenyésztés is megcsökkent, mert jelenleg a lakosok kevés számu marháék táplálására is pusztát hasznobérléni kénytelenitetnek. A hajdan virágzott juh-tenyésztés szinte megszűnt. A legelőnek csak $\frac{1}{4}$ része ment a víztől, a többit a Tisza járja, szárazság idején pedig nagyrésze hínáros vagy kopár iszap marad. A helység alatt folyik el a Tisza; a Csincse patak szinte határát mossa; ezenkívül vannak több fokaj, u. m. Kappan, Sulymos, Morotva, halászóvíz sat. és a Montai tó, mely csupán nádat terem. Lakosok száma 602; közülök 570 r. kath., 13 ref., 2 evang., 17 zsidó. Nyelvök magyar. A földművelésen kívül a férfiak halászzattal is foglalkozkodnak, a nők pedig fonás, szövés körül szorgalmatosak; különösen nagyban üzik a lúdtenyésztést, s lúdjaik nagysága s hizékonyosságára nézve nevezeteseek. Telkes gazda van 41. A helység eredetét halásztanyákból vet-

te. Ugyanis 1646 táján, a Kappan érparton, hol jelenleg is a helység áll, hat nádból készült halászgunyhók állottak, melyekben télen a halászok tanyáztak, idővel a nád-gunyhókat vályog-házikók váltották fel. Később a lakosság annyira szaporodott, hogy 1723-ban itt egy kis falucska alakult. Először a lakosok reformátusok voltak, de ezek különféle viszontagságok miatt lakásokat elhagyván, 1759 körül e hely r. katolikusokkal újra telepített. 1788-ik évben pedig gr. Eszterházy Károly egri püspök egyházat, s iskolát alkotott; ugyanazon évben kezdődnek az egyház anyakönyvei. Van a r. katolikusoknak egy vályogból készült, roskadozó félben lévő templomuk, pompás uj paplakuk, s nagy iskolaházuk. Megjegyzést érdemel a lelkész, éneklő, s jegyző földeire kiterjedő Szil nevezetű homokdomb, mellyen minden évi szántás alkalmával számos régi gyöngyöket, nyak-ékszereket, régi idomu gombokat, és szerfelett vastag és cifra cserép edényeket és nagy téglá darabokat, sarkantyút, apróbb és nagyobb nemű pénzeket találnak; mind a mellett ezen helynek hajdani lakosairól ekkorig több világosság fel nem tűnt. Egész Bábolna helységnek, valamint a hozzá tartozó Szil pusztának is birtokosa az egri főkáptalan; a pusztá Bábolnát pedig Szász Coburg gotai f. herczeg birja.

Bábolna, pusztá, Komárom s az új rend. szer. Esztergom vgyében, utolsó postája Ácstól délfelé $\frac{9}{16}$, Komáromtól $1\frac{7}{16}$, Győrtől $1\frac{14}{16}$ állomásra, a Győrből Budára vivő úgynévezett mészárosok útjában. Határozák éjszokról Ács, nyugotról Bana, délről pusztá Csanak és Tárkány, keletről Nagy-Igmánd. A határ kiterjedése összesen 7098 hold (1600 □ ölével) és 150 □ öl; ebből a banai határba eső rész, melly azonban a

pusztához tagosítva mivelletik, 189 h. 646 □ öl. Nevezetessé teszi e pusztát az itt tenyésztett válogatott királyi ménes, e tekintetben a pusztá kezelése is különös.

1848-ban a határ felosztása következendő: búzaföld 599 h. 163 □ öl; rozs 250 h. 1566 □ öl; zab 1243 h. 999 □ öl; mivel ugar 302 h. 257 □ öl; fekete ugar 291 h. 498 □ öl; rét 3455 h. 1266 □ öl; legelő 499 hold 914 □ öl; erdő és faültetmények 212 h. 837 □ öl; szőlő 29 h. 1100 □ öl; épületek telke és utak 179 h. 979 □ öl, vendégfogadó külső- és belsőtelke 33 h. 1171 □ öl. A földminősége kevés változatú sikon több részben homokos ugyan, s csak kisebb részében agyagosabb, de általában jótermékenységű, s az egész pusztá széles ültetésű fásorokkal lévén táblákra szaggatva, kellemes tekintetű. A lakosság, kivéve a vendéglős családat és néhány nő cselédet, általában hadi személy, és következő egyéneket számlál: 1 igazgató alezredes, 1 százados, 1 főhadnagy, 1 alhadnagy, 1 adjutans, 1 számvevő alhadnagyi ranggal, 2 fourier; a külső gazdaságnál 1 igazgató s 1 fourier; továbbá van itt 1 főorvos, 1 főkovács, 2 alkovács, 10 őrmester, 20 káplár, 1 nyereggyártó, 1 lakatos, 3 bognár, 3 ács, 4 kovács legény, 2 kőmives, 1 kéményseprő, 148 huszár, 36 kocsis, 80 béres, 34 csikós, 4 magán szolga. Az egyházi szolgálatot viszi egy hadi káplán; továbbá van egy iskolatanító őrmesteri ranggal, 10 iskolás gyermek, nők száma 11, összes népesség 283, kik, 3 ref. és 2 luth. kivéve, mind katolikusok. Az egyház a banai egyházhoz tartozik. A kis csinos templom, órával ellátott toronnyal még az intézet keletkezése előtt, akkori birtokos gr. Szapáry idejében épült s sz. János tiszteletére van szentelve. Van itt egy személy- és egy állat-kórház, amaz kü-

lönösen belső csinosságáért említést érdemel s emeletes épület, két emeletes tiszti lak, 9 istálló a kastélyban, 150 darabra, 1 anyaistálló, 5 év különbség szerint osztályzó istálló, 2 ökör-istálló, 1 nagy magtár, 2 nagy csűr, e közül egyik 1847-ben elégett, több szin, derék vendégfogadó. Az épületek épen az országot mellett faültetvények közt vannak, sétakertekkel körülvéve. Az intézet 1847. év végével számlált 682 darab lovat, ebből 234 mén, 365 kancza, 83 igás és lovag-ló, ezenkívül volt 160 darab ökör. A mének közül a szomszéd vármegyéknek évenként néhány darab hágatás végett kiszokott osztatni, melyért az intézet csak a gondviselő legény és hágó-mén tartását követeli; illyképen szokott kapni Vas megye 25, Esztergom megye 4 hágó-mént. Az intézet általában arab fajból áll, s időnkint eredeti arab fajjal frissítetik, így legközelebb 1843-ban, többek közt 5 jeles mén, Assil, szürke s mindenik közt legszebb, 15 markon felül, Asslan, Korétschan, Ku-ejes, Achuar hozott. A felesleges hágó-mének vitetnek innen Radoczra: Bukovinába; ide vitetett jelesen mult évben hely szüke miatt 50 darab, továbbá Pieherbe, Stájerországba, végre Magyarországon Mezöhegyesre, a többi 4 évesek a német provinciában osztatnak széjjel. A kanczák általában Bábólnán maradnak. Ezen ménes-intézet fentartására az itt lévő gazdaság jövedelmén kívül, a kir. kincstárból évenként 60,000 pft. fizettetik.

1807-ben állitatott fel itt a királyi ménes intézet.

Bábony, magyar falu, Somogy vgyében, 68 kath., 495 ágostai, 354 ref., 20 zsidó lak., ágostai és ref. anyaekklézsiákkal. Határa igen jó, bora sok. F. u. több közbirtokosok, nevezetesen a tabiak. Ut. p. Sífok.

Bábony, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, 10 kath., 245 ref., 6 zsidó lak., ref. anyateplommal, róna termékeny határral. F. u. nagyobb részt ugyanazok, kik Halmit birják. Ut. p. Halmi.

Bábony, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól északra 1, Szentpélcrtől délre $\frac{1}{2}$, az országot vonalától negyedóránnyira, egy bájló kies völgyben, melyet észak és délfelől szőlőhegyek, nyugotról a regényes Bikk bércei koszorúznak, keletre pedig a szőke Sajó kígyódzása ékesít. A helység 9 határral szomszédos: u. m. Miskolcz, Szirma-Besenyő, Sajó-Keresztúr, S. Ecség, S. Szentpéter, Kápolna, Lászlófalva, Radistyan és Diósgyőri határokkal. Kiterjedése 3074 $\frac{1}{2}$ holdat foglal, — ebből 639 $\frac{1}{2}$ szántóföld, 278 h. rét, 246 $\frac{1}{2}$ h. legelő, 371 $\frac{1}{2}$ szőlő, 1408 h. erdő, s a belsőtellek és haszonvehetetlen földek pedig 131 holdat tesznek. Urbéri belsőtellek 31 $\frac{1}{4}$, szántóföld 489, rét 198, szőlő 367 hold; majorsági szántóföld 150, rét 80, szőlő 4 $\frac{1}{2}$ hold. A szántóföldek, melyek nagyobb részint, sovány partokon vannak, silány termésrel fizetnek ugyan, mindazáltal az egész határban kétszeres búza termesztetik, — az állattenyésztés sem a legjobb karban áll, e végett nagy része a lakosoknak N.-Várad tájékára jár le marhát vásárolni, mellyel a közel eső vásárokon nem kis kereskedést üz. A helység számlál 560 református, 156 katolikus, 8 izraelita, összesen 724 lakost; nyelv kizárólag a magyar; a népviselet városias. A reformátusoknak helyben van anyagyházuk, a r. kath. leányegyház Sz. Péterhez tartozik. A helység a ref. templomon s r. kath. kápolnán kívül széles egyenes utcáin két sorban lévő csinos kőházakat mutathat, de a falu felett csak egy évtizeddel ezelőtt ékeskedő csinos borházak eltűntek.

Van itt egy jó karban lévő kőbánya; a falut a Bábony pataka futja végig. Említést érdemel még a kedves vizű Királykút. Földesura a kamara.

Babóth, magyar falu, Sopron vgyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár $\frac{1}{2}$ óra. Lakja 1400 r. kath., paroch. templommal. Van 1275 $\frac{1}{8}$ hold szántóföldje, 375 h. rétje, 600 h. legelője, 1300 hold erdeje, melly tölgy, juhar, szil, alma- és körtefákból áll. Fekete agyag földje minden gabonánemet jól megterem; dohány a tavaszi fordulóban rendszeren vettetik; lovakat szépeket tart, valamint a juhtenyésztés is divatban van. Urbériség: 56 $\frac{1}{8}$ egész telek. Birja h. Eszterházy Pál.

Kis-Babóth, magyar falu, Győr vgyében, a Rába mellett, 32 kath., 323 evang., 4 zsidó lak. Az evang. anyagyülekezet a bodonhelyivel egyesülve van. Földje termékeny, de árviz járja. F. u. többen. Ut. p. Téth.

Báboczka, puszta, Békés vgyében, 4000 hold fekete agyag igen termékeny határral, Öcsöd mellett. Birja Nagy-Körös város.

Babotya, puszta, Bihar vgyében, Sályi mellett, nagy részt szép cserfás erdőből áll. Birja a várad deák püspök.

Babsa, oláh falu, Temes vgyében, 710 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Dombos határa második osztálybeli és termékeny; van 22 $\frac{5}{8}$ egész urb. telke. Birja a kamara. Ut. p. Lugos.

Bács, dalmát mezőváros, Bács-Bodrog vgyékben, igen kies és termékeny síkságon, Zomborhoz délre 5 mfd. Lakja 2838 r. kath., 33 óhitű, 44 zsidó. Kath. paroch. templom. Sz. Ferencz szerzetbeli monostor és szentegyház, melly hajdan a templariusoké volt. Határa 234,19 hold 1200 □ ölével; mellyből urbériség 120 telek után 4441 h. szántó, 3440 hold rét,

2003 hold jó legelő, 332 hold vörös bortermő szőlőskert, majorsági erdő, 2313 hold tölgyes, 9832 fűzes- és lágymajor erdősége, 372 hold nádas, 525 hold mocsár, 161 hold utak. Földje lapályos fekete s igen gazdag. Nagy sertésstenyésztés. Jövedelmes halászat a Dunában, és tavakban. — Birja a kalocsai érsek. E város hajdan nevezetesebb volt mint jelenleg, sőt már sz. István alatt derek hely sőt vár lehetett, mert a vármegye is innen vette nevét. Sz. László érsekséget alapított itt 1093-ban, gazdag káptalannal együtt, de csak 3 érseket számlálhatott, mert II-dik Béla 1135-ben a kalocsai püspökséggel egyesítvén, azóta erre szállott az érseki cím. 1494-ben Ulászló civitasnak nevezi, s polgárait a fő- és alispányok hatósága alá helyezi, s a vám alul is felmenti. 1518. és 1519 országgyűlések tartottak itt. Régi vára a városon kívül feküdt a Musztonga mocsár mellett, s hajdan lakhelyül szolgált a kalocsai érsekeknek. 1526 után a törökök elfoglalván építették rajta. 1697-ben ezektől visszavétetett. 1703 Rákóczy népei bevén, felgyújtották; később pedig a császáriaktól egészen széthányatott, s mind ez ideig omladékokban hever.

Bács, puszta, Zala vmegyében, Fitóhoz tartozik, jó földdel szőlőkkel, rétekekkel s egy régi kolostor omladékaival.

Bács, puszta, Fejér vmegyében, Örs mellett.

Bács - Aranyos, lásd Aranyos.

Bács-Ujfalu, magyar-tót falu, Bács-Bodrog vármegyében, Bács-hoz 1 óra; 1234 r. kath., 1180 evang., 20 zsidó lak., kath. és evang. anyatemplommal. Róna határa 1100 □ ölével 5075 hold, mellyből 40 telek után urbéri szántó 1870, rét

908, legelő 1152, majorsági lágymajor erdő 1105, utak 40 hold. Fekete földje gazdag termékenységgű. Birja a kalocsai érsek.

Bácsa, magyar falu, Győr vármegyében, közel a kis Dunához, 584 kath., 16 evang., 5 ref., 27 zsidó lak. Határa fekete agyag s termékeny. F. u. a győri káptalan nemesei. Ut. p. Győr.

Bacsava, orosz falu, Unghvgyében, ut. p. Szerednyéhez délre egy mfdnyire, Beregh vgye szélén: 10 r., 254 g. kath. 22 zsidó lak. F. u. gr. Klobusiczky, gr. Barkóczy, Csató, Tabódy, Kende, s m.

Bácsfa, magyar falu, Pozson vármegyében, ut. p. Somorjához $\frac{1}{2}$ órányira: 237 kath., 7 evang., 7 zsidó lak. A vajkai székhez tartozik.

Bácsfalu, (Bacsowcze), tót falu, Honth vmegyében, Szebeléhez $\frac{3}{4}$ mfd. 11 kath., 59 evang. lak. F. u. a Zsembery fam. Ut. p. Selmecz.

Bacska, magyar falu, Zemplén vgyében, Botlyán fiókja, 115 r., 112 g. kath., 304 ref., 20 zsidó lak. Ref. és kath. szentegyház. 914 hold termékeny szántóföld. Szép tölgyes erdő. F. u. többen. Ut. p. Ujhely.

Bacskafulva, (Bastyén), tót falu, Nyitra vgyében. Ut. p. N.-Tapolcsányhoz egy órányira: 148 kath., 14 evang., 6 zsidó lak. F. u. Bacska-dy familia.

Bacsó, orosz-tót falu, Zemplén vgyében, Gálszecshez $\frac{3}{4}$ órányira: 198 r., 447 g. kath., 4 ref., 11 zsidó lak. Gör. kath. paroch., r. kath. fiók-szentegyház. Nagy régi kastély. Vendégfogadó. Tágas erdő. 940 hold szántóföld. Hajdan Bocskay birta. A régi Burustyáni várnak omladékait, nem messze a faluhoz most is láthatni. F. u. b. Fischer. Ut. p. Vecse.

Bacsó, puszta, Szathmár vgyében, mindég lkhez tartozott.

Baczuch, tót falu, Zólyom vármegyében, a megye északkeleti csúcsában, hol a Gömör, Zólyom, Liptó vgyei határok összejönnek: 499 kath. lak. Van vasbányája, savanyúvize, s igen szép fenyves erdeje. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercebánya.

Baczur, tót falu, Zólyom vgyében, Dobronyivától északra $\frac{1}{2}$ órányira: 69 kath., 256 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határa szorgalmatos trágyázás után elég termékeny. Erdeje derék. F. u. többen. Ut. p. Buca.

Badacson-Tomaj, lásd Tomaj.

Badafalva, Weichselbach aum, német falu, Vas vgyében, Szentgothárdhoz $1\frac{1}{2}$ óra; 480 kath. lak. Hegyen fekvő paroch. szentegyháza igen ékes, s a benne lévő b. Szűz Mária képéhez nagy bucsujárások történnek. Határa áldott s mindennel bővölködik. Bora hires. A szentgothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Badin, tót falu, Zólyom vgyében, Besztercei országot mellett: 134 kath., 809 evang. lak. Kath. és evang. templom. Földje jó, és kenderet káposztát sokat terem: Erdeje szép. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercebánya.

Badin, (Alsó és Felső), 2 egymás mellett levő tót falu, Honth vármegyében, Bozókhoz 1 órányira: az első 216 kath. lak., s paroch. templommal, a másik 198 kath. lak. Bikkes erdejök szép. F. u. a Bozoki uradalom. Ut. p. Selmecz.

Bádonfa, magyar falu, Vas vgyében, 75 kath. lak. F. u. a Skerlecz és Zarka családok. Ut. p. Szombathely.

Kis-Bag, Baghoz tartozó vendégfogadó, a pest-kassai országútban, szép erdőségek közt.

Bagh, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, a pest-kassai országútban, saját postahivatallal és váltással Kerepes és Hatvan közt. Lakja 1500 kath. paroch. templommal. Hegyes völgyes határa, kevés homokot kivéve, igen termékeny; rétjei a Galga mentiben szépek; patakjában sok rákot fog, Kis-Bagon vendégfogadója van, és igen gyönyörű vadás erdeje, mellyből azonban a nagy vadak már csaknem egészen kipusztultak; bort is termeszt. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Bagamér, magyar falu, Bihar vgyében, Debreczenhez 3 mfd., részint rónaságon, részint homokdombon. Ut. postája Ér-Semjén. Lakja 1974, u. m. 1830 ref., 122 görög kath., 10 r. kath., 12 zsidó. Van a reformátusoknak egy dombon messze kilátzó anyateplomuk, s környéke mintegy 3 hold térségben élőkkel beültetve, melly példa után a lakosok a helységben és szőlőben is kezdik a fatermesztést gyarapítani. A görög egyesültek is birnak egy elavult anyateplomot fatoronynyal. Határa 13,000 hold, s ebből szántóföld 4100 hold, kaszálló 1500 h., szőlőkert 200 hold, erdő 6500 h., legelő 750 hold, belső telkek 400 h. Urbériség fekete földön 1000 h., kaszálló homokon 800 h.; majorsági szántóföld fekete földön 1900, homokon 1200; kaszálló homokon 250 h., az erdő, melly nagy részben igen gyönyörű cser-, tölgy-, nyír stb. fákból áll, 6500 hold. Altaljában az egész határnak $\frac{3}{5}$ homokos dombos, $\frac{2}{5}$ gazdag fekete föld, melly mindent megterem, különösen szép rozst, tengerit, igen jó burgonyát, dinnyét, tiszta buzát, zabot. Bora is, bár csak homokdombokon terem, elég jó. Birja a váradi deák káptalan.

Baglad, magyar falu, Zala vármegyében, 152 kath., 3 evang., 10

ref. lak. F. u. közbirtokosság. Ut. p. Baksa.

Baglasallya, magyar falu, Nograd vgyében, egy mély völgyben: 461 kath. lak. Határja nagy volna, de lakosai szép erdejöket kiirtogatván, s a nyert szántóföldeket előbb elhasználván, most vízmosások rongálják. Hajdani vára a helységtől távol esik s a sűrű erdőségek közt most csak omladékait szemlélhetni. F. u. gr. Stahrenberg Antal, sat. Ut. p. Szakál.

Bagód, magyar falu, Baranya vgyében, 201 kath., 1 ref., 5 zsidó lak. Földje jó. Fuvarozás. F. u. gróf Batthyáni Gusztáv és Kazmér.

Bagód, (Alsó), magyar falu, Zala vgyében, a Szala mellett, 252 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bagód, (Felső), magyar falu, Zala vmegyében, 167 kath. lak. F. u. többen.

Bagodnicz, oláh falu, Krassó vgyében, Szászkához $1\frac{1}{4}$ mfdnyire, a Néra vize mellett, a mehádiai országtuban: 6 kath., 318 n. e. óhitű lak., s anyateplommal.

Bagola, magyar falu, Somogy vgyében, Kanisához 1 óra; 247 kath., 64 ágost. lak. Kath. fiókegyházzal, igen jó fehér bortermesztéssel. F. u. gr. Festetics László.

Bagonya, magyar falu, Zala vgyében, 432 k. lak. Kath. paroch. templom. Marhavásárja hires. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bagonya, tót falu, Honth vármegyében, Bakabányához $\frac{1}{4}$ mfd., 75 kath., 540 evang. lak., evang. anyateplommal, B. Nyáry csinos uri lakházával és kertével. Földjei dombosak; erdeje szép; bora meglehetősen; kőbányája, vizimalma jövedelmes. F. u. B. Nyáry. Ut. p. Báth.

Bagos, Hajdu-Bagos, magyar falu, Bihar vgyében, homokos

térségen, Debreczenhez, melly utolsó postája, $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, 1418 reform. lak., s anyateplommal. Határa 1600 □ ölével számítva, 4636 hold, mellyből 1464 h. szántó, 989 h. kaszáló, 685 h. erdő, 65 h. szőlő, 1410 h. legelő. Ezt mind a lakosok birják szerződés szerint h. Eszterházy Páltól, mivel hajdan hajduk voltak, s azért az uraságnak csak 13 hold erdő majorsága van. Földjének nagyobb része homokos, leginkább rozstot, tengerit, krumplit és kevés zabot terem. Ezenkívül sok kendert természetesen, s a nőnem bornyomó zsákot készít. A juhokat a métely csaknem minden évben pusztítja. A helység mellett nyugotról van egy álló víz, melly mikor a Debreczen erdejéből csergedező kis víz által szaporodik, Derecske alatt a Kék-Kálló nevű folyóba szakad. Van még határában 2 nagyocská halom és sok haszonvehetlen szíkes föld. Itt született Sinay Miklós, hires debreczeni professor.

Bagos, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz nyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 44 r., 452 g. kath., 339 ref., 13 zsidó lak., ref. és g. k. anyateplommal. Határa termékeny fekete föld; rétje, legelője sok. F. u. Bagossy Jánosné, kinek itt szép lakháza van.

Kutya-Bagos, puszta, Szabolcs vármegyében, Debreczenhez közel.

Bagota, magyar falu, Baranya vgyében, dombos helyen. Ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 900 hold, mellyből majorsági beltelek $5\frac{3}{8}$, szántó 120, rét 16, erdő 350 hold; urbéri beltelek $9\frac{5}{8}$, szántó 212, rét 95, szőlő 52, közös legelő 40 hold. Lakja 200 r. kath., 10 zsidó. Birja gróf Batthyáni Gusztáv.

Bagotta, magyar és tót falu, Komárom vgyében, fekszik a Zsitva mellett, a Komáromtól Érsekujvárra

menő országutban, mind a két várostól 2 mfdnyire. Ut. posta Perbete. Határa, mellynek nagyobb része dombos, kisebb része róna, kiterjed 4229 holdra, mellyből $23\frac{2}{8}$ rész jobbágytelek után van 1094 h. urbéri föld; földesuri használat alatt 1207 hold. Az egész határ homokos, leginkább megtermi a rozsot; a mezei gazdaság, a földesuri tagosított birtokokat értve, virágzó állapotban van. Határát a Zsitva vize folyja keresztül; népessége 1300 lélek, mellyből 750 r. kath., 130 református, 150 zsidó. Mind a r. kath., mind a ref. az ógyalai egyházhoz kapcsolattak, azonban a katolikusoknak, valamint a zsidóknak is helyben van imaházuk. A lakosok nyelvre nézve többnyire magyarok és tótok, van köztük 45 közmives, 1 csizmadia, 3 szabó, 2 ács. Mindezek 3-man kivül nem czéhbéliek, hanem csak kontár kézmivesek s mesterségeikkel csak télen foglalkoznak. F. u. az Ordódy család férfiága.

Alsó-, és Felső-Bagota, puszták, Zala vármegyében. Ut. p. Kanisa.

Bágyog, magyar falu, Sopron vgyében, Győr vmegye szélén, ut. postája Csorna 1 mfd. 510 r. kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Van 1200 hold jó termékeny fekete szántóföldre, 1000 hold kaszállója és legelője, sok nádas rétje. Fő természetény a tiszta buza. E helységben téglából épült csinos házak vannak. Birja a győri püspök.

Bagyon, tót falu, Honth vgyében, Selmeztől délre 2 mfd., 23 kath., 245 evang. lak. Földje kösziklás és sovány, de fenyves, bikkes, nyirjes erdeje szép. Evang. templom. F. u. Zsembery fam. — Itt született Valaszky Pál nevezetes tudós.

Bágyon, magyar-tót falu, Nográd vgyében, 291 kath., 190 evang.,

20 zsidó lak. Határja hegyes, de jó; bora kedves ízű. F. u. többen. Ut. p. Hatvan.

Báhony, tót falu, Pozson vármegyében, Czifferhez $\frac{1}{2}$ órányira: 496 kath., 2 evang., 65 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Van jó földje, szőlőhegye, erdeje. F. u. Jerniczky, s m. Ut. p. Nagyszombat.

Báj, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Taktaközben: 16 r., 21 g. kath., 362 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal, lapályos, de igen termékeny határral, $8\frac{6}{8}$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel, nevezetes marhatenyésztéssel. F. u. az igen régi s most is virágzó Patay nemzetség, melly innen veszi előnevét. Ut. p. Tokaj.

Baj, magyar-német falu, Komárom vármegyében, tatai Tóvárostól félóránnyira, honnan faszoros ut vezet, utolsó postája Neszmélyen át, a tatai fiókpostá. A helység a töle kelet-északnak fekvő hegy alatt, sík vidéken terül. Határa déltől északnak hosszan nyulván, 5000 holdat foglal s délről Tóváros, nyugotról szinte Tóváros, kis részben Szomod és legnagyobbban Ágostyán; északról kis részben Tardos, nagyobb Tolna; keletről Szőlős által környékeztetik. Határának északon több felénél hegyes erdőség, melly a tardosi és héreghi Gerecse vidéke után legemelkedettebb részét teszi a megyének. Legnagyobb tető a délnek dülő nagy szőlőhegy megett, a fekete tenger felett 1410 lábra emelkedő öreg Kovácshegy, mellynek erdő-koszorus tetejéről, Tata kies vidékére s a gesztesi járáson tul, a messze végtetlenbe fenséges kilátás nyulik. Azután jő a Kecskhegy. Szőlője az erdőség alatt, közel a faluhoz nagy kiterjedésű s termése a Neszmélyi után következik. Az uraság pinceszéjében, melly 14 ágában 40,000 akót foglalhat; említést érdemel a

2150 akós nagy hordó, mely 22 vas abroncsokat számlál, melyek összesen 9580 fontot nyomnak, hossza 3 öl, 2 láb, 3 hüvelyk; magossága kevéssel kevesebb s nagy kengyel ászkokon nyugszik. Készült Pesten 1832-ben, miután a régi 1400 akós elromlott. A dézsma-borok ebben szoktak tartatni. Van itt ezenfelül 700, 600, 560 akós és több 200, 100 akós hordó. A helység rendszeren épült s a házak előtt többnyire gyümölcsfák. Szántóföldei jók, réte, legelője kevés. A tataival összefüggésben nádas van. Bajnak mostani lakosai 1745-dik évben gr. Eszterházy József által szállítottak Mosony vármegyéből s a gallaiakkal hasonló telepítési szerződéseknél fogva nem urbér, hanem szerződés szerint teljesítik tartozásaikat; megyei összeírás után van itt $34\frac{4}{8}$ jobbágytelek; uradalmi összeírás szerint földes jobbágy gazda 44, házas zsellér $41\frac{1}{2}$ háztelken 81, házatlan 15. A népesség 829 r. kath., s 5 zsidó egyént számlál. A kath. leány-gyülekezet Szeraf. sz. Ferencz tiszteletére szentelt templommal a tatai anyaegyházhoz tartozik. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Bajj, magyar falu, Bihar gyében, Arad megye szélén, Váradtól, mely ut. postája, 7 mfd., a Gyepes folyó déli partján, azon szigetben, melyet a Gyepes és Fekete-Körös folyók képeznek, rónaságon, mindenfelől erdőkkel körülvéetve. Népessége 820 reformatus, kiknek helyben van papjuk. Határa $5217\frac{5}{8}$ hold, melyből majorság $4144\frac{7}{8}$ h., u. m. 430 szántó, 564 kaszálló, 3150 erdő, jelenleg azonban irtások által szaporodott a szántóföld 200, a rét 160 holddal. Urbériség 127 h. szántó, $164\frac{3}{8}$ rét, 387 h. legelő, helység kaszállója 37, lelkész és tanító földje 16 hold. A Gyepes és Körös vizek folyása 85, a többi vizállá-

sok $95\frac{6}{8}$ h. Földe sárgás fekete, néhol kevéssé szikes is, terméketlenül vad szik azonban nincs; terem tiszta és jó kélszeres-buzát, árpát, zabot, búkkönyt, tengerit gazdagon. A Fekete-Körösön és Gyepesen évenként számtalan épületi és tüzi fák szállítatnak le az alföldi megyékbe, de nem hajókon, hanem kasokban és lápokban. A helység határa déli részén Homorod nevű ér partján, mely hajdan olly derekas viz volt, hogy rajta fák szállíttathattak, egy kolostornak és egy kéttornyu templomnak romjai ma is szemlélhetők. Birtokosok: gr. Rhédey Ádám és János, b. Radák Istvánnő. Rhédey Klára, egyenlő 3 részben.

Baja, szabadalmas város, Bács-Bodrog vmegyében, magas homokos térségen, Pesthez 21 mfd., az öreg Dunának Sokovicza ága mellett. Utczái szélesek, egyenesek, de kövel nincsenek kirakva. Van itt szép kath. templom, sz. Ferencz szerzeti zárda, n. e. óhitű, és reform. szentegyházak, synagóga, kath. gymnasium, uradalmi kastély, só- és postahivatal, 7 vendégfogadó. Népessége 15,076 lélek, kik 2000 n. e. óhitűt, 300 ref., 600 hébert kivéve, katolikusok, s nyelvre nézve magyarok, szerbek és németek. A kézművesség és kereskedés virágzó. Legtöbben vannak a csizmadiák, szücsök, bocskorosok, szürszabók. Nevezetes országosvásárait (24. apr., 22 jul., 21. sept. és 6. dec.) még a pesti és bécsi kereskedők is meglátogatják, s ezek kivált sertésre és szarvasmarhára nézve felette híresek. Kereskedik főleg gabonával, azután baranyai borokkal, sárközi tűzifával, gyapjuval, bőrrel, s a komáromi talpkereskedőknek nagy fa-rakhelyeik vannak itt. Határa homokos, s 1200 □ ölével 12871 h., melyből 90 telek után urbéri szántó 2772, rét 1388, jó legelő 1160, ho-

mokos legelő 2330 h., szőlőskertek 2822, uradalmi föld 37, tölgyes erdő 1504, mocsár 98, utak 260 hold. Gazdálkodásában legfőbb szerepet visz a szőlőtermesztés. A várost régiebb időkben a Maráthy, ez Mátyás alatt kihalván, a Czobor nemzetség birta. A törökök kiűzetése után a kamara foglalta el, majd gr. Grasalkovich vette cserében a kulai uradalomért, s mostan is örökös földesura h. Grasalkovich özvegye, de a Horváth család zálogban bírja. Ez uradalomhoz tartoznak: Baja, Báhmonostor, Bikity, Gara, Mélykut, Felső-Szent-Iván, Tataháza, Vaskut helységek; Mátéháza, Borota, Zside, Rém puszták, s Mateovich pusztának $\frac{7}{13}$ része.

Bája, oláh falu, Arad vgyében, hegyek közt, Tótváradhoz $1\frac{1}{2}$ mfd., 605 n. e. óhitű lak., fatemplommal. Határa 2200 hold, melly 170 hold szántóföldet kivéve, erdőség. Szilvása van, sertést tenyészt. Patak. Birja özvegy Kászonyi Aloysia asszony.

Bajánháza, magyar falu, Vas vgyében, 7 kath., 154 ref., 6 evang. lak. F. u. gr. Batthyáni nemzetség. Ut. p. Lövvö.

Bajánháza, magyar-orsz falu, Ungh vármegyében, Palóczhoz egy órányira: 140 r., 132 g. kath., 168 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, jó földekkel, erdővel. F. u. többen. Ut. p. Ungvár.

Bajcs, pusztá, Komárom vgyében, Udvarddal határos, 7200 holdat foglal el, mellyből 600 hold tölgyes erdő. Van itt kath. plébánia és 186 katolikus lakos. Birtokosa az esztergomi érsek. Hajdan falu volt s 1626-ban Bajcsi István saját részét Szalay Tamásnak az esztergomi káptalan előtt örökösen eladja.

Kis-Bajcs, magyar falu, Győr vgyében, a Duna jobb partján, 268

kath., 15 ref., 15 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Győr.

Nagy-Bajcs, magyar falu, Győr vgyében, szinte a Duna jobb partján, 615 kath., 3 evang., 21 ref., 13 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa jó buzát terem; legelője, erdeje, vadja elég a szigeten. Dunalmok. Halászat. F. u. többen.

Bajcsa, horvát falu, Zala vármegyében, 310 kath. lak. Homokos határ. F. u. többen. Ut. p. Kanisa.

Bajfalu, oláh falu, Szathmár vgyében, dombokon rendetlenül elszórva. F. Bányához délre egy órányira: 11 r. 185 g. kath. lak., s fióktemplommal. Földje, rétje igen sovány; sok szenet éget; a bányákban dolgozik; van egy nevezetes kénköves orvosi vize és fürdője alkalmas épületekkel ellátva. F. u. a kir. kamara.

Bajka, magyar falu, Bars vármegyében, N.-Sallóhoz északra $1\frac{1}{2}$ mfd. 80 kath. 102 ref. lak. Ref. anyatemplom. Földje, rétje, legelője elég és termékeny. Erdeje is van. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Bajmak, dalmát-magyar falu, Bács vgyében, Szabadkához délre 2 mfd., postahivatallal és váltással Szabadka és Nemes-Militics közt, 4500 kath. lak., paroch. templommal. Határa róna de homokos, kiterjed 22570 holdra 1200 □ ölével, mellyből 209 telek után urbéri szántó 8600, rét 4956, legelő 3579, szőlő 200, uradalmi föld 5059, utak 176 h. Birja Szabadka város.

Bajmócz, (Bojnicz, Bodnicze), igen régi tót m. város, Nyitra vgyében, egy hegyen, közel a Nyitra vizéhez: 811 kath. lak., kik többnyire mesteremberek, és vagyonosak.— Nevezetes épületei: a kath. paroch. templom; a préposti lakás; a postahivatal-ház; s főképp a régi, most is lakható roppant várkastély. Első Ká-

roly alatt valami Selotus nevű Bán birta, mint bajmóczi gróf; I-ső Lajos alatt László, Oppelni herceg, s Magyarországi nádor; később Leustachius de Hsva, szinte nádor; a mint ez kitetszik egy 1393-ban kiadott diplomájából. 1473-ban Onuphrius nevű grófokat esmérte urának; majd ezek elhunytával Corvinus Mátyás királyt, ki azt fiának, Corvinus Jánosnak ajándékozta. Ennek Poky nevű várnagya egy izben alattomosan meg akará János herceget öletni; de hiv cselédei által megmentetvén, Poky életével lakolt. Corvinus János után Zápolyát uralta; I-ső Ferdinánd azonban Thurzó Eleknek adá, kinek családja magvaszakadtával a gr. Pálffy családra szállott, s most gr. Pálffy Ferencz birja a hozzátartozó uradalommal együtt, mely 3 m. városból, 14 többnyire nagy falukból áll. Visszontagságai a várnak különfélék voltak. Ugyanis Trencsényi Máté I-ső Károly ellen hadat indítván, elfoglalta; V-ik László és Erzsébeth alatt a Hussiták voltak birtokában. 1533-ban a törökök a várost elpusztították, de a vár sértetlenül maradt. 1599-ben ugyanez történt; majd ismét Bocskay seregei vérték körül; s ekkor a gróf Thurzó Szaniszló parancsolatára, ki már ekkor a Szemtei várat feladta, meghódolt. 1404-ben tíz hónapi ostrom után nyitotta fel kapuját Bercsényinek, ki a várat az uradalommal együtt magának tartotta. 1470-ben az említett Onuphrius gróf egy gazdag prépostságot alakított itt, mely most is fentáll, s a prépost Bajmócz birtokosától neveztetik ki.

A hegy tövében közel a Nyitrához egy meglepő szépségű vidéken van egy meleg fürdő. A forrás a tágas fürdő-épület közepén fakad, s vize szintolly orvosi erővel bír, mint a Pöstyéni; azonban nincs olly meleg, mint emez, de hideg víz elegyítése

nélkül még sem lehet benne fürdeni. Kénkőrész, nincs annyi benne, de a helyett timsó. Színére nézve olly tiszta, hogy a fenekén a legkissebb tárgyat is megláthatni. A fürdő-épületben négy osztályokra hasított állófürdő (Gehbaad) van, a különböző sorsu vendégek számára. Ezenkívül több vendégszobák. A fürdőben két cső segedelmével a hideg és meleg víz szüntelen ki- és befolyván, a melegség fokát tetszés szerint mérsekélni lehet.

Bajmócska, tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Galgóczhoz $\frac{1}{2}$ órányira, közel a Vágh vizéhez. Lakja 480 kath., 3 evang., 11 zsidó. Bor- és dohány-termesztés; erdő. F. u. gr. Erdődy Józsefné.

Bajna, (Bogna), tót m. város, Nyitra vgyében, Nyitrától északra 4 mfdnyire: 975 kath., 8 evang., 28 zsidó lak. Van itt egy kath. paroch. templom, synagóga; egy szép emeletes katonaispótlály 45 beteg számára. Határa termékeny; bort termeszt; róla nevezett patakja több liszt- és egy deszka- vagy fűrészmalmot forgat. F. u. gr. Erdődy Józsefné. Ut. p. Nagy-Tapolcsány.

Bajna, magyar falu, Esztergom vgyében, magas dombon, ut p. Doroghoz délre 2 órányira. Határa 6674 hold, mellyből szántóföld 3697 h., rét 440 h., legelő 23 h., szőlőhegy 254 h., erdő 2400 hold. Ebből majorsági szántóföld 600 hold; egész urbéri telek 84. Földje agyagos, és kétszerest, zabot és burgonyát leginkább terem. Lakja 2046 r. kath., 6 héber., kath. paroch. templommal. Több csinos uradalmi épület. Van 4 patakja és a csimai becsapolt tó csatornája, kettős Örhegy magas és terjedelmes, ennek ellenében a Mulatóhegy. Az Örhegyben tágas barlang találtatik. Temploma még 1079-ben épült goth ízlésre. Diszesíti a helysége

get az urasági angol izlésű kastély olasz festménnyel. E helység hajdan mezőváros volt. Birja gróf Sándor Móricz, s feje egy uradalomnak.

Kis-Bajom, magyar falu, Somogy vgyében, 15 kath., 651 ref., 18 zsidó lak., ref. paroch. templommal, homokos róna határral. F. u. többen. Ut. p. Marczali.

Nagy-Bajom, népes magyar falu, Somogy vgyében, 940 kath., 1683 ref., 210 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Ref. anyaekklézsia. Synagóga. Határa nagy kiterjedésű, de homokos. Tágas legelőjén sok marhát és juhot táplál; szőleje nincs. F. u. számos közbirtokosok. Ut. p. Marczali.

Nagy-Bajom, magyar m. v., Bihar vgyében, a Sárrét mellett Debreczenhez $4\frac{1}{2}$ mfdnyire, 3895 lak., kik többnyire reformatusok, helybeli pappal. Határa 18,373 hold, melyből 13,776 hold nádat, gyékényt termő, s számtalan vízmadarakat tápláló rétság, 1271 h. urbéri, 1000 h. curialis szántó, 526 h. urb., 600 h. curial. kaszálló, legelő 1100 h., szőlőskert 100 h., erdeje nincsen. Földe szikes, lapályos, terem tiszta buzát, kétszerest, tengerit, zabot, kölest. A város déli oldalán van a Berettyó folyam csatornája; a templom mellett észak felől egy régi vár nyoma, mely a régi Bajomi család birtoka vala. Országos vásárai csuhagyó-kedd hetiben, Pünkösöd előtt való héten, s a harmadik sept. 27-kén esik; hetivásárok pedig pénteken tartatnak. Földesura: hg. Eszterházy, de majorsága ennek nincsen; Curialis birtokosok: b. Dessewffy, Orosz, Szalay, Bagdy, Millye, Hajdu, Harangi, Sólyom, Varga, Jenei, Szabó, Szilágyi, Nagy, Vesszős, Várady, Ujhelyi családok. Gyékénnyel nagy kereskedést üz.

Bajonta, puszta, Bihar vármegyében, a pocsaji határba olvadt be.

Bajor, (Bagerow), tót falu, Sáros vmegyében, Eperjeshez nyugotra $1\frac{1}{4}$ mfd. 265 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Jó rét és legelő. Erdő. F. u. többen.

Bajorvágás, orosz falu, Sáros vgyében, Palocsához dél-nyugotra 1 mfd. 12 r. 670 g. kath. lak. Gör. paroch. templom. Fenyvese derék; földje hideg és sovány. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Eperjes.

Bajóth, magyar falu, Esztergom vgyében, hegyek közt, ut. p. Nyerges-Ujfaluhoz délre $\frac{1}{4}$ mfd. Hegyes völgyes határa $2228\frac{2}{8}$ hold., melyből szántó föld 1038, rét $164\frac{2}{8}$, szőlő 286, erdő melly egyszersmind legelő 800 hold. Urbéri egész telek $17\frac{7}{8}$. Földje kövecscsel vagy sárga agyag, rozstot, zabot terem. Lakja 865 kath. A helységet egy az erdőben eredő patak hasítja, melly malmot is hajt. Öreg Kőhegye mészkővérről és barlangjáról; Szakóshegye kőszénbányájáról, Czinekhegye fazekas földjéről nevezetes. Van kath. paroch. temploma. Birja az esztergomi érsek.

Bajsa, tót-magyar-szerb falu, Bács vgyében, ut. p. Topolyához 1 óra. Lakja 1713 evang., 1048 kath., 713 n. c. óhitű, 40 zsidó, s mind a három fő hitfelekezetnek helyben van papja és temploma. Róna határa 1200 □ ölével 13023 hold, melyből 110 telek után urbéri szántó 4344, rét 1586, legelő 1657, szőlő 246; urasági föld és rét 4825, nádas 100, tavak 139, utak 126 hold. Földje homokos s főleg rozstot terem, rétei szárazok. Birják $\frac{1}{2}$ részben Vojnic, $\frac{1}{2}$ Zákó családok.

Bajtha, magyar falu, Honth vármegyében, Esztergomhoz 1 mfd., 400 kath. lak. Kath. paroch. templom.

Földjei soványak, de bora híres; erdeje szép. F. u. a primás.

Bák, magyar falu, Zala vgyében, 558 kath., 4 zsidó lak. Szép erdő. Szőlőhegy. F. u. gr. Széchényi István. Ut. p. Egerszeg.

Bak, puszta, Tolna vmegyében, Kónyi mellett.

Baka (Alsó, Felső), két egymáshoz közel fekvő magyar falu, Póson vgyében, a Csiliz vizénél, ut. p. Somorjához 3 órányira, a győri útban. Az 1-sőben van 519 kath., 2 ref., 6 zsidó; a másodikban 413 kath. 26 zsidó lak., és egy kath. paroch. templom. Határjok termékeny; rétjek legelőjük, s a Duna szigetjében erdejük elég. Szarvasmarhát, lovat, juhot, szép mennyiségben tartanak. F. u. Bartal, Kulcsár, Jankó, s más számos nemesek.

Baka (Tóth Alsó), Prandorf, tót falu, Honth vgyében, ut. p. Bátorhoz $\frac{3}{4}$ órányira. 16 kath. 552 evang. lak.

Baka (Tóth Felső), Ober-Prandorf, tót falu, Honth vmegyében, az előbbeni helység mellett: 30 kath., 400 evang. lak. Evang. anyatemplom. Határa sovány; bora nagyon kedveltik, sok juhot tenyészt és bányát mivel. F. u. h. Eszterházy.

Kis- és Nagy-Báka, két egymás mellett fekvő magyar falu, Szabolcs vgyében, K.-Várdához délkeletre 2 órányira: 35 r. 40 g. kath., 900 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $12\frac{2}{8}$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Termékeny határa sok búzát, rozsot, kenderet terem; erdeje is van. Kis-Bákának birtokosai: b. Béhmer, b. Dörnyé, Eördögh, Czeglédy, Kálmándy, Kiss, Rácz, Szabó. Nagy-Bákát bírják: Czóbel, Eördögh, Szalay, Szerencsy, Vay, Pap. Ut. p. Vásáros-Namény.

Bakabánya, szabad kir. bá-

nyaváros, fekszik Hontmegye báti járásában, a híres Sziitna-hogy irányában nyugoton, két mföldnyi távolságra Selmechtől, arany s ezüst-dus hegylábbon, mellytől délfelé hat mérföldnyi, egész börsönyi hegyekig tartó laposság kiterjed.

Bakabánya a szomszéd magyarok által „Németbakának“ is nevezetik, emlékjelül annak, miként itt hajdan németek, szászok laktanak, a mint ezt kedves magyar honunkbani bányaművelés története nyilván tanúsítja, de a különféle dülök, szőlőhegyek stb., eddig is fenmaradt német nevezete is azokra emlékeztet; holott most a város népességét legtöbbször tót, kevesebb magyar s néhány német ajku lakosok teszik, s megkülönböztetésül e várostól negyed órányira fekvő Brandorf, vagyis „Tót-baka“ falvátul; németül Bugganz avagy Pukancz, tótul Pukanecznek hívják. — 1569-dik s következő években köfalakkal kerített be, idézett év 19-dik törvényczikkelyének 12-dik szakasza rendeleténél fogva: Bars, Hont, Turócz, Liptó, Árva és Zólyom megyék összes költségén; kijavítottak ellenben ezen köfalak 1578-dik évben 27. t. czikk. 21. §. értelmében Turócz, s Árva; továbbá 1635-ben 92. t. cz. 18. §. folytán Liptó, végre 1647-ben 153. t. cz. 16. §. szerint Hont megyék költségén, 1647. évi 143. s 1649. 49. t. cz.-hez képest a város állandó katonai őrséggel láttatott el; 1655. évi 3. t. cz. 21. §. fonalán s 1659. 4. t. cz. meghagyásánál fogva pedig 50 lovas és ugyan annyi gyalog katonát volt kénytelen a háboru ideje alatt önköltségen állandóan kiállítani; az almagyarországi 7 testvér bányavárosoknak, mellyek közé ő is tartozik, védelőbástyája lön az e tájékon dülő, nevezetesen a lévőai várban tanyázott törökök s egyéb (Rákóczy) ellenek

ellen; bizonyos török vezérnek e falak alatti (mellyeket erdei patak folya körül) eleste emlékezetére az egészen góth izlésű katolikus templom fedele mellőli falán kőből faragott nagy törökfő még most is látható; jelenleg csak romjai látszanak e kőfalaknak, csupán egyik, a belvárosba vezető ut feletti kapus bástyája tartatik fel jó karban; s czélszerűen börtönöknek használtatik.

Határának kiterjedése, holdját 1200 □ ölével véve, 7128 hold és 609 □ öl, ebből maga a város fekvése elfoglal 235 holdat, 1020 ölet. — Kertek burgonyásaikkal együtt 224 h. 354 □ ölet, szántóföldek 945 h. 809 □ ölet, rétek 711 h. 1077 □ ölet, szőlőhegyek (a 7 bányavárosok közül csak itten vannak, s a mi különös, alattok bányák, üregek) 137 h. 342 □ ölet, közlegelő 229 h., erdők 4533 h., puszták (ezek alatt értetnek a vízrohámok által elrongált telkek, mellyektől mindazáltal a közterhek viseltetnek) 41 hold 607 □ ölet. Összesen 7128 h. 609 □ öl.

Házak száma 638.

Lakosainak száma 3101; r. kath. 1410, evang. 1691. — Mesterember 370, kereskedő 10, bányász 216, szénégető 85, napszámos, szolga, fuvaros.

A tulajdonképeni polgárok száma 332, ezek közül választott polgár 46.

Kórház, melly inkább kath. szegényeket ápoló intézet, azonban szegény beteg utasok is bevétetnek abba valláskülönbség nélkül; tőkéje 1450 vft, kezelteik a gyámnoki hivatal által, 6 szegény gyámoltatik benne az idén; népük igen szorgalmas, kevés szorul a közsegélyre.

Gyógytár 1, gabonakereskedő 6. Pálíngyáruk van 54, sörház 1, s bányászati törőmalom, mellyekre a

víz, mintegy jó félórányira hosszú mesterséges árkon, csatornán vezetetik.

A város nevezetesb épületei közé tartozik a katolikus erős góth egyház; épült még 1510. évben, evangélikus egyház, ó-városház „Rathaus“ tanácsháznak hívják hagyománykép; (ezen épület toronyforma keskeny négyszegletes és négy emeletnyi magasságu), új-városház és a városterén fekvő csinos homlokzatu vendéglő.

Mulató intézetei közé sorozandó leszen a tervben levő fürdő, ispotály nevű, kénkő s vas-részekből álló ásványos víz mellett építendő; bővebben megismertette már ezen ásványos vizet Tognio Lajos orvostudór s egyetemi vegytanár ur „Magyarország ásványos vizei“ czimű jeles munkájában; igen könnyű egészséges viz ez, mellyhez a lakosok ugy hozzá szoktak, hogy ámbár a város egyik végén van e bugyogó és selében bőven kifolyó kutviz, legtávolabb utcákból is folyvást oda járnak vízre csürgő korsóikkal; az idegenek kissé prüszkölnek kénkőves szagátul. — E víz ivása különösen a vastag nyakuaknak, golyvásoknak ajánltatik; számtalan egyén gyökeresen kigyógyitott már általa, nincs azért itt golyvás lakos! Nem volt itt epemirigy (cholera) sem, és azt többi közt e víz jótékonyágának tulajdonítják; de itták is ám a szomszéd földesurak, lakosok, czinkotai itczével, hordószámra!

Bakaháza, puszta, Gömör és Kis-Honth egycsült vgyékben, Zabor mellett: 19 kath. lak., jó réttel, erdővel, s földekkel. F. u. b. Kemény. Ut. p. Rimaszombat.

Bakamező, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethez 2¹/₂ mfdnyire: 2 kath., 626 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. F. u. a kamara.

Bakháza, puszta, Somogy vármegyében. Ut. p. Babolcsa.

Bako, puszta, Nograd vgyében, Csesztve, filial. 24 kath., 136 evang. lak.

Bakóca, magyar falu, Baranya vgyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 2600³/₈ hold, mellyből urbéri szántó 929, rét 304, legelő 45, szőlő 130, földesuri beltelek 1⁷/₈, erdő 645, szőlő 4 hold. Földje agyagos és köves. Lakja 392 r. kath. Birja Majláth György.

Bakod, puszta, Pest-Solt vgyében, Pataj és Kalocsa közt 500 h. jó minőségű szántóföldekkel. Birja a kalocsai érsek.

Bakófa, magyar falu, Vas vármegyében, 68 kath. lak. F. u. gr. Hungonny. Ut. p. Szombathely.

Bakonak, magyar falu, Zala vgyében, 753 kath. 4 evang. 23 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. A. Lendva.

Kis-Bakonak, magyar falu, Zala vármegyében, 104 kath. lak. F. u. herczeg Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bakonya, magyar falu, Baranya vgyében, hegyes vidéken, ut. p. Pécshez 1/2 óra. Határa 3087 hold, mellyből majorsági beltelek 1⁷/₈, erdő 1452⁷/₈ hold; urbéri beltelek 92³/₈, szántó 746, rét 284⁶/₈, szőlő 177, legelő 332 hold s közös. Földje csak nagy szorgalommal termi meg a búzát. Lakja 610 r. kath. Birja a pécsi káptalan.

Bakonybél, magyar falu, Veszprém vgyében a Bakony közepén, egy keskeny de kies völgyben, 1044 kath. lak. s paroch. szentegyházzal. Apátságát még Szent-István király alapította a benedekiek számára, s 1030-ban megerősített. Ezelőtt független volt, de most a szentmártoni főapáttól függ. Határa igen hegyes és nem igen termékeny. Száza-

doktól fenálló bikkes, tölgyes erdeje igen szép. A helység felett fölemelkedő Somhegy, legmagasabb hegy-csucs a Bakonyban. F. u. a bakonybéli anátság. Ut. p. Veszprém.

Bakonyszeg, magyar falu, Bihar vármegyében, ut. postája Debreczen 3¹/₂ mfd. Népeisége 1427 lélek, u. m. 1410 reform., 17 zsidó. Reform. anyatemplom. Van itt 7¹/₈ urbéri telek, 56 földesgazda, 153 zsellér, 15 lakó, 11 kontár, 1 kereskedő. Róna, erdőtlen határa 11,000 hold, mellyből urbéri szántóföld csak 248, kaszálló 345 hold, a többi majorsági birtok, u. m. 4061 h. szántóföld, 5822 hold kaszálló, 200 hold legelő, szőlő 70, erdő 4 h., nádas 250 hold. A föld általában lapályos, ingoványos és szikes levén, minden gabonanemet meglehetősen terem, sőt némelly földjei gazdag termékenységűek; zab igen jól diszlik; szénája temérdek levén sok és szép szarvasmarhát tenyészt, sertést is bőséggel. A Berettyó vize a falu alatt foly el s hallal kedveskedik. Birtokosa b. Vay Miklós, gr. Rhédey Ferencz, és Rhédey László urak.

Bakóvár, német falu, Temes vgyében, Buziáshoz 1/2 mfd. rónaságon, 1299 r. kath. lak., kik közt csak 56 magyar. Paroch. szentegyház. Határa 5518 h. 1427 □ öl, u. m. szántóföld 2937 h., rét 776 h., legelő 338 h., szőlő 96 h., belsőség 147 h. 1/4; majorsági föld 504 hold, irtás 89 h. 1427 □ öl, korcsma 19, malomhely 4, erdő 557 hold. Agyagos földde szép búzát terem, s lakosai igen szorgalmasok. Mély kútaiban a buzai ércsziverek zamatára emlékeztető savanyúvíz találtatik. Birja a kir. alapítvány, s a kövéresi urad. tartozik.

Baks, puszta, Csongrád vgyében, Mindszent mellett.

Baksa, magyar falu, Baranya

gyében, dombos vidéken, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 3464 hold, mellyből majorsági szántó 1500, rét 200, szőlő 20, erdő 400, legelő 150 hold; urhéri szántó 566, rét 235, legelő 200, szőlő 193 hold. Földje nagy szorgalmat igényel. Lakja 526 r. kath., és 20 zsidó. Birja a Mihálovics család.

Baksa, (Koksó), tót falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 280 kath., 3 ref., 40 zsidó lak. Termékeny róna határ. F. u. Dézsy, Fúzy, Diósy, s m. t. Ut. p. Kassa.

Baksa, (Szent István), magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád mellett: 209 kath., 19 evang., 451 ref., 54 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Synagóga. Első osztálybeli határ. Bortermesztés. F. u. többen. Ut. p. Tályá.

Baksa, magyar falu, Zala vgyében, 372 kath., 14 ref., 20 zsidó lak. Postahivatal. F. u. többen.

Baksafalu, P o k s d o r f, német falu, Vas vgyében, a stájer határszélén, 803 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. F. u. h. Batthyáni. U. p. Fürsténfeld.

Baksaháza, magyar falu, Zala vgyében, 114 kath. lak. F. u. a Szalavári apát. Ut. p. Kanizsa.

Baksaháza, pusztá, Nógrád vármegyében, 99 kath. lak. Karancske-szi fil.

Baksi, pusztá, Gömör- és Kis-Hont egyesült vgyékben, Rima-Szombathoz keletre egy órányira: 45 kath., 30 ref. lak. F. u. a Török nemzetség.

Bakta, magyar falu, Abauj vármegyében, ut. p. Forróhoz 1 1/2 órányira: 81 r. kath., 57 g. kath., 64 evang., 389 ref., 66 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Synagóga. Szőlőhegy. Jó rét. Tölgyes erdő. F. u. többen.

Bakta, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez nyugotra 1 mfd. 995 kath. lak. Kath. paroch. templom. Szántóföldei termékenyek; rétjei kétszer kaszálhatók, de egy patak gyak-

ran előnti; tava van. F. u. az egri érsek.

Nyír-Bakta, magyar mváros, Szabolcs vgyében, ut. p. Nyír-Báthorhoz éjszakra 1 3/4 mfdnyire: 354 r., 248 g. kath., 68 ref., 21 evang., 30 zsidó lak., r. és g. kath. anyatemplommal, kastéllyal, patikával, 6 6/8 második osztálybeli egész jobbágytelekkel. Határa homokos és fekete; erdeje gyönyörű; dohányt sokat termeszt, gr. Degenfeld pedig szép nemesített birkákat tenyésztet. F. u. Bekk Pál k. tanácsos örökösei.

Baktaerdő, erdei pusztá, Beregh vármegyében, Kis-Muzsaj pusztá szomszédságában. Kiterjed 1600 □ ölével 384 holdra, melly egészen fiatal nevendék erdő, s a gr. Károlyi család birtoka.

Balácsa, pusztá, Veszprém vármegyében, a veszprémi káptalan korcsmájával. Ut. p. Veszprém 1/2 óra.

Balajt, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól 1 12/16, Szendrőtől 1 1/16 állomásra egy hegy oldalába. Lakosai tisztán magyarok. Határa hegyekből s völgyekből áll, rónaság itt nem látható, egész kiterjedése 1471 hold. Ebből szántóföld 619, kaszálló 278, szőlő 93, erdő 681 hold. Legelőül az erdő szolgál. Urbéri szántóföld 140, majorsági 479, urbéri kaszálló 40, majorsági 238 hold. A föld minéműsége itt nem a legjobb s mivel hegyek oldalába terülnek el a szántóföldek, nagy részben vadvizetek; a déli oldalon levők rendes mivélés mellett azonban termékenyek, — leginkább azért rozsojt és zabot terem, a tiszta búza is jó időkbén szépen diszlik, a kukoricza s árpa szinte megterem. Az állattenyésztés vékony lábón áll, mivel az ezen helységhez tartozó rétek rozsz minőségűek levén, nagyon kevés szénát teremnek, honnan egyedül a sertés-tenyésztés van divatban; teheneket is

jókat tartanak a lakosok, azonban azokat máshonnan veszik, az ökrök és lovak figyelmet sem érdemlenek. A lakosok száma 521 lélek, ezek közt r.katholikus 94, református 406, anyagyeházzal, óhitű 9, zsidó 12. — Ezen helység határán egy patak fut keresztül, melly száraz időkben egészen kipapad. A reformátusok temploma csinos épület egy hegy oldalában a falu felett; — bent a helységben Ragályi Ábrahám régi modorban épült ősi lakhelye tűnik szembe a körülte elszórva levő szalmás házak közül. Birtokei: Ragályi Tamás, Zsigmond, Ábrahám, József, Ábrahám, Aszalai Józsefné, M. Szabó Dániel, ezeken kívül a Ferenczi, Kovács, Horkai, Berzi, Csabai elágazott családok.

Balalény, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez 1 mfd. lapályos helyen, 324 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Urb. szántó 200, rét 166, szőlő 6, majorsági erdő 300 hold. Van egy pataka, s meglehetősen határa. Birja a váradi görög püspök.

Balás, tót falu, Zolyom vgyében, Urvölgyéhez $\frac{1}{2}$ óra, hegyek közt. 127 kath. lak., kik többnyire favágók és szénégetők. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Balásfa, m. falu, Pozson vgyében, Szerdahelyhez keletre 3 fertálynyira, 98 kath., 9 ref., 7 zsidó lak. F. u. a törzsökös nemes Orosz fam. Ut. p. Somorja.

Balásfa, pusztá, Zala vgyében, Milej mellett, szőlőhegygyel.

Balásfalva, orosz falu, Beregh vgyében, ut. p. Munkácshez éjszaknyugotra 1 $\frac{3}{4}$ mfd. 138 g. kath., 6 zsidó lak. Rétje, legelője szűk; erdeje elég; de földje sovány. F. u. gr. Schönborn.

Balásföldre, pusztá, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Dobocsa mellett: 11 kath. lak. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Balásvágás, Blazow, orosz falu, Sáros vgyében, Berzeviczéhez nyugotra 1 mfd., 52 r. 910 g. kath., 43 zsidó lak., gör. paroch. templom. Roppant erdő. Vashámor. Fűrészt- és liszt-malmok. F. u. a Berzeviczy nemzetség. Ut. p. Lőcse.

Balassa-Gyarmat, Nógrád vgyének fővárosa, Vácához éjszakra 5 órányira, postahivatallal és váltással Rétság és Szakál közt. Fekszik rónaságon az Ipoly vize mellett, de az Ipolyon túl vannak szőlőhegyei is; kevés része erdős. Határa 6784 $\frac{3}{4}$ h., mellyből beltelek 200 h., két dűlőre osztott szántóföld 2962 $\frac{3}{4}$ h., kétszer kaszálható rét 1432 h., szőlő 328 $\frac{3}{4}$, legelő és nyires erdő 1542 $\frac{3}{4}$ hold, cseres erdő 159 h., utak, utcák, stb. 160 hold. Urbéri föld réten és legelőn kívül két vetőre 1600, majorsági, papok, iskolák, város földjei szinte mind a két vetőre 1362 $\frac{3}{4}$ hold. Földje az Ipoly folyón innen homokos, hol jó lóherések vannak, az Ipolyon túl agyagos és termékenyebb amannál. Szőlőhegye jó, de kevés bort ad. Népeisége 5653 lélek, u. m. 2028 kath., 1605 ágostai, 9 refor., 48 n. e. óhitű, 1963 héber. Magyar 1636, tót 1805, német 201, szerb 48, a héberek több s rendszeren 3 nyelven beszélnek. Van 76 egész urbéri telek, 254 keresztény, 50 héber mesterember, 19 kereskedő, 778 ház, mellyek közül nemesek 136 bírnak, cseréppel fedett 76, zsidóval fedett 294. Az Ipolyon kívül halárát még a Kürtös és Nyénye patakok is nedvesítik. Legnevezetesebb épülete a megye emeletes szép háza, s a magán rendszerre épült 5 emeletes megyei börtön, rabadolgoztató intézet. Országosvásárt 8 tart, hetivásárokat minden hétfőn és pénteken, hanem az utóbbi nem olly népes szokott lenni. Van itt végre kath. és evang. anyateplom, synagóga, kath. gymnasium,

leánynevelő intézet, stb. A város birtokosai $\frac{3}{4}$ részben a Zichy grófi család senioratusa, $\frac{1}{4}$ részben pedig báró Balassa Antal. — E város a török beütése előtt Nagy-Gyarmatnak nevezetett; volt vára is, de azt a török lerontotta, falaiból most az Ipoly partján csekély romok látszanak. Ugyanekkor a török annyira lerontotta a várost, hogy még a plébánia is Kóvárra tétetett át, és az egész határ pusztaság volt. Hanem 1690-ben gróf Koháry István és b. Jakusich Katalin által Mészáros István és Bárány Jakab szabadosoknak kiadott szabadságlevelél mellett annyira benépesítették, hogy már 1707-ben plébániáját is visszanyerve, ez időtől Balassa-Gyarmatnak nevezeltik.

Baláta, puszta, Somogy vgyében, vendégfogadóval, ut. p. Marczali; gr. Festetics Tasziló birtoka.

Balatony, magyar falu, Borsod vgyében, alacsonyabb hegyes vidéken egy szoros völgyben, Miskolcztól $3\frac{1}{16}$, u. p. Egertől $1\frac{9}{16}$ állomásra. Szomszédai: Szent-Márton, Bekölcze, Nádasd, Járdánháza, Csernely, Mogyorósd, és Szilvas helységek. Határkiterjedése 2705 hold, melyből, $34\frac{9}{16}$ belsőség, 394 h. szántóföld, $84\frac{12}{16}$ rét, 624 h. legelő, $\frac{15}{16}$ szőlő, 980 h. erdő, 360 h. ut, mocsár s használaton kívüli föld; ezenkívül 5 $\frac{3}{4}$ telek után felszabadult urbériség, jobbágyok kezén lévő egyéb földekkel együtt 223 hold. A határ-rendezés 1844-ben megkezdetvén, még most is folyamatban van. A föld II. József által eszközölt rendbeszedés szerint ugyan negyedik osztályba van sorozva, azonban mindenféle gabonaműveket jól terem, éjszaki s keleti részében inkább agyagos, déli része homokföld, nyugoti köves részét pedig erdőség borítja. Lakosok száma 713, kik 2 ref., 4 ágost., s 15 zsidón kívül mind r. katolikusok, s helyben

birnak 1672. óta fennálló anyaegyházat, mellyhez a Heves megyében kebelezett bekölczei leányegyház is tartozik. Az itteni góth harang, melly a Szilvásihoz hasonlít, említést érdemel, és Fodor Gusztáv úr laka. Az Eger vizének egyik ága a balatoni hegyekben ered, s már a falu alatt vízi malmot hajt, a szent-mártoni határ elején pedig a Bekölcze és Szent-Márton felelő jövő ágakkal is megszaporodván, innen egész Egerig hasítja a sok helyt nagyon elszűkülő Eger völgyet. Több helyt a határban miveletlenül hever a köszén, mellyen kívül a hegyek sok kövületeket mutatnak. Birtokosok a Sánkfalvi Fodor, Nedeczky, és Kormos családok.

Balazsér, Balasijovo, magyarországi falu, Beregh vmegyében, ut. p. Beregszászhoz 1 mfd. 29 r. kath., 185 g. kath., 415 ref., 30 zsidó lak. Ref. anyateplom. Van termékeny föld, réjje, szőleje, erdéje. F. u. Buday, Dolmay, b. Perényi, sat.

Baldócz, tót falu, Szepes vármegyében, Szepesváraljához nyugotra $\frac{1}{4}$ mfdnyire: 174 kath. lak. Savanyuvize a legjobbak közé tartozik a megyében, s a fürdőhöz elegendő épületek vannak. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse. :

Balf, vagy Farkasd, német falu, Sopron vármegyében, a Fertő mellett, igen szép vidéken, ut. p. Sopronhoz 1 mfd. Lakja 200 kath., 600 evang., s mindenik felekezetnek van temploma. Szántóföldje kevés, de bora igen jó; mondola, dió, barack, s más gyümölcs sok. Van savanyuvize és fürdője, mellyet a soproniak mulatságból erősen látogatnak. Birja Sopron város.

Balhás-Szilás, magyar népesített puszta, Veszprém vgyében, Felsővár vármegye szélén, 754 kath., 1713 ref., 214 zsidó lak. Ref. anyaekklézia. Synagóga. Róna határa termé

keny; tágas legelőjén sok juhot tenyésztt. F. u. Kenesey, gr. Niczky, Szűcs, Losonczy, gr. Zichy Domokos, Halász, s mások többen. Ut. p. Lepény.

Balincz, oláh falu, Krassó vármegyében, a Béga csatornája mellett, Lugoshoz 2 $\frac{1}{2}$ órányira: 516 n. e. óhitű lak., s anyateplomml, sok legelővel. F. u. a kamara.

Balinka, német falu, Székes-Fejér megyében, 436 kath. lak., s egy főkegyházzal, mely Bodajkhoz tartozik ugyan; de káplánja helyben vagon. Szőlőhegy. Rétjeit a Gaja öntözi, mellyben rákokat fog. Földjei hegyesek, de sikeres buzát teremnek. Kőbánya. F. u. a Bajzáth nemzetség. Ut. p. Mór.

Bálintfalva, (Valentova), tót f. Thuróc megyében, a Thuróc zize mellett, 59 kath., 58 evang. lak. Földje meglehetősen, rétje, legelője igen jó. F. u. többen. Ut. p. Thuróc-Zsámbok-rét.

Balkány, magyar falu, Szabolcs megyében, Debreczenhez éjszakra 3 mfdnyire: 222 r. 230 g. kath., 24 evang., 1940 ref., 590 zsidó lak., ref. anyateplommal, synagógával, több jeles úri házakkal, 9 $\frac{7}{8}$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Határa fekete homok, s minden gabonát bőven terem, e mellett sok dohányja, káposztája, dinnyéje van, az uraságok pedig nemés birkákat tenyésztenek. F. u. Ary, Bán, Bezdédy, Bihary, Buday, Buda-házy, Cseresznye, Csigay, Désy, Domby, Fábián, Finla, Gencsy, Gödény, Hajdú, Hegedüs, Hetey, Hodos, Horváth, Igyártó, Katona, Kerkes, Korda, Koczog, Kiss, Kormos, Kócsár, Kovács, Ladányi, Lengyel, Lónyay, Mészáros, Mikó, Mile, Milotay, Miskolcz, Nagy, Osváth, Pap, Pápay, Pálffy, Pásztor, Puskás, Rátónyi, Rövid, Szabó, Szathmáry, Sárközy, Szegedy, Szentmiklós, Somosy, Sopro-

nyi, Szűcs, Szilágyi, Szőlősy, Tamásy, Takácsy, Tolnay, Tóth, Ury, Ványi, Vithay, Vithay, Vozáry.

Balkány, puszta, Békés megyében, Szeghalomhoz tartozik.

Ball, oláhu; lásd magyar. Bályok.

Balla, magyar falu. Heves megyében, Parádhoz éjszakra 1 $\frac{1}{4}$ mfd, 1102 kath. lak. Kath. paroch. templom. Földé agyagos, s csak középtermékenységű; legelője, erdeje sok. F. u. Ulman Möriz, és b. Balassa Sándor örök. Ut. p. Eger.

Balla, puszta, Heves megyében. Török-Sz.-Miklós mellett, a Tiszánál, s úgy szólván ettől körülvértetve, árviz idején szigetben fekszik. Határa 3600 hold. Földe csak az emelkedettebb részen fekete; egyebütt szikes és fertős. Főterméke a repce és dohány. Birja Malonyai b. kihaltával a kir. kincstár, s jelenlegi haszonbérője Koppéli Fülöp pesti nagykereskedő.

Balla, puszta, Veszprém megyében, Hajmáskér és Nána közt.

Ballahida, magyar falu, Zala megyében, 100-kath., 48 ref., 71 ev. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Ballony, magyar falu, Győr vármegyében, a Csilizközben, 494 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Sok szénája terem, mellyet Pozsonyban szokott eladni. F. u. a győri káptalan örökönokja. Ut. p. Győr.

Balmaz-Ujváros, lásd Ujváros.

Bályok, oláhu Bally, magyar falu, Bihar megyében, Kraszna vmegye szélén, Margitához 3 órányira, ut. postája Déda. Fekszik a Berettyó partján; inkább rónaságon, mint hegyen, 165 házzal és 994 lak., kik csaknem mindnyájan reformátusok. Ref. anyateplom. Földes-gazda van 148. Határa közép termékenységű, s egyrésze lapályos levén, a Berettyó árjaitól

sokat szenved, kivált rétjei. Két fordulóban 1300 hold szántóföldet mivel, mellyből 750 majorsági, többi urbéres; rétje 700 h. (fele urb., fele major.), majorsági erdő 800 h., ezen felül több irtatlan cserés helyeit 100 holdra felvehetjük. E helység határának nem kis része fekszik Kraszna vármegyében, hol mintegy 700 hold kaszállója van. Megjegyzést érdemel az is: hogy a bájoki határral Biharból Száldobágy, Krasznából Almás és Sommály faluk határai annyira összeszőve s olvadva vannak, hogy azok szinte egy határt képeznek, s a nevezett 4 helység határát pontosan kijelölni leheillen. Pusztái vannak még Krasznában: Dörsök, Kopasz és Sirmező, melly 1000 holdnál többet foglal magába. Szőlőhegye, melly híres bort terem, s egy nagy Bükk nevű erdeje Kraszna megyében esik, s ebben mind a 4 helység szabad fajzást gyakorol. Birto-kosa: gr. Kun Gergely; de bir valami csekélységet Kabos József is. Az asurág tart itt egy kiseddóvó-intézetet.

Balogd, pusztá, Somogy vármegyében, N.-Bajomhoz tartozik.

Balogh, tót falu, Zólyom vármegyében, a Feketeviz völgyében: 276 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Földje sovány; de legelője igen jó; s erdeje derék. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Alsó-Balogh, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben R.-Szombathoz 1 mfdnyire: 28 kath., 10 evang. 626 ref. lak., kik 1650 előtt evang. voltak. Ref. anyatemplom. Határa nem nagy, de jó; szőlőt mivel; gyümölcsöt természet; rétjeit a Balogh vize öntözi; erdeje kevés; vizimalma van. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rimaszombat.

Felső-Balogh, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyék-

ben Alsó-Baloghhoz közel: 156 k., 654 ref., 21 evang. lak. Urasági kastély. Részint róna, részint dombos határa hasonló az alsó-baloghhoz. Szőlőhegyében sok cseresznyefát tart; erdeje makkos. F. u. h. Coburg, s feje egyik uradalmának.

Balogh, (Ipoly-), magyar falu, Hont vármegyében, az Ipoly jobb partján: 513 kath., 22 evang. lak. Földjei első osztálybéliiek, és szép gabonát, dohányt, kukoriczát, s főzélék növényeket teremnek. Egy kis szőlőhegye s téres legelője van. Sok és szép szarvasmarhát tenyészt az Ipoly mentiben. F. u. a Baloghi nemzetség. Ut. p. Ipolyság.

Balogfa, magyar falu, Vas vármegyében, Szombathelytől 1 $\frac{1}{2}$ óra, 148 katolikus lakossal. Róna határ. F. u. Györffy, Zanathy, Geszty stb.

Balogfalu, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Fülekhöz 1 mfd. 565 kath., 59 evang. lak. Hegyen fekvő földjeit vizmosások rongálják; a Gortva mentében, melly a helység mellett halastavat képez, kövér rétjei vannak; erdeje makkos. F. u. többen. Ut. p. Rima-Szombat.

Balosesty, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethe 2 $\frac{1}{4}$ mfdnyire: 1 kath., 195 n. e. óhitű lak., erdővel. F. u. a kamara.

Balotafalu, oláh falu, Szathmár vármegyében, Erdőszadához északra 1 mfdnyire, a Szamos mellett: 8 r., 200 g. kath., 4 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határa termékeny, de felét az árvíz járja; halastava és füzesse van. F. u. Peley, Miske, Tholdy örökösök. Ut. p. Nagybánya.

Balozzai, magyar falu, Vas vármegyében, a Rába mellett, 168 kath. lak. F. u. Rummy Ignác. Ut. p. Szombathely.

Bálpataka, tót-orosz falu,

Sáros vármegyében, Ternyéhez $\frac{1}{2}$ órányira : 64 r., 52 g. kath., 30 zsidó lak. F. u. Bálpatakynemz. Ut. p. Bártfa.

Balsa, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza partján, ut. p. Tokajhoz 1 mfd. dombos helyen. Határa 5200 hold, mellyből szántóföld és beltelek 1872 h., kaszálló 700 h., legelő 1653 h., erdő 575 h., tavak 400 hold. Urbériség $36\frac{1}{2}$ telek után 1156 h. szántó, 380 h. kaszálló; a legelő közös. Földje termékeny fekete homok. Lakja 647 görög, 151 római kath., 387 reform., 63 zsidó. Reform. és g. kath. anyatemplomok. Birtokosok : gr. Desseffy Sámuel, Szentmiklós András, Dániel, Sándor és József, Barmos János, Szentmiklós Károly, Antal, Gáspár, ifj. Dániel, Zólyomi Dávid, Jármy Józsefnő.

Baltavár, magyar falu, Vas vármegyében, Zala vármegye szélén, a zalabéri postautban, 430 kath., 4 evang., 3 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Kastély és kert. Szép erdő. F. u. Horváth Eduard.

Bálytele, kis oláh falu, Arad vármegyében, Zaránd vgye szélén, a Fejér-Körös mellett : 4 k., 108 n. e. óhitű lak., hegyes határral. Ut. p. Arad.

Bálvánd, pusztá, Bars vgyében. Ut. p. Léva.

Bálvánd, pusztá, Somogy vármegyében. — Gyékényeshez tartozik.

Bálványos, magyar falu, Somogy vármegyében; 256 kath., 880 ref., 26 zsidó lak., ref. anya-, kath. fiók-szentegyház. Tágas határ. Szép erdő, szőlőhegy. F. u. Csapody, Botka, Tallian. Ut. p. Siófok.

Bálvány - Szakálás, lásd Szakálás.

Bán, (Banowcze), tót m. város, Trencsén az új rendez. szerint Nyitra

vgyében, a Sziléziába vivő országutban : 2142 kath. 5 evang., 443 zsidó lak. Van itt 2 kathol. templom, synagóga, 1 urasági kastély, majorság, kőbánya, patika, vámház, jól elrendelt néposkolá. Vásárjai népesek; a lakosok kereskednek gyapjuval, gabonával és vassal. Ezenkívül kézi mesterségeket űznek. — Hajdan az evangélikusoknak itt nevezetes iskolájok volt. Feje ezen város egy uradalomnak, mellyhez még 11 más helység tartozik, s mellyet azelőtt a gr. Illésházy fam. birt. de legközelebb b. Szina megvette. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Bán, német-rác falu, Baranya vármegyében, a Karasicza mellett : 1181 kath. 686 n. e. óhitű, 11 evang., 2 ref., 8 zsidó lak., kath. és óhitű anyaszentegyházakkal, tágas kath. parochialis házzal. — Határa gazdag termékenységű; vörös bora híres. Nyugotra a helységtől van egy régi goth kastély illy felirással : „Quadriburgum.“ F. u. Károly főherczeg örökösei.

Bana, régi nevezetes helység, Komárom, az új rend. szerint Esztergom vármegyében, a megye nyugoti részén, Komáromtól $1\frac{9}{16}$ Győrtől szinte $1\frac{9}{16}$, utolsó postája Ácstól $1\frac{1}{16}$ állomásra. Nyugotról Bőny és Alap Győr vármegyében, északról Ács, keletről Bábolna, délről Tárkány határozzák. Kiterjedése $5582\frac{1}{2}$ hold, mellyből $2782\frac{1}{2}$ földesuri majorság, 2800 h. urbériség, ebből ismét 2133 h. szántóföld és rét, 517 h. legelő, 150 h. belső telek. Földminősége nagyobb részben fekete homok, de van egy kevés sárga homokja is. Fekvése inkább háts, száraz természetű, a laposokban kivált azonban, hol a bakonyfolyások átmennek, vizenyős helyei is vannak. E folyások nagyobb esőzésekkel a magasabb vidékeket is előntik gyakran, de pár nap alatt ki-

száradnak. Szöleje kevés. A tagosztály 1840-ben megtörténvén, a legelőnek nagyobb része, kivált a birtokok tagjaiban, feltöretett. Összes népessége 1229 lélek; ebből: 642 r. kath., 80 ágost., 418 ref., és 89 zsidó. Nemes család van 70, közmivés 12, házas zsellér 18, jobbgyitelkek száma $33\frac{4}{32}$. A nép szorgalmát előmozdítja a szomszéd bábolnai pusztá, hová felében járnak dolgozni: de egyszersmind közelségénél fogva, e falu a bábolnai katonaság mulató-helyévé fajult. Házak száma 135, köztök derék uri lakok is számosan találtnak. Van itt mind a r. katholicusoknak, mind a reformátusoknak anyagyházuk, amaz 1787-ben keletkezvén, anyakönyveit még 1785-től vezeti, s falu végén levő temploma a sz.-háromságnak szenteltetett; emez 1670 óta áll fen. A r. kath. egyházhoz tartoznak még a bőnyi és bábolnai leányegyházak. A helység első megülése igen régi s ideje nem tudatik, újabb megtelepítése a 16 század 2-ik felében történt. Jelenlegi birtokosai: Milkovich, Komáromy, Pulay és Somogyi csödtömege, Zsebő, Zámony sat. számos Milkovich ágon bíró családok, és a bábolnai ménes-intézet.

Közel a faluhoz láthatni egy dombon egy négyszegletes sánczolást, melly a régi írományokban „Castrum reginále de Bana“ név alatt említetik, s erről Fejér György diplomatikájában bővebben olvashatni. E sánczolat maga 30—35 □ ölet foglal s körüle apró épületek nyomai látszanak, a hely pedig most is várdombnak neveztetik. Régi nevezetességére mutat e helynek a régibb királyok okleveleiben gyakran előforduló „Comes de Bana“ megnevezések, mellyek példányait szinte Fcjér György diplomatikájában számosat láthatni, s hogy ezen Banai grófok a legnevezetesebbek

közül valók voltak, tanusítják a rézsökre tett számos királyi adományzások; legtöbb adományt nyert pedig közülök 1265 táján Comes Andreas de Bana filius Comitís Joannis, ki rézszeről különösen n gr. Forgács család Széchényi levéltárában több okiratok találtnak, 1300 után azonban a banai grófok már itt megszűnnek s már 1369-ben e birtok a Némai Kolos családra ujlag ruháztatik át következő kir. adománylevéllel: „Nos Ludovicus, Dei grátia Rex Hungáriae, Poloniae, Dalmatiae etc. memoriae commendamus per praesentes, quod nos recordáti fidelitátibus et fidelium servitorum laude dignis meritis, fidelis nostri magistrí Jacubi, filii Kolos de sanctóv ite agasonum nostrorum magistrí; quibus idem cunctis nostris et regni nostri negotiis sibi confisis et commissis studuit et anhelavit, nostrae majestati intrepide conplácat ad ipsius humilem et devotam supplicationem quasdam possessiones, seu terrás Bana et Árpaa appellatas, in comitatu camarumiensi existentes, de quibus alias nomine literarum castrensium eidem magistro Jacobo donationem fecisse perhibemur, ex nunc et de praesenti, ac de novo ipsas eadem possessiones, seu terras Bana et Ápaa vocatás, in praedictó comitatu camarumiensi habitas, cum omnibus utilitatibus, pertinentiis universis, et cum tributó, Bana sub suis veris metis et antiquis, quibus hactenus habitae fuerunt, et possessae, novae donationis nostrae titulo, et omni cojure, quo ad nostram pertinet collacionem, ipsi magistro Jacobo, filio Kolos, et per eum suis haeredibus, haeredumque suorum successoribus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter possidendas, tenendas et habendas, absque tamen

praedicio juris alieni; prout etiam sub magno nostro sigillo dari facimus, dum nobis fuerint reportatae. Datum in Diosgyör in festo sancti Stanislai Martiris anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo nono.“ — Ezen adományos levél eredetije a Milkovich család levéltárában létezik. Később ugy látszik a birtok a Szilágyi családra szállott által.

Bánd, német falu, Veszprém vármegyében, a pápai országútban, a Bakony közt, 708 kath. lak. Sovány határa rozstot és burgonyát terem. F. u. Szentgyörgyi Horváth János, Rohonczy István, Márkus Ignác, s. m. t. Ut. p. Veszprém.

Bánd, puszta, Veszprém vármegyében.

Bándoly, Weiden, horvát falu, Vas vármegyében, Rohonczhoz 1 óra, 286 kath., 5 evang. lak., kath. paroch. szentegyházzal. Szőlőhegye jó bort terem, de a jég gyakran elveri. Erdeje bikkes és 1987 holdat 275 □ ölet foglal el. F. u. gr. Erdődy György. Ut. p. Szombathely.

Bánfa, magyar falu, Baranya vármegyében, alacson róna helyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 2236 hold, mellyből majorsági szántó 80 h., rét 200, erdő 1115 hold; urbéri szántó 552, rét 129, legelő 158 hold. Földje bő termékenységű. Lakja 450 r. katolikus. Birja a pécsi káptalan.

Bánfa, puszta, Zala vgyében, Rád mellett.

Bánfalva, Apetlohn, német falu, Mosony vármegyében, a Fertő tava mellett, melly itt igen hozótos, 1336 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Harmadik osztálybeli határán van 73¹/₂ egész jobbágytelek, 147 telkesgazda, 114¹/₂ h. második, 333 harmadik, 1462¹/₂ h. negyedik osztálybeli szántóföldje, 394 cembervágó másod, 237 harmad-rendű rétje,

sok nádvagása. Élelmeket halászatból, széksó-szedésből, és vizi vadászatból is keresik. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Moson.

Bánfalva, magyar falu, Borsod vármegyében, a Bán-völgyön, északnyugotra felette emelkedő hegy tövében, Miskolcztól 2, u. p. Kazincztól ¹¹/₁₆ állomásra. Szomszédai: Tardona, Tapolcsány, Uppony, Bánhorvát. Határkiterjedése 2039 hold, mellyből 766 hold szántóföld, 181 hold rét, 155 hold szőlő, 937 hold erdő. Urbéri felszabadult szántóföld rét szőlő összesen 732 h., majorsági 370 h. A föld második osztálybeli, s a laposabb agyagos részeken szorgalmas javítás után illendően terem ugyan: de partosabb része sovány homok s a zápor-esők által nagyon rongáltatik, főterméke a rozst és tenkely. Legelőül az erdő, és ugar szolgál, miért a lakosok csupán igavonó marháik tenyésztésire szorítkoznak, s mezeti gazdaságukat is általában rozst karban levőnek mondhatni. Lakosok száma 707 l., u. m. 21 r. kath., 14 g. kath., 7 evang., 644 ref., és 21 zsidó. A reformatusoknak helyben van egyházuk. A lakosok kertjeikben sok gyümölcsöt, kivált szilvát, természetnek. A helységet keresztülmetzi a Bán pataka, mellyen malma van. Birtoikosok: Lónyay Péterné, Csoma Zsigmondné, Zolnay Lajos, Lónyay György, Lónyay László, és Máriaassy Tamás.

Bánfalva, (Banova), tót falu, Trencsén vármegyében, 619 kath., és 4 zsidó lak. Zsilinka patakja mellett. Határja termékeny; legelője igen hasznos; erdeje szép. A lietaivai urad tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bánhalma, puszta, s egyszerűsmind postahely és váltás Török-Sz.-Miklós és Kardszag közt, Heves vármegyében 400 lak. E puszta 1704-ben pusztult el, hajdan város volt, s

templomának kevés maradványa most is látható. Határa mintegy 8000 hold, mely kevés szűkes területeket kivéve gazdag fekete föld, mely szép buzát, repczt, dohányt, s minden gabonanemet jól megterem, csak a burgonyát nem szereti. Birka- és szarvasmarhatenyésztése nagy fontosságú. Birja gr. Szapáry József és a Borbély nemzetség számos ivadéka.

Bánháza, ezelőtt népes helység, most kevesektől lakott puszta, Szabolcs vármegyében, Szathmár vármegye szélén, Penészlek szomszédságában, igen kies helyen fekszik, két magas homok-dombok közt völgyben. Van 71 r., 74 g. kath. 21 ref. 8 zsidó lakosa, s egy dombon fekvő r. katholikus kápolnája. Nyiri erdeje egy a legszebbek közül. F. u. Nemes, Németh, Orosz. Ut. postája Piskólt.

Bánhegyes, puszta, Csanád vgyében, Arad vmegye szélén: 192 kath. lak. F. u. a kamara.

Bánhida, vegyes magyar-tót falu, Komárom-, az új rend. szerint Esztergom vgyében, Tatahoz kelet-délnek $10\frac{1}{16}$, Komáromhoz $23\frac{3}{16}$, Neszmélyhez, mely utolsó postája $1\frac{6}{16}$ állomásnyira. Nagy kiterjedésű határát környezik keletről Csákány, Körtvélyes, Sikvölgy; délről Környe s puszta Batár, nyugotról puszta Szent György s Szőlős; északról Szőlős, Alsó- és Felső-Galla. Nagy határa mintegy 7600 holdat foglal, szelidebb emelkedésű, alacsony s magasabb hegyekkel átszaggatott völgyei téresek; volt a faluhoz közel délnek egy nagy tava, mely azonban leeresztetvén, most részben nádat terem, nagyobb részt azonban rétnak használtatik; ezen kívül 2 apróbb tava; a helységtől északnak folyik keresztül a szép rétséget képező gallai ér, mely a tolnai határban ered-

vén, innea keletnek, a gallai határon át, honnan megfordulva nyugotnak, a bánhidi és szőlősi határokon keresztül több ereket felvevén a tatai nagy tóba szakad. Említést érdemel még a Paradicsom rét. Az erdőséggel koronázott sziklás hegy alatt nagy szőlő, a határ északi részén déli fekvéssel, mely az alsó-gallai határra is kiterjed. Ezen szőlő-feletti sziklákban, szőlő alatt Tatáról Gallának, s Bicskén át Budára menő országutról is látszik a Szemiluki barlangnak négy-szegletes kaput formáló nyílása, mellyben még most is temérdek embercsontok találtnak. Szájhagyomány szerint a török háborúk alkalmával sok vidéki lakos, mint a néprege mondja: 7 helység e barlangban keresvén buvóhelyet, midőn a török őket a barlang tetejéni nyíláson jövő füstől észrevette volna, ide befűltak, s a barlangnak lefelé menő szűk felső nyílásán a füst nyomait a vidéki öregek ma is mutogatják. A határnak keletre eső részét, az egésznek csaknem, felét a Madarasi, Madár és Muta szelid hegyeket s azok kies völgyeit magas növényű szép erdőség foglalja; nevezetesebb részei az erdőségnek a Muta hegy alatti görög berek, Hosszuszállítás vagy Hajtos, Hidegkut, Szerdik sat. Van még e helységhez közel egy fűrész-malom is. E helység közel erdőségéhez rónán fekszik, s keresztülmegy rajta az ugynevezett mészárosok utja; egyébiránt egyike a vidék legrégebbieinek; van róla már az 1288 évi oklevelében is említés. Az urbéri telkek száma 35. Telkes jobbágy 80, urbéri házas zsellér 64, házatlan 36. Nemes család van 1, az összes népesség 1219 főt számlál, kik közül 1204 r. kath., 2 ágost., 7 ref., 6 zsidó. A r. kath. egyház 1732-ben, anyakönyve 1736-ban kezdődik. Temploma Sz.-Mihály főangyal tiszteletére. Hozzá tartoznak

még a Szöllösi leánygyülekezet, Sz. György- és síkvölgyi puszták. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Décsér-Bánhida, puszta, Békés vgyében, a Sebes- és Fekete-Körös közt fekszik; határa szántóföldből, de leginkább kaszálóból, nádas tóból, itt ott erdőből, fűzesből áll. Békéshez tartozik.

Bánhorváth, magyar falu, Borsod vgyében, a bán völgyén, nagyobb részt kiterjedt síkságon, Miskolcztól $\frac{15}{16}$, u. p. Kazincztól $\frac{10}{16}$, Bánfalutól $\frac{1}{16}$ állomásra. Szomszédai Bánfalva, Velezd, Barcza, Kazincz. Határkiterjedése 1224 hold, mellyből 514 hold szántóföld, 96 h. rét, 75 h. szőlő, 550 h. erdő, — felszabadult urbériség összesen 591 h. majorság 93 h. az erdő legelőnek közönségesen használtatik. A föld második osztályba soroztatott ugyan, de nagyobb részt sovány, homokos, és partos; a javítást gyakran és nagyon megkívánja, rozst, s zabot leginkább terem. A mezzei gazdaságot nem lehet ugyan virágzóknak mondani, azonban néhány évek óta, mesterséges takarmánytermesztéssel is igyekeznek azt a lakosok emelni. A házi kertekben sok szilva termesztetik. Lakosok száma 613 l., u. m. 142 r. kath., 2 ágost., 469 református. A r. kath. és reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, s amához tartoznak még Bánfalva, Barcza, Salyó- Ivánka s Vadna fiók s Uppony leányegyházak is, s a r. kath. szép izlésű új templom különös említést érdemel. A helység alatt foly keresztül a Bánpataka. Birtokos az egri papnövelde.

Bánk, tót falu, Nógrád vgyében, egy mély völgyben, ut. p. Rétság $\frac{1}{4}$ mfd. Határa hegyes völgyes; rétjei rozsz és kevés szénát teremnek; legelője is csekély; de szántóföldjei jó rozst és zabot teremnek; van erdeje, szőleje, és 33 urbéri telke. Lak-

ja 437 ágostai, 32 kath. lakos. A helység tövében látható egy Tengerszemnek nevezett tó. Birja $\frac{2}{3}$ részben Andreánszky Sándor, $\frac{1}{3}$ Somogyi Ferencz.

Bánk, magyar falu, Veszprém vgyében, a pesti országútban, 304 kath., 101 evang., 16 zsidó lak. Földjei termékenyek; erdeje van; lakosai szekerezésből is keresnek pénzt. F. u. Potyody, Nagy, Dombay családok s m. t. Ut. p. Pápa.

Bánk, puszta, Bihar vgyében, Debreczen határához tartozik, nagyobbára szép erdősséggel.

Banka, tót falu, Nyitra vgyében, a Valaszka patakja mellett, 117 kath. lak. Vizimalom; erdő. F. u. Rudnay, és Divéky család. Ut. p. Privigye.

Bánka, tót falu, Nyitra vgyében, a püstyényi fördővel átalellenben egy halmon: 480 kath., 7 zsidó lak. — Földe nem igen termékeny; erdeje, gyümölcse elég; hegyeiben krétát éget. F. u. gr. Erdődyné s más nemesek. Ut. p. Galgócz.

Bánkeszi, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitra jobb partján, ut. p. Érsek-Ujvártól $\frac{1}{2}$ órányira. Számlál 1462 kath. lak. — Van benne: kath. paroch. templom, több uri lakházak, jövedelmes malom a Nyitra vizén. Róna határja első osztálybeli, s igen termékeny; rétei kétszer kaszálhatók. F. u. gr. Károlyi, Motesiczky, Ordódy, s. t. közbirtokosok.

Bankháza, puszta, Pest-Pilis vgyében, Pereg mellett, gr. Beleznay család birtoka.

Bánkuta, puszta, Arad vgyében, Kétegyházzal délről szomszédos. Az egész 9586 holdra terjed. Ebből Bánkuta dohány-kertész község bir 5065 holdat, mellyből 1218 hold legelő. A község népessége 1389 r. kath. magyarokból áll. A föld egészen róna, fekete, homokkal vegyes, mindenféle gabonát gazdagon termő. Bir-

ja István főherczeg volt nádor, s a kisjenői urad. tartozik, 4 szép birkaistállóval, s 1 urad. tisztakkal.

Bánlaka, oláh falu, Bihar vármegyében, ut. p. Élesdhez 1 órányira, 238 óhitü lak.

Bánlok, oláh falu, Torontál vármegyében, Temes vgye szélén, ut. p. Csakóvárhoz délre 2 mfdnyire, 112 kath., 10 ref., 2280 óhitü lak. s anyatemplommal. Ékesíti az uraság szép kastélya, s gyönyörű gazdasági épületei. Határa felette termékeny; erdeje, s $103\frac{5}{8}$ egész jobbágytelke van. F. u. Karácsonyi Lajos.

Bánócz, tót falu, Zemplén vármegyében, Vásárhely fiókja 281 r., 113 g. kath., 87 evang., 241 ref., 106 zsidó lak., reform. szentegyházzal, 943 hold termékeny szántófölddel, jó rétekkal. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Bános, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa $1665\frac{3}{8}$ h., mellyből urbéri beltelek 6, szántó 522, rét 91, legelő 160, szőlő 62, majorsági beltelek $\frac{5}{8}$, szántóföld 6, rét $\frac{2}{8}$, erdő 800, szőlő 15 hold. Földje hegyes és agyagos. Lakja 172 r. kath. Birja a pécsi nevendékpapház.

Banota, magyar falu, Zala vármegyében, 93 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Bánréve, magyar falu, Gömör vgyében, Lénárdfala és Héth helységekkel határos, Rimaszécstől Putnok felé vivő országút mellett rónaságon fekszik. Az egész helység báró Vay Alajos tulajdona, pár évtől fogva az országút mellett van laka, szépen rendszerezett kerttel. Célyszerűen épült magtára, két korcsmaháza, mellynek egyike az úgynevezett forduló korcsma, a falutól lefelé mintegy negyed órányira fekszik. Számlál ezen helység 172 lelket. Ezek közül róm. kath. 160, ref. 6, evang. 6. Áldott határa mindent egyre megerem. Van

$7\frac{1}{8}$ urbéri, $24\frac{6}{8}$ majorsági házhely, 14 urbéri, 3 allodialis zsellér. Határán keresztül foly a Sajó vize. Ut. p. Putnok.

Bánréve, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben a Sajó mellett, ut. p. Putnokhoz nyugotra 1 mfdnyire: 278 kath., 27 ref. lak., igen termékeny határral s erdővel. F. u. a Szentmiklósy nemzetségbeliek.

Bánréve, pusztá, Békés vgyében, Szarvas mellett.

Bánszka, orosz falu, Zemplén vgyében, egy mély völgyben, hegyektől minden oldalról körülvételve, ut. post. Eperjestől 3 órányira. Van 580 görög, 50 római kath., 10 zsidó lak., g. kath. temploma egy közsiklán, patakján 2 malma. Határa 5000 hold, mellyből urbériség $16\frac{2}{8}$ telek után 400 h. szántó és 100 h. rét, majorsági szántó 60 hold, s szép bikkes erdő 4060 hold. Szántóföldjei, rétjei mind hegyeken vannak, sorányak, s főleg zabot teremnek. A határ nyugoti része magas bérczeken át szomszédos a híres Ránki fördővel Abauj vármegyében. Hegyeiből vasérczeket ásván, ezeket Remetére és Szinnára hordva eladni. Birják: Sós Tamás, Randó Kálmán, Sós Klára, Szirmay Ferencz, Bernáth Anna, Némethy Gábor, Vlachár János.

Kis-Bánya, oláh falu, Szath már vgyében, a felsőbányai határra építve, 425 g. kath. lak., s anyatemplommal.

O-Bánya, német falu, Baranya vgyében, 286 kath. lak., kik talyigákat, kenderüöröket, s más faszerszámokat csinálnak. F. u. a pécsi püspök. Ut. p. Pécsvárad.

Bánya (Uj), német falu, Baranya vgyében, a Mecsek hegye közt, 332 kath. lak., kik többnyire tákácok, bognárok, vargák, zsellérek; földet az uraságtól bérlenek.

Azon üveggyár, mely itt 21 eszten-
deig fenállott, faszúke miatt elenyé-
szett. Hegyeiben tűzkő találatik. F. u.
a pécsi püspök. U. p. Pécsvárad.

Bánya-Felső, lásd F e l s ő -
B á n y a.

Bánya-Lapos, lásd L á p o s -
B á n y a.

Kis-Bányácska vagy Sz é p -
h a l o m, egy felemelkedett helyen,
s szép vidéken fekvő kis helység,
Abauj vgyében, közel a zempléni ha-
társzélhez: 97 kath., 20 ref., 21 zsi-
dó lak. Itt élt, itt munkálkodott a nagy
Kazinczy Ferencz, maga feláldozásá-
val egyedül nemzetünk dicsőségének,
s magyar literaturánknak élén.

Ruda-Bányácska, orosz-
magyar falu, Zemplén vgyében, ut. p.
Ujhelyhez $\frac{1}{2}$ órányira a hegyek közt:
136 r., 370 g. kath., 20 ref., 22 zsi-
dó lak., gör. kath. paroch. templom-
mal, 482 hold hegyes, sovány szántó-
földekkel. Hajdan bányákat művelt. F.
u. az alapítványi kincstár, Pintér, Ke-
resztes.

Bányavölgy, pusztá, Székes-
Fejér vgyében, Bicske fiókja 65 kath.
lak.

Bár (Alsó), m. falu, Pozson vár-
megyében, Szerdahelytől keletre $1\frac{1}{2}$
órányira: 404 kath., 58 ref., 10 zsi-
dó lak. F. u. többen. Ut. p. Somorja.

Bár (Alsó-Kis), magyar falu, Po-
zson vgyében, az elébbeni helység
mellett, 96 kath., 12 ref., 3 zsidó lak.
A Vajkai nemes székhez tartozik. Ut.
p. Somorja.

Bár (Felső v. Fel), magyar falu,
Pozson vgyében, 1 fertálynyira a nagy
Dunától, s 2 mfdnyire Somorjától a
győri országútban. Lakja 583 kath.,
8 ref., 114 zsidó. Ékesítik az Ullman,
(ezelőtt gr. Zichy Ferraris) kastélya,
egy meglehetősen nagyságú csinos kert-
tel. Van egy kath. paroch. templom,
vendégfogadója, elég termékeny ha-
tárja, erdeje a Duna-szigeteiben. Leg-

több részt bir benne Ullman, azután
más számos közbirtokosok, s neme-
sek. Istvánffy Miklós itt írta magyar
históriáját.

Bár, német falu, Baranya vgyé-
ben, a Duna jobb partján, 741 kath.,
9 óhitű, 4 zsidó lak., kath. anyaszent-
egyházal. Dombos határa sikeres bú-
zát terem; bora meglehetősen. F. u. a
Sauska nemzetség. Ut. p. Mohács.

Bár, pusztá, Somogy vgyében, gr.
Festetics Lászlóé. Hol'ád mellett.

Kis-Bár, régen Apáthi, ma-
gyar falu, Somogy vgyében, a Kop-
pány völgyében, 912 kath., 11 zsidó
lak., kath. paroch. szentegyházal.
Agyagos határa igen jó; bora sok;
erdeje van. F. u. a veszprémi püspök.
Ut. p. Siófok.

Barabás, magyar falu, Beregh
vgyében, Kaszonyhoz egy órányira:
18 r. kath., 577 ref., 39 zsidó lak.
Ref. anyatemplom. Három nyomásbeli
határa jó és sok búzát, kukoriczát te-
rem; rétje meglehetősen; fája, legelője
elég. F. u. Lipcsey, Bárczy, Somosy
s m. Ut. p. Bereghszász.

Barabás, magyar falu, Zala vár-
megyében, 284 kath., 2 zsidó lak. F.
u. többen. Ut. p. Baksa.

Barabás, pusztá, Zala vgyében,
ut. p. Szalabérhez $\frac{1}{2}$ óra.

Baracs, pusztá, Pest-Pilis vgyé-
ben az adacsi pusztával határos, ut.
p. Örkény. Lakja 300 lélek. Határa
nagy, de főleg homokos. Birják Föld-
váry, gr. Teleki, Darvas, és több ne-
mes családok.

Alsó-Baracs, pusztá, Szé-
kes-Fejér vgyében, Előszálláshoz $\frac{3}{4}$
óra, a Duna mellett, 160 kath., 21
ref. lak. Ezelőtt néhány évvel ta-
láltak itt egy halmon a föld alatt egy
egész római módra épült házat, kü-
lönféle edényekkel, pénznemekkel, s
bálványképekkel. A téglákon e sza-
vakat lehetett olvasni: „Cohors VII.

Pannonica.⁴ Többen birják. Ut. post. Földvár.

Felső-Baracs, pusztia, Székes-Fejér egyében, 93 kath., 2 ref., 1 evang. lak.

Közép-Baracs, pusztia, Székes-Fejér egyében, 218 kath., 35 ref., 23 evang. lak.

Új-Baracs, pusztia, Székes-Fejér egyében, 92 kath., lak. Mind a 4 Baracs a Duna mentiben fekszik. Határjok sok helyt homokos; de jó rozst, kétszerest, búzát terem. Téres legelőjökön a birka- és marhatenyésztés nagy divatban van. Szőlőkertjeik minduntalan szaporodnak. F. u. a Paksy örökösök, u. m. b. Mundbach, Cseh, Kornis, Forster, s mások többen. Ut. p. Földvár.

Baracska, csinos magyar falu, Bács egyében, a Dunának egy ága mellett, Bajától délre 2 óra. Van 2700 r. kath., 50 zsidó lakosa, derék paroch. temploma, roppant uradalmi magtára, vendégfogadója. A Gyuriti pusztia ide tartozik, s ezzel együtt a határ 1100 □ ölével 11668 hold, melyből 65⁴/₈ telek után urbéri szántó 2518, rét 1560, gyep-legelő 116, legelő a Duna 3 szigeteiben 1362, szőlő 223, uradalmi föld 6, tölgyes erdő 2021, lágymű 156, nádas 2810, tavak 808, utak 88 hold. Földje homokos, de legelője a Duna szigetekben. Birja a kamara.

Baracska, magyar-tót falu, Bars egyében, 380 kath. 17 evang., 250 ref. lak. Ref. filial templom. és iskola. Határja dombos, de termékeny; legelője sok, és a juhoknak nagyon egészséges: erdeje derék, szilvás s más gyümölcsös kertjei messze kiterjedtek; bort is termeszt. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Baracska, pusztia, Székes-Fejér egyében, Martonvásár és Veleny között a budai országútban, 379 kath., 1018 ref., 12 evang., 41 zsidó

lak. Ref. anyaeckklézsia. Nagy termékeny határ. F. u. Pázmándy, Szücs, Roboz, Kencsey, Hollósy, Kazay, Domokos, s m. t.

Baracza, magyar falu, Gömör egyében, egy szűk völgyben fekszik, a putnoki járásban legsárosabb helység. Van a r. katolikusoknak templomjuk, — a lakosok száma öszveesen 428 tétetik. A közbirtok áll 17 urbéri, 5¹/₈ majorsági telekből, 17 urbéri zsellérből, — erdeje 1200 holdból áll. Kevés s nem a legjobb szénát termő rétje, az árvíznek van kitéve. Hegyes de könnyű munkájú szántóföldé mindent megterem. E helységnek ²/₄ részit az egri káptalan, ²/₄ részit pedig Gencsi József és Kemény birja. Ut. p. Putnok.

Baraczháza, oláh falu, Temes egyében, mind Aradtól, mind Temesvártól 2¹/₂ mfdnyire, ut. postája Orczifalva. Lakja 200 német és magyar r. kath., 692 n. e. óhitű, anyaegeházzal, r. kath. kápolnával, csinos urilakokkal, vendégfogadóval. Határa 3513 hold, 192 □ öl, melyből 1815 hold szántó, 424 h. kaszálló, 162 h. legelő, 73 h. 800 □ öl házhely, 8 h. szőlő, 56 h. szorgalomföld, 162 hold kivágások. Urbériség 2698 h. 800 □ öl, majorság 814 h. 992 öl. Földje jó fekete és porhanyós, völgyének egyik része szikes; terem főleg tiszta búzát, kukoricát, zabot, árpát, kendert, burgonyát. Közönséges juhok legtöbbel tartanak, s ez három fajból való, u. m. C z i g a r a, melly legjobb minőségű; S z t o g o s az előbbinél hosszabb; B e r c z á n, leghosszabb sodrott gyapjas, közönséges magyar gubáknak való, egyébiránt legkevesbé szaporitatik. E helység tájéka dombos, két kies völgygel ellátva, mellyen két patak folyik át, mellyek egyesülvén jó szerkezetű egy kerekű malmot hajtanak. Itt megy keresztül a r ó m a i s á n c z is, melly 3 öl széles, s

annyi láb magas földtöltés. Birja a helységet a Capdebó család.

Baradla, lásd Aggtelek. Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben.

Baradna, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, egy szűk völgyben, Raikóhoz nyugotra 1 órányira: 13 kath., 459 evang. lak. Van itt evang. anyatemplom, 2 barlang. Határa nagyon hegyes és sovány; lakosi sok facszközöket csinálnak. F. u. h. Coburg s m. t. Ut. p. Rimaszombat.

Barakony, Beretyió, oláh falu, Arad vgyében, Bihar vgye szélén, lapályos erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő 4 mfd. Van 1139 n. e. óhitű lakosa, temploma, iskolája, urasági épületei. Róna határa termékeny de vizenyős, kiterjed 12197 holdra, melyből 2072 h. szántóföld, 1988 h. legelő, 1094 h. rét, 7043 hold tölgyes erdő. Sok sertést és marhát tenyészt. Birja b. Ditrich.

Barakony, oláh falu, Bihar vgyében, síkságon, ut. postája Várad 4 mfd. Lakja 310 n. e. óhitű, 10 r. kath., óhitű anyatemplom. Kisdud határa termékeny s van urbéri szántófölde 325, kaszállója 150 h., a majorsági föld és rét 413 h., legelő közös, de mennyisége nem tudatik. A határát keresztülfolyja egy a hegyekről lejövő patak. Birja a váradí deák káptalan.

Barakony, kis magyar-tót falu, Pozsony vgyében, Galanthához $\frac{1}{2}$ órányira: 127 kath., 6 evang. lak., szűk de jó határral. F. u. az Ambró örökösök. Ut. p. Szered.

Barakony, orosz falu, Abauj-Torna vgyében, Borsod vgye szélén: 123 r., 254 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. szentegyház. Hegyes határ. Makos erdő. F. u. gr. Gyulay.

Barancs, orosz-magyar-tót falu, Zemplén vgyében, Bodzás-Ujlakhoz közel: 198 r., 152 g. kath., 36

ref., 102 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 886 hold termékeny szántóföld; szőlőt is mivel. F. u. Barkóczy, Klobusiczky, Boka, Unghváry, Kulín, Szikszay, s m. Ut. p. Velejte.

Báránd, magyar falu, Bihar vármegyében, a Pestről Váradra vivő országútban, Váradhoz 7, Debreczenhez, melly utolsó postája, 4 mfdnyire, 3550 reform., 520 r. kath., 12 zsidó, 7 óhitű lak., ref. és kath. anyatemplomokkal; nagy vendégfogadóval. Határa mintegy 6809 hold, melyből szántó 3047, kaszálló 1374, legelő 2000 hold föld mind urbéri birtok 117 telek után; ezenkívül majorsági szántóföld 220, kaszálló 168 hold. Róna földje fekete lapályos, ritka, tengerit gazdagon, de más gabonát közepszerűen terem. Már kezdek trágyázni. Egyébiránt egész határa nagyon mocsáros; főbb mocsároserei: Fekete-Kálló, Inasér, Dögös, Készerű, Álló mocsár: Külső- és Belső-Bánya, Mogyorós. Birtokosa a N. Váradí deák püspök.

Báránd, puszta, Székes-Fejér vgyében, Abához $\frac{3}{4}$ mfd., 197 kath., 44 ref. lak., nemes juhtenyésztéssel. F. u. a tudományi alapítvány. U. p. Sár-Keresztúr.

Alsó- és Felső-Báránd, 2 puszta, Zala vgyében, a Szala vize mellett, erdővel, és szép gazdasággal. A szalavári apátságához tartozik.

Báránka, puszta, Bihar vgyében, Sarkad és Szalonta közt, gazdag határral, mellyet egy részben árviz jár. Birja gr. Almásy Alajos.

Baranya, orosz-magyar falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz délre $\frac{3}{4}$ mfdnyire: 118 r., 323 g. kath., 145 ref., 30 zsidó lak. F. u. a kamara, Thuránszky, Torday, Sztankóczy, Gyöngyösy.

Huszt-Baranya, orosz falu, Máramaros vgyében, ut. p. Huszthoz

1½ órányira : 2 r., 388 g. kath. lak., s egy g. katolikus fiók-szentegyházzal.

Baranyavár, shokacz-német falu, Baranya vármegyében, 1744 kath., 8 óhitű, 4 evang. lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy vendégfogadó. Postahivatal. Termékenyhatár. Szőlőhegy. Közel láthatók ide azon vár romjai, melyről e megye nevezetét vevé. F. u. Károly főherczeg örökösei.

Barátfa, puszta, Zala vármegyében, közel Pölöskéhez, szép erdővel,

Barátfa, puszta, Zala vgyében, Rendek, Káptalanfa helységek és Sárosfő puszták közt.

Barátfalva, (Mönnichhof), német falu, Mosony megyében, közel a Fertő tavához 1184 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Adóalatti szőlőhegye 326 másod, és 1928 harmadrendű kapára terjed. Erdeje meg lehetős, 94 másodrendű jobbágytelke után, 61 telkes gazda bir 444 hold első, 795⁴/₈ hold második, 1475 hold harmadik osztálybeli szántóföldet, és 74 embervágó harmadrendű rétet. F. u. a szentkereszti cisterciák apátsága (Ausztriában) s feje egy uradalomnak.

Barátfalva, (Ullersdorf), német falu, Vas vármegyében. Ut. p. Fürstenfeld.

Barátföld, puszta, Mosony vgyében, Lébényi uradalomhoz tartozik, nevezetes uradalmi majorsággal. F. u. gr. Zichy.

Barátföld, puszta, Poson vármegyében, Nagy-Szombat filial., 32 kath. lak.

Barátháza, puszta, Fejér vármegyében, a váli völgyben, Elyek és Zánor közt.

Baráti, puszta, Somogy vgyében, 10 kath. lak. Szemeshez tartozik.

Baráti, puszta, Zala vgyében, Veszprém vmegye szélén, Devecserhez 1 mfd.

Baráti, (Baratowcze), magyar falu, Hont vgyében, Ipolyságtól délre 1 mfd. 358 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel s egy nemesi curiával. F. u. az esztergomi káptalan.

Kis-Baráthi, magyar falu, Győr vármegyében, Győrhöz 1 órányira. A helységben lakik 381 kath., 8 evang. a szőlőhegyen 1021 kath., 232 evang. Kath. paroch. szentegyház. Szántóföldje kevés, de szőleje, gyümölcse sok. Bora, spanyolmegyegy híres. F. u. gr. Viczay.

Nagy-Baráthi, magyar falu, Győr vármegyében, kath., és evang. anyateplomokkal, a szőlőhegybeli lakosokkal együtt 1380 kath., 940 evang. lélekkel. F. u. a szentmártoni főpát és a csornai prépost.

Barátmajor, (Minich Mayerhof), német falu, Vas vármegyében, Szalónakhoz 1 óra, 268 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Kőszeg.

Baratony, puszta, Nógrád vgyében, Czeredhez tartozik.

Barátság, magyar falu, Zala vármegyében, 82 kath. lak. F. u. a kegyes alapítvány, s m. A Szala vize mellett, ut. p. Szalabér.

Barátur, német falu, Baranya vármegyében, hegy alatt, ut. p. Pécs. Határa 952⁶/₈ hold, melyből urbéri beltelek 19, szántó 351, rét 193, legelő 254, szőlő 74, urasági beltelek 1³/₈, szántó 4, rét 54 hold. Földje hegyes és kavicsos. Lakja 286 r. kath. Birja a pécsi nevendékpaház.

Barabaháza, puszta, lásd Szil.

Barbacs, magyar falu, Sopron vármegyében, Győr vmegye szélén, ut. postája Csorna 1 óra. 658 r. kath. lak., s anyateplommal. Róna, lapályos határán van 756 h. szántóföld, 378 h. rét, 378 h. legelő, egy darab füzes. Földe fekete lapályos, főleg

buzát, rozstot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, bükkönyt, kenderterem, de az árvizektől sokat szenved. Szénája sok; jó lovakat nevel. Urbériség 15 telek. Birja h. Eszterházy.

Barboza, oláh falu, Krassó vármegyében, Boganis vize mellett, Lugoshoz $3\frac{1}{2}$ órányira: 4 kath., 979 n. e. óhitű, 5 ref. lak., óhitű anyatemplommal, — termékeny szántóföldekkel, szilvásokkal, erdővel. Birják a kamara és Gabriel család.

Barcs, magyar-német m. v. Somogy vármegyében, a Dráva partján 1178 kath., 17 n. e. óhitű, 5 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Sínház. Rév a Dráván. Vizimalmok. Határa homokos; erdeje derék. F. u. gróf Széchényi Lajos. Ut. p. Balocsa.

Bárcz pusztá, Bars vgyében, Györed filial. 4 kath. lak.

Bárcza (Felső), tót falu, Abauj vgyében, Kassához délre 1 órányira, a pesti országutban; 730 r. kath., 48 g. kath., 25 evang., 29 ref., 97 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Ref. szentegyház. Van itt a Bárczay nemzetségnek 4 kastélyja, melyek közül egy dombon fekszik, s mindenik közt legszebb, legnagyobb, s hozzá egy nem régen ültetett angolkert is járul. Továbbá van itt vendégfogadó, fürdőintézet, több kocsmá, számos mesterember. F. u. a Bárczay nemzetség.

Kis-Bárcza, pusztá, Borsod vármegyében, a nagy-barczai határral van összeolvadva, s az itteni közbirtokosok majorsági földjeit foglalja magában.

Bárcza, magyar falu, Borsod vármegyében, ott hol a bánvölgye a Sajó völgyével összeszakad, két felől távolról hegytől koszoruzott kies térségen, Miskolcztól $1\frac{13}{16}$, u. p. Kazincztól $\frac{8}{16}$, Bánhorváthtól $\frac{2}{16}$ álló-

másra. Szomszédai: Bánhorváth, Vadna, Ivánka, Kazincz. Határkiterjedése 1000 hold, mellyből 228 h. szántóföld, 24 h. rét, 43 h. szőlő, 775 h. erdő. Felszabadult urbériség $210\frac{3}{4}$, majorság $84\frac{1}{4}$ hold. Az erdő legelőül közönségesen használtatik. A föld második osztályu ugyan, de nagyobb részt homokos, más részben fekete nyirkos, leginkább rozstot terem. Ambár a legelő szűk volta miatt az állattenyésztés egész szorgalommal nem üzethetik, mindazáltal a mező-gazdaság meglehetősen karban áll. Lakosok száma 484 l., s ezek 15 r. kath., s 12 zsidót kivéve, mind reformátusok, kiknek helyben van anyaegyházok. Felszabadult telkes gazda 49, zsellér 46, lakó 4. A Bánpataka a helységet átmetszi. A falu felcitt régi várkastély romjai szemlélhetők. Birtokosok Bernáth András, Máriássy István és Kálmán, Uray Pál s Péchy László.

Barczánfalú, oláh falu, Máramaros vármegyében, 1064 g. k., 112 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. Barczán, Hodor, Pap, Kudrics, Bálya nemzetségek s m. t. Ut. postája Sziget.

Bárcziháza, pusztá, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Dulháza mellett: 10 kath., 43 ref. lak. F. u. többen.

Barczika, Alsó- és Felső-Barczika; 2 magyar falu, Borsod vgyében, egymáshoz $\frac{1}{16}$ állomásra egybeolvadt határral. Miskolcztól $\frac{17}{16}$, u. p. Kazincztól $\frac{1}{16}$ állomásra. Szomszédai: Ivánka, Vadna, Kalló, Mucsony, Kazincz. A két helység összes határkiterjedése: 1267 hold, mellyből 496 h. szántóföld, 406 h. rét, 260 h. legelő és erdő, 45 h. belső telek, 80 h. ut, mocsár használatlan föld sat. A föld sík fekvésű, második osztálybeli, jó művelés mellett minden gabonát megterem, különösen az

igen kövér és jó legelő az állattenyésztésnek kedvez. Alsó-Barczika számlál 207 lakost, kik közül 42 r. kath., 128 ref., és 37 zsidó. A Sajó vize közel a helység észak-keleti részén folyván el, van ezen vizimalma, melyet a Barczikai család, Zotrogh Dániel és Czékus Imre birnak. Felső Barczika lakosainak száma 208. l., u. m. 7 r. kath. 265 ref., és 16 zsidó, s itt van a reformatusoknak anyaegyházuk, Alsó-Barczika azonban vallási tekintetben a Kazinczi ref. egyházhoz tartozik. A helység a Sajó árjaitól sokat szenved, úgy annyira, hogy áradások alkalmával, csónakon kell az utcákon járni. A zsidóság a faluszélin az országot melletti korcsma s mézsárszék házakban keresi élelmét. Birtokosok a Barczikai családtól ágazó számos nemesek.

Bárd, magyar falu, Somogy vármegyében, 38 kath., 184 ref., lak., ref. anyaekkléziával. F. u. Festetics Antal. Ut. p. Kaposvár.

Barda, oláh falu, Arad vgyében, Buttyinhoz közel: 6 kath., 312 n. e. óhitű lak., s anyateplommal, hegyes határral, szilvásokkal.

Bárdos, magyar falu, Vas vármegyében, 132 kath. lak. F. u. Bárdossy, Bozzay, s m. t. Ut. p. Szombathely.

Barest, oláh falu, Krassó vármegyében, Facsethez $\frac{1}{2}$ órányira a Szebeni országutban: 2 kath., 388 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. F. u. a kamara.

Barest, oláh falu, Bihar vármegyében, a váradai deák püspök vaskóhi uradalmában, egyenes földön, de $\frac{1}{4}$ -ed része domboldalban fekszik. Határa 724 hold, melyből szántó 180 h., kaszálló 187, erdő, melly egyszersmind legelő 361 hold. Majorság itt nincs, mind urbériség. Földje hegyen völgyön fekszik ugyan, de trágya után mindent megterem;

szénája vad, határát a Fekete-Körös nedvesíti. Van 10 r. kath., 250 n. e. óhitű lakosa, anyateplommal.

Bárhely, magyar falu, Zala vármegyében, Mihályfa és Mumor közt, ut. p. Baksa $\frac{1}{2}$ óra. Birja hg. Eszterházy.

Kis-Bari, magyar falu, Zemplén vármegyében, Ujhelyhez keletre egy órányira: 20 kath., 183 ref., 19 zsidó lak. Ref. templom. Földje dombos és 127 holdra terjed. F. u. Kazinczy.

Nagy-Bari, magyar falu, Zemplén vármegyében, Ujhelyhez keletre egy órányira: 6 r. 10 g. kath. 208 ref., 19 zsidó lak. Ref. templom. Szőlőhegy. 218 hold szántóföld. Kevés rét.

Barka, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, egy szűk völgyben, Szomolnokhoz délre 2 mfdnyire: 386 kath., 225 ref., 6 zsidó lak. Kath. és ref. anyateplom. Vasbányák és hámorok. Határa hegyes, kősziklás, s nem igen termékeny; rengeteg erdejéből sok tálát, kanalat, s más faeszközt készít; gyümölcskertjei szépek, s gyümölcsessel a Szepességre élénk kereskedést folytat. F. u. gróf Keglevich. Ut. p. Rosnyó.

Nagy- és Kis-Bárkány, 2 magyar falu, Nógrád vármegyében, a Mátra vidékén, Pásztóhoz $\frac{3}{4}$, ut. p. Szakálhoz $3\frac{3}{4}$ óra, az első 893 k. lak. s paroch. templommal, a másik 358 szinte kath. lak. Többen birják, de főbirtokos az Almásy család.

Barkaszó, magyar falu, Beregh vármegyében, ut. p. Munkács-hoz délnyugotra 3 mfd., 5 r. kath. 53 gr. kath., 492 ref. lak. Ref. anyateplom. Erdeje szép; legelője, rétje elég; földje javitást kíván. F. u. Bárczy és Péchy nemzetségbeliek.

Barkó, tót falu, Zemplén vármegyében, Homonnához egy mfd.; a

Laborcza mellett : 609 kath., 21 zsidó lak., 815 hold szántófölddel, erdővel, s egy sziklahegyen épült pusztavárral. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Kis- és Nagy-Barkócz, két vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, 608 k., 28 evang. lak. Sok nemes. Ut. p. Radkersburg.

Barlafalu, Szakállas-Bikó, Mező-Bikó, három régi rendetlen faluból összehuzott helység, Szathmár vármegyében, közel Balotafaluhoz : 223 német k., 865 g. kath., oláh lakossal. Barlafalun római és görög kath. anya-, Szakállas-Bikón g. kath. anya-, Mező-Bikón fiók-templom van. Földjei javítást kívánnak; rétje legelője elég; szép szőlőhegye és erdeje vaan. F. u. gr. Károlyi. Ut. p. Iloha.

Barlangó, pusztá, Szabolcs vgyében, 10 kath. lak.

Barnod, pusztá, Bihar vgyében, Szalonta alatt. Nagy része e pusztának jeles nagy tölgyes erdő; tiszta földjei jók. Birja a váradi deák püspök.

Barna, magyar falu, Nógrád vármegyében, 532 kath. lak., és k. paroch. templommal. Határja, melly Heves vgyével szomszéd, nagy kiterjedésű, de szorgalmas javítást kíván; erdeje derék. F. u. g. Teleki. Ut. p. Rimaszombat.

Magyar-Barnag, magyar falu, Veszprém vgyében, Nagy-Vásosny mellett, 387 ref. lak., s anyaekklézsiával.

Német-Barnag, német falu, Veszprém vármegyében, 510 kath. lak., s egy csinos kalváriával. Mind a két falunak legelője, erdeje közös, de szántóföldjei külön vannak. Rékjeik kevesek és zsratlanok. F. u. gr. Zichy Ferraris Ferencz örökösei.

Barnák, pusztá, Zala vármeg-

gyében, Pölöske mellett. Birja gróf Széchenyi István.

Barnazel, pusztá, Arad vármegyében, lásd Világos.

Kis-Báród, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági kerületben, 395 g. kath., 10 r. kath., 14 ref., 20 zsidó lak, g. kath. anyatemplommal. Lásd Nagy-Báród.

Nagy-Báród, oláh falu, Bihar vármegyében, a kolosvári országútban, Váradhoz 7 mfdre, 30 r. kath., 53 n. c. óhitű, 600 g. e. óhitű, 10 ref, 8 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, postahivatallal, uj kerületi házzal. Hetenkint divatozó vásárját a szomszédok élénken látogatják. — E helység fő helye volt a báródsági nemes kerületnek, s a kapitányi széktartás itt szokott tartatni. E nemes kerülethez tartoztak még : Kis-Báród, Cséklye, Nagy-Patak, Korniczal, Beznye, Körös-Topa, és Brátkának egy része. Vallásukra nézve nagy részt egyesült, aztán nem egyesült óhitű oláhok. Házaik fából, s főleg Beznyén széljelszórva épültek, többnyire kerítések nélkül. A lakosok nagy része a műveletlenség szomorú állapotában fetreng, s majd mindent magok csinálnak, mire szükségök van; mind a mellett istenfélők, s épen nem erköcstelenek. Sovány és terméketlen földjeiket nem elég szorgalommal művelik; természetnek tavaszi buzát, tengerit, zabot, burgonyát, és babot. Van sok gyümölcs, különösen sok szilvája, almája, diója, mogyorója. Terjedelmes erdeikben holmi apró barnot is nevelnek. Nevezetesebb hegyei : Magura, Boicza, Affinget, Frakczinyet, Ples, Klecziny, Oszoly és Hágó. Legnagyobb figyelmet érdemel Magura, melly óriási nagyságával felülmulja Körös völgyének minden hegyeit. 1790-ben gyom-

rában nem megvetendő mennyiségben lelték arany, ezüst, vas, ólom ásványokat; de az iparhiány, s más gátló körülmények elfojták további létüket. Találni itt különféle márványkova-, elégséges mészköveket, és asszonyüveget (Glacies Mariae). Kösziklás hegyeit többnyire bükk, tölgy és cserfákból álló erdőség fedezi, melyben egy hamuzsir-huta a lakosoknak jó foglalatosságot ad. Vadon terem az erdőkben málna, ribizske és fekete afonya. — A hegyekből szivárgó számtalan forrásból nevezetesebb folyó patakka válnak: Varátyek, melynek forrása Retyitye tövében, s benne, hol a hamuzsirgyár épülete van, meglehetősen számmal pisztrangot és rákot találhatni; Vále-Kurtuluj, Varatyicsel, és Muska patakok; ezek Gégény-nél egyesülve a Sebes-Körösbe ömlenek. Általában levegője tiszta, vize jó, s vidékének tündér szépsége az Erdélybe vivő derék országon járó utazót vidámitja. Mi e nemes kerület eredetét illeti: ez mind eddig kifejtve nincs. A sólyomkői erősséget, hova ezen kerület tartozott, a mult század elején (1711—12) uralkodott politikai szellem lerontá, s ekkor a várkapitányság eltörlésével, melytől az akkori időkben katonai lábon állott báródsági nemes kerület függött, e vidék előkorát felvilágosítható, ottan tartatni szokott irások eltűntek, s nem lehet kitudni, hogy a II. Rákóczy Ferencz idejében keletkezett polgári háboru megszűntével 1711-ben, midőn Horváth György, Sólyomkőnek s a Báródságnak akkori utolsó kapitánya, Löwenburg Fridrik cs. tábornokkal föltételes egységre lépett, s a várt a császáriaknak átadta, az ott volt irásokat mellyik rész vette birtokába? Egyébiránt a báródsági nemes kerület történetéről röviden ezeket mondhatni. Közönséges vélemény,

hogy a báródsági nemesek hajdan magyarok voltak, s e vélemény nem egészen alaptalan, mert Nagy-Báród hajdan Magyar-Báród nevet viselt. Annyi azonban bizonyos, hogy az itteni Venter törzsök nemzetsége, melly ma mindkét nemen 356 lelket számít, Corvin Mátyás király által 1465-ben kelt, s a báródsági birtokra adott új királyi adománylevelével bizonyítása szerint, a hol olvashatni: „pro parte fidelium nostrorum nobilium Valachorum“ oláh volt. Ugy látszik, hogy a báródsági nemességet I. János király parancsa 1532 körül állítá katonai lábra, s képezé azt kerületre. — A báródsági nemesség őrzé tartozáskép Sólyomkő várát, s az Erdélyből jövő vagy odamenő fejedelmek és más főszemélyeknek kíséretül szolgált. 1585-ben a báródsági határ megtudhatása tárgyában kihallgatott tanuk többek közt említik: hogy az országút Feketetótól Sólyomkőig mindenütt a Réztetőn rengeteg erdőség közt volt, melly körülmény annyi viharos időkben, még inkább szükségessé tevé a báródsági nemesnek e vadon vidéken a közbátorság fenntartását. 1633. táján Csomaközy András, (kinek neje Nadányi leány volt) kormányzá mint kapitány Sólyomkőt és a Báródságot; ki hiv katonai szolgálatiért I. Rákóczy György fejedelemtől jutalmul Bánlaka helységet nyeré. Az erdélyi fejedelmek a Báródságot, Sólyomkőn lakott kapitányuk által kormányoztatták annyira: hogy I. Rákóczy György fejedelem 1635-ben máj. 25-ről kelt a kerülethez intézett levelében, az itt találató minden pisztrangos tavat halálbüntetés alatt tilalomba venni rendelt. 1696. mart. 13-dikán készült irás bizonyítása szerint Venter Mihály, a báródsági katonaság hadnagya, számos válogatott legénnyel 1657-ben II. Rákóczy György fejedelmet Len-

gyelországba követte, hol katonáinak nagyobb részét elvesztvén, maga is elesett. — Komorabb emlékezetét tartják még ma a báródságiak, 1660. Gyalu és Fenes közt a törökökkel történt szerencsétlen csata kimenetelének. Topay András volt azon időben a báródsági nemesség hadnagya, ki szinte két század magával állott ki lá. Rákóczy György részére a csataplaczon, de meggyőzettek, katonáinak nagyobb része megöletvén; Topay András pedig 37-ed magával a törökök által fogságba hurczoltatott, honnan társaival csak 1670-ben Apafy fejedelem közbenvetésére szabadulhatott meg, miután 200 darab császári aranyat, melyet Cipele Anna, Topay András neje, Élesden és a Báródságon birt s eladott jószágáért nyerc, váltásdíjjal lefizetelt. 1710-ben Horváth György sólyomkői és báródsági kapitány alatt Szabó István volt hadnagy. 1756-ban kihallgatott tanuk többek közt említik: hogy a tatárok 1717-ben beakarván e vidékre ütni, a báródsági nemesség a Réz tetején volt országutat nagy fákkal borítá be. — II. Rákóczy Ferencz pártja elnyomatván, a sólyomkői kapitányság elenyészett, s vele együtt a báródsági nemesség katonáskodása is megszűntetett. — E kerületet jelenleg több száz család bírja, kik közt főbbek: gr. Batthyáni, gr. Kornis, Topay, Venter, Kuk, Kába, Kaku-czi, Ispán, Hár, Lól, Menszáros, Szathmáry, Nábráczy, Zámbo, Kationa, Miskolczy, báró Rudnyánszky, Szláv, Cipele, Bélteki, Muntyán, Ugray, Sztojka stb.

O-Barok, puszta, Székesfejér vármegyében, Felcsúthoz 1 óra, 232 kath., 10 ref., 5 evang., 6 zsidó lak. Szép erdő. F. u. többen.

Uj-Barok, német falu, Székesfehérvár vármegyében, 382 kath., 6 ref., 2 zsidó lak., kath. fiók-szent-

egyházzal. Földje termékeny. Erdeje meglehetősen. Bort termeszt. F. u. $\frac{1}{2}$ Niczky, $\frac{1}{2}$ Rosty nemzetségek. Ut. p. Buda.

Kis-Barom, németül Klein-Warisdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délre $2\frac{1}{2}$ mfd., 975 kath. lak., kik magyarul is jól beszélnek. Határa dombos, s van $1005\frac{2}{8}$ h. szántóföldje, 18 h. kertje, 1543 kapa szőleje, 50 h. erdeje. Birja h. Eszterházy.

Nagy-Barom, németül Grosz-Warisdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, a köszegi postaiban, Sopronhoz $2\frac{1}{2}$ mfd., 1100 kath. lak., paroch. egyházzal. Van postaállomása, 1876 h. szántóföldje, 32 h. szőleje, 1140 h. erdeje, mely nyír-, fenyő és cser-fákból áll. Rétje, legelője nincsen az erdőn kívül; földje a középszerűnél is alábbvaló. Birja hg. Eszterházy.

Baromház, puszta, Moson vármegyében, Lébény határához tartozik.

Baromlak, puszta, Szathmárvagyében, Vasvári mellett.

Baromlak, oláh-tót falu, Bihar vármegyében, a Réz erdő torkában, dombok közti völgyben, Margitához, mely utolsó postája, 2 mérföldnyire, 214 nem-egyeseült óhitű lakos, s anyateplommal, $4\frac{3}{8}$ urbéri telekkel. Határában a Réz tövében tótok is telepedtek le 55-en, kik mind r. katolikusok, és házzal bíró zsellérek, burgonyát természetnek, kereskednek és hamuzsirt főznek. A határ kiterjedése 7890 hold, melyből szántó 710, kaszálló 320, szőlő 50, erdő 6710 hold, s ezekből ismét 560, urhériség 7330 hold majorság. Földje silány vadvizes, hideg természetű: pénzkeresés kutfeje a gyümölcs. A helység közepén folyik egy patak, mely a felette levő Rézhegyből veszi eredetét, kövecses

jó ivó víz, de kicsiny levén, malmot nem hajt. Birtokosa : Baranyí Lajos.

Baromlak, tót falu, Komárom vármegyében, Bars vármegye szélén, Érsekújvárhoz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire. Határa hegyes, de mindemellett termékeny; kiterjed 2280 holdra, melyből $6\frac{6}{26}$ rész jobbágytelek után 270 h. urhérség, 1890 h. majorsági, többi a templomé, iskolái és utak. Terem rozst és buzát is bőven, árpát, zabot csak középszerűleg. Népeisége áll 335 katholikus és 7 zsidó egyénből, s a róm. katholikusok az udvardi egyházhöz tartozván, helyben fiókegyházzal bírnak; van itt 7 nemes család fő és 4 kézmives, u. m. 1 kovács, 2 takács, 1 kőmives, mind kontárok. Földesurai : Plathy Mihály előterjesztő udvari tanácsos, Reinprecht Igaác, Rozsos László, Bajcsyné.

Barra, oláh falu, Krassó vármegyében, ut. p. Lugoshoz $3\frac{1}{2}$ óra, 1100 h. n. e. óhitű, 10 ref. lak., óhitű anyatemplommal. Határa hegyes, völgyes; erdeje bőven; sok szilvás. Birják a dabasi Halász Miklós örökösei.

Ó-Bars, tót m. v., Bars vármegyében, a Garan bal partján, ut. p. Lévától északra 1 órányira : 683 k. lak. s paroch. templommal. Hajdan királyi város volt, s egy várnak és klastromnak omladékai most is láthatók. Határja róna s bőtermékenységű; rétje, legelője, füzése, gyümölcsre elég, de bora nincs. F. u. hg. Eszterházy.

Uj-Bars, magyar m. v., Bars vármegyében, Ó-Barssal átellenben, szinte a Garan mellett : 256 kath., 7 evang., 540 ref. lak. Kath. és ref. anyaszentegyházak. Földjei termékenyek; erdeje legelője jó: szőlőhegyén sok gyümölcsöt terem. F. u. hg. Eszterházy. Ez év tavaszán csaknem

az egész helység leégelt a ref. parochiával egyetemben.

Bársonyos, magyar falu, Veszprém vármegyében, Győr vgye szélén, 921 kath. lak., paroch. szentegyházzal, nagy szőlőhegygyel. F. u. a benedeki szerzetes rend. Ut. p. Pápa.

Bárt, magyar falu, Esztergom, az új rendezés szerint Komárom vármegyében, ut. p. Kéméndhez északnyugotra 1 óra. Határa róna és dombos, termékeny fekete föld; a lakosok bírnak 1479 hold első, 740 hold második osztálybeli szántóföldet, $78\frac{1}{2}$ hold rétet, 406 kapa szőlőt; erdeje nincs. Lakja 936 katholikus paroch. templommal. — Birja az esztergomi érsek.

Bártfa, (Bartfeld), (Bardiov), igen régi szabad királyi város, Sáros vármegyében, a Tapoly mellett, Eperjeshez 5, Kassához 9, Pesthez 41 mfdnyi távolságra. A belső város közfalal van bekerítve, de a sánczok kerteknek osztattak ki; az utcák jól kövezettek s tiszták; a piacon lévő házak mind emeletesek. Nevezetesebb épületjei a kath. sz. Egyedről nevezetett szentegyház, és a városi tanácsház. Mind a kettő felette régi, s már IV. Béla előtt fenállottak. A tanácsházi levéltár nagyon gazdag régi irományokban s diplomákban. Van itt jól elrendelt kath. capitalis iskola, franciskanus kolostor, postahivatal, sóház, két patika, a külső városban evang. anyaszentegyház, s egy nevelő-intézet a 9-ik számú galicziai ezred katonagyermekéi számára. A városi kórház egész faluval (Lukovicza), s több polgári földekkel bir. — Népeisége 4941 lélek, s ezek közt 3762 római, 83 görög kath., 913 evang., 2 ref., 181 zsidó. Nyelvökre többnyire tótok, kevés némettel keverve. Hajdan jutalmas borkereskedést űztek, de jelenleg a gyolcs-kereskedés virág-

zobb; s az itteni roppant fejeirtő-intézetből évenként legalább kikerül 300,000 rőf. A bártfai cserépedények kaposak szoktak lenni. — A városnak magának van 9 faluja, híres fürdője, több liszt-, fűrész- és egy papiros-malma, pálínkaháza, gyönyörű fenyves és bikkes erdeje, s nem épen terméketlen szántófölde.

A tatárok elpusztítván a várost, 1320-ban I. Károly parancsolatjára bizonyos római katonának Lőrincz nevű fia felépítette, s az említett királytól szép szabadságokkal ruházott fel. 1376-ban I. Lajos királyi városnak tevő, azon kiváltságokkal, mellyekkel Kassa és Buda éltek. — 1600. 1622. 1645. a döghalál pusztított, valamint a kuruczoktól is sokat szenvedt Melanchton Filep és Stockelin Leonhard az evangélikus hitet 1539-ben itt hirdetvén, annyira elterjesztették azt, hogy már az egész tanács evangélikusokból állott, s a szent Egyed templomát is maguknak foglalták, a mellett gimnasiunot s könyvnyomtató-intézetet alapítottak. 1590. először tartának itt a magyar evangélikusok közöséges zsinatot.

A bártfai híres fürdő félóránnyira fekszik a várostól, északra, egy a Vörös-hegy ágaitól összeszorított völgyben. Ez fürdés idején kis városocskát ábrázol, melly 48 kisebb nagyobb házból, három éjjente kivilágított utcából, s több boltokból áll. A házak nagyobbára egyes emberek tulajdonai, hanem a város több épületeket bir, s a legnagyobban mintegy 60 szoba számláltatik. — A föld ezen völgyben olly savanyuvizdus, hogy minden fáradság nélkül több illy forrásokat lehetne nyitni; de mivel a megnyitottak annyira bőségesek, hogy minden másod perczben fél font vizet adnak, sőt legszárazabb nyarakban sem vesztenek semmit: tehát jelenleg 6 forrás használtatik leginkább, s

I. Kötet.

ezek közt ismét leglátogatottabbak a fő kút, a pezsgő s a doctor kút. Ezen források kristá y-tisztaságu vizet adnak, melly sustorgással, és temérdek léghólyaggal bugyog ki, melly csak a pezsgőkútból zavarosabb, a folyvást tartó mozgás végett. Sohasem fagy be, s közép hévsége R. szerint a fagyponat alatt tizedik fokra megy; frissen merítve gyöngyözik, s a pohár oldalára számos léghólyagocskákat rak le. Savanyus borral vagy citrom-lével vegyítve, igen felpézseg. Minden forrásnál vas rozsdát ülepít; ize kellemetes savanyu és ingerlő annyira, hogy egy hajtásra nehezen lehet egy poharat kitűríteni. Ha jó időben merítettik, és jól bedugatják, erejét sokáig megtartja, s messzi földre el lehet vinni; de nem tele, s rozsul dugott üvegekben csakhamar elromlik; záptojás szagu lesz, barna salakot ereszt az edény fenekére.

Főképen foganatosnak találattik a gyomor s belső részek gyengeségeiben, aranyérben, komorkórságban, köszvényben, lépduulásban, sápadtságban, mirigyés és angol betegségekben, feje folyásban, a nemző részek petyhüdsége miatt eredt folyadékokban, a hugycső bajaiban s különösen a fővényben, végre az ideig gyengesége miatt származott nyavalyákban.

A fürdő olcsóság tekintetéből dicserhető; s azon erdős völgyet, mellyben fekszik, e hegyes vidéknek tiszta levegője, a közel fekvő fenyvesnek balzsam illatja, a hegytetőről hájos kilátás, hazánkban egyik legszebb mulatóhelynek teszik.

Bártfalu, oláh falu, Máramaros vgyében, 1032 g. kath., 141 zsidó lak., anyateplommal, és synagógával. F. u. Kodra, Bátyin, Stecz, s m. t. Ut. p. Sziget.

Bártfalva, (oláhuul Szátulb ár b), oláh falu, Bihar vgyében, Mar-

gitához, mely utolsó postája, 1 mfdnyire, dombos szántóföldek alatt egyes téren, 250 n. e. óhitű lak. s anyatemplommal, $4\frac{1}{4}$ urbéri telekkel. Határa 5000 hold, melyből szántóföld, irtások 650 h., s ennek fele hegyes, völgyes, vízmosásos haszonvehetlen. A kaszálók a Berettyó vize laposán 400 h., majorsági erdő 1550 h., a többi mint legelő mind hegyes, völgyes, bokros, elpusztult erdőből áll; szőleje más határon. Majorsági szántó és kaszáló itt nincs. Földje agyagos, s benne csupán tengerit és rozstot vetnek. Birtokosai: gr. Gyulai Carolina, b. Frimont Péterné, gróf Bethlen Ádámné, Cserey Anna, gróf Csáky József, Teleki Imre, Tamás Lajos, Eötvös Tamás.

Bártfalva, (Draga), D o r o b r a t o v o, orosz falu, Beregh gyében, Munkácshoz, délkeletre 2 mfdnyire 10 r., 814 g. kath., 5 zsidó lak. g. kath. parochia. Földei erős trágyázást kívánnak; fája legelője elég; sőt különös makkos erdeje is van. Sósforrása nem használtatik. F. u. gróf Schönborn.

Bárháza, B a r b o w o, orosz-német falu, Beregh gyében, ut. p. Munkácshoz délre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, a Szernye mocsár mellett: 152 r. kath., 381 g. kath., 6 zsidó lak. Róm. kath. paroch., gör. fiók-szentegyház. Makkos erdeje derék; legelője, rétje, nádja bőven. F. u. gr. Schönborn.

Bartosfalva, (Bartossowce), tót falu, Sáros gyében, ut. p. Bartfához délre $1\frac{1}{2}$ mfd. 547 kath., 8 zsidó lak. Vashámor. Vizimalom. Derék erdő. F. u. gr. Forgács.

Barzesd, oláh falu, Bihar vármegyében, a váradi deák püspök béli uradalmában, egy dombon, e vidéken legmagasabb hegy alatt, 183 n. egy. óhitű lak. s anyatemplommal. Szántófölde réttel együtt 171 hold, urbériség, de igen sovány; ellenben nagy

bikkes erdejéből egyszer máskor készítenek valamit dologtalan renyhe lakosai. Gyümölcs, u. m. dió, cseresznye, szilva sok van, s határán egy patak csörgedez.

Basahalom, puszta, Szabolcs gyében, 12 kath., 4 ref., 1 zsidó lak.

Basahid, rácz falu, Torontál vármegyében, a kikindai szabad kerületben, Becskerekhez északra $4\frac{1}{2}$ mfdnyire: 12 kath., 2684 n. e. óhitű, 14 zsidó lak., szép n. e. óhitű anyatemplommal, derék helységházzal, 97 egész jobbágytelekkel. Lakosai igen jó lovakat tartanak, s híres kocsisok. F. u. a kamara.

Basal, magyar falu, Somogy vármegyében, 5 kath., 168 ref. lak., elég erdővel, bortermesztéssel. F. u. Kubinyi László. Ut. p. Szigetvár.

Basarága, puszta, Arad gyében, Batonya mellett, 3570 hold 1053 □ öl terjedésű. Három osztályra szakítottik: 1-ső 1220, második 1150, harmadik 1200 holdakkal. Ezekből szántóföld 1150, legelő 1600 h., kaszáló 820 hold. Földje a legjobb fekete, jó kaszáló és marhahizlaló. A Szárazér vonul el rajta; különben mocsárja nincsen. Birja a kir. kincstár.

Baska, kis tót falu, Abauj vármegyében, 250 kath. lak. F. u. Kassa városa, mely utolsó postája.

Baski, puszta, Somogy gyében, Szigetvárhoz $\frac{3}{4}$ óra, a pécsi káptalané.

Basko, orosz falu, Abauj gyében, hegyek közt: 87 r. kath., 402 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. kath. templom. F. u. gr. Breckenheim. Ut. p. Tállya.

Baskocz, tót falu, Zemplén vármegyében, Göröginye fiókja, 229 kath., 7 zsidó lak., 613 h. szántófölddel, vizimalommal. F. u. gr. Vander-nath. Ut. p. Nagymihály.

Baskócz, orosz falu, Ungh vár-

megyében, ut. p. Szobránczhoz éjszakra egy mfdnyire: 31 r., 184 g. kath., 13 zsidó lak., részint róna, részint hegyes határral, erdővel, vizimalom. F. u. gr. Sztáray Kristóf.

Basocz, tót falu, Nyitra vmgyében, Püstyénhez $\frac{1}{2}$ órányira: 369 kath., 3 evang., 4 zsidó lak. — Termékeny földdel s jó rétekkal. F. u. gr. Erdődy sat. Ut. p. Galgócz.

Ó- és Egyházas-Bást, magyar falu, Gömör vgyében a Medves hegynél, u. p. Rimaszombathoz délre 3 óra, 600 kath., 20 ref. lak., paroch. templommal. Többen birják.

Bastyánka, tót falu, Nyitra vgyében, a Valaszka vize mellett, 42 kath. lak. F. u. Rudnay és Divéky fam. Ut. p. Privígye.

Báth, (Frauenmarkt, Bátovce), tót m. város, Honth vgyében, Selmeztől délre 4 órányira, egy kies kelles vidéken. Kath. és evang. anyateplomok, több uradalmi épületek; boltok, és nemesi curiak; vendégfogadó; postahivatal. Lakosai, kik hajdan németek voltak, 480 kath., és 685 evang. mennek; s a régi időkben jeles szabadságokkal éltek, sőt bányájok is volt, de ezeknek ma csak nyomai látszanak. Határja nagy és termékeny; szőlőhegye tágas, legelője elég; tölgyes, bikkes erdeje jó karban tartatik; országos és hetivásárjai mind marhára, mind gabonára nevezetsek. F. u. Eszterházy herczeg.

Báthmonostor, magyar falu, Bács vgyében, Bajához délre 1 mfd. a Dunától 1 negyedérai távolságra, 1600 kath. lak., paroch. templommal. Határa 1100 □ ölével 8380 h., melyből 20 telek után urbéri szántó 730, rét 640, jó legelő 240, homokos legelő 1660, szőlő 340, uradalmi lágyfaerdő 2260, nádas 1200, tavak 1140, utak 120 hold. Földje homokos, de szénája sok. Volt itt hajdan a Dunának már most száraz ága mellett, hi-

res apáturság, mely a Sz.-Lélek Báthmonostori apátságának nevezetett, s melyet előbb a praemonstratiak, később az ágostoniak, majd a cisterciák bírtak, a mohácsi vész után pedig a kalugyerek foglalták el, s 1724-ig itt laktak. A zárdának már ma csak némely maradványai láthatók. Birja h. Grasalkovich özvegye.

Kis-Báta, (Banicsa), oláh falu, Arad vgyében, a Maros mellett: 9 kath., 248 óhitű lak., s anyateplommal, hegyes határral.

Batta, oláh falu, Krassó vgyében, közel a Maroshoz: 3 kath., 1897 n. e. óhitű lak., anyateplommal, szilvasókkal, sok urasági rétekkal. F. u. a kamara.

Bata, vagy Százhalom, rácznémet falu, Székes-Fejér vgyében, a Duna partján, 338 kath., 332 óhitű, 7 ref., 4 evang., 5 zsidó lak., óhitű anyateplommal. Határa nagy részt szőlőhegyből áll, mely jó vörös bort terem. Láthatni itt több halmokat, melyek török tábor nyomait mutatják. F. u. b. Rudnyánszky, s más Paksy örökösök. Ut. p. Tétény.

Báta, magyar m. város, Tolna vgyében, Baranya vgye szélén, a Duna és egy meredek hegy közé szorítva, 2012 kath., 27 óhitű, 413 ref., 6 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal. Szántóföldje és szőlője 2922 $\frac{1}{2}$ holdat foglal el; ezenkívül van tágas legelője, s a Duna szigetjében erdeje, s gyümölcsöse. Fejér bora igen kerestetik. Halászata jövedelmes. Sok duna-malmot bir. Lakosai a Bata-székiekkel hasonló szabadsággal élnek, s vagyonosok, de a Duna árja mind a várost, mind határát a töltések daczára is nagyon fenyegeti. Felül a hegyen láthatni egy várformára épült kolostor romjait, mely hajdan Szent László király által alapított apátság volt a sz. Benédek

szerzetesei számára. F. u. a bátaszéki uradalom. Ut. p. Bátaszék.

Batár, orosz falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, 18 r., 414 g. kath., 8 ref., 10 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. Földe igen termékeny; nagy tölgyes erdővel bir. F. u. b. Perényi, b. Sztójka, gr. Teleki, Uray, Hagara, Köszeghi, Dienyes, Pogány, Kovács, Zoltán, Fogarassy örökösök. U. post. Halmi.

Batarcs, oláh falu, Ugocsa vármegyében, egy nyílt völgyben: 386 g. kath., 18 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. Földje, s rétje termékeny; erdeje van. A nyalábi urad. tartozik. Ut. p. Halmi.

Bátaszék, német-magyar-rác m. város, Tolna vmegyében, egy rónaságon a Sárvíz mellett, 4602 kath., 329 n. e. óhitű, 1 ref., 18 zsidó lak., kath. és óhitű paroch. szentegyházakkal. Derék urasági kastély. Határa 25,418⁷/₈ holdra terjed, s különösen legelője tágas, de az árvizek járják. Erdeje nagy; szántóföldjei igen termékenyek; szőlőhegye pedig a szekszárdihoz hasonló jó bort terem. Lakosai csak tizedet adnak minden földjeikből s azokat szabadon adhatják, vehetik, s élnek föld- és szőlőművelésből, marhatartásból, mesterségekből, s halászatból, mely itt igen jövedelmes. Nevezetes még az itt gyakran található római régiségekről, s több földalatti épületek romjairól. F. u. Bátaszéknek s a hozzá tartozó uradalomnak, mely Bata, Decs, Pilis, Nyék, Alsó Nána, Várdomb helységek közül, s néhány pusztákból áll, a Bécsben létező theréziai lovag akadémia. Van saját postahivatala.

Baté, magyar falu, Somogy vármegyében, a Kapos mellett, 406 kath. lak., s fiók-szentegyházzal. Határa gazdag termékenységgű; réljei különösen jók; vizimalmai vannak. F. u. a Gál nemzetség. Ut. p. Kaposvár.

Bátfa, magyar falu, Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz nyugotra 1¹/₂ mfdnyire: 49 r., 62 g. kath., 175 ref., 54 zsidó lak., ref. templommal, s termékeny határral. F. u. többen.

Battiest, oláh falu, Krassó vármegyében, Facsethez ¹/₂ órányira, az erdélyi postaútban: 2 kath., 452 n. e. óhitű lak., anyateplommal. F. u. a kamara.

Batina, vagy másképp Kis-Köszeg, magyar-német shokacz falu, Baranya vmegyében, 1388 kath., 6 óhitű, 4 reform. lak., katolikus plébániával, dunarévvvel, mellyen Bács vármegyébe járnak át. Határa első osztálybeli; bora jó; viza-halászata jövedelmes; kőbányája van. A Dunaparton fekvő hegyéről szép kilátás esik a környékre. Délnyugot felé fekvő hegyén pedig egy régi vár omladéka látszanak, mellyet a lakosok Leányvárnak neveznek. F. u. Károly főherczeg örök. Ut. p. Bezdán.

Battyk, magyar falu, Zala vármegyében, 587 kath., 6 zsidó lak.; szűk legelővel, erdővel. F. u. gr. Festetics László. Ut. p. Szalabér.

Batiz, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz ¹/₂ mfd., egészen rónaságon, 1800 g. kath., 60 reform., 40 zsidó lak., reform. anyateplommal. A görög kath. oláh eredetűek, de magyarul jobban tudnak, s Vasváriba járnak templomba. Áll az egész helység 125 telekből és 5 curiából. Határa 6970 hold, mellyből a Gombási erdőből rész 2000 h., szántóföld 3000 h., rét 1300 h., közös legelő 670 h. Ezekből urbériség 900 hold, a többi majorság. Földe sárga agyag, egyébiránt igen lapályos, mindent jól terem, de leginkább szereti a tengerit. Szarvasmarhát sokat és szépet tart. Határát mossa a Sárvize, s ezenkívül a Szamos árjai is felhatnak ide. Birják: a szathmári káptalan, özv. Kuspér Sándornő, Kendé Zsigmond,

Tolnay Antal, Vásárhelyi József, Kálalay Leo, Kandel Kristóf, Pap János, Jakkó Pál örök., Fényes József, Gödény Károly, a Vincze örök.

Batiza, oláh falu, Máramaros vármegyében, 495 g. kath., 2 ref., 10 zsidó lak., anyateplommal. Lakosai sok zsidelyt készítenek. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Batizfalva, Botsdorf, tót falu, Szepes vmgyében, a Karpátok alatt: 95 kath., 1290 evang., 5 zsidó lak. Kath. és evang. anyaszentegyház. Kastély. Régi lakosai németek voltak s a reform. vallást követték. A helységen keresztül folyó patakban híres jóízű pisztrángokat fognak; a gyolcszövés nagy divatban van. Erdő, legelő elég. Cserépedényei felette káposak. — Batizfalva, Menyusfalva, Gerlachfalva helységek határait foglalta el hajdan a *Cheteno* nevű erdő, mely a Szepességet illető oklevelekben olly gyakran előjön. Ezen erdőt IV. Béla 1264-ben Botyz grófnak (Galla gróf unokájának), a virágzó Márjássy nemzetség ősatyjának ajándékozta. Ugyanis ő volt megmentője a fiatal István királynak a marchfeldi véres ütközetben, s ő vitte meg a szerencsés hírt atyjának IV. Bélának. Ut. p. Lucsivna.

Alsó-Bátka, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vmgyében, ut. p. Rimaszombathoz 1 mfdnyire: 28 kath., 473 ref., 28 evang. lak. Határa nagyobb részt sík és termékeny; rétjei a Balogh mentében jők; tölgyes erdeje derék. Itt számos nemesség lakik. F. u. többen.

Felső-Bátka, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vmgyében, a Balogh vize mellett: 103 kath., 38 ref., 10 evang. lak. Határa hasonlít az Alsó-Bátkaéhoz. Kastély. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Bátony, magyar falu, Heves vármegyében, Pásztóhoz északra 1

mfd. 965 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Róna határán szép gabona termő földeket bir; rétje sok és hasznos. F. u. Almásy nemzetség, Gyürky Pál, özv. Baloghyné, Mitusovics, Czobor. Ut. p. Gyöngyös.

Batonya, oláh-magyar-rácza falu, Csanád vmgyében, a Pestről Aradra vivő postautban, Aradhoz 2 postaállásnyira: 1330 kath., 5032 n. e. óhitű, 123 ref., 14 evang., 18 zsidó lak., kath., és n. e. óhitű anyaszentegyházal. A reformátusoknak csak egy iskola-mesterök lakik itt. Postahivatal és váltás Arad és Tót-Komlós közt. Vendégfogadó. Vármegyei tisztiház. Határa valamivel hasasabb, mint a Maros melléki helységeké, s ollyan termékeny épen nincs; de illő művelés mellett mindent bőven terem. Szőlőskertjei vannak. F. u. a kamara.

Báthor (Gagy-), magyar falu, Abauj vmgyében, ut. p. Forróhoz 3 órányira: 140 r. kath., 3 g. kath., 12 evang., 680 ref., 42 zsidó lak. Ref. anyateplom. Szép tölgyes erdő. Jó rétek. F. u. Jakabfalvay, Tasnády, Vendégny, Lánczy, Szentimrey, Vitéz, s m. t.

Nyir-Báthor, magyar m. város, Szabolcs vmgyében, Kállóhoz keletre 2 mfdnyire: 474 r., 60 g. kath., 23 ev., 1889 ref., 7 n. e. óhitű, 132 zsidó lak. Van itt minorita monostor, s a plébániái szolgálatot is ezen szerzetesatyák végzik: egy régi ref. szentegyház a híres Báthory nemzetség emlékkövével; postahivatal és váltás N. Kálló és Vállaj közt; patika és több jeles urasági épületek. Második osztálybeli egész jobbágytelek $64\frac{7}{8}$ számláltatik. Határa részint sárga, részint fekete homokos; erdeje van. Dohányt sokat termeszt. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Bátor, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez éjszak-nyugotra 2 mfd. 641 kath., 2 ref., 4 zsidó lak.

Kalh. paroch. templom. Határa részint hegyes, részint róna; van makkos erdeje, vizimalma a Bakta vizén, s elegendő rétje. F. u. az egri káptalan, gr. Keglevich Miklós, Okolicsányi János, Fora nemzetség.

Kis-Bátor, puszta, Bátor mellett, Heves vmgyében, s ahhoz tartozik.

Bátorfalu, (Batorova), magyar-tót falu, Honth vgyében, ut. p. B.-Gyarmathoz $\frac{3}{4}$ mfd. 90 kath., 147 evang. lak. Földje jó buzát, rozsot, kukoriczát terem. Szőlője van. F. u. többen.

Bátor-Fekete, lásd Fekete-Bátor.

Bátorkeszi, magyar mezőváros, Esztergom, az új rendezés szerint Komárom vgyében, dombos rónaságon, ut. posta Kőbölkúthoz 1 órányira, 783 kath., 934 reform., 350 zsidó lak., s mindeniknek helyben van papja és imaháza. Határa igen nagy, de ez többnyire majorsági, a lakosok csak 2102 hold szántóföldet, 1115 h. rétet és 918 h. szőlőt birnak. Legelőjén az uradalom sok és finom birkát tenyészt; erdeje derék; szántóföldjei bár nagy részben homokosok, de termékenyek. Van itt urasági kastély, kert és sok tiszti s gazdasági épület igen jeles gazdászattal. Birja h. Pálffy, s feje egy uradalomnak.

Batucza, oláh falu, Arad vgyében, a Maros mellett, hegyek alatt, ut. postája Kaprucza $\frac{1}{2}$ mfd., 398 n. e. óhitű lak., s fatemplommal. Hegyes völgyes határa 2400 hold, melyből 270 h. szántóföld, 120 h. rét, 30 h. majorsági szántóföld, a többi bikkes, tölgyes erdőség és szilvások. Birja özv. Kaszonyi Aloysia asszonyság.

Bátya, elmagyarosodott shokacz falu, Pest-Solt vgyében, rónaságon, ut. p. Kalocsához $\frac{1}{4}$ mfd. Határa 4740 hold, melyből szántó 760. kaszálló 774, erdő 206, legelő

3000 hold. Ebből majorsági szántó 94 hold és 60 hold rét; ezenkívül birják a bányai közbirtokosok Kis-Nána pusztát, mellyben van 240 h. szántó, 150 h. rét, 50 hold nádas. Földje fekete agyag, de a Duna árvizeitől sokat szenvedvén, főleg vereshagyma és káposzta természetik benne. Lakja 3080 kath. lak., parochial. templommal. Birják: Rakóvszky Ferencz, Vigyázó Antal, Ordódy Antal, Ujváry László, Németh József, Sándor János, Fekete Ferencznő, Csajági Jánosnő, és Sárközy család.

Battyán, Deutsch-Egregy, német falu, Baranya vgyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 898 hold, mellyből urbéri beltelek $53\frac{2}{8}$; szántó $44\frac{4}{8}$, rét $18\frac{5}{8}$, szőlő $27\frac{3}{8}$, urasági beltelek $\frac{2}{8}$, erdő 754 hold. Földje sovány. Lakja 250 r. kath. Birja a pécsi püspök.

Falu-Batthyán, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében 52 kath., 495 ref. lak., s ref. anyatemplommal, bortermesztéssel, termékeny határral. Ut. p. Fejérvár.

Szabad-Batthyán, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében, az előbbinivel összefüggésben, 653 kath., 190 ref., 3 evang., 4 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Hajdan nevezetesebb hely lehetett, a mint pecsétje mutatja, illy körülírással: „Batthyán városa pecsétje 1631.“ F. u. Batthyáni grófi nemzetség.

Batthyán, lásd Botthyán, Komárom vagy is most Esztergom v.

Iván-Battyán, német-szerb falu. Baranya vgyében, gr. Batthyáni Iván birtoka.

Bátyok, B a c k o v i k, tót falu, Abauj vgyében, közel a Sáros vgyei határszélhez: 50 kath., 245 evang., 5 ref., 11 zsidó lak. Evang. templom. F. u. Zombory, Ocskay, Láczy, és b. Orbán. Ut. p. Kassa.

Bátyú, magyar falu, Beregh vár-

megyében, Kaszonyhoz 1 $\frac{1}{4}$ mfdnyire. 3 r. kath., 10 gör. kath., 483 ref. lak. Ref. szentegyház. Róna földe fekete s termékeny; erdeje szép; rétszei vizenyősek; fával, hallal, csikkal bővelkedvén, ezekkel jutalmas kereskedést folytat. F. u. a Lónyay nemzetség. Ut. p. Beregszász.

Báza, magyar falu, Zala vgyében, 114 kath. lak. F. u. többen. Bánok Sz.-György fiókja.

Bazing, (Pösing, Bazinium, Bazinc), köfállal körülkerített kir. város, Pozson vgyében, fekszik egy igen kellemes vidéken Pozsontól 3 mfdnyire. Délre, keletre, északra termékeny szántóföldek, kövér rétek, gyümölcsösök, majorok; nyugotra szép szőlőhegyek, és bikkes erdők kerítik. Háza nagyobb részint földszintiek, s az 1832-ki nagy tűz óta újfedeletűek, s kívülről is tiszták. Utczáinak, melyeket egy patak nedvesít, kövezetje meglehető. Nevezetesebb épületei: a nagy kath. paroch. templom, a kapuczinusok klastroma, az evang. szentegyház, a város háza, a köfalon kívül nyugotra a gr. Pálffy ismeretes régivárkastélya, két vendéghadó. Van itt három nemesi curia, 317 ház, 845 család, 19 tiszt, 342 polgár és mesterember, 269 nemesi család, 210 paraszt, 451 zsellér, 2316 kath., 2007 evang., 220 zsidó. Nyelvökre nézve a lakosok $\frac{2}{3}$ része tót, $\frac{1}{3}$ német. Ezen népségnek fő élelme, a szőlő- és földmivelés, kézimesterségek és bányászság. Mesteremberei között a posztósok legtöbb figyelmet érdemelnek. Szőlőhegye hires asztali fehér bort termel, sőt némelly eszterdőkben asszúszőlőt is csinálnak. Legjobban dicsértetnek az Oedon, Retenberg, Horer, Mitterberg, Eyerbach nevű hegyeken termelt borok. Aranybányája nem sok, de igen finom aranyat ezüstöt ad; piskolcz már több ásatik és jó. Van itt helyettes bá-

nyász-hivatal is. Továbbá nevezetese teszi még Bazint ásványos vize és fürdője, a mely fél órányira a várostól egy gyönyörű völgynek nyílásánál fekszik. Alkotó részei a viznek: szén-savanyús mészföld, vasföld, lúgsó, hegykristály és szelenitföld. Mind ivásra, mind fürdésre egyaránt használják. Nedves időben, vagy zivatar alkalmával szine zavaros, inni pedig erősebb. A fürdőház 1 emeletű, s benne több lakó és fürdő szobák találhatnának, de ágyi ruhát minden vendégnek kell magának vinni. Használatban kitűnő: a változó hideglelésekben, a keresztcson, víz hójag-fájdalmakban, továbbá erősíti az elgyengült tagokat, s vizelletet hajt. Egyébiránt a vidék bájos szépségű, s bizonyosan minden természetben gyönyörködő, kellemetesen töltheti itten idejét, s ha a virágos rétekkel himzett, pisztrangokkal bővülő Fekete víz partján felsetál: csakhamar eléri Zumberg nevű kis helységet, hol egy kath. csinos kápolnát, papirosmalmot és szürkalót talál.

Királyi várossá 1647-ben lett. Régi eredetét s viszontagságait a városnak sűrű homály fedi, de még annyit tudunk, hogy Ottokár cseh király 1237-ben bevette, s elpusztította. 1663-ban pedig az Érsek-Ujvári vár eleste után a törökök, tatárok, szörnyű rontást és pusztítást követtek el benne. Továbbá földes urai a XIV. században, ama Sz. Györgyi és Bazini grófok voltak, hanem későbbben majd 1-ső Ferdinándot, majd Illésházy Istvánt, majd más familiát esmert földes urának. 1626-ban Pálffy István koronaörzö, Sz.-Györgyi bazinyi uradalomért, mely áll Czaila, Gocznod, Kis-és Nagy-Senkvicz, Limpach, Schweinczbach, Totgurab falukból, kivételödvén maga Bazin és Sz.-György városa, elébb 260,000 s majd 50,000, öszvesen 310,000 f. fizetett a királyi

kincstárnak, s azon időtől fogva ezen uradalom a gr. Pálffy familia birto- kában maradt, s most gr. Pálffy Fe- rencz birja.

Bazta, puszta Zala vgyében, 128 kath. lak. F. u. többen. Szőlőhegy. Ut. p. Egerszeg $\frac{3}{4}$ óra.

Bázos, oláh falu, Temes vár- megyében, Temesvárhoz keletre 3 órányira, rónaságon, erdők között, 1438 n. e. óhitű lak., s anyatemplom- mal. Határa, mellyet egy részről a Temes, más részről a Bege fogja be, az árvizek miatt nem a legterméke- nyebb. Kiterjed 9300 holdra, melly- ből szántóföld 1564 h., legelő 736 h., és erdő 7000 hold. Ebből az erdőn kívül majorsági föld 600 hold. Birja a királyi kincstár.

Bazsi, puszta, Zemplén vgyé- ben, Girnics fiókja.

Bazsi, magyar falu, Zala vgyé- ben, ut. p. Sümeghez 1 óra, 642 k., 8 zsidó lakosai, nagy erdővel és szőlőhegygyel. F. u. a veszprémi püspök.

Béb, német falu, Veszprém vár- megyében, egy völgyben, Pápához $1\frac{1}{2}$ óra, 496 kath. lak. A pápai ura- ság birja. Ut. p. Pápa.

Kis-Béba, magyar hely, To- rontál vármegyében, 10 házzal, 92 kath. lak., kik dohánykertészek. F. u. gr. Batthyányi. Ut. p. Szeged 2 óra.

O-Béba, oláh-német falu, To- rontál vármegyében, Szegedhez ke- let-délre 2 órányira: 130 kath., 6 evang., 1848 n. e. óhitű, 14 zsidó lak. óhitű anyatemplommal, $66\frac{2}{8}$ egész jobbágytelekkel. F. u. gr. Batthyányi család.

Bebes, puszta, Zala vgyében, Szent-Mihály mellett, jó rétekkal. Ut. p. Egerszeg.

Tisza - Becs, magyar falu, Szathmár vármegyében, közel Tisza- Ujlakhoz, s Ugocsa vármegyétől a Batár vize választja el: 4 kath., 861

ref. lak., igen régi, köből épült anya- templommal. Határa mindent gazda- gon terem; szénája, legelője igen sok. A lakosok T. Ujlakon csajkások- nak szoktak beállani; makkos erdőt is birnak. F. u. b. Eötvös, a kir. ka- mara, gr. Károlyi, Borbély, Lövey, gróf Teleki, gróf Schönborn, Bay, Butykay, Fogarassy, Ormos, stb nem- zetségek örökösei.

Szamos-Becs, magyar falu, Szathmár vármegyében, Szathmárhoz $1\frac{3}{4}$ órányira a Szamos mellett: 3 r., 9 g. kath., 351 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje termékeny, sok gyümölcsöse, és szép tölgyes er- deje van. F. u. gr. Károlyi ház.

Becse, német falu, Pest-Pilis vármegyében, a Ráczevi szigetben, 663 kath. lak., kik szép szálás lova- kat tartanak, sok zöldséget termés- tenek; szántóföldje kevés, de erdejé, szőlője elég. Birja a cs. k. család Ut. p. Laczháza.

O-Becse, m. város, Bács várme- gyében, a tiszai koronai kerületben, Szegedtől délre 8, Ujvidéktől észak- keletre $5\frac{1}{2}$ mfd., a Tisza jobb part- ján, saját postahivattal. Lakja 9000 lakos, kiknek fele magyar kath., má- sik fele szerb n. e. óhitű, de héber is lakik 120. Kath. és óhitű anyatem- plomok, synagóga. Gazdag róna ha- tára első osztálybeli, s 2200 □ ölé- vel 28,778 hold, mellyből polgári szántó 4933 h., rét 13567 h., legelő 5461, szőlő 257, uradalmi föld 334, nádas 3620, tavak, vizek 386, utak 220 hold. Marhatartása virágzó; bár az árvizektől sokat szenved. Örökös ura a korona.

Török - Becse, vagy Uj- Becse, m. v. Torontál vármegyé- ben, s legnagyobb gabonakereskedő hely egész monarchiában a Tisza bal partján, Nagy-Becskekrehoz északra 4, Szegedhez délre 10 mfdnyi távol- ságra. A városnak a kath., és n. e.

óhitű templomok tornyai, a magas és erős anyagból készült gabonatarházak, messziről igen szép tekintetet adnak. Az utczák Szerem vmegyéből hozott kövekkel vannak kirakva; a földesuraság kastélya előtt, a Tisza parti magas töltésen fel, fasorok és sétahelyek gyönyörködtetik a szemet; a rakhelyt s rév környékeit természetből épült töltések ékesítik. Van itt postahivatal, patika, és nagy vendégfogadó. Számlál 2204 kath., 6 evang., 22 ref., 2242 n. n. óhitű lakost, kik nyelvökre nézvé ráczok, németek, magyarok, s kevés tótok. Határa három fordulóra van osztva, mellyek közül egyikben csak tisztabuzát, másikon zabot, árpát, tengerit, kölest vetnek, harmadik ugarinak marad. Trágya épen nem szükséges. Egész urbéri telek $123\frac{6}{8}$ találhatók. Erdeje kevés van, tüzifát Szlavoniából, épületi fát Erdélyből szerez. A Tisza-melletti lapályföldet, mintegy 10,000 holdat, az árviz tetemesen rongálta csak nem régen is, de a földesuraság egy 2400 öl hosszú, 8—9 láb magas töltést hoztatván, felét ezen haszonvehetetlen földnek kiszáríttatta, s a földművelésnek megnyerte. Három országos vásárt, s minden szerdán hetivásárt tart. Azonban országos vásárai kevés figyelmet érdemlenek, hanem annyival fontosabb gabonakereskedése. Ausztriából, Magyarországból, Horváthországból, a földközi tenger nevezetesebb kikötő helyeiből néha 100 kereskedő is megjelenik évenként. Az elmenő terhes gabona-hajók közel 300-ra mennek, mellyek közül a legkisebb 1000, a középszerű 2—3000, s a nagy hajók 3—6000 mázsa terhet vesznek fel, s így esztendőnkint egy millió pozsonyi mérő gabonánál több vitetik ki, főképen Pest, Győr, Mosony, Bécs felé; kevesebb Horváthországba, Sziszekbe, Károly-

városba, s innen szárazon Fluméba, még kevesebb Laibach felé. A gabona után, dohánykereskedése mindjárt következik, de marhával, borral, csekély kereskedést folytat. Tulajdon szőlőskertjeiben mintegy 2000 akó gyenge bort termeszt. Nevezetes az, hogy ezen a környéken igen sok orvosi plánta található, u. m. felette jó székfű, islandicum aquaticum, Ononodis spinosa stb. Határa szélén egy elpusztult góth izlésre épült templomnak, a tiszai szigeten pedig a régi becsei várnak romjai szemlélhetők. F. u. a Sissányi örökösök.

Becse, pusztla, Veszprém vármegyében Gyepes és Noszlop közt.

Becsehely, magyar falu, Zala vmgyében, 638 kath. lak. Tágas határa jó buzát terem. Van itt egy ménes, marha-, juhtenyésztés. F. u. Cszuzy és Halasy nemz. Ut. p. Nagykanizsa.

Becske, magyar falu, Nograd vármegyében, 1013 kath., 35 evang., 135 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagoga. Határja, bár a vizmosásoktól szenved, mégis a hegy oldalon termékeny; különösen a bor és dohány-termesztésben szerencsés. F. u. Párniczky, Bene, Aranyi, Prónay, Sándor, Laczkó, Szalkai s m. t. Ut. p. Rétság.

Becskeháza, magyar falu, Abauj-Torna vármegyében, Tornához délre 2 mfönyire: 36 kath., 307 ref., 9 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Szőlőhegye, erdeje, s meglehetősen szántóföldje van. F. u. többen. Ut. p. Rosnyó.

Kis-Becskerek, németoláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz nyugotra egy postaállomásra, 1537 római kath., 1507 n. e. óhitű, 6 zsidó lak.; kath. és óhitű anyaegyházakkal, postahivatallal. Van itt 126 egész, 143 fél, 41 negyedtelkes, 155 zsellér, 166 lakó, 40

mesterember, 5 kereskedő. — Határa 9285 hold, melyből urb. házhely 385 h., 4989 h. szántóföld, 705 h. legelő, 1451 h. kaszálló, majorsági szántó 69 h., nádas 88 hold, 202 h. vízellátás, 843 h. kaszálló, 283 hold legelő, 2 hold szőlő. Földe magasabb és laposabb, általában gazdag termékenységű s gyönyörű búzát terem; rétei igen kövérek, de savanyus szénát adnak; lovat sokat tenyésztnek. Folyó vize a Jehr, mellyen 32 öles köhid van. Birja a királyi kincstár.

Nagy-Becskerek, igen csinos város s főhelye Torontál vármegyének, a Béga vagy Bege hajókázható folyóvíze mellett, Szegedhez délre 14, a Tiszához $1\frac{1}{2}$ mfdnyi távolságra. Házai nagyobb részt cseréppel fedettek, s utczái elég rendezek. Van benne 5 templom, vármegyeház, posta- és sóház- hivatal, 2 kaszinó, színház, 2 patika, sörház. Népeisége 15,544 lélek, kik közt 3968 katolikus, 604 evang., 66 ref., 10398 n. e. óhitű, 508 zsidó. Nyelvökre nézve ráczok, németek, magyarok, oláhok, tótok, bolgárok. — Kereskedése gabonával, szarvasmarhával, s nyers bőrökkel felette nagy fontosságú; mesteremberei számokak; roppant kiterjedésű határa $399\frac{2}{8}$ egész telket számlál, s igen termékeny; epreskertje legszebb a megyében; erdőcskéje is van. F. u. a királyi kamara, s széke egy tisztartásági hivatalnak.

Becsov, tót falu, Zólyom vármegyében, Beszterczéhez délkeletre 2 órányira; 8 katolikus, 148 evang. lak. Vizimalom. Jó legelő. Erdő. F. u. többen.

Bécz, magyar falu, Somogy vármegyében 38 kath., 481 ref. lak., ref. paroch. szentegyházzal. F. u. gróf Batthyáni Kázmér. Utolsó postája Szigetvár.

Bécz, magyar falu, Zala vgyében, 278 kath. lak. A letenyei urad. tartozik.

Kis - Bécz, pusztla, Somogy vgyében, 21 kath. lak. Büssü határához tartozik.

Béczalja, (Janowce), tót falu, Sáros vgyében, Lófalú fiókja, 254 k., 48 evang., 22 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Bártfa.

Beczefa, magyar falu, Baranya vármegyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. — Határa 863 hold, melyből urbéri szántó $414\frac{1}{8}$, rét 159, szőlő $155\frac{1}{8}$, közös legelő 134 hold. Földje igen jó. Lakja 136 ref. Birja h. Eszterházy Pál.

Beczko, igen régi, s hajdan köfállal, sánczokkal, körülvétetett tót m. város, Trencsén vármegyében. Fekszik a Vághnak bal partján, a történetekben esmeretes omladozásban lévő vára alatt, melly hajdan Bolondóc várának is nevezetett. Ki építette legyen ezt, nem tudhatni; annyi bizonyos, hogy a vár a hozzá tartozó uradalommal együtt, melly 14 helységből áll, a Bánfiak birtokában volt. Trencsén Máté halála után Stibor Erdélyi vajdának jutott, ki azt rövid idő alatt nagy erősséggé tette. Stibor a vár egész környékét vagy pénzzel, vagy erőszakkal magához ragadván, igen hatalmas dynasta lett ezen a környéken, s erőszakoskodásaival és ragadozásaival nem csekély félelmére vala a környékbeli lakosoknak: a midőn egyszer a várbeli kut mellett elszenderedvén, egy mérges kigyó szemét kiharapta, mejjén pedig halálos sebet ejtett, a mit midőn felcsége látta, ez is egy kés-dőfessel életének véget vete. Ezen szomorú történetet rézbe öntve ezelőtt a Trencsén várbán lehetett látni. A városnak nevezetesebb épületei: a kath. paroch. templom, a franciskánusok klasztruma templommal. együtt, mellyet

Haskó nyitrai püspök és Vághujhelyi prépost alapított 1690-ben; az evang. anyaszentegyháza, a synagóga, a földes uraságok kastélyai. Lakosai közt, kik 1138 kath. 665 evang. 221 zsidóra mennek, igen sok messterember találatik. Vásárjai népesek. Határja messze kiterjedt, s a megyében a legjobbak közül való. Van szép erdeje, nagy legelője, és még szőlőhegye is, de a melly savanyu bort terem. Gyümölcs bőven. Cservena-hora nevezetű hegyeiben veres agyagot ásnak. F. u. a városnak és a hozzá tartozó uradalomnak b. Révay, b. Mednyánszky, gr. Berényi, sat.

Béd, magyar falu, Nyitra vgyében, Szalakuz filial., 304 kath., 10 zsidó lak. — Van termékeny föld, jó réte, erdeje. F. u. Bartakovics Ut. p. Nyitra.

Bededov, tót falu, Trencsén vármegyében, Puchóhoz $\frac{1}{2}$ órányira, 2 kath., 103 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Bedegh, magyar falu, Tolna vármegyében, Somogy vmegye szélén, 810 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Határa első osztálybeli; bora, erdeje elég. Határában a régi Bati vár omladékai láthatók. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Szemes 4 mfd.

Bedő, orosz falu, Máramaros vármegyében, a Taraczk vízének a Tiszába ömlésénél: 11 róm., 1117 g. kath., 115 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Határa e megyében a legtermékenyebbek közé tartozik. F. u. többen. Ut. p. Huszt.

Bedő, magyar falu, Bihar vgyében, sikságon, Váradhoz 2 mfd., 10 r. kath., 850 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. A lakosok oláh eredetűek. Határa 3000 hold, mellyből urbéri szántó 236, rét 118 h. legelője közös, a többi majorság, de erdő, szőlő nincsen. Földje fekete ritka eres

és igen termékeny. Birja a váradi deák káptalan nagy prépostja.

Bégány (Kis és Nagy), 2 egymáshoz közel fekvő magyar falu, Beregh vármegyében, ut. p. Bereghszász és M.-Kaszonny közt. Az elsőben lakik 69 r. kath., 8 g. kath., 453 ref. 14 zsidó; a másodikban 34 r. k., 108 g. kath., 400 ref., 18 zsidó. Van ref. anyatemplomuk. Határuk róna és igen termékeny, csakhogy néha a Szernye vize elönti; tölgyes erdejök derék; lakosai a közel lévő szőlőkben, s kőbányákban is kereshetnek pénzt. F. u. Bégányi, Füzeséry, Mező st.

Begecs, szerb falu, Bács vármegyében, a Dunához közel, Futakhoz 5 óra negyedre, 1039 n. e. óhitű lak., paroch. templommal. Határa 1100 □ ölével 10,112 hold, mellyből 68 telek után urbéri szántó 2310, rét 1540, legelő 1042, uradalmi szántó és rét 600, tölgyes erdő 2171, lágya erdő 256, nádas 1697, tavak 270, utak 226 h. Birja a gr. Brunsvik család.

Begécs, pusztá, Bihar vgyében, Geszt és Ugra közt, jó földdel, és 58 hold nádas réttel. Birja a váradi deák káptalan.

Begengyát-Pásztély, orosz falu, Ungh vármegyében, N.-Bereznához keletre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire, felette hegyes, erdős vidéken: 303 g. kath., 8 zsidó lak., szép bikkes erdővel. F. u. a kamara. Ut. p. Szobráncz.

Beharócz, tót falu, Szepes vármegyében, Zsegra fiókja: 191 katolikusk lak. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Bekarócz, tót falu, Liptó vgyében, Tarnócz fiókja 183 lak. Többeké. Ut. p. Berthelenfalva.

Becheró vagy **Biharó**, orosz falu, Sáros vármegyében, Zboróhoz északra $1\frac{1}{2}$ órányira: 17 r., 932 g. kath., 24 zsidó lak. Gör. paroch. tem-

plom. Nagy erdejében legelője elég. Malom a Breznik vizén. A makoviczi urad. tartozik. Ut. p. Bártfa.

Behincz, (Alsó), tót falu, Nyitra vármegyében, Radosnához $\frac{1}{2}$ órányira: 174 kath. 12 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Behincz, (Felső), tót falu, Nyitra vmegyében, Alsó B. mellett: 187 kath., 11 zsidó lak. F. u. többen. Határuk termékeny; bort természetek.

Beicz, magyar falu, Vas vármegyében, 404 kath., 13 zsidó lakos. Az ikervári uradalomhoz tartozik.

Beje, magyar falu, Gómör vármegyében, felülről Otrokocs, alulról Oldalfala helységekkel szomszédos, síkságon a Turóc zize mellett fekszik. A helységen keresztülmegy a Tornaljától Rimaszombat felé vivő országút; ékesíti ezen helységet Szentmiklósi Victor ur nagy kastélya, Csemniczki Pál, Dapsi Pál, Szathmári István és özv. Szathmári Józsefné uri lakhelyök. Van a reformatusoknak templomjuk. Számlál ezen helység 523 lelket. Van e helységben 11 urbéri telek, $20\frac{3}{8}$ majorsági, mindössze 167 hold erdő. Sok buzatermő szántófölddel, jó réttel s marhahizláló legelővel áldotta meg a természet ezen helységet. — Jó fekvésű 104 kapás szállóhegye meglehetősen bort ad a tulajdonos asztalára. A helység mellett folyó Turócz vizén van egy malma, alsó végin a helységnek pedig egy korcsmája. Ut. p. Tornalja.

Bék, puszta, Pest-Solt vármegyében, Fászshoz közel, 90 hold homokos de jó szántófölddel, és 109 hold lapályos kaszállóval. Birja a kalocsai érsek.

Béka, puszta, Csanád vármegyében, 173 katolikus lakossal, s dohánytermesztéssel. — Apátfalvához tartozik.

Békafalva, Krotendorf, horvát falu, Vas vmegyében, 84 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Rábakeresztur.

Békás, magyar falu, Veszprém vármegyében, 128 kath., 158 ref. lak. Határa róna; rétjei savanyu szénát teremnek. Találtak itt sok turfa, vagy gyeptőzeg, melly setét, gyakran szurok fekete színű, hamar meggyul, s a meleget sokáig tartja. F. u. a Békásy család. Ut. p. Pápa.

Békás-Megyer, lásd Megyer Pest v.

Békató, német falu, Vas vmegyében, a dobrai uradalomban. Ut. p. Radkersburg.

Bekecs, magyar-orsz falu, Zemplén vgyében, Szerencshez $\frac{1}{2}$ órányira: 312 r., 358 g. kath., 16 r., 20 zsidó lak. Szántóföldje 1780 hold, s elég termékeny; szénája igen jó; bort is termeszt, s ásványos vize, vendégfogadója és fordója van. F. u. gr. Andrásy.

Béke, magyar falu, Pozsony vgyében, Csőtörtökhöz 1 órányira, a pesti országot mellett 293 kath. lak., több urasági épületekkel, meglehetősen határral; rétje erdeje nincs. F. u. az eberhardi uradalom. Ut. p. Somorja.

Bekeháza, magyar falu, Zala vármegyében, 62 kath. lak. F. u. Csillagh familia. Ut. p. Egerszeg.

Bekény, kis puszta, Borsod vgyében, Sályhoz tartozik.

Békés, magyar m. v., Békés vármegyében Gyulához észak-nyugotra $2\frac{1}{4}$ mfdnyire, a Fekete- és Fehér-Körös vizek összefolyásánál, 16,135 lakossal, kik közt 1152 r. kath., 14,355 ref., 590 n. e. óhitű, 18 zsidó. Nevét vette első birtokosától Békéstől, melly név a n.-váradai regestrumban gyakran fordul elő. Hajdani vára a város északi részén állott az egyesült Fehér- és Fekete-Körös vizek egy tekerületében, de ezt

1595-ben a Maximilian és Báthory Zsigmond seregei, kiüzvén előbb a törököket, széljelhányatták. Most a helyén egy közlakos majorsága van, s a lakosoktól mind ez ideig kastélynak nevezetik. Egyébiránt Békés egy a legrégebb városaink közt, s ezelőtt szabad város, királyi szolgálatban lévő libertinusok lakhelye volt, a mint ezt régi pecsétje mutatja. 1561-ben királyi biztos által összeíratván, királyi jószágának tételik ki, s benne 256 porta találtatott. Most jobbágy város, csak egy erdőcske van még saját birtokában, s ez mindössze is régi szabadságának maradványa. — Nevezetes épületek benne : a r. kath. ref., n. e. óhitű szentegyházak, a vársháza, uraság kastélya s tisztjeinek házai, a vármegyei, katonatiszti, parochialis, és notarialis lakházak. Van itt továbbá mind a három főbb vallási felekezetnek tulajdonoskolója, tulajdon parochiája, még pedig a reformatusoknál 2 lelkipalásttorral, egy segéd pappal. Szinte találtatik itt egy patika, s mind a két Körösön egyegy erős tölgyfa-híd, s nagy vendégfogadó. — Határa lapályos; legelőjét a víz gyakran elönti, de szántóföldjei, mellyek a napnyugoti részen vannak, árvizeknek nincsenek kitéve. Földe fekete porhanyós agyag, még sok televennyel (humus) gazdagítva, itt-ott szikes és ingoványos földekkel változván. Lakosainak fő foglalatosságok a földmivelés, s nagy bőségben természetnek híres sikeres tisztabuzát, árpát, zabot, tengerit, sok zöldséget s dinnyét. Marháik, lovaik szépek, kétnyiretű birkákat is tenyésztenek, de hosszú gyapjas magyar juhokat felesébb számmal; a méhtenyésztést erősen üzik. Szőleje a városnak felesleges, s bőven adja a világos veres, de gyenge bort. A szőlőskertekben sok nemesített gyümölcsfákat láthatni, mellyek között

nevezetes Marjalaky Benjamin városi jegyzőnek drága gyümölcsfákkal beültetett kertje. — A földek szállásokra vannak felosztva. Halászata a Körös vizeiben nem megvetendő, s ugyan a Körösön hoznak az Erdőhátiak mindenféle szerszám- és tüzi fákat. Három országos vásárjai, különösen a szarvasmarhák miatt híresedtek el. F. u. gr. Wenkheim József, kinek itt kevés majorsága van, hanem a kigyósi pusztán szép épületekkel felruházott gazdaságot tart, s ugyan itt nemesített merinosokat, gyönyörű lovakat és szarvasmarhákat tenyésztet, kertészei pedig sok dohánnyt termesztenek. A pusztán keresztülmenő országot két oldalról beárkolva akáczfákkal van beültetve.

Beketta, magyar falu, Pozson vármegyében, E. Gelle filial. 83 kath. lak. F. u. több nemesek. Ut. p. Somorja.

Bekölcze, magyar falu, Heves vgyében, épen Borsod vgye szélén, úgy hogy egy része már oda esik, Egerhez északra 3 mfd. 542 kath., 2 evang., 5 zsidó lak. Van malma, szép makkos erdeje, jó rétje és földje. F. u. Draskóczy Sámuel.

Bél, oláh mezőváros, Bihar vármegyében, Váradhoz, mely ut. postája 7 mfd., erdő vidéken, 1367 lak., kik közt r. kath. 210, ref. 15, g. kath., 445, n. e. óhitű 697, zsidó 20, oláh ajku 1022, magyar 95, tót 130, cigány 120. Római és görög kath., és óhitű anyateplomok, sörház, pálinkaház, 3 lisztmalom. De legnagyobb nevezetessége üvegghutája, mellynek épületei közt legszebb a békasóitörő malom, és köszörösök lakja. Négy országos vására többnyire szarvasmarhával foglalatoskodik; hetivásárok pénteken tartatnak. Határa 5000 hold, mellyből urb. szántó és rét 600, majorsági 200, szőlő 20, erdő melly egyuttal legelő 4180 hold. A határ kis-

sebb része alacsony dombokon fekszik, a nagyobb rész vizes lapály. Ugyanis Arad vmgye felé foly a Töz vize, ettől beljebb a város felé a Vajbratina, és ezentúl a Meggyes patakok, mellyek kiöntései e lapályt gyakran meglátogatják. Erdejének vizez lapályai a sertéseknek kedves tanyát szolgáltatnak, s ezért mind a lakosok, mind a földesuraság a sertés-tenyésztést nagyban üzik. Az uraság 20 hold szőlejében, épen nem a legjobb bor terem. A városon kívül dél felé egy régi sánczczalkörülvev erőségnék nyomai láthatók, s a határban néha római pénz találtatik. A város feje egy 30 helységből álló uradalomnak, melly a váradi deák püspököt uralja.

Bél, vagy **Béel,** (Bielovec), magyar falu, Honth vgyében, Ipoly-Pásztóhoz $\frac{1}{4}$ mfd. 217 kath., 210 ref. Ref. filial. ekklezsia és iskola. Földjei, rétjei kövérek; bora jó; tölgyes erdeje derék. F. u. többen. Ut. post. Ipoly-Ság.

Bél, pusztá, Pozsony vmgyében, Nyárasd és Alistál közt.

Magyar-Bél, magyar helység, Pozson vgyében. Fekszik ut. p. Csek-lész és Szencz között, az országúttól nyugotra: 945 katholikus, 3 evang., 7 óhitű, 62 zsidó lak. Ékesíti a Góka uraság roppant várkastélya, mellyet hajdan gr. Csáky Imre cardinális építtetett, s honnan a keletre terjedő rónaságra igen gyönyörű és távoli kilátás esik. Van itt továbbá egy kath. paroch. templ.; tehenészet, 2-ik osztálybéli bortermő szőlőhegy, erdő, termékeny szántó föld, és sok gyümölcs, mellyet Pozsonba és Csallóközbe hordanak el. Cseresznyéjük különösen híres. F. u. Góka Miklós.

Német-Bél, magyar falu, Pozson vgyében, Magyarbélből 1 fertály járásra. Számlál 186 kath. lak.

Béla, Szepesi város, Szepes vár-

megyében, a Poprád bal partján, Lőcséhez 4, ut. p. Késmárkhoz 1 órányira: 433 kath., 2349 evang. német lakosokkal. Kath. és evang. anyateplom. Vendégfogadó. Fűrész- és lisztmalmok. Határa igen nagy és termékeny, különösen a Kárpáton zsiros legelővel bir, fejejrőpe sok lent termeszt, gyolcsot sző, s avval kereskedik; boroviczkája talán egész országban legjobb; hetivásárt pénteken tart; s hajdan borral, dohánnyal, vassal nevezetes kereskedést űzött Lengyelországba. A városhoz 300 lépésnyire van egy kénkőves ásványviz és fürdő. Alkotó részei: mész, kénkő és vas részecskék. Használ a csúz és kőszvény nyavalyában.

Béla, hegyek között fekvő tót falu, Abauj vgyében; Kassához 2 mfd. a szepesi országútban: 1044 kath. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Réz-bánya. Szántó földje kevés és sovány; erdeje, különösen fenyvese szép. F. u. Kassa városa.

Béla, magyar falu, Esztergom, az új rendezés szerint Komárom vmgyében, ut. p. Kőbölkút. Határa dombos völgyes és igen kellemes és elég termékeny. A lakosok birnak 176 második, 240 harmadik osztálybéli hold szántó földet, 162 h. rétet, 265 $\frac{1}{2}$ kapa szőlőt. Lakja 380 kath. Ékesíti a Zerdahelyi grófnő régi kastélya.

Béla, népes tót falu, Thuróc várme gyében, Sz. Mártontól keletre 1 mfd. 763 kath. lak., 1098 evang., 30 zsidó lak. Határa szép kiterjedésű, erdeje nagy s benne sok vad találtatik: legelője felette hasznos. Lakosai közt sok olajjal kereskedik Béla nevű patakja több fűrész- és lisztmalmokat hajt. F. u. a Blaticzai uradalom. Ut. p. Thuróc-Zsámbokrét.

Béla (Valaszka), tót falu, Nyitra vgyében, Trencsén vgye szélén. Lakja, az irtásokat is ide számlálva, 3103 kath., 10 zsidó. Van kath. paroch.

temploma, nagy erdeje, liszt- és fűrészmalma, sovány föld. F. u. b. Splényi, Rudnay sat. Ut. p. Privigyé.

Béla, tót falu, Trencsén vgyében, egy völgyben szélyel szórva. Lakja 2187 kath., 71 zsidó. Kath. paroch. templom. Fenyves erdejéből és juhtartásból él. F. u. gr. Pongrácz. Ut. p. Zsolna.

Béla, tót falu, Trencsén vgyében, Trencsénhez délre $\frac{1}{2}$ óra: 130 kath., 17 evang., 11 zsidó lak. Fekvése kies; erdeje, legelője elég. F. u. több közbirtokosok, kiknek itt ékes lakházaik vannak.

Cziroka-Béla, tót falu, Zemplén vgyében, Szinna fiókja 866 r., 53 g. kath., 40 zsidó lak., 515 hold szántófölddel, 2 malommal, erdővel. F. u. Péchy. Ut. p. Szobráncz.

Izbugya - Béla, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja, 8 r., 570 g. kath., 7 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal; 1251 h. szántófölddel. F. u. Szirmay, Dessewffy, Vladár, s m. Ut. p. Nagy-Mihály.

Uj-Béla, tót m. város, Szepes vgyében, Galliczia határszélén: 820 kath., 5 evang., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sovány föld. Roppant erdő. F. u. Szirmay. Ut. p. Kés-márk.

Bélabánya, (Dilln), kir. város, Honth vgyében, Selmeicz mellett. A 14-dik században Selmeiczhez tartozott, de később tőle elszakadt. Rudolf 1572-ben Selmeiczcel együtt királyi bányavárosnak tevő, de evvel majd ismét egyesült s jelenleg is egy tanács alatt áll, bár portája külön van. Kath. paroch. temploma régi épület. Számlál 1048 kath., 362 evang. — tót és német lakosokat; több érczuzó s aranyosó színeket.

Belác, német falu, Tolna vármegyében, 364 kath. lak., s közép termékenységű határral. F. u. gr. Festetics. Ut. p. Szekszárd.

Bélád (Kis), Male Beladics, tót falu, Bars vgyében, Nyitra vmgye szélén: 349 kath., 5 evang. lak. Kővér rétek. Juhtenyésztés. F. u. többben. Ut. p. Verebély.

Belánszko, puszta, Liptó vármegyében, Hibbe filial., 11 kath. 4 evang. lak. Vendégfogadó a szepesi szélén.

Belaradanova, puszta, Bács vármegyében, Kulával délre szomszédos 6224 hold határral, holdját 1100 □ ölével számítván. Ez mind majorsági birtoka a k. kincstárnak, s igen gazdag a föld.

Belatincz, vindustót m. város, Zala vármegyében, egy róna, termékeny, de áradásoknak kitett vidéken, 624 kath., 5 öhitű, 8 evang., 30 zsidó lak. — Van itt egy nagy várkastély, kath. paroch. templom, roppant magház. Feje egy uradalomnak, mellyhez 21 helység tartozik, s melly a megyében a legtermékenyebb vidéket foglalja el, s csupa vindustótok lakják. Birtokosa volt azelőtt a gr. Csáky, most pedig a Gyika nemes nemzetség, kinek mind a gazdálkodás jobb lábra való állításáért, mind a jobbágytelkek rendbeszedéséért, mind pedig magának a városnak szépítéséért sokat köszönhet ezen különben elhagyott vidék. Ut. p. A. Lendva.

Kis-Belebele, (Czimbrilovo), Nagy-Belebele, (Belebovo), 2 orosz falu, Beregh vmgyében, ut. p. Munkácshoz északra 1 mfd. a Viznicze patakja mellett. Az első 44, a második 75 g. kath. lakossal. Tölgyes, bikkes erdejök derék. F. u. gr. Schönborn.

Belecska, puszta, Tolna vgyében, Nagy-Székely mellett.

Beled, magyar falu, Sopron vármegyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár $1\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 758 kath., 1270 evang., 240 zsidó. Nevezetesebb épületei a kath. és evang. egyházak,

és gr. Eszterházy József laka. Határa 4700 hold, mellyből legelő 1300 h., rét 400 h., a többi szántóföld. Öntés-földe levén mindent megterem, de főleg csak gabona természetik. Állattenyésztés és mezeigazdaság jó karban vannak. Az urbériség a majorságinak felét teszi. Határában folyik a kis Rába, és mocsárja van egy a Linkó mocsár. Birtokosok: h. Eszterházy, gr. Cziráky Antal, gr. Eszterházy József, Végh Johanna, Sallay József, Kálóczy Dénes.

Alsó-Beled, (Unter-Bildein), német falu, Vas vmgyében, a Pinkavölgyében, 373 kath., 3 evang. lak., paroch. szentegyházzal, jó réttel és legelővel. F. u. Estei Ferencz modenai herczeg s a pornói urad. tartozik. Ut. p. Szombathely.

Felső-Beled, német falu, Vas vmgyében, 340 kath. lak., jó rétekkal. F. u. gr. Erdödy. Ut. p. Szombathely.

Beleg, magyar falu, Somogy vármegyében, 31 kath., 423 ref. lak., ref. anyaekklézsiával. F. u. Festetics Antal.

Beleháza, pusztla, Pozson vármegyében, az Alsó - Csallóközben, Amade és Sipos-Karcsa közt. Ut. p. Somorja.

Belejócz, orosz falu, Sáros vármegyében, a zborói uradalomban, 349 g. kath. lak. Ut. p. Orlik.

Belény, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Rimaszombathoz $\frac{1}{2}$ mfd. 2. kath., 174 ref. lak. Gabonája, szénája, gyümölcs-cse, fája elég. F. u. a Fáy nemzet-ség.

Belényes, magyar-oláh m. város, Bihar vmgyében, Váradtól délre 5 mfdnyire, egy igen bájoló vidéken, mellyet regényes termékeny völgyének tágasága, s a Fekete-Körössel, mellynek jobb partján fekszik, minden oldalról egyesülő csörgedező patakok, még kellemesbbé tesznek. Népes-

sége 2273, kik közt 371 r. k., 722 g. k., 536 n.e. óhitű, 7 ágostai, 554 ref., 83 zsidó. Utszái meg lehetős egyenesek; ketteje csinos is. Van itt mind az egyesült, mind a nem egyesült óhitűeknek diszes anyatemplomuk, egy róm. kath. kisebb, s egy reform. anyaszentegyház, 4 elemi tanoda. Ezelőtt a járásbeli főszolgabíró csinos laka, közel hozzá a Vulkán Sámuel váradi görög püspök által alapított gymnasium, mellyben a szegényebb tanulók kenyeret is kapnak. Szép uradalmi udvarház is van itt tömlöczökkel, s a város északi szélén egy hajdan nagyobb szerű épület romjai láthatók; egy része az ezen romhoz közellevő s már beletelepitett földnek Paterásznak, (hihetőleg a szerzetesekről) nevezetik. Elég termékeny szántó és kaszálló van $2258\frac{3}{4}$ hold, szőlőhegy $502\frac{1}{4}$, legelő $1213\frac{3}{4}$ h., erdő 1035; földesuraság majorsága $976\frac{3}{4}$ hold; s így az egész kiterjedés 5986 hold. Bora középszerű; ellenben az egész megyében itt talán legszebb gyümölcsöket kaphatni minden fajból. Kézművesei közt a kordoványt és szattyánt készítő, s a hires gyertyát mártók figyelemre méltók. Hetivásárokat csötörtökön tart, országosvásárra pedig 4 van, mellyek szarvasmarhára (az ősi kecskékre is) nézve hirsek. A város feje egy nagy uradalomnak, mellyet a váradi görög kath. püspök bír.

Kis-Belényes, vagy Bein-soll, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez keletre $1\frac{1}{2}$ mfd., róna helyen, 426 nem. egyesült óhitű lak., anyatemplommal. Sovány agyagos határán van urb. szántó 200, rét 100, legelő 150, majorsági erdő 400 hold. Sok szilva; juhot és kecskét tart. Birja a váradi görög püspök.

Belényes-Látur, lásd Látur.
Belényes-Örvényes, lásd Örvényes.

Belényes - Szelistye, lásd Szelistye.

Belényes-Ujlak, lásd ezt: Ujlak.

Belezná, magyar-horvát falu, Somogy vmegyében, 782 kath., 40 evang., 21 zsidó lak. Sok erdő. Bor-termesztés. F. u. Horváth és Domaniczky; különösen a gr. Beleznayaknak nemzetségi jószágá. volt. Ut. p. Iharos-Berény.

Belezseny, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 1 mf., egyenes téren, 336 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Van urb. szántó 64, rét 48, majorsági erdő 64. Sok gyümölcs. Van egy pataka. Birja a váradi görög püspök.

Bélfenyér, magyar falu, Bihar vgyében, az Erdőháton, lapályos helyen, 1375 r. kath. lak., kik igen szorgalmas emberek, szép szarvasmarhát nevelnek, s nagy részben kerékgyártók. Van lapos de árviz járta igen termékeny szántófölde 450 h., rélje 200 h., hátsabb, soványabb föld 100 hold, tölgyes erdő 300 h., legelő 100 hold. Folyóvize nincs, hanem van 3 ere, melyeket a Fekete-Körös, s a dombroiczai havasokról leömlő vizek nevelnek, s gyakran kiáradnak. Van itt szép, órával ékesített róm. katolikus templom, plébánia, jegyzőlak. Birja a váradi deák püspök.

Belincez, tót falu, Nyitra vármegyében, a Nyitra mellett: 92 kath., 15 zsidó lak. F. u. Divéky, Batthyáni, Szluka, sat. Ut. postája Nagy-Tapolcsán.

Belle, pusztá, Pozson vármegyében, Alistál filial. 40 kath. Lásd Bél.

Bellegh, tót falu, Bars vármegyében, Füss filial. 247 katolikus lakos. Határa olyan mint a Baracskaé. Ut. p. Vcrebély.

Bellejócz, orosz falu, Sáros

vármegyében, a makoviczi uradalomban. F. Orlikhoz északra $1\frac{1}{2}$ órányira: 2 r., 193 g. kath., 6 zsidó lakos.

Bellesz, (Blesovicz), tót falu, Nyitra vgyében, Bajnaához $\frac{1}{2}$ órányira: 152 kath., 50 evang., 12 zsidó lak. F. u. gr. Berényi, s mások. Ut. p. Nagy-Tapolcsán.

Bellofincz, oláh falu, Temes vármegyében, a Maros mellett, Lip-pához 3 mfd. 558 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa hegyes völgyes és csak 3-dik osztálybeli. Ebből van majorsági szántóföld 38 h., rét 176 h. 1090 □ öl, legelő 106 h. s 840 □ öl, házhely 7 h., szorgalomföld 12 h., 2797 hold s 988 □ öl erdő, 6 hold szabad föld; urbéri szántó 519 h., rét 282 hold, legelő 113 h., házhely 164 h., szorgalomföld 31 h., 173 h. haszonvehetlen, 144 h. szabadföld. Birja gr. Latour Tódor hadgyeminister örök.

Bellovesza, orosz falu, Sáros vármegyében, Bártfához kelete egy mfd. 8 r., 564 g. kath., 25 zsidó lak. Határa elég termékeny. F. u. többen. Van gör. kath. anyatemplom.

Bellus, tót mező-város, Trencsén vármegyében, közel a Vágh bal partjához: 2116 kath., 6 zsidó lak., kik többnyire mesteremberek és fazekasok. Találtak itt kath. paroch. templom, urasági kastély, és nagy majorság; több ser- és palinka-főző ház, téglavető hely, és a várostól $\frac{1}{2}$ órányira egy lágymeleg kénköves forrás, mely azonban kenderásztásra használtatik. Határja részint hegyes, részint termékeny térség; legelője, rélje jó; fája elég. 1827-ben 28-dik septemberben 115 ház és a kath. templom tornya s fedele elögett. F. u. gr. Königségg. Ut. postája Trencsén.

Bélték, magyarosodni kezdő német mezőváros, Szathmár vármegye-

gyében, Szathmárhoz délre 4 mfdnyire: 1186 r., 38 g. kath. 22 ref., 6 zsidó lak., r. kath. anyatemplommal. Határa mind a három nyomásban termékeny; rétjei jók; erdeje mind fajzásra, mind épületre nagyon használható, szőlje kedves bort terem, s pinczéi híresek. Hajdan két magvaszakadt jeles nemzetségek, u. m. a Zudarak és Drágfiaak birtoka és lakhelye volt. 1681. várának felépítése határozatolt az országgyűlésen. 1778 gr. Károlyi Antal, a várost, s a hozzá tartozó uradalmat, melly Sándorfalva, Szakas, Felső-Alsó-Középmomoród és Dobra helységekből áll, királyi adományban nyerte, s most is a gr. Károlyi házat uralja.

Nyir-Bétek, magyar falu, Szabolcs vármegyében, ut. p. Báthorhoz délre 1 mfdnyire: 475 r., 1009 g. kath., 4 ref., 17 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, domboz és homokos határral, szép erdővel, 22 második osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. a Kállay nemzetség.

Beluja, tót falu, Honth egyében Selmechhez $1\frac{1}{2}$ mfd. 89 kath., 578 evang. lak., kik kapós cserépedényeket csinálnak, s patakjokban rákot fognak. Evang. templom. F. u. h. Coburg. Ut. p. Selmech.

Belvárd, magyar-horvát falu, Baranya vármegyében, ut. p. Pécestől $2\frac{1}{4}$ órányira, domboldalban. Lakja 410 református, 379 r. kath., reform. templommal. Határa termékeny volna, ha jobban miveltetnék; bir $5\frac{1}{6}$ egész urbéri telket. Birja gróf Batthyáni Iván.

Bély, magyar-orosz falu, Zemplén vármegyében, 301 r., 332 g. kath., 17 ref., 30 zsidó lak., szép kastélyal és angol kerttel, 417 hold szántófölddel, sok réttel és legelővel. F. u. b. Sennyei. Utolsó postája Ujhely.

Bélye, magyar-német falu, Baranya vármegyében, Eszéktől 1 órányira a Moravicza vize mellett, 542 kath., 6. evang., 625 ref., lakossal, kath. és ref. anyaszentegyházzal. Utczái egyenesek; házai csinosok; ékesítik az Eugen herczegtől épített fellegvár, s más urasági épületek. Lakosai földmivelésből, marhatartásból; halászatból, kézművességből élnek: fejes káposztájok híres. Szép és nagy erdő. Ezen helység feje egy 15 □ mfdre terjedő nagy uradalomnak, mellyet ezelőtt Albert királyi herczeg, most pedig Károly austriai főherczeg örökösei birnak. Az egész 6 kerületre osztatik. Az elsőhöz tartoznak: Bélye, Kopács, Darócz, Eugeniusfalva, Laskafalu helységek, a mitvári és kohári pusztákkal s vendégfogadókkal. A másodikhoz: Vörösmarthi, Keő-, és Herczeg-Szölös, Sepse, Czuzsa, Batina. A harmadikhoz: Darázs, Marok, Izsép, Bodolya, Dalyok; a csibogári korcsma és vámház. 4-ikhez: Nyárad, Máj, Szabár, Udvar; 5-dikhez: Villány, Lipova, Sáro, Szent-Márton. 6-ikhez: Baranyavár, Monostor, Lucs, Sz.-István, Bán, Kisfalu helységek; Haranya, Lajka, Henye, Gösa, Lipovicza majorságok. — Ezen uradalom szinte arról nevezetes, miről a dárdai; t. i., hogy itt véghetetlen kiterjedésű mocsári kiszáritattak s mivelhetők tétettek.

Bene, magyar falu, Beregh egyében, a Borsova mellett, ut. p. Beregszászhoz $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 60 r. kath., 324 ref., 13 g. kath., 10 zsidó lak. Ref. szentegyház. Szántóföldei szorgalmatos miveltés mellett gazdagon fizetnek; szőlőhegye igen jó bort terem; fája, legelője clég; kőbányája híres malomköveket szolgáltat. F. u. gr. Károlyi, Pogány, Rátónyi, Mezcárszky, Vásárhelyi, Gerzon.

Bene, pusztá, Heves vármé-

gyében, Gyöngyös városa birja: 180 kath. lak.

Benedekfalva, (Benedikova), tót falu, Liptó vgyében, 24 kath. 345 evang. lak. Földe zabot, rozstot, árpát, lent terem; nevezetes savanyviz-forrással, melly a helységen kívül a kertek közt fakad; a vizellet nagyon hajtja, a vért s nedveket tisztítja; azért foganattal használtatik a melancholiában, máj- és lépdaganaatokban, szorulásokban, bőrnyalvályokban sat. F. u. Detrich, Kissely, Luby. Ut. p. Okolicsna.

Benedika, (Benedikuwcz), orosz falu, Beregh vármegyében, közel Ungh vmegyéhez: 4 r. katolikus, 413 g. kath., 12 zsidó lak. Határa részint hegyes, részint lapály s elég termékeny. F. u. többen. Ut. p. Szerednye.

Benedikócz, orosz falu, Sáros vgyében, Kurimához keletre egy órányira: 12 r., 481 g. kath., 12 zsidó lak. Gör. anyatemplom. F. u. gróf Erdődy, gr. Szirmay. Utolsó postája Bártfa.

Benedikov, tót falu, Árva vármegyében, 366 katolikus lak. 14 sessió. F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Benetine, (Benyatine), orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szobránczhoz nyugot-északra 2 mfdnyire: 2 r., 245 g. kath., 29 zsidó lak. Hegyes, sovány határ. Szép erdő. Fűrészs és más malmok. F. u. Viczmándy és a Fekete örökösök.

Benge, shokacz falu, Baranya vármegyében, 394 kath., 2 óhitű lak., jó marhatartással. F. u. Károly főhg. örökösei.

Bengusháza, (Benusovec), tót falu Liptó vgyében, 129 kath., 51 evang. lak. F. u. Nemesányi, Féja, Matyasovszky.

Benicz, tót falu, Thurócz vármegyében, a Thurócz vize jobb

partján s a Posonyi országutban, Sz.-Mártontól délre 1 és $\frac{1}{2}$ mfd. 155 katolikus, 26 evangélikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsám-bokrét.

Benicze, tót falu, Liptó vármegyében, 19 kath., 67 evang. lak., egy magas tetőn. F. u. Beniczky. Ut. p. Berthelenfalva.

Benk, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza partján, Beregh vmegye szélén: 2. r., 3 g. kath., 251 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $4\frac{7}{8}$ harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel, erdővel. F. u. gr. Vay Ábrahám. Ut. p. Vásáros-Namény.

Benke, puszta, Bihar vgyében, Bihar mellett, 1800 holdnyi róna gazdag határral. Birja a váradi deák püspök.

Benkelháza, magyar falu Vas vgyében, 48 kath. lak. F. u. gr. Festetics Imre, Jósa Rudolf. Ut. postája Kőszeg.

Benkócz, tót falu, Zemplén vgyében, Matyasócz fiókja, 381 r., 57 g. kath., 11 zsidó lak., 673 hold szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy, gróf Forgács, Bideskúthy. Ut. p. Nagy-Mihály.

Bentze, puszta, Zala vármegyében, Paisszeg, Győrökháza, P.-Apáti közt.

Kis-Bény, magyar falu, Esztergom, az újabb rendezés szerint Komárom vgyében, emelkedett helyen a Garan jobb partján, ut. p. Kémén. I. Lakja 200 kath. Földje 1-ső osztálybeli; bora kevés. Volt itt hajdan a praemonstrati szerzeteseknek egy monostoruk, és apátságuk, mellyhez 3 szentegyház tartozott, ezek közül kettőt a zárdával együtt a törökök elpusztítottak; egy 1724-ben kijavítván, most is megvan. Amade István e falut e templomnak ajánlékozta, s azt most is birja, az illető

kéméndi plébános, hova a falu mint fiók tartozik. A lakosok birnak 229 hold második osztálybeli szántóföldet, 59 h. rétet, 43 $\frac{1}{2}$ kapa szőlőt.

Nagy-Bény, magyar falu, Kis-Bénynyel összefüggésben, szinte Esztergom, vagy most Komárom vmgyében. Róna határa első osztálybeli. A lakosok birnak 1298 hold szántóföldet, 472 h. rétet, 230 kapa szőlőt. Birja hg. Pálffy, s a bátorkeszi urad. tartozik. Mind a két Bényt háromszoros sáncz veszi körül, de ki hányatla, nem tudhatni. 1683-ban a segéd lengyel seregek e falut is elpusztították.

Benya, vagy **Béna**, magyar falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Fülekhöz $\frac{3}{4}$ órányira: 428 kath. lak. Határa részint róna, részint dombos és igen termékeny. F. u. többen.

Bénye, tót falu, Pest-Pilis vármegyében, a monori kerületben, Pesthez keletre 4 mfd. 2884 lak., kik többnyire ágostaiak, anyaegyházzal. Van itt több csinos urilak, termékeny szántóföld, szőlő, erdő. Birja $\frac{1}{2}$ Patay, $\frac{1}{2}$ Szepessy családbeliek.

Erdő-Bénye, magyar mezőváros, Zemplén vgyében, egy körös-körül hegyekkel kerített szép rónaságon: 1451 kath., 89 evang., 1314 ref., 6 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemlom. Szép urasági lakház. Synagóga. Szőlőhegye a Hegyaljához tartozik, s igen jó bort terem. Az uraság pinceszéje egész Hegyalján legnagyobbnak tartatik s hajdan a Rákócziaké volt. Gyümölcse, különösen szilvája sok, s aszalva messzi elhordják. Továbbá van itt egy fürdő-intézet, s számos ásvány-források közt egy timsós tartalmú, melly szemfájás ellen igen fogyanatosnak ítéltetik. Szántóföldje 559 hold; réteket csak a hegytetőkön bir. F. u. a Szirmay nemzetség majorátusa.

Legyes-Bénye, magyar falu, Zemplén vgyében, közel Bekecshez: 337 r., 262 g. kath., 453 ref., 40 zsidó lak., ref. anyatemlom. Szántóföldje 2089 hold, s minden gabonát jól megterem. Rétje, legelője elég és hasznos. F. u. a gr. Aspremont örökösök, Patay, Dessewffy, Vay, Püspöki, s m. Ut. p. Tálya.

Benyese, oláh falu, Bihar vármegyében, a hegyek közt, a váradi deák püspök béli uradalmában, 200 n. egy. óhitű lak., s anyatemlommal. Földe kevés javításra termékeny; lakosai len és tökmagból olajat készíten, evvel s üvegekkel kereskednek.

Benyik, **Benyakovcze**, tót falu, Abauj vmgyében, a Tarcza jobb partján, Kassához 2 mfd. 131 kath., 245 evang., 58 ref., 10 zsidó lak. Van vendégfogadója, kövér rétjei és szép erdeje. F. u. Kelcz, Bónis István.

Benyikháza, kis tót falu, Liptó vgyében, Kis-Bobróc mellett, ut. p. Berthelenfalva.

Benyov, vagy **Urbanov**, tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partja mellett: 99 kath., 5 evang., 4 zsidó lak., kicsiny de termékeny határral. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Benyus, tót falu, Zolyom vgyében, a Garan jobb partján Beszterczéhez keletre 7 $\frac{1}{2}$ órányira: 341 kath. lak. Kath. paroch. templom. Savanyúviz. Gyönyörű erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Benyusháza, kis tót falu, Liptó vmgyében, Tarnócz és Szelnicze közt.

Beodra, rácz-német-magyar m. város, Torontál vmgyében, Nagy-Becserekhez északra 6 órányira: 970 kath., 4 evang., 6 ref., 1808 n. e. óhitű, 50 zsidó lak., kath. és óhitű anyatemlomokkal, szép urasági épületekkel s pompás istállóval, postatisztséggel, gazdag buzatermő határ-

ral, 103³/₈ egész urbéri telekkel. F. u. Beodrai Karácsonyi Lajos és László.

Bér, tót falu, Nógrád vmgyében, hegyek és kösziklák közt: 34 kath., 640 evang., 12 zsidó lak. Evang. anyateplom. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Hatvan.

Nagy-Bér, pusztá, Komárom az uj rend.sz. Esztergom vgyében, Kisbértől $\frac{1}{2}$ mfd.; északról Kisbér, Kethely; keletről Sárkány; délről Hánta; nyugotról ugyanez és Kisbér által körülvéve. Földe mind majorsági és összesen 2566 h. és 770 □ öre terjed, ebből 31 h. 600 □ öl szántóföld, 50 h. 833 □ öl rét, 2482 hold 750 □ öl erdő, 1 h. 943 □ öl belső telek; földé homokos s rajta évenként 10—15 holdnyi dohány természetik, mely a vékihez hasonló kedvesizü és nagyon kerestetik. Erdeje szép, tölgy-, gyertyán-, nyír-, köris-, főkép pedig cserfából áll, benne özek is tanynáznak. A dohánykertészséggel van 42 r. kath. lakosa. A kishéri uradalomhoz tartozik s régi viszontagságai avval megegyeznek.

Bér-Kis, lásd Kisbér.

Bérecz, pusztá, Zemplén vmgyében, Szilvás-Ujfalu fiókja, 16 lak.

Berczel, német-magyar falu, Pest-Solt vgyében, a szolnoki vasut mentiben, Czeglédhez nyugotra 1 óra, 1642 kath. lak., paroch. templommal, nagy vendégfogadóval. Határa a czeglédiből hasított ki, s minőségét illetőleg avval megegyezik. Birja a religiói kincstár.

Berczel, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza partján, ut. post. Tokajtól keletre 2 mfd. Határa 3000 hold, melyből 1000 hold szántó, rét 800 h., legelő 80 h., vizállás 1020 hold. Földe iszapos fekete homok, mely mindent jól terem. Lakja 964 ref., 204 római, 44 görög kath., 203 zsidó, ref. anyateplommal. Van itt 8 fakereskedő zsidó, 18 csapászék, mely-

nélfogva a berczeli kis nemesek nem épen jó hirben állottak erkölcsiségre nézve; egy szeszgyár, Könerling János, Csoma Sándor, Csoma Lászlónak derék lakházuk. A szántóföldek közt ezelőtt sóstavak is voltak, melyekből széksó sepetetett, s illy gyár is vala itt, de már elpusztult. Birják a jászói prépost és még számos közbirtokosok.

Berczel, magyar falu, Nógrád vgyében, 1323 kath., 109 evang., 67 zsidó lak. Kath. paroch. temploma egy magas hegyen épült. Határa nagy, de hegyes, völgyes; azonban mind földé, mind réte elég; szőleje pedig igen sok. F. u. a váczai káptalan, Berczely, Baloghi, Hamar, Balczer, s m. t. Ut. p. Rétság.

Berdárka, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben. a Radzim hegy oldalán s tövében, Dopschinához két órányira: 5 kath., 195 ev. lak., kik igen szorgalmatosak; szép gyümölcsöseik lévén, gyümölcsössel a Szepességre élénk kereskedést folytatnak, sőt hozván onnan vissza. — Egyébíránt mind földjük, mind réjtük kevés, s nagyrészt ezek is hegyoldalban vannak; erdejük szinte felette kicsiny. A csetneki urad. tartozik. Ut. p. Rónyó.

Bere, magyar falu, Szathmár vármegyében, Csomaköz szomszédságában: 60 r. 53 g. kath., 720 ref., 30 zsidó lak., ref. anyateplommal. Szántóföldjei kevesek, rétjei nincsenek; szőleje van. F. u. számos nemesek. Ut. p. Nagy-Károly 1 óra.

Bere, pusztá, Márkó és Bánd közt Veszprém vgyében.

Aisó-Bereczki, magyar falu, Zemplén vgyében, a Bodrog bal partján: 70 r., 19 g. kath., 5 evang., 318 ref., 10 zsidó lak., ref. templommal, 382 hold szántófölddel, nagy tölgyes erdővel. F. u. többen. Ut. p. Ujhely.

Felső-Bereczki, magyar fa-

lu, Zemplén vmgyében, a Bodrog bal partján: 78 r., 40 g. kath., 204 ref., 11 zsidó lak., ref. templommal, 127 hold szántófölddel. F. u. többen.

Beregh, magyar m.város, Beregh vgyében, Munkácshoz délre 3½ mfdnyire: 5 r. kath., 7 g. kath., 1575 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Határa első osztálybeli; földje sok és termékeny; fája tűzre, épületre elég; legelője, szőlőhegye, gyümölcsös-kertjei jók; erdeje makkot is bőven ad. F. u. g. Schönborn. Ut. p. Beregszász.

Bereg - Böszörmény, lásd Böszörmény.

Béreg, dalmát falu, Bács vármegyében, a Dunának egy ága mellett, ut. p. Bezdánhoz 1 mfd., 2400 r. kath. lak., paroch. templommal. Lakosai sok tüzes vérű lovakat tenyésztenek, és sok halat fognak. Határa első osztálybeli, s 1100 □ ölével 8228 hold, mellyből 74 telek után urbéri szántó 2433, rét 1749, jó legelő 383, mocsáros legelő 496, szőlő 117, uradalmi szántó és rét 71, makkos erdő 943, lágyfaerdő 756, nádas 757, tavak 351, utak 172 hold. Birja a kamara.

Bereg, puszta, Heves vgyében, Sirok és Recks közt.

Beregócz, orosz falu, Beregh várm., F. Vereczkéhez ¼ órányira: 89 g.kath., 5 zsidó lak. Földe felette sovány és köves; fája is szűken. F. u. gr. Schönborn.

Beregszász, magyar m.város, Beregh vgyében, Munkácshoz délre 4 mfdnyire, a lassan folyó Vérke vize mellett: 617 r., 186 g. kath., 6 evang., 2175 ref., 200 zsidó lak. Római és görög kath., reform. anyaszentegyházak. Synagóga. Vármegyeház. Szegényekháza. Lakosai hajdan szászok voltak, s a helység Lompertházának is nevezetelt: most mindnyájan magyarok, kevés magyarul is tudó németekkel, tótokkal, oroszokkal keverve. — Szántóföldei mindenféle gabonát, főzelé-

ket gazdagon teremnek; legelője nagy; fája mind tűzre, mind épületre elég; rétjei kétszer kaszálhatók; nagy kiterjedésű szőlőhegye híres bort terem, aszút is csinálnak; végre kőbányája kapós köveket szolgáltat; sőt régenten határában aranybányákat is miveltek. 1552-ben nevezetes zsinatot tartottak itt a reformátusok. Ugyanis ekkor erősített meg az elébbeni zsinatoknak vallástétele az Úr-Vacsorájára nézve; a fülbegyónás eltöröltetett, s helyette a közönséges helyen való vallástétel állapítotott meg; megparancsoltatott, hogy az oltárok lerontassanak, s újak többé ne építsenek, s más több ilyenek. — Igen siralmas volt Beregszászra az 1616-ik esztendő. Tudjuk nevezetesen, hogy II-ik Rákóczy György, a híres vitéz, Svékus király Gusztáv Károly segítségére válogatott sereggel indult ki a lengyelek ellen, de reménytelen rosz sikerrel. Hogy tehát ezen jó szomszédai szivességet a lengyelek is viszonozzák: Lubomirszky vezérük alatt beütöttek Magyarországra; Munkács vidékét elpusztították, Beregszászon a kétségbe-esett és templomkerítésébe szaladt lakosokat irgalmatlanul felkoncizolták; a templomot s a várost felégették; ezt irván a falakra: „Vice pro vice reddo tibi bone vicine.“ F. u. gr. Schönborn. Van itt helyben postahivatal és váltás Vásáros-Namény, Munkács és Tisza-Ujlak közt.

Beregszeg, tót falu, Nyitra vgyében, Ujvároska mellett; ut. post. Galgócz, gr. Erdődy Józsefnő birtoka.

Beregszó, oláh falu, Temes v., Temesvárhoz nyugotra 1½ mfdnyire, a Beregszó patak mellett, rónaságon. Lakja 1853 lélek, kik közt oláh n.e. óhitű 1609, szerb óhitű 217, r. kath. 22, zsidó 5. Óhitű anyaegyházak. Róna határa néhol lapályos salétromos, de nagyobb részben első osztálybeli gaz-

dag termékenységu, mely gyönyörű tisztabuzát és sok kukoriczát terem. Kiterjed 8301 holdra 420 □ öltre. — Ebből urbéri szántó 3130 h., rét 1164 h., legelő 1017 h., szorgalomkert 174 h., házhely 381 h., egyházi és iskolai földek szántó 72, rét 22, legelő 9, házhely 5, temető 6; majorsági szántó 794 h. 820 □ öl, rét 884 h. 550 □ öl, legelő 170, szőlő 3, erdő 32 hold 1510 □ öl, udvartelek 10 h., utak 10 h. Vizei a Beregszó és Csurja patakok.

Berek-Kap, lásd Kap-Berek.

Kis-Berek, pusztá, Szolnok vgyében, Dévaványa mellett: 29 k., 13 ref. lak.

Száraz-Berek, magyar falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz északra 2 órányira: 196 g. kath., 351 ref., 14 r. kath., 32 zsidó lak. ref. és g. kath. anyatemplommal. Határa magas helyen fekszik, s részint homokos, de inkább agyagos, mely nehéz művelésű; kaszállója a ligeten és égereken; van erdeje is, és kevés uralági szőlőskert. F. u. Kovács Sándor, Nagy Ignác, Szirmay Lajos, Mándy Péter, s m. t.

Tisza-Berek, magyar falu, Szathmár vgyében, 63 r., 18 g. kath., 384 ref. lak., ref. anyatemplommal. Szántó mezeje dombos, homokos, kaszállója bőséges; nevezetes tölgyes és égres erdeje, hol 10 öles égerfák nőnek. F. u. Rhédey Ferencz. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Berekalja, pusztá, Abauj vgyében, Petri fiókja, 32 katolikus, 7 zsidó lak.

Berekalja és Tompaháza, két egymás mellett fekvő magyar falu, Sopron vgyében, a Répce mellékén, Sopronhoz délre 5½ mfd, 58 kath., 283 evang. lak. A két helység határa 726 hold, melyből 450 h. szántó föld, 230 h. rét. Földe

részint fekete agyag, részint kövences; réttei zsirosak. Több nemések birják.

Berekalja, pusztá, Tolna vgyében Bonyhád mellett.

Berekutcza, oláh falu, Temes vgyében, a Berzava mellett, ut. p. Delta. Van 300 n. e. óhitű lak., 14³/₈ urb. telke, s igen gazdag határa. Birja a kamara.

Berement, rác-zshokacz-magyar-német falu, Baranya vgyében, 644 kath., 370 óhitű, 250 ref., 30 zsidó lak., kath. és óhitű anyatemplommal. A reformátusok a nagyfalusi anyaekklézsiához tartoznak. Gazdag határa mindennel bővölködik; bort termeszt; marhát nevel; rendes vágásokra osztott erdeje szép; kiszáritott posványosságai helyén kövér réteket bir. Azon hegyben, mellynek tövében a helység épült, márvány töretik, mellyből jó meszet égetnek. A dárdai urad. tartozik.

Berencs, magyar falu, Abauj vgyében, Aszalóhoz 1½ órányira: 111 r. kath., 20 g. kath., 5 evang., 132 ref., 13 zsidó lak. Ref. szentegyház. F. u. Putnok y s m. t. -Ut. p. Forró.

Berencs, m. v., Nyitra vgyében, a Nyitra jobb partján; Nyitrától délre 2 órányira: 713 kath. lakos, kath. paroch. templom. Határa első osztálybeli, s igen termékeny; réttei kétszer kaszálhatók; erdeje s szőlő-hegye elég; jövedelmes vizimalom a Nyitra vizén. F. u. a nyitrai káptalan.

Berencs, magyar falu, Szabolcs vgyében, K.-Várdához nyugot-délre egy órányira: 31 r., 5 g. kath., 315 ref. 5 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 3 harmadik osztálybeli egész jobbágytelekkel. F. u. h. Eszterházy, gr. Vay, b. Vay, Bay, Farkas, Erős, Fejér, Majos, Palaticz, Szentmar-

jai, Szerencsy, Szögyényi. Ut. p. Vásáros-Namény.

Berencs, puszta vár, Nyitca vgyében, lásd: Szobolisztot.

Berencze, oláh falu, Szathmár vgyében, a Szamos mellett, Szathmárhoz 2 órányira, 5 r. kath., 8 ref., 497 g. kath. lak., s anyateplommal. Határa 2300 hold, melyből 900 h. szántó, 550 h. kaszálló, vízmeder, porond, s haszonvetetlen mocsár 350 h., legelő 600 hold. Urbériség 378 hold. Földét nagyobb részt a Szamos iszapolja, s ez olly kövér, hogy búzát sem lehet benne termeszteni, hanem csak tengerit minden évben. Rétfjei igen jó és sok szónát és sarjut adnak, s ezeket a lakosok gyümölcs-fákkal tiltetik be, melyek l a n k á k n a k neveztetnek. A határt a Szamos hasítja, mely az iszapolási haszonért temérdek károkat is okoz, s a Szinyér patak itt szakad bele; ezenkívül vannak számos holt Szamosok, crek, lápok, stb. Nagy részét bírja a Berenczei Kovács család; ezenkívül egyes telkeket gr. Rhédey Ádám, gróf Teleki Sámuel, b. Weselényi, b. Vécsey Miklós, Darvay, Bagosy, és Boros családok.

Berend, magyar-oláh falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 1 órányira, határa a Szamos által kettéhasítva, 200 g. kath., 172 ref. lak.—Határa 1300 hold, melyből 800 h. szántó, 300 h. rét, 200 h. haszonvetetlen vízmeder és mocsár. Urbériség 194 hold, a többi majorság.—Földe a Lankán, vagyis a Szamos által iszapolt térségen buja kövér, mely csak tengerit és burgonyát terem; rétfjei igen sok és hizékony szénát adnak, s azért szép szarvasmarha nevededik itt. Gyümölcsöse, szilvása nagy terjedelmű. A Szamoson kívül van itt holt Szamos is, mely nagy szárazságban sem apad ki. Egy régi templom romjai a Szamos partján je-

lenben is láthatók. Birtokosok: Darvay Ferencz, Csabay Antal, Elek és Károly ivadékai, Darvay Klára, Benkő Pál, Horváth Lászlóné, Bószörményi Antal, Cseh Ferencz, Nagy Lázár, Kacsó Farkasné, Pap György, Uray Zsigmond, Boros János, Dersy Imre, Osváth József, Kereskényi József, Szilágyi Ádám, Prajdi János, Jakó Pál.

Berénd, magyar-német falu, Veszprém vgyében, Tosok mellett, 555 kath. lak., paroch. szentegyházal, sovány határral, derék erdővel. F. u. a zirczi apátság. Ut. p. Devecser.

Berend, oláh-magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz egy órányira: 14 r., 143 g. kath. 48 ref., 15 zsidó lak., kik többnyire gelyvások. Földje bőven terem búzát és tengerit, kivált a Szamos mellékén; rétfjei kétszer kaszálhatók; fája kevés. F. u. Csabay Antal, Gáspár János, özv. Virágné, a Pogány örökösök. Nagy és Pap nemzetség.

Kis-Berend; puszta, Somogy vármegyében, Berencze mellett.

Berendia, oláh falu, Arad vgyében, Fejér-Körös mellékén: 56 kath., 437 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határa ennek is hegyes; erdeje, szilvája elég.

Berente, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $1\frac{3}{16}$; u. p. Kazincztól $\frac{3}{16}$ állomásra, egy szűk völgyben. Szomszédai Alacska, Harnác, Dusnok, Szent-Péter. Határkiterjedése hiteles földmérés szerint 2108 hold 537 □ öl; belsőség 33 h. 310 öl, szántóföld 757 h. 693 öl, kaszáló 303 h. 1086 öl, füzes 11 h. 164 öl, erdő 720 h. 122 öl, szilvás 43 h. 932 öl, szőlő 143 h. 660 öl, pinczehely 2 h. 821 öl, elhagyatott hely 8 h. 492 öl, közhasználat alatt 40 h. 990 öl, terméketlen helyek

39 h. 378 öf. Szántóföldei jó mine-műségű fekete fővenyes vgyületűek, sikon terülnek, sikeres buzát teremnek, e felett szőlőhegye is első osztálybeli borral szolgál és a földművelés nemcsak a házi szükségét elégíti ki, sőt termékeiből kereskedésre is juttat. A lakosok az állattenyésztéssel is foglalatoskodnak, s igavonó s szarvasmarhákon kívül, legelőjük szép számú juhokat táplál, mindamellett azonban a gazdaság régi megszokott modorban üzetik. Lakosok száma 405 l., u. m. 128 r. kath., 11 g. kath., 11 evang. 246 ref. 9 zsidó. Felszabadult telkes gazda 18, zsellér 50. A határon keresztül folyik a Sajó vize, mellyen vizi malma van. Birtokosok: Szepessy László, Puky István, Pap Sámuel, Szakál Sámuel.

Berény, kis magyar falu, Sopron vármegyében, Csepreghez keletre 1 mfd., 50 kath. 50 evang. lak., 650 h. róna határral, mellyből 428 hold szántóföld, 38 h. rét, 184 hold erdő. Birják több nemesek.

Berény, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz délre 2 mfd., 932 n. e. őhitű lak., s anyateplommal. Határa 3259 hold 115 □ öf, mellyből szántóföld 1648 h., rét 1140 h., legelő 213 h., házhely 147 h. Urbériség: 2041 h. Majorság: 1018 hold; két lelkészi telek, malom, korcsma, és szorgalomföld 180 hold 115 □ öf. Fekete föld második osztálybeli; terem buzát, árpát, zabot, és kukoriczát. A határszélen folyik a Bogonis patak, melly 3 malmot hajt. Birja a kir. alapítvány.

Balaton - Berény, magyar falu, Somogy vgyében, 811 kath., 6 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. Határa igen termékeny. Bort termeszt. F. u. gr. Hunyady József. Ut. p. Szemes.

Berény-Jász, lásd Jász-Berény.

Csák-Berény, lásd Csák.

Diós-Berény, német-magyar falu, To'na vgyében, 1226 kath., 6 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. — Termékeny földje dohányt, repczét, mákot terem; szőlőhegye, s olajútó malmai vannak. F. u. gr. Apponyi György. Ut. p. Nagy-Dorog.

Iharos-Berény, magyar m. v. Somogy vgyében, a horvátországi országtuban, 500 kath., 575 ágostai, 12 ref. lak., ágostai anya- s kath. fiók-szentegyházzal, postahivatallal. Határa elég termékeny; bora meglehető. F. u. az Inkey nemzetség.

Karancs-Berény, magyar falu Nograd vgyében, szinte a Karancs hegye tövében, mellynek tején végződik határja. Számlál 397 kath. lak. Erdeje nagy és szép; földjei a hegyoldalban javitást kívánnak; rétjei jók. F. u. g. Berényi Miklós, kinek itt egy uri lakháza van. Ut. p. Szakál.

Kis - Berény, magyar falu, Somogy vgyében, 253 kath., 4 zsidó lakos., termékeny kis határral. F. u. a Jankovich nemzetség. Ut. p. Öreg-Lak.

Lovas-Berény, magyar m. v., Székes-Fejér vgyében, Fejérvárhoz északra 2 mfdnyire, kies vidéken, 1409 kath., 1610 ref., 4 evang., 1240 zsidó lak. Kath. és ref. anya-szentegyházak. Synagóga. Az uraság kastélya csinos izlésű; angolkertjének szépségét pedig a bele eső szőlőhegy különösen emeli, s e tekintetben kevés mérközhetik vele. Vannak itt továbbá több boltok, egy nagy vendégfogadó, válogatott schweiczi tehenészet a közel levő erdőben, több ezerre menő nemesített birkanyáj. — Határában van ugyan homokos föld is, de általjában termékeny fekete agyag ez. Bora jó. Erdeje szép. F. u. gr. Cziráky Antal.

Mező-Berény, magyar-német-tót falu, Békés vgyében, egy lapályos síkságon, Békéshez $1\frac{1}{2}$

mfnyire : 140 kath., 5761 evang., 1899 ref., 50 n. e. óhitű lakosokkal, két evang., egy ref. szentegyházzal s anyaekkleziákkal. A 17-dik század végén ezen helység is elpusztultván, 1722-ben ülték meg meg újra néhány magyar, tót és német gyarmatok; azonban a tótok nagy részt már elmagyarosodtak, s a németek is mind tudnak magyarul. *) Azon gymnasium, mely itt 1802 ota virágzott, 1836-ban Szarvasra tétellett által. — Határa nagy kiterjedésű; földje fekete agyagos és felette termékeny; lakosai sok és szép búzát, árpát, kukoriczát, zabot, kendert, répát, dinnyét, luczernát, lóherét természetek, s ez utóbbiak magjaival jutalmas kereskedést folytatnak. Szőlőkertjei nagyok s ezekben sok nemesített gyümölcsfát láthatasz; bora nem állandó; jó lovakat, ökröket, birkákat tenyészt. — Az 1561-iki királyi összeírás szerint a Királyi Felség birta, s volt benne 50 porta. — 1719-ben a gyulai uradalommal együtt Harukkern János Györgynek adatott, de ennek férjfi ága 1775-ben kihalván, az egész birtok leány kézre ment. Ezen Harukkern jószágokban a leány-ág miképen osztozott meg, nem lesz talán érdektelen említeni. E szerint az egész uradalom 96 részekre szakítatván, ezekből jutott gr. Wenkheim Ferenczre $23\frac{1}{2}$ osztályrész; ugyanennyi gr. Wenkheim Jósefre a gr. Károlyiakra, (gr. Sztáray, Trautmansdorf) 16; — gr. Stockhammer Ferdinandra felesége jussával együtt 5; b. Wenkheim Józsefre s testvéreire gr. Blanksteinnéra, gr. Feszeticsnéra, Kárásznéra, Theresia báró kisasszonyra, mindenikre külön külön $3\frac{1}{5}$, azaz összesen 16 osztályrész; gr. Bolza Józsefre, gr.

Eszterházy Mihályra, gr. Batthyáni Istvánra, gr. Mitrovsky Vilmosra mindenikre külön 2; gr. Stockhammer Hermanra, s testvéreire gróf Auerspergnére, b. Dreschelnére, b. Bedekovichnéra mindenikre külön 1, azaz összesen 4 osztályrész. F. u. b. Wenkheim.

Nagy-Berény, magyar falu, Somogy vmegyében, 759 kath., 341 ref., 10 zsidó lak., kath. és ref. anyateplomokkal, igen jó szántóföldekkel. F. u. a veszprémi káptalan. Ut. p. Sió-fok.

Berény-Vörös, lásd Vörös-Berény.

Pusztá - Berény, pusztá, Nograd vármegyében, Nograd fil. 36 kath. lak.

Bereth, magyar falu, Abauj vgyében, ut. p. Forróhoz egy órányira : 87 r. kath., 43 g. kath., 27 evang., 330 ref., 57 zsidó lak. Ref. anyateplom. Synagóga. Jó bort termő szőlőhegy. Földes urai számos nemesek.

Beretke, magyar falu, Gömör vgyében, Gömör-Panyit szomszédságában, nagyobbrészt kösziklás helyen fekszik, mindamellét vize elegendő van, mert alsó oldalát a Rozsnyótól lejövő Sajó vize mossa, a helység napnyugot felé levő kisebb részit Jolsva vidékéről lefolyó kisebb Sajó vágja keresztül, mellyen a közbirtokosságnak jó jövedelmező malma áll. Van a reformatusoknak templomjok. Lakja ezen helységet 383 lélek. Van benne $5\frac{7}{8}$ urbéri, $13\frac{4}{8}$ majorsági telek, 322 hold erdő. Földje inkább gabonát, mint búzát termő; mindamellét földjét szorgalmasan művelő gazda búzát is bőven arat; rétje száraz, de jó takarmányt ad, legelője kevésbé sovány, de hizlaló. Birják e helységet Fialka József, Szalay Zsigmond, Anderko és Székely nemzetség. Ut. p. Tornalja.

*) A tót evangélikusok 3584, a német evangélikusok 2177 főre mennek.

Beretó, lát-orosz falu, Zemplén vgyében, Vásárhely fiókja 72 r., 124 g. kath., 69 evang., 106 ref., 13 zsidó lak., 471 hold szántóföld. F. u. Kazinczy. Ut. p. Nagy-Mihály.

Beretó, (Brezegowce), lát falu, Sáros vgyében, Somoshoz délre $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 274 r., 29 g. kath., 54 evang. lak. Vendégfogadó. Sörfőzőház. Erdő. Jó föld és rét. A kassai országtutban fekszik. F. u. Péchy. Ut. p. Böki.

Berettyó-Sz.-Márton, lásd Sz.-Márton, Bihar v.

Berettyó-Ujfalu, lásd Ujfalu, Bihar vgyében.

Berezinka, vagy (Kis-Leányfalva), német falu, Beregh vgyében, Munkácshoz 1 mfdnyire, a huszti orszá- és postautban: 60 r. kath., 10 g. kath., 6 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Berezna, orosz falu, Máramaros vgyében, a Nagy-Ág mellett: 675 g. kath., 96 zsidó lak., s anyatemplommal. Erdeje nagy; jó legelői vannak. F. u. többen. Ut. postája Huszt.

Kis-Berezna, orosz falu, Ungh vgyében, N.-Bereznához délre $\frac{3}{4}$ mfdnyire: 24 r., 701 g. kath., 20 zsidó lak., Bazil szerzetes kolostorral és templommal, hova évenként búcsura járnak az e vidéket feles számmal lakó oroszok vagy másképp rusnyákok. F. u. a kamara.

Nagy-Berezna, orosz-tót m. v., Ungh vgyében, az Ungh vize mellett, ut. p. Ungvárhoz északra 5 mfd., 306 római, 750 görög kath., 160 zsidó lak., római és g. kath. paroch. egyházakkal. Synagóga. Erdőszhivatal. Határa igen sovány; de erdeje roppant Birja a kamara.

Bereznik, orosz falu, Máramaros vgyében, Beregh vgye szélén 668 g. kath., 14 zsidó lak., s anyatemplommal. Határa sovány, de er-

deje sok. F. u. gr. Telcki, s m. t. Ut. p. Huszt.

Berg vagy **Perk**, német falu, Bars vgyében, Körmöcz határjában: 769 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határa igen sovány; legelője hasznos; bányákat mivel. F. u. Körmöcz városa.

Bergwerk, német falu, Vas vgyében, Szalonakhoz 1 óra, 74 k., 203 evang. lak., szük és sovány határral. A jormensdorfi uradalomhoz tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Berhida, magyar falu, Veszprém vgyében, a Séd vize mellett, 344 kath., 525 ref., 28 zsidó lak., ref. anyatemplommal. — Köves földje sikeres buzát terem; rétlje kevés de jó; erdeje és jeles bortermő szőleje van. F. u. Beniczky, Boronkay, Késmárky, Sido, Tasner, s t. Ut. p. Palota.

Berinke-Borsos, lásd Borsos-Berinke.

Kis- és Nagy-Berke, puszták, Pest-Solt vmegyében, Kalocsa mellett, Kis-Berke 160, Nagy-Berke 304 hold terjedelmű s mindkettőt a kalocsai érsek bírja.

Berkeháza, vindus falu, Vas vármegyében, 86 evang. lak. F. u. gróf Nádasdy. Ut. postája Radkersburg.

Berkenye, német falu, Nógrád vgyében, Vácához $1\frac{1}{2}$ óra, egy dombon. Határa 1673 hold, mellyből beltelek 56, szántó 721, rét 92, legelő 274, szőlő 40, erdő 517 hold. Major-sági szántóföld nincs, mind urbéri. Földje fekete, s terem árpan kívül mindent. Lakja 365 kath. templommal. Határát egy patak és két mocsár nedvesíti. Birja a váczi püspök.

Berkesd, magyar falu, Baranya vmgyében, 1102 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Határa első osztálybeli; fejtér bora a legjobbak

közül a megyében. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvarad.

Berkesz, magyar falu, Szabolcs vmgyében, Nagy-Kállóhoz északra 2 mfd., postahivatallal és váltással Kálló és Vásáros-Namény közt. Határa 4500 hold, melyből urbériség 420 hold, a többi majorság. Földje homokos, s terem buzát, rozst, kukoriczát, árpát, zabot, lent, kendert, káposztát. A vizenyős helyeket a földesuraság kiszáraitta. Lakja 577 lakos, kik többnyire reformátusok, anyateplommal. Birja gr. Vay Ábrahám, kinek itt derék lakháza és gazdasága van.

Berki, pusztá, Nógrád vmgyében, 260 kath., 3 evangélikus, 6 zsidó lakossal.

Berki, pusztá, Székes-Fejér vármegyében, Tárnokhoz $\frac{1}{2}$ óra, 57 kath. lak. Szőlőhegygyel, vizimalommal, juhtenyésztéssel. F. u. b. Sina. Ut. p. Tétény.

Berki-Dinnye, lásd Dinnye-Berki.

Alsó-Felső-Berkifalu, 2 magyar falu, Vas vgyében, a körmen-di uradalomban, 285 kath. lak. Ut. p. Körmend.

Kis-Berki, magyar falu, Somogy vmgyében, egy utczáját teszi Nagy-Berkinék, 190 kath. lak. Ut. p. Kaposvár.

Nagy-Berki, magyar m.város Somogy vgyében, a Kapos vize mellett, 752 kath., 17 zsidó lak. Szép kastély és kert. Szőlőhegy. Sok rét. Erdő. F. u. gr. Schmidegg örök.

Berkő, Rokicani, tót falu, Sáros vgyében, Bajor fiókja. 205 kath., 108 evang., 10 zsidó lak. F. u. Kassa városa.

Berlebás, pusztá, Máramaros vgyében, Rahó határán, 231 g. kath., 6 r. kath. lak.

Berlistye, oláh falu, Krassó vármegyében, Oraviczához $2\frac{1}{2}$ mfdnyire:

6 kath., 1036 n. e. óhitű lak., s anyateplommal.

Bernáthfalva, tót falu, Abauj vgyében, ut. p. Kassához $1\frac{1}{2}$ órányira: 368 kath., 4 ref., 71 zsidó lak. F. u. Bernáth és Demeczky nemzetségek.

Berneckze, magyar falu, Honth vmgyében, u. p. Ipolyságtól délre 1 mfd. 802 kath. lak. Nagy szőlőhegygyel és erdővel, melyben számos özek, dámvadak legelnek. F. u. a primás.

Bernicze, (Brnic), tót falu, Liptó vgyében, 21 kath., 47 evang. lak. F. u. Kmoskó, Omazta s m. t.

Bersza vagy **Bursza**, oláh falu, Arad vgyében, Buttyinhoz 1 órányira: 6 kath., 1150 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Határa részint róna, részint hegyes. Erdeje, szilvási vannak. Ut. p. Arad.

Berthelemfalva, (Dejtari), tót falu, Liptó vmgyében, a Vág balpartján 26 kath., 176 evang. lak. postahivalal, egy kastéllyal vendégfogadóval, és termékeny földdel. F. u. Kubinyi, Rakovszky.

Berthót, (Bertatowce), tót falu, Sáros vgyében, 416 kath., 5 evang., 8 zsidó lak. — Postahivalal és váltás Eperjes és Korotnok közt. Több nemes udvar és kőbánya. — Malom a Szvinka vizén. Termékeny határ. F. u. a Berthóti nemzetség.

Berzék, magyar falu, Zemplén vgyében, a Hernád mellett, s Borsod vgye szélén; Ónodhoz egy órányira: 236 r. kath., 4 evang., 200 ref., 29 zsidó lak. Ref. templom. 1157 első osztálybéli szántóföld. Gazdag rétek. F. u. többen. Ut. p. Miskolcz.

Berzenke, tót falu, Sáros vgyében, a Szvinka vize mellett, ut. post. Eperjes.

Berzencze, magyar-horvát mező-város, Somogy vmgyében, 1638 kath., 16 zsidó lak. Mocsáros, lapá-

lyos határát sok patak hasítja; de maga a város, az uraság szép kastélya, a kath. paroch. szentegyház, s a vendégfogadó magasb helyen fekszenek. Határa igen termékeny; van postahivatata, híres vásárjai, halastava, vizimalma. Régi várának, melyet hajdan Zrinyi Miklós vett el a törököktől, maradványa is alig van. F. u. gr. Festetics László.

Berzencze, (Brezniczka), tót falu, Nógrád vgyében, 44 kath., 175 evang. lak. Kath. paroch. templom. Sovány föld. F. u. Szentiványi Ferencz örökösei. Ut. p. Zelene.

Berzencze, (Garan), Breznicz, tót falu, Bars vgyében, a Garanal partján: 788 kath. lak. Kath. paroch. templom. — Fája, rétje elég; földje lehetőz rozsot terem; fuvarozik; vízi malma van. F. u. a beszterczei püspök. Ut. p. Léva.

Garan-Berzencze, tót falu, Zólyom vgyében, Bars megye szélén: 29 kath., 197 evang. lak. Sovány, köves határ. F. u. a kamara. Ut. post. Bucsa.

Vas-Berzencze, (Zselezna Breznicza), tót falu, Zólyom vgyében, az elébbeni helységhez közel közsíklás, erdős hegyek közt: 317 kath. 1 evang. lak. Vas hámor. F. u. kamara.

Berzenke, (Bzenow), tót falu, Sáros vgyében, Radács fiókja: 157 kath., 10 g. katolikus, 47 evang., 5 zsidó lak. Jó rét. Erdő. Földes ut. többen.

Kis-Berzseny, falu, Veszprém vármegyében, Zala vármegye szélén. Ut. postája. Devecser. Többen birják.

Nagy-Berzseny, pusztá, Veszprém vgyében, Kis-Berzseny mellett.

Berzéthe, magyar falu, Gömör-és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Rozsnyóhoz délre $\frac{1}{2}$ órányira: 386

kath., 825 ref. lak. Ref. anyatemplom. Lakosai főképen földmivelésből élnek és fuvaroznak. F. u. a Máriássy nemzetségbéliék, kiknek itt 3 kastélyuk van. Ut. p. Rozsnyó.

Berzevicze, tót m. város, Sáros vgyében, a Tarcza mellett, ut. post. Eperjeshez észak-nyugotra $4\frac{1}{2}$ mfdnyire: 1635 kath., 17 evang., 1 ref., 148 zsidó lak. Fekszik a Feketehegy lánczánál, melynek tetején a legszebb rétek terülnek el, oldalait pedig erdők fedik. Földe hegyes és nehéz mivelésű. Van itt kath. paroch. templom, 4 kastély, papiros, fűrészes és több lisztmalom. F. u. a báró és nemes Berzeviczy nemzetség.

Berzova, oláh falu, Arad vgyében, az erdélyi utban, fele az északra eső völgyben, ut. postája Kaprucza $\frac{1}{2}$ mfd., 1421 n. e. óhitű lak, kis fatemplommal, két lelkészszel. Hegyes völgyes határa 12,000 hold, melyből van $40\frac{5}{8}$ urb. állomány, 1240 hold szíklás kopár legelő, Mortarecz nevű 60 holdnyi rétje sarjút is terem, 360 h. majorsági, 80 hold posta-földek; a többi majorsági erdőség. Van sok szilvása, 5 patak és egy Marosvizi malma. Főleg kukoriczát termeszt; juhot és kecskét tenyész. Birja özv. Kaszonyi Aloysia asszonyaság.

Besencze, magyar falu, Baranya vgyében, 28 kath., 282 ref., 4 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Mocsáros határ. Szép erdő. F. u. a kegyes alapítvány. Ut. p. Siklós.

Besenszögh, magyar falu, Szolnok vgyében, Szolnokhoz északra $2\frac{1}{2}$ mfd. 425 kath. lak. Kath. paroch. templom. Rétje sok; szántófölde termékeny. F. u. a szathmári káptalan.

Besenyő, magyar nemes helység, Heves vgyében, Poroszlóhoz 2 mfdnyire: 2358 kath. lak. Kath. paroch. templom. Róna termékeny határához több pusztá tartozik, s a szarvasmarha-tenyésztés nagy fontosságú.

F. u. igen számos nemesek. Ut. p. Kápolna.

Besenyő, magyar falu, Bars vármegyében, a Zsitva mellett, Komárom vmgye szélén: 1019 kath. lak. Kath. paroch. templom. Sok fekete agyagos földekkel, tágas legelővel s rétekkel bír; de fája kevés. Marhát nevel. Gyümölcsöt és híres káposztát termeszt. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. post. Érsekujvár.

Besenyő, német falu, Temes vmgyében, Temesvárhoz északnyugotra 2 mfdnyire, egy völgyben, 2023 r. kath., 50 n. e. óhitű, 132 egész, 62 fél és 18 negyedtelkes lakossal, 54 mesteremberrel. Kath. paroch. templom. Határa 7335 hold 383 □ öl, mellyből 5044 hold urb. szántóföld, 1100 h. kaszálló, 539 hold 220 □ öl legelő, 148 h. 300 □ öl szőlő, 2 h. szorgalmi föld. Majorsági föld 1501 h. 1313 □ öl, de ezek nagyobb részt víz alatt fekszenek. Első osztálybeli gazdag földet főleg tiszta búzát terem. Vizei a Beregszó és még más két partak; a Beregszó két malmot is hajt. Birja a kir. kincstár.

Besenyő, magyar falu, Somogy vmgyében 121 kath., 163 ref. lak., homokos határral. F. u. többnyire Festetics Antal, azután Somsich, Pongrácz, Czindery és mások. Ut. p. Szigetvár.

Besenyő, pusztá, Somogy vmgyében, a babolcsai járásban, ut. p. Szigetvár. Határa 6206 hold, nagyobb része homokos, tavas erdő; marhanevelésre jó. Birják gr. Somsich Pongrácz, Festetics Antal, Czindery László.

Besenyő, pusztá, Bihar vmgyében, Váradhoz közel. Földe jó, kivált marha- és juhtartásra. Birja Beöthy Sándor.

Besenyő, pusztá, Nyitra vmgyében, Récsény filial. 34 kath. lak.

O-Besenyő, bolgár mezőváros, Torontál vmgyében, Szegedhez délkeletre 4 mfdnyire, az Aranka vize mel-

lett 7526 kath., 12 reform., 202 óhitű lak., kath. anyateplommal, szép város-házával, vendégfogadóval. Határa nagy kiterjedésű, s igen termékeny, az uraságnak több ezer holdra menő majorsági rétje és legelője van. Egész urbéri telket 263 $\frac{3}{8}$ számlál. F. u. a kamara.

Besenyőd, magyar falu, Szabolcs vmgyében, Baktához félóránnyira: 96 r., 30 g. kath., 543 ref., 98 zsidó lak., s ref. anyateplommal, $\frac{7}{8}$ harmadik osztálybeli urbéri telekkel, dohány-termesztéssel. F. u. Baranyi, Bezdédy, Bicskey, Borbély, Czeglédy, Dekmár, Eöry, Ferenczy, Halász, Hideg, Kecskeméthy, Kis, Körödy, Ladányi, Laskay, Lórándy, Lőrinczy, Mikó, Molnár, Nagy, Puskás, Rácz, Szabó, Szelle, Sztrogy, Tar, Tarsy, Török, Udvarhelyi, Zoltay, Zsiday, Jeney, Vékey, Vida.

Besnyő, pusztá, Pest-Pilis vármegyében, Gödöllő tőszomszédságában, a pest-kassai országot mentiben. Van 20 hold rétje, 867 hold erdeje, s mintegy 500 hold szőlőhegye. E szőlőhegy régibb és újabb ültetés, az első Ó-Besnyő, a második Új-Besnyő, Antal hegye alatt ismeretes. Mind a kettő délnek fekvővén igen hecses fejr bort terem, ámbar Ó-Besnyőn vörös bor is szüretik. E pusztá határában, épen az országot mellett, Gödöllőtől keletre kis $\frac{1}{2}$ óránnyira fekszik egy kapuczinus zárda és szentegyház, hol igen népes bucsujárások történnek, a Grasalkovich férő ágban már kihalt herczegi család sirboltjával. A zárda mellett vannak néhány zsellérházak is, s az egész gyönyörű erdőktől, árnyékos fasoroktól környezve, felette regényes helyen fekszik. A pusztá birtokosa a gödöllői uradalom.

Besnyő, Sárihoz tartozik, Pest-Pilis vmgyében.

Alsó-Felső-Közép-és Kis-

Besnyő, puszták, Székes-Fejérvgyében, 490 kath., 176 ref., 14 evang. lak. róna igen termékeny határral, Baracskához délre 1 órai távolságra.

Besse, magyar-tót falu, Bars vgyében, 340 kath., 181 ref. lak., Kath. paroch., és ref. filial. templomok. Legelője, földje igen jó; hóra, fája, gyümölcse elég. F. u. gr. Hunyady, sat. Ut. p. Verebély.

Bessenőfalva, (Beszeniova), tót falu, Liptó vmegyében, a Vágh jobb oldalán: 298 kath., 2 evang., lak. Urasági lakóház. Nevezetes savanyu víz forrásáról. — Ennek vize tiszta, ize erős, csipős és szeszes. Alkotórészei: csipős szesz, vas, lúg- és sok lúgsó (alkalsches Salz); a vizelletet különösen hajtja. Használ a máj- és lép-daganatokban, hideg- lelésben, kolikában, sat. F. u. Dvornikovics familia. Ut. postája Roscnberg.

Bessenye, magyar falu, Zala vármgyében, 303 katolikus lak. F. u. tóbben.

Bessenyő, tót falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $\frac{9}{16}$ állomásra; határkiterjedése 1237 hold, ebből szántóföld 498, rét 428, legelő 150 szőlő 161 hold; majorsági szántó-föld 42 h. rét 200, szőlő 161 hold, legelő közös; urbéri szántóföld 456, rét 228 hold. A föld homokos fekete, vadvizes, terem leginkább rozsol és kétszerest; az állattenyésztés türhető, valamint a gazdálkodás is. A lakosok száma 433 lélek, ebből 422 r. katolikus, 2 óhitű, 56 protestans, 4 zsidó. Nyelvre 6 magyar, 5 ujmagyar, 418 tót, 4 zsidó. A r. kath. fiókegyház Szirma-Bessenyőhöz tartozik. Határát ezen helységnek keresztülfolyja a Sajó vize, több mocsárokat képezvén. Birtokos gr. Szirmay István; s a Szirma-Bessenyői majoratusi uradalomhoz tartozik.

Beszter, (Bisztár), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Kassához $1\frac{1}{2}$ órányira: 149 r. kath., 50 g. kath., 21 evang., 180 ref. lak. Ref. és kath. templom. Lakosai sok gyümölcsöt, különösen híres cseresznyét termesztenek. F. u. a Sz.-István semináriuma.

Besztercze, (Bisztricza Visternicz), tót falu, Pozsony vgyében, a holicai országutban, Pozsonyhoz 2 órányi távolságra. Kath. paroch. templom. Lakja 1533 kath., 4 zsidó lak. Határjában északra sok agyag márga található; földje homokos; erdeje derék; urasági majorság; vizimalom. F. u. gr. Pálffy Leopold.

Besztercze (Ó), népes tót falu, Trencsén vgyében, a Gallicziai határhoz közel: 2748 kath., 1 óhitű, 76 zsidó lak. és kath. paroch. templommal, synagógával. Földje sovány; de fenyes erdeje, legelője bőven. Lakosi sok marhát, juhot nevelnek; patakjokban pedig pisztrangot fognak. F. u. Szina György. Ut. p. Zsolna.

Besztercze (Uj), tót falu, Trencsén vgyében, a Gallicziai határszélén: 2196 kath., és 10 zsidó lak., kath. paroch. templommal; pálinkafőzéssel. Lakosai fa-cszközöket készítenek, s sajtot csinálnak. F. u. Szina György. Ut. p. Zsolna.

Besztercze (Vág), tót m. v., Trencsén vgyében, a Vágh vize balpartján. Nevezetességei közé tartozik a régi goth izlésre épült kath. paroch. templom, rézzel fedett toronnyal; a Vághon lévő hid, mellyen b. Balassa részére vám szedetik, és a zsidóknak nagy synagógájok sat. A várason keresztülfolyó Rieka patak két 4 kerékü malmot hajt. Határa hegyes völgyes, és sokat szenved a Vágh kiöntéseitől. Lakosai közt, kik 1939 kath. és 254 zsidókra mennek, igen sok mesterember, és nemes személy ta-

láltatik, legtöbb van fazekas, azonban mind ezek mezei munkát is folytatnak. A régi Beszterczei vár északra mintegy $\frac{1}{2}$ órányira fekszik a várostól, egy a Vágh partján felemelkedő, nem megmászhatóan kőszikla tetején, honnan a kies Vágh völgyére felséges kilátás esik. Ezen várnak már régenten a Balassa familia örököse volt, s most is az, de gr. Szapáry nemzetséggel megosztva, s feje egy 26 helységből álló uradalomnak. — A vár alatt fekszik Podragy nevű helység, mellyről alább bővebben. Ut. p. Zsolna.

Beszterczebánya (Neosolium, Neusohl, Banszka Bystricza), Zólyom vmegyében fekszik egy völgyben magas hegyektől körülveveteve, a Garan és Bisztra víz összefolyásánál, Körmöcztől 3, Selmechez 4, Pesthez 18, Kassához 26 mfd. távolságra. Mikor kezdették építeni, bizonytalan, de IV. Béla alatt 1255-ben már királyi várossá lett. III. András Thurócz és Liptó felé határát megnagyobbította. Szinte ez történt 1309-ben. 1478-ban Corvin Mátyás Beatrixal együtt gyakran mulatott itt. — 1601-ben a dőghalál nagy pusztítást tevé. 1605-ben Bocskay vezére Rhédey Ferencz keményen megsanyargatta, s ugyanekkor Zahlwein bírót kezesül elvívé. — 1620-ban az itten tartatott országgyűlésen Bethlen Gábor magyar királynak kiáltaték ki. — 1645-ben ismét dőghalál uralkodott. 1680-ban Geczy István, Tököly vezére megsarczolta a várost. 1761-ben a tűz egy rézháorban kiütvén; több mint 2 millióm kárt okozta. 1783-ban nagy árvíz.

Beszterczebánya jelenleg egy a magyarországi legszebb városok közül: mert nem csak környéke felette gyönyörű, a szüntelen egymást felváltó hegyek, völgyek, vizek, patakok, erdők, rétek, elszórt kasté-

lyok, s hámorok, helységek, gyümölcsösök miatt: hanem a város maga is több szép épületekkel dicsekedhetvén, minden utazót kellemesen lep meg. Nevezetesebb épületei: 1) A régi vár, mellyben van a kath. két paroch. szentegyház. 2) A káptalan székes egyháza. 3) és 4) Az evangélikusok szép izléssel épült templomai. 5) A nagy kiterjedésű püspöki kastély. 6) A kanonok urak lakháza, melly hajdan jesuiták Collegiuma volt. 7) Az igen pompás vármegyeháza. — 8) A városháza. 9) A bányász kamarai épület, roppant udvarral. 10) A polgári kórház s számos csinos privát épületek. Összesen 478 ház számláltaik, s ezekből 249 a belső városban, 229 pedig az öt külvárosban van. A belső városi piacon fekvő házak circularisoknak (Ringhäuser) nevezetnek, s szabad pálinkafőzési s borkimérési joggal bírnak. Nagy kényelmére szolgál a városnak azon csatorna, mellynek segédelmével egy órányi távolságról friss, egészséges forrásvizet kaphat; sőt ilyen forrásokat a város melletti kertekben is találni, mellyek közül egynehány valóságos ásványos sávyu viz, s mind italta, mind fordésre használtatik. — Nem kis diszt adnak Beszterczének az itten lévő számos királyi és országos tisztségek, mint a posta-, sóház, harminczad hivatalok, bányászkamara, végre a beszterczebányai r. kath. megyés püspöknek s káptalannak székhelye. Alapította ezen püspökséget Mária Therezia 1776-ban, s jesuita jószágokkal megajándékozván: megyéjét kiterjesztette egész Zólyom, Thurócz vármegyére, Nyitra és Bars vmegyének pedig egy kis részére. Van itt továbbá kath. és evang. gymnasium; kath. nemzeti főiskola, papi nevelőintézet, leánynevelő intézet, kisdudovó intézet. — Lakosai, kik 2987 katolikus, 2241

evang., azaz összesen 5228 lélekre mennek, hajdan Thuringiából bevándorlott nemesek valának; de most többnyire tótok, kevés németekkel s még kevesebb magyarokkal vegyest. Foglalatosságuk: bányászság, kézi és más mesterségek, kereskedés, fuvarozás. Az idevaló réz- és vashámorok, melyekben drót is huzattatik, nagy fontosságuk; valamint a k. olvasztóház is, hol a Selmeczről jövő ezüst ércz szokott olvasztatni, s melly temérdek fát elemészt. Ez okból, mind felöl, mind alól a városon állitatott egy nézésre méltó vízrekesz, melly 30,000 köböl hasábfát (egy köbölben 180 hasáb) fog fel, s innen egészen a szénégető helyekre vitétik; a feleslegest pedig, vagy az elmerülttet (Senkholz) eladják. — Mind ezen roppant fa-mennyiség a Garannelléki gyönyörű erdőkben vágatik. Készítenek itt továbbá: puskaport, minden nemű vas és réz edényeket, posztót, sok kalapot, közönséges és fél porcellán edényt, bört; a sziléziai gyolcsot pedig különfélekepen megfestik s evvel eleven kereskedést üznek. — Az itt készített ércz-mészt (Berggrün) hordókba pakolva Bécsbe küldik (évenként 120—124 mázsát), s ennek mázsája helyben 300 forint. — Hétfőn tartott helivásárai gabonára nézve felette híresek. Czukorgyára haldokló félben van. Beszterczebányának határa nagy, s rajta több falu fekszik.

Beszterecz, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. post. Nyiregyházától északra $2\frac{3}{4}$ mfd., nádas rétségek közt, annyira, hogy nyáron is ritkán lehet a faluba szárazon menni. Határa 3000 hold, mellyből azonban csak 500 hold száraz, de a többi is használtatik kaszállás és nádvágás által. Urbéresek csak 65 holdat bírnak, de a lápok közt szabadon vagnak elbocsátva, s itten a szarvasmarhák

I. Kötet.

meglehetősen eledelt kapnak. — A rét között van egy nagy földvár, de eredete nem tudatik; a lápokon égerfás erdő. Káposztát sokat termeszt; hala, csikja pedig nagy bőséggel. — Lakja 470 lélek, kik többnyire reformatusok, anyatemplommal.

Betfia, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz $1\frac{1}{2}$ mfd., erdők között, dombos, völgyes helyen, 250 g. kath. lak., s kis fa-imaházzal. Határa 1000 hold, mellyből szántó 60, rét 100, cserés legelő 200, erdő 640 hold. — Fejér sárga agyag földé tavasz-buzát, rozst, zabot és tengetit terem. Határán van egy magas mészhegy, mellynek köveiből híres meszet égettet az uraság, u. m. a praemonstrati szerzet Váradhegyéről nevezett prépostsága.

Bethlenfalva, (Bethelsdorf), tót falu, Szepes vgyében, Káposztafalva fiókja, 488 kath., 14 evang. lak., kik sok gyolcsot készítenek. Határában gránátot találnak. Hajdan itt volt a láncsások gyűlés-helye. F. u. Draveczy, Obruczky, Goldberger, Montskó, Glósz, s m. Utolsó postája Lőcsc.

Betlenócz, puszta, Zemplén vgyében, N. Mihály fiókja.

Betlér, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rozsnyóhoz északra $\frac{1}{2}$ órányira, hegyek és völgyek közt. Lakosai közt, kik 461 kath., 756 evang. mennek, mindenféle nemű és jó mestereberek találatnak; a földet szorgalmasan művelik, vasbányákban és hámorokban dolgoznak, kereskednek, fuvaroznak Evang. anyatemplom. Ékesíti ezen helyet a gr. Andrásy Károly kastélya, ásvány- és pénzgyűjteménye, s jelsz angolkertje. Van egy seniorialis közönséges könyvtára is.

Bezdán, magyar mező-város, Bács vgyében, a Dunához 1, Bajához délre 5 mfdnyire, saját postahi-

vatallal. Van 6500 r. kath., 250 zsidó lakosa, paroch. temploma, synagógája, révje a Dunán, mellyen Baranyába járnak. Határa igen lapályos; szénája, hala sok. Kiterjed 1100 □ ölével 18910 holdra, mellyből 140 telek után urbéri szántó 4927, rét 3500, jó legelő 2523, mocsáros legelő 890, szőlő 79, uradalmi szántó és rét 79, makkos erdő 1741, fűzes 200, nádas 3872, tavak 900, utak 199. Földje első osztálybeli. Birja a kamara.

Bezdéd, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza vize, Ungh és Zemplén vgye szomszédságában: 174 r., 73 g. kath., 824 ref., 86 zsidó lak., ref. anyatemplommal; $7\frac{7}{8}$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. — Földje bő termékenységgű; gyümölcs-cse, s tölgyes erdeje elég. Itt van b. Ghilányinak, s több részvényes tagoknak egy Gall szerint intézett igen jeles gőz pálinkafőzőháza, melly eddig hazánkban legnagyobb. F. u. b. Béhmér, báró Ghilányi, Egry, Holesch, Ladányi, Molnár, Nagy, Péczely, Petrovay, Somlyódy, Viczmándy, Orosz, Ormos, Lónyay, Erős.

Bezdin, lásd: Fönlak.

Bezedeck, német-ráciz falu, Baranya vgyében, 340 kath., 185 óhitű, 6 zsidó lak. A dárdaui uradalomhoz tartozó. Ut. postája Baranyavár.

Bezenye, (Pallersdorf), horvát falu, Mosony vgyében, a posonyi országotban, 899 kath. lakos., s paroch. szentegyházzal. Határa első osztálybeli, s $116\frac{1}{2}$ egész jobbágytelke után bir 630 h. második, 1350 h. harmadik, 801 h. negyedik osztálybeli szántóföldet, 126 embervágó másod-, és 251 embervágó harmadrendű rétet. Van 2 vizimalma, de rék erdeje. Földes urai Károly főherczeg örökösei. — Nemes udva-

rokat birnak Laáb és Virágh nemzetiségek.

Bezeréd, magyar falu, Zala vgyében, 613 kath., 8 zsidó lak. F. u. a Bezeredy nemzetség. Ut. p. Szalabér.

Bezi, magyar falu, Győr vgyében, a Tóközben, 222 kath., 435 evang., 130 zsidó lak., evang. anya-, kath. fil. szentegyházzal. Főgazdasága réteiben s legelőjében áll. F. u. több közbirtokosok. Ut. p. Győr.

Beznákfalva, (Beznakovaj-sza), tót falu, Nyitra vgyében, a Valaszka patakja mellett: 54 kath. lakos. F. u. Beznák fam. Ut. postája Privigye.

Beznocz, vindus falu, Vas vgyében, 8 kath., 83 evang. lak. F. u. gr. Nádasdy. Ut. postája Radkersburg.

Beznye, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági nemes kerületben, 423 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Lásd N.-Báród.

Bezeő, magyar-orosz falu, Ungh vme gyében, ut. p. Unghvárhoz észak-nyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 332 r., 441 g. kath., 8 evang., 645 ref., 26 zsidó lak. Gör. kath. és ref. anyatemplom. Tágas és termékeny róna határ. Erdő. Kastély. F. u. gr. Sztáray Albert.

Bézs, magyar falu, Ungh vgyében, Kaposhoz nyugotra $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 19 r., 13 g. kath., 7 evang., 865 ref., 10 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Határa nagy és termékeny, de mivel a Laborcza és Latorcza közt fekszik, az áradásoktól gyakran szenved. Szép tölgyes erdeje van. F. u. gróf Klobusiczky. — Utolsó postája Ungvár.

Bézsény, pusztá, Somogy vármegyében, 34 kath. lak.

Bia, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, Budához 2 mfd. 1536 ref. és kath., 15 zsidó lak., ref. anyatem-

plommal. Földje szép buzát s jó bort terem; kőbányája van; tava mind malmaival, mind nádjával és halaival sok hasznot hajt. Birja gr. Sándor és Fáy családok.

Biborka, 1100 holdas kis pusztá, Komárom az új rend. szerint Esztergom vgyében, Tatától $11\frac{9}{16}$ állomásnyira s egészen erdőség; délről Oroszlány, nyugotról Majk, északról Gesztes: kis keleti részét Kőhányás határozzák; földje homok. F. u. gróf Eszterházy Miklós.

Bicsa (Kis), tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partján N.-Bicséhez 1 fertály: 339 kath. lak. Földjei jó rozstot, árpát teremnek; rétjei kövérek. F. u. h. Eszterházy. Ut. post. Zsolna.

Bicse, (Bittsa), tót mezőváros, Trencsén vgyében, a Vágh vize jobb partján: 2618 kath., 3 evang., 325 zsidó lak., 2 kath. templommal, és egy synagógával, sóházal. Határja termékeny; legelője jó; erdeje, s több vizimalmai vannak. Lakosai többnyire mesteremberek, fazekasok, és fakeskedők. Hegyén épült vára régen ten hiresebb volt. Itt volt hajdan fogásban Telekesi Mihály 1600 eszt, kinek sok latorságai, s felség-bántás vétsége miatt 1605-ben a pozsonyi piacon feje vétetett. A várat hajdan Thurzók bírták, de gr. Eszterházy Miklós, Thurzó Imre özvegyét Nyáry Krisztinát elvevén: ez a hozzá tartozó uradalommal együtt, melly Bicse városából és 21 faluból áll, a h. Eszterházy familiára szállott. Régi időben virágzott itt egy luth. gymnasium. Ut. p. Zsolna.

Bicsérd, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa $3817\frac{5}{8}$ hold, mellyből majorsági szántó 737, beltelek $27\frac{3}{8}$, rét $215\frac{2}{8}$, legelő $401\frac{6}{8}$; urbéri szántó $1423\frac{7}{8}$, beltelek $156\frac{2}{8}$, rét $475\frac{2}{8}$, legelő $380\frac{6}{8}$ hold. Földje agyagos és

fekete homokos, s mindent jól terem. Lakja 1173 róm. katolikus, helybeli pappal és templommal. Birja a pécsi káptalan.

Bicske, népes magyar m. város, Székes-Fejér vmgyében, Fejérvártól keletészakra 5 mfd. 1394 kath., 2363 ref., 5 evang., 3 óhitű, 7 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal. A Györből Budára s Fejérvárról Esztergomba vivő utak itt váganak össze. Házaik csinosak és jól épültek. Nevezetesekek köztük: az urasági nagy kastély, melly azonban kiépítve nincsen, egy szép virágos, zöldséges, gyümölcsös és fáczányos kerttel; több gazdaságos épületek, vizimalmok és tavak; boltok s vendégfogadók. Határa szép buzát terem; bora jó; erdeje derék, s tavakkal bővölködik. Az uraság kitünő gazdálkodást folytat, s az újabb czélszerű gazdasági találmányok és eszközök itt épen nem ismeretlenek. F. u. gr. Bathyáni Kázmér zártömege.

Tápió-Bicske, magyar falu, Pest vmgyében, a Tápió vize mellett, Pesthez keletre 5 mfd., ut. p. Tápió-Szele. Dombos és róna határa első osztálybeli; buzája hires. Lakja 2276 l., kik 254 hébert kivéve, r. katolikusok, paroch. templommal, synagógával. Birják a gr. Beleznay és Bicskey nemzetség számos ivadécai. Ütközet a magyarok és osztrák császári seregek közt 1849. april 3., mellyben eleinte a magyar seregek viszszerettek, de ezek Damjanich és Aulich vezérek által segítettve később az osztrákokat Izsaszeg felé visszanyomák.

Bielipotok, tót falu, Árva vármegyében, 771 kath., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. $16\frac{5}{8}$ sessió. Papirosmalom. Kőbányák, mellyekből jó malom-kövek ásatnak. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Bihar, magyar mezőváros, Bihar vgyében, Váradhoz 1 mfdnyire, sikk*.

ságon, 330 r. kath., 2000 ref., 12 zsidó lak., szép új kath. paroch. házzal és templommal, ref. tornyos anyaegyházzal, postahivattal. Határa 8334 hold, melyből 2898 h. szántó, 1676 h. rét, 1063 h. legelő, 2700 hold szőlő; erdeje nincs. Ebből urb. szántó 888, rét 666; majorsági szántó 2010, rét 1010 hold. Földe jó mivelés mellett, mindent gazdagon visszaad; roppant szőlőhegye híres fehér bort terem, s ezen a debreczeniek s más vidékiek sok szőlőt birnak. Határát nedvesítik a Kis-Körös és Kösmő vizek. A város északi végétől néhány száz lépésnyire, épen a Székelyhidra vezető jó kavicsos országút mellett épségben látható egy roppant földvár négyszegletre építve. Ezt némelyek még Mén Marót bihari fejedelem által épített várnak tartják; de bizonytalan. Annyi bizonyos, hogy e földvár feletti régi építmény, s hihetleg Bihar vármegye is innen vette nevét. Vásárokat nem tart. A város birtokosa a váradi deák püspök.

Bikács, tót-oláh falu, Bihar vármegyében, térségen, Váradhoz, mely utolsó postája, 2 mfd., 536 r. kath., 530 n. e. óhitű, 4 ref., 3 zsidó lak., róm. kath. és óhitű paroch. templomokkal. Határa 3010 hold, melyből erdő 250 h., majorsági szántó 1200 h., urbéri 880 h., urbéri kaszálló 340, urb. legelő 340 hold. Földe sovány vizenyős, terem rozstot, tengerit és zabot. Vize egy patak. Birja a váradi deák káptalan.

Bikács, magyar-német falu, Tolna vgyében, 36 kath., 830 ágostai lak., evang. anyaekklézsiával. Határa nem nagy, csak $17\frac{2}{8}$ telket számlál. Rétfjei jók. F. u. Bernrieder József. Ut. p. Paks.

Bikács, pusztá, Bihar vgyében, M. Csekéhez 1 óra, 3 nagy dombon és 2 völgyön 552 h. határral, melyből 190 h. szántó, 30 rét, 332 h. er-

dő. Ezt a lakosok 300 n. e. óhitű oláhok haszonbérlik a váradi deák püspöktől. Földe fejeér és vörös agyagos, jó mivelés kíván. Kőbányája van.

Kis-Bikács, magyar hely, Torontál vmgyében, Beodrához keletre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 43 házzal, 322 kath., 52 óhitű lakossal. Itt van Karácsonyi Lukácsnak gőz készületű pálinkaháza, Pistori módja szerint. F. u. Karácsonyi Lajos és László.

Nagy-Bikács, vagy Karácsonfalva, magyar-német falu, Torontál vmgyében: 71 házzal, 354 kath., 4 óhitű lak., kik dohánykertészek. F. u. Karácsonyi Lajos.

Bikal, német-magyar falu, ut. p. Pécshez északra, Baranya vmgyében, térségen, 419 magyar kath., 702 német ágostai, 16 zsidó lak., kath.- és evang. anyatemplomokkal. — Határa 3204 hold, melyből urbéri beltelek 110, szántó 1540, rét 700, legelő 250, szőlő 250, urasági beltelek 16, szántó 238, rét 82, szőlő 18 hold. Földje termékeny és jól miveltetik. Birja b. Puchner.

Bikis, oláh falu, Krassó vmgyében, a Béga mellett, Facsethez félóránnyira: 2 kath., 611 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Bikity, német-magyar-dalmát falu, Bács vgyében, Bajától keletre 2 mfd. 3500 kath. lak., paroch. templommal. Határa homokos, de azért 2-dik osztálybeli, s 1100 □ ölével 15759 hold, melyből 146 telek után urbéri szántó 5243, rét 3916, jó legelő 2694, homokbuczka 40, szőlő 307, uradalmi szántó és rét 3190, nádás 118, tavak 100, utak 151 hold. Birja h. Grasalkovich özvegye.

Bikk, magyar falu, Zala vmgyében, 467 kath. lak. F. u. többen.

Nemes-Bikk, magyar f., Borsod vgyében, Miskolcztól $11\frac{3}{16}$ állomásra, Palkonya, Oszláv, Paraszt-Bikk, Bába, Kisfalud helységektől

körülvéve. Határa Paraszt - Bikkével össze levén mérve, belső telken s használatlan földeken kívül összesen 5317 hold, mellyből szántóföld 2585, rét és legelő 2732 hold. Lakosok száma 1474, u. m. 79 r. kath., 137 g. kath., 1120 ref. és 138 zsidó. A reformátusoknak van anyaegyházuk, a zsidóknak synagógájuk. Birtokosok. Orczy, Okolicsányi, Bódog, Nagy, Bajnok, Kórody, Kis, Kovács, Tanda, Nyirő, Hajdu, Szekeres, Horváth, Jámbor, Ujszászy, Fejes, Kecskés, Vetésy, Dely, Kulcsár, Dobos, Gellérffy, b. Eötvös, Almásy, nemes család van 133.

Paraszt-Bikk, puszta, Borsod vgyében, Nemes-Bikkhez tartozik 42 lakossal.

Bikkszög, magyar falu, Gömör vgyében, Felső-Vály helységgel össze van kapcsolva, e két helységnek egy hadnagya s birája van; éjszokról nagy erdőség emelkedik felette. A lakosok száma 123 megy. Van benne $3\frac{1}{8}$ majorsági telek, jó karban levő erdeje 1000 holdat tesz, 80 kapás szőlőjéből 40 dézmás, 250 holdat tevő szántófölde jó munkálás mellett megtermi a tisztabuzát is. — Lakja e helységet Kalas András úton kívül Lökös, Herényi, Szivos család, de birnak benne még több más helységben lakók is. Ut. p. Tornalja.

Pap-Bikó, és **O-Huta**, két oláh falu, Szathmár vmgyében, oláhuul Biken de Pedure és Jegeriste u bátrinu, Erdőszadához 1 mfd. igen erdő, zordon bérczes vidéken. Pap-Bikón van 250 g. kath., Ó-Hután 319 gör. kath lak., anyatemplommal. Határa a két helységnek 4000 hold, mellyből $\frac{2}{3}$ urasági bérczes erdő, $\frac{1}{3}$ urbéri szántó és rét. Földe sovány, vadvizes, inkább marhaltásra alkalmas. Mindenik helynek van egy pataka, s mindeniket birja a Károlyi család.

Bikol, hajdan B i k o s k u, puszt-

ta, Esztergom vgyében, gyönyörű regegyes vidéken, Sütőhöz délre $\frac{1}{2}$ mfd. Ut. p. Nyerges-Ujfalu. Van itt az uraságnak esinos kastélyja, nagy kiterjedésű gyümölcsöskerttel; erdeje tágas; szőleje is van. Birja Kovács János.

Bikszád, oláh falu, Szathmár vgyében, az Avasságon, dombokon és hegyek oldalában széljen épített, 10 r., 1214 g. kath., 4 ref., 14 zsidó lak., g. kath. plébániával. Sovány földje buzát és tengerit terem; rétje kevés; erdeje a bérceken sok; kevés szőleje, híres savanyuvize van, alkalmas de nem elegendő épületekkel. A Terep a falu alatt folyik, mellyben sok apró kövi halak vannak. Az idevaló kies dombra épített sz. Basilius szerzetesek zárdáját Esaias apátur, Trebissondei származású alapította, ki Camillis János Józseffel, Sebastopolisi görög püspökkel Rómából gr. Kolonich cardinál által Magyarországra hozatott az itt lévő óhitűek egyesítésére, mellyet, fegyveres erővel is segítettvén, ezen a vidéken szerencsés sikerrel véghezvittek. A klastromnak egy szilvásnál és gyümölcsösnél, s némelly apró földeknél egyéb jószágga nincs. F. u. Teleki és Károlyi grófok, Vesselényi és Vecsey bárók, Becsky, Darvay Gábor, Nagy, Szirmai, Mátay, Mándy, Dózsa, Tatár, Finta. stb. Ut. p. Aranyosmegye.

Bikszád, tót falu, Pozson vármegyében, Nyitra vmgye szélén, a Kárpát hegyének nyugoti tövében. Van egy kath. paroch. temploma, 1025 kath., 7 zsidó lak.; vadakkal bővülködő erdeje, vizimalmai, s nem igen termékeny szántóföldje. Az élesköi urad. tartozik. Ut. p. Sasvár.

Bilazovicza, orosz falu, Beregh vgyében, Galliczia határszélén: 72 g. kath., 4 zsidó lak. Rétje, legelője, fája elég; földje zabot teremnek. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. A. Vereczke

Bilen, puszta, Máramaros vgyében, Rahó határán, 326 g. kath. lak.

Bilke, orosz mezőváros, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre 4 mfdnyire: 22 r. kath., 2105 g. kath., 18 ref., 40 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Synagóga. Földe termékeny; erdeje elég; legelője szoros; a vízáradások, közel lévén Borsova vizéhez, néha kárt tesznek; lakosi Szigetről sőt fuvaroznak; vasbányákkal, hámorokkal, s fűrész- és lisztmalmokkal bir; meszet is éget. F. u. Bilkey, Gorzó, Lipcsey, Ilosvay, Morvay, Pongrácz, s m. t. Ut. p. Nyiresfalva.

Bilicz (Kis), tót falu, Nyitra vármegyében, ut. p. Zsámbokréth mellett: 279 kath., 6 evang., 6 zsidó lak. F. u. többen.

Bilicz (Nagy), tót falu, Nyitra vgyében, Kis-Bilicz mellett. Számlál 500 kath., 14 zsidó lak., kath. paroch. templommal. — Közel a Nyitra vizéhez van egy meleg forrása, mely ámbár a bajmóczinal alábbvaló; mindazonáltal a körülbelől lakó uraságoktól gyakran meglátogatlatik. F. u. gr. Majláth.

Bille, igen szép puszta, Pest-Pilis vgyében, Mende mellett, gazdag buzatermő szántóföldekkel, nagy majorsággal és juhtenyésztéssel. Birja gr. Keglevich Gizda.

Bille, puszta, Zala vgyében, Nagy-Récsé és Kanizsa közt.

Billeg, puszta, Komárom az új rendez. szerint Esztergom vgyében, keletről Grébics, délről Mocsá, nyugotról Almás és Naszály, valamint éjszokról is Naszály veszik körül. Határa 1600 hold s emelkedettebb s kevéssé halmos. A naszályi határszélben vannak majorsági épületei és nagy bold. asszony tiszteletére kápolna; népessége 46 r. kath., 17 ref. lak., kik a tatai anyaszentegyházhoz tartoznak. A major mellett folyik el a grébicsi szorító csatornából jövő ér, át az al-

mási határra; réte hosszú tava körül; szántóföldei táblákra osztva inkább agyagosak; legelője hasznos, juhtenyésztése figyelmet érdemel. A 13-ik század végén kelt oklevelek szerint, melyekben Billen név alatt fordul elő, már-puszta volt, s így hihetőleg a tatár-járáskor pusztult el. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Billege, puszta, Zala vgyében, Lesencze mellett.

Billét, Billicet, német mváros, Torontál vgyében, Temesvárhoz 3, ut. p. Csatádhöz 1 mfd. rónaságon. Határa 1600 □ ölével 10,028 hold és 1100 □ öl, melyből szántóföld 6488 h., rét 1833 h., legelő 797 h., posványáság 176, szőlőskertek 146 h. 800 □ öl; utak, dülök stb. 588 hold 300 □ öl. Ezekből uradalmi szántóföld 1208 h., rét 427 h., posványáság 176 h.; a többi a közlakosoké. Gazdag fekete földje gyönyörű buzát terem; s a lótenyésztésre nagy gond fordítatik. Lakja 3466 kath., paroch. templommal. Van gyógyszerháza is és egy kis patakja Kis-Maros név alatt. Birja a zágrábi püspök. Országosvársárt 3 tart.

Bilicz, puszta, Nyitra vgyében, Séllye filial. 6 kath. lak.

Bindt, puszta, Szepes vgyében, Hnilcsek fiókja; lakosai részint bányákban dolgoznak, részint szénégetésből, favágásból élkösködnek.

Binyis, oláh falu, Krassó vgyében, Dognácskához $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 5 kath., 1371 n. e. óhitű lak, roppant erdőséggel; óhitű anyatemplommal, s igen nagy határral. F. u. a kamara.

Binyócz, (Binovcze), tót falu, Pozson vgyében, Szomolyánhoz 3 fertálynyira: 612 kath., 32 zsidó lak., szűk, s nem igen termékeny határral. F. u. gr. Batthyáni János örök., s mások. Ut. p. Nagy-Szombat.

Biószeg, puszta, Torontál vgyében, ut. p. N. Margitához 2 óra.

Birda, oláh falu, Temes vármegyében, ut. p. Detta, 1080 n. e. óhitű lak., paroch. templommal. Hatá-első osztálybeli, s van 59 egész urb. telke. Birja Termasics János.

Biri, magyar falu, Szabolcs vármegyében, ut. p. Nagy-Kállóhoz délre fél órányira : 66 r., 324 g. k., 4 ref., 23 zsidó lak., g. kath. anyateplommal, $3\frac{6}{8}$ első osztálybeli egész jobbágytelekkel. Kállay Péter itt szép nemesített birkákat tenyészt, ezenkívül van egy Gall szerint készített jeles pálinkafőző gépelye is. F. u. a Kállay nemzetség.

Biritó, pusztá, Paks határához tartozik, Tolna v.

Birján, horvát falu, Baranya vármegyében, ut. p. Pécshez $1\frac{1}{2}$ óra, részint völgyben, részint dombosabb helyen. Lakja 445 r. kath. — Van 34 egész urbéri telke, jó földje, jeles bortermesztése. Birja gr. Batthyáni Iván.

Birkis, cláh mezőváros, Krassó vármegyében, a Maros mellékén : 12 kath., 1381 n. e. óhitű lak., s anyateplommal, jó vásárokkal, erdővel, gyümölcsösökkel; sok urasági legelővel s szép gyümölcsösökkel. F. u. gr. Zichy. Utolsó postája Facset.

Birna, oláh falu, Krassó vármegyében, Lugoshoz $1\frac{1}{6}$ órányira : 1 katholikus, 315 n. e. óhitű lakos., s anyateplommal. Birja a Macskásy család.

Birócz (Kis), falu, Trencsén vgyében, lásd Adamócz.

Birócz (Nagy), tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján. Számlál 278 kath., 94 evang., 9 zsidó lak. Termékeny földje, és erdeje van. Földes u. a dubniczai uradalom.

Biród, pusztá, Tolna vgyében, Regöly mellett.

Birórétye, pusztá, Komárom,

az új rend. szerint, Esztergom vármegyében, Almáshoz 1 kis órányira, ugyanannak határához kebeleztve. F. u. gr. Zichy Miklós.

Birtin, oláh falu, Bihar vármegyében, 280 óhitű lak., ut. post. Élesd.

Biskó, pusztá, Pest-Solt vármegyében, Szent-Benedekhez tartozik, 100 hold szántófölddel, és révvel a Dunán, Paks alatt.

Biskupicz, tót falu, Trencsén vármegyében, 395 kath. lakossal, Trencsén mellett. F. u. a nyitrai püspök.

Biskupicz, tót falu, Trencsén, az új rend. szerint, Nyitra vármegyében, Bán mellett : 271 kath., 10 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök.

Bisse, magyar falu, Baranya vármegyében, 26 kath., 350 ref., 5 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa első osztálybeli; bora, fája elég. F. u. gróf Batthyáni. Utolsó postája Siklós.

Biste, magyar-orosz falu, Abauj vgyében, Zemplén vmegyé szélén : 55 r. kath., 84 g. k., 160 ref., 5 zsidó lak. Gör. kath. és ref. szentegyház. F. u. többen. Ut. p. Kassa.

Biszterecz (Kis), tót falu, Árva vmgyében, az Árva jobb partján : 33 katholikus, 96 evangélikus, 20 zsidó lakossal. F. u. Medveczky, Ambrózy sat.

Biszterecz (Nagy), tót falu, Árva vmgyében, az Árva jobb partján : 8 kath., 458 evang., 7 zsidó lak. — Alsó-Kubinnal általellenben, földje is hasonló. Sesslőja $27\frac{6}{8}$ F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Bisztra, két részre osztott tót falu, Zemplén és Sáros vgyében, a Hermányi hegyekből lefolyó patak mentiben, melly itt szakad a falu alatt hempelygő Tapolyba, ut. post. Eperjestől 3 órányira. Van itt 315

római, 120 görög kath., 238 evang., 83 zsidó, synagóga, Szeghy Istvának, Ferencznek, Trsztyánszky Illésnek, és özv. Oláh Sándornénak csinos kőházuk, egy savanyuvizforrás, igen számos korcsma, s 20 öles hid a Hermányból lefolyó árkon keresztül. Határa hegyes völgyes, s a Zempléni oldalon kiterjedése 1800 hold, melyből $6\frac{2}{8}$ telek után urbéri szántó 150, h., rét 40 h., majorsági szántó 700 h., rét 100 h., kivágott erdő 700 hold. Földje sovány s főleg zabot terem. A fencmlített birtokosokon kívül birnak még itt Bertóty Jakab örök. Hevesy András.

Bisztra, orosz falu, Máramaros vgyében, a Ripinyei határban, a Majdankai községhez tartozik, s Szmerék havas alatti sovány és kövcses fekvésénél fogva, többnyire fenyőfa-vágással és szálazással keresik a lakosok élelmüket. Van benne 350 g. kath., 20 zsidó lak., s egy fiók-szentegyház. — Sok érczes forrása mind itálra, mind fődésre alkalmasok. F. u. b. Fischer, Bay, Gulácsy s többen. Ut. p. Huszt.

Bisztra, tót falu, Zólyom vármegyében, Breznóhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 198 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. post. Besztercze.

Alsó - Bisztra, orosz falu, Máramaros vmegyében, Bereznához $2\frac{3}{4}$ órai járásnyira: 491 g. katolikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Huszt.

Felső-Bisztra, orosz falu, Máramaros vmegyében, 271 g. kath. lak.

Bisztra (Kis), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz 5 mfdnyire, Ploszko fiókja, 83 görög katolikus, 2 zsidó lakossal. F. u. gróf Schönborn.

Bisztra (Nagy), orosz falu, Beregh vmegyében, Szólyvához $\frac{1}{2}$ órányira: 246 g. katolikus, 13 zsi-

dó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. post. Munkács.

Bisztra, (Felső-Kis), orosz falu, Beregh vgyében, közel a galicziai határszélhez, Munkácshoz északra 9 mfdnyire: 113 g. kath. lak. Gör. kath. paroch. templom. — Határa felette sovány; fenyvese van. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. A. Verreczke.

Bisztra, (Krajna), orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, F. Komarnikhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 3 r., 524 g. kath., 6 zsidó lak. Határa hegyes, kösziklás és sovány, erdeje elég.

Bisztra - Turja, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez észak-keletre 3 mfdnyire, közel Beregh vgyéhez: 694 g. kath., 12 zsidó lakos., g. katolikus paroch. templommal. Nagy erdő. F. u. gr. Klobusiczky.

Bisztra, (Verchovina), orosz falu, Ungh vmgyében, közel a galicziai határszélhez: 2 r., 413 g. kath., 10 zsidó lak. Sovány köves határ. — Fenyves erdő. Gör. katolikus paroch. templom. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Orosz-Bisztra, orosz falu, Zemplén vgyében, 118 g. kath. lak., 244 h. szántófölddel. Fekszik Hrabócshoz közel, hegyek közt. Ut. p. Nagymihály.

Tapoly - Bisztra, tót falu, Sáros vmgyében, Hanusfalvához $\frac{1}{2}$ órányira: 284 katol., 276 evang., 106 zsidó lak. Synagóga. Egy patak a helységet kétfelé osztja, s fele Zemplénhez, fele Sároshoz tartozik. — Földe lehets, rétje különösen jó; erdeje és savanyuviz-forrása van. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Bisztricza (Alsó), vindus-tót falu, Zala vgyében, 272 kath. lakos. Ut. p. A Lendva. A belatinczi uradalomhoz tartozik.

Bisztricza (Felső), vindus-tót falu, Zala vgyében, 511 kath. lak. a belatinczi uradalomban.

Bisztricza (Közép), vindus-tót falu, Zala vármegyében, 304 kath. lak. Mind a 3 a Mura mellékén fekszik, s róna lapályos vidéke igen termékeny. F. u. Gyika.

Bisztricze, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1691 hold, melyből urbéri szántó 308, rét 109, legelő 138, szőlő 81, urasági szántó 59, erdő 987, szőlő 9. Földje hegyes és sovány. Lakja 245 r. kath. Birja Majláth György.

Bisztricsény, tót falu, Bars az új rend. szerint Nyitra vármegyében, ut. p. Oszlánhoz $\frac{1}{2}$ mfd. 684 katholikus, 5 evangélikus lak. Gyümölcsö, fája, szénája, gabonája bőven van. F. u. többen.

Bisztricska, tót falu, Nograd vármegyében, egy mély völgyben: 12 kath., 208 evang. lak., kik hordót, kereket, s más faeszközöket csinálnak, s abból élködnek. Hajdan G. Volkra birta, mostan Szentiványi uraság. Ut. p. Zelene.

Bisztricska, tót falu, Thuróc vármegyében, közel a Thurócz vizéhez, Sz.-Mártontól dél nyugotra $\frac{1}{2}$ órányira. Számlál 215 kath., 570 evang., 24 zsidó lak. Rétfje legelője igen jó; erdeje nagy, palatkján számos liszt- és fűrészmalmokkal bír. Lakosai olajjal kereskednek; hegyén egy tavat szemlélhetni. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Bisztró, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Ratkóhoz északra 2 órányira, magas hegyek közt: 29 kath., 661 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. — Sovány, hegyes határa csak zabot, és rozstot terem; tágas legelőjén marhát, különösen pedig sok juhot tart, s ennek gypjából durva fehér posz-

tót szövén, ezt Rimaszombatban adja el. — F. u. többen. Utolsó postája Rimaszombat.

Bisztró vagy **Sebespatak**, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Csetnek és Rozsnyó közt, mindeniktől egyenlő távolságra; 26 kath., 389 evang. lak. — Földe, rétfje lehető; erdeje van; s hegyeiben vasat, rezet ásnak. F. u. a csetneki uradalom.

Bitarova, tót falu, Trencsén vmegyében, 268 kath., és 4 zsidó lak. A litavai urad tartozik. Ut. p. Zsolna.

Bitsicza, tót falu, Trencsén vármegyében, $\frac{1}{2}$ órányira ut. post. Zsolnától, 388 kath., 98 evang., és 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom, s fa-kereskedés a Vágh vizén. F. u. a litavai uradalom.

Bize, magyar falu, Somogy vármegyében, ut. postája Marczalihoz $\frac{1}{2}$ órányira, 357 katholikus lakos, s kápolnával. — F. u. gróf Széchényi Pál.

Blasocz vagy **Balásfalva**, tót falu, Thurócz vármegyében, a Csernakov patakja mellett. Számlál 56 kath., 58 evangélikus lak. Termékeny föld; jó legelő; vizimalom. — F. u. többen. Ut. postája Th.-Zsámbokrét.

Blasova, oláh falu, Temes vármegyében, Temesvárhoz délkeletre 3 mfd. 1150 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. — Fekszik Pogonis egyik partja hosszában, melly part magasabb, a tulsó part laposabb levén, itt vannak a kaszállók, uradalmi földek és erdők; a kaszállókat a Pogonis néha elöntvén. Határa 1077 hold, melyből 645 h. szántó, 249 h. kaszálló, 110 h. legelő, 73 hold belsőség. Urbériség: 621 hold. A lelkesz telke 24 hold. Majorsági 700 hold, mellyből szántóföld 300 h, a többi részint erdő, részint legelő. —

Földe jó művelés mellett minden gabonát megterem. A Pogonis vizén van egy derék 4 köre forgó malom, és egy pálinkaház. Birják: Gyürky Pál, és Ambrózy István báró.

Blatnicza, tót falu, Thurócz vármegyében, egy kies vidéken Sz.-Mártontól délkeletre 2 mfdnyire. — Számlál 56 kath., 1087 evang. lakost. Evang. anyateplom. Patakján fűrész- és kalló malmok. Hegyein levő zsiros legelője sok juhot, tehenet táplál; erdeje igen szép; 1 fertálynyi távol-ságra szemlélhetni egy meredek kősziklán épült régi Blatniczai várnak dűledékét; a közel lévő Tiszta hegyéről pedig tiszta időben a Posonyi várát is beláthatni. F. u. b. Révay és Prónay fam. s feje egy uradalomnak. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Blaufusz, német falu, Bars vgyében, Körmöcz város határjában: 527 kath., 80 evang. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdő.

Bleigraben, horvát falu Sopron vármegyében, Kőszeghez $\frac{1}{2}$ órányira, 186 kath. lak. Határa kicsiny, s csak 5 urbéri telekből áll; gyümölcskertjei, s kis erdeje van, de szőleje nincs. Birja herczeg Eszterházy.

Boar, puszta, Pozson vgyében, Stomfa filial. 32 kath. lak. F. u. gróf Pálffy Károlyné.

Bobáld, puszta, Szathmár vármegyében, a nagy-károlyi uradalomhoz tartozik.

Bobda, oláh falu, Torontál vármegyében, szép rónaságon, mellyet a Beregszó nedvesít, ut. p. Temesvárhoz $2\frac{1}{2}$ óra. — Határa 3516 hold, mellyből községi szántóföld 1251 h., rét 368 h., legelő 179 hold, szőlő 8 hold $\frac{1000}{1600}$ öl, uradalmi szántó 1000 hold, 600 hold kaszálló. Fekete gazdag földje, hatalmas kukoriczát és buzát terem. Lakja 1056 n. e.

óhitű, paroch. templommal. — Birja Gyertyánffy Antal.

Bobogdán, puszta, Nyitra vármegyében, Sasvár filial. 41 kat-holikus lakossal. Földes ura ő cs. kir. felsége.

Boboth, tót falu, Trencsén, az új rend. szerint Nyitra vármegyében, 280 kat-holikus, 5 zsidó lak. — Kath. paroch. templom. Üveghuta. F. u. a báni uradalom.

Bobró, tót mező-város, Árva vármegyében, 1495 kath., 6 evang., 70 zsidó lak. Kath. paroch. templom. $15\frac{6}{8}$ sessio. — Vizimalmok. Kő- és kőszén-bányák. Lakosai sok gyolcsot, vásznat csinálnak s ezekkel Bolgár-, Moldvaországokba, Krimmbe nevezetes kereskedést űznek. A számos festők tulajdon czéhet tesznek. F. u. az árvai urad. Ut. postája Rosenberg.

Kis- és Nagy-Bobrócz, (Bobrovecz), tót falu, 300 kath. 296. evang. lak. F. u. Okolicsányi. Ut. p. Okolicsna.

Bobrovník, tót falu, Liptó vármegyében, 78 kath., 129 evang. lak. Meglehető föld; urasági csinos lakházak. F. u. Dobrovszky. Ut. post. Berthelenfalva.

Bobrovník, tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján, Trencséntől délre 3 fertály. — Számlál 142 kat-holikus, 9 zsidó lakost. Határja 1-ső osztálybeli. F. u. többen.

Bocs, magyar falu, Heves vármegyében, Bátorhoz $\frac{1}{4}$ mfd. 816 kath. lak., hegyes erdős határral, jó marhatenyésztéssel. F. u. az egri káptalan, Rác, Szakál. Utolsó postája Eger.

Bócs, puszta, Bihar vármegyében, Bakonszeg mellett, 4000 hold igen gazdag róna határral. Birják: gr. Rhédey Ferencz, b. Vay Miklós, Rhédey László.

Kis - Bócsa, puszta, Nagy-Bócsa mellett, Kis-Kőrössel határos, 4800 hold igen homokos határral, mellyből 100 hold szántó, 2000 h. homokos erdő, 400 hold futóhomok, 2300 h. homokos legelő. Birja a Vattay család. Lásd Kis-Kőrös.

Nagy-Bócsa, roppant puszta, Pest-Solt vármegyében, Vadkert, Kis-Bócsa, Orgovány, Bugacsz, Szank és Taszlár puszták közt. Határa 24,000 hold, mellynek harmada síványhomok, a többi része is homokos legelő, itt-ott egyes nyárfa a homoktorlásokon, kevés szántó és kaszáló föld. Birják Sárközy örökösök, Hajós, Zsigray, Bereczky urak, és több Besenyei örökösök.

Bocsár, curialis magyar helység, Nograd vármegyében, tőszomszédságában Lapujtőnek és Mikofalvának. Innen veszi eredetét a Bocsári Mocsáry nemzetség, s ennek fiúága birja. Ut. p. Szakál.

Bocsár, rácz-német falu, Torontál vármegyében, Becskerekhez északra 7 órányira: 752 kath., 1308 n. e. óhitű, 18 zsidó lak., kath. és óhitű anyateplomokkal, szép kastélyal. Határa gazdag termékenységgű; $77\frac{2}{8}$ egész telket számlál. F. u. a Hertelendi Hertelendy családbeliek. Ut. p. Beodra.

Bocsárd, orosz-tót falu, Abauj vármegyében, Enyiczkéhez délre 3 fertálynyira: 201 róm. kath., 281 g. kath., 1 zsidó lak. F. u. b. Meskó. Ut. p. Kassa.

Bocska, magyar falu, Zala vármegyében, 386 katholikus 14 zsidó lakossal. F. u. Inkey. Ut. postája Kanizsa.

Bocskád, puszta, Somogy vármegyében, Udvarhelynél, gr. Festetics Lászlóé.

Bocskó, oláh falu, Ugocsa vármegyében, 216 g. kath., 12 zsidó lak. Földje tövises és bokros, kü-

lönben termékeny volna. Erdeje van. A nyalábi urad. tartozik. Ut. postája Halmi.

Kis-Bocskó, oláh falu, Máramaros vármegyében, 486 g. kath., 20 zsidó lak., anyateplommal. F. u. többen.

Kis-, Nagy-, és Németh-Bocskó, orosz-német falu, Máramaros vármegyében, a Tisza két partján: 558 r., 1627 g. kath., 9 ref., 3 evang. lak., r. és g. kath. anyaszentegyházzal. Itt van egy kamarai sószállító-hivatal (a sót Rhónaszékről hozzák), 3 sókamarával, több jeles kamarai épületekkel, s tisztalakkal. F. u. a kir. kincstár, s feje egy uradalomnak. Ut. p. Sziget.

Bocsonád, magyar falu, Heves vármegyében: 766 kath. lak., kath. paroch. templommal, termékeny sík határral. F. u. Almásy István, özv. Szelezky Mártonné. Utolsó postája Árokszállás.

Bócza (Király-), tót m. város, Liptó vármegyében, az Ördöglakodalmának nevezetett hegy alatt, egy mély völgyben 45 kath., 453 evangélikus lak. F. u. a kamara. Ut. post. Okolicsna.

Bócza (Szentivány-); tót mezőváros, Liptó vármegyében, a most említett mezőváros mellett, mellytől csak egy patak választja el: 9 kath., és 600 evang. lak. Evang. anyaszentegyházzal. Mind a két Bóczaának határja nagy kiterjedésű, de igen sovány; erdei felette szépek; hegyeiben arany-ezüstbányák dolgoztatnak; üveghutája van; lakosai pedig sok vásznat szőnek; savanyuviz-forrása is van. — Földes urai Szentiványi család.

Boczfölde, magyar falu, Zala vgyében, 440 kath., 10 zsidó lak. F. u. többen.

Bod, magyar falu, Heves vgyében, a Tarna vize mellett, Kálhoz

délte 1 órányira : 641 kath. lakossal. Fekete földje kevés trágyát kiván, szénája bőséges. F. u. Almásy István, b. Orczy, gr. Szapáry, Sághy, Csoma, Gosztonyi, gr. Almásy György, Sublich. Ut. p. Kápolna.

Boda, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyes vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. — Határa 2576 hold, mellyből urbéri szántó 960, rét 585, szőlőhegy 245, erdőbeli közös legelő 576, tiszta legelő 50, majorsági föld 90, haszonvchetlen 70 hold. Földje kemény agyagos, köves és igen sovány. Lakja 800 római kath., és 6 zsidó. Birja h. Eszterházy.

Fazekas-Boda, német falu, Baranya vármegyében, 299 kath. lak. s fiók-egyházal. Buzát, bort, burgonyát termeszt. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Bodafalva, (Bodice), tót falu, Liptó vármegyében, 55 kath., 360 evang. lak., Kath. pároch. templom. Erdeje szép és nagy. Vizimalom. — F. u. Palugyay fam. Ut. p. Bertelenfalva.

Bodaháza, pusztá, Pozson vármegyében, Egyházfalva filial. 17 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Cseklész.

Bodajk, magyar-német mező város, Székes-Fejér vármegyében, a kajmadi hegy tövében, ut. p. Moor-tul 1, Főjérvártul 3 mfdnyire. 1149 kath., 597 ref., 8 evang., 11 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyházak. Az elsőben tartatik a boldogságos szűz Mária képe, mellyhez népes bucsujárások történnek. Földje részint lapály és igen termékeny. Szőlőhegye szép. Erdeje nagy. A ritka szépségű kalvária alatt buzog egy ásvány-forrás számtalan erecskékből, s holmi sárga, veres, és fekete fővény közt csorgedezvén, télen soha be nem fagy. Helyben természeti melegsége 13 fok R. szerint. Használ a

lép- és májdaganatokban, hideglelésben, köhögésben, aranyérben, komorkórságban, az asszonyi méh betegségeiben. F. u. gr. Bethlenné, született gr. Zichy asszonyság.

Bodak (Kis), magyar falu Pozsony vármegyében, a Szigetközben az öreg Duna jobb partján, Mosonyhoz 1½ órányira. Számlál 485 kath. lak. A Duna szigetjeiben rétje, legelője, erdeje elég. F. u. gr. Viczay. Ut. p. Győr.

Bodak (Nagy), csinos falu, Pozsony vármegyében, a Csallóközben az öreg Duna balpartján : 605 kath., 8 ref. vagyonos lak. Földje meglehetősen; káposztája híres; rétje, legelője jók a Duna szigetjeiben, hol erdeje is szép. Van 14 Duna-malma és sok gyümölcsse. Lakosai közt több hajósok találatnak. F. u. a Pálffy fam. senioratusa.

Bodé, magyar falu, Veszprém vármegyében, Ajkához ½ óra, 224 katholikus, 56 evang., 10 zsidó lak. A Boday nemzetség sajátja. Ut. post. Veszprém.

Bodina, tót falu, Trencsén vármegyében, hegyek közt : 234 kath., 149 evang. lak. Mind a két felekezetnek van filial. temploma. F. u. többen.

Bodmér, magyar falu, Székes-Fejér vármegyében, Bicskéhez délre 1½ óra, 64 kath., 354 ref., 19 evangélikus, 9 zsidó lak., ref. anyaszentegyházal, kövér buza-termő földekkel, bortermesztéssel. F. u. Toldy, Kaszap, Dezső, Kovács, sat. Ut. p. Buda.

Bodófalva, (Bodovicze), kis tót falu, Thuróc vármegyében, a Csernakov patakja mellett : 35 kath., 55 evangélikus lak. F. u. többen. Ut. p. Rudaó.

Bodóháza, pusztá, Bihar vármegyében, Mike-Pircs mellett, 700 hold többnyire homokos határral; er-

deje nincs. — **Birják**: Sinay Károly, Domokos Márton, Fényes Lajos, özv. Halmágyi Lajosné, Sréter Györgynő, Bati s Rácz örökösök, Vennes Leopold.

Bodóháza, pusztá, Pozsony vgyében, Egyházfalva mellett.

Bodó-Kő-Váralja, (Pod-Boldok), magyar-orosz mezőváros, Abauj vármegyében, Kassához délre 6 mföldnyire: 1221 r. kath., 258 g. kath., 19 zsidó lak. Rom. és gör. kath: paroch templomok. Van itt egy csinos kastély és kert, sok gazdasági épület, sweiczi tehenészet, híres bortermő szőlőhegy, szép erdő. — Régi várát a Rákócziak építették. F. u. gr. Péchy Józsefné. Ut. postája Tállya.

Bodok, magyar falu, Nyitra vármegyében, Nyitrahoz keletre 1½ óra: 530 katolikus lak. — Határa dombos és termékeny; erdeje, szőlője van. F. u. a primás, az esztergomi és nyitrai káptalan.

Bodok, tót falu, Nyitra vármegyében, Bajnától délre 1½ órányira: 395 kath., 6 evang., 9 zsidó lak. — Van egy régi vára, mely még a török időben árokkal és sánczokkal kerítettett körül; — a járás is innen vette nevét. — A Rákóczy Ferencz seregei ellen igen vitézül oltalmazták ezen várat a császáriak: mindazáltal kénytelenítették azt feladni, minekutána az ellenség erőszakos megrohanáshoz készült. — Határa termékeny, szőlőhegye, erdeje elég. F. u. gr. Berényi Zsigmond. Feje egy uradalomnak. Ut. p. N.-Ripény.

Bodok, pusztá, Nyitra vármegyében. Ürmény filial. 112 kath lakos.

Bodok, pusztá, Somogy vgyében, Gyékényes mellett.

Bodolya, magyar falu, Baranya vármegyében, hegyek közt, ut.

p. Pécestől északra. Határa 759 hold, melyből urbéri beltelek 35, szántó 334, rét 103, legelő 110, szőlő 26, urasági rét 30, erdő 120 hold. Földje sovány. Lakja 183 r. kath. Birja a pécsi nevendékpapság.

Bodolya, német falu Baranya vármegyében, 451 kath., 10 evang. lak., katolikus fiók-egyházzal, híres vörös bor termesztéssel. F. u. Károly főherczeg örök. Utolsó post. Siklós.

Bodoló, magyar falu, Beregh vármegyében, ut. p. Beregszászhoz 2 órányira: 4 r. kath., 527 reform., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. A Tisza jobb partján fekvődvén, az árvizektől sokat szenved; egyébiránt gyümölcsben, fában, szénában, halban bősége van. F. u. Bay, Péchy, Bárczy, Ördög, sat.

Bodoló, magyar falu, Abauj vármegyében, Szepsihez 1 órányira: 500 kath., 4 evang., 40 ref., 82 zsidó lak. Földei meglehetősek, rétjei kétszer kaszálhatók. F. u. többen. Ut. p. Kassa.

Bodoló, pusztá, Gómör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Baracza mellett; 23 katolikus, 20 református lak. F. u. Fáy nemzetségbeliek.

Bodoncz, vindus falu, Vas vármegyében, hegyek közt, 54 kath., 426 evang. lak. Van evang. anyaklézsiája és oskolája. F. u. gr. Batthyáni és gr. Szapáry, s a muraszombati uradalomhoz tartozik. Ut. postája Radkersburg.

Bodonhely, magyar falu, Sopron vármegyében, ut. postája Csorna 2 mfd., a Rába mellett, Győr vgye szélén. Van 498 r. kath., 50 evang., 6 zsidó lakosa, 1223 hold szántófölde, 214 hold legelője, 390 hold rétje, 200 hold füzes erdeje. Földe porhanyós fekete, s terem búzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, bur-

gonyát, sok dohányt. Lovakat szépeket tart, de juhot a lapályos legelő miatt nem tarthat. Urbériség $10\frac{2}{8}$ telek. Birja : h. Eszterházy.

Bodonlaka, tót falu, Sáros vármegyében, Szebenhez keletre $\frac{3}{4}$ mfd. 214 kath., 4 evang., 19 zsidó lak. Jó legelő és erdő. Középszerű föld. F. u. Zombory nemzetség. Ut. p. Ternye.

Bodonospatak, magyarosodó tót falu, Bihar vármegyében, a Rézhegy tövében, utolsó postája Margita. Van 750 r. kath. lakosa. — Határa 1930 hold, mellyből 520 szántó, 250 rét, 1160 erdő, külön legelője, szőleje, nincsen. Majorság csak 15 hold szántó, 5 hold rét és az erdő. Sovány földé főképen burgonyát és zabot terem. A szántóföldekben több helyeken van földszakadás, melly minden évben történik. A helységet 2 tiszta patak futja át; hegyciben érczkő és kőszén nagy mennyiségben; itt van Bulyovszky János urnak egy asphalt bányája; s a bodonosi hegyen egy régi elpusztult templom nyomai láthatók. — Van itt továbbá pálinkaház, vizimalom, guba-kalló. — Birja egészen Baranyi Ágoston.

Bodony, magyar falu, Baranya vármegyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. — Határa 525 hold, mellyből urbéri szántó 265, rét 120, legelő 97, erdő 43 hold; majorság nincs, miután ezen helység magát még 1848 előtt megváltotta. Lakja 259 r. katolikus. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Bodony, magyar falu, Heves vármegyében, Parádhoz $\frac{1}{2}$ mfd., 1298 kath. lakos. Kath. paroch. templom. A délre fekvő völgyben mind földé, mind rétje termékeny; az északi dombokon pedig makkos erdeje van. F. u. gr. Károlyi György, s a

debrői urad. tartozik. Utolsó postája Gyöngyös.

Alsó- és Felső-Bodony, 2 tót magyar falu, Nograd vármegyében, az első 95 kath., 365 evang. 14 zsidó lak., a másodikban 216 k., 21 evang., 16 zsidó lak. — Határjok dombos, és elég jó; bort termesztnek. F. u. Muslay, Bibiti Horváth, s mások többen. — Utolsó postája Rétság.

Bodorfa, magyar falu, Zala vármegyének szélén, 255 katolikus, 6 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Bodorfa, pusztá, Baranya vármegyében. — A béklyei uradalomhoz tartozik.

Bodorfa, pusztá, Baranya vármegyében Sumonyhoz 5 óranegyedre, jó termékeny földdel és nagy erdővel bővelkedik. Birja Scitóvszky Márton.

Bodorofalva, (Bodowa), tót falu, Thurócz vármegyében, közel a Thurócz vizéhez egy patak mellett. Táplál 9 kath., 119 evang. lakost. — Földje róna és termékeny; rétjei igen jók. F. u. többen. Utolsó postája Rudnó.

Bodovka, tót falu, Trencsén vármegyében, a Vágh bal partján, Krivoszád faluval egyetemben, mellyel egy bíró alatt van. — Lakja 1 kath., 175 evang., 26 zsidó. F. u. többen.

Bodrog, magyar falu, Somogy vármegyében, 184 katolikus lakos. Földes u. többen. Kürtös és K.-Albert közt.

Bodrog - Keresztúr, lásd Keresztur, Zemplén v.

Ó-Bodrog, vagy Hodos-Bodrognak is nevezetik, szerboláh falu, Arad vármegyében, a Maros mellett, Aradhoz nyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire. E helységet birja a Hodosi szünte itt levő n. e. óhitű kalugyer

zárda, s ennek birtokára van a falucska is építve, mely 215 n. e. óhitű lakost számlál. A falu bir 33 h. szántóföldet, 52 hold legelőt, és 12 hold kaszálót. Majorsági birtok tesz 40 hold kaszálót, 140 hold nádast, 420 hold erdőt. Ez erdőben láthatók némelly sánczok nyomai, és egy régi erős lestorony jó állapotban, Jaksics család kőben metszett czimerével, mely család I. Mátyás király alatt költözött ki Szerbiából Magyarországra, s a klastromot is ez alapította.

Bodruszal, orosz falu, Sáros vármegyében, Duplin fiókja, 8 r. 173 g. k., 10 zsidó lak. Gör. szentegyház. A makoviczi urad. tartozik. Ut. p. Komarnik.

Bódva, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $\frac{14}{16}$ állomásnyira, a Bódva vize mellett a leg szebb rónaságon a Miskolcztul Torna felé vezető utvonalan. Határkiterjedése a hozzátartozó Perecz, Sütő, Abód pusztákkal 6543 hold és $775\frac{3}{8}$ □ öl. Ebből szántóföld 2586 h. 391 □ öl, rét 1216 hold 859 □ öl, szőlő 210 hold 1095 □ öl, erdő 2157 hold 864 □ öl, legelő 113 h. 741 □ öl, országos és magános utak 65 hold 583 □ öl, pinczék helye 8 hold 928 □ öl, kőbánya s temető 6 hold 1175 □ öl, folyóvíz 41 hold 1152 □ öl. Ebből ismét urbéri föld s rét 1251 hold 629 □ öl, majorsági szántóföld s rét 4842 hold 134 □ öl, a reform. egyház birtoka 73 hold 446 □ öl, a r. katolikus egyházé 531 □ öl, a helységé 15 h. 621 □ öl, közös birtok 360 h. 813 □ öl. A bódvai határ hegyes és lapályos részekből állván a földminősége ezen helyzet szerint különböző; a partos részekben a föld agyagos nyirok, nagy miveltést kíván, a lapos rész homokos fekete földdel vegyítve s csak kevés munkát igénylő,

leginkább termi a rozstot és zabot, de megtermi a tisztabuzát, árpát, kukoriczát s kölest is. — A legelő juhtenyésztésre igen alkalmas levén, ezt a földes urak nagy haszonnal üzik, a közönséges földmivelő nép Várad tájékáról vásárol marhákat, s azok felhizlalásával üz kereskedést. Lakosok összes száma 1036, ebből r. katolikus 202, reformatus 525, evangélikus 136, óhitű 82, zsidó 31. Van reform. anyaszentegyház, a r. kath. leányegyház pedig Sajó-Vámoshoz tartozik. A határban helyezett Perecz, Sütő, Abód pusztá a régi időkben helység volt, s mint több oklevelekből kivehető, Zápolya és I. Ferdinand királyok idejében pusztított el a törökök által, s lakosai Bódván telepedtek le, hol azon időben már helység s a Paulinus barátoknak zárdájok is volt közel a templomhoz, mit a még most is meglevő alapkövek kimutatnak, hogy összeköttetésben állott a templommal. — A bódvai reform. templom nagy régiségre mutat, hajdan kéttornyu lehetett, a mint mostani helyzetéből kitétszik. — Perecz, Sütő, Abod helységre hol volt épülve, most is kivethető, kivált a templomuk römja, s mai napig is azon hely, hol templomuk épülve volt, p u s z t a t e m p l o m n a k neveztetik. — A helység határát a Bódva folyam és Abód nevezetű patak futja keresztül. — Épületei közt jelesebbek: Szathmári Király József ur jó ízléssel épült kastélya, a körülötte levő csinos kerttel, és Szathmári György lakháza. — Mostani birtokosok: Szathmári Király József, Pál, György; Zsöry Lászlóné, Lajos, Puky Lajos, Mihályné, Batta Boldizsár, Szalay László, Bay Miklós, Balogh Frigyes, István, József, Máriássy László, Törös Györgyné, Lakatos Ferencz, Vékey László, Kaszay Zsigmond, Szentimrey Gábor,

Klára, Kalas Samu, Csengery József, Várady János, Sándorné, József, Ragályi Tamás.

Bodvicza, horvát falu, Somogy vmgyében, a Rinya vize mellett, 364 kath., 4 zsidó lak. F. u. Jankovich Antal. Ut. p. Babolcsa.

Bodzás, orosz falu, Zemplén vmgyében, Turány fiókja: 3 r., 230 g. kath., 5 zsidó lak., 739 h. szántófölddel, vizimalommal az Ondava vizén. F. u. b. Barkóczy, Szirmay, Szulovszky. Ut. p. Orlik.

Bodzás, puszta, Arad vgyében, a medgyesi pusztának nyugoti részével határos. E puszta is, mint Medgyes haszonbérbe nagyon kiadva, s itten is dohánytermesztők vannak összesen 102-en, lélekszámra 727-en, kath. magyarok. Határa gazdag termékenységgű, fekete homokos földdel. Egy harmada gyepföld. Kiterjed 6560 holdra. Birja a kir. kincstár.

Bogács, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $2\frac{2}{16}$, Egertől $1\frac{2}{16}$, u. p. Kövesdtől $1\frac{1}{16}$ állomásra, egy szép völgyben, melly a helységről bogácsi völgynek nevezetik. Határának kiterjedése becslésként 6087 hold, ebből beltelek 126, szántóföld 2599, rét 698, szőlő 349, erdő 1790, legelő 525 hold. Urbériség összesen 2402, majorsági 895 hold, ide értve a Pázsag nevű majorsági földeket is. Az erdő a földesuraság sajátja; a legelő közösen használtatik; a szőlők kilenczed dézsma alatt vannak. — A föld mindenemű gabona termesztésre alkalmas: A lakosok úgy a ló-, mint szarvasmarha-tenyésztéssel dicséretesen foglalkoznak. Népeesség 1200 lélekre megy. E közt 1192 r. kath. 3 ref. 5 zsidó, mindnyájan magyarok. — Van a helységben 103 telkesgazda, 74 zsellér, 39 lakó. A r. kath. egyház már 1332-ben fennállott, anyakönyvei 1724-ben kezdődnek, régi őszerű temploma Sz Márton püspök

tiszteletére szenteltetett. Épületei közt említendő még a pap-, s jóizléssel épült tisztalak. A Hor és Szoros partok a helység közepén egyesülvén, egy két kerekű malmot hajtának. — A Hor vizéről mondják, hogy ollykor 4—5 évig is csak szivárog; ha pedig vize egyszer megjön, 4—5 évig folyvást bő vizet szolgáltat a malomra. Van a határ felső részén mintegy 4 □ öltre terjedő feneketlen ingovány is. Birtokosa az egész helységnek: az egri főkáptalan.

Bogád, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 1167 hold, mellyből urasági szántó 170, rét 10, erdő 50 hold; urbéri szántó 318, rét 159, közös legelő berekkel együtt 470 hold. Földje igen jó. Lakja 277 reform., saját templommal. Birja Czindery László.

Bogád, magyar falu, Baranya vgyében, völgyben, a pécsi országuttól keletre fél mfdnyire 684 r. kath. szorgalmas lak., kik szarvasmarhával is kereskednek. — Határa 1805 hold, mellyből beltelek $102\frac{3}{8}$ h., szántóföld $983\frac{3}{8}$ h., rét 224 hold, legelő 292 hold, szőlő 63 hold; majorsági szántó $134\frac{5}{8}$ h., rét 4 hold. Termékeny szántóföldjeiben búzát, rozsot, stb. termeszt. Birja a pécsi püspök.

Sár-Bogárd és Tinord, 2 egymás mellett fekvő puszta. Székes-Fejér vgyében, Fejérvárhoz délre 5 mfdnyire, 860 kath., 1580 ref., 173 evang., 568 zsidó lak., ref. anyaklézsiával, synagógával, sok urasági lakházzal és kerítel. Nagy gazdaság és birkatenyésztés. F. u. Huszár, Méyszöly, Pázmándy, Sigray, Sós, Dörögdy, s más számos nemesek. Van saját postahivatala s váltása Sár-Keresztúr és Nagy-Dorog közt.

Bogárdi, puszta, Zala vgyében, Csatár fiókja.

Bogárföldje, puszta, Nógrád vgyében, 19 kath.

Bogáros, német falu, Torontál vgyében, szép rónaságon, ut. p. Csátád 1 mfd. Határa 5845 $\frac{3}{8}$ hold, melyből szántóföld 4584 h., rét 1162 h., legelő 581, kertek 99 $\frac{3}{8}$ hold. Major-sági birtok csak 17 $\frac{3}{8}$ hold, a többi urbériség. Határa gazdag és első osztálybeli. Lakja 2150 kath., paroch. templommal; vendégfogadó. Birja a kamara.

Bogát, magyar falu, Vas vgyében, a Gyöngyös mellett, Szombat-helyhez 1 óra, 74 kath. lak. Nevezetes ezen kis helység kastélyáról és borszesz-gyáráról, mely ezelőtt a cs. kir. had számára sokat eladott. A határnak nevezetes része gyümölcsfákkal ültetett be. F. u. Skerlecz Károly.

Bogáth, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. p. Báthorhoz fél érányira: 65 r., 121 gör. kath., 3 evang., 1918 ref., 23 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa részint sárga, részint fekete homokos és bő termékenységű; van 13 $\frac{0}{8}$ első osztálybeli egész jobbágytelke, s erdeje. Dohányt sokat ültet. F. u. Bakó, Baksay, Báthory, Buzinkay, Cserjék, Darvay, Dibáczy, Elek, Erdélyi, Erdős, Éva, gr. Fáy, Fáy, Fejér, Hegedüs, Hetey, Horváth, Juhász, Kálmáncshelyi, Kócsár, Leboh, Lcvas, Markus, Mikó, Molnár, Móricz, Ormos, Orosz, Öry, Pap, Puskás, Pethő, Szücs, Uray, Uszkay, Vityi.

Alsó- és Felső-Bogáth, 2 puszta, Somogy v., Edde közelében.

Könyi-Bogáth, puszta, Somogy vgyében, 241 kath., 38 reform. lakossal.

Segesdi-Bogát, puszta, Somogy vgyében, gr. Széchényi Lajosé, 104 kath., 10 ref. lak.

Bogdanocz, tót falu, Pozson vgyében, Nagy-Szombathoz 1 órányira; 490 kath., 17 zsidó lak., kath. paroch templommal. Határja fekete

agyagos s igen sikeres buzát terem; rétjei kétszer kaszálhatók; bora, erdeje, s vizimalma van. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Bogdány, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, a Duna jobb partján, Váczhoz 1 óra. Lakja 2902 lakos, kik közt 300 ref., a többi kath., paroch. templommal és reform. fiókegyházzal. Szőlőhegye roppant és sok vörös és fejtör bort terem, s ez igen becses minőségű, azért innen távol vidékekről is vétetnek vesszők. Birja a korona.

Bogdány, magyar mezőváros, Szabolcs vgyében, Nyiregyházához északra 1 $\frac{1}{2}$ ut. post. Berkeszhez 1 mfd. Határa 6360 hold, beleértvén Kéklő, Szolnok, és Hene pusztákat is. Ebből szerződvényes urbériség 165 hold, szerződvényes zsellérek bírnak 560 szántó és kaszálló földet, a város 40 h. rétet. Földje homokos, trágya után terem buzát, rozsot, árpát, zabot, tengerit, burgonyát, káposztát, dohányt. Van 932 reform., 354 római, 52 görög kath., 128 zsidó lakosa, ref. anyateploma, gyógyszertára, 4 országosvásárja. — Birják: Tahy József, Bégányi Kálmán, Nemes Ferencz, Zsigmond, György, Tamás, Antal, Farkas és Miklós; Jeney Dániel, Korda Ágoston, Hegyemegi László és István, Böszörményi Lajos, Ferenczy Antal és József, Sutka István, Osváth Károlynő, Megyeri Juliánna assz. és gr. Barkóczy család.

Bogdány, (Bogdanowce), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Kassához keletre 2 mfd., az Osva patakja mellett: 93 kath., 106 ref., 90 zsidó lak. F. u. Földesy, Horváth, Bónis, Diósy, s m. t.

Bogdány, (Bogdanowce), tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz $\frac{1}{2}$ mfd., a Tareza mellett: 379 r., 28 g. kath., 145 evangélikus, 36 zsidó lak. Rétjei igen jók; földje is termé-

keny; erdeje van. F. u. Keczer nemzetség.

Bogdány, orosz falu, Máramaros vgyében, 8 r., 207 g. kath. lak., s g. kath. anyatemplommal, szép erdővel.

Kis- és Nagy - Bogdány, pusztá, Veszprém vgyében, Noszlop és Devecser közt.

Bogdán-Szovárliget, oláhlul Pikló, oláhl falu, az ugynevezett lakságon (oláhlul Pe-Lunka), melly vidék alatt értetik a Rézerdő napnyugoti szélé a Berettyó felé öt egész helység határán elterjedve, ut. p. Tegledhez északra 2 órányira, 328 n.e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa 7163 hold, mellyből urb. szántó 176, rét 50, legelő 113, bokros 113, szőlő 40, majorsági szántó 881, rét 450, erdő 5340 hold. Földe homokkal kevert könnyű agyag, melly inkább termi a tavaszi, mint őszi gabonát, de jó mivelés mellett ezt is jól. Alkalmassabb volna bor-, különösen pedig gyümölcs-termesztésre, a minthogy itt sok cseresznye, alma, körte, barack, különösen szilva, e mellett vadalma, körte és barkóca is terem. — Pinczéi a Rézhegy oldalában pompás hidegek. — Határán keresztülfoly a Gyepes, melly Csanálosnál szakad a Berettyóba. Nevezetesek itt a helységgel szemközt fekvő s Erdélyországba benyuló Rézhegynek magas rengői, mellyek a falutól $\frac{1}{8}$ órányira eső helytől kezdve telvék vaddisznókkal, őzekkel, farkasokkal elannyira, hogy azok pusztításai ellen szinte védhetlenek a tengeri, burgonya-vetések, és a marhák, kecskék, sertések. Birja a helységet b. Huszár család.

Bogdása, magyar falu, Baranya vgyében, 116 kath., 476 reform. lak., kath., és reform. anyaszentegyházakkal. Határa lapályos; erdeje van; sok marhát tart. F. u. a pécsi káptalan. Ut. p. Szent-Lőrincz.

Boglár, német falu, Székes-Féjér vgyében, Csákvárhoz 1 órányira, 981 kath., 9 ref., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, bortermesztéssel. F. u. gr. Eszterházy Miklós. Ut. p. Mór.

Boglár, magyar falu, Somogy vgyében, a Balaton mellett, 330 kath., 14 ref., 13 zsidó lak., jó földekkel, halászáttal, nádvágással. F. u. többen. Ut. p. Szemes.

Boglárka, orosz falu, Sáros vgyében, Richvaldhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 28 r., 414 g. kath., 11 zsidó lak. F. u. gr. Forgács. Ut. p. Bárlfa.

Bogojeva, magyar falu, Bács vgyében, a Dunához $\frac{1}{3}$, ut. p. Zomborhoz délre 3 mfd., 1700 kath., 100 zsidó lak., paroch. templommal. Határa az árvizek miatt 3-ik osztálybeli, s 1100 □ ölével 8670 hold, mellyből $36\frac{3}{8}$ telek után urbéri szántó 1440, rét 932, jó legelő 700, mocsáros legelő 1339, uradalmi rét 14, makkos erdő 2339, lágyfaerdő 230, nádas 956, tavak 639, utak 61 hold. Birja a kamara.

Német-Bogschán, bányamezőváros, Krassó vgyében, a Berzava mellett, a verseczi és karansebesi országotban, Lugoshoz délre 5 mfdnyire: 551 német kath., 1241 n. e. óhitű, 12 evang. lak., r. kath., és óhitű anyatemplomokkal. Bányákat művel; vashámorai s öntőműhelye van. Székelyhelye egy helyettes bányatórvény-széknek, a vashámorokra s öntőműhelyre felügyelő tisztségnek. F. u. a kamara.

Oláh - Bogschán, oláhl falu, Krassó vgyében, Dognácskához 2 órányira a verseczi országotban: 79 kath., 2023 n. egy. óhitű lak., óhitű anyatemplommal, nagy határral és erdővel.

Bogy, oláhl falu, Bihar vgyében, Bélhez 2 mfd., ut. posta Várad. Lakja

245 n. egy. óhitű anyatemplommal. Dombos határa 600 hold, s a földet, rétet, összevissza használják a lakosok, és ez mind urbériség, egyébiránt tele bokrokkal és tövisekkel. Birja a váradi deák püspök.

Bogya, magyar falu, Komárom vgyében, Alsó-Lakkal határos, s elosztatik Nemes-Bogyára és Vár-Bogyára, a pozsonyi országot által választatván el egymástól, oly formán, hogy északra Nemes-Bogya, délre pedig Vár-Bogya fekszik, Komáromtól 3 mfdnyi távolságra. Kiterjedése $2823\frac{5}{8}$ hold, mellyből $12\frac{3}{8}$ h. helcsötelek, $390\frac{1}{8}$ h. szántóföld, $1060\frac{3}{8}$ h. kaszáló, $1352\frac{4}{8}$ h. legelő, nádas és mocsáros helyek $77\frac{5}{8}$ h. A jobbágyság $2\frac{3}{8}$ egész telek után bir cből $72\frac{4}{8}$ h. szántóföldet és $253\frac{6}{8}$ h. kaszálót. Szántóföldei jó buzát teremnek, ezenkívül vettetik árpa, tengeri, burgonya, szinte kielégítő eredményel. Vizei a Lak és Bogya közt eső Zsemlék tó, s a falu melletti örvényes tavak, mellyeken a vármegye 2 hidat tart fen a pozsonyi országon. Népeisége 3611, kik közt ref. férfi 141, nő 123; r. kath. férfi 45, nő 35; zsidó férfi 9, nő 8; 53 nemes családfő, 2 takács, 1 boguár, 1 szabó, 1 csizmadia, 1 kovács. A lakosok a szarvasmarhatenyésztést sikerrel űzik, a falukon távol eső réteken épített szálásokon. Temploma egyik vallásfelekezethez sincs helyben, hanem a reformátusok a felső-gelléri, a katolikusok pedig az ekecsi anyaszentegyházhoz kapcsoltattak. Földesurai: gr. Zichy István $2\frac{3}{8}$ urbéri telkes jobbágyaival és 4 nemesudvar következő birtokosai: Kürthy, Antal, Csepy, Pázmány, Király, Csóka, Császár, Fűsy, Szűcs, Bereczk. Van itt egy jó karban tartott vendégfogadója is. — Várbogya hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott.

Bogyán, szerb falu, Bács vgyé-

ben, Bácshoz 1 órányira, a Duna mocsárjai mellett, 400 kath., 300 n. egy. óhitű lak., kalugyer zárdával. Mocsáros határa 1100 □ ölével 11,904 h., mellyből 23 telek után urbéri szántó 919, rétet 627, jó legelő 100, mocsáros legelő 1200, szőlő 49, uradalmi földje Groman családnak 114, a kalugyer zárdának 298, makkos erdő 1092, lágyfaerdő 1439, nádas rétság 5688, tavak 295, utak 100 hold. Földje a mocsárok és árvizek miatt 4-ik osztálybeli. Nagy sertésenyésztés.

Bogyiszló, magyar falu, Pest-Solt vgyében, a Duna által képzett könyökben, a holt Duna mellett, lapályos, rétes, erdős bokrokkal egészen körülvevett helyen, ut. p. Tolnához $\frac{1}{2}$ órányira. Határa 5840 hold, mellyből $54\frac{3}{8}$ telek után 1620 hold szántóföld, 2220 h. kaszáló, 2000 hold közlegelő. Majorság itt nincs. Mind szántóföldje, mind rétje felette termékeny volna, hanem a Duna gyakori árja rongálja, melly a határnak csak $\frac{1}{2}$ tartja menten. A holt Dunában sulyom terem, mit Pest vgyében alig ismernek; Debreczenben tavasszal egyedüli csemege, a pattogatott kukoricával együtt. Lakja 2080 reform., és 74 n. e. óhitű. Ref. anyatemplom. Birja a kalocsai érsek.

Bogyoszló, magyar falu, Sopron vgyében, Kapuvárhoz, melly utolsó postája, $1\frac{3}{4}$ mfd., a pápai országútban. Lakja 1380 róm. kath. paroch. szentegyházzal. Róna határa főleg buzát, rozst, tengerit, kevés burgonyát és bükkönyt terem; dohány nem termesztetik. Juhokat a lakosok is tartanak. Erdejé mintegy 1200 hold, s tölgy-, vadkörte-, alma- és szilfából áll. Urbériség $50\frac{5}{8}$ telek. Birja hg. Eszterházy.

Bogyoszló, magyar falu, Bihar vgyében, az Ér mellékén; ut. postája Margita. Lakja 1100 reform., anya-

templommal. Van jó fekete agyag szántófölde, erdeje, szőlőhegy és 18³/₄ egész urbéri telke. Birja a váradi deák püspök. — Itt volt predikátor ama ritka igaz hazafi Récey János, ki szűk fizetéséből meggazdálkodott egész vagyonát a haza oltárára tette, s Debreczenben a magyar literatura tanszékét megalapította.

Bogyoszló, puszta, Bihar vármegyében, Geszt mellett. Határa síkság s 1200 holdra terjedvén, ebből 300 h. termékeny fekete szántóföld, a többi rész birkalegelőnek használtatik, s igen szikes föld, honnan a köznép csak Széki pusztának nevezi. Birja Tisza Lajos.

Rába-Bogyoszló, magyar falu, Vas megyében, 361 kath., 115 ev. lak. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Szombathely.

Bohány, oláh falu, Arad vgyében, Désznához közel: 4 kath., 462 n. c. óhitű lak. s anyateplommal, kegyes, erdős határral. Birja Török Gábor. Ut. p. Arad.

Bohunicz, tót falu, Pozson- az uj r. sz. Nyitra vgyében, a Blava vizénél: 412 kath., 15 zsidó lak., jó szántóföldekkel, rétekkel; kath. paroch. templommal s egy vizimalommal a Blava vizén. F. u. többen. Ut. post. Nagy-Szombat.

Bohunicz, tót falu, Trencsén vgyében, Pruszká mellett: 722 kath., 8 zsidó lak., termékeny első osztálybeli határral. F. u. b. Jeszenák. Ut. p. Trencsén.

Bohuzlavicz, tót falu, Trencsén vgyében, Beczkóval általalellenben a Vágh jobb partján, egy szép vidéken. Ékesíti kastélya, s egy kies dombon elterült kertje. Számlál 334 k. lak. Földje termékeny; rétje, legelője jó, erdeje is van. Ut. post. Trencsén.

Bojár, puszta, Pest-Solt vgyében, Kis-Harta mellett, 2450 hold ha-

tárral. Szántóföldje fekete agyag homok s mindent bőven termő, s kár hogy a Duna árja járja különösen réteit. E mellett fekszik ismét Mikla puszta, 5172 hold 445 □ öl kiterjedéssel. Itt sok szikes mocsárok és lápok (2700 hold) találtnak, melyeken szikst lehet gyűjteni; szikes legelője a birkáknak igen jó. — E két pusztát Birják ¹⁰/₂₁ részben Vigyázó Antal és özv. Muzsly nő assz., ⁹/₂₁ részben Kis-Harta helységre, ¹/₂₁ részben Duna-Pataj, végre ¹/₂₁ részben Nagy Károly úr.

Bojt, magyar falu, Bihar vármegyében, síkságon, Váradhoz 2 mfd., 1059 ref., s anyateplommal. Határa 7000 hold, mellyből szántó 3000 h., rét 3200 h., legelő 750 h., erdő 50 hold. Ezekből majorsági szántó 2600 h., rét 2305 hold., erdő 50; a legelő közös. Földe fekete, néhol szikes és posványos, terem leginkább kétszerezt, zabot, tengerit, kevés árpát. A közbirtokosok szép szarvasmarhát tenyésztenek. Folyóvíze a Kis-Körös. Birják: Lányi Imre, Beleznay Teréz, Dobozy Lajos, Bagosy Lajos, Sughó József, Nagy József, Bagosy Károly.

Bóka, rác-z-horváth-magyar falu, Torontál vgyében, a Temes parton Szécsányhoz 1 órányira: 138 kath., 2 evang., 6 ref., 2132 óhitű, 10 zsidó lak., kath. és óhitű szentegyházzal, erdővel, 107³/₈ egész jobbágytelekkel. Lakosai papnemesek. Ut. p. Nagy-Becskerék.

Bókaháza, magyar falu, Zala vgyében, 277 kath., 8 zsidó lak. — Nagy rákászat a Szalában. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bokkia, oláh falu, a hegyek közt Bihar vgyében, a váradi deák püspök béli uradalmában, 400 n. c. óhitű lak., s anyateplommal. Kevés javítással termékeny határában szép sárga porozó találatik. Lakosai üveg-gel, taplóval kereskednek, épület-

fákat csinálnak, s kevés juhokat is tenyésztenek.

Bokkinceza, puszta, Bihar vgyében, a váradai deák püspök béli uradalmában, Bokkia és Szakács helységek tartják haszonbérben. Dombos, erdős határa meg lehetős.

Bokod, tótokból elmagyarosított régi magyar helység, Komárom, az új rendez. szerint Esztergom vármegyében, Tatától $1\frac{9}{16}$, Komáromtól $2\frac{3}{16}$, Moortól Fejér megyében, mely utolsó postája, $1\frac{5}{16}$ állomásnyira, egyébiránt a tatai fiókpostán át Neszmélyről is van postai közlekedése; délnek terjedő határát nyugotról Dad, délről Császárs, keletről Pusztavám és a kerekí puszta, északról Oroszlán és Kecskéd veszik körül; határában foglaltatván már a falutól délnek eső sz. erzsébeti puszta. A falu két domb között völgyben esik. Vidéke nagyon dombos, s határának kelet-északi részén erdőség terül. Földmivelsége kevésbé agyagos, szántóföldei is emelkedett dombosak, de sikeres búzát teremnek, más részben kivált a kerekí határ felső része felé eső dombokon, az ugynevezett bokodi homokok körül homokosok. Jóságáról a bokodi kolonpér egész megyében leghiresebb. Van két kisebb szőlőhegye, a falu alatt és felett 2 tava, ezen kívül még egy kis tava a határ északi részén. A kecskédi határról egész Pusztavámig nyúló széles rétsége, melyet a Gerencsér hegyéből eredő Szépvíz patak, az említett kis tóba folyván, hasít végig; ugyan ezen van egy malom is. E víz, puszta Gerencsér keleti részén eredvén, gyönyörűen csergedező tisztá sebes vizével a gerencséri határon kívül idáig, a kerekí határt is átnedvesíti, s több malmokra szolgáltat vizet, de a laponon már ellásodik; magába veszi a többek közt közel délre a szőlők alatt, keskeny rétet

képező Kis éret. Másik ér a falun keresztül a két tavat átmetszve, a kis tón át a Szépvíz erével párhuzamosan ömöl a kecskédi határszélen az Altal-érbe. Urbéri telek táblázat szerint van $98\frac{8}{32}$, ezután $73\frac{3}{8}$ hold belsőség, 2613 hold szántóföld, 574 hold rét. Telkes jobbágy 141, urbéri házas zsellér 118, házatlan zsellér 38. Népeesség 1927 l., ebből 398 r. kath., 1200 ágost., 317 ref., 13 zsidó. E közt nemes család 7. A r. kath. leányegyház Dadhoz kebeleztetett, temploma ker. Sz.-János tiszteletére. Az evang. és reformátusoknak anyagyházai vannak, ez utóbbi 1799 óta állván fen. Az evangélikusokról megjegyzendő, hogy régi tót nyelveket már egészen elfelejtvén, papjoktól még is megkívánják némelly nagyobb ünnepeken a tót egyházi beszédet. A nép jelleme nyereség, szorgalma azonban meg lehetős, s saját jobbágyi birtokokon kívül a vidéken haszonbérbe s felől sok földet mivelnek. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Hogy mikor ülték meg a helységet, az bizonytalan, de régiségét mutatja az, hogy e helység már a gr. Csák nemzetségből eredett Miklós gr. 1231-dik évről kelt végrendeletében előjő.

Bokor, puszta, Gömör és Kishonh egyesült vármegyékben, Súsányhoz tartozik: 58 evang. lakossal, koresmával.

Bokor, falu, Nograd vgyében, Sz.-Ivány mellett, 348 többnyire evangélikus lak. Ut. postája Balassa-Gyarmat.

Kis-Bokor, puszta, Nograd vgyében, Buják fiókja.

Bokrács, vándus falu, Vas vármegyében, 18 kath., 84 evang. lak., híres bortermesztéssel. F. u. gr. Batthyáni nemzetség. Ut. post. Radkersburg.

Boksa, orosz falu, Sáros vármegyében, az Ondava völgyében, Sztrópkóhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 24 r., 260 g. kath., 15 zsidó lakos. Gör. anyaszentegyház. F. u. többen. Ut. post. Bártfa.

Bokszeg, oláh falu, Arad vármegyében, a Fejér-Körös mellett, B.-Jenőhöz 1 órányira: 40 kath., 996 n. e. óhitű, 2 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, részint róna, de nagyobb részt hegyes határral.

Alsó- és Felső-Boldád, két oláh falu, Szathmár vmegyében, közel Béltékhez a Bikkalján: 687 g. kath. lak. Mind a két helységben van egy anyatemplom. Földjei soványok; rétjei csekélyek; legelőjük, erdejök bőven; szőlőjük is van. F. u. gróf Károlyi. Ut. p. Szathmár.

Boldog, magyar falu, Pest-Pilis vármegyében, Heves megye és Jászság szélén, ut. p. Hatvanhoz délre $\frac{1}{2}$ mfd. Határa 4784 hold 1200 □ ölével, mellyből urbéri szántó 76 telek után 2043 hold, rét 594 h., urasági szántó 80 h., rét 1111 hold; közös legelő 956 hold. Földje róna, és igen termékeny fekete agyag; rétjei azonban a Zagyva mellett mocsárosak; szarvasmarhát, ludat sokat nevel. Lakja 1200 r. kath. paroch. templommal. A közös legelő közt van 2 mintegy 15 holdnyi tó. Birja a falut h. Grasalkovich Antal özvegye.

Boldogasszony, (Frauenkirchen), német m. v. Mosony vgyében, 7 óranegyedre a Fertő távától, 1352 kath., 565 zsidó lak. Van egy ferencziek kolostora, szép szentegyházzal együtt, synagógája; csinos urasági épülete. Népes bucsujárárhely. Bir 53 harmadrendű jobbágytelket, 229 $\frac{2}{3}$ hold második, 1077 $\frac{1}{2}$ hold harmadik, 733 $\frac{2}{3}$ h. negyedik osztálybeli urbéri szántóföldet, 112 embervágó harmadik osztálybeli rétet. Telkes gazda van 57, kézműves 37, kalmár 3. F.

u. hg. Eszterházy, s a város feje egy uradalomnak, mellyhez még Tétény-Valla, Pomogy, Bánfalva, Pusztasomorja, Alsó-Ilmiz egész helységek, Gálosnak nagyobb, s Nizsiedernek kisebb részei tartoznak.

Boldogasszonyfa, német falu, Somogy vmegyében, 511 kath., 1 ref., 13 zsidó lak. Szép kath. főszentegyház. Lakosai sárga agyagos földeiket nagy szorgalommal művelik: természetnek buzát, rozst, búzát, tengerit sat. Szőlőhegye és szép erdeje van. F. u. az Igmándy nemzetség, kinek itt csinos urilakásai és kertjei vannak. Utolsó postája Kaposvár.

Boldogasszonyfa, magyar falu, Vas vármegyében, Egervárhoz $\frac{1}{2}$ óra, 418 kath. lak. Erdő. F. u. gr. Széchényi Lajos. Utolsó postája Szalabér.

Boldogasszonyfa, magyar falu, Zala vármegyében, 131 katolikus lak. F. u. többen. Utolsó post. Keszthely.

Boldogasszonyfalva, pusztta, Bihar vgyében, Debreczen határhoz tartozik, szép szőlőkerttel, és gyönyörű rétekkal.

Boldogasszonyháza, pusztta, Zala vgyében, Tilaj és Nemesfalva közt.

Boldogasszonytelki, pusztta, Bihar vmegyében, Keresztszeg-Apáti mellett. Földe igen termékeny, s van határán 260 hold szántó, 400 hold nádvasgató és zsobokos rét, részszerint kaszálló, mikor az árviztől lehet, részszerint legelő 701 hold. — Birja gr. Csáky Petronella.

Boldogfa, magyar falu, Zala vármegyében, 423 katolikus, 8 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg 1 óra.

Boldogfalva, (Frauendorf, Mátka bozsi), magyar falu, Pozson vgyében, Szencztől 1 órányira: 262

kath., 5 evang., 91 ref., 7 zsidó lak. Van egy kath. paroch., egy régi elhagyatott temploma. Határja róna és termékeny; rétje, legelője sok és jó. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Hajdan a pozsonyi szent Klára apáczáké volt. Ut. p. Cseklész.

Boldur, oláh falu, Krassó vármegyében, Lugoshoz egy órányira, térséges földön, a Temes mellett, 19 kath., 1184 n. e. óhitű lak. s anyateplommal. Mind földje, mind rétje igen termékeny. — Birja Palikucsevnýi.

Boleráz, lóti mezőváros Pozson, az új rend. szerint Nyitra vármegyében, a N.-Szombatról Holicsra vivő országúton, az első várostól 2 órányira, kies vidéken. Lakosai, kik 1020 kath., 10 evang., 40 zsidókra mennek, hajdan szép szabadságot nyertek II. Béla királytól, a honnan a helység pecsétje Béla nevét hordja. Ma ezen szabadságokból már kevés van meg. Van itt egy kath. paroch. templom, kastély, vizimalom, a Tirna vizén; északra szép szőlőhegye, jó szántóföldje, rétje. F. u. gr. Pálffy Jánosé örökösei.

Bolessó, tóti falu, Trencsén vármegyében, a Vágh jobb partja mellett: 351 kath., 112 zsidó lak., kath. paroch. templommal, synagógával. Határja nem nagy, de termékeny; jó agyagja lévén, sok cserép-edényt készít. F. u. Borsinczky és Victoris fam. Ut. p. Trencsén.

Bolgarom, magyar falu, 274 kath. lak. Nográd vgyében. Határja hegyekkel és térséggel változik. F. u. b. Vécsey. Ut. p. Rimaszombat.

Bolhás, magyar falu, igen kies vidéken, Somogy vmegyében. 137 kath., 545 ref., 12 zsidó lak., ref. anyaekekkléziával. — Homokos határa elég termékeny; szőlőhegye, erdeje, tágas legelője van. F. u. gr. Zichy Károly. Ut. p. Berzencze.

Bolho, magyar-horvát falu, Somogy vgyében, a Dráva mellett, 919 kath., 7 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. — Határa homokos; rétjei vizenyősek; tölgyes erdeje derék. — F. u. gr. Széchenyi Pál. Utolsó post. Babolcsa.

Bollahida, magyar falu, Zala vgyében, Nova mellett, 120 lak. Ut. p. Egerszeg.

Bolly, magyar falu, Zemplén vmegyében, Leleszhez nyugotra $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 165 r., 184 g. kath., 148 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom., 780 hold termékeny szántóföld. F. u. gr. Klobusiczky. Ut. p. Ujhely.

Magyar-Boly, német-ráczi falu, Baranya vmegyében, 205 kath., 264 óhitű, 215 német evang., 10 ref., 6 zsidó lak., óhitű és evang. szentegyházzal, melly utóbbi fiókja a honyhádi anyaekekkléziának, s evang. iskolával. Termékeny határ. — Nagy urasági majorság. Lisztalmok. — A dárdai urad. tartozik.

Német-Boly, német mezőváros Baranya vgyében, feje egy nagy uradalomnak. Fekszik egy termékeny síkságon, Pécsről $3\frac{1}{2}$, Mohácsról 2 mfdnyi távolságra. Utczái egyenes sorban állnak és csinos házakkal dicselkedhetnek. Ékességére szolgál az urasági szép kastély, kath. paroch. szentegyház, az uradalmi igazgatóház, 2 nagy élésház, mellyek közül egyikben 7000, másikban 30,000 pozsoni mérő gabona fér el. Lakosai száma 2019 kath., 2 n. e. óhitű, 4 evang., 8 ref., 29 zsidó lélekre mégyen, kik vagyonosok, s nagyon jó búzát, sok kukoriczát s más gabonát természetnek, számos és szép lovakat tartanak; sertésvásárjai igen hiresek. — Ezen 25 helységből s 7 pusztából álló uradalmat, gf. Batthyáni Ádám horvátországi bán, mint a magyar lovasasság vezére nyerte adományul l.

Lcopold királytól az 1685—1688 végbe vitt vitéz érdemiért. Mostani birtokosa : gróf Batthyáni János. Ut. p. Lapánca.

Bolya, puszta, Heves vgyében, szántóföldekből, rétekből; erdőből áll. F. u. Leleszi Kovács, Tahy, Bozó, Ivády, Albert örök. Utolsó post. Eger.

Bolyár, (Bolgarow), tót falu, Sáros vgyében, Ránkhoz $\frac{1}{4}$ mföld., 194 r., 37 g. kath., 130 cvang., 1 ref., 10 zsidó lak. Sok legelő. Jó rét. Erdő. F. u. Szentimrey, Egerer, s m. Ut. p. Eperjes.

Ipoly-Bolyk, magyar falu, Nograd vgyében, 506 kath. lak. — Kath. paroch. templom. Van jó szántó földje, erdeje, hasznos rétje, és az Ipoly vizén malma. Itt született Katona István kanonok, nevezetes történetírónk. F. u. h. Coburg. Utolsó post. Ipoly-Ság.

Kis-Bolyok, puszta, Borsod vármegyében, Nagy-Bolyok mellett, $74\frac{4}{16}$ hold szántófölddel, $13\frac{13}{16}$ hold réttel, 171 hold erdővel. A nagybolyoki nemesség birja.

Bolyok (Nagy), magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélén, Miskolcztól $3\frac{2}{16}$, u. p. Putnoktól 1 állomásnyira, nagyobb halmossá alacsonyodott hegyes vidéken. Szomszédai Czenter, Várkony, Ozd, Csépány, s Gömör megyében Sz.-Simony és Lusa helységek. Határki-terjedése 1490 hold, u. m. 1181 hold majorsági, 309 hold felszabadult urbéri föld, amaból $38\frac{14}{16}$ hold belsőség, $540\frac{4}{16}$ szántóföld, $71\frac{6}{16}$ rét, $61\frac{11}{16}$ szőlő, 37 hold erdő, többi irtvány, csalitos, legelő, s használaton kívüli föld; az urbériségben 17 hold belső telek, 192 hold szántóföld, 30 hold rét, 20 hold szőlő, 50 hold használaton kívül, ut sat. — A józsefi felmérés szerint e határ Kis-Bolyok, Köalja s Viszlás pusztákkal

összeméretvén, összesen $1772\frac{4}{8}$ holdat foglalt, mellyből a nagybolyoki határra $1375\frac{4}{8}$ hold esnék. E felmérésből azonban az utak s használaton kívüli földek kimaradtak. Ház van e helységben 87. Lakosok összes száma 440, kik 5 ref. 1 cvang. s 47 zsidót kivéve, r. katolikusok s leányegyházuk Várkonyhoz csatoltott; nemes család fő van 44; nem nemes 33; a $6\frac{1}{2}$ felszabadult jobbágytelket 11 telkes gazda miveli, zsellér van 7, lakó 8; van helyben 2 pálinka-főzőház, 4 malom. Birtokosok: Bolyky, Császár, Kovács, Berethy, Dálnoky családok.

Bolmán, rácz-magyar-német falu, Baranya vgyében, 155 kath., 700 n. c. óhitű, 121 magyar és német evang. lak. óhitű szentegyházzal. — A katolikusok Berementhez, az evangelikusok, kiknek itt iskolatantatójok van, Bonyhád anyacklézsiához tartoznak. — Földje igen termékeny; sok marhát tart; rétjei tágasak; halászata nem megvetendő. A dárдай uradalomhoz tartozik.

Bolmuth, puszta, Pozson vármegyében, Nagy-Szombat fiókja, 18 kath. lak.

Bologd, tót-magyar falu, Abauj vgyében, az Ósva mellett: 348 kath., 8 zsidó lak. Földei sikon feküsznek s termékenyek, 3 kerekü malom az Ósva vizén, kása- és kendertörővel. F. u. a tudományi kincstár. Ut. post. Kassa.

Bonczesd, oláh falu, Arad vgyében, Buttyinhoz keletre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire, bérczes vidéken: 15 kath., 300 nem egyesült óhitű lak. s anyatemplommal.

Bonczesty, oláh falu, Arad vármegyében a Fejér-Körös mellett, közel Szakácshez. — Utolsó postája. Arad.

Bonczófölde, magyar falu, Zala vgyében, 251 kath. lak. Kath.

paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg 1 óra.

Bonya, puszta, Somogy vgyében, 61 kath. lak.

Bónya, németül: Piringsdorf, német falu, Sopron vgyében, Sopronhoz délnyugatra $4\frac{1}{4}$ mérfd., 420 kath. lak., paroch. egyházzal. — Van $9\frac{7}{8}$ egész telek után $296\frac{2}{8}$ h. szántóföldje, $106\frac{1}{8}$ hold rétje; erdeje nincs. Dombos határa sovány. Birja h. Eszterházy.

Bonnya, magyar-német falu, Somogy vgyében, 324 kath., 170 német ágostai, 144 ref., 5 zsidó lak., ref. és ágostai leány-gyülekezetekkel. Van erdeje, szőlőhegye, vizimalma. F. u. gr. Hunyady Ferencz. Ut. p. Szőlös-Györök.

Bonyhád, német-magyar m. v. Tolna vgyében, egy kies, hosszúan elnyúló völgy oldalán, 1566 kath. 1482 ágostai, 262 ref., 1563 zsidó lak., kath. és ágostai paroch. szentegyházakkal, és egy nagy synagógával. A házak száma, mellyek csaknem mind cseréppel fedettek, 490-re megyen. — Négyeszegü piaczat jeles épületek és boltok ékesítik. Van itt kath. kórház, gyógyszerár, vendégfogadó, több vizimalom. — Agyagos közép termékenységű halára nem nagy, s nagy részt az uraság majorság-földjei foglalják el, hanem a lakosok földjei a szerdahelyi pusztán osztattak ki, és 104 jobbágytolket tesznek. Szőlőhegye roppant, de nagyon közönséges bort terem. A dohánytermesztés nagy divatjában van, úgy hogy az évenkénti termés 3500 mázsára becsültetik. Négy országos vásáron kívül 2 népes hetivásárt (kedden és pénteken) is tart. Lakosai a törökök kiűzetése után magyarok, még pedig reformátusok valának, de 1727 körül nemesek szállinkozván ide, rövid idő alatt annyira kiszorították, hogy már ma néhány eredeti

magyar református háznál nincs több. — Ellenben nemesek után zsidók itt legszamosabbak, és különös községet képeznek saját biróval és esküdtekkal. Földesura hajdan a Bosnyák majd a Jurasin család volt, most pedig felét a Perczel, felét a Kliegl nemzetség birja.

Közel Bonyhádhoz láthatni egy góth izlésre épült szentegyház maradványait, mellyről a közvélemény azt tartja, hogy az a cisterciták Czikádornak neveztetett apátsága volt. A kolostornak márma csak talpkövei látszanak, de a szentegyház hátsó része, és a sanctuarium meglehetősen épségben állnak fen. Van saját postahivatala.

Borbála, puszta, Fejér vármegyében, Csurgóhoz tartozik, gr. Károlyi György birtoka.

Borbásszállás, puszta, Pest-Solt vgyében, Kecskemét birja.

Borbolya, németül W a l h e r s d o r f, német falu, Sopron vármegyében, a Vulka mellett, Sopronhoz nyugot-északra 2 mfd., 260 kath., 190 evang. lak., kath. paroch. templommal. Van $245\frac{1}{8}$ hold szántóföldje, 61 hold rétje, 12 h. kertje, 855 kapa szőlője, és 80 hold tölgyes cser erdeje. Földe részint jó, részint köveeses. Alma, körte, cseresznye sok. Birja $\frac{2}{3}$ hg. Eszterházy, $\frac{1}{3}$ Jezericzky Lajos örökösei.

Borcsán, tót falu, Nyitra vgyében, Sissó filial. 175 kath., 13 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy József. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Borcsics, tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb parján: 255 kath., 27 zsidó lak. Ékesíti az uraság kastélya; termékeny jó határral bir. F. u. Ugronovich.

Borcsucsina, orosz falu, Beregh vgyében. — F. K. Bisztrához 1 órányira: 93 g. kath., 3 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Borczfalva, (Borczoza), tót falu, Thurócz vgyében, a Thurócz vize mellett: 32 kath., 120 evang. lak. Kicsiny de termékeny határral. F. u. a Nyáry fam. — Utolsó postája Rudnó.

Borda, puszta, Abauj vmgyében, Regete-Ruszkához $1\frac{1}{2}$ órányira: 30 kath., 5 evang., 1 ref., 3 zsidó lak.

Bordács, puszta, Mosony vármegyében, Mosony mellett, híres merinó nyájával. F. u. Károly főherczeg örök.

Borecsa, vindus falu, Vas vármegyében, 103 kath., 93 evang. lak. F. u. gr. Nádasdy. Ut. p. Radkersburg.

Borfű (Kálna), tót falu, Honth vgyében, 148 kath., 6 evang. lak. s kősziklába vágott házakkal és bortermesztéssel. F. u. többen. Ut. postája Báth.

Borfű (Tegzes), tót-magyar falu, Honth vmgyében, az előbbeni helységtől egy patak választja el: 65 kath., 67 evang., 23 ref. lak. F. u. többen. Ut. p. Báth.

Borgátha, magyar falu, Vas vgyében, a kis Somlóhegy tövében, 178 kath., 151 evang. lak. jó bortermesztéssel. F. u. h. Batthyáni Fülöp. Ut. p. Szalabér.

Borgó, lásd Kis-Sikarló, Szathmár vgyében.

Borhid, oláh falu, Szathmár vgyében, a Szamos mellett, u. post. Szathmárhoz keletre 3 mfdnyire; 6 r., 754 g. kath., 6 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Földjei csak közép termékenységűek, de gyümölcsre, tengeriye sok terem; rétjei jók; fája üzre elég; az árviztől gyakran szenved. F. urai: Eötvös Mihály, gróf Károlyi, Teleki, báró Wesselényi, Gáspár nemzetségek.

Borhida, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati urada-

lomban 83 kath., 65 evang. lak. Ut. p. Radkersburg.

Bori, (Borovecz), tót falu, Nyitra vármegyében, a Dudvágh mellett, a n.-szombati országuiban. — Számlál 668 kath., 30 evang., 29 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sok rozs, árpa, buza, mák, sat. kövér rétek; vizimalom. — F. u. Ocskay, Aflagovich, Javurka, Császár, Klimó, Visnyovszky. — Utolsó postája Galgócz.

Bori, magyar falu, Hont vgyében, ut. p. Lévához $1\frac{1}{2}$ mfd., 150 kath., 28 evang., 183 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. — Földjei rétjei igen jók sok marhát, juhot nevel. F. u. Bory nemzetség.

Borjád, rácz-német falu, Baranya vgyében, 250 kath., 831 n. e. óhitű, 4 ref., 3 zsidó lakossal, óhitű szentegyházzal, első osztálybeli határral, sok réttel. F. u. gr. Batthyáni János. Ut. p. Szederkény.

Borjád, puszta, Tolna vgyében Gyöng mellett.

Borjancza, puszta, Somogy vármegyében, 24 kath. lakos. F. u. az Ország nemzetség. Utolsó postája Szigetvár.

Borjas, magyar falu, Torontál vgyében, Török-Becséhez $\frac{3}{4}$ órányira: 130 házzal, 864 kath. lak., kik szinte dohánykertészek. F. u. a Sissányi örökösök.

Borkút, orosz falu, Máramaros vármegyében, a Fekete-Tisza mellett, igen erdős, hegyes vidéken: 10 r., 620 g. katolikus lak., s leány-szentegyházzal, jó savanyuvízzel. F. u. a kir. kincstár. Ut. post. Sziget.

Bormás, puszta, Mosony vármegyében, a Lébényi uradalomhoz tartozik.

Boronka, magyar falu, Somogy vármegyében, 291 katolikus, 4 zsidó lakossal, katolikus fiókegy-

házzal. F. u. Gál, s m. t. Utolsó p. Marczali.

Borosgödör, I n z e n h o f, német falu, Vas vgyében, 574 kath. lak., jó bort termő szőlőhegygyel. — F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Rába-Keszler.

Borosgyán, pusztá, Békés v., Békés határában.

Boros-Jenő, igen régi és nevezetes mező-város, Arad vgyében, Aradhoz 6 $\frac{1}{2}$ órányira a Fejér-Körös mellett: 562 kath., 1154 n. e. óhitű, 26 ref. lak., kik nyelvökre nézve oláhok, magyarok, németek. Kath. és óhitű anyateplomok. Határa lapályos és igen termékeny, e mellett tágas, s Bihar vgyéig kiterjed. Erdeje gyönyörű. Vadjai s fáczányai számosak. A Fejér-Körös és Tőz áradásaitól sok kárt szenved. — Szőlőhegye már régóta mivelletik, s jó bort ad. F. u. az Aczél nemzetség. — Milly virágzó lehetett ezen város a hajdani időkben, onnan megtetszik, hogy II. Rákóczy György 1652-ben az aranyművesek czéhbéli privilegiumait már csak megerősítette. E mellett rakva volt a város szabad udvarokkal és házakkal, melyeket előkelő rangú urak birtak, sőt magok az erdélyi fejedelmek is gyakran mulatoztak itt. Azonban a tatárok először elpusztítván, a folyton dühöngő török háboru miatt, magyar lakosai részint Mikalakára, részint máshova költöztek ki, s helyettek oláhok telepedtek meg, a minthogy az aradi óhitű püspök is, egész a 18 ik század elejéig itt tartotta lakását. — Elpusztulása előtt pedig Zaránd vmgye gyakran rendelte ide gyüleseit és törvénszékeit. — Régi vára lapályon feküdt a Fejér-Körös mellett, egészen vízzel körülvéve, s négyszegletű bástyája vastag kőfalakból építve; melly falaknak nagy része a most kath. nagy templom tornyául szolgáló

régi török mecsettel egyetemben máig fennáll, és néhol tetővel befedve urasági gazdasági épületnek használtatik. Első credete a várnak bizonytalan. A török 1552-ben foglalta el legelőször, de belőle hamar kiverettetett. 1556-ben az ifju Zápolya tette magát birtokába, bevevén azt Kendy István akkori várkapitánytól, ki az ostromban vitézül elesett. 1565. Schvendi vette vissza. 1566. nagy erővel rohanta meg Pétráf török vezér; oltalmazták Senyei és Wagner, kik 23 napig tartó ágyuztatás után seregeikkel titkon elhagyák a várat, s a magyarok ismervén az utakat meg is menekedtek, de Wagner katonái lekaszabolattak. 1595. Borbély György kiüzte a törököket. 1599. a tatárok visszafoglalták. 1602. Petneházy újra elvette, s Bethlen Gábornak, ki ezt a törököknek ígéré, csak cserében adta át Bajom váráért, melyet Bethlen 30,000 talléron vásárolt. Ezután a törökök megmaradtak birtokában 1686-ig, de ekkor Heister Siegbert végképen visszavette. A várat a hozzátartozó helységekkal együtt 1690-ben Szalontai Toldy István bírta; később a Rákócziak kezére került. — A török iga alatt főbasa lakhelye volt, s ezen korra elevenen emlékeztet a még meglévő T ö r ö k k u t j a, mellynek vize kellemetlen ízű, de némely nyavalyákban hasznosnak mondatik.

Borosjenő, (Weindorf), német falu, hegyek közt, Ó-Budához 1 mfd. 625 kath. lak., kath. paroch. templommal. Határa hegyes, kösziklás; főkincse szőlőhegyében áll. — Birják József cs. kir. főherczeg és nádor örökösei.

Boros-Sebes, lásd Sebes, Arad v.

Borostelek, oláhu B o r s e, oláh falu, Bihar vármegyében, dombos, erdős vidéken, ut. postája Tc-

legd $\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 215 u. egy. óhitű. Szántó föld 315, rét 250, erdő 584, közös legelő 150 hold. Ezekből majorság az erdőn kívül 15 h. szántó és 100 h. kaszáló. Agyagos földe nehéz művelésű; sok szilva; patak. Birják: gr. Kornis Károly, özvegy gr. Haller Lászlóné, özv. Desseffy Ignácznő, Nemes Ádámnő assz.

Borostyánkő, (Ballenstein, Paistun), tót falu, Pozson vmgyében, Stomfától keletre 1, Pozsontól $2\frac{1}{2}$ órányira, egy patak mellett: 786 k., 2 evang. lak. Van itt egy vas- és rézhámor, papíros- és puskapormalom. Gyümölcse sok és jó; meszet, szenet éget; nagy erdő. A falu felett fekszik egy magas kőszikla hegyen egy régi omladékban heverő borostyánkői vár, honnan a Marchfeldre, s Hajnburg, Dévény felé gyönyörű kilátás esik. — Hogy Dévénynél később építetett, onnan gyaníthatni; mert az Ottokárral viselt háborúban róla semmi említés nincs. Egyébiránt már a Pálffy fam. I. Ferdinánd óta birtokában van. Keletre az erdőben a hegyek közt szinte láthatni egy régi nagy kiterjedésű várnak omladékait.

Borostyánkő, Bernstein, német mezőváros, Vas vmegyében, igen közel az ausztriai és slájerországi szélekhez, 391 kath., 705 ágostai lak., kath. és ágostai paroch. szentegyházakkal. Magas kősziklán épült vára, egy fegyvertárral és egy kősziklába vágott mély kúttal, most is meglehetősen állapotban van, s az inneni kilátás felette gyönyörű. Igy tisztá időben a Horvátországban fekvő Ivancsica hegyét, Stájer és nyugoti Magyarországának és Ausztriának jó nagy részét beláthatni. Hegyeiben réz és kén található. Szorgalmas lakosai kenderet, lent természetnek, vásznat, gyolcsot, posztót, fenyővizet (borovicskát) csinálnak, olajat sutolnak. Szép erdeje 60 vágásra oszlik. F. u. Bat-

thyáni Gusztáv és Kázmér grófok, s a város feje egy uradalomnak. Ut. p. Kőszeg.

Boroszló, B r e s z t o w, tót falu, Sáros vgyében, Somoshoz keletre $\frac{3}{4}$ mfd. 723 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Van itt 22 egész jobbágytelek, 573 $\frac{1}{2}$ hold majorsági szántó föld, 20 hold rét, 868 h. erdő. F. u. az alapítványi kincstár.

Boroszló, puszta, Borsod vármegyében, Szilvás és Visnyó közt, 250 hold határral, mely kis részben jó szántó föld, nagyobb részben juhlegelő, két nagy juhakkal, s jeles juhtenyésztéssel. Birja gr. Keglevich Gábor.

Borosznok, Brusznik, tót falu, Nógrád vármegyében, a szennai völgyben; 6 kath., 179 evang. lak., kiknek eleji ide szőlőt ültettek, bár ennek az éghajlat épen nem kedvező s innen vehette magyar nevét is. F. u. gr. Zichy, b. Balassa, Madách.

Borosznok, Brusznik, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Ratkóhoz délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 16 kath., 201 evang. lak. Határa erdős hegyekből s egy szűk völgyből áll. F. u. Farkas, Runyai, Zsoldos, Hamvay, Darvas, s m. Ut. p. Rósnó.

Borota, puszta, Bács vgyében, Zside, Réim puszták és Jankovác közt, Bajához 2 mfd. Határa róna és homokos, kiterjed 9846 holdra, mely mind majorság, s a bajai uradalomhoz tartozik.

Borotszeg, magyar falu, Vas vgyében, 86 kath. lak. F. u. löbben. Ut. p. Szombathely.

Borova, tót falu, Pozson az új rend. szerint Nyitra vgyében, Szuhához fél órányira: 343 kath. lak. Határja igen szép buzát terem; rétje jó; erdeje van. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Nagy-Szombat.

Borova, puszta, Thuróc vgyé-

ben, Szklabina várához közel: 39 kath. lak., több urasági épületekkel, s a Révaiak majorságával. Ut. p. Nolcsó.

Borove (Nagy-, Kis-, vagy Alsó-, Felső), két egymás mellett lévő falu, Liptó vgyében; az első 589 k. 8 evang., a második 419 kath. lak. — Feksziknek Árva vmgye szélén; hegyes sziklás, sovány vidéken. F. u. Jób fam. Ut. p. Berthelen falu.

Borró, orosz falu, Zemplén vármegyében, Papina fiókja: 5 r., 480 g. kath., 8 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal, 704 h. szántófölddel, hegyes, sovány határral. F. u. Marjássy és Szirmay nemzetségek. Ut. p. Komarnyik.

Bors, magyar falu, Bihar vgyében, Váradhoz 1 mfd., a pesti országutban, láppal mocsárral körülvett lapos földön. Lakja 1238 ref., s papjuk helyben. Határa 2477 hold, mellyből szántó 1003 h., legelő 819 h., rét 658 h., szőlő s erdő nincsen. Ebből majorsági szántó 41 h., rétek, mocsárok 305 $\frac{1}{2}$. Földe jobbadán fekete, kövecses, de jó művelés mellett terem kétszerest, zabot és tengerit. Határán van az Uj-Berettyó csatornája és több mocsárok. Bírja a váradi deák káptalan.

Borsa, népes oláh falu, Máramaros vgyében, a Vissó és Borsa patakok összejvetelénél: 15 r., 3268 g. kath., 4 ref., 250 zsidó lak., két gör. kath. parochiával, synagógával, savanyúvízzel, rézbányákkal. Határa ropant kiterjedésű, de csupa hegyekből, völgyekből áll. 1717-ben a tatárok a vissói völgyben akarván haza takarodni, a máramarosiak az utakat levágott fákkal elrekesztették, s ekkor a menekedni nem tudó lovas tatárokból részint fegyver, részint kő által 15,000-et leöldöstek, s az országban összerablott temérdek zsákmányt és foglyokat is tőlök szerencsésen kicsikarták. F. u. igen számosan, de a

k. kincstár is bir egy részecskét. Ut. p. Sziget.

Borsa (Kis), magyar falu, Pozson vármegyében, a kis Dunán túl Szenczhez 1 mfd., 140 kath., 6 zsidó lak. Ut. p. Cseklész.

Borsa (Nagy), magyar falu, Pozson vgyében, 3 utczából áll, u. m. alsó-, felső-, közép Borsából. Lakja 258 kath., 1 evang., 13 ref., 12 zsidó. Földje, rétje jó; erdeje is van. F. u. Szöllő, Farkas, Pethő, s m. t. Ut. p. Cseklész.

Borsa-Bánya, magyar falu, Máramaros vgyében, Borsa határán fekszik: 250 r. kath., 42 g. kath., 10 evang., 2 ref. lak., kik az ide való bányákban dolgoznak, mellyekből az újabb időkben nem csekély mennyiségű réz ásatott.

Alsó-Borsat, puszta, Veszprém vgyében.

Felső-Borsat, puszta, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa.

Borsfa, magyar falu, Zala vármegyében, 254 kath., 7 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Kanizsa.

Borsi, magyar falu, Zemplén vármegyében, ut. p. Ujhelyhez keletre $\frac{1}{2}$ órányira, a Bodrog jobb partján: 116 r., 184 gör. kath., 5 evang., 200 ref. lak. Ref. templom. Derék erdő. Szántóföldje 380 h. Régi vára elpusztult. F. u. az Aspremont örök.

Borsod, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $\frac{9}{16}$, Szendrőtől $\frac{4}{16}$ állomásra, nagyobb része rónaságon, kisebb része pedig a hajdan híres Bors vezér által épített, de már romjaiban is alig szemlélhető borsodi vár helyén terül el, és így hegyen fekszik. Lakosai tisztán magyarok s szorgalmas földművelők. Határának kiterjedése 1418 hold és 23 □ öl, ebből szántóföld 684 h. 17 □ öl, kaszáló 387 h. 1 □ öl, legelő 24 h., szőlő 18 h. 14 □ öl, erdő 303 hold. Urbéri föld $7\frac{3}{8}$ telek után 189 hold;

majorsági szántóföld 495 h., urbéri rét 41 h., majorsági rét 346 hold. A határ kevés kivétellel partos, azonban jó minőségű; itt ott vadvizes ugyan de csak kevés helyen, úgy hogy a nagyobb része fekete porhanyós, könnyen művelhető; a rétek a Bodva vize mentiben feküdvén, száraz években nagy mennyiségű szénát termenek, de esős időszakban gyakran árviz borítja és seprí el a rajta levő termést. — Egyébiránt leginkább megtermi a borsodi szántóföld a rozsot és zabot, azonban a tiszta buza is sikerrel termesztetik, az árpa, kukoricza ritkábban sikerül. Az állattenyésztés Borsodban nem nagyon divatozik, mindamellett a lótenyésztést meglehetősen sikerrel űzik, — a tehéntartás egyik főága gazdaságuknak, a honnan bár maguk nem nevelik, jó teheneket tartanak. A földesuraságok is mind a szarvasmarha-, mind a lótenyésztést, kivált a juhtartást szép sikerrel űzik; a sertésenyésztést pedig a lakosok nagyban gyakorolják. Mezeigazdasága általában jó lábon áll, mert ezen helységet nagyobb részben nemesi családok elágazva bírva kevés örökségüket nagy szorgalommal művelik, a nagyobb birtokosok szinte azt cselekeszik. Lakosok száma 37 r. katolikus, 271 református anyaegyházzal, 3 óhitű, 97 zsidó, öszvesen 408 lélek. A határon keresztülfolyik a Bódva vize, mely kiáradva sok károkat tesz. Nevezetes hegy az úgynevezett Várhegy, a melyen épülve volt várral együtt nevezetét Borsodt vármégye. Jelenleg épületei: temploma és a Ragályi Tamás kedves izléssel épült lakása a Bodva partján. Jelenleg birtokosai Ragályi Tamás, Zsigmond, Ragályi Ábrahám, Pap, Kovács, Berzy, Vadászy elágazott nemzetségek.

Borsod, pusztá, Bács vgyében, Bibitli és Madaras közt, ut. p. Bajához $2\frac{1}{4}$ mfd. Homokos határa 1200 □

ölével 17,895 hold, s ez mind majorsága a Latinovics családnak. Lakik itt 600 kath., paroch. templommal.

Borsos-Berinke, magyar falu, Nógrád vgyében, dombos helyen, Vácához $1\frac{1}{2}$ órányira. Határa 2600 hold, mellyből urbéri szántó 594, rét 171, urasági szántó 1006, rét, 291, szőlő 61, erdő és legelő 477 hold. — Sárga agyag földje trágya után igen jól terem. Lakja 515 kath. lélek. Van itt Tihanyi Ferencznek nagyszerű szeszgyára. Birtokoások a váci püspök, Tihanyi Ferencz, Géczy Karolina Palásty Victor hitvese. Szomolya pusztá szinte ide tartozik. Kiterjedése 520 hold szántóföld, 104 hold rét, 1312 hold erdő és legelő. Földje ennek is igen jó, s mind majorsági. Birja a Diós-Jenővel határos Komor vagy Kámok hegynek egy részét, s a régi Szomolya helység templomának romjai ma is láthatók. Patakja 3, Berinke mellett 1 malom forog.

Borsosgyőr, magyar falu, Veszprém vgyében, Pápához félóra, 121 kath., 213 ref. lak. A pápai uraság birja.

Kis-Borsosgyőr, pusztá, Veszprém vgyében.

Borsova, magyar falu, Beregh vgyében, ut. p. Beregszászhoz $2\frac{1}{2}$ órányira a Borsova mellett: 68 róm. kath., 10 gör. kath., 602 ref., 7 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Földe igen termékeny; erdeje, legelője jó; van 2 vizimalma is. F. u. Horváth, Vay, Bay, stb.

Borz, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshoz $1\frac{1}{2}$ mfd., dombos helyen, 212 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, 89 urb. szántó, 51 h. réttel, 260 h. majorsági erdővel. Szilva bőséggel. Vize a Fekete-Körös. Birja a váradi görög püspök.

Borzavár, német-magyar falu, Veszprém vgyében, 953 kath. lak., paroch. szentegyházzal, sovány szán-

tóföldekkel, tágas erdővel. F. u. a gr. Eszterházy család. Ut. p. Veszprém.

Borzik, oláhul Borzuk, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz északkeletre 3 órányira, 4 r. 31 gőr. kath., 11 ref., 12 zsidó, 817 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 2736 hold, melyből urb. szántó 1130, rét 162, szőlő 256; majorsági szántó 60, rét 12, szőlő 10, erdő 1106 hold. Földe sovány agyagos és forrásos; van egy szinte 10 holdnyi tava. Birja $\frac{2}{3}$ gr. Csáky Antal, $\frac{1}{3}$ Kovács József, Szerdahelyi Imre, Szepesházy Antal.

Borzova, magyar nemes helység, Szathmár vgyében, F. Gyarmathoz 1 $\frac{1}{4}$ órányira: 8 kath., 264 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határja fekete agyag s mindent bőven teremne, de árvizek járják; rétje, legelője, erdeje elég. F. u. több nemesek. Ut. p. Szathmár.

Borzova, magyar falu, Abauj-Torna vgyében, Pelsőczhöz keletre egy mfdnyire: 19 kath., 600 ref. lak. Határa hegyes, sovány és kövecses. Erdeje bikk és tölgyfákból áll. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Rosnyó.

Bosácza, tót falu, Trencsén vgyében, 1049 kath., 812 evang., 293 zsidó lak., az irtásokban 728 kath., 120 evang., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. — Határja nagy, de hegyes, sovány; erdeje sok; pálinkát főz; savanyúvize is van. F. u. a Beczkói uradalom. Ut. p. Trencsén.

Bosány (Kis- és Nagy), két tót falu, Nyitra vgyében, a Nyitra vize mellett: az első 163 kath., 17 zsidó lak.; — a második 833 kath., 4 ev., 137 zsidó lak., k. paroch. templommal, malonmal és kövér rétekkal. F. u. Bosányi. Ut. p. N. Tapolcsán.

Bosnicza, tót falu, Zemplén vgyében, a Tapoly mellett, Gálszécshez 1 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 242 r., 27 g. kath.,

112 evang., 5 reform., 13 zsidó lak. Kath. temploma elpusztult. Van 459 hold termékeny szántóföldje, s kövér rétjei. F. u. Molnár.

Bosod, puszta, Bihar vgyében, Vekerdehez tartozik. Határa 2300 hold, melynek $\frac{2}{3}$ nádas és kaszálló s szikes legelő. Birja a Baranyi család.

Bosta, magyar falu, Baranya vármegyében, domboldalban, Pécshez 2 mfd., ut. p. Szalánta. Határa 1395 h., melyből beltelek 100 h., szántóföld 604 $\frac{4}{8}$, rét 231 $\frac{2}{8}$, legelő 165 $\frac{9}{8}$, szőlő 32, erdő 261 $\frac{4}{8}$ hold; ebből ismét urb. szántóföld 511 $\frac{4}{8}$ hold, rét 231 $\frac{2}{8}$. Földje sárga agyag, s csak közép termékenységgű. Lakja 247 róm. kath., 3 ref. Birja a pécsi kath. nevédekpapház.

Bóta, magyar falu, Borsod vármegyében, a járás felső részén, hegyekkel körülvett szűk völgyben, Miskolcztól 2 $\frac{7}{16}$ u. p. Kazincztól 1 $\frac{13}{16}$ állomásnyira, Dédes, Sánta, Várkony. Uppony helységek szomszédságában. Határa 2400 holdat foglal, melyből majorsági szántóföld 45, szőlő 24 h., felszabadult urbéri szántóföld 500, kaszálló 122 h., szabadosok birtoka 63, közös legelő 595, erdő 600, használaton kívüli föld 80 hold, végre szabados és dézsmás szőlő a belsötellekkel együtt 371 hold; a föld általában negyedik osztálybeli, a hegyek árjaitól sokat szenved, elegendő szorgalom mellett mindazáltal rozsot, zabot, tengerit illő mennyiségben terem. A legelő főképp juhtenyésztésre alkalmas. Lakosok száma 428 l. kik 4 zsidón kívül mind r. katolikusok, kiknek leányegyházok Sántához tartozik, s kis templomuk a helység feletti dombon régi formára épült. — A 21 felszabadult urbéri telket 24 telkes gazda bírja, házas zsellér van 35. F. u. az egri papnövelde.

Botfa, magyar falu, Zala vgyé-

ben, 425 kath. lak. F. u. gr. Erdödy. Ut. p. Egerszeg $\frac{1}{2}$ óra.

Botfalva (Alsó- és Felső-), (Bri-necz), két egymás mellett fekvő tót falu, Nyitra vgyében, Vágh-Ujhelyhez nyugotra $\frac{1}{2}$ órányira. Az első 101 kath., 340 evang., 34 zsidó lak., kath. paroch. templommal; a második 80 k., 770 evang., 40 zsidó lak., evangélikus anyaszentegyházzal, ekkléziával. — Sok erdők és irtások. F. u. a csej-tei uradalom. Ut. p. Galgócz.

Bótfalva, magyar falu, Ungh vgyében, Unghvárhoz délnyugotra $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 73 r., 60 g. kath., 204 ref., 55 zsidó lak. F. u. Rhédey, Horváth, Kossúth, Bernáth, s m.

Botfej, oláh falu, Bihar vmgyében, nagyobb hegyek alatt, dombon, a váradi eak püspök béli uradalmában, 308 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van 114 h. urbéri kövecses, sovány szántó- és rét-földje, s 4365 hold gyönyörű bikkes és kevert majorsági erdeje. Patakja 1 fűrész- és 5 lisztmalmot hajt. Lakosai a víz miatt gelyvások, juhokat, kecskéket tartanak, s épületifákkal kereskednek.

Both, puszta, Székes-Fejér vármegyében, Etyekhez $\frac{1}{2}$ óra, 113 k., 40 ref. lak., szép erdővel, s jó földekkel. G. Sándoré. Ut. p. Buda.

Botos, puszta, Arad vármegyében, Siklóhoz tartozik.

Botrágy, magyar falu, Beregh vmgyében, Kaszonyhoz északra $1\frac{1}{4}$ órányira: 4 r. kath., 18 g. kath., 474 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Határa mindent megterem: fája, szénája, nádja, csikja bőséggel. F. u. többen.

Botinyest, oláh falu, Krassó vmgyében, Bossurhoz 1 órányira: 2 kath., 481 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Birja Malenicza.

Bottyán, kis tót-magyar f., Pest-Pilis vgyében, ut. p. Vác-
hoz délkeletnek $1\frac{1}{2}$ órányira, 324 lak., kiknek $\frac{2}{3}$ kath., $\frac{1}{3}$ reform. Határa dombos

és termékeny, szőlőhegy; erdő $379\frac{1}{2}$ hold. Az uradalomnak van itt $803\frac{1}{2}$ pozs. mérő szántóföldje, 68 kaszás rétje, 61 kapa szőleje, s annyi legelője, mennyi 1000 juhot eltarthat. Birja a religiói kincstár.

Bottyán, magyar falu, Zemplén vgyében, a Bodrogközben, Lelesz-hez 1, ut. p. Ungvárhoz 3 mfd., 500 kath., 100 ref., 200 g. kath., 40 zsidó lak., r. kath. paroch. templommal. Határa róna és igen termékeny. Van itt majorsági beltelek 53 hold egy kastélyllyal, 313 h. szántóföld, 283 hold rét, 665 hold erdő. Birta báró Bémer László nagy-váradai püspök, de most a fiscus foglalta el.

Bottyán, népesített puszta, Somogy vgyében, de különben adó-rovatalai vannak, 40 kath. lak. F. u. gr. Festetics László. Ut. p. Marczali.

Bottyán, puszta, Komárom az új rendez. sz. Esztergom vmgyében, Kísbértől $\frac{1}{2}$ mfd. északról Apáti, Elite; keletről Császár, Kethely; délről Kísbér; nyugotról Aszár veszik körül. Egészen majorsági föld lévén, határkiterjedése 1610 hold 900 □ öl, ebből 1289 szántóföld, 124 h. 150 □ öl rét, 190 h. 300 □ öl gyeplegelő, 7 hold 450 □ öl belső telek és utak. Földminősége kevéssé emelkedettebb fekvésű dombos, nagyobb-részt igen szép buza-termő fekete agyagos föld. Van rajta Ó- és Új-Bottyán név alatt 2 major takarmányos váltó-gazdasággal, és itt leginkább juh tenyésztetik. Lakosainak száma 35 r. kath. lélek. E puszta jelenleg összeolvadva van Ivánkával, melyly hogy hajdan népesített puszta volt, templomának romai mutatják, s ez a része a pusztának most is Ivánka nevet visel.

Bottyán, oláh falu, Bihar vgyében, Telegdhez $\frac{1}{2}$ órányira, 250 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal, erdős hegyes sovány határral, 5 egész ur-

béri telekkel. Birják Haller és Kornis grófok, Buday.

Botyest, oláh falu, Krassó vármegyében, egy hegy töviben, Lugoshoz 2 órányira: 129 n. egy. óhitű lakossal.

Botyka, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Szigetvár. Határa 2157⁵/₈ hold, melyből majorsági erdő 860, urbéri szántó 707¹/₈, rét 272⁵/₈, közös legelő 317¹/₈ hold. Földje jó. Lakja 200 reformatus. Birja h. Eszterházy.

Boz, németül Holling, német falu, Sopron vgyében, a Fertő mellett, 430 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Sopronhoz csak 1¹/₄ mfd. esik, s innen Czenkre szép árnyékos faszor vezet. Határa 18⁶/₈ hold belsőség, és 690 hold külsőség. Névszerint urasági belsőség 62²/₈, szántóföld 286⁵/₈, rét 1³/₈ hold, legelő 84, szőlő 80¹/₈, erdő 38 hold. Urbéri belsőség 12³/₈ hold, szántóföld 24³/₈ hold, rét 22¹/₈ hold, legelő 66, és 27 hold nádas. A helység bir 2⁹/₈ hold szántóföldet, 10 hold rétet; templom, pap és mester birnak 46 hold szántóföldet, 1³/₈ h. rétet. A föld közepszerűnél alábbvaló; de bora igen jó, mivel szőlőhegye a Fertőre néz; gyümölcse elég. Birja gr. Széchenyi István.

Bozók, (Bzowik), tót mezőváros, Honth vgyében, Zólyom vármegye szélén, Korponához ³/₄ mfd. 484 kath. lak. Van egy régi vára, mely jó karban lévén laknak is benne jelenleg, szép kath. paroch. temploma, serfőzőháza, több liszt-és fűrészmalmok. Hegyes sovány határa szorgalmas művelést kíván; erdeje; legelője nem sok; borsója híres; országos- és hevívárosokat tart. F. u. a Sz. Istvánról nevezett püspökség, melyhez egész uradalom tartozik, s mellynek ¹/₂ a Sz. István semináriuma, ¹/₂ a pesti kir. egyetem birja. Ut. p. Selmecz.

Bozos, tót-orosz falu, Ungh várm.

megyében, az Ungh mellett, Unghvárhoz ¹/₂ órányira: 128 r., 56 g. kath., 3 ref., 3 evang., 12 zsidó lak. Kastély. Malom. F. u. b. Horváth József, s m. Ráthy örökösök, u. m. Ürményi. Buday, Pongrácz.

Bozsaj, oláh falu, Bihar vgyében, a Rézalján, a Bisztra pataka mellett, 150 n. egy. óhitű lak., anyatemplommal, szép erdővel, 3¹/₈ urbéri telekkel. Birják: Fráter, Dobozy, Vay családok.

Bozsók, német falu, Baranya vgyében, 1671 kath., 17 óhitű, 4 ev., 6 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Van termékeny szántóföldje, szőlőhegye, erdeje. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Bozsók, horvát falu, Vas vármegyében, Kőszegtől délre 1¹/₂ óra, 714 kath., 2 evang. lak. Kastély. Szép szőlőhegy és erdő. F. u. a rohonczi uradalom és a Sibrik nemzetség.

Bozsók, magyar falu, Veszprém vgyében, közel a Balatonhoz, 304 k., 10 ágostai, 134 ref., 32 zsidó lak., erdővel, kevés szántófölddel és bortermesztéssel. F. u. Jankovics, Stojanovics, Germanecz, Balassa s többen. Ut. p. Lepsény.

Bozsók, magyar falu Zala vármegyében, 83 kath. lak. F. u. a Szalavári apát. Ut. p. Egerszeg.

Bozsúr, oláh falu, Krassó vármegyében, az erdélyi postautban: 17 kath., 385 n. egy. óhitű lak., s anyatemplommal, postatisztséggel s váltással Lugos és Kossova közt, sok uras. legelővel. F. u. M. lenicza család.

Kis- és Nagy-Bozsóva, 2 magyar falu, Abauj vgyében, Gönczhöz keletre 2 órányira: 154 r. kath., 50 g. kath., 235 ref., 42 zsidó lak. Ref. templom. Fűrészmalom. Derék erdő. F. u. többen.

Bozzai, magyar falu, Vas vármegyében, 218 katolikus lak. F. u.

a **Borzay család** s m. Ut. post. Szomlathely.

Bő, v. Beő, magyar mv, Sopron vgyében, a Répeze mellett, Vas vármegye szélén, Csepreghez délre 1 mfd., 800 kath. lak., s paroch. templommal. Határa róna és igen termékeny; van 1362 h. szántóföldje, 91 hold. kövér rétje, 120 h. erdeje, 10 hold legelője. Birja Jankovich Izidor.

Tisza-Bő, magyar falu, Heves vgyében, a Tisza bal partján, rónaságon, ut postája Bánhalma. Lakja 1600 kath., 300 zsidó, kath. anyatemplommal, színházzal. — Határa 6558 hold ⁰⁰⁰/₁₂₀₀ öl; ebből szántó 3460 h., rét 2406 h., a lakosok legelője 454 ¹/₂ h.; a közbirtokosoké a szántóföldekkel van; zselléri legelő 169 h. 1050 öl, a fűzfa-erdő a lakosságnak az arviz járandó posványos helyén kasszállóban adatott ki. Szőlő nincs. Belsőtelek az uraké 84 h., földesgazdáké 50 ²/₃ h., zselléréké 18 ⁴/₈ hold. Urbériség van 1414 hold 50 ¹/₂ egész telek után, a többi majorsági birtokban mi a szántó vagy rét, nem tudatik, mert tagosztály történt. — Földe sok helyt szikes ugyan, de általában gazdag termékenységgű volna, ha a Tisza árai nem rongálnák; így van a baromtenyésztéssel is. Birják ¹/₂ Almásy Pál, ¹/₄ gr. Trautmansdorf József, ¹/₂ Halasy tömeg, ¹/₄ Hellebronth ág, Rakovszky, Detrich stb., összesen tizenegyen.

Belső-Bőcs, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól 1 ¹/₆ állomásra rónaságon a Hernád folyóviz mellett, mellynek árjaitól sokat szenved. Lakosai tisztán magyarok, jó erkölcsű, szorgalmas és rendet szeretők, öltözetükben fényűzést nem, de csinossgot keresnek. Határában van egy pusztá, Gyömő nevezet alatt. Belső-Bőcs helység határa két megyében fekszik, u.m. Borsod és Zemplén megyékben, s Külső-Bőcs helységével,

mellytől csak a Hernád vize választja el, egy határa van, úgy hogy a belső-bőcsi lakosságnak földje Zemplén vármegyében, a külső-bőcsi lakosoknak réte pedig Borsod vgyében van. Így egy levén a birtokos, — Belső-Bőcs, Külső-Bőcstől gazdasági tekintetben nincs elkülönözve; s mennyi legyen Belső-Bőcs helysége határának kiterjedése, hold számban meghatározni nem lehet, annyival inkább mivel urbéri szabályozás még nem történt. Biztos kútfők után mindazáltal Belső-Bőcsnek Borsod megyében létező határa tészen 834 holdat 23 ölet, Gyömő pusztát ide számítva, ebből szántóföld 68 h. és 23 öl, kasszálló 766 hold. Legelője túl a Hernádon Zemplén megyében van. Ezen 834 h. és 23 öl földből földesúri majorság 325 h. rétet teszen, a többi urbériség. Belső-Bőcs határa egyenes sík téren vonul el; földje telete porhanyó ritka, a honnan egyedül a rozs és kukoricza-termesztmények azok, mellyek ezen határon legjobban diszlenek; nedves években a tisztabúza, zab, árpa, köles nagy termést nyujtanak a bőcsi szorgalmas, földét mivelni szerető lakosságnak; de száraz években ezen termesztmények minél kevesebbé fizetik meg a munka bért. Mi az állattenyésztést illeti, arra nézve az a bőcsiekről megjegyzendő, hogy ők a lótenyésztésre s annak nemesítésére kevés gondot fordítanak, csak kevés és középserű lovakat tartanak, — annál nagyobb azonban a szarvasmarha-tartás, s ez teszi a gazdaság legkitünőbb s legjövédelmesebb ágát, — válogatott szépségű bikákat tartanak teheneik hágatására, s miután szük legelőjükön szép borjúkat nem nevelhetnének, Szabolcs megyében 9000 frtokig bérlenek rétséget és legelőt. Seregestül jár a bőcsi nép Nagy-Várad, Kardszag, Kunhegyes vásáraitra és summás pénzért vá-

sárolja össze a kitűnő szépségű 2—5 éves tulkokat, melyeket idehaza jó nyereséggel elad. Szébb ökröket a megyében látni nem lehet. — A juh- és sertéstenyésztés náluk nincs divatban. A mezői gazdaság általános tekintetben nem a legvirágzóbb ugyan, mindazáltal a munkás nép szorgalma után jó karban van. A lakosok száma összesen 1190 lélek, vallás-különség szerint: református 1137, r. katolikus 26, zsidó 17. Az istenitisztelek gyakorlása tekintetben Belső-Böcs Külső-Böcsessel egyesülve van, a templom Belső-Böcsön van, a lelkész és tanító szinte ott laknak. Egyházi kormányzás tekintetben ezen helység Abauj megyéhez tartozik; megyeire nézve is ezelőtt mintegy 30 évvel Abauj megyéhez tartozott, Borsodhoz Aszaló, városáért csere után jött. Van ezen helység határában két nevezetes folyóvíz u. m. a Hernád és Bársonyos, melyek ezen helység határát, valamint magát a helységet is gyakran rongálják; a Bársonyos ezen helység alatt ömlik a Hernádba, midőn beömlésétől alig 20 ölnyre egy 6 köre épült lisztelő malmot hajt. Mintegy egy holdnyi térségen fekszik itt egy nagyszerű halom, mely az egyházi jegyzőkönyv igazolása szerint I. Ferdinánd és Zápolya idejében történi török mészárlás áldozatait fedi, — most egy része már szántó föld s habzó gabonát s öles magasságú kukoriczát nyújt mivelőjének. Földesura monyorokerei gr. Erdődy György.

Lád-Bessenyő, magyar falu, Miskolcztól északra $1\frac{1}{16}$, Szendrőtől délre $\frac{8}{16}$ állomásnyira, délről nyílt, északra hegyektől környékezett térségen a Boldva kies völgyében. Szomszédai Hegyemeg, Balajt, Lád helységek és a Szénamáli pusztá. Határkiterjedése 2108 hold, melyből 43 hold belsőtelek, 828 hold szántó föld, 398 hold rét, 31 hold szőlő, 778

hold erdő, 30 hold használatlan. Termékenysége jó közepszerű, s mindenemű gabonát eltűr; urbéri telkek száma $6\frac{2}{8}$, második osztályu. Lakóház van 83, lakos 543, vallás szerint 71 r. kath., 54 g. kath., 338 ref., 18 ev., 32 zsidó. A róm. kath. és reformátusok anyaegyházakat bírnak, amához Balajt és Szendrő-Lád leányegyházak is csatoltatván. Választó van 35, telkesjobbágy 15, nemes család 38. Birtokosok: Berzeviczy, Ragályi, Dapssy, Szemere, Sipos, Jakabházy, Török, Szobonya családok.

Külső-Böcs, magyar falu, Zemplén vgyében, Berzékhez közel a Hernád mellett: 10 kath., 3 evang., 738 ref., 15 zsidó lak., gazdag róna határral, 723 hold szántó földdel, sok réttel és ref. anyaszentegyházzal. F. u. gr. Erdődy.

Böd, pusztá, Pest-Solt vgyében, a kalocsai érsek birtoka, 1500 holdból álló, igen termékeny fekete földdel. A Duna árja nagyon rongálja.

Böd, magyar falu, Vas vgyében, 654 kath., 8 evang. lak., kik szárnyas állatokkal Böcsbe jutaimas kereskedést űznek. Kath. paroch. szentegyház. Gazdag róna határ. F. u. Hege-düs, Vajda, Balla, s más nemesek. Ut. p. Közseg.

Bööd, B i d o w c e, magyar falu, Abauj vgyében, 70 kath., 25 evang., 400 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyatemplom. — Fekszik Kassához keletre 2 mfdnyire. F. u. gr. Szirmay Tamás.

Böde, magyar falu, Zala vgyében, 212 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Bödeháza, magyar falu, Zala vgyében, 132 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Lövé.

Bödöge, magyar falu, Győr vármegyében, a Tóközben, 301 katolikus lak., s paroch. szentegyházal. Lapályos, mocsáros határ. Sok rét és nád. F. u. a győri káptalan. Ut. p. Győr.

Egyházas-Bödöge, puszta, Veszprém vgyében.

Homok - Bödöge, magyar falu, Veszprém vármegyében, 484 katolikus, 379 evangélikus, 343 ref., 44 zsidó lak. Evangélikus és református anya-, s katolikus fiók-szentegyházak. Határa fővényes, forrásos. Legelője sok; de kopár. Földes urai számos nemesek. Utolsó p. Pápa.

Bög, **O-Bög** és **Uj-Bög**, puszták, Pest-Solt vármegyében a Tiszára fekszenek, Ó- és Uj-Kécske, és Hevesmegyei Jenő puszta közt, 2000 hold határral. Az abonyi uradalomhoz tartoznak.

Bögellő, magyar falu, Pozson vármegyében, Bőshöz 1 mfd. Lapályos mocsáros határát lakja 73 katolikus, 135 református, 13 zsidó. Rétje sok, de nem igen jó szénát terem; vizenyős lapályai nádat, sásat, gyéként szolgáltatnak, s vízi madarakkal bővílőködnek; a szarvasmarhatartás és kolompér-tenyésztés nagy divatban van. F. u. Hegedüs, Bittó, s mások. Ut. p. Somorja.

Bögöte, magyar falu, Vas vármegyében, 210 kath., 5 zsidó lak. A sárvári uradalomhoz tartozik. Ut. p. Sárvár.

Bögöthe, magyar falu, Vas vármegyében, 486 katolikus lak., bortermesztéssel. F. u. többen. Ut. p. Kis-Czel.

Böhönye, puszta, Szolnok vgyében, Földvárhoz tartozik, s a b. Podmaniczkyak bírák.

Böhönye, magyar mező-város Somogy vmgyében, 442 kath., 358 ref., 6 zsidó lak., kath. fiók-egyházal. Ref. anyaekklézsia. Jó rét és legelő. Szőlőhegye kedves ízű vörös bort terem. Tölgyes erdő. F. u. Festetics Antal.

Alsó- és Felső-Bök, puszt-

ta, Komárom vinygében, mind a két puszta jelenleg az alsó-aranyosi határral van összeolvadva. Hajdan a Komáromi vár uradalmához tartozott. — 1700. Sándor István itt egy nemesudvart nyeri k. adományba s beig-tattatott, lásd Kolos-Néma.

Bökény, magyar falu, Bereg-Ugocsa vgyében, közel a Tiszához: 64 r., 292 g. kath., 186 ref., 22 zsidó lak., ref és g. kath. anyateplommal, felette termékeny határral. Erdeje nincs, csak bokros helyei. F. u. Ujhelyi, b. Sztójko, Morvay, Besenyői, Gencsy, Foris, Balajthy, stb. örökösök. Ut. p. Nagy-Szölös.

Böki, (Habsán), tót falu, Sáros vgyében, Eperjeshez délre 2 mfd., a kassai országutban: 314 kath., 6 evang. lak., kath. paroch. templommal, s igen termékeny határral. — A postahivatal Lemesánról ide tétetett által. Nevezetesíti ezen helységet az urasági kastély és ángolkert, a nagy tökéletességre vitt gazdálkodás sok gazdasági eröművel, s híres sajtcsinálással. F. u. Bujanovics Eduard.

Bököny, magyar falu, Szabolcs vgyében, ut. post. Hadházhoz északra fél órányira: 120 r., 2006 g. kath., 8 evang., 30 zsidó lak., g. kath. anyateplommal, igen termékeny és tágas határral. F. u. Szeremley, Bekk Pálné, gr. Erdödy, Gencsy, Czikó, Jármy, Osváth, Somosy, Keczer, Vinkler, Kálmáncz-helyi, Erdödy, Olchváry, Cseke, Molnár, Tárkányi, Lengyel, Margitay, Mcző, Terdik, Vad.

Bököny, vagy **Buttyin**, oláh mező-város, Arad vmgyében, Boros-Sebeshez délre 1 mfdnyire, közel a Fejér-Köröshöz: 205 kath., 2724 n. e. óhitű, 5 evang. 20 ref. lak., kath. és óhitű anyateplommal, szilvásokkal, hegyes határral, jó kőbányákkal. F. u. b. Ditrich. Utolsó p. Arad.

Bölcsei . puszta, Bihar vgyében, Zsadány alatt, jó földdel és 2730 hold nádas réttel. Birja Juricskay László örök.

Bölgyén (Alsó), (Dolnc-Brezány), tót falu, Nyitra vgyében, ut. p. Nagy-Tapolcsányhoz $\frac{1}{2}$ órányira : 169 kath. lak.

Bölgyén (Felső), tót falu, Nyitra vármegyében, 287 kath., 8 zsidó lak. Határak termékeny; bükkös erdejük szép. F. u. gr. Berényi s más nemesek.

Bölsze (Kánya), tót falu, Abauj vgyében, 50 r. kath., 12 g. kath., 1 evang., 6 zsidó lakossal. F. u. báró Meskó.

Bölsze . (Kápolna-, Sándor-, és Szigeth-), 3 orosz-tót falu, Abauj vgyében, Enyiczkéhez délre 1 órányira : 139 r. kath., 318 g. kath., 5 ref., 10 zsidó lak. Szigeth-Bölszén van egy g. kath. anyatemplom. F. u. Kápolna-Bölszének, b. Meskó; Sándor-Bölszének Márczy, Maygraber, Janthó; Szigeth-Bölszének Borbély, Fáy, Kormos, b. Meskó. Ut. p. Kassa.

Böny, magyar falu, Győr vármegyében, 425 kath., 142 evang., 629 ref., 92 zsidó lak. Evang. és reform. anyaezklézsia. Synagóga. Homokos határa nagy kiterjedésű; szőlős kertje és nagy birka-tenyésztése van. F. u. közbirtokosok többen. Ut. p. Mező-Órs.

Bős, magyar mező-város, Pozsony vármegyében, a Csiliz vize mellett, Pozsonyhoz 6 mfd. Van^o itt egy kath. paroch. templom, gr. Amadénak nagy kiterjedésű kastélya, sánczokkal körülvéetve, mellette egy szép angolkertje, melyet a Csiliz vize foly keresztül; vendéghagadó, ménes és tehenészet. — Függetlensége tágas réteiben, legelőjében áll; a honnan a lakosok nemcsak sok szarvasmarhákat, lovakat tartanak, ha-

nem ezenfelül szénéért is tetemes summa pénzt vesznek be. Egyébiránt a szénájok nem a legjobb s idegen marha nehezen eszi meg. Lakja 2001 kath., 7 evang., 3 ref., 16 zsidó. F. u. az Amade örök.

Böres . (Rundenthurn), magyar falu, Győr vármegyében, a Ráboza mellett, 384 kath., 111 evang. lak. Határa igen termékeny, de az árvizektől sokat szenved. — Az idevaló fiók kath. szentegyházat a lakosok a török és kurucz háboruk alatt sánczokkal vették körül, s úgy oltalmazták magokat. F. u. a győri püspök. — Ut. p. Győr.

Böresháza, puszta, Győr vármegyében, Mezőörshöz $\frac{1}{2}$ órányira, 32 kath., 3 ref. lak. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Böresháza, puszta, Veszprém vármegyében, bortermesztéssel. — Közbirtokosoké.

Bördöcze, magyar falu, Zala vgyében, 107 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A.-Lendva.

Börgölla, vindus falu, Vas vgyében, 203 kath. lak. Sovány, szűk határ. A szent-gothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Börgönd, puszta, Székes-Fejér vármegyében, Fejérvárhoz délkeletre $1\frac{1}{2}$ óra, 98 kath., 21 ref., 8 evang. lak. Termékeny szép határral dicsekedik; nádja valamint hala is van azon posványos erekben, melyek a velencei tóból szakadnak ki. F. u. gr. Cziráky Antal.

Börkös vagy **Berkes**, puszta, Borsod vármegyében, Szakácsi és Lak közt, hegyes erdőség.

Börönd, magyar falu, Zala vármegyében, 321 katholikus, 18 zsidó lakossal. Postahivatallal. F. u. többen.

Börvely, magyar falu, Szathmár vármegyében, Nagy-Károlyhoz északra egy órányira : 9 kath., 1591

ref. lakossal, kik szép lovakat tenyésztenek. Ref. anyaszentegyház. — Roppant lápjában sok nádat vágthat, és szénát gyűjthet, e mellett sok halat, csikot foghat. Róna határa felette termékeny fekete föld; erdeje csupa vad körtefákból álló; az uraság pedig egy vad sertéses kerített kertet tart. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Börzencze, magyar falu, Zala vgyében, 161 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. A.-Lendva.

Börzsön, (Leich-Pilsen), német-tót-magyar mező-város, Honth vármegyében, Esztergomhoz 2 mfdnyire, 752 kath., 727 evang. lakos. Kath. és evang. anya-templomok. — Több csinos paraszt házak és urasági épületek. Hegyektől körülvétt s át-szaggatott határja nagy kiterjedésű; földjei erős miveltést kívánnak; szőlőhegye legnagyobb az egész megyében, de a bornak nem a javát termi; makkos erdeje gyönyörű. Régen ten bányákat mivelt. F. u. az esztergomi érsek.

Kis-Börzsöny, sikon fekvő magyar falu, Veszprém vármegyében, Vas és Zala megyék szomszédságában, 315 kath., 73 evang., 8 zsidó lak. F. u. többen.

Bőszénfa, német falu, Somogy vármegyében, 550 kath., 7 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Határa hegyes völgyes; erdeje, szőlőhegye van. F. u. Festetics Lajos örökösei. Ut. p. Kaposvár.

Bőszér, pusztá, Pest-Solt vármegyében, Vadkert mellett, Csábor pusztával együtt 15,000 hold sárga és fekete homok határa van, s majorsági birtoka Lukács Antal urnak.

Bereg-Bőszörmény, magyar mező-város, Bihar vármegyében, a Sárreéten, Varadhoz 3 mfdnyire, 3200 lak., kik kevés r. katolikust, zsidót és óhitűt kivéve, mindnyájan reformátusok, helybeli pappal.

Határa 11,220 hold, mellyből 5253³/₈ hold. szántó, 4105⁵/₇ rét, 285⁶/₇ legelő, 1574⁶/₇ erdő. Ezekből urbériség 4097³/₈ hold, majorság 7102⁵/₈ hold, a haszonfeles erdővel együtt. Földei főképen kétszerest, tengerit, ritkábban zabot teremnek és pedig gazdagon, a szikes földeket kivéve. — Az uraság szép szarvasmarhát tenyészt. Birja gr. Csáky Antal. A város most nem tart vásárokat, ámbár szabadalma volna rá.

Bragyeth, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez 2¹/₂ mfd., róna helyen, 575 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Lakosai sok juhot és kecskét tartanak; van egy patakja. Birja a váradi görög püspök. Határa szántó 70, rét 140, legelő 160, majorsági erdő 180.

Branistye, tót falu, Trencsén vármegyében, N.-Bicséhez nyugotra 2 mfd. Számlál mindössze 1082 kath. 12 zsidó lak. Erdeje szép, és nagy legelője hasznos; papiros-malma is van. F. u. hg. Eszterházy. Utolsó p. Zsolna.

Branyest, oláh falu, Krassó vármegyében, Facsethez 1 órányira: 2 kath., 624 n. e. óhitű lakos., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Brasztura, orosz falu, Máramaros vármegyében, a Taraczk mellett: 44 r., 722 g. kath., 6 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. F. u. a kir. kincstár. Ut. p. Sziget.

Brátka, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági nemes kerületben, 320 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Lásd N.-Báród.

Bratoncz, vindus-tót falu, Zala vármegyében, 271 katolikus lak. F. u. Gyika. Ut. p. A.-Lendva.

Bravaczó, tót falu, Zólyom vármegyében, Benyus mellett: 332 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Brazova, oláh falu, Krassó

vármegyében, a Béga mellett, ut. p. Kossovához fél órányira : 489 n. e. óhitű lak., s anyateplommal, sok uras. legelővel. F. u. a kamara.

Bréb, oláh falu, Máramaros vármegyében, 690 g. kath., 43 zsidó lak., anyateplommal, s mintegy 20 nemessel. F. u. a Pap és Rednik nemzetségek. Ezen helységnek és Kracs falunak határában, Kövár vidéke és Szathmár vmegye felől esik Guttin nevezetű havas, a hol szép fehér alabastrom találtak; vagyon a tetején egy tó, vagy ugynevezett tengerszem is. Ut. p. Huszt.

Bresztó, (Kis és Nagy), két egymás mellett fekvő orosz falu, Beregh vgyében, közel a Latorczához : 200 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. parochia. F. u. gr. Schönhorn. Ut. p. Munkács.

Homonna-Bresztó, tót falu, Zemplén vmegyében, Homonna fiókja : 208 r., 40 g. kath., 10 zsidó lak. 519 hold szántóföld. Földes ura gr. Vandernath.

Izbugya-Bresztó, orosz falu, Zemplén vármegyében, Papina fiókja, 16 r., 240 g. kath., 7 zsidó lak. Szántóföldje 791 hold. F. u. többen. Ut. p. Nagymihály.

Bresztovác, falu, Bács vármegyében, Zombortól délre 3 óra, 1800 német kath., 1400 szerb n. e. óhitű lak., paroch. templomokkal. Határa gazdag s első osztálybeli, 1200 □ ölelve, 11256 hold, mellyből 139 telek után urbéri szántó 4811, rét 3284, legelő 2854, szőlő 136, uradalmi szántó 20, utak 151 hold. Birja a kamara.

Bresztovác, oláh-tót falu, Temes vármegyében, ut. p. Lippához délre, 120 kath., 10 ref., 350 n. e. óhitű lakos. — Hegyes völgyes határa 3-dik osztálybeli, s van 26 $\frac{2}{8}$ egész urb. telke. Birja Gál József.

Kis-Bresztovány, tót falu,

N.-Bresztovány mellett, 380 katólikus lak.

Nagy-Bresztovány, tót falu, Pozson vgyében, Nyitra vármegye 432 kath., 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal. F. u. N.-Szombat városa.

Breza, tót falu, Árva vgyében, 1173 kath., 7 zsidó lak., 73 $\frac{7}{8}$ sessio. A contributionalis földeket Matejcsik nemes család műveli. A lakosok sok faeszközöket készítenek. F. u. az árvai urad.

Brezani, tót falu, Trencsén vgyében, 233 kath., és 4 zsidó lak. F. u. a lietavai uradalom. Utolsó p. Zsolna.

Brezing, tót falu, Zólyom vármegyében, 96 kath. 169 evang. lak. F. u. a kamara.

Breznicz (Alsó-), tót falu, Trencsén vármegyében, 360 kath., 8 zsidó lak., sovány erdős határral. F. u. gr. Erdödy.

Breznicz (Felső-), Trencsén vármegyében, Ledniczhez 1 óra : 485 katólikus, 7 zsidó lak. F. u. gr. Erdödy.

Kis-Breznicza, orosz falu, Zemplén vgyében : 191 g. kath., 8 zsidó lak., 351 h. szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy.

Nagy-Breznicza, tót falu, Zemplén vmegyében, Sztropkó fiókja : 564 kath., 12 zsidó lak., 920 h. szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Komarnik.

Csesztó-Brezó, pusztá, Zólyom vmgyében, Véglesluta filial. 13 kath. lak.

Rima-Brezó, tót falu, Gömör és Kis-Month egyesült vármegyékben, Rima-Bánya és Likér közt : 179 kath., 575 evang. lak., ide számlálván t. i. a vashámorokban dolgozókat is. Evang. anyaszentegyház. A Szinecz hegyéből vasat, kristályt és

topászi ás, felül pedig szántófölde, rétje, erdeje van; szénája sok; savanyviz-forrásokkal bir; végre az idevaló vashámorokban, sokak állítása szerint, legjobb vas készítettik az egész megyében. Utolsó post. Rimaszombat.

Brezócz, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, hegyek közt, 14 katolikus, 214 evangélikus lak. Utolsó p. Radkersburg.

Brezolub, tót falu, Trencsén vagy az új rend. szerint Nyitra vármegyében, 151 kath., 3 zsidó lak. — Vizoczná filial. F. u. többen. Ut. post. Nyitra-Zámbokrét.

Brezova, (Brezovecz) népes tót mező-város, Nyitra vármegyében. Nagy-Szombathoz 3 mfd, az ugynevezett Fűjér hegyek közt. Lakosai, kik 246 katolikus, 5937 evangélikus, 142 zsidóból állanak, igen vagyonszók, s többnyire tímárok, vargák, csizmadiaik. kiknek bőrök nevezetes és kapós. — Határuk nagy és sovány; legelőjük elég, azért sok tehenet s más szarvasmarhát tartanak; mellyel, és kikészített bőrökkel kereskednek; pálinkát is sokat égetnek; erdeje derék. Van itt katolikus és evangélikus anyaszentegyház, synagoga. F. u. ezt csekély somma pénzzel régi szerződés szerint megváltják, s ezenkívül az uraságnak semmi allodiuma itt nincsen.

Brezova (Száraz), sovány kősziklás hegyek közt tengődő tót falu, Nograd vármegyében, 455 evang. lak. F. u. gr. Zichy, b. Balassa. Ut. p. Zelene.

Brezovecz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Szinna fiókja: 119 g. kath., 8 zsidó lak., 151 hold szántófölddel.

Brezovicza, vindus-tót falu. Zala vármegyében, 293 katolikus

lakossal. F. u. Gyika. Utolsó post. A.-Lendva.

Brezovicza, tót falu, Árva vármegyében, 650 katolikus s zsidó lak., 33 $\frac{1}{8}$ sessió. Juh- és tehéntartás. Lentermesztés. — Hires sajt. F. u. az árvai uradalom. Utolsó postája Rosenberg.

Brezowka, orosz falu, Sáros vármegyében, Kurimahoz északra egy órányira: 22 r., 98 g. katolikus lakos.

Brezsove, pusztá Nyitra vármegyében, Szenicz filial. 10 katolikus, 6 evang. lak. F. u. a berenczi uradalom.

Briesztye, tót falu, Thurócz vármegyében, Nyitra vármegye szélén: 81 kath., 190 evang., lak. Földje sovány, hegyes, erdeje sok; legelője jó F. u. báró Prónay, Nyáry sat.

Briheny, oláh falu, Bihar vármegyében, a váradí deák püspök vakohi uradalmában, 285 n. e. óhitű lak., anyatemplommal.

Broczkó, tót falu, Nyitra vármegyében, a Morva vize mellett, 1106 kath., 24 zsidó lakossal. — Kath. paroch. templom. Rónán fekvő szántóföldei homokkal keverték, de bő termők; rétje sok, erdeje szép; halászata a Morvában jövedelmes; a lakosok szép szarvasmarhát, teheneket nevelnek. F. u. ő cs. kir. felsége. Ut. p. Sasvár.

Bród, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz délkeletre 2 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 4 r. kath., 622 g. kath., 10 ref., 9 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Határa hegyes, völgyes és sovány. F. u. Hlosvay, Somosy, Hunyady, s m.

Brodnó, tót falu, Trencsén vármegyében, 463 katolikus lakos. Kath. paroch. templom. F. u. gróf Csáky István örökösai, és gr. Erdődy György.

Brodzy, Szepes vármegyében elszórt helység, Galiczia határ-szélén.

Brogyán, tót falu, Bars az új rend. szerint Nyitra vármegyében, a Nyitra vize mellett: 631 katolikus, 5 evangélikus lak. Több urasági kastélyok. Földje jó sikeres gabonát terem; rétjei sok szénát adnak. F. u. többen. Ut. p. Oszlán.

Bronyka, orosz falu, Máramaros vármegyében, Dolhához egy órányira: 249 g. kath., 14 zsidó lak. A régi Brony várának már most csak romjai láthatók. Földes u. gróf Teleki.

Brost vagy **Békafalva**, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez $2\frac{1}{2}$ mfdnyire, 248 n. o. óhitű lak. s anyatemplommal. Urb. szántó 50, rét 90, legelő 120 hold. Birja a váradi görög püspök.

Brostyán, oláh falu, Krassó vármegyében, Oraviczához $\frac{3}{4}$ órányira, a verseczi országotban: 1703 óhitű lak., kik bányákban dolgoznak, és sok szemet égetnek. Óhitű anyatemplom.

Brsztemne, tót falu, Trencsén vgyében, 59 katolikus lak. F. u. többen.

Brunócz, tót falu, Nyitra vármegyében, a Vágh jobb partján, Vágh-Ujhelytől délre egy mfdnyire. Számlál 318 kath. 5 zsidó lak. Határa termékeny, de az áradásoktól sokat szenved. — Nevezetes benne egy nagy kastély, mely hajdan gr. Bercsényié volt; de Rákóczyval kivándorolván, a temetvényi uradalmával együtt a fiskus foglalta el, s most Sándor család lakja. Egy órányira innen a Vághon túl láthatni épülve. Ezt hajdan Ujlaky Lőrincz birta V-ik László adományából (1453); később, a Thurzók kezére jött; de ezen család is kihalván, a XVII-ik század elején III-dik Ferdinánd 1638-ban

mind a várat, mind a hozzá tartozó uradalmat több nemzetségeknek aján-dékozta. Ut. p. Galgócz.

Brusznó, tót falu, Zólyom vármegyében, a Garan mellett, mely Szent-Andrástól választja el, Besztercebányához keletre 2 mfd. Van 100 hold szántóföldje, mely agyagos és terméketlen, 70 hold rétje; legelője és majorsági birtok nincs. — Lakja 543 katolikus, kik fazekakkal és facédnyekkel kereskednek. A Garanon kívül van Bruszenecz patakja, mely a helység malmát hajtja, s fausztatásra is használtatik. Egy negyed órára pedig találtaik egy szűk, de kellemes völgyben, kénköves és magnéziás savanyúviz, forróvel együtt. Birja a kamara.

Brusznó, tót falu, Nyitra vármegyében, Chrenócz filial. 232 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Brutócz, tót falu, Szepes vármegyében, Sáros vgye szélén, Berzeviczéhez $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 451 kath., 8 evang. lak. Kath. paroch. templom. Jó legelő a hegyekben. Erdő. F. u. Horváth, Jancsó, s. m.

Bruznicza, orosz falu, Zemplén vgyében, Sztropkó fiókja: 17 r., 396 g. kath., 18 zsidó lak., görög anyaszentegyházzal, 718 h. szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy.

Bruznyik, oláh falu, Krassó vgyében, nagy erdős hegyek közt, Facsethez 5 órányira: 2 kath., 1136 óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Brzán, tót falu, Nyitra vgyében, Privigyéhez $\frac{3}{4}$ órányira: 469 kath. lak. — Kath. paroch. templom; nagy erdő; sok fazekas. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Bubendorf, német falu, Vas vgyében, a Gyöngyös mellett, 330 kath. lak. elég erdővel. F. n. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Buberek, pusztá, Zala vár-

megyében, Kál, Szala-Apáti, Tütös közt.

Bubuliska, (Bobovisti), orosz falu, Beregh vmgyében, ut. p. Munkáshoz északnyugatra $1\frac{1}{2}$ mföld. 654 görög kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. Földe trágya után rozstot is terem; bora jó; szénája sásos; legelője szük. F. u. a cserneki babilíták.

Buchberg, német falu, Temes vmgyében, ut. p. Lippához 2 óra, 192 kath., 40 n. e. óhitű lak. Erdős, hegyes határa 3-dik osztálybeli; van $15\frac{1}{8}$ urb. telke. Birja Dessewffy Antal és a kamara.

Búcs, magyar falu, Esztergom, vagy az új rendezés szerint Komárom vmgyében, ut. post. Köbölkut; Bátorkezd, Muzsola, Karva, Mocs helységek közt, 1638 lak., kik 110 kath. kivéve, mindnyájan reformátusok, anyatemplommal. Egészen róna határa első osztálybeli, s a lakosok bírnak $1267\frac{1}{2}$ hold első, $679\frac{1}{2}$ hold második osztálybeli szántóföldet, 521 hold rétet, 572 kapa szőlőt, igen jó legelőt. Sok szarvasmarhát és ludat tenyészt. Birja az esztergomi érsek.

Bucsa, pusztá, Békés vmgyében, Füzes-Gyarmat körül fekszik, s határa nagyobb részt lapályos, nádas rétség.

Bucsa, tót falu, Zólyom vmgyében, a Selmeczi postautban a Garan mellett: 212 kath., 281 evang. lak. Kath. paroch. templom. Postahivatal és váltás Beszterce és Selmecz közt. Rétjei igen jók. F. u. a kamara.

Bucsa, magyar falu, Zala vármegyében, 153 kath. lak. F. u. a Horváth nemzetség.

Bucsa, oláh falu, Bihar vármegyében, a kolosvári országutban, Feketetőhöz $\frac{3}{4}$ órányira, 153 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Sovány kősziklás határ. Sok erdő. Birják Eörög és Bagossy családok.

Bucsán (Nagy és Kis), két özszezfüggő helység, Nyitra vmgyében, N.-Szombathoz egy órányira, a galgóczi és póstyéni országutban. Lakja 913 kath., 163 evang., 45 zsidó. Ékesíti a paroch. templom, s gr. Zay csinos izlésű kastélya, egy gyönyörű angol kerttel együtt, melyet a Bláva vize nedvesít. A kastélyban találhatik egy könyvtár, többnyire ujjabb classikus munkákból összeálltva. — Határa Bucsánnak bő termékenységű; rétei igen jók; szőlőhegye meglehetősen bort ad. F. u. gr. Zay, s m. t.

Bucsa, oláh falu, Arad vármegyében, igen zordon bérczes vidéken, Buttyinhoz keletre 3 mfdnyire: 4 kath., 124 n. e. óhitű lak.

Bucsu, (Butsing), magyar falu, Vas vmgyében, Szombathelyhez 1 mfd. a köszeghi országutban, 429 kath., 6 evang., 28 zsidó lak., több csinos urilakkal. Róna határa szép buzát terem; erdeje van; szőlőt a rohonczi hegyen tartanak. F. u. Szabó, Szél, Vajda, s más közbirtokosok.

Bucsu, magyar-tót falu, Beregh vmgyében, ut. p. Beregszászhoz $\frac{3}{4}$ órányira: 68 r. kath., 15 g. kath., 157 ref., 4 zsidó lak. Ref. templom. Határa róna és termékeny. F. u. Pogány, Kajdy s m.

Bucsulháza, magyar falu, Pozson vmgyében, ut. p. Somorjához 1 fertálynyira: 94 kath., 43 ref., 6 zsidó lak. F. u. többen.

Bucsum, oláh falu, Bihar vármegyében, hegyes vidéken, ut. p. N.-Várad 2 mfd., 383 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, 194 hold urb. szántófölddel, 140 h. réttel, 120 hold legelővel, 44 hold urasági legelővel és 330 hold erdővel. Birja gr. Frimont Béla.

Bucsuta, magyar falu, Zala vmgyében, 459 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A.-Londva.

Buczló, (Buclowgani, tót falu, Sáros vmegyében, Kaproncza fiókja : 14 kath., 150 evang., 10 zsidó lak. F. u. többen.

Buda, kir. város, németül Ofen, Pest vármegyében, a buda-pesti katonai kerületben, s egyszersmind Magyarország fővárosa. Fekszik a Duna jobb partján, Bécsből 36 mfdnyi távolságra, Pesttel általellenben, melyel ritka szépségű lánchíd által köttetik össze. Jankovich dr. adatai szerint Buda vonalai 1,360,896 □ ölyi tört fognak körül, 3887 házzal, 80 utczával, 26 térrel. Az utcák s térek egynemellyike már 1830-ban történeti nevekkal jelöltetett, p. o. Átila-utca, Virág-utca, Mátyás tere. Buda áll jelenleg a várból, vagyis belső városból, 5 külvárosból, és ez évben (1850) hozzákapcsolt Ó-Buda mezővárosból. Maga a vár hosszukás kerekded, magában álló 32 öl magasságú hegyre épült, s mint a régi magyar királyok dicső lakhelye, kevélyen tekint le az alatta hempelygő Dunára, a tiszai és dunai megmérhetetlen síkságokra, s a nyugotról félhold formában övedző szőlőhegyekre. Kőfalai s bástyái az 1849-kij májusi ostrom által tetemesen megrongáltatván, a magyar kormány által széthányatni rendeltettek, de most ujolag felépítettnek. Van Budán 12 kath., 1 evang., 1 gör. szentegyház. (Ó-Budát ide nem értve); továbbá nevezetes épületek; az ostrom alatt szinte részben leégett királyi várpalota, melly a várhegy délkeleti csúcsán épülve, fejedelmi méltósággal tekint le a lábánál hullámzó Dunára, a hatalmasan növekedő Pestre, s az egész körülfekvő vidékre. Sokkal kisebb e palota, mint a régi volt, melly 1686-ban Buda visszavételekor végpusztulásra jutott, s melynek romjain áll. E királyi palotának nem kis ékességére szolgál a hozzá tartozó

kert, melly az épületet kelet felől környezi, s a várhegy meredek oldalán terülvén el, egész tövéig lenyúlik. Ennek felső része franczia, alsó pedig angol izlésre van elrendezve, s igen sok nevezetességet foglal magában. — A fegyvertár egy emeletes, de nagy kiterjedésű épület; ennek egész első emeletében tartatott mintegy 60,000 darabra menő régi és új fegyver, azonban az 184⁸/₉-diki forradalomban kiüritetett. Nevezetesebb épületei még a hajdani helytartótanács, a kamara, (3 emeletes 100 szobával), a főhadi kormánysházai, és a pesti egyetemhez tartozó, az ostrom alatt nagyon megrongált csillagvizsgáló-torony az úgy nevezett Sz.-Gellért hegy csúcsán. Buda népsége a tanuló ifjúságon és katonaságon kívül 34,893, a hozzá kapcsolt Ó-Budáé 10,760, s így összesen 45,653 lélek, kik valóság tekintetéből nagyobárá rom. k., de van számos zsidó, óhitű, ref., és evang. is. Fő foglalatosságuk a kézművesség, kereskedés, föld-, s különösen szőlőművelés. Kézművesek száma 1113, mindenféle kisebb nagyobb kereskedő 114, Ó-Budát ide nem értve. — A mesteremberek közt különös említést érdemelnek a timárok, keztűsök, órások. — Van itt a gyáralapító társulatnak egy készülőben lévő nagyszerű gyapotfonó gyára, melly azonban jelenleg áruba bocsátatott: egy gépgyár, szarugomb-és fémgyár s több kocsigyár. Takarékpénztára szilárd alapon nyugszik s jó kezelésben részesül. — Fő életmódot képez azonban Budán a szőlőművelés. Ugyanis a várost félhold formára kerítő hegyek többnyire szőlőtökékkal díszlenek, s 8000 fertályra osztatván, 5334 holdat borítanak el. Bora színére nézve nagyobb részt vörös, de egy idő óta a fejétet is nagyon szaporítják. A borkereske-

dés ujabban nagyon megesőkent. — Mióta a kir. egyetem 1785-ben Pestre vitetett, azóta főtanítóintézete nincs ugyan Budának, de kisebb iskolái számosak. A várban van kath. főgymnasium, ezen kívül a város külön részeiben 12 elemi iskola és 4 kisdé-
 óvó intézet. Továbbá itt van a magyar királyi egyetem könyvnyomó-intézete, mely egyik legrégibb illy intézet egész hazánkban. Ennek virágzó állapotára igen sokat tesz az, hogy kirekesztő szabadalma van minden kath. iskolai, misés könyvek s breviáriumok nyomathatására; ezenkívül van egy másik könyvnyomda is, Bago és Gyurián tulajdona. Könyvkereskedője van 3. s ugyanitt jelenik meg a Religió és Nevelés című kath. hirlap. — Mi a kényelemre, mulatságra s közbátorságra tartozó intézeteket illeti: van Budán színház a várban, s nyári szinkör a vár alatti Horváthkertben, mellyek mindenikében német színészek mulattatják a közönséget. Említést érdemelnek a városnak számos közellévő és szép nyári mulató helyei közt: a várhegy nyugoti részét kerítő hástyai sétátér, s vár alatti glaxis; ugyan ez oldalon, az emlékezetes vérmezőn, a Horváthkert; a kisebb néhány száz lépésnyire eső városmajor, a várhegy nyugati lejtjén az új sétahely, a világ legszebb terrásza; egyike, aztán a mulatóházakkal mind inkább beépülő Svábhegy; továbbá a Laszlovszky-major, Zugliget, Szépjuhászó, Leopoldmező sat. a regényes budai hegyek közt, mellyek ujabban jelentékeny nevekre kereszteltettek. De a szép vidéket örökös porfelleg borítja; a város pedig teli van dögleletes kigözlögésű csatornákkal; a Duna-mellék nagy része szemétdomb s helyenkint timár-tanya. — Kegyes intézetek: a nőegyesület, intézet az előregedett s elszegényedett polgárok

számára; kórház a beteg asszonyok s megesett leányok részére; irgalmas-barátok kórháza, mellyben a minden valláskülömbőség nélkül felvett betegek száma évenként 1200—1500-ra megy; a Sz.-Erzsébetapáczák kórháza. Végre a szenvedő emberiség javára híres ásványos forrásokkal áldotta meg a természet Budát, mellyeket már a romaiak is ismertek, a törökök pedig szenvedélyesen használták, némelly részben maig is fennálló fürdőházakat építvén melléjük. — Jelenleg öt meleg ásványos fürdő van itt: a Sárosfürdő újra építve, a Rudasfürdő, szép épület egy emeletre, két udvarra, a Duna és a Sz.-Gellért hegye közé szorítva; a Ráczfürdő, hajdan királyi nevet viselt, s Mátyás király idejében gyönyörű mulatókertek közt feküdt, jelenleg újra csinosan felszereltetett; a Királyfürdő a vízi város éjszaki vögén, csekély távolságra a nagy katonai kórháztól. A Császárfürdő legrégibb s legnevezetesebb az említett 5 közt. A rómaiak idejében „aquae calidae superiores“ név alatt volt ismeretes. A törököknek hasonlóul kedves fürdő helyük volt itt, Verner szerint Mahomet basa ide egy török barát (Der-visch) monostort is építettett, s ide most is történnek évenként még Persiából is bucsulátogatások. Ez ásványos vizek a kigözlögést igen elősegítik. Egyébiránt a császárfürdő leginkább használ a hólgy nyavalyáiban csuzban, máj- és lépdugulásokban, s az innen eredő gyomorgyengeségekben, aranyérben, kolikában, álmatlanságban, stb. Ott pedig hol a nyavalya tisztán gyengeségen vagy öregségen alapszik, semmi foganatja nem tapasztaltatott. — Melegsége az itatra használt forrásnak 46 foknyi, a többiek valamivel ennél is melegebbek. Ó - B u d a, melly csak ez évben (1850) kapcsolattott Budához, hajdan

római város volt *Acincum*, vagy *Aquincum* név alatt. Rendetlenül épült ugyan, de közép utcája tágas, hosszú, s csinos. Nevezetesebb épületek: a róm. kath. és reform. szentegyházon kívül a kamarai praefectoratusi ház, a cs. kir. katonaruházati biztosság roppant kiterjedésű épülete egy közepén levő kastéllyal, s mellette álló kaszárnyával, a selyemgombolótóház, a városon kívül a 6 emeletes királyi épület, melyben hajdan selyemfonó erőművek dolgoztak, de most üresen áll; továbbá a hegytetőre épült Kis-Máriaczell monostor, melyet trinitáriusok birtak, s mely jelenleg katonai lakásul szolgál. — Azonban mindenek felett szép épület a synagóga, mely mint ilyen, legpompásabb az egész birodalomban. Népeisége Ó-Budának 10,760 lélek, kik közt 6605 kath., 505., reform., 317 evang., és 3343 zsidó. Házak száma 768. A lakosok részint kézműveségből és kereskedésből, részint föld- és szőlőmivelésből, s zöldségtermesztésből élnek. Különösen nagy hasznára van a városnak a helybeli katonaruházattal biztosság. Végre említést érdemel a hajógyár, hol a dunai gőzösök készülnek; továbbá több apró karton- és festőgyár. Nevét, eredetét, viszontagságait a mi illeti: ezek röviden így következnek: Hogy a mostani Ó-Buda helyén, egész a 4-dik század végeig nevezetes római város lett légyen *Acincum* vagy *Aquincum* név alatt: ezt mind a régi történetírók, mind a számos kiásított római régiségek, s a föld gyomrában találtató épületek maradványai eléggé bizonyítják. Az említett század utolján más vándorló népek foglalták el: miglen a diadalmas Árpád 896 táján, Csepel szigetéből jöven, ezen várost is végképen kezére keríté, s ekkor régi nevét *Etelvárral* cserélte fel. — Szent István ide nagy

templomot építtetett Sz.-Péter és Pál tiszteletére; s Gizela királynénak kedves lakhelye vala; valamint Sz.-Lászlónak is, ki itt káptalant s prépostságot állított, II. Geiza idejében pedig a prépost várat emelt a mostani Neustift külváros környékén, egy felemelkedett helyen. III. István, III. Béla alatt sokat épült s nagyobbodott Ó-Buda, de már ez időben *Etelvár* régi nevét elvesztette: mert Béla névtelen jegyzője Budavárnak vagy Budvárnak nevezi, a nélkül, hogy okát megmondaná, hogy miért. Ekkor Buda 3 részből állott, ugymint Nagy v. Ó-Budából, mely a mostani Neustift külváros helyén feküdt; és Felsőviz városból, mely a császárföldökig terjedt; ezenkívül Uj-Buda s Felsőviz nyugoti részével határos volt a Sz.-Lélek nevű külváros. Voltak ugyan ez időben a várhegyen is némely lakházak: de ezek Pesthez, mint anyavároshoz tartoztak, s Pesti Uj-Hegy, *Novus Mons Pestiensis* név alatt fordulnak elő oklevelinkben; s a Buda név későbbben Ó-Budáról ragadt rájuk. Egyébiránt a várnak, a mostani paroch. és garnison templomoknak építtetését sokan IV. Bélának tulajdonítják; ki csakugyan a tatárjárás után több várakat emelt országunkban; s ugyan ezen király népesítette meg a várost új német garmatokkal, mi onnan is hihető: hogy ő utána kezdett Buda honitörténeteinkben nevezetesebb szerepet játszani. Így IV. vagy Kun László alatt 1279-ben III. Miklós pápa egy *Filep* nevű püspököt (*Episcopum Firmanum*) küldte Budára, ki itt zsinatot tartott a magyar püspökökkel. Azonban, mikor már ezek végzéseik 69-ik cikelyén járnának, meg tudván Kun László királyi jogainak korlátozását: megparancsolta a budaiaknak, hogy több papot a várba ne bocsássanak; az ott lévöket pedig, élelmet s szállást

nem adván nekik, az elmenetelre kényszerítsék. 1295-ben több budai polgárok az ó-budaiakkal folytatott határbeli villongásukért, az esztergomi érsek által az anyaszentegyházból kirekesztettek. 1304-ben Venczel cseh király fiát Lászlót, a magyar koronát, a hivatalától megfosztott bírót, több tanácsbeliekkel együtt fogságba vitte; s bírónak Pétermannnt tevé. 1307-ben említett László nevű bíró kiszabadulván, s a Trencsényi Máté seregeivel haza jöven: éjszaka Budára belopódzott; itt Pétermannnt kirezzenette, Herman és Martin tanácsbelieket pedig lófarkára köttetvén, úgy hurczoltatta széljel az utcákon. 1309-ben 15-dik jun. I. Károly a Mária templomában megkoronáztatik; a mikor László, a fő bíró, Comes Budensisnek neveztetik. — 1331-ben a város vásári privilegiumot nyer. 1352. körül, I. Lajos Visegrádról Budára teszi lakását, a legihetőbben azon várkastélyba, melylyet II. Geiza alatt az ó-budai prépost építtetel a mostani Neustift külvárosban. Ezen királyi palotában ölte meg 1385-ben Forgács Balázs, Erzsébet s Mária királynék ingerléseire a szerencsétlen s csak 39 napig uralkodó II. v. Kis Károly királyt; melly alkalommal a vele lévő olasz testőrző sereg is összeapritatott a pártos magyarok által. 1387-ben Zsigmond a budai várba beeresztetvén, magyarországi királynak kiáltatik, s márius 30-dikán Sz.-Fejérváron meg is koronáztatott. Ez a Zsigmond volt első építője a várhegyen lévő pompás királyi palotának, melylyet 1419-ben francia s olasz építő-mestereket híván ki: nemcsak egészen bevégezett, hanem nagy fényüzéssel fel is ékesíttetett. — Ugyanezen Zsigmondnak tulajdonítani a Sz.-György piaczn álló hajdani Zsigmond templomát, ki ehez nagy klastromot építtetett, s roppant

jóságokkal megajándékozott: de hogy ő emelte-e prépostságra, bizonytalan. Azonban e most említett Sz.-György piacznát egyszersmind 32 fő magyar urak lekönczoltatásával mocskolá bé: mellyért s más több illy okokért 1401-ben tavasszal a magyar Rendek reája törvén, tulajdon palotájában megfogták s Visegrádra fogságba küldték; honnan aztán Gara Miklós vitte el Siklósi várába. — 1405-ben a királyi városokat, kiknek ő nagyon kedvezett, az ország rendei közé fel akarván venni, ezeknek Budára gyűlést hirdetett: mellyre mindnyájan meg is jelentek. 1406-ban Bosniát legyőzvé: Tvardkó nevű királyát is megfogta, s győzelmével Budára vitte. — 1408-ban alapítója leve a Sárkány vitézi rendnek. Külső jele állott egy arany keresztben, mellynek elöoldalán ezen szavak olvastáltak: O quam clemens et misericors est Deus, másik oldalán: O quam pius et justus. A keresztet egy aranyos, vérrel fecskendezett s farkát szájjával marczongoló sárkány övedzte közül. A nagy keresztetek száma 24-re határoztatott; kis keresztetek pedig szabott szám nélkül valának. — 1412-ben Jagello lengyel királylyal Lublyón békességet kötvé: ez ötöt Budára kísérté, s itt Zsigmond fényes udvari mulatóságot tartott, úgy hogy ezekre 19 herczeg, 24 gróf, 58 főur, s 1400 más nemes jelent meg: söt még a tatárok is küldtek tisztelkedő követeket. 1413-ban Constancziába Conciliumot hirdetett: s erre az ő általa 1388-ban állított budai universitas (egyetem) 7 tanítókat küldött. 1438-ban Albert uralkodása alatt véres zenekona ütötte ki magát Budán. Oka vala ennek a következő eset. Már Károly, I. Lajos és Zsigmond királyok nagyon pártolták a német polgárokat, úgy annyira, hogy ezek ki akarák re-

keszteni a magyarokat a minden második esztendőben, nemzeti nyelv szerint, felváltva történendő, bírói választás-jogból. — Különösen valami Ötvös nevű magyar polgár erősen ellene szegte magát a németek mindinkább tovább harapodzó erőszakosságainak. Történik azonban, hogy ez egyszer csak eltűnván, kevés kereset után holt teste sebhelyekkel megrakva a Dunában feltaláltatik. Ekkor a magyarok ennek halálát egyenesen a németeknek tulajdonítván: dühösen megtámadják a német polgárokat; ezeket öldösik, s a királyi palotába futott tanácsbéliék házaik kirabolják. 1439-ben Budán országgyűlés tartatik, s ekkor hozattak az Albert nevezetes törvényei. 1441-ben némely budai polgárok halállal büntetettek: minthogy I. Ulászló ellen, alattomban Albert özvegyével Erzsébettel tartottak. 1457-ben, mártius 16-ikán estve, Posthumus László fejét véteti a már említett Sz.-György téréren a 24 esztendő s Hunyadi Lászlónak; melyre a nép, különösen a szőlőmivesek és magyar polgárok közt, veszedelmet jelentő elcügületlenség következik. 1458-ban, január 24-ikén Horogszegi Szilágyi Mihály, Gara László nádort, s a vele királyválasztásról tanácskozó magyar Rendet csaknem erőszakosan Budáról Pestre hivta; s itt aztán Corvinus Mátyás királynak kiáltott; sokat tévén erre Szilágyi Mihálynak a Duna jegére kiállított 20 ezer főnyi serege. Minő dicső fényt vetett Corvinus Mátyás nemzetünkre: azt történetünk-ből tudjuk; s hogy ezen dicsőségben leginkább Buda részesült, már magában gondolhatni. Ugyanis ő volt az, ki a Zsigmondtól Budára építetett királyi várat újra kijavította; ezt leirhatatlan fényűzéssel, mindenféle olasz és francia remek művekkel felékesítette annyira: hogy azon időben, ez

minden királyi lakhelyeket pompájával fejjalhaladt. — Ő volt alapítója a királyi könyvtárnak; reformálja a Zsigmondtól állított universitásnak, melyet a Dominikanusok monostorában telepített le, s mellynek igazgatója Schwartz Péter Vürzburgból való Dominikanus szerzetes vala; ő hívott ki Olasz-, Francia-, Németországból mindenféle művészeket, tudósokat; egyszóval neki köszönhetjük, hogy Buda koronája lett minden európai városoknak; a mint hogy Vernher is így fejezi ki magát: Buda urbium atque arcium per Europam celeberrima. 1490-ben, aug. 9-ikén a Mátyás halála után választott II. Ulászló király, 10 ezer lovasoktól, s 5 ezer gyalogoktól kísértetvén, Prágából Budára érkezik. Ennek uralkodása alatt, Buda fényéből tetemesen vesztett s a királyi kincstár mindig üres lévén: nemcsak az udvari emberek nem fizetettek rendesen, hanem a király tulajdon költsége pótlására, még a Corvinus Mátyás gazdag arany-kötésbe foglalt könyveiből is sokat eladatott. 1514-ben a budai Zsigmond templomában adta által Bakacs Tamás esztergomi érsek a Rómából hozott s nagy bársony keresztel kivarrott fejez zászlót Dózsa Györgynek, a törökök ellen felültetett kereszties paraszt had vezérének; ki ezzel visszaélvén, fegyverét a nemesség ellen fordította; s Pest, Bács, Csongrád, Csanád, Temes vármegeyéket elpusztítván: végre Zápolya János által Temesvárnál legyőztetett. — Ugyanezen évben erősített meg a Verbőczitől kidolgozott, s egy országos választottság által megvizsgáltatott Hármastörvénykönyv (Tripartitum opus Juris Consuetudinarii Inlyti Regni Hungariae), mellyel jelenleg is élünk. 1516-ban — Ulászló halála után, a tiz esztendő s II. Lajos foglalá el a trónt, kinek gyenge uralkodása alatt, a törökök által a magyarok s a magyar nyelv is elpusztult.

kodása alatt, valamint az ország nagy zürzavarba jött: úgy Buda is több ízben szenvedte a pór nép és katonaság lázadásaitól. Szinte II. Lajos alatt kezdett a Luther tudománya Budára beharapódzni. Ugyanis ennek gyámalyja György, brandenburgi örgróf nagy pártolója volt a reformációnak; s ennek eszközlése által jöttek be: Gryneus Simon, Vitus Vinsheim, Conradus Cordatus híres külföldi tudósok a budai universitásba, kik mindnyájan nyilvános hirdetői valának a Luther tudományának; sőt hogy Mária királyné is megkedvelte ezt, onnan ítélni lehetni: mert Luther a Sz.-Írás fordításának egy részét neki ajánlotta. Azonban 1523-diki budai országgyűlésen, halálos és jószág-elkoboztatási büntetés hoztatván Luther követői ellen: az említett tudósoknak is ki kellett Budáról takarodni. 1526-ban a gyászos mohácsi ütközet után, Solimán Budára feljövén, a várost felgyújtatta, de a királyi palotával kedvezően bán: csupán Apollónak és Herculesnek rézből öntött képeit hozván el innen. Soliman elmenetele után Zápolya János foglalta el Budát: de belőle I. Ferdinand 1527-ben kirezzentette. — 1529-ben Soliman Bécsbe igyekezőn, Budát a német őrsereg hűtlensége által könnyen hatalma alá hajtá, s miután Bécsből vissza futna: ezt a koronával, s más királyi ékességekkel Zápolyának, mint magyarországi királynak általadta. 1541-ben Roggendorf Ferdinand vezére ujjal ostrom alá vette Budát, s Izabella, Zápolya özvegye maga egyetértvén Ferdinánddal, egy összeesküvést eszközölt, mellynek fejei Bornemisza Tamás budai bíró, Palczan Péter, Acsády János, Báci Ferencz tanácsbeliek voltak, s czéljuk oda ment, hogy éjszakának idején, a Roggendorf titkon beeresztett magyar kato-

náinak a vár kapuit általadják. Azonban Roggendorf fejességéből nem magyar, hanem német katonákat küldvén be: ez által az összeesküvés kitudatott, s Baczi Ferenczet (a többiek elszaladván) Martinuzius négy felé vágatta, s Izabella lengyel udvari embereit a városból kiűzette. Ezek alatt a török segédsereg Mehemet Jahiogles alatt megérkezett, ki Roggendorfra ráütvén, annak csaknem egész seregét levágta; ágyuit, bulygőrait elfoglalta; s Roggendorf maga is halálosan megsebesítetett. Kezéssel ezután Soliman szinte elérkezett két fiával, s tábort ütven Buda alatt, Izabellától azt kívánta, hogy a kisedet királyfit, azon magyar főurakkal együtt, kik a várat olly dicséretesen oltalmazták, u. m. Martinuzius Györgygyel, Török Bálinttal, Petrovics Péterrel, Batthyáni Orbánnal, és Verböczy Istvánnal küldje hozzá. Izabella engedni kénytelenítelvén, kisedét a fő emberekkel együtt leküldte; kit is Soliman nagy nyájassággal fogadott, s megnézett. Azonban ezalatt a törökök, mintha nézés volna a czéljuk, csoportosan mentek fel a várba, s mikor már clegen lennének, a várkapuit egyszerre elfoglaltaták, s kihirdették, hogy Buda ezután nem Izabelláé, hanem Solimáné. Illy esel által jött Buda török kézbe és járomba, mellyet 145 esztendőig kénytelenített hordozni, sikeretlenek lévén az 1542, 1598, 1599, 1602, és 1683-iki véres ostromok. Végre az 1686-iki September havának másodika volt az a szerencsés nap, mellyen a lotharingiai herczeg Budát, mintegy 65 ezerre menő austriai, brandenburgi, bajor és magyar fegyveresekkel három hónapi szakadatlan ostrom, s igen elszánt kemény ellentállás után rohanással bevette; némelyek szerint a bajorok, mások után pedig Petneházy alatt a

magyarok lévén legelsők a köfalmege-
hágásában. — Visszakerülvén a vár
és város, I. Leopold minden polgári
vagyonát összealott, s 17 évig a
kamara igazgatása alatt volt. — De
1703-ban october hava 23-dikán ki-
rályi várossá tétetett; s jelenlegi sza-
badságit ezen oklevélnek köszönheti.
Azonban az 1538-ban Zápolya által
ajándékozott szabadságlevélből vi-
lágosan kitetszik, hogy már régen-
ten IV. Béla, III. András, Zsigmond,
Mátyás sat. királyok igen nevezetes
kiváltságokkal s jószágokkal ruház-
ták fel Budát. Így p. o. gyakorlatta a
stappeljogot s Sássad, Solmár, 1689,
1692, 1709, 1710, 1723, 1738-ban
pestis sanyargatta a várost. 1706-
ban Rákóczy Ferencz seregei a vár-
kapukig nyomulván, sok marhát el-
hajtottak, s a szőlőhegyeket elpusz-
tították. — 1715-ben III. Károly pa-
rancsolatjára a vár köfalai ujabban ki-
javítottak; de egészen, úgy mint
most állnak, csak Mária Thérézia alatt
végeztettek be. 1723-ban a várat, s
a viziváros egy részét tűz emésztet-
te el. — 1732 és 1775-ben a Duna
annyira kiöntött, hogy a tabán- és
vizivárosokban csónakokon kellett
járni; s a viz akkori állása a harmin-
czad épületjén most is följegyezve
találatik. — 1780-ban, junius 25-
dikén a királyi magyar egyetem N.-
Szombatról elhozatván; itten ünne-
pélyesen megalapították. 1792-ben
I. Ferencz királyunknak felette pom-
pás koronázatása szinte Budán ment
végbe. — 1810-ben az egész Tabán,
s a Viziváros a kapuczinusokig láng
prédája leve, s 600 ház elégvén, a
kár az akkori bankóczédula szerint 6
milliom forintra becsültetik.

Budavárának legközelebb mult idő-
szakban a magyar seregek által tör-
tént ostromlását egyéb hiteles kutfor-
rások híjjával az ujabbkori Is-
meretek tára nyomán adjuk, ki-

I. Kötet.

vevén azon alaptalan állítást, mintha
Budavár ostromlását, ez elismert stra-
tegiai hibát, a kormány követte volna
el, holott megfordítva, ez épen Gör-
gei akarátja volt, s őt Klapka felszó-
litá, hogy Buda felé indított seregeit
az utból is térítse vissza. Egyébiránt
megfoghatatlan eljárás volt Görgeitől
az is: hogy Budavár osromát na-
gyobbyszerű ostromló ágyuk híjjával
kezdte meg, holott olyakat Komá-
romból még idején elegendő számban
szállíttathatott, — ide járul még,
hogy ugyan ezen ostromlásnál 6 ez-
red lovasság is tétlenül vesztegett, és
így az ostrom ideje alatt a cs. kir.
seregeknek elég idő engedtetett Po-
sonynál az őzpontosulásra s az orosz
hadosztályokkai egyesülésre.

Május 4-én 1849. reggeli 10 óra-
kor a bombatéren két ágyulövés je-
lentette a magyar seregek közeledé-
sét. Az osztrák katonaság erre részint
a vízvezető előtt vert palissádok mö-
gé vonult, részint fel a várba futott,
melly az osztrákok által tartható és
fontos posiciónnak tekintetvén, kellő-
leg megerősitetett. — Az ellenséges
ágyuk a pesti oldalon a nádorkert
felett, a bombavető taraczkok és mo-
zsarak a Sz.-Györgytér hátmegetti
irányában, a bécsi kapu és különö-
sen a vérmező felé voltak felállítva.
Az egész vár alulról a kapuk sarkáig
két három rétből palissádokkal volt
elkerítve. A palissádok megett sáncz,
mellynek belső színéből félig fedve
löhettek a katonák. A várkapuk tel-
jes magasságukban kő- és fővény-
zsákokkal berakva. A bástyák nem-
csak újból voltak felemelve, hanem
félőlnyi futóárkokkal is körülvonva.
Csaknem minden fok és szöglet lö-
vegekkel megerősítve. A lánczhidfő-
nél szinte ágyuk voltak kiszegve
a császárfürdő és a Gellérthegy irá-
nyában. A hidfőre vezető vonal ak-
názva is volt. A várőrség horvát és

olasz katonák- és egy gyenge osztály dragonyosból állott. Az álgyjeladást előrsi csatazaj és sorlövések váltották fel a hegyek felől, a Gellérten huzárok jelentek meg háromszinű lobogóval, s mint a hegyeken támadó felleg, egyszerre csak a magyar seregek sorai feketéllettek a hegyormokon. — Ütegeik legelőször a kis Svábhegyen és Sashegyen vettek álmomást. Az álgylövések most sűrűen hallatszottak. A bombatérrel a vízvezetőre intéztetett megtámadás. A pesti parton tömegekben éljenezett a nép a magyar golyóknak. A várbeliek kartácstüzelése a fegyvertelen népre, csak nevelte ennek ingerültségét. Délután már álgyluk is vonattak a Gellérthegyre. — A szőlőhegyekből gyujtógolyók repültek a várba. A várbeliek álgylui a pesti oldalra feleltek. Lövéseik főleg az Ujépület, Nákoház, Angolkirályné fogadó, és váczai utra voltak irányozva. Estve felé a gellérthegyi üteg felgyujtotta a budai várkaszárnnyák déli oldalát. — Irányi pesti kormánybiztos megtiltá a népnek a partoni csoportozást. A várból granátok és bombák sűrűen repültek Pestre. A rakéták veszély nélkül robbogtak át, sok bomba a levegőben repedt szét. Éjfél felé a Pestre irányzott lövések mindinkább megsűrűdtek, több bomba a nemzeti színház, museum, és megyeháza felé repült, egy az apácák klostromába csapott le. Legtöbb hullott a király-utczába. A nép nagy része még mindig a városban volt, a fecskendők az oltásra készen állottak, a gyuladások rögtön eloltattak. Május 5-kén folyvást tartott a tüzelés. A várbeliek legerősebben lötték a Leopoldvárost, a magyarok viszont a Gellérthegyről a várfalakat s a kis Sváb-hegyről a bécsi kaput. De a pestiek még magosabban dugták ki nemzeti lobogóikat s még inkább lángoltak a lelkesedésben. E

két nap alatt a pesti népből néhány ember esett áldozatul. — Görgői még 4-én parlamentairet küldött Hentzi tábornokhoz, a vár parancsnokához, s felszólította őt, hogy adja meg magát. Jellemző e tárgyban Görgeinek levele : „Tábornok! Budát a magyar hadsereg bekerítette, és csak parancsomat várja, hogy a várat azon erélylyel támadja meg, melyet csak egy nemzetnek élet-halálra küzdő önvédelme olthat minden egyes vitézbe. Önnek feladata : Budát huzamosb időre megmenteni, egy elvesztett feladat! fogadja el ajánlatomat, melyet önnek emberiségéből tesztek : adja meg magát! A feltétek következők : becsületen hadifogság, a tisztiek fegyverestől, a legénység fegyvertelenül. Azon tekintély, mellyel a magyar táborban bírok, a hadfegy, mellyet rendületlenül kezelek, személyes becsületelem, mellyet megsérteni eddig senkinek, még Osztrákhonnak sem szabadott, a mint ezt önnek a „rebellis csordák“ sikerei eléggé bizonyítják, kezeskednek önnek a tett feltételek szigoru megtartásáról, minthogy becsületszavammal állok jót értők. — Győr, Székes-Fehérvár, Komárom, Nyitra, Hamzsabék, a bányavárosok, sőt az egész Vághvonal kezünkben van, és Buda a legszűkebben van körülvéve. Az ugynevezett Budavára nem vár, ön pedig tábornok, megfoghatlan módon választatot meg az osztrákoktól, egy don quixottei feladat kivitelére, minek ha a letragikaiabban felelend meg, aligha megóvhatandja magát a nevetségességtől. És ha mindez nem rendíti meg önt, renditse meg azon gondolat : hogy ön magyar, hogy önnek nagy tartozást kell leróni a haza iránt, és hogy az ehezi alkalmat én nyujtom önnek. Ha érett férfiui megfontolás után mégis megmarad ön azon határozatánál, hogy az ugynevezett Bu-

davárát a legmakacsabban védendi meg: akkor én önt egy lelkesült támadó seregnek szenvedélyes kitérései ellen nem védhetem ugyan feltétlenül, de a behozott hadifoglyokkal még akkor sem fogunk nemtelenül bánni, mert ez lovagias hadviselési módunkkal, és emberségi érzetünkkel ellenkezik: ha pedig ön az ugynevezett Budavárnak végsőigi megvédésével összekötendi a lánczhíd megrontását vagy Pestnek bombáztatását, honnét ön megegyezés alapján egyáltalában nem tarthat megtámadástól, és melytett nyilván csak alávalónak mondható, akkor önnek becsületszavam adom, hogy a vár bekövetkezett bevétele után az egész várórság kardra fog hányatni, és én még családjának jövőjéről sem állhatok jól. Ön parancsnoka az ugynevezett Budavárnak, de ön egyszersmind atya is és született magyar; gondolja meg, hogy mit cselekszik. A hazának, az emberségnek nevében szólítom önt fel, és feleletét legfőlebb délután 3 óráig elvárom. Tapasztalván azon gyalázatos becstelen rendszert, mely szerint parlamentaireink osztrák részről, mint bünösök letartóztatnak, és mint ilyenekkel bánnak velök, ezen iratomat önnek egy osztrák hadfogoly tiszt által küldöm meg. — Főhadiszállás Svábhegy. Május 4-kén 1849. Görgei Arthur m. k. tábornok.“ Hentzi vezérőrnagy és budai várparancsnok a magyar tábornok ezca idő-halasztéki felszólítását a leghatározottabb ellenállással vette, és Pest bombáztatásával fenyegetőzött, ha az ostromvezető tábornok a bástyákrai tüzelésével fel nem hagy; emlékeztette roppant segédszereinek készleteire, mikkel a vár ellátva van; Pestnek végromlására, s ezért a magyar tábornokot teszi felelőssé. „Egyébiránt — így szól a többek közt a vezérőrnagy levele — fel kell önt világo-

sítanom, hogy én nem vagyok magyar, hanem schweiczi, és naturalisált osztrák, hogy Magyarhon iránt semmi kötelezettséggel nem terhelttem, hogy családom önnek nem áll hatalmában és ha állana is, ezt nem vetném mérlegbe“ sat. Hentzi, mint katona, hős, vitéz és rettenthetetlen volt, kereste a veszélyt; Budavára, melyet kezére biztak, élete volt, a vár elesett, ő nem bírta túlélni veszteségét. — El kell ismernünk mindenkiben a nagyot, a szépet, mert csak az a nagy, az a szép; a mit feltétel nélkül annak lehet mondani. És ezt annyival inkább, hogy a magyaroknak csak egy várparancsnokát sem lehet Hentzi vas akaratával jellemezni. Mindenik gyenge volt az utolsó perczben, mindeniknek maradt még valami megmenteni valója azután, hogy a rábizott vár s azon ügy, melylyért harczolt, elveszett. Lehetetlen azonban helyeselni a vezérőrnagynak Pest népéhez intézett azon felszólítását, melyben Pest bombáztatását azzal igazolja, hogy a pesti oldalról lövegekkel támadtatott meg. Ez alapiatlan ráfogás ellen, még azon nap, Irányi kormánybiztos, Patay ezredes és helyőrségi főparancsnok, és Ságódi, Pest alpolgármestere, tiltakoztak is. Ha egyszer az önvédelem a legvégsőre kényszerít, magában az önvédelem jogában kell az igazolást keresni. — Hamisan felvetett okok, gyengítik magát a jogot az önvédelemre, s az erősnek különös ereje van a nyíltságban. De térjünk vissza az ostromra: Görgei főhadiszállása a Svábhegyen, Heiderich pesti polgárnyári lakában volt. E pontról, mely a kis Svábhegy háta megett emeltebb oldalban fekszik, a várat és szomszéd hegyeket egy pillantással át lehet nézni. A csinos épületnek kövel kirakott előtornáczját a törzstűsztek foglalták el. A tornáczban távcsövek

voltak felállítva. Az ostromban Nagy-Sándor, Aulich, Kmety, és Knézics hadtestei vettek részt. Összesen mintegy 30,000 ember táborozott Buda körül; jobbra a Gellérthegyen s mögötte Nagy-Sándor és Aulich; nevezetesen: Aulich, a nádorkert egyik lakában, Nagy-Sándor a Majerfi-féle majorban; — balra pedig a kis Svábhegyen; Laszlovszky-major és Lipóimező körül Kmety és Knézics hadtestei feküdtek. — A hegyekben szerte huszárosztályok, társzekerek, előőrsök tanyáztak. Görgei álguyi a kálváriahegyről, vizivárosból s a kis Svábhegy aljáról működtek. — A kis Svábhegy folytonosan rombolt süvöltő golyóival a vár délnyugoti részén, a Gellérthegy bombát és granátot szórt. A vártól ötszáz lépésnyire, az ugynevezett Spitzbergen, erős sánczok megett, két faltörő üteg, 24 és 16 fontosokból álló, volt elhelyezve. Ezekkel kezdték a tulajdonképi ostromot és réstörést, s épen ezérl majus 17-kéig az ostrom inkább csak nyugtalanító és fárasztó munkálat volt a várbeliekre nézve. — Az első álguyzás Pest ellen, ugy lehet mondani, folyton tartott 4-én 5-én 6-án egészen délutáni 4 óráig s megújított majus 9-kén és 13-án. A várbeliek azon épületeket látszottak leginkább álguyuk célpontjául kiszemelni, mellyek a forradalmi küzdelmekkel mintegy történeti összeköttetésben állnak. A redoute épület (képviselőház) dunafelöli homlokzatát egészen elseperték az álguygolyók, a casinó tetememen megrongáltatott; a Trattner-Károlyiház, melly szomszéd a megyeházával, az angol királyné és Emmerling-hotel, Wodjaner Rudolf, Birly sat. palotaszerű házak, a pompás dunafürdő sat. egészen leégett. A megrongált épületek száma végtelen. Szerteszt a város kerületében, kertekben, házakban, sá-

rak alatt, különösen a városligetben számos családok tanyáztak. — A nép hasonló volt a táborhoz vidámság és lelkesedésben. — A következő napok többé kevésbé zajtalanul teltek el. Az ostromlók a réstörő ütegek elhelyezésére tettek készüléteket. A május 9-iki álguyzás mintegy két óra hosszant tartott. A Károly laktanyából, a betegek kivitettek az üllői kaszárnyába s az ugynevezett tábóri kórházba (Lager-Spital); a levéltárakat a Ludoviceumba takarították; a postahivatal az üllői uton fekvő ujlaktanyába szállított, a kormánybiztoság a királyutca végére hordta magát. Görgeinek a Svábhegyről május 13-ról szóló hadijelentésének az ostromot illető része így szól: „Hentzi budai várparancsnok, fenyegetését tegnap este borzasztón teljesítette. — Jól célzott számos lövések által sikerült neki a pompás dunasort több helyeken egyszerre meggyujtani. A tűz nagy szél által élesztve, csakhamar terjedt el és Pestnek legszebb részét hamuvá tette. Borzasztó látvány volt, az egész várost lángtenger borította, és a füstgomolyok közepette az égő granátok csillagaporkint iszonyatos dörgéssel zuhantak a szerencsétlen városra. — Nincs toll, melly e látványt egész valóságában leírhatná; sat. továbbá: „bár szívből fájlalom a főváros pusztulását, én az ellenség ezen tettét, mellyet akadályozni hatalmamban nem állott, de mellyre részemről semmi ok nem szolgáltatott, csak a vár annál erőlyesb ostroma által megtorlani törekedem, és annál szentebb kötelességemnek ismerem, a fővárost minél hamarabb felszabadítani.“ Május 13. ismét több helyen égett Pest. A lángok sziszegésébe a granátok ropogása vegyült. Május 14-én s 15-én a várfokon és a táborban szélsesend uralkodott, csak néha-néha, egy-egy

álgyu bömbölését lehetett hallani. — Mindenütt csak füstölgő romok, tetőtlen házak. Budán a vizivárosban szinte több helyett tűz ütött ki, a bombatér körül s Buda-ujvidék (Neustift) felé. A sűrű röppentyű és granátarabok közt szurok-koszorukat hánytak a házak fedelére. De a vár sánczait és kapuit az ostromlók már több helyen megrongálták. Felgyújtották a várban az új kaszárnyát, s a nádor istállót. E közben az igazi ostromkészületek erősen folytak. Május 16-kán este a királyi palota gyult ki, s magas tüze vérvörösre festette a láthatárt. A Spitzbergen lévő ütegek, daczára a várból jövő golyózápornak, szerencsésen felállítottak. — Ekkor esett el a derék Kleinheintz vezérkari tiszt. 19-én és 20-án csel-támadások történtek a nádori kert és vízvezető felől. — Ez által sikerült a várörtséget felzaklatni és kifárasztani. A fehérvári kaputól kevéssel jobbra három nap alatt 10—12 ölnyi rézs volt törve. — A várbeliek sánczolni kezdték magokat, különösen a tört rés fölébe erős és magas torlaszok hányattak. A május 18-iki bombázás a Sándor palota előtti bástyáról a gellérthegyüi ütegekre, valamint a fejérvári kapu feletti fokról a várfalakat törő ágyutelepzetekre eredmény nélküli volt. Az elhatározó támadás 21-nek hajnalán történt. A megelőzött egész éjen át erős ágyuzás folyt az ostromlók részéről, cselül, mint-ha semmi rohamtámadás nem lenne készülöben. Éjjél után egy negyed háromra, a Krisztina városból, a fejérvári rondellánál, a rés alatt a nádori kertnél, s a bécsi kapu táján egyszerre lön a vár megrohanva. A honvédek egy része hágesókat alkalmazott a bástyákra, más része fegyverrel tüzelt a bástyákon állókra; a várbeliek szakadatlanul kartácscsal löttek. A tüzelés mintegy másfél óráig

tarthatott, midőn a nádori épületek alá lassankint egy egész, majd több zászlóalj is feljutott folytonos lödözés közben. Görgői ezalatt a svábhegyi főhadiszállás tornáczán járt kelt, s hideg nyugalommal nézé a roham menetét. A mint szürkülni kezdett, négy óra felé a fehérvári rondellára fehér lobogót tüztek ki az olaszok. Ludwigh kormánybiztos e fehér lobogóra figyelmetvetvén a vezért, kérdé: Megírhatja-e Buda bevételét Debreczenbe? „Emlékszik ön Melasra Marengonál?” válaszolt Görgői „ön teheti, én nem.“ S tovább nézett a távcsövön. Négy óra körül arca egy rövid pillanatra kigyult, de nyugodt maradt. „Ott lobog a nemzeti tricolor! éljen a honvéd“ mondta a körülállókhoz. Az első tricolor a fehérvári rondellán lobogott, s a mellette levő részen hullámozott a rohamba menő honvéd. — Az ellenség ágyuit elfoglalták, a tüzereket leölték, az első körbástyán három nemzeti zászló lenge. A kartács tüze elhallgatott, csak a puska-ropogások hallatszottak még. Egy negyed hétre körül iszonyu robbanással gyult fel a lánchídfőnél elásott puskapor. Az egész mennyiséget az esőzések és Duna-áradás miatt nem sikerült felgyújtani, s ennek tulajdonítható, hogy csak egy hordó gyuladt meg s a remek hid sérületlen maradt. Auér ezredes, ki a vandalismus e munkáját magára vállalta, elszántan dobta a löporral terhelt hordóba égő szivart. De isten örkdöött a hazának e legszebb műve fölött; a hidnak baja nem történt, az ezredes pedig ott feküdt vérében, elcsufítva, félkeze elhordva a puskapor által. A palissádok közt is honvédek voltak már. Még egyre ropogott a fegyver. — A pesti nép tömegestől gyüldngött a dunaparton, s „éljen kiáltozása egész a főhadiszállásig felhallatszott; itt is

nagy „éljen“ zaj keletkezett. „Éljek-
nekkel még egy vár sem vételet be“
mondá Görgei és nyergeltetett. A
várból már a Rákóczy indulója har-
sogott. Hét óraker Desewffy Arisztid
tábornok érkezék az ostromból. —
„Térdre kell — ugymond — omolni
e nép előtt.“ Olly bámulandó volt a
honvédek bátorsága és vitézsége. Az
ostrom egész folyamában kitartó hő-
sies viseletet tanusítottak; golyó- és
szuronyözönben rohantak a halál és
dicsőség elébe. A bástyafalak több
oldalról egyszerre, s vetélkedve má-
szaltak meg. A nádori épület alatti
hágcsókon és rézsen a 17-dik és
19-dik zászlóaljé volt e tekintetben
a dicsőség. A huszár keservesen néz-
te az ostromot, s becsülni kezdé a
„fikát“; néhányan oda is hagyták lo-
vaikat és részt vettek a rohamban. A
ki részt nem vehetett, így sohajtott:
„Sohase bántam még meg, hogy hu-
szár vagyok, csak most.“ A nádori
palotában még mindig emésztelt a
tűz, az utcák tört üveg-, cserép,
gránátdarabok- és holt testekkel vol-
tak fedve, a házak megrongálva, s
dűledékekben. A roham olly gyorsan
történt, hogy az ellenség tüzérei az
ágyukat sem birták kisütni, s több
úgyban a töltés beumaradt. Hentzi
vezérőrnagy utolsó pillanatig a réz-
s-nél felállított ágyuknál maradt. Cse-
tekvékeny elszántsággal viselte ma-
gát, mint valódi hős, bevárta a ro-
hamot, és ott lövetelt keresztül. —
Mintegy 12 óráig élt még a lövés
után. Azok, a kik körülé voltak vég
perceiben, mondják, hogy a ma-
gyarok vitézségét dicsérte, mellynek
áldozata lett. Következő napon Gör-
gei a magokat kitüntetett egyéneket
katonai érdemjelekkel maga díszíté
föl. Az előtte tarka vegyületben fel-
állított vitézekhez geniet jellemző
rövidséggel így szólott: „fiaim, min-
den jónak gyorsan és egyszerűen kell

törtélnie. — Én tegnap azt mondtam
nektek, ezt a várat ostromolni fog-
juk, s ti bevettétek. Becsületesen tej-
jesítettétek a haza iránti tiszteteket, s
most nekem kötelelességem, titeket
kitüntetés által megjutalmazni.“ Má-
jus 21-kén Budáról következő jel-
entést küldött a kormányzóhoz: „Bu-
dávár 3 és fél órányi ostrom után se-
regeink által bevétellett ma, május
21-kén 1849. 7 óraker reggel. Az
egész várőrség fogva van tisztjeivel
együtt. Hentzi tábornok halálos sebet
kapott és haldoklik. — Az ellenség a
győzedelmes ostromlás végperceiben
a lánchidon alkalmaztatott aknákat
elsüttette. De minthogy a magyar, ne-
mes lelkiségét még boszujában sem
tagadhatja el, a fegyvertelen várőr-
ség többé nem bántatott. Minden or-
szágos, főleg pedig a hadviselésre
szükséges javakat azonnal rüdenes
összeiratok, s biztos tiszték felvi-
gyázata alá helyezek. Ezen rövid je-
lentésnek átvivője Kmety ezredes, a
ki ma is, mint mindig kitünőleg vi-
selte magát, valamint Leiningen, Má-
riási, Friquel, Asbóth, Aulich, st.
a legkétesebb körülmények között
személyesen vezették embereiket a
győzelemre. Görgei m. k.“ Ez os-
trom volt a magyar hadi dicsőség éj-
és napegyenlítője; a hősiés vitézsé-
get, melly ez alkalommal kifejtették,
az ellenfél sem tagadta meg; mit az
is koronázott, hogy győzelem után a
honvédek nemeslelkiségének egyes
esetekben szép és szívreható példái
mutakoztak. Ekkor állott legmaga-
sabban Görgei csillaga, mellynek
sugárai fényét nevelte a debreczeni
parlamentnek lelkesedéssel megsza-
vazott, bár Görgei által el nem fo-
gadott, kitüntetése, mit saját kül-
döttség által izent meg Pestre. Gör-
gei már akkor sötét kedvben volt, s
valóban aztán nemsokára más con-
stellációk következtek. Mondják, a kik

Görgeit sváb-hegyi főhadiszállásán környezék, hogy mikor egy futár az ostromról jelentette, hogy már 14 zászlóalj van benn a várban, ő elkomorodott, s hátra kulcsolt kezekkel, mint egy második Napoleon, sétált a kertben fel s alá, és emlékeztette környezetét, „hogy pályája be van végezve.“

Buda (Kis), magyar falu, Zala vármegyében, 108 kath. lak. F. u. többen.

Kis-Buda és Butelek, két pusztá, Heves gyében, mind a kettőt az egri érsek bírja.

Budafa, magyar falu, Baranya gyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. — Határa 2315³/₈ hold, melyből urbéri beltelek 10, szántó 568, rét 121, legelő 400, szőlő 15, urasági beltelek 1, erdő 1200 hold. Földje agyagos és köves. Lakja 279 r. kath. Itt híres kőbánya van. Birja a pécsi székesegeyház.

Budafa, magyar falu, Zala vármegyében, 148 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Budafa (Kis), magyar falu, Pozson vmgyében, u. p. Somorjához 5 fertálynyira: 126 kath., 3 zsidó lak., szép legelővel és szarvasmarhatartással. F. u. több. nemesek.

Budafa (Nagy), magyar falu, Pozson gyében, igen közel az előbbeni helységhez. Számlál 179 kath., 4 zsidó lak. Ékesíti T. Vermes Vincze úr új csinos lakháza és kertje. Szántóföldjei termékenyek; legelője elég; de réiben, fában szükségét szenved. F. u. a Vermes fam.

Budaháza, magyar falu, Ungh gyében, Dobo-Ruszkához ¹/₂ órányira: 37 r., 42 gör. kath., 104 ref., 17 zsidó lak. F. u. Tabódy, Tomcsányi, Eötvös, s m. Ut. p. Ungvár.

Budakeszi, német falu, Pest-Pilis gyében, Budához 1 mfd. a bicskei országutban 2541 kath. lak., s pa-

roch. templommal. Szántóföldje kevés, de erdeje, szőlőhegye sok. Birja a korona.

Buda-Lehota, tót falu, Nógrád gyében, egy magas hegyen, Detva zólyomgyejei helységgel határos, ut. p. Vámosfalva. Határa 3574 hold, melyből urbéri beltelek 52, szántó 444, rét 111, lakosok kezein lévő irtványok szántóföld 508, rét 202, majorsági erdő 2058 hold. Földje könnyű, de igen köves, őszi gabona itt nem vetetik, hanem tavasz-buza, rozs, leginkább árpa, zab, burgonya, pohánka, kender és kevés len. A lakosok nyáron át sok juhot tartanak, s éjjel ezeket kosarakban hálaltván, illy módon jól megjavítják ugarföldjeiket. Sok juhturó, s durva posztó készül itt. Lakja 569 kath., és 548 ágostai, az elsők a divényi, az evang. a polichnai anyaegyházhoz tartozván. Egyébiránt a falu illetőleg két helységet képez, egyik az említett hegyen levő, másik 1 órai távolságra a tanyatelep, 62 elszórt festői fekvésű tanyával. Az irtványokon találtató számos friss források egy palatok képeznek, mely egy malmot hajt, — de a hegyen fekvő helység is jó ízű vizekkel bővelkedő kutakban nem szűkölködik. A falu felett emelkedik egy nagy J e s t e n nevű szarvcsillámos homokkőből álló kopasz hegy, mellynek tetejéről Gács vára, Losonc, Divény, Nógrádnak és Gömörnek sőt Zólyomnak is számos falui, és pusztái is láthatók, mi leirhatlan szép kilátást enged. Birják a divényi uradalom, b. Orczy Józsefnő, Szentiványi család, Petrovay Farkas, Rakovszky, Csillom Antal, b. Prónay Ágnes, b. Kemény Dienes, gr. Eszterházy Ferencz, gr. Keglevich Gábor.

Budamér, Budzimir, tót falu, Sáros vmgyében, Abauj szélén, a Tarcza mellett, a kassai országutban: 469 r., 58 g. kath., 156 evang., 2 ref.,

24 zsidó lak. Kath. és evang. szent-egyház. Két kastély. Első osztálybéli határ. F. u. Ujházy nemzetség. Ut. p. Kassa.

Budaörs, német falu, Pest-Pilis gyében, Budához 1 mfd., 2677 kath. lak., kik főképp szőlőmivelésből élnek. Kath. paroch. templom. Birja a koron.

Budavár, német falu, Zala gyében, 248 kath. lak. Kicsiny, de rendes fekvésű helység. Határa szük lévén szőlőmivelésből él. F. u. a pesti papnövendékház. Ut. p. Sümeg.

Budetin, tót falu, Trencsén vármegyében, Zsolnával átalellenben a Vágh jobb partján, a Kisuczva vize beleömlésénél. Fekvése igen szép; határja messze kiterjed; szántóföldjei hegyesek, völgyesek, de jól fizetők; régi tágas vára nézésre méltó. Lakja 355 kath., 3 evang., 7 zsidó. F. u. most gr. Csáky István örökösei, s feje egy uradalomnak, mellyhez 20 helységek kapcsolattak. Hajdan Szunyogh fam. birta.

Budfalva, oláh falu, Máramaros gyében, 1100 g. kath., 64 zsidó lak., g. kath. parochiával. Birtokosai közt a Bud nemzetség legnevezetesebb, kik közül sokan Tamásoknak is nevezetnek. Határán vágyon igen gazdag arany-bánya Zsárapony nevezet alatt, s privát uraságoké. Ut. p. Sziget.

Budicska, tót falu, Zólyom vármegyében. Bars szélén: 80 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Bucsa.

Budikfalva, tót falu, Gömör-és Kis-Honth egyesült gyékben, Ratkóhoz délre 3 órányira: 7 kath., 283 evang. lak., evang. anyaszentegyházal, s termékeny jó szántóföldekkel. F. u. h. Coburg, s m. többen. Ut. p. Rosnyó.

Kis-Budmér, német falu, Baranya gyében, közel Nagy-Budmérhez völgyben. Határa 900 hold, mellyből urb. szántóföld 478 $\frac{1}{8}$ hold, rét

92 $\frac{1}{8}$, legelő 279, szőlő 50 hold. Földje sárga agyag, leginkább kétszerest terem. Népeisége 298 r. kath. és 8 zsidó. Szöleik a szomszéd kövesdi hegyfokon igen jó bort teremnek, mellyel kereskednek, és csikókat is tenyésztének. Birja gr. Batthyáni Iván.

Nagy-Budmér, szerb-német falu, Baranya gyében, ut. p. Pécs-től délre 2 $\frac{1}{4}$ órányira, csekély völgyben. Van 350 n. e. óhitű szerb, 109 német kath., és 16 zsidó lakosa, 34 egész urbéri telke. Földje jó. 1846ban itt a föld gyomrában nagyszerű romokat találak, de történeti nyoma nem tudatik. Birja gr. Batthyáni Iván.

Budurásza, oláh falu, Bihar gyében, Belényeshez 2 mfd., a megyét Erdélytől elválasztó havas aljában, 3 r. kath., 4 ref., 942 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Hegyes határán urb. szántó 400, rét 180, legelő 200, urasági erdő 1820 hold. Sírlány földje kevés tengerit terem; lakosai deszkákat és gerendákat készítenek, s szarvasmarhát tenyésztének; van egy patakja. Birja a váradi görög püspök.

Budzsák, magyar hely, Torontál gyében, ut. p. Török-Kanisához félmfnyire, 50 házzal: 604 k., 4 zsidó lak. Dohánytermesztés. F. u. Szerviczky György.

Bugacz, tágas pusztá, Pest-Solt gyében, Kecskeméthez délre 2 mfd., 150 lakossal. Birják Szentkirályi, Faragó nemzetségek, Kecskemét városa.

Buggai, pusztá, Árva gyében, Chiznéhez $\frac{1}{2}$ óra: 52 kath. lak.

Buglócz, tót falu, Szepes vármegyében, Iglóhoz keletre 1 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 207 kath. lak. Savanyuviz. Jó föld. F. u. Görgey, Teőke, s m.

Bugyi, magyar falu, Pest-Pilis gyében, ut. p. Ócsa. Lakja 1952 lakos, kik többnyire reformátusok, de héber is van 92, ref. anyatemplommal, synagógával. Nagy kiterjedésű határa

első osztálybeli; szénája, legelője bőven. Birják b. Bánffy Pál, gr. Vay Ábrahám, s mások többen.

Buják, orosz falu, Sáros vgyében, Eperjeshez nyugotra $1\frac{1}{4}$ mfd., 22 r., 10 $\frac{1}{2}$ g. kath., 10 evang., 8 zsidó lak. Erdeje, lehetősz szántófölde, s igen jó savanyúvize van. F.u. Pulszky.

Buják, magyar f., Nógrád vgyében, hegyektől környezett völgyben, ut. p. Hatvantól északra 3 mfd. -- Hatalára $955\frac{435}{100}$ hold, melyből beltelek $172\frac{2}{3}$, szántófd $3726\frac{41}{100}$, rét $518\frac{60}{100}$, berkek és pallagok $167\frac{00}{100}$, erdők $4763\frac{92}{100}$, szőlőhegy $205\frac{50}{100}$ hold. Ebből majorsági az erdőn kívül 931 h. szántófd, 129 h. rét, szőleje az uraságnak nincs, s a berkek és pallagok a lakosokkal együtt közösen legelő gyanánt használatnak. Földje kemény agyag, melly rozsol, árpát, zabot és kukoriczát jól terem, de különösen a tenkelyt nagyon szereti. Rétjei kitünő jó szénát teremvén, a szarvasmarhatenyésztés és kereskedés fő élelem forrását teszi a lakosoknak. Bora szinte becses. Lakja 1794 kath., 16 ágostai, 3 ref., 32 zsidó. Kath. paroch. templom, több uradalmi épület, selyemtenyésztő ház, 3 malom a határbeli patakon. De nevezetes még itt a romokban heverő bujági vár, a helységtől $\frac{3}{4}$ órai távolságra négy magasabb hegyek között egy kisebbre építve. Dél felől kőből épült oldala jelenleg is 30 öl magas, s ennek telejében találtatik egy igen mély, kőből kivágott négyszegű kút. E helység fejje herczeg Eszterházy Pál egyik uradalmának, de magában Bujákon bir még valami részecskét Tihanyi Dániel örök is.

Bujánháza, oláh falu, Szathmár vgyében, az Avasságon: 1025 g. kath., 12 zsidó lak., s anyatemplommal. Szép dombokon szerte széljel épült; a falu alatt foly el Terep vize; földje kevés búzát és tengerit terem;

Remete felől egy hosszszas tölgyes domja van, melly Bóla várának neveztetik. F. u. nagy részt azok, kik Ujvárosnak, továbbá Szirmay, Kovács Sándor, stb. Ut. p. Aranyosmegyes.

Bukin, német falu, Bács vgyében, a Duna bal partján, Palánkához 2, Ujvidékhez 8 órányira, 2200 kath. lak., derék paroch. templommal. Áldott határa 1100 □ ölével 17197 h., melyből 80 telek után urbéri szántó 3270, rét 1985, legelő 2251, szőlő 87, uradalmi makkos erdő 4200, lágyfa erdő 1061, nádas 2966, tavak 1107, utak 270 hold. Selyem-tenyésztése nem megvetendő. Birja a kamara.

Bukócz, lőt falu, Abauj vgyében, Kassához nyugotra 1 órányira: 443 kath., 7 zsidó lak. Nagy erdő. Fűrészmalom. F. u. b. Meskó.

Bukócz, orosz falu, Beregh vármegyében, a gallicziai határszélén: 253 g. kath., 7 zsidó lak. Paroch. templom. Legelője elég; bikkes, fenyves erdeje sok; köves, sovány föld csak zabot, hajdinát terem. F. u. g. Schönborn. Ut. p. A. Vereczke.

Bukócz, orosz falu, Sáros vármegyében, a makoviczi uradalomban, Zemplén vgye szélén, egy patak mellett, melly kétfelől osztja úgy, hogy egyik része Zemplénhez, másik része Sároshoz tartozik. Van 478 g. kath., 28 zsidó lakosa, g. kath. plébániája, s egy basiliták monostora. Ut. p. Komarnik.

Bukócz, orosz, falu, Ungh vármegyében, N. Bereznához keletre $3\frac{1}{2}$ mfdnyire: 366 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. a kamara.

Bukócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Sztropkó fiókja: 18 r., 448 g. kath., 25 zsidó lak. Görög anyaszentegyház, mellyben a szolgálatot Bukova-Horka hegyén Jakó sz. Bazil szerzetesek teszik. A kolostor már Sáros vgyében van. Szántófdje 213 h. F. u. g. Barkóczy.

Bukócz, orosz falu, Máramaros vgyében, Bérzsava nevű havas alatt: 477 g. kath., 17 zsidó lak. Vagyon anyatemloma, és határában Paulovecz nevű telepje 66 lélekből áll. Határában kristálykő bőven található. F. u. Szentpály, Nagyiday, Darvay és több nemesek.

Bukócz, tót falu, Nyitra vgyében, Szobotiszthoz keletre egy mfd. Lakja 74 kath., 856 evang., 6 zsidó. F. u. a berencsi uradalom. Ut. p. Holics.

Bukor, tót falu, Nógrád vgyében, 32 kath., 342 evang., 17 zsidó lak. Erdeje; legelője bőven. F. u. többen,

Bukorvány, oláh falu, Bihar vmgyében, hegyes, völgyes vidéken, ut. p. Várad 2 mfd., 307 n. e. óhitű lak., anyatemlommal, derék udvarházzal. Határa 4218 hold, mellyből szántó 850, rét 700, legelő 393, erdő 2118, bokros 160 hold. Erdőn kívül a majorság szántó 390, rét 300 hold. Földe agyagos, köves, de trágya után mindent megterem. Sok szilva. Egy hegyoldalban pompás forrás-vize van. Birják: Valaszky János és Zsonya János.

Bukovecz, oláh falu, Krassó vmgyében, Bozsúrhoz 1 órányira: 5 kath., 854 óhitű lak., s anyatemlommal. Birja Popp A.

Bukovecz, tót falu, Zólyom vmgyében, Úrvölgyétől északra: 56 kath. lak., kik szénégetők. F. u. a kamara.

Bukovecz, magyarul Bükfalva, oláh falu, Temes vgyében, Temesvárhoz keletre 2 órányira, rónaságon, a Temes vize mellett, 1410 n. e. óhitű lak., s anyatemlommal. Határa első osztálybeli, s gazdagon termi a tisztabuzát és kukoriczát. Kiterjed 7000 holdra, mellyből 2058 hold szántóföld, 1942 h. legelő, 3000 hold erdő. Ebből majorsági föld az erdőn

kivül 2920 hold. Birja a királyi kincstár.

Bukovina, tót falu, Árva vármegyében, 368 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch, templom 34 $\frac{1}{8}$ sessio. F. u. az árvai uradalom.

Bukovina, tót falu, Bars vgyében, Vichnyéhez $\frac{1}{2}$ óra: 99 kath., 1 evang. lak. Sok gyümölcs. Derék erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Bukovina, pusztá, Bars vgyében, Ujbánya fil. 153 kath. lak.

Bukovina, tót falu, Liptó vgyében, 20 kath., 139 evang. lak. — Határja hegyes, sziklás, terméketlen. F. u. Belánszky.

Bukovinka, orosz falu, Beregh vmgyében, Munkácshez 1 mfd., 313 g. kath., 4 zsidó lak. Szőlőhegy. Erdő. Jó rét. Sovány hegyes határ. F. u. gr. Schönborn.

Bulcs, oláh falu, Krassó vgyében, a Maros mellett, Facsethez 3 órányira: 337 kath., 87 óhitű lak., kath. paroch. templommal az ide való oláh nyelven beszélő katolikusok mint ritkaság említést érdemlenek. Van itt egy régi apáturság romhelye. Gyümölcsben, fában bővelkedik. F. u. a kamara.

Bulkesz, német falu, Bács vármegyében, Ujvidéktől északnyugotra 3 mfd., 1500 lak., kik többnyire ágostaiak, anyatemlommal. Fekete televényes földje talán Bácsban is első; buzája hires. Határa 1100 □ ölével 6459 hold, mellyből 81 telek után urbéri szántó 2827, rét 2067, legelő 1181, nádas 66, tó 42, utak 276 hold. Birja a kamara.

Bullo, tót falu, Zólyom vármegyében, Úrvölgyéhez közel: 159 kath. lak. F. u. a kamara.

Búly, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza partjához $\frac{1}{2}$, ut. p. Tokajtól 2 mfdnyire, 1728 lakossal, kik közt gör. kath. 646, reform. 525, r. kath. 393, zsidó 161. Ref. és gör.

kath. anyatemlomok. Határa 6000 h., melyből 4000 h. szántó, 1700 hold réiség, 100 h. kaszálló, 200 h. szőlő; a vízáradás sokszor rongálja a határt, mely különben minden gabonanemet jól megterem. A volt urbéresek 13 telek után bírnak 390 hold szántó, 120 h. rét és kaszállót, 6 szerződéses bir 180 h. szántó, 20 h. kaszállót; a többi majorság, melyet igen számos közbirtokosok bírnak.

Bulza, oláh falu, Krassó vgyében, Erdély szélén, nagy hegyék közt, Facsethez 3 órányira: 3 kath., 549 óhitű lak., s anyateplommal, szép erdővel. F. u. a kamara.

Bunkócz, orosz falu, Ungh vármegyében, Szobránczhoz nyugotra egy órányira: 34 r., 283 g. kath., 31 ref. 24 zsidó lak., s termékeny róna határral, vízimalommal. F. u. gr. Sztáray-Kristóf, Draveczy, és Pribék örökösök.

Bunya, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethez $1\frac{1}{2}$ órányira: 479 óhitű lak., s anyateplommal. Birja b. Jövícs, Neppel, Sivó.

Bunyítha, tót falu, Sáros vármegyében, Boroszlóhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 18 r., 62 g. kath., 58 evang., 6 zsidó lak. F. u. Keczer nemzetség.

Buntyesd, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshez $1\frac{1}{2}$ mfd. róna helyen, 359 n. egy. óhitű lak., s anyateplommal. Urb.-szántó 500, rét 300, legelő 800, urasági erdő 1600 hold. Agyagos földje kevés gabonát és gyümölcsöt terem; patakja van. Birja a váradi görög püspök.

Tisza-Bura, magyar falu, Heves vgyében, a Tisza bal partján, Kunhegyeshez $1\frac{1}{2}$ mfd., ut. postája Bánhalma. Lakja 1324 reform., 50 r. k., 37 zsidó, ref. anyateplom. Rév a Tiszán, mely azonban már Róffhoz tartozik. — Határa 7728 hold $\frac{18}{100}$ r., melyből Tisza folyam $393\frac{35}{100}$, tiszai rétek 1221 $\frac{26}{100}$, beltelkek 147 $\frac{75}{100}$,

temetők $33\frac{2}{100}$, szőlők 134 $\frac{21}{100}$ hold; többi száraz rész 5828 $\frac{39}{100}$ hold szántóföld, kaszálló és legelő s ré-szint urbériség, részint majorság. Földje kisebb részben homokos, nagyobb részben fekete, és igen jól terem rozst, repczét, dohányt, répát; az állattenyésztés különösen a birtokos uraknál diszlik. A Tisza épen a helység alatt két helyen képez egy-egy kis szigetet. Birtokosai: gr. Szapáry József és a Recsky nemzetség.

Burda, oláh, falu, Bihar vgyében, Belényeshez 2 mfd., a havasok aljában, 456 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Urb. szántó 200, rét 100, legelő 80, urasági erdő 300 hold. Juh- és kecsketartás. Birja a váradi görög püspök.

Buró, puszta, Zemplén vgyében, Bottány főlkja, 10 kath., 2 ref. lak., víziualommal.

Burók, puszta, Borsod vgyében, Igriczi és Vatta közt, mocsáros rétséghől áll.

Busák, oláh falu, Szathmár vármegyében, Kővár vidéke szélén: 4 r., 683 g. kath. lak., s anyateplommal. Földje kevés, és közép termékenységgű, erdeje szép. F. u. a kamara. Ut. p. Nagy-Bánya.

Busócz, B a u s c h e n d o r f, német falu, Szepes vgyében, a Poprád bal partján, ut. p. Késmárkhoz északra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, egy térségen: 231 kath., 820 evang. lak. Kath. és evang. anyateplom. — Van egy kastélya, mely a Badányi uraságé, több nemes udvara, korcsmai; fában szükségget szenved; gyolcsot sokat sző és fejeit. A falu körül több apró dombok látszanak, melyek hun halmonoknak nevezetnek, s az a vélc-kedés, hogy a rómaiak itt ütköztek meg a hunokkal. F. u. Badányi, Szepesházy nemzetségek.

Bussa, magyar falu, Nógrád vármegyében, 856 kath., 19 evang. lak.

Kath. anyatemlom. Határja középszerű; réljei jók az Ipoly mentiben. F. u. b. Balassa, gr. Zichy. 1552-ben volt itt egy magas toronnyal megerősített s bástyával kerített menedékhely, melyet Teresi Mihály vitéz bajtársával a Hollókői törökök ellen mindaddig védelmezett, míg csak ágyugolyók által halomra nem lövöldöztetett. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Bustelek, magyar falu, Pozson vgyében, Nagy-Magyarhoz 3 fertály, 49 kath. lak. F. u. Dóka, Szabó, Janók s m. t. Ut. p. Pozson.

Bustyaháza, orosz-német falu, Máramaros vgyében, a Husztról Szigetre vivő országutban, a Tisza északi oldalán: 254 r., 816 g. kath., 2 ref., g. kath. anya-, egy kath. leánytemplommal, egy sószállítás hivatalal, hova több derék épületek tartoznak. F. u. a korona.

Butaj, pusztá, Hevés vgyében, Aranyoshoz tartozik, s az egri káptalan birja.

Butka, tót mezőváros, Zemplén vgyében, ut. p. Ujhelyhez $4\frac{1}{2}$ mfdnyire, Ungh vgyéhez közel: 1046 r., 160 g. kath., 4 evang., 72 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szép kastély és kert. Határja bő termékenységű, s szántófölde 1500 holdat foglal el.

Butkovan, pusztá, Nyitra vármegyében, Unyin filial. 32 kath. lak. F. u. ő cs. kir. felsége.

Búzafalva, tót falu, Abauj vármegyében, ut. p. Kassához délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 260 r. kath., 48 g. kath., 36 ref., 54 zsidó lak. Határa rónán fekszik s bő termékenységű. F. u. Korotnok, Péchy, Kende örökösök, a kassai seminarium.

Buzásd, pusztá, Bihar vgyében, Belsőnyér és Olcsa közt. Földe sok, de nagy része tövises és bokrok közt hever. Birja a váradai deák püspök.

Buziás, csinos mezőváros, Temes vgyében, Temesvárhoz délkeletre $3\frac{1}{4}$ mfdnyire, s egy része a szilasi hegy északi oldalának kellemes völgyében, másik és nagyobb része pedig dombos helyen terül el. Népeisége 1684 lélek, kik közt 385 magyar, 245 tót, 320 német r. kath., 16 evang., 745 n. e. óhitű oláh. Római kath. és óhitű paroch. templomok. Urbéri szántóföld 1647 hold, rét 629 h., legelő 273 h., szorgalom föld 14 h., uradalmi házhely szerződéses 59 h., 123 h. szántóföld, 127 h. legelő 34 h. kasszálló. Erdő nincs a határban. Második osztályú földje középszerű, buzára és zabra legalkalmasabb. Érczes savanyúvízforrásai, melyek 7 helyen ivásra s fürdésre használtatva bügyognak, említésre méltók. A fürdőhely évenként számos vendégektől látogatatik. A víz alkotórészei: szén-savas vasacs, mészeg, kesereg, szikeg, zöldlet, hamany, szikany, kovasav, vondék és kőolaj. A fürdőhelyen számos magányosok által izletesen felállított épületek, valamint az uradalom által épített nagyszerű vendégfogadó s kávéház, tánczteremmel együtt, ugy a tervben levő r. kath. egyház, az izletes park és sétahely említésre érdemesnek. Vasárnap tartatni szokott vásárain az élelmi szerek nagy változatosságát nyújtja; de országos vásárokat nem tart. Birja a kir. alapítvány, s a n. kövéresi uradalomhoz tartozik.

Buzinka, tót falu, Abauj vgyében, Kassához délnyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, az Ida pataka, s Satza helysége mellett: 462 kath., 11 evang., 55 ref., 28 zsidó lak. Nevezetesíti ezen helységet a Grach uraság kastélyja; nagy angolkertje, sok ritka külföldi növénynyel, üvegázzal, halastóval, s nemesített spanyol juhtenyésztése. F. u. Grach, Dobay, Semsey, Kende örökösök.

Buzita, puszta, Nograd vgyében, Sávoly filial. 88 kath. lak.

Buzitha, puszta, Szabolcs vármegyében, birja b. Vécsey, gr. Szirmay, Péchy.

Buzitha, magyar falu, Abauj vgyében, Kassához 4 órányira; fel-emelkedett helyen a Kanyapla mocsár mellett: 807 r. kath., 129 g. kath., 8 evang., 176 ref., 28 zsidó lak. Kath. és ref. anyateplomok. Szántófölde meglehető; erdeje derék; vizimalma van, de ivó vize roz. F. u. Szentimrey, Korponay, Pongrácz, Szeldmayer s m.

Buzsák, magyar falu, Somogy vgyében, 1720 kath., 32 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Fekszik a Balaton mellett, termékeny szántóföldekkel és rétekkal. F. u. Jankovich, és a Lengyel örökösök.

Nagy-Buzsák, puszta, Arad vgyében, Arad mellett: 501 lakossal.

Alsó- és Felső-Bü, puszta, Somogy vgyében, Osztopán mellett, 213 kath. lak. Felső-Bünek földesura b. Pongrácz, alsóé Siskovics.

Büd, magyar falu, Szabolcs vármegyében, Tokajhoz dél-nyugatra 2 mföldnyire: 91 r., 1145 gör. kath., 79 ref., 4 evang., 8 n. e. óhitű, 61 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. Határa gazdag termékenységgű fekete homok; legelője 6000 holdat foglal el, de ezt az árvizek járják, s az itt lévő posványos erekben 100,000 kéve nádat vághat évenként; szőlőskertjei vannak. Van 29²/₆ első osztálybeli egész telke, s ezenkívül 2160 hold majorsági szántóföldje. F. u. ⁵/₆ Dogaly de Büd, a többiben gr. Dessewffy, Oláh.

Hernád - Büd, magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád mellett, egy gyönyörű vidéken: 169 kath., 20 ev., 219 ref., 13 zsidó lak. Ref. templom. J6 bor. F. u. többen.

Büdincez, vindus falu, Vas vármegyében, 195 kath., 36 ágostai lak.

Kopár köves határ. F. u. gr. Nádasdy.

Büdösfa, magyar falu, Baranya vgyében, mocsáros vidéken, ut. p. Szigetvár. Határa 1892 hold., melyből majorsági szántó 8, urbéri szántó 942, rét 458, közös legelő 484 hold, melyben az erdő is foglalatik. Földje vizenyős. Lakja 629 reform., helybeli anyateplommal. Birja h. Eszterházy.

Büdöskút, németül S t i n k e n b r u n n, horvát falu, Sopron vgyében, Sopronhoz északra 3 mfd., 1025 kath. lak., s paroch. templommal. Van 40⁷/₈ telek után 1103⁶/₈ h. urb. szántóföldje, 301 kapa szőlője, 82 h. erdeje, 890 h. legelője, 10 hold uradalmi szántóföldje. Termeszt buzát, rozsot, árpát, zabot és burgonyát. Bora savanyú; az erdő fáczánkertnek használtatik. Birja h. Eszterházy.

Büdöstó, puszta, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Aggtelek és Hozzúsó közt: 5 ref. lak., egy korcsmával, s barlanggal. Kétsöhöz tartozik.

Bükk, magyar falu, Zala vgyében, 557 kath. 5 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Sok nemes lakja. F. u. többen.

Alsó-, Felső- és Középbükk, 3 összeolvadt magyar falu, Sopron vgyében, a Répce vize mellett, Csepreghez ¹/₂, Sopronhoz délre 4³/₄ mfd., 800 kath., 700 evang., 20 zsidó lak., kath. és evang. anyateplomokkal, sok csinos uri lakkal. Határa róna és igen termékeny; rétjei különösen kővérek. Kiterjedése 5420 hold, melyből 2702 hold szántóföld, 1464 h. rét, 237 h. erdő, 677 h. legelő, 192 h. belsőség, 148 h. utak. Lakhelye volt Nagy Pál híres magyar országgyűlési követnek, ki a magyar nyelv, s a nép jogai mellett legelső s leghathatós szónok volt, az 1825, 1830, 183²/₃₆-ki országgyűléseken. Birtokosok: Jankovich Izidor, gr. Pe-

jachevich, Horváth, Bersenyi, Nagy, Radó, s más számos nemesek.

Bárdi-Bük, puszta, Somogy vgyében, 68 lak., Mérey nemzetségé. Ut. p. Kaposvár.

Bükalja, magyar falu, Vas várgyében, 20 kath., 67 evang., 74 ref. lak. F. u. gr. Batthyáni s m. Ut.p. Rába Sz. Mihály.

Bükösd, magyar m. város, Somogy vgyében, 286 kath., 20 evang., 3 zsidó lak., kath. főkegyházzal. Bora, fája elegendő. F. u. Domaniczky, Péry, Hochreiter, Nyikos. Ut. p. Iháros-Berény.

Bükösd, magyar - német mezőváros, Baranya vgyében, Pécshez éjszakkeltre 4, ut. p. Sz. Lőrinczhez $2\frac{1}{4}$ óra, hegyektől környezett völgyben. Határa $2910\frac{3}{8}$ hold, melyből urbéri szántó $696\frac{2}{8}$, rét $158\frac{3}{8}$, közös legelő 102, szőlő $198\frac{3}{8}$, majorsági szántó $183\frac{4}{8}$, rét $59\frac{1}{8}$, erdő $1438\frac{2}{4}$. elhagyott föld 74 hold. Agyagos és köves földje silány. Országosvásárt 4 tart. Lakja 279 r. kath., plebániával, templommal, az uraságnak derék régi modoru kastélyával. Birja Jcszenszky Ferencz.

Német-Büks, (Deutsch Pilling), német falu, Vas vgyében, 188 kath. lak. és bortermesztéssel. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Szombathely.

Bükszágy, puszta, Baranya vármegyében, Gödréhez egy óranegyedre, 74 kath. lak.

Bürgesd, puszta, Szathmár vármegyében, Tyukodhoz tartozik.

Búrús, magyar falu, Somogy vgyében, 14 kath., 405 ref. lak., ref. anyaekklézsiával, róna lapályos határral. F. u. Czindery László. Ut. p. Szigetvár.

Büs, puszta, Szabolcs vgyében, birjak: Erdődy, Bozóky, Nagy, Téglásy.

Büssü, magyar falu, Somogy vgyében, 331 kath., 544 ref., 32 zsi-

dó lak., ref. anya-, kath. főszentegyházakkal. Határa első osztálybeli; szép birkatenyésztés. F.u. a Gál nemzetség. Ut. p. Kaposvár.

Büttös, magyar-orsz falu, Abauj vgyében, 122 r. kath., 3 evang., 17 ref., 19 zsidó lak. F. u. többen.

Bzichalovecz, puszta, Sáros vgyében, Siroka fiókja 13 kath. lak.

Bzinicz, tót falu, Nyitra vgyében, Radosnához $\frac{3}{4}$ órányira: 147 kath. lak. F. u. gr. Traun. Ut.p. Nagy-Szombat.

Bzinne, tót falu, Árva vgyében, az Árva bal partján: 591 kath., 1 ev., 7 zsidó lak., 26 sessio. Kőbánya. F.u. az Árvi urad.

Bzova, puszta, Nógrád vgyében, Vámosfalva, Dobrocs, és Divén-Oroszi helységek közt. Az egész puszta képez egy mély, magas sziklás hegyeken levő, s erdőkkel körülkerített völgyet, hol helytel a hegyek oldaliban irtott szántóföldek, s a völgyben termékeny rétek láthatók. All két részből, u. m. Alsó- és Felső Bzovából. Az alsóban laknak több alszellérek, kézművesek és egy urad. tiszt; a felsőben van a bzovai üvegyár. Tulajdonosa ennek Sauer Ferencz úr. Van itt fűrészmalom, üvegekészürülőház, lakatos-, asztalos-, kovácsműhelyek, békasótörő malmok, kvarczégető kemence, a tulajdonos urnak izlésteljes laka; ezzel átellenben az üvegyár két kemenczével, a harmadik kemence Látka pusztán van, igen jó iskola Sauer Ferencz úr költségén, hol a gyermekek a közönséges elemi tantárgyakon kívül természet és vegytant, sőt zenészetet is tanulnak. — A puszta határa 1583 hold, melyből háztelkek 6, szántóföld 66, rét 234, erdő 1277 hold, s mind majorság. A gyár feletti erdőségben már fenyőfákat is szemlélhetni. Földje könnyű, igen köves. A két Bzova pusztán összesen lakik 857 kath., 11 ágostai tót

ajku lakos. Az említett üvegyár egy a legjelesbek közül hazánkban. Készít 6000 mázsa üveget 125,000 v. f. értékben.

C.

Carlsdorf, kis bánya-helység, Krassó vgyében, 150 kath., 87 óhitű lak. Ut. p. Oravicza.

Charleville, francia falu, Torontál vmgyében, Komlóshoz délre 1 mfönyire: 640 kath., 28 n. e. óhitű lak., kath. paroch. templommal, szerfelett termékeny 1ső osztálybeli határral, 59 $\frac{3}{8}$ egész telekkel. Lakosai igen szorgalmatos földművelők, s sok jó vajat készítenek. F. u. gr. Zichy Ferraris örök.

Chernelháza, és Damonya, két magyar falu, Sopron vármegyében, a Répceze mellett, Vas vármegye szélén, Kőszeghez keletre 3 mfd., 450 kath., 34 evang. lak. Határa 1956 hold, mellyből szántóföld 1400 h., rét 296 h., erdő 350 hold. Földje igen jó, s minden gabonát bőven terem; rétjei különösen zsirosak. Fő birtokosok Chernelházán a Chernel család, Damonyán Végh Johanna kisasszony.

Chinorán, tót falu, Nyitra m. ut. p. N. Zsámbokrét mellett: 1,272 kath. lak., kath. paroch. templommal. — Határa nagy; földei középszerűek; rétei igen jók. F. u. az esztergomi érsek.

Chizne, tót falu, Árva vármegyében, 1407 kath., 3 zsidó lak. Fekszik egy szép, de terméketlen térségen. Van kath. paroch. temploma, 3 vizimalma, vasbányája, sok és jó legelője. Lent természet, és vásznat szöv. 75 $\frac{3}{8}$ sessió. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Chizsnó, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült vármegyékben,

Jólsvához egy órányira, egy mocsáros völgyben: 61 kath., 673 evang. lak. Evang. anya-, kath. fil. szentegyház. Földjei részint hegyen, részint síkságon vannak; a hegyeket inkább bokrok, mint erdők fedik; patakjában, melly a helységen is keresztül folyik, pisztrángot, rákot fog. F. u. h. Coburg.

Chlebnicze, tót falu, Árva v. gyében, 1019 kath., 16 zsidó lak. Fekszik egy szűk sötét völgyben. Van kath. temploma, vizimalma, szép erdeje, híres sajtja, igen sovány zabföldje. Sessiója: 71 $\frac{1}{8}$. F. u. az árvai uradalom.

Chlipov, népes pusztta, Árva vgyében, 61 kath. lak.

Kis-Chlivén, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vgyében, Bánhoz $\frac{1}{2}$ óra. Lakja 79 kath., 7 evang., 4 zsidó. F. u. többen.

Nagy-Chlivén, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vgyében, 293 k., 11 zsidó lak. Kath. paroch. temploma. A báni uradalomhoz tartozik.

Chneliszko, tót falu, Trencsén vmgyében, Pruzsinához $\frac{1}{2}$ óra, 92 kath., 3 zsidó lak. Sovány föld, fenyves erdővel. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Kis-Chocholna, tót falu, Trencsén vgyében, a Vágh jobb partján a Trencsényi országútban: 148 kath., 5 zsidó lak. Földje termékeny; van üveghutája; savanyúvíz-forrása, mellynek alkotó részei: elasztikus érczmész, vas, alkaliföld, csudasó, 2 font vízben találni 10 grán érczmész, 25 grán alkaliföldet, és 9 grán sót. Használ a tagok zsibbadásában, contracturákban, hoszas hideglelésekben, sülyben, és száraz-, s hypochondriai betegségekben. F. u. többen.

Nagy-Chocholna, tót falu, Trencsén vgyében, az elébbeni helység mellett: 189 kath., 256 evang., 21 zsidó lak. Határja nagy; sok erdő;

fakereskedés; papirosmalom. F. u. Trencsén.

Chorvackó, népes puszta, Nyitra vgyében, Holic filial, 7 k. lak. F. u. Ö cs. k. felsége.

Chrabor, tót falu, Nyitra vgyében, Tapolicsán mellett: 438 kath., 13 zsidó lak. — Van termékeny föld; sok és jó réte. F. u. Jezerniczky. sat.

Chrast, népes puszta, Nógrád vgyében, Gács filial 7 kath. lak.

Chrenócz, tót falu, Nyitra vgyében, Thurócz vmegye szélén: 186 k. lak., kath. paroch. templommal. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Chropov, tót falu, Nyitra vgyében, Szakolczához 1. mfd., 570 kath., 40 zsidó lak. Kath. paroch. templom; kendertermesztés; jó baromtartás. F. u. a herencsi uradalom.

Chumecz, tót falu, Trencsén vgyében, ut. p. Zsolnával átalellenben a Vágh jobb partján. Budeintől a Kisucza választja el. Táplál 609 kath., 6 zsidó lak., kik fával eleven kereskedést üznek. F. u. gr. Csáky István örökös.

Chvojnicza, (Juntsbuch), német falu, Nyitra vgyében, Czah filial — 615 kath. lak. — Van egy erdeje; sovány föld, sok szilvája. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Constantia, oláh-német falu, Torontál vgyében, Nákófalva mellett: 578 kath., 620 n. e. óhitű lak. F. u. Nákó János. Ut. p. Komlós.

Csáb, tót falu, Nyitra vgyében, 320 kath., 1 evang., 7 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Csáb, (Csabovcze), magyar falu, Hont vgyében, ut. p. B. Gyarmathoz északra 1½ mfd. 696 kath. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Szőlőhegy. Vizimalom a Kürtös vizén. F. u. b. Balassa, gr. Zichy.

Csáb, puszta, Zala vgyében, Rendekhez tartozik.

Csaba, magyar falu, Borsod vár-

megyében, Miskolcztól $\frac{3}{16}$ állomásra, a Miskolcztól Pestnek vezető országútnban; a Héjő pataka a szomszéd tapolczai határban fakadván, meleg vizével Csaba helységét végig mossa, s 4 nagyszerű vizimalmokat tart télen nyáron folytonos mozgásban. A határt északról Miskolcz város határa, napkeletről Szirma, Kis-Tokaj, délről s napnyugotról Görömböly és a tapolczai puszta veszik körül. Határának kiterjedése 4678 és $\frac{1}{2}$ hold, mellyből uradalmi szántóföld 759; urbéri 78, kaszálló 177, legelő 256, szőleje 3408 kapás, melly száraz években jó bort terem; földének termékenysége közepszerű, javítást igényel; czélszerű munkát mellett megtermi a búzát, rozst, árpát, zabot, kukoriczát, krumplit s főzeléket. Legelője csekély s a napkeleti lapos részekben posványos, s a végett a marhatenyésztés silány. Népeség 1612, férfi 745, nőnemű 867, ezek közül r. katolikus 450, református 662, lutheránus 25, egyesült görög 72, izraelita 399; nemes 149, nem nemes 1463. Szeszgyára van 1, mellyben naponként 4 akó szesz készül, olajtű gyára 1, mellyben 1 akó olaj készül. A reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, a r. kath. leányegyház Görömbölyhöz tartozik. A zsidók is birnak synagógát. Birtokosok: Bárczay, Szirmay gr., ungvári püspökség, diósgyőri kamarai uradalom, Helebront, Aszalay, Szalay, Murakövi s több családok. A helység belső igazgatása választott hadnagy és neimes hitések által, úgy a nemnemes lakosok birája és hitesei által rendeztetik.

Csaba, tót mváros, Békés vgyében, a Fejér-Körösnek ide vezetett csatornája mellett, merő rónaságon, N. Váradhoz 10, Aradhoz 7, Pesthez 18 mfdnyi távolságra. Van itt egy kath, 1 óhitű, 2 evang. szentegyház (2 predikátorral, 1 segéddel), s ezek közt

az új roppant félmillióba került Bazilika, gazdag készüléttel, gyönyörű ol-tártáblával, derék 24 változatú orgonával; synagóga, több jeles uradalmi, vingyei s katonai tisztii lakházak, patika tulajdon orvossal; nagy rendes vendégfogadó, 1923 ház, melyek nagy részt csinos izléssel, s kő kéménnyel épültek. Népeisége 22,223 lélek, kik közt 2988 r., 5 gör. kath., 18,368 evang., 70 ref., 682 n. e. óhi-tű, 110 zsidó találtak. Ezeknek kis része űzi a kézművességet (103 czéhel-beliek), a nagyobb rész föld- és szőlőmiveléssel, állattenyésztéssel foglalatoskodik. Többen különös gyönyörűségeket találják a kertészségben, a gyümölcsfák nemesítésében, az aszszonyok pedig mind szövk, fonók, úgy hogy csak zsákokért, ponyvákért többet bevesznek esztendőnként 12,000 ftnál. Határa kiterjedését a mi illeti, a belső telkek 824 holdat, 477 □ ölet foglalnak el. A külső határ pedig illy formán osztatik fel: Kilen-czed alá tartozó szőlők: 1158 hold 688 □ öl; urb. kenderföldek 471 h. 274 □ öl; allodialis kenderföldek 23 h. 952 □ öl; allodialis erdő 16 h. 825 □ öl; allodialis puszták 8095 h. 966 □ öl; urbéri szántóföldek s kaszallók 34,757 h. 557 □ öl; magi-stratualis, parochialis, rectorialis és notarialis földek 1130 h. 453 □ öl; szántóföldek közt lévő utak 488 hold 142 □ öl; mindig használható belső legelő 10,910 h. 471 □ öl; kiöntések alatt lévő legelő 3829 h. 1092 □ öl; bokros és zombékos helyek 301 h. 362 □ öl; szikes földek 1472 h. 583 □ öl; fűzes 19 h. 1050 □ öl; a fa-lu alatt folyó csatorna 30 h. 416 □ öl; a nagy rét 1094 hold 110 □ öl; sással benőtt posványok 2544 h. 207 □ öl; belső legelőn menő utak 145 h. 1002 □ öl; külső legelő 18,374 h. 187 □ öl; az általmenő utak 284 h. 1084 □ öl; s így öszvesen 85,149

I. Kötet.

hold és 421 □ öl. Egész urbéri te-lek 56 holdjával számítván (1100 □ ölével) 620 ⁵/₈ találtak, s vannak ²/₈ telektől kezdve 2 egész telkes gaz-dák is. — A föld mineműségére néz-ve részint több homokkal vegyes, ré-szint agyagos fekete, részint használ-ható szikkel és iszappal kevert, s gaz-dagon termő. Egyébiránt a lakosok, kik 1715-ben ülték meg e helyet (a katolikusok csak 1751-ben jöttek), mind a mai napig tótul beszélnek, ho-lott más békési tót helységek megle-hetösen megmagyarosodtak. Földes-ura Csabának fele részben a gr. Ká-rolyi linea, mellyen az osztályos leá-nyok után gr. Sztáray Albert örök. ²/₃ részben, gr. Trautmansdorf József ¹/₃ részben örökösödtek. A másik felét birják gr. Bolza József, gr. Batthyáni István, gr. Eszterházy Mihály, s gr. Stockhammer, de az utolsó osztály-rész (Csabának ¹/₈-ad része) eladattat-ván, most e következők a birtokosok: Beliczay, Bodroghy József, Helle-brant János, Simay Kajetán, Omazta, Fejér.

Csaba (Pilis-), Pest-Pilis vgyé-ben, tót-német falu, Budához 3 mfd, a bécsi országútban: 1218 kath. lak. A helységnek, mely hegyek és erdők közt egy völgyben fekszik, csinos te-kintetet ad az, hogy mindenik ház előtt egy kertecske áll: Van itt egy nagy kath. paroch. templom; tágas jövedel-mes vendégfogadó; kicsiny, de csí-nos urasági kastélyocska. Erdeje gyö-nyörű, s benne több ákác s más fa-ültetvényeket láthatni; bora közönsé-ges; gyümölcse sok; az uraság rét-jei szépek; lakosai sok burgonyát, dohányt természetienek, jó teheneket tartanak, s vagyonosok. F. u. a volt nádor József ő cs. kir. herczegsége örökösei.

Csaba (Rákos-), Pest-Pilis vár-megyében, magyar falu, a Rákos vize mellett: Pesthez 1 ¹/₂ mfd. 480 kath.,

66 evang., 550 ref., 10 zsidó lak. — Kath., ref., evang. szentegyház: synagóga. Határának egy része homokos, de általában jó gabonatermő, bora elég kapós, rétjei termékenyek, s legelője egészséges lévén, sok juhot táplál. Vizimalmok. F. u. b. Laffert Antal.

Csabacsúd, puszta, Békés vármegyében, Szarvashoz közel, Sz. Andrásához tartozik s a Paksi örökösök birják. Szántóföldei nagy része vízjárásnak van kitéve.

Csabalócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja: 6 róm., 352 g. kath., 6 zsidó lak., 709 hold szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Homonna.

Csabány, telep, Pest-Solt vgyében, Szalk-Sz.-Márton határán, egy cs. kir. sóház-hivatallal, melly közönségesen dunavecsei sóháznak hívatik, de miért? bajos volna megfejteni.

Csabda, puszta, Fejér vgyében, Batthyánhoz $\frac{1}{2}$ óra, homokos határral, sok kaszállóval. Birja gr. Batthyáni.

Csabdi, magyar falu, Fejér vármegyében, Bicskéhez közel, 674 lak., kik reformátusok, katolikusok, evangélikusok és zsidók, ref., és evang. anyatemplomokkal, synagógával. Határa szép buzát terem; erdeje, szőleje van. Többen birják.

Csabina, orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz északra 2 mfdnyire: 40 g. kath., 3 zsidó lak. Hegyeiben vas ércz találtatik. F. u. gr. Schönborn.

Csabócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Gálszécshez északra 2 órányira: 83 r., 306 g. kath., 17 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal. Van malma, 495 hold szántófölde, erdeje, hegyes határja. F. u. gr. Barkóczy, Szemere, Kálnásy, Fáy, s m. Ut. p. Vecse.

Csábor, puszta, Pest-Solt vár-

megyében; lásd Bőszer puszta leírását.

Csábrág, régi omladozott vár, mellyről egész uradalom neveztetik, Hont vgyében. Lásd bővebben Várbók helységét.

Csács, magyar falu, Zala vgyében, a Szala folyó mellett, a Szalavári uradalomban, 500 kath. lak., paroch. templommal. Ut. p. Hahót.

Csácsa, (Csattza), népes tót mv., Trencsén vármegyében, a Sziléziába vivő főország- és postautban a Kisutca patakja mellett. Számlál 4013 kath. és 134 zsidó lakost. Van egy derék kath. paroch. temploma, mellyhez két kápolna kapcsolattott; synagógája, cs. k. posta-, só- és vámszedő hivatala. Lakosai földmivelésből, fuvarozásból, bor- de főképen fakereskedésből élnek, mellyet a megáradt Kisuczán szoktak a Vághba leereszteni. Népes országos-, és hetivásárja van. F. u. h. Eszterházy.

Csacsin, tót falu, Zólyom vgyében, Beszterczéhez délre $\frac{1}{2}$ órányira: 6 kath., 163 evang. lak. Földje trágya mellett meglehető; jó legelője, erdeje, savanyúvíz forrása van.

Csácsó, tót falu, Nyitra vgyében, Szénásfalu mellett: a Miava vizénél. Táplál 235 kath., 633 evang., 62 zsidó lak. Földe hegyes, homokos, de jól mivelt; rétei kétszer kaszállhatók. Erdő. A berencsi uradalomhoz tartozik. Ut. p. Holics.

Csáford, magyar falu, Sopron vgyében, a Répce mellett, Sopronhoz $5\frac{1}{2}$ mfd., 150 kath., 20 evang., 5 zsidó lak. Róna határa $312\frac{1}{2}$ hold, mellyből szántóföld 197 $\frac{1}{2}$ h., rét 156 hold, legelő 4 h., belseőtelek 40 hold. Földe termékeny, fekete agyag, melly buzát, rozst, árpát, kukoriczát, burgonyát, luczernát terem. Urb. telkesgazda 8. Birja b. Perényi László.

Csáford, magyar falu, Zala v.-

gyében, a szent-gróti uradalomban, 520 kath. lak.

Csaholcz, magyar falu, Szathmár vgyében, Szathmárhoz 3½ órányira, közel a Túr vízéhez: 14 r., 6 g. kath., 479 ref., 17 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa erős trágyázást kíván; rétjei jó szénát teremnek; tölgyes erdeje derék. F. u. Darvay Florentina, Zágonyiné, Kállay, Domahidy, Morvay s m. nemzetségek.

Csáholy, pusztá, Szathmár vármegyében, nem régen népesített meg újra, s most 353 r., 223 g. kath., 84 ref., 18 zsidó lakja. Régi templomának omladékai most is láthatók. — Roppant határa homokos dombokból, völgyekből, ligetes erdőkből, rétekből áll, s rozst bőven terem; lápjában sok nádat vághat. F. u. gr. Teleki család, gr. Károlyi, Vay, Patay, Sulyok, Bay, Pogány, Korda örökösök stb.

Csáj (Alsó), magyar-tót falu, Abauj vgyében, Bologdhoz 1 fertálynyira, 114 r. kath., 30 g. kath., 81 ref., 15 zsidó lak. F. u. Bodnár, Rát-kay, Bónis. Ut. p. Szinnye.

Csáj (Felső), magyar-tót falu, Abauj vgyében, 162 r. kath., 100 ref., 15 zsidó lak. Ref. templom. Rétjei, földjei az Ósva mentében jók. F. u. Földesy, Balogh, Szentmártonyi, Palásty.

Csajág, magyar falu, Veszprém vgye szélén, 1600 ref., 40 kath., 120 zsidó lak., ref. anyateplommal, synagógával. Szántóföldjei rónán fekszenek, s termékenyek; szőlőhegye sok. Birják a k. k. alapítvány, g. Zichy, Bathyáni, s több nemzetségek. Ut. p. Lepsény.

Csajta, (Schachtendorf), horvát falu, Vas vgyében, a rohonci uradalomban, ut. p. Kőszeg. Lakja 480 k. Van erdeje és jó rétje.

Csajtorja, pusztá, Veszprém vgyében, közel Pápához.

Csákány, magyar mváros, Vas vgyében, közel a Rábához, a grécki országban, ut. p. Rába-Sz.-Mihály Lakja 830 kath., paroch. templommal. Van szép urasági kastélya és kertje, termékeny határa, jó lótenyésztése. A város feje gr. Bathyáni Zsigmond uradalmának.

Csákány, magyar falu, Pozson vmgyében, Csőtörtök mellett: 310 k. lak. Határja kavicsos, s nem igen termékeny, rétje igen kevés, erdeje nincs; juhot sokat tart; kolompért termeszt; tehenészete van. F. u. a Sz. Benedek szerzetesei.

Csákány, hegyes, völgyes erdősből álló pusztá, Komárom most Esztergom vmgyében, Tatához 1¾ mfdnyire. Határai délről Körtvélyes, nyugotról Bánhida és felső Galla, éjszakról felső Galla, keletről Fejér megyében Németegyházi pusztá. Van kevés szántófölde, melly a körtvélyesi majorsághoz tartozik s annak egyik dűlőjét képezi és rétje; van szép bikkes erdeje. Hegyei a Mészáros és Hárshegy; van hegyi patakja is, melly területét közepén futja át. F. u. gróf Eszterházy Miklós.

Csákány, (Csakanowce), tót falu, Abauj vmgyében, közel a Sáros vármegyei határszélhez: 60 r. kath., 31 g. kath., 275 evang., 3 ref., 5 zsidó lak. Evang. templom. F. u. g. Forgács.

Csákány, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Iharus-Berény. Lakja 700 kath., 20 zsidó. Kath. paroch. templom. Földje jó; erdeje elég. Többen birják.

Csákány, pusztá, Gömör vgyében, Imola mellett.

Csákányháza, magyar falu, Nógrád vgyében, egy mély és szoros völgyben, 555 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Losoncz.

Csákberény, magyar falu, Fejér vmgyében, a csókaövi hegy tövé-

ben, igen szép vidéken, ut. p. Moor. Lakja 2007 lélek, kik reformátusok, és kevesebb r. katolikusok, ref. és kath. anyateplomokkal. Dombos, völgyes határa mindennel megáldatott; van szép buzája, szőlőhegye, erdeje, friss forrásai, jó rétjei. Birja gr. Lamberg család.

Csákfalva, tót falu, Zemplén vmgyében, Terebes fiókja: 172 kath, 8 zsidó lak. F. u. gr. Andrásy.

Csákyó, tót falu, Zemplén vármegyében, a Tapoly völgyében, ut. p. Eperjes. Határa 3208 hold, melyből 82 h. belsőség, szántó föld 1714 h., rét 807 h., nyires erdő 605. Ebből 30⁵/₈ telek után 1000 h. urbériség; a többi gr. Barkóczy János birja, kivévén a Csákyai nemes család 2 udvartelkét a hozzá tartozó mintegy 2 telek külsőséggel. Földjeinek nagyobb része lassan emelkedőombokon van; megterem mindennemű gabonát, kivált jó tavaszt. Az uraság váltógazdaságot üz, és szép juhokat tart. Lakja 225 kath., 30 óhitű, 390 evang., 20 zsidó. Van itt egy urasági lakház, mely az 1831-ki paraszt-lázadáskor, b. Meskóné birtokában lévén, kirabolatott, urad. költségen épült iskola, szeszgyár, malom a Zamuti patakon.

Kis- és Nagy-Csáko, puszták, Békés vmgyében, a szarvasi határhoz tartoznak.

Csakova, vagy **Csakóvár**, oláh-szerb-német-magyar mezőváros, Temes vmgyében, Temesvárhoz délre 4 mfd. 1200 kath., 2500 n. e. óhitű, 200 zsidó lak., s mindenik felekezetnek helyben van papja és imaháza. Róna határa gazdag termékenységű; rétjeit az itt elfolyó Temes öntözi; van 144³/₈ egész urbéri telke. Hajdani várából egy csonkatorony még most is szemlélhető. Ut. p. Detta. Birja az alapítványi kincstár s feje egy uradalomnak.

Csákvár, magyar mezőváros, Fejér vmgyében, a vértesi hegyek alatt, felette regényes vidéken, ut. p. Fejérvártól északra 3 órányira, 4415 lakossal, kik 400 evang., 18 zsidót kivéve, r. katolikusok és reformátusok egyenlő számban. Mind a három keresztény felekezetnek van tulajdon anyateploma. Nagy diszére szolgál e városnak az uraság pompás kastélya, egy ritka szépségű angolkerttel, melyhez vadaskert is csatoltatott. Lakosai közt sok kézműves, harangcsináló és kolompáros találtaik. Határa északra hegyes; délre pedig gazdag rónaság; bora jó; rétjei kövérek. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Csala, pusztá, Fejér vmgyében, Pátkához ³/₄ óra, 117 lakossal. Van téres legelője, kis erdeje, kövér szántó földje, vizimalma. Birja gr. Brigido.

Csala, pusztá, Pest-Solt vmgyében, Császártöltés helységgel határos. Kiterjedése 6660 hold. Földje sárga és fekete homok, s meglehetősen termékenységű. Birja a kalocsai káptalan.

Csala, pusztá, Tolna vmgyében, Kis-Mányok mellett, a pécsi püspöké.

Család, pusztá, Nyitra vmgyében, Udvarnok filial 9 kath. lak.

Család, magyar falu, Nyitra vmgyében, Bars vármegye szélén, Ghymestől délre 1¹/₂ órányira. Számlál 398 kath., 25 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Nyitra.

Mária-Család, pusztá, Bars vmgyében, közel Fűshöz, hajdan paulinusok kolostorával. Birja a kegyes alapítvány.

Pusztá-Család, magyar falu, Sopron vmgyében, Sopronhoz kelet-délre 4 mfd., 360 kath. lak. Róna határa 3325 hold, melyből 1212 hold szántó föld, 207 h. rét, 438 h. legelő, 1420 h. erdő. Földe részint igen kövecses, részint fekete homokkal vegyített agyag; terem rozstot, burgo-

nyát, kukoriczát, zabot, és bukkönyt. Nagy juh-tenyésztés. Erdeje főleg cser, kevés tölgyfával vegyítve. Birja gr. Festetics Taszilo.

Vámos-Család, magyar falu, Vas vgyében, a Répceze mellett, ut. p. Sárvár. Lakja 550 kath., 20 evang., 14 zsidó. Kath. paroch. templom. Róna határa igen termékeny; különösen rétjei kövérek. Birja a Bezerédy család.

Családka, (Cseladincez), tót falu, Nyitra vmgyében, a Nyitra vize mellett: 61 kath., 164 evang., 12 zsidó lak. Van termékeny föld; kövér rétei, és vizimalma. F. u. a Szerdahelyi család. Ut. p. Nyitra.

Csalár, magyar falu, Nógrád vgyében, 390 kath., 50 evang. lak. Határja kicsiny; rétjei az Ipoly mentén jók; bora sok és kedves ízű. F. u. Prónay, Révay, Verboy s m. t. Ut. p. Szakál.

Csall, (Csellovce), tót falu, Honth vmgyében, 10 kath. 816 evang. lak. Evang. anyateplom. Határja hegyes; erdeje nagy. Fördöntézet. F. u. h. Coburg. Ut. p. B.- Gyarmat.

Csalomia (Kis), tót-magyar falu, Honth vgyében, B. Gyarmathoz $\frac{1}{2}$ mfd., 38 kath., 587 evang. lak. Evang. szentegyház. Szőlőhegy. Jó föld. F. u. többen.

Csalomia (Nagy), magyar falu, Honth vármegyében, az Ipoly partján 559 kath., 180 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határja 1-ső osztálybeli, sok buzát, kukoriczát, árpát terem. Bora kapós. F. u. többen.

Csaltics, népes puszta, Trencsén vgyében, Vizocsánhoz $\frac{1}{2}$ óra, 27 kath. lak. Ut. p. Ny.-Zsámbokrét.

Csámpa, puszta, Tolna vgyében, a paksi urad. tartozik.

Csanád, magyar falu, Pest-Solt vgyében, Sz. István és Sükösd közt a Duna mellékén, ut. p. Bajához 1 mfdnyire, az úgynevezett Sárköznek dom-

bos partján. E helyre csak 1806-ban épült ki, régebben a falu bent a Sárközben a Vajas vize Duna felőli oldalán állott. Határában van 1421 h. szántóföld, 609 h. kaszáló, 116 hold legelő; és ez mind urbériség, s aloldium nincsen, kivéve 200 hold erdőt. Földje nagy részben homokos, úgy hogy a határ $\frac{1}{6}$ részét futó homok borítja, felét a Duna árja rongálja, s azért főleg rozs és burgonya termesztetik. Népeisége 2062 lélek, kik 280 r. kath., 11 hébert kivéve, reformátusok, helybeli anyateplommal. A helységtől egy órányira folyó Dunán kívül van itt még Vajas nevű viz, s 1842-ben képződött holt Duna. Mind a kettő jó halászó hely, valamint a Zuhogató nevű tóban is, a Duna árja elmenete után sok halat szoktak fogni. Ref. anya-, kath. fióktemplom. Birja a kalocsai érsek.

Csanád, puszta, Pest-Solt vármegyében, közel Dunavecsehez, 2500 hold határral. Birja a Földváry nemzetség osztatlan állapotban, s 1847-ben Csanád, Sz. Imre, és Félegyháza pusztákért, mellyek mind a dunavecsei urad. tartoznak, fizettetett 11,000 pengő forint haszonbér.

Német-Csanád, német falu, Torontál vgyében, a Maros bal mellékén: 1692 kath., 4 evang., 28 óhitű, 12 zsidó lak., kath. paroch. templommal, régi romokkal. Határa bő termékenységű; rétje, legelője sok; a Maros mentiben gyönyörű erdeje van, mellyben özek nagy számmal találhatnak; a Maroson révje, s $71\frac{5}{8}$ egész telke van. Fekszik Szegedhez keletre 4 mfdnyire. F. u. gr. Nákó Sándor.

Rácz-Csanád, rácz-német falu, Torontál vmgyében, mindjárt Német-Csanád mellett: 576 kath., 6 ev., 32 ref., 3986 n. e. óhitű lak., óhitű anyateplommal, 126 $\frac{1}{8}$ egész telek-

kel. Határa olyan, mint Német-Csanádé. F. u. Nákó János.

Uj-Csanád, oláh falu, Csanád vgyében, nem messzé a Marostól, Makóhoz keletre $1\frac{3}{4}$ mfdnyire: 11 kath., 2512 n. e. óhitű, 7 zsidó lak., s egy szép n. e. óhitű. anyaszentegyházzal. Határa gazdag termékenységű, de a Maros áradásaitól sokat szenved, s ez okból a helység maga is a folyótól távolabb építetett. Sz. István király 1036-ban Csanádon püspökséget állított, első püspöknek Gellértet tévén, ki itt oskolát alapított, Walter nevű németet híván ki tanítónak. Azonban későbbben Gellértet a pogány valláshoz szító magyarok Pestnél a Kelemföldi hegyről levették a Dunába, s innen maradt e név a mostani Sz. Gellért hegyére. 1046-ban a magyar rendek itt összegyűlkezvén, a gyűlöletes Péter helyébe, I. Andrást választották királynak. Dózsa György paraszt pártütő, II. Ulászló idejében Csanádot is elpusztítván, az ide való püspököt Csáki Miklóst nyársba vonatta. A püspöki palota, és székes szentegyház romjai a Maroson túl Torontál vgyében, Német-Csanádnál láthatók. F. u. a kamara.

Csanak, magyar falu, Sopron vgyében, a Rábaközön, 900 kath. lak. s paroch. templommal. Ut. post. Csorna. Róna határa fekete és bő termékenységű; van 1640 urb. szántófölde és rétje, $133\frac{1}{8}$ h. legelője, 2 hold erdeje; 290 urasági szántófölde. Terem főleg búzát, aztán rozst, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, búkkönyt, lóherét. Lovakat szépeket tenyész. Birja a győri püspök.

Csanak, magyar falu, Győr vármegyében, ut. p. Győr 1 óra. Lakja a szőlőhegygyel együtt 1200 kath., 150 evang. lélek, kath. paroch. templommal, jó bor-termesztéssel. Birja a szent-mártoni fő apát.

Csanak (Kis), pusztia, Komárom

most Esztergom vgyében, Nagy-Igmándhoz $\frac{1}{4}$ órányira; éjszokról és keletről Nagy-Igmánd; délről Tárkány; nyugotról Bábolna által körülvéve, a mézszárosok útja mellett fekete homokos róna vidéken, 39 r. k. lakossal. F. u. a sz. mártoni apát.

Csanálos, magyar falu, Zemplén vgyében, Megyaszóhoz délre $1\frac{7}{8}$ mfdnyire: 30 kath., 100 evang., 745 ref., 24 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Kastély. Szántóföldje 1656 hold; rétje a Hernád mentiben jó; szőlőhegye és derék vizimalma van. F. u. Szirmay. Ut. p. Szikszó.

Csanálos, német falu, Szathmár vgyében, ut. p. Vállajhoz közel a nagy-károlyi postauban. 879 r., 43 g. kath., 30 ref. lak., r. kath. csinos anyatemplommal. Határa részint gazdag fekete föld, részint homok; erdeje minden gazdának külön van; rétjei igen jó szénát teremnek; innen a lakosok szép lovakat, s igen tejlős teheneket tartanak; szőlőskertjei sa-vanyú bort teremnek ugyan, de nemesített gyümölcsfákkal bővelkednek. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Csanálos, oláh-magyar-lót falu, Bihar vgyében, ut. postája Székelyhid. Lakja 489 lélek, kik ref., egyesült és n. egy. óhitűek, tót róm. katolikusok, és 1 zsidó. Határa részben térség, részben dombos, s kiterjed 1880 holdra, mellyből urbéri szántó 480, kaszálló 90, legelő 200; majsorsági szántó 490, kaszálló 370, legelő 250 hold. Agyagos határa jó mivelés mellett mindent bőven terem; szénája bőséggel. Folyóvizei: a Berettyó és Gyepes. Az elsőn van Eördög Péternének 4 kövű malma. Birtokosok: Fráter Albert csödtömege, Eördög Péternő, Dévay Károly.

Csandal, népes pusztia, Pozson vgyében, Német-Guráb tőzsomszéd-ságában, 29 kath., 65 evang., 35 zsidó lak.

Csánig, magyar falu. Vas vgyében, a Répcze mellett, 400 evang., 30 kath. lak., gazdag rétekekkel, s egészen róna határral. Birják Niczky, Vidos, Guary, Radó, Tóth családbeliek. Ut. p. Sárvár.

Csank, tót falu, Honth vgyében. Lévához 1 mfd. 24 kath., 350 evang. lak. Evang. templ. Szőlőhegy. Mészégetés F. u. h. Eszterházy. Ut.p.Léva.

Csantavér, magyar-dalmát falu, Bács vgyében, Szabadkához délkeletre 3 mfd., 3500 kath. lak., paroch. templommal. Homokos határa 4-dik osztálybeli s kiterjed 19,081 holdra 1200 □ ölével. Ebből 175⁴/₈ urb. telek után szántóföld 7200 h., rét 4299 h., legelő 3048 h., szőlő 192 h., majorsági birtok 4176 hold, utak 166 h. Birja Szabadka város.

Csány, magyar falu, Abuj v. gyében, a Hernád jobb partján mellyen itt hid viszen keresztül, Kassához délre 1¹/₂ mfdnyire: 430 r. kath., 59 g. kath., 8 evang., 350 ref., 60 zsidó lak. Kath. fil. ref. anyatemplom. Gazdag róna határá a Hernád némellykor elönti; erdeje is van. F. u. b. Meskó, Bárczay, Lánczy, Püspöki, Szentimrey, s m. t.

Csány, magyar falu, Heves vármegyében, Arokszállás és Hatvan közt: 2273 kath., 2 ref., 20 evang., 26 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fekete homokos róna határa minden gabonát gazdagon, s különösen hires görög dinnyét terem, melly az egész országban a hevesivel együtt legjobbnak tartatik. F. u. h. Grásalkovics, Vay, és Holecz örökösök.

Csány, népes pusztá, Csongrád vgyében, ut. p. Csongrádhoz 1³/₄ mfdnyire: 2210 magyar kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, fekete és sárga homokos határral, dohánytermesztéssel. Határa 3500 hold, s mind allodiuma gr. Károlyi Lajosnak és Gyögynek. Ebből 1600 hold

dohánytermesztéssel műveltetik; 1900 hold pedig rét és legelő. A grófok részéről egy ispány lakik Csányon.

Csány, magyar falu, Zala vgyében, a Szala vize mellett, ut.p. Egerszeg. Lakja 635 kath., paroch. templommal. Földje és rékje jó; nagy rákaszat a Szalában. Birja a Csányi nemzetség, s Csányi László a volt magyar minister is itt született.

Csány, pusztá, Zala vmgyében, Pákod mellett.

Kis-Csány, magyar falu, Baramya vgyében, a siklői uradalomban, 170 ref. lak., kik az osztróikkal egy anyaekkleziát képeznek.

Nagy-Csány, magyar falu, Baramya vgyében, szinte a siklői uradalomban, 220 ref., 10 kath. lak., ref. főkegyházzal, melly Luzsokhoz tartozik. Mind a két Csánynak földje igen termékeny; erdeje bőven; serstést sokat tenyészt. Ut. p. Siklós.

Csap magyar falu, Ungh vgyében, a Tisza jobb partján: 146 kath., 415 ref. anyaszentegyházzal. Termékeny határa a Tisza és Latorcza áradásinak nagyon ki van téve. F. u. többen.

Csápi, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. N. Kanisa, 250 kath. lak. Többen birják.

Csapó, pusztá, Zala vmgyében, közel Battik faluhoz, vizimalommal.

Csapoczka, orosz falu, Beregh vmgyében, Munkácshoz nyugotra 1 mfd. 265 g. kath., 10 zsidó lak. Határa meglehető; rélje sok. F. u. töb.

Csapod, magyar falu, Sopron vgyében, Sopronhoz kelet-délre 4¹/₂ mfd. 900 kath. lak., paroch. szentegyházzal. — Határa 4000 holdnyi, mellyből 1000 hold szép tölgyes és cseres erdő. Birja h. Eszterházy.

Csapóköz, pusztá, Heves vármegyében a Tisza szigetjében: 6 ref. lak. F. u. a kassai püspök.

Csapor, tót falu, Nyitra vgyében,

Mocsonokhoz $\frac{1}{2}$ mfdnyire. 648 kath., 5 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Határa dombos; erdeje, gyümölcsese bőven. F. u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Csárad, (Csaradicze), tót falu, Bars vgyében, Sz. Benedekhez 1 mfd. 554 kath. lak. Van szőlőhegye, erdeje, kövér rétjei, vizimalma. G. Migazzi öröksége. Ut. p. Léva.

Csáradi üveghuta, népes pusztá, Bars vgyében, 54 kath. lak.

Csári, tót falu, Nyitra vgyében, a Miava partján, Sasvártól nyugotra egy kis órányira. Lakja 1022 kath., 12 zsidó. Szántóföldei nagy részint homokosok, de jó rozstot termők; sok szénát csinál s szép szarvasmarhát nevel, kendert természet. Miaván malmai vannak. F. u. ö cs. k. felsége.

Csarnató, orosz falu, Bereghugocsa vgyében, a nyalábi uradalomban: 353 g. kath. lak., s fiókszentegyházzal. Fekszik a Veléthe hegy tövében. Ut. p. N. Szőlös.

Csarnó, orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, Haiszlin fiókja; 2 r., 221 g kath., 8 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Csarnó, (Krajna), orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban. Duplin fiókja 4 r., 554 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház.

Csarnóháza, oláh falu, Bihar vgyében, gr. Batthyáni József élesdi uradalmában, 450 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, $36\frac{1}{8}$ urbéri telekkel, roppant erdőséggel.

Csarnota, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 240 ref. lak., s anyatemplommal. Földje jó; szőlőhegye is van. Ut. p. Siklós.

Csaroda, magyar falu, Beregh vgyében, Kaszonyhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 9 g. kath., 415 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Három nyomásbéli határa szép búzát terem; erdeje is van.

F. u. Lónyay, gr. Teleky, Bay, s m. Ut. p. Beregszász.

Csaróda, pusztá, Zemplén vármegyében, Jankócz fiókja: 13 kath. lakossal.

Csász, pusztá, Heves vmgyében, Heveshez $\frac{1}{4}$ órányira: 300 kath., 18 zsidó lak. F. u. Barkóczy, Lubik, Fejérváry, Szalatnay, Pető, Kanyó, Somody, Lukács, Baráth, Balogh örökösök.

Császár, a vértesi erdők kezdeténél nagy magyar falu, Komárom most Esztergom vármgyében, Tatától $1\frac{8}{16}$, Komáromtól $2\frac{3}{16}$, Moórtól Fejér vgyében, melly utolsó post. $1\frac{2}{16}$ állomásnyira. A vad tilosok csaknem a falu alá sarkallanak. A határ nyugotnak terjed inkább, keletre csupa erdőség fogván helyet. Nyugotról Malk és Ette, északról Szend és Szák, keletről Pusztavám és Moór, délről Kethely környékezik. A föld Szend felőli agyagosabb részét kivéve általában homokos és halmos. Több apró tavain kívül említést érdemel az Örvénytő egykerekű malmával, a kendertő mély vizével. A többi tavakból 4 már lecsapoltatván, rétté szaríttatott s csak erős faltöltései látszanak. A tavak völgyéből menő víz, melly az erdőségben eredvén, miután partjain több rétséget képezett volna, a határon át a Makkiérbe szakad. A lakosok sok kendert természetnek; savanyú gyenge bort adó 4 szőlőhegyeik nagy kiterjedésűek de rosszul miveltetnek, a dobsai hegy jobb minőségűt terem, s erre több szorgalom fordítatik. Regényes völgyekkel, kellemes kilátású emelkedésekkel megrakott erdeje egy a legszebbek közül a megyében, s különös megjegyzést érdemel az erdőről, hogy igen sok rész-elnevezései vannak, mellyek még meg annyi néprege tárgyai. A fátlan homokos tetejű Kopaszhegy alatt, melly legmagasabb az egész erdőben, látszik egy ré-

gi falu, Apostag helye, melyet több épületromok tesznek ismerhetővé. A helység népe leginkább sertéstenyésztésben fejti ki szorgalmát. Az urbéri telkek száma tábla szerint $84\frac{3}{4}$, s ezek után belső telek 88, szántóföld $2568\frac{7}{8}$, rét 145 hold, 575 kath., 3 n. e. óhitű 25 evang., 1378 ref. és 14 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplommal. F. u. gr. Eszterházy Miklós, s hogy az Eszterházy család már 1698 előtt birtokában volt e helységnek, kitetszik h. Eszterházy Pál, mint gr. Eszterházy József és Ferencz, néhai gr. Eszterházy Ferencz árváinak gondnoka által, ettei birtokos gróf Zichy Ádám ellen némelly határjárási levelek megújítása iránt folytatott perből.

Császárfalu, németül Kaiserdorf, horvát falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délnyugotra 3 mfd., 600 kath. lak. Van 600 h. szántóföldje, 24 hold rétje, 800 hold urasági tölgyes fenyves erdeje. Birja h. Eszterházy.

Császári, orosz falu, Szathmár vgyében, Nyír-Báthorhoz északra 1 órányira: 8 r., 418 g. kath., 6 ref. lak., gör. kath. anyatemplommal. Határa homokos lévén inkább rozstot terem; legelője szűk; fája, nádja nincsen. A gr. Hallerék öröksége s a baktai urad. tartozik, de most Bekk Pál k. tanácsos özvegye birja.

Császárret, pusztá, Mosony vgyében, Szent-Péter mellett, igen szép és termékeny határral. Az óvári uradalomhoz tartozik.

Császártöltés, német falu, Pest-Solt vármegyében, ut. p. Hajóshoz 1 órányira, Sárközt a homoktól elválasztó hegysor és Órjeg mentiben két domb között benyúló völgyben. Határa 9738 hold, u. m. 2500 szántó, 538 rét, 1100 legelő, 1500 szőlő, 1800 erdő, 300 beültetendő homok; az Órjegi mocsár 2000 hold.

Ezekből uradalmi szántóföld csak 128 hold. Földje vegyes sárga és fekete homok, leginkább rozstot terem. A helység végén van egy forrás, mellynek árokba huzása által tó képződött, melly most az uraságnak egy malmát hajtja. A szántóföldek közti völgyben pedig egy kis tó található. Végre az Órjeg nevű mocsár Akasztó helység határától kezdve a megye végéig, illetőleg Baja város határáig huzódik. Népeisége 1538 lélek, kik 13 zsidót kivéve, római katolikusok; paroch. templommal. Birja a falut a kalocsai káptalan.

Császló, magyar falu, Szathmár vármegyében, közel Jánkhoz: 12 r. 83 g. kath., 367 ref., 28 zsidó lak. reform. anyatemplommal. Fekete agyagos határa bő termékenységgű; legelője kevés; de makkos erdeje, és rétjei szépek. F. u. a Rapolthi Nagy, Jármy, Mátay, Tolnay s. m. t. nemzetségek.

Császlócz, orosz-tót falu, Ungh vármegyében, Unghvárhoz délre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 353 r., 360 g. kath., 6 ref. 26 zsidó lak. Róm. kath. fiók-szentegyház. Derék urasági lakházak. Jó föld. Erdő. F. u. Petrovay István, b. Béhmer, Fodor s. m.

Csaszt, pusztá, Vas vmgyében. Széchenyhez tartozik.

Császtá, magyar falu, Baranya vgyében, Tolna vmgye szélén, hegy alatt, ut. p. Bonyhád. Van 416 kath. lakosa. Határa 2125 hold, mellyből urb. szántó 539 h., beltelek 30 hold, 135 hold rét, 50 hold szőlő, 1370 hold majorsági erdő, melly egyuttal közös legelő. Agyagos földje főleg rozstot terem. Birja a pécsi püspök.

Császtá, pusztá, Borsod vármegyében, Disznósd-Horváth mellett, Edelénytől 1 kis órányira. Határa hegyes erdős, 101 lakossal.

Csasztkócz, tót falu, Nyitra vgyében a Dudvágh mellett, Csejté-

hez $\frac{1}{2}$ órányira : 144 kath., 432 evang., 45 zsidó lak. Termékeny föld-del, vizimalommal. F. u. a csejtei uradalom.

Császtökőcz, tót falu, Nyitra vgyében, Szobotiszt mellett : 144 k., 432 evang., 75 zsidó lak. Hegyes, de meglehetősen határral; fűrés- és liszt-malmokkal. — A berencsi uradalom birja.

Csát, magyar mező-város, Borsod vármegyében, Miskolcztól délre $2\frac{2}{16}$, ut. p. M.-Kövesdtől $1\frac{10}{16}$ ál-lomásra, rónaságon. Határa 21,060 hold és 765 négyszeg öl. Ebből bel-telek 489, szántóföld 9502, kaszál-ló 4978, szőlő 693, erdő 1153, le-gelő 3944, haszonvehetlen 297 hold a □ öleket kihagyva. Urbériség 80 telek után 3003 hold szántó, 577 rét, 151 beltelek. Földesuri birtok szinte 80 ideális telek után 6680 h. szántó és rét. Nemesi birtok 10444 hold, a várost környező pázsit 105 h., vízellás 98 h. A föld minősége fe-kete homok, néhol terméketlen szí-kes s kavicsos vegyületű. Általában búzát, rozsot, árpát, zabot, kuko-riczát, burgonyát jól terem. Szíkes legelőjén a finom birka-, továbbá a szarvasmarha- és lótényésztés jó si-kerrel gyakoroltatik. Népeisége 5030 l., kik közt 4643 reform., 196 r. k., 12 ágostai, 9 g. kath., 170 zsidó. — Kéziműves van 129 czéhes, 27 kon-tár, boltos 2, olaj-ültő malom 4. A reformatusoknak helyben van anya-egyházuk, melly 2 lelkészszel s 4 tanítóval bíró iskolával van ellátva. A r. k. főkegyház Tisza-Kürthöz tarto-zik; a héberek szinte helyben birnak synagógát. A ref. igen régi módorú templom faragott kőből épített régi tornyával különös megtekintést érde-mel. Országos vásárt 3 tart, u. m. új év előtt való napon; urnap előtt; és oct. 10-kén, mind a barom- mind a kirakó vásár egy napon, hetivásárok

pedig hófőn esnek. Felét a városnak birják a Pothurnyai család törzsök jo-gán Pothurnyai, Almásy és Ragályi családok; másik felét birja az igen számos nemesség. Szerződés szerint azonban a férfi ágon levő nemesi csa-ládok kihaltával a nemesi javakban a Pothurnyai család örökösödik.

Csatád, gazdag német mező-város, Torontál vgyében, a török ka-nisai postautban Temesvárhoz nyu-gotra 5 mfdnyire : 2224 kath., 6 evang., 2 ref., 40 óhitű, 6 zsidó lak., kath. paroch. templommal, postatiszt-séggel, és váltással Kis-Becskekerek és Komlós közt, szép uradalmi épü-letekkel, vendégfogadóval, első osz-tálybeli legjobb minéműségű határral, $181\frac{3}{8}$ egész telekkel, jeles lóte-nyésztéssel. F. u. a kamara, s feje egy tisztartósági kerületnek.

Csataj, tót falu, Pozsony vme-gyében, Szencztől északnyugotra 2 kis órányira. Számlál 151 kath. 521 evang., 13 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sok rétje, erdeje, s jó szántóföldje van. F. u. gr. Pálffy Fe-rencz.

Csatália, német falu, Bács vár-megyében, Baracskához egy fertály-nyira : 1325 kath., egy ref., 33 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja homokos, de jól nivelt. Bort is ter-meszt, melly gyenge. F. u. a kama-ra. Kiterjedése 8461 hold 1200 □ ölével, mellyből 86 telek után v. urb. szántó 3156 h., rét 2076 h., jó legelő 154 h., homokos legelő 2474 hold, szőlő 149 hold, majorsági szán-tó és rét 13 h., füzes erdő 225 hold, mocsár 118 h., utak 96 hold.

Csatár, magyar mező-város, Bihar vmegyében, Váradhoz 1 mfd., egy dombon, 148 r. kath., 1435 ref. lak., s mind a két felekezetnek hely-ben van anyaszentegyháza. — Határa 4340 hold; mellyből szántó 1200 h., rét 620, legelő 200, szőlőhegy 1000

h., (1100 ölével), erdő 1320 hold, (1600 □ ölével). Ezekből urb. szántó 240, rét 80, majorsági szántó 8, rét 8, a többi ltvány és erdő. A két fordulóban levő föld el levén soványodva, leginkább csak rozsos élelet terem; de bora hires, és sokan tartanak itt vidékiek szőlőket. Vize a Kösmő patak. Vásárokat soha nem tartott, szabadalma sincs rá. Birja a váradi deák püspök.

Csatár (Alsó és Felső), (Unter- und Ober-Schilding), 2 horvát falu, Vas vgyében, a Pinka vizénél, gróf Bathányi Gusztáv szentmihályi uradalmában, 500 kath. lak. Van szőlő-hegyük és derék erdejük. Ut. post. Kőszeg.

Csatár, magyar falu, Zala vármegyében, ut. p. Egerszeg. Van 620 kath. lakosa, paroch. temploma, egy régi omladozott kolostora, és apátursága, melly hajdan a Sz.-Benedek szerzeteseké volt s 1138-ban alapított. Most a gr. Erdődy nemzetség adományozza.

Csatár, puszta, Zala vmegyében, Börönd szomszédságában.

Csatár, puszta, Veszprém vármegyében, közel Veszprémhez; Rohonczy, Tallián s többek birtoka.

Csátka, magyar falu, Veszprém vgyében, erdős, hegyes vidéken, 700 kath. lak. Legelője bőséges; erdejében szenet éget; vizimalma van. Láthatni itt egy régi kolostor omladékát, mellyet hajdan Konth Miklós nádor alapított, a Sz.-Pál szerzetesek részére. Birja hg. Lichtenstein Alajos. Ut p. Veszprém.

Csatóháza, kis puszta, Bereg-Ugocsa vmegyében, termékeny szántóföldekkel, kevés réttel, tölgyes erdővel. A tivadari és pétersalvi nemesek birják. Hajdan falu volt, s innen vette származását a Füzei Csató nemzetség. Ez a szó Cható régi ázsiai eredetű, s Kr. sz. u. 633-dik

esztendő táján a törököknek egy néptörzssökága így nevezetett; mert Pray ezeket írja (in dissertatione praevia ad Annal. Hung. par. 3. pag. 301.) „Turci arrepta versus Chinam via, in solitudine, quam Cható vocant, et lacui Lop ad orientem adjacet, substitere. Hic formata tribu, novam gentem, quam a solitudine Cható dixere, fundarunt, quae deinceps rerum gestarum gloria caeteris antecellit.“

Csatta, magyar falu, Bars vármegyében, a Garan jobb partján, Esztergom vármegye szélén, az oda vezető országutban: 783 kath. lak. Határja bőtermékenységű; van jó rétje, legelője, erdeje, vizimalma. F. u. a lekéri apátur. Ut. p. Kéménd.

Csauza (Kis és Nagy), két tót falu, Nyitra vármegyében, Chrenócz fil., az első 372 kath., a második 294 kath. lak. Van jó legelője, sok erdeje; sovány föld. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Csáva, németül Stob, német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 2½ mfd. 250 kath. 500 evang. lak., s evang. anyateplommal. Dombos határa nehéz mivélésű; van 735 hold szántóföldje, 230 hold rétje, 800 hold uradalmi tölgyes, fenyves, nyires erdeje. Sok fazekas, 14 urbéri telek. Birja h. Eszterházy.

Csávojt, tót falu, Nyitra vármegyében, a Fácskó hegye alatt; melly a vmegyében legmagasabb; 772 kath. lak., kath. paroch. templom. Fenyves erdeje sok és szép; legelője jó; de földé nagyon sovány. Hajdan bányái is voltak. F. u. b. Splényi és Rudnay örökösök.

Csávoly, német s dalmát falu, Bács vgyében, Bajától keletre 2 mfd. 2145 kath. 11 zsidó lak. Kath. anyaszentegyház. Földje nehéz mivélésű. Hanem igen termékeny és 2-ik osztályu. Szőlős kertjei gyenge borral fi-

zetnek. F. u. a kalocsai érsek. Kiterjedése 10964 hold 1100 □ ölével, melyből 92 urb. telek után van 3196 hold szántó, 2183 hold rét, 1137 hold jó, s 3200 hold homokos legelő, 412 h. szőlő, 712 h. majorsági szántó és rét, 124 hold közutak.

Csávos, német-magyar-rác falu, Torontál vármegyében, a Temes parton, Módossal általellenben : 394 kath., 98 ref., 88 óhitű, 2 zsidó lak., kath. templommal, gyönyörű kastélylyal, sörházzal, $21\frac{1}{8}$ egész telekkel. F. u. Endrődy József. Ut. p. N.-Beckerek.

Cseb, pusztá, Borsod vgyében, Mucsonyon alul az öreg Bódva jobb partján s a kis Bodvával képzett Szigetben, kövér kaszállókkal.

Kis-Cseb, orosz falu, Zemplén vgyében, N.-Cseb fiókja : 40 r., 86 g. kath., 3 zsidó lak. F. u. gróf Barkóczy.

Nagy - Cseb, tót-orosz falu, Zemplén vármegyében, Butkához $\frac{1}{2}$ mfdnyire : 251 r., 234 g. kath., 12 ref., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Kastély, 590 hold szántóföld. F. u. gr. Barkóczy.

Cséb, magyar falu, Zala vgyében, a Szala vize mellett, ut. p. Szala-Lövő. Lakja 250 kath. A Pogány nemzetség innen veszi előnevét.

Cséb, német falu, Bács vgyében, Ujvidéktől keletre 3 órányira 1384 kath., 169 óhitű, 309 evang., 31 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Lapályos fekete földjei gazdagon fitetnek. Erdeje, és kövér rétjei vannak. F. u. Polinberger családbeliek. Határa első osztálybeli s kiterjed 8469 holdra 1100 □ ölével; melyből 70 urb. telek után van 2341 hold szántóföld, 1342 hold rét, 949 hold jó, 61 hold mocsáros legelő, 2970 hold majorsági szántó és rét, 376 h. tölgyes, s 85 h. lágyfa erdő, 104 h. nádas, 90 h. mocsár, 144 h. utak.

Cséb, pusztá Abauj vármegyében, Buzitha fil., 6 kath. lak. F. u. Szentimrey, Lánczy.

Csebény, német falu, Baranya vármegyében, hegyek közé szorítva völgyben, ut p. Sz.-Lőrincz. Határa 763 hold, melyből földesuri birtok 179 h. szántó, 33 hold rét, 4 hold szőlő, 300 hold erdő. Urbériség 159 hold szántó, 43 hold rét, 40 hold szőlő, közös legelő 5 hold. Földje nagyon silány. Lakja 63 kath. Birja Jeszenszky János.

Alsó-Felső- és Horbok-Csebinye, 3 orosz falu, Zemplén vármegyében, 12 r., 998 g. kath., 14 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház. Az elsőnek szántóföldje 1195 hold, s földesura Szirmay, a másodiknak szántóföldje 707 hold, s földesura Szirmay; a harmadiknak földje 474 hold s földesurai többen.

Cseblak, pusztá, Zala vgyében, Velemér mellett.

Csebza, oláh falu, Torontál vármegyében, a Temes szigetjében, Csakovához 1 mfdnyire : 2160 óhitű lak., s anyateplommal. Földe szerfelett termékeny; legelője, rétje igen sok; $97\frac{5}{8}$ egész telket számlál. F. u. a kamara. Ut. p. Detta.

Csécs, magyar falu, Abauj vármegyében, Nagy-Idához nyugotra 1 mfdnyire : 874 kath., 10 evang., 300 ref., 65 zsidó lak. Kath. és ref. anyateplom. Synagóga. Vendégfogadó. Ékesíti a Szirmay uraság szép kastélya és kertje. Határa nagy kiterjedésű, s jó mivelés után mindenképp gazdagon fizet. F. u. Szirmay, Horváth, Lánczy, Kócs, Márjássy. Ut. p. Kassa.

Kis-Csécs, magyar falu, Zemplén vármegyében, a Sajó bal partján : 115 kath., 150 ref., 10 zsidó lak. Ref. templom. 455 hold első osztálybeli szántóföld. F. u. többen.

Nagy - Csécs, magyar falu,

Borsod vármegyében, a Sajó mellett, Miskolcztól $1\frac{5}{16}$ állomásra, Sajó-Örös, S.-Szöged, Hejő-Keresztur s Szakáld szomszédságában. Van 1265 hold szántóföldre, 440 hold rétje, 51 hold erdeje. Urbériség $12\frac{3}{8}$ telek, 714 főre menő lakosai közt 448 r. kath., 168 gör. kath., 16 ref., 82 zsidó. A r. kath. leányegyház Sajó-Szögedhez tartozik. Birtokosok: Kolosy Ignác, Patay örökösök, Dobozó Dániel, Hernesz, Szerdahelyi, Héty, Széky sat.

Csecsahó, tót-orosz falu, Ungb vármegyében, ut. p. N.-Mihályhoz délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 297 r., 238 g. kath., 18 ref., 7 zsidó lak. Róna határán mind földje, mind rétje igen jó. F. u. gr. Sztáray Albertnő.

Csecse, magyar falu, Szahmár vármegyében, 4 r. kath., 358 ref., 10 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa ennek is nagy részt sárga agyagos, a Tisza felé homokos; rétje kevés; erdeje sincs, de gyümölcssei hasznosok. F. u. Kende, Császy, gr. Barkóczy, Dózsa, Horváth örökösök s mások többen. Ut. p. Tiszaujlak.

Csecse, magyar falu, Nógrád vármegyében, 870 kath., 35 evang., 8 ref., 161 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Ékesíti Frater Pál csinos lakháza és kertje. Határa nagyon termékeny. Szőleje is van. F. u. Darvas, Gyürky, Pap, Frater, Plathy, Almásy család. Ut. p. Hatvan.

Csecseny, magyar falu, Győr vmegyében, a Tóközben, Rába mellett, ut. p. Győr. Lakja 689 kath. fiók-templommal. Határa lapályos de termékeny: rétje sok. Több közbirtokosoké.

Csedregh, orosz falu, Beregh-Ugocsa vármegyében, 40 r., 428 g. kath., 2 ref., 29 zsidó lak., gör. kath. fiók-szentegyházal. Rónán lévő szántóföldjei termékenyek; kivált őszi ve-

tésre. F. u. Dózsa, Gál, gr. Teleki, b. Perényi, Fogarassi, Osváth örökösök s m. t. Ut. p. Halmi.

Cséfa vagy **Cséfalva**, magyar falu, Pozson vgyében, N.-Léghez 1 órányira: 100 kath., 11 zsidó lak., nem nagy de jó határral; erdeje nincs. F. u. a Cséfalvay nemzetség. Ut. p. Somorja.

Cséfa, puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Török-Szent-Miklós-hoz tartozik, s gróf Almásy család birja.

Cséffa, oláh mező-város, Bihar vármegyében, mezőségen, Váradhoz 3 mfdnyire, 830 n. e. óhitű és 83 r. kath. lak., óhitű anyateplommal. Határa 6119 hold, mellyből 2644 hold szántó, 1502 hold rét, 1275 hold legelő, 187 hold erdő, 236 hold belső telkek, 164 hold vizenyős helyek s néha kaszálhatók, utak 111 hold. Urbéri birtok 1455 hold, majorsági 4317 hold, s ez az urbéri földektől el van különözve. Földje fekete és sárga agyag, melly minden gabonánemet jól megterem. Van egy kis pataka is. Vásárokat hajdan tartott, most már csak a kalendáriomban vannak. Birja gr. Csáky család.

Csege, magyar falu, Szabolcs vármegyében, a Tisza mellett, Debreczenhez nyugotra 6 mfdnyire: 11 kath., 1740 ref., 13 evang., 13 zsidó lak., ref. anyateplommal, 21 első osztálybeli egész telekkel. Határa róna fekete föld, melly minden veteményt gazdagon terem, e mellett ropant kiterjedésű, úgy hogy csak magának gróf Vay Ábrahámnak közel 8000 holdnyi birtoka van; rétje, legelője igen sok; a földesurak szép nemesített juhokat tenyésztének. F. u. gr. és b. Vay, b. Bánfy, Géczy.

Csegőd, puszta, Bihar vgyében, Illye mellett, jó földekkel, meglehetősen erdővel. A Fekete-Körös árjai látogatják. Birja Tisza Lajos.

Csegöld, magyar - oláh falu, Szathmár vgyében, $\frac{1}{4}$ mfdnyire Jánkhöz: 80 r., 359 g. kath., 7 ref. lak., g. kath. anyateplommal. Földjei és rétjei kövérek, de az árvíz gyakran elönti; erdeje gyönyörű; a Szamos szigetjeiben szép gyümölcsösei vannak. F. u. b. Vécsey Miklós. Ut. p. Szathmár.

Csehbánya, régi üveghuta telep, Veszprém vmgyében, a városlődi határban.

Cseh-Brezó, tót falu, Nógrád vgyében, 6 kath., 554 evang. lak., kik hordókat, kerekeket csinálnak. Evang. anyateplom. Bél Mátyás azt írta, hogy ezen a környéken itt és Uhorszában van a legszebb asszonyi nem. F. u. többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Csehi, tót-magyar falu, Komárom vgyében, fekszik Bars vgye szélén jó magas hegyek közt; Érsekújvárhoz 3 és $\frac{1}{2}$ mfdnyire. Hegyes s már tagosított határa 4000 holdból áll, mellyből 10 telek után 350 h. urbériség, 1650 h. pedig majorság. Földe fekete agyag, terem rozsot, búzát, árpát és zabot; számlál 322 kath., 78 ref., 16 zsidó; kath. fiókegyházzal. F. u. Lipovniczky Vilmos, Jaross, Mátéfy, és Diósy.

Csehi, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz 1 órai távolságra dombos helyen, 630 n. e. óhitű lak, kik nagy részben marhakupeczek. Óhitű anyateplom. Határa 1800 hold, mellyből 400 h. szántó, 150 h. rét, 100 tiszta, 200 cserjés legelő, 950 hold pedig urasági úgynevezett Abriházi erdő. E szerint urbéri birtok 800 h. majors. föld 50, erdő 950. Földe fejjér sárga agyag. Birja a váradi deák káptalan.

Csehi, magyar falu, Heves vármegyében, Egerhez északra $2\frac{1}{2}$ mfd. 437 kath. lak., paroch. templommal. F. u. Beniczky, Losonczy, Eszényi, Sütő.

Csehi, népes puszta, Honth vármegyében, Házás-Nénye filial. 4 kath., 11 evang. lak.

Csehi, (Csehincz), magyar falu, Nyitra vgyében, Nyitrától délkeletre 2 órányira: 484 kath. lak., termékeny, dombos, és róna határral. F. u. az esztergomi káptalan.

Csehi, puszta, Borsod vgyében, Szendrőtől Sz. Jakab felé vivő országúttan a Boldva partján, Szendrőhöz tartozik.

Csehi, magyar falu, Baranya vármegyében, a siklósi uradalomban 700 többnyire ref. lak., anyateplommal. A Drávához közel levén, határa mocsáros, de különben termékeny; tölgyes erdeje szép; és sok sertést s szarvasmarhát tenyészt. Ut. p. Siklós.

Csehi, magyar falu, Somogy vármegyében, a Balaton hozója mellett, ut. p. Szőlös-Györök. Lakja 450 kath. Határa termékeny; hala, csikja, nádja bőséggel. Birjája Jankovich és Bosnyák családbeliek.

Csehi, magyar falu, Vas vgyében, a szalabéri postautban, 560 kath. lak., szőlőhegygyel, derék erdővel. Birja Horváth Eduard.

Csehi, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Sümeg. Lakja 650 kath., paroch. templommal. Erdeje roppant, s benne sok vad tanyázik. Birja a veszprémi püspök.

Csehi, puszta, Zala vmgyében, Cserneföldre mellett.

Csejkő, tót falu, Bars vgyében, G. Szőlőshöz $\frac{1}{2}$ mfd. 1106 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja sok javakkal megáldalt; így szőlőhegye nagyon kapos bort terem; erdeje, gyümölcse bőven van; s földjei is termékenyek. F. u. a besztercezi püspök. Ut. p. Léva.

Csejt, puszta, Békés vgyében, a szarvasi határhoz tartozik.

Csejthe, (Csachticz), tót mváros, Nyitra vgyében, Vág-Ujhelyhez

egy kis órányira a nagy-szombati országtúban: 1596 kath., 48 evang., 142 zsidó lak. Kath., evang. anya-szentegyházakkal és synagógával. — Nevezetes itten a felórányira fekvő, már özveomladozott régi csejthei vár, melyben tanyázott hajdan Svela nevű hatalmas zsvány-kapitány, ki ellen magának Corvinus Mátyásnak kellett seregeket küldeni. Régi birókosa az Ország család volt; ennek magva szakadtával Maximilián Kanizsai Orsolának adta cserébe a kanizsai várért; s így jött fíjára gr. Nádasdy Ferenczre. Ennek felesége Báthory Erzsébet vala az a szörnyeteg, ki arczáját, szépsége s ifjúsága fentartásáért, meleg vérrel akarván mosni, titkon mintegy 300 fiatal leányt megöletett; de borzasztó vétke kitudatván, gr. Thurzó nádor által fogságba tétetett, s örökös tömlőczre ítéltetett. Nádasdy felségbántása után a várnak s a hozzá tartozó uradalomnak, mely 6 mező városból s 9 helységből áll, hason felét gr. Erdődiek nyerték meg, s azt most gr. Erdődy Józsefné bírja, másik felét pedig leánytestvérének homonai Drugeth Jánosnének örökössei, s engedményesei osztották fel, úgy hogy az egésznek egy negyedrésze a b. Révay családnak, s ebben birtokosok: gr. és b. Révay, b. Mednyánszky, gr. Zay, gr. Csáky, $\frac{1}{8}$ gr. Forgách jus, $\frac{1}{8}$ nak pedig $\frac{2}{5}$ -ét Hampel, $\frac{3}{5}$ -ét pedig gr. Andrásy (Szapáry jus) bírják. Határa termékeny; bora igen jó; s csaknem olyan, mint a Vágh-Ujhelyi; erdeje kevés, van vizimalma, országos vásárai. A közsént, mely itt találatik, nem használják,

Csekaj, pusztá, Abauj vgyében, Szepesi fil. 30 kath., 7 zsidó lak.

Cseke, magyar falu, Szathmár vgyében, északról a Tisza hasítja Beregh vgyétől, s számlál 229 r., 18 g. kath., 1006 ref., 59 zsidó lakost, r. kath., és ref. anyatemplommal, syna-

gógával. Szélesen kiterjedt határa, csaknem mindennel megáldatott s igen termékeny. Földje többnyire sárga agyagos, a Tisza felé homokos; őszit nem igen sokat vetnek, de tavaszi élet, különösen tengeri, felette gazdagon terem; rétje, legelője is sok és jó lévén, mind az uraságok, mind a lakosok szép szarvasmarhát tenyésztenek; a sertéstartás szinte nagy fontosságú: a Tisza mentiben igen jövedelmes szilvás, almás, körtvélyes kertjei vannak, de hajdani ritka szépségű erdeje elpusztult. F. u. Kende Pálné, Kende Zsigmond, a Kölcseyek, s néhány zálogosok. Kölcsey Ferencz itt élt s munkálkodott a haza javáért. Áldás hamvaira. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Cseke, tót falu, Bars vmgyében, a komáromi, barsi, esztergomi határok öszvejövelésénél: 490 kath. lak. Kath. paroch. templom. Dombos határja termékeny; legelője, bora, fája, gyümölcse bőven. F. u. az esztergomi érsek. Ut. p. Verebély.

Cseke, magyar falu, Zala vgyében, 250 kath. lak. Ut. p. A. Lendva, s h. Eszterházy bírja.

Cseke, S c h w ä k ä, német falu, Vas vgyében, 390 kath. lak. Birja gr. Batthyáni cs. Szőlőhegye jó bort adna, de felette sovány. Ut. p. Kőszeg.

Cseke vagy **Csege**, népes pusztá, Nógrád vmgyében, 10 kath. lak. Rádhoz 1 órányira.

Cséke, magyar falu, Zemlén vmgyében, Király-Helmechez délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 12 r., 150 g. kath., 20 ref., 8 zsidó lak. Gör. kath. paroch. Sok rét és legelő. 189 hold szántó-föld. F. u. Pilisy, Bártfay, Szeghy, Sztankay, s m. Ut. p. Ujhely.

Magyar-Cséke, oláh-magyar falu, Bihar vgyében, ut. postája Várad $2\frac{1}{4}$ mtd., két hegy közti csinos völgy hosszában, 96 r. kath., 90 gör. kath., 12 refor., 4 zsidó, 368 n. egy. óhítá lak. Van itt egy kőből épült kath.

s egy fa n. e. óhitű anyatemplom, derék uri-, és vgyei tisztí- és orvosilak, pálinkaház. Határa kiterjed $3510\frac{2}{8}$ holdra, mellyből urb. szántó 735, rét 381, majorsági szántó 231, rét 179, szőlő 19, erdő 1721, bokros 157, völgyek 23, utak és temetők 58 hold. Határa hegyes levén, földé részint sár-ga agyagos, részint fekete vagy kavicsos, de épen nem terméketlen, sőt minden gabonát megterem, csakhogy tengeri legtöbb természetik; gyümölcsé elég. Két patakja közül az egyik 2 malmot hajt. Birja: Korda János.

Csekefa, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban, 20 kath., 50 evang. lak.

Csekej, (Csakajovcze), tót falu, Nyitra vgyében, közel a Nyitra vizéhez. Űzbégh filialis. Lakja 400 kath., 7 zsidó. Határa termékeny, de sok helyt mocsáros; van erdeje; szőlő-hegye. F. u. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Cseklész, (Lánschüz), csinos vegyes magyar-tót-német mezőváros, Pozson vgyében, fekszik egy felemelkedett dombon, Pozsontól 2 mfdnyire a nagy-szombati országutban. Lakja 1,100 kath., 5 evang., 4 zsidó. Fő ékessége a város végén álló igen szép urasági kastély 3 rézzel fedett s meg-aranyozott tornyokkal, egy erkellyel, honnan mind Pozson, mind Szencz, mind a Kárpát hegysora felé gyönyörű kilátás csik. — Szobái pompás keszületűek, s ezelőtt nevezetes kép-gyűjtemény, s egy válogatott könyvtár is volt benne, de most Bécsben vagnak. A várat délfelől keríti egy csinos francia izlésű kert. Vannak itt továbbá: egy kath. paroch. templom, postahivatal, több urasági épületek, vadas kert, halastó, vendégfogadó, de karton-fabrikája elenyészett. Szántó-földjei bőtermékenységűek; rétjei igen jók; erdeje szép s teli vadakkal.

Szőlőhegye közönséges fejeér jó asztali bort terem. F. u. gr. Eszterházy Józsefnő, s feje egy uradalomnak.

Cséklye, oláh falu, Bihar vármegyében, a báródsági nemes kertületben, 152 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Lásd N. Báród.

Csekócz, tót falu, Honth vgyében, Zólyom vármegye szélén: 210 kath. lak. és sovány határral. F. u. a bozoki uradalom. Ut. p. Selmecz.

Csékut, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Devecser. Fekszik a Bakonyban s van 450 ev., 240 kath. lakosa, kath. evang. fióktemplomokkal, sovány határral. Többen birják.

Cselej, orosz-tót-magyar falu, Zemplén vgyében, Töke-Terebeshez $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 213 r., 305 g. kath., 4 evang., 84 ref., 34 zsidó lak. Gör. kath.- és ref. szentegyház. Szántó-földje 1206 hold, s elég termékeny. Erdő. F. u. Kolosy, Püspök, Szmrt-nik, Bideskúthy, Ecsedy, s m. Ut. p. Velejte.

Cselfalva, tót falu, Sáros vármegyében, Pósfalu fiókja, 78 kath., 60 evang., 6 zsidó lak. Termékeny kis határ. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Cselőháza, puszta, Heves vármegyében, Visontához $1\frac{1}{2}$ órányira. F. u. gr. Almásy Ignác, Almásy Emanuel, István és Károly, Rákovszky, Hellebront, Halasy, Ország, Thassy, Sütő, Majzik.

Cselőte, puszta, Pest-Pilis vármegyében, Váczzal határos, 17 kath. lak., szép erdőszéggel,

Csém, S c h a n d o r f, horvát falu, Vas vgyében, a rohonczi uradalomban, ut. p. Közseg. Lakja 550 k. paroch. templommal.

Csém, puszta, Komárom most Esztergom vgyében, Kis-Igmándhoz $\frac{1}{4}$ órányira, északról Herkál és Szöny; keletről Mocsá; délről Kis-Igmánd; nyugotról Ács által környékeztetvén, kiterjedése 5020 hold. Vidéke róna,

földe jó termékenységgű fekete föld, mely mivelőt ritkán csalsa; de van kevés homokosabb része is. A pusztán megy keresztül a komárom-veszprémi országút s az utak mellékei fásorokkal kiültetettek. Van itt jeles majorság, urad. tiszti lak; juhtenyésztés, és a pusztai majorsági erővel mivelletik. Lakosok száma 148 kath. és 3 ref., amazok a mocsai anyaegyházhoz tartozván. F. u. az eszt. érsek.

Márk-Csemernye, tót-oroszos falu, Zemplén vgyében, 500 r., 374 g. kath. lak. Gör. kath. templom. Ut. p. Nagy-Mihály.

Varanó-Csemernye, tót falu, Zemplén vgyében, a Tapoly völgyében, ut. p. Eperjes. Határa 2189 hold, mellyből belsőség 156 h., szántó 1382 h., rét 651 hold, s ebből $14\frac{3}{8}$ telek és 48 zsellér utáni urbériséget kivéve, a többi majorság. Földje lassan emelkedett parton homokos, a gabona minden nemét megtermi; különösen sok és híres káposzta természetik; rétjeit a Tapoly árja rendszeren előnti. Ezelőtt a lakosok szép csikókat is neveltek. Lakja 610 r. kath., 430 görög kath., 20 evang., 100 zsidó. A falu végén a Vhéczzi patak a Tapolyba szakad, mellyen vámhid áll. Van itt kőből épült g. kath. anyatemplom, r. kath. kápolna, derék épületei gr. Barkóczy János, gr. Forgács, Vladár Tamás, Matyasovszky Boldizsár földesuraknak, 3 szeszgyár, 3 állásos vendégfogadó, 1 börgyár, 1 vízimalom. — E helységhez tartozik **L o m n y i c z a** pusztai, mellyben 9 h. belsőség, 1137 hold szántó, 327 hold rét, 41 hold nyires erdő. E pusztai földje fekete homok, s olly termékeny, hogy Zemplén felső részében e határhoz egyik sem hasonlítható. Birják szinte az említett uraságok, és még igényt tartanak hozzá Sós Pál örökösei.

Csemnicze, tót falu, Liptó várl. *Kötet.*

megyében, 18 kath., 55 evang. lak. Jó rozstermő földdel bir. F. u. Csemniczky. Ut. p. Berthelenfalva.

Csempezs, magyar falu, Vas v. megyében, róna termékeny vidéken, ut. p. Szombathely. Lakja 80 kath.

Horvát-Csencs, horvát falu, Vas vgyében, 230 kath. lak.

Német-Csencs, *Deutsch-Schauschendorf*, német falu, Vas vgyében, 480 kath. lak., és paroch. templommal.

Farród-Csencs, horvát falu, Vas vgyében, 90 kath. lak. Mind a három Csens a németujvári uradalomhoz tartozik, s ut. p. Szombathelyen át Németujvár.

Csencsics, tót falu, Szepes vármegyében, Csőtörtökhely fiókja: 100 kath., 2 evang. lak. F. u. Mercz, Horánszky, Vitalis, s m. Ut. p. Lőcse.

Cseney, szerb-oláh-német falu, Torontál vgyében, szép síkságon, ut. p. Csataádhhoz délre 2 órányira. Gazdag fekete földű határa 7738 h., mellyből urasági birtok 4500 hold, urbéri szántó 1607 h., kaszáló 755 h., legelő 251 h., fizetetlen pótlási földek legelőnek használtatva 424 h., ház hely 164 h. szőlő 37 hold. A határban folyik az Ó-Béga csatornája, és Bara csekély folyam. Lakja 1584 n. e. óhitű, kik részint szerbek, részint oláhok, és 370 német kath. Van itt derék óhitű templom és iskola, egy nagyszerű 8 vitorlájú szélmalom, több csinos uri lak, nagy vendégfogadó. Birja a Vuchetich család.

Csenfa, pusztai, Zala vgyében, Budavár mellett.

Csenger, magyar m. város, Szathmár vgyében, ut. p. Szathmárhoz nyugotra 2 mfdnyire, a Szamos szomszédságában, melly vizen a vgye itt költséges hidat tart. Számlál 181 r., 238 gör. kath., 1448 ref., 440 zsidó lak. Van ref. anyatemploma, r. kath. plébániája, synagóga. Róna határa feke-

te agyag, s gazdag termékenységgű; rétjei kétszer kaszálhatók; dohánytermesztése híres. F. u. gr. Teleki, gr. Károlyi házak, b. Jósikáné, Szuhányi Ferencz, Szögyényi Lőrincz, Ujhelyi Károly, Fogarassy László, Rápolti, Nagy, Uray, stb.

Csengerháza, népes pusztá, Nógrád vmgyében, K. Terenye fil., 37 kath. lak.

Csengőd, pusztá, Pest-Solt vármegyében, Kis-Köröshöz tartozik, s az ottani földesurak birják. Elosztatik Alsó-Csengödre s Kis-Czebéere, és Felső-Csengödre. Az elsőnek kiterjedése 4845 hld, mellyből 800 h. szántó, 600 h. kaszáló, 200 h. homokerdő, 45 h. mocsár, 200 h. turjános vizállás, 200 h. futóhomok, 2800 hold legelő. Felső-Csengőd kiterjedése 3045 hold, mellyből 600 h. szántóföld, 700 h. kaszáló, 200 h. homokerdő, 45 h. mocsár, 200 h. turján, 200 h. futóhomok, 1100 h. legelő.

Csenke, pusztá, Esztergom, most Komárom vgyében, Muzsla és Karva közt. Földje homokos, s a Duna mellékén jegenye, nyár és fűzfákkal levén beültetve, fácányosnak használtatik. Birja az esztergomi érsék.

Csenke, magyar falu, Pozson vgyében, Nagy-Magyarhoz 1 fertálynyíra, 178 kath. lak. F. u. Csenkei család.

Csenkeszfa, magyar falu, Pozson vgyében, Szerdahelytől egy kis $\frac{1}{2}$ órai járásra, 109 kath., 12 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Somorja.

Csente, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 200 kath. lak.

Csente, így neveztetik Alsók halyságnak egy része Somogy vármegyében.

Csentericzfa, pusztá, Zala vgyében, Nagy-Lengyel mellett.

Csentőfa, magyar falu, Pozson

vgyében, Egyház-Gelle filial 54 kath. lak. F. u. a Pálffy seniorátus. U. p. Somorja.

Csenye, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Sárvár. Van 500 kath. lakosa, paroch. temploma, gazdag róna határa. A sárvári uradalomhoz tartozik.

Csenyete, magyar falu, Abauj vgyében, 320 kath., 342 ref., 60 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Bortermeszt; legelője szűk; földel trágya után termékenyek. F. u. Darvas József, és más számos nemesek.

Csep, pusztai falu, Komárom most Esztergom vgyében, Komáromtól $1\frac{9}{16}$, Tatától $1\frac{7}{16}$, utolsó postája Újszönytől $1\frac{5}{16}$ állomásra, a Komáromból Veszprémbe menő országútban, délről Makk, Ette, nyugotrúl Vasdinnye, Tárkány, ószakról Nagy-Igmánd, keletről Sz. Mihály környékezik. Határkiterjedése 4660 hold mind majorsági, és pedig 140 h. belsőség, 3500 h. szántóföld, 800 h. rét, 125 hold szőlő, 95 h. út, árok, haszontalan sat. Felmérés és tagosztály történt 1841-ben. Földminősége hatásfekvű, kissébb részben sárga, nagyobbban fekete homokos, általában azonban jótermékenységgű; tagosztály óta a földek táblákra osztva, széleik faültetvényekkel kezdenek ékesítettetni. A helység alatt a rétségen keresztülfoly az ettei ér, melly itt már Csepi ér nevet vevén fel, a nagy-igmándi Csepiéri tóba megyen, utjában több helyt vízenyős rétséget hagyván. 123 kath., 420 ref., 39 evang., és 6 zsidó lak. Ref. anya-, kath. leányegyházakkal. Házak száma 73, mellyek közt számos úri lakok találtnak. F. u. Micsky, Thaly, Csajágy, Konkoly, Balogh, Huszár, Nyáry, Gáthy, Bereczky sat.

Csép, német-ráciz falu, Pest-Pilis vmgyében, a ráczkevi szigetben, Budához délre 3 mfd. 699 kath., 259 óhitű, 5 zsidó lak.; óhitű anyatem-

plommal; marha-, lótarással, s szőlőműveléssel. F. u. a fölséges cs. kir. nemzetség.

Csép, puszta, Veszprém vgyében, a cseszneki járásban.

Csépa, magyar falu, Külső-Szolnok vmgyében, véghelyen Csongrád vgyével határos, Szolnokhoz délre 6 mfdnyire, a Tiszától 400 öl távolságra, ut. postája Alpár. Népeisége 2250 lélek, kik közt 2048 r. kath., 116 ev., 4 ref., 2 óhitű, 80 zsidó. Kath. anyateplom. Határa (1600 □ ölével) 4955 hold, mellyből 1205 h. szántó, 1000 h. kaszálló, 340 h. szőlőskert, 2410 hold legelő. Földe legnagyobb részben aczélos fekete, kevesebb szik és homok; igen jól megtermi a tiszta búzát, rozst, árpat, zabot, kölest, leginkább pedig a kukoriczát. Marhategyesztését az árvizek nagyon gátolják. Határában több tavak: Nagytó, Kerek-tó, Csipsán, Fertő, és több mocsárok találtak. A Tisza mellett pedig van egy pitiis malom, mellyet barmok huznak. A helységet birják Móricz József után Tzútz László öt ágra osztott maradékai, s itt urbériség nincs.

Csepánfalva, tót falu, Szepes vmgyében, Markusfalva mellett: 628 kath., 32 evang. lak. Határa meglehetősen. F. u. Márjássy. Ut. p. Lőcse.

Csepány, magyar falu, Borsod vmgyében, Gömör megye szélén, erdős hegyek között, Miskolcztól $3\frac{2}{16}$, ut. p. Putnoktól $1\frac{1}{16}$ állomásra. Árló, Disznosd, továbbá Gömör megyében, Sz. Simon, ismét Borsodban Bolyok és Ozd helységek által környékeztetvén összes határkiterjedése 939 hold, mellyből majorsági föld 460 hold, u. m. 7 h. beisőtelek, 129 h. szántóföld, 24 h. rét, 300 hold erdő, felszabadult urbériség 319 h., használaton kívül van 160 hold. A szántóföld nagyobb részint hegyes s szorgalmas munkát s gyakori javítást kíván; megtermi a

tiszta búzát, rozst, zabot, tenkelyt, kukoriczát, burgonyát, melly két utóbbi leginkább ugarba természetlik. Az erdőnek földé részint fekete, részint feje nyirkos homok, s rajta az erdő meglehetősen karban áll. A réten keresztülfolyik a Hodos patak, melly Sajó-Németinél szakad a Sajóba. Lakosok száma 525 l. kik 39 zsidót kivéve, róm. katolikusok s csinos templommal ellátott leányegyházuk Arlóhoz tartozik. A felszabadult $11\frac{1}{8}$ urbéritelket, melly közül $5\frac{1}{2}$ telket néhai Beretty és Rác örökösök telepítették, 11 gazda birja, házas zsellér van 1, lakó 9. Ház 80. A földművelésen kívül hasznos jövedelemforrást nyújt a lakosok szorgalmának a szomszéd ozdi vasgyár, mellynek keletkezése óta részint fuvarozás, részint kézimunka által szerzik itt számos lakosok kenyereket. A helység felett levő kerek dombon van 11 darab nagy élő veresfenyőfa, mellyek emberi emléket haladó időkől fogva itt állván, derék természetekkel ékességére szolgálnak a vidéknek. Birtokosok e helységben a határ felét bíró Csépanyi családon kívül, Beretty Károly, kinek részjóságát haszonbérli Somosközy Ferencz, id. Dálnoky, Nagy József, Császár Gergely és Rác Ferencz.

Kis-Csepcsény, tót falu, Thuróc vmgyében, 56 kath., 96 evang. lak., az itt elfolyó Zsarnovicza patakjában sok halat fognak. F. u. Csepcsényi család.

Nagy-Csepcsény, tót falu, Thuróc vmgyében, a Thuróc vize mellett, 94 kath., 215 evang. lak. Termékeny határ, jó rétek. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Csepe, magyar falu, Bereg-Ugocsa vmgyében, 200 ref., 220 g. kath. lak., s mindenik felekezetenek helyben van papja és temploma. Van tölgyes erdeje; kövér rétjei; de földjei soványak. Birják b. Perényi, Fogarassy,

Zoltán, Egry, Komlósy, Kálós, s több nemes családok. Ut. post. Nagy-Szőlős.

Csepel, Pest-Pilis m. németdalmát falu, a róla neveztetett csepeli vagy másképp ráczkevi sziget felső csucsában, erdők közt: 599 kath. lak. Kath. paroch. temploma szép épület. Határa homokos, de a rozsnak, zöltségnek, marha- s juhtartásnak kedvező, füzeseiből sok fát vágnak, s azt Pestre hordja el. F. u. a cs. kir. nemzetség.

Csepel, magyar falu, Baranya vgyében, a siklósi uradalomban, 230 ref. lak., anyatemplommal. Vizenyős határa igen termékeny; tölgyes erdeje van. Ut. p. Siklós.

Csepel, magyar falu, Somogy vgyében, közel a Balatonhoz, ut. p. Szemes. Lakja 880 reform., 90 kath., 20 zsidó. Ref. anyatemplom. Szőlőhegye, erdeje, s meglehetősen szántóföldje van. Birja a veszprémi püspök.

Csepel, puszta, Veszprém vármegyében, N.-Váson mellett.

Csepely, magyar falu, Ungh vgyében, N.-Kaposhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 57 r., 19 g. kath., 238 ref., 43 zsidó lak., ref. anyaszentegyházal. F. u. többen.

Csepreg, Csapringh, magyar mező-város, Sopron vgyében, igen kellemes vidéken, Sopronhoz délre $4\frac{1}{4}$ mfd., 3000 kath. lak., paroch. templommal. Van itt Jankovich Izidor urnak szép kastélya és kertje. Határa tágas, s a természetnek minden javaival megáldva; van 4730 h. termékeny szántóföldje, 1239 hold rétje a Répcze mellékén, 502 h. legelője, 4023 hold tölgy, gyertyán, nyír, fenyő erdeje, 552 hold szőlőhegye, 202 hold utak, stb. Földesgazda 160 van, a többi majorsági birtok, s a földesurak 6000 nemes birtokot tartanak. Gyümölcse sok: bora kelendő. A lakosok szép lovakat te-

nyésztének, s már rég időtől fogva évenként löversenyt tartanak. A város legnagyobb részét birja Jankovich Izidor; aztán Tallián Imre assz., és a plébánus. G. Nádasdyk alatt virágzó város lévén, híres evang. iskola és könyvnyomda volt itt. Itt lette közönségessé Sylvester János (Erdősy) a magyar új testamentomot 1541-ben. Dr. Veszprémi szerint pedig az első magyar grammatica is Csepregen készült 1539-ben június 14-kén illy czim alatt: „Grammatica Hungarico-latina in usum puerorum recens scripta, Joanne Sylvestro Panonico auctore, Neanesi“ 1777-ben a város és vár egészen leégett.

Csér, magyar falu, Sopron vármegyében, a Répcze mellékén, Sopronhoz kelet-délre $5\frac{1}{4}$ mfd., 230 kath., 150 evang., 30 zsidó lak. Róna határa 550 hold, mellyből szántóföld 350 hold, rét 50 hold, erdő 150 h. Terem buzát, rozst, árpát, zabot, burgonyát, lóhert és bükkönt. Erdeje tölgy, cser és körte. Birják többen.

Csér, puszta, Somogy vgyében, Szil, Igal és Magyarod közt.

Cserdi, magyar falu, Baranya vgyében, dombon, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa $1180\frac{2}{3}$ hold, mellyből földesuri birtok rét 30 hold, szőlő 10, erdő $276\frac{2}{3}$ hold; urb. szántó $436\frac{1}{8}$, rét 174, közös legelő 62 h., szőlő $191\frac{2}{3}$ hold. Földje jó. Lakja 156 r. kath. Birja h. Eszterházy.

Kis-Csere, puszta, Szabolcs vgyében, 21 kath., 13 g. kath. lak. F. u. a Kállay nemzetség.

Cserejócz, orosz falu Beregh vármegyében, Munkácshoz északnyugotra $1\frac{1}{4}$ mfd. 61 g. kath. 6 zsidó lak. Rétje, legelője bőven van; fája is elég; földje soványacská. F. u. a Jó nemzetség.

Cseremoszno, tót falu, Thu-

róc gyében, az Urpin hegye alatt, a Besztercebányai országutban. Táp-lál 55 kath., 145 evang. lak., erdeje nagy; juhot, tehenet sokat tart. Földje sovány. F. u. Körnöcz városa. Ut. p. Körnöcz.

Cserencsény, tót falu, Gömör- és Kis-Honth egyesült gyékben, Rimaszombathoz északra egy órányira, a Rima mellett: 56 kath., 239 evang. lak. Evang. anyaszent-egyház. Határa nagyobb részt róna és termékeny, erdeje van. F. u. többen.

Cserencsócz, vindus falu, Zala vármegyében, 600 kath. lak., paroch. templommal. A bellatinczi uradalomhoz tartozik.

Cserény, tót falu, Zólyom vármegyében, 58 kath., 183 evang. lakossal.

Cserenye, (Cserenany), tót falu, Bars most A.-Nyitra gyében, ut. p. Oszlán mellett; 553 kath. 30 evang. lak. Van sok gabonája, árpája, makkos erdeje, szénája, gyümölcse. Juhot kecskét is tenyészt; s faeszközöket csinál. F. u. többen.

Cserényfa, magyar falu, Somogy vármegyében, a kaposvári uradalomban, 250 kath. lak.; hegyes, erdős határral.

Cserepes, puszta, Honth vármegyében, F.-Zsember filial. 30 kath. 7 evang. 1 ref. lak.

Cserepes vagy **Csőmeg**, puszta, Bihar gyében, Illye mellett, termékeny, de árvizes határral. Birják B. Szepessy és Beöthy családok.

Cserepes, puszta, Szabolcs gyében, Csegéhez tartozik, 21 kath., 15 ref. lak. F. u. Géczy.

Cserépfalu, magyar falu, Borsod vármegyében, Egeről $\frac{13}{16}$ állomásra, a Miskolcztól Egerig nyuló hegyek alatt egy völgyben. Vidéke szinte emelkedtebb hegyes. — Határa 12,106 hold, melyből urb. szántó

1022, rét 438, paroch. föld 14, rét 6 r. kath. iskola-föld 14, rét 6, helység földje 28, rétje 12 hold, 186 h. szőlő, 1380 hold legelő, 8000 hold erdő. Majorsági birtok csak 18 kapás szőlő, és az erdő, melly sok makkot terem, s benne szarvas, dálnvad, sok róka és farkas tanyázik. Földje szorgalmas javítást kíván, s legkedvezőbb zab és burgonyatermesztésre. A vetett takarmányok mindinkább szokásba jönnek, s itt a gyermekek már az iskolákban oktattatnak műveltebb gazdasátra. Lakja 2056 lélek, kik közt 59 r. kath., 9 zsidó, a többi református, helybeli anyaegyházzal; a kath. fiókegyház Zsérczhez tartozik. A helység feletti szőlőknél végződik a regényes Hór völgye, melyet a Hór vize fut keresztül, e határban kétke-rekű malmot hajtván. E Hór völgyéről megjegyzést érdemel, hogy midőn egyebült legcsendesebb a levegő, innen gyakran kivált reggeli 9—10 óra tájban hideg szelek csapnak ki. A bikkes erdőségben 2 sorra kut van, egyik Hidegpatak, másik Belyvács kutja, mindenik vize különösen jó ital, s az emésztést nagyon eősegíti. Barlang is kettő van a határban. egyik közel a helységhez Subalvuka név alatt, másik ennél kisebb s Targyurka nevet visel; mindenik kőszik-lában van, s egy juhnyájt befogadhat. Ezekon kívül találtnak több apró üregek. A fenérintett Hór völgyet bekerítő hegyoldalon, borzasztó magányban, meredek sziklacsucson lát-hatók a hajdan híres Ódor várának romjai. A helység a cserépvári uradalomhoz tartozván, birtokosa Szász-Coburg gothai herczeg.

Cserépváralja, magyar falu, Borsod gyében, Egeről $\frac{15}{16}$, ut. p. M.-Kövesdtől $\frac{14}{16}$ állomásra, egy szűk völgyben. Vidéke emelkedett hegyes. Határa 2529 hold, melyből 515 hold szántó, 60 hold rét, 54 h.

szőlő, 1900 hold erdő. Ebből urbéri szántó 397, rét 30, majorsági szántó 125, rét 30, nyolczad dézsmás szőlő 50; majorsági 4 hold. Az erdőből urb. legelőül használtatik 455 hold. Földje 3-ik osztálybeli, azonban a tengerit, burgonyát jól megteremné, de a nép hanyagul miveli. Lakja 673 r. kath., fiók-templommal, mely Tard anyához tartozik. Birja Szász-Coburg góthai Ferdinand herczeg. — Közel a helységhez kellemes kilátású hegyen láthatók a régi Cserépvár omladékai, mely a háborus időkben nem csekély oltalmul szolgált a törökök ellen; de miután Eger a törököktől elfoglaltott, Szarvaskő és Sirok városokkal együtt, Cserépvár is török kézre került. Ugyanis Cserépvár parancsnoka volt ez időben Bessini Mihály, Szarvaskőé Gallus János, Siroké Kátay Benedek és Helenczy János, kik Eger elfoglalásán megijedvén, váraikat elhagyták, s szabad bemenetet nyitottak a törököknek. — 1326. I. Károly IV. Béla által az egri püspök részére Cserépi major iránt adott oklevelet az 1298-ban kiadott határjelleléssel együtt, megerősíti. 1500. Rozgon István Cserépvárát minden hozzá tartozó birtokokkal együtt Héderváry Ferencznek elzalogosítja. 1697. királyi rendelet által a cserépi jószágok 40,000 forintban kincstári elnök Grotthausen Mária szül. Orlik grófnőnek adattak menyasszonyi ajándékképen. — 1703. a Rákóczy seregei Cserépvárát elpusztíták, mint ez iránt Telekesy István egri püspök özvegy Orliknőt tudósítja. 1744. Csebi Pogány Bertalan mint Rozgonyi-Báthory ivadék pert indit a cserépi és bujádi uradalmak visszaszerzésére. — 1756. Dessewffy Ferencznő, Forgács Ludmilla Cserépvárában, Cserépalja, Cserépfalu, Tard, Edelény (melly utóbbi ugyan a szendrői urad. tartozott), továbbá Bábolna helység felében,

melly jószágokat ugyan a nevezett család férfi ága örökös, nő ága pedig inscriptionalis jogon bírt, 1000 arany-nak a k. kincstárba való lefizetése után, fúsztatik, s ugyanennek következtében, még nevezett évben beiktatást nyer; e beiktatásnak az egri püspök gr. Eszterházy Károly ellenmondván.

Cseresztemes, oláh falu, Krassó vármegyében, a Temes mellett, Lugoshoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 2 kath., 624 óhitű lak., s anyateplommal. Birja Sztojanovics család.

Cseri, (Cserovo), nagy tót falu, Hont vgyében, a csabrági várhoz $\frac{1}{2}$ mfd. 14 kath. 1125 evang. lak. Evang. anyateplom. Tágas határja hegyes, közsíklás, és sovány. Erdeje roppant. F. u. H. Coburg. Ut. p. B.- Gyarmat.

Cseri, puszta, Bihar vmgyében, Bélhez tartozik, jó fekete földekkel, mellyeket a Teöz és béli patakok nagyon elöntik, és szakadékok által eldarabolják. — Birja a váradi deák püspök.

Cserkut, magyar falu, Baranya vmgyében, magas hegyormok közt, ut. p. Pécs. Határa 1905 hold, mellyből urb. beltelek $58\frac{6}{8}$, szántó 459, rét 165, szőlő $221\frac{4}{8}$, legelő $333\frac{1}{8}$ hold; majorsági beltelek 5, rét 297 hold; erdő 364 hold $\frac{6}{8}$. Földje veres agyag, kövecses; terem rozstot, kukoriczát, jó bort. Lakja 416 igen szorgalmas katolikus. Birja a pécsi káptalan.

Cserleno, orosz falu, Beregh vmgyében, Ignéczhez $\frac{1}{4}$ órányira: 237 g. kath., 6 zsidó lak. Határa lapályos s jó kukoriczát terem; legelője néha szük; mivel a Latorcza árvize járja. F. u. gr. Schönborn, Ut. p. Szerednye.

Csermely, puszta, Sáros vármegyében, Kavecsán fiókja, 23 kath. lakossal.

Csermend, (Csermely), 161

falú, Nyitra vgyében, 250 kath., 10 evang., 11 zsidó lak. Erdő; szőlő-hegy; katolikus paroch. templom. F. u. gr. Berényi Sigmond. Ut. p. Nagy-Ripény.

Csermo, tót falú, Liptó vármegyében, 35 kath., 31 evang. lak. F. u. Okolicsányi. Ut. post. Berthelenfalva.

Csernő, oláh mező-város, Arad vgyében, lapályos erdős vidéken, ut. postája Kis-Jenő 4 mfd. Van 50 kath., 1426 n. e. óhitű lakosa, temploma, több uri lakja. Róna határja mindent megterem jól, de árvizek rongálják. Kiterjed 17000 holdra, mellyből 4284 hold szántóföld, 1400 hold legelő, 5421 hold rét, 5895 hold tölgyes erdő. Majorság: 13895, urbériség 3105 hold. Sertés- és marhaterenyésztése virágzó. Vizei a Töz és Szartos folyamok. Országosvásárt tart mart. 25., jun. 31., és dec. 1. napján. Birják: Bánhidy Antal, Faschó József, Sánka Lajos, Glacz Albert, Langó Ferencz, özv. Vásárhelyi Jánosnő, Brűnek Károly.

Cserna, (Cherubin), tót falú, Trencsén vármegyében, Rajeczhez egy fertály, 65 kath. lak., s meglehetősen termékeny határral; lentermesztés. F. u. Marsovszky.

Cserna, pusztá, Somogy vgyében, Révfa mellett.

Cserna, oláh falú, Temes vármegyében, ut. p. Temesvárhoz keletre 4 óra, 1200 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Van 48 második osztályu telke. — Birja az alapítványi kincstár.

Kis-Cserna, tót falú, Trencsén vgyében, 225 kath., 15 zsidó lak. Határja hegyes, sovány. F. u. a Lietavai uradalom. Ut. p. Zsolna.

Nagy-Cserna, tót falú, Trencsén vgyében, 238 kath., 4 zsidó lak. Földje nem igen termékeny, de

sikeres rozst terem, lent is természetek. F. u. többen.

Csernagura, tót falú, Szepes vgyében, a Bialka jobb partján: 384 kath. lak. F. u. b. Palocsay-Horváth. Ut. p. Késmárk.

Csernahó, magyar falú, Zemplén vgyében, Ujhelyhez 1 1/4 mfdnyire: 12 kath., 318 ref., 13 zsidó lak., ref. templommal, szőlőhegygyel, erdővel, 200 hold szántófölddel. F. u. h. Breckenheim.

Csernavi, pusztá, Liptó vármegyében, Gombasi filial., 18 kath. lakos.

Cserne, népes tót falú, Trencsén vgyében, a sziléziai határszélen: 2011 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje felette sovány, erdeje nagy, legelője hasznos. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Csácsa.

Cserne-Jávornik, lásd Jávornik, Trencsén várm.

Csernecz, vindus falú, Vas vármegyében, a felső-lendvai uradalomban, 120 kath. lak.

Csernecz (Mura), vindus falú, Vas vgyében, a muraszombati uradalomban, 160 kath., 30 evang. lak., lapályos határral.

Csernecz, népes pusztá, Árva vnyegében, Zubricza filial., 89 kath. lakossal.

Csernéd, pusztá, Tolna vgyében, Szárazd mellett.

Cserneföldre, magyar falú, Zala vgyében, ut. p. A.-Lendva 2 mfd. 350 kath. lak., szép erdővel. — Birja h. Eszterházy.

Csernegyház, oláh falú, Temes vgyében, rónaságon, Temesvárhoz északra 1 1/2 órányira, 1642 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határa 4646 hold és 1078 □ öl, mellyből urbéri házhely 214 h., szántó 2276 hold, kaszálló 658 hold, legelő 306 hold, szorgalmi föld 22 hold. Major-sági föld 265 hold, erdő 605 hold,

1078 □ öf. Földe porhanyós fekete agyag s első osztálybeli, főleg csak tiszta buzát terem; lakosai juhokat is tartanak. Vizei a Beregszóc és Nyírad patakok, s az első egy malmot hajt. Van itt még egy régi földvár-omladék is. Birja a királyi kincstár.

Csernelháza, lásd Chernelháza.

Csernelócz, vindus falu, Vas vgyében, a muraszombati uradalomban, 80 evang., 30 kath. lak.

Csernely, magyar falu, Borsod vgyében, erdős hegyektől körülvett völgyben, Miskolcztól $2\frac{13}{16}$, ut. p. Putnoktól $1\frac{5}{16}$ állomásra, 812 lakossal, kik többnyire mind r. katolikusok, egy magas partra épült paroch. templommal. Határa 3157 hold, melyből 1619 hold szántóföld, 564 hold rét, 968 hold erdő, 6 hold szőlő. A föld köves, gödrös, néhol sárga iszapos nyirok, általában sovány. Van 47 urb. telke, s egy vastartalmu ásványforrása. Birják a Sturman örökösök, de jelenleg a helybeli plébános ur haszonbérli.

Csernik, orosz falu, Beregh vmgyében, Szolyvához $\frac{3}{4}$ órányira: 61 g. kath., 4 zsidó lak. Makkos erdeje derék, de földje sovány. F. u. gr. Schönborn, ut. p. Munkács.

Csernik, pusztá, Nógrád vmgyében, 11 kath. lak.

Csernina, orosz falu, Sáros vgyében, a makoviczi uradalomban, Haiselin fiókja: 2 r., 647 g. kath., 7 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház. Hegyes, erdős határ.

Csernova, tót falu, Liptó vármegyében, 860 kath. lak. tulajdonképen Rozenbergnek egy utcáját teszi. F. u. a kamara.

Ag-Csernő, hajdan Chorna, magyar falu, Zemplén vgyében, közel a Tiszához, Leleszhez délre $1\frac{1}{4}$ órányira: 47 r., 28 g. kath., 235 ref., 24 zsidó lak. Szántófölde 450 hold:

rétje, legelője, erdeje bőséges. F. u. gr. Klobusiczky, és Szerdahelyi nemzetségek. Ut. p. Ungvár.

Csernye, magyar-tót falu, Veszprém vgyében, hegyes, dombos vidéken, ut. p. Veszprém. Lakja 1750 evang., 300 kath., 50 ref., 30 zsidó. Evang. anyatemplom. Hegyes földjei főleg rozstot és burgonyát teremnek. Erdeje, és szőlőhegye van. Birja gr. Zichy család.

Cserőköz, pusztá, Heves vármegyében, Derzs mellett, a Tiszánál. Határa 3450 hold, melyből erdő füzes 450 hold, a többi szántóföld, de leginkább rét és lapályos, mocsár. — Dohány itt is igen jó természetlik. Birtokosa a roffi Borbély nemzetség, lásd Derzs.

Csertalajos, magyar falu, Zala vmgyében, 120 kath. lak. Ut. p. Baksa.

Csertész, orosz falu, Ungh vgyében, ut. p. Szerednyéhez északra $\frac{3}{4}$ órányira: 15 r., 272 g. kath. 17 zsidó lak., bortermesztéssel, vizimalommal. F. u. Kandó Kálmán és mások.

Csertész vagy **Csertizna**, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja: 12 r., 761 g. kath., 10 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal, 1137 hold szántófölddel; hegyes, kösziklás sovány határral. F. u. Szirmay. Ut. p. Homonna.

Csertész, (Woloskuge), orosz falu, Beregh vgyében, Munkácshoz keletre 3 mfd. 316 g. kath., 3 zsidó lak. Határa hegyes, sovány; erdeje bőven; vasbányát mivel. F. u. Somosy nemzetség.

Csertilos, pusztá, Somogy vármegyében, Ór pusztá mellett.

Csertő, magyar falu, Somogy vármegyében, 160 kath. 300 ref. lak., kath. és reform. fiók-templomokkal. Birja Festetics Antal. Ut. post. Szigetvár.

Kis - Csertő, népes pusztá, Pest-Solt vmegyében, 320 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Öreg-Csertő, népes pusztá, Pest-Solt vgyében, 550 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Cservenicza, Sáros vgyében, lásd Vörösvágás.

Cservenka, német falu, Bács vgyében, a Ferencz csatornája mellett, Zomborhoz keletre 4 mfd., 80 kath. 14 óhitű, 1321 evang. 909 ref., 13 zsidó lak. A helység rendszeren épült, egyenes, széles utczái, és helyes házaí vagynak, mellyek közt valóban szépeket is láthatni. Az evang. és reform. tornyos templomok derék új épületek. A lakosok tehetős gazdák, sőt egynehányan gazdagok, s gabonával fontos kereskedést űznek. Három nyomásbéli határja jó, és mindenféle gabonája szép, s bőven terem. A helység felett emelkedő halmokon pedig sok, és meglehetősen bortermesztenek. F. u. a kamara. Határa, melly 3-ik osztálybeli, 15694 holdra terjed 1200 □ ölével. Ebből 175⁴/₈ urb. telek után van szántóföld 6480 hold, rét 4385 hold, legelő 3220 h., szőlő 811 hold, uradalmi szántó és rét 58 hold, mocsár 175 hold, utak 565 hold.

Csesznek, magyar falu, Veszprémből Győrbe vivő országutban, ut. p. Veszprém. Lakja 450 kath., 430 reform., 80 evang., 40 zsidó, ref. fiók-templommal. Hajdan szép szabadságokkal birt. Erdeje szép; rétje, legelője elég; gyümölcse sok; földjei soványak. A helység mellett magas és kősziklás hegyen láthatni régi várát, mellyet 1314-ben Gara Zsigmond épített. Ennek kihaltával Verbőczy birta; később Enyingi Török István, majd Hosszutóti, kit Eszterházy Dániel mint atyáit a török fogságból kiváltott, s ekkor királyi engedelemmel mind a várnak, mind az urada-

lomnak birtokába jött, s most, is az Eszterházy család erdélyi ága bírja, u. m. gr. Eszterházy Ferencz, Lajos, György, Mihály; Dienes és László.

A várból való kilátás felséges; s bőven megjutalmazza a felmenőt. A várát tartó közsirt nyugoti részén találtatik egy barlang, melly mint setét bolt az egész vár alatt elterjed; átel-lenben majd hasonló üreg, mellette ismét egy, melly állóvízzel van tele, s kellemellen izű és szagu.

Cseszora, oláh falu, Bihar vármegyében, Magyar-Csékéhez ¹/₂ mfd., két hegy közt egy völgyben, 513 lak, kik kevés gör. és r. kath. kivéve, mindnyájan n. e. óhitűek, fatemplommal, derék uri lakkal. Van urb. szántóföldje 472, rétje 192, belső telek 54 hold, majorsági szántóföld és rét 68, szőlő 5, -erdő 800 h., közös legelő 180 hold. Földe sárga és fehér agyagos, az őszi gabonát, s tengerit jól megtermi; burgonya kevés, gyümölcs kivált szilva nagy mennyiségben természetlik; szarvasmarhája jó, de a juhok és kecskék esős időkben hamar megmetyesednek. Van egy patakja, melly malmot hajt, s egy 2 holdnyi tava, mellyben piócák neveltetnek. Birja Örhalmy Sándor.

Cseszte, (Császtá, Schatmansdorf), tót mező-város, Pozsony vármegyében, Modortól északra 1, Vöröskötől ¹/₄ órányira. Szőlőhegyek s erdők közt elrejtve. Lakosai közt, kik 1387 kath., 270 zsidókra mennek, sok csizmadiá van. Kath. paroch. templom, synagóga; ékes urasági tisztii lakás. Fő gazdasága szőlőhegyében s nagy erdejében áll. F. u. gr. Pálffy Rudolf örökösei.

Cseszto-Brezo, pusztá, Zólyom vmgyében, Végleshuta filial. 13 kath. lak.

Csesztreg, magyar mező-város, Zala vgyében, ut. p. Baksa. Lakja 640 kath., 20 zsidó. Kath. paroch.

templom. Határa hegyes völgyes. Borra meglehetősen. Vízinalmai jók. Itt közszerű-köveket is csinálnak. Birja h. Eszterházy.

Csesztve, hegyek közt fekvő tót falu, Nógrád vgyében, 210 kath., 240 evang., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Találtak itt régi hamvvedrek, és köszén, de nem használták. Egy völgyben igen régi kövekkel kirkott forráskutja van. F. u. az esztergomi káptalan, Madacs, Majtényi. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Csétélek, oláh falu, Bihar vármegyében, a Rézalján, ut. p. Margita. Van 18 ref., 400 n. e. óhitű lak., anyatemploma, sz.-urbéri telke, sok majorsági szántó-rét földje, erdeje és szőlőhegye. Birják: Fráter, Halász, Vay stb. családok.

Csetény, magyar falu, Veszprém vgyében, a cseszneki uradalomban, 690 kath., 600 ref. lak., reform. anya-egyházal, bortermeszléssel, erdővel.

Csetfalva, magyar falu, Berregh vgyében, a Tisza jobb partján, ut. p. T.-Ujlakhoz $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 29 r. kath., 225 ref., 30 zsidó lak. Reform. templom. Határa igen termékeny, de néha az árvizektől szenved; erdeje mind tűzre, mind épületre elég; gyümölcse sok; legelője szűk, malmak vannak. F. u. többen.

Csetnek, (Csetnekinum, Stitnik), szabadalmas tót mező-város, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rosnyóhoz nyugotra $\frac{1}{2}$ mfd. 546 kath., 1728 evang. lak. Mind a katolikusoknak, mind az evangélikusoknak derék iskolájuk s szentegyházuk van itt, s az evang. templom különösen szép régi goth épület. Van itt továbbá két kórház, városi tanácsház, sok csinos kő-épület, mintegy kétszáz kézmives és kereskedő. Határa völgyekből, hegyekből áll, s mivel szántófölde nem sok, legfőbb

gazdasága, híres vasat adó bányáiban, s hámoiraiban fekszik; ezenkívül kereskedik vassal, borral, gabonával, szalonnával, sajttal, s végre fuvarozik. Lakosai részint ollyanok, kik földesuri joggal élnek, részint köznemesek, részint pedig polgárok tulajdon tanács alatt, s ezek egyszersmind a vérhatalmi és vásártartási jogot is gyakorolják. E város régi német lakosai a 16-íkszázadban tótosodtak el egészen.

Csév, tót falu, Esztergom vgyében, a Pilis hegye alatt Esztergomhoz keletre, 2 mfd. 1055 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja részint hegyes, részint róna és homokos s nem igen termékeny. Szőlőhegye, erdeje meglehetősen; gyümölcse sok; patakján egy malmot bír, 1824-ben közel a doroghi országúthoz leltek itt egy római mértföldet mutató felirásos oszlopot, s ezt mindjárt határkönek fel is állították. F. u. az esztergomi káptalan. Van $25\frac{3}{8}$ urb. telke.

Csévi, pusztá, Pest-Pilis vgyében, Monorhoz délre 1 mfd. homokos határral. F. u. Szilassy, gr. Nádasdy, Lászlóné, Fáy, Hangyás és b. Podmaniczky nemzetség.

Csibrák, német falu, Tolna vgyében, a Kapos mellett, ut. p. Szekszárd. Lakja 800 kath., fiók-templommal. Határának egy része homok, a többi fekete föld; rétjei jók; szép szőlőhegye jeles bort terem. Birja a Jeszenszky család.

Csicsal, pusztá, Somogy vármegyében, Csepel mellett, 80 magyar lak.

Csicser, magyar falu, Ungh vgyében, N.-Kaposhoz nyugotra $\frac{3}{4}$ órányira: 251 r., 175 g. kath., 545 ref., 53 zsidó lak. Róm. és gör. kath. és ref. anyatemplom. Van gazdag szántófölde, erdeje, sok rétje,

tava. F. u. Orosz, Buday, Ajtay, gr. Barkóczy, s m. ut. p. Ungvár.

Csicser, oláh falu, Arad vármegyében, a Maros mellett, Aradhoz keletre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 6 kath., 787 n. e. óhitű lak., anyateplommal, igen termékeny sík szántóföldekkel és rétekkel. A Bizerei régi apátság hihetőleg a csicséri szigetben állott, hol most is régi fundamentumok s egy szép kut látszanak.

Csicsmán, tót falu, Trencsén vmgyében, Nyitra vármegye szélén: 1374 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fő gazdagsága fenyves és bikkes erdejében áll. F. u. gr. Serényi. Ut. p. Trencsén.

Csicsó, falu, Komárom vgyében, fekszik az öreg Duna közelében, ott, hol Komárom Győr vmgyével a Csiliznek Dunába folyása által határoztatik, minden hegy és halom nélküli rónaságon, Komáromtól nyugotra 3 mfdre. Határa $5945\frac{2}{8}$ rész holdra terjed, mellyből belső telek $66\frac{2}{8}$ hold, szántóföld $1204\frac{1}{8}$ hold, kaszáló $1841\frac{3}{8}$ hold, erdő $192\frac{2}{8}$ h., nádas $185\frac{5}{8}$ hold, legelő 2160 hold, lapos és mocsáros terület 300 hold. Ebből jobbágysági szántóföld 879 rét 1015 hold. Egész telek van $32^{20/32}$ rész. Folyóvize a szomszéd Duna, mellynek áradásai ellen 2017 ölnyi töltéssel védetik; folyóerek a Csiliz és Millér. A föld minősége elsőosztálybeli, terem hires sikeres búzát, továbbá árpát, tengerit, burgonyát, hanem a rozs és zab nem diszlik. A marhatenyésztés a sok lapályos, vízenyős térség miatt, középszerű karban. Népeisége 970 lélek. Bolt kettő t. i. urasági és curiabeli; pálinka- és serfőzés az urasági épületben jőszerű és kelendő, téglát nem csak az uraság, hanem a curiálisták is égetnek. A halászat, melly a Dunán és tavakon a birtokos gróf és curiálisták magán tulajdonuk, szép haszonnal

űzetik. Egy csinos kath. és ref. templomon kívül említést érdemel a grófi régibb modoru s belől szépen butorozott kastély, mellyhez nem nagy, de igen díszes angol izlésű kert tartozik. Az utakkal szépen rendezett erdőben fácánok tenyésztetnek. F. u. gr. Zichy család, s ez időben Zichy István, azonkívül Nagy és Pálffy nemes családok. Hajdan a komáromi vár s urod. birtoka volt.

Csicsó, magyar falu, Zala vármegyében, ut. p. Sümeg. Lakja 1050 kath., paroch. templomai. Határa, három pusztá, u. m. Szent-Balás, Herend, és Bereczfa tartozván hozzá, elég nagy, de sovány, és csupa könnyű agyag. — Szőlőhegye mind tulajdon határában, mind Balási pusztáján elég; tölgyes, bikkes erdeje rengeteg. Mind a három pusztában találtatik egy régi, omladéokban heverő templom. Birja a veszprémi püspök.

Csicsó, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Iharos-Berény. Lakja 150 kath., 45 ágostai. Birja az Inkey család.

Csicsó, pusztá, Tolna vgyében, a högyészi urad. tartozik.

Csicsóka, tót falu, Zemlén vmgyében, Varanótól északnak keskeny völgyben, hegy töviben, ut. p. Eperjes. Határa Percsovka pusztával együtt tehet 1600 holdat, mellyből $12\frac{3}{8}$ telkes és 11 zsellér gazda után 360 hold szántó, 100 hold réten felül maradua majorság szinte annyi, és 300 hold erdő; a többi pedig közös legelő és vízmosta térség. Sovány földje hegyeken, réte a völgyben; javítás után terem őszi és tavaszi gabona, főleg zab. Lakja 50 római, 170 görög kath., 8 evang., 6 zsidó. Patakja 2 kerekű malmot hajt. Birja Nedeckzy János özvegye, báró Orbán Julia.

Csicsvaalja, pusztá, Zemlén vgyében, Szedlicske mellett, a tavar-

nai uradalomhoz tartozik s gr. Barkóczy János birja. Kiterjedése 500 hold. A vár alatt van az uraságnak gyümölcsös és veteményes tágas kertje, üvegházzal; 10 zsellérrel, kórházzal, egy kath. fiók-szentegyházzal, mely a vár északkeleti részén épen a hegy alatt az Ondava folyó partján fekszik, hol sept. 8-ikán nevezetes bucsu tartatik. A vár, mely kösziklás hegyre épült, s honnan Zemplén vidékeire felséges kilátás esik, már elpusztult, s csupán falai állnak fen, s egy roppant mélységű kőkút most is látható. E várat 1200 táján Csicsvay János lakta.

Csif, puszta, Bihar vármegyében, Darvas mellett, 4350 holdnyi határral, mellynek nagyobb része lapályos levén, sok kaszállója és legelője van. Birja a Csify család, Szabó, Putók, gr. Blankenstein.

Csifár, (Cezare), magyar falu, Bars vmgyében, ut. p. Verebélytől 1 rfd. a selmeczi országútban: 559 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja termékeny, legelője, szőleje sok; erdeje derék. Házi gazdasszonyai szárnyas állatokat bőven nevelnek. F. u. a szombati Sz.-István seminariuma.

Csigere; puszta, Veszprém vármegyében, a borszöröcsöki nemesek birják.

Csigerel, lásd Szőlös.

Csigi, puszta, Győr vármegyében, Gyömöre mellett; gr. Eszterházy birja.

Csik, puszta, Pest-Pilis gyében, Budaörshez tartozik, 6 kath. lak. s szép spanyol juhtenyésztéssel.

Csike, puszta, Nyitra gyében, Megyer filial. 38 kath. lak.

Német - Csiklova, vagy **Csiklovár**, oláh-német bánya helység, Krassó gyében, Oraviczához keletre 1 mfdnyire: 257 kath., 1520 óhitű lak., kath. és óhitű anya-

templommal, és réz hámmal. F. u. a kamara.

Oláh-Csiklova vagy **Csiklovár**, oláh falu, Krassó gyében, 3 kath., 2127 óhitű lak., óhitű anyateplommal. F. u. a kamara.

Csikor, puszta, Nógrád gyében, Nándor fil. 10 kath. lak.

Csikos, lásd Ináracs.

Csikos-Töttös, magyar-német falu, Baranya gyében, a dombovári uradalomban, ut. p. Kaposvár. Lakja 549 magyar kath., 435 német ágostai: kath. és ágostai fiók-templomokkal. Határa 3305 hold, mellyből urb. beltelek 62, szántó 924, rét 420, szőlő 20, uradalmi beltelek 3, szántó 287 hold, rét 987 hold, erdő 600 hold, mellynek fele urb. legelőül használtatik. Fekete homokos határa minden gabonát jól terem.

Csikota, puszta, Somogy vármegyében, Czindery Lászlóé.

Csikvánd, magyar falu, Győr gyében, ut. p. Téth. Lakja 200 kath., 450 evang., evang. anyateplommal. Földje főleg rozstot terem; sok juhot tart. Többen birják.

Alsó- és Felső-Csik, 2 oláh falu, Arad vmgyében, a Fejér-Körös mellékén, közel a zarándmegyei határhoz, 1235 n. e. óhitű lak. anyateplommal, sovány, erdős hegyes határral.

Csillagmajor, puszta, Fejér gyében, Sárosd mellett, igen szép művelt gazdászattal. Birják gr. Eszterházy János öröksei.

Csiller, puszta, Fejér gyében, a ladányi uradalomhoz tartozik.

Csinhova, tót falu, Árva vármegyében, 315 kath. lak., kik sok pálinkát főznek, s vásznat csinálnak. Kath. paroch. templom. Hegyeiben köszönetet találni. F. u. Plathy, Csemniczky sat.

Csinaháza, puszta, Zala vármegyében, Rád mellett.

Csintye, oláh falu, Arad vgyében, Simándhoz 1 órányira, 20 kath., 1400 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Róna határa gazdag s első osztálybeli. Kiterjed 8595 holdra, melyből belsőtelek 236 hold, szántóföld 3295 hold, kaszálló 1970 h., legelő 3094 hold. Vize a Fejér-Körös, és a fejérkörös malomcsatorna. Birják József főherceg volt nádor örök.

Csipkerék, magyar falu, Vas vgyében, gr. Festetics Tasziló vasvári uradalmában, 688 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel. Ut. post. Vasvár.

Csipkés, tót falu, Sáros vármegyében, K.-Szebenhez keletre $\frac{3}{4}$ mfd. 62 kath., 2 zsidó lak. Vizimalom. F. u. többen. Ut. p. Ternye.

Csircs, orosz falu, Sáros v., közel a Poprádhoz és Galicziához; Palocsától keletre 1 mfd. 65 római, 762 g. kath., 74 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Fűrész- és lisztmalmok. Sok legelő és fenyves F. u. a Dessewffy nemz. Ut. p. Bártfa.

Csitár, magyar falu, Nógrád vmegyében, 791 kath., 6 evang., 8 zsidó lak. és termékeny hasznos határral. F. u. többen. Ut. p. B.-Gyarmat.

Csitár, magyar falu, Nyitra vármegyében, Nyitrához észak-keletre egy mérföldnyire, 347 kath., 9 zsidó lak., filial. templommal. Határa dombos, de termékeny; erdeje bőven; rétei jók. F. u. gr. Forgács, a religiói fundus, s m. k.

Csitár (Bódok), tót falu, Nyitra vgyében, Ürmencz filial: 233 kath., 9 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Csitár, pusztá, Zala vgyében, Letenye és Rák közt.

Csitény, pusztá, Veszprém vármegyében, a Balaton mellett.

Csitkócz, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 321 kath. lak.

Csiz, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyétben, a Rima és Balogh összefolyásánál, Rimaszécshez $\frac{1}{2}$ órányira: 85 kath., 483 ref., 90 evang. lak. Róna határa első osztálybeli; rétje, erdeje elég. F. u. Abaffy, Kubinyi, Hamvay, s m.

Nemes-Csó, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Kőszeghez $1\frac{1}{2}$ óra. Lakja 200 evang., 80 kath. Agostai anyaekklézsiája a legrégibb időkben állítatott fel, mellynek eredetére felmenni alig lehet. A vallásbeli szabadságot létesítő kir. parancs előtt 3 predikátora volt, kik közül kettő német, egy magyar és vindus nyelven szolgált. A türelemparancs után 4 magyar, 5 vindus, és 11 német anyagyülekezet állítatott fel Vas vgyében. Határa termékeny, de szűk. Többen birják.

Pusztá-Csó, magyar falu, Vas vgyében; közel az elébbeni helységhez, 180 kath. lak. Többen birják.

Csobád, magyar falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 286 r. kath., 185 ref., 21 zsidó lak. Ref. szentegyház. Első osztálybeli határ. u. gr. Fáy, s m. t. Ut. p. Forró.

Csohaj, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Taktaközben: 61 r., 43 g. kath., 334 ref., 17 zsidó lak., ref. anyateplommal, $10\frac{1}{6}$ első osztálybeli egész telekkel. F. u. Patay, Dersöffy, Jakabfalvy nemzetségek. Ut. p. Tokaj.

Csobáncz, magyar falu, Zala vgyében, a híres csobánczi magánálló hegy alatt, 80 kath. lak. E hegy, mellynek tetején áll a Gyulafiak régi, omladozott várkastélya, sokban hasonlít a somlaihoz. Már ma csak gyalog, s nagy fáradsággal lehet a várba feljutni, de egyszer felverekedvén, a felséges kilátás minden fáradságot elfelejtet. Ugyanis a tájékat körülövedző hegyeket vizsgálván, szembeötlök nyugotról a sümegi pusztá

vár, délre a Balaton tava, ezen innen Szigliget omladéka, északról Hegyesd egy tő hegyességű hegycsucson pusztá kormos falaival; végre a káli völgyön által a tihanyi félsziget nyugoti sarka. A vár hajdan erős bástyákkal volt körülvéve, mellynek egy része Gyulakeszi felől még most is fenáll, de északról és délről már csak néhány bálvány-oszlopok meredeznek. A kastély maga, mint fenálló falaiból láthatni, nem nagy lehetett. Különösen érdekli a látogatót az elvadult kastélykert. Ebben az orgonafák annyira elterültek, hogy szinte erdőt képeznek, sőt zsálya-, lilium-bokrokra is akadhatni itt. Jegyzésre méltó az, hogy Csobánczon ivóvíz nincs, hanem a szomszéd helységeből Diszlehből hozdanak. Ebeikről is azt beszélik; hogy szomjuságuk oltására ugyan oda futnak, de mire haza érnek, ismét megszomjuhoznak, s kénytelenek visszafutni. Innen származott a példabeszéd: „csak lótsz futsz mint a csobánczi kutya.“ A falut birja hg. Eszterházy Pál, s egyik uradalma innen veszi nevét.

Csobanka, pusztá, Nógrád v. gyében, 36 kath. lak.

Csobánka, rácz-német-tót falu, Pest-Pilis vgyében, Budához éjszaknyugotra 3 mfd., 792 kath., 1 ref., 584 óhitű; 15 zsidó lak. Kath. és óhitű anyaszentegyházak. Földei hegyoldalokon feküdvén nem igen termékenyek; erdeje roppant, de kösziklás s legelőnek is használtatik; szőlőhegye nem nagy kiterjedésű. Van egy barlangja, több patakmalma, s egy híres kőbányája, melly a megyében legjobb követ szolgáltat. Ide tartozik a Garancsi pusztá. F. u. a Vattay örökösök.

Csobánka, pusztá, Gömör- és Kis-Honth egyesült vgyékben, Dobóczy m. 54 kath., 4 reform. lak. F. u. h. Coburg, Losonczy örökösök.

Csoboka, pusztá, Baranya vgyé-

ben, Rónádfához $\frac{2}{4}$ óra. Kiterjedése 670 hold, mellyből 270 h. szántó, 70 rét, 330 hold erdő. Földje igen jó, de vizenyős években sok kárt szenved; sertést sokat tenyészt. H. Eszterházy birja.

Csohaj, oláhul Csuhaju, oláh falu, Bihar vgyében, Váradhoz $2\frac{3}{4}$ mfd., a Berettyó völgyében, 609 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határa 2784 hold, mellyből majorsági szántó 327, urbéri 627, majorsági rét 420, urbéri 268, a többi határbeli föld legelő, gazos, utak, és vízállások. Földe termékeny volna, de laposan fekvüdvén, rétjeivel együtt a Berettyó rongálja, melly vizen kívül még a falun keresztül is foly egy patak. Birja a szent-jóbi apáturság.

Csóka, magyar-rácz-tót m. város, Torontál vgyében, Szegedhez délre 4 mfdnyire: 1310 kath., 12 cvang., 972 n. e. óhitű, 116 zsidó lak., szép kath. paroch. templommal, s óhitű szentegyházzal, élénk vásárokkal, révvél a Tiszán, 51 egész telekkel. F. u. a Marczibányi család.

Csokaj, magyar falu, Bihar vármegyében, terínékeny síkságon, mind Debrecentől, mind Váradtól 4 mfdnyire, az Ér vize két partján; utolsó postája Székelyhid. Van 1138 lakosa, kik kevés g. kath. és n. e. óhitűt és zsidót kivéve, mindnyájan reformátusok, derék tornyos anyateplommal, több csinos uri lakkal. Határa egészen fekete agyag, s ott, hol azelőtt az erdő állott, jelenleg is minden trágya nélkül gazdagon terem; s főképen tiszta buza, kétszoros és tengeri vetetik; zab, árpa ritkán. Kaszállója nem sok s nem igen jó; ellenben az Ér vízében, melly mióta szabályozás alá vétetett, igen kezd száradni, sok és szép nádat vág; erdeje egészen kivágott; bor sem terem a határban, hanem a lakosok a szomszéd K. és N. Kágya pusztákon, s Kóly helység

határán tartanak szőlőket, melyek hires érmelléki borokat teremnek. Az egész határ tagosítva van; s ebből urhériség $457\frac{2}{3}$ hold szántó, $106\frac{3}{4}$ hold kaszálló rét; majorsági szántó-föld és rét 1960 hold. Legtöbbet bir benne id. Fényes Károly, Fényes Ferencz örök., Fényes Lajos, Darvay Dániel, Darvay Lajos, Fényes Lázár, és Sándor, özv. Horváth Sándornő, Fráter, Fényes József, Fényes Samu, Darvay Károly, Fényes Dánielnő, Oláh, Tardy, Csengery, Ormándy, s még néhány Fényes leányágon biró birtokok. A mérnöki felmérés szerint majorsági birtok 2,985,918 □ öl, mely osztályozva tesz $2036\frac{4}{32}$ holdat; urbériség 885,239 □ öl, mely tesz 496 holdat; legelő, temető s utak 60,516 □ öl, mely tesz $49\frac{17}{32}$ holdat. Nádlórét van 104 hold, $\frac{1}{4}$ telkes gazda 29, házas zsellér 144. A ref. lelkész bir $\frac{1}{4}$ telket, ugyanennyit a rector, a leánytanító $\frac{1}{8}$ telket, ekklézsia $\frac{1}{8}$, helység $\frac{1}{8}$ telket.

Csókakő, magyar falu, Fejér vgyében, a magas kösziklás csókakői hegy tövében, igen szép vidéken, ut. p. Moor. Lakja 613 kath., paroch. templommal. A csókakői meredek hegy oldalán látható a régi omladékokban heverő csókakői vár. Itt terem az egész megyében talán a legjobb bor. Hajdan a Nádasdy grófok lakhelye, s feje volt egy 11 helységből álló uradalomnak. Mostani birtokosai gr. Lamberg és b. Lusinszky nemzetszék.

Csókakő, pusztá, Somogy vármegyében, Szeraszlóhoz tartozik, s gr. Széchenyi Pálé.

Csókás, pusztá, szabad Jász és Kun kerületekben, Laczházához tartozik, termékeny.

Csokma, pusztá, Zala vgyében, Páka mellett.

Csoknya, magyar falu, Somogy vgyében, u. p. Kaposvár. Lakja 820 ref., 50 kath., ref. anyatemplommal.

Határa homokos, de termékeny. Birja h. Eszterházy.

Csokonya, magyar mváros, Somogy vgyében, ut. p. Babolcsa. Róna határa igen nagy de homokos; marha- és sertésenyésztése nevezetes. Lakja 1200 ref. 300 kath., ref. és k. paroch. templomokkal. A város feje gr. Széchenyi Lajos egyik uradalmának.

Csokva, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $2\frac{10}{16}$ ut. post. Putnoktól $1\frac{1}{16}$ állomásra erdős hegyek között. Szomszédai Ományon kívül, mely vele csaknem összeragad, Nekésény, Lenárt-Darócz, Csernely, Járdánháza, Arló. Határa $842\frac{1}{2}$ hold, melyből $212\frac{3}{4}$ majorság, $629\frac{2}{4}$ felszabadult urbériség, ugymint majorsági föld $2\frac{3}{4}$ h. belsőtelek, $9\frac{2}{4}$ hold szántóföld. $\frac{2}{4}$ h. rét, 200 hold erdő. Felszabadult urbériség 456 h. szántóföld, $124\frac{2}{4}$ h. rét, 29 h. belsőtelek, 20 h. használaton kívüli, ut. st. A szántóföldeket ugyan a jősefi felmérés-kori sorozat negyedik osztályba teszi, mindazáltal noha szorgalmas miveltést kíván, az ezen járásban leg hiresebb és legjobb buzát terem, mely a putnoki piacon különösen kerestetik, terem továbbá rozstot, tenkelyt, zabot, kukoriczát, burgonyát illő mennyiségben. A határ három nyomásra levén osztva, a földmivesek rendszeren feketé ugart tartanak. Felszabadulás előtt papi tizeddel együtt a földektől ötöd dézma adatott. Házak száma 50, lakos 337, u. m. 166 fi, 159 nő r. kath., és 2 fi, 2 nő zsidó. A r. kath. boldogasszony fogantatása tiszteletire szentelt templommal ellátott leányegyház Sántához tartozik. Felszabadult urbéritelek van $12\frac{1}{4}$; a lakosok sok hordókat s faeszközöket készítenek. Földesur az egri káptalan.

Csolnok, német-tót falu, Esztergom vgyében, ut. p. Doroghoz délre $\frac{1}{2}$ órányira: 1090 kath. lak. Kath.

paroch. templom. Szántóföldjei sárga agyagosok, száraz természetűek: erdeje szép; bora sok. Határjában esik a magas Göte- és Miklóshegye. F. u. a religyiói kincstár, s feje egy uradalomnak. Határából 1282 h. urbéri, 20 h. majorsági szántóföld, 255 h. rét, 999 kapa szőlő; a többi erdő és haszonvehetlen. Egész urbéri telek 65. A fenemlített Miklóshegyben kőszénbányák vannak, melyek évenként 30,000 mázsa kőszentet szolgáltatnak.

Csólyos, pusztá, Jász- és Kunkereletekben, a Félégyházi határhoz tartozandó. 1659-ben Balassa Bálintot a törökök itt megtámadván 900 magyarral együtt összekaszabolták.

Csolto, magyar falu, Gömör vármegyében, felülről Tiba, alulról Gömör-Panyit helységekkel határos, a Rozsnyó felé vivő országút keleti oldalán fekszik. Van a r. kath. és reformátusoknak templomjok; van benne 358 lélek, ezek közül 189 férfi, 169 nő, kik közül 25 evang., 32 reform., többi r. katolikus. Van $4\frac{3}{8}$ urbéri, $26\frac{5}{8}$ majorsági, 22 zsellér, és 22 lakó. Erdeje 1108 holdat tesz. Van a helység végin mosó, Sajóvízen malma, s a helység két végin korcsmaháza, kár hogy nagyobb szerű az utasok ellátására nem építették. Szántófölde búzát, rozst, egyebet is megtermem. Kaszállója sok és jó szénát ad. Birják ezen helységet Szuhai József, Szeleczki István, Oroszlányi testvérek, Sebe Rudolf és özv. Ságiné aszszony.

Csoma, magyar falu, Somogy vgyében, a Kapos mellett, ut. p. Kaposvár. Van 360 kath. lakosa, fiók kápolnája, kövér rétjei. Birja gr. Hunyadi Ferencz.

Csoma, orosz falu, Bereg-Ugocsa vgyében, termékeny síkságon: 186 g. kath., 37 zsidó lak., jó földdel és rétekkal, tágas tölgyes erdővel. F. u. a Szirmay nemzetség s e-

zekkel osztályos atyafiak. Ut. p. N. Szőlös.

Csoma, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Fülekehez egy órányira: 483 kath. lak., hegyes, völgyes, de termékeny határral. F. u. többen. Ut. p. Rima-Szombat.

Csoma, orosz falu, Beregh vármegyében, ut. p. Beregszászhoz 2 órányira: 5 r. kath., 200 g. kath. lak. Gabonája, fája bőséggel. F. u. Bay család.

Csomád, tót falu, Pest-Pilis vgyében, Pesthez éjszakra 3 mfd. 10 kath., 615 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Lakosi homokos határon rozst, zabot, kolompért, bort természetnek; sok marhát tartanak. Van itt egy a földesuraságtól kegyesen ápolgatott jó nemzeti iskola, hol a tót gyermekek eddig is a magyar nyelvben szép előmenetelt tettek. F. u. gr. Károlyi István.

Csomaháza, kis magyar falu, Vas vgyében, 85 kath. lak. Ut. p. Szombathely.

Csomaköz, magyar-oláh-német falu, Szathmár vgyében, ut. p. Nagy-Károlyhoz nyugotra $1\frac{1}{2}$ órányira: 355 r., 568 g. kath., 290 ref., 44 zsidó lak., gör. kath. és ref. anya., r. kath. fiók-templommal. Egyenes határa bőtermékenységű; sok dohányt termeszt; erdeje nincs. F. u. gr. Teleki Lászlóné örökösei nagy részben, Menszáros, s más nemzetségek.

Csománfalva, orosz falu, Máramaros vgyében, a Talabor mellett: 586 g. kath., 35 zsidó lak., anyateplommal. Lakosai cserép-edényeket is készítenek. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Csombárd, kis magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Öreg-Lak. Lakja 160 r. kath., 4 zsidó, kath. fiók kápolnával. Birja b. Pengrácz Gusztáv.

Csombor, pusztá, Zala vgyében, a szántói járásban.

Csomonya, magyar falu, Be-

regli vgyében, ut. p. Munkácshoz dél-nyugotra 2 $\frac{1}{2}$ mfd. 10 g. kath., 278 ref., 5 zsidó lak. Ref. templom. Határa, melly rónán fekszik, sok javakban részesült. Igy földei könnyű mivélésűek s termékenyek; szénája sok és jó; erdeje szép, ugy hogy lakosai faszéköket is csinálnak; szilvása, halászatja van; de néha a Latoreza és Szernye vizei rongálják. F.u. többen.

Csondorháza, puszta, Zala vm., Kis-Lakos mellett.

Kis-Csongova, orosz falu, Bereg-Ugocsa vmgyében, a Borsova mellett: 12 r., 180 g. kath., 35 ref., 5 zsidó lak., sovány, hegyes határral, sok legelővel és tölgyes erdővel. A n. szőlősi urad. tartozik. Ut. p. Nagy-Szőlős.

Nagy-Csongova, orosz falu, Ugocsa vgyében, közel Kis-Csongovához a Borsova mellett: 482 g.kath., 17 ref. lak., g. kath. anyateplommal. Földje kevés és sovány. A n. szőlősi urad. tartozik.

Csongrád, magyar mezőváros, Csongrád v., a Tisza jobb partján, Pesthez 10 postaállásnyira, s 14 magyar mfdnyire: 12,413 kath., 4 n. e. óhitű, 26 zsidó lak. Utczái tágosak, és elég tisztán tartatnak; temploma nagy és szép; a város szélén derék vendégfogadója van. Postahivatal és váltás Szentes és Alpár közt. A várossal általában a hármas Körös ömlik a Tiszába. — Eteleének atyja Und vezér parancsolatjából a meghódítottóság által épített régi erős földvárnak maradványai még mostan is a Tisza partján szemlélhetők. Határa meszsze kiterjedt, de nagyobb részt homokos, s azért nem vetélkedhetik termékenységére a tiszántúli földekkel: egyébiránt sok és szép szarvasmarhát tenyésztenek a lakosok. Szőlőskertjei meglehetősen bort teremnek. A földesuraság által ültetett amerikai nyárfák szépen díszlenek, s ez által sok ha-

I. Kötet.

szonvehetetlen homok hasznos térére változtatott. Határában széksó sc-pertetik. Egész telket 400 számlál. F. u. gr. Károlyi István; de a város magát 1846-ban 1,000,000 pengő forintért megváltotta.

Csonka-Mindszent, magyar falu, Baranya vmgyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 991 hold, mellyből urasági szántó 10, rét 98, urbéri szántó 533, rét 199 hold, közös legelő, mellyben erdő is foglaltatik, 151 hold. Földje igen termékeny. Lakja 389 róm. kath. Birja hg. Eszterházy.

Csonkás, puszta, Bihar vgyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Csonkás, puszta, Abauj vgyében, Fonyhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 13 kath. lak.

Csonoplya, német-dalmát-magyar falu, Bács vgyében, Zomborhoz keletre 1 $\frac{1}{2}$ óra: 4200 kath., 9 óhitű, 90 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Bortermesztés. Nagy marhalartás. F. u. a kamara. Határa első osztálybeli, s 1200 □ ölével 17,649 holdra terjed; mellyből 192 urb. telek után van szántóföld 7639 h., rét 4613 h., legelő 4756 h., szőlő 397 h., uradalmi föld 12 h., mocsár 82 hold, utak 150 hold.

Csontaháza, oláh falu, Bihar vgyében, hegyek közt, 280 n. e. óhitű lak. s anyateplommal. Határa hegyes, völgyes, erdős. Birja a váradi deák püspök, s ut. postája Várad 6 mfd.

Csontfalva, puszta, Nógrád v.-gyében, Pásztó, Csécsé, Ecseg helységek és Nádasd puszta közt. Felét birja a szentiványi közbirtokosság, és a pásztói lakosság, felét pedig zálogban birják a Haller örökösök. Az előbb említett fele részen van 288 h. szántóföld, és 144 hold rét. Földje szomszjas; rétjei pedig a Zagyva árjai által

rongáltanak. Van a határban egy régi templom maradványa is.

Csontosfalva, tót falu, Abauj vgyében, a Hernád völgyében: 245 kath., 12 zsidó lak., kövér réttel és földdel. F. u. a kassai seminárium.

Csopák, magyar falu, Zala vármegyében, közel a Balatonhoz, ut p. Veszprém. Lakja 120 kath., 140 ref. Szántóföldjei hegyen fekszenek és kövesek. Bora jó. Vad szárnyasa nagy bőséggel van. Birja a veszprémi káptalan.

Csőr, magyar falu, Fejér vgyében, ut. p. Fejérvártól 1 mfd. a veszprémi országtutban, 1100 kath., 703 reform., 150 evang., 20 zsidó lak., kath. és ref. anyateplomokkal, több derék urasági épületekkel, vizimalommal. Földje szép tiszta buzát terem; rétje sok és jó; bora becses. Birják Marich és Nedeczky családok.

Csorba, (Szrba), tót falu, Liptó vgyében, Szepes vármegye szélén, az oda vezető országtutban: 322 kath., 296 evang., 5 zsidó lak. Kath.- és evang. anyaszentegyházak; több urasági lakházak; vendégfogadó; serház; vizimalmok; nagy erdő, mellyben szemet égetnek; lakosai közt sok fuvaros találtatik. F. u. Szentiványi, Szmrcsányi, Baán család. Ut. p. Lucsivna.

Csorbának, pusztá, szabad Jász és Kun kerületekben, $\frac{1}{2}$ Kisujszállás, $\frac{1}{4}$ Túrkeve, $\frac{2}{4}$ -ét Kun-Szent-Márton birják.

Csorda, oláh falu, Krassó vgyében, a Karas vize mellett, Oraviczához $2\frac{1}{4}$ mfdnyire: 617 óhitű lak., s anyateplommal. Birja gr. Bissingen.

Csordakút, pusztá, Fejér vgyében, s a bicskei uradalomhoz tartozik.

Csóri, tót falu, Nógrád vgyében, 178 kath., 9 zsidó lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. B. Gyarmat.

Csorna, magyar inváros, Sopron vmgyében, kies róna vidéken, melly szálas erdővel, s nádas helyekkel

vétetik körül. Lakja 4000 r. kath., 30 zsidó. Van itt a praemonstrati szerzeteseknek ékes lakhelyük, és prépostságuk, mellyel hiteles levéltár van összekötve. Továbbá van itt postahivatal, gyógyszer-tár, minthogy a megyének egyik orvosa helyben szokott lakni; csinos préposti kert, több bolt és jeles épületek. Róna határa mintegy 13,000 holdra terjed, s $\frac{2}{3}$ részét herczeg Eszterházy, $\frac{1}{3}$ részét a csornai prépost birja; ezeken kívül a Potyondy család is bir itt 4 udvartelket. Urbériség: a herczeg részéről $51\frac{6}{8}$, a prépost részéről 28 egész telek. Szinte a csornai prépost részéről van 1300 hold szántóföld, 1400 hold rét, 500 hold legelő, 600 h. erdő, 200 hold kert. A herczeg részéről nem közöltetett. Földe igen jó fekte agyag, terem buzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, s az uraságoknál sok mesterséges takarmányt. Szarvasmarhát, lovat szépeket nevel; juhot csak az uraságok tartanak. 1849. jun. hónapban itt kemény verekedés történt a császári osztrák sereg egy osztálya, és a Kmety magyar tábornok serege közt; melly alkalommal egy részről a császár nevét viselő dsidás ezred, magyarok részéről pedig a huszárság ritka vitézséget fejtettek ki, és igen elkeseredett többször megújított lovassági rohamok után, az osztrák sereg a Hanságon keresztül Mosony felé visszahúzódott. Ez ütközetben mind két részről tetemes volt a veszteség. Elesett maga az osztrák hadat vezérlő Vyss tábornok; a magyarok közül szinte több főtiszt.

Csornoholova, orosz falu, Ungh vgyében, N. Boreznához 6 órányira: 8 r., 614 g. kath., 14 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, jó savanyúvizzel, szép bikkes erdővel. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Csornok, tót falu, Nyitra vgyében, Komjátíhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 641 k.,

30 evang., 4 zsidó lak. termékeny róna határral, sok rétekkal. A komjáti uradalomhoz tartozik, melyet ez időben Motesiczky Pál bir.

Csoromfölső, magyar falu, Zala vgyében, 78 kath. lak. Ut.p. Sümeg.

Csorvás, igen nagy és gazdag pusztá, Békés vgyében, Orosházához egy, Gyulához négy órányira; Magyar-Gyula nagy részének legelő és szántóföldbeli urb. járandósága ezen a pusztán adatott ki, azonban mivel a pusztán adatott ki, azonban mivel hatásabb itt a föld, a legelő hamar elszül, de a szántóföldek szép és sok búzát, árpat, zabot teremnek.

Csót, magyar falu, Veszprém vgyében, a pápai uraság birja, s ut. p. Pápa. Lakik itt 1300 kath., 240 ev., kath. anya-, evang. fiók-templommal. Határának egy része róna, más része kissé hegyes. Erdeje meglehetősen.

Csota, pusztá, Veszprém vgyében, közel Devecserhez; van jó rétje, derék erdeje, vizimalma. Birja a veszprémi püspök.

Csotfa, pusztá, Pozson vgyében, a Csalóközben, Szerdahely és Sik-Abony közt.

Belső- és Külső - Csöde, 2 magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Baksa. Lakja 70 kath., 200 ref. Birja h. Eszterházy.

Csőgle, magyar falu, Veszprém vgyében, a Marezal vidékén, 1000 ref., 80 evang., 60 kath., 120 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Róna határa első osztálybeli. Birják: Bende, Barcza, Pető, s több nemesek, kiket III. Károly birtokaikban újra megerősített. Ut. p. Devecser.

Csőkmő, magyar falu, Bihar vgyében, nádas rétségek közt, Szeghalomhoz 1, Debreczenhez, mely ut. postája 8 mfdnyire, 2084 reform. lak., s anyatemplommal. Van 20 $\frac{1}{8}$ urbéri telke után 154 földesgazda, 133 zselér, 63 lakó, 19 mesterember. Határa

19,437 h., melyből szántóföld 4436 h., kaszáló 4874 h., legelő 252 $\frac{1}{2}$ h., szőlő 99 h., haszonvehető nádas rét és mocsár 9775 hold. Urbéri birtok csak 1910 hold, a többi majorsági, s közte 6395 $\frac{3}{4}$ h. szántóföld és kaszáló. Földje ingoványos, vizes, s inkább termi az őszi mint a tavaszi életet; nádja, gyékénye felesleges; szarvasmarhája, sertése sok. Folyóvize nincs, de a határ nagyobb része nádas posványosság. Birtokosa: a nagyváradi deák káptalan. A csőkmői sárkányról való monda ismeretes.

Csőköly, magyar mváros, Somogy vgyében, ut. p. Kaposvár. Lakja 1700 reform., 300 kath., ref.- és kath. anyatemplomokkal. Határa homokos; legelője nagy; sok kendert és lent termeszt. Birja a veszprémi püspök.

Alsó- Csölle, (Unter-Valtersdorf), német falu, a Pozsonból Somorjába vivő országútban, Pozsonhoz 1 $\frac{1}{2}$ órányira. Paraszt házai csinosok. Van 3 nemesi lakháza, s vendégfogadója, 213 kath., 25 evangélikus lak. Határja két nyomásra oszlik; szép búzát, rozst terem; rétje nem sok; de a Duna mentiben derék kis erdővel bir. F. u. $\frac{1}{2}$ gr. Pálffy, $\frac{1}{4}$ Brogyányi örökösök, $\frac{1}{4}$ N. asszonyosság.

Felső- Csölle, (Ober-Valtersdorf), német falu, Pozson vgyében, mindjárt az előbbeni helység mellett, 286 kath. lak., egy kath. filial templommal, vendégfogadóval. Határja olyan mint Alsó- Csölleé. Lakosai, kik magyarul is beszélnek, vagyonsok, jó lovat tartanak s gabonával kereskednek. F. u. az esztergomi érsek.

Csőlősztó, (Kledern), magyar falu, Pozson vgyében, ut. p. Somorjához egy fertálynyira az öreg Duna mellett: révje van, erdeje derék. Számlál 201 kath., 4 ref. lak. A szarvai uradalomhoz tartozik.

Csőmend, magyar falu, Somogy

vényében, ut. p. Kaposvár. Lakja 380 kath. Jeles birkatenyésztés. Birja Gaál.

Csömör, tót-német falu, Pest-Pilis vmgyében, Czinkotához északra $\frac{1}{2}$ mfd. 711 kath., 308 evang. lak. Kath. és szegény evangélikus szentegyház. Határa, s vidéke kies és termékeny; de fő kincse híres fejér bortermő szőlőhegyében áll. Ez két párhuzamoson nyuló dombsoron terül el, s ó- és új ültetvényre osztatik. Az utóbbi csak 1826-ban osztatott ki, olly formán, hogy minden szőlőbirtokos 10 esztendő után dézma helyett 3 ezüst frt. fizessen egy 800 □ ölnyi földért. — A szőlőhegy alkotó része alól kemény fazékas agyag, kavics, fekete földdel keverve. Bora, ha több esztendőig áll, igen kedves izt, és szamatot fejt ki, s sokat hasonlít a somlaihoz, pedig még sokkal jobblehetne, ha a számtalan gyümölcsfa a fűrtök megérését tetemesen nem akadályoztatná. Egyébiránt az egész szőlőhegy mintegy 500 hold nagyságu, s évenként 12—14,000 akót terem. A gödöllői urad. tartozik, melly itt bir még 1156 h. szántóföldet és 106 h. rétet; a legelő közös a lakosokkal.

Kis- és Nagy-Csömöte, 2 magyar falu, a Gyöngyös mellett, ut. p. Kőszeghez 1 óra, 500 kath., 36 evang., 13 zsidó lak. Mind földjei mind rétjei igen termékenyek. Birják gr. Nádasdy Leopold, Szluha, Ajkay, Sály, s. m. t.

Csőnge, magyar falu, Vas vmgyében, 700 evang., 150 kath., 20 zsidó lak., evang. anyateplommal. Róna termékeny határa sok helyt mocsáros. Birják gr. Cziráky Antal, Vidos és számos nemesek. Ut. p. Pápa.

Csőpincez, vindus falu, Vas vmgyében, a dobrai uradalomban, 470 kath. lak., kopár kövecses határral.

Alsó-Csöpöny, (Unter-Csepen), tót falu, Pozson vmgyében, 206 kath., 63 zsidó lak. F. u. többen.

Felső-Csöpöny, (Ober-Csepen), tót falu, Pozson vmgyében, 337 kath., 19 zsidó lak. F. u. többen.

Közép-Csöpöny, (Mittel Csepen), tót falu, Pozson vmgyében, 240 kath., 4 zsidó lak. F. u. gr. Eszterházy Károly. Mind a három falu a Vágh vize mellett; fekszik Szeredtől északra $\frac{1}{2}$ órányira. Határja a Vágh mentiben kavicsos, de beljebb termékeny; rétjeik, legelőjük jó.

Csőreg, pusztla, Pest-Pilis vmgyében, Szöd mellett: 41 kath., 1 ref. lak. Homokos föld. Nagy legelő és marhatartás. A gödöllői urad. tartozik.

Csőrghe, pusztla, Pozson vmgyében, Magyar filial. 17 kath. lak.

Csőrgő, tót falu, Zemplén vmgyében, Lasztócz fiókja, 169 kath., 5 ref., 140 zsidó lak. Ut. p. Ujhely.

Kis-Csörnöcz, magyar falu, Zala vmgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 160 kath. lak.

Csőrötnök, Schreitling, magyar falu, Vas vmgyében, a Rába jobb partján, a szent-gothárdi uradalomban, 550 kath. lak. Sok buza és dohány, kövér rétek. Van itt az uraságnak a Rába csatornáján 6 kerekű liszt és fűrészmalma. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Csősz, magyar falu, Veszprém vmgyében, a Somló-Vásárhelyi alapítványi uradalomban, 580 kath. lak., és termékeny határral.

Csősz, pusztla, Fejér vmgyében, rónaságon, Soponyához $\frac{1}{4}$ óra, ut. p. Fejérvár. Lakja 700 ref., 120 kath., 20 zsidó. Ref. anyateplom. Van szép buzája, bora, nádja, jó rétjei. Birják számos nemesek.

Csősztelek, német falu, Torontál vmgyében, Basahidhoz keletre: 1216 kath., 1 evang., 1 ref., 48 zsidó lak., kath. anyateplommal. Határa gazdag termékenységű, sok helyt még nagyon vizenyős. Lakosai contractualis-

iak. F. u. Zombolyi, Csekonics János. Ut. p. Melencze.

Csötörtök, (Loipersdorf), magyar város, Pozson vmgyében, Pozsontól 2½ órányira, a pesti országutban, egy igen régi kath. paroch. templommal, vendégfogadóval. Lakosai, kik 508 kath., 4 ref., 8 zsidókra mennek, mesterségekből, földművelésből táplálják magokat. Határja fekete homokos, de kavicsos, és nem igen termékeny; rétje, fája, mondani semmi nincs; legelője kevés; országos vásárjai azonban elég népesek. F. u. az eberhardi uradalom.

Csötörtök, (Stwrtek), tót falu, Trencsén vgyében, a Vág jobb partján: 210 kath., 290 evang., 54 zsidó lak. Határja ki van téve a Vág áradásainak. F. u. a Beczkói uradalom.

Csötörtökhely, (Quintoforum, Donnersmark), tót város, Lőcséhez nyugatra 1½ mfdnyire, a lipitai országutban: 606 kath., 8 evang. lak. Van itt a minoritáknak zárdája, s a plébániai szolgálatot is ők teszik. Hajdan itt volt a kamarai igazgatóság széke, melly most Kassán létezik. F. u. gr. Csáky.

Csötörtökhely, puszta, Zala vgyében. Keresztúr mellett.

Csővár, tót falu, Pest-Pilis vármegyében, Nógrád vgye szélén, hegyektől környezett völgyben, ut. p. Vác. Határa 3940 hold, mellyből 1506 h. szántóföld, 1102 h. erdő 530 h. legelő, 303 h. rét, 239 h. szőlő, 75 h. beltelek, a többi utak és haszonvehetlen. Ezekből majorsági szántó 1024 h., rét 158 h., erdő 1102 h., legelő 258 hold, dézsmás és szabad szőlő 239 hold. Földje veres agyag, leginkább rozst, árpát, zabot, kukoriczát és burgonyát terem. Lakja 679 lélek, kik többnyire ágostaiak, anyateplommal. Van egy régi omladék vára, melly Csővárnak nevezetik. E várat 1448-ban Rúska György javitát-

ta ki, mint ez egy a kutból kivett kővön olvasható. E vár meredek oldalában barna és veres márványkő termés van. A várhegy tözsomszédságában egy nagyobb hegy V a s h e g y nevű találtatik, tele vasérczczel, mész-kövel, és szép kristályforma kövel, mellyet forrasztó kőnek neveznek, és a marhák, lovak eltörött csontjait sikerrel forrasztja össze. Nevezetes végre az itteni jó mészégetés. Birtokosai: b. Prónay Gábor, b. Prónay Gusztáv, Divényi Antal, Posch Lajos és Kálmán, Petrovics István.

Csucsom, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, ut. p. Rosnyóhoz éjszakra egy órányira a Wolovecz patakja mellett: 103 kath., 200 evang. lak. Határja a sok hegy, köszikla miatt nagyon sovány; de legelője bőven lévén, marhatartása virágzó; sok gyümölcsöt, káposztát termeszt, s ezeket és a tűzifát Rosnyóra hordja. F. u. rosnyai püspök.

Csuda, puszta, Bars vármegyében, Lakér fil., 35 kath. lak. F. u. Pály.

Csudabala, puszta, Békés vármegyében, Gyománál fekszik.

Csudanovecz, oláh falu, Kraszó vgyében, magas hegyek közt, Oraviczához 3 mfdnyire: 739 óhitű lak., s anyateplommal. Birja a Petrovics család.

Csujafalva, oláhu **Csujesd**, oláh falu, Bihar vgyében, rónaságon, Nadánytelekkel határos, 132 n. e. óhitű, 123 g. kath. lak., s mind a két felekezetnek helyben van papja. Határa, melly olyanforma nagyságu mint a nadányteleki, ennél valamivel termékenyebb, t. i. a szántóföldeknél fekete, a szőlőhegyen sárga agyag. Bora ennek is kitünő volna, és sok gyümölcsze, de lakosai renyhe, erkölcsstelen emberek, s e miatt a gazdaság pangó. Vize a Gyepes, melly 2 malmot

forgat. Birják ugyanazok, kiket Nádányteleknél előszámoltunk.

Csukalócz, orosz falu, Zemplén vgyében, Papina fiókja, 14 róm., 505 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. templom. 787 h. szántóföld. F.u. gr. Csáky. Ut. p. Homonna.

Csukárd, (Zuckersdorf, Kucsisdorf), tót falu, Pozson vgyében, Bazinon felül 7 fertálynyira: 341 kath. lak., kik főképen bortermesztésből élnek, mely jóságára nézve a bazinéhoz hasonló. Erdeje is van. F.u. a pozsonyi káptalan.

Csukár-Paka, lásd Paka.

Csukástó, lásd Harnocz.

Csukics, oláh falu, Krassó vgyében, Oraviczához 2 órányira: 4 kat., 1799 óhitű lak., anyatemplommal, szép erdővel. Birja a kamara.

Csuklász, tót falu, Trencsén most A. Nyitra vgyében, 160 kath., 14 zsidó lak. F u. többen. Ut. p. N. Zsámbokrét.

Csumin, puszta, Nyitra vármegyében, Holics filial. 21 kath. lak. F. u. 3 cs. kir. felsége.

Csuny, (Sandorf), horvát falu, Moson vgyében, a Duna mellett, ut. p. Rajka. Lakja 650 kath., 20 evang., kath. paroch. templommal. A lakosok birnak $4\frac{1}{8}$ telek után 276 h. harmadik, 552 h. negyedik osztályu szántóföldet, 146 h. rétet. A gazdák főleg csak lovakat és teheneket tartanak. Van 4 vizimalma, derék uradalmi épülete. Birja gr. Zichy Manó; de a Zsitvay család is bir egy nemes udvart.

Csup, magyar falu, Zala vgyében, az alsó-lendvai uradalomban, 70 kath. lak.

Csur, puszta, Veszprém vgyében, Noszlop mellett.

Csurgó, magyar falu, Fejér vgyében, gyönyörű regényes vidéken, ut. p. Fejérvártól északra 2 órányira. Lakja 923 ref., 531 kath., 240 evang.,

30 zsidó. Van ref. anya-, kath. és evang. főkegyháza, szép urasági kastélya és kertje. Határa első osztálybeli; terem szép buzát és hires káposztát, jó bort; erdeje, vizimalma van. A helységtől délre 2 halom látszik, mely tele embercsontokkal, s a lakosok T a t á r h e g y n e k hívják. Ezelőtt a b. Perényiek birták; most birja gr. Károlyi György.

Csurgó, magyar város, Somogy vgyében, erdők közt, kies völgyben, 1000 kath., 700 reform., 120 evang., 80 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Reform. gymnasium. Szántóföldjei termékenyek; erdeje szép; szőlőhegye tágas; egészséges források; vizei vannak. Ut. p. Berzencze. Feje gr. Festetics Tasziló egyik uradalmának.

Csurgó, puszta, Tolna vgyében, Dobróköz mellett.

Csurgó, puszta, Honth vgyében, Házás-Nényec filial. 12 kath., 6 evangélikus lak.

Csúz, régi magyar helység Komárom vgyében, délről Für, nyugotról a sz. miklósi puszta és Udvard, északról Jászfalu, keletről Esztergom vgyében Kuroly és Ölved által környékezve, Komáromhoz 4 mfdnyire, u. p. Perbete. Határkiterjedése 8240 hold; ebből majorsági föld $5086\frac{5}{10}$, erdő 632, szőlő 163, urbéri föld 1995 hold. Vidéke keleti s északi részén alacsonyabb szelidhegyes, déli és nyugoti részén hosszú emelkedésű dombos. Földe általában igen jótermékeny s könnyű műveltetű fekete föld, s csak az udvardi határ felé eső részben tettszik fel kevés homok. Tagosztály óta mindenféle egyenesre kimért közlekedési utak, mellyeknek árkokkal körülvett szélei több helyütt új fasorokkal is már kiültetvék, továbbá az egyes részirtokokon épülő csinos gazdasági majorok, millyet már eddig is 9 jeleset számlál a határ, de még in-

kább a szembetűnő szorgalommal folytatott földmivelés igen kellemes tekintetet kölcsönöznek a vidéknek. Szántóföldei igen sikeres búzát, árpát, zabot teremnek, a tagosztály óta pedig jó sikerrel kezdik mivelní a repeczét, s általában lehet mondani, hogy kivált a földesúri részeken a gazdaság virágzó állapotban van. Szőlőhegye szép fekvésű s róla elragadó kilátás a körülfekvő vidékre. Így innen beláthatni a magas Szitna hegyére, a ghimesi hegyvárat, Zobor hegyét, a pozsonyi, sz.-mártoni és neszmélyi hegyekre; bort egyébiránt keveset, de jót ad; gyümölcsöt bőséggel. Az erdőben sok nyúl, róka, fogoly tanyázik; farkas ritkán; a természetvizsgáló pedig, különösen és inkább orvosi füvekkel az erdei s általában a vidéki virányban örömet lelheti; maga a helység egy kiálló hegyoldalban kies völgyhajlaton fekszik, melyet egy a vgyétől ásatott csatorna nedvesít; keresztulmegy rajta az Esztergomtól Kürtön, Fürtön át Verebélynek menő országút, a határ nyugoti részét pedig Sz. Miklóstól Jászfaluig a Komáromból Verebélynek menő jókarban tartott kövecses országút szeli keresztül. Lakosai 580 kath., 7 ev., 429 reform., 169 zsidó. Van itt kath. anya-, ref. leányegyház, synagóga. A helységnek igen szép tekintetet adnak a számos, csinos izlésű úri lakházak. Utczái nem egyenesek ugyan, de még is némi rendet mutatnak, azonban fellette sárosak. Kevéssel ezelőtt nagy ékességére szolgált ezen helységnek Csúzy Zsigmondné asszonyság különféle természeti és mesterséges ritkaságokkal dicsekedhető pompás angol-kerte. Azonban az örökösei közt osztályra kerülvén, hajdani hírében fogyatkozott immár. F. u. Halasy, Csúzy, Pertics, Szalacsy, Heldt, Kürthy, Nagy, Vodjáner, Bashó, Szegedy, Lehner, Rozsos, Scherz stb.

Csúza, magyar falu, Baranya v.-gyében, közel a Dunához, az eszéki országútban. Ut. post. Herczegszőlős. Lakja 13 kath., 850 ref. lélek, ref. anyatemplommal. Határa mindennel megáldatott; szántóföldjei, rétjei igen termékenyek; szőlőhegye kitűnő bort terem Birják Károly cs. kir. főherczeg örök.

Csür, puszta, Veszprém vgyében, lásd Csur.

Czabay, tót falu, Nyitra vgyében, Csapor mellett: 1214 kath., 410 zsidó lak., synagógával, szép erdővel, meglehetősen földekkel F. u. a nyitrai püspök; Emödy, s m. k. Ut. p. Nyitra

Czach, német falu, Nyitra vgyében, hegyek közt, 815 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye

Czahling, német falu, Vas v. gyében, a németujvári uradalomban. 200 kath., 460 evang. lak., szőlőhegygyel.

Czajla, tót falu, Pozson vgyében, Bazin mellett: 559 kath., 46 ev., 147 zsidó lak., synagógával, lisztmalmokkal s kallókkal. Lakosai bortermesztésből, posztócsinálásból, mesterségekből, s kevés földmivelésből táplálják magokat. F. u. gr. Pálffy Ferencz, de vagynak benne curiák is

Czák, magyar falu, Vas vmgyében, a rohonczi uradalomban, 183 k., 176 evang. lak. Van szőlőhegye, erdeje. Ut. p. Kőszeg.

Czakó, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rimaszécshez északra $\frac{1}{2}$ órányira, a Balogh vize mellett: 155 kath., 330 ref., 18 evang. lak. Ref. szentegyház Határa első osztálybeli; makkos erdeje is van. F. u. h. Coburg.

Czakóháza, magyar falu, Győr vmgyében, a Tóközben, ut. p. Győr Lakja 170 kath., 50 evang., 30 zsidó Határa lapályos; szénája sok. Birja a győri káptalan, s más nemesek

Czalanfalva, orosz falu, Be-

regy vmegyében. N.-Bresztóhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 134 g. kath., 5 zsidó lak. Hegyes határ. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Czebe, pusztá, Pest-Solt vgyében, Kis-Köröshöz tartozik, s ugyan az ottani földesurak birják. Elosztatik Felső-Czebére, Örökös-Czebére, és Zalogos-Czebére. Felső-Czebe 1800 hold, mellyből 800 hold szántóföld, 600 hold kaszálló, 195 hold szőlő, 205 hold legelő. — Örökös-Czebe 2995 hold, mellyből 1500 hold szántóföld, 500 hold kaszálló, 100 hold turjános víz-állás, 295 hold futó homok, 600 hold legelő. — Zalogos-Czebe 600 hold, mellyből 400 h. szántó, 150 h. kaszálló, 50 h. turján.

Czecze, magyar falu, Fejér vármegyében, a Sárvíz csatornája mellett, rónaságon, ut. p. Sár-Bogárd. Lakja 1400 ref., 723 kath., 100 evang., 350 zsidó. Ref. anya, kath. fiók-templom; synagóga; sok csinos uri lak. Határa nagy, s bár homokos, de jó keverékű levén, minden gabonanevet jól megterem; szőlőskertet mivel, s a birkatenyésztés nagyban üzetik. — Birják számos közbirtokosok.

Czécze (Alsó és Felső), 2 magyar falu Abauj vmegyében, közel a Hernádhoz: 229 r. kath., 93 g. kath., 285 r., 38 zsidó lak. Ref. szentegyház. Hegyes völgyes határ. Ut. p. Visoly.

Czéczke, oláh falu, Bihar vármegyében, a Sebes-Körös mellett, ut. posta Élesd 1 mfd., 380 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Szántóföld 250, rét 300, legelő 180, erdő 1058 hold. Ebből majorság az erdőn kívül 100 hold. Földe a Körös mentiben homokos s ez jó tengerít terem; a többi dombos rész bokros, és elhagyott állapotban van. Birja Beöthy Zsigmond. A lakosok mézszel szoktak kereskedni.

Czégény, magyar falu, Szath-

már vgyében, Szathnárhoz 4 kis órányira, a Szamos mellett. Népeisége Danyáddal együtt 58 r., 32 g. kath., 716 ref., 16 zsidó lakossal. A ref. nak szinte Danyáddal együtt van egy anyackklézsiájok. Határa mindenféle gabonát bőven terem; rétje, legelője elég és jó. F. u. 4 telken kívül, Kende Zsigmond, kinek itt ékes lakhelye van.

Czegléd, magyar mező-város, Pest-Solt vmgyében, Pesthez keletre 10 mfdnyire, a pest-szolnoki ország-és vasutban, saját postahivatallal, rónaságon. Határa roppant kiterjedésű, s bár homokos térek meglehetősen kiterjedésben vannak, mindazáltal szántóföldjei többnyire igen termékeny fekete homokosok, mellyek mindenemű gabonát uzsorával adnak vissza. Legelője, melly még elkülönzve nincs, mintegy 29,000 hold. Szőlőskertjei nagy kiterjedésűek, s becses bort adnak. Népeisége a legujabb összeírás szerint 16,934 lélek. Ebből magyar 16756, német 46, tót 8, olasz 6, cigány 118. Vallásukra nézve 6509 r. kath, 522 evang., 9772 református, 13 n. e. óhitű, 118 izraelita. Házaszám 3217; családyszám 4490. — Van itt derék kath. paroch. szentegyház, egy olasz izlésre épült új pompás reform. templom, evang. anyagyház, nagy vendégfogadó, gyógyszer-tár, a város határában a szőkealmi majeros-gazdákat képző intézet. A reformátusok iskolája hajdan virágzóbb volt, s már 1579-ben nevezetes tanintézete vala a reform. híveknek. A lakosok főleg mezei gazdaságból élnek, s a roppant teher daczára is elég vagyonosok. Ugyanis a határban levő 375 $\frac{3}{8}$ urb. telkek kaszállóval együtt 90 holdra is felragnak itt, s épen nem ritkaság, hogy egy gazda egy egész sőt ennél is több telket bir. Egyébiránt a város földesura a kegyes kir. alapítvány.

Czepléd, puszta, Somogy vármegyében, ut. p. Kaposvár. Határa 650 hold, szép fekvésű, agyagos buzatermő és igen jó réljei vannak. — Tolnai Festetics Antal urnak híres kosai itt tenyésztetnek.

Czehis, tót falu, Szepes vármegyében; Gölnicz fiókja : 331 kath. lakossal.

Czéke, tót-orsz falu, Zemplén vgyében, Zemplénhez északra 1 órányira : 614 r., 148 g. kath., 31 ref., 86. zsidó lak. Kath. paroch. templom. 849 hold szántó föld. Nagy erdő. Hajdan itt állott Czekevára, most pedig Pósa fő birtokos urnak kastélyja ékesíti. — Többi birtokosok : Boronkay, Balogh, Egry s m. Ut. p. Velejte.

Czekeháza, magyar falu, Abauj vgyében, Szántóhoz $\frac{1}{2}$ órányira : 119 róm. kath., 15 gör. kath., 17 evang., 81 ref., 21 zsidó lak. Ékesíti a Patay uraság csinos kastélyja. Bora igen jó. Ut. p. Visoly.

Kis-Czel, magyar mező-város, Vas vgyében, saját postahivatallal és váltással, Pápa és Sárvár közt. Fekszik az ugynevezett Sághegye alatt, kies vidéken. — Lakja 650 kath. 10 evang. Van itt a Benedek szerzeteseknek lakhelyük és szentegyházuk. Határa első osztálybeli. Birják a dömölki apát, Kápolnay család, stb.

Czella, oláh falu, Krassó vgyében, Facsethez $2\frac{3}{4}$ órányira, nem messze a Marostól : 8 kath., 966 óhitű lak., anyatepplommal, sok gyümölcses és szántó földdel. F. u. a kamara.

Czemethe, puszta, Sáros vármegyében, Eperjeshez 1 órányira, 25 kath. lak., savanyu-vizforrással. F. u. Eperjes.

Kis-Czenk, magyar falu, Sopron vgyében, Nagy-Czenktől csak az Ikva vize választja el, 300 r. kath., 10 evang. lak. Van itt az uraságnak gr. Széchenyi Istvánnak pompás kas-

télya, különösen szép, és izlételjes belső elrendezéssel; egy angol telivér ménese, melly istállón tartatik. Határa 684 $\frac{1}{8}$ hold, mellyből urasági szántó föld 176, urbéri 198 $\frac{1}{8}$ hold; urasági rét 52, urbéri 69 $\frac{1}{8}$ hold; urasági legelő 104, urbéri 60 hold; urasági ákáczerdő 24 $\frac{1}{8}$ hold; szőlő nincsen. Földje fekete agyag, s közép termékenységű, de az uraság részéről kitűnő jeles váltógazdaság üzetik mind itt, mind Nagy-Czenken.

Nagy-Czenk, magyar mező-város, Sopron vgyében, Sopronhoz $1\frac{1}{2}$, a Fertő tavához $\frac{2}{3}$ mfd. távolságra. Lakja 900 r. kath., 20 evang. Kath. paroch. templom. Határa 3741 $\frac{5}{8}$ hold, mellyből urasági belsőség 16 $\frac{5}{8}$, urbéri 48 hold; urasági szántó föld 1706, urbéri 430; urasági rét 297, urbéri 163; urasági legelő 102, urbéri 12; urasági erdő 261, urbéri 432 hold; urasági szedres 46, szőlő 73 hold. A helység földje 13, rétje 10 $\frac{6}{8}$ hold. Templom, plebánia és mester birtoka 119 hold szántó föld, 12 $\frac{7}{8}$ hold rét. Földje jó, s terem buzát, rozst, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát, búkkönyt, babot, lencsét, répát és hajdinát. Az uraságnál gyönyörű váltógazdaság üzetik, 2300 finom birkatenyésztéssel. Az angol telivér ménesről Kis-Czenknél emlékeztünk. A selyemtenyésztés évenként 40—50 mázsa gubót eredményez. A lakosok baromfit nagy mennyiségben tartanak. Bora igen közép szerű. Erdéje cser- tölgy- és fenyőfákból áll, s jó karban tartatik. Birtokosa gróf Széchenyi István, s feje egy uradalomnak.

Czenter, magyar falu, Borsod vgyében, Gömör megye szélén, Miskolcztól $2\frac{10}{16}$, ut. p. Putnoktól $\frac{7}{16}$, Sajó-Némethitől $\frac{2}{16}$ állomásra. Szomszédai északkeletről S.-Némethi, keletről Királd, Mercse, délről Várkony, nyugotról és északról Gömör megyé-

ben a susai és s.-püspöki határ. Határkiterjedése 598 holdat foglal, melyből $15\frac{1}{16}$ hold belsőség, $267\frac{12}{16}$ szántóföld, $45\frac{1}{16}$ hold rét, $4\frac{8}{16}$ szabadszőlő, 60 hold erdő, 105 h. legelő, 50 hold művelésen kívüli, ut, gödör sat. A föld negyedik osztályba soroztatott. A határt keresztülszeli a Hargony pataka, mellyen túl egy része már Gömör megyében esik, a hajdani nemes lakosok e tekintetből két megyében gyakorlák tisztválasztási st. jogukat, terheket azonban csak Borsodban viseltek. Van itt 11 nemesi telek, mellyeket részint helyben 33 házban, részint vidékin lakó nemesek bírnak és művelnek, régi urbériség a határban nincs. Lakosok összes száma 186 lélek, kik 4 zsidón kívül róm. katolikusok s leány-egyházuk S.-Németihez tartozik. Kézműves a helységben nincs. Kőszénbányája igen gazdag, s gr. Nádasdy Tamás által hasznóbéreltetvén, terméke a betléri vasgyárba hordatik. Birtokos családok: Széles, Bán, Gecse, Bárdos, Bekény.

Czered, magyar falu, Nógrád vgyében, 727 kath., 7 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határja nagy és hasznos. F. u. gr. Keglevics, gróf Turoczkay, s m. t. Ut. p. Losoncz.

Czernadula, pusztá, Somogy vgyében, Lakócsához tartozik.

Magyar-Czernya, nagy magyar hely, Torontál vgyében, Csősztelekhez 1 órányira: 213 házzal, 1864 kath., 4 evang., 8 ref., 8 zsidó lak., kath. szentegyházzal, s nevezetes dohánytermesztéssel. F. u. Csekonicus János.

Német-Czernya, német falu, Torontál vgyében, Haczfeldhez 1 órányira: 1508 kath., 6 evang., 24 óhitű lak., kath. paroch. templommal. F. u. Csekonicus János.

Rác - Czernya, rác falu, Torontál vgyében, Német-Czernya

mellett: 236 kath., 6 evang., 2816 n. e. óhitű, 10 zsidó lak., óhitű anyateplommal, 113 egész telekkel. F. u. Csekonicus János.

Czernyina, tót falu, Zemlén vgyében, Jankócz főlkja: 209 kath. lak., 672 hold szántófölddel. F. u. Marjássy, Poturnyai. Ut. post. Nagy-Mihály.

Czernobara, rác-magyar falu, Torontál vgyében, nem messze Csókához: 128 kath., 530 n. e. óhitű, 2 zsidó lak., óhitű anyateplommal, $38\frac{5}{8}$ egész telekkel. F. u. a Marczibányi család.

Czerova, tót falu, Nyitra vármegyében, Jablonczhoz $\frac{1}{3}$ órányira; 600 kath., 20 evang. lak. F. u. a korlalkői uradalom. Ut. p. N.-Szombat.

Czerova, oláh falu, Krassó vgyében, Dognácskához 2 órányira: 605 óhitű lak. s anyateplommal. F. u. a kamara.

Czerovina, pusztá, Nyitra vármegyében, Assa-Kürth filiája, 11 kath. lak.

Kis- és Nagy-Czétény, két egymáshoz közel lévő magyar helység, Nyitra vgyében, Nyitrától délkeletre $1\frac{3}{4}$ órányira. Az első 254 kath., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templommal; a második 856 kath., 12 zsidó lak. — Határa mindkettőnek róma, és igen termékeny, rétei igen lágasak s kövérek; erdeje nincs; legelője eüég. A Czétény pataka két malmot hajt. F. u. az esztergomi érsek.

Czibakháza, magyar mezőváros, Külső-Szolnok vármegyében a Tisza bal partján, Szolnokhoz délre 3 mfdnyire, 2500 lak., kik csaknem mind r. katolikusok, anyateplommal. Határa 5000 hold, mellyből 1300 hold vízjárás, 300 hold homokos kereti szőlő, 1800 hold szántóföld és kaszáló, közbeneső fűzfás 30 h. Jobbágy kezeknél levő $28\frac{1}{2}$ telekbe és a város hivatalnokai fizetésébe biratik

minden majorsági föld nélkül a megnevezett szántóföldi mennyiség, megjegyezvén azt, hogy e város megszállásától fogva 1717-től magát mindig haszonbérbe birta, időnként megújított szerződések mellett a földesuraságtól, t. i. a Földváry nemzetség fiú és leányágától osztatlanul; valamint Gyüger 2400, és Sárszög 2700 holdból álló pusztákat is. Földe $\frac{2}{3}$ homokos, $\frac{1}{3}$ feketés; legjobban tereni a kétszeres, árpa, zab tiszta buza kevéssé. A marhatenyésztést az árvizek nagyon korlátolják. A Tiszán itt hid volt, de a függetlenségi háború alatt elpusztult 1848-ban. Nagyobb tavai: a Sulymos és Székestő, melyek legnagyobb szárazságban sem száradnak ki. Országosvásárt 4 tart, u. m. mart. 21., máj. 30., sept. 15., nov. 18.-kán, kirakóvásárt a marhavásárral együtt. Hetivásárjai hétfőn nem sokat érnek.

Czifer, tót mező-város, Pozson most F.-Nyitra vgyében, a Pozsontól Nagy-Szombatba vivő országutban. Nagy-Szombathoz $1\frac{1}{2}$ órányira. Lakja 860 kath., 260 zsidó. Kath. paroch. templom. Synagóga. Ékesíti az uraság csinos kastélya, kertje, s több gazdaságos épületei. Határja róna, szántóföldje sok és szép rozst, buzát, zabot, árpát, kolompért terem; legelője szűk; rétjei jók. F. u. nagy részt gr. Zichy Károly, de biruak benne még egynehány nemesek is.

Kis- és Nagy - Czigánd, 2 magyar falu, Zemplén vmegyében, 25 kath., 1978 ref., 16 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Ezen helységet a Tisza, a Hosszurét mocsárjai, s némely erdőségek egészen körülveszik s mintegy elszigetelve áll a többi faluktól. Lakosai hajdan cigányok voltak, s a tárkányi várhoz tartoztak. Szántófölde 248 hold; legelője, szénája, nádja, fája, hala, csikja, marhája, sertése bőséggel. F. u. báró

Sennyei, b. Bánfy, Vay, Ibrányi, Ut p. Ujhely.

Cziganyesd, vagy **Pakalesd**, **Pantasesd** - **Cziganyesd**, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez $\frac{3}{4}$ mfd., 649 n. e. óhítű lak., anyatemplommal. Urb. szántó 112, rét 48, legelő 64; erdő nincs. Van egy patak. Birja a váradi görög püspök.

Czigányfalva és Tomkafalva, oláhul Cziganyesti, oláh falu, Bihar vmgyében, a Laksa-gon, Telegdhez északra $1\frac{3}{4}$ órányira 205 n. e. óhítű lak., s anyatemplommal. Határa 3878 hold, mellyből urb. szántó 232, rét 120, szőlő 3, majorsági szántó 23, rét 40, erdő 3400 hold. — Földe könnyű homokos agyag; szilva, körte, alma és vadgyümölcs nagy bőséggel; a Rézhegyen vaddisznók, özek, farkasok — Folyóvize a Gyepes, melly halat, rákot szolgáltat. — Birja gr. Batthyáni Arthur és Ferdényi család, t. i. Czigányfalva a Ferdényié, Tomkafalva gr. Batthyánié.

Cziganyócz, orosz falu, Ungh vmgyében, Unghvárhoz 1 mfdnyire 11 r., 120 gör. kath., 18 zsidó lak., vasas ásványos fürdővel, s derék erdővel. F. u. a kamara.

Czigel, tót falu, Nyitra vgyében, Bars vmegye szélén; 369 kath. lak. Határa sovány; erdeje nagy F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Czigelka, orosz falu, Sáros vgyében, Gáboltóhoz északra 1 mfd. a galicziai határszélén 12 római, 588 g. kath., 15 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Határa hegyes kősziklás és sovány. Szép erdő F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Bártfa.

Czigla, orosz falu, Sáros vmgyében, Zboróhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira, a galicziai országutban 10 r., 295 g. kath., 17 zsidó lak. Két save-

nyuviz-forras. Vízumatom A makovi-
czi urad. tartozik.

Czigoró, puszta, Békés vgyé-
ben, nagyobb részt nádas rétság-
ból áll.

Kis-Cziklin, horvát falu, Vas
vgyében, gr. Erdődy György gye-
püfuzesi uradalmában, 120 kath. lak.

Német - Cziklin, (Koth-Zi-
cken), német falu, Vas vgyében, gr.
Erdődy György gye-
püfuzesi uradal-
mában, 200 kath. lak. Ut. p. Szombat-
hely.

Oláh-Cziklin, (Spicz), né-
met falu, Vas vgyében, szinte gróf
Erdődy György, 343 kath. lak.

Vas-Cziklin, (Eisen-Zicken),
német falu, Vas vgyében, szinte gr
Erdődyé, 150 kath. lak., szűk és so-
vány határral. — A két utóbbi hely a
vörösvári urad. tartozik. Ut. p. Kö-
szeg.

Czikó, német falu, Tolna vár-
megyében, ut. post. Bonyhád. Lakja
1300 kath., 23 zsidó; paroch. tem-
plom. Dombos határa közép termé-
kenységű; van szőlőhegye, erdeje;
dohányt termeszt. — Birja a Perczel
család.

Czikóháza, puszta, Gömör és
Kis-Honth egyesült vmegyékben, Har-
macz mellett, 10 kath. lak. F. u.
többen.

Czikola, 2 részre, u. m. Alsó-
és Felső-Czikolára, osztott puszta,
Fejér vmegyében, Adonyhoz 1 óra,
termékeny róna határral, nagy birka-
tenyésztéssel. Az adonyi urad. tarto-
zik, mellyet a gr. Zichy János örök.
birnak.

Czíména, tót falu, Trencsén
vgyében, Nyíra vmegyé szélén. Tá-
p. 12 kath., 4 zsidó lak. Erdeje szép,
de földje a hegyoldalban sovány. A
báni uradalomhoz tartozik.

Czinkota, Pest-Pilis m. tót-
magyar-német falu, Pesthez 1 mfd.,
a kassai országtulban : 229 kath., 712

evang., 6 ref., 6 zsidó lak. Evang.
anya-, kath. filial. templom. Határának
nagyobb része homokos, de elég
termékeny; bora nem sokat ér, le-
gelője juhtartásra alkalmas. F. u.
Beniczky nemzetség.

Czirák, magyar falu, Sopron
vgyében, Sopronhoz keletdélre 5 $\frac{1}{2}$
mfd., rónaságon, 720 r. kath., 20
zsidó lak., paroch. templommal. Ha-
tára 2653 $\frac{16}{100}$ hold, mellyből szántó-
föld 1767 $\frac{53}{100}$ hold, rét és legelő
799 $\frac{20}{100}$ hold, gyümölcsös és erdő
nincs. Fekete földje terem rozstot, bu-
zát, árpát, zabot, bükkönyt. Birja :
gróf Cziráky Antal; továbbá Döry
Adám, Horváth József, Gaal László,
Németh László, Bertha és Bors esa-
ládok.

Czun, magyar falu, Baranya
vgyében, a siklói uradalomban, 260
ref. lak., és anyateplommal. A Drá-
va partján feküdvén, mind ettől, mind
az Almás árvizeitől sokat szenved
különben gazdag határa; makkos er-
deje bőséggel; sok sertést tenyész-
t. Ut. p. Siklós.

Czundra, németül T s c h u r u -
d o r f, horvát-német falu, Sopron
vgyében, Sopronhoz nyugotra 2 mfd.,
170 kath., 90 evang. lak. Hegyes ha-
tára sovány, s van 348 hold szántó-
földje, 28 hold rétje, $\frac{7}{8}$ urbéri tel-
ke. Birja h. Eszterházy Pál.

D.

Dab, magyar falu, Pest-Solt vár-
megyében, a Dunának egyik ágához
közel, Dömsöd szomszédságában, ut.
p. Laczháza. Lakja 557 reform., 44
kath., 9 evang. 28 zsidó. Ezek közt
40 telkesgazda, 44 zsellér, 32 lakó,
17 mesterember, 3 kereskedő. Ref.
anyateplom. A majorsági szántóföl-
dek, szőlők, erdők kiterjedését nem
tudom; de hozzávetőleg 1000 hold,

urbéri szántó föld van $547\frac{2}{3}$ hold, kaszálló 274 hold 800 □ ölével, szőlő 63 hold, a sziget vagy füzes 70 hold, melly haszonbérben használatik. Földje homokos, rozsot, burgonyát jól, kukoriczát silányul terem; legelője vizenyős levén, marhája gyakran megmetyelesedik. Birtokosai: Nagy István, Burián Károly és Pap László zálogosok; örökös birtokosok gr. Ráday, Pletrich, Szentmiklósy és Nagy István.

Dabas, (Alsó és Felső), Pest-Pilis vm., 2 egymáshoz közel fekvő magyar-tót falu, Pesthez délkeletre 5 mfd. 875 kath., 256 evang., 528 ref., 190 zsidó lak. Ref. anya-, kath. fil. szentegyház; számos urasági lakházak és kertek. Határuknak egy része sárga, a többi fekete homok, melly minden gabonát jól megterem. Szőlőskertei, legelője, rétjei elégségesek. F. u. Halász, Sigray, Segesváry, Jeszenszky, Konkoly, Dinnyés, Kovasóczy, Kecske, Mészöly, Bielek, s m. t. Ut p. Inárcs.

Dabolcz, Bereg - Ugocsa vm. magyar falu, 354 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földe termékeny volna, de határából a Fekete-Eger mocsár, mellyet a lassan folyó Hodos vize képez, sokat használhatlanná tesz. F. u. többen. Ut. p. Halmi.

Dabróka, puszta, Veszprém vgyében, N.-Kamond mell. tt.

Dabrony, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Devecser. Lakja 370 evang., 293 kath., 30 ref., 120 zsidó, kath. és evang. anyatemplomokkal. Róna határa mindent jól terem; erdeje van. A somló-vásárhelyi urad. tartozik.

Dacsó, puszta, Hont vgyében, Bátorfalu mellett.

Dad, magyar falu, Komárom, most Esztergom vmegyében, Tatától $1\frac{1}{16}$, ut. p. Neszmélytől $2\frac{1}{16}$ állomásra, emelkedett dombos vidéken,

egy tó partján, közel szép tölgyes erdejéhez, a Tatától és Komáromból Moornak menő utak összejövetelénél. Határát nyugotról Szák, északról puszta Parnak, és Kömlőd, keletről Kecskéd, délről Bokod és puszta Sz.-Erzsébet kerítik. Fekete földre sikeres tiszta búzát terem. Van két kis tava, mellyek közül egyik halastó; szőlő-hegye egyik a moori ut mellett, másik az erdőszélben, kevés szorgalommal mivelletik, pedig az ugynevezett Kanászhegy jó bort teremne. A Kecskéd felüli határszélben folyik el az Általér, e vidék legnevezetesebb patakja, melly különböző határok vizeiből gyűlvén össze, e vidék majd minden vizeit a tatai nagy tóba viszi. Dad és Szák legmagasabb részén állanak a megye gesztesi és talai járása laposabb vidékének s a vizosztó vonal Dadtól Parnaknak, s a kocszi Teke várnak menvén, innen a keletre eső vizek mind az Általérbe, Tata felé; az északnak esők pedig a nagy-igmándi vizeken át Ácsnak sietnek, az igmándi nagy tótól Dunába szakadásokig Czonczó nevet vevén fel. A falu szélén van egy nagy urasági major. Urbéri telek $48\frac{12}{32}$, telkesgazda 71, zsellér 58. Lakja 728 reform., 374 r. kath., 26 ágostai, 7 zsidó, 73 nemes család. A lakosok jelleme nyereség, s földművelésen kívül sokan marhakereskedéssel foglalkoznak, leginkább őszszel adván el javított jármás marháikat a csalóközieteknek tavaszszig hitelre. Kath. és reform. anyatemplomok. Birja gróf Eszterházy Miklós.

Ó-Dád, puszta, Fejér vgyében, Ozorához $\frac{1}{2}$ óra, igen termékeny határral, szőlővel, erdővel. Közbir-tokosoké.

Dada, Szabolcs vm. magyar falu, a Tisza mellett, Dob és Lök közt: 516 római, 49 g. kath., 10 evang., 1539 ref., 130 zsidó lak., r. kath. és

ref. anyateplommal; gazdag, termékeny határral, $27\frac{2}{3}$ első oszt. egész telekkel. F. u. gr. Gyulay, Bónis, Dé-sy, Marjássy, Lónyay, Patay, Szikszay, Sovány, Zatureczky. Ut. post. Tokaj.

Dada, puszta, Somogy vmgyében, a veszprémi püspök karádi uradalmában.

Kapos - Dada, puszta, Somogy vmegyében, Kaposvárhoz $1\frac{1}{4}$ mfd. Többen birják.

Dágh, tót falu, Esztergom vármegyében, egy völgyben, ut. post. Dorog. Határa dombos és völgyes; földje sárga agyag, mely kétszerest és zabot szűken terem. Van 23 egész urbéri telke, 452 r. kath. lakosa, paroch. templommal. Bora nem sokat ér. Birja az esztergomi káptalan.

Dája, puszta, Fejér vmgyében, Perkátához 1 óra, 180 lakossal, homokos de termékeny határral, szőlőskerttel. E határban több hamvvedreket, agyagedényeket, láncsákat ástak már ki. Közbirtokosok birják.

Dáka, magyar falu, Veszprém vmgyében, ut. p. Pápához délre 1 óra, 400 ref., 200 kath. lak., kath. és ref. fiók-templomokkal. Róna termékeny határát a Bitva néha előnti. Rétjei jó szénát adnak. — Erdeje a podári pusztán derék. Birja gróf Nádasdy Tamás.

Daka, puszta, Veszprém vmgyében, Papkeszi mellett.

Dalaháza, puszta, Zala vmgyében, Radhoz közel.

Dálmad, gyönyörű puszta, Tolna vmgyében, Kocsolához $\frac{3}{4}$ órányira, hg. Eszterházyak nagy fontosságú gazdaságátával s juhtenyésztésével.

Dálmad, (Damodice), Hont m. magyar falu, 284 kath. 14 evang. lak. Bort termeszt; jó lovakat nevel; legelője rétje igen hasznos. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Dalmf. puszta, Bihar v., lásd Fekete-Tóth.

Kis-Dályó, puszta, Nógrád vmgyében, N.-Dályó pusztával határos s Tarnóczhoz tartozik.

Nagy-Dályó, puszta, Nógrád vmgyében, az Ipoly széles, regényes völgyében, Tarnócz, Kis-Dályó pusztá, Törincs, Kis-Liberce, Vilke faluk közt. Kiterjed 1616 holdra, melyből 20 hold belsőség, 480 hold szántó, 350 hold rét, 766 hold erdő, mely tölgyes és cseres, s alacsony hegyeken terül el. A többi határ róna, agyagos, néhol homokkal vegyes, kavicsos; néhol vadvizes; legjobban termi a rozst, zabot, burgonyát, vörös lóherét; de buzát, árpát, kukoriczát is terem. Az uraság itt 4000 darab igen finom merino juhott tart. Lakja 92 lélek, kik többnyire uradalmi cselédek. A határ szélén folyó Ipolyon derék malom áll. Van itt nagyszerű urasági épület, minden gazdasághoz tartozókkal ellátva; és egy szeszgyár. A puszta egészen majorasági birtoka özv. gr. Forgács Alajosnőnek, s a vilkei urad. tartozik.

Dályok, horvát falu, Baranya vmgyében, 1700 kath. lak., fiók-templommal, nevezetes marha- és sertésenyésztéssel, s dunai halászzattal. Ut. p. Mohács. Birják Károly főherczeg örök.

Danak, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolcztól északra $1\frac{10}{16}$, Edelénytől keletre $\frac{6}{16}$ állomásra, délnak s nyugotnak halmokkal változó nyílt, keletről Abauj szomszédságában hegyektől kerített térségen. — Szomszédai Hegymeg, Tomor (ez Abaujban), Hongács, Balajt helységek s Edelény felől a sápi puszta. Határki-terjedése 1380 hold; ebből 45 hold belsőségek 436 hold szántóföld, 413 hold rét, 117 hold szőlő, 338 hold erdő, 31 használaton kívüli. Urbériség $11\frac{1}{2}$ telek, második osztályu. —

Lakóház van 69, lakos 372, u. m. 20 r. kath., 3 gör. kath., 345 ref., kiknek helyben van anyaegyházuk és 4 zsidó. Birtokosok : Máriássy, Bernáth, Fejérváry, Ragályi, Dants, Szathmári-Király, Jakabházy, Török, Pogonyi, Szemere, Fekete, Huszt, Dapsy, Gondos, Orogy, Szilva, Sipos, Somogyi családok.

Damasd (Garan-), Bars m. magyar falu, a Garan jobb partján, Lékér mellett : 463 kath. lak. Szénája bőven lévén, sok marhát nevel, s kár hogy termékeny földjeit a Garan néha előnti. F. u. a lekéri apátur. Ut. p. Kéménd.

Damasd (Ipoly-), Hont m. tót falu, az Ipoly bal partján, a Dunához $\frac{1}{4}$ mfd. 401 kath. lak. Van szőlőhegye, erdeje, 2 vizimalma, lótenyésztése, s egy régi omladozott vára. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. post. Vác.

Damóc, Zemplén v. magyar-orsz falu, Helmechez délre $1\frac{1}{2}$ órányira : 57 római, 322 g. kath., 4 ref. 12 zsidó lak., gör. kath. paroch. templommal; 471 hold szántófölddel. F. u. b. Sennyei.

Damonya, lásd Chernelháza.

Dámos, oláh falu, Bihar vgyében, kösziklás hegyek közt, Báródlhoz délre 2 mfd. 180 n. e. óhítú lak., anyatemplommal, $16\frac{3}{8}$ urbéri telekkel, roppant erdőséggel. Birja gróf Batthyáni József.

Dancsháza, magyar falu, Bihar vgyében, szép rónaságon, Debreczenhez 4 mfdnyire, a Váradról Pestre vivő országúton, 800 lak., kik többnyire reformatusok, helybeli pappal. Határa 3000 hold, melyből szántó 1200 hold, kaszáló 300 hold, legelő 1000 hold, lapály 470 hold, szőlő 30 hold, erdeje nincs. És mind ez, csekély urbériséget kivéve, majorsági birtok. Földe fekete és szikes.

Birják a Bagosy, Balku, Gál, Harangi, Oláh, Ujj, Szőke, Virágos, Nagy családok igen számos ivadékai. Határában foly a kék Kálló vize.

Dánfok, pusztá, Békés v Békés város mellett.

Danielki, népes pusztá, Árva vm., Podvilkhoz $1\frac{1}{2}$ óra · 80 kath lakossal.

Danisócz, Szepes v., tót falu, Iglóhoz keletre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire · 200 kath. lak. F. u. gróf Csáky Ut. post. Lőcse.

Dankócz, vindus falu, Vas vármegyében, a lendvai uradalomban, kopár kőves vidéken, 93 evang., 50 kath. lak.

Dány, magyar falu, Pest-Pilis vgyében, két lassan emelkedő domb aljában, közepén a falu felső végén fakadó pataktól átmetszve, ut. post. Bagtól délre $1\frac{1}{2}$ órányira. — Lakja 1500 lakos, kik csaknem mind róm. katolikusok, paroch. templommal — Dombos határán szántóföldje barna agyag, minden nemű gabonát jól megterem, jó bora és jó dinnyéje van; legelője azonban homokos; erdeje nagy és szép. Határában 4 apró forrás van, és egy Dánysár nevű mintegy 50 holdnyi mocsár. Telkesgazda 95 számláltatik. — E helység igen régi eredetű s már harmadik helyen fekszik, a régi telkeinek nyomai most is láthatók. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Dány-Sz. - Miklós, (Alsó, Felső), Pest-Pilis vm. pusztá, 105 kath. 50 ref. lak. F. u. Nagy-Kőrös városa, s a gróf Beleznay nemzetség.

Dányád, Szathmár vm. magyar falu, Czégénytől csak egy utca választja el. A ref. templom itt van. Határa olyan, mint Czégényé. F. u. Kende, Ajtay. Ut. p. Szathmár.

Dara-Sztarina, Zemplén v két egymással összefüggő orosz falu,

Szinna fia 21 római, 910 g. kath., 15 zsidó lak. Gör. kath. templom.; hegyes erdős határ, 1431 hold szántóföld. F. u. Révész. Ut. p. Nagy-Mihály.

Darah, Szathmár v. magyar falu, Szathmárhoz 1 órányira, a Szamos mellett 64 római, 79 g. kath., 184 ref., 7 zsidó lak., kath és ref. anyateplommal. Határa három nyomásbeli és igen termékeny; rétje kétszer kaszálható; tölgyes erdeje két szakaszban; gyümölcsösei szőpek; a Szamoson malmokat tart. F. u. Eötvös, b. Józsikánő, Kállay, Buday.

Darány, magyar falu, Somogy vgyében, közel a Drávához, ut. post. Istvándi. Van 1300 ref., 60 kath., 20 zsidó lakosa, ref. anyateploma. Határa igen nagy de homokos; erdeje és szőlőkertjei vannak. Birja gróf Széchenyi Pál.

Darázs, horvát falu, Baranya vgyében, a Karasicza mellett, közel a Dunához, 1650 kath. lak., paroch. templommal. Határa igen termékeny; rétje a Duna szigetjében sok; bortermeszt és halászatot üz. A bélyeai urad. tartozik. Ut. p. Bezdán.

Darázs, Nyitra m. tót falu, a Nyitra viz mellett, Nyitrától északra egy órányira, igen kies vidéken. — Számlál 756 kath. lak. Régi gothus kath. temploma nézésre méltó; szántóföldjei középszerűk; rétei kétszer kaszálhatók; erdeje s malma van. F. u. a nyitrai püspök.

Porpác - Darázs, magyar falu, Vas vm., lásd Porpác.

Darázsi, (Draschovicz), Hont m. tót falu, Szebelébbhez $\frac{3}{4}$ mfd., 35 kath., 159 evang. lak. Evang. templom. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Dárda, mezőváros, Baranya vgyében, ut. p. Eszékhez $1\frac{1}{2}$ órányira, felette termékeny lapályon, 1200 kath., 600 n. e. óhitű, 20 protestans, 250 héber lakossal, kik német, magyar és szerb nyelven beszél-

nek. Gazdag natarai délről rapos teresség környezi, mellyen keresztül a rómaiak egész a Dráváig erős töltést csináltak. Követte őket Soliman török császár is, ki Eszéktől fogva Dárdáig 8565 lépés hosszú s olly széles töltést készítettett, hogy 3 kocsi egymás mellett elmehetett, de mellyet Zrinyi Miklós 1664-ben elrontatott. IV. Mahomed ismét helyreállítá, de jelenleg a mocsároknak csak némelly karókat lehet észrevenni. Utczái egyenesek és tágasak; van itt derék urasági kastély és angolkert, kath. és óhitű anyateplomok, synagóga. Marha- és sertés-tenyésztése virágzó, tölgyes erdeje nagy. Feje egy uradalomnak, mellyhez 23 helység és 6 pusztá tartozik, s mellyet jelenleg Lippe herczeg bir.

Kis-Dárda, német falu, Baranya vármegyében, közel Eszékhez, 180 kath. lak. A dárdai uradalomhoz tartozik.

Dargó, Zemplén v. orosz falu, Gál-Szécshez $1\frac{1}{2}$ órányira: 40 római, 229 g. kath., 10 ref., 18 zsidó lak. 241 hold szántóföld. Erdő. F. u. Szemere, Szilassy s m. Ut. p. Vecse.

Darma, Ungh v. magyar falu, Eőr mellett: 128 róm., 56 gör. kath., 48 ref., 52 zsidó lak. F. u. Orosz, Csató s m. Ut. p. Ungvár.

Darnó, Pozson m. magyar falu, a Szigetközben, Hedervárhoz $\frac{1}{2}$ órányira. Számlál 672 kath. 29 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Rétjei, földjei termékenyek; erdeje szép; káposztája kapós; juhtenyésztése nevezetes. F. u. gr. Viczay. Ut. p. Győr.

Darnó, Szathmár v. magyar falu, F.-Gyarmathoz közel: 4 római, 7 g. kath., 170 ref., 8 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa trágyázva elég termékeny; erdeje és belső gyümölcsösei vannak. F. u. Izsák, Morvay, Osváth, s m. többen. Ut. post. Szathmár.

Darnya, Gömör v. magyar falu, ut. p. Rimaszombathoz délre 2 mfdnyire, a Macskáspatak mellett: 81 kath., 485 ref., 14 evang. lak. Róna és Jombos határa egyaránt igen termékeny; rétje, legelője elég. F. u. gróf Dela Motte, Vajda, Koós, Patay örökösök s m.

Darócz, magyar falu, Baranya vgyében, az eszéki országútban, ut. p. Eszékhez 1 óra, 950 ref., 15 kath. lak., ref. anyatemplommal. Határában sok posvány kiszárltatván, szénája bőséggel. A Duna ereiben jövedelmes halászatot üz. A béklyei főhercegi urad. tartozik.

Darócz, Beregh v. magyar-orosz falu, ut. p. Beregszászhoz 1 mfdnyire: 11 r. kath., 418 ref., 210 g. kath. lak. Ref. anyaszentegyház.—Földe nem sok, de mindent jól terem; erdeje igen nagy, s lakosai sok fadényeket, hordókat csinálnak s megszöve elhordják. F. u. Lónyay, Darvay, Vitéz s m.

Darócz, Ungli v. orosz falu, Unghvárhoz $\frac{3}{4}$ órányira, a szerednyei postautban: 48 római, 512 gör. kath., 14 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Szőlőhegy. F. u. a kamara.

Darócz, Dravcze, Sáros v. tót falu, Berzeviczéhez északra egy órányira: 461 római, 33 gör. kath., 29 evang., 30 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Meglehető föld és rét. Kastély. F. u. b. Berzeviczy s m.

Fülpös-Darócz, Szathmár v. magyar falu, a Szamos mellett, közel Matolcsához: 4 római, 31 gör. kath., 200 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. — Három nyomásbeli földet mindent bőven teremnek; rétjei közepesek; legelője, fája elég; belső gyümölcsös, káposztás, szőlős, veteményes kertjei jók, különösen sok diófája van. F. u. Ilosvay, Gulácsy, Moldvay, s m. Ut. p. Szathmár.

I. Kötet.

Király-Darócz, Szathmár v. magyar-oláh mező-város, ut. p. N.-Károlyhoz délkeletre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire a Kraszna vize mellett: 605 római, 1185 g. kath., 631 ref., 90 zsidó lak., román, és gör. kath. és ref. anyatemplommal, synagógával, vízi malommal. Fekete szántófölde dúsan termi a tiszta búzát; rétjei kétszer kaszálhatók; erdeje, szőlőhegye és tágas legelője van. F. u. nagyobb részben a gr. Károlyiház, s még Gerzon, Irinyi, Linkner, s t. m.

Lénárt-Darócz, magyar falu, Borsod vgyében, Miskolcztól $2\frac{10}{16}$, ut. p. Putnoktól $1\frac{1}{16}$ állomásra, 349 lakossal, kik mind r. katolikusok s többnyire nemesek. Fiók-szentegyháza Csernellyhez tartozik. Határa 1034 hold, mellyből $19\frac{10}{16}$ beltelek, 457 hold szántó, 194 rét, 45 szabad szőlő, 200 erdő, 90 legelő, 37 hold műveletlen; s mind majorsági birtok $12\frac{1}{12}$ nemesi telekre oszolván, mellyből bir $1\frac{1}{2}$ Bardos Mihály, 1 Benke, Dobay család, s a csernellyi plebánus, ismét $3\frac{1}{3}$ Benke, Dobay; $2\frac{1}{2}$ Bardos Ferencz, $2\frac{3}{4}$ Bardos György, 1 Kis Pál, s Bardos család. A föld $\frac{2}{3}$ részben homokos s kavicsos, $\frac{1}{3}$ igen jó termő fekete föld, melly főleg tiszta búzát, rozsot, árpát, kukoriczát, s az ugarban burgonyát terem.

Nagy-Darócz, magyar falu, Nógrád vgyében, 753 kath. lak., igen jó határral, és kövér rétekkel. Többen birják. Ut. p. Zelene.

Panyi-Darócz, magyar falu, Nógrád vgyében, az Ipoly szép széles völgye nyugoti oldalán, a bányavárosi országútban, ut. p. Losonczhoz $\frac{3}{4}$ mfd. Lakja 76 házban 390 kath., 30 evang., 6 zsidó. Határa 2511 h., mellyből 138 hold beltelek, 619 hold szántóföld, 452 hold rét, 226 hold legelő, 1034 hold erdő, 42 hold árkos legelő. Ebből urbériség 60 hold beltelek, 253 hold szántó, 144 hold

rét, 28 hold legelő. Majorsági belsőség 78 hold, szántó 366 hold, rét 308 hold, legelő 198 hold, haszontalan 42 hold, erdő 1034 hold. Az erdő egyuttal közös legelő. A föld általában lapály, lassan emelkedő dombokkal, agyagos homokkal vegyes, néhol vadvizes; legjobban termi a tiszta búzát, zabot, veres lóherét, burgonyát. Rétjei az Ipoly mellett terülnek el, mely gyakran kiönt. Szép szarvasmarhát, de lovakat is jókat tenyészt. Van itt kath. paroch. templom, 6 urasági lakház, és egy kis patak Kohári nevű. Birtokosok: Vattay Dánielnő, Básty Sándor, Gellén Károly, Szentiványi Bogomér, Horváth Lajosnő, Okolicsányi Péter, Pongrácz Antal, Fáy József, Draskóczy Gábor, Csikány Gábor, Plachy Zsiga, Bobunka, Sztankovics, Urbányi.

Pusztá-Darócz, Szathmár v. magyar falu, közel Szathmárhoz: 5 római, 110 gör. kath., 160 reform., 7 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa szűk, de termékeny; erdeje szép, rétje igen jó szénát ad. F. u. Nagy, Barkóczy, Boros, Péchy s m. t.

Tibold-Darócz, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolcztól $1\frac{5}{16}$, Egertől $1\frac{5}{16}$, u. p. Harsánytól $10\frac{10}{16}$, Kácstól $\frac{4}{16}$ állomásra, alacsonyabb hegyes vidéken, egy igen kies völgyben. Határkiterjedése 8873 hold, ebből beltelek 220 hold, szántóföld 3861, rét 579, erdő 2762, szőlő 638, legelő 487, terméketlen hely 278, utak sat. 48 hold. Urbéri kéznél van 680, majorsági 3760 hold szántóföld és rét, a Jánfalú pusztá birtokot is ide értve. A legelő közösen használtatik. A szőlő kilenczed dézma alatt van. A föld hegyes völgyes, sok helyt köves, másutt vadvizes; a határ déli része azonban nagyon jó fekete föld; minden gabona-nemet gazdagon terem. De a lakosok a földmivelésre, még inkább a ló- és szarvas-

marhatenyésztésre elegendő szorgalmat nem fordítanak. Lakosok összes száma 2173, kik közt 1258 r. kath., 810 ref., 14 ágostai, 91 zsidó. Férfi 1209, nőnemű 964. Mindnyájan magyarok. Van itt 29 telkes gazda, 65 házas zsellér, 92 lakó, 19 kézműves mester. A r. kath. anyaegyház 1750 ujtatott meg, anyakönyvei 1746-on kezdődnek, temploma Sz.-Erzsébet tiszteletére; hozzá tartozik a kácsi leányegyház is. A ref. leányegyház Sályhoz van kapcsolva. A zsidóknak is van helyben synagógájok. A két keresztyén felekezet jól rendezett iskolái dicséretes említést érdemelnek. Van itt egy igen jules magán iskola is. Épületei közt a Majthényiak, gróf Péchy, Szalay, Fáy urak csinos lakházaik kitűnnek. Van két pálinkafőzőház is. A határon s a helységen is keresztlufoly a kácsi meleg patak, mely 3 malmot hajt. Említésre méltó még egy kut, melynek vize a köszvény ellen a nép által már több ízben csodás jótékonyással használtatott, migam bizonytalan ok miatt a tulajdonos földesur által behányatott. Az itteni kőbányában évenként sok faragott kövek készítenek. Birtokosai a helységnek: gr. Péchy Szilárd, báró Majthényi László, Majthényi György, Szalay Antal, Fáy Barnabásnő, Fáy Alajos, Fáy Antal, Gyurcsányi Gábor, Almásy József, Okolicsányi Ferencz, Egyed Imre, Csizik Károly.

1601. Daróczy Erzsébeth, Korpás Menyhért neje, itteni egész részbirtokát Bethes Péternek elzálogosítja.

1663. Baratnaky Zsigmond, indit pert végrehajtó parancs mellett, Tolvaj György, Csanády János és egyebek ellen, Darócz, Doroghma, Nagy-Mihály, Gerzth, Pél helységekben, továbbá Fejéregyháza, Bikk, Oszlár, Váralja, és Leányfalva, Borsod megyei pusztákban fekvő árva jószágai kibocsátására.

1701. E helységben bizonyos rész-birtokban, mint Pély pusztánál látható, a Szepessy család igtatást nyer.

1714. Négyesi Szepesy János, felső-bükki Nagy István részére kiadott végrehajtó parancs mellett folytat pert Kovács János és György, Fazekas János, és Bódis István ellen, Darócz, Sály, Pély, Nagy-Mihály, Bikk, Eszlár, Doroghma, Geszt helységeken fekvő s Tabold Sigmund kihalása címe alatt tiszta igtatással nyert rész-birtokok kibocsátása iránt.

1733. Borsy Katalin, micsoda ellenmondási pert kezdett e birtokra nézve, Oszlárnál látható.

1769. Bánóczy István, József, János és Éva, Darócz, Sály, Kács, Geszth, Doroghma, Nagy-Mihály, Pély, Fejéregyháza, Nádasd, Kondo, Paraszt-Bikk, Várallja és Leányfalva helyeken levő rész-birtokaikat felfizetés mellett Borsy Anna és Katalinnak elzalogosítják.

Darufalva, németül *Dra szburg*, horváth falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz $1\frac{1}{2}$ mfd. a németujhelyi országutban, 820 kath., 6 zsidó lak., fiók-szentegyházzal. Lakosai nagy termelűkről nevezetesek. Határa hegyes és róna; van 880 hold szántóföldje, 54 hold rétje, 106 hold szőlőhegye, és 826 hold többnyire fenyes erdeje. Bora savanyu; földje közepszerű. Birják $\frac{1}{3}$ hg. Eszterházy, $\frac{2}{3}$ részben gróf Zichy Miklós, kinek itt szép kastélya és kertje van, s itt az egyik sétateren a hársfák megfordítottak, és így a gyökerekből ágak, az ágakból pedig gyökerek lettek, mi különös alakot ad a fáknak.

Daruvár, német falu, Temes m., Krassó vmegye szélén, Temesvártól 6 mfd. dombon, 850 r. kath. lak., kik közt 37 magyar, paroch. anyaegyházzal. Határa 6723 hold 67 □ öl, melyből majorsági földek 3743 hold 67 □ öl, többnyire eke

alá való; urbéri szántó 1920 hold, rét 640 hold, legelő 320 hold, kerthi veteményekre 160 hold. Földe sárga agyag, s nagyon kívánja a trágyát. Daruvár dombos fekvése miatt kutait nagy költséggel tartja fen. Jejenleg 32 öles mély négy kut van a faluban; a vizet lovak használatával meritik.— *O bienda* nevű völgyben, egy 10 öl mély savanyu-vizeskut vagyon. Birtokosai: a k. kincstár, Daruváry, Reményi, gr. Nemes családok.

Darva, Máramaros v. orosz falu, Técsbőz északra 2 mfdnyire: 3 római, 548 gör. kath., 9 ref., 14 zsidó lak, jó legelővel, erdővel. Van görög kath. anyatemploma. F. u. többen, és a Darvay nemzetség innen veszi eredetét.

Darvas, magyar-oláh falu, a Sárreten, Bihar vgyében; ut. postája Nagyvárad 5 mfd. Lakja 516 reform., 23 r. kath., 412 n. e. óhitű, kik magyarral is beszélnek; 19 $\frac{1}{2}$ urbéri telek után földes-gazda 63, zsellér 37, lakó 23. Reform. és óhitű anyatemplomok. — Róna lapályos határa mintegy 5000 hold, melyből urbéri szántóföld 542 hold, kaszálló 228 hold; a többi majorsági szántó, rét és közös legelő. Földje el van élve, és sok helyt szikes, leginkább csak kétszerest terem, más termény, kivált tengeri nem igen diszlik. Az állattenyésztés felette csekély lábón áll. Birtokosai: a Molnár, Baranyi, Borbola és Olasz családok.

Dasztifalu, magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 4 mfd., 381 kath. lak., szép kastélyal. Van 665 hold jó buzát termő szántóföldje, 25 hold rétje, 571 hold cserés-tölgyes erdeje. Birja a gr. Viczay család.

Dautova, magyar falu, Bács vgyében, a Dunának egy ága mellett, ut. p. Bajától délre $2\frac{1}{4}$ mfd., 2500 kath. lakossal, és templommal. Földje

homokos. Birja a kamara. Határa 1100 □ ölével 9957 hold, melyből urbériség $8\frac{3}{8}$ urb. és $2\frac{1}{8}$ szabad telek után 2967 hold szántó, 1936 hold rét és beltelek, 600 hold jó, 514 h. homokos legelő, 320 hold szőlőskert. Uradalmi birtok: 1060 hold lágyfa erdő a Duna mentiben, 1410 h. nádas, 1020 h. mocsár, 130 h. utak.

Dávidháza, magyar falu, Vas megyében, ut. p. Lövő. Lakja 280 reform., 38 kath. Sok legelő. Birják többben.

Dávidháza (Ó), Beregh vm. orosz falu, a Latorcza jobb partján, ut. p. Munkácshoz nyugotra 1 mfd. 9 r. kath., 245 g. kath., 69 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn, Komjáthy, Szikszay, Bornemisza s m.

Dávidháza (Uj), (Davidkovo), Beregh v. orosz-magyar falu, a Latorcza bal partján: 801 g. kath., 204 ref., 19 zsidó lak. Görög kath. s ref. egyházak. Határuk róna s a tisztabuzát is szépen megtermi, szénájuk sok és jó, de fájuk kevés, s az árvizektől is szenvednek. F. u. gróf Schönborn.

Dávidréve, pusztá, Honth vmegyében, Kiskeszi határához tartozik.

Dávidvágás, orosz falu, Zemplén vmegyében, a Bánszka hegyek alatt, ut. p. Szinnye. Határa 3000 h., melyből a 18 telkes és 5 zsellér földben van 460 hold szántó, 180 h. rét; majorsági föld 50 hold a többi cserjés bokros erdőség. Földje mint-hogy a hegyek nyugoti oldalán terjed, elég sovány, de szorgalom mellett megtermi a gabona minden nemét. A lakosok különösen szép ökröket nevelnek. Lakja pedig 30 római, 530 görög kath., 20 zsidó, óhitű paroch., és kőtemplommal. Patakja egy malmot hajt egy kerékre. Birják a helységet ugyanazok, kik Bánszkat.

Dávod, pusztá, Somogy vár-

megyében, közel Böhönyéhez, Festetics Antalé.

Deákkalva, (Sz.-Helenával együtt), (Diakova), Thuróc m. tót falu, a Jordán patakja mellett: 15 kath., 125 evang. lak. Rétje, legelője jó; földje közepszerű. F. u. a Révay fam. Ut. p. Th.-Zsámbokrét.

Deákföld, pusztá, Sopron vármegyében, Zsebeháza mellett, melynek határából szakítottatott ki. Kiterjedése 400 hold szántóföld és rét. Birja a pápóczi prépost.

Deáki, Pozson m. népes magyar falu, Galantához $1\frac{1}{2}$ mfd. Nyitra vármegye szélén. — Van 1108 kath., 476 ref. lak., kath. és ref. anyatemploma, nemes curiája, nevezetes szép tehenészete. Szántóföldjei sikon fektüsznek, s termékenyek a rétjek, legelőjük sok, azért mind a marha mind a juhtenyésztés szép divatjában van. Lakosai kendert, és dohányt is termesztenek. F. u. a Sz.-Mártoni főapá-tur. Ut. p. Szered.

Deáki, pusztá, Zala vgyében, Nyirád mellett.

Debercsén, Nógrád m. egyes magyar-tót falu, 186 kath., 14 evang., 4 zsidó lak. Földje kevés; legelője elég; rétje jó. F. u. a báró és nemes Prónayak. Ut. p. B.-Gyarmat.

Debreczen, igen régi és nevezetes királyi város Észak-Bihar v. megyében, homokos rónaságon, Pesthez 24, N.-Váradhoz, melynek kerületéhez csatoltatott, 7 mfdnyire, saját postahivatallal. Hosszas kerekded formára van építve, s kerülete 1 mérföldet foglal el. Utcái hosszak és szélesek, s nagy részt egyenesek is, de kövel nincsenek kirakva. Az ó város maga mély és széles árokkal vértetik körül, s bele 8 kapu vezet. Az árkon kívül van az Ispotály nevezetű külváros egy reform. szentegyházzal, több uj ültetvény, és az idegen kereskedők köből s deszkából épült sa-

torai utcákra felosztva, melyek különben lakatlanok, de a híres 4 országosvásár alkalmával megnépesülnek, ezekben árulván a mondott kereskedők portékáikat. A házak többnyire földszintiek, cseréppel és zsindelelyel fedettek, ámbár itt ott nádasokat is láthatni még. Csaknem mindenikhez tágas kert és udvar tartozik. Nevezetesebb épületei: a roppant nagyságú, 2 toronnyal ékesített új reform. szentegyház a városnak csaknem kellő közepén; közel hozzá a kétemeletes collegiumi épület; a ref. ó-szentegyház magas bádogos tornyával; a piaristák zárdája és szentegyháza, mellynek alapját gr. Csáky cardinál vetette meg 1726-ban; a város-háza; sőház és dohánygyári épületek. — Népeisége ezelőtt az 50,000 számot is meghaladta, hanem a mostani összeírás, mint írják, csak 33,000 főt talált, ha ugyan ki nem felejtettek azon igen számos lakosok, kik a tanyákon, erdőkben és szőlőkben tartózkodnak állandóul. Vallást illetőleg mintegy 2000 r. katolikust, kevés ágostait kivéve, mindnyájan reformátusok 5 lelkeszszel. Nyelvre nézve pedig mind tős gyökeres, erős, izmos, el nem korcsosult magyarok. — Fő foglalatosságuk a földművelésen és a baromtartáson kívül, a nyers termékekkel, s barmokkai kereskedés, és a kézművesség mindenféle alakban. Különösen említési érdemelnek: a vásári magyar szabók, szűr-szabók, gubacsapók, eszmiadiák, csutorások, pipa csinálók, fésűsök, vargák, szijgyártók, kik Magyarország nagy részét bejárják kézműveikkel. A szorgalmas fehérszép pedig a szappanfőzésben és kenyérsütésben tüneti ki magát és méltán, mert a debreczeni szappan fejréségére és könynyűségére, ugy szinte a buzakenyér is országszerte híres. A hentesek százanként veszik öszszel s hizlalják

a sertéseket, s Szepes, Gömör, stb. megyéket Debreczen látja el szalonnával. — Kereskedői közt 2 szilárd könyvkereskedő is találtatik, mi nagy ritkaság hazánkban. Van itt a reformatusoknak virágzó Collegiumok, melly Magyarország legnagyobbtanintézet a reformatusoknál, 12 rendes tanárral, az alsó osztálybeli változó tanítókat ide nem számítván, jeles könyvtárral és physical gyűjteménnyel. Továbbá találtatik itt egy kir. kath. gymn. a piaristák alatt; városi könyvnyomda, jó karban levő árvaház, harminczad-posta-lóhivatal. Négy országosvására a pesti után egész Magyarországon legnevezetesb.

A város roppant határa kelet felől Szathmár vármegyéig szögellik, fekszik Bihar és Szabolcs vmegyékben, szinte 10 mfd. hosszúságban a Tiszáig nyulva; szélessége két, néhol 1 mérföld, a gr. Gyulaiak birtokában levő macsi és hegyesi puszták közt pedig alig fél mérföld. A keleti oldalon nagyobb részt erdőség van, u. m. Gut, Fancsika, Pacz, Savóskut, Haláp, Bánk, Nagycsere, Monostor és az Apafája. Ezen erdőségek lapályain terjedelmes kaszállók léteznek, mellyek polgárok által bíratnak. Észak felől egy órányi járásra a várostól fekszik Hadház felé P a l l a g 4000 holdas pusztá, melly haszonbérbe van adva; ugyancsak észak felől a Nagyerdő másik oldalánál van helyezve a bőszőrményi utban a folyási igen termékeny s néhány száz holdra menő kaszálló. — Ezután következik a város körüli több ezer holdat tevő legelőgyep, mellynek éjszaki és keleti oldala felé fekszik maga a város, szőlőkertektől körülövedzve. Dél felől a legelő és Öndöd pusztá mentiben Szepes és Ebes polgári tanyákkal rakott puszták helyezvék; keleti oldalában pedig a várostól $\frac{1}{2}$ órányira a szepe-

si 900 holdas nagy részbea szántó-földnek is használtatható városi kaszálló. — A város körüli legelőn tul nyugot felé kezdődnek az on d ó d i pusztán a háztelkek után eső földek egy tagban, mindegyik ház után mintegy 30 annyi nagyságu föld mint a belső telek; s valamint a külső pusztán tanyákat, ugy ezeket is elkülönözve birhatják a tulajdonosok, de eddig el nem adhatt k külön házaik nélkül. Az on d ó d i pusztán tul egybefüggésben esik a hegyesi polgári tanyák al rakott pusztá, mellyhez kebelcztettek Vajdalahos, Fertő, Kis és Nagy-Álomzug, Lengelaposa nevü pusztá-részek. E pusztának Kösü vize mentiben fekvő része Kösüszegek nevezetlik. Az Elep szélét, a hortobágyi nagy legelő felé, körülövedzi a Kadarcsvize, melly a Tisza árbából vevén táplálékát, száraz években kiszikkad. Az elepi pusztán tul van a Hortobágy-melléki több □ m földre menő gyeplegelő, mellynek azonban rendkívüli árvíz idején csak kis része marad szárazon, de hátsabb részeiről hamar lefoly a víz, más része folyvást sáros, gyékényes, zombikos, kevés hasznu legelőt ad. A Hortobágy vizénél a pesti országutban van a városi nagy vendégfogadó, s hozzá közel a máta i 600 holdas városi és a malomzugi néhány száz holdas kaszállók. E nagy terület, mellynek közepét a Hortobágy hasítja, általában szikes vegyületü, melly jó tápláló füvet ad ugyan, de keveset, és hamar szárazság áll elő. E hiba főleg megvan a kir. kincstártól birt Zám és Ohat pusztákon, mellyeken az eke alá mivelhető, vagy kaszállónak használható föld nem tesz többet 7000 holdnál. E szántóföldek nem debreczeni polgárok által használtatnak, hanem a körülfekvő tiszai helységek bérlik ki évenkinti kiosztás szerint,

olly módon, hogy egy hold földtől egy köböl tavaszi életet adnak, s a város kaszállóin egy napot dolgoznak. Az ohati pusztán van a város majorja, a felügyelői lakkal, hol a város ménese is tanyázik. E tisztség körébe tartozik a haszonbérlett földekre felügyelni, azokat kiosztani, egyszerűmind a városnak mintegy 100 kan czából s ehhez alkalmazott csikókból álló ménésének gondját viselni. A ménes szükségén felüli takarmány erdélyi ugynevezett purzsásoknak adatik ki, kik juhseregceikkel télre a tiszamelléki lapályokra levándorolnak, s áttelelvén itt, miután juhaik leellettek, Sz.-György nap után ismét visszatarének Erdély bérceire. A polgári tanyák, mint mondók, a sepeesi, ebesi, macsi, kis- és nagy-hegyesi s elepi pusztákon vannak elhintve. A tanya-földek birtoki mennyisége mezei törvény által van szabályozva, három nyilastól kezdve (egy nyilas = 9000 □ öl) minél kisebb terület tanya-felfogáskor nem adatik, fokonkint feljebb 16 nyilasig, melly körülbelül 130 holdat tesz. E földmennyiségen kívül van mindenkinek ház után való földre, melly 30-szorta nagyobb a belső teleknél. A tanya és ház utáni földeken kívül is osztatnak még két és hét évi haszonvételre, mérsékelt bérért, szántóföldek, mellyek ürgenyilasoknak neveztetnek. Az erdei kaszállók mennyiségének is van mértéke, t. i. 10 boglyásnál többet egy polgár nem birhat. Minden nyilas után joga van a polgárnak a városi nagy legelőn 5 darab öreg szarvasmarhát vagy lovat, vagy e helyett 50 darab juhot vagy sertést legeltetni, igavonó marháin, s a városban tartott tehenein kívül; ezenfelül legelőbér fizetettik. -- Debreczen, mint pecséte vallja, már a 13-ik század második tizedében városi joggal birt, oklevelekkel mindazáltal sza-

badságait a 15 századnál feljebb nem tudja vinni. 1405-ben Buda kiváltságait nyerte meg, ekkor az is rendeltetvén, hogy köfallal keritessék, de hogy ezek valaha felépültek volna, semmi sem bizonyítja. — 1410-ben Zsigmond király Szklabonya várral együtt Baliczky Andrásnak 13 ezer forintért elzalogosította. — Későbbben Belgrádtól György ráczországi deszota kapta meg cserében több várossal és várral egyetemben, de ez Debreczent a nagy Hunyadi Jánosnak engedte. Jánosról hátramaradt özvegyére Szilágyi Erzsébetre szállott. — Mátyás király adományából Zápolya János vette át. Mátyás halála után 1490-ben a Rendek Corvin Jánosnak ajándékozták; ez Debreczent s több más helységet 1492. Derencsényi Imrénének 8 ezer arany forintért zálogba adta, később ismét Zápolya családra jutván. II. Lajos eleste után I. Ferdinánd Debreczent Chevlar Móre Lászlónak ajándékozta; Zápolya János pedig mindjárt országjárása elején Ártándy Pál máramarosi főispánnak engedte, s ezt a birtokban I. Ferdinánd is megerősítette. Debreczen birtokosai közt olvashatni Seredy Gáspárt is, ki ezt I. Ferdinándtól zálogban kapta. — Az 1538-ban történt és 1552. megújított egyezkedés következtében, Debreczen II. Jánosnak, Zápolya örökösének visszaadott. — Ennek halála után mindég az erdélyi fejedelmek birták; végre koronánk alá jutott, és mielőtt Rudolf 1600-ban, és I. Leopold 1689. régi szabadságait új adományokkal erősíték, sokféle viszontagsága, s a török és tatár seregek által szenvedett számtalan nyomorai után 1693-ban újra a királyi városok sorába vétetett, s 1715-ben bezikelyeztetett. — Az 184⁸/₉ ki magyar forradalomban polgárainak az aradi ostromnál s az erdélyi harcokban kitüntetett vitézsége által lett híressé,

—kinemismerné a debreczeni, v e r e s p á n t l i k á s o k' nevét? — még inkább pedig az által, hogy a pesti országgyűlés s a magyar kormány 1849 elején Debreczenbe tétetett át, és a nagy reform. egyházban mondta ki Kossuth Lajos kormányzó az apr. 14-ki határozatot, t. i. Magyarország függetlenségét Ausztriától.

Vége Debreczennél történt aug. 2-án azon ütközet, melyben h. Paskevics és Konstantin cs. főherczeg 80000 muszkával, Nagy-Sándor magyar tábornok 13000 főnyi seregét hirtelen meglepve, egészen szétszórta; ámbar a muszkák is igen sokat vesztek, 2 tábornok elesett, s a magyar tüzéséget a hivatalos muszka haditudósítás is kiemelte. De bezzeg meg is lakolt ezért a szegény Debreczen, mert ez 3 napig a muszka és kozák és cserkesz seregek prédálásának vala átengedve; de mégis fel nem gyújtatott mint Losonc.

Debréte, magyar falu, Borsod vmgyében, a megye északi csucsán, Szendrőn felül ¹⁵/₁₆ állomásra, erdős hegyektől kerített szűk völgyben. Határa 2114 hold, melyből 21 h. beltelek, 377 h. szántóföld, 111 hold rét, 1580 hold erdő, 25 h. használatlan. Urbéri telek 10. Lakja 73 római, 84 g. katolikus, 45 református, 4 zsidó. Birja gr. Keglevich János.

Debró (Al.), Heves v. német-magyar falu, a Tarna mellett, Egerhez 2 mfdnyire: 1521 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja első osztálybeli, s egészen sík; az itt termő dohány legjobbnak tartalik az országban; rétje, legelője elég s fája is van. Német lakosai lassan-lassan elmagyarosodnak. Feje ez egy uradalomnak, mely a Grasalkovich hg. család birtoka volna, de megvette gr. Károlyi György.

Debrő (Fel.), Heves v. magyar falu, csekély távolságra Al-Debrőhöz,

mellynek javaiban ez is részesült. Lakja 1738 kath., kiknek itt paroch. szentegyházuk van. F. u. a debrői uradal.

Debrőd (Jászó), Abauj v. magyar falu, Jászóhoz délre 1 órányira: 659 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. a Jászói prépostság.

Decs, magyar falu, Tolna vgyében, ut. p. Szekszárdhoz 1 óra, 2000 lak., kik csaknem mind reformátusok, anyatemplommal. Tágas legelőjét az árvíz járja; fejér bora az egész országban az első közt foglal helyet; a stomfovai erdőben hajdan egy kolostor volt. A báttaszéki uradal. tartozik.

Décs, Arad v. oláh falu, hegyes, erdős vidéken, Deznához délre 2 mérföldnyire: 15 kath., 911 óhitű lak., s anyatemplommal.

Décs (Kis- és Nagy), Békés v. puszták, s a szarvasi halárhoz tartoznak.

Décs, Nyitra m. puszta, Recsény filial. 32 kath. lak.

Décsér, Békés v. puszta, a Sebes- és Fekete - Körös közt fekszik, s többnyire nádas tavakból, itt ott erdőből s kaszálóból áll.

Decső, (Daczow), Sáros v. tólorosz falu, Héthárshoz $\frac{1}{4}$ mfd., 246 római, 263 g. kath. laá. Kath. fil. temploma közös a gör. hitűekkel. Termékeny határ. Erdő. F. u. gr. Szirmay.

Nemes-Déd, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Nemes-Vid. Lakja 900 ref., 450 kath., 130 zsidó, ref. anya, kath. fiók-templommal. Határa termékeny s több nemesek birják.

Déda, oláhuł Gyida, oláh falu, Bihar vgyében, a Berettyó mellett, a Debreczenből Erdélybe vivő postautattással, Margita és Kémer közt postaváltással, 220 g. kath., 30 földes, 8 zselér lakossal, $4\frac{2}{3}$ urbéri telekkel. Gör. kath. anyaegyház. Határa kiterjed 634 holdra, s ebből szántóföld 167 hold,

kaszálló a benne levő cserjésekkel 235 h., szőlőhegy 162 hold. Legelője és erdeje nincs, hanem van bizonyos cserjés helye, mely a rétek felszabadultával legelőnek használtatik = 70 h. A szántóföldből ismét 162 h. urbéri, 5 majorsági, kaszálóból 155 urb., 80 majorsági, dézmás szőlőhegy 110, majorsági 52, gazos hely 70 h. Földje szurkos, agyagos, kövecses, szinte munkálhatlan, s azért leginkább tengerit terem, de keveset. Bora jó. Folyóvize a Berettyó, mely határát elválasztja a több szomszéd határoktól, s egyuttal a kaszálókon keresztülfolyik. Birtokosa: gróf Károlyi György.

Déda, magyar falu, Berög vgyében, a Tiszaháton, ut. p. Bergszászhoz 1 mfdnyire, 600 ref., 168 görög, 23 római kath., 10 zsidó lakossal, ref. anyatemplommal. Agyagos fekete földje mindent megterem; fája, szénája bőséggel. De leginkább nevezetes timsógyáráról, melyet a szerencsétlen Perényi Zsigmond báró birt. Állandóan dolgozik e gyárban 16 munkás, kik télen át timsókö-égetéssel foglalkoznak, a nyári 6 hónap alatt a munkások száma 25-el szaporittatik. A timsókövek a báró saját nagy-muzsaji bányáiból hozatnak. Készül évenként 3200—3500 mázsa kitünő jóságú timsó, helybeli ár szerint 6 pengő forintjával. A helységet többbirják.

DeDasócz, Zemplén v. orosz falu, Lyubisse fil. 210 g. kath., 9 zsidó lak. 267 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky. Ut. p. N.-Mihály.

Dédes, magyar falu, Borsod vármegyében, Miskolcztól $2\frac{1}{10}$, u. p. Kazincztól $1\frac{3}{16}$ állomásra, a Bánvölgy közepén kies nyílt vidéken, mely ugyan a helység déli részén elnyuló sziklánál keskenyre szorul, de ismét kiterülvén, a távolabb eső magas hegyeken, zordon erdők közt e-

melkedő szikla-gerinczekkel, közelebről kellemes fekvésű szőlőhegyekkel, s szelid lejtőjű szántóföldek közt, gazdag récekkel gyönyörköd'eti a szemt. $\frac{2}{16}$ állomásra a helységhez éjszakkeltre fekszik Tapolcsány, szomszédai továbbá keletre Tardona, délkeletre Malyinka, délre Visnyó, nyugot s éjszakra Nekeseny s a tapolcsányi határ. A határ kiterjedése a hozzá tartozó Várerdő pusztával, hiteles felmérés szerint, 4184 hold 253 □ öl, mellyből különösen e helység határára csik 3426 h. 387 □ öl, u. m. beltelek: majorsági 19 h. 422 öl, urbéri 39 h. 276 öl; szántóföld majorsági 473 h. 841 öl, mellyből a jobbágyoknak különös szerződés mellett ki van osztva 238 h. 312 öl, az uradalom saját használatában van 235 h. 529 öl; urbéri szántóföld 573 h. 1108 öl, r. kath. papé 20 h., ref. papé 20, összesen szántóföld 1087 h. 749 □ öl; rét összesen 250 h. 856 öl, mellyből majorsági 76 h. 231 öl, urbéri 156 h. 1035 öl, a két papé 4 h., közönségé 13 h. 790 öl. Szőlő 106 h. 1145 öl, u. m. 8 h. 24 öl majorsági, 98 h. 1121 öl dézmás. Erdő 1861 h. 322 öl, bokros helyek 24 h. 760 öl, sziklás s haszontalan föld 12 h. 206 öl, közlegető 25 hold. Várerdő pusztá 757 hold 1066 □ öl, ebből 5 h. beltelek, 28 h. 466 öl szántóföld, 4 h. 600 öl rét, 720 h. erdő. Legmagasabb része a határnak a várhegy, mellynek tetején messzire mutatja romjait a hajdan hires dédesi vár. A várhegygyel szemközt van a Dezsőkő, ez alatt beomladozva a Dezsőlyuk, a várerdő keleti részén másik lyuk is van az ugnovozott Szunyogos. Nevezetes csucsk még a Szalacsikó az országot mellett, Nagyhó a falu délkeleti részén, melly barlangjában a cigányoknak ad szállást. A falun keresztülfoly a Bán pataka, melly itt a várerdőből jövő Baróc patakkaal növekszik. A helység határa már szabályozva levén, a tagosítás is 1848-ban megkezdett. A föld a völgyekben fekete homokos agyag, a hegyeken nyirok, vagy kavicsos agyag, néhol vadvizes, de az egész határ általában első-osztályu, tavasziból rendszeren 7—8 maggal fizet, megterem minden gabona-nemet, de leginkább, kétszeres, zab, tenkely, kukoricza, burgonya természetik; kender igen jó, s házi szükségre sok; gyümölcs, kivált szilva bőven terem. A takarmány-termesztés is divatban van, de csak az uraság földcín. A szép fekvésű szőlőhegy a vidéken legjobb fejeér asztali bort, melly azonban több évek múltán érik meg, néha pedig aszút is ad. A földek 3 osztályra hasítatnak, mindenikben 4 dűlővel. Felszabadulás előtt a földek:öl 9- és 7-d. dézma adatott, papi dézmáért az egri érseknek 24, helybeli r. kath. lelkésznek 5 pft. fizetett. Az állattenyésztés alacsony fokon áll, de az urasági juhászat, melly mintegy 1200 nemes birkát számlál, nemcsak jeles finomsága s okszerű kezelteése miatt érdemel említést, hanem azért is, mivel legrégebb nemes nyájjal bír a megyében. A lakosok magyar juhót, meglehetősen szarvasmarhát, jó faju sertésceket tenyésztenek, de kevés menyiségben. Lakosok száma 110 házban 689 lélek, u. m. 339 fi, 347 nő, vallás szerint r. kath. fi 115, nő 122; ref. fi 206, nő 202; evang. fi 11, nő 7, zsidó 3 fi, 6 nő. A r. kath. és reformátusoknak helyben van anyaegyházuk, mellyekhez Tapolcsán is csatoltatott. A felszabadult 21 urbéri telket birja 28 fél, 2 háromnyolczad, és 25 egy negyed telkes, összesen 55 gazda, egy egész telek ára felszabadulás előtt 400 váltó forint körül állott; urbéri zsellér van 20, majorsági szinte 20. A bognárságot a lakosok magok üzik. Van bolt, korcsma, pálinkaház, két kerekű malom a helységben. Az

épületek közt említést érdemelnek a pálakövel fedett urasági gazdasági épületek s ezek közt különösen a cseh modorra épült juhaklok; a ref. templom igen sáros helyen épült s vízzel vétetik körül. Van a határban egy vas-hámor Latinák testvérek birtokában, melyben van egy fristüz, s pudli, s dolgozik benne 10 kovácslegény, haszonbérére 300 pft, nyers vasat Gömör megyéből szerez. Ez előtt papirgyár is volt itt, de ez megszűnván, helyébe mássa épült, mellynek haszonbérére 1500 pft. Meszet sokat égetnek az uraság részire, s helyben van mészkö s épületkőbánya. Földesúr gr. Serényi János.

A falu feletti hegyen hajdan paulinusok temploma s klastroma volt; sokkal inkább említést érdemel ennél a fennebb is már említett dédesi vár a várerdő felett, a messze látszó vár-hegy telején. E vár hajdan egy volt Perényi legerősebb várai közül, 1566-ban legutolsó parancsnoka volt e várnak Kávásy László. Ez időben Házán basa vadcsoporttal ostromlá a várat, mielőtt azonban bevette volna, Kávásy sulyos nyavalyában esvén meghalt, a várórség nagyobb része kétségbe levén a vár megtarthatása iránt; nagyobb részt onnan elszéledt, a megmaradt kisebb rész azonban, gyávaságnak tartván a védtelen feladást, eltökélé azt utolsó csepp véréig oltalmazni, s vezér hiányában, Bory Istvánt, ki csak néhány nappal előbb jött a várba, parancsnokká emelék; Házán basa megtudván a várbeliek szándékát, a várat tüstént ostrom alá vetette. 15 napig folytonosan tartott az ostrom, s ekkor már a vár falai s bástyái annyira omladozni kezdének, hogy Bory, megmaradásukat többé nem remélheté, miért is a rejtekeket puskaporral ellátván, úgy készítette el a tervet, hogy az 16-ik nap reggelén levegőbe repüljön, s éjszakának

idején megmaradt seregével bátorságos helyre menekült. Házán basa másnap reggel védtelenül foglalá el a várat, míg azonban serege a várépületeit kulatná, az levegőbe repült, s több mint 400 embere elveszett, mellyen való boszujában Házán basa a várat földig lerontatá, s az fel sem is épült többé, s ma már csak az erősvárkapu oszlopai állanak fenn, s itt ott a bástyák romjai látszanak.

Dédes, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Baksa, 130 kath. lak. Töb-beké.

Dedina nobilium, tót falu, Árva vgyében, 222 kath., 14 evang., 18 zsidó lak. Több urasági lakházak. Vizi malom. Földesurak: Dedinszky, Kanyerka, Zsuffa, Buján, sat.

Dégh, magyar falu, Veszprém vgyében, Fejér vgye szélén, Ozorától északra 1½ órányira, ut. p. Sár-Bogárd. Van 853 kath., 614 reform., 15 zsidó lakosa, kath. és ref. anyateplomokkal. Ékesíti az uraság pompás kastélya, egy ritka szépségű angolkerttel. Az ide tartozó roppant pusztákon nagy fontosságú gazdaság üzetik. Van itt kitünő merino juhtenyésztés, gulya, telivér-mónes, és schweiczi tehenészet. A haszonvethetlen mocsáros, homokos helyeket, viruló rétek és fiatal erdők váltották fel. Birja Festetics Antal, cs. k. kamarás.

Dejtár, Nógrád m. magyar falu, 1157 kath., 2 evang. lak. Határa róna és gazdag termékenységű; szőlőt mivel, s az Ipoly vizén jövedelmes malmot bir. F. u. az esztergomi érsek. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Dejthe, (Dochicz), Nyitra m. tót m. város, a Bláva mellett. Számlál 1204 kath, 1 evang., 48 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa termékeny; erdeje szép van: papirosmalom. F. u. gr. Erdődyné. Ut. p. N.-Szombat.

Dekanyesd, oláh falu, Bihar

vgyében, egy dombtetőn, ut. postája Várad 3 mfd. 423 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Fekete és fejér agyagos határa a trágyát nagyon megkívánja, s számlál 188 h. szántóföldet, 110 h. rétet, 854 h. erdőt. Magyarország az erdőn kívül semmi. Birja a váradi deák püspök.

Deklesin, vindus falu, Zala v. gyében, a belatinczi uradalomban, 420 kath. lak.

Délegyháza, Pest - Pilis - m. puszta, Bugyihoz nyugotra. 28 kath., 6 ref. lak. F. u. a Jeszenszky és Halász nemzetség.

Deléthe, (Dalecice), Sáros v. tót falu, Jernye fil. 54. római, 38 gör. kath., 21 evang. lak. F. u. Szinnyei Merzse nemz. Ut. p. Bertót.

Delinyest, Krassó v. oláh falu, erdők és hegyek között, Karánsebeshez $3\frac{1}{4}$ mfdnyire: 8 kath., 513 óhitű lak., s anyateplommal, szilvásokkal, igen termékeny szántóföldekkel. Birja Manzsiarli család.

Kis-Dém, puszta, Veszprém v. gyében, N.-Dém szomszédságában, a rédei gr. Eszterházyaké, és több közbirtokosoké.

Nagy-Dém, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa. Lakja 700 kath., 180 evang., 160 zsidó, kath. és evang. fióktemplomokkal, synagógával. Dombos határa középszerű; szőlőhegye, erdeje, tágas legelője van. A Balaton partak itt egy tón folyik keresztül, s kifolyásánál malmot hajt. Birják a Szabadhegyi család, s mások többen.

Demecser, Abauj vm. magyar falu, Forróhoz mintegy $\frac{3}{4}$ órányira: 321 r. kath.; 10 g. kath., 19 evang., 190 ref., 13 zsidó lak. Kath., reform. szentegyház. Bortermesztés. F. u. többen.

Demecser, magyar falu, Szabolcs vgyében, a Tisza mocsárjai közt, ut. p. Berkeszhez $\frac{3}{4}$ órányira. Hatá-

ra 8561 hold, melyből száraz 4250 hold, a többit a Tisza árja borítja, de ez is jobbra kaszállással és nádvágással használtatik. Földje homokos, de trágya után mindent megterem, különösen káposztát, lent, kendert és dohányt. Lápszénája, náuja nagy bőséggel, hala pedig még nagyobb mennyiségben van. Vándorló lápjai Demecsernek is vannak. Lásd Kék falu leírását. Találtatik itt a lápok közt egy régi földvár. Ezt majdnem 1000 holdnyi felette mély és soha ki nem apadó mocsár övedzi. Népeisége 839, kik kevés kivétellel, reformátusok, helybeli anyateplommal. Salétromfűző 40 van e helységben, és Elek Pál urnak egy szeszgyára. Belső birtokosok: Elek Pál, Teremy János, Szabó János, s többek ezen családból; Györy György, s többek e családból; külső birtokosok: gr. Barkóczy család, Vay Dienes, Répásy János, Józsa Ignác és László, Zoltán Miklós. A közlakosok 244 hold szántó és kaszálló földet birnak.

Deménd, Heves v. magyar falu, Egerhez délre 1 mfdnyire: 764 kath. lak. F. u. az egri érsek.

Déménd, (Demendicze), Hont m. tót falu, Magyarához $\frac{1}{2}$ mfd. 720 kath., 20 evang. lak. Kath. paroch. templom. Földjei termékenyek; tölgyes erdeje derék; szőleje is van. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Deményfalva, (Demanova), Liptó m. tót falu, 43 kath., 261 evang. lak. Urasági több lakházak; nagy erdő; híres fűrész-malom, nevezetes barlang csepegő kövekkel. F. u. többen. Ut. p. Okolicsna.

Demésin, Liptó m. tót falu, 16 kath., 10 evang. lakossal a Vágh völgyében. F. u. a Demke család. Ut. p. Bertelenfalva.

Demeter (Szent), Gömör várm. puszta, Hubó mellett: 5 ref. lak.

Deméthe, Sáros v. tót falu, a

Szécső vize mellett, Töltszékhez éjszakra $\frac{3}{4}$ órányira: 528 kath., 4 zsidó lak. Első osztálybeli határ. Erdő. Két kastély. F. u. b. Meskó. Ut. p. Eperjes.

Fazekas-Dencs, puszta, Somogy vgyében, az iharos-berényi uradalomban, szép erdővel, és 160 kath. lak.

Szőke-Dencs, magyar falu, Somogy vgyében, ut. p. Nemes-Vid. Van 560 kath., 93 evang. lakosa, ev. fiók egyháza és iskolája, derék erdeje. Birja a Vécsey család.

Dencsháza, magyar falu, Baranya vgyében, vizenyős lapályos vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 1818 $\frac{2}{8}$ hold, mellyből urasági szántó 101 $\frac{2}{8}$, rét 50, erdő 600 hold, melly legelőkép használtatik, tiszta erdő 398 hold, urbéri szántó 414, rét 244, közös legelő 50 hold. Földje az árvizek és vizenyőség miatt nem sok haszonnal műveltetik. Lakja 125 kath., 402 ref., és 5 zsidó. A mosgói urad. tartozik; s van egy ref. anyatemloma.

Denek, Nógrád m. puszta, Rómánány filial. 18 kath. lak.

Dengeleg, Szathmár v. magyar-oláh falu, N.-Károlyhoz délre 2 $\frac{1}{4}$ mfdnyire, az Ér vize mellett: 28 római, 745 g. kath., 332 ref., 54 zsidó lak., ref. s g. kath. anyatemlommal. Róna határa gazdag fekete föld; rétjei jők; erdeje az uraságnak és helységnek is van; szőlőjök 1 órányira, hol jó borok teremnek. F. u. Becsky, Ócsváry, Zimány, Fényes, Bükk, Gencsy, s m. t.

Dengelegh, Nógrád m. tót-magyar falu, 125 kath., 503 evang. lak. Határja jó; rétje elég. F. u. b. Podmaniczky, Osztróluczky, s m. t. Ut. p. Hatvan.

Dengláz, Ungli v. orosz falu, N.-Láz mellett: 17 római, 300 gör. kath., 43 zsidó lak. Jó szőlőhegy. F. u. többen.

Denna, puszta, Somogy vgyében, a kaposvári uradalomban.

Denta, szerb-oláh-magyar mezőváros, Temes vgyében, a Berzava mellett, ut. p. Delta $\frac{1}{2}$ órányira, 2400 n. e. óhitű, 200 r. kath. lakossal, óhitű anyatemlommal. Róna határa a legszebb tisztabuzát, tengerit, zabot, árpát, repczét termi; rétjei kövérek. Hajdan rizset is termesztett. Van 126 $\frac{7}{8}$ egész első osztálybeli urbéri telke. Birja a kamara.

Kis-Dér, magyar falu, Baranya vármgyében, dombos vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 932 $\frac{2}{8}$ hold, mellyből urbéri szántó 540 $\frac{4}{8}$, rét 92 $\frac{4}{8}$, legelő 46 hold, majorsági kert 3 $\frac{6}{8}$, erdő 250 hold; a legelő közös. Földje közép termékenységű. Birja a pécsi seminarium.

Dercsika, Pozsony m. magyar falu, Böstöl nyugotra 1 mfd. 816 kath., 12 zsidó, többnyire nemes lakosokkal, s egy kath. paroch. templommal. Rétje, legelője sok lévén, a marha-tartást erősen űzik, juhok is tartanak. A helység mellett elvonuló posványáság pedig nádat szolgáltat. Erdeje nincs, hanem széllyel ültetett fűz-, éger-, jegegye-fákkal tüzelnek. F. u. nemesek. Ut. p. Somorja.

Derczény, Beregh v. magyar falu, Munkácshoz délre 1 $\frac{1}{2}$ mfd. a Szernye mocsár mellett: 4 r. kath., 5 g. kath., 618 ref., 8 zsidó lak. Ref. egyház. Földei termékenyek; erdeje igen szép, s azért lakosi sok faszerszámot, továbbá fejer cseréppipát készítenek. F. u. b. Perényi, Kállay, Dercsényi, Böz, b. Vécsey, b. Sztojka.

Derecske, magyar m. város, Bihar vgyében, Debreczenhez 2 mfd., rónaságon, 6356 lak., kik 30 család kath. kivéve, reformátusok. Van itt r. kath. és ref. anyatemlom, gyógyszer-tár, s egy megyei magtár az itt tanyázni szokott lovasság részére, 86 kézműves, 11 kereskedő. -- Határa

13,866 hold, melyben van szántó 3470 h., kaszálló 6596 h., szőlő 172 h., veteményes föld 128 hold, legelő 3500 hold; erdő nincsen. Földe kisebb részben homokos és dombos, nagyobb részben gazdag fekete agyag és homok, mely a rendes gabonanevelés kivül terem répát, petrezselymet, vöröshagymát, sáfrányt bő mértékben. Határában foly a Kék-Kálló vize, melyben 1755-ben a keletiekhez hasonló gyöngyök találtak. Országos vásárt négyet, és helivásárokat minden hétfőn tart, a kirakó- és baromvásár egy napra esvén. E város feje egy uradalomnak, mely 16 nagy helységből áll, s herczeg Eszterházy Pálé, de ebben a lakosok nem urbér szerint, hanem szerződés utján bírják szabad adásvevés mellett földjeiket, s innen az uraságnak e helységekben ugy szólván semmi majorsági birtoka nincs. E 16 helység közül 10, u. m. Derecske, Kaba, B. Ujfalu, Szalonta, Bagos, Sáránd, Konyár, Sas, Komádi, Félegyháza, a k. táblán hajdui kiváltásokat keresik. Derecskén curialis birtokosok: Torday Ferencz, Nagy Miklós, Jákó Sándor, Kovács Márton.

Derecske, németül **Drasznmarkt**, német falu, Sopron vgyében, Sopronhoz délnyugotra 3 mfd., 890 kath. lak., s paroch. egyházzal. Van 24¹/₂ fertályos, és 56 nyolczados földesgazda, 900 h. irtásföld, 275 h. rét, legelő az erdő, mely 1600 hold; szőleje kivágotott. Földje középszerű; erdeje, mely egészen az uraságé, fenyő, tölgy, cserfákból áll. Birja hg. Eszterházy.

Derecske, Heves v. magyar falu, Parádhoz keletre 1 mfd. 1096 k. lak. Határa részint termékeny lapály, részint hegyes, erdős és sziklás. F. u. gr. Károlyi György, Kubinyi Ferencz, Andrekovics, Recsky, Ivády, Liszkay, Gomba, Kecskeméti.

Deregyő, Zemplén v. magyar

mváros, Butkához délre ³/₄ mfdnyire: 164 római, 76 gör. kath., 468 ref., 9 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny, róma határ. 873 h. szántóföld; kövér rétek. F. u. Lónyai. Ut. p. Nagy-Mihály.

Derekegyháza, roppant kiterjedésű, s igen szép és gazdag pusztata, Csongrád vgyében, Holdmező-Vásárhely és Szentes közt. Elosztatik Belső és Külső-Derekegyháza pusztára, miután 1827-ben az e gész pusztta gr. Károlyi Lajos és István részére két felé hasított, Belső-Derekegyháza István, Külső-Derekegyháza Lajos grófnak jutván. Külső-Derekegyháza áll 10,159 ⁴⁷/₁₁₀₀ holdból, s határozatlik nyugot-északra Szentes határától, keletre a vásárhelyi közlegelőtől, délre a Belső-Derekegyházi pusztától. Külső-Derekegyháza ismét felosztatik három gazdaságra, u. m. 1. Lajoskedvi vagy Mágócsi, 2. Lajosszállási, 3. Lajostanyai majorságokra. A Lajoskedvi, mely a köznép nyelvén, a rajta keresztül kigyózdó holt folyó mederről Mágocsnak is nevezetik, áll 3481 ⁹⁷⁹/₁₁₀₀ hold földből. Itt van egy csinos, izléssel épített grófi kastély; egy 150 holdas angolkert; iskola a cselédek gyermekei számára, egészen a gróf költségén; egy 50 házból álló szegődményes kertésztelepítvény, uraság költségén épült lakházakkal; a kertészek esztendei bére kőszpénzben, élelemszerekben, s földben levén megállapítva, tartozásuk néhány napszám, leginkább pedig szakmányos munkák teljesítésc. A Lajosszállási majorság 4477 ⁷³⁵/₁₁₀₀ holdat foglal magában, s ennek területén létezik egy új majorság Lászlótelek nevezet alatt, hol 25 házból álló szegődményes kertésztelepítvény van. Ezen majorságban van továbbá egy nagyszerű szeszgyár, gőzerőre épít-

ve. E gyárépület juhmosásra is használtatik és pedig nagy sikerrel, mert a hideg napok daczára már april hónapban folyamatba szokott vétetni, a mosás ben az épületben 7 ötven akós kádakban meleg vízzel történik, s hó fejérségre tisztítja az uraság zsiros gyapjas juhait. 1833- és 1834-ben ártézi kútfurással is tételt kísérlet, de ez a mester tudatlansága miatt nem sikerülvén, most helyette egy nagy-szerű bővizű, 10 öl mély szivattyú-kutja van, melly lóerő által árasztja vizét a mellette épült szeszgyárba, s ellátja a nevezett juhmosást. A **Lajos tanyai** majorság területe 2199 ⁵³³/₁₁₀₀ hold. — Általában a külső-derekegyházi gazdaságokban, okszerű földművelés, juhtenyésztés nemesítéssel összekötve üzetik. Azon földekre nézve, mellyek állandóul majorsági erővel munkáltatnak, következő vetésforgó divatozik: 1. trágyázott ugar, 2. repce, 3. buza, 4. kukorica, 5. árpa. Minden ágá ezen előszámlált veteményeknek gazdag aratással jutalmazza a tulajdonost; átmérőleg terem egy hold föld 12 pozsoni mérő repcét, 13 p. m. buzát, 15 p. m. kukoriczát, 14 p. m. árpát. A szénatermesztés nagy területeket foglal el, s a luczerna és bükköny főágai a takarmánynak. Gyepkaszállók csak a laposabb téreken vannak; ellenben hasznosnak, majdnem nélkülözhetlennek tapasztaltatott jármos ökrök nyári és őszi takarmányául a vetett zöld kukorica, valamint birkák és lovak számára vettetni szokott baltaczim. A földművelés mind a 3 fő majorságban 104 bérest, 170 darab ökröt foglalkodtat, s czélszerű vas ekékkel, vas és tövis boronákkal, kapáló-irtó- és töltögető-ekékkel, vontató-taligákkal folytattatik. A föld általában fekete korhany és egészen rónaságon terül el. A birkák száma Külső-Derekegyházán 4 juhász számadó, 44 juhász-

bojtár gondviselése alatt, 15,500 darabra rug. Ennek szaporitása és nemesítése legkedvesebb törekvése a tulajdonos grófnak. A hágatás kitünő finom kosokkal évenként két szakban szabadon falkánkit történik, kivévén a pepiniere falkát, melly kézből hágattatik, felette jegyzőkönyv vitetvén. Egy egy darab vegyes nemű és koru birkára esik 1 $\frac{3}{4}$ font olly finom gyapju, mellynek mázsája 110—120 pengő forintot vásároltatik meg. — Külső-Derekegyháza gr. Károlyi Lajos alföldi birtokainak középpontja levén, itt székel az uradalmi felügyelő, az uradalmi juhászati intéző, mérnök, számvizsgáló. A gazdaságok és számadások vezetését egy kasznár és két ispán vizsik.

Belső - Derekegyháza, melly ismét gr. Károlyi István birtoka, kiterjedésre, s földmineműsége nézve mindenben hasonló Külső-Derekegyházához; de a gazdaság és nemes birkatenyésztés is kitünő okszerűséggel kezeltetik, s szinte székhelye a város helyi uradalom főtisztiségének.

Derencsény, Gömör v. tót falu, Budikfalvához nyugotra $\frac{1}{2}$ órányira, a Balogh völgyében: 19 kath, 561 evang. lak. Evang. anyaeckklézsia. Mind föld, mind rétje termékeny; erdeje yan; s a lakosok szövöbördát készítnek, gyümölcsből, gabonából pálinkát főznek; sertéseket hizlalnak. Hegyei közül nevezetes a **Benkovo**, s ennek csucsán és tövében vannak a házak is építve, továbbá a kősziklás **Haj**, melly a hires aggteleki hegyhez nagyon hasonlít, s belől szinte üreges. Északra fekvő kőszirtjei jó meszet adnak, a délre fekvők keményebbek s márványhoz hasonlítanak. Van itt két barlang is, melly a magyaroktól Kis- és Nagy-Lyuknak neveztetik. A mi a helység régi állapotát illeti: a Balogh nemzetség egyik

ága magát a 14-ik században Derencsényinek nevezvén, e név alatt sokáig uralkodtak itt, s két várkastélyuk volt, mellyhez a husziták egy harmadikat építettek. Ez utóbbiak Hunyady János, valamint Mátyás is fegyverrel elfoglalta, s földig rontatta. 1544-ben Derencsényi Pál, Széchy Lászlónak Derencsen levő nemesi udvarát megtámadván, s feleségét Thibay Orsolyát megsebesítvén; e miatt a Derencsényiek Derencs, Kápolna helységektől elestek, s kénytelenitettek a Széchy nemzetségnek átengedni. — Mostani birtokosai a derencsényi uradalomnak; hg Koburg s mások többen. Ut. p. Rimaszombat.

Derénk, Abauj-Torna v. magyar-tót falu, ut. p. Rosnyóhoz délkeletre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 407 kath., 11 ref. lak, sok erdővel, fűrészmalommal, szénégetéssel, sovány kövecses határral. F. u. hg. Eszterházy. A falu közelében nyugotra a magas kősziklára épült Szadvárt láthatod. Eredetét a híres Bebek nemzetségnek köszönheti. 1566-ban Svendi Lázár cs. vezér ellen igen vitézül oltalmazta Patóczy Zsófia, Bebek Györgynek özvegye. A kir. Fiscus után Bocskay kezére került; majd Tökölyc volt; most pedig egy uradalommal együtt hg Eszterházy birja. I. Leopold egézen széthányatta.

Deresk, Gömör v. magyar falu, Gömörhöz 3 órányira nyugotra: 998 kath., 7 evang. lak., paroch. templommal. Határa bőtermékenységű; a lakosok cserépedény-készítésből sok pénzt kapnak be. F. u. hg. Koburg.

Dereske, magyar falu, Veszprém vgyében, ut. p. Pápa 1 óra, 400 ref., 250 kath. lak., ref. anya-, kath. fiók-templommal. Legelője igen jó, valamint rétjei is jó szénát adnak. Többen birják.

Dereszlény, Bars m. tót-ma-

gyar falu, 208 kath., 9 evang., 18 ref. lak. F. u. többen.

Alsó-Derna, oláh falu, Bihar vmgyében, a Rézalján, Micskéhez 1 órányira, 575 n. e. óhitű, 2 r. kath., 7 zsidó lak., óhitű anyatemplommal. Határa 3900 hold, mellyből 1300 h. szántó, 600 hold rét, 200 hold legelő, 600 hold szőlő, 1200 hold erdő. Ezekből majorság 400 hold szántó, 100 hold rét, 150 hold szőlő, 1200 hold erdő. Földci hegyesek és soványak, de völgyeiben jó széna, s hegyein sok gyümölcs különösen szilva terem. Szőleje híres bort szolgáltat. Van határában egy patak, s egy friss forrás, melly nyáron igen hideg, télen lágymeleg. Birja Baranyi Lajos.

Felső-Derna, oláh falu, Bihar vmegyében, a Rézhegy tövében, erdők közt egy völgyben, Micskéhez 1 órányira, 3 zsidó, 355 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 1500 hold, mellyből 20 hold szántó, 30 h. rét, szőlő 2 hold, a többi erdő. Földe hegyes, völgyes és terméketlen; alma, körte, szilva bőséggel terem; sok sertést tart. Határában egy patak, hegyeiben köszén kimerithellen mennyiségben, s folyó dohot találtatik. Birja Baranyi Lajos.

Dernő, Abauj-Torna v. magyar falu, ut. p. Rosnyóhoz keletre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 683 kath., 253 ref. lak. Kath. fil. anyaszentegyház. Kastély. Sok erdő és gyümölcs. Hegyes határ. Fűrészmalom. Látni itt ritka jelességű vashámorokat. F. u. gróf Andráshy György.

Derony, szerb-német falu, Bács vgyében, a Mosztonga mocsár mellett, Bácshoz $\frac{1}{2}$ mfd., 1300 n. e. óhitű, 550 kath. lak., kath. és óhitű anyatemplomokkal. Földje lapályos és sáletromos. Birja a kalocsai érsek. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 9221 hold, mellyből urbériség 72 urbéri és 3 szabad telek után 2400

h. szántó, 2023 hold rét és beltelék, 2610 h. legelő, 85 h. szőlő. Uradalmi birtok: 1757 hold tölgyes erdő, 164 h. mocsár, 182 hold utak.

Ders, puszta, Borsod vmegyében, Csát és Ároktő közt, részint partosabb homokos, részint mocsáros lapály vidéken. Csáthoz kebeleztetett.

Derzs, Szathmár v. orosz falu, ut. p. Nyír-Bátorhoz északra 1½ órányira: 42 római, 523 g. kath., 4 ev., 5 ref., 22 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. Határának egy része fekete buzatermő föld, egy része homok; van nyír-erdeje, s kevés, sovány rétje. F. u. gr. és b. Vay, Irinyi, Szártory, Szakadáthy, Ibrányi s m. t.

Derzs, magyar falu, Külső-Szolnok vmegyében, a Tisza bal partján, ettől ½ órai távolságra Abád mellett, s ut. postája Bánhalma. Határa 4000 h., s ez többnyire lapos, vizes rétekből és legelőből áll; annyira, hogy a 6 urbéri telek illetőség is ugyszólván kaszállókban van kiadva. Szántóföldre kevés, de ezen hires, nagylevelű, mázsás, színes, jóízű és szivarra használható dohányt természetnek 1200 reform. lakosai, kiknek helyben van anyateplomuk. Ide tartozik a Csérők köz pusztája is a Tisza mocsárai közt. A Tiszából a halászat is szép jövedelmet ad a lakosoknak; ezenkívül tavak e következők: Morotva, Vakvár, Kengyel, Tököstő. Látható itt egy goth szentegyház maradványa. Birják: Borbély Gáborné assz., Borbély Sámuel, Borbély László, Borbély Miklós urak.

Derzsénye, Hont m. tót falu, Báthoz ½ mfd. 58 kath., 345 evang. lak. Evang. anyateplom. Van szőlő-hegye, erdeje, üveghutája. F. u. hg Eszterházy.

Derzsigát, Külső-Szolnok vm. pusztája, Török-Sz.-Miklós és Szolnok közt: 24 kath. lak., F. u. Keglevich.

Désháza, pusztája, Veszprém vmegyében, Devecser vidékén.

Deskőfalva, Beregh v. orosz falu, Bródhoz ¼ órányira: 181 gör. kath., 4 zsidó lak. Vizimalom. Derék-erdő. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Nyiresfalva.

Deszk, Torontál v. szerb-magyar falu, a Maros mellékén, Szegedhez 1 órányira: 470 kath., 1484 óhitű, 10 zsidó lak., óhitű anyateplommal, 51⅜ egész telekkel, és szép erdővel. Lakosai sok és híres dohányt termesztnek. F. u. b. Gerliczy.

Déta, kis pusztája, Borsod vmegyében, Sajó-Lád mellett. Bársonyos vize mossa. Áll 67 hold szántóföldből és 95 hold rétből. Nevét az ónodi országgyűléstől kapta, midőn a diactai tagok lovai legelőjéül szolgált. Birja a kegyes alapítvány.

Detek, Abauj vm. magyar falu, Forróhoz nyugotra 1 órányira, az ugynevezett Szarazvölgyben: 288 r. kath., 22 gör. kath., 45 ref., 30 zsidó lak. Kath. és ref. egyház. Szántóföldre trágya után termékeny; bora jó; erdeje is van. F. u. többen.

Detér, Gömör v. magyar falu, Rimaszombathoz délre két mfdnyire: 522 kath., 132 ref. lak., hegyes de termékeny határral. F. u. többen.

Detk, Heves v. magyar falu, Visontához 1 mfdnyire: 914 kath. lak. paroch. templommal, fekete sík határral, nagy juhtenyésztéssel. F. u. b. Brudern József örökösei, gr. Eszterházy, b. Orczy Lőrincz örök., Gosztonyi, Ullman László.

Detrekő-Csötörtök, (Zankendorf, Sztverték) Pozson m. tót falu, Stomfa és Malaczká közt, a hollócsi országút mellett. Lakja 1313 kath., 15 zsidó. Kath. paroch. templom; urasági majorság; juhtenyésztés; szép erdő; hat vizimalom; téglavető; homokos határ. F. u. a gr. Pálffy család.

Detrekő Sz.-Miklós, Pozson m. tót falu, a Kárpát hegyének nyugoti oldalán 1 órányira Nyitra vármegyétől, s 8 mfd. Pozsontól. Számlál 1058 kath., 41 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdőség. F. u. h. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Detrekő Sz. Péter, Pozson m. tót falu, 684 kath., 25 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, s három vizimalommal. Szántóföldei részint rónák, s nem a legtermékenyebbek; de erdeje szép.

Detrekő-Váralja, (Blansenstein, Podragy) Pozson m. tót falu, D. Sz.-Miklóshoz $\frac{1}{2}$ órányira. Lakja 679 kath., 21 zsidó. Ide tartozik a detrekői puszta. Van itt az uraságnak szép kastélya, s gazdaságos épülete, tágas szép erdeje, vadas kertje, nagy majorsága, és juhtenyésztése, tehenészete, ritka készületű fűrészmalma. Láthatni egy magas hegyen a régi Detrekői várnak omladékait, hová csak az urasági kastélyból van egy felmenetel, melly elég terhes ugyan, de a gyönyörű kilátás bőven megjutalmaztatja a fáradságot. Hajdan gr. Fuggerrek birták, kiktől I. Ferdinánd megvívén, Balassa Menyhártnak ajándékozta. III. Ferdinánd alatt pedig gr. Pálffy Pál nádor a Fiskustól megvette, s most feje egy uradalomnak, mellyhez Malaczka, Gajár, mv. 25 falu és két puszta tartozik. A váromlásokhoz nem messze találtatik egy barlang, mellyet ez előtt mintegy 45 esztendővel talált fel egy pásztor gyermek; s benne a csepegőkövekből összeállott oszlopok, s más különböző tárgyak nézést érdemlenek, legközelebbi időkben pedig a helység felett függő magas Rachstun hegyében ismét egy másik, még az elsőnél nagyobb kiterjedésű találatott. F. u. a várnak s uradalomnak hg. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Detrik, Zemplén v. orosz falu, I. Kötet.

Dobra fil. 8 romai, 254 g. kath., 10 zsidó lak. Görög paroch. templom. 1103 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky.

Detta, német m. város, Temes v. gyében, a temesvár-versecezi országutban, saját postahivatallal, 1000 kath., 120 n. e. óhítű lak., kath. paroch. templommal, vendégfogadóval. Második osztálybeli határa $77\frac{6}{8}$ urb. telket foglal magában. Birja a kamara.

Detva, Zélyom m. tót m. város, Nógrád vármegye szélén. Határa ropant kiterjedésű, s rajta elszórva 363 szálások vannak. Bent a városban 2958 kath. s szálásokon 3537 kath. lélek lakik. Van kath. paroch. temploma, üveghutája, fűrészmalma, nevezetes marha- és juhtenyésztése, híres juhvására. F. u. h. Eszterházy. Ut. post. Nagy-Szalatna.

Dévaványa, magyar m. város, Külső-Szolnok v. gyében, attól elszakadva, a Berettyó és Körös által képzelt mocsárok és tavak közt mintegy elszigetelt rónaságon; ut. postája Török-Sz.-Miklós 5 mfd. Lakja 5063 reform., 2507 r. kath., 200 zsidó, s mindegyik felekezetnek helyben van imaháza. Határa 47,400 hold, mellyből szántó 7000 hold, legelő 12,000, szőlő 250 h., nádtermő rét 5400 hold; a másik hasonfele része a határnak, mikor víz nincs rajta, kaszálló. A rendes urbéri föld csak $14\frac{1}{2}$ telek, majorsági föld 7600 hold; a többi lakosok kezén levő földek, mellyek ember emlékezet óta a lakosok által a földesurásoknak adott bizonyos bér mellett egymás közt szabadon adva s véve birattak, ideszámítva a nádtermő réteket is, 27,200 hold. Földének legnagyobb része szikes, de a marhatenyésztés virágzik s igen sok nádat és gyékényt vág. Ár viz idején marhájukat a század óta haszonbérben tartott csudaballa i pusztán tartják a lakosok, kik közt a nemesek 300 családdal, külön hadnagy alatt külön ha-

tóságot képeztek 1848 előtt. E nemesi község levéltárában 69 darab török levél található; s egy a törököktől magyar nyelven írt levél eredetiben a debreczeni collegiumnak ajándékozta, s szól 1664-ről így formán: „Ti Ványaiak! ha a császár emberei bemennek közitekbe, ha birtok velek, verjétek meg, ha nem birtok velek, verjétek félre a harangot, adjatok hírt nekünk, mert különben készen a karó, karóban száradtok meg.“ Folyóvíz ugyan nincs a határban, de ezt tavak és mocsárok borítják, melyek halat, rákot, csikot, teknős békát s ezernyi vadmadarakat szolgáltatnak. Birtokosok: b. Baldachi Antal, gr. Szapáry József, gr. Eszterházy László, Ocskay Ignác, Buday Carolina, Freyzájzen örökösök, Petrovay László, Halasy Ferencz, Halasy József, id. és ifjabb, Halasy Márton, Orczy Antal, Dobóczy örökösök, Csikdelnei Kovács József.

Devecser, pusztá, Zala vgyében, Sz. Györvár mellett.

Devecser, magy. m. város, Veszprém vmgyében, 1 órányira a Somló hegytől, róna, kies vidéken, saját postahivatallal. Lakja 3200 r. kath., 20 ref., 180 zsidó. Kath. paroch. templom. Synagóga. Vizimalmok a Torna vizén. Határa gazdagon fizet, rétje kevés de jó; erdeje derék; 4 országos vásárt tart. Feje egy uradalomnak, melyet Eszterházy Józsefnő, Mihály és Károly grófok bírnak.

Devecser, német falu, Baranya vgyében, dombon, ut. p. Pécs. Házaicsinosak s rendesen épültek, 279 német kath. lakosai fáradszón munkások s 20 egész telekre menő földjeiket kitünően művelik. Van 3 vizimalma is. Birja gr. Batthyáni Iván.

Dévén, (Theben), Pozson m. német m. város. Fekszik Pozsontól 1½ órányira, épen az ország határszélén, ott, hol a Morva zavaros hajjai a

Dunába ömlenek. Van egy kath. paroch. temploma, harminczad-hivatala a Dunaparton, vendégfogadója, és serháza. Szántóföldje felette kevés; rétje, legelője is szép; de szőlőhegye tágas; erdeje élég. Lakosai, kik 1618 kath., 14 evangélikus, 21 zsidóra mennek, mesterséget folytatnak, sok gyümölcsöt termesztenek, (híres kiváltképen barackjok), cserép edényeket csinálnak, hajókáznak. Az edényekkel, gyümölcsökkel, és fával kereskedés nem megvetendő. A helység felett nyugotra fekszik épen a Dunna és Morva összefolyásánál omladozott régi vára. Épült ez egy magában álló köszikla hegy tetején, mely a Morva vize felől szédítő meredekségű kösziklából áll, de a helység felől könnyű felmenetelt enged. Ki lett légyen első építője, bizonytalan; némmelylek a marahanusoknak, mások a romaiaknak tulajdonítják; annyi azonban kétségkívül való, hogy 864 esztendőben a nagy Morvaország határvárai közé számláltatott, s ide vonta magát Rasztych tót herczeg minden kincseivel, minekutana Lajos német császárral való háborujában meggyőzöttetett, hanem itt kemény tartós ostrom után kénytelenített magát feladni. A magyarok mikor foglalták el először, nem lehet meghatározni, s nem is találni róla említést 1233-dik esztendeig; midőn II. András alatt Fridrich ausztriai herczeg mind a várat, mind a várost felégette, 1272 Ottokár cseh király foglalta el; a 16-ik század kezdetével a Bazini, és Szentgyörgyi grófokat esmerle urának. A mohácsi vészedelem után I. Ferdinánd Báthori István nádornak ajándékozta, ki itt is halt meg 1535-ben. Kihalván a Báthoriak ecsedi ága, 1609-ben II. Mátyás 40 ezer forintban Keglevics Jánosnak eresztlé által, ez ismét zálogba a Palocsaiknak. A Bethlen háboruban Dévén urai megnyittaták ka-

pujokat önként a Bethlen seregnek, de 1621-ben Bouquoi cs. generális visszavette. 1635-ben Pálffy Pál nádor III. Ferdinánd engedelmével letévéen a Palocsaiaknak a zálogos summát a várat örökösen megszerzé, s most is egy övédekja t. i. herczeg Pálffy birja. 1683-ban a törökök híjában próbálták bevenni. 1809-ben a már ugy is pusztán lévő várat a francziák puszkaporral felhányatták, úgy hogy ez most csak omladéokban hever; sőt a kösziklába vágott mély kutat is, mellynek a Dunával öszveköttetése volt, lassan kődarabokkal behányták. Egyébiránt a kilátás innen igen gyönyörű. Ugyanis keletre a Dévényi szőlőhegyeket, a magas erdővel borított Köbel hegyét; északra, és nyugotra a zavaros Morva víztől hasított termékeny róna Marchfeldet, számos faluival, kertjeivel, kastélyaival; délre a Duna szigeteit, a hamburgi, volfstháli több mfdre menő, hegyeket egy álló köből felvehetni. A most említett Köbel hegye ezen a vidéken legmagasabb, s a kilátás innen még sokkal kiterjedtebb, és szebb, mint a Dévén várhegyről. 1809-ben a francziák kémlő pontul használták, az austriai seregek mozdulásának kitudására. Nevezetes ezen hegy arról, hogy a Hídegkút, és Ujfalu felé vonuló oldalában sok kővé-vált tengeri állatokat, nevezetesen csigákat lehet találni, mellyek a hegy teteje felé egészen eltűnnek, hanem helyette agyag foszló kő jön világosságra; továbbá a felső réteg alatt a legfinomabb barna, szürke színű turfa találatik, s a pozsonyi kertészek ezt szokták közönségesen használni a nagy ritkaságu hortensziák nevelésére.

Devicse, Hont m. tót falu, Németihez $\frac{1}{2}$ mfd. 13 kath., 490 evang. lak. Evang. anyateplom. Sovány háttár. Nagy erdő. F. u. h. Coburg. Ut.p. Selmecz.

Dezestye, Krassó v. oláh falu, a Boganis vize mellett, Lugoshoz 4 órányira: 2 kath., 712 óhitű lak, s anyateplommal. Birja Palikucsevnyi család.

Dézsánfalva, magyar-ráczenmet-oláh falu, Temes vgyében, hajdan Ilanova, ut. postája Moravicza $\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 570 r. kath., 390 n. e. óhitű, anyateplommal. Határa 4727 ^{1385/1600} hold, mellyből szántó föld 1721 h., kaszálló 1694 h., legelő 364 h., szőlő 124 h. 1507 □ öl, szorgalomföld 50 h. 1193 □ öl, papi földek 75 h. 427 □ öl, templom és iskola-földek 5 h., házhelyek 227 h. 845 □ öl; utak, folyók 176 h. 1209 □ öl, kivágási földek 288 h. 964 □ öl. Majorsági földek összesen 2148 hold, u. m. szántó föld 560 hold, marhalegeltetésre. 1300 h., kaszálló 288 h. Földc fekete agyag s első osztálybeli; terem leginkább buzát, kukoriczát és árpát; rétjei, legelője zsirosak, s ennélfogva a szarvasmarha-hizlalás itt nagyban üzetik. A fentebb megírt népességből 441 magyar, 170 német, 343 szerb, 82 oláh. Birja a helységet a Gyika család, u. m. özv. Gyika Katalin assz., és Gyika Tivadar, Emanuel, Szilárd és György testvérek.

Dezse, Máramaros v. oláh falu, 618 g. k., 43 zsidó lak., anyateplommal. F. u. Pap, Román, Dregus s m.

Dezsér, (Dezsericza), Trencsén most A. Nyitra v. tót falu, a Sziléziában vivő országútn: 420 kath., 348 evang., 128 zsidó lak. Kath. paroch. templom; synagóga. Lakosai közt számos a nemesség; fája kevés, legelője jó; földje középszerű. F. u. Dezsericzky, Rudnyánszky, Bakó, Nagy, és mások többben. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Dezna vagy **Deszni**, (Ó- és Uj), Arad v. oláh mezőváros, Aradhoz 10 órányira a megye északkeleti részén, igen hegyes vidéken: 160 kath.,

678 n. e. óhitű, 13 evang., 24 reform. lak., óhitű anyatemplommal, nagy erdőséggel, vashámorokkal. Régi vára bércek és erdők között egy meredek hegyen állott, s Boros-Jenővel egy vizontagságai valának. A 16-ik században a Kendy nemzetség birta, később a Kornisok, majd a Keresztessy s ismét a Kornis nemzetség.

Diánfalva, (Dianova), Thurócz m. tót falu, a blatniczai patak mellett: 50 kath., 523 evang., 4 zsidó lak. Termékeny jó határ. F. u. a blatniczai uradalom. Ut. post. Th.-Zsámbokrét.

Dibakovó vagy **Gyibakó**, Gömör-Kis-Honth vm. nem régi tót falu, a kokavai határban: 337 kath. lak., kik Árva megyéből költöztek ide. F. u. gr. Forgács.

Dicske, Nyitra m. magyar falu, ut. p. Verebélyhez $\frac{1}{2}$ órányira, a Zsitva mellett: 465 kath., 12 zsidó lak. Határa róna, termékeny; buzája, legelője s nádja elég van. F. u. többen.

Diczháza, Abauj v. népes puszta. Léh fili.

Diczkovicza, Beregh várm. orosz falu, a Pinye pataka mellett: 53 g. kath., 3 zsidó lak. Tölgyes, bikkes erdeje, jó rétje, legelője van; földje köves, sovány. F. u. gr. Schönborn.

Dienesdi, (Schildern), Pozson m. német falu, a Pozsonból Somorjába vivő országutban, Somorjától 1 órányira: 480 kath., 11 evang. lak. Ezek magyarul is beszélnek, szorgalmatos, vagyonos emberek, jó lovakat tartanak, gabonával, szelid szárnyas állatokkal kereskednek. Van egy szép kath. temploma, urasági tiszti lakháza, vendégfogadója, erdeje. Határja termékeny, s leginkább buzát, zabot terem. F. u. a Sz.-Benedek szerzetesei.

Dienesfa, magyar falu, Sop-

ron vmgyében, Sopronhoz keletdélre 6 mfd., rónaságon, 450 r. kath., 20 evang. lak. Határa 1202 hold, melyből szántóföld 716 $\frac{1}{2}$ hold, rét 153 h., legelő 300 h., erdő 30 hold. Termeszt búzát, rozst, árpát egy kevés zabot, luczernát és bükkönyt. Urbéres gazda 18. Birja gr. Cziráky Antal, kinek itt szép kastélya s kertje van.

Dienesfa és Lakhegy, magyar faluk Vas vgyében, ut. p. Egerszeg, 650 kath. lak., bő legelővel, erdővel. Birja gróf Festetics Tassziló s m.

Dierova, pusztá, Árva vm. az Árva bal partján, Velicsnához délre 2 órányira: 8 kath., 9 evang. lak. — Van egy savanyuvíz-forrása. Földes u. Parniczky.

Dimburg, Pozson m. tót falu, közel a Morvához, Pozsonhoz 5 mfd. 458 kath., 16 zsidó lak., jó rozs termő földekkel, rétekkal, és derék erdővel. F. u. a gr. Pálffy familia. Ut. p. Malaczka.

Dinnyás, Torontál v. rácz falu, Uj-Pécshez északra 1 órányira, Temes vmgye szélén: 8 kath., 1618 óhitű lak., anyatemplommal, s 104 $\frac{6}{8}$ egész telekkel. F. u. a kamara. Ut. p. Temesvár.

Dinnyeberki, magyar falu, Baranya vgyében, két szőlőhegy közé szorított völgyben, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 1900 $\frac{3}{8}$ hold, melyből földesuri birtok 955 $\frac{3}{8}$ hold erdő; urbériség 501 $\frac{4}{8}$ szántó, 177 $\frac{4}{8}$ rét, 107 $\frac{4}{8}$ közös legelő, 157 $\frac{3}{8}$ hold szőlő. Földje nem igen termékeny. Lakja 169 kath., kik többnyire nemesek. Birja h. Eszterházy.

Dinnyés, pusztá, Fejér vgyében, a velencei tó nyugoti partján, 300 lakossal, kövér rétekkal és szántóföldekkel. Birja a felső-örsi prépost.

Diós, pusztá, Zala vármegyé-

ben, Keszthely mellett, nagy szőlő-hegygyel.

Diós, tótul Oresány, népes puszta, Fejér vgyében, Tétény mellett, igen becses fejér bortermő szőlőhegygyel, és 500 német-tót lakossal. Az érdi uradalomhoz tartozik.

Alsó-Diós, (Vindisch-Nuszdorf, Dolnc Oresány) Pozson most F.-Nyitra vármegyei tót mező-város, Pozsonhoz északra 5, Nagy-Szombathoz nyugotra 2 mfdnyire. Számál 1012 kath., 1 evang., 7 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja sok természeti jóban részesült; szántóföldjei igen sikeres rozstot, búzát teremnek; rétjei kétszer kaszálhatók; cserfás ligetjei szépek; legelője szűk; de nyugotra fekvő szőlőhegye oly jó bort terem, hogy nemcsak a vmegyében, hanem az egész országban méltán az 1-ső osztálybeli borokhoz számlálthatatik; szinte ennek fejér halavány, íze kellemetes, nem igen erős, szamatja sok. Egyébiránt minden tulajdonságok csak akkor fejlődnek ki, ha legalább 3 esztendeig áll, azután esztendőről esztendőre jobb. Továbbá nem minden részén terem a hegynék egyforma minémiségű, kivált minthogy az idevaló tót keveset ért a szőlőmiveléshez, a mit legjobban észrevehet kiki, ha a pozsonyi szőlőhegyet a dióssal összehasonlítja. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Felső-Diós, (Hornc Oresány), Pozson m. tót mező-város, Alsó-Diós mellett, 1337 kath., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Határja ennek is szintolly termékeny; hora hasonló; de szántóföldje több. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Tóth-Diós, (Oressan), Nyitra m. tót falu, Radosnához délre 1 órányira: 235 kath., 12 zsidó lak., jó szántóföldekkel, szőlőhegygyel és sok gyümölcsessel. F. u. többen. Ut. p. N.-Ripény.

Diós-Győr, régi magyar mező-város, Borsod vgyében a kies diós-győri völgyben, Miskolcztól nyugotnak 1 órányira. E völgy, mellyet némmelnyek természeti szépségéért s kiességéért, magyar tempének szeretnek nevezni, Miskolcztól kezdve Diós-Győr városig egyenes síkságban terül, innen feljebb a Bikk hegység közt apródonként szűkülő térséget képezvén, végre hegyszorosok közt vész el; Felső-Győr s Alsó s Felső-Hámor helységeket is magában foglalván. Északkeletről e völgyet jó bort adó szőlőhegyek, délről nyugotról és északról pedig erdőkoszorushegységkörnyezeti, melly nyugot-északi szorosai közt meredek szikla-emelkedésekkel lepi meg a szemlélőt; csak keletnek — Miskolcz felé nyílik meg a vidék, merre a völgyet s várost keresztül csörgő Szinva patak a Sajóba siet. A diós-győri határ a felső-győri, alsó-felső hákori, ó- és uj-hutai hámorokkal össze levén mérve, egész kiterjedése 29,992 h., mellyben azonban a belsőtelek s mivelési használaton kívüli földek nincsenek felvéve, hanem a nevezett mennyiségből 741 hold szántóföld, 3410 hold rét, mellynek egy része szinte fel van törve, 1101 h. szőlő, 24740 hold erdő. — Tulajdonképeni Diós-Győrön van 20¹/₈ urbéri telek, mellynek illetőségén kívül, haszonbért czim alatt évenkinti 300 váltóforint fizetés mellett bírnak a lakosok 557 köblös irtvány-földet, a többi mind majorság. A föld minősége kevés nyirokkal vegyes agyag, melly vizmosások által nem rongáltatván, könnyű miveletű, s tiszta búzát, kukoriczát, árpát jól terem. Azonban a határ szántás alá mivelte része, szűk volta miatt, a lakosokat természetével koránt sem elégti ki; hanem azok kénytelenek élelmüket mésszel, gyümölcsessel való kereskedés és fuvarozás által keresni.

A szőlőmivelés és gyümölcstenyésztés is egyik ága a nép iparának, nemcsak a szőlőhegyeken, sőt magában a városban is, de kivált a vele összefüggésben levő Felső-Győrben igen szép s terjedelmes gyümölcsösök vannak. — Az állattenyésztés silány karban van, mert még a vonó jószág részére is idegen hátrókból kell élelemről gondoskodni; azért a lakosok borjut igen keveset nevelnek fel, inkább gyenge korában vágóra adják. Lakosok száma 2886 lak., kik közül 1290 r. kath., 2 gör. kath., 1238 ref., 294 evang., 53 zsidó. Nemes és tisztessé rendűek száma 203, telkes jobbágy 137, házaz zsellér 450, lakó 20, 34 mesterember, legény 20, inas 11, kereskedő szinte van 1. Mind a rom. kath., mind a reformátusoknak helyben van derék tornyos templommal ellátott anyaegyházuk, ez utóbbi két lelkeszszel, amához Felső-Győr is hozzá csatoltatott; az evangélikusoknak is van imaházuk s iskolájuk, egyébiránt Miskolczhoz kebelezettek. A zsidók imaházán kívül számos tisztii lakok s derék köépületek ékesítik a várost. A város körül különböző gyárak léteznek, mellyek rendesen a köz életben diós-győri név alatt fordulnak elő; így a felső-győri határban van egy papír-gyár, az alsó-felső hámoriban nagyszerű vasgyár, az új-hutai részen az ugynevezett Gyertyánvölgyön végre üveghuta. Ezek közül a papirgyárról és üveghutáról itt értekezünk, a vasgyárt azt illető helyeken Alsó- és Felső-Hámornál adjuk elő.

A diós-győri papír-gyár Felső-Győr és Alsó-Hámor közt hegy alatt fekszik, tulajdonosai négy részvényesek, u. m. Fiedler Károly, Sandvoss Ernő kassai, Gotthard György szepességi, és Lichtenstein József miskolczii kereskedők. A derék gyárépületek a részvényesek tulajdonai, kik csak a telektől fizetnek az illető

földes urnak mérséklett földbért. E gyár alaptőkéje 120,000 váltó forint, forgó tőkéje 60—70,000. — Naponta egy gyárvezető igazgatása alatt 70—80 egyént foglalkoztat, kiknek évi napi bére 16—17,000 vft-ra rug, ide nem értvén azonban a külmunkásokat, mint fuvaros, rongyszéd stb. A munkások főkép diós-győriek, de vannak a szomszéd helységekből is, s leginkább magyarok, téli időben rendesen felette megszorodnak, nyárban pedig felette megfogynak, mi ügyességök gyarapodását nagyon gátolja. A gyártermény-mennyiséget, annak különfélesége miatt teljesen meghatározni nem lehet, mindazáltal azt ke-rekszámmal 10,000 rizma meritett finom s közönséges író meritett papírra tehetjük, mellynek rizmájától legalsó ára 4—5, legfelső 15—16 vft levén, az évi termény összes ára középszámmal a gyári alaptőkét egyensúlyolja, mi annak virágzását tünteti fel. Lera-kóhelyei vannak a gyárnak Pesten, Miskolczon és Kassán. Elevei megrendelések főkép Pestről jönnek, kivált 1846 óta, midőn a gyár az Iparegyesület által az Iparműkiállításon ezüst érdempénzzel tiszteltetett meg. — A gyertyánvölgyi üveghuta a bükki erdőség közt Miskolcz és Egertől majd egyenlő távolságra fekszik. Telke az urodalomtól a gyártulajdonosnak ingyen adatott által, csupán azon okból, hogy a különben semmi kelendőségű fának itt e huta által némi kelendőség szereztessek. A huta igazgató tulajdonosa Sír József. Az épületekben, mellyek szilárd anyagu új épületek, fekvő alaptőke 30,000, a forgó tőke 8,000 ezüst forintra rug, mellyből 2000 pft munkabér. A gyár rendesen egy kemenczével s 9 legénynyel dolgozik, szolgálatára állván ezen kívül az ide közel levő Répás volt kamarai üveghuta telep 20 párból álló lakossága, kik leginkább favágás, hamu-

égetés s békasó-ásással foglalkoznak. A nevezett egy kemence készit évenkint 8400 kopa fehér és zöld üveget 8400 pft, 2000 kopa tábla-üveget 2800, összesen 11,200 pft értékben.

Diós-Győrön keresztülfolyik a háromokat, papirgyárt és számos mal-mokot mozgató Szinva patak. Van a város felett egy régi váromladék, ez alatt nagy terjedelmű mocsáros hely, mellyből a víz soha ki nem apad, közel ehez volt hajdan az itt mulató királynék fürdő helye, mellynek maradványai most is látszanak: de nem messze van az ugynevezett Tapolcza melegfürdő is, hol és a számtalan nevezetű hegyek kies völgyein levő mulató helyeken a szomszéd miskolcziak sok vig napokat töltenek. A hegyek között, közel a várhoz nyugotra van egy kis forrás, melly minden évben Sz.-György nap körül megárad s kipatakszik, két három hét mulva ismét elapad, s ugyanezért Sz.-György patakának nevezetik. -- Ugyancsak e hegyek több apróbb, nagyobb barlangokat, számos tebereket mutathatnak, tetejüket néhol fenyő-erdő is ékesíti. Birtokos a kir. kincstár.

Diós-Győr hajdan kerített város volt, s még mult század elején 1730-ról Bél Mátyás azt írja, hogy saját szemével látta a falak romait, s a régi templom nagyszerű maradványát. A pompás várkertet a fürdők vizei nedvesíték s jeles halastava jó ízű halakat táplált. Ezeknek azonban már vége, csak a vár mohos romfalai állanak fen. Már a magyarok kijöve-telekor kellett itt várnak lenni, mert Béla névtelen jegyzője már azon időre említi Geuru (mellyből lett később Győr) várát. Azonban a most romban álló várat, Nagy-Lajos király leánya Mária kezdte építtetni. Birta ugyanezt Beatrix Hollós Mátyás özvegye (I. Heltai 188 l.), később Mária Anna II. Lajos neje birtokába került, ki itt is

lakott, mint ezt a Négyesy család beiktató levele is bizonyítja, mellyben Máriának Diós-Győr várban kelt adománylevele emlitetik; és ugyancsak a vár egyik kapuja felett következő felírás olvasható „MARIA DEI GRATIA HUNGARIE ET BOHEMIE C REGINA 1526. — A torony felett ugyan ő töle 1525-ről volt egy felírás. A vár faragott kövekből, jeles czirádákkal s pompásan volt építve. Darab ideig mindig a királynék birtokában maradt; később birtokosai voltak Enyéngi Török István, Perényi Gábor, Balassa Zsigmond, kiről a koronára szálván, később a Halleroknak ajándékozottatott s idő jártával jött ismét vissza a kincstár birtokába. E vár három izben lett a romboló kezek s tűz martaléka. Elpusztították ezt elsőben a tatárok IX. Béla alatt, kik azon völgyben ütöttek tábornak, melly közel a várhoz ma is tatárárkának nevezetik. Másodsor földülták a törökök, kik a vár és város lakosait Kómása nevű hegyen tul, az ugynevezett Kékmezőn tönkre tették, hol a cserfák alatt ma is több sirhalmok láthatók. Harmadizben elégette gróf Teleki kassai várparancsnok. Ugyanis ez időben a hajduk német katonákkal együtt szállásolván a várban, midőn innen Kassa felé átszállani indulnának, összeesküvés következtében a szinte költöző németeket Miskolcz és Diós-Győr közt, Bodon völgyén megtámadván, azokat egy szálíg legyilkolák, egy öreg németen kívül, ki az öldöklésnek hirmondója lenne. Ezt gr. Teleki meghallván, Kassáról megjelen; a várat oszrommal beveszi, az összeesküvés fejeit fejökkel lakoltatja; a várat is minden ékességétől megfosztván feldulta. A vártemplom legnagyobb harangja Kassára vitetvén, még most is szolgál.

1561. Fánecsy Borbála, Gyarmathi Balassa Zsigmond özvegye Diós-Győr

várat, illetőségeivel együtt I. Ferdinándnak örökbe vallja.

1577. Zalathnay János itt s Miskolczon birt részjórészei iránti végrendeletet tevén, azokat fiának Mihálynak és leányának Ilonának, ezek kihalási esetében pedig István és Bertalan testvéreinek hagyja; végrendelete végrehajtóul Ország Borbála, Török Ferencz özvegyét, Paczola Jánost, Csernel Tamást, Csömöri Ferenczet és Szény Bertalant nevezvén ki.

1602-ik évi 14. t. cz. Borsod és Torna megyét kötelezi e vár kijavítására.

1618 : 53. örsereget rendel ide.

1619. E várost a Török-Nyáry család bírta, mint ez itteni több inscriptiókból kitetszik. Ugyanis e nevezett évben Nyáry István lakóházát szőlővel s irtványfölddel együtt Csapó Tamásra s ivadékaira írja által.

1637. Ugyancsak Nyáry István hűsége szolgálata jutalmául Antalfy Mihálynak és örköseinek ajándékoz örök joggal két elhagyott jobbágytelket.

1638 : 12. a vár leromboltatván, annak felépítését parancsolja.

1649 : 86. Csongrád megye köteleztetik a vár felépítésire.

1651. Kun Ilona, Halka György özvegye, szabadtelki házat, melyet gr. Haller Györgytől és fiától Sámuel-től vett, Rác Pálnak és maradékainak adja el.

1655 : 3. Az itt tanyázó lovasság száma 150, gyalogságé 250 főre határozatlik.

1681 : 6. újra a vár felépítése parancsoltatik.

1702. A királyi ügyvéd Koos István, Chrchány Demeter s más diós-györi közbirtokosok ellen, némelly a koronához tartozó részek visszafoglalására pert indit, melyet azonban 6 marka teherrel letett. — Azonban ugyanazon évben idős b. Haller Sá-

muel ellen kezdett pert a diós-györi birtokokra nézve, mellyek meg is itéltettek. Ennek folytán

1744. b. Haller Sámuel, Sámuelnek fia, ugysis mint vérrokonai jogainak fentartója, pert indit az egri káptalan, királyi ügyész, Almásy János, Fáy László és Bossányi Kristina, Szemere György özvegye ellen, azon oknál fogva, mivel atyátói azon jószágai vétettek el a királyi ügyész által, mellyeket Bossányi Kristinától kapott cserében, holott a cserében adottakat Bossányi Kristina még bírja. Különben is a diós-györi vár 1608 : 22 t. cz. szerint közszükségekre levén ajánlva, az töle csak egyszerűen el nem itéltethetett, hanem legalább az inscriptionalis sommát le kellett volna fizetni, mellyet czennel, mennyiben még megtérítve nem volna, megítéltetni kér. És a per ugyanennek megítéltetésivel fejeztetett be.

Diós-Jenő, magyar falu, Nógrád vgyében, Hont vármegye szélén, egy igen szép s egyszermind áldott vidéken, nyugot és észak felé nagy hegyek alatt, kelet és dél felé pedig regényes völgyben, végig hasitva egy, az erdőből jövő patak által, ut. p. Rétságához $\frac{1}{2}$, Váczhhoz $2\frac{1}{4}$ mfd. távolságra. Határa 12,905 hold, mellyből szántó föld 3844 hold, rét 661 hold, szőlő 400 hold, erdő 8000 h. Urbériség $57\frac{5}{8}$ telek után 2383 hold, azon 1000 holddal együtt, mellyet az uraság jobb élélhetés végett a lakosoknak engedett. Majorsági birtok Berény pusztával, 1461, rét 461, erdő 8000 hold. Földje agyagos, homokkal s kavicscsal vegyített, általában gazdálkodásra igen alkalmas. Öt részre osztott kevéssé dombos földjeit mindenütt rétek, s azokon keresztül folyó friss erdei források hasitják. Minthogy csak erdei legelője van, barmot keveset nevel, de sertést nagy mennyiségben Szántóföldje

mindent megterem ugyan, de leginkább szereti a rozsot és zabot. Rétjei kövérek; bora jó; gyümölcsben egész Nógrád vgyében leggazdagabb. Gyümölcsfái szerfelett nagyra és vastagra nőnek; gesztenyéje híres. Rengeteg erdeje szinte legszebb a megyében, s itt a szarvasok, őzek kedvükre legelnek. Tiszta forrásokkal bővelkedvén, vize jó. Az erdős hegyekről lezuhanó patakok többnyire egy tóba folynak be, melly a helységtől $\frac{1}{2}$ órányira van. Hossza 500 öl, szélessége 80 öl, a belőle kifolyó tiszta víz a legszárazabb időben is két malmot hajt. Hala igen jó ízű. Van rajta egy gyökérből összeállott ingovány fűzes is. A fácskák már jó nagyok, s ezelőtt a szél ide s tova hajtotta, most egy időtől fogva megüledni látszanak. Van mindjárt a helység felett egy **Zsibak** nevű forrás, melly kövesült tengeri apró csigákból összetétt sziklából jó, orvosi erővel bír, s kivált köszvényben soknak használ, s kár hogy fürdőház mellé nem épül. — Börsöny felől egy reményteljes érczbánya is nyitattott; valamint kösznet az erdőben helyenként szinte találnak. — Népeisége 1817 lélek, kik közt 1280 reformatus, 479 katholikus, 40 evang., 18 zsidó. Ref. anya-, kath. fiók-templom. — Határbeli erdejében sok vár volt hajdan, mellyeknek jelenleg csak sánczai és némelly tégladarabjai láthatók. Ilyenek: **Kamorvár**, magas szirten, alatta szép erdő, sánczai közt két szoros mély üreg, mellyben a babonás pörnöp, különféle regék nyomán, most is messziről jön kincset lesni. **Cshekvára**, a helység felett; sánczai láthatók; földalatti rablófészek lehetett. **Pogányvár** és **Czigányváraknak** csak helye és neve maradt fen.

Dióskál, magyar falu, Zala vármegyében, utolsó postája Hahót, 586 katholikus lakossal, paroch. tem-

plommal, bortermesztéssel. Birják többben.

Diószeg, magyar mező-város, Bihar vgyében, Debreczenhez 4 mfdnyire; ut. postája Pocsaj. Lakja 5000 reformatus, 835 n. e. óhítű, 175 r. kath., 38 zsidó. Van itt egy nagy törnyos reform., s egy kis kath., és óhítű anyaegyház, több uradalmi épületek, boltok s tisztalakok az itt tanyázó lovas katonaság számára. — Határa 17,000 hold, mellyből szőlőhegy 1300, erdő 1380, nádas rét 1000, kaszáló 2900, legelő 2000, szántóföld 11,320 hold. Ezekből urbériség 1424 telek után 8000 hold, allodialis szántóföld és kaszáló 3120 h., az erdő és szőlőt ide nem értve; a legelő közös. A föld minősége fekete porhanyós agyag, imitt-amott szikkal vegyítve, melly trágya nélkül is jól termi a tiszta buzát, kétszerest, tengerit, rozsot, árpát, zabot, alakort, kendert, ledneket, stb. Szőlőhegye az érmelléki híres promontoriumok közt, előkelő helyen áll, s igen jó fejér közönséges és bakar bort terem. A város mellett s határán keresztül folyik az **Ér** vize, a városhoz tartozó egyedi pusztán pedig a **Sárfő** patak. — Lakosai közt kőzinüvesek is számosan találatnak, u. m. 70 czéhes és 48 kántár. Telkes jobbágy van 296, zsellér 246, lakó 138, kereskedő 4. Országosvásárt 6 tart, névszerint febr. 3, martius közepén, Sárlos napján, sept. 1., Miklós napján és december utolján. E vásárookra nyert szabadalmát 1600-ban a n.-várad basa is megerősítű, s kézirata, mint valami ereklye, a városházánál gondosan őriztetik. — A város feje egy uradalomnak, mellyet gr. Zichy Ferencz bír.

Diószegh, Pozson m. magyar-német mező-város, a Dudvágh mellett, a Nyitrától Pozsonyba vivő országútnan, az utolsó várostól 5 mfd-

nyire : 1483 kath., 74 evang., vagy-
nos lakosainak $\frac{10}{13}$ magyar, $\frac{3}{13}$
német. Van itt kath. paroch. templom,
nagy emeletes vendégfogadó, csinos
urasági lizti lakás. Róna határja igen
termékeny; rétje, legelője bőven;
erdeje szép. Az uraság juhnyája több
ezerre megyen, tehenészete is derék.
A lakosok igen jó lovakat nevelnek;
gabonával, s köleskásával keresked-
nek. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné.
Ut. p. Cseklész.

Diskai, puszta, lásd Kis-Apá-
thi, Zala vgyében.

Diszel, magyar falu, Zala vár-
megyében, a budai országutban, ut.
p. Veszprém. Fekszik az Éger vize
mellett, 860 kath., 160 ref., 2 zsidó
lak. Határa nagy kiterjedésű, s hozzá
3 puszta tartozik, u. m. Dobsi,
Ráskó, és Szent-Jakab. Sző-
lőhegye magának nincs, de szántó-
földje sok és jó; rétjei kövérek; vi-
zimalmain híres lisztet őröl. Birják
többen.

Disznód, hajdan Szentgyörgy-
falva, magyar falu, Borsod vgyében,
Gömör vmegye szélén, Miskolcztól
 $3\frac{6}{16}$, ut. p. Putnoktól $1\frac{6}{16}$ állomásra,
erdős hegyekkel kerített téres völgy-
ben. — Határa 3287 hold, mellyből
1028 szántó és beltelek, 415 h. rét,
1844 hold erdő. Urbériség 353 hold
szántó és 132 hold rét, $11\frac{1}{16}$ után.
A szántóföldek homokos bércekből
állanak, s a mellett hogy soványak,
hegyes fekvésük miatt vizmosások
által rongáltaknak. A rétek vizesek, s
gyakran árvizek által rongáltaknak. —
Lakja 115 házban 562 lakos, kik
többnyire katolikusok, fiók-tem-
plommal. Birják: Csépanyi Ferencz,
Császár Gergely, id. Somosközy Fe-
rencz, Jankovich Antal, Helebront
család, Lukács István, Szagula Jó-
zsef, Szakálnó.

Disznópatak, Máramaros v.
oláh falu, 361 g. kath., 6 zsidó lak.,

anyateplommal. F. u. a váncsfalusi
közbirtokosok.

Disznós, Hont m. tót falu, a
selmeczi országutban, ut. p. Báthoz
 $\frac{3}{4}$ mfd. 140 kath. 20 evang. lak. Föld-
det és szőlőt mivel. Vizinalma van.
F. u. többen.

Disznós-Horváth, magyar
falu, Borsod vmegyében, Edelénytől
délnyugotra $\frac{6}{16}$ állomásra. Szomszéd-
dai: Edelény, Kálló, Kurittyán, Fel-
ső-Nyárad. Határkiterjedése Ormos
és Császtia pusztákkal együtt 5054
hold, mellyből 87 hold belsőség,
2235 hold szántóföld, 920 hold rét,
160 hold szőlő, 1606 hold erdő, 46
hold használatlan. Urbériség 10 ne-
gyedik osztályu telek. Lakház van
149, lakos 840, közülök 52 r. kath.,
4 gör. kath., 771 ref., kiknek helyben
van anyaegyházuk, 3 evang. 10 zsi-
dó. Választó volt 1848-ban 38, u. m.
24 telkes jobbágy, 1 jövedelem, 1
értelmiség, 12 régibb jogon. Birtoko-
sok számos nemesek.

Diter, Békés v. puszta fűzések-
ből és kaszállóból áll, Békés mellett.

Divék, (Divjaki), Thurócz m. tót
falu, a Zsarnocza patakja mellett:
80 kath., 296 evang. lak. Határja róna
és termékeny; rétjei kövérek; erdeje
és szép kastélya vagyon. F. u. Plathy
familia. Ut. p. Rudnó.

Divék, (Divjaki), Nyitra m. tót
falu, a Valaszka pataka mellett: 305
kath. lak. Kath. paroch. templommal.
F. u. a Divéki és Rudnay familia. Ut.
p. Privigye.

Divény, tót mező-város, Nóg-
rád vármegyében, mély, de kiterjedt
völgyben, magas hegyre épült régi
várának romjai alatt, ut. p. Losoncz-
hoz északra 2 mfdnyire. Határa róna
és hegyes s 4550 hold; mellyből 102
hold beltelek, 2434 hold szántóföld,
362 hold rét, 42 hold gyümölcsös,
1618 hold erdő, 65 hold legelő, 19
hold árkos tér. Ezekből ismét urbéri-

ség 14 telek után 400 szántó, 60 rét, 15 árkos; irtványi szántó 1842 hold, rét 210 hold; majorsági beltelek 61, szántó 192, rét 92, gyümölcsös 42, erdő 1618, legelő 65, árkos 4 hold Szántóföldjei dombokon, sőt magas hegyeken, agyagosok, kövesek, buzát, árpat, zabot, burgonyát, ázalékot teremnek. — Réjtjei, csatornákkal átvezve igen termékenyek és jó szénát adnak. Hajdan szőlőt is művelt, de most gyümölcsösnek használtatik. Erdejének északi része bikk, déli és nyugoti része makkot és gubacsot termő tölgyfából áll. A lakosok irtványaikon nyáron át számos juhottartanak, de ősszel jobbára eladják a szűk takarmány miatt. Juhturója a liptaival versenyre áll. A lakosok foglalatossága ezenkívül kereskedés, mészszel, abrónesokkal, rostákkal, és a fuvarozás. Népeisége 1399, mellyből r. kath. 1393, ágostai 3, zsidó 3. A tomanovai pusztából és a budalehotai völgyből jön két patak, melly a város felett egyesülvén, jó nagy patakképez, s itt 2 malmot hajtván, a Húji pusztá mellett a Kriványi patakba szakad. A város nyugoti oldalán, külön álló, magas, kösziklás hegyek láthatók, mellyeknek elsőjén van a Balassa nemzetség várromja. E vár a setét hajdani korból vevén eredetét, sok viszontagságon ment keresztül: villám által elégetett, de ismét felépült; látta falai közt a törököt; elfoglalták a pártutókat; míg végre a nyughatlan Balassa Inrénének borzasztó tényei a várat I. Leopold kezeire juttaták, ki azt német őrséggel rakta meg. Balassa Imre, elvételvén tőle a várparancsnokság, építtetett, állítólag 6 hónap alatt, a vár északi oldalán egy kastélyt. Innen folytatta ő rablását, fosztogatását, pártoskodását; sőt egy ízben a német parancsnokkal kibékülvén, azt kastélyában megvendégelte, de katonáit szinte leitatván,

ugyan itt megölette, s a várat elfoglalta. Azonban a vár I. Leopold vezéréi által ujjlag visszavétetvén, ezt Stralzon német vezér széthányatta. — Romjaiból kivethető, miként két udvara és egy fellegvára volt, a felső udvarban egy mély kut nyomai látszanak. Egy másik vármelletti magános kösziklás hegyen áll a kalvária. E kalvária hegyről leirhallan szép kilátás nyílik meg. — A város nevezetes épületei közé tartozik az említett Balassa Imre kastélya, melly 1694-ben épült, erős falakkal és 4 bástyával körülvéve. Hajdan a falakon felül tornácok léteztek, a falak lövöldöző lyukakkal ellátva, leeresztő erős kapuja, és a város felől sánczai valának. Ez épület jelenleg is jó karban tartatik, s lakásul szolgál az uradalmi számtartónak. Megemlítendő továbbá a kath. paroch. templom, toronnyal, órával, és 4 igen régi haranggal, s bekerítő köfállal; Szent - Anna kápolnája egy tágas kert közepén, hova népes bucsujárások történnek. Van itt végre 2 vizimalom, ser- és pálinkaház, csinos urad. épületek. A város feje a gr. Zichy család senioralis birtokának, s mostani birtokosa gróf Zichy Ferencz. — Divény tart 3 országos vásárt.

Divény vagy **Dövény**, magyar falu Borsod vmegyében, Torna megye szélén, ut. p. Miskolcz, a Szuha patak völgyében. Határa 2563 hold, mellyből 63 hold belseőség, 443 hold szántó, 153 hold rét, 1875 hold erdő, 29 hold használatlan. Urbéri telek $8\frac{3}{4}$. Kies vidékén földje termékeny. Lakja 63 házban 361 lélek, u. m. 150 r. kath., 27 gör. kath. 165 ref., 14 evang., 5 zsidó. Reform. és róm. kath. új fiók-templom. Többen birják.

Kis-Divina, Trencsén m. lóti falu, a Vágh jobb partján 144 katólikus, 9 zsidó lakossal. F. u. gróf

Csáky és Visnyovszky familia. Ut. p. Zsolna.

Wagy-Divina, Trencsén m. tót falu, Kis-Divinátul északra egy völgyben. Lakja 1391 kath., és 6 zsidó. Kath. paroch. templom. F. u. gróf Csáky István örökösei.

Dizsér, oláh-tót falu, Bihar vgyében, két nagy hegy közé sorulva, Margitához, mely utolsó postája 1 1/2 mfd., 107. r. kath., 300 gör. kath., 6 ref. lak., gör. kath. anyatemplommal, 26 földes, 31 zsellér gazdával. Határa 1102 hold, melyből szántóföld 260 (urb. 60, majorsági 200) hold, kaszálló 185 (urb. 60, maj. 125) hold, szőlőhegy 102 (95 dézmás, 7 majors.) hold, és 555 hold cseres bokros hely. Hegyes völgyes levén, földje ragacos, nehéz munkálatu. Birtokosa: gróf Csáky Károlynő.

Dluha, tót falu, Árva vm. az Árva jobb partján, mellyen 2 hídja van: 1059 kath. Vendégfogadó. — Nagy gyolcs - kereskedés. Sessiója: 74 1/8. F. u. az Árvi urad.

Dluhopole, magyarosítva Hosszúfalu, tót falu, Trencsén vgyében, hegyekben, szétszórva, 4000 kath. lak, kik jobbára mint drótosok külfországekba vándorolnak. — Határa csupa irtványokból áll, s legjobban burgonyát és zabot terem. A helységnak és uradalomnak van erdeje, de nem sok. Birja h. Eszterházy, s a bicsei uradalomhoz tartozik. Ut. p. Zsolna.

Dizsán, Nyitra m. tót falu, Kosztolánfalva filial. 169 kath. lak. F. u. Besányi örökösök.

Dob, Szathmár vm. magyar-oláh falu, a Balkány pataka mellett, ut. p. Szathmárhoz nyugotra 1 1/2 órányira: 2 romai, 604 gör. kath., 364 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Szántóföldei igen termékenyek, de egy részét az árviz járja; rétje, legelője

elég; erdeje nagy. F. u. gróf Károlyi György.

Dob (Tisza), Szabolcs v. magyar mező-város, a Tisza mellett, Nyiregyházához nyugotra 4 mfdnyire: 189 római, 40 g. kath., 98 evang., 1852 ref., 67 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Fekete porhanyós földé gazdag termékenységű, különösen szénája szerfelett sok; nádja, füzese elég. F. u. gr. Andrassy. Van 30 eloszt. egész telke. Ut. p. Tokaj.

Doba, magyar falu, Veszprém vgyében, Somlóhegy északi tövében, regényes vidéken, ut. p. Devecser. Lakja 613 kath., 25 evang., 14 zsidó. Diszére szolgál gróf Erdődy Kajetán földesur pompás kastélya s felséges angolkertje, mely az elsők közé tartozik az egész birodalomban. A Somlóhegyen kemény és savanyu bort terem, de ha több évig állhat, egy lesz a legzamatosabb csemege-borok közül. A Somló ormán hever omladékaiban a hajdani híres Somlóvár, lásd Somlóvár.

Dobfenék, Gömör v. magyar falu, Hajnácskő szomszédságában: 166 kath., 25 ref. lak. F. u. többen.

Dobi, Heves v. puszta; Verpeléthez 1 órányira: 4 kath. lak. F. u. az egri érsek.

Dobina, puszta, Baranya vármegyében, Bogdásához tartozik.

Dobó, (Dubosicza), Sáros v. tót falu, Héthárshoz 1/4 mfd. 709 romai, 81 gör. kath. lak. Kath. paroch. templom. Több urasági ház. Jó rozs. Erdő. F. u. a Dobay nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Dobóczya, Gömör vm. tót falu, Rima-Szécshez nyugotra 1 1/2 órányira; a Rima mellett: 874 kath. 12 evang. lak., kik azonban magyarul mind tudnak. Kath. paroch. templom. Határa róna és igen termékeny, de erdeje nincs. F. u. h. Koburg.

Dobódel, Abauj-Torna v. ma-

gyar falu, közel Borsod vmegyé szé-
léhez : 167 kath., 6 zsidó lak., jó
rétekkal, erdővel. Ut. p. Rosnyó. —
Birják : Barczikay, Ragályi, Vattay,
Dósy, stb.

Dobodiél, Trencsén most A.-
Nyitra v. tót falu, 612 kath., 12 zsi-
dó lak. Kath. paroch. temploma; szép
tölgyes erdeje, s jó legelője van. F.
u. a báni uradalom. Ut. p. Ny.-Zsám-
bokrét.

Dobogó, Abauj v. pusztá Csécs-
hez 1 órányira : 28 kath. lak.

Doboka, német falu, Baranya
vgyében, ut. p. Szekcső. Lakja 170
kath. fiók-templommal, bortermesz-
téssel. Birja a Sauska nemzetség.

Doborgaz, Pozson m. magyar
falu, az öreg Duna bal partján. Vaj-
kához egy fertálynyira. Lakja 691 k.,
1 ref., 32 zsidó. Legelője a Duna szí-
geteiben igen sok; fája, rétje elég;
szántóföldje kevés; a Dunán malmo-
kat bír. Itt sok gelyvás találtak, s
aranyat mosnak némelly szegények. A
vajkai praedialis székhez tartozik.

Doborján, németül Reiding,
horvát falu, Sopron vmgyében, Sop-
ronhoz délre 2 mfd. 650 kath. lak.
Van 1014 h. szántóföldje, 141 h. rét-
je, 159 kapa szőleje, s 1000 h. ura-
dalmi nyir, tölgy, fenyőfa erdeje. Föld-
je középszerű. Birja h. Eszterházy, s
a helység 24 urb. telekből áll.

Dobóruszka, magyar falu,
Ung vgyében, ut. p. Ungvárhoz 2¹/₂
órányira, 650 romai, 40 görög kath.,
80 ref., 16 zsidó lak. Derék kastély.
Az itteni kath. paroch. templom olda-
lában volt az egri hős Dobónak már-
ványszobra becsinálva, de néhány
évekkel ezelőtt Egerbe viteitett át. Ha-
tára termékeny; erdeje derék. Birja
gr. Butler.

Dobos, Szathmár v. magyar falu,
közel Olchva-Apátihoz : 274 romai,
434 g. kath., 662 ref., 83 zsidó lak.,
ref. és g. kath. anyatemplommal, sy-

nagógával. Határa részint homok, ré-
szint termékeny buza föld; rétje, le-
gelője elég és jó. F. u. a gr. Károlyi
nemzetség. Ezen helység Tarpa he-
lyett Beregh vgyéből tétélet által az
183³/₆ országgyűlésen. Ut. p. Bereg-
szász.

Dobos, pusztá, Nógrád vgyében,
Pásztó szomszédságában, 400 hold ter-
mékeny határral.

Dobos, pusztá, Zala vmgyében,
Tapolczához 1 óra, roppant épületek
omladékaival.

Pusztá-Dobos, Szabolcs v. ma-
gyar falu, 125 romai, 195 g. kath., 4
ref., 10 zsidó lak. Fekszik Madához
1¹/₂ órányira, s határa azéhoz hasonló.
F. u. Bernáth, Csahóczy, Császy, Hu-
nyady, Lónyay, Patay, Bay, gr. Vay.

Doboz, Békés v. régi magyar
falu, a fekete Körös mellett, Gyulához
északra egy mfdnyire : 19 kath., 2000
ref. lak. Van itt derék ref. templom,
s paroch. ház, szép urasági lakház egy
kerttel, 247 jobbágy-épület, a Körös-
sön erős keményfa-híd. Határa lapá-
lyos; szántófölde leginkább erdőből
kiirtott hely, melly összesen 39²/₃ e-
gész jobbágytelket teszen s bőtermő,
más része a határnak vízenyős, s ára-
dásoktól szenved; harmadik része a
határnak szép tölgyes erdőből áll,
mellyben sok szarvas, őz, fácány és
nyúl tanyázik, a vaddisznókat az ura-
ság mind inkább pusztítottja. A lako-
sok hires, de kevés dohányt termeszt-
tenek, télen pedig ölfavágásból sok
pénzt kapnak. Az idevaló tölgyfák igen
tömöttek s nehezek, úgy hogy a víz-
ben könnyen leülnek, melyre nézve
az itteni Körös medre rakva van illy
elmerült tölgyfa derekakkal, annyira,
hogy benne halászni csak meritő há-
lókkel s szigonyokkal lehet. F. u. gr.
Wenkheim Ferencz.

Doboz, népes pusztá, Fejér v.-
gyében, Várhoz 1 óra, ut. p. Marton-
vásár. Van 400 lakosa, kik többnyire

réformátusok, anyateplommal. Dobos határa első osztálybeli; jó bortermeszt. Birja Dobozy család, Pázmány Dénes, Matkovich, stb.

Doboz, puszta, Fejér vmgyében, Sárkány mellett, a moori uradal. tartozik.

Dobra, Trencsén m. tót falu, Tepla és Vágh mellett: 314 kath. lak. Határja róna, és termékeny, hanem az áradásoktól sokat szenved. A dubniczai uradalomhoz tartozik. Ut. p. Trencsén.

Dobra, Szathmár v. magyar falu, Bétekhez délre 1 mfdnyire: 1268 ref. lak. s anyateplommal. Határa buzát, zabot, tengerit bőven terem; szép szőlőhegye s erdeje van. F. u. a gr. Károlyi ház. Ut. p. Szathmár.

Dobra, Zemplén v. magy.-oroszfalu, Bélyhez közel: 11 romai, 362 g. kath., 21 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. 507 hold szántóföld. F. u. h. Sennyei. Ut. p. Ujhely.

Dobra, Zemplén v. tót m. város, az Ondava mellett, Sztropkóhoz délre 3 mfdnyire: 512 romai, 93 g. kath., 4 evang., 110 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szántófölde 1396 h., s elég termékeny. Erdő. F. u. gr. Haller örök. Ut. p. Nagy-Mihály:

Dobra, Gömör v. puszta, Pálfalva és Mártonfalva közt szép szántóföldekkel, erdővel, nagy legelővel, korcsmával. 13 kath., 28 ref. lak. F. u. hg Koburg.

Dobra, (Neubaus), német m. város, Vas vmgyében, a stájer határszélen, 304 kath., 300 evang. lak., s mind a két felekezethelyen van papja és temploma. Van egy hegyre épült régi vára s fenyves erdeje. A város feje egy uradalomnak, melyet gróf Batthyányi Lajos birt.

Dobrafalva, (Dobersdorf), német falu, Vas vmgyében, a Lapinc mellett, a németújvári uradalomban,

652 kath. lak., kik dohányt is termesztlenek. Ut. p. Rába-Keresztur.

Dobrafalva, horvát falu, Vas vmgyében, Punkamiskéhez 1 óra, ut. p. Szombathely, 180 kath. lak. Birja gr. Erdődy György.

Dobrafölde, magyar falu, Zala vmgyében, a szécsi-szigeti uradalomban, 50 kath., 68 ref. lak.

Dobrassov, Trencsén m. tót falu, Motesicz mellett, a sziléziai országutban, 175 kath. lak. Erdeje, jó legelője, sok gyümölcse van. F. u. a Motesiczky család.

Dobrest, oláh falu, Bihar vmgyében, erdős hegyes vidéken, M. Csekéhez 1, Váradhoz, mely utolsó postája 3 $\frac{1}{2}$ mfd., 500 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. A határt magas bikkes erdőségek borítják; urbéri állomás csak 6 $\frac{1}{8}$ telek, majorsági erdő 3000 hold, udvartelek 2 h. Marhái aprók, sertést sokat tenyészt; lakosai teknőket, abroncsokat készítenek, s a szomszéd Király erdőben irtásokat hasznóbérelnek. Van 2 pataka, melyek közül egyik Vida nevet visel. Birja Petraskó Márton.

Dobresty, Krassó v. oláh falu, közel Temes vmgyéhez, Lugoshoz éjszakra 4 kis órányira: 6 r. kath., 561 óhitű lak., s anyateplommal. F. u. a Halász nemzetség.

Dobrocs, tót falu, Nógrád vmgyében, magas hegyekkel környezett szűk völgyben, Divénytől $\frac{1}{4}$, ut. p. Losoncztól 2 $\frac{1}{4}$ mfd. távolságra. Határa 6361 hold, melyből belsőség 40 hold, szántó 4357, rét 803, erdő 1062, legelő és köves tér 99 hold. Tulajdonképeni majorság itt csak az erdő, mely cseplyés; de van a lakosok kezén 3919 irtványi szántóföld és 730 hold rét, a többi urbériség. Földje a völgyben agyagos, vadvizes és köves; a hegyeken könnyű porhó köves. A hegyi levegő éles hideg. Termékek: rozs, árpa, zab, burgonya,

ázalék; a hegyeken különféle gyógy-szerészi fűvek; ásványból: a völgyekben trachyt, kevés mészkő, békasó, és a hegyeken itt ott gránit. A juhtenyésztés nagy virágzásban van. Megjegyzendő, hogy az irtványföldektől és rétektől nem az illető földesuraság, hanem a dobroczi ágostai anyaegyház huzta a dézsmát, jelesül az urbériség közli irtványoktól természetben, a hegyi irtványoktól pedig kész pénzben. E templomi dézsmának első lajstroma készült 1646-ban, s ugyanakkor táblázattal be a nógrádi evang. esperesség jegyzőkönyvébe. E jövedelemben megerősítettet a templom 1731-ben Berényi Zsigmond püspök által az ugyanakkor történt egyházi vizsgálat alkalmával. Lakja e falut 915 evang., 143 katolikus. Az evang. anyateplom kőfallal kerített s goth izlésben áll egy tölgy s nyír-fákkal koszoruzott hegytetőn, s már messzire látható. Hajdan a templariuskok zárdájának kápolnája volt, maga a zárda a hegyoldalon terült el, mint a romok mutatják. A helység birtokosai: a divényi senioralis uradalom, özv. b. Orczy Józsefnő, gr. Zichy József, b. Balassa Sándor, gr. Kálnoky Gasztáv, Péchy Ambrus, gr. Pongrácz Borbála, gr. Eszterházy Ferencz, Fáy Zsuzsánna és b. Prónay Agnes.

Dobroc, Zólyom m. tót falu, Balogh filial. 483 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Dobrocna, Nyitra m. tót falu, Kosztolánfalva filial. 261 kath. lak. F. u. többen.

Dobróka, Beregh v. orosz falu, a Borsova mellett, Bilkéhez nyugotra $\frac{3}{4}$ mfd. 813 g. kath., 16 ref., 15 zsidó lak. Görög kath. paroch. Föld elég termékeny volna, de egyik nyomását a víz járja; réjtjei kétszer kaszálhatók, fája elég. F. u. Bilkey, Lipcsey, Gorsó, Hlosvay, Fogarasy, Partetics és a kamara. Ut. p. Nyiresfalva.

Dobron, pusztá, Zala vgyében, Milej fiókja.

Dobronak, magyar m. város, Zala vgyében, 913 kath., 15 zsidó lak., paroch. templommal. Földje hegyes és lapályos; bora középszerű; réjtje kevés de jó. Birja h. Eszterházy, s ut. p. A. Lendva.

Dobroncz, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Sümeg, 560 kath. lak., tágas, de homokos határral. A szentgróti urad. tartozik.

Dobrony (Kis), Beregh v. magyar falu, Ungy vmgye szélén, Munkácshoz 4 mfdnyire, közel oda, hol a Szernye a Latorczába ömlik. 26 róm. kath., 12 g. kath., 354 ref., 15 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Két nyomásbeli határa gazdag buzatermő; legegője egyik nyomásban szűk; fája tűzre, épületre elég; lakosai halászat-tal, faedény-csinálással is kereshetik élelmőket, egyébiránt néha árveker-től szenvednek. F. u. gr. Schönborn, Morvay, Izsák, és Hudar nemzetségek. Ut. p. Beregszász.

Dobrony (Nagy), Beregh vm. magyar falu, az előbbeni helységhez keletre $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 18 r. kath., 19 g. kath., 1128 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa hasonló a Kis-Dobronyhoz, csakhogy annál sokkal terjedtebb; külső gyümölcsösei szépek. F. u. gr. Schönborn.

Dobrony, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Egerszeg, 120 kath. lakossal.

Dobronyiva, Zólyom m. tót m. város, a pesti országotban: 113 k., 1039 evang. lak. Kath. és evang. anyateplom. Földje sovány, de réjtje, legegője, erdeje hasznos. Északra láthatni a régi Dobravarának maradványait. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Dobroszlava, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradalomban, Duplin fil. 6 romai, 270 gör. kath., 8 zsidó lak.

Dobrostya, Gömör-Kis-Honth v. puszta Rahó és Pongyelek közt: 23 kath. lak. Van szántófölde, rétje. A rahói urak birják.

Dobrováralja, Zólyom m. tót falu, 246 kath., 4 evang. lak. F. u. a kamara.

Dobrovicza, Szathmár v. oláh falu, Kővár-vidéke szélén: 4 romai, 683 g. kath. lak., s anyateplommal. Földje kevés és középtermékenységu: erdeje szép. F. u. a kamara.

Dobsina, lásd Dopsina.

Kis-Dobsza, magyar falu, Somogy vgyében, 513 ref. lak.

Nagy-Dobsza, magyar falu, az előbbeni helység mellett, ut.p. Istvándihoz $\frac{1}{2}$ óra, 683 ref., 78 kath. lak., ref. anyateplommal, termékeny róna határral, vizimalmokkal. Mind a két Dobsza hussiták által megszállott helységek, mint anyakönyvükben feljegyezve van, hanem később egészen elmagyarosodtak. Birják a piaristák.

Dócz, Csongrád v. népes puszta, Pustaszter, Serked és Anyás közt: 610 kath. lak., paroch. templommal. F. u. Pallavicini markgrófi nemzetség.

Dognácska, Krassó v. kamarai bánya-mezőváros, Bogschánhoz délre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 952 kath. német, és 1063 n. e. óhitű lakosokkal, kath. és óhitű templomokkal, postahivatallal, márványtöréssel, rézbányákkal.

Dolnyán, Trencsén m. tót falu, Pucho filial. 399 kath., 175 evang., 52 zsidó lak. F. u. többen.

Dojcs, Nyitra m. tót falu, a Miava partján, Sasvártól keletre 5 fertálynyira. Számlál 1313 kath., 4 evang., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templom, sok és jó rét; kiterjedt földművelés, a Miaván 4 malom. F. u. ő cs. k. felsége. Ut. p. Holics.

Doklén, Krassó v. oláh falu, ut. p. Dognácskához $1\frac{1}{2}$ órányira: 18 kath., 1223 óhitű lak., s anyateplommal. F. u. a kamara.

Dolác, Torontál v. német falu, Temes vgye szélén; Uj-Pécshez délre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 820 kath., 4 evang., 6 ref., 4 óhitű, 4 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Szép erdővel, 38 egész telekkel. F. u. Mocsonyi. Ut. p. Delta.

Dolha, Máramaros v. orosz-magyar város, közel Beregh vgye széléhez, a Borsava mellett: 15 r. kath., 838 g. kath., 36 refm., 22 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. A reformátusok itt is birnak egy ekklléziát, melly az egész országban legkevesebb híveket számlál. Határa meglehetősen termékeny; papirosmalma van; meszet éget; az itten lévő nagy erdőkben sok hamuzsir főzetik. F. u. a gr. Teleki nemzetség. Ut. p. Huszt.

Dolhonya, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradal. Duplin fil. 5 romai, 170 g. kath., 5 zsidó lak. Ut. p. Orlik.

Két-Dolics, vindus falu, Vas vgyében, 271 kath. lak., köves határral.

Dolina, puszta, Baranya vgyében, a dárдай uradalomban, Berement mellett.

Dolina, vindus falu, Vas vgyében, 150 evang. lak, iskolával, a gr. Batthyáni családé.

Dolina, Thurócz m. tót falu, Sz. Márton filialisa a Liptói országutban: 2 kath., 54 evang., 2 zsidó lak., savanyuviz forrással. F. u. többen.

Dolina, Zólyom m. tót falu, 46 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Dolina, Nógrád m. puszta, Kékkő filial. 97 kath. lak.

Dolina, Szepes v. népes puszta, Istvánfalva fil., 107 kath., 52 evang. lakossal.

Dodova-Dolina. puszta, Árva vni. Jablonka mellett: 98 kath. lak.

Dolinap, Bars m. puszta, Ebeczhez tartozik, 18 kath. lak.

Kis- és Nagy-Dolincz, 2 vindus falu, Vas vmgyében, a felsőlendvai uradalomban, 511 kath. lak., paroch. templommal, köves határral. Ut. p. Radkersburg.

Dolyán, Nógrád m. népes pusztá, Endrefalva filial. 256 kath., 192 evang., 6 ref., 8 zsidó lak. Van két szép kastélyjok a Darvas uraknak, s más több uri lakházak. Földje, rétje, legelője elég; szőlőhegye termékeny; a hegyek tetején holmi régi sánczokat láthatni. F. u. Darvas, Kun, Puky, s m. t.

Dolyán, Szepes v. tót falu, Lőcséhez keletre 1 órányira: 99 kath., 7 evang. lak. F. u. Teőke nemz. Első birtokosa ezen falunak (1297.) Hemmingusd Kolchova volt.

Dolosd, pusztá, Veszprém vgyéb. Csernye mellett, Fejér vgye szélén.

Doma, pusztá, Pozson vgyében, a Csallóközben, Fél mellett.

Domafölde, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Szala-Lövő, 30 ref., 25 evang., 10 kath. lak. Többeké.

Domaháza, Heves v. pusztá, Gyöngyöshöz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 38 ref. lak. F. u. Almásy József, Rakóvszky, Halasy, Orczy János, Hellebront, Országh, Thassy, Sütő, Majzik, Cseh, Bakó, Goth, Elek István örök. Véges.

Domaháza, magyar falu, Borsod vgyében, a megye nyugoti, Gömör és Heves megyék közé besarkaló csucsában, Miskolcztól $3\frac{14}{16}$, ut. p. Putnoktól $1\frac{13}{16}$ állomásra. Határos Borsodban Sikator, Disznosd, Arló, Hevesben Lelesz, Vátassó, és Gömörben Zabar, s Péterfala helységekkel. Határa nyugoti részin ered a Hargony folyó, melly a megyét Sajó-Németlig öt mfdön választja el Gömörtől. Hattárkiterjedése 3183 hold, mellyből 75 hold belsőség, 760 h. szántóföld, 539 h. rét s legelő, 1809 hold erdő. Felszabadult urbéri telek van $\frac{3}{4}$, s ez után 24 hold szántóföld, 4 hold

rét, mellyet 2 gazda mivel. A határ mindenfelé hegyes, melly miatt a hegyarak gyakoriak, s a föld homokos levén, a viz nagy gödröket csinál, s ez által a szántóföldeket s réteket nagyon rongálja; mindazáltal a lakosok szorgalmas földmivelők levén, a föld buzát, gabonát, árpát, zabot, kukoriczát, burgonyát illendő mennyiségben terem. Ház van 151. Lakosok száma 940 lélek, kik közül 15 zsidó, többi r. katolikus, s helyben van a nyacgyházuk. Van 2 telkes gazda, 17 zsellér, 18 lakó, többi birtokos földmives; kézművesek száma 8, u. m. 2 molnár, 4 csizmadia, 1 kovács, két legénynyel, 1 férfi szabó. Van két vízi s egy száraz lisztmalom. A határ egy részében apróbb malomkö ásatik. Birtokosok Tahy György örökösi, Holló, Kisbenedek, Elek nemzetség s a Tihanyi örökösök.

Domahida, Szathmár v. magyar-oláh falu, ut. p. Nagy-Károlyhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 8 romai, 314 g. kath., 111 ref. lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Földe jó buza-termő fekete föld; kaszállói nevezetesek és hasznosok mind a gyepen, mind a lápon, mivel az ecsedi láp Domahida alatt kezdődik. F. u. a jeles Domahidy nemzetség, Buday, gr. Károlyi, gr. Teleky s m. t. Hajdan sokszor tartattak itt megyegyülések.

Domaincz, vindus falu, Vas vgyében, a felsőlendvai uradalomban, 180 kath. lak., köves határral.

Dománis, Trencsén m. egy nagy hegyek közt fekvő tót mváros. Lakja 621 kath., 1 evang., 25 zsidó. Ékeskedik egy csinos urasági kastéllyal, s egy kath. templommal. Határja hegyes, erdős, sovány, de tölgyes, fenyves erdei szép hasznót hajtanak. A lakosok főképen kézimesterségek közül élnek. F. u. gr. Eszterházy Józsefné. Ut. p. Zsolna.

Domány, Krassó vm. oláh falu,

Dognácskához 2 órányira: 4 r. kath., 417 óhitű lak., anyateplommal, kőszén-bányákkal. F. u. a kamara.

Domanyik, Hont m. tót falu, Németihez $\frac{1}{2}$ mfd. 220 kath., 6 ev. lak. F. u. többen. Ut. p. Selmech.

Domanyócz, Szepes v. tót falu, Iglóhoz keletre $1\frac{1}{2}$ mfd. 577 kath. lak. Urasági lakháza. Vizimalom. F. u. többen. Ut. p. Lőcse.

Domasa (Kis), Zemplén v. tót falu, Zsabolcra fil. 272 romai, 48 gör. kath., 14 zsidó lak. 599 h. szántóföld. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. N.-Mihály.

Domasa (Nagy), Zemplén v. tót falu, 312 kath., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 484 h. szántóföld. Erdő. F. u. özv. Jekelfalusyné.

Domasina, Ungv. v. orosz falu, Nagy-Bereznához 3 órányira: 192 gör. kath., 16 zsidó lak. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Dombegyháza, vagy **Dumegyháza**, Csanád vm. népes puszta, ut. p. Batonyához északra: 847 k., 632 ref., 16 n. e. óhitű lak., ref. anyaeckkléziával. F. u. az Édelspacher ncmzetség, de egy részét zálogban birják Marczibányi, Jakabfy, Mittermiller stb.

Dombó, Máramaros v. orosz-német falu, a Taraczk mellett: 148 romai, 1410 gör. kath., 28 zsidó lak., romai és g. kath. anyateplommal. F. u. a k. kincstár. Ut. p. Sziget.

Alsó-Dombó, (Unter Dubován) Pozson most F. Nyitra v. tót falu, N. Szombatához éjszakra $1\frac{1}{2}$ órányira: 538 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földjei dombosok, s részint a vízmozásnak ki vannak téve; rétje, legelője szűk; erdeje, szőlőhegye van. F. u. a Szombati káptalan.

Felső-Dombó, (Ober Dubován) Pozson most F. Nyitra v. tót falu, 347 kath., 5 zsidó lak., szűk határral. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Dombóvár, magyar város,

Tolna vgyében, a Kapos mellett, a baranyai, somogyi és tolnai határok összejövetelénél, ut. p. Kaposvár. Lakja 1200 kath., 80 zsidó, kath. paroch. templommal, derék uradalmi épületekkel. Róna határa első osztálybeli; rétszei jók; szőlőhegye, erdeje bőséges, s van 56 egész urb. telke. Nyugotra a Kapos bozótjánál most is láthatni a régi dombói vár romjait, mely vár ama híres jogtudós Dombay Pál birtoka vala, kire II. Ulászló alatt a Hármaskönyv megvizsgálása bízott. A város feje h. Eszterházy egyik igen szép uradalmának.

Dombrád, Szabolcs v. magyar falu, Zemplén vgye szélén; a Tisza mellett: 15 romai, 8 gör. kath., 1210 ref., 15 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa nagy, de posványos, különben termékeny; főzeléket sokat termeszt; szénája, nádja bőséggel van; $3\frac{6}{8}$ első osztálybeli egész telke. F. u. hg Eszterházy, gr. Vay Ábrahám, gr. Schmidegg, b. Horváth, b. Vay, Asztalos, Barkóczy, Csuha, Dombrády, Eördögh, Erős, Farkas, Filep, Grubics, Harsányi, Ibrányi, Józsa, Irinyi, Krucsay, Szuhányi, Tatár, Zoltán, Orlasz, Orosz, Morvay, sl. Ut. p. Berkesz.

Dombrovány, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 2 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 540 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Van egy palaka. Birja a váradai görög püspök.

Kis-Dombroviceza, oláh falu, Bihar vgyében, M. Csekéhez 1 óra, igen erdős, hegyes vidéken, 336 n. e. óhitű lak., kik szép marhákat nevelnek. Anyateplom. Határát a Hollód vize és Hodosel patak nedvesíti. Birja a váradai deák káptalan.

Havas-Dombroviceza, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 2 mfd. egy dombon, zordon bérczes vidéken, 1056 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Erdeje roppant; földje si-

lány kavicsos; juhot, kecskét sokat tart. Birja a váradi deák káptalan.

Domjánszeg, pusztá, Zala v. Szentgyörgy völgye mellett.

Domolaháza, pusztá, Abauj-Torna vgyében, többek birtoka.

Domolos, pusztá, Somogy vármegyében, ut. p. Szigetvár, 170 kath. lak., kath. kápolnával, derék urasági majorsággal. Birja Hegyessy család.

Domonkosfa, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Lövé, 253 ágostai, 32 ref., 25 kath. lak. Többeké.

Domony, tót falu, Pest-Pilis vmgyében, a Galga-völgyön, egyenes téren, ut. p. Bag. Határa 3056 hold és 171 □ öl, mellyből szántó föld 1407 hold 792 □ öl, rét 262 hold 872 □ öl, legelő 553 hold 330 □ öl, szőlők 134 hold 252 □ öl, lábas erdő és vágások 530 hold 842 □ öl, káposztás kertek és malom-fundusok 36 hold 514 □ öl, az uraság által közösen használt külső telkek 65 hold; ut, vízmosás 36 hold, futóhomok 30 hold. Az urbéri föld teszen 17¹/₃ telek után, a zsellérek által használt rét nyilasokkal együtt, mintegy 648 holdat, az urasági szántó föld lehet 950 hold és 100 hold rét. A szántó földek nagyobb része áldott fekete föld, mintegy 20-ad része sárga homok, és egy kevés rész sárgás agyag. A homokos részen rozsz terem; a többi részeken liszta buza, rozsz, árpa, zab, kukoricza, repce, tenkely, lencse, borsó, bab. Lakja 248 r. kath., kik közt 59 cigány, 687 evangélikus tót, 27 magyar református, 188 zsidó. A tótok többnyire tudnak vagy értenek magyarul. Van itt evang. anyateplom, synagóga, és több csinos urasági lak. A helység határát a Galga vize nedvesíti, észak felé ismét van egy Egres nevű folyó, melly ámbár csak a harmadik határban (Battyánon) ered, még is a domonyi uraságnak 5 malmot, mindenikét két köre, hajt, még pedig

nyáron is ritkán apad ki. Birják a helységet Ónody Zsigmond, Bernáth, Földváry, Kandó, Martonffy, Mátyus, és Udvardy családok.

Domonya (Alsó), Ungh vm. orosz falu, Ungvárhoz ¹/₂ órányira: 28 romai, 483 gör. kath., 14 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. F. u. a kamara.

Domonya (Felső), Ungh v. tót-orosz falu, 262 romai, 200 g. kath., 9 zsidó lak. Rom. kath. paroch. templom. F. u. kamara.

Domoszló, Heves v. elmagyarosodott tót falu, Eger és Gyöngyös közt, mindegyiktől mintegy 2¹/₂ mfdnyire: 1419 kath., 1 evang., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fekete földé nagyon termékeny; bora a viszontaival vetélkedik; erdeje és kettőszel kaszálható réteje van. F. u. b. Baldachi, gr. Eszterházy, b. Podmaniczky Lajos csödt., b. Orczy Lőrincz ör., Ocskay Ignác, Taródné, Gosztonyi, Petrovay, Perlaky, Orczy János.

Doncsény, Arad v. oláh falu, Deznához 1 órányira: 6 kath., 275 n. e. óhitű lakossal.

Dongér, Csongrád vm. népes pusztá, Csány fil. 348 kath. lak.

Donoval, Zólyom m. tót falu, Liptó vármegye szélén: 149 kath. lak. Kath. paroch. templom, sovány föld; nagy erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercze.

Felső-Dopsza, Abauj v. magyar falu, a Hernád bal partján, melyen itt egy hid viszen keresztül: 320 r. kath., 26 g. kath., 16 evang., 509 ref., 48 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Földei nem igen termékenyek; de bora, szénája, fája elég. F. u. Bérczay, Máriaassy, s m. t. Ut. p. Szikszó.

Kis-Dopsza, Zemplén v. magyar falu, a Hernád mellett: 31 kath., 11 evang., 233 ref., 13 zsidó lak., 1596 hold szántófölddel, bortermesz-

téssel, s ref. templommal. F. u. gr. Török, gr. Erdődy, b. Vay. Ut. p. Szikszó.

Dopschina, (Dobschau, Top-scha, Dobschinium,) Gömör v. népes szabadalmas bányaváros, Rosnyóhoz északra 2 mfdnyire, egy magas hegyektől bekerített mély völgyben: 554 kath., 4367 evang. tót és német lakosokkal. Kath.- és evang. anyaszentegyház; evang. deák iskola, melly hajdan virágzó gymnasium volt. Határa hegyes, és igen sovány; a hegyek oldalain, miután az erdők kiirtattak, jó legelővel; de fő élelmét bányáiban keresi, mellyekben sok vas, piskolcz, réz, cinóber, kényeső, asbest, gránát chrysolittal vegyesen, terpentin, wismuth, márvány s m. i. ásatik. A hámorokban sok és jó vas (öntött vas is) készül, valamint a papirosmalom, a méhtenyésztés, s lentermesztés szinte figyelemre méltók. Ut. p. Rosnyó.

Dorgos, oláh falu, Temes vgyében, Lippához keletre 2 mfd., 565 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Hegyes, völgyes, sovány határa 5234 hold 1400 □ öl, mellyből majorsági kaszálló 8, legelő 50 h., házhely 9 h., szorgalomföld 24 h., erdő 4000 hold; urbéri szántó 576 h., rét 250 h., legelő 62 h., házhely 116 h., szál-lások 10 h., haszonvetetlen 100 h., szabadföldek 24 hold. Birja a kir. kincstár.

Mész-Dorgos, oláh telepítvény, Temes vmgyében, Lippához 3 órányira egy mézskemencze mellett, 137 n. e. óhitű lak., kik szerződési zsellérek. Szerződéses házhely van 22 h., legelő 20 h., szántóföld 132 h., kaszálló 66 h. Uradalmi házhely 7 h., szántóföld 20 h. 800 □ öl, szabadföld 21 h. 1200 □ öl. Földe köves, sovány. Birja a kir. kincstár.

Dormánd, Heves v. magyar falu, Besenyő közelében: 809 kath., 44

zsidó lak., termékeny gazdag határral; erdeje nincs. F. u. gr. Fáy nemzetség, Fáy István, Sághy, Vratarics, Szalkány, Goth, Zbiskó. Ut. p. Eger.

Dorog, magyar hajduváros, a hajdan ns szabad Hajdu kerületben, rónaságon, ut. p. Hadház. Népeisége 8234 lélek, kik kevés kivétellel mindnyájan a görög egyesült vallást követik, de azért tisztá magyarok. Van derék paroch. temploma, és jó iskolája. Róna határa minden gabonát jól terem.

Kis-Dorog, német falu, Tolna vgyében, Zombához közel, s ut. post. Szekszárd. Van szőlőhegye, kevés de jó rétje, erdeje. Birja a Dóry család.

Nagy-Dorog, magyar falu, Tolna vgyében, saját postahivatallal Sár-Bogárdhoz egy postaállomásra 2380 ref., 100 kath., 10 zsidó lak., reform. anyatemplommal. Határa nagy, de homokos, melly főleg rozstot terem; van 80 egész urbéri telke. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Dorogh, Heves v. pusztá, Dorogházához $\frac{1}{2}$ óra: 42 kath., 8 ev. lak. F. u. Gyürky Pál, kinek itt szép nemesített juhnyája van; és Balasovics Józsefnő.

Dorogh, Esztergom m. német falu, a bécsi országotban, Esztergomhoz 1 mfd. 620 kath. lak. Van kath. paroch. temploma, nagy vendégfogadója, postahivatala. Szántóföldjei homokosak; bora elég; de faja, rétje kevés. F. u. az esztergomi káptalan. A lakosok birnak $23\frac{3}{4}$ telek után $1019\frac{2}{8}$ hold szántóföldet, $218\frac{3}{4}$ h. réte; majorság csak 15 hold rét van. Nagy szorgalom mellett kétszerest és hires burgonyát termesztnek.

Dorogháza, Heves v. magyar falu, közel Nógrád vmgye határához, Parádtól nyugotra $1\frac{3}{4}$ mfd. 914 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, termékeny róna határral. F. u. Gyürky Pál, Szathmári Király Pál,

Molnár, Benkő, Repeczky, Loşonczy, Ottlik, Vajda. Ut. p. Gyöngyös.

Tisza-Dorogma, magyar falu, Borsod vmgyében, Miskolcztól $3\frac{1}{16}$, Egertől $2\frac{14}{16}$, ut. p. Kövesdtől $1\frac{11}{16}$ állomásra, a Tisza jobb partján, áradásos sík vidéken, hova árvíz idején semerről sem lehet szárazon bemenni. Határkiterjedése a helység belső telki fekvésén kívül 5760 hold, ebből 670 h. szántóföld, 3218 h. rét, 1600 h. legelő, 80 h. szőlő, 80 h. füzes erdő, 112 h. vizállás sat. Urbériszántóföld van 292, rét $109\frac{1}{2}$ hold; major-sági szántóföld 378, rét $2108\frac{1}{2}$, nád és gyékénytermő 400, vizes rétság 600 hold. A vizállásos helyeken némely években sok csukát, czompót, kárászt, s csíkot fognak. A helység neve alá esnek s határához tartoznak még következő puszták: 1-ör. Szik-lápja mintegy 400 holdból álló szikes, vizállásos hely, s marha-legelés-re használtatik. 2-ör. Köleshát, Fejérnád, Szántóhalma, egybe véve szinte 400 holdat foglaló, szikes, vizállásos rónaság, mellynek némely része szinte legelőül, más része pedig kaszállóul használtatik; nagy része azonban sombikos, nádas s gyékénytermő hely, és az itt termelt gyékény és nád erősségére és tartósságára nézve különösen dicsértetik. A Fejérnád vizében különös jóízű csukák, s igen szép nagy halak, s csíkok termenek. E puszták az ugynevezett Sulymosvíz s más laposokba folyó vizek által választatnak el a tulajdonképeni dorogmai határtól. Ezek végibe fekszik Szár az-Dorogma, melly éppen T. Bábolna helysége alatt fekszik, attól csak egy köcsiút által választatván el. Továbbá a Tiszántul esnek következő puszták: 3-ör. Előfűz, 240 holdat foglal magában, mellyből 200 h. kaszálló, 20 h. füzes erdő, 20 h. vizállás, melly Kis-Tisza név alatt ismeretes az egyeki

és tiszafüredi határok szomszédságában, s némely években sok nádat, gyékényt, olykor csukát, czompót, kárászt bőven szolgáltat. 4. Nagyfa szinte tul a Tiszán fekszik, 480 h. körül terjedvén, nagyobb része kaszálló. Terem itt némely években sok káposzta s egyéb ésféle vetemény, kevés nádtermő helye is van. Itten van az ugynevezett holt Tisza, melly a nagy Tiszától veszi eredetét, félkörben körülfolyván a nagyfai pusztát. Belőle évenként sok száz mázsa potyka, csuka, süllő és keszeg halásztatik. Fele azonban a holt Tiszának Egyek helységéhez tartozik. 5-ör. Herep, tul a Tiszán 240 hold kiterjedéssel. Kaszálóját a Herep vize folyja körül, mellynek fele sz. k. Debreczen város ohati pusztája tiszarétjéhez tartozik, szinte jó halászóvíz, sok potykat, csukát, s jó ízű rákot szolgáltat. Van itt 20 holdnyi füzes erdő, 12 holdnyi veteményes föld, mellyen némely években sok káposzta, sárgarépa, krumpli, bab terem. Van kevés nádtermő helye is. 6-ör. A pélyi pusztá 5646 holdra terjed, erről bővebben a puszták leírásánál értekezünk. Az elől számlált határok földje homokos, néhol szikes rónaság, rozstot, árpát, zabot leginkább, továbbá sok babot, kevesebb borsót terem. A lakosok közt az állattenyésztés, s átalában a mezei gazdaság dicséretes jó lábón áll. Népeség 756 l. köztök 11 r. kath., 705 református, 4 zsidó. Nyelvök közönségesen magyar. A férfiak mezei gazdasággal s más kézimunkával s halászat-tal, a nők dohánytermesztéssel, szövés-sel, fonással foglalatoskodnak. Télkes jobbágy van 31, házas zsellér 127, lakó 19. A reformátusoknak van anyaegyházuk s tornyatlan templomuk, a r. katolikusok Ároktőhöz tartoznak. A Tiszán kívül, mellyben hires kecsge-halászatok esnek, említést érdemlő vizek a határban: Kon-

dora, Salymotor, Teremtő, Kárászos, Keszeges, ez mély és hamis fok, Pélyifok, Pélyi tó, Fejérnád ere, Vizás, Szajla, Kis-Tisza, Holt-Tisza, Herep. A Tiszánál van egy kevésbé hálás hely, az ugynevezett Telken, mintegy $\frac{1}{2}$ órányira a helység mostani fekvésétől. Itt volt hajdan Dörogma helysége, melyet templomával együtt a Tisza árjai sodrottak el. Mint őseikről reájok maradt hagyományt emlegetik a lakosok a nagy áldomást, melyet kijövedelekkor eldödeink itt a régi Dörogma felett csinált töltésen a Tiszán általkevelén, e helyen megitták. Ez átkelés lehetőségét látszik tanusítani azon körülmény, hogy csakugyan a kérdéses helyen, midőn hév nyárban a Tisza elapad, most is egészen keresztül lehet azt gázolni. Sokban meg egyez a szájhagyománynyal az is, mit Béla névtelen jegyzője, könyve 28—29. fejezetében ez átkelésről mond. A Tiszából itt a halászház nagy épületkő és sok tégladarabokat fognak ki. Földesurai e helységnek: gr. Péchy Józsefné, b. Majthényi László, Majthényi Pálné, Majthényi József, Kállay Péterné, Blaskovich József, Gyurcsányi Gábor, Almásy József csödtömege, Almásy Jenőné, Fáy Barnabásné, Almásy Bodog, Eröss árvák, Fáy Antal, Molicsányi Ferencz, Váczy Sándor, Hury Ferencz. Ezekhez némelly puszták birtokában járulnak: Klobusiczky Eduárd, b. Lusinczky Pál, b. Miske Józsefné, gr. Serényi, Eröss Albert, Bükk Zsigmond, b. Sekkendorf, gr. Csáky örökösök.

1543. Jánoki Pál, Geszthé Györgyek, Geszt, Leányfalva, Nagy-Mihály, Dörogma és Bikk helységeken levő minden részjóságait zálogba vette.

1663. Baratnaky Zsigmond indit pert az ezen birtokban levő árvai jóságok kézhezvételére nézve, mint ez Darócznál is előjön.

1700. E jósággra nézve a Baratna-

ky család leányága osztályt kér; bővebben erről Paraszt-Bikknél szö-lünk.

1701. Bizonyos részjóságban a Szepeffy család nyer iktatást, mint ez Pély pusztánál alább szinte elő-
adatik.

1714. Négyesi Szepeffy János indit pert e jósággra nézve, többek el-
len, miről Barócznál szinte szö-lünk.

1733. Borsy Katalin ellenmondási
pert kezd, mit Oszlárnál tárgyalunk.

1769. Bánóczy István, József, Já-
nos és Éva birtokukat felfizetés mel-
lett Borsy Annának és Katalinnak zá-
logosítják el. T. Darócznál erről szin-
te bővebben.

Doromlás, pusztá, Pest-Solt
vgyében, Bogyiszló és Fajszzsal hatá-
ros, mintegy 500 hold, és csupa er-
dő. Tartozik a kalocsai érseki urada-
lomhoz.

Dorosma, magyar község, a
Kis-Kunságban, a félegyházi járás-
ban, Szegedhez csak 1 mfdnyire, ho-
mokos rónaságon, 8717 kath. lak.,
derék paroch. templommal. Róna ha-
tára elég termékeny. Átokháza
és Ülés pusztákon tanyái vannak.

Doroszló, magyar falu, Bács
vgyében, a Mosztonga mocsár mel-
lett, ut. p. Zomborhoz délre 3 óra,
2500 kath. lak., paroch. templommal.
Birja a kamara. Első osztálybeli ha-
tára 1100 □ ölével 10,169 hold,
mellyből $98\frac{1}{8}$ urbéri és 4 szabad, te-
lek után van 3281 h. szántó, 2525 h.
rét és beltelek, 2468 h. legelő, 119
h. szőlő. Uradalmi birtok: 1190 hold
tölgyes erdő, 289 h. tó, 297 hold-utak.

Doroszló, magyar falu, Vas v-
gyében, ut. p. Kőszeg. Lakja 250 á-
gostai, 163 k., kath. és ev. fiókegy-
házakkal, jó bortermesztéssel. Birja
h. Eszterházy.

Rába-Doroszló, magyar fa-
lu, Vas vgyében, 200 kath. lak., kö-
vér rétekekkel a Rába mentiben. Birja

h. Batthyáni; ezelőtt Szegedy Károlyé volt, s ut. p. Körmenđ.

Dósa, magyar község, a Jász-ságban, a jászberényi járásban, szép rónaságos, Jász-Apáti és Árokszállás közt, ut. p. Jászberényhez 1 mfd. A helységet a Tarna vize vágja keresztül. Földje fekete agyag és fekete homok, melly minden gabonanemet jól megterem. Van egy kis erdőcskéje, vizimalma, s a határban Árokszállás felé egy dombra épült kápolnája. A lakosok úgy tartják, hogy e helyen ütközet levén valamikor, a halottak e halom alá lakarítottak. Lakja 2715 r. kath., egy nagy tornyos anyatemplommal.

Dovallo, Liptó m. tót falu, 211 kath., 549 evang. lak. Kath. anya-, evang. filial szentegyház. F. u. a kamara. Ut. p. Okolicsna.

Farkas-Dovorán, Nyitra m. tót falu, a Nyitra vizéhez közel: 291 kath., 6 zsidó lak., jó szántóföldekkel, szőlőhegygyel, és sok gyümölcs-csel. F. u. többen. Ut. p. N. Tapolcsán.

Kis- és Nagy-Dovorán, Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, Bajna mellett: az első 211 kath., 23 zsidó; a második 285 kath., 8 zsidó lak., s termékeny szántóföldekkel. F. u. Jezerniczky, Mérey, Juszth; sat. Ut. p. N. Tapolcsán.

Dozmat, (Grosz-Mucken), magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Szombathelyhez 1 óra, 320 kath. lak., paroch. templommal, kastélylyal. Róna határa igen termékeny; rétjei kövérek. Birja $\frac{1}{2}$ Ernuszt József, $\frac{1}{2}$ Sály és Szluha családok.

Döbör, német falu, Vas vgyében, a dobrai uradalomban, 308 kath. lak., fenyves erdővel.

Döbörhegy, magyar falu, Vas vngyében, ut. p. Körmenđ, 313 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel. Birja gr. Festetics Tassziló.

Döbrés, puszta, Veszprém vármegyében, ut. p. Pápa. Tapolca fő m.

Döbréte, magyar falu, Zala v. gyében, ut. p. Egerszeg, 300 kath. lakossal.

Döbri, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. A. Lendva, 360 kath., 20 zsidó lak.

Döbröcze, magyar falu, Zala vgyében, 250 kath. lak. Többen bírnák, s ut. p. Sümeg.

Döbrököz, magyar m. város, Tolna vgyében, a Kapos mellett, felemelkedett kies környéken, Dombóvárhoz 1, ut. p. Kaposvárhoz 3 órányira, 2500 kath. lak., paroch. templommal és 120 egész urbéri telekkel. Határa első osztálybeli; erdeje szép; rétjei jók; szőlőhegye kedves ízű fejer bort terem. A Kapos partján van régi várának omladéka, melly 1543-ban török kézre jutván, 143 évig érezte ennek terhes igáját. Láthatni még itt, Sütvény, Szarvasd és Nagy-Görösmény pusztákon mind megannyi szentegyház romjait, és két sánczolás nyomdokát. Birja h. Eszterházy.

Döbrönte, német falu, Veszprém vgyében, 412 kath. lak., termékeny határral, mellyet a Bitva nedvesít. Birja a gr. Somogyi család, kinek itt szép mausoleuma van. Ut. p. Pápa.

Döbrönte, puszta, Tolna vgyében, Ozora és F. Nyék közt.

Kis-Döbrönte, puszta, Veszprém vgyében.

Döghe, Szabolcs v. magyar falu, K. Várdához északra $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 87 romai, 29 g. kath., 697 ref., 39 zsidó lak. ref. anyatemplommal; van jó termékeny földje, nádja, erdeje, bőséges réjjei, $10\frac{7}{8}$ első osztálybeli egész telke. F. u. hg Eszterházy, b. Horváth, Elek, Erős, Farkas, Laskay, Szögyényi, Noszdroviczky. sat.

Dögös, puszta, Nyitra vgyében, Komjáti mellett.

Dömefölde, magyar falu, Zala megyében, ut. p. A. Lendva, 280 kath. lakossal.

Nemes-Dömölk, magyar falu, Vas megyében, ut. p. Kis-Czel mellett, 400 kath., 180 evang., 43 zsidó lak. Ágostai anyaekklézsiája igen régi, s mindjárt a bécsi és linczi békekötések kihirdetésével állítatott fel, 1681-ben pedig törvényes szabadságot nyert. Közbirtokosoké.

Pór-Dömölk, magyar falu, Vas megyében, az elébbeni falu mellett, 90 kath. lak. Van egy apátsága, melyet a sz. Benedek szerzetesei számára II. Béla alapított.

Dömörkapu, pusztá, Tolna megyében, Báltaszékhez 1 óra.

Dömös, Esztergom m. magyar falu, a Duna jobb partján, Esztergomon túl 2 órányira: 957 kath., 145 ref. lak. Van egy szép kath. paroch. temploma, gesztenyés, és roppant tölgyes, bikkes erdeje, jó vörös bora, sok gyümölcse és legelője az erdőkben, kevés szántóföldje és rétje. Vidéke, szinte mint Maróthnak, felette gyönyörű, s a zöldellő hegyek, erdők közé szorított Dunának itt van legpompásabb folyása egész országban. Hajdankorban I. Bélának kedves mulató helye vala ez, unokája pedig Álmos herczeg prépostságot állíta fel 12 kanonokkal, s ezt gazdagon megajándékozá. Ugyanis az alapító oklevél értelme szerént 59 helység birtokosa leve, mellyeknek lakosai a szokott dézmán kívül, még 1522 köből buza lisztet, 4 hizott göbolyt, 1522 juhot, 30 kövér ürüt, 50 sertést, 70 lúdat, 120 tyúkot, 81 kösöt, 1522 akó sert, és 175 akó méhsert (meth) tartoztak esztendőnként adni a monostornak. Kálmán király a szerencsétlen Álmost fíjával II. vagy vak Bélával ide záratta be, s itt tolatta ki szemeket; mollynélfogva a prépostság mostoha állapotra jutván, Zsigmond

apáturságot formála belőle, s Oliveto hegyéről szerzeteseket is hozatott, de ezek ujra vissza költözének. Ezután Hunyady János akarta régi fényébe visszaállítani. s Gubernátori hatalmánál fogva apáturság helyett ismét prépostságot alapíta, s ezt a Sz. Tamási prépostnak általengedé, melly cselekedetével azonban némelly kedvetlen villongásoknak adott alkalmat, az ország rendjei s az akkori Pápa V. Miklós közt. Végre a törökök itt is mindent elpusztítván, jelenleg csak egy magas hegytetőn (Arpáshegy) lehet látni holmi épületeket dűledékben; a prépostság fenmaradt jószágát pedig az esztergomi főkáptalan nyerte el. A lakosok birnak 8⁷/₆ telek után 192²/₆₉ hold szántóföldet. Az egész határ 5266 hold, mellyből szántó 561⁴/₁₆ h., rét 64 h., szőlő 97³/₁₆ h., erdő 4544³/₃, s ez legelőnek a földesurasággal közösen használtatik. Földje sárga agyagos, fekete csipakos, rozstot közép-szerűen terem.

Dömötöri, magyar falu, Vas megyében, a Sorok vize mellett, ut. p. Szombathely, 200 kath., 80 evang. lak., róna termékeny határral. Birják Gyömörçy, Egerváry, Söpteç, s. m.

Dömötörkapu, pusztá, Baranya megyében, Vémend mellett, a pécsváradi uradalomban.

Dömsöd, magyar falu, Pest-Solt megyében, Pesthez délre 5, ut.p. Laczházához 1 mfdnyire, a Dunának egy ága mellett, 3299 lakossal, kik közt 3178 reform., 90 kath., zsidó 18, görög 10, evang. 3. Ezek közt 336 telkesgazda, 271 szellér, 148 lakó, 31 kézműves, 3 kereskedő. Ref. anyateplom. Határának egész kiterjedése nem tudatik, de van itt 167¹/₄ c. egész urbéri telek, 2087¹/₂ bapa szőlő, 115 hold erdő. Földje fekete homokos, leginkább megtermi a kétszerbuzát. Tő van 3 a Duna mocsáraiból A g y a g o s nevek alatt. Zalogos bir-

tokosa a helységnek b. Podmaniczky család, de itt helyben majorsági földje nincs, hanem Apaj pusztá egészen az. Örökös földesura volna herczeg Szász-Coburg Gothai Ferdinánd.

Dör, magyar falu, Sopron vgyében, Csornához délre $\frac{1}{2}$ mfd., 950 r. kath. nagyobb részt nemes lak., paroch. szentegyházzal. Határa róna s igen termékeny; van 680 h. szántóföldje, 300 h. rétje, 100 hold nádasa, 36 hold erdeje, 500 hold legelője. Főtermesztménye a tiszta buza, aztán rozs, árpa, zab, kukoricza, burgonya. Nádja, szénája bőséggel. Birják többen

Dörffel, német falu, Sopron vármegyében, Sopronhoz délre $3\frac{3}{4}$ mfd., 650 kath. lak., malommal a Répcze vizén. Határa dombos és közép termékenységgű; van 462 h. szántóföldje, 99 h. rétje, $224\frac{1}{4}$ kapa szőleje, 900 h. uradalmi erdeje, melly fenyő és tölgyfákból áll. Birja h. Eszterházy.

Alsó- és Felső-Dörgicse, 2 egymás mellett fekvő magyar falu, Zala vmgyében, ut. p. Veszprém, 98 kath., 513 ágostai, 20 zsidó lak. Alsó-Dörgicsén az ágostaiak anyá, Felső-Dörgicsén fiók-szentegyházak birnak. Határa mind a kettőnek szűk, s többnyire erdőkkel és szőlőkkel van elfoglalva. Az első falunak birtokosa az ájtatos szerzet; a másodiknak közbirtokosok.

Kis-Dörgicse, magyar falu, Zala vgyében, 89 evang., 50 kath, 8 zsidó lak., evang. fiók-gyülekezettel, jó gabonatermő földekkel. Közbirto-kosoké. Ut. p. Veszprém.

Döröske, német falu, Somogy vgyében, a koppányi kies völgyben, ut. p. Siófok. Lakja 683 ágostai, 60 kath., 10 zsidó, ágostai anyateplommal. Határa dombos, és termékeny, mellyet német lakosai kitünően művelnek, ugyhogy itt cserepes házakat látni épen nem ritkaság. Birja gr. Hunyady Ferencz.

Döröske, magyar falu, Vas v-gyében, ut. p. Körmendhez $1\frac{1}{4}$ óra, 260 kath., 40 ref., 10 zsidó lakossal, szőlőhegygyel, erdővel. Birja gr. Festetics Tassziló.

Dörögöd, magyar falu, Zala v-gyében, ut. p. Veszprém. Lakja 950 kath., 400 evang., 263 reform., 25 zsidó, kath. anya-, evang. és ref. fiók-templomokkal. Határa igen nagy, de közép termékenységgű; erdeje derék. Többen birják.

Dótk, magyar falu, Zala vgyében, 180 kath. lak. Ut. p. Szalabér.

Drág - Cséke, oláhul Dra-z e s t, oláh falu, Bihar vgyében, hegyes, völgyes vidéken, ut. post. Várad $2\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 4 kath., 5 ref., 553 n. e. óhitű, anyateplommal, derék urasági lakkal, pálinkaházzal s egy patak-malommal. Határa 2315 h.; u. m. 857 szántó, 701 rét, 311 legelő, 413 erdő, 41 cserjés. Ebből majorsági szántó 393, rét 390, és az erdő. Agyagos kövecses földé trágyát kíván. Birja gr. Frimont Béla.

Dragoherfalva, orosz falu, Bereg vgyében, 280 g. kath. lak., sa-ját templommal. Ut. p. Munkács. Birja gr. Schönborn.

Dragojeste, oláh falu, Temes vmgyében, Temesvárhoz keletre $3\frac{3}{4}$ mfd., a Temes vize partján, melly gyakran kiárad. Van 900 n. e. óhitű lak., anyateploma, 1443 holdnyi határa, mellyből 300 h. majorsági legelő, 111 h. 900 ö l szorgalmi föld; a többi mind urbéri szántóföld. Agyagos földé igen termékeny; marha- és méhtenyésztése nevezetes. Emлитendő még határában egy 200 ö l hosszú és 10 ö l mély B e z d á n a nevű tó, melly soha ki nem szárad, noha 2000 öltávolságra esik Temes vizétől. Birja a kir. alapítvány.

Dragomiresty, Krassó vm. oláh falu, Lugoshoz 2 órányira: 6 kath., 491 óhitű lak., s anyateplom-

mal. F. u. Raics, Vlahovics, Janicsár családok.

Dragonirfalva, Máramaros v. oláh falu, az Iza mellett: 8 romai, 845 g. kath., 82 zsidó lak., anyatemplommal. F. u. a kincstár, s m. többen. Ut. p. Sziget.

Dragonyst, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez $\frac{1}{2}$ mfd. rónás helyen, 199 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal, egy patakka. Birja a váradí görög püspök.

Dragotyán, oláh falu, Bihar vgyében, Belényeshez 1 mfd., 651 görög kath. lak., s anyatemplommal. Birja a váradí görög püspök.

Dragsina, oláh falu, Temes vgyében, a Temes sik partján, Temesvárhoz keletre 2 mfd., 79 magyar kath., 23 tót evang., 738 n. e. óhitű oláh lak., anyaegyházzal. Határa 3851 hold 40 □ öl, u. m. urbéri szántóföld kaszálló és legelő 1539 h., szorgalomföld 56 h.; uradalmi szántóföld 275 h. 800 □ öl, kaszálló 1017 h. 470 □ öl, erdő 963 hold 370 □ öl. Földe kitünő jóságú s buzára legalkalmasabb; rétje sok és jó. Vize a Temes; ennek partján egy régi omladék tűnik fel, melyet a köznép törökvárnak tart. Az omladék tövében a Temes vize nem egyszer mosott már ki emberi holttestemeteket. Birja a kir. alapítvány, s a kövéresi uradalomhoz tartozik.

Dragsnyest, Krassó v. oláh falu, Facsethez $1\frac{1}{2}$ órányira: 5 kath., 261 óhitű lak., anyatemplommal. F. u. a kamara

Dragszél, Pest-Solt vm népes puszta, 439 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Drahóc, Nyitra m. tót falu, a Vágh jobb partján, ut. p. Galgócztól 1 mfd., 1322 kath., 11 evang., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom; sava-nyuvizforrás, melynek alkató részei. Dr. Krancz szerint: erős átlatható sava-

nyúviz-szesz, élesztett vas, savanyú kútsó, bányás alkali, emésztőföld (absorbirende Erde). A vizeletet hajtja, feloldoz, erősít; használ a tüdő-, máj-, lépdugulásokban, sárgaságban, fuladozásban, gyomorbetegségben, sat. F. u. gr. Erdődy Józsefné.

Drahusóc, Beregh v. cross falu, F. Vereczkéhez $\frac{1}{4}$ órányira: 129 g. kath., 4 zsidó lak. Rétje jó szénát terem, legelője, tűzifája elég, de földe felette sovány. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Draskóc, Thuróc m. tót falu, a Jordán patakja mellett: 79 kath., 284 evang., 2 zsidó lak. Fűrészmalom; jó legelő, szép erdő. F. u. többen. Ut. p. Th. Zsámbokrét.

Alsó-Draskóc, Trencsén m. tót falu, 164 kath., 25 evang. 12 zsidó lak. Lakosi nagy részt nemesek.

Felső-Draskóc, Trencsén m. tót falu, ez is nemes helység. 93 kath. lak.

Drasburg, lásd Darufalva.

Drautz, oláh falu, Arad vgyében, Magyaráthoz keletre 2 kis órányira, hegyes vidéken, 40 kath., 1283 n. e. óhitű, 10 zsidó lak., óhitű anyatemplommal. Határa 7109 hold, melyből szántóföld 1878 hold, rét 645 h., szőlő 127 h., legelő 1060 h., belsőtelek 175 h., erdő 3224 hold. Ebből majorsági szántóföld 506 h., rét 192 h., szőlő 127 h., erdő 3224 h. Földje sárga agyagos, silány termésű. Van két patakja, egy Fördő nevű ásvány vize, melyet némelyek használnak, s 2 holdnyi fenyves erdeje, hol a fenyők már 8—9 ölesek. Birja a helységet Dániel Ödön özvegye s fiai, és itt szép lakházuk van, egy r. kath. kápolnával.

Drávafok, magyar falu, Somogy vgyében, a Drávától 1, ut. p. Szigetvártól $1\frac{1}{2}$ órányira, 654 ref., 68 kath. lak., reform. anyatemplommal. Lapályos határán sok szarvas-

márhát tenyészt. Birja az Ország nemzelség.

Dravec, Szepes vm. tót falu, Csötörtök hely. 494 kath., 3 evang., 3 zsidó lak. Kastély. Vizimalom. F. u. Draveczy, Várady, Szakmáry. Ut. p. Lőcse.

Drégely, Honth m. nagy és nevezetes magyar falu, ut. p. Ipoly-Sághoz 1 mfd. Közel az Ipoly bal partjához. Vidéke igen gyönyörű, s a természetnek sok javával megáldott. 1-ső osztálybeli földjei termékenyek, mind gabonára, mind dohányra nézve. Szőlőhegye és erdeje tágas. Lakja 998 kath. kiknek itt egy paroch. templomuk és gazdagon dotált plébániák van. Hegyeiben gránát találtak. — Egy fertálynyira a falutól, egy magas, erdőkkel sűrűen benőtt hegy tetején, láthatni a régi Drégely várának romjait, mely a török időkben mint erős végvár nevezetes szolgálatot tőn a környékbeli tartományak. 1552-ben Ali herélt budai basa bevette, ellent nem állván Zondy György halhatatlan vitézsége. Később Pálffy Miklós visszafoglalván, 1606ban megérősített; de 1649-ben újra a törökök kezébe került, északra rohanván meg azt. F. u. az esztergomi érsek.

Drenó, (Drienovo), Hont m. tót falu, Csábrághoz $\frac{1}{2}$ mfd. 7 k., 610 ev. lak. s templommal, erdővel, sovány határral, s egy malommal a Csábrág völgyében. Nyáron sokszor vízben szükségét érez, mivel hegyen fekszik. F. u. többen. Ut. p. Ipoly-Ság.

Drenóhegy, Honth m. puszta, Littava filial. 14 kath., 7 evang. lak.

Dreyhütten, német falu, Vas vgyében, a borostyánkői uradalomban, 184 kath. lak.

Dricsma, Zemplén v. orosz falu, Sztropkó fil. 2 romai, 370 gör. k., 7 zsidó lak. Gör. sz. egyház. 203 h. szántóföld. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Komarnik.

Drienove, Trencsén m. tót falu, a Vágh bal partján: 242 kath., 12 zsidó lak., termékeny rozs termő földdel. Az áradásoktól sokat szenved. F. u. b. Balassa, és gr. Szapáry. Ut. p. Zsolna.

Drietoma, Trencsén m. tót falu, ut. p. Trencséntől nyugotra egy mfd. Három u. m. Radek, Rosson, és Kralován helységekbe állott öszve; egyikét birja a nyitrai püspök, a másodikat a Dubniczay, vagy Trencsényi uradalom, s a harmadikat több uraságok. Van szép kastélya, serfőzőháza, több malmai és tágas erdeje, kath. paroch. temploma, synagógája. Lakja 1073 kath., 413 evang., 29 zsidó.

Drinova, Krassó v. oláh falu, Lugoshoz $2\frac{1}{2}$ órányira: 2 kath., 263 óhitű lak., anyateplommal, termékeny földekkel.

Drumoly, (Drumling), német falu, Vas vmgyében, a szalónaki uradalomban, 250 evang., 40 kath. lak., hegyes, sovány határral.

Dubesty, Krassó v. oláh falu, Facsethez 2 órányira: 4 kath., 607 n. e. óhitű lak., anyateplommal, sok urasági legelővel. F. u. a kamara.

Dubicsány, magyar falu, Boros vgyében, Gömör megye szélén, a Miskolczputnoki országutban, Putnoktól $\frac{5}{16}$ állomásra, a Sajó téres völgyében. Szomszédai: Sajó-Galgócz, Vradna, Velezd helységek, s nyugotról Putnok város. Határ-kiterjedése 2687 hold, ebből 35 h. belsőség, 335 h. szántóföld, 390 h. rét, 1847 h. erdő, 80 h. vízmeder, s használaton kívüli urbériség $4\frac{3}{4}$ másod osztályu telek. Lakház van 68, lakosok száma 378, közülök 127 r. kath. 6 gr. kath., 135 ref., 91 evang., 19 zsidó. A rom. kath. leányegyház Sajó-Galgóczhoz, a ref. Putnokhoz tartozik. Telkes jobbágy van 17; kézműves: 1 kovács, 1 puskaműves, 1 kerékgyártó, 1 csizmadia. Birtokosok többen.

Dubina, Beregh v. orosz falu, Munkácshoz északra 2 mfdnyire: 151 g. kath., 7 zsidó lak. Vízimalom, erdeje makkos. F. u. gr. Schönborn.

Dubine, Sáros v. tót falu, Kurimához $\frac{1}{2}$ órányira, a Tapoly völgyében: 381 kath., 20 gör. kath., 15 zsidó lak. Mind rétje, mind földje igen jó; erdeje is van. F. u. gr. Erdödy, gr. Szirmay. Ut. p. Bárta.

Dubje, Trencsén m. tót falu, Ujhelyhez $\frac{1}{2}$ óra, hegyek közt: 161 kath. F. u. gr. Csáky István örökösei.

Dubkova (Alsó), Trencsén m. tót falu, Lukihoz $\frac{1}{2}$ óra, 11 kath., 389 evang., 43 zsidó lak.

Dubkova (Felső), Trencsén m. tót falu. Lakja 4 kath., 89 evang., 6 zsidó. Ut. p. Trencsén.

Dubkova, (Borov), Trencsén m. tót falu, 25 kath., 65 evang., 3 zsidó lak. F. u. mind a három Dubkovának többen.

Dubnicza, Trencsén m. tót mezőváros, a Vágh bal partján: 1903 kath., 9 evang., 36 zsidó lak. Kath. paroch. templom, synagóga. Ékesíti ezen helyet az uraság várkastélya, egy gyönyörű angol kerttel együtt. Van itt továbbá egy szép kalvária, s a boldogságos szűz Mária csudatévő képéhez nagy bucsu-járások történnek. Ezelőtt a gr. Illésháziak birtokában volt a hozzá tartozó uradalommal együtt, de 1835-ben b. Szina megvette. Ut. p. Trencsén.

Dubnicza, Nyitra m. tót falu, Bajmóc filial. 270 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Privigyé.

Dubniczka, Trencsén m. tót falu, a Zaj-ugróczy uradalomban. Számlál 31 kath., 166 evang. lak.

Dubosz, oláh falu, Temes vgyében, Krassó vgye szélén, Temesvárhoz 4 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 803 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 2776 hold, melyből szántó 1690 h., rét 64 h., legelő 200 h.,

malomföld 16 h., erdő 420 h., belsőtelek 170 hold; majorsági föld 200 h., mézsárszék- s skorcsma- föld 16 h. Agyagos földje leginkább buzát és tengerit terem. Vize a Pogonis patak. Birja a kir. alapítvány, s a kövéresi urad. tartozik.

Dubova, Pozson m. tót falu, Vöröskőhöz délre 1 fertálynyira, az országtulban. Lakja 604 katolikus lak. Kath. paroch. templom. Határja nagy részt kövecses, de szőlőhegye igen jó bort terem. Erdeje szép, s benne meszel, és szenet éget. F. u. gr. Pálffy Rudolf örökösei.

Dubova, Thurócz m. tót falu, a Thurócz vize mellett: 60 kath., 438 evang. lak. Határja hegyes és soványacska, rétjei jók, legelője erdeje elég. Nevezetes savanyuvíz-forrásáról, melynek alkotó részei, vas anyag, alkali föld, melly a salétromsavanyban fel nem oszlik, só és mineral alkali; foganatára nézve feloszlat, ingerel, s a nyálkásságokat feloldozza. F. u. többen.

Dubova, tót falu, Zólyom vgyében, a Garan völgyében, ut. p. Besztercebánya. Határa az irtványokon kívül 847 hold, melyből 184 h. szántóföld, 56 hold rét, 607 hold erdő. Urbériség 8 telek; majorság nincsen. Sovány földjében legsikeresebben zab és árpa terem; rozs kevés. A juhtenyésztés és szarvasmarha-tartás jó karban áll. Lakja 370 katolikus. paroch. templommal. Van egy Bisztró nevű patakja. Birtokosa a királyi kamara.

Dubova Colonorum, tót falu, Árva v. az Árva jobb partján: 461 k., 3 evang., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom, 37 $\frac{1}{2}$ Sessio. F. u. az árvai uradalom.

Dubova Valachorum, tót falu, Árva v. Liptó vármegye szélén, arossenbergi utban: 705 kath., 24 ev., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templ. 22 $\frac{1}{8}$

sessio. Lakosai alföldi dohánynyal kereskednek.

Dubova, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradal. Zboróhoz keletre 2 órányira, a gallicziai országutban: 7 romai, 565 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. anyaegyház. Savanyuviz.

Dubován, (Alsó- és Felső-), Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, N. Kosztolán mellett. Az első 547 kath., 1 evang., 28 zsidó lak. F. u. Ocskay fam.; a második 252 kath., 1 evang., 11 zsidó lak. F. u. a csejtei uradalom. Határuk termékeny; réteik igen jók; bort természetnek; malmuk van. Ut. p. N. Szombat.

Dubovó, Zólyom m. tót falu, Dobronyivához $\frac{1}{2}$ órányira: 52 kath., 275 evang. lak. Határa kicsin, és sovány. F. u. a kamara.

Dubrava, Pozson m. puszta, Hochstetno filial. 22 kath. lak.

Dubrava, Zólyom m. tót falu, 169 kath., 1 evang. lak. F. u. h. Eszterházy.

Dubrava, lásd Smugócz Zemplén vgyében.

Dubrava, Liptó m. tót falu, 541 kath., 148 evang., 5 zsidó lak. Kath. filial. szentegyház; több urasági lakházak; roppant szép erdő; hegyeiben igen sok piskolcz. F. u. Okolicsányi, Kubinyi, Andaházy, Lehoczky. Ut. p. Bertelenfalva.

Dubrava, Szepes v. tót falu, Zsegra fil. 422 kath. lak. Savanyuviz. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Dubrava, Zemplén v. orosz falu, Szinna fil. 308 g. kath., 15 zsidó lak. 497 h. szántófölddel, erdővel. Ut. p. N. Mihály.

Dubrava, Sáros v. puszta, N. Sáros fil. 96 kath. lak.

Dubrava, és **Szekér**, Zólyom m. puszta, Zólyom fil. 75 kath. lakossal.

Dubravicza, Zólyom m. tót falu, Pojnikhoz $\frac{1}{2}$ óra: 62 katholi-

kus, 153 evangel. lak. Ut. p. Besztercze.

Dubravicza, Beregh v. orosz falu, Repedéhez $\frac{1}{2}$ órányira: 10 r. kath., 84 g. kath., 6 zsidó lak. Vízimalom. F. u. gr. Schönborn.

Dubricson, oláh falu, Bihar v.-gyében, Élesdhez délre $1\frac{1}{2}$ mfd., igen erdős, hegyes vidéken, 295 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Patakja 6 malmot forgat. Saját határa kicsiny; de közös birtokát lásd Szászfalvánál. Birják: gr. Batthyáni József, gr. Kornis Károly, özvegy gr. Haller Lászlónő.

Dubrinics, Ungh v. orosz falu, Ungvárhoz éjszakra 4 órányira, az Ungh mellett: 18 romai, 723 g. kath., 22 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Nevezetes az itt talált agyag, melyet porcelán-gyárakba, többek közt Bécsbe is hordanak. F. u. a kamara.

Dubrőka, Ungh v. orosz falu, ut. p. Szerednyéhez délre 1 mfdnyire; Beregh vmgye szélén: 58 romai, 453 g. kath., 18 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Vízimalom. Szép erdő. F. u. nagyobb részben gr. Majláth.

Dubrőka, Zemplén v. orosz tót falu, Butka fil. 217 r. kath., 421 g. kath., 22 ref., 17 zsidó lak., 743 h. szántófölddel. F. u. gr. Schmidegg. Ut. p. N. Mihály.

Duczó, Nyitra m. tót falu, a Vágh bal partján, 144 kath., 4 evang. lak. F. u. Motesiczky Sándor, s más temetvényi uradalom birtokosai. Ut. p. Galgócz.

Dudar, magyar falu, Veszprém vmgyében, ut. p. Veszprémtől $2\frac{3}{4}$, Zircztől 1 órányira, 1300 reform., 50 kath., 18 zsidó lak., ref. anyateplommal. Dombos határa jó művelést kíván; erdeje derék. Birja gr. Nádasdy Tamás.

Dudvodno, Zólyom m. puszta, Moticzkóhoz $\frac{3}{4}$ mfd., 21 kath. lak.

Dugoszela, Nyerő, Torontál v. oláh-német falu, Sz. Miklóshoz délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 530 kath., 772 n. e. óhitű, s tíz zsidó lak., óhitű anyateplommal, $78\frac{3}{8}$ egész telekkel. Határa szerfelett termékeny s 1-ső oszt. F. u. gr. Gyulay család. Ut. p. Komlós.

Duka, magyar falu, Pest-Pilis vmgyében, kies halom oldalban, ut. p. Vácshoz $\frac{1}{2}$ órányira, 357 kath., 7 zsidó lakossal. Határa egy régi térkép szerint 2000 hold, ebből 860 h. szántó, 240 h. rét, 380 h. legelő, 350 h. szőlő, 170 hold erdő. Urbériség 312 h. szántó, 72 h. rét, 169 h. dézsmás szőlő; majorsági szántó 548 h., rét 168 h., szőlő 181 hold; a legelő közös. Földje fekete homok és agyag; terem tiszta búzát, rozsot, árpát, zabot, kukoriczát. Egy a határban 2 forrásból eredő csermelyen kívül más vize nincsen. Birja b. Rudnyánszky Sándor, kinek itt derék kastélya, és szép angolkertje van.

Duka, magyar falu, Vas vmgyében, 380 evang., 290 kath., 10 ref., 55 zsidó lakossal, termékeny határral. Közbirtokosoké, s ut. p. Kis-Czel.

Dukafalva, Sáros v. tót falu, Kapronczához 1 órányira: 160 kath., 86 evang., 2 ref., 9 zsidó lak. Termékeny határ. F. u. a Dukay nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Dulcsele, Arad vm. oláh falu, Dezna fil., bérczes, erdős vidéken: 5 kath., 283 n. e. óhitű lak., szentegyházzal.

Dulfalva, Máramaros v. orosz falu, 2 roma, 536 g. kath. lak. Van gör. kath. fil. egyháza, és igen szép erdeje. F. u. a korona. Ut. p. Sziget.

Dulháza, Gömör v. magyar falu, Rima-Szécshez északra $1\frac{1}{2}$ órányira, a Balogh mellett: 35 kath., 114 ref. lak. Földe termékeny; sok gyümölcsöt és hires dohányt terem. F. u. a Farkas nemzetség. Ut. p. Tornaia.

Dulicz, Thuróc m. tót falu, Bé-

la, mellett: 31 kath., 212 evang. lak. F. u. nemesek. Ut. p. Th. Zsámbokrét.

Dulleó, Krassó v. oláh falu, a Boganis vize mellett, Lugoshoz 3 órányira: 5 kath., 711 óhitű lak., s anyateplommal. Birja Joannovics család.

Dulov, Trencsén vm. tót falu, Pruskához egy óra, kicsiny de jó határral, 93 kath. lak. F. u. gr. Königsseg. Ut. p. Trencsén.

Dumbrovicza, Arad v. oláh falu, Tót-Váradhoz északra 2 órányira: 32 kath., 1628 n. e. óhitű lak., s anyateplommal, hegyes, sziklás határral.

Dumbrovicza, oláh falu, Arad vmgyében, magas hegyek közt, völgyben, ut. postája Kaprucza $1\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 900 n. e. óhitű, paroch. fatemplommal. Van itt a helység közepén egy bő forrás, egy patak 4 liszt- és 2 kalló-malommal, sok szilvás és gyümölcsös. Hegyes, erdős határa 8000 hold, mellyből 700 hold sovány szántóföld, 350 hold rét; a többi urasági birkés, tölgyes erdő, de van benne mintegy 96 hold majorsági szántóföld is elszórva, és 200 h. közlegelő. Birja özv. Kaszonyi Aloisia asszonyság.

Duniratos, Csanád vm. népes pusztá, Dombegyháza mellett északra: 101 lak., 4144 hold igen termékeny határral. F. u. a kamara.

Dunajov, Trencsén m. tót falu, a Kisucza vize mellett, a Sziléziába vivő országutban. Számlál 647 kath. lak. Vendégfogadó, s fakereskedés. F. u. gr. Csáky István örökösei. Ut. p. Csácza.

Dunakesz, Pest-Pilis vm. magyar falu, Pesthez 1 postaállásnyira, a váczai országutban: 980 kath., 7 ev. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Postahivatal. Határa nagyrészt homokos, de marhatartásra jó; fája szüken van; szőlőt az alagi pusztán tart. A gödöllői urad. tartozik.

Dunaszeg, magyar falu, Győr

vyében, a Szigetközben, ut. p. Győr. Lakja 600 kath. Határa szép buzát terem; erdeje kevés. A hédervári urad. tartozik.

Dunavecse, magyar mezőváros, Pest-Solt vgyében, Kun-Szentmiklóshoz $1\frac{1}{2}$, Pesthez délre 9 mfdnyire, a Duna bal partján, lapos helyen. Lakja 4748 lélek, kik közt 4514 református, 76 r. kath., 47 ágostai, 18 zsidó, ref. anyateplommal, s egy gyógyszerházzal. Róna határa 6198 $\frac{1}{2}$ hold, melyből 909 hold szántóföld, 454 $\frac{1}{2}$ h. rét, 1100 h. szőlő, 3735 h. legelő. Az urbéri szántó és rét tesz 1463 $\frac{1}{2}$ holdat, mert itt e határban majorsági föld nincs, hanem az uradalom bir 3 pusztát, melyeket eleitől fogva a város tart használatban, melyek: Csánád, Fehér egyháza és Szent-Imre, mely 3 pusztát összesen 17,827 holdra terjed. Földje első osztálybeli fekete, néhol homokkal, de több szikkal vegyítve, mindent gazdagon terem; a szarvasmarha-, birka- és sertésenyésztés nagy terjedelemben üzetik, de a fajok nemesítéséről eddig szó sem volt. Tart a város 4 országos vásárt, u. m. febr. 14., Rogate vasárnap, jul. 26., és sept. 29.; hetivásárt minden csütörtökön. A város feje egy uradalomnak, melyet a Földváry nemes nemzetség osztatlan állapotban bir.

Dunkófalva, (Obáva), Beregh v. orosz falu, 149 gör. kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. Rétye, legelője csekély; tölgyes, bikkes erdeje szép; sovány, köves földé zabot s kevés kukoriczát terem; szőleje, vizimalma van. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Duplin, Sárös v. tót falu, a makkoczi uradal., az Ondava mellett, Szitrokhóhoz $\frac{3}{4}$ mfd., 373 romai, 35 g. kath., 6 evang., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom. Mind

földé, mind különösen rétye kövér, erdeje van Ut. p. Orlik.

Durand, (Durlsdorf), Szepes v. Késmárkhoz $\frac{1}{2}$ mfdnyire a lócsei országtutban: 85 kath., 633 evang., német lak., kik sok lent természetnek, s pálinkát főznek. Van kath. és evang. anyateploma; malma, szép fenyves erdeje, s a Szepességen legjobb juh-sajtja.

Durstin, Szepes v. tót falu, egy hegyes, sovány vidéken: 286 r. kath., 8 zsidó lak. F. u. b. Palocsai Horváth. Ut. p. Késmárk.

Dusa, Gömör v. tót falu, Rima-Szombathoz egy órányira: 6 kath., 143 evang. lak. F. u. a Kubinyi nemzetség.

Dussan, Liptó m. tót falu, 12 k., 45 ev. lak. Bukovina mellett, melytől egy patak választja el. F. u. Kubinyi.

Dusest, oláh falu, Bihar vgyében, M. Csekéhez $\frac{1}{2}$ óra, hegyes vidéken, 2 kath., 5 ref., 4 zsidó, 632 n. e. óhitű lak., anyateplommal, urilakkal. Fehér és sárga agyagos s kavicsos szántófölde urbéri 670, legelő 134, majorsági szántó s rét 400, legelő 150, szőlő 10, erdő 1420 hold. Terem buzát, tengerit, kevés burgonyát, sok szilvát. Juhot nem tarthat, kecskét is keveset, de marhája elég. Birja Középesy János.

Dusnak, magyar falu, Zala v. gyében, 120 kath. lak. Ut. p. Hahót.

Dusnok, falu, Pest-Solt vgyében, igen lapályos, vizenyős vidéken, ut. post. Kalocsától délre 2 órányira, 2294 kath. lak., kik dalmát eredetűek ugyan, de magyarul is beszélnek. Kath. paroch. templom. Földje fekete agyag, mindennemű gabonát gazdagon terem; legelőjén egyedül szarvasmarhát tenyészt és pedig jó sikerrel, midőn az árviz ki nem önt. Határa szabályozva nincs; van itt 60 egész urbéri telek 28 hold szántóföldből és

12 hold kaszállóból álló. Majorsági birtok itt nincs. Birja a kalocsai káptalan.

Dusnok, puszta, Bersod gyében, Szentpéter és Mucsony közt, a Sajó és Bódva kies völgyében, 201 r. kath., 21 gör. kath., 41 ref. lakossal. Határa 400 hold, s a mucsonyi határral összefoglaltatott. Lakosai jó lovakat nevelnek, s messze fuvaroznak. Birják Losonczy, Ónody, Ragályi, Kubinyi, Péchy, Básthy, Kriston, Darvas, Bonis, Szepessy családok.

Duud, oláh falu, Arad gyében, Magyarához keletre 2 órányira, 5 k., 1080 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 8376 hold, melyből 1255 h. szántóföld, 534 h. rét, 1052 h. legelő, fehér haszonvehetlen föld 70 h., beltelek 149, erdő 5316 h. Ebből majorsági szántó 240 h., rét 150 h., haszonvehetlen 70 h., erdő 5316 hold. Földe fejtér agyagos, melly megtermi ugyan a buzát, zabot és kukoriczát de silányul. Van két patakja, s Bó j nevű nevezetes helye, hol nagy üregek látszanak. Hihető, hogy ezek hajdan érczbányák voltak. Birják Dániel Ödön özvegye és Dániel Károly.

Duzs, német falu, Tolna vmgyében, Hügyészhez $\frac{1}{4}$ órányira, 360 k. lak., dohánytermesztéssel.

Duzsina, Beregh v. orosz falu, közel a máramarosi határszélhez : 298 g. kath., 8 zsidó lak. Paroch. templom. Szénája igen jó ; erdeje derék s makok bőven ad ; földje zabot s kevés kukoriczát terem. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Dültfás, puszta, Fejér gyében, Isztimér mellett, szép erdővel, gr. Zichy István palotái urad. tartozik.

Dvorecz, Thurócz m. tót falu, a Thurócz vize mellett : 28 kath., 58 ev. lak. F. u. Koncsek. Ut. p. Rudno.

Dvorecz, Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján : 129 kathol., 49 zsidó lak., synagógával ; jó, de

szűk határral. F. u. Koncsek család. Ut. p. Trencsén.

Dvorecz, Trencsén, most A. Nyitra vm. tót falu, 155 kath., 12 ev., 26 zsidó lak. Földje nagyon közepeszerű. Lakosi fával kereskednek. F. u. többen. Ut. p. Ny. Zsámbokrét.

Dvorecz, Nyitra m. puszta, Ardanocz filial. 7 kath. lak.

Dvorecz, (Burgerhof), Szepes v. tót falu, Löcséhez északra 1 mfd. 188 kath., 184 evang. lak. Erdeje sok. Savanyuvize s fűrészmalma van. F. u. Lőcse város.

Dvornik, Nyitra vm. tót falu, Vesztenciz filial. 682 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan.

Dzozsán-Ferró, oláh f., Bihar gyében, Belényeshez $1\frac{1}{2}$ mfd., hegyes vidéken, 825 n.e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa tágas, de sovány, erdeje is van. Birja a váradi görög püspök.

Dzozsán - Gurbest, vagy **Gojla**, oláh falu, Bihar vmgyében, Belényeshez $1\frac{1}{2}$ mfd., hegyes vidéken, 568 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal, patakkal. Határán sok szántóföld van, de agyagos, köves ; erdő. Birja a váradi görög. püspök.

E.

Ebeczk, Nógrád m. magyar-tót falu, Honth vmgye szélén : 294 kath., 177 evang., 2 ref. lak Földje termékeny ; rétje, legelője, erdeje elég. F. u. Tihanyi Ferencz, kinek itt ékes lakhelye, és kertje van. Savanyuvizforrása tavasszal és nyáron kellemetes italt ad. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Ebed, Esztergom most Komárom vm. magyar falu, közel a Dunához. Esztergomtól nyugotra 1 mfd. 1134 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja egészen róna, s 1-ső osztálybeli ; rétje, legelője kövér ; bora elég ;

halászatja a Dunában, kivált vizára nagy fontossága. F. u. az esztergomi káptalan. A lakosok bírnak 1643 hold első, 821 $\frac{1}{2}$ hold második osztályu szántóföldet, 343 $\frac{1}{2}$ b. rétet, 750 $\frac{1}{2}$ kapa szőlőt.

Ebedecz, tótul O b i c z, tót falu, Bars vgyében, Aranyos-Maróthoz 1, utolsó postájához Verebélyhez 3 $\frac{1}{2}$ mfd., 650 r. kath. lak. Határa tágas, különösen erdeje roppant. Vannak itt ásványosforrások, szép s kőfaragóknak igen alkalmas fejr kövek, a helységtől félórányira derék papirosmalom és egy üvegyár a Zsitva patak mellett, nem messze a magas Ino v e c z hegytől; végre közel a papirosmalom, kőszénbánya jó barna kőszénnel. Földesura az esztergomi káptalan.

Ebedeczi üveghuta, Bars vm. 254 kath. lak. Ebedeczhez tartozik.

Ebendorf, Krassó v. német mezőváros, Lugoshoz dél-keletre 1 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 373 kath., 33 n. e. óhitű, 5 evang. lak., kath. paroch. templommal, termékeny földekkel, erdővel, vásárokkal. F. u. b. Bruckenthal.

Ebergény, pusztá, Zala vgyében, Debréte és Árkosháza mellett.

Ebergöcz, magyar falu, Sopron vgyében, Sopronhoz keletre 2 $\frac{3}{4}$ mfd., 600 kath., 10 zsidó lak. Van 715 h. szántóföldje, 261 h. rétje, 53 h. legelője, 37 h. szőleje, 58 h. belsősege, 36 h. utak, temető, stb. Földje általánosan közép termékenységű. Urbéri földesgazda 23. Vize az Ikva, mellyen malmi vannak. Fő birtokos a gr. Viczay család; aztán Kutrovich Antal, Konkoly János utódi, s több közbirtokosok.

Eberhard, Pozson m. magyar falu, a Kis Duna mellett, Csötlörtőlkhöz 1, ut. p. Pozsonhoz 2 mfd. távolságra: 479 kath., 4 evang., 7 zsidó lak., több urasági épületekkel. Régi vára hajdan a hatalmas Bazini, és Szent-

györgyi grófokat uralta, később Szelepcsényi esztergomi érsek birtokába jött, a midőn számos szerencsétlen protestans papoknak fogságul szolgált. Szántóföldje termékeny. Erdéje igen szép; gyümölcse, réje elég; nagy juhtenyésztés. Feje egy uradalomnak, mellyhez több helységek tartoznak. F. u. gr. Aponyi György, b. Balassa, b. Jeszenák, gr. Szerényi, s némelly kisebb birtokos urak.

Ebes, pusztá, Bihar vngyében, Debreczen határához tartozik s polgári tanyák vannak rajta. Földe fekete homok és igen termékeny.

Ebes, pusztá, Tolna vgyében, a székszárdi uradalomban.

Nagy-Écs, magyar falu, Győr vgyében, közel Szentmártonhoz, 2000 lak, kiknek egy része szőlőhegyekben lakik. Kath. paroch. templom. Fő élelme bortermesztésben áll. Birja a pápóczi prépost, s ut. p. Győr.

Ecsed, Heves vm. magyar falu, Gyöngyöshöz nyugotra 1 mfdnyire: 1810 kath., 15 ref., 16 evang., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földének egy része homokos, de általában termékeny; erdeje, szőlőhegye elég. F. u. gr. Teleki örök., Gombos Imre, Szeleczky, Darvas, Nagy, Barnabásnő, Fáy, Sipos, Bónis, Poksányi.

Ecsed, Szathmár v. magyar mezőváros, Nagy-Károlyhoz északra 3 mfdnyire: 13 kath., 1291 ref., 16 zsidó lak., ref. anyatemplommal. E város hányt és hordott földre van építve az ugynevezett ecsedi lápon, igen szoros helyen, de a házak még is sűrűek, mivel hajdan a lakosok a vár körül tett szolgálatokért az uraságnak fejkenkint csupán 1 vonás forintot (51 kr.) fizettek. Régente kőfalakkal kerített város volt, záros kapuval, melly előtt szélesen elterjedt folyás, előtte a külső erősségek, őrházak, és viagyázó dombok valának, s ide is csak hidon által lehetett jutni. Hires vára

pedig, mely megvehetetlennek tartott, a Kraszna vizének szigetjébe építettetett, a mint látszik négy szegeletre, sánczai terméskövekkel és tég-lákkal megerősítve. Ecsed felől való oldalán s az első kapuja előtt egy nagy és messzelátó domb volt, mely most is fenn áll; a várból nagy kimenő sáncz vala, onnét a kapura kimenetel, mellynek még fenálló falai nagy s kemény erősségre mutatnak. Ezen kapu előtt szélesen elterjedt mindenkori vízfolyás volt, mellyen hid állott. Ezen folyón átaljőve, a városfelé egy szigetben állott a templom, melly most is látható, s ezelőtt sáncz levén, a város felől hidon kellett abba járni; a hajdani várnak pedig csak némelly leomladozott falai látszanak, minden sánczai s épületei le lévén döntve, szomorú omladékokat mutatnak. Határa Ecsednek csupa láp-ból áll, s midőn a Szamos, Kraszna kiöntenek, viznél egyebet nem láthatni. Nádja, szénája, hala, csikja bőven van, és a lápon egy nagy tisztás kerekető, számtalan vízimadarakkal megrakva. Vannak a láp-nak égerfás, füz- és rekettyés helyei is, mellyekhez csak a láp befagytaival juthat az ember. Ezelőtt vadsertéseknek és özeknek volt tanyája, de most csak ritkán találtnak benne. F. u. a városnak s hozzá tartozó uradalomnak gr. Károlyi nemzetség de a városban néhány nemes is van.

Béla névtelen jegyzője szerint már a magyarok bejövetelekor erősség állott itten, melly *S a r u v á r n a k* nevezetett. 1325-ben I. Károly király Jánosnak, Andrásnak, Lőrincznek, Miklósnak és Lewkesnek, Bátor Berecz Guthkeled nemből származott András fia fainak Eched helységét királyi adománnyal ajándékozta, és megengedte azon Guthkeled nemből származott nemeseknek, azaz a sokáig virágzó Báthory nemzetségnek, hogy az ecsedi tavak közt várat építhesse-

nek, melly *Hiwseegh* várának nevezessék, de ezen nevezete később *Echedd* változott által. 1561-ben vár örökösét, Báthory Miklóst, bátyja Bonaventura, Zápolyától Ferdinánd részére huzta, s ezért már 1564-ben Zápolya János Zsigmond 16000 emberrel ostromlá, de Báthory Miklós a vár erősségében bizván, Zsigmondnak minden erőlködéseit annyira megvetette, hogy még ostrom alatt lakodalmi mulatságot tartá. 1621-ben Bethlen Gábor a királyi koronát ezen várban őriztette, 1624-ben pedig mind a hozzátartozó roppant uradalom királyi adományképen neki általadatott. Szinte ez történt I. Rákóczy György fejedelemmel, a linzi béke crejénél fogva, a honnét ő sokszor mulatozott itt, s a várat is jobban megerősíttette. II. Rákóczy Ferencz menekülése után erőssége lerontatott; 1710—1712ben pedig az egész uradalmat gr. Károlyi Sándor kapta meg. — 1777-ben gr. Károlyi Antal az ecsedi uradalom részint a Rákóczy Ferencz hátlensége, részint gr. Aspremont örök bevallása után felkérte s beigtattatott.

Ecsed (Kis), Szathmár v. pusztá, N. Ecsed mellett, részint fekete agyagos, részint homokos határral. F. u. gr. Károlyi.

Ecség, Külső-Szolnok vm. pusztá, Déva-Ványához 1 mfd. 10 kath., 50 ref. lak. F. u. a kegy. hagy. alapítvány és a Borbély nemzetség.

Ecség, magyar falu, Nógrád v.-gyében; Cserhát hegylánca alatt, kevérsége emelkedettebb helyen, többnyire azonban vízvésznek kitéve, ut. p. Hatvantól északra 3 órányira. Határa 5600 hold, mellyből beltelek 80, szántó föld 2400, rét 600, szőlő 500, erdő 1300; gyepelgő igen csekély, a többi legelő erdőben van; utczák, utak, stb. 70 hold. Ebből szántó föld urbéri 1100, majorsági 1300; rét urbéri 400, majorsági 200; legelő ur-

béri 658 hold, mellynek nagyobb része erdő, melly erdő tagosításkor a község tulajdona lett; dézsmás szőlő 440, majorsági 60 hold. Szántóföldje fekete agyagos, melly nehéz munkájú ugyan, de minden gabonából jó termést ad, de egy része árkos levén, silány termésű. Szőlőhegye igen híres vörös bort, sőt aszút is terem. A határon és helységen végig csörgedez Füzér nevű patak, melly esős időben 14 határbeli beleomlott vizekből annyira kiárad, hogy egész helység s a rétség vizben van. Találtatik határbeli szentiványi völgyben egy ásványos forrás, melly kifolyásánál sárga salakot rak le. Más forrás egy kápolna rom mellett van, melly hajdan szent Kutnak mondatott; ma összemolva szárazságban kiapad. A falun kívül levő szép dombon látható egy régi vár romja, mellynek hajdani birtokosa Füzér Borbála kisasszony volt; köznépi monda szerint itt lakott volna Ekerontó Borbála, ki az ekeből is kifogatta a marhát, és látogatóinak ajándékozta. Vannak itt egy nagy kőtábla alá ásott igen jó pinczék. A nagy kőtábla alatt több ölnyre kövévált apró csigaházak találtaknak. A határban 1847-ben két régi harczbárdot fordított ki az eke. Lakja a falut 1509 r. kath., 13 evang., 7 héber. Van itt egy régi kath. paroch. templom, goth moderu toronnyal, s egy 1108 évben öntött haranggal. A határ felét birja gr. Forgács Pál, ki helyben lakik, $\frac{1}{2}$ ét Szentgyörgyi Horváth József, kinek szinte csinos laka van, és körüle most készül egy angolkert.

Kis-Ecseg, Nógrád m. magyarosodni kezdő tót falu, 291 kath., 9 evang., 7 zsidó lak. Határja kicsiny, földje javitást kíván; szőlőhegye elég, s jó bort terem. F. u. b. Prónay, Han, s m. t. Ut. p. Rétság.

Ecsény, német falu, Somogy vgyében, ut. p. Kaposvár. Lakja 750

ágostai, 150 kath., 50 zsidó lak., ágostai anyateplommal, synagógával. Földje termékeny; erdeje van. Többen birják.

Ecsér, tót falu, Pest-Pilis vgyében, Pesthez keletre 2 mfd., 650 kath. lakossal. Dombos határa homokos, de jó rozstot és bort terem; erdeje kevés. A gödöllői uradalomhoz tartozik, melly itt bir 601 hold szántóföldet; rétje nincs; a legelő közös.

Ecsi, pusztla, Veszprém vgyében, Lepsényhez keletre 1 óra.

Ecska (Német), Torontál v. német falu, Becskerekhez délre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 1312 kath., 8 evang., 2 ref., 2 óhitű, 22 zsidó lak. Van kath. paroch. temploma, szép kastélya és kertje, derék épületel, s gyönyörű hidja a Begén. Contract. hely. F. u. écskai Lázár Zsigmond.

Ecska (Oláh), Torontál v. oláh falu, Német-Écska mellett: 94 kath., 2 evang., 6 ref., 2252 n. e. óhitű lak., óhitű anyateplommal, $85\frac{3}{8}$ egész jobbágytelekkel. F. u. Lázár.

Pusztla - Ecskend, pusztla, Pest-Pilis vgyében, Mácsához tartozandó levén, a gödöllői uradalom birja. All 6000 holdnyi sűrű erdőből, mellynek közepén egy nagy templom omladóka látható.

Edde, magyar falu, Somogy vgyében, 190 kath., 120 ref. lakossal, ut. p. Óreg-Lak. Ref. fiók-temploma a jádi anyához tartozik. Többen birják.

Edde, pusztla, Somogy vgyében, a marczi uradalomban.

Edelény, magyar város, Borsod vgyében, Miskolczhoz északra $1\frac{3}{16}$, ut. p. Kazinczhoz $\frac{9}{16}$ állomásra, északnyugotra hegyes, keletre s délre téres vidéken a Boldva kies völgyében, a folyam jobb partján. Szomszédai Finke, Mucsony, Kálló, Disznos-Horvát, Borsod, s a sápi pusztai részen Balajt, Dánok, Hargács. Határkiterjedése a hozzátartozó sápi puszt-

tával együtt 7989 hold, mellyből 245 h. belsőség, 2845 h. szántóföld, 1491 h. rét s legelő, 125 h. szőlő, 2983 h. erdő, 300 h. a város körüli gyepek, országút, vizállás sat. mivelésen kívüli föld. Felszabadult urbériség $37\frac{3}{4}$ telek. A föld első osztálybeli, termékeny fekete agyagos porhany föld, a különféle gabona-nemeket bőven termi. Lakó ház van 276, lakos 1664, kik közül 1365 r. kath., 47 g. k., 239 ref., 7 ág., 6 zsidó. Nyelvökre nézve ugyan mind beszélnek magyarul, azért a várost tiszta magyarnak mondhatjuk; azonban eredetökre nézve a lakosok közt tótok és németek is találkoznak. A rom. kath., és reformátusok helyben birnak anyaegyházat; amazokhoz Borsod, Kálló, Mucsony, Damok, a reformátusokéhoz Finke helységek leányegyházai is tartoznak. Van a lakosok közt 70 telkes gazda, u. m. 6 egész, 2 félnél több, 54 fél, 8 egynegyed és háromnyolcad telkes. 1848-ban a saját nevével czimzett választó kerületben számlált 95 választókat, kik közül 70 ingatlan birtok, 8 iparüzlet, 1 jövedelem, 16 értelmiség czimen nyert képességet. Ékesíti e várost hg. Coburgnak szép kastélya, gyönyörű kerte. Van itt két sör- és pálinkaház, 2 vendégfogadó, vámoshid a Boldván, s ugyanezen öt kerékű malom: de legnagyobb nevezetessége Edelénynek nagyszerű cukorgyárában áll, melly legnagyobb egész Magyarországon. E gyár egy igazgató alatt, évenként apriltól szeptemberig, átmérőleg naponta 50 munkást foglalkoztat, kiken kívül van 4 tiszt s 30 évszámos dolgozó. A fekvő töké a gyár számadásaiban ugyan, 100,000 pengő flra veszi, azonban ha minden javítások sat. betudatnak, az 200,000 körül jár. Forgó tőke 60,000 pft. A répa mennyisége különfélesége szerint dolgozik a gyár évenként 3—4000 mázsza tisztított cukrot, s egy-

szermind minden hulladékot szeszszé gyártván, ebből évenként 90—100,000 szeszt állít ki. A tisztított cukor ára, firomsága szerint, mázsánként 26—42 ft. közt változik, a nyers cukor 15—20 pftjával kél. A szesz icczéje 14—16 pkr. Répa alá maga a gyár évenként mintegy 250 holdat miveltet, többi szükségait a szomszéd uraságok s köznép termelésével fedezi, helyben 13 pkral fizetvén a répa mázsáját. A tüzelőt eddig szinte a szomszéd erdőségekből szerzette, 3 pftjával a fának ölit; azonban mostanában az uradalom kebelében barnaköszén találtatván, mintegy 30 egynél több bányákat miveltet s így tüzelővel is egyenesen az uradalom kebeléből látja el magát. Csontszén szinte a gyár maga készít, helyben a nyers csontnak fontját egy váltó krajczárral fizetvén, Miskolcz, Eger s Debreczen vidékéről is fedezi szükségait. Elkészítve egyfont csontszén két váltó krajczárba kerül. Cukor készítményit a gyár Pesten, Egerben, Miskolczon, Debreczenben sat, s a szomszéd megyékben szokta eladni. Tulajdonosa e gyárnak, valamint a városnak s hozzá tartozó uradalomnak hg. Coburg Ferdinánd.

Edelény hajdanról nevezetessé teszi Bocskaynak Basta által történt megveretése, és régi várkastélya. Bocskay megveretésit Istvánfy, lib. XXXIV. f. 502. következőleg írja le. „Concurrere duo exercitus ad Edelinum pagum, penes flumen Boldvám, quod ex alpe Murano proximis ortum, deinde Senderonem praeterlapsum, Sajoni miscetur. Et primum impetum magna vi hostes sustinuerunt, ac diu praelium protraxerunt, donec ad vesperasceret, quo tempore obscuritas noctis praelium diremit. Mane factum, cum crassiores nebulae coelum diemque obtexissent, Basta hostes nec opinato adortus, in foedam fugam con-

jecit, primique omnium milites Magocsiანი sublati vexillis terga vertentur, deinde Bocskaius et Homonnianus, cum praetorianis, versus Szerencenum profugerunt. Janicari et alii turcae, qui numero fere DC. erant, quum diu apud tormenta fortiter dimicassent, neque ea a caesarianis auferri paterentur, ad unum omnes cacci fuere, tormentis octo currulibus eorum potestati relictis. Cecidere in hac pugna, praeter Turcas, perduellium circiter MD. Ex Bastae militibus pauci desiderati: duo tamen ex praecipuis occubuerunt. — A várkastélyt gróf Luiller az egri vár parancsnoka 1720—27 tájon építette. A gróf különösen fény-kedvelő ember lévén, izlésit e kastélyban különösen kitüntette, mert ámbár ez csak egy emeletre építetett, gyönyörű fekvése, emelkedett helyen, a Boldva vize által képzett felszigetben, elragadó kilátással a Boldva és Sajó völgyére, a nyugot- és északkeletre emelkedő erdőkoszorús hegyekre, mit négyszeg idoma szinte elősegít, különösen pedig pompás építészete, e vidék legszebb kastélyává emelék, s még ma is hz Coburg birtokában egy a megye legszebb kastélyai közül.

Edeles, pusztá, Békés vgyében, Körös-Tarcsához tartozik.

Ederics, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Egerszeg, 130 kath., 80 evang. lak.

Balaton - Ederics, magyar falu, Zala vgyében, közel a Balatonhoz és Keszthelyhez, 750 kath. lakossal. Földje kevés, de szőlőhegye nagy. Többen birják, s ut. p. Hahót.

Edlsthál, német falu, Moson vgyében, épen az ausztriai határszélen, 248 kath. A köpcsényi urad. tartozik.

Edve, magyar falu, Sopron vármegyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár $1\frac{3}{4}$ mfd. Lakja 239 kath., 156 evang., 21 zsidó. Határa 1030 h.,

mellyből 90 h. belsőség, 804 h. szántóföld, és 136 hold rét. Urbériség nincs. Földje öntésföld, s minden gabonanemet jól megterem. Folyóvize az öreg Rába. Birják: Németh Lajos, és több kisebb birtoku nemesek.

Egbell, (Gbelly), Nyitra m. tótváros, Holics, és Sasvár között 2480 kath., 146 zsidó lak. Van itt egy kath. paroch. templ., synagóga, több urasági, gazdasági épületek, egy vármegyebvártélyház az itt tanyáznizsokoit lovas főstrázsamester számára; egy kénkőves forrás, de a melly nem igen becsültelik, fácszányoskert, urasági vizimalom az itt folyó kis patakon. Lakosai kenderrel nagy kereskedést áznak Morvaországban, s Austriában. F. u. 8 cs. k. felsége. Ut. p. Holics.

Ege, pusztá, Békés vmgységben, Gyoma mellett.

Egecse, pusztá, Pest-Solt vármegyében, lásd Tass.

Egegh, (Hokovicz), Honth vm. magyar falu, ut. p. Ipoly-Sághoz $1\frac{1}{2}$ mfd. 381 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Van jó rélje, földje, szőlőhegye, tölgyes erdeje, és egy savanyuvizforrása. F. u. a besztercei káptalan.

Egenfölda, magyar falu, Zala vmgységben, a Balaton bozótja mellett, 250 kath. lak., lapályos termékeny határral. Birja gr. Széchenyi, s ut. p. Hahót.

Eger, magyar falu, Zala vmgységben, 298 kath. lak. Ut. p. Hahót.

Eger, németül Erlau, latinul A g r i a, magyar érsei város Heves vgyében, szőlőhegyekkel kerített mély völgyben, az Eger vize mellett, melly kétfelé osztja, Pesthez 14, Miskolczhoz 7 mfdnyi távolságra, épen Borsod vmgye szélén. E városnak a sok és pompás templomok, épületek szép tekintetet adnának, de utczái egy keltőt kivévén keskenyek, csavargósak, hanem nagyobb részt kövezettek. Neve-

zetes épületei: a pompás izlésű új székesegyház, melyet Pyrker László egri érsek építtetett 1837-ben, s melly jelenleg legszebb temploma Magyarországnak; a két emeletes érseki lyceum; a cistercita rend újabb időben átalakított zárdája egy gymnasi-ummal, az érsek kastélya, az irgalmasatyák szentegyháza egy régi toronnyal, gazdag ékességű görög n.e. óhitű szentegyház, szent-ferenczi-servita-minorita szerzetes-atyák temploma, a megyeháza, az egri papnövelde épülete, a kanonok urak lakai, stb. Népessége 20,126 lélek, kik 163 n. e. óhitű, 32 reformátust kivéve, mindnyájan romai katolikusok, s igen kevés német leszámitásával, tiszta magyar ajkúak. Fő foglalatosságuk a szőlőművelés, aztán a kézművek és kereskedés folytatása. Ugyanis szőlőhegye roppant kiterjedésű, s oly nires vörös bort terem, hogy ezt Magyarországon jóságra, tűzre, zamatra egy sem haladja felül. Legjobb s legnemesebb bort adja a magas E g y c d h e g y e, de tökéletes kifejlésre 4—5 év kivántatik, holott a S i k h e g y e n, T i h a m é r e n termett már esztendő alatt megérik. Kertekben és hegyek aljain nagy bőségben terem mindenféle nemesített tóli és nyári gyümölcs; az Egyed hegyén pedig szemerice vagy szömörce (sumach, rhus), melly bõrgyárakban nagyon használható. Legelője a népességhez-képest felette szűk. Kézművesei száma a 700-at meghaladja s ezek közt a timárok érdemlenek fő figyelmet. Van itt egy bõr- egy gyapot és gyapju kelmegvár is. Kedden és pénteken tartott hetivásárai igen élénkek, de országosvásárai nem híresdedek el. Fő ékessége Egernek az érseki lyceum, mellyben eddig nemcsak a philosophiai, hanem a jogtani tudományok is tanítottak, ugmint akarmellyik királyi akademiában. Ebben a tanárok kinevezési joga

egyenesen az egri érseket illeti. A k. kath. gymnasium, az új rendezés szerint 4 osztályra szállíttatott le, de remény van, hogy teljes 8 osztályú főgymnasium fog itt alakíttatni, a magyar katolikusok Romájában. Tanítási nyelv magyar, s az oktatókat a cistercita szerzetes rend adja. Van itt továbbá gazdagon dotált s egész uradalmat bíró érseki papnövelde, nemzeti példány és rajz iskola, jó karban tartott polgári kórház, szegényintézet, az Eger vize mellett két meleg fürdő, mellynek vize hidegebb ugyan a budainál, de bõrnyavalyákban sikerrel használtatik; a fürdőkkel szomszédos, s az Eger vize által hasított szép érseki kert, mellynek fele közsétatérül szolgál; cs. kir. sóház és postahivatalok. Végre Eger székhelye a gazdag egri érsekségnek és káptalannak. E püspökséget leghihetőbben szent István király alapította, s haddan a többiek előtt némi elsőséggel bírt, s roppant jóvedelme tekintetéből (Bombardi Top. mag. R. Hung. I. 6. 93. 100,000 aranyra becsülte) tartozott a püspök a király negyedik fiát tulajdon költségén nevelni. Azonban 1804-ben a püspökség érsekségre c-melletett, s megyéjéből még más két püspökség állíttatott, u. m. a k a s s a i és s z a t h m á r i, s mindkettő jóságokat a régi egri püspöki alapítványból kapott; sőt az egri káptalan és seminarium az ujan felállított két káptalan és seminarium felségelésére részint tökepenzt engedett át, részint készpénz fizetéssel tartozik. Jelenleg az egri érseki megye kiterjed Heves, K. Szolnok, Szabolcs vgyékre, a Jászságra és Nagy-Kunságra. Van benne 3 jóvedelmes apátság, 12 gazdag kanonokság, 5 fő 17 aicsperestség, 185 plebánia, 9 szerzetesház. 1255-ben 36 kanonok volt az egri megyében, s e szám 12-re olvadt le jelenleg. Ezek választják a Bold. Szűz Máriáról ne-

vezett egervári prépostot, ki 2 egész falut bir, s egyszersmind kanonok szokott lenni. A nagyprépostnak külön falui nincsenek. Egernek $\frac{2}{3}$ az érsekség, $\frac{1}{3}$ -át a káptalan bírja, s birja még 1848 előtt mindenben teljes földesuri joggal és dézsmával. — Egernek nagy régiségét leginkább bizonyítja az, hogy némelyek már a harmadik században püspöki városnak állítják, s Timon szerint Ptolomaeus és Maginus földiróktól említett Candanum város nem egyéb volt Egernél. Egyébiránt szent István király idejében nem volt itt többé püspök, hanem ő rendelt ide egyet; valamint a várost is több szép épületekkel felékesítette, a várban pedig sz. János tiszteletére káptalant állítván, egyszersmind nagy templomot építtetett. Sz. Istvánon kívül sz. László és II. András is roppant jószágokat adott az egeri püspöknek, mint ez kitétszik IV. Béla 1261-ben kiadott megerősítő pécsetes leveléből, melynek végén e sorok olvashatók: „Itaque supra omnes Ecclesias cathedralis Regni Hungariae per tot donationes et libertates per S. Reges donatas, et concessas sedebat ut Domina gentium in sede Majestatis suae, diademate pulchritudinis coronata.“ 1131-ben II. István előbb szerzetes ruhába öltöztvén, itt halt meg, de Váradon temettetett el. 1204. Imre király szinte itt halt meg s itt temettetett el. II. Cletus püspök a Scraph. sz. Ferencz rendén levő szerzeteseket 1232-ben Egerbe befogadja, s e társaság innen terjedt el a hazában. Ugyanezen püspök állította fel a bói vagy apátfalvai apátságot. 1241 után a tatárok mind a várost mind a várat felégették és felprédálták. Megjogyzást érdekel az, hogy a tatárpusztítás után a magyar királyoknak a püspökök kinevezésében gyakorlott patronatusi joguk változást szenvedo, s ezenül a káp-

talanak választották a püspököt, egész Zsigmond királyig, ki a Constantiai gyűlésen régi jogát ismét visszanyerte. 1261. IV. Béla a várost újra felépítteti, s köfállal körülvétetvén, beárkollatja; Lambert püspök kérésére az elveszett alapító oklevél helyett újat adat ki, melyben a püspökség jószágait, dézsmáit megerősíti, hozzáadván egyszersmind azt, hogy ezenül a király negyedik fiát az egeri püspök maga költségén nevelje. 1424. Rozgonyi Péter püspöknek Zsigmond oly czélből ajándékozá a Solymosi László magvaszakadtával reá szállott jószágokat, hogy ezekből a B. Szüz Mária tiszteletére nevezett kis prépostságot állítsa fel, a minthogy ez maig is fenáll, s a prépost Kis-Tállya és Novaj helységeket egészen bírja, a prépostot maga a káptalan választván. 1442. az Ulászlót segítő lengyel sereg Odrovász Péter palatinus vezérsege alatt Lengyelországban visszagyekelvén, Egerben megpihent, sőt a barátságos Rozgonyi Simon püspök által, kivált bórral túl a mértéken is megvendégeltetett. Mellyet észre véva Giskrának Telefeus vezére, nagy csendességgel Kassáról kiindult, s őj jel Egert meglepvn, azt felprédálta, s a lengyel és magyar katonákból sokat leöldösött: de másnap a sok zsákmány miatt lassan haladó cseh tábornak a megbosszankodott magyarok és lengyelek utolérték, s egészen összetörvén, magát Telefeust is elfogták, s Egerbe vitték. 1460. és 1468. itt országgyűlés tartatik. 1490-ben Albert felperzseli Egert, mivel Bonfinius szerint ez időben a városnak semmi sánczai nem voltak. 1552. Amhát és Ali budai basa egyesítvén crejúket, fel-tették magukban, hogy Egert beveszik; a minthogy e czélből 180 ezer emberrel meg is szállották. Benn a várat oltahnazta a vitéz Dobó István 2523 főből álló katonasággal. Az ost-

rom sept. 10-kén vette kezdetét, s olly tüzzel, millyennel talán azelőtt soha sem vívtak a törökök. De a magyarok is rettenthellen bátorsággal védték magukat, s 40 nap alatt 13 véres rohamokat kegyetlenül visszaverészen, Amhát, táborában esett szörnyű veszteségen annyira megrémült, hogy az ostromot oct. 13-kán félbehagyá. E hajnoki viadalban a magyar nők szinte jelesen viselték magukat: mert részint forróvízzel, részint fegyverrel pusztíták a törököket, 1563. Verancz Antal egri püspök egyességre lépett I. Ferdinánddal, mellynek következtében ez az egri és szarvaskői várát, s a püspökség minden jószágait általvetete, Verancznak pedig helyette a thuróczi prépostságot adta, s ezenkívül évenként 8000 forintot a zempléni harminczad által fizetendőt, olly móddal azonban, hogy Verancznak az egri megyében mind lelki, mind egyházi hatalma fennmaradjon. Továbbá rendelteteti, hogy az egri főkapitány mind Heves mind Borsod megyék főispán-ságát viselje, és ha a szokásban lett volna, hogy az említett két megye alispánjai a püspöki jövedelemből kapják fizetésüket, tehát ezentúl is onnan elégíttessenek ki; egyszersmind köteleességébe tétetett a várkapitánynak a kath. hitet mindenképen oltalmazni, s meg nem engedni, hogy az eretnek predikálók vagy az egri völgybe, vagy a városba, vagy a várba bemenjenek. Általvevén Egert s a püspöki jószágokat a király, legelső kapitánynak a vitéz Mágóczy Gáspárt, gyulai kapitányt nevezte ki. Ez azonban az egyesség értelme ellen mindjárt az első évben protestans papot hozott oc, s ezeket mindenkép hathatósan segítette, a minthogy ezekről Verancz, Maximilian császárhoz dec. 27. küldött levelében keservesen panaszkodik. Magok az egri buzgó kath. hívek, s pásztoraik is azt vélvén, hogy ha a

kohellyel való élést, s a papoknak megházasodhatását a romai széktől kinyerhetnük, mind a maguk felekezete hitében megerősödnék, mind az eltevelyedtek visszatérnének: nem szüntek meg kérelmeikkel a pápát sürgetni, míg végre IV. Pius a lelkipásztorok házasodhatásának pontját hallgatással mellőzvé, megengedte, hogy a hívek az Urnak szent testét két szin alatt vehessék. Mellynek következtében Egerben, Nagyszombatban, Győrben, Zágrábban és másutt már júniusban 1564-ben berral is kezdtek áldozni, s ez által sokan az ujítók közül visszatértek. 1596. 3-ik Mohamet török császár szegedi állását elhagyván, szeptemberben 200 ezer emberrel Eger alá szállott, s már oct. 14-én feladás által elfoglalta, de az örök hűtlenülül lekonzoltattak, vagy rablánczra fűzettek. A magyar katonákat vezérlette Nyári Pál, a németeket Thurn Jakab, a cseheket Terecsko; s mint írják, a belgák voltak legelsőök, kik a roppant török tábortól megrémülvén, a feladást sürgették. Felső-Magyarország védbástyája illy gyalázatosan török kézre jtvén, mind a püspök, mind a káptalan elszéledtek, s ez utóbbik elébb Kassára vevé lakását, de a Bocskaiaktól ott sem maradhatván, Jászóra költözött 1614-ben, később pedig 1650-ben visszament Kassára. Végre 90 évi terhes járom után, Buda már visszavétetvén, csakugyan Eger is kicsikartatott a pogányok kezéből. Ugyanis Karaffa, Doria Marchio által a várat szorosán bekerítettette 1687-ben, segítségül levén neki gr. Koháry István 2000 magyarral. Azonban a törökök Rustán basa vezérsege alatt magukat nyakasán védték, s a várat csak akkor adák fel (1687. dec. 17.), mikor már benne semmi eleség nem volt, s a katonáknak éhség miatt kellett volna elveszni. A szabad kiköltözést megnyerő törö-

kök Váradra kísértettek, de belőlök mintegy 600-an Egerbe visszatérvén, megkeresztelkedtek; s így legelső lakosai Egernek törökök voltak, kiknek maradékai mai napon is nem tagadják turbános öseiktől való származásukat. A török igától megszabadulván, I. Leopold királyi várossá tette Egert, s egészen új pecsétet adott neki, melyet használt is egész 1694-ig, a midőn Fenesi egri püspök s a káptalan kérelmére I. Leopold visszavette mind a pecsétet, mind a királyi városi szabadságlevelet; s Eger szinte 1694-ben a püspökkel és káptalannal tett egységénél fogva elismerte ugyan ezeknek jogait, de maga részére is bizonyos kedvezéseket kötött ki. Fenesi 1699-ben Jászón meghalván, az ékes nyelvű s nagy származású Telekessy István lett püspök. 1703. Bercsényi Egert kevés idei ostrom után elfoglalja, de a várat Zinzendorf megtartotta, s csak 1704. tavasszal adá fel, miután segítséget sehonnan nem várhatott. Rákóczy Ferencz 1705. és 1706-ban Egerben gyakran és huzamos ideig tartózkodott. 1707-ben a confederatusok által Szécsényben hozott végzés tartalmánál fogva a jesuitáknak egész országból ki kellett vonni; Egerből is kiűzetek. 1710-ben nagy döghalál; ugyanakkor Pálffy János visszaveszi a várat a Rákócziaktól. 1782. szeptember elején a sáskákat lepték el a várost s annak környékét, s mindent a mi zöldellett megemésztettek. Továbbá II. József a pusztuló félben levő külső és belső várat a püspöknek eladta, s az őrsereg belőle védkép kitakarodván, e sziklahegyre épült vár leromboltatt, s maiglan romokban hever. 1804-ben a püspökség érsekségre emeltetett, imént már fentebb említettük.

Egerág, magyar falu, Baranya vgyében, kellemes fekvésű róna téren Pécs várostól délre. Határa majd

lapályos, majd völgyes, hegyes és cserjés. Földje veres agyag, melly terem buzát, kétszerest, rozst, árpát, zabot, hajdinát, kukoriczát, burgonyát, luczernát Lakja 742 lélek, kik kevés zsidót s ev. kivéve, r. katholi usok, s nyelve nézve kevés németet leszámlitva magyarok. A szöves, fonás egyik főelelmi ága a lakosoknak és a birkatartás. Van itt 47 egész telek és 4 vizimalom. E helység magát 1846-ban örökösen megváltotta-gr. Bathyáni Gusztávtól. Kath. paroch. templom.

Egeralja, magyar falu, Veszprém vgyében, Adorjánháza mellett, 360 ref., 20 evang., 20 kath., 6 zsidó lakossal, ref. fiókgyülekezettel és iskolával. Többen birják, s ut p. Devecser.

Eger-Farnos, lásd Farnos.

Egerszeg, magyar falu, Baranya vgyében, lapályos vidéken, ut p. Sz. Lőrincz. Határa 966 hold, mellyből arásági birtok 200 h. legelő, 175 h. erdő; urbéri szántó 387, rét 129, legelő 275 hold. Földje fekete lapály és termékeny. Lakja 278 kath. A mosgói urad. tartozik.

Egerszeg, magyar falu, Baranya vgyében, ut. p. Pécs, 219 kath. lak. Határa 1119⁵/_{hold}, mellyből urbéri beltelek 12³/₈, szántó föld 379¹/₈, rét 134¹/₈ legelő 54, szőlő 44, majorsági beltelek 6, erdő 40 hold. Birja a pécsi seminarium.

Egerszeg, pusztá, Pest-Pilis v. gyében, Gödöllőhöz ¹/₄ órányira, Domony helység, Besnyő, Babat puszták szomszédságában. Van 68 hold szántó földje, 84 hold jó rétje, és 678 hold szép erdeje, melly apróbb hegyeken terül el, s benne nagy vadak is tanyáznak. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Egerszeg, Nyitra m. magyar falu, Nyitrához 1¹/₂ órányira; 1009 kath. lak. Kath. paroch. templom; tágas és termékeny határ; bortermesz-

tés; erdő; kövér rétek. F. u. az esztergomi érsek.

Iván-Egerszeg, magyar falu, Vas vgyében, a Répcze mellett, 180 evang., 145 kath., 12 zsidó lakossal. Birják többen, s ut. p. Szombathely.

Kemény-Egerszeg, magyar falu, Vas vmgyében, sziate a Répcze mellékén, 200 kath., 80 evang. lak. Mind a két Egerszeg határa róna és jó buzát terem; rétjei kövérek. Birják Tóth, Vitugédi, Kemény, s m.

Zala-Egerszeg, magyar város, Zala vgyében, s fő helye e megyének, saját postahivatallal, a Zala vize mellett, Budához 24 mfdnyire, kivese termékeny vidéken. Hajdan híres város volt, s köfallyal volt bekerítve; mostan pedig ékességére szolgálnak a roppant vármegyeház, a kath. kéttornyu templom. Lakja 4000 lakos, kik 500 hébert kivéve r. katolikusok, s főleg gazdaszatból, aztán mesterségekől táplálják magukat. Tágas határának egy része homokos ugyan, de termékeny; szőlőhegye jó asztali bort ad; nagy erdeje pedig főleg tölgyes. Van itt synagóga, kórház, gyógyszer-tás, és 9 országos-vásárt tart. Birja a szombathelyi püspök.

Egerszeg, Abauj- Torna vm. magyar falu, Gémör vgye szélén: 542 ref., 11 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Van termékeny földje és rétje, szőlőhegye, erdeje; szenet, meszet éget. F. u. többen. Ut. p. Rosnyó.

Egervár, magyar m. város, Vas vgyében, Zala vmgye szélén, ut. p. Egerszeg 1 óra, 300 kath. lak., paroch. templommal, nagy várkastélylyal. Birja gr. Széchenyi Lajos, s a horpácsi urad. tartozik, melly Sopron, Vas és Zala vgyékben terjed ki.

Egervölgye, (Deutschdorff), németből lett magyar falu, Vas vgyében, a sárvári uradalomban, 480 kath. lak., paroch. templommal, szép erdővel, sok legelővel.

Egregy, magyar falu, Zala v. gyében, 260 kath. lak. Van szőlőhegye, erdeje, kevés földje, Birja gróf Festetics Tassziló. Ut. p. Hahót.

Magyar-Egregy, magyar falu, Baranya vmgyében, hegyek közt, ut. p. Pécsváradhoz északra 2 órányira, 868 kath. lak. Határa 6071³/₈ h., mellyből urbéri beltelek 33, szántóföld 1645⁷/₈, rét 225, szőlő 119⁶/₁ uradalmi beltelek 4³/₈, urasági erdő, melly azonban közös legelőül használ, 4043 hold. A mecseki kösziklás hegyecsucson vannak a hajdani M á r é várának nagyszerű omladécai. Van itt egy nagy köszikla-üredék, mellyet **B a r n a k ö n e k**, mások **S á t o r k ö n e k** neveznek. Birja a pécsi püspök.

Német-Egregy, német falu, Baranya vgyében, 200 kath. lak. Birja a pécsi püspök.

Egres, pusztá, Borsod vgyében, Szirák és Ziliz közt, a kis Bódva parton, lapályos vidéken. Szirák helység határához tartozik.

Egres, magyar falu, Fejér vgyében, Simontornyához 1 mfd., ut. p. Sár-Bogárd. Van 678 ref., 211 kath. lak., ref. anyateploma, termékeny róna szántóföldjei. Birják gr. Zichy János örökösei, s a lángi uradalomhoz tartozik.

Egres, Zemplén v. tót-magyar- orosz falu, Cselejhez közel: 95 rommai, 68 g. kath., 12 evang., 62 ref., 15 zsidó lak. Hegyes határ. 496 hold szántóföld. F. u. Kolosy, Nedeczky, Ecsedy, Haraszty, Török s m. Ut. p. Velejte.

Egres, Bereg- Ugocsa v. orosz falu, ut. p. N. Szőlőshöz ³/₄ órányira: 617 g. kath. lak., s anyateplommal. Földe sovány, tölgyes erdeje van. F. u. b. Perényi, gr. Károlyi, Buday, Megyery, Hankus örökösök.

Egres, Torontál vm. oláh falu, a Maros bal partján, Csanádhoz keletre 2 órányira: 24 kath., 16 evang., 2540

óhítu, 16 zsidó lak., óhítu templommal, 127 $\frac{7}{8}$ egész telekkel. Termékeny határát a Maros sokszor rongálja; erdeje van. A cisterciták régi zárdájának romjai most is láthatók. F. u. gr. Szapáry. Ut. p. Komlós.

Magyar-Egres, magyar falu, Somogy vgyében, ut.p. Kaposvárhoz északra 1 $\frac{1}{2}$ órányira, 700 ref., 50 k. lak., ref. anyateplommal, derék erdővel, jó földekkel. Birja hg. Eszterházy.

Német-Egres, magyar falu, Somogy vgyében, Tolna vgye szélén, Mágócshoz közel, s ut. p. Siófok. Lakja 650 kath. Határa első osztálybeli; van szőlőhegye, erdeje. Birja hg. Batthyáni Filep és gr. Batthyáni István.

Rác-Egres, pusztá, Somogy vgyében, Zimány mellett, 80 kath., 40 ref. lak.

Egresd, Trencsén most A. Nyitra vm. tót falu, Chlivén filial. 81 kath., 12 evang., 20 zsidó lak., és két régi kastélylyal. F. u. Matesiczky. Ut. p. Ny. Zsámbokrét.

Egrecske, (Vulychovicza), Beregh v. orosz falu, a Repedéhez szinte $\frac{1}{2}$ órányira a Latorcza mellett: 121 g. kath., 5 zsidó lak. Vizimalom. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Egri, Nyitra m. pusztá, Pográny filial. 54 kath. lak.

Egri, Szathmár vm. magyar falu, Szathmárhoz kelet-északra két kis órányira: 14 romai, 45 g. kath., 516 ref. lak., ref. anyateplommal. Határa 3 nyomásbeli, buzát, kétszerest, rozsot terem; rőtje és legelője kevés; erdeje van. F. u. Szirmay, Korda, Udvarhelyi s m.

Egyed, magyar város, Sopron vgyében, 614 r. kath. lak., s paroch. szentegyházzal, s az uraságnak díszes kastélyával, s kertével. Határa róna és bőtermékenységű. Urbéri szántóföld 780 h., rét 156 hold, legelő 116 hold. A földesuri majorság nem tuda-

tit. Egyébiránt ezen igen szép váltógazdaság üzetik, luczerna és lóhere-termesztéssel, finom birkatenyésztéssel. Ezenkívül gyümölcsfák nevelésére, sőt selyemtenyésztésre is nagy gond fordítatik. Van itt az uraságnak burgonya-czukorgyára, mely évenként 25—30,000 mérő burgonyát dolgoz fel. Egyedet birja gr. Festetics Sándor; Vincze fő és Bokros majorokat pedig gr. Festetics Vincze. Különbön Egyed feje egy uradalomnak.

Egyed, pusztá, Bihar vgyében, a gr. Zichy Ferencz uradalmához s Diószeghez tartozik, urasági majorról, nemesített birkatenyésztéssel, szép fiatal erdővel, vizimalommal.

Egyeduta, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. A. Lendva, 613 kath. lak. Határa róna és termékeny. Tartozik gr. Andrásy Károlynő letenyei uradalmához.

Egyek, Szaboles v. magyar falu, a Tisza mellett, Osegéhez délre 1 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 2584 r. kath. lak., derék paroch. templommal, s plebaniával, 55 $\frac{1}{8}$ első osztály egész telekkel, virágzó szarvasmarha- és sertésenyésztéssel. Ezelőtt reformatusok is lakták, de ezek 1770. táján Kis-Peregre költöztek Arad vgyébe. F. u. az egri káptalan. Ut. p. Mező-Kövesd.

Egyháza (Duna), tót falu, Pest-Solt vgyében, a Duna bal mellékén, dombos helyen, ut.p. Solthoz $\frac{1}{2}$ órányira, s szinte annyi távolságra Dunaföldvártól. Lakja 2083 ágostai, 12 k., 10 ref. Van itt evang. anyaegyház, magyar és tót tanoda. E helység 149 évvel telepítettett ide, s mint szerződéses hely urbérisége nincsen, hanem pest-solt megyei határában bir 180 hold szőlőt, és 1320 hold legelőt; erdeje nincs. Fejér vgyében pedig tul a Dunán Kis - A p o s t a g pusztán bir mintegy 800 hold szántóföldet. Majorsági birtok Egyházan soha sem

volt. Egyébiránt Kis - Apostag pusztának $\frac{1}{3}$ részét, ugy az egyházi határ harmadát is a község örökösen megvette földesuraitól, kik a Paksy leány-ágon következők: özv. Csapó Dánielnd assz., gr. Festetics Tassziló, Thuróczy József örök., b. Rudnyánszky család, Nedeczky Ferencz, Márjassy Ödön, Csaba Antal, Tahy család, Mérey Sándor, b. Montbach Károly, Beesky Anna és a helység maga.

Egyházas-Bást, Gömör vm. magyar falu, ut. p. Rima-Szombathoz délre 3 mfd., Nógrád vmgye szélén: 571 kath., 17 ref. lak. Kath.- és ref. anyaszentegyház. Földe részint róna, részint dombos, elég termékeny. F. u. Marjassy, Náthay, Tihanyi örökösök, s. t.

Egyházasfalv, magyar falu, Sopron vmgyében, Lövökhöz $\frac{1}{2}$ mfd., 150 kath. lak. Van 463 hold termékeny szántóföldje, 963 h. erdeje, 51 h. belsősége. Birják a Viczay grófok, és több nemes családok.

Egyházbér, magyar falu, Baranya vmgyében, ut. p. Pécs, 264 kath. lak. Határa 997 $\frac{2}{3}$ hold, mellyből urbéri beltelek 13 $\frac{3}{4}$, szántóföld 451 $\frac{5}{8}$, rét 173 $\frac{3}{4}$, legelő 142, szőlő 12 $\frac{1}{2}$, mäségi szántó 1 $\frac{7}{8}$, rét 2 $\frac{1}{2}$, erdő 130 h. Birja a pécsi seminarium.

Egyházfalva, Pozson m. magyar falu a Fekete víz mellett, Szenczhez egy óra: 231 kath. lak. Van egy kath. paroch. temploma, derék erdeje, jó rétje, tehenészet, fáczányosa, serháza, téglavetője. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Cseklész.

Egyházszeg, magyar falu, Vas vmgyében, 60 kath. lak., paroch. templommal, jó buzatermő róna határral. Birja Megyesi család, s ut. p. Szombathely.

Egyházszeg, Nyitra m. tót falu, Surányhoz $\frac{1}{2}$ órányira a Nyitra jobb partján. Lakja 516 kath., 4 ev., 32 zsidó. Sikon fekvő szántóföldei

igen jők; réti kétszer kaszálhatók. Nevezetes benne a barom-, s juhtenyésztés. F. u. többen. Ut. p. Érsek-Ujvár.

Eisenhüttel, (Jezero), horvát falu, Vas vmgyében, 132 kath. lak. A Németújvári urad. tartozik.

Eisenstein, Krassó vm. bányahelység: 2 kath., 432 óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Ekecs, magyar falu, Komárom vmgyében, a Csallóközben, a pozsoni országotban, Komáromhoz 3 $\frac{3}{4}$ mfdnyire. Határos Bélle pozsonmegyei pusztával s Nyárasddal, lábbal a kis Dunára dül. Kiterjedése 7034 $\frac{5}{8}$ h., mellyből 65 $\frac{1}{8}$ h. beltelek, 2274 hold szántó, 1909 h. kaszáló, 1 $\frac{3}{8}$ h. erdő, 251 $\frac{1}{8}$ h. nádas és mocsáros térség, 2463 $\frac{6}{8}$ hold legelő, 70 $\frac{1}{8}$ h. haszonvehetlen. E terüleiből a volt jobbágy-ság 106 $\frac{6}{8}$ telek után bir 2001 $\frac{5}{8}$ h. szántóföldet, 1526 hold kaszálót. Földje porhanyós fekete agyag, s mind szántófölde, mind rétje első osztálybeli. Buza, árpa, zab, tengeri, burgonya és len leginkább vettetik. A lakosok a szarvasmarha- és lótenyésztést nagy kiterjedésben üzik; az uraság pedig 1500 darab finom birkát tenyész. Népe ssége 922 lélek, kik közt 520 r. kath., 402 református, 57 nemes családfő. Mind a katolikusok, mind a reformátusok saját anyatemplommal birnak. Hajdan a komáromi vár uradalmához tartozott, s most birja gr. Zichy István.

Ekel, magyar falu Komárom vmgyében, s hajdani András háza helységgel összeolvadván, fekszik a Csallóközben, Olcsa, Megyeres, Fel-Aranyos pusztá, Keszi, Szántó, Rócz háza közt, Komáromhoz 2 mfd. távolságra. Határa 6935 hold, mellynek harmada szántóföld, harmada kaszáló, harmada legelő, de van 20 holdnyi szőleje, melly 4—500 akó eltartható jó zamatu bort és gyümölcsöt te-

rem. Földje csak kis részben homokos és szikes, nagyobb részt minden gabonanemet bőven megtermő fekete agyag. Legelőjén sok mocsáros és lapályos hely van. Népeisége 798 lélek, kik közt 418 reform., 355 r. k., 5 zsidó, 92 nemes család fő. Mind a reformátusok, mind a katolikusok saját anyateplomot és iskolát bírnak. A reformátusok papja jelenleg a többször koszoruzott magyar academiái rendes tag Hetényi János. Birják: Milkovics, Zámory, Csorba, Pázmány, Csontos, Csepy, Gerdenics, Nagy, Szigethy, Sárközy, Hollósy, Domonkos, Lély, Somody, Kovácsi, Bese, Baranyai, Ghyczy, Hetényi nemes családok.

Elecske, (Alaxinecz), Nyitra m. tót falu, Nyitrához nyugotra két órányira: 460 kath., 10 evang., 90 zsidó lak., synagógával. Van erdeje és szőlőhegye. F. u. többen. Ut. p. Galgócz.

Alsó-Elefánt, Nyitra vm. tót falu, a Nyitra vizéhez közel, ut. post. Nyitrától északra 2½ mfdnyire: 366 kath., 14 zsidó lak. Kath. fil. templommal. Van sok és jó réte; szőlőhegye. F. u. a religioi kincstár s más nemesek.

Felső - Elefánt, Nyitra vm. tót falu, ½ órányira Alsó-Elefánttól keletre, 560 kath., 52 zsidó lak., kath. paroch. templommal, 1369-ben egy paulinus - monostor alapított itt; melly idővel annyi sok jószágot kapott, hogy egész uradalom lett belőle. József császár halála után a religioi fundushoz kapcsolattott.

Elek, oláhuł Aletye, német falu, Arad vgyében, Békés vgye szélén, Gyulához délre 2 mfd., 382 házzal, és 3090 lak., kik kevés oláh cselédet és házatlan zsellért kivéve, romai kath. németek, kiket 1724-ben b. Haruckern Ferencz telepitett ide Württembergből, Frankfurt vidékéről, Bajorországból. Van szép paroch. tem-

ploma. Róna határa 7517½ h., melyből szántóföld és kaszáló, mindenik lakosnak egy tagban, 5136½ hold; közlegelő 1914 h., szőlő 130 h., pót-lék urb. föld 260 hold, majorsági curialis hely 12 h. és 5 hold dézsínáskert, s 17 hold föld. Földje fekete homokos, s az idevalók főleg tisztabuzát, s ugar helyett kukoriczát természetek. Marhatenyésztése a juhok kívül virágzó, de nem a határon, hanem a szomszéd pusztákon bérlett földeken. Általában az eleki lakosok igen vagyonos és fáradhatlan emberek. Birtokosa: gr. Wenckheim Ferenczné, szül. gr. Pálffy Borbála.

Elep, pusztá, Debreczen határához tartozik.

Élesd, magyar mezőváros, Bihar vgyében, a Váradról Kolosvárra vivő országútnban, a Sebes-Körös völgyében, két hegyközti térségen, Váradhoz 5 mfdnyire. Posta helyben. Lakja 1121 református, 230 r. kath., 45 n. e. óhitű, s ezek közt 28 egész urb. telek után van földesgazda 80, zsellér 80, lakó 10, kézműves 15, boltos 3. Szinte fele része a határnak, melly a Sebes-Körös által a többi részétől elválasztatik, homokos, a többi részint agyagos, részint kövecses, s leginkább terem tengerit. Szőlőhegyén nagy erdeje van. A Sebes-Körös árvizével gyakran rongálja a határt; ugyan a város alatt foly a sólyomkői patak, melly igen jó vízzel szolgál. A várostól fél órányira, erdők között egy hegyen láthatók a régi sólyomkői vár romjai. Csötörtökön tartott hetivásárai csekélyek, de 3 országos vására élénkebb, u. m. Áldozó-Csötörtök előtt való héten, Szent-Mihály nap előtt való héten, s Lucza hetiben, a baromvásár csötörtökön, a kirakó pénteken tartatván. Van itt reform., és kath. anyateplom, cs. kir. sóház. A város feje egy uradalomnak, mellyet gr. Batthyányi József bir.

Élesfalu, (Jalaksova), Hont m. tót falu, Báthoz $\frac{1}{4}$ mfd., 80 kath., 72 ev. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Bát.

Eleskő, régi vár, Pozson vgyében, Sz. János mellett, mellyről egy uradalom veszi nevét, mellyet a gr. Batthyáni János ör. bir.

Ellemér, Torontál vm. szerb-német falu, Becskerekhez észak-nyugotra 1 mfdnyira: 1064 kath., 16 ev., 2654 n. e. óhitű, kath. és óhitű anyateplommal, $124\frac{2}{8}$ egész telekkel. F. u. Kiss Erneszt után a k. kincstár.

Ellend, magyar falu, Baranya vgyében, ut. p. Pécsvárad. Lakja 550 kath. A pécsváradai urad. tartozik.

Ellés, Csongrád mellett, dohánykertésztelep.

Előfüz, puszta, Borsod vgyében, Dorogma határában.

Előszállás, népes puszta, Fejér vgyében, ut. p. Duna - Földvártól csak 1 órányira, 800 kath., 38 ref. lak. Van itt egy igen szép kath. templom, mellyben a cisterciták végzik az isteni szolgálatot; derék plebánia, urasági kastély, angolkert, mellyel összefüggésben több halastavak, szép gyümölcsös-veteménycs és virágoskert, méhes, egy a maga nemében ritka teknősbéka tó, vizomlás, stb. Előszállás feje a cistercita rend zirczi-pásztói és pilisi apátsága uradalmának, mellyhez még Herczegfalva helység, Kis- és Nagy-Vénying, Mélykut, Karácsonszállás puszták tartoznak. A föld sok helyt homokos, de fekete homok térein jó búzát termeszt; szőlőskerte, ujon ültetett s mintegy 300 h. tölgy-nyár és jegenye erdeje van; ló s kivált birkatenyésztése nevezetes.

Emőd, magyar falu, Borsod, vgyében, Miskolcztól $1\frac{3}{16}$, ut. p. Harsánytól $\frac{9}{16}$ állomásra; északról Harsány, Nyék; keletről Hejő-Keresztur, Szalonta; délről Szalonta, Papi; nyugotról Vatta által környezve, szelíd

hegyes vidéken, maga a helységét kis hegy között fekszik. Határa kiterjed 8996 holdra, mellyből 4734 h. szántóföld, 1136 hold rét, 1000 hold legelő, 1136 hold szőlő, 400 h. erdő. Az összes mennyiségből urbéri szántóföld 1734 h., rét 536, legelő 500, dézmás szőlő 936, összesen 3706 h., majorság 3000 h. szántóföld, 600 h. rét, 500 h. legelő, 200 h. szőlő, 400 h. erdő, összesen 4700 hold. A föld a legjobb minőségű fekete föld, s csekély szorgalom mellett is minden nemű gazdasági növényt gazdagon terem, marhatenyésztésre szinte alkalmas legelője s jó rétje van; azonban a lakosok gazdaságukat elhanyagolják. Népeesség 2292 lélek, közülök 961 r. kath., 291 gör. egysült, 997 ref., 43 zsidó. Telkes jobbágy van 101, házas szellér 220, lakó 45, kézműves 15 mester. Mind a r. kath., mind a reformátusoknak helyben van anyagyeházuk s templomuk. A r. katolikusokéhoz tartoznak a Hejő-Kereszturi és Szalontai leányegyházak is. A határban folyó Forródnévű kis patak, szárazság idején úgy kiszárad, hogy egy malomkerék forgatására elégtelen. Tehentáncz és Nagyhegy nevű szőlőhegyeken termett bor, ha jó pinchében tartathatik, erejére és zamatajára nézve a miskolczi legjobb borokkal vetekszik. F. u. gr. Erdődy György, gr. Fáy Ágoston, és özv. Fáy Barnabásnő.

Ezen helység úgy látszik Rákóczy Ferencz birtoka volt; mert az ő tőle elvett jószágok közt említetik, melly jószágok voltak következők: $\frac{3}{4}$ de a sárosmegyei nevezendő uradalmának, u. m. Nagy-Sáros és Makóviczai uradalom, a bennök levő nagy-sárosi és zborói várakkal, ugyszinte Megye-Zebek, Kucsin, Nemesfalva, Hankoj, Porupka, Kozanka, Mlinarócz, Jurkova, Brezovka, Olsavka, Kreskócz, Pissana, Krajnai-Polona, Ondanka, Re-

gető, Sasojta, Csernina, Alsó-Svidnik, Senkócz, Bukócz, Pstrina, Gribova, Dobroszlava, Krusnicz helységekkel. Továbbá a szerencsi és ónodi javak $\frac{3}{4}$ része, u. m. Szerencs és Ónod vára és városa, Phugy, Megyaszó, Hernád, Felső-Vadász (honnán a Rákóczyi család előneve), Alsó- és Felső-Lucs, Kesznyéte, Németi, Szederkény, és Emőd helységekkel, melyekhez Zemplén megyében Zombor és Szada puszták járultak. E jószágok királyi adományképen gr. Illésházy Miklósnak ajándékoztattak.

1675. mart. 9-kén, a cs. kir. tábor itt tanyázott, mellyhez Borsod megye részéről ünnepélyes követségbe küldettek: Miskolczy János, megyei jegyző, Ónody Gáspár, Döry András, Miskolczy Péter, Forray János és Mándy István. E tábor három álló hónapig tanyázott a megyében.

1746. Emőd helység fele szendrői Török József udv. előadónak, másik fele Fáy László, Antal, János és Kristóf birtoka volt.

Emőke, Nyitra m. pusztá, Nyitra filial 33 kath. lak.

Nagy-Emőke, (Janikovecz), Nyitra vm. vegyes magyar-tót falu, Nyitrához $\frac{1}{2}$ órányira: 913 kath., 126 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, synagógával. Határa róna igen s termékeny; különösen réte sok és jó is. F. u. több közbirtokosok.

Emusics, Bács vm. majorság, Topolyához 1 mfd., 226 kath., 16 ref., 2 óhitü magyar lak.

Encs, Heves vm. pusztá, Gyöngyöshöz tartozik: 12 kath. lak.

Encs, Abauj v. magyar falu, Forróhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 598 kath., 5 ev., 60 ref., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Első osztálybeli határ. F. u. gr. Keglevich János.

Encsencs, Szabolcs v. magyar falu, ut. p. Bátorhoz délre $\frac{3}{4}$ mfdnyire: 24 romai, 202 g. kath., 763 ref.,

18 zsidó lak., ref. anya, gör. kath. fil. templommal, $4\frac{1}{8}$ 2-dik oszt. egész jobbágytelekkel. Határa homok-dombos, s közte zsembikos; erdeje meg lehetős kiterjedésü. F. u. gr. Károlyi György.

Endes, Szabolcs v. pusztá: 18 romai, 15 g. kath., 18 ref., 6 zsidó lak. F. u. Lövey.

Endréd, Szathmár vm. magyaroláh falu, az Ér mellett, N.-Károlyhoz délre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 53 romai, 521 g. kath., 915 ref., 45 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Határa tágas és gazdag fekete föld; rétjei kövérek; két erdeje s nádja van. F. u. b. Luzsinszky, Luby, Sánta, Irinyi, Gencsy, Botka, Uray, Fényes s m. t. Ut. p. Piskolt.

Endréd, magyar falu, Somogy vgyében, a Balatonhoz $\frac{3}{4}$, ut. p. Siófokhoz 1 órányira, 893 kath., 710 ref., 10 zsidó lak., kath. és reform. anyatemplommal. Kastélya hajdan meg volt erősítve. Dombos határa termékeny; van jeles vörös bortermő szőlőhegye és erdeje. Birja a tihanyi apátság.

Endréd, németül Grosz - Andree, magyar falu, Sopron vgyében, közel Eszterházához, 850 kath. lak., s paroch. templommal. Földje homokos nagy részben; legelőle, rétje posványos; van erdeje és szőlőhegye. Urb. telkesgazda 72. Birja hg Eszterházy Pál.

Endréd (Kis), magyar-tót falu, Bars m. N. Sallóhoz 1 mfd. 200 kath., 56 ref., 15 evang. lak.

Endréd (Nagy), Bars vm. magyar-tót falu, az elébbeni helység mellett: 389 kath., 3 ref., 11 evang. Kath. paroch. templom. Határja mind a két helységnek részint dombos, részint lapály és jó gabonát terem. Rétjei kétszer kaszálhatók; erdővel s gyümölcsös kertekkel bir. F. u. számos nemesek. Ut. p. Zeliz.

Endrefalva, Nógrád vm. magyar falu, 705 kath., 21 evang., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje, réjje termékeny; szőlője észak felé esik. F. u. gr. Steinalcnd, Darvas s m. i. Ut. p. Szakál.

Endrőcz, pusztá, Somogy vgyében, a moszói uradalomban.

Endrőd, Békés v. magyar falu, az egyesült Körös vize mellett, Szarvashoz keletre 3 órányira: 658 házzal, 5967 kath., 2 gör. kath., 83 n. e. óhitű, 3 evang., 10 ref. lak. Diszes paroch. és helységházzal, s egy ropant kath. paroch. templommal, melyet gyönyörű, rézzel fedett torony ékesít. Határa 25,000 s néhány száz holdból áll, mellynek olyl termékeny fekete agyagos, homókkal vegyes földé van, hogy az őszí 15, a tavaszi 20 magot rendesen megad. A trágyázás szokásban van, hanem a földnek parlagon való hagyása, s a tengeri vetés sikeres földjavításnak tartatik. Egész völt jobbágytelek 189¹/₈ r. szabad 19³/₈ számláltatik. Gyümölcsfákkal ékeskedő, de közönséges bort adó szőlőskertje 517 holdat foglal el. Legelője 10,000 holdnál többre megy, ideértvén t. i. a határhoz kapcsolt símai és kis-kondorosi pusztákat is. A helység a 16-ik század elején virágzó curialis nemes helység volt, mint ezt láthatni Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek az Endrődiekhez intézett, Kolozsváron 22 nov. 1625-ben költ leveléből. Elpusztulván későbbén, 1718-ban mintegy 40 család telepedett ide a megyei Nemes-Kereki faluból, kikhez majd tótok is jöttek, de ezek már ma egészen elmagyarosodtak. F. u. gr. Stockhammer Ferencz örökősei. Ut. p. Csaba.

Endrőd, pusztá, Veszprém vrgyében, Polány mellett.

Enese, magyar falu, Győr vgyében, a Tóközben, ut.p. Győr. Van 200 evang., 150 kath., 100 zsidó lakosa,

lapályós határa, sok szénája és gyümölcsöskertje. Közbirtokosoké.

Engelsbrunn, csinos német falu, Temes vgyében, a Maros mellett, ut. p. Aradhoz ¹/₂ órányira, 850 kath., 2 ev., 50 n. e. óhitű lak., kath. paroch. templommal, urasági lakkal. Határa gazdag termékenységű; van 55⁷/₈ egész urbéri telke, jövedelmes halászata a Marosban. Birja a Kövér család.

Engerau, Pozson m. német falu, Pozsonnyal átalellenben a Duna jobb partján, 439 kath., 129 evang. lak.; kik szép teheneket tartanak; sok gyümölcsöt, kerti veteményt, zöldséget termesztnek, s mindezekből, mind tejből, vajból Pqzsonban sok pénzt bevesznek. Van itt egy vendégfogadó is, s a Duna partján egy kápolna. Egyéb-iránt a helység a Duna áradásától sokat szenved. 1809-ben pedig a francia ostromlással egészen leégett. F. u. a gr. Pálffy senioratus.

Eny, (Inn), Bars m. tót-magyar falu, 216 kath., 9 evang., 20 ref. lak. F. u. többen. Ut. p. Léva.

Enyed, Pozson m. pusztá, 70 k. lak. Fekszik a Csalóközben, Szerdahely tószomszédságában. Róna határa 630 holdra terjed, s általában igen termékeny fekete szántóföld; legelőjén sok birka tenyésztetik; de rélje s erdeje ugy szólván semmi sincs. Van egy majorsága, minden hozzá tartozó gazdasági épületekkel. Birja Jankó Mihály.

Enyezd, pusztá, Somogy vgyében, a kaposvári uradalomban.

Enyiczke, (Haniska), Abauj v. tót m. város, ut. p. Kassához délre 1¹/₂ mfdnyire, a pesti postautban: 917 k., 5 evang., 1 ref., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom., nagy kétemeletes kastély. Vendégfogadó. Első osztálybeli róna határ. F. u. a b. Meskó nemzetség.

Enyiczke, Sáros v. tót falu, ut. p. Eperjeshez délre ³/₄ mfd. a kassai

országban a Tarcza mellett: 192 romai, 23 g. kath., 100 evang., 3 zsidó lak. Több urasági lakház és vendégfogadó. Termékeny föld és rét. F. u. a Sárosy nemzetség.

Enying, magyar m. város, Veszprém vgyében, ut. p. Lepsény. Van 2000 ref., 650 kath., 8 zsidó lakosa, kath. és ref. anyatemlomokkal. Nagy határa részint sárga, részint fekete homok és igen termékeny; az uradalmi nemesített birkanyják felette szépek; valamint a gazdaság is példányilag kezeltetik. A város feje herczeg Batthyáni egyik nagy uradalmának, melly Veszprém, Somogy és Tolna vgyékre kiterjed, s elosztatik 8 ispánsági kerületre, mellyek e következők: e n y i n g i, u j h o d o s i, s z e n t m i h á l y i, p é l i, f e l s ő n y é k i, f ü r g e d i, n é m e t - e g r e s i, s z á l k a i, és a d i n n y é s i kasznárságra. Enyingen a szilárd uradalmi lakokon és gazdasági épületeken kívül van egy jeles diszes gyümölcskert is.

Eöcs, lásd **Öcs**, s általában az E ö betűkkel írottakat az Ö-betűben.

Eperjes, Pozson m. magyar falu, a Kis-Duna mellett; melly itt nagy szigetet formál. Számlál 755 kath., 7 zsidó lak. Határja termékeny; szép erdeje, legelője bőven; gyümölcs elég, a lakosok sok szarvasmarhát, és uraság pedig számos nemesített juhott tartanak. F. u. gr. Eszterházy Mihály. Ut. p. Szered.

Eperjes, Békés v. pusztá, Kigyóssal délfelé határos.

Eperjes, (Fragopolis, Pressova), Sáros vm. szab. kir. v. Kassához északra 4 mfdnyire a Tarcza vize mellett: 5604 romai, 793 g. kath., 1158 evang., 48 ref., 82 zsidó lak., összesen 7685. Fekvése felette gyönyörű; részint csinos kertek, részint szántóföldek, virágos rétek, erdők, majd dombok és hegyek veszik körül. Kő-

fallal be van kerítve; utcái tágosak, kövezettek, szép épületekkel díszesnek, mellyek közt nevezete ebek: a Sz. Miklósról nevezett kath. paroch. templom; a jesuiták hajdani temploma; a g. kath. székes-egyház melly azelőtt minoritáké volt; a Sz.-Ferencziek zárdája, a szép megyeház, az evang. kolleg. négyszegű épülete; gyalog kaszárnya, sat. Itt van egy g. kath. püspök lakása, virágzó evang. collegium, és katolikus gymnasium a Sz.-Ferencziek felügyelése alatt; fő polg. iskola, könyv-nyomda, kór- és árvaház, fejer cserépedény-gyár. A lakosok sok gyoicsot és posztót készítenek, továbbá gyoicsal és hegyaljai borokkal élénk kereskedést folytatnak. Jó ivóvízben szükségét érzének, de e hiányt némüleg kipótolják az innen egy órányira fekvő savanyuvíz források t. i. az ugynevezett Borkuton és Czeméthe nevű pusztán. Alkotó részei ezen vizeknek: szónsavany, vas, elemésztő föld, szénkén-só, savany, natrum vagy lugsó. Használ a gyomor-gyengeségben, dugulásokban, aranyérbben, komor kór-ságban, sárgaságban, köszvényben sat.

Eredetét Eperjesnek némeltyek a romaiakkal a hunosok ellen összeszövetkezett százsz katonáknak tulajdonítják. Azonban ez bizonytalan, hanem annyit tudunk, hogy 1288-ban már nevezetes kereskedő város volt. I. Lajos 1374-ben kir. várossá tette s köfallal körül vétette. 1681-ben august 17-kén reggel a császáriak, délután a Tökölyek tarták bejövetelőket. 1681. december 4-kén Szobieszky Sóvárnál és Kellemesnél táborozott. 1684. Vetterany György, Fridrich württembergi herczeg, és Schulcz ezredes Löcsét és Szebent már bevévén 15,000 emberrel Eperjeshez közeledtek, s 7-ik septemhern. Tökölynek 7000-re menő sánczokba zárkozó hadát kegyetlenül megverték, s Tökölynek a török

császártól kapott pompás sáterát több zsákmánnyal együtt elfoglalták. Ezután a város is bevétetvén, 200,000 forint hadisarcz rovatót reá, de ennek nagyobb része elengedetett, ugyhogy csak 14,000 flot fizettek. Szomorúsága közö számlálja az 1687-ki királyi commissiót, melyet a köznép laniena eperjesiensisnek nevezett. Kír. biztos Karaffa tábornok volt, ki sokakat kinzás után lenyakhaztatott, négyfelé vágatott, felakaszthatott: azok közül legelöször Czimmermann Zsigmondot eperjesi tanácsbelit mart. 15-én, utána Véber Fridrichet május 14-kén, azok után Keczer Sándort fiastól és Véber Dánielt s másokat. 1701-ben gr. Solary 500 cs. örsereggel II-ik Rákóczy Ferenczet tulajdon n. sárosi várában éjszakának idején megfogta s Német-Ujhelybe küldte, honnan késöbben kiszökött. 1704-ben a Rákóczyak elfoglalják a várost, de 1710-ben Virimont tábornok könnyü móddal viszaza veszi.

Eperjeske, Szabolcs vin. magyar falu, K. Várdához északra 2 mfdnyire: 35 romai, 11 gör. kath., 317 ref., 54 zsidó lak., ref. anyatemplommal, erdővel, gyümölcs s kender termesztéssel, 7 második osztálybeli egész telekkel. F. u. Jármy, Kallos, Kozma, Nemes, Pihsy. Ut. p. Ungvár.

Eplény, puszta, Veszprém vármegyében, a zirczi apátsági uradalomban, 320 kath. lak., erdős, hegyes határral.

Epöly, Esztergom n. magyartót falu, az Ör hegye alatt, melly Bájnától választja el: 620 kath. lak. Bora középszerű; földjeit a zápotok rongdiják, legelője, rékje szűk; de erdeje nagy, vizimalmokkal bir. F. u. az esztergomi káptalan. Van itt egy 35 egész urbéri telek, s ut. p. Dorog.

Ercsény (Alsó- és Felső-), 2 német falu, Vas vgyében, a szentgotbárdi uradalomban, a stájer széleken,

igen jó bort termő szőlőhegygyel, 950 kath. lak.

Ercsi, vagy **Ercsény**, vogyes horvát-magyar-német-tót mezőváros, Fejér vgyében, a Duna mellett, a buda-eszéki országutban, saját postahivatallal és váltással Tétény és Adony közt. Lakja 3120 lakos, kik többnyire r. katolikusok, paroch. templommal, vendégfogadóval, sok Duna malommal. Határa tágas és termékeny; bort is sokat termeszt. Birja b. Sina.

Erd, vagy **Hamsabég**, horvát-magyar-német m. város, Fejérvármegyében, 2500 kath., 30 héber. 10 n. e. óhitü lakossal. Kath. paroch. templom. Urasági kastély. Láthatni itt egy még épségben fenálló négyszeg kövekből épült török tornyot, s a régi romai országut maradványait. Fő gazdasága szőlőhegyében áll, melly igen becses bort terem; rétje is sok van, továbbá malmok a Dunán, és ebben jóvedelmes halászata. E város Budához délre 3 mfd., fekszik a Duna mellett, az eszéki országutban, s ut. post. Tétény. Feje egy uradalomnak, mellyet czelött gr. Illésházy István, majd h. Batthyáni Fülöp birt, most pedig b. Sina birja.

Erdőbénye, magyar város, Zemplén vgyében, magas szőlőhegyek közt, regényes vidéken, ut. p. Liszkához északnyugotnak 1 órányira, 2115 lakossal, kik kevés zsidót és ev. kivéve, egyenlő részben r. katolikusok és reformátusok, két derék szentegyházzal, mellyeknek egyikét a kath., a bádogos tornyút a reformátusok birják. Van synagóga is. A lakosok kevés szabad-telkest kivéve, mind taksások, köztök 59 mesterember. Van itt 160 h. beltelek, 354 hold szántóföld, allodialis föld 200 h., kaszálló 441 hold, szőlőhegy 1274 hold, erdőség 1898 hold, s így az összes határ a ki nem tett □ ölekkel együtt 6403 hold. Földjei bö trágyázást ki-

vánnak; szölei igen hires és nemes hegyaljai borral kedveskednek; gyönyörű erdejében őzek és farkasok is találtak. Gyümölcse sok. Az országszerte hires erdőbényei gyógyfürdőviz egy arany ércz után ásott mély bányában fakadt; a város végén szinte egy hasznos fürdőház vagyón. Továbbá találhatók e határban a Várhegyen egy régi váromladék, és egy Magita nevű kisdud tó, a város erdejében malomkőbánya, országszerte hires faragott kőbánya, kovakő böven, és orvosi füvek a hegyeken nagy mennyiségben. 4 országosvásárát nem tartja meg. Birja a várost Szirmay Ödön ur, mint elsőszülött, kinek itt szép kastélya van a hajdani Rákóczy-féle telken.

Erdőske, Sáros v. tót falu, Kaskasfalva fil. 100 romai, 28 g. kath., 109 evang., 4 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház. Nagy erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Eporjes.

Erdőd, német város Szathmár vgyében, Szathmárhoz délre 3 kis órányira igen szép vidéken, 1525 lak., kik közt 1350 r. kath. sváb s köztök kevés magyar, 159 gör. kath., 6 ág., 7 ref., 3 zsidó, 164 földesgazda, 20 zsellér, 12 lakó. Van szép rom. kath. paroch. temploma, nevezetes urasági gép-szeszgyára. Határa 16460 hold, melyből 4750 h. szántó, 2020 h. rét, 1090 h. legelő, 650 h. szőlő, 7170 h. erdő, 780 h. haszonvehetlen. Urbériség: 134 egész telek után 4361 hold szántó, 1800 h. rét, 804 hold legelő, 400 h. szőlő, 536 h. erdő. A többi majorsági föld, rét és erdő 8559 hold. Földé sárga agyagos s erős trágyázást kíván, terem buzát, árpát, zabot, burgonyát, kevés tengerit. Szőlőhegye igen jó bort ad, s a szathmárrival határos; legmagasabb tetején Sz. Dónát tiszteleére egy kápolna áll, honnan gyönyörű kilátás történik; s honva népes bucsujárások történnek; a

hegy alatt fekvő Sós pusztán az uraságnak majorsága és gyönyörű juhtenyésztése van. A lakosok leginkább lovat és sertéseket tartanak kitűnő sikerrel; s a sertésenyésztés az uraság roppant makkos erdejében szinte virágzó. Országos vásárt 7-öt tart csőtörtők napokon, ugy a hetivásár is csőtörtőkre esik, de nagyon csekély. Mind a kirakó mind a háromvásár egyszerre történik. Erdődnek régen vára volt, de annak helyére gr. Károlyi Sándor 1730. a hegy végén csinos kastélyt építtetett, négyszegletes tornyokkal ékesítve honnan napkeletre bekerített kies vadas erdőcskét, délről Erdőd városát, s a Bikk aljában fekvő helységeket, nyugotról az erdődi nagy erdőt, északról a szép szántóföldeket és Szathmár városát szemlélhetni. A kastélyből a pinczébe lehet a hegy alá lemenni, melly hét ágra oszlik, s 500 hordó bor könnyen elfér benne. Erdőd hajdan szinte a Drágfiaké volt; majd a Károlyi grófi családra szállván, jelenlegi birtokosa gr. Károlyi Lajos.

Erdődka, tót falu, Árva vm. a gallicziai, és troncsényi határszéleken; 978 kath., 4 zsidó lak., kik eiszórvá laknak. Van kath. paroch. temploma, 59³/₁₀₀ sessioja, 5 vizimalma, gyönyörű erdeje, nagy juhtenyésztése, sok fajdyutja. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Erdőhegy, (Herdész), magyaroláh falu, Arad vgyében, a Fejér-Körös bal partján, Kis-Jenővel átellenben, 72 kath., 1100 ref., 600 n. egy. óhitű lak., reform. és óhitű anyatemplomokkal. Bóna határa 5029 hold, melyből belsőtelek 149 h., szántóföld 1659 h., kaszálló 1109 h., legelő 2112 hold. Majorság ebből 200 h. szántó, 400 h. rét, 136 h. legelő. Földje I-ső osztálybeli, s miandent gazdagon terem. Vize a Fejér-Körös, és a fejér-

kőrösi malomcsatorna. Birja István főherczeg volt nádor.

Erdő-Kövesd, Heves v. magyar falu, egy kellemes vidéken, Pétervásárhoz északra $\frac{1}{4}$ mfd. 976 k., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom; b. Orczy Józsefnő kastélyával. Gabonatermő határa a mátrai járásban a legjobbak közé tartozik. F. u. b. Orczynő. Rottenstein Józsefnő s. t. m.

Erdőszáda, Szathmár v. oláh mváros, a Szamos mellett, ut. p. Nagy-Bányához nyugotra 2 órányira: 18 romai, 1211 g. kath., 20 ref. lak, g. kath. anyatemplommal. A város magas dombon fekszik; fekete agyagos földje termékeny; erdeje gyönyörű tölgyekből áll; szőlőhegye s vizimalma van. Várkastélyából, mely egy magas dombon fekszik, az egész regényes vidéket beláthatni. F. u. gr. Dégenfeld nemzetség.

Erdőtelek, Heves vm. magyar falu, Egerhez délre 4 mfdnyire: 1623 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Határának mint egy fele homokos, fele igen termékeny fekete föld; szőlője, tágas legelője van, de fában szűkölködik. F. u. gr. Butler János örök. Ut. p. Kápolna.

Erek, puszta, Zala vmgyében, Alsó-Örs mellett.

Alsó-Erek, Pest-Solt vm. népes puszta, 469 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Felső-Erek, Pest-Solt vm. népes puszta, 144 kath. lak. Kalocsához tartozik.

Erenye, puszta, Zala vm. Szentgrót mellett.

Erk, Heves v. magyar falu, Tarna-Örs szomszédjában: 805 kath. lak., paroch. egyházzal. Jó föld, rét és legelő; nagy juhtenyésztés. F. u. Blaskovics József, Kállay Péter. Ut. p. Árokszállás.

Ernesztháza, Torontál v. igen szép német falu, egyenlő körben álló

házaival: 1162 kath., 32 zsidó lak., áldott gazdag határral. Contract. hely. F. u. Kiss Erneszt után a k. kincstár. Ut. p. N. Beccskerek.

Ersek-Lél, lásd L él.

Ersekujvár, (Neuhäusel), é-lénk város, Alsó-Nyitra vgyének leg-alsó déli csucsában, a Nyitra vize mellett, lapályos rónaságon, mind Nyitrától, mind Komáromtól 5 mfd. távolságra, saját postahivatallal és váltással, Perbete és F. Játó közt, a bécs-pesti vasutvonalban. Házai jól épültek, s köztök sok derék épület látható. Né-pessége 6936 lélek, kik csaknem mind r. katolikusok, nyelvre nézve főleg magyarok, aztán tótok s kevés németek. Van itt derék kath. paroch. templom, sz. ferenczi zárdá, kath. gymnasium, k. tanító-képzőintézet, nagy vendégfogadó. Róna határa lapályos, de igen termékeny; mesteremberei számosan; vásárai gabonára, lóra és szarvasmarhára nézve nagy fontosságúak. Földesura az esztergomi érsek. — Hajdani vára a Nyitra posványaitól körülvéve, s mellynek most nyomait sem láthatni: régen a legerősebb s legfontosabb várak közül való volt bazánkban, s másfél század alatt 10 véres ostromot állott ki. Építője Várday Pál esztergomi érsek vala. Legelőszőr 1605-ben Bocskay vezére Rhédey Ferencz foglalta el, segítettve Homonnai Bálinttól. 1619-ben Szécsy György Bethlen Gábor alvezére ostromolta, s miután az őrsereg Koháry kapitányát tömlőczbe vetette, birtokába jött. 1621. Buquoi cs. tábornok akará visszavenni, de szerencsétlenül, mert az őrsereg kicsapván, maga Buquoi is elesett. 1663-ban a török nagyvezér roppant sereggel vétette körül, s augustus közepétől szeptember végéig szüntelen bömböltek az ágyuk, s már 5 roham veretett vissza, még sem adá meg magát gr. Forgács Ádám a várparancsnok, mind addig, mig az őrsereg

mindenben fogyatkozást látván, pártot üte, s Forgácsot kényszeríté a vár feladására. Ezután a törököktől csak 1685-ben vették vissza a mieink iszonyu erőlködésekkel, s áldozatokkal. Végre 1703-ban árulás által Rákóczy Ferencz foglalta el; de 1709-ben Heister cs. tábornok feladás következtében, visszavette, s később földig lerontatott.

Értény, magyar falu, Tolna vármegyében, egy meneteles dombon, 1350 kath. lak., paroch. templommal. Endrösy János értényi plebánus egy grammaticalis iskolát is alapított itt, de a tőke a devaluatio miatt leolvadván, most fen nem állhat. Határa első osztálybeli; tiszta buzája híres. A hozzá tartozó M é h e s pusztán Leányvárának, E d e l é n y pusztán pedig Kupa várának omladékai láthatók. Az utolsónak hármassánczai jól megkülönböztethetők, valamint közelében egy faragott kut is épségben vagon s jó vízzel szolgál. Birja Eszterházy herczeg, s ut. p. Sió-fok.

Esküllő, Kalota, Keszteg, Pestere, Ürgeteg, oláh faluk Bihar vgyében, öt falu határának neveztetik, minthogy az erdő, legelő közös, s megkülönböztetve nincsenek. Ez öt falu fekszik hegyes, völgyes vidéken, Váradhoz keletre 2 mfdnyi távolságra. Földjük agyagos, sovány; erdejük roppant; gyümölcs kivált szilva sok. Esküllőn lakik 230, Kalotán 168, Kesztegen 198, Pesteren 250, Ürgetegen 246, kik kevés kath., ref. és zsidót kivéve mindnyájan n. e. óhitűek, öt anyateplommal. Birják: Niczky, Tisza, Kabos, Eördög, Bekk, Szerdahelyi, Servánszky, Geöcz, Zámbo, Kállay, Irinyi családok.

Essegvár, lásd Herend, Veszprém vgyében.

Esső, Pest-Pilis v. pusztá, Gyóntól délre, 22 k., 2 ev. l. F. u. gr. Keglevics.

Eszény, pusztá, Fejér vgyében, közel Iszlimérhez, szép erdővel; gr. Zichy István palotai urad. tartozik.

Eszény, Szabolcs v. magyar falu, a Tiszán túl, Beregh vmgye szomszédságában: 22 romai, 12 g. kath., 670 ref., 24 zsidó lak., ref. anyateplommal, termékeny határral, erdővel. Van $8\frac{3}{8}$ 1-ső osztálybeli egész telke, F. u. hg Eszterházy, gróf Fáy, Beregszászy, Bideskuthy s. m. t. Ut. p. Ungvár.

Esző, pusztá, Bihar vgyében, lásd Komádi.

Eszlár (Tisza), Szabolcs v. magyar falu, Tokajhoz dél-nyugotra 1 mfdnyire: 492 romai, 194 g. kath., 4 evang., 1496 ref., 14 zsidó lak., rom. kath. és ref. anyateplommal, 21 első oszt.: egész jobbágytelekkel. Itt sok nemesített juh tenyésztetik. F. u. a Kallay nemzetség, s b. Bánffy, Ónody.

Esztár, magyar falu, Bihar v. gyében, szép síkságon, ut. postája Pocsaj. Lakja 1840 lakos, kik 15 r. kath., és 25 zsidót kivéve, mindnyájan reformátusok s papjuk helyben. Határa 9000 hold, melyből szántó 4000 h., rét 2550 h., erdő 250 hold, legelő 700 h., vízjárásos föld 1500 h., mellynek harmadát szárazság idején kaszálni lehet. Ezekből urbóriség 864 h. szántó, 300 h. rét, 250 h. nádas, a legelő közös; a többi majorság. Földe gazdag termékenységű, néhol azonban szikes, s kevés helyen homokkal vegyített; híres dohányt termeszt és szép szarvasmarhát nevel. Határát keresztülfutja a Berettyó; ebből szakad ki a Kék-Kálló s megy a konyári határra; van 40 holdnyi sziklás tava, több mocsárja, s a rétek közt egy vár nyoma, hol most az uraság baromfi majort tart. Fő birtokosa Szunyog Albert, aztlan Hodósy Miklós, Vér Alalia, szlak Károlyné, özv. Radványi Ferencznő, Radványi Lajos, Banó József.

Esztergál, magyar falu, Zala-
vgyében, a Zala völgyében, 387 kath.
lak. A szalavári apátságához tartozik.
Ut. p. Hahót.

Alsó-Esztergály, (Dolyne
Sztrehare), Nógrád m. tót falu, 65 k.,
679 evang. lak. Van itt egy kath. és
egy felette régi evang. anyateplom,
mellyet még a Hussiták építettek, s
egy savanyúvíz-forrása. Határja ter-
mekenyebb mint F. Esztergályé, de
bora csekély, erdeje bőven. F. u. b.
Balassa, gr. Zichy. Ut. p. Balassa-
Gyarmat.

Felső-Esztergály, Nógrád
m. tót falu, egy völgyben: 267 kath.,
698 evang. lak., kik közt sok kerék-
gyártó, szekrény- és seprű-készítő ta-
láltatik. Hajdan nevezetes mezőváros
volt, s vár is ékesítette. F. u. b. Ba-
lassa; gr. Zichy az idősb. Ut. p. Ba-
lassa-Gyarmat.

Esztergár, német falu, Vesz-
prém vgyében, Zirczhez $\frac{1}{2}$ óra, 630
kath., 24 zsidó lak., paroch. templom-
mal. Határa meszes és kemény agya-
gos. Erdeje, liszt és fűrészmalmai van-
nak. Birja az Ányos nemzetség.

Kis-Esztergár, pusztá, Vesz-
prém vgyében, 200 kath. lak. Ányos
Farkas és Móricz birják.

Esztergom, (németül Gran,
latinul Strigonium), királyi vá-
ros, Esztergom vgyében, a Duna jobb
partján, igen szép vidéken, Budához
6 mfd. távolságra, s közel tul a Du-
nán a bécs-pesti vasutvonalhoz. El-
osztatik 4 részre, u. m. a tulajdonké-
peni királyi városra, a vizivárosra,
Szent-György, és Szent-Tamás kül-
városokra. A belváros utczái elég ren-
desek, házai többnyire földszintiek
ugyan, de csinosan épültek fa- és
cserép zsindeyre; piacza tágas. Van
itt kath. paroch. és kórházi szentegy-
ház, egy igen csinos új kath. tem-
plom, Sz. Ferencz szerzetesi zárda
templommal együtt, n. c. óhitű ima-

ház, vármegyeház, városház és kath.
kir. gymnasium, mellyben a sz. be-
nedekiek magyarul tanítanak, tanító-
képző-intézet, kisdedovó, érseki prac-
parandia, mellyben a theológiát vég-
zett ifjak gyakorlatilag készítettnek a
lelkészi hivatalra, takarékpénztár, pos-
tahivatal. Határa a városnak tágas,
mert számlál 3051 h. szántóföldet,
1622 h. rétet, 4548 hold legelő, 1137
hold szőlőt, és 3277 hold erdőt a Du-
na ligeteit és szigeteit is beszámítva.
Fekete homokos szántóföldjei termé-
kenyek, kivált igen jól termik a ku-
koriczát; legelője nagy részben ho-
mokos; szőlőhegye kedves ízű fejtér
és vörös borral, sok gyümölcsessel
kedveskedik. A most leirt királyi vá-
rostól északra a Duna és a várhegy
közt terül el a viziváros, melly
az érsek birtoka. Hajdan erős kőfalak
és bástyák védelmezték. Említést ér-
demelnek itt a vár, egy a Duna part-
jára dülő hegy ormán. Ez a régi idők-
ben nagy erősség, s fejedelmek, ér-
sekek, török basák lakhelye volt; je-
len időben diszesítik a néhai Rudnay
Sándor esztergomi érsektől 1822-ben
építtetni kezdett roppant székesegy-
ház, melly ha felépülhet, csalhatlanul
első temploma leend hazánknak. Né-
zésre méltók benne a fő oltárkép, sz.
István királyunk kereszteltetését ábrá-
zóoló; a templom alatti magas és vi-
lágos sirboltban a korán elhunyt Am-
brus főherczeg s primás emlékszo-
bra. Ugyancsak a vár ékességére szolgál-
nak a káptalanbeli urak nagyszerű
lakházai, s egy nézést érdemlő viz-
erőmű. A vár alatti vizivárosban van
egy kéttornyú pleb. templom, az el-
töröltetett barátok zárdája, és: seki
kastély, kaszárnya, derék vendégfogadó
a Duna hiddal átellenben. Határa a vi-
zivárosnak kicsiny, mert csak 62 hold-
ból, u. m. 35 h. kaszálóból, 20 hold
gyümölcsöskertből, és 7 h. beltelek-
ből áll. A királyi várostól keletre hegy

oldalban fekszik Szent-Tamás mezőváros, mely hajdan a helybeli prépostság, mostan pedig a káptalan birtoka. Van itt egy synagóga, jól dotált kórház, keserűforrás és egy 40 lépésnyi széles melegtó, mely soha nem fagy. Külső határa nincs, hanem az ide csatolt Urkut pusztán bir 1300 kapa szőlőt. Végre Szent-György mezőváros a vártól keletre a Duna parton huzódik el, s hajdan gazdag prépostsággal és káptalannal birt. Van egy kath. plébániája, s 4151 hold határa, melyből beltelek 94 h., szántóföld 661 h., rét 134 h., legelő 600 h., szőlő 1136 hold, és erdő 1527 hold. — Népeisége Esztergomnak 11,454 lélek. Ebből esik a városra 7352, vizivárosra 812, Szent-Tamás mezővárosra 1594, Szent-György mezővárosra 1696 lakos. Vallást illetőleg, kevés zsidót, s még kevesebb óhitűt és protestantst kivéve, mindnyájan romai katolikusok; nyelvre nézve pedig nagy részben magyarok. Foglalatosságuk föld- és szőlőművelés, kézmű és kereskedési ipar. De legnevezetesebbé teszi Esztergomot az, miszerint székhelye az esztergomi érseknek, ki primása, s így első és fő papja hazánknek; valamint székhelye egy gazdag káptalannak. Az esztergomi érsekséget sz. István király állította 1001-ben s az érseket fő papi személynek tevé egész országban. Ugyancsak az esztergomi érsekek hajdankorban fő és titkos kancellárjai (czímet illetőleg most is), sőt több ízben helytartói voltak királyainknak; III. Károly idejétől fogva pedig hivatalbeli herczegi czímet viselnek. Egyházi megyéje kiterjed egész Esztergom (t. i. a hajdani); Hont, Pozson vgyékre, Nyitrának nagyobb részére, Komáromnak (a hajdaninak), Nógrádnak felére, Barsnak $\frac{2}{3}$ dára, Győrnek és Pest-Pilisnek kevés részére Budapestet is befoglalva. Van benne 1 fő s

2 társas káptalan, 2 jövedelmes apát-ság, 7 valóságos prépostság, 471 plébánia, 3 seminarium, 27 szerzetesház, 7 apácza monostor, 8 fő és 38 alesperestség. — Esztergom eredetét, viszontagságait sűrű homály fedli, s csak annyit tudunk, hogy hazánk első századjában Pannoniának legszebb, leggazdagabb városa s lakhelye vala fejedelmeinknek, királyainknak; a mint-hogy szent István apostoli királyunk is itt született és itt koronázott meg. Ez időben Rogerius és Bonfin gazdag szentegyházakkal, fényes csarnokokkal ékeskedő, nagy kereskedést folytató városnak rajzolják, melyben a francz, olasz, németajku jövevények egész utcáikat képezének. E dicső virágzását Esztergomnak legelőbb a tatárok tiprák el 1241-ben, a midőn házaikat felgyujtván, a váron kívül mindent elpusztítottak. Igyekezett ugyan IV. Béla királyi bőkezűséggel helyreállítani a várost, de elébbeni fényébe soha nem hozhatta; királyaink előbb Visegrádot, majd Budát választván lakásul; sőt 1543-ban a törököktől elfoglaltatván, s ez által számtalan véres ostromokat, pusztításokat, öldökléseket szenvedvén, miután az érsek és káptalan is odahagyná, egészen elaljasodott, s oda lett. A török kiűzetésével újra kezdte éledni Esztergom, s 1708-ban királyi városi rangra jutván, továbbá 1820-ban az érseket Pozsonból, a káptalant pedig Nagy-Szombathból visszanyervén; ezentul ha nem régi fényét, legalább polgári gyarapodását alaposan remélheti.

Eszterháza, herczegi kastély és kert Sopron vgyében, Sopronhoz keletre 3, a Fertő tavához $\frac{1}{4}$ mfdnyire. Az eszterházi kastélyt és kertet, melyek pazar pompáságuk miatt magyar Versaillesnek neveztettek, bár hajdani fényükből sokat vesztek, most az egész országban a legszebb s legdicsőbb kastélyok és ker-

tek közé sorozhatjuk. Épült ez a sőtörri vagy söjtörri határban rónaságon. A várkastélyhoz mindenfelől fasorok visznek be, s maga számos urasági mesteremberektől lakott épületekkel, istállókkal, kétfelől pedig a nyári és téli kertektől véteik körül. Az egész két részre van osztva, u. m. al- és fel-épültre. A felső vagy tulajdonképeni kastély köröskörül faragott képekkel párkányoztatik. Egész szélessége kívülről 54 öl, szárnyai 25 öl szélesek, 12 öl hosszúak Van benne 126 ékesen kifestett és bőven megaranyozott szoba, ide nem számítván a különböző csarnokokat és termeket. Az alsó épületben 2 felől 46 szoba számláltatik az udvari játékszínen kívül. Kertülete az egész Eszterházának a kertekkel együtt 6000 bécsi ölet, vagyis $1\frac{1}{2}$ német mérőföldet tesz.— Van itt 13 zsellérház is, 280 lakos, eredeti angolménecs, és egy répaczukorgyár, melly évenként készít 400 mázsa fejeirtett czukrot, 100 mázsa jobbféle szörpöt, és 500 mázsa melasztát. A leírt eszterházi pompás kastély az Eszterházy hercegi család majoratási birtokához tartozik.

Esztrengnye, magyar falu, Zala vgyében, ut. p. Kanisa, 880 kath. lak. Birja h. Batthyáni és Inkey családok.

Esztrény, Gömör vm. tót falu, Ratkóhoz 1 mfd. 237 ev. lak., kik mind kertekben, mind a szántóföldek barázdáin annyi gyümölcsöt természetnek, hogy vele kereskedhetnek. Határak igen sovány és hegyes. F. u. hg Koburg s m. Ut. p. Rimaszombat.

Esztró, Szahmár v. oláh falu, N. Majtényhez délre 1 órányira: 314 g. kath. lak., s anyateplommal. Határa két nyomásbeli, s elég termékeny; rétjei jók. F. u. gr. Károlyi György.

Ete, (Bene, Hegy, Töbör), Pozson m. három egymás mellett lévő magyar falu, Szerdahelyhez 3 fertálynyi tá-

volságra 130 kath., 52 ref., 8 zsidó lak. F. u. többen.

Ette, magyar falu, Komárom, most Esztergom vármegyében, Komáromtól $1\frac{1}{16}$, Tatától 2, ut. p. Új-Szönytől $1\frac{10}{16}$ állomásra, Csep, Makk puszta, Császár, Kethely, Bottyán, Apáthi, Vasdinnye puszták és helységek közt. Határa halmos; földje nagyobb részben jó termő fekete föld, de homokos is van. Kiterjedése 3600 hold körül, s ebből $61\frac{1}{4}$ urbéri telek illetőség a lakosok által biratik. Szőlőhegye igen bőtermékenységu, de felette savanyu borral fizet. Van egy halastava, s a határ Csep felé eső részében figyelmet érdemel a Döbönkut forrás. Ez nagy bőséggel adja a kristálytisztá s igen hideg vizet. Népeisége 1158 l., kik közt 1098 ref., 41 k., 7 ág., 12 zsidó. Ref. anyateplom. A nép igen szorgalmas; a körülfekvő pusztákon sokat bérel; jellemök azonban együgyűség, viselőök a vidéki lakosokétól különbözik. Birja a falut gr. Zichy Miklós.

Ettes, Nógrád m. magyar f., 830 k., 1 ev. lak. Földjei igen jól műveltetnek; rétje, erdeje van. F. u. Szentiványi Ferencz maradéki.

Etyek, német-magyar falu, Fejéa vmgyében, közel Biához, ut. p. Buda. Van 1700 k., 400 ref., 12 zsidó lakosa, kath. és ref. anyateploma, szép szőlőhegye, erdeje, kőbányája, sikeres tisztabuzát termő szántóföldje. Birja a fejevári káptalan.

Eugeniusfalva, német falu, Baranya vgyében, Eszékkal átellenben, a Dráva bal partján, a béllyei főhercegi uradal. 250 k. lak. Eszékre a Dráván által egy hosszú fahíd vezet.

Ezerény, puszta, Gömör vgyében, Pelsőcz mellett.

Ezeres, Krassó v. oláh falu, Dognácskához 3 órányira: 9 r. kath., 2021 öbitü lak.. anyateplommal, vendégfogadóval. F. u. a kamara.

MAGYARORSZÁG

GEOGRAPHIAI SZÓTÁRA,

MELLYBEN MINDEN VÁROS, FALU ÉS PÜSZTA, BETÜREND BEN
KÖRÜLMÉNYESEN LEIRATIK.

KIADTA

FÉNYES ELEK.

II. KÖTET.

PESTEN, 1851.

NYOMATOTT KOZMA VAZULNÁL.

F.

Fábiánfalva, puszta, Nógrád vármegyében, 95 kath. lak. Ipoly-Nyitra mellett, Gácshoz 2½ mfd.

Fábiánháza, magyar-orsz. f. Szathmár vármegyében, Écsedhez közel, 14 romai, 508 g. kath., 545 ref., 14 zsidó lak.; görög kath. és reform. anyatemplomokkal. Homokdombos határa jó gabonát, kendert terem; szöleje, nyir erdeje, sovány rétje van. F. u. gr. Károlyi. Ut. posta Vállaj 1 óra.

Fábiánka, puszta, szabad Jász és Kun kerületekben, Madaras által bíratik.

Fábián-Sebestyén, roppant és gazdag puszta Csongrád vmegyében, Szenteshoz éjszakra 1¼ órányira. Határa egészen róna, s 13,500 hold, mely részint gazdag szántóföldekből és rétekből, részint vizenyős területekből áll. Felét bírja a gr. Keglevich család; felét a Tallián ágából: Abaffy Sándor, Dudinszky József, Pócs Ágoston, Somogyi Juliana Rozgonyi József özvegye, Somogyi Ignác, Tallián Gergely özv., Bárány Mihály özv., Potoczky Imre özv.; Kornis ágából: Juricskay Pál özv., Juricskay Móricz, Vilmos, Eduard, Adolf, Babarczy Antal, Szabó Albert és János (szálogban); Rhedeny ágából: özv. Garay Andrásnő, Garas András és László, Szeghő József, Hermán András marad. Sturman Sándor, Dobosy Lajos, Mikecz Mihály ör., Mikecz Sándor, Zsigmond, Mihály, Ferencz, Pál, Müller Ignác, Molnár Imre, Sarkadi Nagy Mihály ör., Nagy Istvánnő fiai, Nagy

István, ennek fiai István, Sándor, József; ismét József, Sándor, Mihály, Imre, özv. Nagy Jánosnő fiai, Nagy András özv., Nagy János s ennek fiai; Reviczky Frigyes, Bagosinő, Juricskay Karolina maradéki, Bagosi Lajos, Károly, Sughó József, Nagy József, Fabiczky János, Gaszner Lajos, József; Komlósy István, József, Rudnyánszky Ferencz, Lánczy Jakab, József, özv. Lánczy Mária, Fáy Teréz, Fáy Károly, Klauzál Gábor stb.

Német-Facset, néme-toláh m.v. Krassó vmegyében a Bega csatornája mellett, Lugoshoz kelet-éjszakra 3 m.-földnyire: 281 kath., 132 n. e. óhitű, 15 evang. lak., kath. paroch. templommal, postahivatallal a temesvári és erdélyi országotban, egy hegyen lévő régi onfladozott várral. Székhelye egy kamarai kerületi tisztartósnak.

Oláh-Facset, oláh m.v. Krassó vmegyében, szinte a Bega mellékén; 5 kath., 658 n. e. óhitű lak. Óhitű anyatemplommal, termékeny határral, s jó rétekekkel, erdővel. F. u. a kamara.

Facsó, tót falu, Trencsén vármegyében, Thuróc vármegye szélén a róla nevezetett hegy tövében. Számlál 1352 kath., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Fő gazdasága szép fenyves és tölgyes erdejében áll. F. u. b. Balassa és gr. Szapáry. Ut. posta Zsolna 4 óra.

Fadd, magyar falu, Tolna vármegyében a Duna jobb partján; 2331 kath., 35 evang., 1530 ref., 112 zsidó lak.; kath. és ref. paroch. szentegyházak-

kal és zsinagógával. Határa termékeny, dohányja híres, halászata nem megvetendő; van több duna-malma és 59 telke. F. u. többen. Ut. p. Tolna 1 óra.

Fadimák, oláh falu, Krassó v. megyében, Lugoshoz 3 órányira, közel Temes vmegyéhez. 5 kath., 972 óhitű lak. s anyateplommal. Van itt urbéri birtok 131 h. házhely, 414 h. szántó, 212 h. rét, 82 h. legelő, 57 h. gyümölcsös, 72 hold szorgalmi föld. Majorsági: 1098 hold erdő, 197 h. szántó, 1066 h. legelő. Földje hegyes és sovány, főleg zabot és kukoriczát terem. Birja a kir. kincstár.

Fáj, magyar falu, Abauj vármegyében, Forróhoz három órányira: 254 r. kath., 8 g. kath., 2 evang., 66 ref., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Reform. szentegyház. Ékesíti az uraság kastélya és szép kerte. Szántóföldje, erdeje, szőlője elég és jó. F. u. gr. Fáy s m.

Fájkürth, lót- magyar falu, Bars vármegyében. Fekszik egy kies és termékeny dombon, a Komárom vmegyei határszélől egy mértföldnyire 607 kath., 34 evang., 32 ref. lak. Kathol. paroch. templom. Nagy szőlőhegy és legelő. Sok szilvás és gyümölcsös kertek. Derék erdő. Termeszt búzát, kukoriczát, kendert, lóherét s a t. F. u. több közbirtokosok. Ut. posta Érsekujvár.

Fajs, magyar falu, Somogy vármegyében 621 kath., 9 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Urasági birkategyésztés. Homokos határ. Erdő. F. u. Kund Vincze. Ut. posta Lak 2 óra.

Fajs, magyar falu, Pest vmegyében, a Duna mellett, lapályos helyen, Pesthez 16 mfd., Tolnához 4 órányira. Lakja 2908 r. kath., anyateplommal. Határa 4050 hold, melyből szántóföld 1550 h., rét 500 h., erdő és gyümölcsös 1000 h., legelő 1000 hold. Urbériség itt nincs, de majorsági sincs, hanem a lakosok még

1848 előtt szántóföldjeiket és gyümölcsöseiket minden adózás és déz-mamentesen bírták. Földje, ha az árviztől el nem öntetik, igen jó, leginkább kukoriczát, árpát, búzát, továbbá paprikát, káposztát, burgonyát, lent és kendert terem. A Dunán kívül van a helység alatt egy mély és nagy fok, mocsár igen sok, továbbá egy mesterségesen készített Kovácsshalom nevű hely, s épen a helység alatt az említett foktól körülveve egy 20 holdnyi térség, melly hajdan menedék-helyül szolgált a lakosoknak. A falu birtokosa a k. alapítványi kincstár s a szegszárdi urad. tartozik.

Fájsz, német falu, Veszprém v. megyében, 328 kath. lak. Két egyenes sorházból áll, s elég csinos. Szántóföldje kevés és sovány. Erdeje bőven. Föld.u. Tallián nemzetség. Ut. posta Veszprém 1½ mfd.

Pór-Fájsz, pusztla, Veszprém vmegyében, egy templom-omladékkal, Veszprémhez ¾ óra.

Fájtó, lót falu, Zólyom vármegyében a Fekete víz mellett: 477 kath. lak. F. u. a kamara. Besztercebánya ut. posta 7¼ óra.

Fajzat, pusztla, Heves vmegyében, Tarjánhoz 1 órányira. 75 kath. lak. F. u. Almási Fereucz.

Fakó, pusztla, Pozsony vármegyében, 13 kath. lak. F. U. gr. Eszterházy Vinczenc. Beke és N. Paka közt fekszik s ut. p. Pozsony.

Fakos, magyar falu, Zala vármegyében, 74 kath., 20 ref. lak. F. u. többen. Ut. posta A. Hahót 1 óra.

Fakos, pusztla, Somogy vármegyében, gr. Festetics Antalé, a marczali járásban. Ut. posta Lak.

Falkocz, vindus falu, Vas vármegyében, a hegyek közt a mura-szombati uradalomban, 99 kath., 26 evang. lak. Ut. posta Radkersburg 2¾ óra.

Falkus, orosz falu, Zemplén v.-megyében, Málcza fil. 51 romai, 520 g. kath., 5 ref., 24 zsidó lak. görög szentegyházzal, 554 hold szántófölddel. F. u. Kazinczy.

Falstin, tót falu, Szepes vmegyében, Fridman fil. 160 kath., 6 zsidó lak F. u. b. Palocsay. Ut. posta Lőcse 12 óra.

Alsó-Falu, magyar falu Gömör és Kis-Hont vmegyékben, a Thurócz vize mellett, Ratkóhoz délkeletre 3 órányira. 9 kath., 362 ref. lak. Földjei részint síkságon, részint és inkább dombokon fekszenek, s termékenyek; rétjei jók; tölgyes erdeje derék. F. u. Farkas nemzetségbeliek s m. t.

Falucska, H a c s a v a, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkács-hoz keletdélre 3 mföldnyire: 336 g. kath., 20 zsidó lak. Görög kath. paroch. Határa a dubrokaihoz hasonlít. F. u. a Komlosy nemzetségbeliek.

Falucska, H a c s a v a, orosz falu, Torna vmegyében, közel Szepes és Abauj vármegyékhez, magas hegyek közt, egy mély völgyben: 9 rom., 645 gör. kath. lak.; görög kath. parochiával. Határa hegyes, kösziklás, sovány; őszi gabonát nem igen terem; erdeje fenyves és bikkes; vashányákban dolgozik. A szomszéd Bodokai pusztának gyönyörű erdeje, fűrészalma, s ércvolvasztó koha van. F. u. gr. Keglevich.

Falusal, tót falu, Abauj vármegyében, Forróhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 167 r. kath., 32 g. kath., 183 evang., 4 ref., 25 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház. Sok és jó bor; termékeny határ. F. u. a Jób nemzetség.

Falusal, magyar falu, Heves vmegyében a Mátra vidékén, kies völgyben, Gyöngyöshöz $1\frac{3}{4}$ órányira, 980 r. kath. lak., s anyateplommal. Határa 3777 hold, melyből szántó 1638 h., rét 391 h., közös legelő 255 h., szőlőhegy 226 hold, erdő 946 h.,

helység, templom, s conventionálisok birtoka 89 hold, haszonvetetlen 132 hold. Ezekből urbéri szántóföld 1200, majorsági 438 hold, mellyből 302 holdat a helység lakosai használásban használnak, 136 h. pedig legelőnek tart fel. A majorsági földek nagyobb részint gödrösek és soványak; ellenben szőlőhegye híres kitűnő bort terem. Folyóvize nincs, hanem van egy nagy vízmosta árok, melly gyakran kiárad hóolvadáskor. Birja a helységet özvegy hg. Grasalkovichnő asszonyság.

Fancsika, oláhul F a s k a, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz keletre $2\frac{1}{2}$ mfd., igen hegyes erdős vidéken, 205 n. e. óhítu lak., anyateplommal, $4\frac{4}{8}$ egész urb. telekkel, szép tágas erdővel. Földe vad; szilva elég. Birja Butoló János, kinck itt udvarháza is van.

Fancsika, kis pusztá, Bihar v.-megyében, Debreczen határához tartozik.

Fancsika, pusztá, Zala vmegyében Szent Lőrincz és Nagyalud pusztá közt, derék erdővel, Zala-Egerszeghez $1\frac{1}{2}$ óra.

Fancsika, magyar falu, Bereg-Ugoesa vmegyében, N. Szőlőshöz $2\frac{1}{2}$ óra: 689 ref. és g. kath. lak., mind a két hitfelekezet anyateplomával. Határa róna, s e vidéken a jobbák közé tartozik. Többen birják.

Ér-Fancsika, oláh falu, Bihar vmegyében, Margita ut. postához 1 mfd. 400 n. e. óhítu lak., anyateplommal. Agyagos szántófölde nem igen termékeny, erdeje, szőlője, s $5\frac{3}{8}$ urbéri telke van. Birja gr. Kemény.

Kis- és Nagy-Fancsika, puszták, Bihar vmegyében, gazdag róna határral Ugra mellett. Birja hg. Eszterházy.

Farád, magyar falu, Sopron v.-megyében, a Rábaközben, Csornához $\frac{1}{2}$ mfd., a nagy kiterjedésű Hanság

szomszédságában. Lakja 921 r. kath., 718 evang., 209 zsidó, s mind a három felekezetnek helyben van papja. Róna határa 6123 hold, mellyből 79 h. belsőség, 76 h. új belsőség, 4236 h. szántóföld, 1572 h. Hansági rész, vagy mint itt nevezik hany; 160 hold utak, gödrök stb. Urbériség $10\frac{3}{4}$ telek után 518 h. szántóföld, 160 h. hany; a többi majorsági föld. Földe igen jó termő fekete agyag; a ló- és juhtenyésztés virágzó. Patakja van a Hanyban B o d á c s é r. Birtokosai: Felsőbüki Nagy Sándor, és több kisebb nemesek.

Farkasaszó, oláh f., Szathmár vmegyében, egy dombon a Szamos mellett, Erdély szomszédságában: 12 romai, 577 g. kath., 2 ref. lak.; g. kath. anyateplommal. Földjei termékenyek; rétje, legelője, erdeje, s belső gyümölcsös kertjei jók. F. u. Kállay, Szaplonczay, Krassay örökösök s m. Ut. posta Nagybánya 4 óra.

Farkasd, m. mváros, Nyitra v. megyében, a Vágh jobb partján, Érsek-Ujvártól 2, Nyírádtól 5 mföldnyire. Számlál 1043 kath., 26 evang., 1971 reform., két óhitű vagyonos lakosokat. Van ekklezsia; urasági ház és kert; vendégfogadó, s több urasági és privát esinos épületek; rév a Vághon. Határa nagy és igen termékeny; lakosi sok buzát, zabot, árpát, kukoriczát, kölest termesztenek; káposztájokkal (melly igen híres) továbbá hagymával, répával s más kerti zöldségekkel nagy kereskedést űznek. Szarvas-marhát, valamint lovat sokat tartanak; az urasági nemesített spanyol birka-nyáj nézésre méltó. F. u. gr. Károlyi Lajos.

Farkasd, szép kis termékeny pusztá, Pest vmegyében, Uri mellett, a Fáy nemzetségbeliek birták.

Farkasd, pusztá, Komárom v. megyében, Udvard mellett, juhtenyésztéssel.

Farkasdifalva, N e u m a r k t, német falu, Vas vármegyében: 1027

kath. lak. Sok legelő; erdő. F. u. gr. Batthyáni Lajos. Ut. posta Fürstenfeld 2 óra.

Farkasfa, magyar falu, Vas v. megyében, Sz. Gothárdhoz 1 óra: 383 kath. lak. Sok legelő; erdő. A sz. gotthárdi uradalomhoz tartozik.

Farkasfalva, tót falu, Szepes vmegyében, Menyhárdhoz délre $\frac{1}{2}$ órányira: 418 kath., 30 evang. lak. F. u. Wieland. Ut. posta Lócse $2\frac{1}{2}$ óra.

Farkasfalva, orosz f., Ugocsa vmegyében, közel a Tiszához: 8 rom., 114 görög kath., 20 ref., 14 zsidó lak. Róna határa igen termékeny, kivált tengerire; rétjei igen jók; tölgyes erdeje minden esztendőben bőséggel terem makkot. F. u. nagyobb részben a Farkas nemzetségbeliek, továbbá Dózsza, Balogh örökösök. Ut. posta Halmi $2\frac{1}{2}$ óra.

Farkasfalva, tót falu, Zólyom vármegyében, a Garam bal partján, Zólyomhoz éjszakra $1\frac{1}{2}$ órányira: 96 kath., 137 evang. lak. Határa a jobbák közül való s szép káposztát, gabonát terem. F. u. többen.

Farkasgyepű v. Koplaló, pusztá, Veszprém vármegyében. Ut. posta Városlőd.

Farkashida (Tarkaszin), tót f. Pozsony vmegyében, a Dudvágh mellett, N. Szombathoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 559 kath., 11 zsidó lak. Mind földje, mind rétje 1-ső osztálybeli. F. u. gr. Eszterházy.

Farkaska, tót falu, Trencsén v. megyében: 110 kath., 2 evang., 4 zsidó lak. F. u. Motesiczky. Trencsénhez $2\frac{1}{2}$ órányira.

Farkaskut, pusztá, Mosony v. megyében, Féltoronyhoz tartozik, nagy birkatenyésztéssel.

Farkaspataka, oláhul Lupaj, oláh falu, Bihar vmegyében, M. Csekéhez 2 óra: 415 n. e. óhitű lak., anyateplommal, ispáni lakkal és pálinkaházzal. Fejér agyagos földje, he-

gyeken s dombokon fekszik. Birja a váradi deák káptalan. Vize a Hodis patak.

Farkassziget, puszta, Pest-Solt vmegyében, Hajós mellett, 40 hold szántó, 80 hold kaszálló, 160 hold nádas, 3 hold félig száraz tölgyfás erdővel. Birja a kalocsai érsek.

Farkasrév, oláh f., Máramaros vármegyében, az Iza mellett: 6 r. kath., 468 g. kath. lak., fil. szentegyházzal. F. u. a kincstár, és gr. Vay Ábrahán. Ut. posta Sziget $1\frac{1}{4}$ mfd.

Farkasvölgy, puszta, Tolna vmegyében, Zombához $\frac{1}{2}$ óra, 60 kath. lak. kastélylyal és kerttel. F. u. Döry.

Farnos, magyar f., Pest vmegyében, Nagy-Káta és Szele közt, homokos rónaságon, 744 r. kath., 175 evang., 8 ref., 6 zsidó lak.; kath. fiókegyházzal. Határa nagy részben homokos, melly rozsojt és zabot legjobban terem. Kiterjed 6000 holdra, mellyből majorsági szántó föld 1400 h., rét és legelő 2031 h., erdő 60 h., szőlőskert 634 h., beltelek 200 hold. Urb. szántóföldek $19\frac{3}{4}$ telek után 18 holdjával 351 h., rét 234 h., ugyan annak legelője 1090 hold az uraság közös legelőjével. Birtokosai: Péchy Imre utódai, b. Prónay Gábor és Albert.

Farnad, magyar f., Esztergom vmegyében, Kéméndhez 2 órányira. Lakja 800 kath., 315 ref., 300 ágostai, s mindenik felekezetnek van imaháza. Határa fekete agyag s jó buzát terem. Van 2857 h. urb. szántó földje, $138\frac{1}{2}$ h. rétje, 68 h. szőleje, s az uradalomnak szép erdeje. Birja az esztergomi érsek.

Eger-Farnos, magyar f., Borsod vmegyében, u. p. Kövesdhez $1\frac{1}{16}$ állomásra, rónaságon. Lakja 859 r. kath., 26 ref., 3 zsidó, r. kath. fiók temploma M. Tárkányhoz tartozik. Határa 5300 hold, mellyből 200 h. beltelek, 3400 h. szántó föld, 1129 h.

rét, 571 h. legelő. Ebből urbériség csak 91 h. szántó föld $3\frac{1}{2}$ telek után és 28 h. rét. A legelő közös. A határ $\frac{1}{3}$ zabtermesztésre is alig használható vad szik; de $\frac{2}{3}$ da gazdag fekete föld. Legelője vizenyős. A határt 3 folyó hasítja, u. m. az egri meleg fordóból szakadt Eger, mellybe azonban a Balatontól és F. Tárkánytól jövő vizek is belevegyülnek; s így $2\frac{1}{2}$ mfd. utjában, melegségét elveszti; a Rima és Laskó patakok. Továbbá szárazságban kiapadó 5 kisebb tavon kívül van a határban 3 állandó vadruczás tó, mellyek közül különös említést érdemel a Barátfertő. Nevezetes e tó arról, hogy midőn a reformatio korában Csepelényi György térítő szerzetes a most is fenálló r. kath. kis egyházat a r. kath. részére elfoglalta, őt a reformatusok e tóba fulasztották. Birtokosok: gr. Szapáry József, b. Orczy István, Brezovay József, Szegő József, Mocsáry András és a Subich család, s Brezovay Józsefnek, és özv. Subich Imrénőnek csinos lakházuk van itt.

Farnos, oláh f., Bihar vmegyében, Szalárd mellett, ut. postája Várad, a Berettyótól körülvéve lapályos helyen, 305 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa lapályos vizenyős, melly mindent megteremne ugyan, de a Berettyó árjai rongálják; szénája sásas; legelője szőleje nincsen; urb. szántó föld és rét 1136. Majorság itt nincsen, csupán az erdő, melly 800 hold. Van egy jövedelmes vizimalma a Berettyón, mellynek $\frac{1}{4}$ a községé, $\frac{3}{4}$ a birtokos uraságé, melly a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Fás, puszta, Békés vármegyében, Körös-Ladányhoz tartozik szép urasági majorsággal és erdővel.

Fecskés, puszta, Csanád vmegyében. Termékeny rónaság. Mezőhegyest lásd.

Fedelesfalva, Fedelesuyci, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz északra 3 mfd. 109 g. kath., és hegyes, erdős határral F. u. gr. Schönburn.

Fedémes, magyar falu, Heves vmegyében, Pétervásárhoz keletre 1 mfd. 358 kath. lak. Határa részint róma, részint hegyből áll, mellyen derék erdeje van. F. u. az egri érsek.

Fegyvernek, roppant pusztá, Heves vmegyében a Tisza bal partján, Török Sz.-Miklós és Bánhalma közt. Van 3095 lakosa; kik többnyire cseledek, pásztorok, haszonbérlek, de 1845-ben felső végén a pusztának gr. Szapáry József svábokat telepített ide, kik telepítvényüket **A n n a h á z á n a k** nevezik, s az általuk művelt földeket szerződés mellett zálogban bírják. Ugyan ezen svábokból a pusztá másik részén szinte telepédtek le **S z a p á r f a l v a** nevű telepítvényben, nehányan, de ezek szántóföld nélkül telepédtek, s csupán kézimunkából élnek, pedig volt köztök igen számos mesterember is, kik itt nem élhetvén, elpusztultak. Az egész pusztá 20,000 hold kiterjedésű, mellyek kivévén a Tisza által járt 3000 holdat, általában az alföld gazdag földei közt is első osztálybeliek, s gyönyörű tiszta buzát, repcét, dohányt; kukoriczát, zabot, árpát, luczernát teremnek. Az állattenyésztés mind a 4 ága virágzó karban, s gr. Szapáry József lovai nemes vérűek. A határban egy torony romjai most is láthatók. Birtokosok: gr. Szapáry József, b. Wenkheim Józsefnő, b. Baldacsi Antal, gr. Fáy örökösök, Koller János, Petrovay László, Orczy Antal, Zsoldos Imre, Frájzajzen örökösök, Dobóczky László, ör. Halasy József örök, Piacsek Károly.

Fegyvernek, oláhul **F c z s e r u i k**, oláh-tót f., Bihar vmegyében, a Lakságon, ut. posta Várad 3 mfd. 220 r. kath., s 250 g. kath. lak., anyatem-

plommal. Határa 1070 hold, mellyből szántó 652 hold, rét 208 h., tiszta legelő 20, gázos 40 h., erdő 50, szőlő 100 hold. Majorság az erdőn kívül csak 28 hold. Földe sovány agyag. Vize az Almás patak. Birja gr. Csáky György.

Fegyvernek, (Alsó), magyar falu, Honh vmegyében, 26 kath. 248 ref. lak. Ref. anyatemplom. Jó föld, rét. Bor és dohány-termesztés. F. u. H. Eszterházy, s m. t.

Fegyvernek, (Felső), magyar falu, Honh vmegyében, 126 kath., 80 evang., 49 ref. lak. F. u. többen. Ut. posta Zeliz 1½ óra.

Fehéregyháza, Donnerskirchen, német m. v. Sopron vmegyében, a Fertő tavától ½, Soprontól 3 mértföldnyire, 1500 kath. lak., paroch. templommal, nagy urasági pinczével. Van itt 26⅔ urb. telek, s ezután 485 h. szántóföld, 174 h. rét, 2182 kapás szőlő, szép urasági erdő. Földje posványos és silány. Bora sok és jó; cseresznyét sokat termeszt, de más gyümölcse kevés. Birja h. Eszterházy.

Fehéregyháza, oláh f., Máramaros vmegyében, közel Szigethez a Tisza mellett: 2 r. kath., 485 g. kath., 48 zsidó lak.; g. kath. parochiával. F. u. többen.

Fehéregyháza, pusztá, Békés vármegyében, Öcsödhez tartozik.

Fehéregyháza, falu, Posony vmegyében, Rosindol fiókja, 234 kath., 6 zsidó lak., F. u. gr. Brunczvik Ferencznő.

Fehérfalva, oláh f., Máramaros vmegyében, 261 g. kath., 8 zsidó lak., anyaszentegyházzal. F. u. a Cziplé nemzetség, s mások.

Fehérpatak, orosz f., Máramaros vmegyében, a Tisza mellett: 3 r. kath., 314 g. kath. lak.; leány-szentegyházzal. F. u. a k. kincstár.

Székes-Fehérvár, (Alba Regia, Stuhlweissenburg) szabad királyi

város, Székes-Fehérvár vmegyében; fekszik egy kies róna vidéken, Budától s Esztergontól $8\frac{1}{2}$, Veszprémtől 5 mfdnyire. Hajdan nevezetes város volt, mint most, sőt hogy az első királyi városok közt lehetett, onnan ítélhetni, mert több régi királyi városok szabadságlevelében, a fehérvári polgároknak adott kiváltságokra van idézet. Továbbá eleinte Magyarországnak fővárosa lévén, a királyok is itt laktak, ide temetkeztek, itt korenáztatnak meg, s az országgyűlései és az octavalis ítélőszékek is itten tartattak. Története röviden e következő.

Mintegy IV. Béla idejéig állandó lakhelye volt a magyar királyoknak, Péter ide záratott, s itt halt meg 1047-ben.

1. Béla alatt a pogány vallás visszaállítását kívánó felzudult magyarok itt tétettek tönkre.

1387-ben mart. 20-kán Zsigmondot, nem lévén Esztergomi érsek, a Veszprémi püspök koronázta meg.

1440-ben Erzsébet Posthumus László fiát megkoronáztatta máj. 15-kén.

1490. sept. 15-kén vagy némelyek szerint sept. 18-kán itt koronáztatott meg Ulászló a zágrábi püspök által.

1490. nov. 19-kén Maximilian római király a várost véres ostrommal vette be.

1521. dec. 11-kén országgyűlés tartván, Mária, mint Magyarország királynéja megkoronáztatik.

1526. nov. 11-kén Zápolya János magyarországi királynak koronáztatik.

1527. nov. 3-kán hasonló történt I. Ferdinanggal, kit a nyitrai püspök koronázott meg.

1541. I. Ferdinand a várost régi szabad királyi jogába visszahelyeztette.

1543. a törökök a várost egészen felpredálták, s a levéltárakban való okleveleket is megsemmisítették.

1773. Mária Therezia a városban római kath. püspökséget állított fel.

Az itteni temetkező helyre e következő királyok tétettek: 1. István, Kálmán, II. Béla, III. István, IV. István, III. Béla, I. Károly, I. Lajos, Albert, Corvin Máttyás, II. Ulászló, II. Lajos, és Zápolya János.

Elosztatik Fehérvár belső és külső városra, s mindössze 1357 házat számlál, melyek többnyire földszintiek, de elég csinosak. Legderékabb házakat láthatni a vásárhelyen. Utczái köveze vannak. Nevezetes épületek: a székes-szent-egyház, melly egyszerűs mind parochiális; a külső városban lévő kath. anyaszentegyház: a hajdan jesuiták, most cisterciák, a régen carmeliták, most papnövendékek házai, a ferencziék, és nem egyesült óhitűek anyaszentegyházi; a püspöki palota és kert; a cisterciák és gymnasium épülete; az igen szép ízlésű 2 emeletes vármegye háza; a városi tanácsház; a cs. kir. élelmentár, kasszánya, s kanonok urak házai; egy nagy serfűző ház, és a fekete sas vendégfogadója. Jelességei közé tartozik az 1834-ben furatott ártézi kut.

Lakosai, kik 19,773 r. kath., 404 ref., 378 n. e. óhitű, 206 evang., és 9 zsidóra, azaz összesen 20,770 lélekre mennek, nyelvökre nézve nagyobb részt magyarok, vannak azonban némtek is, de ezek mind értenek magyarul, sőt gyermekeik ezen nyelven már jobban beszélnek. Az evangélikusokat kivéve, mindenik keresztyén felekezetnek van helyben papja. Foglalatosságuk mindennemű kézi mesterség (különösen említést érdemelnek a 90 szánot meghaladó posztóselek és pokróczosok), kereskedés, földművelés, és bortermesztés. Szántóföldjei igen termékenyek, rétjei sok; szőlő kertjei nagy kiterjedésűek s rakvák csinos mulató házakkal, de boruk a meleg pinczék miatt nem állandó, s a Gája vize számos liszt és kalló malmokat forgat. Országos vásárjai

főkép szarvasmarhára, azlán loyakra és sertésekre nézven nagy fontosságuk.

Tanító intézetei: a kath. nagyobb gimnázium, püspöki papnövendékház, 1. kath. fő (capitalis), és egy leányiskola; 5 kath., 1 ref., 1 óhitű népiskola, a 19 számú gyalog ezred nevelő háza.

Fehértölös, pusztla, Somogy vmegyében, Tapsony mellett, termékeny földekkel, s erdővel.

Fejéregyháza, pusztla, Borsod v. gyében, Gelej, N. Mihály, St. István, Valk, Dorogma falukkal határos. Kiterjedése 9500 hold. Vidéke róna. Vad és termő szikes helyein kívül fekete kövér földjén jó gabona terem. Gazdag szénatermő réljei s hasznos marhalegelői vannak. Nádas tava szárnyas állatokkal bővelkedik. Birtokosok: gr. Péchy Józsefnő, Kállay Péternő, Majthényi Pálnő, b. Majthényi László, az egri káptalan, Blaszkovics József, Gyurcsányi Gábor, Klobusiczky Ede, gr. Csáky örök., Erős árvák, Bükk Zsigmond, gr. Serényi, Fáy Antal, Orczy János, Fáy Barnabásnő, Mágócsy örökösök.

Fejéregyháza, pusztla, Pest vmegyében, lásd Dunavecst.

Fejéregyháza, magyar hely. Torontál vmegyében, a bébai uradalomban: 29 házzal, és 268 kath., dohány-termesztőkkel. F. u. gróf Batthyáni.

Fejéregyháza, magyar falu, Somogy vmegyében 361 kath. 5 zsidó lak. F. u. az csztergomi káptalan.

Fejérese, magyar falu, Beregh vmegyében, Beregszászhoz 2³/₄ órányira: 358 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Földje rétje termékeny; de fában, legelőben szükségét érez. F. u. Ormos, Szalay s. m.

Fejermalom, pusztla, Veszprém vmegyében. Van malma, sörháza. Pápához 1/2 óra. A religioi kincstár birja.

Fejérmád, pusztla, Borsod vmegyében, lásd Dorogma.

Fejérpatak, kis helység Liptó vmegyében, Rösenberg határára telepítve, a k. kamara birtoka.

Fejértó, pusztla, a szabad Jász és Kun kerületekben, a Halasi határhoz tartozik.

Fejértó, magyar falu Győr vmegyében, a Tóközben, 517 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Lapályos határában van az ugy nevezett Fejértó, melly halakkal, csikkal, náddal, vizimadarakkal nagy mértékben bővölködik. Lakosai sok marhat, de kivált lovat tenyésztenek. F. u. a győri káptalan.

Fejértó, pusztla, Bihar vmegyében, lásd Hosszu-Pályi.

O-Fejértó, magyar f., Szabolcs vmegyében, Kállóhoz éjszak-keletre 1¹/₂ órányira: 391 romai, 208 g. kath., 645 ref., 38 zsidó lak.; ref. anyatemplommal. Van igen termékeny szép földje, 9/8 első osztálybeli jobbgyötelke. Sok rétje és nádja, szőlőskertje, gyönyörű erdeje. F. u. nagyobb részt gr. Csáky Sándor, azután Pálffy és Sixti.

Uj- v. Rácz-Fejértó, magyar m. város, Szabolcs vmegyében, Debreczenhez éjszakra 3 mfdnyire: 7226 lakossal, kik közt 1013 romai, 1324 görög kath., 54 evang., 4005 ref., 830 zsidó. Romai s görög kath., és ref. anyatemplomok. Synagoga. Szép uri lakházak. Határa felette gazdag és termékeny, s e mellett nagy kiterjedésű, s többnyire urasági majorság, mert egész urbéri telek csak 7³/₈ találhatik, s ez első osztálybeli. Több földesurak nemesített birkákat tenyésztenek. F. u. Aranyász, Aranyos, Cseke, Bekk, Pálné, Csikós, Cziko, Dancs, Dobrosy, Dibáczy, Erdődy, Fráter, Für, Gál, Györösy, Hajduhadház városa, Kállay, Kálmánczhelyi, Komjáthy, Körmíves, Kubinyi, László, Leszkay,

Lipcese, Margitay, Majtényi, Milc, Molnár, Mosolygó, Mohácsi, Nagy, Naményi, Nánásy, Némethy, Pap, Pál, Oláh, Posgay, Rácz, Szabó, Szathmáry, Szakoly, Szegedy, Sipos, Szilvásy, Szuhányi, Szunyogh, Tárkányi, Ury, Ungváry, Verdes, Magyar.

Féked, német falu, Baranya v.-megyében, 668 kath., 6 evang., 5 zsidó lak., kath. fiókegyházzal. Földje első osztálybeli bort termeszt. F. u. a pesti egyetem. Pécshez 2 óra.

Fekesháza, tót-orosz f., Ungh vmegyében, Szobránczhoz éjszaknyugatra 1½ órányira: 150 romai, 145 görög kath., 10 ref., 14 zsidó lak., s termékeny sík határral. F. u. Jantó örökösök, Huszty nemzetség és gr. Sztáray Kristóf.

Fekete-Báthor, oláh f., Bihar várm., Aradmegye szélén, Váradhoz 5 mföld, lapályos vidéken, a Fekete-Körös jobb partján, 750 n. e. óhitű lak., óh. anyatemplommal. Határa 8000 hold, melyből erdő 6000 h., a többi rét és szántó, s az erdő legelőül szolgál. Egyébiránt majorsági birtok itt nincs más az erdőnél, de ebben a legeltestési jog Józsefnaptól Kisasszonynapig a helységé. A lakosok szerződés mellett birták már régen földjeiket Eszterházy bgtől. Földe agyagos, s az iszapolások által homokos nagyobb részben, tengerit gazdagon teremne, de az egész határt az árvizek felette járják; ezért a szarvasmarha, juh mindjárt megmételtesedik itt, sőt 1845-ben még a sertések is, melyeket különben nagy mennyiségben tartanak, megkapták a mételet. Fő élelemforrás tehát a fák leusztatása a F. Körösön. E folyamán kívül még a Gyepes is az erdő több ágakban keresztülfolyja, s ezek okozzák a mód nélküli árvizeket. A Körösparton épen a templom mellett látszik egy régi vár alapja, sánczaival.

Feketeerdő, Schwarzwald, m. falu, Mosony vármegyében, a sziget

közben 223 kath. lakossal, 87/ negyedrendű jobbágytelekkel, 14 telkes gazdával, 157 hold negyedosztálybeli szántófölddel, 168 embervágó réttel, sok gyümölcsös kerttel, erdővel. F. u. Károly főherczeg.

Feketeerdő, pusztla, Pozsony vmegyében. Bős fiókja. 10 kath.

Feketeerdő, pusztla, Pest v.-megyében, Domony éjszaki részén Egerszeg, Babát puszták és Vercegyháza határai közt. Kiterjedése 460 hold, földje dombos, sárga és fekete homok. Birják a domonyi közbirtokok.

Feketefalu, oláh f., Szathmár vmegyében, elszórt domboldalokban: 6 romai, 302 g. kath. lak., fil. templommal. A Lápos vize határán foly, mellyben szép halakat fognak; mellékén jó tengerit természetnek; rétje kövér; legelője szűk; gyümölcssei meglehetősek. F. u. Eötvös Mihály, Darvay Gábor, s m. t. Nagybányához 1½ óra.

Feketefűz, pusztla, Torna vármegyében, Szilicze és Jablonca közt. Határa csupa hegy és völgy. Többen birják.

Feketegyörös, oláhul Zircs, oláh falu, Bihar vmegyében, a Fekete-Körös völgyében, ut. postája Várad 4 mfld, 10 r. kath., 35 ref., 652 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van lapályos igen termékeny szántófölde és rétje 850 hold, hátsabb és soványabb 220 h., erdő 580 hold. Urbériség 7¾ egész telek; majorság pedig 850 hold. A földesurak gulyákat, méncst, és szép faj sertéseket tartanak. Vize a F. Körös holt árka, melly gyakran megtelik, s a termékeny földeket rongálja. Birja a Nadányi nemzetség számos ivadéka, kik közül helyben lakik Nadányi Ferencz, Sisáry Lajos, Vincze Péter, Govrik.

Feketehalom, pusztla, Pest v.-megyében, Szalk-Sz. Márton mellett,

s ahhoz is tartozik, az uraság majornájával és gazdaságával. Birja gr. Festetics Tassiló.

Feketehegy. Feketics, m. falu, Bács vmegyében, Szabadkához 3 mföldnyire: 2000 lak., kik többnyire reformátusok, anyaekklézsiával. Határa első osztálybeli s mindent gazdagon termő. Kiterjed 1200 □ ölével 13447 holdra, mellyből van 140 egész urb. telek után 5472 h. szántóföld, 3312 h. rét és belsőség, 4491 h. legelő. Uradalmi birtok csak 52 h. víz-állás és 120 h. közutak. Birja a kir. kamara.

Feketekut, Schambron, orosz falu, Sáros vmegyében, Szepes vgye szélén, Palocsához 1 mfd: 12 rom., 854 görög kath. lak. Görög paroch. templ. Szép fenyves. Sovány föld. F. u. Berzeviczy nemz. Eperjeshez 8 óra.

Feketemező, tót falu, Ungh v.-megyében, Palóczhoz 1 órányira: 255 romai kath. lak. F. u. gr. Barkóczy. Unghvárhoz 2 óra.

Feketepatak. oláh falu, Bihar vgyében, gr Batthyáni József élesdi uradalmában, 280 n. egy. óhitű lak., anyatemplommal, 23³/₈ urbéri telekkel, közsiklás sovány határral.

Feketepatak, tót falu, Zemplén vmegyében, Vecséhez 5 óra: 385 lak., s patakmalommal. Gr. Barkóczy birja.

Feketepatak, orosz f., Bereg vmegyében, Nyiresfalvához 3¹/₂ óra: 318 gör. kath. lak., paroch. templommal, hegyes, erdős határral. G. Schönborn munkácsi uradalmához tartozik.

Feketepatak, magy. f., Ugocea vmegyében, Nagyszőlőshöz 2¹/₄ óra: 583 többnyire ref. lak., anyaegyházal. Határa róna és termékeny; szép tölgyes erdeje van. Többen birják.

Feketerét, pusztá, Gömör vármegyében, Rimaszombathoz ³/₄ óra, erdők közt.

Feketesár. pusztá, Somogy v.-megyében, Surduál.

Fekete-Tisza. orosz f., Máramaros vmegyében, Körösmező fil. 259 g. kath. lak. s nagy erdővel. F. u. a k. kincslár.

Feketető, oláh m.v. Bihar vmegyében, a kolosvári országutban, Erdélyország szélén: 518 n. e. óhitű, 10 ref. lak., óhitű anyatemplommal. Van itt postahivatal, 21¹/₈ urbéri egész telek. Hegyes és közsiklás határa sovány; erdeje roppant. Birja gr. Batthyáni Arthur.

Fekete-Tóth, oláh-magyar f., az Erdőhátan Bihar vmegyében, Váradhoz, melly utolsó postája, 5 mfdnyire, a Fekete-Körös mindkét partján, lapályos erdős rónaságon. Lakja 730 n. e. óhitű, 225 reform. és 9 zsidó. Óhitű és ref. szentegyházak. Jegyzésre méltó, hogy a reformátusok itt nagyon oláhos kiejtéssel beszélnek magyarul. Határából 3⁷/₈ telek urbéri volna, a többi majorság, de kiterjedését nem tudhatni. Egyébiránt a közbirtokosok Dalmi pusztát egészen majorságilag birják; ezen van gyönyörű erdőség, sok rét és legelő. A föld általában gazdag termékenységgű volna, de ritka év hogy az árviztől aratni lehetne. A közbirtokosok híres szép sertéseket tenyésztenek. Folyóvizeti a Fekete-Körös és Gyepes, melly ezen határnak a Tenkei és Görbedi határokkal való összeütközésénél veszi eredetét, a Fekete-Körösből szakadván az ki. Van itt egy kis dombon valami régi vár maradványa is, de kié volt? még a monda sem tudja. Birtokosok: a Nádasnyi család igen számos ivadóka.

Feketeváros, Purbach, német m.v. Sopron vmegyében, a pozsonyi országutban a Fertő mellett, 1400 kath. lak., s paroch. szentegyházal. Hajdan vár volt itt, s ennek falai nagyobb részt állanak, s a város a bástyák közé van építve, a bejárás is a régi kapun. Határán van 576 hold urb. szántóföld, 95³/₈ h. rét, 150 h. legelő,

melly kopár és köves, 4328 kapa vagyis 241 h. szőlőhegy, 250 h. uradalmi erdő. Az urasági szántó föld mennyiségét nem tudjuk, de nem sok lehet. Termeszetiik buza, rozs, árpa, zab, burgonya; de fő gazdaság a bor. Birja h. Eszterházy.

Fekete-víz, puszta, Veszprém vmegyében, Cseszneki kerületben, Pápához 6 óra.

Fél, (Feilendorf), magyar f., Pozsony vmegyében a kis Duna mellett, Eberhardhoz egy fertályira: 783 kath., 6 evang., 30 zsidó lak., kath. paroch. templommal, szép erdővel, jó rétekkal, sok gyümölcsessel. F. U. az eberhardi uradalom, s némelly curialisták, mint Csenkey, Német, Csillinyi.

Felcsút, magyar f., Fejér vmegyében, Alcsúthoz $\frac{1}{2}$ órányira: 580 kath., 513 ref., 160 zsidó lak., kath. anya- és ref. fiók-szentegyházakkal. Határa sárga és fekete homok, melly minden gabonanemet jól megterem. Van szőlőhegye és erdeje is. Birják Pázmándy Dienes, Rosty, Pető és több családok.

Feled, magyar falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Rima-Szombathoz délre 2 mföldnyire: 764 kath. lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Sok nemes. Róna és dombos határa meglehető. F. u. többen.

Félegyház, puszta, Szabolcs vmegyében: 5 kath. lak. F. u. Bónis, Molnár. Huguajhoz tartozik, s N. Kállóhoz $1\frac{1}{2}$ óra.

Félegyháza, magyar f., Bihar vmegyében, kissé felemelkedett helyen, Váradhoz 3 mföldnyire: 1560 lak., kik csaknem mindnyájan reformatusok, s igen derék szorgalmas emberek, kik szűk határuk daczára is vagyonosak; gyönyörű szarvasmarhát nevelnek, erős dohányt termesztnek. Van szép új tornyos temploma, villámhárítóval ellátva. Határa 1882 hold, mellyből 131 hold belső telek, 726 h.

szántó föld, 561 h. rét, 226 h. legelő, 43 h. szőlő, 62 h. nádas, 163 h. vízfolyás és mocsár. És mind ez a lakosok által már régen szabad adás-vevés mellett bíratik, s a földesurnak Eszterházy herczegnek csak bizonyos évi taksát fizettek, mivel Félegyháza a hajduságot követelő 10 helységek közt van: Lásd Derecske. Fekete földé jól megtermi a tiszta és kétszeres buzát, rozst, zabet, árpát, tengerit. Határán keresztülfoly a Berettyónak Közepes nevű szakadéka, melly sok halat, különösen híres nagy rákokat szolgáltat. Éjszokról pedig a jankai és diószegi határok közt az Ér vize folydogál. Van egy régi földvár, melly most már szántatilik és vetetik.

Félegyháza, puszta, Pest v. megyében, Tápio-Szele határával egybe van tagosítva.

Félegyháza, szabad m. v. Szabad Jász és Kun kerületekben, Kecs-keméthez délre 4 órányira, a szegedi postautban: 15514 kath., 8 evang., 7 ref., 5 óhitű, 16 zsidó lak. Van itt derék kath. anyateplom, kis gymnasium, capitalis iskola, postahivatal, patika. Marhavásárjai híresek. A Kis-Kunság kerületi háza itt van. Határa mindenféle gabonanemre termékeny, s tanyákra osztott fel; szőlőskerteket mivel, mellyekben sok jó gyümölcs terem. Ezen hely elpusztulván, csak 1743-ban ülték meg Fénzsarui jászok.

Félfalu, Chwalowa; tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vmegyékben, Rima-Szombathoz $1\frac{1}{3}$ mfd: 49 kath., 175 ref. lak., kik magyarul is tudnak, de magok közt tótul beszélnek. Termékeny határ. Sok gyümölcs. Derék erdő.

Félfalu, puszta, Heves vmegyében. Gr. Almásy György birja.

Félfalva (Hornyeyssa) tót falu, Bars vmegyében, Oszlánhoz közel: 351 kath. lak., kath. paroch. templom. Erdeje nagy, s benne sok mák és vad

gyümölcs terem. Juhot, kecskét számosan tart; vizimalma, káposztája s gyümölcse is említést érdemel. F. u. Majtényi fam. Zsámbokréthez 1 óra.

Felfalva, magyar falu, Nógrád vmegyében: 424 kath., 37 evang. lak. Földjeit a vizmosások rongálják; erdeje van. F. u. Prónay, Zmeskál s m. t. Ezen határban szántás alkalmával talált egy jobbágy valamely régi arany gyűrűt, melly a felírás után ítélve azon Cseléj János fiáé volt, ki a szerencsétlen Ságih Feliciant, mint a királyi család megtagadóját a visegrádi várban csakánynyal leütötte. Most ezen gyűrű a gr. Andrásinak birtokában van. Szakálhoz 1 óra.

Felgyő, puszta, Csongrád vmegyében, a Tisza jobb partján, részint homokos, részint fekete földekkel, nagy dohánytermesztéssel, s 800 kath. lakossal. Csongrádhoz 1 mfd, s Pallavicini örgróf birja.

Félhalom, puszta, Békés v. megyében, Gyoma körül fekszik, s M. Berényhez tartozik.

Felistál, magyar falu, Pozsony vmegyében, Szerdahelyhez $1\frac{1}{2}$ órányira: 21 kath., 31 evang., 104 ref., 7 zsidó lak. F. u. többen.

Felka, Fölk, v. Szepes vmegyében, Késmárkhoz $1\frac{1}{2}$ órányira egy síkságon: 208 kath., 1287 evang. német lak. kath. és evang. anyaszentegyház. A városon keresztül folyó Felka patakán egy liszt- s egy fűrészmalma van. Asszonyai sok gyolcsot szönek. Teplicz felé egy kis fenyőerdeje terjed el, de a lakosok számához képest kevés fát szolgáltat. A város toronyórája nevezetes arról, hogy minden fertályban az órát is ismételi.

Felnémet, magyar falu, Heves vmegyében, Egerhez éjszakra $\frac{1}{2}$ m.-fld: 1232 kath. lak., paroch. templommal. Van jó szőlőhegye, rétje, erdeje,

s középszerű szántófölde. F. u. az egrí érsek.

Felpécz, magyar f., Győr vgyében, 1300 többnyire evang. lak., s anyaegyházzal. Határa homokos. Tétéhez 1 óra. Többen birják.

Felső-Bánya, kir. bányaváros, Szathmár vmegyében, a Bányahegy tövében, igen szép vidéken, Nagybányához 1 mfdnyire. Lakja 4500 lakos, kik közt 2500 római, 500 görög kath., 1500 reformatus; nyelve nézve többnyire magyarok. Mind a három hitfelekezetnek helyben van papja és temploma. Határában fekvő hegyei bővelkednek arany, ezüst, réz; ón, vas, cinóber, piskolcz, kénkő, gáliczkő érczekkel, s itt a bányászat régóta virágzik. A kir. bányákon kívül a polgárok is miveltetnek bányákat, s itt ez az élelem fő ága. Van itt egy bányászihatal és törvényszék. A város erdeje 12,293,380 □ ölet foglal el. Gyümölcskertjei különös jó ízű gyümölcsöket adnak; gesztenyével meszsze kereskedik. A város határában eredő Szászár vize számos bányaműveket tart forgásban, s ebben és más kisebb patakokban sok rákot, pisztrangot fognak. A Feketehegy tövében egy Bóditó nevű tava annyira mély, és bő vizű, hogy szárazság idején a kohokat, malmokat hat hétig vízzel kitarítja. Savanyuvize jó. A város, szabadalmait I. Lajostól nyerte 1397-ben, mellyek Zsigmond és I. Mátyás által megerősítettek; egyébiránt kiváltság-szaporító vagy megerősítő leveleket majd minden uralkodótól kapott. Említést érdemel Hunyady János kormányzóknak 1452-ben költ pecsétes levele, mellynél fogva minden a határban találtató arany és ezüst bányákból bejövő urburát a városi anyateplomnak ajándékozott, bizonyos orgonáért, mellyet itt megszeretvén, Zólyom városba vitetett; s valóban e templomnak jelenleg is szép jövedel-

mei és tökepenzei vannak. A város határában van még egy Kis-Bánya nevű falu, mely a város tulajdona.

Felsőfalu, oláh falu, Szathmár vmegyében, az Avasságon: 8 római, 2024 g. kath., 171 zsidó lak., s anyateplommal. Fekszik szélel-szórva számtalan dombokon. Egy-egy házmellett 8—10 köblös föld is van, melyben őszi, tavaszi gabonát, kendert, gyümölcsöt, szénát termesztenek; Tuba nevű erdejek, véghetetlen bérczeik tölgy és bikkfakkal koronázva, főkincek. Minden avasi bérczek közt legmagasabb az itt levő sziklás Petros, felséges ős erdővel borítva, melyben medvék, őzek, sasok, károlymadarak, vércsék tanyáznak, s hol különös vastag jaharfák szemléltetnek. Itt ered a Tur vize, melyben számos guba-kalló található. Van itt továbbá savanyuvízforrás. F. u. Teleki, Károlyi, Kornis grófok, Vesselényi, Vécsey bárók, Kovács, Darvai Gábor, Luby Károly, Lónyay Gábor, Helmeczi Mihályné, Nagy, Boros, Korda, Gáspár, Szirmay, stb. nemes családok. Magok közt az oláhok közt számos nemes ember található. — Ut. p. Aranyosmegyes.

Féltórony, Halbthurn, Hemipirgum, csinos német falu, Mosony vmegyében, egy felemelkedett kies dombon, fácsányos kertekkel körülvéve, két rövid órányira a Fertő tavától, 1260 kath. 2 ágostai lakossal. Kath. paroch. szentegyház. Diszére szolgál az urasági várkastély, melyet főképp III. Károly mindennemű épületekkel, s gyönyörű kertekkel felékesített, s magais gyakran itt mulatozott, miglen magát ugyancsak itt vadászaton meghűltvén 1740 october 12-kén halálosan megbetegedett. A Fertőre való kilátás a várkastélyból felette regényes. Erdeje ékessége az egész környéknek. Szőlőhegye 1067 kapás. Legelője olly tágas, hogy az uraság több ezerekre menő birkanyá-

jain kívül, a lakosok is sok marhát tartanak. 99 harmadrendű telek után 55 telkes gazda bir 1551 második, 1443 hold harmadik, 284 hold negyedik osztálybeli szántóföldet, és 212 embervágó rétet. F. u. Károly főherczeg örök., s a helységhez tartoznak még Farkaskut, és Wittmanshof puszták is.

Nagy-Fenek, pusztá, Szathmár vmegyében, a nagy-károlyi uradalomhoz tartozik.

Fenek, pusztá, Somogy vármegyében; Ország nemzetsége.

Fenek, pusztá, Zala vmegyében, a Balaton mellett, Keszthelyhez 1 óra, urasági majorsággal, s egy római gyarmat romjaival. Birja gróf Festetics Taszilo.

Feneres, oláh f.; Bihar vmegyében, Belényeshez $\frac{1}{2}$ mfd. dombos helyen, 416 g. kath., 234 n. e. óhitű lak., két anyateplommal. Birja a váradi görög püspök.

Fenes, magyar-oláh f., Bihar vármegyében, Belényeshez $\frac{1}{4}$ mfd., hegyek közé szorított lapályban, 7 kath., 739 ref., 316 g. kath. lak., két anyateplommal. Földei meglehetősek; erdeje van. A helység közepén folyó patakon az elpusztult papirosmalom helyébe egy fűrészmalom épült. A határ délnyugoti végén pedig egy csucos hegyen látszanak romjai a hajdani Béla várnak. Birja a váradi görög püspök.

Fénszaru, szabad közönség, Szabad Jász- és Kun kerületekben a Zagyva partján: 4340 kath. lak., paroch. templommal. Határa homokos, de kétszerest, zabot bőven terem; szőlőskertje, s a Zagyva mentiben jó kaszálló és nádas rétje van.

Fény, német f., Szathmár vmegyében, N. Károlyhoz nyugotra fél mfdnyire: 972 római, 24 g. kath., 12 ref. lak., r. kath. anyateplommal. Fekete és homokos határa jól miveltet-

vén, mindent bőven terem; kaszállói szépek; erdeje szőleje van; derők lovakat nevel. F. u. gr. Károlyi nemzetség.

Fény, oláh f., Torontál vmegyében, Párdányhoz 1 mfdnyire: 2026 óhitű lak., s anyateplommal, szép kastélylyal, $94\frac{6}{8}$ egész jobbágytelkekkel. F. u. Mocsonyi János.

Nagy-Fény, pusztá, Bács vármegyében a szabadkai határban, hol egy postahivatal van Topolya és Szabadka közt.

Fényes, oláh f., Arad vmegyében, közel Zaránd vmegyéhez, s a Fejér-Köröshöz, hegyes erdő vidéken: 12 kath., 400 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Ut. posta Arad $11\frac{3}{4}$ óra.

Fényesháza, pusztá, Zala vmegyében, a Zala vize mellett, bortermentséssel. Zalabérhez $1\frac{1}{2}$ óra.

Fényes-Litke, lásd Litke.

Fenyőfő, német falu, Veszprém vmegyében, 561 kath. lak. Határa hegyes és homokos. Márványbányája és szép erdeje van. Az ugodi uradalomhoz tartozik. Pápához 3 óra.

Féregyház, oláh falu, Aradhoz $2\frac{1}{4}$ mfd. 1214 n. e. óhitű lak., s paroch. templommal. Határa első osztálybeli s $76\frac{6}{8}$ egész telke van. Birják Koics Eufenia és Ernesztina, Róth József örök., Májferfi Károly.

Ferenczszállás, pusztá, Szabad Jász- és Kún kerületekben, Félgyházához kapcsoltatott.

Ferenczszállás, magyar hely, Torontál vmegyében, Deszkhez közel: 52 házzal, 202 kath. lak. Dohánytermesztés. F. u. Gerliczy.

Ferenczvölgye, f. Máramaros vmegyében, üveghuta, lásd Tétiső.

Ferendia, oláh f., Krassó vármegye szélén, Dentához $2\frac{1}{2}$ óra, 1400 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határa 2-ik osztályu s van $76\frac{6}{8}$ egész urb. telke. Birja Pidoll nemzetség.

Fericse, oláh f., Arad vmegyében Buttyinhoz keletdélre 3 órányira, feletle zordon hegyes vidéken: 4 kath., 158 n. e. óhitű lakossal. Aradhoz $12\frac{3}{4}$ óra.

Fericse, oláh f., Bihar vmegyében Belényeshoz délkeletnek $1\frac{1}{2}$ mfd., magas hegy tövében, 354 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Roppant erdejében vaddisznók és őzek tanyáznak. A határ keleti részén áll az Erdélyt elválasztó havas; aialta van egy jó messzire nyuló, csepegő kövekkel megrakott barlang. Birja a váradi görög püspök.

Feriffalu, magyar falu, Zala vmegyében, 74 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. A Lendvához $\frac{1}{2}$ óra.

Alsó-Fernezely, oláh falu, Szathmár vmegyében, N. Bányához fél mfdnyire: 351 g. kath. lak., kik kertjeikben tengeri természetűvel, szekerézéssel s bányászattal foglalkozkodnak. Templomjok, papjok, és jó savanyú vizek van. F. u. a kamara.

Felső-Fernezely, oláh falu, Szathmár vmegyében, nagy hegyek közt a völgyben hosszasan építve, s a Fernezely patakától, mellyben szép és sok pisztrang fogatik, így neveztetvén: 621 g. kath. lak., s anyateplommal. A lakosok semmi vetést nem tesznek, hanem mindnyájan szénégetők, bányászok, szekeresek, s a t.

Fészéklak, pusztá, Somogy vmegyében. Toponár mellett, 18 kath. lak.

Fiacsik, tót falu, Honth vmegyében 77 kath., 177 evang. lak.; erdejében sok vad. F. u. Kubinyi.

Fiaczkaháza, tót falu, Liptó vmegyében egy mély völgyben, Dubrava és Szokolos közt, Bertelenfalvához $1\frac{1}{2}$ óra; többen birják.

Fiad, magyar falu, Somogy vmegyében, 171 kath., 24 ref. 8 zsidó lak. F. u. többen a Tholdy nemzet-

ségből, mint Magyary; satb. Szemeshez 3 óra.

Fiasz, orosz falu, Sáros vármegyében, Radoma fil. 2 római, 245 g. kath. 10 zsidó lak. F. u. többen.

Fibis, olál-német f., Temes vármegyében, Aradhoz 3 órányira, 300 kath., 1700 n. e. óhitű lak., s paroch. templommal. Határa 2-ik osztálybeli, s $122\frac{5}{8}$ egész urb. telket számlál. Birják a Tököly Péter örök.

Fige, lásd Füge.

Fikafár, oláli f., Temes vmegyében a Temes partján, Temesvárhoz keletre 4 mfd. 1110 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa igen termékeny, szép buzát terem, s 1750 holdra terjed, mellyből majorsági földek 445 h., szorgalomföld 15 hold. Van 4 fél, 53 negyed, 76 nyolczad telke. Birja a kir. alapítvány.

Filek, lásd Füle k.

Filep, pusztá, Szabolcs vmegyében, a nyír-báthori urad. tartozik, Piskollhoz 2 óra.

Filicz, Filsdorf, lótf., Szepes vmegyében, Podrádhoz délre $\frac{3}{4}$ órányira: 39 kath. 154 evang. lak., kik földeiket szorgalmasan művelik, gyümölcsöt természetnek, méheket tartanak. Savanyuvize a hideglelésben jó foganattal használtatik. Az Almásy nemzetség egy ága innen veszi prédicatumát. F. u. többen. Horkához 2 óra.

Filimes, pusztá, Heves vmegyében, Pásztóhoz 1 órányira, egy hegy alatt, 54 r. kath. lak. Van itt 40 h. szántó, 75 h. rét., 120 h. erdő, 30 hold szőlő, a Zagyván kétkerekű malom. Rétjei igen jók; sok juhot táplál. Birja a báró Révay nemzetség.

Filippo, pusztá, Zolyom vmegyében a Garan bal partján, 127 kath. lak. Breznóbányához 1 óra.

Filippova, német f., Bács vármegyében, Hodsákhöz $1\frac{1}{4}$ mfd, 2400 kath. lak., paroch. templommal. Második osztálybeli róna határa 7852

holdra terjed 1100 □ ölével, mellyből $108\frac{6}{8}$ egész urb. telek után van 3968 h. szántóföld, 2614 h. rét és belsőség, 1163 h. legelő. Uradalmi birtok 4 h. szántó, 103 h. utak. Birja a k. kamara. A helység sok kendert termeszt, és selyembogarat tenyészt.

Filir, lótf. falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vármegyékben. Ratkóhoz északra 2 órányira: 24 kath., 543 evang. lak. Az evang. szentegyház közös Pisztróval, s a két helység közé van építve. Határa nagyon hegyes és sovány: legelője sok; réljeit a záporok rongálják. A Derencsényi örökösök birják.

Filkehaza, orosz falu, Abauj vármegyében, Radványhoz 1 órányira: 17 r. kath., 304 g. kath. 10 zsidó lak. Görög kath. templom. F. u. gr. Károlyi István.

Filócz, vindus-lótf. falu, Zala vármegyében, 434 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. A Léndvához 2 óra.

Finke, magyar f., Borsod vmegyében, Miskolczhoz $1\frac{6}{16}$ állomásra egészen rónaságon, a Miskolcztól Tornának vezető út mellett, 297 r. kath. 190 ref., 36 g. kath., 1 evang., 49 zsidó lak. Határa 1780 hold., u. m. 61 h. beltelek, 1149 h. szántóföld, 157 h. rét, 49 h. szőlő, 302 h. erdő, 62 h. legelő és utak. Urbéri szántóföld $157\frac{1}{2}$, rét 23 hold, a többi majorság. Földje igen jó s mindent megterem, de leginkább a rozst és zabot. Patakok: Sági, Nagyvölgy, Kullantó, Kis-Bódva, továbbá Bika, Egres és Mergyorós nevű tavak. Birják: Bakó Károly, Balogh Fridrik, Both Zsiga, Csuka Pál, Dobozy Antal, Dessewffy Ferencz, Huszt József, Juhász Sámuelné, Madarassy Pál, Zsuzsánna, Marton Péter, Antalné, Miklós Ferencz, Osváth Mihály, Oroszlányi Sámuel, Palugyai István, Sipos Józsefnő, Szory Antal, Varnay Ferencz, Miklós, Lajos, Vattay Lászlóné, Vécsey Sámuel.

Finta, (Fincice), tót falu, Sáros megyében, Eperjeshez észak-keletre 1 mfd: 834 kath., 12 evang., 1 ref. lak. Szép emeletes kastély. Búrgyár, melly igen kapós portékákat készít. Derék erdő. Tehenészet. F. u. gr. Dessewffy Sámuel.

Finta, puszta, Nyitra vmegyében, N. Herestény filial., 17 kath. lak. Nyirához 3 óra.

Fintafa, puszta, Zala vmegyében, Szajk mellett, derék erdővel.

Fityeháza, magyar falu, Zala vmegyében: 618 kath. lak. F. u. h. Batthyáni. Róna határa termékeny. Kanizsához 1½ órányira fekszik közel a Murához.

Flaiszova, puszta, Árva vmegyében: 12 kath. lak.

Fogaras, orosz falu, Beregh v. megyében, Munkácshoz 1½ m. földnyire, a máramarosi országutban: 21 r. kath., 217 g. kath., 8 zsidó lak. Vendégfogadó. Határa dombos és soványas. F. u. gr. Schönborn.

Fogats, puszta, Heves vármegyében, Bocsonádhoz ½ órányira: 219 kath. lak., s nagy gazdasággal és juhtenyésztéssel. F. u. gróf Almásy Ignác, Almásy Emánuel, István és Károly.

Sio-Fok, magyar f., Veszprém vmegyében, a Balaton mellett, ott hol a Sio (a Sio annyit tévén mint zugó, zsilip) belőle kiszakad, Somogy v. megye szélén: 998 kath., 75 ref., 12 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházal. Határa róna és termékeny; jövedelmes halászat a Balatonban; 6 kerekű malom a Sio vizén. E helység új egyezkedés következtében már most egészen Veszprém vármegyéhez tartozik. F. u. a veszprémi káptalan. Van saját postahivatala.

Fok-Szabadi, magyar f., Veszprém vmegyében, a Sio mellett: 461 kath., 838 ref., 8 zsidó lak.; kath. és reform. anyaszentegyházal. Sok mar-

hát tart; rétje sok. F. u. a veszprémi káptalan.

Foktű, magyar falu, Pest vmegyében, Kalocsához ½ mfd, a Duna mellett, vízáradásnak kitett lapályos és mocsáros rónaságon. Lakja 2810 lélek, u. m. 1628 r. kath., 1169 ref., 13 zsidó. Van csinos új reform. anyatemploma. Határa 4913 hold, melyből szántóföld 1410 h., rét 811 h., veteményes kert 250 h., erdő és malát 550 h., legelő 1892 hold. Az egész határ urbériség 47 telek után, kivéven egy zöldséges majorsági kertet. Földje fekete és homokkal vegyes agyag, melly mindent jól megterem; a zöldséges kertek pedig átaljában öntéses gyenge természetű agyagos földek, mellyek a vörös és foghagymát, czéklát és sárga répát gazdagon termik. Legelőjét az árvíz gyakran járja. Itt ered azon fok, melytől a helység nevét veszi, s a helységen keresztül Kalocsa felé, ismét délnek Bátya és Dusnok határain keresztül folyván, Sükösd határain az ugynevezett Vajastoroknál a Dunába szakad. Birtokosa a kalocsai érsek.

Fokoru, puszta, Heves vmegyében, Besenözghöz 1 órányira: 247 kath. lak. F. u. b. Orczy György.

Folkmár, tót f., Szepes vármegyében, Göiniczhez keletre 1 órányira: 605 kath. lak. Vashámorok. Az idevaló házak mind kemény anyagból épültek, még pedig egymáshoz párosan. F. u. gr. Csáky.

Folkusfalva, (Folkussova), tót falu, Thurócz vm., Neczpál filiálisa: 36 kath., 210 evang., 2 zsidó lak. Lakosai hajdan szép privilegiumokat nyertek 1171, 1230, 1286, 1283-ik esztendőben. Itt született Tomka Szászky nevezetes tudós. F. u. többen. Zsámbokréthez 2 óra.

Folya, oláh f., Temesvárhoz délre 5 óra, 1200 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Gazdag határa első osztályu, s van 58³/₈ telke. Birja Milecz

József, Klaniczay Lajos, Prusinszky Miklós, stb.

Folykmár, tót f., Szepes vmegyében, egy völgyben, Lőcséhez $8\frac{3}{4}$ órányira, Jékelfalva fil.

Folyvárk, orosz f., Szepes vmegyében, Lipnik fil. Lőcséhez 8 óra, b. Palocsay birtoka.

Fonácza, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskóhi uradalmában, Rézbányától 1 órányira: 383 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, 9 urbéri telekkel. Nevezetessé teszi e helységet, híres csepegőköves barlangja. Nem messze a helységtől egy hegy emelkedik; itt van a nevezett barlang, mellynek függőleges magassága mintegy 50 öl. Torkolatja szélességben 2 öl, magasságban 1 öl. Előtte fekszik egy roppant köszirt, mely talán földingás által szakadt le, s ez állat a barlang megnyitott. Ez először nem hosszabb 20 ölnél, szélessége 9 öl, magassága 2 öl; de ez majd egy másik üreghez csatlakozik, mellynek magassága 6 öl. Eddig a második barlangig nincs szükség világitásra, mivel a nap világa eléggé behathat, de innen tovább mindig sötétebb és borzasztóbb alakot vesz fel magára. Itt már sok állati és emberi csontokat láthatni, s a barlang falai tündöklő jéggel vannak bevonva. A harmadik barlanghoz való jutás kövévált öles kőoszlopon által egy kevéssé terhes. Innen egy negyedik barlangot ér az ember, meglehetősen szoros torkolaton jutván át; s ez a többi mind széleségre, mind magasságra jóval felülmulja, úgy hogy boltozatát sem fáklya világánál nem láthatni, sem kődobással elérni nem lehet. Egy szegletben, melly alig 3 öl magas, újabb nyílás látszik, s ehhez fel kell kapaszkodni. Ez egy ötödik üregbe vezet, mellynek hossza nem több 4, széle 3 ölnél. Mind ezen barlangok kemény sziklából állanak. A falakból bizonyos anyag szivárog ki,

mely vakító hó-fejérségű, s részint nedves, részint száraz alakban tűnik elő. A csepegő kövek, mellyek a boltozatról jégcsaponként függnek, avval a különbséggel bírnak, hogy a vastag darabok kőkeménységük lesznek, holt a vékonyakat az emberi kéz melege is felolvaszthatja. A legnagyobbak e jégcsapok közt egy ölnél hosszabbak lehetnek, a kisebbek pedig 3 ujnnyiak, belől üres levén. A levegő e barlangokban tiszta, ámbar a fenék általjában nedves. Az ünnepélyes mély csendet csak az időről időre leszakadó cseppek szakítják fölbe. Végre itt semminemű állatok, u. m. denevérek, nem tartózkodnak, mi más barlangokban tapasztaltatott.

Fony, magyar falu, Abauj vármegyében, Gönczhöz délre 2 mfdnyire: 727 r. kath., 98 g. kath., 8 evang., 453 ref, 20 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyház. Földjei soványcskák; de bora jó; erdeje, rétje elég. F. u. hg. Brezenheim.

Fonó, magyar f., Somogy vmegyében, 430 kath., 4 zsidó lak.; kath. fiók-szentegyházzal, első osztálybeli határral. F. u. a piaristák. Tazsár fiókja és Szemeshez 6 óra.

Forasest, oláh f., Krassó vmegyében, Ruszka hegye tövében, Facsethez 2 órányira: 7 kath., 217 óhitű lak. s anyatemplommal. F. u. Winkler család.

Forbasz, német és tót falu, Szepes vmegyében, rónaságon, a Poprád partján, mellytől gyakran egészen elöntetik. Van 440 r. kath. lakosa, 8 urb. telke, 16 szellére. Az erdőn kívül majorsági birtok itt nincsen. A falu Gnezda anyaegyházhoz csatoltatott, s Lőcsétől $6\frac{3}{4}$ órányira fekszik. Birja Aranyosy János.

Forberg, német falu, Szepes vmegyében, a Kárpát hegyek közt, Késmárkhoz tartozik, ahhoz 1 órá-

nyira: 48 kath., 329 evang. lak. és szentegyházzal.

Forgácsfalva, tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vármegyékben, melynek határa a kokvaiból szakítottatott el: 437 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. gróf Forgách. Van üveghutája, s Rima-Szombathoz 6 óra.

Ohaba-Forgács, oláh falu, Temes vármegyében, a Temes partján, Krassó vármegye szélén, ul. postája Kiszetű 1 mfd. Van 1748 u. e. óhitű lak., anyaegyháza. Határa 2308 hold, melyből uradalmi föld 337 hold; az urb. birtok 2 egész, 39 fél, 70 negyed, 15 nyolczad telek után van felosztva s birnak 1791 holdat. Földe jó buza-termő; rétjei kövérek. Birja a kir. alapítvány.

Forgolány, magyar falu, Bereg-Ugocea vmegyében: 12 romai, 98 görög kath., 640 ref., 22 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földje porhanyós fekete, s igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók; tölgyes erdeje van. F. u. nagyobb részben a Hagara örökösök, s ezenkívül felette számos nemesek. Halmihoz 2 $\frac{1}{2}$ óra.

Forintosháza, magyar falu, Zala vmegyében, 92 kath. lak. F. u. Forintos nemzetség. Zala-Egerszeghez 2 óra.

Forna, pusztla, Székesfejér vármegyében, Csákvárhoz $\frac{1}{2}$ óra; 198 kath. 100 ref. lak. Kővér szántóföldek. Tehenészet. Nagy birkatenyésztés. Szőlőhegy. Erdő. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Fornos, magyar f., Beregh vármegyében, Munkácshoz délre 1 mfdnyire: 10 r. kath., 7 g. kath., 508 ref., 5 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa dombos, de jó mivelés mellett szép búzát terem; derék erdeje, csikászó helye van. F. u. Munkács városa, és a Bégányi nemzetség.

Fornoszegh, falu, Nyitra vármegyében, Galgócához egy órányira: 216 kath., 9 evang., 18 zsidó lak. F. u. többen.

Forotik, oláh f., Krassó vmegyében, Kákovához 1 $\frac{3}{4}$ órányira: 10 kath., 1262 óhitű lak. s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Forró, pusztla, Gömör vmegyében. Litke filiál. 14 kath. lak.

Forró, tót m. v., Abauj vmegyében, a pest-kassai országutban, Kassához 12 óra, 1600 kath. lak., paroch. templommal. Van vendégfogadója, postája, termékeny szántóföldje, nagy és igen jó bortermő szőlőhegye. Birja Kassa városa.

Forrózeg, oláh f., Bihar vmegyében, hegyes vidéken, Csekéhez 1 mfd., 289 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, s Hodisel patakkal. Birja a váradi deák káptalan.

Fóth, magyar f., Pest vmegyében, Pesthez 1 $\frac{1}{2}$ órányira: 350 kath., 250 evang., 1400 ref. lak., kath. és reform. szentegyházakkal. Ekességére szolgál az urasági szép kastély, egy gyönyörű angolkerttel együtt, mely jelenleg egész Magyarországon a legszebbek közt diszlik. Földei a helységnek homokosak, s inkább rozsot mint búzát teremnek; legelője elég; szőlőhegye igen jó bort terem. Birja a nemesszívű Károlyi István gróf, s a helység feje egy uradalomnak.

Födemes (Zsitva), tót f., Nyitra vmegyében, Surányhoz $\frac{1}{2}$ mértföldnyire: 817 kath. 4 zsidó lak., termékeny róna határral, s dohánytermesztéssel. F. u. többen.

Födemes (Pusztla), vegyes magyar-tót falu, Pozsony vmegyében, Szenczhez keletre 1 $\frac{1}{2}$ óra, a Csádé patakja mellett: 960 kath., 177 evang., 19 ref., 8 zsidó lak. Ékesítik ezen helységet a kath. és evang. anyatemplomok, a földesuraknak csinos épü-

letei és kertjei. Nagy kiterjedésű határja igen termékeny; rétje, legelője sok, s azért számos csapat és többnyire nemesített juhnyájakat táplál; fában szükségét szenved; a Pozsonyból Szenczre vivő országutban van két vendégfogadója. F. u. több közbirtokok.

Födemes (Nagy), népes magyar falu, Pozsony vmegyében a kis Dunán túl, Diószeghez 1 mfd. távolságra. Számlál 1624 kath., 5 evang., 14 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa nagy kiterjedésű, de részint homokos, azomban jó rozst, búzát, dinnyét terem; legelője tágas; erdeje szép, s vadakkal bővölködik. F. u. a Pálffy nemzetség seniorátusa, de benne Lacny ur is szép inscriptionális jószágot bír.

Födemes (Ipoly), magyar falu, Honth vmegyében. Ipolysághtól északra $1\frac{1}{2}$ mfd. 500 kath. lak. Kath. paroch. templom. Hegyek közt fekszik; s azért földjei dombosok, de termékenyek. Bora, ordeje, vizimalma van. F. u. H. Coburg, Tersztyánszky, Liptay s töb.

Földes, magyar f., Szabolcs vármegyében, Debreczenhez délnyugotra 3 mfdnyire: 7 római, 10 g. kath., 3925 ref., 161 zsidó lak., ref. anyateplommal. Lakosainak egy része erkölcsi tekintetben, e vidéken felette rősz hirben áll. Határa róna fekete föld, s mindezzel megáldott. F. u. Asztalos, Balogh, Bere, Bereczky, Biró, Boldogh, Budaházy, Csapó, Csató, Cseke, Domokos, Farkas, Földes, Földvály, Gonda, Gyöngyösy, Györfy, Gáb, Habokay, Harsányi, Harmathy, Hethy, Hodosy, Horogh, Fodor, Gönczy, Jámhor, Jeney, Katona, Karacs, Karácson, Kállay, Kemecsey, Keresztesy, Kiss, Király, Kovács, Koroknay, Körtvélyesy, Kun, László, Márton, Makay, Masa, Megyesy, Mocsány, Monus, Nagy, Nagyiday, Nyi-

rő, Oláh, Osváth, Pércsy, Pásztor, Rác, Ritok, Sápy, Sány, Somogyi, Szabó, Szentkirályi, Széles, Szőlösy, Szöke, Szücs, Tiszay, Tóth, Török, Zákány, Zsiday, Vajda, Veres, Ványi, Végh, Vincze, Puruczuj.

Földéak, magyar falu, Csanád vmegyében. Makóhoz északra $1\frac{1}{2}$ órányira: 1832 kath., 39 n. c. óhitű 5 ref., 14 zsidó lak. Az egy dombon álló kath. paroch. templom régi goth épület. Határa felette termékeny; nádjaja bőséggel; dohányt termeszt, és szőlős kertjei vannak. Kéihalom és Szarazér puszták ide tartoznak. F. u. Navay nemzetség.

Földsziget, puszta, Sopron vármegyében, Acsalag mellett. Határa tágas, s a Hanságban sok szénát és nádat vághat. Az uraság, t. i. h. Eszterházy Pál, szép gulyát tart itt.

Földvár, puszta, Somogy vármegyében, Ságvárnál.

Földvár, puszta, Zemplén vármegyében, Zomboron alul: 14 kath. lak., jó szántóföldekkel, nádló és kaszálló rétekkal.

Földvár, puszta, Csanád vármegyében, Orosháza mellett, 113 kath. és evang. lakossal. F. u. a kamara.

Földvár, puszta, Arad vmegyében, lásd Világos.

Tisza-Földvár, szerb-magyar falu, a Ferencz csatornája mellett, hol ez a Tiszába szakad, Bács vmegyében, 2800 n. e. óhitű szerb; 2000 kath. magyar, 100 zsidó lak., óhitű és kath. anyateplomokkal, vendégfogadóval. Határa első osztálybeli s gazdag termékenységű. Kiterjed 2200 ölével számítva 9527 holdra, melyből urb. szántóföld 2834 h., rét és belsőség 2904 h., legelő 2323 hold, szőlőskert 170 h. Uradalmi szántóföld és rét 132 h., nádas 700 h., mocsár 175 h., utak 189 hold. E falu a koronaí szabad tiszai kerülethez tartozik:

Tisza-Földvár. magyar f., Heves vmegyében, Szolnokhoz délre 3 mfd., észak s nyugot felől Tisza öntötte nádas és mocsáros hely szomszédságában. Népeisége 4000 lélek, kik közt 3250 ref., 630 ágostai 120 r. kath. 185 földes gazda, 395 zsellér, 130 lakó, 57 kézműves. Ref. és ágostai anyatemlomok. Az ágostaiak tót eredetűek ugyan, de már mind egyházukban, mind tanodájukban a magyar nyelv divatozván, elmagyarosodtak, 1845-ben a tagosítás megtörténvén, egy tagban hasított ki 61 második osztályu urbéri telek, ismét 12 alapítványi telek, továbbá ezek és 395 házas zsellér részére 1928 h. száraz és székes, 1853 hold vizjárta, nádas s több részben kaszálható, összesen 3781 hold közlegelő. A fennmaradt mintegy 5000 hold, a homoki és marfői pusztákkal, ugy a vezsenyi hetér és bökönyi réttel a birtokos uraság közt aránylagoson felosztatot, előbb az egész két részre, aztán az egyik félrész ismét két részre, a másik félrész pedig 4 egyenlő részre osztályozva, az egész urasági föld 22,000 holdra ütven, egy negyedének 5500, egy nyolczadosnak 2750 hold jutott. Az urbéri föld második osztálybeli, a majorsági földek többnyire első osztályuak, de van köztök homok és sok rét is, mellyek egy tized óta nem nagyon elégitik ki a tulajdonosokat. A marha- és lótarás fő ága a gazdálkodásnak, de juhok a lakosok szűk legelő miatt már nem tarthatnak. A szántóföld megterem minden nemű gabonát, egy kiszáritott nagy laposa minden nemű zöldséget, kenderet, káposztát, burgonyát és dinnyét, Rítka földű s hamar száradó levén rétje nem mindig terem elég szénát; a sarju pedig nagy ritkaság; s ezért nem csak a földes urak, hanem a közlakosok is kezdik természetien a bükkönyt és lóherét. A helység közelében a Tisza

toly, melly a földvári, homoki és marfői határokon közel 5000 holdat szokott árjával elborítani. Birtokosai: báró Podmaniczky János, Podmaniczky László, özv. Podmaniczky Károlynő; b. Podmaniczky Lajos és Andor urak jószágai ielenleg csőd alatt vannak. Báró Podmaniczky Mihály jószágát, melly Vezsenyből s hatarából, Bökönyi rétpusztából, és marfői pusztának Tiszára fekvő egy részéből áll, Vodianer Rudolf n. kereskedő birja. Károlynő részéből pedig 1800 holdat megvett Kövér János, és 400 hold. Bereznay István.

Földvár, magyar mváros, Tolna vmegyében a Duna jobb partján, Budához 10 mfdnyire. Fekszik egy homokos térségen, s felső keleti részét a városnak, melly magasabb, a Duna árjai ellen meglehetősen nagyságu homokdomb őrzi, déli s nyugoti része pedig alant fekszik, s még nem rég halak tanyája volt. Utczái tágasak, de házai többnyire alacsonyok, s náddal fődöltek. Nevezetesebb épületei: a kath. paroch. szentegyház, s paplak., a ferencziek kolostora, temploma, az óhitiek aranyozott tornyu anyaszentegyháza, városház, satb. Számlál 9094 kath. 67 n. e. óhitű, 152 ágostai, 135 ref. 15 zsidó lakost. Mind az ágostaiak, mind a reformatusok birnak itt egy fiók-gyülekezetet s az ágostai a paksi, a reformatus a bölcskei anyához tartozik. Van itt jó kath. nemzeti iskola három osztálylaly, ugyanannyi tanítóval, királyi sőház, posta tisztség, polgári kórház, sörház, vendégfogadó, 40 duna-malom és két rév. Határa 24,543²/₈ holdra terjed, de csak közép termékenységű, inkább rozso, kétszerest terem, kevés buzát és kukoriczát. Rétjei szárazok levén, a lakosok moharat, bükkönyt bőven vetnek. A szőlőmivelés igen sok embert foglalatoskodtat, s szőlőket meg a Fejérvármegyében lévő előszállási pusztán

is bírnak. Két dunaszigetjéből az egyik cser, szil, tölgyfákból álló erdővel s nádassal, a másik gyümölcsökkel van megrakva.

Lakosai szép szabadsággal éltek még 1848 előtt, mert földjeiket szabadon adhaták, veheték: minden termeszterményeikből csak tizedet adtak; a házhelytől 2 ft., mesteremberek 3 ft. 48 kr. fizettek, egyéb uri adózásuk nem volt. Mesteremberinek száma negyedfélszázra felelt. Négy országos, valamint két ketivására (szerdán és szombatón) népek szoktak lenni.

Legrégibb birtokosai Földvárnak a szent Benedek szerzetesei voltak, s már 1199-ben bírták. Később ennek birtokából kiesvén, II. Ulászló 1494-ben Péter kalocsai érseknek ajándékozta bizonyos körpótlás fejében; majd pedig mint jövedelmes apátsággal hol egy, hol más egyházi személy jutalmaztatott meg koronás fejedelmeinktől. Így 1732-ben Mednyánszky László esztergomi kanonok volt apát; s ennek köszönhetik a földváriak eredetileg szabadságaikat. Mednyánszkyt követte József hassiai tartománygróf, ki Földvár kiváltságait újra megerősítette. Utolsó apátja herczeg Damstadt ágostai püspök vala. Végre József császár által a pesti k. egyetemnek adatott, melly mostan is' birja.

Főnlak, rác-oláh falu a Maros mellékén, Aradhoz $\frac{3}{4}$ óra: 2600 n. e. óbitű lak., paroch. templommal. Gazdag róna határa 1. osztálybeli s $126\frac{3}{8}$ egész telket számlál. Birja a kamara.

Főnyed, magyar falu, Somogy vmegyében: 168 kath. lak. F. u. gr. Festetics László.

Fővényes, puszta, Békés vmegyében, Gyula környékén.

Fővényes, puszta, Szabolcs v. megyében. F. u. gr. Dessewffy.

Fraknóváralja, ném. Forchte nau; német m. város Ausztria szélein, Sopronhoz nyugot-éjszakra $2\frac{1}{4}$

mfld, épen tövöben a fraknói várnak, melly egy meredek kősziklás hegyre épülve, kevélyen néz le a körülfekvő vidékre. Számlál 800 kath. lakost. Van itt egy servita kolostor szentegyházzal együtt, mellyet h. Eszterházy Pál a mostaninak előde alapított olly formán, hogy a prior egyszersmind város plebánusa legyen. Határa Fraknónak csupa hegy völgy, kövecses és agyagos: Van $367\frac{2}{8}$ h. szántóföldje, 55 h. rétje, 456 kapa szőleje, 150 hold lombos és fenyves erdeje. A gyümölcstermesztés legelső ága a gazdaságnak. Az alma nemei: pogácsa, ranette, masánszker, tafota és több nyári faj. Körte nemei: császár, uri stb. De a fő jövedelem gesztenyeért jön be, mert a gesztenye itt szép nagyra terem, s édességével az olaszhoz hasonlítván, vele nagy kereskedés üzetik. Birja Fraknót h. Eszterházy Pál. — A fraknói vár eredete a régiség homályában vész el; de 1192-ben Gilet Miklós herczeg már itt lakott, s a várat szépen felékesítetté. Eldődei a családnak Franciaországból költöztek be, s egy közülök szent Istvánnak is kedves embere és nádorispánja vala. A Gilet nemzetség a 15ik században kihalván, Fraknó a koronára visszaesett, de Mátyás király több várakkal együtt, mint: Kismarton, Szarvkö, Kabold, Köszeg stb. III. Fridriknek zálogba veté a nála levő magyar koronáért, s ez időtől fogva egyenlő sorsa volt Kismartonnal. — A városból a várba gesztenyés és cseresznyés kertek közt vivő út felfelé mindig meredekebb, s közel a várhoz egy 40 öl mélységet, mellyet a Vulka ásott ki, elkerülvén, a vár sánczához juthatni: ez 30 öl mély, s ugyan illy széles, s fahid van rajta, mellyet egykor fel is lehetett huzni. Alig toppanni be a gr. Eszterházy Miklós nádor czimerével ékesített várkapun, már rémüléssel pillantja meg a látogató a bolthajtáson jobbra függő régi kinzó

szerszámokat; alul a fogház ajtaja nyílik; balrul a hercegi dandárok zászlói lobognak. Balrul az élésházak; a felvigyázó laka, s azon pince-előtt, melyben még Luther idejebeli borok tartatnak, jobbra kanyarodván: a vár alakjára épült 4 szögű kastély fegyvertárába menni fel. Itt vannak mind azon öldöklő eszközök, mellyekkel a a Pannoniában lakó népek valaha éltenek; számos török fegyverek, lófarkok, vérrel fecskendezett zászlók és dobok. Itt tartatik ama vitéz szerencsétlen Eszterházy Lászlónak vas sodronyból készült inge, melyben a vérébélyi ütközet alkalmával 1652ben a törököktől vékonyban lövetett. A kastély első emeletében mind a folyosók, mind a szobák festett képekkel vannak beagatva. A szobákban van a fényes nemzetség ősei képeinek gyűjteménye. Első Eurs vezér, kikhez felviszi eredetét; aztán Esztorás Pál vezér, ki 1009-ben kereszteltetett meg; ennek fia Lajos, ki Béla és Salamon királyok alatt híres vitéz volt, s így tovább minden világi és egyházi maradékaikkal, s jelesebb asszonyaikkal együtt. Itt láthatni Attila ideal, s Corvin Mátyás eredeti mellképeit, az utóbbit borostyán koszorúval. A hercegi kincstár, mellynek alapját gr. Eszterházy Miklós nádor vetette meg, igen nagybecsű ritkaságokat és kincseket foglal magában. Továbbá nevezetes még a sziklába vágott 75 öl mély kut, kivált pedig a kastély harmadik emeletéből való pompás kilátás, mellynek párját nem egykönnyen találhatni.

Franczdorf, oláh-német falu, Krassó vgyében, Dognácskához 4 órányira az oláh-illyriai határ szélén, a Berzava mellett: 263 német kath., kik Stájerországból jöttek be, s 546 óhitű lak., kath. és óhitű anyatemplomokkal. Lakosai főképen favágásból élnek, a fát Berzava vizén usztatván le a resinai és bogscháni hámorok számára.

Franko, (Frankenau), horvát f., Sopron vmegyében, Kőszeghez északra $1\frac{1}{4}$ mfd: 818 kath. lak. s paroch. templommal. Van 984 h. szántóföldje, 109 h. rétje, $54\frac{3}{4}$ h. kertje, 642 hold cser, tölgy, fenyő, nyír erdeje. Földjének egy részé 3-ik osztálybeli, a többi vizes és mocsáros, az erdőbeli legelő szinte mocsáros. Birja h. Eszterházy.

Frankocz. vándus falu, Vas v. megyében a muraszombati uradalomban: 99 kath., 26 evang. lak. Radkersburg ut. postája.

Frankova (Nagy), tót falu, Szepes vmegyében, Ófaluhoz délre egy órányira: 556 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Lakosi sok marhát, juhot tartanak, lent természetnek. Erdő. F. u. az eperjesi püspök s káptalan.

Frankova (Kis), tót falu, Szepes vmegyében: 336 kath. lak.

Franyova, rác-magyar n.v. Torontál vmegyében, a kikindai szabad kerületben, Török-Becse szomszédságában a Tisza bal partján: 414 kath., 18 evang., 14 ref., 4712 n. c. óhitű, 60 zsidó lak., n. c. óhitű anyatemplommal, gabonatarházakkal, s 173. egész jobbágytelekkel. F. u. a kamara.

Franzvágás, pusztá, Sáros v. megyében, Nyirjes fil. 13. kath., 8 evang., 9 zsidó lakos.

Freidorf, német falu, magyarúl Sz a b a d f a l v a, Temes vmegyében, Temesvárral határos: 613 r. kath. lak., kik Temesvárra sok tejet hordanak. Határa 2417 hold, mellyből urb. szántó 1239 h., rét 358 h., legelő 176 h., belső telek 84 h., majorsági rét és legelő 410 h., szabad földek, utak stb. 150 hold. Földe első osztálybeli, s mindent gazdagon terem. Birja a kir. kincstár.

Freiviz, német falu, Zala vmegyében: 342 kath. lak. F. u. h. Battyányi.

Freudenthal, német falu, Temes vmegyében, Moraviczához 2 óra.

Frics (Fricowce), tót falu, Sáros vmegyében, az Eperjestől Szepesbe vezető postautban, Eperjeshez $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 538 kath., 3 evang., 24 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Jó föld. Erdő. Van itt b. Ghilányinak egy régi kastélya. F. u. Ghilányi, Péchy.

Fricska, orosz falu, Sáros vmegyében, Gáboltchoz éjszak-nyugotra egy mfd, szinte a gallicziai határ szélén: 45 rom., 350 görög kath., 15 zsidó lak. Kösziklás határ. Sok erdő. Sovány föld. F. u. gr. Erdődy.

Fricske, tót falu, Sáros vmegyében, Oszikohoz $\frac{1}{2}$ órányira: 453 kath., 20 zsidó lak. Határa jó őszi gabonát terem; erdeje van. F. u. b. Splényi; van savanyuvize és vízi-malma is:

Fridman, tót falu, Szepes vmegyében, a Dunajecz mellett Galliczia szélén: 1024 kath., 4 zsidó lak. Kathol. paroch. templom. Várkastély. Gyolcs- és fakereskedés. Urasági tehénészet. F. u. b. Palocsay.

Fridrichsdorf, német helység, Beregh vmegyében, Szelesztohoz $\frac{1}{4}$ órányira: 71 r. kath., 45 evang. lak., kik az odaváló vasbányákban és hámorokban dolgoznak. F. u. Schönborn.

Friwald, tót falu, Trencsén vmegyében: 1252 kath., 13 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Erdeje ennek is szép. F. u. a lietavai uradalom.

Frusinyesd, pusztá, Bihar vmegyében, Barzesdhez tartozik, sovány és bokros határral. Birja a váradi deák püspök.

Fuchsloch (Alsó), tót-német f., Honth vmegyében, Selmeecz mellett: 517 kath. lak. F. u. a selm. bány. kamara.

Fuchsloch (Felső), tót-német falu, Honth vmegyében: 854 kath., 13 evang. lak. F. u. a Selm. bány. kamara.

Fud, pusztá, Győr vmegyében, a Töközben; Mérges mellett: 40 kath. lakossal.

Fugyi, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, Váradhoz 1 mfd: 613 lak., u. m. 350 ref., 263 n. e. óhitű lak. Határa 2970 hold, melyből szántó 570, rét 800, a Körös által bekövéselt tér 650, legelő 200, szőlő 300, erdő 350 hold. Földe fejeér és sárga agyag; igen jó bort és sok ugorkát természet. A Sebes-Körösön kívül van egy patak Hodos nevű. Majorsági szántó 370 h. az erdőn, réteken és szőlőkön kívül. Birják Novák Gergely árvái. Van itt ref. és óhitű anyateplom.

Fulyán, orosz falu, Sáros vmegyében, Kapihoz $\frac{1}{2}$ órányira: 67 rom., 340 görög kath., 13 zsidó lak. Jó föld és rét; erdő. F. u. Kapy nemzetség. Görög anyaszentegyház.

Furdia, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez 2 órányira: 8 kath., 747 óhitű lak., s anyateplommal, sok urasági legelővel. F. u. a kamara.

Furlag, nagy oláh falu, Krassó vmegyében, hegyek közt, közel a Boganis vízéhez, Lugoshoz 3 órányira: 1 kath., 2684 óhitű lak., anyateplommal, sok erdővel, szilvásokkal. Birja Palikucsevnyi család.

Furta, magyar falu, Bihar vmegyében, a Sárreten, ut. postájától N. Váradtól közel 4 mfd, 1500 lak., kik közt 1250 reform., 250 r. kath., földesgazda 124, zsellér 112, lakó 40, mesterember 18, kereskedő egy sinés; egész urbéri telek $37\frac{2}{3}$, ref. és kath. anyateplomok. Határa 15,000 hold, melyből urbéri szántóföld 1248, majorsági 3752; urbéri kaszálló 384, majorsági 3616; urbéri legelő 2500, majorsági 3300, urbéri szőlő 100, majorsági erdő 100 hold. A föld általában szikes és lapályos, terem leginkább zabot és rozsos élelet, sok szénát; az állattenyésztés a gazdánál

nagyon középszerű, de az uraság sok és szépszarvasmarhát s juhot tenyészt, sőt lovakat is. Folyóvíze, az árvizes időbeni árvizen kívül nincs, de vannak mocsárok és tavak. Földesura a nagyváradi kath. káptalan kisprépostja.

Ó-Futak, német mv., Bács vgyében, a Duna bal partján, Újvidékhez 1 $\frac{1}{2}$ órányira, 2800 r. kath. lak., kath. paroch. templommal, szép urasági kastélyal, vendégfogadóval, sörházzal, sok dunamalommal, s csinos magán házakkal. Kővér fekete földü határa első osztálybeli, s 1100 □ ölével 18153 holdra terjed, mellyből 142 urb. telek után van 4612 h szántóföld, 4152 h. rét és belsőség; 1826 h. legelő. Uradalmi szántóföld és rét 3210 h., tölgyes erdő 3124 h., füzes 404 h., nádas 375 h., mocsár 214 h., utak 236 hold. Birja gr. Brunsvik család s feje egy uradalomnak.

Új-Futak, német falu, Bács v. megyében, Ó-Futak mellett, 1300 kath. lakossal. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 5850 holdra terjed, mellyből 40 $\frac{6}{8}$ telek után urb. szántóföld van 1396 h., rét és belsőség 1108 h., legelő 420 h., szőlő 122 h., uradalmi szántó és rét 1040 h., tölgyes erdő 1260 hold, nádas 240 h., mocsár 180 h., utak 84 hold. Birja a gróf Brunsvik család.

Füge, helység, Gömör vgyében, napkeletről Ódalfala, éjszakeről alsó Kálósá határaival szomszédos. E helységen víz Tornalljától keresztül Rimaszombat felé vivő országut; a helység alsó végén; az országúthoz közel van Hevessi-Bertalannak csinos nemesgyümölcsfajokkal beültetett kertje, nagy, de még el nem készült lakháza. Van a r. katolikusoknak templomjuk, — a lakosok száma 418-ra megy, ezek közül r. kath. 329, evang. férfi 15, asszony 22; reform. 52. Mindnyájan magyar nyelven beszélnek. Van 6 $\frac{6}{8}$ urbéri telek, 14 zsellér,

14 lakó; 21 $\frac{2}{8}$ majorsági telek; 992 hold erdő s legelő. Mind a mellett, hogy szántóföld dombos s meredek, mégis megtermi a legszebb tisztabuzát s egyebet; rétje a Vály-völgyi patak veszedelmes árnának van gyakorta kitéve. Birják ezen helységet: Rákóczi, Hevessi, Vad, Szakál, Rác, urak, és özv. Pankovicsné asszony.

Füged, (Alsó és Felső), 2 magy. falu, Abauj vmegegyében, Forróhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 188 r. kath., 16 g. kath., 52 evang., 156 ref., 36 zsidó lak. Felső-Fügeden ref., Alsó-Fügeden evang. szentegyház. Gazdag róna határ. A Szirmay nemzetség öröksége, s igen sok nemes lakja.

Nagy-Füged, magyar falu, Heves vmegegyében, Árokszálláshoz 1 m.-földnyire, a Bena vize mellett: 1245 kath., 3 ref., 15 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sík termékeny határ. Sok rét és legelő. F. u. Almásy Károly és Emánuel, Majzik, Czövek, Darvas, Andrekovic, Halasy, Rakovszky, Hellebrout, Csányi, Ország örökösök, Sághy.

Kis-Füged, pusztá, Heves vmegegyében, Nagy-Füged szomszédságában. F. u. Almásy Jánosné és Almásy Károly.

Füle, magyar falu, Székes-Fejérvmegegyében, Veszprémmegye szélén, 296 kath., 775 ref., 15 zsidó lak., kath. és ref. anyateplomokkal. Szántóföldjei szép buzát teremnek; szőlőhegye, erdeje, kőbányája van. F. u. a veszprémi káptalan.

Fülek, (Filek, Filakowa); magyar mv., Nógrád vmegegyében, Gömör vmegegye szélén, egy igen kies vidéken: 1600 kath. lak. Van itt egy nagy Ferenczi monostor és templom, mellyet gr. Koháry István alapított, s most is ezen szerzetesek teszik a plebániái szolgálatot. Földjei meglehetősek; szőlőhegye sovány; de aljában szép szilvások és gyümölcsök vannak; különösen híres nagy jóízű almája. Van

itt továbbá savanyúvíz forrás és kőbánya F. u. H. Coburg, G. Berthold, G. Czebrían.

Hajdan nevezetes kőfállal körülrítelt, s pompás uri lakásokkal ékeskedő város volt; úgy hogy Heves, Nógrád, Pest vármegyék itten tarták közgyűléseiket. Három osztályra szakított vára egy magas sziklás hegyre épült, s oltalombástyája vala a bánya városoknak. Legelőször foglalták el 1553-ban a törökök éjjeli meglepés által s csak 1593-ban vehette vissza Tiefenbach, elébb meg öszve törvén a segítséget hozó temesvári basát. 1619-ben Bethlen és Rhédey Ferencz kerítették kezökre. De legnevezetesebb ostromot álla ki 1682-ben Tökölitől, és a törököktől kik közel 140,000 emberrel szállották meg. Ekkor II. Koháry István, mint várkapitány retenthetetlen bátorsággal védelmezte magát, de utóbb is az örzösereg gyálázatos féltékenysége miatt, mind a vár, mind maga ellenség kezébe esvén, rablánczra fűzetett, s elébb Regéczre azután Ungvárra, majd Sáros-Patakra, később Munkácsra, majd ismét Sáros Patakra hurczoltatván, csak 1685-ben szabadulhata meg ezen esmeretes nagy magyar vitézünk és költőnk.

Fülek-Kelecsény, magyar falu, Nógrád vármegyében, 220 kath., 16 evang. lak. F. u. Ajtícs Horváthi, Csillom, s m. t.

Fülek-Kovácsi, magyar falu, Nógrád vmegyében, 302 kath. lak. Réltjei az Ipoly mentében jók volnának, ha ez, és a Kölcser vize néha be nem iszapolnák. F. u. a füleki uradalom.

Fülek-Püspöki, magyar falu, Nógrád vmegyében, Fülekhez közel: 759 kath. lak. Kath. paroch. templom. Tiszta buzáját a losonczy piacon becsülik legtöbbsnyire. F. u. az Esztergomi érsek.

Fülep, puszta, Szabolcs vármegyében, Penészlekhez nyugotra, homok dombos völgyes határral. F. u. Hajdu Vámos-Pécs városa, s Eördög.

Fülep, puszta, Zala vmegyében, a Balaton partján, Kövágó-Órshöz közel, Veszprémhez 3 óra.

Fülepháza, puszta, Bihar vármegyében. Nyárszeg alatt, többsnyire szép fiatal cserfás erdőből áll. Birja a váradi deák káptalan.

Fülöpszállás, szabad m. v., Szabad Jász- és Kun kerületekben, közel Szabadszálláshoz, a kis ér foka mellett, melly a Kigyós eribe szakad: 11 kath., 4715 reform. 12 óhitű, 12 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa bőtermékenységű, de vannak homokos, és szikes területei is.

Füles, (Nikics), elmagyarosodott horvát falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $2\frac{1}{4}$ mfd., 1200 kath. lak., paroch. egyházzal. Van itt egy szép kastély és angolkert. Dombos határa középszerű, s kiterjed $5619\frac{12}{16}$ holdra, mellyből szántóföld $3607\frac{8}{16}$ h., rét $128\frac{4}{16}$, kert $78\frac{3}{16}$ h., szőlő $80\frac{5}{16}$ h., erdő 1659 hold; s áll tölgy, cser, nyír, fenyőfákból. Birja gr. Zichy Henrik; ezelőtt b. Meskó családé volt.

Fülesd, magyar falu, Szalmár vmegyében, 18 római kath., 414 ref. 13 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határának nyugoti része agyagos, keletre homokos, de bőtermékenységű; réltjei bőségesek és hasznos szénát adnak; szép erdővel bir. A Tisza, Tur és Számos árvizei egy részét a határnak meg szokták futni. F. u. a Kölcsey nemzetségbeliek, Kende Pálné s m. t. A kölcsei uradalomhoz tartozik. Tisza-Ujlakhoz 2 óra.

Fülpös, magyar falu, Szalmár vármegyében, a Számos mellett, közel Matolcsához: 6 római, 18 g. kath., 220 ref., 22 zsidó lak., ref. anyatem-

plommal. Szük határát az árvíz rongálja, de különben igen termékeny. F. u. számos nemesek. Szathmárhoz 5 óra.

Für. magyar falu, Komárom vármegyében, Csúzhoz $\frac{1}{2}$, Komáromhoz 3 órányira, 600 kath., 40 zsidó lak., fiókegyházzal. Határa mérsékelt dombokon fekszik, igen kis része homokos, a többi jó fekete föld. Az egész áll 3585 holdból, mely közt 1701 h. urbériség, 1500 h. majorság, 295 h. erdő. Birják Jankovich, Pálffy, Szalay, Ordódy urak.

Füred, magyar falu, Zala, az új rendez. szer. Veszprém vmegyében, igen közel a Balatonhoz, Veszprémhez 3 óra, 186 kath., 921 ref. 20 zsidó lak. Van egy szép új ref. szentegyháza, nagy erdeje, szép szőlőhegye, mely igen erős olajos, aranyzinű bort terem. Szántóföldje kevés. F. u. közbirtokos urak, és a Veszprémi káptalan. Savanyuvize s fördője Magyarországon az elsők közé tartozik.

Kapos-Füred, magyar f., Somogy vmegyében, 507 kath. 3 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal, igen termékeny földekkel. F. U. h. Eszterházy. Kaposvár fiókja, s Lakhoz 5 óra.

Tisza-Füred, magy. m. v. Szolnok vmegyében, közel a Tiszához, Debreczenhez 7 mfdnyire, a pesti országutban; 615 kath., 3681 ref., 17 görög, 190 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyház, Synagoga. Határa a Kócsi pusztával egyetemben tágas és termékeny; a szarvasmarha-, juh-, sertés-tenyésztés szépen virágzik; szőlőskertje, nádlosrélje, fája a Tisza füzesében elég; lakosai jövedelmes halászatot üznek, s híres magyar nyergeket csinálnak, úgy hogy 1819-ben a Porosz kormányshoz is vitett inuen két nyereg-gyártó legényi Berlinbe. F. u. Jósza György örök., Sombory Imre, Nánásy Bernáth, Gyulai, Farkas, Péczely, s mások számosan.

Fürész, tótul Pila, tót falu, Nógrád vmegyében, Vámos falutól $\frac{1}{2}$ a bányavárosi országuthoz pedig félnegyed órányira, egy szük és mély völgyben. E helyen hajdan fürészmalmok voltak, s innen vette nevét. Határa 1700 hold, u. m. 10 h. belsőség, 1057 h. szántó, 244 h. rét, 380 h. erdő, 9 h. árkos tér. Urbéri szántó van 46, rét 20 hold; lakosok kezén levő irtási szántó 1007 h., rét. 206 hold; majorsági belsőség 2, föld 2, rét 18, erdő 380 hold. Földje agyagos, a hegyeken könnyű de köves. Népeisége 66 r. kath., és 330 ágostai. A helységen keresztül folyik a Fürész patak, s a falu alatt egyesül a Kriványi patakkal. Malma van a Fürész völgyében. Birtokosa id. gr. Zichy Ferencz mint senior, és gr. Kálnoky Gusztáv.

Fürész, (Pila), tót falu Gömör vmegyében, a Rima vize mellett, 790 többnyire evang. lak., s anyaegyházal. Többen birják.

Fürged, pusztá, Tolna vmegyében, a dombóvári kerületben, h. Eszterházy birtoka.

Füss, tót falu, Bars vmegyében, Verebelytől délre 2 mfd. 923 kath. 9 evang. lak. Ékesítik ezen helyet a kath. paroch. templom és az uraságok szép lakházai s kertjei. Határja mindennel bővölködik: van gabonája, bora, fája, elég legelője, sok gyümölcse. F. u. Balogh, Bencsik, s a t.

Füss, magyar falu, Komárom vármegyében, Komáromhoz nyugotra $2\frac{3}{4}$ mfd., az öreg Dunától $\frac{1}{4}$ mfd. A szentmártoni főapát adományzása alá tartozó papnemesi helység, s egy illy papnemesi szék innen veszi nevét. Határa 2536 $\frac{722}{1200}$ hold, mellyből belsőség 31 h., szántóföld 834, kaszálló 615 h., nádas 142, legelő 913 hold. Földje igen jó, s mindent megterem; a szarvasmarha és lótenyésztés virágzó. Népeisége 849 lélek, kik közt

845 r. kath., 4 zsidó. Nevezetebb épületei a kath. egyház, s a szentmártoni főpátság adminisztratori és lelkészi laka. Az egész határ majorsági birtok s birják: a szentmártoni főpát, Ghy-czy, Szabó, Matkovics, Kajdacsy, Orbán, Pázmány, Priviczer, Markovics, gr. Somogyi, Pach.

Füskut, oláh falu, Temes vmegyében, Aradhoz 3 órányira, 1100 n. e. óhitű lak., anyateplommal, 58 egész urb. telekkel. A feregyházi birt. birják.

Füszfő, telep, Veszprém vármegyében. Vörösberény határában.

Füzey, oláh f., Bihar vmegyében, Belényeshez $\frac{3}{4}$ mfd., hegyek közt, 273 g. kath. lak., s anyateplommal, szép de kevés erdővel. Birja a váradi görög püspök.

Füzer, magyar-tót falu, Abauj vmegyében, Kassához délkeletre 4 órányira: 475 kath., 43 g. kath. 73 ref., 7 zsidó lak. Kath. és ref. templomok. Erdeje igen szép. A helység felett egy magas sziklahegyen láthatni régi omladozott várát. F. u. gr. Károlyi István.

Füzes, puszta, szabad Jász- és Kun kerületekben, Halasi határhoz tartozik.

Füzes, magyar falu, Heves vármegyében, Pétervásárhoz $\frac{1}{2}$ mfd., 472 kath. lak., s jó marhatartással. F. u. gr. Keglevich Gábor, Szerelem Antal, Fáy Menyhért. Ut. p. Eger.

Füzes, oláh falu, Krassó vmegyében, Bogschánhoz 2 órányira, Temes vmegye szélén: 23 kath., 2400 óhitű lak., anyateplommal, s jó szántóföldekkel, nagy erdővel, szilvasókkal, legelővel. A k. kamara birja.

Egyházas-Füzes, (Kirch-Fidisch), német falu Vas vmegyében 428 kath. lak., paroch. szentegyházzal. F. u. gr. Erdődy György. Szombathelyhez 2 óra.

Gyepü-Füzes, (Kho - Fidisch)

német m. v. Vas vármegyében, Szombathelyhez nyugotra 3 órányira, 574 kath., 3 evang. lak. Diszesíti e várost gr. Erdődy Györgynek egy fölemelkedett helyen lévő igen szép kastélya, melynek erkelyéről a legszebb angolkeret, u. m. az előtte fekvő hegyekkel, völgyekkel, erdőkkel s rétekkel változó falukkal megrakott gyönyörű vidéket s távolabb a stájerországi Wexel hegyét, s az ausztriai havasokat láthatni. Azonban a kastély mellett is van egy csinos izlésű angol kert, melyben több nézésre méltó tárgyak találtnak, nevezetesen a nagy üvegház gyönyörű narancsfákkal, a plántán és rozsa-fasor, a virággula, halastó, több facsoportok s meglepő szakaszok, egy 1500 darab nemesített gyümölcsös, s t. b. Van itt továbbá nagy urasági tehénészet híres sajtsinálással, és igen jó mészégetés. A város feje gr. Erdődy György egyik szép uradalmának, melyhez még 4-falu tartozik, u. m. Egyházas-Füzes; Pinka-Miske, Sárosszék, Kis-Cziklin. A föld mineműsége az egész uradalomban: nehéz anyag, mely gyakori trágyát, és 4-szeri szántást kíván, de nagy munka után sikeres buzát, és hajdinát terem, csak hogy az utolsónak a gyakori és erős derek hamar ártnak. Kukoricza és bor nem természetlik. A legelő szűk; s a rétek hiányát a jobbágyok lóherével pótolják; hanem az uraság maga szép réteket bir a Pinka mentiben. Erdeje 2063 holdat foglal el. A gazdaság kitűnő szorgalommal üzetik, ugarat csak tiszta buzára tartanak.

Rába-Füzes, német falu, Vas vmegyében, Szentgothárdhoz fél óra, 474 kath. 246 evang. lak. Gazdag határ. Sok bor, gyümölcs, dohány. F. u. gr. Batthyáni, s a n. ujjvári uradalomhoz tartozik.

Füzesér, magyar-orosz falu, Zemplén vmegyében. N. Cseb fil. 167

romai, 140 g. kath., 48 ref., 35 zsidó lak. 468 hold szántófölddel. F. u. Füzeséry s m. Nagy-Mihályhoz 1 1/2 óra.

Füzesfa, puszta, Pozsony vmegyében, a Csalóközben, Diós és Bögöl Patony közt. Ut. posta Pozsony.

Füzi, puszta, Abauj vmegyében, Barczához egy órányira, 18 kath. lak. F. u. b. Meskó, Füzy, Desseöffy, Dióssy.

Füzítő, puszta, Komárom, az új rend. szer. Esztergom vmegyében, Almáshoz 1/2 órányira, a Duna partján. Vidéke róna, s egy részben vizenyős. Keresztülmegy rajta a buda-bécsi országut, melly itt igen kis részben a régi romai töltésen megy. 1848-ban nagyszerű czukorgyár állítottatott itt. Némelyek a Dunaparton találtató romok után itélve, ide teszik Azoa romai várost. Birtokosa gr. Zichy Miklós.

Füzű, magyar falu, Vas vmegyében: 122 kath. lak. paroch. szentegyh. F. u. a Megygyesi nemzetség.

Füxlincz, német falu, Vas vmegyében: 321 kath. lak. F. u. gr. Nádasdy. Határa hegyes sovány. Ut. p. Radkersburg 1 1/2 óra.

G.

Gaád, lásd Gád.

Gabonás, vagy **Kérsziget**, puszta, Heves vmegyében, Dévaványa mellett, egy sziget a Berettyóul nevelt nádas rétek által környezve, 2850 hold kiterjedésben. Birja b. Bánffy Pál, Borbély család, Csanády Imrénő, Sárkány és Szarka örökösök.

Gáboltó, tót m. város Sáros vmegyében, Bártfához nyugat-éjszakra 1 1/2 mfd: 882 romai, 34 görög kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa hegyes, kösziklás; erdejében legelője elég; savanyúvíz-forrása több van. F. u. gr. Erdődy György.

Gáborján, magyar falu, Bihar vmegyében, szép rónaságon, Debre-

czenhez 4 mfdnyire, s ez utolsó postája. Lakja 1356 reformatus, kiknek helyben van papjuk. Határa 6000 hold, mellyből szántó 2100 h., kaszálló 1559 h., legelő 1171 h., szőlő 54, erdő 210, nádas 317, folyóvíz 589 hold. Ebből majorsági föld csak 169 h. erdő. A többi lakosok, kik hajduk voltak, szabad adás mellett birták mindég h. Ezterházy Páltól bizonyos határozott summáért. Földje fekete és szikes; amaz gazdagon terem mindent, ez főkép a zabot szereti. A helység határát keresztülfolyja a Berettyó, a déli oldalon pedig körül fogja a Kis-Körös. Nagy vizimalom.

Gáborjánháza, magyar falu, Zala vmegyében: 214 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Gács, (egész neve: Gácsvár-alja), tót-magy. mv., Nógrád vgyében, egy kiterjedt völgy közepén, Losonczhoz 1, Pesthez éjszakra 14 mfd távolságra. A város éjszaki oldalán egy magas kösziklás hegyen áll a régi Forgách nemzetség vára, melly a legjobb karban, jelenleg gr. Forgách Sándornak szolgál lakásul. Határa 210 hold, mellyből belsőség 110, szántó-föld és rét 100 hold. Urbériség itt nincs. Lakja 1117 kath., 180 ágostai, 2 ref., 47 zsidó. A város mellett folyik a Tugár pataka. Nevezetes épületei: a váron kívül gr. Forgách Antal kastélya, a posztó- és répaczukorgyár, mellyek közül a posztógyár egész Magyarországon legnagyobbnak mondható. Tart 3 országos vásárt is. Birják gr. Forgách Antal, és gróf Forgách János örökösei. Postahivatala Losonczra tételtt át.

Gácsa, puszta, Heves vmegyében, Órs m. 18 ref. lak. F. u. Erős, Almásy István, b. Vimpfenné, Rakóvszky, Halasy, Hellebront, Torma, Ország, Csepreghy, Thassy, Sütő, Véges, Majzik, Cseh, Goth.

Gácsfalva, (Sztara-Halics), tót falu, Nógrád vmegyében, a gácsi vár tövében, kies völgytorkolatban, legszébb rétek középette. Határa 3300 hold, melyből urbéri belsőség 27, szántó 720, rét 180, urasági beltelek 55, szántó 610, rét 88, erdő 1620 hold. Földje agyagos, vadvizes; lakosai nagyobb részt fuvarozásai és szarvasmarha-tenyésztéssel foglalkoznak. Lakja 703 kath. A helységen keresztülfolyik a Tugár pataka, mely Gácson a gyári munkákra használtatván, Lonsóczon alul az Ipolyba szakad. Van itt egy igen régi rom. kath. templom, mellette egy nagy, egészen fából minden vas nélkül készült harangláb. Birják gr. Forgách Antal és Forgách János örökösei.

Gacsály, magyar falu, Szathmár vmegyében, Jánk és Rozsály közt: 21 r., 68 g. kath., 616 ref., 51 zsidó lak., egy ref. anyatemplommal, mellynek födele is kőből rakott. Nagy kiterjedésű határa tiszta búzát, kétszerest, tengerit, zabot, és híres lencsét bőséggel terem; erdeje, kaszállója jó. F. u. Pap Andrásné, Rátonyi Károly, Madarassy, és több nemzetségek. Ut. p. Szathmár.

Gacsalk, (Gocsaltow), tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Csetnekhez egy órányira: 44 kath., 317 evang. lak., kik szent égetnek, fuvaroznak. Határa több hegyekből, de csak egy völgyből áll, és szorgalmas javítást kíván. F. u. Gömör, Czékus s m. Ut. p. Rozsnó.

Gád, oláh falu, Torontál vmegyében, a Temes mellékén, Uj-Pécshez délre 2 mfdnyire: 44 kath., 8 ref., 1080 óhitű, 4 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, szép urasági épületekkel, erdőkkel, 41²/₈ egész telekkel. Határa gazdagon termi a szép tisztabuzát, tengerit, repcét, zabot, szénát stb. F. u. Kászonyi, Nagy, Gyertyánfy, Kukarics, Pálffy, Fodor családbeliek.

Gadács, német falu, Somogy vmegyében, Döröcskéhez 1 óra: 235 ágostai lak. Ezen falu még nem rég pusztta volt, de contractualis zsellérekkel megnépesítetett. F. u. gr. Hunyady Ferencz. Ut. p. Szemes.

Gadány, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécsről 1 óra, dombon. Határa 1097 hold, melyből szántóföld 860 h., rét 92 h., legelő 20 h., szőlő 85 h., erdő 40 hold; ebből ismét urbéri szántóföld 260 h., rét 86 h., szőlő 25 h., majorsági szántó 600 h., rét 6, szőlő 60 h., erdő 40 hold. Földje veres agyag, sovány, leginkább hajdinát terem. Lakja 137 romai kathol. Birja Czindery László.

Gadány, magyar falu, Somogy vmegyében: 460 kath. lak., fiók-szentegyházzal, makkos erdővel, szőlő-hegygyel. F. u. gr. Széchenyi Pál. Ut. p. Marczali.

Orosz-Gadna, orosz falu, Abauj vmegyében, Borsod vmegye szélén: 18 r. kath., 553 g. kath., 3 ref., 4 zsidó lak. Görög kath. paroch. templom. Van itt egy régi omladozott szentegyház s derék erdő. F. u. Jakabfalvay, Ragályi s m. Ut. p. Miskolcz.

Gadócz, Komárom várds határával szomszédos pusztá, Komárom vmegyében, a Vágh-Duná mellett. Áll 2309 holdból, mellynek nyegyedrész termékeny, sőt gazdag szántóföld, ³/₄ része pedig kaszáló és legelő. A határból mintegy 100 hold tulesik már a Vágh-Dunán. A csallóközi rész a pozsonymegyei vizektől, mellyek itt összetódulnak, nagy károkat szenved, s több mocsáros tavai és erei vannak. F. u. gr. Nádasdy Leopold; továbbá Ghiczey Mátvás és Sárkány Ferencz urak.

Alsó-Gagy, orosz-magy. falu, Abauj vmegyében: 48 r. kath., 270 g. kath., 18 evang., 17 zsidó lak. F. u. gr. Fáy s m. Ut. p. Forró.

Felső-Gagy, magy. falu, Abauj-
vgyében: 347 r. kath., 23 g. kath., 138
evang., 23 ref., 46 zsidó lak. Kath. par.
templom. F. u. g. Fáy. Péchy, Láncozy.
Szentimrey, Putnoky. Ut. p. Forró.

Kis-Gaj, oláh falu, Temes vme-
gyében, rónaságon, ut. postája Mo-
ravicza 1 mfd: 12 r. kath., 7 zsidó.
789 n. e. ohitű lak., s anyatemplom-
mal. Határa 1697 hold és 1200 □ öl;
ebből házhelyek 127 h., kaszálló 325
h., szántóföld 702 h., legelő 117 h.,
szorgalomkertek 7 h., 1200 □ öl,
egyházi s iskolai föld 37 h., utak 31 h.
Majorsági kaszálló s kivágások 48 h.,
legelő 301 h., épület 2 hold. Ezenfelül
majorsági birtok van még mintegy 800
hold, de ezek már Torontál vmegyében
feküsznek. Földe gazdag fekete agyag.
Birja Malenicza Helena.

Gaja, pusztá, Székesfejér vgyé-
ben, Bodajkhoz tartozik: 21 kath. lak.

Gajár, (Gajring), tót mv., Po-
zsony vmegyében, 1 fertálynyira a
Morva vizétől, és 5 1/2 mfd Pozsony-
tól: 2826 kath., 10 evang., 180 zsidó
lak., kath. paroch. templommal, syna-
gogával, harminezaddal. Határja róna,
s bár nagy részt homokos; de jól mi-
velt. Erdeje, legelője bőven; kendert
termeszt, s azzal kereskedik. Szarvas-
marhája sok, neimesített juhnyája az
uraságnak szép. Van két malma, a
Morván révje és híres baronvásárja.
F. u. h. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Gajdel, nagy német falu, Nyitra
vmegyében, Német-Prónához 1/2 órá-
nyira: 1774 kath. lak., kath. paroch.
templommal. Erdeje nagy. Terem sok
apró szilvájok, melyet megaszalván
messze el szoktak hordani, s igen ka-
pós. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p.
Privigyec.

Gajdobra, német falu, Bács v.-
megyében, Palánkához éjszakra 1 1/2
óra: 2200 kath. lak., paroch. templom-
mal. Első osztálybeli gazdag határa
1100 □ ölével 8381 hold, mellyből

119 telek után urbéri szántó 3896, rét
2842, legelő 1231, szőlő 100, tavak
48, utak 264 hold. Birja a kamara.
Hajdan itt prépostsága volt a praec-
monstrati szerzetnek.

Gajdos, pusztá, Usanád vme-
gyében, Földeákhoz fél mfdnyire:
439 kath. lak.

Gajdos, orosz falu, Ungh vme-
gyében, egy patak mellett, melly két-
felé választja, ollyformán, hogy egyik
része Ungh, másik Beregh vmegyéhez
tartozik: 2 romai, 306 görög kath.,
5 zsidó lak.

Gajdos, pusztá, Ungh vmegyé-
ben, a Ribnicze fil.: 103 romai, 27 g.
kath., 13 ref., 22 zsidó lak.

Gajdos, orosz falu, Beregh v.-
megyében, Ungh vmegye szélén: 309
g. kath., 8 zsidó lak. Határa hegyes és
sovány. F. u. többen. Ut. p. Szerednye.

Gakova, német falu, Bács vme-
gyében, Zomborhoz éjszakra 2 mfd,
saját postahivatallal és váltással Zom-
bor és Gara közt. Lakja 3000 kath.,
paroch. templommal, vendégfogadóval.
Első osztálybeli határa 1100 □ ölével
7087 hold, mellyből 99 telek után ur-
béri szántó 3261, rét 2352, legelő
540, szőlő 190, uradalmi rét 13, ta-
vak 560, utak 171 hold. Birja a kamara.

Galabocs, magyar falu, Nógrád
vmegyében: 162 kath., 2 evang. lak.,
kik szőlőt mivelnek. F. u. Bene s m. t.
Ut. p. Szakál.

Galád, pusztá, Torontál vme-
gyében, N. Kikindához 1 óra.

Galambok, magyar falu, Zala
vmegyében, ut. p. Kanizsához 3 óra:
781 kath., 404 ref. lak., kath. paro-
chiával, és ref. anyaekklézsiával. Róna
határa igen termékeny; rétye sok; la-
kosai sok marhát tenyésztnek. F. u.
a pesti papnövendékház.

Galambos, pusztá, Somogy vár-
megyében, 52 kath. lak.

Galambos, pusztá, Pest-Pilis v.-
megyében, a váci sz. birói kerületben.

Galantha, vegyes magyar-tót m. v., Pozson vmegyében, Diószeghez keletre 1 órányira: 1189 kath., 38 evang., 556 zsidó lak., több kastélyokkal s urasági lakházokkal, kertekkel, kath. paroch. templommal, synagógával és boltokkal. Az ide való czigányok híres muzsikusok. Nagy róna határa igen sikeres rozst, buzát, árpát terem; rétjei kövérek; a marlia-, kivált a juhtenyésztés szépen virágzik. F. u. több nemzetségek, kik között 3 predikatumát innen veszi, u. m. Eszterházy, Fekete, Balogh. Ut. p. Szered.

Gálfalva, (Galovani), tót falu, Liptó vmegyében, 15 kath., 98 evang. lak. F. u. Plathy, Csemniczky.

Gálfalva, (Gobolovicza), orosz falu Beregh vmegyében, N. Ábránka fil. 42 g. kath., 4 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Nyiresfalva.

Galgócz, (Freystadt, Eleutheropolis), vegyes tót-német m. v. Nyitra vmegyében, a Vág bal partján; Pozsontól 8, Nyitrától 2 $\frac{1}{2}$ mfd távolságra, egy igen kies vidéken: 3712 kath., 30 evang., 1 ref., 12 óhitű, 478 zsidó lak. Említést érdemelnek, a kath. paroch. templom, melly alatt van a gr. Erdődy család temetkező helye; franciscanus klastrom; a postaház; az urasági tisztek lakházai s más privát épületek és boltok; a Synagóga. — A piac közepén láthatni egy régi kerek lapos tornyot, melly hihetőképén a török idők maradványa. — A Vághon van egy fahíd, számos hajó-malmok. — Lakosai gabonával, lóval, szarvasmarhával, de kiváltképen épületre való fával, faeszközökkel, mellyek a Vághon Árva és Liptó vmegyéből hozatnak, eleven kereskedést üznek. — H. ti vásárai népések; országos vásárait pedig a jó lóvak kedvéért sokan meglátogatják. Ezenkívül a lakosok mindentféle kézi mesterségeket folytatnak; sőt a Thurzókatál könyvnyomtató műhely is vala itt, egy evang.

gymnasiummal együtt; de ma már e helyett csupán egy kath. polgári iskola van. — Határa nagy kiterjedéstű; szántóföldei, rétei termékenyek, de az áradástól gyakran rongáltatnak. — Szülőhegye igen tágas, és sok, de nagyon középszerű bort terem. — A hegynék déli oldalán áll régi s a történetekben is nevezetes vára. Ezt a XIV-ik század elején a hatalmas Trencséni Máté bírta, ki legyőztetvén a fiskusra szállott. Későbbben Corvinus Mátyás alatt Ujlaky Lőrinczet ismerte urának; II-ik Lajos pedig Thurzó Eleknek ajándékozta. Kihalván ezen család, Forgács Ádám nyerte el a hozzá tartozó uradalommal együtt, letévé érte 180,000 frtot. De Forgács Simon a Rákóczy Ferencz egyik fővezére több jószágaival együtt elvesztette, s ekkor az Erdődy családnak adatott kir. adomány-képen, s most is gr. Erdődy Jösefné bírja. A török háboruban a város sokat szenvedett a törököktől, tatároktól, sőt 1663-ban a várat is elfoglalták, magára hagyván azt hiteszeget őrzőserege, a Rákóczyaknak pedig nagy fontosságú erősségük vala ez, mint a Vághon való szabad által-kelesnek főbástyája. A mostani özvegy grófnénak férje mind a várnak mind a különös szépségű kertnek ékesítésére nagy somma pénzt költött, s természeti fekvésétől is segítetvén, azt — minthogy innen a Vág kies s ezer változásokkal teljes völgyére felséges kilátás esik — egy a legszebb lakhelylyé formálta egész hazánkban.

Sajó-Galgócz, magyar falu, Borsod vmegyében, a Sajó kies völgyén, Miskolcztól 2., u. p. Putnoktól $\frac{8}{16}$, Vadnától $\frac{3}{16}$ állomásra, észak és nyugotról hegyek által kerített térségen. Szomszédai: Kaza, Vádna, Dubicsány, Jákfalva. Határ-kiterjedése 1916 h. cbből 31 h. belsőség, 317 h. szántóföld, 396 h. rét., 23 h. szőlő, 1120 h. erdő, 29 h. használaton kívül.

A föld második osztályú s bőtermékenységű, rétjei kövérek, vidéke a helységnek kies. Lakóház van 58; 320 r. kath., 4 g. kath., 4 ref. 6 zsidó. A r. kath. helyben birnak anyatemplomot, mellyhez Dubicsány s Sajó-Kaza leányegyházak is tartoznak. F. u. az egri káptalan. Hajdani várának, melytől Komoroczky és Valgatha huszita cseh vezérek 145⁷/₉-ban építettek, már maradványai is alig látszanak. E vár történet-leírását Vadna helység leírásánál közöljük.

Gállháza. pusztá, Zala vmegyében, Sárdhoz közel, ut p. A Lendva.

Alsó-Galla, derék és rendes német falú, Komárom az uj r. sz. Esztergom vmegyében, néhai országbíró gr. Eszterházy József által 1735-ben würtzburgi és alsácziaiakkal népesítve, határa hosszant északnak nyúlik; keletről felső Galla, délről Bánhida, nyugotról Szöllös, Tolna és Tarjány veszik körül. Határkiterjedése 2800 hold körül. Vidéke északról hegyes erdős. Bánhida felé kevés változatú róna. Szántófölde hideg természetű fekete föld s szorgalmas művelést kíván. A helység az északon hosszant nyúló hegysorhoz közel déli hajlaton fekszik. Keresztül foly rajta a Tolnáról jövő gallai ér, a Tatából Budára vezető országút szinte keresztülmegy. Egy hosszú utcája rendes, házai csinosak, udvarain a tisztaság szembe-tűnő s rajtok a pajták szinte szorgalom jelenségeül szolgálnak. A nevezett folyó a határ északi részén jövébe, az erdőség közt szép rét-völgyet képez, s innen a két Galla közti erdő-kön keresztül von határt, még ismét rétséget képezve áttér keletnek az alsó-gallai határba. Szőlőhegye kettő van. Határának azonban felénél többét erdőség foglalja. Lakja 679 kath. 8 ref. Anyaszentegyházuk 1800-ban keletkezett; templomuk bold. asszony

fogantatása s sz. Gal tiszteletére. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Felső-Galla, hegy alatt hosszant elnyúló német falu, Komárom-, az uj r. sz. Esztergom vmegyében, a Tatáról Budára vezető országutban. 4250 h. körül foglaló határa a falutól inkább északnak terjed s az egésznek $\frac{2}{3}$ -át erdőség teszi; vannak azonban csekély emelkedésű dombjain középszerű szántóföldei, a hegyek közt, leginkább az erdőségek völgyein jó rétei, több apró patakja, mellyek mind az alsó gallai érbe sietnek. A falu felett északnak a délre dülő nagy-kesselői hegy alatt, igen szép fekvésű szőlőhegy. Erdőségének nevezetesebb tetői: nagy Keselő, Herkályos, Mesterberek, Pusztahegy, s a t. Van egy hamuszírfűzőháza, 903 r. kath., 1 ágost., 4 ref. 11 zsidó lak. Néhai országbíró gr. Eszterházy József által 1733-ban würtzburgi püspökségből és Alsácziaból jött német lakosokkal telepítetvén meg a helység; az eredeti nyelv ugyan német, de többnyire a magyar nyelvet is értik a lakosok. Hozzá tartozik a körtvélyesi pusztá. A falu utcái rendesek, házai csinosak s kerített udvarok, mi e vmegyében ritka helyen van dívatban s azokat néhol gyümölcsfák, többnyire pedig gazdasági pajták ékesítik. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Galócs, magyar-orosz falu, Unglvmegyében, Dobó-Ruszkához egy órányira: 88 római, 132 görög kath., 265 ref. 5 evang., 60 zsidó lak. Ref. ekklesia. F. u. Galócsy, Balogh, Karner, s m. Ut. p. Ungvár.

Gálos, (Gols), német m. város Mosony vmegyében, fél órányira a Fertőtől, 248 kath., 1408 ágostai lak., kath. és ágostai anyaszentegyházakkal. Van 54 másodrendű jobbágytelke, 109 telkes gazdája, 23 kézművese, 3 kalmárja, 308 hold első, 2564 második, 790 harmadik osztálybeli urb. szántóföldje, 311 első, 3 másodrendű

embervágó rétje. Szőleje 2213 második, s 1657 harmadik osztálybeli Czapára terjed. Erdeje derék. Julot a jobbágyok is tartanak. 1683-ban, midőn a törökök Bécsbe mentek, egészen kirabolatott, s hamuvá tétetett. 1818-ban pedig $\frac{2}{3}$ a helységnek, az ágostai szentegyházzal és oskolával együtt tűz áldozatjává lett. F. u. h. Eszterházy, gr. Eszterházy Kázmérné, s Károly főherczeg örök.

Gálosfa, német falu, Somogy vmegyében, 441 kath., 16 zsidó lak., kath. fiók-szentegyházzal. Szőlőhegy. Erdővel. F. u. a Festetics nemés nemzetség. Ut. p. Kaposvár.

Gálosháza, oláh f. Bihar vmegyében, Élesdtől délre 1 mfd., hegyes vidéken, 200 n. e. óhitű lak. anyateplommal, sovány földekkel, derék erdővel. Van egy itt fakadó forrása, melly 2 malmot hajt. Birja a váradi deák káptalan. Közös birtokáról lásd Szászfalvát.

Gálosháza, puszta, Sopron vármegyében, Fülös mellett. Kiterjedése $468\frac{12}{16}$ hold, mellyből $150\frac{6}{16}$ h. szántó, $19\frac{3}{16}$ hold rét, 34 h. kert, $265\frac{6}{16}$ hold erdő. Birja gr. Zichy Henrik.

Gálospetri, magyar falu, Bihar vmegyében, egy része dombon, többi lapályon, ut. postájához Székelyhidhoz $1\frac{1}{2}$ mfd. Van 1069 lakosa, kik közt 638 ref., 8 ágost., 288 g. kath., 51 r. kath. 84 zsidó; ref. és g. kath. anyateplommal, több olajütő malmokkal. Határa 6000 h., mellyből 2600 h. szántóföld, 1426 h. rét, 900 h. legelő, 74 h. erdő, 1000 h. nádas rét. Ezekből majorság 1880 h. szántóföld, 1140 h. rét, 74 h. erdő; a legelő és nádas rétség a lakosokkal közösen használtatik. Fekete porhanyós földre gazdag termékenységű, kölest, dohányt, káposztát is sokat termesztenek a lakosok; valamint a barom- és sertésenyésztés is jó kar-

ban áll. Határát az Ér vize több helyeken átfutja, s rétjei nagy részét is előnti. Ezen van Draveczky Zsigmond urnak egy malma; különben, mint fentebb láttuk, sok mocsáros nádló rétet képez. A helység déli részén fekvő magas dombon látható egy várnak maradványa, mellyet Draveczky László ezredes építtetett a múlt században, s az 1829 és még inkább 1834-ben dühösködő földrengés tevő semmivé. E 4 toronnyal ékesített pompás várkastélyból felséges kilátás történt a természeti ajándékokkal megáldott Érmelékére. Birtokosok: Draveczky Gyula és Zsigmond, Bernáth Vincze, Fráter Gedeon és Dániel, Komáromy György, Draveczky Sándor, Lázár Imréné, Radványiné, Gáman Ferencz és András, Csonka örökösök.

Galsa, oláh falu, Arad vmegyében, Világos mellett, 161 r. kath., 870 görög kath., 1147 n. e. óhitű lakossal. Van egy új urasági, és megyei háza, g. kath. temploma, s egy elhagyatott répaczukorgyár. Határa 7642 hold, 1032 □ öl, mellyből belsőtelek 450 h. 416 □ öl, külső földek 5445 h. 1003 □ öl, szőlőhegy és szilvás 768 h. 713 □ öl, a Zsimbolya puszta (allodium) 978 hold. Jó fekete agyagos földje terem búzát, rozsot, kukoriczát, dohányt, köndert, repczét, stb. Oláh lakosai roszt gazdák, s földjeiket szomszéd helybelieknek bérlik ki. A határon keresztül foly a Zsimbolya nevű rét. Birja a falut Bohus János.

Galsa, magyar falu, Nógrád vármegyében, 523 kath. lak., és paroch. templommal. Földje, rétje igen hasznos; malma is van, az Ipoly vizén. F. u. h. Coburg. Ut. p. Zelene.

Galsa, magyar falu, Zala vmegyében a szélén, 388 kath., 74 evang., 10 zsidó lak., evang. anyaekkleziával. F. u. h. közbirtokosok. Ut. p. Sümeg.

Gálszéch, orosz-tót-magyar város, Zemplén vmegyében, egy kies vidéken, Ujhelyhez északra $5\frac{1}{2}$ mfdnyire: 548 római, 703 gör. kath., 4 n. e. óhitű, 35 evang., 120 ref., 249 zsidó lak. Római és görög kath., ref. anyatemlöm. Synagóga. Vízimalom. Népés országos vásárok. Ékesíti a Szemere uraság 4 tornyu kastélya. Szántóföldje 2530 hold, s jó művelés mellett mindent megterem. 1255-ben ezen helység Purusztján (Borostyán) várhoz tartozott, s az Aba nemzet-ségből származott Peteuroz Péter birta. Fiának hűtlensége miatt Miczbán gróf fiának adatott 1320-ban. 1402-ben Comes Gál de Zéch zólyomi főispány a helységet mezővárosi rangra emelte, s vásárokat hozott be. 1603 a Bocskay zendülés itt vevé kezdetét, 1685 egy része a helységnek b. Fischer Mihálynak, másik részé a Homonnai Drugetheknek ajándékoztatt. Mostani földes urai: b. Fischer, Szemere, Kálhásy, Puky, Tomsics, s m. t. Ut. p. Vécse.

Galvács, magyar falu, Borsód vmegyében, Szendrőtől északra $\frac{4}{16}$ állomásra, erdőshegy aljában, kies vidéken, szomszédai; Abod, Szendrő, Meszes; határkiterjedése 2864 hold, melyből 55 h. belsőség, 731 h. szántóföld, 284 h. rét, 1768 h. erdő, 26 h. használaton kívüli. Urbériség 13 telek. A föld negyedik osztálybeli terméketlen sovány, a rétek meglehetősek. Lakház van 83; 291 r. kath., 179 g. kath., amazok leányegyháza Szendrőhez, ezeké Abodhoz tartozván, zsidó 4. F. u. gr. Csáky István örökösi.

Gamáš, tótból lett magyar falu, Somogy vmegyében, 1127 kath., 49 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Határa hegyes; erdeje szőlőhegye van. F. u. $\frac{1}{2}$ Kiss Ignácné, $\frac{1}{2}$ Gludovác. Ut. p. Szőlős-Győrök.

Ganisdorf, horvát falu, Vas

vmegyében, 286 kath. lak. F. u. h. Bathyáni. Ut. p. R. St. Mihály.

Ganad, pusztá, Honth vmegyében, Börzsöny fiókja, 29 kath. lak.

Gancsháza, magyar falu, Pozson vmegyében, ut. p. Somorja mellett: 50 kath., 6 ref. lak. F. u. a Gancs család.

Ganicsa, vindus-tót falu, Zala vmegyében, 609 kath. lak. F. u. Gyika. Ut. p. A Lendva.

Kis-Ganna, német falu, Veszprém vmegyében, 245 kath. lak., s fiókegyházzal.

Nagy-Ganna, német f., Veszprém vmegyében, 590 kath. lak. Kath. paroch. szentegyháza igen szép, s alatta van az Eszterházy grófok sírboltja. Szép erdő. Vizimalom. F. u. gr. Eszterházy Miklós. Ut. p. Pápa 1 mfd.

Gány, vegyes magyar-tót falu, Pozson vmegyében, ut. p. Szeredhez egy órányira; 265 kath., 16 zsidó lak. Van egy kastélya, kertje, termékeny határja. F. u. többen.

Gánya, orosz falu, Maramaros vmegyében, a Taraczk mellett: 1375 g. kath., 87 zsidó lak., anyatemlommal, nevezetes gyümölcsstermesztéssel. F. u. a k. kincstár, s mások többen. Ut. p. Técső.

Ganócz, (Gansdorf), tót falu, Szepes vmegyében, Filiczhez közel: 87 kath., 89 evang. lak. Kath. paroch. templom. Savanyuvíz, melynek alkotó része: szénsavany-szesz, mészföld, kevés vas, keserűs; használ a csipős nedvességtől származott bajokban. F. u. Okolicsányi, Vitalis. Ut. p. Lőcse.

Gánth, német falu, Székes-Fejér vmegyében, a vértesi hegyek közt, egy köszik'ás hegy tövében: 579 kath. lak. s paroch. szentegyházzal. Kevés szántóföld. Sok burgonya és gyümölcs. Szőlőhegy. Roppant vadaserdő. F. u. gr. Lamberg nemzetség. Ut. p. Mór.

Gara, német-dalmát falu, Bács vmegyében, saját postahivatallal Baja és Gákova közt. Lakja 3000 r. kath. paroch. templommal. A helység mellett jóforma posványáság húzódik el. Határa részint fekete, részint homokos és első osztálybeli, s 1100 □ ölével 14788 hold, melyből 159 telek után urbéri szántó 5244, rét 3778, jó legelő 4316, buczka 35, szőlő 189, uradalmi szántó és rét 74, nádas 40, tavak 694, utak 418 hold. A bajai uradalomhoz tartozik.

Garáb, tót-magyar falu, Nógrád vmegyében, jobbára hegyoldalban, ut. p. Hatvantól éjszakra $3\frac{1}{2}$ mfd. Határa 110 hold, melyből majorsági szántó 60, rét 5, urbéri szántó 10, rét 3 hold, erdő, melly közös legelő, 32 hold. Földjének $\frac{2}{3}$ veres agyag, $\frac{1}{3}$ rozsféjér agyag, vizmosásos. Lakja 151 kath., fióktemplommal. Van egy patakja, melly a szomszéd Zsunyi pusztában ered. Birja gr. Almásy And. r.

Garáb, (Hrabovo), tót falu, Nógrád vmegyében: 11 kath., 349 evang. lak. Evang. tornyos anyatemploma egy hegytetőn áll, de a papjok Kálnón lakik, melly helységet csak az Ipoly választja el. Savanyúvíz-forrásából sokat szokott a fejér nép Losoncra hordani. A füleki uradalomhoz tartozik.

Garaboncz, magyar falu, Zala vmegyében: 515 kath. lak., sok réttel. F. u. a veszpr. káptalan. Ut. p. Kanizsa.

Garadna, magyar-országi falu, Abauj vmegyében, ut. p. Forróhoz 2 órányira: 362 r. kath., 110 g. kath. lak. Görög kath. templom. Vendégfogadó. Pölde, erdeje, szőleje jó. F. u. Kassa városa.

Garadna, téres pusztá, Borsod vmegyében, Lád és Szendrő közt; nagyobb részint hegyes erdőségén a Bódva partján kövér réteket foglalván magába, Szendrőhöz tartozik.

Garamszegh, (Hronecz), tót falu, Zólyom vgyében, Besztercze és

Zólyom közt a Garam mellett: 26 kath., 482 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Szép uri kastélyok és gazdasági épületek. Határa első osztálybeli. A Géczy nemzetségnek ez törzsökhelye, s innen veszi előnevét.

Garancsi, pusztá és szőlőhegy, Pest-Pilis vmegyében, Csobánkához tartozó.

Garany, magyar falu, Zemplén vmegyében, Zemplénhez éjszakra 2 mfdnyire: 428 romai, 87 görög kath., 328 ref., 8 zsidó lak. Ref. anya, kath. fl. szentegyh. Szép várkastély, melyet 1530ban Losonczy épített. Szántóföldje 489 hold, s első osztálybeli; rétje sok; erdeje, szőleje, malma van. F. u. Almásy, Okolicsányi. Ut. post. Velejte.

Garázda, pusztá, Nyitra vmegyében, Mocsonakhoz tartozik.

Garbócz, magyar falu, Abauj vmegyében: 116 kath., 86 ref. lak. Az Ósván malma van, s ugyan ennek mentiben kövér rétekek bírnak. Ref. sz. egyház. F. u. a sz. István seminariuma. Ut. p. Kassa.

Garbólcz, magyar falu, Szathmar vmegyében, a Túr hátán: 4 kath., 196 ref., 19 zsidó lak., s ref. anyatemplommal. Határa kemény agyagos és sovány, fája kevés. F. u. Kölcsey János, Büszörményi Józsefné, Várady, Horváth, Zombor, Szalkay nemesek. Ut. p. Szathmár.

Gárd, pusztá, Abauj vmegyében, Pólyihoz $\frac{1}{2}$ óra: 21 kath. lak.

Gárdony, pusztá, Székes-Fejér vmegyében, a velencei tó déli partján: 245 kath., 613 ref., 24 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Több csinos lakású lakház. Vendégfogadó. Határa gazdag termékenységgű. Sok nád és vizimadár. F. u. Magyary, Kaszap, Kovács, s m. t. Ut. p. Velence.

Gárdony, pusztá, Somogy vmegyében, Lengyeltótihoz $1\frac{1}{2}$ óra: 134 kath. lak.

Gárdony, magyar falu, Somogy vmegyében, Dombó mellett: 5 kath., 284 ref. lak. F. u. többen. Ut. p. Istvándi.

Gárdony, puszta, Veszprém v. megyében, Vanyola és Lovász-Patona közt.

Gárdony, puszta, Honth vmegyében, Palást fiókja: 56 kath., 15 evang. lak.

Gárdony, puszta, Nógrád vmegyében, Marcsal fiókja: 75 kath., 7 ref. lak.

Gárdos, puszta, Somogy vmegyében, gr: Zichy Károlyé. Ut. postája Berzencze.

Garé, magyar falu, Baranya v. megyében, magas helyen fekszik, s egykor Siklós várát bíró Gara nádoré volt, s a falu éjszaki részén most is nagyszerű épületromokra akadnak. Pécshez 2 mfd, ut. p. Szalánta $\frac{3}{4}$ óra. Lakja 239 r. kath., 205 ref., s mind a két felekezetnek helyben van papja és temploma. Határa 1800 hold, melyből urb. beltelek 100 h., szántóföld 511 h., rét 231 h., majorsági beltelek 16, szántóföld 243 h., rét 18 h., elkülönített urad. tiszta legelő $16\frac{2}{8}$, erdős 111 h., urbéri tiszta 35, erdei 151 h., szőlőhegy 50 hold. Sárga agyagos földje terem buzát, rozsot, kukoriczát, hajdinát, zabot. Birja a pécsi nagyrépost.

Gartha, magyar falu, Sopron vmegyében, Kapuvár mellett, 1050 r. kath., 10 zsidó lak., fiók-templommal. Határa 2500 hold, melyből 890 hold erdő és legelő, a többi szántóföld. Urbériség 208 h. szántó, 20 h. rét, legelő az erdő. Földje jó termő agyag, melyben leginkább rozs és dohány termesztetik. Folyóvíze a kis Rába: E helység is szabadalmas volt, mint Kapuvár, s hajdan a kapuvári várat tartották őrizni. Birja h. Eszterházy.

Gasparó, puszta, Zólyom vmegyében, a Garam jobb partján: 148 kath. lak.

Gasztony, magyar falu, Vas vmegyében, Csákányhoz óranegyedre: 494 kath., 5 evang. lak. Termékeny határ. Kövér rétek. F. u. közbirtokokos. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Gáth, magyar falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz délre 2 mfdnyire, a Szernye mocsár mellett, a honnan ez gáthnak is neveztetik: 4 r. kath., 649 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Földe jó buzatermő s egyenes; erdeje, nádja, csíkja, vizimadara bőséggel. F. u. gr. Schönborn.

Gátha, (Gattendorf), horvát falu, Mosony vmegyében, Pozsonyhoz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, a Lajta jobb partján, hol az egy szigetet képez. Itt jön össze a Pozsonyból Sopronba vivő ország- és postaut; a Mosonyból Brucknak vivő országúttal. Lakja 1058 kath., 3 ágostai, 171 zsidó. Kath. paroch. szentegyház. Synagóga. Vendégfogadó. Tehenészet. Uradalmi nemesített birka-tenyésztés. Négy kerekű vizimalom. Szép urasági kastély, pompás angol kerttel együtt, melyet egész hosszában a Lajta szőke hajjai nedvesítenek, s mellynek természeti szépségét a mesteri művészkéz a nagy ritkaságu honi és külföldi csemetek és növények még sokkal többre emelik. Az angol kerthez tartoznak a gyümölcsös kert, veteményes kert, több üveg- és növényházak. 82 $\frac{3}{8}$ másodrendű jobbhagytelke után bir 53 telkesgazda 339 $\frac{2}{2}$ hold második, 1594 hold harmadik, 416 $\frac{5}{2}$ hold negyedik osztálybeli szántóföldet, 127 $\frac{4}{4}$ embervágó másod, 171 $\frac{4}{4}$ embervágó harmadrendű rétet. Káposztáskertjei elégségesek. F. u. gr. Eszterházy Kázmér.

Kis- és Nagy-Gatály, puszták, Bihar vmegyében, Szerep mellett, 4000 holdnyi róna termékeny határral, sok rétekkal. Birja Kelemen János.

Gatály, tót-orosz falu, Zemplén vmegyében, N. Cseb fil. 353 román, 300 gör. kath., 6 evang., 29 ref., 37

zsidó lak., 647 hold szántófölddel. F. u. gr. Schmidegg, Ujlaki, Bégányi, Boronkay, Viczmándy. Ut. p. N. Mihály.

Gáva, magyar falu, Szabolcs v.-megyében, a Tiszától 400 ölnyre, dombon, s ut. post. Tokajtól $1\frac{1}{2}$ mfd. Határa arányosítva, 6205 holdnak s 570 □ ölnek találtatott. Ebből szántóföld 3114 hold, szőlő 83, kenderföld 59 h., erdő 295, rét 1175 hold és 857 □ öl. Urbériség $10\frac{1}{2}\%$ telek után 1508 h. és 855 □ öl. Határa iszapos fekete homok és termékeny; több mocsáros helyei vannak, s egy helyt Pusztafalu tér, hol volt hajdan Gáva. Népeisége 1784 lélek, u. m. 868 ref., 505 romai, 313 görög kath., 98 zsidó. Reform. anyaegyház. Birtokosok igen számosan, kik közt Zsoldos János, özv. Pető Ignácznő, Pető Antal derék lakházakat bírnak. Van itt 2 szeszgyár is.

Gavasdia, oláh falu, Krassó vmegyében, Lugoskoz $1\frac{1}{4}$ órányira, a mahadiái országutban: 19 kath., 1392 óhitű lak., s anyateplommal. Birja Frummer.

Gavranecz, orosz falu, Sáros vmegyében, a mahoviczi uradalomban, Duplin fil. 20 romai, 57 görög kath., 13 zsidó lak.

Gbelán, tót falu, Trencsén v.-megyében, Varinhoz $\frac{1}{2}$ óra: 513 kath., és 7 zsidó lak. Ekesíti egy urasági csinos kastély. Itt felette jó téglát égetnek. F. u. gr. Nyáry. Ut. p. Zsolna.

Gébárd, magyar falu, Zala vmegyében: 94 kath. lak. F. u. nemesek. Ut. p. Egerszeg.

Gebe, magyar-orosz falu, Szathmár vmegyében, ut. p. Nyir-Báthorhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 53 rom., 685 g. kath., 954 ref., 160 zsidó lak., ref. és g. kath. anyateplommal, synagógával. Határa térséges és homokos, rozst, kenderit, lent, tengerit, dinyvét leginkább terem; erdeje, szőleje, rétje kevés. F. u. gr. Teleki, Bekk

Pálné, Csanády, Bay, Bölönyi, Csomay, s m.

Géberjén, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Szamos mellett, Fülöp-Darócz szomszédságában: 22 r. kath., 338 ref., 9 zsidó lak., reform. anyateplommal. Két nyomásbeli határa gazdag termékenységt; gyümölcsösei szépek. F. u. Jékey nemzetség. Ut. p. Szathmár.

Gecse, magyar falu, Beregh v.-megyében, ut. p. Beregszászhoz 2 órányira: 28 g. kath., 457 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Földé igen termékeny; de legelője szűk. F. u. Kajdy, Gecsey, Bényey, s m.

Gecse, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Pápa, Győr v. szélén: 800 lak., kiknek fele evang., fele kath., evang. fiókegyházzal. Határa homokos; bort természet. Birja a szombathelyi seminarium.

Gecse (Alsó, Felső), 2 tói-magy. falu, Abauj vmegyében, a Hernád völgyében: 511 r. kath., 5 ref., 10 zsidó lak., egy kastélylyal. F. u. Horváth, Desseöffy

Alsó-Géc, puszta, Nógrád v.-megyében, Megyer fiókja: 79 kath., 32 evang. lak. F. u. nagy részt Darvas Antal. Ut. p. Szakál.

Felső- vagy Közép-Géc, puszta, Nógrád vmegyében: 113 kath., 27 evang. lak. F. u. Csergő s más nemesek.

Nagy-Géc, magyar falu, Nógrád vmegyében: 560 kath., 9 evang., 24 zsidó lak. F. u. Szerémy, Géczy, s m. t. Ut. p. Szakál.

Nagy-Géc, magy. falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 40 rom., 21 g. kath., 278 ref., 16 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa, melyet a Szamos árvize kövérit, buzát, kétszerest, tengerit, zabot bőven terem; erdeje szép. F. u. gr. Majláth Antal, Luby Károly, Póchy, stb. nemzettek. Ut. p. Szathmár.

Geczelfalva, (Getzelowce), tót falu, Gömör és Kis-Honth egy. vgyékben, Csetnekhez 1 órányira: 7 kath., 396 evang. lak., kik hajdan németek valának; egyébiránt sovány földeiket szorgalmatosan művelik, gabonával kereskednek, fuvaroznak. Rétjük sok, de az árviz járja; erdejük kevés. Az idevaló evang. tornyos szentegyház igen régi és nagy épület. Hajdan ezen helység város volt. A csetneki uradalomhoz tartozik. Ut. p. Rozsnyó.

Geczely, tót falu, Árva vmegyében, az Árva bal partján: 22 kath., 67 evang., 5 zsidó lak. Kastély. Len. buzatermesztés. Sok szarvas-gomba. F. u. a Bajcsy család. Ut. p. Rosenberg.

Gede, (Szarvas-Gede), magyar falu, Nograd vmegyében: 310 kath., 30 evang., 6 zsidó lak., s több csinos uri lakházakkal. Földje, rétje igen jó, s lakosai hajdan híres dohányt termesztettek, de ezen szorgalmok el-lankadt. F. u. Meskó, Ruttkay, s számos nemések. Ut. p. Hatvan.

Géder-Lak, lásd L a k.

Géderócz, vindus falu, Vas v.-megyében, rónaságon, a muraszombati uradalomban: 114 kath., 42 evang. lak., harminczadhivatallal.

Gedfalu, pusztá, Nyitra vmegyében, Kolon mellett, majorsággal; a religioi kincstár birja.

Gégény, oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, Élséd és N. Bátoród közt, egy része völgyben, más része a Rézhegyről folytonosan lenyuló kopasz domb végén: Lakja 380 n. e. óhitű, anyatemplommal. Urb. szántó 228, rét 280, majorsági szántó 80, rét 280, közös legelő 120 hold. Földe középszerűen termi különösen a tengerit s kevés zabot. Gyümölcsfái tökéletes gyümölcsöket hoznak. Vize a Sebes-Körös és egy patak. Birják Draveczky Lajos, Komáromy György, Sulyok Honorata özv. Décsey Károlynő asz.

Gégény, magyar falu, Szabolcs vmegyében, Nyiregyházaéhoz éjszakra 3 órányira, ut. post. Berkesz. Fél-szigetben a Tisza rétségei közt fekszik, mellynél fogva 3800 holdnyi határából csak 1200 hold száraz. Urbériség 130 hold. Földje homok, igen sok káposztát és dohányt terem; lápszénája, hala, csikja bőséggel. Lakja 491 lakos, kik többnyire reformatusok, anyatemplommal. Belső birtokosok: Mezősy Tamás; külsők: gr. Vay Ábrahám, Jármy Dienes, Jármy László utódjai, Jósa örökösök, Borbély István. Van egy pusztája K a s z a R i t k a, de ennek kiterjedése a gégényi határba be van foglalva.

Kis-Gejőcz, magyar falu, Ungh vmegyében, Unghvárhoz délre $1\frac{3}{4}$ mfdnyire: 204 romai, 72 görög kath., 455 ref., 42 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Földje jó. Erdeje sok és makkot adó. F. u. többen.

Nagy-Gejőcz, magyar falu, Ungh vmegyében: 198 romai, 30 g. kath., 562 ref., 52 zsidó lak. Nagy erdő. Ref. anyaszentegyház. F. u. Petrovay, Horváth László, a kamara, s mások.

Gelej, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól 2, ut. p. Kövesdtől 1, Nagy-Mihálytól $\frac{4}{16}$ állomásra, éjszokról Abauj. Igriczí, — keletről Csáth, délről Nagy-Mihály, nyugotról Keresztes és Keresztes-Püspöki által környékezve róna vidéken. Határa még eddig általában felmérve nem lévén, egyéb részein kívül 3084 h. szántóföldet, és 3376 h. rétet s legelőt foglal, melly mind majorsági, itt semmi urbéri föld nem lévén. Némelly részben szikes és terméketlen, nagyobb része azonban jó művelés mellett jó termő föld, fő terméke rozs és árpa. Az állattenyésztés kevés szorgalommal üzetik, miért is általában a mezei gazdaság középkarban áll. 41 r. kath., 1316 ref., 71 zsidó lak., s mind ma-

gyarok. A reformatusoknak helyben van derék anyateplomuk, külön fiús és leányiskolájok. A r. kath. K.-Püspökihez tartoznak; de zsidó synagoga helyben van. A helységet a vattai ér metszi át. F. u. Pásztor, Kovács, Kis, Pataky, Forray, Makay, Bársony, Sinka, Lipcsey, Milléte, Szomody, Vincze, Petra, s m.

Gelencze, puszta, Pozsony vmegyében, Deáki fiókja: 7 kath. lak.

Gelénfalva, tót falu, Nyitra vmegyében, ut. p. Galgócz 1 óra. Töb-beké.

Gelenháza, magyar falu, Zala vmegyében: 184 kath. lak. F. u. többben. Ut. p. Egerszeg.

Gelényes, magyar falu, Beregh vmegyében, Kaszonyhoz 1 $\frac{1}{2}$ órányira: 8 r. kath., 484 ref. lak. Ref. anya-szentegyház. Van jó földje, rétje, legelője, fája elég. F. u. Bárczy, Péchy, Józsa, s m. Ut. p. Beregszász.

Geletnek, (Hlinik), tót falu, Bars vmegyében, a Garan bal partján, Selmezhez 2 mfdl: 620 kath. lak. Kath. paroch. templom. Rétje, legelője igen jó; gyümölcse bőven, vizimalma, s egy igen nevezetes kőbányája van, melly a legjobb malomköveket adja egész hazánkban, s azért messze el-hordatik. F. u. a kamara.

Gelle (Egyház), magyar falu, Pozsony vmegyében, a Somorjából, Szerdahelyre vivő országutban, ut. p. Somorjától 5 fertálynyira. Magos két tornyú temploma igen régi épület. Számlál 170 kath., 1 evang., 16 zsidó lak. Földje termékeny; legelője elég; rétje, fája, felette kevés. F. u. a gr. Pálffy család senioratusa, de a hely-béli plebánus is szép részt bír benne.

Gelle (Ó), magyar falu, Pozsony vmegyében, Egyház-Gelle mellett: 208 kath. lak. F. u. a Pálffy család senioratusa,

Alsó-Gellér, magyar falu, Komárom vmegyében, határos nyugot-

ról felső Gellérrel, keletről nagy Tany-nyai, délről Kécs pusztával s a po-zsonyi országúttól 400 öl távolságra fekszik. Kiterjedése 872 hold, melly-ből $\frac{2}{3}$ szántóföld, $\frac{1}{3}$ rét és lapályos terület s ez mind majorsági nemes bir-tok. Földe olyan minőségű, mint felső Gelléré. Lakja 17 kath., 386 ref. 5 zsidó. F. u. Csepy, Szabó, Király, Szücs, Buzás, Pázmány, nemes csa-ládok.

Felső-Gellér, magyar falu, Komárom vmegyében, a pozsonyi or-szágúttól délre 600 öl távolságra s Komáromtól 2 $\frac{3}{4}$ mfdnyire esik, Bo-gya szomszédságában. N. Megyertől a Millér választja el határát, melly áll 1425 holdból, u. m. 800 h. szántóföld-ből, 200 h. rétből; 425 h. legelőből és mocsáros területekből, Fekete por-hanyos agyag földje első osztálybeli; az állattenyésztést tekintve leginkább szarvasmarha-tenyésztés üzetik. Lakja 37 kath., 217 ref. s 5 zsidó. Ref. anya-szentegyház és iskolaival. F. u. Csepy, Kürthy, Külkey, Antal, Vas, Király, nemes családok.

Gelse, magyar falu, Szabolcs vár-megyében, Kállóhoz kelet-délre 1 mfdnyire: 25 r. 318 g. kath., 345 ref., 42 zsidó lak., ref. és g. kath. anya-templommal, nagy részt homokos de termékeny határral 4 $\frac{5}{8}$ második osztálybeli egész jobbágy-telekkel. F. u. Bihary, Egrý, Hajdú, Hetey, Juhászovics, Kegyes, Kovács, Kulin, Lakatos, Léway, Mezösy, Mikecz, Morvay, Bezdédy, Désy, Finta, Jármy, Nyiry, Mosolygó, Gál, Pap, Rády, Székely, Szécsy, Zsiday, Szilágyi, Sipos, Somlyai, Sovány, Terdik, Ujhelyi, Vácay, Vajda, Zoltay, Molnár.

Gelse, magyar falu, Zala vmegyében, 936 kath., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Kanizsa 2 $\frac{1}{2}$ óra.

Gémes, puszta, Sáros vmegyében, Somos fil. 25 kath. lak.

Genzse, magyar f., Szabolcsvármegyében, ut p. Vásáros-Namény 2 óra. Határa 3100 hold, melyből a lakosok 8 telek után birnak 282 hold földet; a tanítók 23, összesen 46, a papok 120 h. földet, a többi majorság. Határa második osztálybeli. Lakja 420 ref., 138 r. kath., 31 g. kath., 148 zsidó. Reform. és r. kath. anyateplomok. Birtokosok: gróf Károlyi István, Petri örökösök, Csernátóni, Erdőhegyi, Demeter, Bertóty, s több nemesek. A határ tagosítva van.

Gencs, tót falu, Gömör és Kishonth egyesült vmegyékben, Csetnekhez keletre 1 órányira: 78 kath., 327 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Rosnyó.

Gencs, magyar-oláh falu. Szathmár vmegyében, ut. p. Nagy-Károlyhoz keletdélre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 73 r. 368 g. kath., 726 ref. lak., ref. és g. kath. anyateplommal. Térséges határa gazdag búzatermő föld; rétjei igen jó szénát teremnek; erdeje nincs. Az É. a helység mellett foly el. F. u. Csomay, Laskay, Sántha, Iklódy, s más számos nemesség.

Magyar-Gencs, magyar falu, Vas vmegyében, a Marczalhoz közel., 351 kath., 892 evang. lak., termékeny határral, sok réttel. F. u. Kisfaludy, Vetsfy, Vidos, Radó, Barcza, s más számos nemesek. Ut. p. Kis-Czel.

Német-Gencs, magyar f., Vas vmegyében, a Kőszegről Szombat-helyre vivő országút mellett, 685 kath., 6 zsidó lak. Van itt kath. paroch. templom, egy téres, emeletes katonai kórház. Termékeny róna határát és rétjeit a Gyöngyös öntözi. Lakosai jó lovakat és marhákat tenyésztnek. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Génye, puszta, Bars vmegyében, Léva fiókja 31 kath. lak. F. u. h. Eszterházy.

Genyéte, oláh falu, az Érmé-léken, Bihar vmegyében, ut. postája Margita. Van 380 n. e. ólhitű lakosa,

anyateploma, kevés és sovány szántófölde, szép bikkes erdeje, szőlőhegye, $5\frac{6}{8}$ urbéri telke. Birja Szilávy, gr. Csáky, Budaházy.

Genov, puszta, Nyitra vmegyében, Récseny fiókja; 17 kath. lak.

Geradszeg, puszta, Zala vmegyében, Bécsvölgyhöz tartozik.

Gerald, orosz falu, Sáros vmegyében, Tót-Raszlavicza és Zavadka közt, ut. p. Eperjes.

Gerald, l. Gerláth.

Kis-Gércz, oláh falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, Szathmár vmegye szomszedságában: 4 r., 1120 g. kath. lak., g. kath. anyateplommal. Határa dombos, hegyes és soványacska; rétjei a Túr mentiben jók; Kányaháza felől eső hegyeiben kőszén találtak. F. u. b. Perényi, de bir valamit a Pap nemzetség is. Ut. p. Halmi.

Nagy-Gércz, oláh falu, Ugocsa vmegyében, a Turczi völgy oldalában, a Várhegy és Kis-Kircs hegyei alatt: 538 g. kath. lak., s anyateplommal. Hegyes határa sovány. F. u. nagy részt b. Perényi, de a Pap nemzetség is birtokos. Ut. p. Halmi.

Gércze, magyar falu, Vas vmegyében, 539 kath. 525 evang., 19 zsidó lak. Kath. és evang. paroch. szentegyházak. Gyümölcsöskertjei tágasok; cseresznye híres. F. u. közbirtokosok, és h. Batthyáni Fülöp, mely rész intai uradalmához tartozik. Ut. p. Kis-Czel.

Gerde, magyar falu, Baranya vmegyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 1153 hold, melyből majorsági szántó 210, erdő 66, urbéri szántó 195, rét 167, közös legelő 214 hold. Földje jó. Lakja 401 r. katolikusk. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Kis-Gerege, magyar falu, Nógrád vmegyében, 166 kath., 2 evang. lak. Rétje, erdeje jó. F. u. gr. Ráday, Gyürky, Mocsáry. Ut. p. Szakál.

Lipta-Gerege, magyar falu,

Nógrád vmegyében, 409 kath., 37 evang. lak. Határja tágas; erdeje derék; rétje, legelője jó, és elég; délre fekvő szőlőjelekvés. F. u. Mocsáry Károly, kinek itt régi, két emeletű kastélya vagyon. Ut. p. Szakál.

Mihály-Gerege, magyar falu, Nógrád vmegyében, 455 kath., 29 evang. lak. Ékesiti Gyürky Pál köből épült tiszli épületje, mellyhez derék kert is tartozik. Földje javítást kíván: rétje, erdeje jó. F. u. Gyürky, Bene, Darvas, s a t. örökösök. Ut. p. Szakál.

Geregye, magyar falu, Vas vmegyében, 84 kath. lak. F. u. Lunkányi. Ut. p. Szombathely.

Gerencsér, pusztá, Komárom az új r. sz. Esztergon vármegyében, hosszasan nyuló hegyes, völgyes, erdős határ, kies völgyekkel és ligetekkel átszelve; délről pusztá Nána; nyugotról Kereki; északról szent Györgyvár; keletről kis sarkán Fejérmegyében Kápoína környezik; van egy szőlőhegye, cz alatt a Németvölgy. A Komlósy vágás és Kisbük között a Szépvíz parján a gerencséri váromladék maradványai látszanak. A legmagosabb tetője a határ keleti részén emelkedik és belőle ered a Szépvíz. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Gerencsér, (Hrnसारवेचे) lótfalu. Pozson-, az új r. szer. F. Nyitra vmegyében, N. Szombathoz $\frac{1}{2}$ órányira, a pozsonyi országút mellett. Fekszik egy kies termékeny rónaságon, melly különösen szép rozst, búzát, terem. Lakosai kik 1058 lélekre mennek katolikusok, s fuvarozásból szép summa pénzt kapnak. Van egy kath. paroch. temploma. F. u. Nagy-Szombat.

Gerencsér, (Hrnसारवेचे), magyar falu, Nyitra vmegyében, Nyitrahoz $\frac{1}{2}$ órányira a Ghymesbe vivő utban: 530 kath. lak., kath. paroch. templommal. Határa termékeny; van

erdeje, szőlőhegye. F. u. az eszterg. káptalan.

Gerencsér, pusztá, Veszprém vmegyében, Tamási mellett.

Gerencserőcz, vindus falu, Vas vmegyében, a muraszombati uradalomban, 49 evang. lak. Ut. p. Radkersburg.

Gerenda, orosz-tót falu, Zemplén vmegyében. Gálszécs fil. 92 római, 201 görög kath., 36 ref., 28 zsidó lak., 228 hold szántófölddel. F. u. többen.

Gerenda, pusztá, Nyitra vmegyében, Mocsonok fiókja, 20 kath. lak.

Gerenda, pusztá, Somogy vármegyében, Udvarhelynel. F. u. gróf Festetics László.

Gerendás, pusztá. Békés vmegyében, Orosházához észak-keletre.

Gerendás, pusztá, Tolna vmegyében, Simontornyai uradalomban.

Gerény, orosz falu, Ungh vmegyében, Ungvárhoz $\frac{3}{4}$ órányira: 39 római, 414 görög kath. lak. Szőlőhegy. Erdő. Régi várának most romjai szemlélhetők. Hajdan a hatalmas Drugeth nemzetséget uralta, s innen jutott Drugeth János nádornak Miklós fiújára (kinek testvére Vilmos hasonlóul nádor volt 1534 eszt.) a Gerényi név, midőn országbírája, és thuróczi főispán volt. F. u. a kamara.

Gerényes, magyar-német falu, Baranya vmegyében. dombon, ut. p. Pécs. Határa 1396 hold, mellyből urbéri beltelek 40, szántó 539, rét 176, szőlő 140, urasági beltelek $1\frac{2}{3}$, erdő, melly egyszersmind közös legelő 500 hold. Földje középszerű. Lakja 341 magyar kath., 220 német ágostai. Birja h. Eszterházy.

Géres, magyar falu, Szathmár vmegyében, közel a Krásznához és Király-Darócához: 80 g. kath., 1020 ref., 14 zsidó lak., ref. anyateplommal: Fekszik Farkasorra nevű

hegy alatt, igen termékeny vidéken. F. u. gr. Károlyi, Kölcsey Theresia asszonyág, Balogh, s m. Ut. p. Bagos.

Kis-Géres, magyar falu, Zemplén vmegyében, Király-Helmeczhez nyugotra $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 3 római kath., 1072 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szántófölde 906 hold, s bő termékenységgü; rétje, erdeje kevés. F. u. többen.

Nagy-Géres, magyar falu, Zemplén vmegyében, 105 kath., 754 ref., 37 zsidó lakossal, ref. anyaszentegyházzal, 728 hold szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Ujhely.

Geresely, magyar-országi falu, Zemplén vmegyében, ut. p. Velejtéhez közel: 76 római, 233 görög kath., 195 ref., 39 zsidó lak. Ref. templom. 735 hold jó szántóföld. F. u. többen.

Geresd, pusztá, Somogy vmegyében, 160 kath. lak.

Geresd, német falu, Baranya vmegyében, 819 kath. lak., főkegyházzal, bortermesztéssel. F. u. a pécsi püspök. Ut. p. Pécs.

Kis-Geresd, magyar falu, Sopron vmegyében, Vas vmegyé szélén, a Répcze mellett, Sopronhoz $5\frac{3}{4}$ mfd. 50 kath., 164 evang. lak., első osztálybeli határral. Kiterjed 557 holdra, mellyből 320 h. szántóföld, 217 h. rét. Szénája sok és zsiros. Birják számos nemesek.

Nagy-Geresd, magyar falu, Sopron vmegyében, az elébbeni faluhoz $\frac{1}{4}$ mfd. szinte a Répcze mellett, 140 kath., 380 evang., 30 zsidó lak., evang. anyatemplommal. Róna határa 1160 hold, mellyből 700 h. szántóföld, 400 h. rét, 20 h. erdő. Földe első osztálybeli, különösen rétjei zsiros szénát adnak. Birják közbirtokosok.

Gergál, tót falu, Zolyom vmegyében, Urvölgytől északra: 195 kath. lak. F. u. a kamara.

Gergelaka, tót falu, Sáros v.-megyében, Nagy-Sáros fil.: 403 kath., 87 ev., 2 ref., 17 zsidó lak. F. u. Kapy, Schuller, s m.

Gergelyfalva, tót falu, Nógrád vmegyében, határa északi oldalán fekvő nagy hegyei közül jövő keskeny völgyben, ott hol az a falu alatt széles térséggé válik, dombos és árkos helyen, ut. p. Gácstól egy kis óra. Lakja 260 ágostai, 16 kath. 4 zsidó. Az ágostaiak a Tamási, katolikusok Gácsai anyaszentegyházhoz tartoznak. Határa 1092 hold, mellyből beltelek 36, szántó 366, rét 45, legelő 171, cseplés erdő 474. Egész urb. telek 12. Földje agyagos, kavicsos, néhol vadvezes, legjobban termi a buzát, burgonyát, zabot és vörös lóherét. Lakosai tavasszal sok juhot vesznek, s télire eladják, gyapjából a nők durva posztót készítenek. Sok fazekas. Van 2 patakja. Birják h. Eszterházy, gr. Kálnoky, gr. Zichy senior, gr. Zichy Károly, gr. Révay kisasszony, b. Orczy, b. Kemény Simon, Petrovay Farkas, Skultety, Huszár József.

Gergelyfalva, tót falu, Nyitra vmegyében, a Nyitra jobb partján, Berencshez $\frac{1}{2}$ órányira: 100 kath., 6 zsidó lak., jó rétekekkel. F. u. többen. Ut. p. Nyitra.

Gergelyfala, magyar falu, Gömör vmegy., alsó és felső Vály helységek közt fekszik. A lakosok száma tesz 386, mindnyájan reformátusok s magyarul beszélnek. Van az egész helységben $5\frac{1}{8}$ urbéri, 5 majorsági telek; a határnak kiterjedése 448 hold, ebből szántóföld 240, rét 100, s legelő 100 hold, szántóföldje jó művelés mellett megtermi a tisztabuzát is, annyival inkább egyebet, -- a gyümölcs-tenyésztésnek kedvelője. Birják ezen helységet Bodon Antal, Bélik és Hevessiek. Ut. p. Tornálja.

Gergelyi, magyar falu, Beregh

vmegyében, ut. p. V. Naményhez $\frac{1}{4}$ órányira a Tisza jobb partján: 16 r. kath., 4 g. kath., 385 ref., 30 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szénája, gyümölcsse elég; szalokkal kereskedik. F. u. Vay, Somosy, s m.

Gergelyi, magyar falu, Veszprém vmegyében, a Marczal mellett: 54 kath., 334 evang., 12 ref., 8 zsidó lak., evang. anyaekklézsiával. Sok rétje van. F. u. közbirtokosság. Ut. p. Pápa.

Gerjen, magyar falu, Tolna vmegyében, a Duna mellett: 8 kath., 1360 ref. lak., ref. anyatemplommal, dohánytermesztéssel. Határát töltések őrzik a Duna árjai ellen. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Paks.

Gerla, puszta, Békés vmegyében, Békés körül fekszik.

Gerlachfalva, (Gerlsdorf), tót falu, Szepes vmegyében, egy felemelkedett helyen, a Kárpátok tövében: 44 kath., 533 evang., 4 zsidó lak., kik főképen gyolcsszövésből s fejtérből élnek, mellyet legszebben tudnak véghezvinni egész Szepességen. Határa igen sovány, s rakva van apró kavicsokkal. F. u. a Márjássy nemzetség. Ut. p. Lucsivna.

Gerlachó, orosz falu, Sáros vmegyében, Bártfához nyugotra $1\frac{1}{2}$ mfd: 75 romai, 451 görög kath., 43 zsidó lak. Görög szentegyház. Savanyúvíz. Szép fenyves. Fűrészmalomok. F. u. Kapy.

Gerlath, vagy **Gerald**, orosz falu, Sáros vmegyében, Ternyéhez egy órányira: 28 romai, 243 görög kath., 6 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. Termékeny határ. F. u. Bornemisza.

Gerlicza, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Ratkóhoz éjszakra egy órányira: 6 kath., 591 evang. lak., kik durva fejtér posztót, bocskorhoz lábtekerőt készítenek, s hegyoldalban fekvő földeiket szor-

galmatosan művelik. F. u. a Derencsényi örökösök. Ut. p. Rozsnyó.

Gerlistye, oláh falu, Krassó vmegyében, a Karas vize mellett, Székashoz 2 órányira: 24 kath., 1626 óhitű lak., anyatemplommal, szép erdővel, közszen-bányákkal. F. u. a kamara.

Germán, oláh falu, Temes vmegyében, ut. postája Moravicza $1\frac{1}{2}$ mfd, Lakja 10 r. kath., 880 n. e. óhitű, anyatemplommal. Határa 2391 hold 200 □ öl; mellyből szántó föld 1334, rét 681, legelő 214 h. 800 □ öl, ház-helyek 141 h., mocsárok 20 h. 1000 □ öl. Ebből majorsági földek 787 h., u. m. 500 h. szántó, 287 h. kaszálló. Földe fekete porhanyos agyag s első osztálybeli, terem szép buzát, repczt, kukoriczát; a lakosok igen szép magyar juhokat tartanak. Birják Constantinovics Demeter, Sándor, Ödön és Szidor testvérek.

Gernyés, (Kopásnya), orosz falu, Máramaros vmegyében, hegyek közt, ut. p. Huszt. Van 460 g. kath., 40 zsidó lakosa, 41 telkes, 56 zsellér gazdája, szép erdeje, sovány földje. Birja a kamara, gr. Toldy és Pogány.

Gernyő, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Dobrával határos: 13 kath., 28 ref. lak. F. u. h. Coburg.

Gerse, magyar falu, Vas vmegyében, Körmendhez dél-keletre 2 óra: 188 kath. lak. Kath. paroch. szentegyház. F. u. gr. Festetics László.

Geszt, vagy **Fekete-Geszt**, magyar falu, Bihar vmegyében, szép rónaságon, Váradhoz 4 mfdnyire, ut. postája Szalonta. Van 1300 reform. lakosa és anyaegyháza. Határa 4000 hold, mellynek fele szántó, fele kaszálló, melly azonban fordulóként le-
gelőnek is használatuk. Urbéri egész telek 32, az uraságnak pedig van a határban 750 h. szántóföldje, s mintegy ugyanannyi kaszállója. Fekete

agyag földje gazdag termékenységgű; a köznép sok szarvasmarhát s fejős tehenet, az uraság pedig finom birkát, magyar juhót, czimeres szarvasmarhát és lovakat nagy mennyiségben, végre mangalicza és híres szalontai fajbéli vörös sertéseket tenyészt. A helység határán keresztül foly a **Korhany**, melly csak a Fekete-Körös szakadéka; ezenkívül az **Ináncsi** patak, melly esős időben a kaszálókat sokszor elborítja. Birtokosa: **Tisza Lajos**, ki itt igen szép gazdaságot tart, s van jeles kastélya és angolkertje.

Geszt, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{3}{16}$ ut. p. Harsánytól $\frac{4}{16}$ állomásra, alacsonyabb hegyes vidéken, kellemes völgyben, szomszédai éjszakra: Kis-Győr, keletről Harsány és Yatta, délről Tibold-Darócz, nyugotról Sály és Kács. Határa 3124 holdat foglal, mellyből 737 h. szántóföld, 227 h. rét, 650 h. legelő, 1300 h. szőlő, 210 h. erdő. Nyirkos, dombos vidékén csak trágya után termi a búzát, rozst, tenkelyt, krumplit. Barmot a lakosok keveset tartanak, s köztök a gazdaság gyenge lábon áll. Lakosok száma 750, kik 3 kath. czigányt kivéve, mind magyar ref. s helyben van anyateplomuk. A helységtől éjszak-nyugotra vannak Leányvár omladékai. F. u. b. Szepessy Antal, b. Eötvös Ignác, gr. Csáky Tivadar, b. Sekkendorf Ferdinand, Fáy Ignác és Antal, gr. Péchy, gr. Serényi, b. Wimpfen, Fáy Barnabásné, Klobuciczky család, Majthényi Pálné, b. Majthényi László, a csáthi nemes közönség és Almásy József.

Geszt, tót falu, Pozsony vmegyében, a Dudvág mellett, Diószegtől éjszakra 1 órányira. Számilál 165 kath. lak. Földje, rétje igen jó. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Ut. p. Pozsony.

Gesztne, magyar falu, Nyitra vmegyében, Ghymestől délre 1 mfdnyire: 340 kath. lak., kastéllyal, cr-

dővel, bortermesztéssel. F. u. többen. Ut. p. Nyitra.

Gesztely, magyar falu, Zemplén vmegyében, a Hernád mellett, Megyaszóhoz délre két órányira: 336 kath., 31 evang., 521 ref., 84 zsidó lak. Ref. anya-, kath. fil. templom. Hid a Hernádon. Szántóföldje fekete agyag, s 2905 holdra terjed; erdeje, szőlje, szilvái vannak. F. u. Orosz, Fogarasy, Szepesy, Huszár, s m.

Geszteréd, magyar falu, Szabolcs vmegyében, Bökönhyöz közel: 384 r., 228 p. kath., 205 evang., 170 ref., 15 zsidó lak., r. kath. és reform. anyateplommal. Az evangélikusok Nyiregyházához affiliáltattak. Határa bő termékenységgű; némelly földesurak nemesített birkákat tenyésztnek. F. u. gr. Vay, Lónyay, Tisza, Pály, Somosy, Apagyi, Finta, Olchváry, Reviczky, Uray, Szikszay, Mosolygó, Pap, Vad, Vinkler, Zékány, Zsebey, Osváth, Szondy, Csereszneyi. Ut. p. Nagy-Kálló.

Gesztes, majorsági telken népesített pusztai falu, Komárom-, az új rendez. szer. Esztergom vmegyében, Tataboz $1\frac{3}{16}$ állomásra, regényes vidéken, hegyek közt kies völgyben, keletről szántóföldei terülnek, délről felette a Mészárszék-hegy emelkedik. Határai keletről Kozma, délről Kőhányás és a biborkai pusztá, nyugot és éjszakra a zsemlyei határ, s hová Biborkától kisarkallik, 3100 holdnyi földterületének $\frac{3}{4}$ része erdőség; szántófölde meglehetősen, rétje kevés. Éjszakra a falu felett a rétszéiben van kis halastava, mellyből egy ér folyik át a Majki alsó tóba. A tó felett égetni való mészkő-bánya van, melly több mész-kemenczékben használtatik fel, keletre a falutól $\frac{1}{4}$ órányira magas hegyek közt alacsony hegyen romban állnak hajdani földsánczokkal körülvéve a régi gesztési vár falai. A lakosok általjában majorsági zsellérek, fő-

kép szén- és mészégetésből élnek, továbbá favágással, bognársággal és kádársággal foglalkoznak. Számok 351 r. kath. főre megyen, kiknek leányegyházuk helyben levén, sz. Miklós tiszteletére szentelt templomuk a zsömleci anyaegyházhoz tartozik. F. u. gr. Eszterházy Miklós, s e pusztá nevet ad egy uradalomnak, mellyhez Nagy-Igmánd, Ászár, Kethely, Császár, Szend, Szák, Oroszlán, Bokod Fejér vmegyében, Ondód, Boglár, Kozma, Magyar-Almás, Csákvár, Győr vmegyében Gönyű, Táp, Táp-Sz. Miklós, Eörs helységek; Komáromban: Makk, Kereki, Gerencsér, Sz. Györgyvár, Mindszent, Biborka, Majk, s a t. puszták is tartoznak. 1732-ben id. gr. Eszterházy József és ifj. gr. Eszterházy Ferencz, Eszterházy Antal hüllensége czime alatt kir. parancs mellett nyertek igtatást az egész gesztesi uradalomban. Ezen pusztától vette nevezetét Komárom megyének gesztesi járása, noha ez most más járásba esik; akkor azonban a tatai és gesztesi járás egy levén, győrinek is neveztetett, épen úgy mint a csallóközi víz köztinek, az udvardi pedig érsekujárának.

Gesztes, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben: 14 kath., 856 evang. lak. Evang. ekklézsia F. u. h. Coburg, s m.

Gesztete, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszombathoz délre 2 mfld 764 kath. lak. Kath. paroch. templom. Kas-tély. Sok nemes. Róna és dobos határa meglehető. F. u. b. Vécsey, s m.

Gesztí, tótból elmagyarosodott falu, Somogy vmegyében: 755 kath., 5 ref., 103 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal, synagógával. Van szőlőhegye, erdeje, vizimalma. F. u. Botka, Béne, Tallián, Inkeyné, Tevely. Ut. p. Szőlös-Győrök.

Gesztócz, (Hosztowcze), tót falu, Bars vmegyében, Tapolcsányhoz

1/2 óra: 394 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Getfalu, pusztá, Nyitra vmegyében, Kolon fiókja: 60 kath. lak. Lásd Godfalu.

Getye, magyar falu; Zala vmegyében: 342 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg. Bókaháza és Hosszúfalu közt.

Gévénfalva, (Gegovica), orosz falu, Bergh vmegyében, Vizniczéhez 3/4 órányira: 39 g. kath. lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Gézsény, (Házin), orosz-tótmagyar falu, Ungh vmegyében, ut. p. Nagy-Mihályhoz kelctro egy órányira: 64 romai, 440 görög kath., 51 ref., 11 zsidó lak. Görög kathol. paroch. templom. F. u. gr. Sztáray Albert.

Gibárh, magyar falu, Abauj vmegyében, a Hernád mellett, Szántóhoz 1 mfldnyire, igen gyönyörű vidéken: 119 kath., 25 evang., 204 ref., 48 zsidó lak. Ref. szentegyház. Hid a Hernádon. Szép urasági lakházak. Szántóföldei termékenyek; réljei kétszer kaszálhatók; erdeje nem nagy. F. u. többen Ut. p. Forró.

Gicz, pusztá, Veszprém vmegyében: 248 kath. lak., bortermesztéssel. Giróthoz közel.

Gicze, (Hudeyn), magyar falu. Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Jolsvához délre 3 órányira: 168 kath., 374 ref., 95 evang. lak. Ref. anyaekklézsia. Határa termékeny; erdeje, sok gyümölcsre van; cserjédényt s meszet éget. F. u. többen. Ut. p. Rozsnyó.

Giebely, tót falu, Szepes vmegyében, 330 kath. lak. Határa kösziklás, erdős. Legelője jó és elég. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Lócse.

Gieszhübel, pusztá, Honth vármegyében, Kulpach fiókja, 8 kath., lak.

Gige, magyar f. magas sík térségen, Somogy vmegyében, 1 1/2 óra

Kaposvárhoz. Határa 3803 hold, s ez buza és rozs termesztésre igen alkalmas; szénája elegendő és jó; erdeje nincs. A Kapos vizének egyik végső vagy első forrása itt fakad fel. Lakja 629 ref., 95 kath., 176 zsidó; szép ref. templom, synagóga. Birja $\frac{3}{4}$ részét gr. Somsich Pongrácz, $\frac{1}{4}$ részét Gotthárd, Farkas, Hodosy, Márfly és Madarász.

Giglóc, tót falu, Zemplén vármegyében, N. Domasa fil. 168 római 30 g. kath., 7 zsidó lak, 379 h. szántófölddel. F. u. gr. Sztáray, Beöthy. Ut. p. Nagymihály.

Gilád, oláh falu, Temes vármegyében, ut. p. Csakovához $\frac{1}{2}$ óra, 4386 n. e. óhitű lak. Gazdag határa első osztálybeli, s van 303 $\frac{7}{8}$ egész telke. Birja a k. alapítványi kincstár.

Gilvacs, német falu, Szathmár vmegyében, a Kraszna vizé mellett, Szathmárhoz 2 mfd., 220 r. kath. lak., kik magyarul is mindnyájan beszélnek, igen szorgalmas gazdák (35 telkes és 10 zsellér), és szép lovakat tenyésztenek. Határa 1113 hold, melyből 638 h. szántóföld, 175 h. kaszáló, 300 h. erdő és legelő s az erdő a telkek után fel van osztva, s itt semmi majorság nincsen. Földe fejr agyag, salétromos, buza, zab terem leginkább. Vizei a Kraszna és Homorod, melyek néha a határ felét is elöntik. Birja gr. Károlyi György.

Gilvánfa, magyar falu, Baranya vmegyében, rónaságon, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 1460 hold, melyből urasági szántó 36, rét 20, legelő 224 hold; urbéri szántó 384, rét 192, legelő 200 hold; a többi erdő. Földje silány és mocsáros. Lakja 300 kath., 10 ref., 54 óhitű. Birja gr. Batthyáni Iván.

Ghimes, (Ghymes), magyar m. v., Nyitra vgyében, Bars vmegye szélén, Nyitrától 2 órányira egy kies vidéken. Lakja 1034 kath., 8 zsidó. Urasági

csinos kastély és kert; termékeny határ, sok erdő, bortermesztés, gesztenye s más gyümölcs bőven. — Egy órányi távolságra nyugot felé láthatni a régi Ghymes várát, a gr. Forgácsok törzsök lakhelyét fejezni, mely az egész megyében egyedül maradt meg a hajdani várak közül lakható állapotban. Fekszik ez egy magas hegynek tetején, gesztenye erdőtől körülvetve, mely hegy nyugot felől egyenes közsüklákból, mint valami ropant fal emelkedik fel, de a napkeleti oldalról könnyű felmenetelt enged még a szekérnek is. Régenten vontató hiddal, s mély árokkal védelmezett az ellenség ellen; a mint hogy ennek nyomait még most is láthatni. Nézésre méltó dolgok ezen várban: a nagy palota; hol 200—300 ember könnyen elférhet, s hol egy nagy vendégséghez mindenféle készületek találtak, a mellette lévő szobákban a Forgácsokat pánczélos öltözetben ábrázoló képek, némelly régi formájú székekkel, asztalokkal, s más házi butorokkal együtt; — az igen gazdag ékességű kápolna, a Lajola Sz. Ignác tiszteletére, ki egyszerűs mind a vár patronusa. Itt különösen nevezetes egy mise-ruhá, mely arany-fonal helyett asszonyi hajjal van kivarva igen csinosan és mesterségesen. Ez öregbik Forgács Pál gr. hitvesének, született Révay bárónénak ajtatos ajándéka; ki midőn férje papnak felszenteltetett, a klostomba apácának menvén hosszú és igen szép haját lemetélte, s azokkal ezt a ruhát saját kezével kivarta.

A kápolna alatt van gr. Forgácsok sirboltja; az említett Lajola Sz. Ignác tiszteletére gr. Forgács hagyományából minden esztendőben nagy bucsú-ünnep tartatik itt, a midőn a számosan öszvesereglett vendégek gazdagon megvendégeltetnek.

A mi már eredetét s viszontagságát illeti ezen várnak: első törzsöke aghy-

meszi gr. Forgács családnak s első építője Ghymes várának Bányaí Andrásí Ivanka síja volt, kinek IV-ik Béla a saját melletti útközetben kimutatott víztéségéért 1256-ban Ghym földeket, meg a vele határos Ghymes nevű földet is oda ajándékozta. A Forgácsoktól Trencsényi Máté erőszakosan elvette, de a rozgonyi csata után legyőzetve, ettől elesett, s a király kezére jutott, s ott is maradt (nem tudni mi okból) mind addig, míg I-ső Maria ismét Forgács Balázsnak ajándékozta. — A török háborúkban sokszor látott ellenséget, azonban soha be nem vetetett, sőt tetemes kárt sem szenvedett. 1613-ban gróf Forgács Zsigmond Nádorispán nagy költséggel megújította; de 1618-ban a Bethlen seregek elpusztították s felprédálták; mindazáltal ezen eset után ismét újabb izlés szerint felépült, s békeségben is maradt egész a század végéig, a midőn a törökök ezt a várat is felgyújtották, de be nem vehették. Gr. Forgács Zsigmond mint Rákóczy Ferencz vezére hűségtelensége miatt elvesztvén: I-ső József császár gr. Wratislav csehországi cancellariusnak adta 130,000 forintba; hanem ez 1712-ben III-ik Károly segedelmével ugyan annyi sommába gr. Forgács Pál rosnyói püspöknek általengedte. Ki is reá új adománylevelet nyervén, familiájának új törzsöke lett, s a várat fíjával együtt sok költséggel kiigazította, s a már felebb érintett kápolnát építtette.

Ginza, pusztá, Székesfejér vármegyében, Bicskéhez $\frac{1}{2}$ óra, 324 kath., 27 ref. lak. F. u. József cs. k. főherczeg örök.

Ginzek; német falu, Vas megye Borostyánkőhöz $1\frac{1}{2}$ óra, 12 kath., 167 ágostai lak., kik télen magok közül alkalmas írástudót választanak, ki a gyermekeket olvasni, írni, és szá-

molni tanítja. A borostyánkői urad. tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Girálth, tót falu, Sáros vármegyében, a Tapoly mellett, Hanusfalvához északra $1\frac{1}{4}$ mfd. 124 kath., 420 evang., 40 zsidó lak. Evang. templom. Első osztálybeli határ. Vizimalom. F. u. Szulyovszky, Szirmay, s m. t. Ut. p. Eperjes.

Girincs, magyar falu, Zemplén vmegyében a Sajó mellett: 434 kath. lak., paroch. templommal, s egy urasági kastélylyal. Szántóföldje 854 hold, s igen termékeny; rétje, legelője bőséggel; fája kevés. F. u. Almásy. Ut. p. Miskolcz.

Girócz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Jankócz fil. 28 római, 80 g. kath., 8 zsidó lak., 179 h. szántófölddel. F. u. gr. Sztáray. Ut. p. Nagy Mihály.

Giroda, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz 1 mfd., lapályos helyen a Bega csatorna mellett, 987 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Határa 3191 hold, mellyből 916 h. szántó, 386 h. kaszálló, és 136 h. legelő a lakosoké. Majorsági szántóföld 645 hold, 350 hold kaszálló, 785 hold legelő. Határa felette termékeny, ámbar urbérlig második rendű, szép buzát, árpát, zabot, tengerit, káposztát terem; sok juhot tenyészt. A római sánczok itt is átvonulnak. Birja Gyürky Pál.

Német-Gladna, kamarai bányája m. v. Krassó vmegyében, Facsethez délre 2 órányira: 75 kath., 146 n. e. óhitű lak., óhitű anyateplommal. Fekszik a Bagyes hegy tövében, réz és vasbányákkal, szép tölgyes erdőséggel, középszerű földekkel.

Oláh-Gladna, oláh falu, Krassó vmegyében, 7 kath., 742 óhitű lak., s anyateplommal; tölgyes erdővel, s jó legelővel, s egy tóval. F. u. a kamara.

Glashütten, német falu, Vas

vmegyében, Lékához közel, 204 kath. lak., hegyes és sovány határral. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Glashütten, német falu, Vas vmegyében, Szénégető fiókja: 218 kath., 3 evang. lak. Ut. p. Kőszeg.

Glassing, Kolosvár, német falu, Vas vmegyében, Németujvárhoz 1 óra; 295 kath. lak. Határa részint róna, részint dombos. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Szombathely.

Glod, oláh falu, Máramaros vmegyében: 597 g. kath., 67 zsidó lak., anyateplommal, synagógával. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Glogovác, német falu, Arad vmegyében, Aradhoz keletre $\frac{3}{4}$ mfdnyire, közel a Maroshoz: 2093 kath. lak., s paroch. templommal. Róna határa bő termékenységgű; lakosai sok dohányt és káposztát természetnek, s jó lovakat tartanak. F. u. a kamara. Ez a helység a régi Orod városa romjain épült, melly hajdan nevezetes város volt várral, és egy igen gazdag káptalannal együtt; innen neveztetett hajdan a vármegye is; itt tartotta II. Béla 1135-ben azon országgyűlést, melly hitvesének Ilonának indításából 68 fő embereket mint a Béla vakságának egykori eszközlőit összekonczoltatott. A káptalant ki alapította, nem tudhatni, de annyi bizonyos hogy Imre király előtt már fennállott. Jóságai egész a Dunáig és Tiszáig kiterjedtek; s a nagyprépost egyszerűsége a királyok al-kancellárja szokott lenni, a minthogy némelyek III. Béla nevétlen Jegyzőjét is, orodi prépostnak gyanítják. Orod várának eredete szinte nem tudatik. A törökök 1551-ben foglalták el először s akkor kezdtek a mostani Aradon egy más ujrősséget építeni. A várnak s a káptalan templomának nagyszerű omadéakai egész a mi korunkig fenmaradtak. Az apostoli kereszt formára épült 2 tornyu templomnak földből kiálló vastag fun-

damentomai most is láthatók, sőt előtt 30 esztendővel falai is fenállottak, de mellyeket különféle épületekre elhordottak. Végre a falu határában találtató 5 nagy halmot, mellyek embercsontokkal telvék, hunnus temetőhelyeknek lehet leghihetőbben tartani.

Glozsán, tót-szerb falu, Bács vmegyében, Futakhoz $1\frac{1}{2}$ órányira; 1100 evang., 400 n. e. óhitű lak., ágostai és óhitű paroch. templomokkal. Határa fekete föld és 3-ik osztálybeli, 1100 □ ölével 6490 hold, mellyből urbéri szántó 2898, rét 1852, legelő 360, uradalmi nádas 1119, tavak 200, utak 61 hold. Birja gr. Brunszvik család.

Gneza (Knezda, Kniezen) Szepes várm., a XVI. Szepesi városokhoz tartozó, a Poprád bal partján, ut. p. Lublyóhoz $\frac{3}{4}$ órányira: 1338 kath., 3 evang. lak. Kath. paroch. templom. Német lakosi földmivelésből, mester-ségekből, s kereskedésből élnek.

Goberling, német falu, Vas vmegyében, Szalónakhoz 1 óra, 44 kath., 546 ágostai lak., s oskolával. Köves hegyes határ. Fűrészmalom. F. u. gr. Batthyáni József, Emanuel és Ferencz. Ut. p. Kőszeg.

Gobiszháza, pusztla, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Bátka m. 5 kath. lak. F. u. a Bornemisza örökösök.

Gócs, (Goczowo), tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben Rosnyóhoz északra 1 mfd.: 44 kath., 563 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Hegyes, sovány földeit a záporok járják; rétje, legelője bőven levén sok juhot tart; vasbányákban dolgozik, fuvarozik; az alföldre deszkát s más faeszközöket hord. F. u. gróf Andrásy.

Gocznód, (Gottesgnad), tót falu, Pozsony az új rend. sz. F. Nyitra vmegyében, Czifer mellett, a Gidra patakjánál. Számlál 137 kath. lakost.

Róna határja kicsiny, de jó. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Godisa, német falu, Baranya v.-megyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 685 hold, mellyből urbéri szántó 311, rét 128, legelő 65, szőlő $2\frac{6}{8}$, urasági beltelek 2, szántó 58, rét 30, erdő 89. Lakja 347 kath. Birja Sauska.

Gógánfa, magyar falu, Sopron vmegyében, Horpácshoz $\frac{1}{3}$ mflid: 210 kath. lak. Urbéri szántóföld van 206 hold, belsőség 36 h., szőlő 40 hold. Földje közepszerű. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Gogánfa, magyar falu, Zala v.-megyében, Sümeghez 2 óra: 618 kath., 14 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal, elég erdővel. F. u. többen.

Gozjest, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez $1\frac{1}{2}$ órányira, hegyek, erdők közt: 3 kath., 193 óhitű lak. F. u. Madarassy család.

Alsó-Golop, magyar falu, Zemplén vgyében, Abauj vmegye szélén, Szántóhoz egy mflidnyire: 135 kath., 20. evang., 208 ref., 56 zsidó lak. Szép kastély. Szántóföldje 908 hold, s közép termékenységgű; szőlőhegye a Hegyaljához tartozik. F. u. b. Vay. Ut. p. Tállya.

Felső-Golop, magy. falu, Abauj vmegyében, Alsó-Goloppal összefüggésben, melly már Zemplén vmegyébe esik: 147 r. kath., 8 g. kath, 183 ref., 30 zsidó lak. Határa első osztálybeli s igen termékeny; bora híres. F. u. b. Vay, kinek itt ékes kastélya van. Ut. p. Tállya.

Gomba, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Pesthez keletre 4 mflid. Lakja 1562 lakos, jobbra reformatus, helybeli pappal és templommal. Határa mindent jól megterem; erdeje, szőleje is van. Birja Patay József és több Fáy nemzetségbeliek, köztök a mi érdeműs Fáy Andrásunk is.

Gomba, magyar falu, Pozsony vármegyében, a Csallóközben, Po-

zsonyhoz $3\frac{1}{2}$, Csötörtökhöz egy mflid távolságra: 163 kath., 6 ref., 9 zsidó lak. Hajdan a Szelepcsényi György esztergomi érsek által felállított posztógyár tette nevezetessé; most pedig Udvarnok Lajosnő szép izlésű nagy kastélya ékesíti, egy gyönyörű angol kerttel, melly únbár csak nem régebben rendeztetett el, mégis ritka külföldi növényeivel, üvegházaival, s más elrendeztetésével, minden mostanság a megyében kitetsző kert elvetékedik. Birtokosa régen a Gombay család volt, későbbben Szelepcsényiek, majd Forgácsok birták; most pedig nagyobb részét Udvarnok Lajos birja, a többit b. Jeszenák, Gál, Molnár, Hideghéti, s m. t.

Kis-Gomba, magyar falu, Somogy vmegyében: 263 kath. lak. Ut. p. Marczali.

Nagy-Gomba, magyar falu, Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz: 578 kath., 10 ágostai, 41 zsidó lak., kath. fióktemplommal. Mind a két Gomba határa termékeny, fejr bora Somogyban a legjobbak közé számítatik. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Marczali.

Gombás, tót falu, Liptó vmegyében, a Vágh bal partján, a Thurócza vivő országutban: 996 kath. lak., s egy kath. paroch. templommal. Határa roppant, de hegyes, kösziklás. Erdeje igen szép. Van 2 üveghutája. F. u. a kamara. Ut. p. Rosenberg.

Gombaszeg, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vármegyékben, Végtelke és Szalócz közt; 38 kath. magyar lak., s egy vashámmal. Hajdan itt kolostor volt, melly későbbben meg is erősítetett. F. u. h. Eszterházy.

Gombolyag, puszta, Pest-Solt vmegyében, Kalocsához tartozik.

Gombos, puszta, Heves vmegyében, Hatvanhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 119 kath. lak. Nagy juhtenyésztés. F. u. h. Grasalkovics.

Gombos, puszta, Abauj vmegyében, N. Ida fil. 45 kath. lak. F. u. b. Meskó.

Gombosfalva, tót falu, Sáros vmegyében, Szebenhez keletre 1 $\frac{1}{2}$ mfl: 365 kath., 18 zsidó lak. Kastély. Jó rét és föld. Erdő. F. u. a Gombos nemzetség. Ut. p. Bártfa.

Gomboszeg, magyar falu, Zala vmegyében: 75 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg,

Gonozd, puszta, Tolna vmegyében, a Koppány vize mellett.

Gór, magyar falu, Vas vmegyében, a Répcze mellett: 221 kath. lak. F. u. Guary. Ut. p. Kőszeg.

Gordisha, magyar falu, Baranya vmegyében: 19 kath., 350 ref. lak., ref. anyateplommal, termékeny határral, erdővel, s halászattal a Drávában. F. u. a Siklósi uradalom. Ut. p. Siklós.

Goricza, német falu, Baranya vmegyében, egy nagy hegyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 308 hold, melyből majorsági szántó 114, rét 18, közös legelő 170 hold; urbéri birtok 6 hold szőlő. Földje nagy szorgalmat kíván. Lakja 40 r. kath. Birja Jeszenszky Ferencz.

Goricza, vindus falu, Vas vmegyében, hegyek közt, a muraszombati uradalomban: 10 kath., 158 evang. lak.

Goronth vagy **Gorond**, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz dél-nyugatra 1 $\frac{1}{2}$ mfl: g. kath., 12 zsidó lak. Jó határ. Makkos erdő. F. u. gr. Schönborn.

Gortva, puszta, Gömör és Kishonth egyesült vgyékben, Hajnácskő és Balogfalva közt: 52 kath., 20 ref. lak. Termékeny határ. Korcsma. F. u. többen.

Goruja, oláh falu, Krassó vmegyében, a Karas vize mellett, Székashoz 1 $\frac{1}{2}$ órányira: 23 kath., 1232 óhitű lak., s anyateplommal, vendégfogadóval. F. u. a kamara.

Gosztola, magyar falu, Zala vmegyében: 163 kath. lak. F. u. gr. Szapáry. Ut. p. A. Len'dva.

Gottlób, német falu, Torontál vmegyében, ut. p. Komlóshoz éjszakra egy órányira: 1768 kath., 24 óhitű, 28 zsidó lak., kath. paroch. templommal, első osztálybeli gazdag határral, 158 egész jobbágytelekkel. F. u. b. Liptaynö.

Govosdia, oláh falu, Arad vmegyében, hegy alatt kis térségen, Tótváradhoz $\frac{1}{2}$ óra: 554 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Hegyes, kösziklás határa, 400 hold szántóföldet kivéve, erdőség. Van itt a Maroson egy malom s egy ispányi lak. Birja özv. Kaszonyi Aloysia assz.

Govosdia, oláh falu, Arad vmegyében, a Fejér-Körös mellett, Batyinhoz egy órányira: 863 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Ut. p. Arad.

Göböljárás, puszta, Székes-Fejér vmegyében, ut. p. Kereszturhoz 5 óranegyedre: 157 kath., 111 ref., 12 evang. lak. Sik termékeny határral. Az ercsi urad. tartozik.

Göböljárás, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Bicske fiókja: 362 kath. lak. Az alcsúti urad. birja.

Göbölmező, puszta, Pozsony vmegyében, Vásáruth fiókja 5 kath. lakossal.

Göd, igen nagy puszta, Pest-Pilis vmegyében, a váci országutban, Dunakeszi mellett, a gödöllői uradalomhoz tartozik, de rendszeren haszonbérleők birják, s jelenleg herczeg Montreal, ki itt igen kiterjedt gazdaságot folytat. Határa róna s főleg homokos; legelője sok; rétejéi szépek.

Gödényháza, magyar falu, Bereg-Ugocsa vmegyében: 12 r., 210 g. kath., 314 ref., 52 zsidó lak., ref. anya-, g. kath. fiók-templommal. Határa róna és termékeny; a Batár vize mind a határt, mind a falut keresztül-folyja. Ezen helységet V. István 1262-

ben Adorjánért cserében a mostan is virágzó Gödény nemzetségnek aján-dékozta. F. u. Gödény, Szabó, Mezey, Huszár, Szilágyi, Bökény, Fogarassy, Babos, Tegze, Kölcsey, Lengyel, Tar, Tóth, Csanády, Enyedy, Kolosváry örökösök. Ut. p. Halmi.

Gödöllő, magyar m. város, Pest-Pilis vármegyében, egy erdőktől és szőlőhegyektől környezett regényes völgyben, a pest-kassai fő országut-ban, Pesthez 3 mfd. Ut. postája Ke-repes, de az uradalom helyben is tart síók-postát. Határa tágas, mert 48 egész urbéri állományon felül még az urada-lomnak is terjedelmes allodialis földjei vannak itt; rétje azonban kevés. Szán-tóföldjei homokosak, mellyek jó művelés után szép súlyos rozsot, kuko-riczát, burgonyát teremnek; ellenben tiszta buzának, árpának épen nem ked-vezők, sőt a zab sem nagyon szereti. Legelője elég. A lakosok külön ká-posztás és házikertjeikben, kivált ott, hol egy kis patak a város keleti részét átfutja, sok káposztát és zöldséget termesztének, s jó években ezekből nem megvetendő summa pénz vesznek be. Szőlőhegye szinte terjedelmes, melly honon kívül sok cseresnyét, szilvát, s más gyümölcsöt terem, úgy hogy lehet mondani, hogy Gödöllő pénzét csak borból, gyümölcsből, ká-posztából s zöldségből, és az uraság fából vesz be, mert gabonát inkább vesz mint ad, marhát is a széna szüke miatt sokat nem tenyészthet. Erdeje az uradalomnak sok és jó karban van, s a város is bír külön egy darabot, melly egyuttal legelőnek használtatik. A fenn-említett kis patakon kívül, van a határ-ban még 2 tó, melly halakat is szol-gáltat. — Népeisége a városnak 2617 lélek, kik néhány német bevándorolt mesterembert kivéve, mindnyájan ma-gyarok, vallást illetőleg 1450 refor-matusok, 1000 r. katolikuskok, és 150 újostaiak. Diszesíti e várost a tor-

nyokkal ékesített roppant hercegi kastély és angolkert, mellyek azonban hajdani díszükből sokat vesztek, mi-óta a birtokos hercezegasszony külföl-dön lakik. Az angolkerthez nagy va-daskertek és ligetek is tartoznak, de ezekből a nagy vadak az 1849-ki há-boru alkalmával az itt átkelő vagy har-czólo császári, magyar, majd orosz seregek által csaknem egészen ki-pusztitattak. Az uradalmi kastély tör-ténetileg nevezetes arról, hogy 1849 apr. 6-kán az izsaszezi ütközet után, melly helység Gödöllőtől csak fél órá-nyira van, Kossuth, Görgey, Klapka, Damjanich, stb. tábornokok e kastély-ban magán értekezmenyt tartván, itt állapított meg elsőben az ausztriai háztól való elszakadás, s ezt az apr. 14-ki orsz.gyűlés csak utánmondta. — Van itt reform. tornyos templom és anyaegyház, igen csinos kath. szent-egyház a kastélyban, helybeli plebá-nussal, sok és derék uradalmi tisztí-lakok és magánépületek; egy az ura-ság által alapított kóroda előregedett s szegényedett lakosok számára csinos épülettel, nagy emeletes vendégfo-gadó, gyógyszerár, s végre a város feje egy szolgabírói kerületnek, s székhelye a főszolgabírónak. Kéz-mű-vesek csaknem minden ágból elegendő számmal találhatnak; de 4 országos vásárjai csekélyek, s a hétfőn és cső-törtőkön kezdett hetivásárjai sehogy sem akarnak talpra állni. Birja a várost özvegy herceg Grasalkovich Antal nő szül. hg. Eszterházy Leopoldina assz., de most veszszük azon örvendetes hírt, hogy egyik örökös gr. Viczay Károly ur veendő át a hozzá tartozó urada-lommal, mellyhez is tartoznak: Bagh, Héviz, Györk, Kartal, Mácsa, Zsidó, Ujfalu, Szent-Miklós, Szöd, Dunakesz, Csömör, Kerepes, Czik-Tarcsa, So-roksár, Vecsés, Kakucs, Örkény, Ta-tár Sz. György, Ecsér, Izsaszeg, Dany helységek és Lőrinczi, Péteri,

Gubaes, Halom, Sz. Király, Nyir-
ogyháza, Besnyő, Egerszeg, Babat,
Tótfalu, Alagh, Göd, Csörög, Szent-
Mihály puszták.

Gödör, pusztá, Bars vmegyében,
N. Mánya fiókja: 64 kath. lak.

Gödör, német falu, Vas vmeg-
yében, 174 kath. lak. F. u. gr. Fes-
tetics László, Rostly.

Gödörháza, magyar falu, Vas
vmegyében: 13 kath., 45 evang., 141
ref. lak. F. u. gr. Batthyáni s m. Ut. p.
Radkersburg.

Gödre, német mezőváros, Ba-
ranya vmegyében, hegyek közt, So-
moggy vmegyé szélén, ut. p. Pécs. Van
565 r. kath. igen szorgalmas és te-
hetős lakosa; kik bort és sok gyü-
mölcöt termesztnek, kath. paroch.
temploma, az uraságnak szép kastélya
és kertje, 432 urbéri szántóföldje,
144 h. rétje, 91 h. szőleje; a többi
majorság. Tart 4 országos vásárt. Birja
Siskovics.

Gölle, magyar falu, Somogy v.-
megyében: 1169 kath., 9 zsidó lak.
kath. paroch. templommal, igen ter-
mekeny szántóföldekkel, jó rétekkel.
F. u. a piaristák. Ut. p. Kaposvár.

Gölnicz, (Gelnicza), tót-német
bányaváros Szepes vmegyében, a Göln-
nicz vagy Hnilcz vize mellett, Szom-
olnokhoz éjszak-keletre 3 mfdnyire,
magas hegyek közt: 2248 kath., 2768
evang., vagyonos lakosokkal. Kath. és
evang. anyatemplom. Sörház. Vendég-
fogadó. Vas- és rézbányák. Helyettes
bányász-törvényszék. Az idevaló va-
sat az iglóival együtt legjobbnak tart-
ják a megyében. Fő gazdagsága vas-
és rézbányáiban áll. Van itt 2 vashá-
mor, 3 vasolvastó és frisztó kemence,
mellyekben évenként 17,000 mázsa
vas készül. Egy vas-szeggyár; a kö-
zel fekvő Grollenseifen nevű völgyben
ismét kilenc háromajt hajt a hasonnemű
viz. Lakik itt továbbá 175 kovácsmes-
ter, kiknek nagyobb része csak vas-

szegeket készít. A kovácsműhelyek
száma 22, s ennyi a tulajdonos mester
is; a többi ezeknél bérben dolgozik.
Van itt végre még 4 rézkovács s 3
bánya-kovács-műhely, 4 árpakása-
malom, egy érczuzda. A város 1838-
ban gr. Csáky családtól örökösen
megváltá magát.

Sajó-Gömör városa, Gömör
vmegyében, alulról ut. p. Tornallja,
felülről Beretke helységekkel határos.
A város alsó véginek egy részét nap-
keletről a Sajó vize mossa, napnyu-
gotról pedig egész végig egy hegy
emelkedik. A város közepén van az
evangelikusoknak nagy templomjok és
oskolájok, hol a magyar nyelv ked-
veért Árva, Turócz, Liptó s más me-
gyékben lakozó szülék örömmel s nagy
számmal járattják figyermeküket. Di-
szesíti a várost Szentiványi testvérek
kastélya. Van $54\frac{4}{8}$ urbéri és $30\frac{6}{8}$
majorsági telek, 37 zsellér, 9 lakó,
szabad szőlő, 80 dézmás, 163 kapás,
erdő 689 hold, szántófölde nagyobb
részint hegyes, — mind a mellett, miu-
tán a lakosok a mezei gazdaságot
örömmel s fáradhatlan szorgalommal
űzik, mindent egyre megterem, — a
gyümölcstermesztésnek szinte nagy
kedvelőji. Lakosok száma 1544, ezek
közül 715 férfi, s 729 asszony, mind-
nyáján evangelikusok s magyarok. Egy
kereskedő s 3 mesterember lakja. A
város felső végén éjszokról van egy
kerek hegy ugynevezett Várhegy, mel-
lyen hajdanában Gömör vára volt,
mellyről a megye is nevezetlik; de a
törököktől elpusztítatva, romjaiból a
város több izbeni leégése után a vá-
rosi lakosok ebből építkezének, azt
egészen széthordván, mostanában gyü-
mölcös. Ehez közel van az Istenhegye,
hihető a pogányokról vette nevezetét,
ezen van az Alokna vagy Szentkút,
hová még az alsóldről is feljárnak a
köszvényben sínlődő betegek magokat
mosogatni, és nem minden siker nélkül.

A már nevezett várhegyen és a városi nyugot-oldalról fedő ugynevezett Bedő, és nemes-lovastető hegy oldalában többször arany, ezüst s másféle érczből készült régiségeket, p. u. 4 évvel ezelőtt egy tiszta arany drótot kaptak ki. Van a város alsó végén egy malma és pálinka-háza is a Szentiványi testvéreknek, kik az egész városnak birtokosai. Az év folyamán alatt 4 országos vásár szokott benne esni, hetivására nincs.

Gömör (Kis), magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszombathoz $1\frac{1}{4}$ órányira: 238 kath. lak. Gabona és gyümölcs-termesztés Erdő. F. u. többen.

Gömör-Panyit, magyar falu, Gömör vmegyében Csoltó és Sztárna helységek közt rónaságon a Sajó vize mellett fekszik, a helységen keresztül visza a Tornallyától Pelsücz Rosnyó felé menő országút. A lakosok száma 456-ra megy, kik közül r. kath. 20, a többi mind evangélikus; mindnyájan magyar nyelven beszélnek. Van $9\frac{2}{8}$ urbéri, és $32\frac{0}{8}$ majorsági telek, 12 zsellér 16 lakó, 1707 hold erdő. Szántófölde bár több helyen vadvízes, mindent megterem; rétje száraz. A helységet birják Palugyai, Kiszél, Kerepesi, Szörcei, Sulyok, Czékus, Kovács, Vozári, Gotthárd, Vattay, Szentiványi, Vladár családok. Az országút mellett van kisszerű vendégfogadója, és a helység nyugoti oldalát mosó Sajó vízén malma.

Göncz, (Günsz), népes magyar mváros Abauj vmegyében, Kassához délre 4 mfdnyire, közel a Hernádhoz: 1394 r. kath., 85 g. kath., 59 evang., 3235 ref., 154 zsidó lak. Kath. ref. anyaszentegyház. Synagóga. Fördőintézet. Határa nagy s első osztálybéli; szántóföldei, rétjei termékenyek; ropant szőlőhegye a hegyaljaihoz hasonló bort terem; gyümölcse, kivált cseresznyéje sok és híres; vásárai erősen

látogatlatnak. Van itt egy omladozott vár is. F. u. gr. Csáky Antal, de a lakosok szép kiváltságokkal bírnak.

Gönyü, magyar falu, Győr vmegyében, a Pestről Bécsbe vivő országútnban, 680 kath., 8 evang. 7 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy vendégfogadó. Posta-hivatal. Dunalmalmok. Homokos határ. Főállomáshely a Gözhajón utazók számára. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Gönyő, tót-magyar falu, Abauj vmegyében, Enyiczkéhez 1 órányira: 170 r. kath., 130 g. kath., 40 ref., 15 zsidó lak. F. u. Kormos, Bodnár, a Kassai seminarium. Ut. p. Kassa.

Göntérháza, magyar falu, Zala vmegyében, 191 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Görbed, oláh-magyar f., Szathmár vmegyében Aranyosmedgyes mellett, melly ut. postája, egészen rónaságon, 350 g. kath., 85 ref. lak. Földe kis részben kövecses majd homokos, nagyobb részben kővér laposas, melly búzát, zabot, tengerit terem. Határa kiterjed 1500 holdra, melyből 1320 h. szántó, 120 h. rét, 60 h. erdő; és ez mind urbériség. Birja gr. Károlyi család.

Görbed, oláhu! Gurbegy, tótlu Kriva, oláh-tót falu, Bihar vmegyében, rónaságon, Váradhoz $2\frac{1}{2}$ mfdnyire, 675 n. e. óhitű, 238 magyarul is tudó tót r. kath. lak., kath. és óhitű paroch. templomokkal, az uraságnak derék házával, nagy gyümölcsös kertjével. Határa 5000 hold, s ez csaknem mind majorsági, s igen termékeny földekkel bir. Erdeje szép. A helységen egy patak fut keresztül. Birja a váradi deák nagyprépost.

Görbesd, pusztá, Bihar vármegyében, Kis-Tót falu mellett, 1200 h., dombos völgyes határral, s erdővel. Birják b. Huszár Károly és Lajos.

Görbő, pusztá, Tolna vmegyében, 417 kath., 8 ref. 285 zsidó lak.,

és synagógával. Homokos föld. Szőlőhegy. F. u. számos közbirtokosok. Ut. p. Nagy-Dorog.

Kis-Görbő, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Sümeg és Szentgrót közt; 333 kath., 20 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal, bortermesztéssel. F. u. többen.

Nagy-Görbő, magyar falu, Zala vmegyében, 431 kath., 7 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Göröcsön, magyar falu, Baranya vmegyében, lapányos völgyben, ut. p. Pécs 2 mfd. Határa 3302 hold, melyből urbéri szántó 1044, rét 435, legelő 270, szőlő 135 hold, majorsági szántó 513, rét 220, erdő 560, szőlő 35, legelő 90 hold. Földje jó művelés mellett mindent megterem. Lakja 618 r. kath., paroch. templommal. Birja Mihálovics család.

Rácz-Göröcsön, német-rácz f., Baranya vmegyében, 383 kath., 140 óhitű lak., kath. fiók-, óhitű anyatemplommal. Termékeny határ. Szőlőhegy. F. u. a Bésán nemzetség. Ut. p. Mohács.

Görgeteg, magyar falu, Somogy vmegyében, 62 kath., 823 ref., 9 zsidó lak., ref. paroch. templommal. Homokos határ. Sok legelő. Bortermesztés. F. u. a veszprémi püspök. Ut. p. Kaposvár.

Görgő, magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, a Kassáról Rosnyóra vezető országút mellett, Tornához nyugotra $1\frac{1}{4}$ órányira; 408 kath., 914 ref., 20 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Kath. paroch. templom. Itt lehet falba tapasztva egy márvány sirkövet látni, mely a felírás után 1378-ról való, s Bebek nemzetség egy tagjának s tárnokmesternek örök emlékéül készítettet. Határa nagy részről róna s gazdag termékenységgű; gabonája, kerti veteménye, káposztája, gyümölcse, szénája bőséggel; legelője sok birkát

táplál; szőleje, erdeje s kőbányája is van. F. u. h. Eszterházy, s m.

Görgő, (Gorg, Harlow), tót falu, Szepes vmegyében, Lőcséhez délkeletre egy órányira: 852 kath., 19 evang. lak. Kath. paroch. templom. Sok csinos uri kastély és lakház. Tágas és jó határ. F. u. a Görgey nemzetség.

Görlicz, vindus falu, Vas vármegyében, a lendvai uradalomban, 470 kath. lak. Ut. p. Radkersburg.

Göröginye, tót falu, Zemplén vmegyében, Homonnához északra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 561 kath., 13 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 1264 hold szántóföld. Erdő. F. u. gr. Csáky László örökösei. Ut. p. Nagy-Mihály.

Görömböly, magyar-orosz f., Borsod vmegyében, Miskolcztól $\frac{5}{16}$ állomásra délnek, szőlőhegyek és hátulról erdő közt. Határának kiterjedése 4097 hold, ebből belsőség 93, szántóföld 888, rét 594, legelő 429, szőlő 698, erdő 1221, haszonvehetlen 174 hold; urbéri szántóföld 300, rét 294; majorsági szántóföld 588, rét 300 hold. Az egész határ első osztályba van ugyan sorozva, és a jobbágyság még most sem trágyázza földeit, de eredménye az, hogy az ugynevezett magas hegyen, hol legtöbb földbeli illetőségük van, a föld már mit sem terem, mert az ürgék kipusztítják. Jelenleg a föld minőségét a lapályosabb helyeken másod helyre lehet sorozni; a dombosabbakon pedig, mi a határnak legnagyobb részét teszi, harmadik osztályba sem illik. Különben, hol a föld haszonvehető, ott a buza is megterem benne; de a jobbág্যokéban ez is igen gyérül, mert ezek földjeiket nem trágyázzák. Terem egyébiránt rozs, árpa, kukoricza, burgonya, zab; köles még eddig kevésé miveltetik, egyebet pedig alig természetnek. A földesur tart ökröket, teheneket s juhokat, de csekély számban; a jobbágyság leginkább ökröket; lovat csak

az a jobbágy vesz, kinek annyira elpusztultak ökrei, hogy azokra többé szert nem tehet; e miatt lovaik is igen rosszak. Tehenek dolgában, valamint sertésekben is a lakosok bővölködnek, juhokat pedig általánfogva nem tenyésztenek. A lakosok száma 982 lélekre megy, csek közül 850 görög katolikus, 132 r. katolikus. Mind a két vallásfelekezetnek helyben van anyaegyháza. Általánfogva a lakosok magyarul és tótul beszélnek, de a tót nyelvhez nagyobb hajlammal viseltetnek. Telkes jobbágyteleknek 30-nak kellene lenni a régi urbéri könyv szerint, de jelenleg $24\frac{1}{2}$ van csak. Az egész helység 186 házból vagyis családból áll. A falu határát Hélyő vize keskeny patak formába metszi át; noha nemcsak a határban, de azonkívül is több vizimalmokat hajt. Van az uradalomnak téglaháza, melyben évenként 300 ezer jó minőségű téglát, s ugyanannyi fedelcserépegéttetik. Ezen felül van csinos lakásuk a r. kath. és görög kath. lelkészeknek, valamint csinos ispáni lak. A falut mostanában a munkácsi püspök Popovics Vazul bírja.

1613. Nadányi Gergely és Fekete Péter századosok s ezek örökösei őfelségétől inscriptiót nyertek bizonyos summáért.

Görösgal, puszta, Somogy vármegyében, 168 kath., 23 ref. lak., kath. fiók-kápolnával. F. u. többen.

Alsó- és Felső-Görzsöny, 2 magyar falu, Veszprém vmegyében, a Tapolca mellett, 88 kath., 100 evang., 614 ref. lak., ref. anyateplommal, róna határral, jó rétekkal. F. u. nemesek. Ut. p. Devecser.

Gösa, magyar falu, Vas vmegyében, Egervárhoz 1 óra, 315 kath., lak. Jó bor. Hegyes határ. F. u. gróf Széchenyi Lajos. Ut. p. Vasvár.

Grabác, csinos és gazdag német falu, Torontál vmegyében, ut. p.

Csatádhhoz nyugotra $\frac{3}{4}$ mfdnyire, a kanizsai postautban: 1630 kath., 2 evang., 16 óhitű, 16 zsidó lak., kath. paroch. templommal, első osztálybeli határral, $191\frac{1}{8}$ egész telekkel, vendégfogadóval. F. u. a kamara.

Grabóc, német-rác falu, Tolna vmegyében, 533 kath., 97 n. e. óhitű lak. Kath. paroch. templom. Van itt egy igen szép helyre épített kalugyér zárda és szentegyház, melyet Mércy szekszárdi apát azon időben alapított, mikor a rácok Tolna és Baranya vármegyét tüzzel vassal pusztították, s az erkölcsiségből egészen kivetkeztek. A zárda mellett van egy forráskút márványba foglalva, melynek vize különösen jó. Határa termékeny. Bora kedves ízű. Rétjei kövérek. F. u. a tudományi kincstár. Ut. p. Szekszárd.

Gradicsa, vindus falu, Vas vármegyében, a Mura mellett, a mura-szombati uradalomban, 70 kath., 83 evang. lak.

Gradna (Kis), vagy Hradna, tót falu, Trencsén az új rend. szer. Nyitra vmegyében, 230 kath., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom.

Gradna (Nagy), tót falu, Trencsén az új r. szer. Nyitra vmegyében, 420 kath., 4 zsidó lak. Mind a két helység a báni urad. tartozik, ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Grafenschachten, német f., Vas vmegyében, Borostyánkőhöz közel, 648 kath. lak., s paroch. egyházzal. Szép fenyves. F. u. gr. Bathyáni. Ut. p. Kőszeg.

Granasztó, német és tót falu, Szepes vmegyében, a lublyói völgyben, ut. p. Lublyó. Földje kopár s kő annyira, hogy zabot és burgonyát kivéve, majd mit sem terem. Urbéri telek $6\frac{2}{3}$, ezenkívül majorsági föld egy kis erdőn kívül, nincs. Lakja 306, u. m. 190 római, 116 görög kath., római kath. fiókteplommal, melyet a gö-

rögök is használnak. Birja Cornides Károly.

Gráncs, tót falu, Szepes vmegyében, Zsegra fil. 117 kath. lak. F. u. Gundelfinger.

Grébics (Alsó és Felső), puszta, Komárom, az új rendez. szerint Esztergom vmegyében, Tatától $\frac{1}{16}$ állomásra; keletről Tata, délről a tömördi puszta, és Mozsán; nyugotról Billeg; éjszokról Naszály és Tata által környékeztetve. 1800 holdat foglaló határa kevésbé halmosabb, közepét nagy rétség metszi át, mellyen szárító csatorna által vezetetik le a tatai tavakból, u. m. a Mezei és Asszony-tóból jövő viz, át a billegi határba. Egyéb-iránt a pusztán 11 dűlős váltógazdaság, járó legelővel gyakoroltatik. Lakja 36 r. kath. és 13 ref. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Grenicz, (Hranowce), tót mv., Szepes vmegyében, ut. p. Horkához egy mfdnyire: 906 kath., 85 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határa tágas, különösen erdeje sok. F. u. a szepesi püspök.

Greovácz, oláh falu, Krassó vmegyében, Kákovához $\frac{3}{4}$ órányira: 1506 óhitű lak., s anyatemplommal.

Gretla, puszta, Szepes vmegyében, Hnilceek filialis: lakosai részint bányákban dolgoznak, részint szén-égetésből, favágásból élőködnek.

Gribova, orosz falu, Sáros v. megyében, a makoviczi uradalomban, Sztropkó fil. 5 romai, 228 görög kath., 7 zsidó lak. Ut. p. A. Komarnyik.

Grics, német falu, Vas vmegyében, a dobrai uradalomban: 173 kath. lak. Ut. p. Fürstenfeld.

Grinavia, (Grünau), vegyes tót-német mv., Pozsony vmegyében, Bazinhoz $\frac{1}{4}$ órányira a Szakolczára vivő országutban: 380 kath., 400 evang., 9 zsidó, lakosainak mintegy $\frac{3}{4}$ tót, a többi német. Tulajdon kath. paroch. templommal birnak, hanem az

evang. Bazin fiókjai. Földje nem sok, de sikeres rozst, buzát terem; rétjei kövérek; szőlőhegye pedig a megyében a legjobbak közé tartozik. Patakja, melly a helység utcáján végig foly, malmot hajt. F. u. gr. Pálffy Fer., de egy curiát bir benne Hodosy Miklós is.

Grodnau, német falu, Vas vmegyében: 150 kath., 159 ágostai lak. A jormansdorfi urad. tartozik.

Grodzin és Viduma, puszta, Zemplén vmegyében, Bisztra mellett, a Tapoly éjszaki oldalán, ut. p. Eperjes. Határa 400 hold, mellynek fele szántóföld és rét, fele erdő. Van itt özv. Péchy Ignácznőnek, mint a puszta birtokosának szép és csinos köépületje.

Gromos, orosz falu, Sáros vmegyében: 118 romai, 273 görög kath. lak. Fekszik Palocsához nyugotra $\frac{1}{2}$ órányira. Vizimalom. Fenyves. F. u. b. Palocsai Horváth. Ut. p. Eperjes.

Gross, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez $2\frac{1}{2}$ órányira: 3 kath., 375 óhitű lak., s anyatemplommal.

Gross, oláh falu, Arad vmegyében, a Fejér-Körös mellett, Buttyinhoz egy órányira: 793 n. e. óhitű, 26 kath. lak., hegyes határral. Ut. p. Arad.

Gróss, oláh falu, Arad vmegyében, magas hegyek közt völgyben, ut. p. Kaprucza 2 mfd. Van 673 n. e. óhitű lak., fa temploma, iskolája, derek udvarháza egy palinkafőző-házzal együtt, mellybe egy forrásból vezetetik a víz, szinte szilárd épületül tisztálaka. Patakja, mellyben aranyat is szoktak mosni, több liszt- és egy fűrészmalmost hajt. Mész is égettetik. Hegyes völgyes határa 6000 hold, mellyből urbéri szántóföld 500 h., rét 250 h., majorsági földek 120 h., a többi urasági erdő bikk és tölgyfákból álló. Szilvása, gyümölcsöse sok. Legmagasabb hegy a határban a Runku. Birja a kir. kincstár.

Grós, oláh falu, Bihar vmegyében, e környéken a legmagasabb hegy alatt, a váradai deák püspök béli uradalmában, 596 n. e. óhítű lak., s anyateplommal. Van 510 hold urbéres szántóföldre és rétje, melly kövecses és sovány; 2376 hold majorsági erdeje, melly egyszersmind legelőnek használtatik. Fekvése ezen rendetlen, vastag terepű dió- és cseresznyefák közt elnyúló helységnek kics és egészséges, mellyet egy sebesen csörgedező patak, s a számos apró bikkes dombok még kellemesbbé tesznek. Erdeje alul tölgyes; felül a hegyeken iszonyu magas bikkes kevélykednek. A nagy létön túl van e helységnek csaknem egyetlen egy kaszállója **B r a t k o j a** név alatt. E jó darab rét, a körültekvő hegyek pompás kinézetével, és kövér földjét betérítve tartó balzsamos füvek tündér szépségivel, leírhatlan gyönyört szerez a szemlélőnek. Sok és igen jó füvet nyernek itt a lakosok, de székérrel vagy szánnal járhatatlan lévén az ide vezető ut, kén-telenek marháikat teletésre felhajtani. Kaszálás után a juhok igen jól élnek a megmaradt fűvön. Itt terem a vörös bodza, és a Sztrigoj nevű mérges gyökér. A lakosok szép nagyobb marhákat és juhokat tenyésztenek, ezenkívül épületi fákkal kereskednek. Cseresznye, dió, szilva, alma, körte és barack bőséggel, de a szőlő savanyun marad. A hegyekből leömlő patakja 14 kis malmot hajt.

Grosz-Kanischa, németül; **Velika Kanisa** horvátul; magyarul lásd **Nagy-Kanisza**.

Grugócz, tót falu, Zemplén vmegyében, Göröginye sül. 76 romai, 70 g. kath., 9 zsidó lak., 392 h. szántófölddel. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. N. Mihály.

Gruin, oláh falu, Krassó vmegyében, Temes megye szomszédságában, Lugoshoz $1\frac{3}{4}$ mfdnyire: 772

óhítű lak., anyateplommal, igen termékeny szántóföldekkel és rétekkel. Jó káposztát termeszt. F. u. a kamara.

Gubacs, pusztla, Pest-Pilis vmegyében, Pest város határával szomszédos, 4308 hold határral. A gödöllői hercegi uradalomhoz tartozik.

Gubonna, derék nagy pusztla, Borsod vmegyében, Disznósd, Domaháza és Arló közt, 1263 hold határral, mellyből 872 h. szántó, 391 h. kaszálló. Birják a disznósd közbirtokosok.

Gug, pusztla, lásd **Szemő**, Komárom vm.

Gugh, pusztla, Győr vmegyében, M. Örshöz óranegyedre: 6 kath. lak. F. u. gr. Eszterházy.

Gulács, magyar falu, Beregh vmegyében, közel a Tiszához, Tarpától $\frac{3}{4}$ mfdnyire: 3 r. kath., 14 gör. kath., 576 ref. lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny határát néha a víz járja; fája, szénája, legelője elég és jó. F. u. Gulácsy, Somosy, Uray, Hunyady, s m. Ut. p. Beregszász.

Gulács, magyar falu, Zala vmegyében, a Balatonhoz 1 óra, gyönyörű kics vidéken: 513 kath., 10 ref., 6 zsidó lak. Határa szűk, de termékeny; rétjei jók; van egy csúcsos magán álló hegye. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Gulamező, pusztla, Pozsony vmegyében, Tallos fiókja, 3 kath. lak.

Gulyvíz, tót falu, Sáros vmegyében, a sóvári uradalomban: 298 rom., 36 görög kath., 102 evang. lak. Malmom a Delna vizén. Van itt egy vízrekesz is a vágott fák lebecsátására. Ut. p. Eperjes.

Gumilicza, vindus-tót falu, Zala vmegyében: 503 kath. lak. F. u. Gyika. Ut. p. A. Lendva.

Guráb (Horvát, Kroboth Veiszgrob), tót falu, Pozsony vmegyében, ut. p. Cseklésztől nyugotra $\frac{1}{2}$ óra: 610 kath., 3 evang. lak., kik ezelőtt horvátok valának, s mostan is még

különös beszédmódjukból sok megmaradt. Kath. paroch. templom. Földje termékeny; erdeje, rétje szép. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Guráb (Német), vegyes magyartót falu, Pozsony vmegyében, Szenczhez nyugot-északra $1\frac{1}{2}$ órányira: 298 kath., 677. evang. lak., kiknek $\frac{3}{4}$ magyar, $\frac{1}{4}$ tót. Evang. paroch. templom; urasági kastély. Róna határa gazdag termékenységgű; szarvasmarhája sok és szép; nem messze innen láthatni Tárnok faluja templomának omladékait. Az itt lakott horvátok gr. Illésházy nádor alatt költöztek ki. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Guráb (Tót), (Slavisch Weiszgröb), tót falu, Pozsony vmegyében, Sz. Györgytől keletre $\frac{3}{4}$ óra, egy lapályos vízenyős vidéken: 714 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom; szép erdő; sok és jó rétság; nagy marhatenyésztés; vizimalom. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Gurahonc, oláh falu, Arad vm., Józás és Bonczesti közt: 318 n. e. óhitű lak., ut. p. Arad.

Gurány, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez $2\frac{1}{4}$ mfl. rónás helyen: 425 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Urb. szántó 200, rét 100, legelő 150, majorsági erdő 3550 hold, mellyben vaddisznók, özek, rókák, medvék és farkasok tanyáznak. Birja a váradi görög püspök.

Gurba, oláh falu, Arad vmegyében, Boros-Jenőhöz 1 mfl. nyire: 10 kath., 688 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa lapályos; erdeje sok, és vadakkal bővelkedik.

Guszár, puszta, Bihar vmegyében, Váncsod határával egybeolvadva.

Guszona, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Fülekhöz északra $1\frac{1}{2}$ órányira: 600 kath. lak., paroch. templommal. Határa hegyes, völgyes, de azért meglehető;

gyümölcse sok. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Gusztávmive, puszta, Baranya vmegyében, Szent-Iványhoz $\frac{1}{2}$ óra. Kiterjedése 700 hold, mellyből 470 h. szántó, 30 h. erdő, a többi rét és legelő. E puszta irtásokból alakult, s birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Gúth (Kis), magyar falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz délre $2\frac{1}{2}$ mfl. nyire: 3 r. kath., 12 g. kath., 165 ref. lak. Ref. szentegyház. F. u. Berzsenyi, Hunyady, Leszkay, s m.

Gúth (Nagy), magyar falu, Beregh vmegyében, az előbbeni helység mellett: 11 gör. kath., 243 ref. lak. Ref. szentegyház. Határok róna, s jó mivelés után szép buzát terem; erdejök makkos; szénájok elég. F. u. gr. Schönborn.

Gúth, másképp **Tamási**, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Isztimérhez $\frac{1}{2}$ óra: 153 kath. lak., fiók-egyházzal. F. u. Bajzáth.

Kis- és Nagy-Gúth, 2 puszta, Szabolcs vmegyében, Debreczenhez kelet-északra $1\frac{1}{2}$ órányira: 20 kath., 44 ref. lak., nagy kiterjedésű szép ligetes erdőkkel. F. u. Debreczen városa.

Guta, tót falu, Nógrád vmegyében: 88 kath., 989 evang., 5 zsidó lak. Evang. anyatemplom. Határa hosszan terjedő s termékeny; legelője különösen hasznos; de szőlejét a fagy gyakran megrongálja. F. u. a Beniczky család s m. Ut. p. Vác.

Gutta, magyar mv., Komárom vmegyében, lapályos rónaságon, a Pozsonynál kiszakadó s Csallóközt képező kis Duna partján, melly épen a város alatt a Vágh vizével egyesül, Érsekújvárhoz 2, Komáromhoz 4 mfl. nyi távolságra. Határa kiterjed 26,000 holdra, mellynek fele rétság, fele pedig gyümölcsös kertekből, füzeserdők, legelőből és kevés szántóföldből áll. Védi pedig a szerencsétlen helyzeitű határt (melly egészen urbéri)

24,000 öl töltés a gyakori árvizek ki-rohanásai ellen. A föld minősége igen jó volna, de a gyakori árvizek miatt bizonytalan jövedelmű, többnyire tavaszi gabona, tengeri, burgonya és kender termesztetik; gyümölcsös ker-te sok és szép gyümölcsöt terem: de főgazdasága még is szarvasmarha-tenyésztésében és réteiben áll, mely-lyek a vízenyős föld miatt nem a leg-jobb szénát adják ugyan; de oly mennyiségben, hogy vele hajókra rakva messze földekre üzetik keres-ke-dés: Egész jobbágytelek van itt 155 $\frac{1}{8}$. Összes népessége 6000 r. kath. és magyar. Nevezetesebb épületei a szép és nagy kath. paroch. szentegy-lház és kápolna, paplak és az emeletes városháza a dunaparton. Végre a vá-ros háza irányában északfelé a Duna és Vágh folyók közti csucsban látható egy négyszegű földvár, melly jelenleg békavárnak nevezetik, s török műnek tartják; régi adatok nyomán azonban még 1-ső Mária királyné alatt hánya-toit. A Vágh már igen elhordta, s je-lenleg csak földhalomból áll, hová nagy árvizek idején a guttaiak temet-kezi szoktak, mivel megtörténik, hogy rendes sirkertükben is víz fakadván fel, e miatt sirt nem áshatnak. Földes-ura Guttának sz. István király idejétől fogva mindig az esztergomi érsek. Vannak még e városnak több dicső-emplékü magyar királyoktól nyert ki-váltságos levelei, mellyek szerint jár-tukban s keltükben harminczad, vám, révbér és piaczi helypénz fizetésétől e város lakosai örök időkre mentesít-ve vannak. Szinte kiváltságnál fogva 4 országos vásár tartatik itt, és pedig uj esztendő, fekete hét, sz. László ki-rály, és sz. Máté heteiben, minden-kor hétfőn. A baromvásár a kirakodó vásárral együtt egy nap tartatik. 1551-ben már mint város jelenik meg, mert ugyanez évben a városi polgárok ké-relmérc, kir. helytartói parancsolatnál

fogva Syk Mihálynak a komáromi vár provisorának bizonyos peres levelek kézbesítettek. 1632 pedig Gutta város részére bizonyos levelek, mellyek a hontovi részjóság visszavevését s en-nek határait illeték, hitűles másolatban adattak ki.

Guttaháza, magyar falu, Vas vmegyében, 90 kath., 34 evang., 5 ref. lak. Ut. p. Szombathely.

Guttenbrunn, magyarul Hi-deg kút, oláhul Hajde kút, né-met m. v. Temes vmegyében, a Maros mellékén, Aradhoz 3 mfdnyire. Van itt 2544 r. kath., 198 g. kath., 91 u.e. óhitű, 3 zsidó, 5 egész, 182 fél, 88 negyed, 1 nyolczad telek, 19 zsellér, 62 szerződési zsellér, 135 lakó, 87 mesterember, 5 kereskedő, derék r. kath. templom, szép paplak, nagy vendégfogadó, postahivatal. Határa 6688 h. 38 □ öl, mellyből urb. szán-tóföld 2836 h. 800 □ öl, 1024 h. kaszálló, 468 h. legelő, 294 belsőte-lek, 140 h. 1555 □ öl szőlő, 319 h. 133 □ öl szilvás. Majorsági szántó-föld 842 h. 1085 □ öl, kaszálló 78 h. 1110 □ öl, legelő 189 h. 349 □ öl, szőlő 4 h. 1224 □ öl, szilvás 33 h. 736 □ öl, szerződéses házhely 13 h. 622 □ öl, egyházi, iskolai földek 16 h. 1154 □ öl, utak 326 h. 70 □ öl, tó és mocsárok 100 h. 800 □ öl. Föl-de fekete s fejez agyag, 2-ik osztály-beli ugyan, de jól terem búzát, zabot és tengerit; az állattenyésztés a szűk legelő daczára is jó lábón áll. Határát a Maros keresztülfutja, és egy árok, melly római sáncznak nevezetik. Vég-re nevezetes e város pompás hideg-forrásáról, melly körül gyülekeztek az első gyarmatosok Szászországból és Ausztriából 1724ben; s e forrás-kutat tetővel befedvén, pecsétjük is tartalmazza. Országosvásárt 3 tart, u. m. jan. 17., maj. 16., és sept. 17.-kén; ezenkívül hetivásárokat minden cső-törtökön. Birtokosa a királyi kincstár.

Guthor, magyar falu, Pozson vmegyében, az öreg Duna mellett, ut. p. Somorjához $\frac{1}{2}$ órányira: 452 kath., 6 evang., 12 zsidó lak., több közbirtokos urak csinos lakházaival. Szántófölde közép termékenységu; rétje elég; malmok a Dunán; de fő gazdagsága gyönyörű tölgy-, s cserfa erdejében áll. F. u. gr. Szapáry, Kés-márky, Zsidó, Naszvady, Szmrtnik, s m. t. nemesek.

Gútorföldre, magyar falu, Zala vmegyében, 232 kath., 4 evang., 7 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Güenzenhof, német falu, Vas vmegyében, a lendvai uradalomban, 228 kath. lak. Ut. p. Radkersburg.

Gyál, pusztá, Pest-Pilis vmegyében, Soroksár mellett, nagy gazdagsággal és birkatenyésztéssel. Birja gr. Károlyi István.

Gyála, rácz falu, Torontál vármegyében, Szegedhez délre $1\frac{3}{4}$ mfdnyire: 120 kath., 1712 n. e. óhitű, 6 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, sok réttel és legelővel; $107\frac{7}{8}$ egész jobbágytelekkel. Óhitű rácz lakosai magyarára is beszélnek. F. u. a kamara.

Ó-Gyalla, pusztai magyar-tót falu, Komárom vmegyében, a Komáromtól Érsekújvárra vivő országutban, Komáromhoz $1\frac{3}{4}$ mfdnyire: 1150 kath., 3 ágostai, 220 ref., 240 zsidó lak., kath. ref. anyaegyházakkal és synagógával. Határa már tagosítva van. A pusztával együtt s 9000 holdra terjed, egy része a Nyitra és Zsitva folyam közt fekszik, ez többnyire kaszálló rét; keleti része homokos és dombos, terem jó gabonát, különösen jó rozsot és dohányt, s a szellérek főjövédelme a dohányból van, de szőlőt is mivelnek. Van itt több csinos urilak, és Csuzy János urnak szivargyára, mellyben rendszeren 16 égyén dolgozik. F. u. Konkoly, Thege nemzet-

ség, Ghiczy, Baranyay, Csuzy, s több kisebb birtokosok.

Új-Gyalla, tót falu, Komárom vmegyében, Ó-Gyallához keletre, sz. Péterhez csak $\frac{1}{2}$ órányira, s mintegy 594 kath. lak. a szentpéteri plébániához tartoznak; van még 18 zsidó lak. is. Határa, melly 4000 holdra terjed, dombos és homokos, szőlőhegye jó bort terem; erdeje 1500 hold, s $27\frac{1}{2}$ jobbágytelket számlál. F. u. Konkoly László, Ghiczy Kálmán, Baranyay Gáspár, Csuzy Károly, és János.

Gyalán, magyar falu, Somogy vmegyében, 316 kath., 7 zsidó lak., kath. főszentegyházzal. Fekete földje gazdag termékenységu. Ezelőtti birtokosa buzért is természetelt, de e rég megszűnt. F. u. Festetics Antal. Ut. p. Kaposvár.

Gyalány, vagy Tövisfalva, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez $\frac{1}{4}$ mfd., halmos helyen, 355 g. kath. lak., s anyatemplommal. Szántófölde és rétje termékeny; erdeje nincs; juhot tart. Birja a váradai görög püspök.

Gyalóka, magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $3\frac{3}{4}$ mfd., 300 kath. lak. Van 236 hold urb. szántóföldje, 50 hold kövér rétje a Répce mellett. Birja a györi káptalan, és gr. Zichy Henrik.

Gyalu, pusztá, Külső-Szolnok vmegyében, 56 kath., 22 ref. lak. Földei, rétjei gazdagok; a Körös vizében halászata van. F. u. gr. Almásy Ignác örök. Almásy Ferencz. Ut. p. Szolnok.

Gyanafalva, (Jänersdorf), német falu, Vas vmegyében, a Rábához közel, 1597 kath. lak., s egy szép paroch. szentegyházzal. Harminczad. Határa első osztálybeli, s termékeny; van buzája, bora, fája, dohánya, sok marhája. A szentgothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Gyanavla, vindus falu, Vas

vmegyében, a lendvai uradalomban, 140 evang. lak. Ut. p. Radkersburg.

Gyanda, puszta, Abauj vmegyében, Borsod vármegye szélén: 8 kath., 5 zsidó lak.

Gyanda, puszta, lásd Gy e n d a Szolnok v.

Gyanó, magyar falu, Vas vmegyében, 200 kath. lak. Ut. p. Szombathely Kiss Ignácznő birja.

Gyanta, oláhul Z s i n t a, magyar falu, Bihar vmegyében, Váradhoz délre 4 mfd. a Fekete-Körös jobb partján, a Körös és Hollód vizei völgyei közt fekvő kies dombon. A tulajdonképeni Gyantát mind reformátusok lakják 1358-an, az oláhok által lakott, s Cséfa patak által elválasztott rész R o h á n y nak nevezetik, 385 n. e. óhitű lak., s anyateplommal, valamint Gyantán a reform. van anyateplomuk. Határa 1860 hold, melyből szántó 1200, rét 200, legelő 50, tölgyes erdő 250, a Körös és Hollód medrei s más kövecses térek 160 hold. Ezekből az erdőn kívül majorság nincsen, hanem mintegy 250 h. Irtás név alatt a lakosok által használtatik. Földe a lapályon igen jó, sőt nedves időben tulságos buja; rétfjei a Hollód mentiben száraz években kövérek, különben iszaposok; szarvasmarhát szépet nevel, de sertés kevés, juh épen nem neveltetetik. Jósárgadinnyét természet, s a lakon levő kis erdőnek talán a megyében nincs párja. Folyóvizei a Fekete-Körös, Hollód, és a határt délről kerítő Kis-Körös. Birja a váradi deák püspök.

Gyanté, Nagy-Gyanté és Varsán hely, puszták, Bihar vmegyében, Mezögyán mellett. A két puszta együtt tesz 8000 holdat, melyben van szántó 1500, legelő és kaszálló 5000, nádas és mocsár 1500 hold. Szénát bőven ad. Szántóföldjei nagyobb részben laposak és foltonkint szikések. Termesztetnek benne gabo-

naneműek, és Nagy-Gyantén különösen dohány 200 holdban szerencsés sikerrel. 1844-ben ültették be Nagy-Gyantét dohány-kertészekkel, mely kertész község áll 45 családból, kiknek fele reform., fele r. kath. Birja mind a két pusztát Tisza Lajos.

Gyante, Kis-Gyante, puszta, Bihar vmegyében, Mezögyán mellett, 1500 holdnyi, melynek harmada nádas és vizállásos rét; többi része legjobb szénatermő hely és igen alkalmas legelő; szántóföldje nincs. Birja: Tisza Lajos.

Gyapalócz, tót falu, Zemplén vmegyében, Jankócz fil. 243 római, 45 g. kath., 14 zsidó lak., 508 hold szántófölddel. F. u. Rholl, Nedeczky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Gyapju, oláhul: Z e p j ü, oláh falu, Bihar vmegyében, rónaságon, Váradhoz 2 mfd., helybeli postával, 600 n. e. óhitű, 8 r. kath. lak., óhitű anyateplommal. Határa 5500 hold, melyből szántó 2091 h., rét 750 h., legelő 1150 h., szőlő 30 h., erdő 1579 hold. Ebből urbéri birtok 711 h. szántó, rét 200 h., közös legelő 590: A szántóföldek tagosítva vannak. Földe fekete agyag és első osztálybeli; legelője juhoknak felette egészséges. A helység napkeleti oldalán folyik egy kis patak. Birja Blaskovics Bertalan, kinek itt derék lakháza van.

Gyapoly és Kerekegyháza, összeolvadt puszták Bihar vmegyében, Diószeg és Félegyháza közt. Határa 4300 hold, melyből 1800 hold szántó, 1700 hold kaszálló és legelő, 800 h. erdő és vizállás. Gazdag puszta, s a szántóföldek és rétek egy részét a félegyháziak művelik harmadában és felibe; egy részén váltógazdaság üzetik kitünő sikerrel, s e puszták birtokosának, b. Mandel Lajos urnak van itt 2 jól elrendelt és minden szükséges solid gazdasági épületekkel felékesített majorja.

Gyarak, tót falu, Nyitra vmegyében, a Zsitva pataka mellett: 486 kath., 6 zsidó lak., jó buzatermő földekkel, híres kaszáló és nádas rétekekkel. Ut. p. Verebély.

Mező-Gyarak, puszta, Bihar vmegyében, Szalontához közel, a Gyepes mellett, 412 ref. lak., kik Szalontára járnak templomba. Nagy része a határnak erdőség és irtott föld, melly igen termékeny, ha a Gyepes el nem önti. Birják Fónagy, Nadányi, Lovasy családok, s mások t.

Gyarmat, magyar falu, Győr vmegyében, 1192 kath. lak., s paroch. szentegyházzal, szőlőhegygyel, erdővel, szép lótenyésztéssel. F. u. a Csornai prépost. Ut. p. Téth.

Gyarmat, magyar falu, Somogy vmegyében, 154 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Szigetvár.

Gyarmat, (Ruprecht), magyar f., Vas vmegyében, a Rába jobb partján, 657 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Földjei és rétjei gazdagok. Buza, kukorica, dohánytermesztés. A szentgothárdi urád. tartozik. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Gyarmat, (Lehota, Sziget, Zsitva), három egymás mellett tót-magyar falu, Bars vmegyében, a Zsitva mellett: 673 kath. lak. Termékeny szántóföld. Sok nád. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Gyarmat (Füzes), magyar falu, Honth vmegyében, ut. p. Lévához 1 $\frac{1}{2}$ mfd. 146 kath., 6 evang., 676 ref. lak. Kath. és ref. anyatemplomok. Határja első osztálybeli; híres dohányt termeszt; salétromot főz. F. u. az esztergomi érsek; de van benne egy érseki nemes udvar is.

Füzes-Gyarmat, magyar mváros Békés vmegyében, a Sárrét szélén, közel Bihar vármegyéhez, N.-Váradhoz 7 mfdnyi távolságra. Van benne 647 ház, 82 katolikus, 4409 reformatus, 10 evangélikus lakos, egy

igen szép ref. templom, három ref. iskola, 267 fiu, 211 leány gyermekkel; derék urasági ház, mellette lévő kerttel, több tiszti lakház, nagy magtár, serház. Határa lapályos fekete korhany föld, s felette gazdag termékenységű; szénája igen sok, s nádja is annyi, hogy még udvaraikat is azzal kerítik a lakosok; nádas tavaiban a vizimadarak ezereként tanyáznak, s ezek közt a kócsagok különösen említést érdemelnek; teknyős-békája és rákja bőséggel; szőleje sok szép gyümölcsfákkal van beültetve, de bora nem állandó; turfája nagy mennyiségben volna, de nem használják. Lakosai igen vagyonosok, sok magyar juhot s birkát, sertést, s híres szépségű szarvasmarhát tenyésztenek, a földesuraság pedig több ezer merinost, sertést és szarvasmarhát tart. Az ivóviz itt iszapos izü és keserű. F. u. gr. Blankenstein. Ut. p. Gyula.

Gyarmat (Kis), magyar falu, Honth vmegyében, a barsi, esztergomi és honthi határok össze jövetelénél: 612 kath., 4 ref. lak. Kath. paroch. templom. Nagy nemesített birka-tenyésztés. Van termékeny szántóföldje, rétje, erdeje, szőlőhegy. F. u. h. Pálffy Antal. Ut. p. Kéménd.

Gyarmat (Lápas), tót falu, Nyitra vmegyében, Nyitrahoz keletre 2 órányira: 506 kath., 12 zsidó lak., termékeny földekkel, jó rétekekkel, és vizimalommal. F. u. többen.

Fejér-Gyarmat, népes magyar m.v. Szathmár vmegyében, Szathmárhoz észak-nyugotra 5 mfdnyire: 270 r. kath., 2144 ref., 56 zsidó lak., egy régi ref. és kath. anyatemplommal. Fekete agyagos határa öszit bőven terem, de tavasztit kevésbé; rétje legelője bőséges; sok és híres dohányt termeszt. F. u. nagyobb részben gr. Károlyi, továbbá Ilosyay, Mándy, Bakó, Gulácsy, Tatay, Kardos, és igen

számos nemesség, úgy hogy csaknem az egész város nemeseiből áll.

Gyarmat, derék puszta, Komárom, az új rendez. szer. Esztergom vmegyében, ut. p. Neszmélytől 1 állomásra; éjszakra Esztergom vmegyé, keletről Gyermel és Szomor; délről puszta Vasztil Fejérmegyében, nyugotról Tarján által kerítve. Határkiterjedése 6250 hold. Vidéke hegyes, erdős, de van szép szántófölde is, nagy majorsága, kastélya, urad. tiszti laka, szeszyára, vadaskerte: 192 kath., 45 ref. lak., fiók-egyháza a szomorhoz tartozik. F. u. gr. Sándor Mórincz.

Kőhid-Gyarmat, magy. falu, Esztergom-, az új rendezés szerint Komárom vmegyében, a Garan mellett, Esztergomhoz éjszakra 1, ut. p. Kéméndhez $\frac{1}{4}$ mfl. távolságra: 891 kath. lak., paroch. templommal. Róna határa első osztálybeli s igen termékeny; a lakosok bírnak 874 $\frac{1}{2}$ hold első, 45 h. második osztálybeli szántóföldet, 494 h. rétet, 611 $\frac{3}{4}$ kapa szőlőt; jó legelője és erdeje is van. Birja az esztergomi káptalan.

Fekete-Gyarmat, magy. falu, Arad vmegyében, lapályos erdős vidéken, ut. p. N. Zerind $\frac{1}{4}$ mfl. Van 1321 reform. lakosa, temploma, iskolája. Róna határa gazdag volna, de az itt elfolyó Fekete-Körös árjai rongálják. Kiterjed 8143 holdra, melyből 1601 hold szántóföld, 2572 h. legelő, 1408 h. rét, 2562 hold tölgyes erdő. Majorság 5314 hold, urbériség 2829 hold. Birja István főherczeg.

Gyarmatha, német mv., Temes vmegyében, Temesvárhoz éjszakra 1 $\frac{1}{2}$ mfl: 3080 r. kath., 196 n. e. óhitű, 5 ágostai, 25 zsidó lak., kath. anyateplommal. Van itt 73 egész, 111 fél, 99 negyedtelkes, 272 zsellér, 195 lakó, 107 kézműves, 9 kereskedő. Határa 9478 hold 866 □ öl, melyből urb. szántó 3678 h., legelő 595 h., rét 1129 h., szőlő 827 hold

406 □ öl. Majorsági szántó 4257 h., rét 96 h., erdő 200 h., s 469 h. 465 □ öl szőlő. A föld első rendű, leginkább tiszta buzát, kevesebb árpát, zabot és kukoriczát terem; bora sok; lovat sokat tenyésztenek, de ökröket nem. A szarádi hegy csucsán van régi vár-omladéka. Országos vásárát nem tart. bár szabadalma volna rá, csak his he-tivásárt vasárnaponként. Birtokosok: Gyürky Pál, b. Ambrózy István és György urak.

Gyarmatha, oláh falu, Arad vmegyében, rónaságon, Borosjenő-höz délre 1 mfl: 1931 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határa 2866 hold, melyből szántóföld 1108 hold, rét 908 h., legelő 850 h. Urbéri 1666. majorsági 1200 hold. Földje terem buzát, zabot, árpát, kukoriczát. Vize a Fejér-Körös és a malom-csatorna. Birja Aczél Sándor.

Gyaszfin (Pusztá-), puszta, Nyitra vmegyében, Ó-Lehóta fiókja: 173 kath., 64 evang. lak.

Gyekés, tót falu, Honth vmegyében, Selmeztől délre 1 $\frac{1}{2}$ mfl: 289 kath., 85 evang. lak. Nagy erdőséggel és bányákkal. F. u. a kamara, s feje egy uradalomnak.

Gyékényes, tót-magyar falu, Bars vmegyében: 261 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Léva.

Alsó- és Felső-Gyékényes, két összeolvadt falu, Somogy vmegyében, melynek egyike horváth: 1013 kath., 520 magyar ágostai, 10 zsidó lak.; kath. és evang. paroch. szentegyházakkal. Lakosai gabonával kereskednek. Réteje, legelője, fája a Sdalla árkában elég van. F. u. Felső-Gyékényesnek egészen gr. Festetics László, Alsó-Gyékényesnek gr. Széchenyi Pál, és gr. Zichy Domokos. Ut. p. Zákány.

Gyenda, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, Bánhalma mellett: 238 kath., 58 ref. lak. Dohánytermesztés.

F. u. özv. Almásy Józsefné, b. Baldachy, Zerdahelyi András, Rakovszky, Orczy, Torma, Hellebront, Ország, Végess, Bóta, Cseh, Goth.

Gyepes, magyar falu, Veszprém vmegyében, a Bakonyban, a veszprémi országotban: 356 kath., 6 evang., 10 ref. lak. Erdeje, vizimalma van. F. u. Kún s m. Ut. p. Veszprém.

Gyepes, puszta, Borsod vmegyében, Arlóhoz tartozik.

Magyar-Gyepes, oláhul Kálemáre, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyes vidéken 2 dombon: 483 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Ut. p. Várad 2 mfd. Van itt 190 h. szántóföld, 123 h. rét mind urbériség és 881 h. majorsági erdő. Birja a váradi deák püspök.

Gyepes, (Oláh-Gyepes), oláh falu, Bihar vmegyében, apró dombos helyen, Váradhoz 2 mfdnyire: 622 n. e., 23 c. óhitű lak., s n. e. óhitű anyateplommal. Határa 2220 hold, melyből 420 h. szántó, 300 h. rét, 1500 h. erdő, legelő az erdőben. Majorsági birtok csak az erdő. Földe sárga agyagos, de javítás után közepeszerű termést ad. Birja a váradi deák püspök.

Gyepű, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Sümeghez 1 óra: 314 kath. lak. F. u. többen.

Gyepű, puszta, Zala vm., Balásfa és Arkosháza közt, N. Lengyel fiókja.

Gyér, oláh-rác-magyar falu, Torontál vmegyében, Gaádhoz délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 186 kath., 4 ref., 572 óhitű lak., óhitű anyateplommal, 42 egész telekkel. F. u. Gyertyánfy Lúkács. Ut. p. Delta.

Gyerk, (Hrkovcze), magyar falu, Honth vmegyében, az Ipoly jobb partján, ut. p. Ipoly-Sághoz $\frac{1}{2}$ mfd: 474 kath., 1 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határa első osztálybeli. F. u. az esztergomi káptalan.

Gyermel, magyar falu, Komárom-, az új rend. szer. Esztergom vmegyében, a megyének Fejér és Esztergom vgyékbe benyuló csucsában, Tatától $1\frac{1}{16}$, Dorogtól Esztergom vmegyében, mely utolsó postája $1\frac{1}{16}$ állomásra; éjszokról Epöl, keletről Szomor, délről puszta Gyarmat, nyugotról Tarján által környékezve. Egész határkiterjedése 4100 hold körül. Vidéke nagyobb dombos, földje jó fekete föld, van szőlőhegye. A helység közepén említést érdemel egy forrás, mely télen meleg, nyáron hideg. 450 r. kath., 539 ref., 6 zsidó lak. F. u. gr. Sándor Móricz.

Gyertyámos, német falu, Torontál vmegyében, szép rónaságon, Temesvárhoz 3, ut. p. Csátádhöz 1 mfd. Határa 4482 hold, melyből szántóföld 3225 h. 800 ö, rét semmi, legelő 352 h., szőlő 66 h., háztelek 122 h., malomhely 12 h., utak 184 h. 700 ö. Ebből uradalmi föld csak 221 hold. Gazdag határa főleg tisztabuzát és zabot terem; lakosai szép lovakat és teheneket tenyésztnek. Lakja 1874 kath., paroch. templommal. Birják gr. Sermage Anna és Bonácz Antal, mint a zágrábi püspök hűbérnőkei.

Gyertyámos, magyar falu, Zala vmegyében, 271 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. A. Lendva.

Gyertyámos, magyar falu, Vas vmegyében: 194 kath. lak., jó határral. Ut. p. Szalabér.

Gyida oláhul, lásd magy. D é d a.

Gyigyisény-Vojény, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 458 n. e. óhitű lak., anyateplommal, $1\frac{1}{8}$ urbéri telekkel.

Gyilok, puszta, Maramaros vmegyében, lásd R i p i n y e.

Puszta - Gyimóth, puszta, Veszprém vmegyében, Pápa mellett.

Gyimóth, magyar falu, Veszprém vmegyében, Pápához 1 óra, a pesti országutban: 454 kath., 190 evang. lak., kath. fiók-szentegyházzal. Határa részint hegyes, köves, részint róna. A pápai uraság birja.

Gyirés, oláhul Zsiriz, oláh falu, Bihar vmegyében, lapályos rónaságon, Váradhoz 2 mfdnyire: 685 n. e., 434 egyesült óhitű, 18 r. kath., 12 ref. lak., egyesült és nem egyesült anyatemplommal. Határa $2284\frac{6}{8}$ hold, mellyből urbéri szántó 893, majorsági 585, urbéri rét $412\frac{4}{8}$, majorsági 100 h., legelő 293 hold. Földe részint szikes, részint ritka fehér agyagu, melly trágya után szép tengerit, rozst, káposztát, burgonyát terem. Folyóvíze a Sebes-Körös, mellyből egy árok vezetett ki, nagy kárára a lakosoknak, mert most ezen önt ki az árvíz. Határán megy keresztül az Ördög árka, s egy halmon valami épület alapnyomai láthatók. Birja a váradi deák püspök.

Gyirmót, magyar falu, Győr vmegyében, a Rába mellett: 540 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Homokos határán több pagonyok ültetve. F. u. a győri káptalan. Ut. p. Téth.

Gyirok, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz délre 1 mfd: 2400 n. e. óhitű lak., s imaházzal. Róna határa első osztálybeli, s főleg tiszta buzát és kukoriczát terem. Kiterjed 6239 holdra, mellyből szántó 2244 h., legelő 338 h., erdő 1074 h., kaszáló 758 hold. Ebből majorsági föld 965 hold 30 □ öl. Birja a királyi kincstár.

Gyirót, németül Gerisdorf, horvát falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 3 mfd: 560 kath. lak., s paroch. egyházzal. Van 750 h. igen sovány szántóföldje, 47 h. rétje, 273 kapa szőleje, és 800 h. erdeje, melly fenyő, kevés tölgy- és cserfákkal keverve. Birja h. Eszterházy.

Gyiród, német falu, Veszprém vmegyében: 516 kath. lak., s paroch. szentegyházzal, homokos határral, erdővel. F. u. gr. Eszterházy Imre örökös. Ut. p. Veszprém.

Gyiróth, (Gerisdo f), német falu, Vas vmegyében, Lékához közel: 455 kath. lak., kevés erdővel de jó réttel. F. u. h. Eszterházy.

Gyiva, magyar falu, Esztergom, az új rendezés szerint Komárom vmegyében, kis de termékeny határral, mellynek $\frac{5}{6}$ része majorsági birtoka $\frac{1}{2}$ b. Baldachinak, $\frac{1}{2}$ Majthényinak: 150 kath. lak. A lakosok birnak 126 h. szántóföldet, 57 h. rétet, 301 kapa szőlőt.

Gyócs, pusztá, Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvár, 2000 holdnyi homokos határral, mellynek nagyobb része erdő. Birja Somsich József.

Gyócsi, pusztá, Somogy vmegyében, Somsich Józsefé.

Gyód, német falu, Baranya v. vmegyében, ut. p. Pécsből $1\frac{1}{4}$ órára, olly mély völgyben, hogy a falut nem is látja az utas, mig bele nem ér. Határa $369\frac{2}{4}$ hold, mellyből szántóföld 141 h., rét $23\frac{3}{4}$, legelő 45 h., szőlő 100 h., erdő 60 hold. A szántóföldeket és réteket bérfizetés mellett birják a lakosok, kik igen szorgalmasak és példás erkölcsűek. Birja a falut Czindery László.

Gyoma, magyar mváros, Békés vmegyében, az egyesült Körösök partján, M. Túrhoz $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 950 házzal, 102 kath., 5265 ref., 233 evang., 2 n. e. óhitű lakossal, derék ref. templommal, három ref. iskolával, mellyekben öt tanító számláltatik. Nevezetesebb épületei: az uraság házai, a városháza, vendégfogadó, serház, parochialis ház, urasági magtár, s a vármegyének egy tisztiháza. Van itt a Körösön szép tölgyfa-híd, 20 száraz és 2 olajmalom. Határa fekete agyag, szikes helyekkel változva, s igen ter-

mékeny, de mivel lapályos, sokszor az árviz felét is elborítja. Folyóvizei: az egyesült Kőrös, melyből isznak a lakosok, ezenkívül a Jokai, Csergetyű, Nagy-Iván és Németfokok, mellyek a Körösből telnek meg, s szárazságban kiapadnak. E vizek áradása ellen 2720 ölnyi gátat tart. A Körösben fognak sok potykat, csukát, keszeget, harcstát, néha keesegét is. Vizimadarakból számosan találtnak vadkacsák, vadludak, szalonkák, gödények, s néha hattyúk és kócsagok. Határában több halmok, s 3 elpusztult helységek telekjei látszanak, u. m. Ege, Pó és Nyárszeg, mellyek 1682-ben tétettek semmivé. Az urbéri föld 250 egész telket foglal magában, s kaszálló minden sessio után 24 hold méretett ki. Ennélfogva a lakosok vagyonosak. Földjeiket a gyomaiak már ugarolni szokták, s termeszenek tisztabuzát, kétszerest, árpát, kevesebb zabot és kukoriczát, sok kölest. Mesteremberek számosan vannak, de nagy részt nyáron mezei munkások. F. u. gr. Stockhammer Ferdinánd, hanem a várost Vodianer pesti kereskedő birja haszónbérben, ki mintegy 4000 birkát, 150 darab szarvasmarhát, 200 sertést tart, ezenkívül szántat vett a 13,000 holdnyi majorsági földjén. — Szőleje a városnak átaljában 2000 akó gyenge bort terem, mellyet vagy magok megisznak a lakosok, vagy nádért elcserélik a dévaványaiaknak. Gyümölcsfák a szőlőskertekben bőséggel. Erdeje semmi sincs, fűzfák csak a gátok mellett, s innen a vagyonosabbak Körösön leusztatott ölfával, a szegényebbek pedig tűzekkel, szalmával és kóróval tüzelnek.

Egyébiránt a város igen régi, úgy hogy 1220 táján már vitettek innen Váradra tüzes vas ítéletre némely szerencsétlenek. 1682-ben elpusztultán, csak 1717-ben kezdettek ismét

visszaszívárogni lakosai. Nevezetesebb szerencsétlenségei közé számolja az 1816-iki rettenetes fergeteget, melly a torony bádogos tetejét a templomra vetvén, ezt is betörte, — s az ezután következő árvizet, valamint szinte az 1830-iki iszonyú áradást, melly egy juhászt juhaival, karámjával együtt elseprett.

Gyón, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Pesthez délre 4 mfl, ut. p. Inárcs. Van 1614 lakosok, kik közt 438 evang., 230 kath., 220 héber, a többi reformatus. Evang. és reform. anyatemplomok. Synagóga. Róna határa részint sárga, részint igen termékeny fekete homok; bora, gyümölcse elég. Birják $\frac{3}{4}$ a Halász, $\frac{1}{4}$ a Zlinszky nemzetségbeliek.

Kis- és Nagy-Gyón, 2 egymás mellett fekvő pusztá, Isztimérhez tartozó Fejér v.

Gyoró, magyar falu, Sopron v. megyében, Sopronhoz kelet-délre $5\frac{1}{4}$ mfl: 380 kath., 50 evang. lak. Róna határa 1651 hold, mellyből 765 h. szántóföld, 567 h. rét, 140 h. legelő, 180 h. erdő. Fekete földje főleg rozsot, burgonyát és árpát terem. Erdeje eger- és szilfákból áll.

Gyorok, oláh-magy.-német mv., Arad vmegyében, közel Méneshoz, Aradhoz $2\frac{1}{2}$ mflnyire: 438 kath., 150 ref., 832 n. e. óhitű lak., ref. és óhitű anyatemplommal, kastélylyal, híres bort termő szőlőhegygyel, s termékeny szántóföldekkel. Eredeti helye az Edelsbacher nemzetségnek, s ugyancsak Edelsbacher György volt legelső a mult század 2-ik felében, ki a most elhíresedett ménesi vörös aszúszőlő-bort nagyban csináltatta, s vele Lengyelországban nagy kereskedést üzött; bánásmódját későbbben a szomszédok is eltanulván. Mostan b. Forray birja.

Gúótfalva, (Gutavani), tót falu,

Liptó vmegyében: 4 kath., 94 evang. lak. F. u. többen.

Al-Győ, magyar falu, Csongrád vmegyében, a Tisza jobb partján, Szegedhez $2\frac{1}{4}$ mflnyire: 1684 kath., 3 evang., 5 ref., 11 zsidó lak., kath. paroch. templommal; termékeny, de vízáradásoknak kitétett határral. A falun felől révje van a Tiszán, hol keresztül-kötött erős és vastag kötélszegedelmével, kompokon történik az átkelés. Egész jobbágytelek van 39 F. u. a Palavicini márkgrófi (marchio) nemzetség. Ut. p. Szeged.

Fel-Győ, puszta, Csongrád v. megyében, Csongrádhoz egy órányira: 515 kath. lak. Az algyői urad. tartozik.

Gyömő, puszta, Borsod vmegyében, Belső-Bücs határában, a Hernád mentiben, többnyire rétségekből áll.

Gyömöre, magyar falu, Győr vmegyében, ut. p. Télhez $\frac{1}{2}$ óra, 616 kath., 60 evang., 244 zsidó lak., paroch. szentegyházzal, synagógával. Rozsot termeszt; sok birkát tenyészt, erdeje, s több nemes telkei vannak. F. u. gr. Eszterházy Károly.

Gyömörő, magyar falu, Zala vmegyében: 786 kath. lak., s paroch. szentegyházzal, derék szőlőhegygyel. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Gyömörő, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Pesthez keletre 3 mfl: 1348 lak., kik közt 253 r. kath., 20 evang., 90 héber, a többi reformatus, helybeli pappal és templommal. Több urilakjai közül ékesítik e helységet gr. Teleki Sámuel izlésteljes kastélya. Határa kisebb részben homokos; általában első osztálybeli; bort termeszt; sok nemes birkát tart. Birják több közbirtokosok.

Gyöngy, oláh falu, Szathmár vmegyében, a Kraszna mellett, közel Béktelekhez: 614 g. kath., 6 zsidó lak., s anyatemplommal. Földje csak közép

termékenységgű; rétjei jók. F. u. gr. Károlyi ház. Ut. p. Bagos.

Gyöngyös, puszta, Somogy v. megyében, ut. p. Szigetvár. Határa 1048 hold, és igen termékeny rónaság. Birja Festetics Antal.

Gyöngyös, magyar mv., Heves vmegyében, a Mátra hegye alatt, egy gyönyörű kies vidéken, Pestihez 9, Egerhez 5 mflnyi távolságra. Ezen várost nagyon ékesítik az itt lakó, vagy birtokos, számos uraságok csinos lakházai, a számos templomok, melyek közül a kath. Bartholomaeus két tornyu szentegyház különösen szép. Van itt egyébiránt két kath. plebánia, 1 ref. anyaszentegyház, synagóga, postahivatal, kath. gymnasium a ferencziek felügyelése alatt, jó karban tartott kórház, franciskanus monostor, mely az egész országban legnépesebb.

Állitói ezen Megváltóról nevezelt szerzeteseknek a Báthoriak voltak, később Corvin Mátyás, Albert, sőt a törökök által is megerősítették: mert 1681-ben Ruštain egri basa, dánánját meghallgatván, megengedte, hogy kölcsönösen mind a gyöngyösi keresztény szerzetesek, mind a török barátok szabadon járhasanak széljel a falukba, de csak bottal, s nem fegyverrel. — Lakosai Gyöngyösnek, kevés német és tót mesterembert kivévén mind magyarok, s számuk 14,870-re megyen, kik közt 14,016 r. kath., 384 reformatus, 41 evang., 44 n. e. óhitű, 385 zsidó. Élnek főképen kézmivességből, szőlő- és földmivelésből, s kereskedésből. Szántóföldjei, rétjei termékenyek; legelője szűk; erdeje szép; szőlőhegye kedvesizű s híres bort terem; lakosai különösen sok pokróczot, durva posztót, kostókot és bőrt készítenek; országos és heti vásárai nagy fontosságuk. F. u. h. Eszterházy, h. Grasalkovics, gr. Forgács, gr. Eszterházy, gr. Almásy, b. Orczy, b. Baldachi, b. Brudern József örökös,

b. Vimpfen, a ref. ekklezsia, görög közönség, Gyöngyös városa, és igen számos nemes nemzetségek s közbirtokosok.

Gyöngyös, orosz falu, Zemplén vmegyében, Hanusfalva fil. 20 római, 138 g. kath., 5 evang., 10 zsidó lak., görög templommal, 533 h. szántófölddel. F. u. Kádas, Szirmay. Ut. p. Eperjes.

Gyöngyösmellék, magyar f., Somogy vmegyében, 113 kath., 440 ref., 48 zsidó lak., ref. anya-, kath. főkszentegyházakkal. Határa homokos; szöleje nincs. F. u. többen. Ut. p. Istváni.

Gyönk, német-magyar falu, Tolna vmegyében, 66 kath., 1173 ágostai, 986 ref., 430 zsidó lak., ágostai és ref. anyatemplommal. Utczái, valamint házai csinosak. Van egy jó karban levő ref. gymnasium, mely Hajos uraság véghagyományára következtiben igen nevezetes alapítványt nyert. A gyönki Jakosok földjeiket szorgalmasan művelik, sok dohányt termesztenek, és számos olajmalmaikban sutolt olajjal nem megvetendő kereskedést üznek. F. u. a Magyar-Kossa és Visolyi nemzetségek. Ut. p. Nagy-Dorog.

Gyönköd, puszta, Veszprém vmegyében.

Győr. (Jaurinum) (Raab) (Ráb); szabad királyi város Győr vmegyében, régi nevezeete magyarul Paur Geur, Geor, Jenor; Deákul Naur, Jaurum, Javarinum. Fekszik egy kies térségen a Rába és Rábcza vizeknek a kis Dunába való ömlésüküél, mind Budától, mind Bécestől 18 mfdnyi távolságra. Kik építették legelőször, azt bizonyosan meghatározni nem lehet; de anynyi bizonyos, hogy a rómaiak Arabona, Rabona nevű szállítványuk már itt állott, mint ezt több kiásott római emlékkövek, koporsók, pénzek eléggé bizonyítják. Egyébiránt Győr a

magyar királyság kezdetekor szinte nevezetes város volt: mert a vmegye innen neveztetett el; a magyar királyok itt gyakran laktak és forogtak; itt adta ki sz. István a pécsi püspökség alapító levelét; itt lepte meg III. Henrik Aba királyt nejével, gyermekeivel, kincseivel együtt; innen igazította vissza I. András Henrik német császár terhes hajóit, mellyeket ide ennek testvére Gebhardt ratisbonai püspök vezetett; itt lakott, s itt lépett egységre Salamon király Geizával és Lászlóval.

Hajdani vára, mely a győri dombon épült, megerősített ugyan a II. és III. Henrik császárokkal folyt hadakozásokban, de később a tatárok pusztítása alkalmával II. Fridrik ausztriai herczeg azt megrohanván és bevévén, a környékbeli magyar nemesség bosszúállásból ismét vissza foglalta; s minden benne lakó német őrsereggel együtt felégette és felprédálta. Azonban a vár nem sokára újra felépült: mivel IV. Béla már itt adá ki a sz. János jerusalemi vitézeinek adománylevelét 1247-ik esztendőben. De a régi város hajdani helyéről a vár napkeleti környékére szállított által.

V. István lakosokat híván be a várba, azokat nevezetes szabadságokkal megajándékozta 1271-ben, mint ez kitetszik a város levéltárában fenmaradt 1295-évi april 6-kán költ. III. András király megerősítő leveléből.

Uj-Győr városához kegyelemmel viseltetett Nagy Lajos, s polgárait személyes szabadsággal ruházta fel 1361-ben; mit a káptalan is jóvá hagyott.

Erzsébet királynő Albert özvegye itt lépett egységre I. Ulászló királlyal.

A Mohácsi ütközet után a vár I. Ferdinand kapitányától Lamberg Kristoftól feldulatván a Töröknek zsákmányul hagyott.

Később alkalmas fekvése miatt I.

Ferdinand majd Maximilian megerősítette.

1594-ben, sept. 29-kén gróf Hardegg Ferdinand, és Berlin János főkapitányok a várat 6000 ör katonával együtt Sinan Török-Pasának hűtlenségéből feladták.

De 1598-ban marc. 22-kén, herczeg Schwarzenberg Adolph és Pálffy Miklós vezérek északának idején meglepven hadi fortéllyal visszavették. A 30 lépésnyire berugtatott kapudarabot a fő szentegyházban, az emlékezetre vert pénzt pedig a várostárházban most is látni.

1784-ben József császár parancsolatjából Győr az erősegek sorából kitoröltetett; s a várparancsnok lakát gr. Zichy Ferencz akkori püspök vévén meg, ide tulajdon palotáját építette.

1809-ben azonban újra kezdték helyre állítani, s annyira is megerősítették, hogy a francziák ostromának ugyanazon évben, jun. 14-étől kezdve 22-ig derekasan ellenállhatott, mindazáltal ekkor bevétlén, a francziák minden bástyáit szélyelrugatták, miután 5 hónapi itt tartzkodások alatt, az ágyuzás és bombák által a városnak 2,784,560 fr. kárt okoztak volna, ide nem értvén még a 2,835,760 fr. menő sarczolásokat, részint készpénzben, részint nyers termékekben és portékákban.

1820-ban, a vár bástyái és sánczai ismét elrontattak, s betöltettek, úgy hogy ezek helyét most séta s más kertek és házak foglalják el. Az 184^{8/9} magyar forradalomban, erős sánczokat hanyattak itt a magyarok, de állandóan nem tarthaták meg.

A mi jelenlévő állapotját illeti Győr városának: ez miután Mária Therezia által 1743-ban a királyi városok közé számláltatott, újra él régi törzsökös jogaival és szabadságaival; s csupán az úgy nevezett győri domb hagyatott

eredeti uraiknak, t. i. a káptalanbelleknek birtokában. Eloszlik pedig: a tulajdonképeni belső városra, az új városra, és a majorokra; ezeken kívül Győri-Sziget, Révfallu, és Pataháza falukat csak a Rábca és Kis-Duna választja el. Népeessége a városnak közel 18,000 lélek, kik kevés németet kivéve mind magyarok, vallást illetőleg $\frac{3}{4}$ r. kath. $\frac{1}{4}$ protestansok, t. i. evang. és reformátusok; végre kevés óhitű, házak száma 1308.

A belső város derék házakkal, részint két-emeletesekkel ékeskedik. Utczái csinosak, tiszták és kövezve vannak. Közepén álló négyszegű piáca elég tágas, és szép épületekkel vétélik körül. Nevezetesebb szentegyházai és épületjei: az 1 tornyú székesegyház, melyet gr. Zichy Ferencz volt püspök igen díszesen felékesített, s mellyben tartatik a sz. László király látást érdemlő erekleje; a hajdani jesuitáké volt két szép toronnyal ékeskedő szentegyház, mellette a benedekiek laka, az akadémiai épülettel együtt; a Carmelita monostor és templom; a sz. Orsola szüzek szentegyháza (a sz. Ferencz szerzetesek zárdája eltöröltetett); a püspöki palota, a kanonok urak házai; a városháza, a vármegye székes-háza, a sz. Mártoni főapát kastélyja, egy kisebb s egy nagyobb kaszárnya, egy magyar s egy német szegények háza. Az Újváros a Rába és Rábca közt fekszik a bécsi út felé, s a belső várostól a Rába választja el, mellyen derék fahíd állott. Közel a hidhoz van a sétahely s egy színház, mellyben majd magyar, majd német színjátszók mulattatják a közönséget. Öt szentegyház közül 2 a katolikusoké, s egyik parochialis; a többi 3-mat az ágostaiak, reformátusok és óhittek birják, s mindenek felekezetnek van helyben papja és oskolája. Itt van a Harminczad, Sőház, kórház, egy derék vendégfogadó s

kávéház. A majoroknak nevezett külvárosban van a postahivatal, kalvaria, sok korcsmával, mesteremberekkel, s gyümölcsöskertekkel egyetemben. Itt tartatik a 6 országos vásár, mellyek kivált lovakra, aztán szarvasmarhákra nézve nevezetesek. 1104 mesteremberei közül legszámosabbak a vargákon és szabókon kívül a molnárok, takácsok, szücsök, fazekasok és mézszarosok. Kereskedése igen élénk gabonával, borral, dohánnyal, gubacs-csal, nyers bőrökkel, sertésekkel, lovakkal és ökrökkel.

Hogy hajdan a jesuitáknak Győrben nevezetes tanító-intézetük volt: azt tudjuk hazánk történeteiből. Most van itt egy kir. akadémia, főgymnasium a benedekiek vezérlete alatt, mellyekben magyar nyelven tanítanak, püspöki papneveldekház, benedeki philosophiai iskola, evang. gymnasium, kath. normalis és rajz-, evang. alsó elemi fiú és lány tanító-intézet, ref. és óhitű elemi iskola. Továbbá van itt egy könyvnyomó-intézet, egy könyvkereskedés, 3 patika.

Nevezetesebb mulató helyei a városnak a szabadhegyi szőlős és gyümölcsös kertek, a város volt szénatérén levő séta- és gyümölcs-kertek, a sétahely, a győri szigeti püspöki kert.

Győr 54 lábbal fekszik alább Pozsonnal, pedig a Duna esete Bécestől Győrig 163 láb, s innen láthatni hogy a Duna folyamának sebessége Győr és Pozson közt felette csekély, s medre csaknem alantabb esvén mint a Rába és Rábca vizek, a város nagyon ki van téve az árvizeknek, s ezért oly sok és költséges töltéssel kénytelen magát védelmezni, hogy ennyit, Szégedet kivéve, egy város se mutathat elő hazánkban.

Kis-Győr, magyar falu, Borsod vmegyében, a Bükk hegyek alatt hegyes vidéken, Miskolcztól, mely egy-

szersmind utolsó postája, délnyugotra $13/16$ állomásra. A helység a Bükk hegy aljában tiszta kösziklán épült, s a felette emelkedő magas hegy, messze az alföldre kiletészvén, az alföld e hegyről itéli a tél, tavasz, nyár közeledését s időváltozatokat. Határkiterjedése 5936 h., mellyből 1879 h. szántóföld, 345 h. kaszáló, 800 h. legelő, 412 h. szőlő, 2500 h. erdő. A föld mind harmadik osztálybeli. A szántóföldek sovány, kövesek, s a javítást nagyon megkívánják, s így leginkább megtermik a rozst, azután a kolompért; különben a magot is alig fizetik vissza. A szőlők meglehetősen borral fizetnek ugyan, de sok helyt a vízjárás által nagyon rongáltatnak. A gyümölcs-tenyésztésben a nép különös szorgalmat fejt ki, mindazáltal főjövedelem ágát a szőlőművelés teszi. A barom-tenyésztés csekély lánbon áll. Megjegyzendő, hogy itt az idegen helyekről behozott marha veszendő; 50 r. kath., 1550 ref., 9 orosz, 30 zsidó lak, ref. anyatemplommal, mellyben a gothus betűkkel öntött régi harang különös említést érdemel. A helység határában semmi tó s folyó viz nincs; sőt száraz télben és nyárban ivó vízben is szükségét lát, mert azt $1/4$ órányi távolságról kell hordaini. Pálaköbányája jó minőségű pálakövet adna, azonban elhanyagoltatik. Vidékün több pusztá várakat mutathat. Illyen a **L e á n y v á r** az Aranyosi, Geszti és Görömbölyi határszélén, a **H a l o m v á r**, számos földalatti lyukakkal, a harsányi határszélén. Ez 5, sőt 7 mfdnyi távolságra is kilátszik az alföldre. A **K e c s k e v á r** a Bükk erdejében magas csucos hegyen. Harsásvár omladékait azonban már mindenütt kaszálható fű lepi, s helyét csak földből kiásott alapkövek mutatják. F. u. a k. kincstár s a diós-győri urad. tartozik.

Győr, pusztá, Bihar vmegyében,

Sarkad-Kereszturhoz közel, jó földekkel, mellyek néha a Gyepes által károsíttatnak. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Györe, magyar-német falu, Tolna vmegyében, 464 kath., 204 ágostai, 10 ref., 2 zsidó lak., evang. és egy ujan épült kath. fióktemplommal. F. u. a pécsi püspök. Ut. p. Bonyhád.

Györed (Alsó), tót-magyar falu, Bars vmegyében, 322 kath., 6 evang. lak. Kath. paroch. templom. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Léva.

Györed (Felső), tót-magyar falu, Bars vmegyében, 339 kath. lak. Bortermesztés. F. u. gr. Keglevics, s a t. Ut. p. Léva.

Györgyi, (Gyurkusik), tót falu, Abauj vmegyében, az Ósva mellett, Kassához keletre 2 mfd. 219 kath., 12 evang., 1 ref., 15 zsidó lak. F. u. Boronkay, Hreblay, Lánczy, Piller.

Tápio-Györgye, magyar falu, Pest-Solt vmegyében, ut. post. Tápio-Szeléhez $\frac{1}{4}$ mfd. Határa jobbra gazdag fekete föld, melly hires sikeres tiszta buzát terem; a földesurak repczét is vetnek. Urbéri szántó van 1452 h., szántóföldnek használt rét 726 h., legelő szinte 726 hold; a többi majorság. Lakja 2742 r. kath., paroch. templommal. A Tápio víznél, melly a helység alsó részét átfutja, 4 kerekü malom áll; ezenkívül a határban van mintegy 50 kisebb szíkes tó. Birtokosok: b. Prónay Albert, b. Prónay Gábor, Bencsik Ferencz.

Györgyfalva (Pap), Jurovicza, orosz falu, Beregh vmegyében, Fekete patakhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 28 g. kath. lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Hévíz-Györk, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, a pest-kassai országotban, ut. p. Bag tőzsomszéd-ságában. Dombos határa részint agyag, részint homok, általában termékeny; a Galga vize mentiben kövér rétjei

vannak; erdőt is bir és szőlőt. A gödöllői uradalomhoz tartozik. Lakja 500 kath., 450 evang., 400 ref. 12 zsidó. Ref. és evang. anya-, kath. fiókegyházak.

Tót-Györk, tót falu, Pest-Pilis vmegyében, Nógrád vmegye szélén, a Galga völgyében, dombos és igen vízmosásos helyen, Váczhöz keletre 2 órányira. Határa 4000 hold, mellyből urbéri szántó 182, rét 56, szőlő 215 hold; majorsági birtok 3547 h., a közös legelőt is beleértve. Van erdeje is. Fekete agyag földje termékeny; lencsét és borsót is terem; a földesuraság sok birkát tenyészt. Lakja 529 ágostai, 201 kath., 85 zsidó. A határában folyó Galga egy malmot forgat; lájható itt egy templom omladék is. Van itt ágostai anyaegyház, és több csinos urilak. Birják: Párniczky, Szirmay Sándor, Veres, Simonyi és Csemniczky családok.

Vámos-Györk, magyar falu, Heves vmegyében, Gyöngyöshöz délre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 997 kath., 6 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Szántófölde sok és termékeny; rétje, legelője szinte bőséggel. F. u. gr. Eszterházy, b. Orczy, Nagy, Gosztonyi, Rakóvszky, Dobóczy, Malatinszky, Okolicsányi.

Györke, (Gyurkov), magyar-tót falu, Abauj vmegyében, Regete Ruszkához $\frac{1}{2}$ órányira: 150 kath., 10 evang., 230 ref., 40 zsidó lak. Ref. szentegyház. Határa mindent jól megterem; erdeje derék. F. u. Rakóvszky, Zombory, Szemere.

Györkefa, pusztá, Zala vmegyében, Cséb és Budafa közi.

Györkefalu, oláh falu, Szathmár vmegyében, F. Bányához délre: 538 g. kath. lak., s egy kösziklás helyre épített derék anyatemplommal. Határa felette hegyes, erdő, köves; erdejében sok vad cseresznye terem, melly

Augustusban érik, s belőle pálinkát főznek. Van egy igen jó és bővizű forrása is köszikláktól egészen körülvértve. F. u. a k. kamara.

Györkőn, német falu, Tolna vmegyében, 156 kath., 1800 ágostai, 6 ref., 4 zsidó lak., kath. fiók, ágostai anyateplomokkal. Határa részint homok, részint fekete föld. Szőlője becses bort ad. Van $37\frac{1}{3}$ telke. F. u. közbirtokosok. Itt magyar prédikáció minden negyedik vasárnap tartatik. Ut. p. Nagy-Dorog.

Győröcske, magyar falu, Ung vmegyében, a Tisza bal partján: 12 kath., 263 ref., 3 zsidó lak. Ref. szentegyház. Sok gyümölcs. F. u. Győröcskey. Ut. p. Ungvár.

Meszes-Györök, magyar falu, Zala vmegyében, a Balaton partján, 518 kath. lak. Határa nagyobb részt szőlőből áll. F. u. gr. Festetics Tasziló, Keszthely mellett fekszik.

Szőlős-Györök, magyar m. v. Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz, 840 kath., 3 óhitű lak. Fekszik kies vidéken, keletre szőlőhegyekkel körülvértve. Van kath. paroch. szentegyháza, postahivatala, szép kastélya. Határa igen termékeny; vörös bora jó. F. u. a Jankovich nemzetség.

Györökháza, pusztá, Zala vármegyében, Kálócza mellett.

Györtelek, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Szamos mellett Csengerhez északra $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 24 r., 4 g. kath., 385 ref., 15 zsidó lak., ref. anyateplommal. Róna fekete agyagos határa két nyomásbeli; szénát sokat gyűjthet; itt megy el azon költséges vizárok, mellyen gr. Károlyi Antal az ecsedi láp vizét a Szamosba akarta szivárogtatni. F. u. gr. Károlyi és Teleki, Patay István, Szuhányi, Uray, Radványi, Kubinyi, Dombrady, s m. Ut. p. Vállaj.

Győrvár, magyar falu, Vas vármegyében, ut. p. Vasvárhoz délre $1\frac{1}{2}$

óra, 428 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Szőlőhegy. Az uraság itt igen szép magyar fajú gulyát tart. F. u. gr. Festetics Tasziló.

Gyú, pusztá, Pest vármegyében, lásd Valkó-Szent-László.

Tót-Gyúgy, tótos magyar falu, Somogy vmegyében, 476 kath., 4 ref., 27 zsidó lak., kath. fiókszentegyházal, erdővel, szőlőhegygyel, meglehetősen szántóföldekkel. F. u. gr. Niczky, és Kacskovics. Ut. p. Szőlős-Györök.

Gyula, 14 házból álló kis falu, Baranya vmegyében, ut. p. Szalánta. Domboldalban fekszik, s 101 r. kath. lakost számlál, szőlőt mivel. Birja gr. Batthyáni Iván.

Gyula, pusztá, Veszprém vmegyében.

Gyula, csinos magyar-németoláh m. város, N.-Váradhoz 10, Aradhoz 7 mfdnyi távolságra. Nevét vagy Julia deák névtől (mivel hogy itt hajdan római gyarmat volt, bizonyítják a historia, s a földből kiásott harvedrek, pénzek, stb.), vagy Gyula, Gila, magyar vezértől vehette, melly név (Gila) Chaldaei nyelven vidort jelent. Régen erős vára volt, melly 1241-ben a tatárok által megrongáltatott, de 1554. I. Ferdinand megigazította, 1560 pedig Kerecsényi László kapitány jobban megerősítette, hanem már 1566-ban Petraf török basa 123,000 emberrel ostromolván, 70 nap után a feljebb említett Kerecsényi Lászlótól csakugyan elvette, s így 1695-ig török kézben maradt, a mikor végre ezek jármától capitulatio által hosszas bekerítés után megszabadult. — 1735-ben Péró pécskai rácz kapitány e vidékei magyar és rácz parasztokat, azon ürgy alatt, mintha II. Rákóczy Ferencz fiát Józsefet akarná segiteni, fellázasztván: bizonyos Sebestyén István lázadási vezér a gyulai várat szinte bekerítette, s Klósz Mátyás békési alispánt az általladás végett felszólí-

totta, de sikeretlenül; sőt a pártosok nem sokára Erdőhegynél több vármegeyi felkölt nemesek, s rác katonák által tökéletesen megverettek.

Gyula jelenleg két részre osztatik, u. m. Magyar és Német városra. Magyar-Gyulát, Német-Gyulától egy vízárak választja el, mely hajdan a várnak szélső sánca volt; mindenik városnak külön bírája s tanácsa van. Magyar-Gyula ismét három részre különböztetik meg, u. m. magyar város, Ujváros, mely cigányvárosnak is neveztetik, és Oláhvárosra. A városra keresztül folyik több csatornákra véve a Fejér-Körös, és nem messze tőle a Fekete-Körös, mely a Fejér-Körössel a Remetei és Keszi fokok által össze volt kötve, de néhány évvel ezelőtt ezeknek feje a Fekete-Körösből való kiszakadásoknál betöltetett, mindazáltal az árvíz e környéken lévő legelőt, réteket gyakran elszokta önteni. Ékességére szolgál a városnak az uraság kastélya, és az ehhez tartozó gyönyörű gyümölcsös, vadaskertek, és a szép kiterjedésű üvegház. Itt a ciztrem, narancsfák, s más növények megöntözésére a víz a Körösből csöveken vitetik egy kádból által hajtattott műszer segédelmével, innen az arra rendelt csövön, ismét a kádból a rendelt helyre lefolyván. Ugyan ezen műszer által hajtatik a víz a kert többi részeire. A kastélyhoz közel van a régi várnak 7 ölnyi magasságú négyzetes maradványa, mellynek keleti oldalában van egy tágas csonka torony, s ez most tömlőcz. Nevezetesebb épületek: a vármegyeház, az uraság tisztjeinek és némely privátusoknak esinos lakházai. Mind a három vallásbeli felekezeteknek vagnak templomaik, nevezetesen a katolikusoknak van egy derék nagy szent egyházuk bádoggal fedett, s órával ékesített toronnyal a magyar városban; továbbá mindenik városban s a

kastélyban egy kápolna; szinte a magyar városban van a ref. és oláh templom is, mindenik erős anyagból s toronnyal épülve. A város nagyobb utczái kövezettek, s a Körösön derék köhidak visznek által. Végre említést érdemlenek a kath. iskola mellett a régi török fürdöház, a patika, két olajmalom, postahivatal. Lisztet csak száraz malmokban örölnek.

A lakosok magyarok, németek, oláhok, kiket nyelvök (bár ritka ki magyarul nem tud), ruházatjuk és formájuk megkülönböztetnek egymástól. A magyarok, németek, és az előkelőbb oláhok kék nadrágban s felülőben jelennek meg. A fejér-nép is csinosan öltözik, kivált a mesteremberek cselédjei ugyan városi módon s pompáson járnak. Asztalt közönségesen jót tartanak s borral élnek. Kézművesek igen számosan vannak 10 czéhekben, de czéh nélkül is találatnak. Posztó és más portékák kal kereskedő kalmár van 4, vasáros 3. Népeisége 16,000 lakos, kiknek fele kath., $\frac{1}{4}$ reformatus, $\frac{1}{4}$ n. e. óhitű. — Határának földé, bárha néhol szikes is, de általában igen termékeny fekete föld. Magyar-Gyulának van 303 $\frac{2}{3}$, Német-Gyulának 82 $\frac{3}{8}$ egész telke, mellyek három fordulóra osztatnak el. A kaszállók (minden telek után 22 hold) külön vannak kimerve, s ezeken épültek rendszerint a tanyák; hol jószágaikat tartják, s terméseiket össze hordják a lakosok. A magyar városiak legelője, s egy része a szántóföldeknek a Csorvári pusztán, Gyulától 4 mfdnyire adatott ki. E háttasabb föld levén a legelő nyáron hamar elsül, s e miatt kénytelenek a lakosok másutt árendálni; buzát mindazáltal jót és sokat terem. Szőlőskertjeik nagy kiterjedésűek, s ezelőtt borért szépen kaptak pénzt, de most a keresetnek e módja valamivel esőkent, mivel jelenleg a síkságon csaknem minden helységben találni sző-

lőskerteket. Gyümölcs a kertekben elég; a halászatot a többet ígérők tartják haszonbérbe. Pénteken tartott heti, s országos vásárai népesek, kivált az áldozó hélben cső híres baromvásáráról, faszerszámairól, melyeket az Erdőhátról szállítanak ide, s innen Békés, Csanád, Csongrád, Arad vármegyékbe szőljelhordatnak. A 22-ik sept. vásár a gubacsról nevezetes. Őzek, nyulak bőven, s farkasok helyvel helyvel találhatók a keletre fekvő erdőkben. Az uraság sok ezer nemesített birkát, a lakosok pedig közönséges birkát, magyar juhok, szép szarvasmarhát, zömök lovakat, s magas nyulánk vörös sertéseket tartanak. 1801-ben a város szebb része leégett, s 1816. 29-ik s 30-ik jan. a fergeteg 86,000 f. kőrt tett marhákban s épületekben.

Kik voltak Gyulának régi birtokosai, nem tudhatni. 1520 táján a Brandenburgi márkgróf György birta, s e pártolta itt legelőször a protestaus vallást, mellyet későbbben Magócsy Gáspár gyulai várkapitány, s a Nadányi nemzetség hathatósan meggyökeresített. 1695-ben a kamara kezére jövévén, 1719-ben III. Károly a várat, várost, a hozzá tartozó uradalommal együtt Harukkern János Györgynek adta, ki is egy linczi péknek a fia volt, s a cs. k. proviant-kormánynál föltisztiséget viselt. Magyar indigenává lett 1722. Bárói rangra emeltetett 1729. Végre 1732. a nem rég (1715.) visszállított Békés vármegyének főispánjává tétetett. Már 1723-ban volt királyi adománylevele, de mivel abból sok helyek kimaradtak, újat nyert 1736-ban, mellynek erejénél fogva e következő helyeknek jutott birtokába, u. m. Gyula, Fövényes, Ölyved, Apátí, Sz. Benedek, Béregyháza, Alabán, Gyürkehely, Békés, Endrőd, Berény, Gyür, Kamut, Dánfok, Csatár, Tögye-Nyárszeg, Szentes

(Csongrádban), Sz. Fábán, Ecsér, Veresegyháza, Donát Sz. László, Töke, Hekéd, Derekegyházának egy része (Csongrádban), Bölvény, Szeghalom, Táas, Balkány, Torda, Kis-Környe, Öcsöd, Szarvas, Káka, Báboczká, Félegyháza, Tatárszállás, Csaba, N. és K.-Podány, Földvár, Borot, Gyán, Veszely, Gerendás, Kigyós, Eperjes, Kerekegyháza, Szabadka, Gyarmat, Pázmán, Ösvöny, Bucsa, K. és N.-Harang, Gerla, Mezőmgyer, Sz. Miklós, K. és N.-Décese, Doboz, Csorvás, Körös-Ladány, Méhes, Kis-Károly, Gyoma, Ege, Nagy-Telek, Vésztő, Mágor, Tartsa, Edeles, Németi vagyis Nemes-Kerekí, Bélmegyer, Félhalom, Póhalom, Szénás, Kis és N.-Csákó, Királyság, Kondoros, Murony, Halásztelok, Sima, Simasziget, Csejt, Orosháza, Székudvar (Aradban) Peczer, Gyiret, Sz. Király, Sz. Márton (Aradban), Szent Tamás, Pél, Elek, (Aradban). — Báró Harukkernek 1775-ben a férjfi ágon magva szakadván, a fennemlített birtokok a leány ágra mentek, s jelenleg is birja. Nevezetesen Gyulának mostani birtokosa gr. Venkheim Ferencz.

Gyula, magyar falu, Ugocsa v. megyében, egy kies szőlőhegy tövében: 4 r. kath., 410 ref. lak., s anyateplommal. Földje, rétje elég-és jó; erdeje is van. F. u. b. Perényi, s a nyalábi urad. tartozik. Ut. p. Halmi.

Gyulafalva, oláh falu, Máramaros vmegyében, a Mára vize mellett: 1006 g. kath., 5½ zsidó lak., anyateplommal. Nevezetesebb birtokosai a Pap és Rednik nemzetségbeliak, kik közvélemény szerint, Gyulától, ama híres magyar hőstől ágaznak le, még pedig fiú ágon. Ut. p. Sziget.

Gyulaháza, magyar f., Szabolcs vmegyében; ut. p. Berkesz 1¼ mfd. Határa 5000 hold. Ebből bírnak

az urberesek; $4\frac{0}{8}$ telek után 153 u. szántó, $51\frac{2}{8}$ rét, $28\frac{4}{8}$ legelő földet, a zsellérek 42 h. legelőt Földje első osztálybeli, s mindent jól terem Tagosítás történt 1845-ben Van itt 40 holdnyi szőlőskert is, melly gyenge bort terem Lakja 613 reform., 47 r. kath., 40 g. kath., 91 zsidó. Ref. anyatemplom. Birják: Barla, Csuha. Becski, Ormós és több nemesek

Gyulaj, magyar falu, Szabolcs vmegyében, közel Ó-Fejértóhoz: 239 r., 704 g. kath., 566 ref., 17 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, 20 második osztálybeli egész jobbágytelekkel. F u. Barta, Elek, Gulácsy, Jaksó, Kocsár, Kulin, gr. Károlyi, gr. Majláth, Mészáros, Moldvay, Petneházy, Szücs, Zsoldos, Vajda, Vida.

Gyulicza, oláh falu, Arad vmegyében, két hegy között, Tótváradhoz $\frac{1}{4}$ mfd: 179 n. e. óhitű, 600 görög kath. lak., s görög kath. anyatemplommal. Hegyes, sziklás határa 3700 hold, mellyből 390 hold szántóföld, a többi erdőség Birja özv. Kaszonyi Aloysia assz

Gyúr, puszta, Békés vmegyében, Békés körül fekszik.

Gyurcsina, tót falu, Trencsén vmegyében, Rajecztől keletre 1 órányira, hegyes erdős vidéken. Táplál 897 kath.: s 8 zsidó lak. Nagy szép fenyyessel bir F u többen Ut p. Zsolna.

Gyurgyove, tót falu, Trencsén vmegyében, kösziklás erdős hegyek közt, Domanitához 1 óra. Lakja 179 kath. F u. többen. Ut. p. Zsolna.

Gyuriti, puszta, Bács vmegyében, lásd B a r a c s k a

Gyurkó, puszta, Saros vmegyében, Palocsához $\frac{3}{4}$ órányira: 81 romai, 125 görög kath., 8 zsidó lak. F u. b. Palocsay-Horváth

Gyúró, magyar falu, Székesfejér vmegyében, egy patak mellett: 310 kath., 232 ref., 345 evang. lak.,

kath., ref. anya-, és evang. fiók-szentegyházakkal. Határa szűk; van szőleje, jó rétje, erdeje F u a fejérvári káptalan. Ut. p. Buda

Gyüid, magyar falu, Baranya v. megyében, a harsányi hegyláncz déli tövében, igen szép vidéken, 100 kath. 540 ref. lak., ref. anyatemploma. A kathol. derék két tornyú szentegyház szinte parochialis, s az ebben lévő Szűz Mária képéhez már az ős idők-től fogva nevezetes bucsújárások történnek A parochialis szolgálatot a siklósi sz. Ferencziek végzik. Határa első osztálybeli; mind feje, mind vörös bora igen jó. A közellévő hegyekben vörös és kék márványt törnek A siklósi urad. tartozik, s ut. p. Siklós

Gyüger, puszta, Heves vmegyében, lásd C z i b a k h á z a.

Gyügy, (Dudincz), magyar-tót falu, Honth vmegyében, Ipoly-Ságához éjszakra 2 mfd. 76 kath., 45 evang. lak. Van itt egy savanyuviz-forrás, és több kénkőves források, t. i. egy halom tövében 3, a mellette lévő réten ismét 3 A kifolyások kis tavakat képeznek s kender-áztatásra használtatnak, némellyek a rheumatika, és köszvény betegségek ellen is jónak tartják. F. u. többen

Gyügye, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Szamos mellett: 14 r., 21 g. kath., 287 ref., 11 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Fekete agyagos határa elég termékeny, kevés gyümölcsösei is vannak F u többen Ut p. Szathmár

Gyülevész, magyar falu, Zala vmegyében: 513 kath. lak., s termékeny határral. Szala-Sz László fiókja Ut. p. Szalabér

Gyülvész, puszta, Szathmár v. megyében; Vetéshez tartozandó

Gyulvész v. **Gyülvész**, oláh falu, Torontál vmegyében, Uj-Pécshez nyugot-déle $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 2 kath., 1226 n. e. óhitű, 14 zsidó lak.,

ohitu anyatemplommal, 68⁷/₈ egész telekkel. Határa csaknem lapályosabb, mint a szomszéd helységeké, s egy részét a határos Macedonia határán keresztülfolyó Temes gyakran elönti. Földjei a trágyázást is megkívánák, ha ettől az oláh nem irtódnék, de az ujonnan feltörött földek szerfelett termékenyek. A jobbágyok kétszerest, zabot, kevés buzát, hanem sok tengerít természetnek; sok juhot, marhát, lovat tartanak. Rétje, legelője szikes, melly mind nagy szárazságban, mind nedves időkbén keveset terem, s trágyával is nehezen javítható. Erdő, szőlő nincsen, de az uraságnak jövedelmes szőlős és szilvaskertje van. F u Dányi Constantin

Gyüleviz, magyar falu, Sopron vmegyében, Zsira és Salamonfa közt: 138 kath. lak., derék kastélylyal, s termékeny róna határral. Erdő, szőlő nincsen. Birják gr Pejachevich testvérek

Gyümölcsény, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1477 hold, mellyből urbéri beltelek 22, szántó 381, rét 105, legelő 110, szőlő 50, urasági beltelek 3, szántó 38, rét 5, erdő 763 hold. Földje hegyes és sovány. Lakja 220 r kath. Birja b Gervay.

Gyüre, magyar falu, Szabolcs vmegyében, a Tisza mellett, ut. p. Vésáros-Naményhoz 1 mfl. Lakja 161 házban 813 lélek, kik 36 romai, 35 g. kath., és 28 zsidót kivéve mindnyájan reformatusok, helybeli anyatemplommal. Határa 3246 hold, s ennek ¹/₅ kaszálló. A volt urbéreszek 12⁴/₈ telek után bírnak 595 kaszálló, szántó és legelő földet. A kaszállókban a falu mellett folyó Tisza sok kárt okoz, mellyeken egyébiránt szép gyümölcsösök láthatók. A Tiszán van egy fakereskedés, a Necze tavában pedig sok hal. A határ tagosított. Birják gr Gy-

laak, Kállay Kristófno, Fuzesery Lorincz, Erdőhegyi urak.

Gyűrhegy, magyar falu Zala vmegyében, Gyulakeszihez ¹/₂ óra 253 kath. lak. F u h Eszterházy Ut p. Sümeg

Gyürki, (Gyurkocze), magyar falu, Honth vmegyében, ut. p. Balassa-Gyarmathoz 1¹/₂ mfl.: 250 kath. 1 evang. lak. Bora sok és jó. Erdejé derék. F. u. a gyürki számos nemesek

Gyűrűfü, magyar falu, Baranya vmegyében, egy dombon, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 716³/₈ hold, mellyből urbéri szántó 220, rét 55, szőlő 44, majorsági erdő 300, közös legelő 95 hold. Földje sok javítást kíván. Lakja 74 r. kath. Birja Jeszenszky Ferencz

Gyűrűs, magyar falu, Zala vmegyében: 240 kath. lak. F. u. többen Bezeréd fiókja, ut. p. Egerszeg.

Gyűrűs, oláh-német falu, Szathmár vmegyében, Erdődhez délre egy órányira 18 rom., 557 g. kath., 64 evang., 7 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Hegyes, völgyes határa tengerít, buzát, zabot terem; cserfás erdeje derék. F u gr Károlyi ház Ut p Szathmár

Habóka, pusztá, Veszprem vmegyében, Hodos és Pata közt

Habovka, tót falu, Árva vmegyében, a Kárpátok tövében: 783 kath. 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom 30⁷/₈ sessio. Földje felette sovány, de legelője igen zsíros. Durva posztót, szűrt készit. Hegyeiben vas érczet is találni. F u az árvai uradalom Ut p Rosenberg

Habsán, tót falu, Sáros vmegyében, lásd B ö k i

Habura, orosz falu, Zemplén vmegyében, Papina fil 5 romai, 930 g. kath. 15 zsidó lak. Görög anya-

szentegyház: 1639 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Komarnyik.

Hacsava, tót falu, Gömör és Kis-Hont egyesült vgyékben, Pila és Nustya közt: 16 kath., 227 evang. lak., kik sok fatálat, mozsarat, kanalat, kulacsot, s m. i. faedényeket készítenek. Határa hegyes és sovány. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Hacsi, pusztá, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Uza-Panyittal délre határos: 5 ref. lak., rétjei, szántóföldjei vannak; erdeje nincs. F. u. többen.

Haczföld v. **Zsomboly**, igen csinos német városka, Torontál vmegyében, Temesvárhoz nyugatra 1 $\frac{1}{2}$ mflndnyire: 4844 kath., 52 evang., 68 n. e. óhitű lak., kath. paroch. templommal, szép vendégfogadóval, uraság házával. Roppant kiterjedésű határa szerfelett termékeny, s első osztálybeli. Lakosai, kik közt számos gazdagok találtatnak, szép tisztabuzát, repczét, zabot, árpát, tengerit termesztenek, s jó lovakat tartanak. Egész telket 346 $\frac{4}{8}$ számlál. F. u. Zsombolyi Csekonics János. Ut. p. Csatád.

Hada, pusztá, Tolna vmegyében, Bölske határához tartozik.

Hadház, pusztá, Borsod vmegyében, Abauj vmegye szélén Alsó-Vadász és Nyomár közt, részint dombos, részint lapályos vidéken. Nyomárhoz tartozik.

Hadház, hajduváros, a hajdu kerületben, Debreczenhez éjszakra 3 órányira, a tokaji postautban: 4884 ref., 30 kath., 4 evang., 9 n. e. óhitű lak. Van ref. anyatemploma, iskolája, postahivatala és váltása Debreczen és Nyiregyháza közt. Határa részint fekete föld, részint homokos; erdeje, szőlőskertje van. A Parlagi pusztán is bír.

Haduszfalva, tót falu, Szepes vmegyében, Smizsánhoz $\frac{1}{2}$ órányira:

265 kath., 4 evang. lak. F. u. Okolicsányi, Szentandrassy, s m. Ut. p. Lőcse.

Hadviga, tót falu, Thuróc v. vmegyében, hegyek közt: 82 kath., 150 evang. lak. F. u. b. Prónay. Ut. p. Rudno.

Hagy, tót falu, Szepes vmegyében, Relov fil. 250 kath. lak. A lechniczi urad. tartozik. Ut. p. Késmárk.

Hagyáros, magyar falu, Zala vmegyében: 105 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Börönd.

Hagymádfalva, oláhuul Spinus, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz éjszakra 3 mflnd, egy déli hegyoldalban: 18 r. kath., 27 ref., 560 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 1200 hold, melyből szántó 600, rét 200, legelő 200, szőlő 200 hold; erdeje nincsen. Urbériség 11 telek után 352 hold. Földe sárga agyag és trágya nélkül terméketlen; zabot s néhol tengerit leginkább terem; bora igen jó, de lakosai mód nélkül renyhék és szegények. Vize a Gyepes, melly árvizével gyakran károkat okoz, s két malmot hajt kétkét kerékre. Birják b. Huszár Károly és Lajos, s mind a kettőnek van itt uri laka, az elsőnek angolkerte is, de nem lakván itt, el vannak hanyagolva. Szinte az elsőnek van a helység alatt egy 30,000 vftért épült szeszgyára, de szinte elhagyott állapotban. A b. Huszár Lajos része jelenleg biróilag adósság fejében Mágusch Juliannának adatott.

Hagymás, oláhuul Haztmás, oláh falu, Bihar vmegyében, a nagyobb hegyek alatt, igen szép vidéken, a váradai deák püspök béli uradalmában: 583 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van 310 hold agyagos, kövecses szántófölde, melly urbériség, és 2537 hold majorsági erdeje. A béli üveghutában használt békasót itt assák, elébb a patak által, melly még 6 kis malmot hajt, mozgásba ho-

zott törő által apróra törtetvén. Dió és cseresznye sok terem, mert földjét szereti. A lakosok szép marhákat és juhokat tartanak, mellyek tartására az idevaló hegyek nagyon alkalmasak.

Hagymáskér, v. Hajmás-kér, magyar falu, Veszprém vmegyében, a budai országutban, Veszprémtől 5 óranegyedre: 351 kath., 28 evang., 513 ref., 12 zsidó lak., kath. és ref. anyaszentegyházakkal. Vannak örlő és kálló malmai, és egy mesterséges készületű fűrészmalma mind a Séd vizén. Erdeje a Bakonyból nagy, s benne sok vad tanyázik. F. u. a veszprémi püspök.

Hahót (Alsó és Felső), 2 magyar falu, Zala vmegyében, Kanizsához 2 mfd., egy völgyben, nyugotról homokból domborodott hegyekkel, keletről posványnyal bekerítve: 1058 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch, templom. Postahivatal. Nevét régi birtokosától, a hatalmas Bánffyak ős törzskétől Haholdtól vette, ki elébb kereszties katona lévén, III. István alatt mint főhadivezér Lendvát, Nemphit (régenten Tenetti) megvette, s ez által családját Lendvay Bánffy név alatt (t. i. Miklós atya István horvátországi bán után ezen nevet vévén fel) több századokra megalapította. Innen éjszakra óranegyedre feküdt Pölöske, mellynek mostan alig lehet nyomdokát látni. Itt vala régenten a sz. Domonkos apáczáknak egy zárdájuk, mellyet Arnold a Bánffyak nemzetségéből, 1234-ben alapítván, gazdagon megajándékozott, de későbbben a szüzek a kanizsai törököktől való félelem miatt elköltöztek. A jószágok majd egy, majd más kézre kerültek, végre III. Ferdinánd ezekből apáturságot fundált, s a hathoti sz. Margit szüz és mártyr név alatt; s azt 1642-ben Husvét Ambrus lemondása után Berkes Péternek ajándékozta. Utoljára ezen apáturság felett lévő patronusi just Mária Theresia

1772-ben tolnai gr. Festetics Pálnak ajándékozván, azóta mind a czín, mind a jövedelem a keszthelyi plebániával van összekötve.

Háj, puszta, Nógrád vmegyében, Vámosfalva, Lónyabánya, Rózsalehotá és Divén város közt. Kiterjed 1000 holdra, mellyből szántó 1, rét 80, erdő 919 hold, és ez igen szép hegyeken elterjedő, gubacsot és makkot bőven termő erdőség, mellyet keresztülfoly a divényi patak, melly egy nagy malmot forgat. Birja a divényi senioralis uradalom.

Háj, tót falu, Thurócz vmegyében: 124 kath., 513 evang. lak., kath. és evang. paroch. templomokkal. A besztercebányai és körmöczyi országutak itt jönnek össze. Határja nagy; erdeje szép; legelője, mészégetése van; az urasági tehenészet nevezetes; a Szomolicza patakjában pedig, melly itt malmokat hajt, pisztrángokat halásznak. F. u. Körmöcz városa. Ut. p. Rudnó.

Hajda, puszta, Csongrád vmegyében, Vásárhelyhez tartozik.

Hajerdorf, oláh falu, Krassó vmegyében, Dognácskához 2 órányira: 605 óhitű lak., anyatemplommal. F. u. a kamara. Ut. p. Oravicza.

Kis-Hajmás, magyar falu, Baranya vmegyében, dombos vidéken, ut. p. Pécs. Határa 1297 hold, mellyből urbéri beltelek 14, szántó 474, rét 195, legelő 61, szőlő 50, urasági beltelek 3, erdő 500 hold. Lakja 294 r. kath. Birja Sauska.

Nagy-Hajmás, német-magyar falu, Baranya vmegyében, dombon, ut. p. Pécs. Határa 3646 hold, mellyből urbéri beltelek 183, szántó 1230, rét 80, gyeplegelő 132, erdei legelő 583, szőlő 247, urasági beltelek 1, szántó 416, rét 55, erdő 715 hold. Lakja 699 kath., 351 ágostai. Birja a relígyioi kincstár.

Hajmas, puszta, Baranya vmegyében, Árpád löszomszedságában: 23 kath. lak F u. Némethi Péter

Hajmás, német falu, Somogy vmegyében, hegyes, erdős vidéken: 330 kath., 4 zsidó lak., szőlőhegygyel. Az uraság kezelése szerint itt igen jó bor terem F. u. Festetics Lajos után Festetics Antal fiait Ut. p. Szigetvár

Hajmás, puszta, Veszprém vmegyében, Koronla és Csatka közt.

Hajnácskő, lásd Ajnácskő, Gömör és Kis-Honth egysült vgyékben.

Hajnacstó, kis puszta, Borsod vmegyében, a szendrői határban, az ugyanevezett szuhogyi völgyön

Hajnik, tót falu, Zólyom vmegyében a Garan mellett, a szliácsi fürdőhez 20 percnyi távolságra, termékeny kies vidéken: 132 kath., 329 evang. lak. Kath. paroch. templom F. u. a kamara Ut. p. Bucsa.

Hájó, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 1 mflld, dombos helyen: 287 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 1000 hold, mellyből 150 h. szántó, 100 h. rét, 60 h. cserés legelő, 690 hold erdő és csak ez majorság. Földe fejr és sárga agyag. Határán van a híres váradi meleg fürdők egyike, melly P ü s p ö k f ö r d ö n e k nevezet k. Alkatrészei e meleg forrásnak ugyanazok, mellyeket Pecze-Sz. Mártonnál leirtunk a Felix földönél Szinte innen ered a Pecze vize, mellyen az uraságnak nagy malma van 4 köre, s mivel télen sem fagy be, 7000 vft haszonbért is fizetnek érte az izraeliták Birtokosa a váradi deák püspök

Hájós, német mezőváros, Pest-Solt vmegyében, saját postahivatallal és váltással, Kalocsa és Baja közt. Határa 8047 hold, mellyből szántóföld 2502 $\frac{3}{4}$ h., rét 1109 h., legelő 1842 $\frac{2}{4}$ h., szőlőkert 553 h., erdő 900 h., nádas 350, tavak 250, futó homok 170 hold Majorsági szántóföld nincs. ha-

II. Kötet.

nem van 200 hold rét, 176 n erdő, 300 h. legelő. Határának fele dombos. mellynek harmadrésze fekete föld, $\frac{2}{3}$ homok, a határ másik fele Sárközben lapályos fekete, de szíkes földdel keverve. igen jó kivált őszi gabonára és szénára A városon keresztülfolyik 2 patak, egyikén uradalmi két kerekű malom, a két patak közt díszlik a régi érseki nagy kastély és kert, dámvasdas, szép plebánia és kath. templom Szőlőkertjei jó vörös bort teremnek Kelet felé húzódik el az Örjegítő mocsár. Lakja 3255 r. kath. Országos vásárt 3 tart, de hetivásárai nincsenek. Birja a kalocsai érsek

Haiszlin, tót falu, Sáros vmegyében, Bártfához keletre 1 $\frac{3}{4}$ mflld: 985 romai, 10 g. kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Termékeny határ Jó rét Erdő F u gr Szirmay Tamás.

Hajtuvka, orosz falu, Sáros vmegyében, Szepes vmegye szélén, a Poprád mellett: 73 romai, 214 g. kath lak., fűrész- és lisztmalmokkal; fenyves erdővel. F u. b Palocsay Horváth Ut. p. Eperjes

Hál, puszta, Baranya vmegyében, Vásárosdombóhoz 3 óranegyedre 8 kath., 5 evang. lak

Hály, puszta, Baranya vmegyében, Baranyavárhoz 3 óranegyedre. 5 kath. lak

Halábor, magyar falu, Beregh vmegyében, a Tisza jobb partján, Várihoz $\frac{1}{2}$ mflldnyire: 1 r. kath., 362 ref., 4 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház Szénája, gyümölcse, hala sok F. u. Buday, Komáromy, Köszeghi, Gecsey s m Ut. p. Beregszász

Halács, (Halasócz), tót falu, Trencsén vmegyében: 131 kath., 8 evang., 3 zsidó lak. F. u. több nemesek. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét

Halagos, puszta, Zala vmegyében, Tapolczához 3 óranegyedre

Halalis, oráh falu Arad vmegyében, Soborsinhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 385 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Van itt $8\frac{5}{8}$ urbéri állomány, 298 h. közlegelő, 119 h. urasági liget, 1217 h. tölgyes, 484 h. bükkes erdő. Földje a Maros mentiben kukoriczára jó; a kösziklás hegyek oldalain tett irtások soványak. Ha makk terem, sertést bőven tart, de más állattenyésztés silány. Birja b. Forray Iván

Haláp, puszta, Bihar vmegyében, Debreczen határához tartozik, gyönyörű erdőséggel.

Haláp, magyar falu, Zala vmegyében, Tapolczához $\frac{1}{2}$ óra, egy magánló hegy tövében: 612 kath., 9 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Határa homokos; bora sok; erdeje van F u közbirtokosok Ut. p. Sümeg

Kis-Haláp, puszta, Nógrád v. megyében, Surány és Nándor közt.

Nagy-Haláp, magyar falu, Nógrád vmegyében, kies völgyben: 838 kath. lak., fióktemplommal. Birják többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat

Halas, mezőváros, Jász és Kun kerületekben, a Halas tó mellett: 2971 kath., 142 evang., 8824 ref., 7 óhitű, 69 zsidó lak. Van kath. és ref. anyateploma, ref. gymnasiuma, s hajdan itt togatus deákok is voltak; postahivatala, patikája. Roppant határa a pusztákkal együtt 4 darabra van szakítva, s minden gazdának földje és rétje két két helyen adatott ki. A föld nagy részt homokos, de marha-, különösen juhtartásra igen alkalmas; homokdombjain jó kerti bort természet és bőséggel. Ezen hely ezelőtt főszéke volt a kis kunoknak, s a kerületi ház csak Maria Theresia alatt tétetett Fél-egyházára.

N. Halas, puszta, Békés vmegyében, Szeghalom mellett.

Pusztá-Halastó, magyar falu,

Vas vmegyében. 158 kath. lak. F u többen. Ut. p. Börönd.

Halász, puszta, Pest-Solt vmegyében, Fajsz, Bék, Kas és Feket érsekségi pusztákkal határos, 113 hold homokos szántófölddel, 190 hold réttel, mely vizenyős levén, nagy részben sásas szénát ad. Birja a kalocsai érsek

Tisza-Halász, magyar falu, Heves vmegyében, lapályos, árvizes rón-ságon, ut. p. Kápolna Lakja 280 r. kath., és 170 reformatus. Határa 294 hold, mellyből $\frac{2}{3}$ szántóföld és kaszáló, de ha árviz nincsen, kétszer ennyire számítható, legelő 98 hold Földe fekete és igen termékeny, de az árvizek nagyon járnak, mert a határban folyik a Nagy- és Kis-Tisza. a Nagy és Kis-Morotva, és a holt Tisza. Birja a szathmári püspök, kinek itt semmi majorsága nincsen

Nagy-Halász, magy. falu, Szabolcs vmegyében, ut. p. Nyiregyházától éjszakra $2\frac{1}{2}$ mfdl, a Tisza mocsárjai mellett. Határa 22.500 hold, mellyből azonban csak 5000 hold száraz, a többit a Tisza árja borítja, de ez is használtatik kaszálással és nádvágással. Urbériség 300 hold; a többi majorság. Földje igen termékeny fekete homok; erdeje sok a Tisza mentiben, s fái közt nevezetes egy nyárfa, melly 40 öl fára becsültezt, a Csuha Tamás ur részén. Szénája, nádja, hala nagy bőséggel van. Tavaszkor a nők libáikat s kácsáikat a tavakra kieresztvén, fagy idején térnek vissza. Nyári időben a rétre minden gazda csónakot használ. Népesége 1668 lélek, u. m. 1353 reform., 221 romai, 17 görög kath., 77 zsidó. Ref. anyateplom. Belső birtokosok: Csuha Tamás, Fráter Benedek és Miklós, Laskay Bálint és Pál, Jezerniczky Ferencz, Kornis Ágoston, Kövér család, Márky család, Budaházy József; külső birtokosok: Patay Sámuelnő, b.

Banly örök., Repasy Janos, Krasznay Gábor, Mikecz és Szunyogh örökösök.

Halász. magyar falu, Heves v. megyében, Gyöngyöshöz egy órányira, a Jászberényi országúton: 1493 kath., 29 zsidó lak. Kath. paroch. templom F. u. Almásy József és Mihály, gr. Draskovich, gr. Eszterházy, Gosztonyi, Orczy, Györfy, Huny, Nagy, Hanulik, Fehér, Ludányi, Hamar, Poczik, Petróczy, Hanisz, Zakkay, Molnár örökösök

Halászi. (Szécsény-), magyar falu, Nógrád vmegyében: 569 kath., 14 evang., 6 zsidó lak. Határja róna és termékeny, különösen rétje az Ipoly mentében gazdag. Van egy csukával s jóízű halakkal bővelkedő tava is, melyet az Ipoly áradásával gyakran megújít. F. u. gr. Ráday, gr. Zichy, b. Balassa. Ut. p. Szakál

Halászi. (Halaszen), magy. mv., Mosony vmegyében, a mosonyi Duna bal partján a szigetközben: 1203 kath., 37 ágostai lak., kath. paroch. szentegyházal s 33 nemes személylyel. Határa sokban megáldatott. 108²/másod. egész jobbágytelek után van 84 telkesgazdája, 1356²/hold harmadik, 1302 hold negyedik osztálybeli szántóföldje, 651 embervágó harmadrendű rétje. Káposztása igen sok. Szép gyümölcsöt termeszt. A Duna 4 malmát forgatja. Erdeje nagy és gyönyörű, s benne őzek is találatnak. F. u. Károly főhg. örök. Ut. p. Mosony

Halásztelek; pusztá, Pest v. megyében, lásd T a s s leírását

Halásztelek. pusztá, Békés vmegyében, a szarvasi határhoz tartozik

Hali és Csigi. 2 pusztá, Győr vmegyében Szemere és Gyömör között.

Haligocsz. tót falu, Szepes v. megyében, egy völgyben elszórva: 719 r., 20 görög kath., 2 evang. lak., kath. paroch. templommal. Dunajecz-

hez s Galhoziához csak $\frac{1}{2}$ órányira esik. Lakosi földművelésből s gyolcszövésből élnek. Van itt egy Pemma-névű barlang, melyben különböző iszonyú nagy állatok csontjai találatnak. F. u. b. Palocsay Horváth Közel a helységhez találatik egy Szmerdsonka nevű kamarai kénkőves forrás s ásványvíz. Fél órányira a Dunajecz partján pedig Veresklastrom fekszik, mely hajdan camaldulensisek zárdája volt. Most a lechniczi urad tartozik s itt van az udvarbiróság is, és 21 kath. 8 zsidó lak. Ut. p. Késmárk

Halimba, magyar falu, Veszprém vmegyében, Zala vmegye szélén: 583 kath., 7 evang., 28 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Hegyes, erdős határ. A Bakony itt jön be a megyébe. Közbirtokosoké. Ut. p. Devecser.

Halmaj, magyar falu, Abau vmegyében, Aszalóhoz 1 órányira: 332 r. kath., 14 g. kath., 98 ref., 5 zsidó lak. Gazdag róna határa szép buzát és sok szénát terem. F. u. Andrásy. Ut. p. Szikszó

Halmaj, magyar falu, Heves vmegyében, Visonta szomszédságában: 600 kath. lak. Határa termékeny, de szőlőt csak a visontai hegyeken művel. Birják Szepessy, Darvas, Gosztonyi, Andrekovic, Czövek, Almásy Pauker, Majzik. Ut. p. Gyöngyös

Halmi. magyar mv., Ugocsa v. megyében, a Beregh vármegyébe es Szathmárra vivő postautban 112 romai, 203 g. kath., 601 ref., 150 zsidó lak., ref. anyatemplommal s eklekziával, synagógával, postatisztséggel. Szántóföldjei igen termékenyek; rétjei jók, tölgyes erdeje szép, országos vásárjai e vidéken nevezetesek. Főbirtokos benne Szentpály uraság, ki nek nemzetsége már II. András király idejében virágzó volt, s mely különösen sok derék vitéz férfiakat adott honunknak. Többi földesurai Ráthony

b. Perényi, Gazda, Zaffiry, Száraz, s végre gr. Haller, és Csató örökösök.

Halógy, magyar falu, Vas vármegyében, Csákányhoz 1 óra, 254 kath. lak. Sok legelő és erdő. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Körmend.

Haluzics, tót falu, Trencsén vmegyében, a beczkói uradalomban: 131 kath., 85 evang., 10 zsidó lak., savanyúvíz-forrással. Ut. p. Trencsén.

Hamari, puszta, Szabolcs vármegyében, 4 kath., 4 ref. lak. F. u. Ibrányi.

Hamburg, Hanboreck, tót falu, Sáros vmegyében, Berzeviczéhez délre $\frac{1}{4}$ órányira, a Farkasvölgye alatt: 543 római, 40 g. kath., 5 evang., 30 zsidó lak. Kath. plebánia. Régi kastély. Fűrés- és lisztmalmok. Szép erdő, sok vörös fenyővel. Határa ámbár hegyes, de jó rozstot terem; legelője sok. F. u. a Berzeviczi nemz. Hajdan vörös barátok zárdája volt itt. Ut. p. Eperjes.

Hammer, német falu, Vas vármegyében, Léka mellett, 200 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Kőszeg.

Alsó-Felső-Hámor, gyár f., Borsod vmegyében, a diós-györi határban, Diós-Györtől alig félórányira, a kiességéről híres diós-györi völgyben, mellyet a Bükk hegység legrengényesebb alaku s legnevezetesebb bércei vesznek körül. Nyugoti oldalán emelkedik a Sz. lélek hegy, mellynek magas ormát egy jó terjedelmű sík rétság, ennek közepén gazdag forrás, a régi paulinusok kolostor roma, s az ezt hajdan környező barátok kertének nem kevés maradványa diszesíti. Ehhez $\frac{1}{2}$ órányi távolságra van az Odvaskő hegycsucs, mellynek egyenesen felnyuló magas köszirtéről ritka nagyszerű látvány nyílik a távolba. A borsodi s gömöri palócszág, S. jó s Rima kies völgyei ezer alaku halmaikkal s apróbb nagyobb hegyeikkel hullámzó tenger gyanánt terülnek el annak lábai alatt, s a szomszéd me-

gyék vidékei fel a Karpatig s a Tiszántuli végetlen síkságig belátszanak, honnan a köznép ezt látó-kőnek nevezi. A hegyről leomló Szinva patak, mindjárt a völgy belsején egy tót képez, mellynek partján áll István főherczeg s nádor vasból öntött emléke, melly 1847 sept. körutjakor itt léti örökíti. Innen a patak több zuhatagon s zsilipeken keresztül, később a Garadnával egyesülve végig futja a völgyet, vizet szolgáltatván a vasgyárra, papiros- és lisztmalmokra. A patak két szép vizeséssel is neveli a völgy szépségét. A folyó bal partján jó karban tartott országút megyen keresztül Dédes felé, mellyen azonban a Sz. lélek hegy magossága miatt téli időben ritkán szoktak járni. Az ut mellett a hegyoldalban vannak a hámor-épületek, tisztalakok és a gyárosok egyszerű lakai, a keskeny völgyön több veteményes és gyümölcsös kertekkel. Maga a hámor áll egy 36 láb magas olvasztó kemenczéből, 7 kettős tüzzel ellátott nyert-vasat dolgozó és 3 vasnyújtó hámorból, egy kovács, egy lakatos, egy szegverő és egy vastengelyeket esztergályozó műhelyből. Az egész 128 kúcsok vagy részvényekből van építve, mellyekből 77 a kir. kincstár, 51 pedig bécsi és magyarországi magánosok tulajdona. Minthogy tehát a kir. kincstár legtöbb részvényt bír; a bányászati törvények 12-ik cikkelye szerint, a főfelügyelést ezen hámorra a szomolnoki bányászati főkormány gyakorolja, melly is ennek közvetlen vezetését, a helyben lakó s közpénztárból fizetett három tiszt által kezeli. Ezen vasgyár különféle munkáinak folytatásában állandóan dolgozik tüzzel 92 betanult munkás; ezenkívül folyvást foglalatoskodnak még ácsok, köművesek, favágók, szénégetők, fuvarosok és napszámosok, összesen 132 munkás egyén, kikhez szükség esetén még 20—30 számítható. Tiszt

van 3 segédeivel, továbbá 1 orvos és 1 lelkész, összes lakosok száma. Összes népesség 6 és új Maschát is ide értve 986 r. kath., 1 gör. kath., 4 ref. 40 ágostai. A r. katolikusoknak anyaegyházuk van. A lakosok és gyárosok földeiket s lakaikat bérben birják a kincstártól; így az épületeket, vizgátakat, nem különben a gyárüzlethez szükséges nyers anyagokat véve, a gyár alaptökéje 160,000 ezüst forinton felül áll, s a munka-bérek által évenként több mint 60 — 70000 pfrtjön forgásba. E gyár eddig évenként készített mintegy 9000 mázsá különféle négyzetű, lapos, rud- és abroncsvasat, a megrendelésekhez képest egyéb különféleket, melyek összes értéke évenként 75 — 80000 pfrtá rug. A készítmények leginkább Pestre szállítatnak, a vasúthoz, képekhez, gyakran 4 — 5 mázsás darabokban; de szállítatnak Debreczenbe és Kolosvárra is. Azonban a pesti és debreczeni vitelbérnek az utak rosszaságából eredő emelkedése gyakran megakadályoztatja a szállítást. Nem kis akadályára van még a gyárnak, hogy a nyersvasat forrasztó tűzhöz vén bükkfa-szenet kénytelen használni, mely kemény tűznél csak elhamvad. Szinte a diósgyöri határban van:

O-Huta, Uj-Huta, Répás-Huta, három tót-magyar helység az első 409 római kath., 6 zsidó, a második 390 r. kath. 6 gör. kath., 1 ref., 3 óhitű, 4 zsidó, az utolsó 230 r. kath. és 5 zsidó lakossal. A r. katolikusoknak Uj-Hután van templomuk és anyaegyházuk; a többi ugyanekhez kebeleztetett. Ó-Hután van egy asztalos, egy molnár, Uj-Hután 2 földözö csizmadia, amott 56, itt 39 favágó zsellér. A helységhez, a házakhoz adott kertecskéken kívül, semmi föld sincs, hanem a körülfekvő erdőség mind a kir. kincstáré. Ó-Hután keresztülfolyik egy kis patak, Uj-Huta csu-

pán két kutból látja el magát vízzel. F. u. a kir. kincstár.

Hámor, tót falu, Abauj vármegyében, Szepes vmegyé szélén. Egy patak két felé választván; nagyobb része 586 kath., 5 evang. lak. Abaujhoz tartozik, sokkal kisebb része pedig Szepeshez. Van itt vasbánya és vashámor, gyönyörű fenyves erdő. F. u. a Kassa városa, mely ut. postája.

Hámor, tót falu, Szepes vármegyében, egy patak mellett, mely a helységet 2 felé osztja, úgy hogy egyik része Szepeshez, másik Abaujhoz tartozik. A szepesi részen lakik 73 kath., 12 evang. F. u. Kassa városa.

Hámor (Alsó), tót falu, Bars vmegyében, Zsarnóczához $\frac{1}{2}$ mfd., erdős hegyek közt: 584 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Hámor (Felső), Horne Hamri; tót falu, Bars vmegyében, 569 kath. lak. Kath. paroch. templom. Erdeje nagy, s lakosai többnyire favágásból, szénégetésből élnek. F. u. a kamara.

Hamri, tót falu, Trencsén vmegyében, Trencséntől délre 1 óra: 46 kath., 112 evang., 8 zsidó lak. Sovány föld. Lakosi pálinkát főznek. F. u. Trencsén városa.

Hamri, tót falu, Árva vmegyében, Zabidó mellett: 70 kath. lak. F. u. az árvai uradalom.

Hamri ad Oszadam, tót f., Árva vmegyében, 245 kath. lak. $9\frac{2}{8}$ sesszó. Vasbánya és hámor. Gyöleskereskedés. F. u. az árvai uradalom.

Hamra, magyar falu, Gömör vmegyében, felülről Runya, alólól Lénárdfala helységek szomszédságában rónaságon; a helységnek fele ugyan valamivel emelkedettebb helyen fekszik. Van a reformátusoknak nagy templomjok. A lakosok száma 922-re megy. Mindnyájan magyarul eredetileg beszélnek. Van 32 urbéri, $48\frac{6}{8}$ majorsági telek, 900 hold legelő, erdő

semmi; szántófölde a mellett hogy mindent, egyszersmind bő mértékben terem, szénája sok és jó; a marhatenyésztést kedveli a jómódu adófizető nép. Ezenkívül birják Darvas, Hanvai Sándor, Ferencz, Hevessi stb. urak. Ut. p. Putnok.

Hanajna, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, ut. p. Nagy-Mihályhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 81 romai, 132 g. kath., 4 evang., 12 zsidó lak. Emeletes kastély, egy szép angolkerttel. Fűrés- és liszt-malmok. Derék erdő. Sok széna. F. u. gr. Sztáray.

Handlova, népes német falu, Nyitra vmegyében: 2393 kath. lak., s kath. paroch. templommal. Érdeje nagy; sok faeszközök készítettnek itt. Gyümölcsös-kertekkel is birnak a lakosok. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Hanesz, tót falu, Zólyom vmegyében, Liptó szélén: 94 kath. lak., kik favágók. F. u. a kamara. Ut. p. Óvár.

Hangács. Nagy-Köröshöz tartozik.

Hangács, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{5}{16}$, Szendrőtől $\frac{9}{16}$ állomásnyira, az ezen járáson keresztülvonuló s Tornába vezető országúttól kétfelé vonuló völgy végén, két part oldalában, — nyárban, a mennyiben erdő környezi, ezen helység kellemes, az év több részeiben azonban utczáit járhatatlan sár vagy hó fedi, s megesik, hogy a farkasok éjjeli tanyául az élelemhez juthatás tekintetéből ezen helység utczáit választják; — lakosai tisztán magyarok.

A határhoz több puszták tartoznak, ugymint Szénamál, Kércs, Diczháza, mellyeknek külön külön saját határaik vagynak. Így Hangácson van beltelek $93\frac{1}{4}\frac{1023}{10000}$ hold, majorsági szántóföld $151\frac{1}{4}\frac{1250}{10000}$ h., kaszálló $3\frac{3}{4}\frac{1349}{10000}$ h., erdő $314\frac{3}{4}\frac{2131}{10000}$ h.,

legelő $51\frac{1}{4}\frac{0350}{10000}$ hold. Szénamál-on: majors. szántóföld $811\frac{3}{4}\frac{1740}{10000}$, rét $55\frac{2}{4}\frac{13}{10000}$, kaszálló $220\frac{3}{4}\frac{1056}{10000}$, szőlő $8\frac{1}{4}\frac{0508}{10000}$, erdő $208\frac{1}{4}\frac{0918}{10000}$, legelő $74\frac{1}{4}\frac{1253}{10000}$ hold. Kércsen: majorsági szántóföld $900\frac{1763}{10000}$, rét $44\frac{1}{4}\frac{1199}{10000}$, erdő $99\frac{3}{4}\frac{0853}{10000}$, kaszálló $78\frac{2}{4}\frac{14}{10000}$, szőlő $50\frac{5}{4}\frac{061}{10000}$, erdő $882\frac{0922}{10000}$ hold. Diczházán: szántóföld $524\frac{3}{4}\frac{0645}{10000}$, rét $12\frac{3}{4}\frac{0720}{10000}$, kaszálló $58\frac{1}{4}\frac{1777}{10000}$ hold. Hangács-on urbériség; beltelek $23\frac{2}{4}\frac{0467}{10000}$, szántóföld $78\frac{2}{4}\frac{1835}{10000}$, kaszálló $3\frac{2}{4}\frac{1377}{10000}$ hold. Szénamál-on: szántóföld $244\frac{0574}{10000}$, rét $34\frac{1}{4}\frac{2323}{10000}$, kaszálló $124\frac{2}{4}\frac{1302}{10000}$ hold. Kércsen: szántóföld $270\frac{0385}{10000}$, rét $14\frac{1}{4}\frac{0068}{10000}$, kaszálló $11\frac{1}{4}\frac{1408}{10000}$ hold. Diczházán: szántóföld $90\frac{3}{4}\frac{1942}{10000}$, kaszálló $18\frac{2}{4}\frac{0200}{10000}$ hold. Ezen helység s hozzá tartozó puszták határait tevő föld mineműsége a határ nagyságához képest különböző; vagyon itt-ott jó fekete homokos földre, másutt sárga nyirok, de leginkább agyagos, mind a mellett jó művelés mellett igen szép tisztabuzát és gabonát terem; mindenek felett a zab és kukoricza legjobban díszlik ezen határokon. Az állattenyésztés nem a legjobb karban áll, kivált a lovak és szarvasmarhákra nézve, mert a földeknek a helységtől messzesége miatt, ha a legszebb ökröket és lovakat veszi is a gazda, az iga alatt elromlik s nem tenyészik. A juhra és sertésre nézve ezen határ igen jó, a honnan leginkább ezen két állat-nem tenyésztése van divatban. A mezei gazdaságra a lakosok, kivált pedig a földesurak nagy figyelmet fordítanak, de nem lehetvén képesek az arányosító tagosztályt határjaikra nézve életbe léptetni, iszonyu fáradtságos gazdálkodást kénytelenek folytatni, úgy hogy a földek s rétek messzesége, a határ hegyes völgyes volta miatt, takarmányaik betakarítására nem lehetnek, hanem hónapokat kell fordítaniok.

Ezen helység s puszták határai általában hegyekből és völgyekből állanak, még pedig egy része határjoknak Abauj megyében fekszik, nevezetesen a Diczháza pusztá egészen, a Szénamálnak is nagyobb része. Lakosok száma vallás szerint következőleg áll Hangácson: 193 r. katolikus, kik a sziráki anyaegyházhoz tartoznak; 329 reformatus Nyomárral egyesült anyaegyházzal, 40 óhitű, 23 zsidó, összesen 585 lélek. A völgyekbe patakok csergedeznek; nagyobb folyóvíz itt nincs, hanem benn a helységben Farkas Antal ur birtokában van egy kút, a melyben levő keserű víz valóságos orvosi víz, és szorulás esetében nagyon használható; birtokosa mellé kisszerű fürdőt építtetett, s már több közsvényesek hasznosnak találták.

Hangács Mátyás király idejében a cseh rablók fészke volt, ezeknek itt volt hajdan castellumok, melyet egy törvénytörvényekben az országgyűlés lerontani parancsolt. Hol lehetett ezen városka, bizonyosan kimutatni nem lehet, hanem a mennyire a föld alatt talált kövekből gyanítani lehet, azon helyen állt, hol most Farkas Antal ur kertje terül el. Több adatok mutatják, hogy a híres Komoróczy bajtársai tanyáztak itt, összeköttetésben a nem messze levő galgóczi és vadnai várakkal. Van még itt egy nagyobb nevezetességű pincze Szathmári Király József ur birtokában, melly homokba vésvé csaknem olly régi mint Magyarországon, benne több felírások találhatók. Az ajtónál mindjárt ezea szavak olvashatók: D e i c h e 1100 ao, ezután Vattay György de Vatta 1354, Rákóczy Lórántfy 1705, Szathmári Király Ádám 1774, Julianna Passa Cata 1618, S. P. Georgius Bécs ao dni 1620, Pethe Julianna, Kajdy László, Vay László 1602, Szentimrey Sámuel 1705, Georgius Rétey 1695, P. Bonaventura Csető gr. Varsoviensis, József Ste-

fanóvszky 1753, And. Horaoczky 1758. — Ezen pincze több oldallyukakat foglal magában; nagy része azonban már leszakadozott, s a mint a szakadások után következtetni lehet, ez egyszersmind földalati átjárásul szolgált más vidékre, ez azonban tisztán fel nem fedezhető. — Nevezetes épület ezen helységben a jelenleg Máriássy László birtokában levő Szathmárféle ősi kastély két toronyra építve; most tulajdonosa újítani akarván régi formáját elvétette, s most csak mint nagy kőhalmaz néz ki. Temploma ezen helységnek rozsz paticsból való, holott pedig földesurai nagy reformatusok s tekintélyes emberek, ugymint: Szathmáry Király József, György, Frigyes, Miklós, István; Ragályi Tamás, Dapsi Rafael, Csepcsányi Tamás, Farkas Antal, Fekete László, András, József; Somogyi Ignác, Máriássy László, Fejér György, Szentimrei Judith, Zsarnai László, Lakatos Ferencz, Sipos József, Ferencz, Szentimrei Gábor, Balogh Menyhért, Ferencz, József, István; Gadó István, Madarassi László, Miklós, Ferencz, Óvári Sámuel s Dánielné, és Sterba Pál.

Hangony (Alsó), magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszecshez délre 1 mfdnyire, ut. p. Rimaszombat.

Hangony (Felső), magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, az előbbeni helység mellett. Lakja mind a kettőt 763 kath. lak. Határjuk hegyes, de meglehetősen. F. u. többen.

Hankócz, tót falu, Sáros vmegyében, Kurimához délre egy órányira: 248 kath., 215 evang., 9 zsidó lak. Határjának fele termékeny; legelője, erdeje elég; kath. paroch. temploma van. Ut. p. Bártfa.

Hankocz, tót falu, Zemplén vmegyében, Lyubisse fil. 371 romai, 50 g. kath., 20 zsidó lak., 598 h. szán-

tőfölddel. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Hankova, tót falu, Gömör és Kís-Honth egyesült vgyékben, Dop-schinához délre 2 órányira, a Dobra-vahegy oldalában: 12 kath., 287 evang. lak., kik lent, kendert természetnek, vásznat szőnek, szenet égetnek; szép almás- és gyümölcsös-kertjeik lévén, gyümölcsössel nevezetes kereskedést űznek. Hegyen fekvő földel soványak; rétjei elégségesek, azért szarvasmarhát, juhot felesen tart; erdeje szép. A csetneki uradalomhoz tartozik. Ut. p. Rozsnyó.

Hankovicza, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz $4\frac{1}{4}$ mfld, a Latorcza bal partján: 221 g. kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. Szép erdő. F. u. gr. Schönhorn.

Hant, német falu, Tolna vmegyében: 520 kath. lak. s fiók-szentegyházal. Szőlőhegy. Vizimalmok. Szép erdő. F. u. gr. Apponyi. Ut. p. Szekszárd.

Hanta, magyar falu, Veszprém vmegyében, Komárom vmegyé szélén: 308 kath. 242 ágostai lak., evang. anyaekklézsiával. Földje meglehető; szőlőhegye kicsiny; erdeje jó. Van egy régi omladozott szentegyháza. hol hajdan prépostság volt. F. u. gr. Batthyáni, s a kishéri urad. tartozik. Ut. p. Kishér.

Hánta, pusztá, Veszprém vmegyében, Agyaglik mellett.

Hantház, másképen Külső-Doecz, pusztá, Csongrád vmegyében, Doecz fil. 716 kath. lak.

Kís-Hantos, pusztá, Székes-Fejér vmegyében, Nagy-Hantoshoz $\frac{1}{2}$ óra: 230 kath., 23 ref., 3 evang. lak. Igen szép fekvésű, dombokkal hasított róna pusztá; szép épületekkel, termékeny határral, birkatenyésztéssel, halastóval, ujonnan ültetett erdővel. F. u. a Fiáth nemzetség. Ut. p. Adony.

Nagy-Hantos, magyar falu, Székes-Fejér vmegyében, Sárosd és Herczegfalva közt: 435 kath., 9 ref., 10 evang. lak., kath. anyaszentegyházal. Homokos határ. Nagy legelő. Nevezetes birkatenyésztés. Emilitést érdemel itt az uraság svéd módra épült magháza, mely négyszegletes, s a földszínen és padláson kívül 3 emeletű. Az épület mind a két végén lévő oldalának egy egy, és így összesen 4 cső vagy on csinálva. Mindenik cső a harmadik emeletből töltetik meg, s földszint eresztetik ki. A betöltési nyílást egy nagy kőfedél takarja; alul pedig a kijövetelt vas ajtó zárja el. A csövek téglából készültek, úgy mindazáltal, hogy a gabona ezeket nem éri, száraz deszka fekvődvén köztök; a téglafal és deszka közt pedig szalma van szorítva, és így a gabona csak a deszkát érinti. A 4 csőbe be lehet 7000 pozsonyi mérőt rakni, s az egész magházban 18,000 p. mérő fér el. A csövekben lévő gabonát sem tűz, sem féreg, sem más veszedelem nem érheti, és ha szárazon töltetik be, több esztendeig elállhat. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Adony.

Hanusfalva, (Hanusowcze), tót mv., Sáros vmegyében, a Tapoly völgyében, Eperjeshez keletre 2 mfldnyire: 387 kath., 540 evang., 2 ref., 265 zsidó lak. Kath. és evang. szentegyház. Synagóga. Két kastély. Több uri lakház. Határa termékeny; rétjei igen jók; vásárai népesek; lakosai közt sok timár, csizmadia és gubás találtak. F. u. gr. Dessewffy Sámuel, Jékelfalusy, Péchy, s m. t.

Hanusfalva, tót falu, Szepes vmegyében, Ófaluhoz délre 1 órányira: 683 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Kastély. Sok erdő és legelő. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Késmárk.

Hány, magyar falu, Zala vmegyében, Veszprém vgyé szélén: 568

kath. 76 ágostái, 13 zsidó lak., jó szántóföldekkel. F. u. nemesek. Ut. posta Sümeg.

Hányi, puszta, Heves vmegyében, Erdőtelekhez $\frac{3}{4}$ órányira: 22 kath. lak. Nagy birka-, és marhatartással. F. u. gr. Buttler János örök. Ut. p. Kápolna.

Hanzikfalva, (Hanzlikova), tót falu, Trencsén vmegyében, hegyek közt: 210 kath., 79 evang., 22 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Haracsina, puszta, Bereg vármegyében, a munkácsi uradalomban.

Haracson, német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $1\frac{1}{4}$ mfd. egy dombon, 618 kath. lak., s paroch. egyházzal. Majorsági birtoka nem közzöltetett; a lakosok birnak 305 h. ház helyet, 1102 h. középszerű szántóföldet, 100 hold rétet. Van egy névtelen patakja. Birja h. Eszterházy.

Harakocz, tót falu, Szepes vármegyében, Korotnokhoz közel, 272 kath., 7 evang. lak. Vasbányák. F. u. Petroczy, Kail, s m. Ut. p. Lőcse.

N. és K. Harang, puszta, Békés vmegyében, Füzes-Gyarmat körül fekszik, határa lapályos, nádas rétes.

Harangláb, magyar falu, Beregh vmegyében, Kászonhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 9 g. kath., 177 ref. lak. Ref. templom. Fája, legelője elég; rétjeit néha a víz elönti. F. u. Lónyay nemzetség. Ut. p. Beregszász.

Harangmező, máskép Felső Hegyesel, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 2 mfd., hegyes, völgyes vidéken, 2 dombocskán, 653 n. e. óhitű lak., anyateplommal. A határ nagy részét erdőiség teszi 5199 hold, mellyet az uraság szoros tilalomban tart, más majorsága itt nem levén. Urb. szántó van 167 rét 234 hold. Főkép tengerit és zabot termeszt. Birja a praemonstrati szerzet váradhegyi prépostsága.

Harangod, puszta, Zemplén vmegyében, Szadával határos: 10 kath., 3 ref. lak., korcsmával.

Harangod, puszta, Szabolcs vmegyében, 36 r. kath., 39 kath., 5 ref. lak. Itt fördő és mulatóhely van. Dohány bőven termesztetik. F. u. Kállay. Ut. p. Nagy-Kálló.

Haraszt (Szent), puszta, Nyitra vmegyében, Sempte fiókja: 9 kath. lakosok.

Haraszt, Hrost, tót falu, Szepes vmegyében, Hernád mellett, Iglóhoz keletre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 410 kath. lak. paroch. templommal. F. u. a Marjássy nemzetség. Ut. p. Lőcse.

Haraszt, puszta, Honth vmegyében, Vámos-Mikola fiókja: 19 kath. lakossal.

Harasztomb, puszta, Abauj vmegyében, Göncz-Ruszká fil. 9 kath., 8 zsidó lak.

Harasztí, (Chrasztincze), magyar-tót falu, Honth vmegyében, 112 kath., 57 evang. lak. Bort termeszt. F. u. Majtényi nemzetség. Ut. p. Ballassa-Gyarmat.

Harasztí, magyar falu, Baranya vmegyében, 12 kath., 369 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. Gazdag róna határ. Sok legelő. F. u. gr. Eszterházy Kazmér zártmege. Ut. p. Siklós.

Harasztí, Krasne, tót falu, Abauj vmegyében, a Tarcza völgyében, közel Sáros vmegyéhez: 145 r. kath. 80 g. kath. 130 evang., 18 ref., 14 zsidó lak. F. u. a rozgonyi közbirtokosok. Ut. p. Kassa.

Harasztí, német falu, Pest-Pilis vmegyében, ut. p. Soroksárhoz délre $\frac{1}{2}$ óra, a Duna bal partján, csinos rendben épült házakkal, 1240 kath. lak., paroch. templommal, urasági kastélylyal, vendégfogadóval, sok Dunamalommal. Határa homokos; szőlőskertet mellet. Birja b. Laffert család.

Harasztí, puszta, Nógrád vme-

gyében, Herencsény fiókja: 26 kath., 13 evang. lak.

Harasztifalu, magyar f., Vas megyében, 342 kath. lak. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Körmend.

Harczás, puszta, Komárom vármegyében, a Duna, Izsá, Várföld, és Vár között; kiterjedése 716 h., melyből 209 h. 3 nyomásos, 90 h. pedig takarmányos vállógazdaságra használatos; a többi rétság, s a Duna s Vágháralásainak ki van téve. Van itt egy majoros lak. F. u. gr. Zichy János örökös.

Harcz, magyar falu, Tolna vármegyében, 406 kath. lak., s fiókszentegyházzal. Határa igen termékeny; különösen rétjei kövérek. Ut. p. Szekszárd.

Hard, puszta, Székesfejér megyében, Vajtához 1 óra, 63 kath., 104 ref., 3 evang., 2 zsidó lak., erdővel, szőlőskertekkel, homokos határral. F. u. a czecezi közbirtokosok.

Hardicsa, magyar-erosz falu, Zemplén megyében, Töke-Terebeshez délre $\frac{1}{2}$ órányira: 73 római, 305 g. kath. 738 ref., 16 zsidó lak. görög kath. és ref. anyatemplomok; 741 hold első osztálybeli szántóföldekkel, sok réttel. A terebesi urad. tartozik; ut. p. Velejte.

Harikocz, (Halmsdorf, Harilowce), tót falu, Szepes megyében, Lőcséhez $\frac{1}{2}$ órányira, az iglói utban; 516 kath., 21 evang. lak. Kath. paroch. templom. F. u. gr. Csáky Imre.

Harka, puszta, Pest-Solt megyében, Halas, Kötöny, Bodoglár, Tájó és Zana pusztákkal határos. Határa 10,000 hold, mellynek harmada jó szántóföld, a többi homokos legelő. Birják b. Podmaniczkyak és több Fáy örökösök.

Harkabuz, tót falu, Árva megyében, 431 kath. lak. 13 $\frac{1}{8}$ sessio. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Harkács, magyar falu, Gömör vmegyében, Lökösbáza és Sánkfalva szomszédságában, ut. p. Tornaljától, valamint Pelsőcztől 1 mfd. Nyugoti oldalán a Jolsva felé vivő országút megy, keleti oldalát pedig a Turócz vize mossa. Lakja 519 r. kath., 22 ágostai, kath. templom; $4\frac{3}{8}$ urbéri 19 $\frac{3}{8}$ majorsági telek, 658 hold erdő. Szántóföldje mindent megterem, rétjeit kétszer kaszálja; a lakosok fazekat készítenek. Diszesíti e falut Draskóczy Sámuel ur kastélya, és csinos gazdasági épületei; van pálinkaháza, s a jászói prépostságnak emeletes háza. Bir továbbá két vendégfogadóval, mellynek egyike Draskóczy uré, másika a prépostságé.

Harkály, erdős puszta, Arad vmegyében, lásd Zaránd.

Harkály, magyar falu, Zemplén vmegyében, a Takta vize mellett, Szerencséhez két órányira: 100 kath., 954 ref., 13 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. 2688 hold szántóföldekkel, sok réttel. Erdeje és szőlőhegye nincs. F. u. Almásy és a kamara. Ut. p. Tokaj.

Harkány, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Siklóshoz $\frac{1}{2}$ órányira, 12 kath., 556 ref. lak., kik 66 csinos és tisztaházban laknak. Ref. anyaekklézia. Nevezetessé teszi ezen helységet az annak tőszomszédságában fakadó, s nem régen felfedezett kénköves forrás. 1823-ban t. i. gr. Batthyáni Antal mint a falunak akkori földesura, a posványosságok kiszáritása tekintetéből árkokat huzatván, némelly napszamos, kik ezen posványos iszapos árkokban dolgoztak, s már régóta térdfájásban szenvedtek, szemetünökép érezték a felfakadott meleg források erektől jótékony behatását; melly esetet ők másoknak is elbeszélvén, számosan jelentek meg a köznépből, s ezen iszapos meleg vizet fürdésre használták. Az uraság látván az oda töduló sokaságot, a legbővebb forrást

kitisztította, s fürdőszobákat állított melléje, közhasználatúvá tette. Végre a vmegye figyelmetessé tétetvén, azt Palkovics József megyei orvos által megvizsgáltatta, kinek is hivatalos jelentése röviden ebből áll: a víz meleg-sége a d. Rospini által készített hőmérő szerint 41 fok, s olly heves, hogy meztelen kezzel, egy 2 itczés üveget megtölteni lehetetlen. Ezen természeti tulajdonságát a levegőnek semmi befolyása nem akadályoztatja. Eddig a megyei orvos jelentése. Tudományos vizsgálatát ezen ásványforrásnak, melly csuzos betegségekben, lép és májkeményedésben, aranyérben, fejfér folyásban, s bőryavalyákban igen foganatosnak tapasztaltatott, Tognio pesti egyetemi oktatónak a magyar ásványvizokról készülöben levő jeles munkájából tudhatjuk meg. A fürdőhely környéke igézű. Ugyanis északra nyúlik el a harsányi hires borokat termő szőlőhegy, erdővel koszorúzott tetejével; keletre láthatni a magas hegyen büszkélkedő sikkli várat; délre pedig gazdag szántó földek, s büja növésű rétek gyönyörködtetik a szemet. Fürdő és vendégszobák elegendő mennyiségben találhatnak. F. u. a sikkli uradalom.

Harmacz, magyar falu, Gómör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszéchhez délnyugotra 1 órányira: 240 kath., 1036 ref. lak. Ref. anya-, kath. leány-szentegyház. Több urilakház. Határa róna, s gazdag termékenységű; dohányt, dinnyét sokat termeszt F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Harmadia, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugoshoz egy órányira; 1 kath. 392 óhitű lak., anyatemplommal, sok legelővel. F. u. a kamara.

Hármashalom, magyar falu, Szala vmegyében, 224 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Harnocz, vagy C s u k á s t ó, pusztá, Borsod vmegyében, Berente és Sajó-Kazincz közt, rónaságon. Határa 2381 hold, mellyből 560 h. szántó, 486 h. rét, 125 h. legelő, 315 h. szőlő, 895 hold erdő s mind majorság. Fekete földje szép buzát, rétje jó és sok szénát terem. Birják b. Kemény Dénes, Radvánszky Albert, Molnár Károlynő, Recsky Benedek, Mariássy Menyhért, Fáy Ferencznő, s többen.

Háromfa, horvát falu, Somogy vmegyében, a Rinya mellett, 837 kath. lak. s fiókszentegyházzal, mocsáros róna határral. F. u. gr. Festetics Tassziló. Ut. p. Babolcsa.

Háromház, magyar falu, Vas vmegyében, a Rába jobb partján, 91 kath. lak. F. u. a szentgothárdi uradalom. Ut. p. Rába Sz.-Mihály.

Háromház, pusztá, Mosony vmegyében, Lébényi uradalomhoz tartozik, nevezetes uradalmi majorsággal.

Hárságh, tót falu, Sáros vmegyében, Sóvárhoz délre $\frac{1}{2}$ mérfd. 459 kath., 56 zsidó lak. Régi kastély. Vizimalom. F. u. Hársághy Zatureczky. s m.

Kis-Hárságy, magyar falu, Somogy vmegyében, 325 kath. lak.

Nagy-Hárságy, magyar falu, Somogy vmegyében, 579 kath., 18 zsidó lak., k. paroch. szentegyházzal. Szőlőhegy. Erdő. F. u. Festetics Ágoston, Sámuel és Dénes. Ut. p. Szigetvár.

Kis-Hársány, magyar falu, Baranya vmegyében, 11 kath., 458 ref., 6 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal, bortermesztéssel. F. u. a sikkli uradalom. Ut. p. Sikkli.

Nagy-Hársány, magyar falu, Baranya vmegyében, egy kies, áldott környéken, Péctől 4, ut. p. Sikklostól 1 mfdnyi távolságra, az Eszéktől Pécsre vivő országutban. Lakja 18 kath.,

1279 ref., 9 zsidó. Van itt derék ref. anyaszentegyház, virágzó ref. iskola, mellyben deák nyelv is taníttatik; vármegyeház, vendégfogadó. Határa első osztálybeli; buzája híres; rétjei jók; erdeje bővelkedik vadakkal; szőlőhegye pedig, melly egészen délnek fekszik, sok helyt még jobb vörös bort terem, mint a villányi. A helység felett emelkedő, czukorsüveg formájú magas hegyének tetején, láthatni egy régi vár omladékait, honnan egyszersmind Bács, Baranya, Verőcze vidékeire felséges kilátás esik. F. u. a siklósi uradalom.

Harsány, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól, Kövesdtől $1\frac{8}{16}$ állomásra, s kettő között van saját postahivatala. Vidéke alacsonyabb hegyes, s maga a falu két hegy közé szorult. Határa 8192 hold, mellyből beltelek 227, szántó 3089, rét 893, legelő 270, szőlőhegy 558, erdő 2979, temető 3 hold, a többi haszonvehetlen vízmosás. Ezekből majorsági beltelek $37\frac{5}{8}$, szántó 961, rét 265, a szőlő dézsmás, a gyeplegelő pedig és az erdei legelő közös. Földje vízmosásoknak nagyon ki van téve, s a javítást nagyon megvárná. Lakja 728 kath., 580 reform., 7 zsidó. Kath. és ref. anyatemplomok. Van egy kis patakja, s egy régi kastély nyomai benn a helységben látszanak. Birja a helységet a kassai püspök.

Harsány, magyar falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös mellett, Váradtól, melly utolsó postája 4 mfdnyire, 1238 reform. lak., és anyatemplommal. Határa 2595 hold, mellyből szántóföld 1328 h., kaszálló 654, szőlő 40, bokroshegy 16, káposztás 40, legelő 518 hold. Mind ezek, néhány hold földet kivéve, urbéri birtokok. Földje szikes ugyan, de lakosai által jó művelésben tartatván, sok kétszerest, tengerit, s annyi káposztát terem, hogy ezzel kereskednek. Vizei

a Sebes-Körös folyam, és 2 helyen a Miskarét és Kerekítő nevezet alatt. Birtokosa: a n.-váradai deák káptalan.

Hárskut, magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, ut. p. Rosnyóhoz keletre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 744 kath., 474 ref., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sok és jó gyümölcs. Erdő. Méhtenyésztés. Határja részint róna, részint hegyes, s elég termékeny. F. u. gr. Andrásy György.

Kis-Harta, német falu, s egy a legnevezetesebb helységek közül Magyarországon, Pest-Solt vmegyében, közel a Dunához, ut. p. Patajhoz $3\frac{3}{4}$, Pesthez délre 12 mfd. távolságra. Határa 2500 hold, és 882 □ öl; ebből urbéri beltelek 193 h. 272 □ öl, külső illetőség, minden ház után egy hold, s így 372 ház után 359 hold 722 □ öl, összes allodium 1947 hold és 1088 □ öl. Földjei termékenyek volnának, de helyben rétje nincsen a lakosoknak. Határában folyik a Duna, és oldalul félpatkó formában mocsár veszi körül, mellynek északi részét Hartaitónak nevezik. A falu birtokosa b. Prónay Albert. — E helység megmutatta, mit lehessen tenni kitartó szorgalom által úgy szólván semmiből. A mostani vagyonos sőt gazdag lakosok eldődeit gr. Ráday Gedeon nagyatyja hozta be Magyarországra, mint protestans vallásuk miatt üldöztetteket, s ezeket részint nógrádi jószágaiban, részint Kis-Harta csupa mocsár lepte pusztáján telepíté le, s már 1720—1724-ben a helység felépült, jelenleg pedig rendes négyszegyet képző, csinos házakkal, egyenes utcákkal ékeskedő, vagyonos és értelmes polgárokból álló legvirágzóbb községe Pest-Solt vmegyének. Hogy ezt nem a földdeli gazdag ellátásnak köszönhetik, láttuk fentebb a határ leírásánál, mert ez valóban igen szegény, s mégis jelenleg a 2203 lélekből álló község, azonkiül hogy évenként a vidékbeli

pusztai földekért 40,000 vforint haszonbért fizet, 1846-ban nov. 2-kán Bojár és Mikla pusztákból 3700 holdat 203,445 pforintért örökösen megvette. De valóban bámulandó is a kis-hartaiai szorgalma. Ezek földet mivelnek; híres igen szép kendert termesztenek, s fejérré elkészítik; sok babot és zöldséget vetnek; a haszonbérlett pusztákon tömérdek lovat, szarvasmarhát, s az újabb időkben különösen sok birkát tenyésztenek; ezenkívül mindenféle mesterségeket folytatnak, s említésre méltó, hogy e vidéken a nők mind Kis-Hartán készült rokkát pergetnek. A fentebb említett szorgalmas népcségből 1799 ágostai, 365 reformatus, 13 héber vallású s mind német, ámbár többnyire s a férfiak mindnyájan tudnak magyarul. A férfiak magyarosan öltözködnek, de a nők csúf régi német öltönyüket rendítenül megtarták. Mind a két vallásbeli felekezetnek helyben van temploma.

Nagy-Harta, pusztá, Pest-Solt vmegyében, Pataj mellett, 5000 hold határral, mellyből 400 hold igen termékeny szántóföld, a többi szikes és vizállásos, sőt a nagyobb Dunaáradások még a szántóföldeket is rongálják. E pusztá földesura a kalocsai érsek, de már ember emlékezete óta Duna-Pataj tartja haszonbérben.

Jezeró-Hartyán, pusztá, Nógrád vmegyében, Sztregova főkjá: 24 kath. lak.

Sós-Hartyán, magyar falu, Nógrád vmegyében, ut. p. Szakál. Lakja 800 kath., paroch. templommal. Rétjeit a hegyekről jövő iszap nagyon rongálja. Van itt egy sós forráskút is, melly azonban nem használtathatik. Birja Gyürky Pál.

Tót-Hartyán, tót falu, Nógrád vmegyében, a sztregovai völgy felső részén: 160 evang. lak., kik az alföldre járnak dolgozni. Határa köve-

ses és sovány. Többen birják. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Kis- vagy Vác-Hartyán, magyar falu, Pest-Pilis vármegyében, dombos vidéken, ut. p. Vác-hoz kelet-délre 1½ óra: 120 kath., 180 evang., 600 ref., 10 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa dombos és völgyes, és részint fekete buzaföld, részint homok; bora jó; réljei kétszer kaszálhatók. Birják Gosztonyi Miklós, Rudnay árvák.

Uj-Hartyán, német falu, Pest-Pilis vmegyében, ut. p. Ócsához délre 1½ óra: 900 kath. lak., paroch. templommal, sárga és fekete homokos határral, sok turjános helylyel. Birja h. Grasalkovich özvegye.

Háságy, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécshez 1½ óra, egy völgyben, csinos házakkal ékeskedik. Van 502 r. kath. lakosa, 30⅓ egész urbéri telke. Földje részint vörös agyag, részint fejtő kövecses, mégis lakosai szorgalma által minden gabonát megterem. Van szép rétsége, és 4 vizimalma. Földesura volna gr. Batthyáni Gusztáv, de a falu magát még 1846-ban örökösen megváltá.

Hasel, német falu, Vas vmegyében: 27 kath., 69 ágostai lak. F. u. gr. Batthyáni. Ut. p. Kőszeg.

Hasfalva, (Hatschendorf), német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre 1½ mfd: 186 kath. lak. Majorsági birtoka nem közöletett; a lakosok birnak 158 h. szántóföldet, 75 h. rétet. Van egy névtelen patakja.

Háshágy, magyar falu, Zala vmegyében: 361 kath., 18 evang. lak. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Lövvő.

Horvát- és Német-Hásos, (Krobotisch- und Deutsch-Eresdorf), horvát és német falu, Vas vmegyében: 388 kath. lak., bortermesztéssel. F. u. g. Erdődy. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Haszina, orosz-tót falu, Zemplén vmegyében, Homonna fl. 150 romai, 423 g. kath., 3 evang., 10 zsidó lak. Szentegyháza mind a két hitűekkel közös. Szántó földje 507 hold. F. u. Ujházy. Ut. p. Nagy-Mihály.

Hasznos, magyar falu, Heves vmegyében, Gyöngyöshöz éjszakra 3 órányira, a Mátrai hegyek által képzett völgy oldalán: 785 lak., kik csaknem mind r. katolikuskok, egy új toronnyal ékesített anyateplommal. Hegyes völgyes határa 7686 hold, melyből urbéri szántó 796 h., rét 220 h., legelő 120, szőlő 120 h. Majorsági legelő 230 h., haszonvehetlen bércz 1200 h., a többi roppant tölgyes bikkes erdőség 5000 hold. Földe vörös agyag, legelője, erdeje köves és kősziklás. Terem rozstot, árpát, kevés kukoriczát, burgonyát. A lakosok szép szarvasmarhát tenyésztének. Határán folyik a Kövecses patak, melly több malmokat hajt. Ugyanitt látszanak 3 régi vár omladványai, mellyek közt kitűnik különösen azon magas csúcs, mellyen a hajdan híres Ágassvárnak, s mellette kőkerítéssel övezett Óvárnak romjai láthatók. Harmadik a helységtől $\frac{1}{4}$ órára egy hegyoldalban emelkedve a Csertyeri vár, mellynek kőfalai maig fenállnak, s melly alatt létezik gr. Almásy András urnak különféle borokkal megrakott három ágra nyuló roppant pinczéje. E helység erdejében van 3 telepítvény is, u. m. Alsó-Huta 224, Felső-Huta 196, Legfelső Huta 131 kath. lak., kik mindnyájan zsellérek, s napszámból és faeszközök készítéséből élösködnek. Hajdan itt üveggyár volt, de már elenyészett. Hasznos birtokosai: gr. Almásy András, ns Almásy család, Gyürky Pál, Dessewffy Jób és Titus, a pásztói apátság, h. Podmaniczky Lajos tömege, Plathy József és Sándor, Oláh Gábor, Almásy Gedeon, Malatinszky János, Gé-

czy Antalné assz., Marssó József, Gosztonyi Imre, Gosztonyi Antalné assz., Zay Imre, Keviczky Ferencz. Különösen Alsó-Hutát birják Dessewffy Jób és Titus; Felső-Hutát gr. Almásy András; Legfelső-Hutát a tiribesi Almásy család.

Haszprunka, (Hasbrun), tót falu, Pozsony vmegyében, N. Lévárdhoz keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 1427 kath., 1 evang., 60 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Határja homokos, de sok kendert, rozst terem; fenyves erdeje derék s benne sok vad tanyázik. Lakosai kender-, s len-magból olajat ütnek, szeker-kenőcsöt főznek; patakja öt malmot forgat. F. u. h. Pálffy. Ut. p. Malaczka.

Határ, pusztla, Nyitra vmegyében, N. Herestény fiókja: 137 kath. lak.

Határ, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 268 n. e. óhitű lak., s anyateplommal.

Háth, pusztla, Bihar vmegyében, lásd Komádi.

Hathalom, pusztla, Veszprém vmegyében, Nagy-Dém és Tamási közt.

Hati, pusztla, Győr vmegyében, Gyömöréhez $\frac{1}{2}$ órányira: 19 kath., 16 evang. lak., erdővel. F. u. gr. Eszterházy.

Hatkocz, tót falu, Abauj vmegyében, a szomolnoki országutban: 320 kath., 4 zsidó lak. F. u. Semsey Lajos, cs. k. aranykulcsos. Ut. p. Mezőcenzéf.

Hátmeg, (Zahátka), orosz falu, Beregh vmegyében, ut. p. Munkácshoz keletre 2 mfdnyire: 8 r. kath., 106 g. kath., 10 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Hegyes, erdős, sovány határ. F. u. gr. Schönborn.

Hatne, tót falu, Trencsén vmegyében, a vág-h-besztercezi uradalomban. Ut. p. Zsolna.

Hatrangyos, puszta, Heves vmegyében, Pélihez $\frac{1}{2}$ óra: 21 kath. lak.

Hatvan, magyar mv., Heves v. megyében, Pesthez 6 mfdnyire, Pest vmegye szélén: 2245 kath., 4 ref., 10 evang., 9 görög, 4 zsidó lak. Van egy szép kath. paroch. temploma, mellyhez prépostság is kapcsolatott, derék kastélya és vendégfogadója, postahivatala, sóháza, vámhidja, és jövedelmes malma a Zagyva vizén. Róna határa fekete homokos és igen termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók; kövér legelőjén szép nemesített birkanyajak legelnek, valamint hogy a lótenyésztés is virágzóban van; szőlőhegye közönséges bort terem, de dinnye híres. — Hajdani kis vára nem megvetendő erősség volt, s mind a török, mind a mi részünkről több ízben ostromoltatott s bevétellett; végre 1678-ban Hacusler és Meretz generálisok elfoglalván, végképen széjjel hányatták. — Nevezetes még Hatvan az 1524-ben itt tartatott lármás gyűlésről, melyben a Rendeek Báthorit hivatalából kimozdítván, helyette Verbőczy Istvánt választották nádornak. F. u. h. Grasalkovichnő, s feje egy uradalomnak; azonban a városban bír a prépost is.

Hatvan, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Kálozhoz $1\frac{1}{2}$ óra: 230 kath., 66 ref., 2 evang., 3 zsidó lak. A kálozi urad. tartozik.

Hatvan, puszta, Székes-Fejér vmegyében, a Szentgyörgyi puszta mellett: 47 kath. lak., közel Alcsúthoz.

Püspök-Hatvan, tót-magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, a Galga völgyben, egyenes téren, Vácához keletre 2 órányira. Határa 4683 hold, ebből $50\frac{1}{2}$ telek után urbéri szántó 1209, rét 404, ezenkívül az uraságtól bírnak a lakosok $428\frac{3}{4}$ h. szántóföldet, az uradalom bír 300 h. szántóföldet, 2335 hold rendes vágásokra

osztott erdőt, melly a lakosokkal közösen legelőnek használtatik. Hegyesebb helyein a föld meszes, egyebütt fekete sárgás agyag, melly igen jó dohányt, jó bort, rozsot, zabot, burgonyát terem. A Galga vizén kívül van itt egy téglával kirakott kasamata-forma hely, mellyből igen jóízű viz folyik, de e helynek eredete nem tudatik. Lakja 1253 r. kath. paroch. templommal. Birja a váci püspök.

Hatvan, magyar falu, Somogy vmegyében: 22 kath., 548 ref. lak., ref. anyaecklézsiával; róna, lapályos határral. F. u. gr. Bathyáni Iván és Gál nemesek. Ut. p. Szigetvár.

Haurana-Dolina, puszta, Szepes vármegyében, Istvánfalva fil. 107 kath., 57 evang. lak.

Hausest, oláh falu, Krassó vmegyében, Bagyes hegy tövében, ut. p. Facsethez $2\frac{1}{4}$ órányira: 267 óhitű lak. s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Havaĵ, orosz falu, Zemplén v. megyében, Sztropkó fil. 9 romai, 323 g. kath., 4 zsidó lak., görög templommal: 426 h. szántófölddel, két malommal. Ut. p. Komarayik.

Havka, puszta, Szepes vmegyében, II. Józseftől alapítatott német gyarmat, Lechniczhez $1\frac{1}{4}$ órányira: 166 kath. lak.

Hecse, (Hocsa), tót falu, Bars vmegyében: 246 kath. lak. Jó legelője. Erdő. Vizimalom. F. u. gr. Migazzi. Ut. p. Nyitra.

Hecse, puszta, Győr vmegyében, Szentiványhoz óranegyedre: 41 kath. lak. F. u. a szentmártoni főapát.

Sranya-Heda, puszta, Baranya vmegyében.

Hédervár, magyar mv., Győr vmegyében, a Szigetközben, Pozsony és Mosony vármegyék szélén, ut. p. Győrtől $2\frac{1}{4}$ mfdnyire. Lakja 925 kath., 3 evang., 1 n. e. óhitű, 12 zsidó. Kath. paroch. szentegyház. Földje termékeny, jó buzát, rozsot, káposztát te-

rem, Fő ékessége a várkastély, mellyel hajdan még Geiza herczeg ajándékozott több szigetközi falukkal együtt bizonyos Hederich Hamburg német eredetű családnak, mellyből eredt aztán a híres Hédervári nemzetség, melly a dunántúli vmegyékben és Szlavóniában roppant jószágokat birt; hazánknak pedig több nádorokat és fővezéreket adott. Ezen nemzetség utolsó férfi ivadékanak Istvánnak egyetlenegy életben maradt leányai, Katalint, Lósi Viczay János vévén feleségül, 1685-ben a hédervári jószágokat is megkapta; és így a hédervári uradalmat szinte a maig is virágzó Viczay grófi család bírja. A kétemeletes négyszögű vár 3 toronnyal ékeskedik, hajdan bástyákkal és sánczokkal is körül volt véve, de ezek most kellémes angolkeretre változtatták. Említést érdemlenek itt továbbá a mosonyi Duna mellett elnyúló igen szép fáczányos kert, a szomszédjában lévő gyönyörű erdő vad tilosokkal, ismét a nováki pusztán egy nagy urasági majorság nemesített birkatenyéztéssel, schweiczi és tiroli tehenészettel.

Hedrahely, magyar falu, Somogy vmegyében, hegyes völgyes vidéken; határa azonban nagy részt egyenes, 5906 hold. Jó keverésű földje a búzát is megtermi. Van 1048 ref., 215 kath., 32 zsidó lakosa. 67 urbéri telke, ref. anyateploma. Régi várának romjai most is láthatók. Főbirtokos: Festetics Antal; aztán Somogyi, Márffy, gr. Festetics László, Igmándy, Spisich, Farkas családok. Ut. p. Szigetvár.

Hedri, (Hedrikowce), tót falu, Sáros vármegyében, ut. p. Bertóthoz közel, a szepesi országutban: 157 kath., 3 evang. lak. Termékeny földekkel és rétekkel. F. u. a Hedri nemzetség.

Hegedűsfalva, tót falu, Zemplén vgyében, Lészkozc fil. 200 rom., 36 g. kath., 8 zsidó lak., 565 h. szán-

tófölddel. F. u. gr. Barkóczy, Szirmay. Ut. p. Komarnyik.

Hegy, magyar falu, Pozsony v. megyében, Szerdahelyhez 3 fertálynyira: 104 kath., 57 ref., 19 zsidó lak. F. u. nemesek. Ut. p. Pozsony.

Hegy, magyar falu, Pozsony v. megyében, Vizkelet mellett: 186 kath., 6 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Pozsony.

Hegy, puszta, Zala vmegyében, Kis-Buda mellett.

Hegy, puszta, Veszprém vmegyében, Németi és Sz. István közt.

Hegyallya, puszta, Nógrád v. megyében, Beeske fiókja, 17 kath. lak.

Hegyes, magyar falu, Bács vmegyében, saját postahivatallal és váltással Új-Verbász és Tapolya közt. Lakja 4500 kath., 90 evang., 120 zsidó; kath. paroch. templom, synagóga. Határa első osztálybeli, 1100 □ ölével 18610 hold, mellyből 197 telek után, urbéri szántó 7653, rét 4767, legelő 5600, szőlő 200, uradalmi rét 20, nádas 100, tavak 90, utak 180 hold. Birja a kamara. 1849-ki jul. hónapban itt támadta meg b. Jelachich tábornszernagy a Guyon vezérsége alatt álló magyar sureget; de véres ütközet után a Ferencz-esatornai vonalt is kénytelen volt elhagyni.

Hegyes, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 1½ mfl., dombos helyen: 197 n. e. óhitű lak., s anyateplommal, egy Hollód nevű patak-
kal. Urb. szántó 240 h., rét 80, legelő 20, majorsági szántó 60, rét 20, szőlő 5, erdő 100 hold. Birja Gálbory Sámuel.

Hegyes, rác falu, Torontál v. megyében ut. p. Kikindához nyugotra 1½ órányira: 108 kath., 2594 n. e. óhitű lak., óh. anyateplommal. 133⁶/₈ egész jobbágytelekkel. Határa igen termékeny; legelője, réteje szerfeletti bősséggel. Van itt az uraságnak nagy fontosságú gazdasága, szép épületei, híres ménese, gulyája s a t. Az itt ké-

szítetni szokott sajt jóságáról nevezetes. F. u. Tajnay János.

Kis-Hegyes, puszta, Szabolcs vmegyében. F. u. Debreczen városa, gr. Gyulay.

Nagy-Hegyes, puszta, Szabolcs vmegyében. F. u. Debreczen városa, és gr. Gyulay.

Hegyesbor, puszta, Külső-Szolnok vgyében, Kardczaghoz délre: 4 ref. lak. F. u. Kardczag városa, Széky Zsigmond, Recsky Istvánné, Lipcsey Károly, Szatmáry Pál, Pankotay György örök., Papszász Ignác, Veresmarthy örök., Dapsy Dánielné, Barkasy József, Deme, Szána.

Hegyesd, magyar falu, Zala v. megyében, a hegyesi csúcsos hegy alatt, az Éger vize mellett: 362 kath., 4 zsidó lak. Határa hegyes, völgyes, árkos, erdős és sovány. Nevezetes puszta váráról, melly egy rendkívüli csúcsos hegyre volt építve, úgy hogy messziről úgy látszik, mintha tetején ember meg sem állhatna. Vizimalmok. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Sümeg.

Alsó- és Felső-Hegyesel, az első Almamező, a másik Harangmező-nek iratik másképp; lásd e helységeket Bihar vmegyében.

Nán-Hegyesel, oláhu. Hegyesel-Inánd, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyes vidéken, Belényeshez 2 mfd: 505 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határán van 500 hold urbéri szántó és rét, s majorsági erdő 600 hold. A határszélen foly a Ró vize, melly gyakran kiönt, és egy más patak Dobrest felől jön. Birják: Zuber Imre, Pál és Sándor urak.

Hegyeshalom, (Strass-Sommerlein), német falu, Mosony vmegyében, Óvárhoz nyugotra 1 mfdnyire: 591 kath., 827 ágostai lak., 23 nemes személylyel, kath. és ágostai anyaszentegyházakkal. Határa első osztálybeli, s 188⁶/ egész telek után van 69 vagonos telkesgazdája, 594 hold

első, 2717 hold második, 173 h. harmadik, s 22 h. negyedik osztálybeli szántóföldje, 462 embervágó első, 486 másod, 22 harmad-rendű rétje. Vannak káposztásai, a Lajta vizén 6 kerékű malma. Ide tartozik a marienau i gazdasági tekintetből nevezetes puszta, s az itteni rétöntözés névezést érdemel. F. u. Károly főherczeg örök.

Hegyesfalu, magyar falu, Vas vmegyében, a Répce mellett: 483 kath., 177 evang. lak. Gazdag határ. Kövér rétek. Lakosai sok ókröt hizlálnak. F. u. Horváth József k. kamarás, kinek itt szép kastélya van. Ut. p. Köszeg.

Hegyesfalu, orosz falu, Ungh vmegyében, N. Lázhoz $\frac{3}{4}$ órányira: 42 romai, 265 g. kath., 18 zsidó lak. F. u. Durcsák. Ut. p. Ungvár.

Hegyes, magyar-orosz-tót falu, Zemplén vármegyében, Deregnýhöz $\frac{1}{2}$ órányira: 260 romai, 105 g. kath., 5 evang., 198 ref., 35 zsidó lak. Kath. paroch. templom, 683 hold szántóföld. F. u. többen. Ut. p. Nagy-Mihály.

Hegyesfő, puszta, Gömör vmegyében, Hamvához tartozik.

Hegyeskő, németül Heiligenstein, magyar falu, Sopron vmegyében, a Fertő tava mellett, Sopronhoz $2\frac{1}{4}$ mfd: 700 kath. lak., s fiókszentegyházzal. Határa 3839 $\frac{7}{8}$ hold, mellyből urasági belsőség 16, szántóföld 615, templom, pap s mesteré 35 $\frac{3}{8}$ h., urasági rét 39 $\frac{3}{8}$, legelő 680 h., nádas 133, erdő 370 hold. Urbéri beisőség 39, szántóföld 819 $\frac{2}{8}$, rét 339, legelő 455, nádas 266 hold. Község szántóföldje 22, rétje 40 h. Templom, pap s mester-rétje 17 hold. Termesztetik buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, burgonya, bükköny, borsó, bab és lencse. Juhot a lakosok 300, az uraság 3000 darabot tartanak. Erdéje tölgy és csor. Birja gr. Széchenyi István.

Hegymagos, magyar falu, Szabla vmegyében, Tapolczához közel 421 kath. lak. Földjei termékenyek. Rétje sok és jó. Bortermesztés. Vizimalmok. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Hegymeg, magyar f., Borsod vmegyében Miskolcztól 1¹²/₁₆ Szendrőtől ¹³/₁₆ állomásnyira egy mély völgy közepében. Rosz fekvése miatt utczái az év csaknem minden részében járhatatlanok, vadvíz fakadása csaknem minden udvaron látható. A helység közepén egy patak vonul végig, a házak az ezen patak felett két oldalról emelkedő hegyek oldalába terülnek el, s olly csudálatos fekvése van az egész helységnek hogy akár befedni lehetne. Nevét is hihető onnan vette, hogy hegyek megett fekszik. Sovány s minden szorgalom mellett is terméketlen partos határának öszves kiterjedése 1152 hold és 24 □ öl, ebből szántóföld 535 h. 21 □ öl, kaszáló 247 h., szőlő 20 hold; ebből majorsági szántóföld 236 h., urbéri 299; legelő 50; majorsági rét 245, urbéri rét 2, erdő 300 hold. A föld mineműsége itt terméketlen nyirok s nehezen mivelhető, vadvízes, kivált a határ északi része a belevetett magot is alig téríti meg; az állattenyésztés lóra és szarvasmarhára nézve itt nem gyümölcsöző, juh és sertésenyésztés virágzóbb, s a lakosok leginkább ezeket tenyésztetik; rétje általában rosz s ugy ez mint földpartokon fekszik. A lakosok száma 296; vallásukra nézve r. katolikus 21, reformatus 219, anyagyházzal, óhitű 26, zsidó 21. Birtokosai következők: gr. Vay Ábrahám, Jakabházy István, Károly, Ágoston János, Szabó Sámuel, József, György, Péter, Szarka János, Aranyas Bálint, Szobonya Károly, Kun János, Sámuel, Balassa Bálint, Téglássy Ferencz, Takács Sámuel, Barakonyi Ján., Györgydeák János, Török Soma, Lajos, Miklós, Szeghő János, Puky János, Ve-

csey Dániel, Kiss József, Kádas András, Berzi János, Pap János, Károly, Balla Mihály, Hegymegi Mihály, Lacsik Sámuel, Jóczik István, Osvárh Mihály, Basó József, Tolnay János.

Magyar-Hegymeg, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Osgyán szomszédságában; 252 kath. lak., dombos, de meg lehetős határral. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Tót-Hegymeg, vagy Zahorán, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, A. Szikálnokhoz ¹/₄ mfdnyire: 194 evang. lak. Erdeje nagy, de a lakosok belőle sok irtást tettek. F. u. többen. Ut. p. Rimaszombat.

Heinrichshof, pusztá, Pozson vmegyében, Nagy-Lévárd fiókja, 20 kath. lak.

Hejze, magyar f., Abauj vmegyében, Gönczhöz délre 1 mfdnyire: 756 r. kath., 10 g. kath., 2 evang., 378 ref., 18 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Szép emeletes kastély. Nagy kiterjedésű szőlőhegye kemény bort terem, melly esztendőök után érik meg tökéletesen; de akkor állandó s asztali bornak legtöbbsnyire becsülik a megyében. F. u. a kassai püspök. Ut. p. Visoly.

Hékéd, pusztá, Csongrád vmegyében, Szenteszhez tartozik.

Hékmány, pusztá, Pozsony v. megyében, Ető-Patonyhoz tartozik; kicsiny szőlőskertje ritkaság a Csallóközben, de savanyú bort is terem. Lakja 4 kath.

Helbény (Alsó és Felső), (Chlban); két egymás mellett lévő tót falu, Nyitra vmegyében, ut. p. N. Tapolcsánhoz ³/₄ trányira: az első 229 kath. 21 zsidó; — a második 115 kath., 10 zsidó lak; synagógával. F. u. több közbirtokosok.

Helczmanocz, orosz f., Szepes vmegyében, Remete és Gölnicz közt: 112 római, 1503 g. kath. lak.

Görög kath. parochia. Vasbányák. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Helemba, magyar falu, Honth vmegyében, közel oda, hol az Ipoly a Dunába ömlik: 540 kath. lak. Kath. paroch. templom. Nagy tölgyes erdő. Szőlőhegy. F. u. az eszterg. káptalan. Ut. p. Vác.

Helesfa, magyar falu, Baranya vmegyében, két szőlőhegy közt völgyben, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 1612 hold, melyből urbéri szántó 691, rét 258, közös legelő 326, szőlő 199 hold; majorsági rét 56, szőlő 80 hold. Földje középszerű; de szőlőhegye különös jó asztali bort terem. Lakja 208 r. kath. Birja h. Eszterházy.

Király-Helmecz, magyar m. v. Zemplén vmegyében, ut. p. Ungvárhoz 5 1/2 mfdnyire: 381 római, 120 g. kath., 673 ref., 12 zsidó lak. Róm. kath. és ref. anyatemplom. Szántóföldje 1475 hold, s mindenfelé gabonát, kukoriczát, káposztát, dohányt bőven terem; szép tölgyes erdeje, szőlőhegye, híres cseresznyéje, sok gyümölcs és egy kerek hegy tövében szép fekvése van. Hajdan Perényi egy várkastélyt épített ide, de a mely 1548-ban lerontatott. Későbbben a Rákócziak birták, s Lorantffy Susánnának kedves lakhelye vala. F. u. a praemonstratensisek leleszi prépostsága.

Korláth-Helmecz és Putka-Helmecz, magyar-országi falu, Ung vmegyében, ut. p. Ungvárhoz délre 1 3/4 mfdnyire: 100 római, 132 gr. kath., 418 ref., 30 zsidó lak. Ref. anyaekklézsia. Szőlőhegy. Erdő. F. u. tűbben.

Helmeczke, tót-országi f. Zemplén vmegyében, Perecse fil. 275 római, 104 g. kath., 15 zsidó lak. 396 hold szántófölddel. F. u. gr. Vander-nath. Ut. p. Nagy-Mihály.

Helmes, tót falu, Pozson most F. Nyitra vmegyében, a Gidra patakjánál, Cziferhez 1/2 óra: 359 kath.,

7 zsidó lak. Szántóföldjei igen jók; rétjei kövérek; de bora nem sokat ér: a falunál vagy egy domb, mellyről vezette Rákóczy Ferencz a reája nézve szerencsétlen pudmericzi ütközetet 1705-ben. F. u. gr. Pálffy Rudolf örökösei. Ut. p. Nagyszombat.

Helpa, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, a Garan mellett, Murányhoz északra 2 mfdnyire: 1868 kath. lak., s anyaszentegyházzal. Határa hegyes, kösziklás, sovány; éghajlata zordon; fögazdasága jó és tágas legelőjében és rétjében áll, mellyre nézve sok tehenet, ökröt, juhot tart, s híres sajtot csinál. Erdejéből léczet, deszkát készít. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rosnyó.

Hencs, pusztá, Győr vmegyében, Nyúlhoz 1/2 órányira, 22 kath. lakossal.

Hencse, magyar falu, Somogy vmegyében, térségen, ut. p. Kaposvár. Van 1243 hold határa, igen jó földje, 19 urbéri telke, 224 reform. 53 kath. lakosa, ref. temploma. Erdejében nincs. Birják: Márffy uraság, kinek itt gyönyörű laká és szép kertje van, Somogyi, Spissich, Sarközy Lajos, Guzsics Juliania assz.

Henczida, magyar falu, Bihar vmegyében, gazdag rónaságon, ut. postája Pocsaj. Lakja 1650 reform., 50 r. kath., 35 g. kath. Ref. anyatemplom. Több csinos ur lakok és kertek. Határa 10,000 hold, melyből szántóföld 3440 h. (1500 urb. 1960 majors.), 3500 h. rét (550 h. urb., 2950 h. major.), 2220 h. legelő (810 h. urb., 1410 h. major.), 40 h. dézmás szőlő, 800 hold tölgyes erdő, mi e vidéken valódi ritkaság. Ebből 100 h. cserjés a lakosoké, a többi majorság. Fekete föld első osztálybeli, gyönyörű tiszta buzát, tengerit, árpát terem. Szarvas-marhát, sertést sokat és szépet tenyészt. Határán foly a Berettyó vize. Birják Beöthy Vincze, Zsigmond Kál-

mán urak, Miklósy Ferencz és Jezer-
niczky Lajos örökösei.

Henczkó, Henczkowce, tót fa-
lu, Gömör és Kis-Honth egyesült v.-
megyékben, ut. p. Rosnyóhoz északra
1½ mfdnyire: 43 kath., 366 evang.
lak. Kath. és evang. szentegyház.
Szénégetés. Bányászat. Fuvarozás. F.
u. gr. Andrásy.

Henczlova, kis tót falu, Gömör
és Kis-Honth egyesült vmegyékben,
ut. p. Rosnyóhoz északra 5 órányira:
252 lak, kicsiny sovány határral. F.u.
gr. Andrásy.

Henczocz, tót f., Zemplén vme-
gyében, Varánó fil., 440 kath., 257
evang., 14 zsidó lak., 481 h. szántó-
földdel, jó rétekkal, erdővel. Ut. p.
Vecse.

Hene, puszta, Szabolcs v., lásd
Bogdány.

Henesz, magyar-horvát falu,
Somogy vmegyében, Nagy Atád mel-
lett, 338 kath. lak. F. u. gr. Hunyady
Ferencz. Ut. p. Babolcsa.

Henig, (Hänigowce, Hönigs-
dorf), orosz falu, Sáros vmegyében,
Héthárshoz északra ½ órányira; 13
római, 366 g. kath. 16 zsidó lak. Gör.
kath. anyaszentegyház. Hegyes, so-
vány határ. Nagy erdő. Északra ¼
órányira fekszik a most romokban he-
verő Péch-Ujvár. Ut. p. Eperjes.

Henkeres, oláh falu, Bihar v.-
megyében, Belényeshez 1¼ mfd.,
hegyes, völgyes vidéken, 576 n. c.
óhítú lak., anyatemplommal. Urb. szán-
tó 533, rét 436, majorsági erdő 1400
hold. Van egy patakja. Birja a váradi
görög püspök.

Balaton-Henye, magyar fa-
lu, Szala vmegyében, 188 kath., 58
evang., 472 ref., 24 zsidó lak., ref.
anya-, kath. fiókszentegyházzal. Szán-
tóföldre sok és bötermő; rétjei kövé-
rek; erdeje kevés; szőlőhegye sava-
nyús, de kemény bort ad. E hegy ór-
mozatján láthatni egy hosszúkás me-

redék sziklasort, mely törökök
halálának nevezetik, s róla az a
közvélemény, hogy innen egy egész
ide szorított török csapat ugratott le,
melly véleményt holmi kiásott török
szabályák, kisebb nyilak, némikép igaz-
olni látszanak. Továbbá ide közel a
köveskáli határ összeülközésénél van
egy szoros hely, vagy vaskapu, hol
bizonyos ércz nemét magában tartó,
fekete fényes törésű kemény kövek
találtnak. A magas hényei hegytetőn
lévő tó bővelkedik kárászokkal. A
helység keleti halmos, agyagos ré-
szén, sokszor különös sirokra buk-
kannak a lakosok. Ezek a határban fej-
tett szelevény, két ujnyi vastag, 1 öles
hosszú, s féi öl széles kövekkel van-
nak megbélelve, s e kõnem itt hopo-
gakõnek nevezetik. A bentalátatott
holtak karcsontj aikon pedig sokszor
már majd egészen megemésztett kar-
perezeket, s mázzal vont ivó korsócs-
kákat lelnek. Nevezetes e helység még
jó fejér tüzkõ-bányáiról, melyekben
ökölnyi darabokban is szedetnek ki a
tüzkövek. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Ördög-Henye, magyar falu,
Zala vmegyében, gr. Festetics Tasziló
kéméndi urad. tartozik, ut. p. Szala-
Egerszeg.

Pető-Henye, magyar falu, Za-
la vmegyében, a kéméndi uradalomban,
ut. p. Egerszeg 1 óra.

Hényel, puszta, Nógrád vme-
gyében, Buják mellett, egészen h.
Észterházy majorsága.

Héraháza, magyar falu, Vas
vmegyében, a Sorok mellett, 89 kath.
lak. F. u. Grueber József. Ut. p. Szom-
bathely.

Herbátfa, magyar falu, Szala
vmegyében, 203 kath. lak. F. u. gr.
Festetics.

Herboltó, tót falu, Liptó vme-
gyében, 452 kath. lak., és egy kath.
paroch. templom. Fekszik a Vágh bal
partján, hol jó szántóföldekkel bir;

egyébíránt a többi határja hegyes, kősziklás: Erdeje vagyon. F. u. a kamara. Ut. p. Rosenberg.

Herczeg, pusztla, Hont vármegyében, Nádas mellett.

Herczegfalva, ezelőtt Ujmajor pusztla volt a neve, Székesszék vmegyében; de 1811-ben Dréta Antal zirczi apát, József cs. k. főherczeg tanácsából jobbagytelkekre osztotta fel, s magyar és német lakosokkal megnépesítette. Most számlál 1355 kath., 4 ref., 10 evang. lak. A kath. szentegyházban cisterciták teszik a plébániai szolgálatot. Utczái szélesek, s fákkal vannak beültetve. A házak jó távolságra esnek egymástól, a tűzveszedelme miatt, s mindenik előtt egy kertecskét láthatni, a honnan a helység kellemesen lepi meg az utazót. Határának nagy része homokos, de jó rozsot terem; legelője bőven van; a folyó homokos térségek fákkal ültettek be. F. u. a cistercita rend egyesült zirczi, pilisi, és pásztói apátsága. Ut. p. D.-Földvár.

Herczeg - Szőlős, magyar-rác - német falu, Baranya vmegyében, 643 kath., 560 óhitű, 688 ref., 9 evang. lak., óhitű s ref. anyá-, kath. fiók-egyházakkal. Fekszik a Budáról Eszékre vivő országutban. Postahivatal. Nagy vendégfogadó. Határa mindennel bővelkedik. Bora sok és jó. Van itt az uraságnak 2 roppant pinczéje, melyekben az uradalmi kilenczed és tized rész dézma tartatik. F. u. Károly főherczeg örök.

Herczfalva, orosz f., Beregh vmegyében, közel Ungh vármegyéhez erdős hegyek közt: 40 g. kath. lak. F. u. gróf Schönborn. Ut. p. Szerednye.

Heréd, magyar falu, Nógrád v. megye szélén, ut. post. Hatvanhoz 1 órányira. Határa 2691 hold ⁵⁹⁹/₁₂₀₀ öl, mellyből urbéri és szabad szántó-föld 1090, közös legelő 856, urasági

szántó 267, rét 11, dézsmás szőlő 67 hold. Ezenkívül van a Sáp pusztla, tisztán majorsági 350 h. szántó, 60 h. rétfölddel és 160 h. lábas erdővel. Földje igen termékeny fekete agyag. Lakja 1051 r. kath., 58 evang., 10 héber. Határát két patak nedvesíti. Kath. paroch. templom. Birják: báró Podmaniczky Károlynő, b. Podmaniczky Lajos, gr. Ráday Gedeon, Majthényi Pál, Ignác és Péter urak.

Héregh, magyar falu, Komárom most Esztergom vmegyében, Tatától $1\frac{6}{16}$, Esztergomtól $1\frac{8}{16}$; utolsó pösta Nyerges-Ujfalutól $1\frac{4}{16}$ állomásra, a gerecsi hegy keleti tövében; szomszédai északról Tardos, keletről Esztergom vmegyében Bajna, délről Tarján, nyugotról Tolna; határkiterjedése 4000 h. mellyből urbériség 42 szabályozatlan telek járandósága. A vidék hegyes, erdős. A magas Gerecse hegyről, melly az itteni hegyek felett legmagasabban nyúlik a levegőbe, zólyómi bérczektől a pozsonyi romban álló várig messze vidéket beláthatni; nevezetes itt a hegynek csaknem tetején egy igen bővizű forrás. Lakja 920 kath., 504 ref., 21 zsidó. Kath. és ref. anyaszentegyházok. A nép foglalatossága földmívelés s a tardosi márvány-bányákban való dolgozás. F. u. az eszterg. érsek.

Régi római és görög pénzek is gyakran találtak e határban: így több évekkel ezelőtt találtak egy Nagy-Sándor aranyat, melly most Sárközy József ur pénzgyűjteményében van. E pénz 3 aranyat nyom, jobb felől Minerva sisakos feje, bal felől Victoria áll, jobbában koszorú, baljában 3 ágú szigonyt tartván, jobb szárnya mellett monogram, lábánál lőfő, bal szárnya mellett „Αλεξανδροι“ körülírás látható.

Herencsén, magyar falu, Nógrád vgyében: 792 kath., 24 evang., 5 ref., 39 zsidó lak. Kath. paroch.

templom. Tágas határja sok javakkal megáldotait; de a hegyekről lerohanó sebes záporok miatt sokat szenved. F. u. gr. Teleki László örök., Gyürky Gábor maradéki, Vastay György. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Herend, népesített pusztá, Veszprém vmegyében, a pápai országutban, a Bakonyban: 618 kath., 21 ref., 4 zsidó lak., vizimalommal; szép erdővel, agyagos, köves határral, s egy porcelán-gyárral. F. u. gr. Zichy, a szentgáli község s mások. Itt van a Bakonyban egy romladozott vár, mely **Essegvár**nak neveztetik, s melyet némelyek a romaiak **Essetia** minor telepjének tartanak, mások pedig azt mondják, hogy Hunyady Mátyás Himfy nevű udvarmestere (kitől Kisfaludiak is, tehát a Himfy szerelmének lelkes éneklője is származnak) egyik vejének, Essegvárinak lakása volt. Itt van Fischer Mórícznak igen jeles porcelán-gyára. Ut. p. Veszprém.

Herend, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécshez 1½ óra, nagyobb részt térségen. A mellette elvonuló völgyben patak folydogál, mely több malmot forgat. Földje fejjér kövecses agyag, néhol sárga homok, s terem rozstot, hajdinát, kukoriczát, nagyobb szorgalommal buzát is: Lakja 370 r. katolikus és 9 zsidó. Birja gr. Batthyáni Iván.

Herend, pusztá, Zala vmegyében, Csicsó, Sz. Jakab és Budavár közt.

Herendjest, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugoshoz ½ órányira: 6 kath., 889 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja Piacsek.

Herény, magyar falu, Vas vmegyében, a Gyöngyös mellett: 215 kath. lak., róna és termékeny határral. F. u. Gothárd, Thevely, s m. t. Ut. p. Szombathely.

Herény, pusztá, Gömör vmegyében, Bereik határához tartozik.

Herestyén (Kis), **Mallochrasztany**, tót falu, Bars vmegyében, Nyitra vármegye szélén: 181 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Herestyén (Nagy), tót falu, Bars vmegyében: 267 kath. lak. Kath. par. templom. Termékeny szántóföld. Jó rét. Vizimalmok. Többen birják. Ut. p. Verebély.

Heresznye, horvát falu, Somogy vmegyében, a Dráva partján: 422 kath., 8 zsidó lak. Jó rét és legelő. Vizimalmok. F. u. gr. Szóchenyi Pál. Ut. p. Babolcsa.

Herhely, tót falu, Sáros vmegyében, Hankóczhoz ¼ órányira: 138 kath., 48 evang., 10 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Bártfa.

Herincse, (Horincsova), orosz falu, Máramaros vmegyében, hegyes, bércezes és igen sovány vidéken, ut. p. Huszt 2½ mfl. Lakja 1285 g. kath., 160 zsidó. Görög kath. paroch. templom. Határa igen nagy, különösen erdeje rengeteg. Birják: Fogarasy, Gulácsy, Gönczy, Hunyady, Huszti ref. ekklézsia, Horváth, Jármy, Komlósy, Majos, Markorsány, Madarasy, Mikecz, b. Perényi, Rác, Szőlösy, Török, Uray, Vetésy, Zohon.

Herkál, pusztá, Komárom-, most Esztergom vgyében, keletre Uj-Szőny; délre Csem; nyugotra Ács; kis részben éjszakra a Duna által határozottatva; kiterjedése 3630 hold, ebből 900 h. szántóföld, 200 h. rét, 140 h. váltógazdasággal használtatik; 500 h. homok ültetvényerdő; 1890 h. legelő, s mind földesuri majorság. Ezen határ többnyire homokos, de kevés repczétermő fekete föld is van. Az erdő elsöben nyár-, jegenye-, akác-, nyír- és tölgyfákkal jó sikerrel ültetett ki, 1813 óta pedig fenyőfa-tenyésztés is kezdetett. Vannak itt derék majorépü-

letek, s a száraz legelőkön általában nemesített juhtenyésztés. F. u. gr. Zichy János örökösei.

Herlein, német f., Abauj vgyében, Ránk mellett: 86 kath., 15 evang. lak., kik ide II. József alatt költöztek. Nevezetes ásványos vizéről. Lásd Ránk helységét. F. u. a kamara. Ut. p. Kassa.

Herman és Kis-Szőlős, magyar falu, Vas vmegyében: 272 kath. lak. Szép kastély. F. u. Szegedy Károly. Ut. p. Szombathely.

Hermanszög, magyar falu, Szathmár vmegyében, rónaságon, a Szamos mellett, Szathinárhoz 3 órányira: 12 romai, 15 g. kath., 253 ref., 8 zsidó lak., ref. anyateplommal. 8 telkes gazda bír 320 hold első osztálybeli szántóföldet, 33 h. irtásföldet. Birja gr. Barkóczy János, s a jánki urad. tartozik. Gyümölcsösei is szépek.

Hermány, (Hermanovcze), két részre osztott tót falu, Zemplén és Sáros vmegyében, a Simonka hegy tövében, ut. p. Eperjestől 3 órányira: 130 romai, 80 görög kath., 328 evang., 40 zsidó lakossal, kath. fiók-egyházal. Határa hegyes völgyes anyyira, hogy csupán egy kis darab rétje fekszik rónaságon; földje szerfelett sovány, és főleg zabot és burgonyát terem. A zempléni részen $15\frac{6}{8}$ telek után urbéri szántó van 450 h., rét 50 h., majorsági szántó 200 h., bikkes erdő 1500 hold. Patakja a hegyekről annyi köveket sodor le, hogy a falu utczáit is járhatlanná teszik, s a gazdák kertjeiken át járnak udvaraikba. E patakon van 3 szegény malom. Bujanovics Eduard urnak pedig hamuszirfőző intézete van itt, sőt ezelőtt porcelánt is kezdtek égetni, de már ez megszűnt. Említést érdemel a sárosi oldalon fekvő Oblyik hegye, melly tojásdad alakban egészen elszigetelve áll, teteje kösziklás, s délnyugoti részén felette meredek, s az itt költeni szokott sólyommadarak iva-

dékait, a gyermekek ki szokták szedni, egyik köszikláról a másikra magukat köteleken bocszátván. A felső kösziklán, melly 12 személynyi asztal nagyságu lapos, az utolsó urvacsora bevésvé ábrázoltatik, de mikor és ki által vésetett be, senki sem tudja. A már említett pataokban pisztrangokat is fognak. Birják a falut: Bujanovics Eduard, gr. Dessewffy Ferencz, és Reviczkyek.

Hermány, tót falu, Sáros vmegyében, ut. p. Bertóthoz éjszakra $\frac{1}{4}$ órányira: 639 kath., 1 evang. lak. Kath. paroch. templom. Termékeny jó határ. Erdő. F. u. Péchy László örökösi.

Hernád (Alsó és Felső), két részre osztott pusztla, Pest-Pilis vmegyében, Dabashoz keletre, gr. Beleznay család birtokában.

Hernádfa, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 518 hold, mellyből urbéri szántó 124, rét 64, közös legelő 65 hold; majorsági erdő 265 hold. Földje igen jó és csak esős években rosz. Lakja 73 r. kath. Birja gr. Batthyáni Gusztáv.

Hernécs, oláh falu; Máramaros vmegyében: 2 r. kath., 381 g. kath., 15 zsidó lak., anyateplommal. F. u. a kincstár, gr. Vay, Pap, Rednik nemz. Ut. p. Sziget.

Hernyék, magyar falu, Zala vmegyében: 261 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Herpály, pusztla, Bihar vmegyében, B. Ujfalu tőszomszédságában: 146 többnyire ref. lak. Határa tagosítva van, s 6000 holdat számlál. Némmely szikes térségeket kivéve, igen gazdag fekete szántóföldekből áll, mellyek még eddig trágya nélkül is sok búzát, kétszerest, árpát, tengerit, zabot teremnek. Szénája zsiros és bőséggel. Szőlőkertjei csekély bort adnak. Volt itt 1333-ban virágzó prépostsága a praemonstrati rendnek, a minthogy a szentegyház omladozott

falai maig is fenállnak. Van itt szinte a Fényes uraknak 2 csinos lakházuk. Határának kis részét a Berettyó szeli. E pusztával együtt vannak még Szent-Kozma és Andaháza puszták is, az első 8000, a második 5000 hold kiterjedéssel. Ezek közül Andaháza termékenyebb, a mennyiben Sz. Kozmán több szikes földek vannak; azonban mind a két pusztá gazdag termékenységű; erdő, szőlő nincsen. Mind a három pusztá 19,000 holdnyi s tagosítva lévén, többet felénél birnak Marosy László, Lányi Imre és Fényes Lajos s Menyhiért; a többi birtokosok betűrendben: Aranyos, Baranyi, Borbély, Csanády Mártonné és István, Csepei, Domokos László, b. Döry Józsefnő, Fényes Dániel árvái, Fényes István és János, Farkas, Guthy, Horthy, Hetey, Hunyady, Láncezy, Mándy, Nemes, Miskolczy Károly, Oláh, Pongrácz, Szilágyi, Tardy Elek és Zsigmond, Uray Pál és Károlynő, Veres Józsa., B. Ujfalu városa. Ut. p. Debreczen.

Hertelend, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 2139 hold, mellyből urbéri beltelek 78, szántó 1050, rét 326, legelő 91, szőlő 81, urasági beltelek 12, szántó 91, rét 5, erdő 401 hold. Földje hegyes völgyes. Lakja 555 r. kath. Birja a pécsi seminarium.

Hertelend, német-horvát-magyar falu, Baranya vmegyében, hegy alatt, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 1485 hold, mellyből urbéri szántó 345, rét 101, szőlő 77, közös legelő 68 hold, majorsági szántó 15, rét 5, szőlő 10, erdő 749 hold; haszonvehetlen vízmosások 94 hold. Földje nem igen jó. Lakja 112 r. k. Birja Majláth György.

Kis-Hertelend, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 95 hold, mellyből urbéri szántó 22, rét 14, gyeplegelő 11, erdei legelő 29, szőlő 18. Birja a pécsi seminarium.

Hertnek, tót falu, Sáros vmegyében, ut. p. Bártfához délre 1 mfdnyire, az eperjesi postautban: 750 kath., 5 evang., 1 ref., 15 zsidó lak. Gyönyörű fenyves erdő. Zsindelykiszítés. F. u. gr. Forgács, s feje egy uradalomnak.

Hervaltó, tót falu, Sáros vmegyében, Richvaldhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 456 kath., 1 evang., 10 zsidó lak. Hegyes, sovány határ. Nagy erdő. F. u. b. Splényi örök. Ut. p. Bártfa.

Herzest, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vasközi uradalmában: 340 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, $3\frac{3}{4}$ urbéri telekkel.

Hete, magyar falu, Beregh vmegyében: 6 r. kath., 359 ref., 5 zsidó lak. Ref. templom. Fejérséhez közel esik s határa is ahoz hasonló. F. u. Pap, Somosy, Hetey, Nagy, Bako, s m. Ut. p. Beregszász.

Hetény, magyar falu, Komárom vmegyében, Komáromtól 1 mfdnyire, lapályos rónaságon: 27 kath., 1192 ref. lak. Ref. anyaegyház és iskola. Róna határa 5050 holdból áll, melly a Duna, Vágh, Nyitra és Zsitva folyamok áradásaitól igen sokat szenved, úgy hogy 3509 holdat könnyen ávizjárta földnek lehet mondani. Földe homokos, de jó termő. Lakosai szorgalmasok, s földművelésen kívül marhával is kereskednek. F. u. az eszterg. érsek, és a guttai urad. tartozik.

Hetény, pusztá, Torontál vmegyében, Kécsa szomszédságában: 20 házzal, 148 kath., 6 óhitű magyar lakosokkal, dohánytermesztéssel. F. u. pap nemesek.

Hetény, orosz falu, Ugocsa vmegyében, a Tisza mellett: 302 gör. kath., 12 zsidó lak., fil. templommal. A Tisza itt sok szigeteket képez, s ezekben a föld olly termékeny, hogy minden esztendőben megterpi bőséggel a tengerit. Ezen helység feje volt hajdan a Hetén földjének, mellyet Toxus fe-

jedelem ajándékozott Heten jeles kun vezérnek. Fő birtokosa az igen régi s mostan is virágzó Pogány nemzetség, továbbá Fogarassy örökösök, gr. Felleki, b. Perényi, Szintay, Kürthy, Egri, Dienes, Kálos, Morvai, Bényei örökösök. Ut. p. Nagy-Szölös:

Alsó- és Felső-Hetény, 2 pusztá, Somogy vmegyében: 53 kath. lakossal.

Hosszú-Hetény, magyar falu, Baranya vmegyében, a Mecsek hegy-láncz Zengő nevű csúcsa alatt, Pécshez $1\frac{1}{2}$ órányira, felette kies és regeyes völgyben. Határa 11,171 hold, mellyből beltelek $298\frac{6}{8}$ h, szántó föld $3111\frac{1}{8}$ h., rét $324\frac{1}{8}$ h., tiszta legelő $674\frac{6}{8}$ h., szőlőhegy $656\frac{1}{8}$ h., erdő $5633\frac{3}{8}$ h., kihagyott szántó föld $433\frac{6}{8}$ h., rét 34 h., majorsági szántó föld $5\frac{5}{8}$ hold. Földje részint sárga, részint vörös agyag, kavicsos talaj, kevés de súlyos gabonát, kukoriczát, burgonyát terem; bora kitűnő jóságú. Lakja 2047 r. kath., paroch. templommal. Az erdő mélyében találtak egy Doragony nevű gazdag forrás, melly 17 malomra szolgáltat vizet; egy másik forrás (Csurgókút) kövesítő tulajdonnal bír. Vörös márványkövek bőséggel ásatnak. A magas Zengő hegy tetején egy régi vár omladéka látható. Említést érdemel a felső szőlőhegyen egy óriás nagyságú gesztenyefa, mellynek átmérője 11, körzete 33 láb, koronáját a vihar letörte, kedvező időben 8-10 mérő gesztenyét is megad. Végre megemlítjük a Sátánkő sziklatornyot, melly 9 öl magas, s két nyílása van, mellyek üregében 8 ember kényelmesen fér. A helység birtokosa a pécsi püspök.

Lovász-Hetény, német falu, Baranya vmegyében: 540 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Sok buza és burgonya. Szőlőhegy. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Pécsvárad.

Hetes, magyar falu, Somogy v.-megyében: 358 kath., 644 ref., 8 zsidó lak., ref. és kath. paroch. szentegyházakkal. Legelője, rétje jó; földjei bő termékenységuiek. Itt minden esztendőben jutalomdíjakkal összekötött lóverseny és állatmutatás tartatik. F. u. b. Pongrácz Alajos, és Jankovich István özvegye. Ut. p. Öreg-Lak.

Hetés, magyar falu, Zala vmegyében: 614 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Hettehely, német falu, Baranya vármegyében, igen erdős hegyes vidéken, ut. p. Pécs. Határa 2407 hold, mellyből urbéri beltelek 60, szántó 469, rét 115, legelő 161, szőlő 92, urasági beltelek 4, szántó 47, rét 30, erdő 1427 hold. Lakja 423 r. kath. Birja a pécsi káptalan.

Héth, magyar falu, Gömör vmegyében, alulról Putnok mezőváros, felülről Pogonyi pusztával határos. A Sajó vize kiáradásakor csaknem az egész helységet halomba dönti. Van a reformatusoknak a helység alsó végén, utczáján végig néző templomjok; van a helység felső és közepe táján kiapadhatatlan két tó, melly a helység lakosai onnét ki nem apasztása szorgalmasságuk jelképe. Lakosok száma 289-re megy. Van 6 majorsági telek, 3 zsellér és 6 lakó, 80 hold legelő; erdő semmi. Földe igen bőven termi a jó s szép tisztabuzát, gabonát; rétje sok és jó takarmányt ad; nagy mennyiségben természetesen a kukoriczát; mint mondják a héthi sertés még soha nem volt makkon, csak otthon hizlaltatik. A lakosok télen által a halcsik-kali kereskedést üzik. Birják e helységet: Héthi, Lökös, Ujvári, Kovács, Dienes és Forgon családok. Ut. p. Putnok.

Héthárs, (Lipjani, Siebenlinden), tót mv., Sáros vmegyében, a Tarca mellett, ut. p. Eperjeshez éjszak-nyugotra $3\frac{1}{2}$ mfd: 1121 kath.,

65 zsidó lak. Kath. paroch. templomában a Tárca és a Dessewffy nemzetségnek több emlékjelei látszanak. Földje jó rozstot terem; legelője, erdeje bőven; liszt- és fűrészmalmai vannak. F. u. Dessewffy nemzetség, de magát megváltotta.

Hetmény, magyar falu, Nyitra vmegyében, a Vágh jobb partján, Sellyéhez közel: 80 kath. lak. — Határa róna és termékeny; réte, legelője bőven. — Nevezetes itt a birka- és lótenyésztés. F. u. gr. Hunyady. Ut. p. Érsekújvár.

Hetmény (Kis), puszta, Nyitra vmegyében, Tornocz fiókja, 22 kath. lak. gr. Hunyadi birja.

Hetye, magyar falu, Vas vmegyében, 321 kath. 186 evang., 18 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. F. u. a Gothárd nemzetség, s m. t. Ut. p. Kis-Czel.

Hetye, magyar hely, Sopron v. megyében, Sajtós-Kál mellett, ut. p. Sopron.

Hetyefő, magyar falu, Szala v. megyében, 108 kath. lak. F. u. a türjei prépost. Ut. p. Sümeg.

Hettyén, magyar falu, Beregh vmegyében, Kászonyhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 5 r. kath., 16 g. kath., 398 ref., 14 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. F. u. Bárczy, Bay, Lónyay s m. Ut. p. Beregszász.

Heufeld, német falu, Torontál vmegyében, Haczföldhez nyugatra 1 mfdnyire: 930 kath., 2 ref., 34 óhitű, 12 zsidó lak., kath. paroch. templommal. $69\frac{6}{8}$ egész jobbágytelekkel, gazdag első osztálybeli határral. F. u. Zichy Ferraris örök. Ut. p. Csatád.

Heugraben, Virovnicza, német falu, Vas vmegyében, 315 kath. lak. Sovány, hegyes határ. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Szombathely.

Heves, magyar m. v. Heves v. megyében, Egertől délre $5\frac{1}{2}$ mfdnyire: 3777 kath., 185 ref., 45 evang.,

6 n. e. óhitű, 208 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Róna határa fekete homokos és igen termékeny, legelője elég, rétjei jók, sok és igen hires dinnyét termeszt. F. u. b. Orczy László, és György ör., gr. Eszterházy János, gr. Szapáry József, Radics, Németh, Bernáth, Szepesy örökösök, Dobóczky, Frajzaijzen. Ut. p. Kápolna.

Héviz, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Héviz-Györk és Tara közt, ut. p. Bag. Határa $4343\frac{6}{8}$ hold, mellyből szántóföld $1752\frac{1}{8}$ h., rétet 478 h., legelő 300 h., szőlő 240 h., erdő 700 h., uradalmi szántóföld $613\frac{2}{3}$, rétet és nádas 200 hold. Fekete agyag földje minden gabonát jól terem. Urbéri egész telek $57\frac{3}{4}$. Lakja 1640 kath., 10 evang., 18 zsidó. Kath. paroch. templom. Van e helységben több nevezetes meleg forrásos folyó, u. m. Sósi patak, Galga vize, melly több mocsáros helyekből áll. Szent-András hegyen egy régi kolostor maradványa látszik. Birja h. Eszterházy Pál.

Hezeres, oláh falu, Krassó v. megyében, ut. p. Lugoshoz 1 órányira: 9 kath., 395 óhitű lak., s anyateplommal, sok uras. gyümölcsösökkel, legelővel. F. u. a kamara.

Hiadel, tót falu; Zólyom vmegyében, hegyek közt keskeny völgyben, ut. p. Besztercebánya. Határa 1955 hold, mellyből 168 h. szántó és rétet, 1787 hold erdő. Majorsági birtok szántó nincs. Lakja 610 kath., kik jobbára favágó napszamosok. Van patakja, savanyuvíz forrása, Hradiste dombon egy régi vár nyomdoka, s elhagyatott bányaurege. A magas Prassiva hegynek egy része ide tartozik, melly különnemű füveiről ismeretes. Birja a kamara.

Hibbe, (Gcib), tót m. v., Liptó vmegyében, a Szepesi országútban, közel a Kriván hegycsúcshoz. Szám-

lál 229 kath., 1789 evang., 17 zsidó lak. — Kath. és evang. anyaszentegyházak; erdeje szép és nagy; földje sovány, köves; lakosai bányászságból, faeszközök készítéséből, mesterségekből, s vászon-csinálásból, élőködnek. F. u. a kamara. Ut. p. Vichodna.

Kis-Hid, és **Ránodfa**, 2 pusztá, Baranya vmegyében, Szent-Dienes fiókjai, 21 kath., 2 ref. lak. F. u. h. Eszterházy.

Hidas, német-magyar-rác falu, Baranya vmegyében, s a helység is 6 nemzetek szerint 3 részre osztatik, 60 kath., 1173 német evang., 513 ref., 118 óhitű, 9 zsidó lak. Van két evang. fiókegyháza, 2 evang. iskolája, 1 ref. és 1 óhitű anya-, és 1 kath. fiókegyháza. Nevét vette a sok hidról, melyek itt a Mecsekről lejövvő patakokon épültek. Termékeny határa bort, buzát, s 2000 mázsánál több dohányt terem. A helység mellett láthatni, egy hegyen lelvő régi várnak omladékait, mely hajdan a templariusoké volt. 1823-ban egy pince-ásás alkalmával egy iszonyú nagy Egyszarvú (Einhorn) állatnak fejére találtak, mellynek közepéből egy öl hosszú szarv nyult ki. F. u. Kajdácsi, Kardos, Nunkovics, Perczel, Sauska nemzetségek. Ut. p. Bonyhád.

Hidas-Németi, lásd Németi, Abauj v.

Hidastelek, vagy **Hollód**, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 3 $\frac{1}{4}$ mfd., dombos helyen, 5 ref., 375 g. kath. lak., anyatemplommal. Urb. szántó 290, rét 100, legelő 60, majorsági szántó 250, rét 200, erdő 200 hold. Földe agyagos és fekete lapály, melly mindent megterem. Folyóvize a Hollód. Birja a váradi görög püspök.

Hideghét, (Gnadendorf), m. f., Pozson vmegyében, a pesti országutban, Pozsonhoz 1 $\frac{1}{2}$ órányira: 168

kath., 6 zsidó lak., középszerű szántóföldekkel. Rétje kevés; legelője elég. F. u. b. Jeszenák, Balassa, Bittera, s m. t.

Hidegkút, magyar falu, Nograd vmegyében, 348 kath. lak. F. u. gr. Keglevics, s m. t. Ut. p. Rimaszombat.

Hidegkút, (Dubravka) tót falu, Pozson vmegyében, Pozsonhoz 1 órányi távolságra, a Kobelhegy alatt. Kath. paroch. templom. 582 kath. lak. Itt sok kövé vált tengeri csigák találtak.

Hidegkút, német falu, Pest-Pilis vmegyében, Budával szomszédos, 1016 kath. lak., paroch. templommal. Hegyes völgyes határa főleg rozsot és bort terem; erdeje is van. Birja Steinbach Ferencz, és Szunyogh nemzetség.

Hidegkút, oláh falu, Szathmár vmegyében, ut. p. N. Bányához délre: 4 római, 628 g. kath. lak., s anyatemplommal. Fekszik dombon kies vidéken, de földje sovány; tölgyes, nyíres erdeje szép. F. u. b. Bánffy László örök.

Hidegkút, német falu, Tolna vmegyében, a Kapos mellett, 10 kath., 621 evang., 8 zsidó lak., ágostai anyateklézsiával, dohány és bortermesztéssel. F. u. gr. Apponyi József. Ut. p. Szekszárd.

Hidegkút, (Kaltenbrunn), német m. v., Vas vmegyében, a Lapincs mellett, Stájerország szélén, 493 kath., 1058 evang. lak., s iskola tanítóval. Kath. paroch. szentegyház. Harminczadivatal. Szőlőhegy. Sok gyümölcs és dohány. Derék erdő. F. u. h. Batthyáni Fülöp. Ut. p. Fürstenfeld.

Hidegkút, vindus m. v., Vas vmegyében, 270 kath., 1 evang. lak., kath. paroch. szentegyházzal. Róna termékeny határ. Kövér rétek. F. u. gr. Nádasdy Leopold. Ut. p. Radkersburg.

Hidegkút, puszta, Sáros vmegyében, Kapi fil. 28 kath. lak.

Hidegkút, lásd Guttenbrunn.

Hidegkút, puszta, Zala vmegyében, Bazsó mellett, Tátika vár omladékával.

Kis-Hidegkút, puszta, Veszprém vármegyében, 274 kath. lak. Nagy-Hidegkut mellett.

Nagy-Hidegkút, német falu, Zala vármegye szélén Veszprém vmegyében, 464 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Földje kevés és sovány; határa többnyire erdőből áll. A helység nyugoti részén láthatni egy elpusztult szentegyházat, s mellette egy igen jó vizű forrást. F. u. gr. Eszterházy József, Mihály, és Károly. Ut. p. Veszprém.

Hidegpatak, orosz falu, Máramaros vármegyében, Galliczia határszélén: 1705 g. kath., 181 zsidó lak., egy anya-, két leánytemplommal. Határa sovány, és tűzifában szükségletet lát; savanyu és érczes vizek bőven találhatnák. Van kristályköve is. F. u. gr. Teleki, b. Sztojka, b. Perényi, Uray, Várady, Szathmáry, és több nemesek. Ut. p. Huszt.

Hidegség, németül Kleinaandre, magyarosodott horvátf., Sopron vmegyében, a Fertő mellett, Sopronhoz $1\frac{1}{2}$ mfd., 438 kath. lak., s paroch. templommal. Határa $24\frac{5}{8}$ h. belsőség, és $1855\frac{6}{8}$ h. külsőség. Ebből urasági belsőség 2, szántóföld 837, rét $46\frac{6}{8}$, legelő 260, szőlőhegy $127\frac{2}{8}$ hold. Urbéri belsőség $22\frac{5}{8}$, szántóföld 234, rét $102\frac{7}{8}$, legelő 166; a helységé 27 h. szántó, $10\frac{6}{8}$ h. rét. Templom, pap és mester bir 29 h. szántóföldet, $15\frac{1}{8}$ h. rétet. Az urbéri földek meglehetősek, de az uraságé roszak. Szőlőhegye azonban kitünő jó bort terem. Birja gr. Széchenyi István.

Hidgya, puszta, Tolna vmegyében, ut. p. Tolnához 1 órányira.

Hidor, német falu, Baranya vármegyében, 269 kath. 7 zsidó lak. Kath. fiókegyház. Hires fejér bortermesztés. F. u. gr. Batthyáni János.

Hidvég, magyar falu, Zemplén vmegyében, Onodhoz közel a Hernád mellett: 12 kath., 1258 ref., 6 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Ezelőtt a Hernád jobb partján feküdt, most pedig a bal parton fekszik, csak a templom maradván a jobb parton. Szántóföldje 1524 hold, s bő termékenységgü; szénája nem igen sok; erdeje csekély. F. u. gr. Erdödy, Almásy. Ut. p. Szikszó.

Hidvég, magyar falu, Baranya vmegyében, 45 kath., 257 ref., 5 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával, termékeny határral, tölgyes erdővel. A vaizslói urad. tartozik. Ut. p. Pécs.

Hidvégh, magyar falu, Honth vmegyében, az Ipoly jobb partján: 960 kath. lak. Fekete homokos határja szép gabonát, sok kukoriczát, dohánnyt terem. Szőlőhegye s erdeje is van. F. u. az eszterg. érsek. Ut. p. Ipoly-Ságh.

Hidvég, puszta, Heves vmegyében, Kömlő mellett, s Magyarád pusztával együtt 8000 hold, melly gazdag fekete szántó-földekből és gyönyörű rétekből áll. Birja a szathmári püspök, s a tiszánánai urad. tartozik.

Hidvég, puszta, Pozson vmegyében, Alistál fiókja: 6 kath., 5 ref. lak.

Hidvég, magyar falu, Zala vmegyében: 128 kath. lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Alsó-Lendva.

Hidvég, puszta, Tolna vmegyében, Kajdacs mellett.

Hidvég, puszta, Pozsony vmegyében, a Csallóközben, Felistál és Alistál közt.

Balaton-Hidvég, magy. falu, Zala vármegyében, a Zala vizének a Balatonba való folyásánál: 152 kath.

lak. F. u. gr. Széchenyi. Ut. p. Nagy-Kanizsa.

Falu-Hidvég, magyar falu, Somogy vármegyében, Város-Hidvég mellett: 184 kath., 213 ref. lak. F. u. h. Batthyáni.

Rába-Hidvég, magyar mv., Vas vmegyében, a Rába jobb partján: 870 kath., 2 ref., 79 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Nagy és termékeny határ. Mind rétje, mind legelője elég; a honnan a birka- és marhatenyésztés szépen virágzik. F. u. Bertha, Varga, Tóth, Geiger s mások. Ut. p. Körmend.

Város-Hidvég, magyar mv., Somogy vmegyében, Mező-Komáromtól a Sió választja el: 340 kath., 1410 ref., 16 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával, sok mesteremberrel. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Sió-Fok.

Hihalom, magyar falu, Nógrád vmegyében, részint rónaságon, részint domboldalban, ut. p. Hatvantól éjszakra 1 1/2 mfl. Határa 2356 2/4 hold, mellyből urbéri föld 870 hold, urasági szántó 1014 2/4 h., rét 105 h., dézmás szőlő 40; erdő, melly közös legelő 300 h., hegyoldal 26 2/4 h., soronkivüli rét 27 hold. Földje 2/3 igen termékeny fekete agyag, 1/3 veres agyag, melly zabnál egyebet nem terem. Népeisége 789 kath., 13 evang., 9 héber. A falu alatt folyik egy gyakran kiáradó patak. Ámbár a helység hegyalján fekszik, mégis csak egy kutjában van jó iható víz, s azért ezt negyedórai távolságból kéntelen hordani. Van kath. fiók-temploma, s derék urad. tisztilaka. Birja h. Eszterházy Pál.

Hild, pusztá, Pest-Solt vmegyében, Hajós, Nádudvar, Réim és Dzida puszták közt. Határa 12,000 hold, mellynek nagyobb része homokos legelő. Birja a kalocsai érsek.

Hillye, pusztá, Pest-Solt vme-

gyében, Miske mellett, a kalocsai érsek birtoka.

Hilyó, (Hilow), magas hegyek közt fekvő tót falu, Abauj vmegyében: 592 kath., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Van egy régi kastélya, vashányja és hámora, fűrészmalma s szép fenyves erdeje. F. u. b. Mesko. Ut. p. Kassa.

Him, (Hym, Hima), magyar-orosz falu, Abauj vmegyében, ut. p. Kassához 5 órányira: 300 r. kath., 115 g. kath., 8 zsidó lak. Kath. és görög sz.egyházak. Derék erdő. F. u. többen.

Himesháza, magyar falu, Baranya vármegyében: 1048 kath. lak., paroch. templommal. A pécsi püspök birja. Ut. p. Mohács.

Himód, magyar falu, Sopron v. vmegyében, Sopronhoz keletre 5 mfl: 1013 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Róna határa 3000 holdra terjed, mellyből 900 h. szántóföld, 600 h. rét, 1500 hold erdő, melly legelőül is használtatik. Földje középszerű, s terem rozstot, burgonyát, árpát, zabot, kukoriczát és dohányt. Gyümölcsé elég; erdeje igen szép s főleg tölgy-, éger- és szilfákból áll. Birja a győri püspök.

Hinczocz, tót falu, Szepes v. vmegyében, Velbach fil. 232 kath. lak.; gr. Csákyak holkóczi urad. tartozik. Ut. p. Lőcse.

Hind (Nagy és Kis), két egymás mellett lévő magyar falu, Nyitra v. vmegyében, a Zsitva vize mellett: az első 284 kath. lak., kath. paroch. templommal; a második 451 kath., 80 zsidó lak. — Határuk róna s bő termékenyséű; széna, nád elég. F. u. többen. Ut. p. Verebély.

Hird, magyar falu, Baranya v. vmegyében, Pécshez keletre 1 órányira, részint dombon, részint völgyben. Van 603 r. kath. lakosa, 30 egész telke, termékeny agyagföldje. Birja a kir. alapítvány.

Hirics, magyar falu, Baranya vmegyében, a Dráva mellett: 15 kath., 200 ref. lak. Ref. anyaekklézsia. Buza, kukoricza, kender- és lentermesztés. Makkos erdő. Halászat. F. u. a pécsi káptalan. Ut. p. Siklós.

Hirip, magyar falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz 5 negyed-óránnyira, rónaságon: 613 lak., u. m. 15 r. kath., 330 ref., 283 g. kath., kik mindnyájan magyarul is beszélnek. Ref. és g. kath. anyaegyház. Határa 4706 hold, melyből 3357 hold 1045 □ öl szántóföld és rét, 1348 h. 55 □ öl erdő, legelő csak az ugarforduló. Földe e vidéken a legjobbak közé tartozik; gyönyörű lisztes tiszta buzát, tengerit és rozstot terem, kevesbé kolompért. Telkesgazda van 24, zsellér 24, lakó 11. Határán végig folyik a Nagy-Balhán, továbbá határszélben esnek a száraz Balhán és a Homorod patak. Esős időben mind a két Balhán folyik. Birja Szuhányi László, kinek itt csinos lakhelye és szeszgyára van; továbbá Szuhányi Ferencz és Ignác, Kállay Erzsébet özv. Peley Zsigmond-nő, Sántha Mária özv. Kruspér Sándornő, és a Zanathy örökösök.

Hirma, magyarul Fél-szer-falu, német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz éjszakra 2 mfd, a Vulka mellett: 350 kath. lak. Van 376 h. szántóföldje; 55 hold rétje, 4 h. kertje. Földje középszerű. Birja h. Eszterházy.

Hityiás, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz keletre 3 $\frac{1}{4}$ mfd, a Temes partján: 1363 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határa 6574 hold, melyből majorsági birtok 510 hold szántó, 112 h. rét, 437 h. legelő, 3400 hold épületi-fákkal bővelkedő erdő; urbéri szántó 1206 h., rét 525 h., 199 h. legelő, 173 belső telek, és 73 h. szorgalomföld. Földe második osztálybeli s buza-, tengeritermesztésre legalkalmasabb. Lakosai

szerszámfával kereskednek. Birja a kir. alapítvány.

Hladovka, tót falu, Árva vmegyében: 725 kath., 7 zsidó lak., kath. paroch. templom. 29 sessio. Vizimalom. Nagy gyolcs- és vászonkereskedés. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Hlinik, tót falu, Liptó vmegyében: 6 kath., 97 evang. lak. Urasági lakházak. F. u. Csemniczky, Lehóczky.

Hlinik, tót falu, Trencsén vmegyében, Bicséhez $\frac{1}{2}$ óra, a Vágh mellett: 484 kath., 251 zsidó lak., és egy synagógával. Határja termékeny. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Hlivicse, orosz falu, Ungh v.-megyében, ut. p. Szobránczhoz éjszakra 1 $\frac{1}{2}$ óránnyira: 5 romai, 304 g. kath., 13 zsidó lak., hegyes sovány határral, derék erdővel, fűrészmalommal, s gör. kath. paroch. templommal. F. u. gr. Sztáray Albert örök.

Hlboke (Alsó), tót falu, Trencsén vmegyében, Bicsével átellenben, a Vágh parton: 123 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Hlboke (Felső), tót falu, Trencsén vmegyében: 200 kath. lak., Alsó-Hricsó főkja. F. u. h. Eszterházy.

Hlboke (Hornyó), hegyek közt elszórt nagy tót falu, Trencsén vmegyében, 2674 kath., 22 zsidó lak., kath. paroch. templommal. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Hlózsa, tót falu, Trencsén v.-megyében, Bellushoz egy fertály: 440 kath., 15 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Hluboka, tót falu, Nyitra v.-megyében, Szénásfalu mellett: 63 kath., 1160 evang., 23 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház. Van fiatal topolyafenyő-erdeje; gr. Aponyinak igen szép nemesített juhnyája; homokos de jól mivelt földei; malma. F. u. gr. Aponyi, s más korláthkői urad. birtokosai. Ut. p. Nagy-Szombat.

Hluboka, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, ut. p. Szerednyéhez nyugotra $\frac{3}{4}$ órányira: 273 rom., 280 g. kath., 15 zsidó lak. F. u. többen, de Petrovay legtöbbit bír.

Hnilecsek, tót falu, Szepes v. megyében, Wagendrüsselhez közel: 338 kath., 5 evang. lak. Hegyes sovány határ. F. u. a Márjássy nemzetség.

Hnilecz, tót falu, Szepes vmegyében, a Gölnicz vizénél, Gömör vmegyé szélén: 187 kath., 31 evang. lak. Kath. paroch. templom. Vashámorok. Szép erdő. F. u. a kamara. Ut. p. Löcese.

Hobgart, német falu, Szepes vmegyében, a Poprad mellett, ut. p. Lubló 1 óra, hegyoldalban. Földje középszerű, terem árpa, zab, burgonya, len, kender, káposzta, répa. Telek 24. Majorsági nincs az erdőt kivéve. Lakos 1083 mind r. kath., plebániával és templommal. A nyelv német, azonban különös dialectus, mely valamennyi szepesi némettől elüt, s majdnem érthetetlen. Lakosai részint fubarból, részint marhakereskedésből élnek. Birja a falut Raisz György, Lublóvár ura.

Hochárt, német falu, Vas vmegyében, Pinkafeldhez $\frac{1}{2}$ óra: 192 kath. lak. Fenyves. F. u. gr. Batthyáni Miklós. Ut. p. Kőszeg.

Hochstetno, (Hochstetten), tót falu, Pozsony vmegyében, a Morva mellett, ut. p. Stomfához 2 órányira: 1590 kath., 15 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Róna homokos határa jól miveltetik; rétjei kétszer kaszálhatók; erdeje derék; a földesuraságnak nagy majorsága van itt. F. u. gr. Pálffy Leopold, de bír benne még egynehány curialista is.

Hocsa, tót falu, Zemplén vmegyében, Sztropkó fil. 515 kath., 20 zsidó lak., 769 h. szántófölddel, vizimalommal. F. u. gr. Keglevich örök. Ut. p. Komarnyik.

Hodász, magyar falu, Szalmár vmegyében, ut. p. Nyir-Báthorhoz északra 2 órányira: 61 romai, 583 g. kath., 645 ref., 195 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplomokkal. Határa homokos; erdeje igen szép; szőleje kevés. F. u. gr. és b. Vay, Ábrányi, Ibrányi, Irinyi, s m. t.

Hegyhát - Hodász, magyar falu, Vas vmegyében: 59 kath., 130 evang., 14 ref. lak., bortermesztéssel. F. u. gr. Festetics Tasziló.

O-Hodász, horvát falu, Vas vmegyében; 179 kath. lak. A rohonczi urad. tartozik.

Uj-Hodász, német m. v., Vas vmegyében, 518 kath., 210 ágostai lak. Határa sovány; fa, legelő elég; bortermeszt és sok méhet tart. A rohonczi urad. tartozik. Ut. p. Kőszeg.

Hodermark, Szász-Vásár, orosz falu, Szepes vmegyében, Bélához keletre $\frac{1}{2}$ órányira: 37 római, 893 görög kath. lak. Gör. kath. paroch. templom. Sok erdő és zsindeykészítés. F. u. többen. Ut. p. Késmárk.

Hodí, tót falu, Pozsony vmegyében, Galantha mellett: 224 kath., 3 evang., 20 zsidó lak., s egy kastélyal. Ut. p. Szered.

Hodics, pusztá, Torontál vmegyében, a tiszá-szentmiklósi uradalomban: dohány-termesztéssel. F. u. a nádor József ő cs. kir. herczegsége örök.

Hodony, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz $2\frac{1}{4}$ mfd, 168 r. kath. német, 918 n. e. óhitű, 15 zsidó lak. Van itt jó anyágú óhitű egyház 2 lelkészszel, kath. és óhitű tanoda, szép kinézésű vendégfogadó, jeles urilak szép kerttel, egy egyszerű igen szép idomu 5 kerekű hollandi szélmalom. Völgyes határa gazdag termékenységű, s főleg tiszta buza és kukoricza vettetik; rétjei igen jó szénát adnak; egynyiretű juh nagy

mennyiségben tenyésztelik. Kiterjed a határ 4465 holdra, 1400 □ ölre, melyből 2504 h. szántó, 640 h. rét, 270 h. legelő, 95 h. 800 □ öl házhely, 43 h. szőlő, 211 h. kivágás. Urbériség 3763 h. 800 □ öl, 702 h. 600 □ öl pedig majorsági. A római sánczok határszélén mennek el. Birja: Manasszi György.

Hodos, magyar falu, Vas vmegyében, az ugynevezett Örségen, 5 kath., 237 evang., 44 ref. lak. Evang. anyaekklézsia, és iskola. Az ide való kath. parochia a kerczaival köttetett össze, minthogy temploma elpusztult. Határa sovány és erdős. F. u. gr. Bathányi Károly és több földesurak. Ut. p. Lövdő.

Hodos, magyar falu, Pozson v. megyében, Szerdahelytől nyugotra $\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 379 kath., 485 ref. 26 zsidó. Ref. anyatemplom, és ekklézsia. Legelője, rétje elég, melly kevés de jó szénát terem. F. u. több nemesekek. Ut. p. Somorja.

Hodos, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugoshoz $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 6 kath., 692 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja Kiss család.

Hodos, pusztá, Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvár, 130 hold jó földdel, Spissich és Guzics uraké.

Hodos, oláh falu, Arad vmegyében, lásd Bodrogh.

Hodos, oláh falu, Arad vmegyében, Kujedhez szomszédos: 6 kath., 750 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal.

Hodos, pusztá, Somogy vmegyében, Kadarkutnál.

Hodos, pusztá, Veszprém vmegyében, Enyéhhez tartozik.

Jákó-Hodos, magyar falu, Bihar vmegyében, lapályos rónaságon, a Berettyó mellett, Váradhoz $2\frac{1}{2}$ mfd., 958 ref lak., s anyatemplommal. Határa 5000 hold, melyből szántó 1140 h., rét 952, legelő 1650, csere erdő

158, nádas rét 900, haszonvehetlen mocsár 200 hold. Ebből urbéres szántó 540, rét 412, legelő 1650. Földe igen termékeny volna, hanem a Berettyó árja felette rongálja; szénája sok de sásas; a Berettyóban sok halat és híres nagyságu rákokat halász; s ugyan ezen jövedelmes vizimalom áll. Birják: Porubszky István, Ercsey Zsigmond; Barthos Gábor, Szilágyi Gábor, Jármy László, Lévay Imre és Farkas, özv. Nagy Péternő Szilágyi Teréz asszony.

Nagy- és Kis-Hodos, 2 magyar falu, Szathmár vármegyében, a Hodos vizétől, melly itt keresztülfoly így neveztetvén. Nagy-Hodoson lakik 21 római, 72 g. kath. 211 ref., 19 zsidó. Kis-Hodoson 15 római, 5 g. kath., 222 ref. lak. Mind a két helységben van egy ref. anyatemplom. Nagy-Hodosnak földje három nyomásbeli, de lapos, vadvízes, sovány, makkos erdeje, malma, s a Hodos vizében sok hala és rákja van; Kis-Hodosnak földje két nyomásbeli, fával s kövér sertésekkel bővölködik. Mind a két határt a Hodos és Túr árvizei járják. Kis-Hodos a kamaráé s a tiszaujlaki provisoratushoz tartozik. Nagy-Hodost többen birják. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Oláh-Hodos, oláhuł H o d i s, oláh falu, Bihar vmegyében, Csekéhez 1 mfd, hegyes vidéken: 306 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Hodisel nevű patakkał. Birja a váradi deák káptalan.

Oláh-Hodos, oláh falu, Szathmár vármegyében, Béltekhez keletre $1\frac{1}{2}$ órányira; 6 romai, 415 g. kath., 7 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, sovány földekkel, szőlővel és kevés erdővel. F. u. gr. Károlyi s mindenkor a bélteki urad. tartozott. Ut. p. Szathmár.

Hodosel, pusztá, Bihar vmegyében, Csontaháza mellett, hegyes vi-

déken, a váradai deák püspök béli uradalmaiban: 600 n. e. óhitű lak., 400 hold szántó, 200 h. kaszáló földekkel, szép erdővel.

Hodoska, puszta, Veszprém v. megyében, Pápa és Agyaglik közt.

Hodsák, német mv., Bács vmegyében, Zomborhoz délre 4 mfd, 3000 kath. lak., paroch. templommal, melly igen szép épület. A helység mellett folyik el a Mosztonga mocsár, s ugyan itt láthatók némelly régi sánczok. Sok és híres kendert termeszt, és selyembogarat tenyészt. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 11,449 hold, mellyből $152\frac{2}{3}$ telek után urb. szántó 5006, rét 3579, legelő 2322, szőlő 200, tavak 86, ut 256 hold. Majorsági föld nincs. Birja a kamara.

Hogyis, oláhul *Ozsest*, oláh falu, Bihar vmegyében, M. Csékehez 1 mfd, egy hosszú hegysor alatt: 229 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Van itt urb. szántó 230, rét 60, legelő 65, majorsági szántó 100 h., rét 10, erdő 260, legelő 245 hold. Földe a hegyeken sárga agyagos, a völgyben termékeny fekete agyag; sok szilvát termeszt, sok sertést, de a méteyl miatt kevés marhát tarthat. Vize a Hollód patak, s van egy kénzagu hideg forrása. Birja Dobray Gábor.

Holicskocz, tót falu, Zemplén vmegyében, N. Domasa fil. 175 rom., 30 g. kath., 7 zsidó lak., 429 h. szántófölddel. F. u. b. Vécsey. Ut. p. Nagy-Mihály.

Holcschlag, német falu, Vas vmegyében: 34 kath., 399 evang. lak., és oskolával. Kavicsos, sovány határ. Szép erdő. F. u. gr. Batthyáni József, Emanuel és Ferencz. Ut. p. Kőszeg.

Holdnézes, oláh falu, Arad vmegyében, a Fejér-Körös mellékén, Deznához délre 2 órányira: 10 kath., 628 óhitű lak., anyateplommal, hegyes, erdős határral. A Kornély nemzetség innen veszi előnevét. Ut. p. Arad.

II. Kötet.

Holdosplan, puszta, Liptó v. megyében, Sztankovanhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 25 kath. lak.

Holics, egy szép vegyes tót-ném. mv., Nyitra vgyében, s feje egy cs. k. uradalomnak, közel a Morva vizéhez, N. Szombathoz 6, Pozsonyhoz 10 m.-földnyire. Hajdan erős várral dicsekedett, úgy hogy a Bocskay-háboruban bár többször ostromlatott; mindazáltal Révay Péter várkapitány mindannyiszor megoltalmazta. Azonban Bethlen Gábortól elfoglaltatván, fegyver és tűz által nagyon megrongáltatott. Innen ragadta el Bakics Péter detrekői várába Forgách Susánnát Révay Ferencz feleségét, minekutána a várat éjjel meglepte. — A régi időkben az ide tartozó uradalommal együtt a hatalmas Sibor vajda birta; később Révayaké lett; azután gr. Czoboré; ettől megvette I. Ferencz német császár, kinek halála óta mindig az uralkodó császár és király birtokában volt és van. — Utczái a városnak szélesek; házai csinosak; piacza, mellyen tartatnak heti- és országos vásárok, tágas. — A cs. k. mulatókastélyhoz egy kétszeres hársfasor, 2 hid, s ezen kívül 1—2 sáncz-árkon keresztülhuzott felvonó-híd viszen. A külsőben ezen sáncz-árkok közül a legszebb zöld pázsitot, a másodikban pedig kertet láthatni, mellyben legjobb ízű gyümölcsös, burgundiai szőlőtőkék s barackzfák díszlenek. A 3 emeletes kastélyban van egy chinai táncoló-s ebédlő-terem, császár-módra kiékesített szobák, egy pompás kápolna 3 karzattal együtt, több földalatti menetel. — 1805-ben az auszterliczi ütközet után itt jöttek össze Európának akkori legnagyobb fejedelmei s hadvezérei. Mindjárt a fő épület mellett terül el a fáczányos kert, mellyet a felsőleges vendégek vadászat kedvéért gyakran meglátogatnak. — Említést érdemel a konyhakertben lévő kász-

tor-tó (Biber, Castor) vagy hod-ló; hol ritkaság kedvéért ezen állatokból egynehány darab mindig tartatik.

Nevezetes épületek még itt: a kath. paroch. templom, az evang. szentegyház, a synagóga, a cs. k. harminczad és postaházak, a régi elhagyatott kapuczinusok klastroma; a köedénygyár; az 5 emeletes gabona-tárház; a gazdasági tisztek háza; — s végre a fél mfdnyi hosszaságú, csupa kövekből épített pompás töltés, melly a Morva vízen, szigetein, lapályain Morvaországba Göding városába viszen.

Lakosai Holicsnak 4515 lélek, u. m. 3091 kath., 423 evang., 1001 zsidó, kik földmivelésből, kereskedésből s mesterségekből táplálják magokat, s igen vagyonosak.

Határa ámbár homokos több helyeken, mégis jó mivelt s termékeny; rétszei kövérek; erdeje szép, de nem sok; legelője bővebb. — Millyen virágában van a spanyol nemes juhok tényésztése, s millyen tömérdek befolyással volt ez a juhok nemesbitésére nem csak magyar hazánkban, hanem az egész monarchiában: az közönségszen tudja van; sőt a szaporításra alkalmas anyajuhok s kosok eladása által most is hasznót árasztani meg nem szünik. — A juhokon kívül nézésre méltó még a tehenészet, hol különféle fajú, de válogatott szépségű tehenek tartatnak.

Holicska, pusztá, Szepes vmegyében, Hnilecz fil., bányász és szénégető lak.

Hollád, magyar falu, Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz: 423 kath. lak., jó rétekkal és földekkel, erdővel. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. p. Marczali.

Hollód, lásd **Hidastolek**.

Hollóháza, tót falu, Abauj v. megyében, Füzérhez 1 órányira: 492

kath., 5 zsidó lak. Nagy erdő. F. u. gr. Kárcly István. Ut. p. Kassa.

Hollókő, magyar falu, Nógrád vmegyében: 308 kath. lak. F. u. gr. Forgács. A régi hollókői vár, melly egy 3 oldalról megmászhatatlan hegy teicjén épült, a bátkai pusztá határába esik, s most csak rom. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Egyházas-Hollós, magyar falu, Vas vmegyében, közel a Rábához: 164 kath., 123 ref. lak., kath. paroch. szentegyházzal, jó réttel és legelővel. F. u. többen. Ut. p. Körmend.

Hidas-Hollós, magyar falu, Vas vmegyében, a Rába mellett: 210 kath., 3 evang., 234 ref. lak. F. u. h. Batthyáni. Ut. p. Körmend.

Nemes-Hollós, magyar falu, Vas vmegyében: 252 kath., 16 evang., 14 ref. lak. F. u. Tóth, Egerváry. Ut. p. Körmend.

Rempe-Hollós, magyar falu, Vas vmegyében: 184 kath., 30 evang., 28 ref. lak. F. u. Darázs, s m. Ut. p. Körmend.

Holt, oláh falu, Arad vmegyében, a Fejér-Körös mellett, 350 n. e. óhitű lak. Ut. p. Arad.

Holubina, orosz falu, Beregh vmegyében, ut. p. Munkácshoz 3 m. földnyire, a gallicziai országutban: 524 gör. kath., 30 zsidó lak. Paroch. templom. Savanyuviz-forrás. Rékje jó; legelője, erdeje elég. F. u. gr. Schönborn.

Nasz-Holyatin, orosz falu, Máramaros vmegyében, lásd Majdanka.

O-Holyatin, orosz falu, Máramaros vmegyében: 622 g. kath., 43 zsidó lak., anyatemplommal. Kövecses dombjai hegyi kristálykövet, mocsáros völgyei több helyeken érczes vizeket adnak. Régi hagyomány mellett nevezetessé teszi ezen helységet a már síú ágon kihalt híres Dolhay nemzetségnek itten ideigvaló tartózkodása a rabló kuruczok miatt, a kik kincsére vágyva

Dolhai kastélyát fel is dulták vala. F. u. Dobsa, Fráter, Majos stb. Ut. post. Huszt.

Uj-Holyatin, orosz falu, Máramaros vmegyében, a gallicziai határszéltől fél Órányi távolságra, hegyek közt: 735 g. kath., 36 zsidó lak., s anyatemplommal. F. u. gr. Teleki, Pogány, Kallos, Butykay, a kamara s több nemesek. Ut. p. Huszt.

Homok, magyar falu, Szathmár vmegyében, ut. p. Szathmárhoz északra 2 órányira, 24 római, 64 g. kath. 230 ref., 6 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Három nyomásbeli határra mindent bőven terem. Tölgyes erdeje van: az Eger és Sár vizek körülveszik, de veteményében kárt nem tesznek. A Homoki és Mikolai határ össze-jövetelénél van egy ásványos vize, s fördője is, melly kőszvényben különösen ajánltatik. F. u. Kovács, Boros Sándor és József. stb.

Homok, németül A m h a g e n, magyar falu, Sopron vmegyében, a Fertő partján, Sopronhoz $1\frac{3}{4}$ mfd. 450 kath. lak. Van itt urasági belsőség 2, urbéri $33\frac{0}{8}$; urasági szántóföld 298, urbéri 398; urasági rét $27\frac{7}{8}$, urbéri 127; fertőtava-melléki legelőben urasági 409, urbéri 263 hold. Szőleje az uraságnak $5\frac{3}{8}$; a templom, pap és mester szántóföldje $13\frac{3}{8}$ hold. Földje középszerű. Birja gr. Széchenyi István.

Homok, magyar falu, Somogy vmegyében, a Kapos mellett, 322 kath., 7 zsidó lak., kath. fiókszentegyházzal, kövér rétekkal. F. u. a piáristák. Ut. p. Szigetvár.

Homok, orosz falu, Beregh v. megyében, ut. p. Beregszászhoz $1\frac{1}{4}$ órányira: 4 r. kath., 8 ref., 176 gör. kath., 6 zsidó lak. Fája, szénája elég, földje is termékeny. F. u. a Lónyay nemzetség.

Homok, magyar-orosz f., Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz délre

egy mfdnyire: 142 római, 107 g. kath., 156 ref., 18 zsidó lak. F. u. Tahy, Kállay, Homoky, s m.

Homok, pusztá, Csongrád vmegyében, Al-Győ fil., 745 kath., 5 réf. lakossal.

Homok, pusztá, Heves vmegyében, lásd Tisza-Földvár.

Homok - Szent - Lőrincz, pusztá, Pest vmegyében, lásd Szalk-Szent-Mártont.

Homolytáj, Nagy - Köröshöz tartozik.

Homonna, tót-orosz m. v. Zemplén vmegyében, egy gyönyörű vidéken, a Laborcza mellett, Újhelyhez 9 mfdnyire: 1815 római, 203 g. kath., 14 evang., 666 zsidó lak., római és g. kath. paroch. templommal, synagogával, s sóhivatallal, mellék-postával, igen népes heti és országos vásárokkal. Diszére szolgálnak továbbá a városnak a gr. Csáky és a gr. Vándernath kastélyai, igen pompás angol kertekkel. — Homonna feje volt egy több mint 100 helységből álló uradalomnak, melyet a most említett uraságok bírnak, s össze van költe a barokoi és jeszenői uradalmakkal. Hajdan herczeg Keriatovich birta. Ez a nemzetség kihaltván, 1360-ban a Drugethek kapták meg, s vele összecsatolták a barokoi és jeszenői ősi jószágait. Ki építetté azonban ezek közül hajdani várát, nem tudhatni.

Alsó-Homorod, német falu, Szathmár vmegyében, dombok közt, Szathmárhoz délkeletre $3\frac{1}{2}$ mfd., 540 r. kath., 65 telkes gazda, 22 zsellér, 6 lakóval. Paroch. szentegyház. Határa tagosztályozva lévén, van urbéri szántófölde 1170 h., rét 390 h., legelő 100 h., szőlőhegy 150 hold; majorsági szántóföld 160 hold, rét 80, igen szép erdő 1500 hold. A föld vörös agyag, sok helyt salétromos, legjobban megtermi a zabot; a mezeigazdaság a nép nagy szorgalma mel-

lett is csak középszertűen fizet. A zselérek és lakók vászonszövésből élnek. Birja gr. Károlyi Lajos.

Felső-Homorod, oláh falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz délkeletre 4 mfd., 305 g. kath. lak. Van 148 h. szántóföldre, 48 h. rétje, 50 h. legelője, s 1700 hold bikkes cserjés erdeje; melly egyedül majorsági birtok, s a falu végén van egy hamuzsírregető intézete. Dombos földdei soványak, főképp zabot teremnek; tengerit kevés föld termi meg. A falu két dombon feküdvén, közepén folyik a Homorod vize. Birja gróf Károlyi Lajos.

Közép-Homorod, oláh falu, Szathmár vmegyében, A. Homorodhoz közel dombos helyen, 400 g. kath. lak., s anyatemplommal. Urbériség $8\frac{3}{8}$ telek után van 240 h. szántó, 70 h. rét, bokros legelő 90 h., szőlő 40 h., urasági erdő 2300 hold, melly igen szép bikk és cserfákból áll. Földre vörös agyag és sovány; van patakja. Birja gr. Károlyi Lajos.

Homorog, (Magyar-Homorog), magyar falu, Bihar vmegyében a Sárreéten a leglapályosabb helyen, Váradhoz, melly utolsó postája 3 mfd. Népeisége 793 lélek, u. m. 720 reform., 21 r. kath., 52 n. e. óhitű. Ref. anyagyház. Határa csupa majorsági föld, s ide tartozik még Petlend és Nagy-Nyesta pusztá is. Homorog 1116 hold földből csak 80 holdat szánt, a többi legelő, kevés kaszáló, legnagyobb része álló viz. Petlend 600 holdas, mellyben 100 szántó, a többi kaszáló és vizállás. Nagy-Nyesta 1000 holdból állván fele szántó, fele kaszáló föld. Földje mocsáros, de hátasán terem buzát, árpat, tengerit, zabot, mellyet közönségesen mindig elseper a víz. Állattenyésztése olyan, hogy csupán sertésnek való, mert esős, árvizes években, mind a szárvasmarha, mind a juh elméletyeseedik. Folyóvize

egy Ér, melly a Sebes-Körösből szakadván ki, áradáskor az egész határon keresztülkaszul folyik. — Birtokok mind a három helyen: a nemes Tarsoly család, leányágon Rettegi urak, Fejér Sándorné; Buday Anna, Szabó, Kiss, Balogh.

Homorog, Oláh-Homorog, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 4 mfd., ut. postája Szalonta. Van 1200 n. e. óhitű, 18 ref., 7 kath. 8 zsidó lak., óhitű anyatemploma. Határa 5031 hold, mellyből szántó 2313 h., kaszáló 1318 h., legelő 1400 h. Az urbéres föld tesz 1431 h., a földesuri majorság 2200 h., a legelő közös. Földjei rónán fekszenek, fekete iványosak, buzát, zabot, árpat, tengerit középszertűen teremnek. Folyóvize v. tava nincs. Birtokosa: Klobusiczky János, kinek itt szép lakháza és kertje van.

Homorszőgh, pusztá, Külső-Szolnok vmegyében, Besenszőgh mellett: 13 kath., 162 ref. lak. F. u. a Szathmári káptalan. Határa főképp rétekből áll, s itt ökröket szoktak hizlalni. Ut. p. Szolnok.

Homosdia, olái falu, Krassó vmegyében, Kossovához $\frac{1}{2}$ órányira: 201 óhitű lak., s anyatemplommal.

Homrogd, magyar-orsz falu, Abauj vmegyében, közel Borsod vármegyéhez: -205 r. kath., 382 g. kath. 36 ref., 26 zsidó lak. Görög kath. szentegyház. Ékesitik a Lánczy és Marjássy urak szép lakházai. Bortermesztés. Erdő. Ut. p. Szikszó.

Honczi sor, oláh falu, Arad vmegyében, közel Zaránd vmegyéhez, zordon hegyes vidéken: 13 kath., 596 óhitű lak., s anyatemplommal. Ut. p. Arad.

Honoris, oláh falu, Krassó vármegyében, ut. p. Lugoshoz 1 órányira: 4 kath., 718 óhitű lak. anyatemplommal. Birja Kiss család.

Honth, magyar falu, Honth v.-

megyében, ut. p. Ipoly-Sághoz $\frac{1}{2}$ mfd. Az Ipoly vize mellett: 703 kath. lakossal. Homokos határja mindennel megáldatott: van bora, buzája, dohányja, sok gyümölcse, szép makkos erdeje, vizimalma, vendégfogadója.— Régi várának nyomát is alig láthatni. F. u. az eszterg. érsek.

Hoporty, magyar falu, Zemplén vmegyében, Csanáló mellett: 40 kath., 33 evang., 214 ref., 14 zsidó lak. Ref. templom. Szőlőhegy. 708 hold szántóföld. Erdő. F. u. Szepes, Thurániczky stb. Ut. p. Szikszó.

Hor, tót falu; Zemplén vmegyében, a Tapoly mellett, ut. p. N.-Mihályhoz 2 mfdnyire: 304 római, 94 g. kath., 70 evang., 140 ref., 7 zsidó lak., 720 hold jó szántóföldekkel. F. u. gr. Vardenah.

Horelicza, tót falu, Trencsén vmegyében, ut. p. Csácsához $\frac{1}{2}$ óra, a szileziai országutban, magas hegyek közt. Táplál 1100 kath., 5 zsidó lak. F. u. h. Eszterházy.

Horenicz, tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh jobb partján, 168 kath. lak., s jó határral. F. u. gr. Erdődy. Ut. p. Trencsén.

Horgos, magyar falu, Csongrád vmegyében, Szegedhez nyugot-délre két és fél órányira: 2495 kath., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, s ékes urasági épületekkel, postahivatallal és váltással Szeged és Kis-Kanizsa közt. Határa egy részben gazdag termékenységu korhany föld, nagyobb részben homokos, de azért mind szántásvetésre, mind különösen szarvasmarha- és juhtenyésztésre fellette alkalmas. A Tisza rétségeiben sok nádat vághat. Urbéri telke 100-ra felmegy. F. u. a Kárász nemzetség.

Horhi, magyar-tót falu, Honth vmegyében, ut. p. Lévához $\frac{3}{4}$ mfd. 100 kath., 161 evang., 82 ref. lak. Jó rétekkal, és vizimalommal. F. u. többen.

Horhi, pusztá, Tolna vmegyében, Felső-Nyékhez tartozik.

Horka, magyar falu, Gömör v.-megyében, Pelsőcz és Lekényével szomszédos. Van benne a reformátusoknak templomjuk. A lakosok száma 693, mind reform. kevés r. katolikus. Mindnyájan eredeti magyarok. Van $10\frac{3}{8}$ urbéri és $22\frac{1}{8}$ majorsági telek, 500 hold erdő. Sovány szántófölde a tisztabuzát csak nagy szorgalmas munka után termi meg. Rétje jó, olykor a Sajó kiáradásakor kárt szenved; határában melegforrások találtnak. Birják: Hevessi, Hámos, Czekus urak, ugy a nemes Székely, Farkas, Bakó, Ambrus, Barna és Gál nemzetségek. Ut. p. Tornaia.

Horka, tót falu, Szepes vmegyében, Löcséhez nyugotra egy posta állásnyira, a lipitói országutban: 61 kath. lak. Van itt Budaházy uraságnak egy udvara, s egy k. postahivatal.

Horlyó, orosz falu, Ungh vmegyében, ut. p. Szerednyéhez északra egy mfdnyire, erdős, hegyes vidéken: 7 római, 755 g. kath., 23 zsidó lak. Görög kath. paroch. templom. Kalló és lisztmalom. Szőlőhegy. Bikkes erdő. F. u. gr. Klobusiczky, Horváth, Pongrácz. s m.

Hornavesz, (Windischdorf), német falu, Bars vmegyében, Körmőcz város határán: 282 kath., 30 evang. lak.

Hornya, orosz-tót falu, Ungh vármegyében, a szobránzi fürdők szomszédságában: 114 római, 338 g. kath., 5 zsidó lak. F. u. gr. Buttler János örök., és Pongrácz.

Hornyan, tót falu, Trencsén-, most A.-Nyitra vmegyében, 335 kath., 4 zsidó lak., fiók kath. templom. A báni urad. tartozik. Ut. p. Nyitra Zsámbokrét.

Horocz, tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh jobb partján, hol ezen rév vagon. Táplál 408 kath., 6 zsidó

lak. Ékesíti az uraság csinos kastélya. F. u. Madocsányi. Ut. p. Trencsén 5 óra.

Horogvég, puszta, Somogy v.-megyében, ut. p. Kaposvár, 101 hold termékeny réttel; Márffy és Farkas urak birják.

Horpács, magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $3\frac{1}{2}$ m.-föld: 600 kath., 15 zsidó lak., paroch. templommal, jeles kastélyllyal és kerttel. Határa róna s főleg búzát, még pedig szépet terem. A majorsági föld mennyisége nem közölte. A lakosok birnak 800 h. szántóföldet, 432 hold erdőt, melly egyszersmind legelő. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Horpács, magyar falu, Nógrád vmegyében, egy mély völgyben: 361 kath., 21 evang., 10 zsidó lak. Földjei jók. F. u. Vörös, Somoskői, Porubszky, Kovács s m. t. Ut. p. Rétság.

Horsó, puszta, Borsod vmegyében, Csernely és Járdánháza közt, 76 h. szántófölddel, 102 h. réttel, 850 h. erdővel. Birják Sturman örökösök, Nedeczky és Laszkáry család.

Horth, magyar falu, Heves vmegyében, ut. p. Hatvanhoz 1 órányira; a gyöngyösi országutban: 1756 kath., 2 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa róna és igen termékeny; marhát, juhot sokat tart. F. u. gr. Bathyáni József, Miklós és Vinczéné, Kendelényi Ferencz.

Kis-Hort, puszta, Szabolcs v.-megyében, Ujvároshoz éjszakra: 5 kath., 16 ref., 11 zsidó lak. F. u. gr. Fáy.

Nagy-Hort, puszta, Szabolcs vmegyében, az előbbeni puszta mellett: 16 kath., 12 ref., 7 zsidó lak. F. u. a Semsey nemzetség.

Hortobágy, puszta, Szabolcs vmegyében, Debreczenhez nyugotra 4 mfdnyire: 28 kath., 41 ref. lak., nagy vendégfogadóval a pesti utban. Határa roppant kiterjedésű, s nagyobb részt

legelőnek használtatik. F. u. Debreczen városa.

Kis-Hortobágy, magányos lakhely, Szabolcs vmegyében, vámmal és körösmával. F. u. a Semsey nemzetség. Lakik itt 25 romai, 69 kath., 8 ref.

Horvátfalva, német falu, Vas vmegyében, a sz. gothárdi uradalomban: 571 kath. lak., szőlőhegygyel, középszerű földekkel. Ut. p. Rába-Sz. Mihály.

Horváthi, orosz-magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, Tornához délre $\frac{1}{2}$ órányira: 101 romai, 294 g. kath., 73 ref. lak. Görög k. anyaszentegyház. Termékeny határát a Bodva nedvesíti; rétjei kétszer kaszálhatók; erdeje elég. F. u. gr. Keglevich. Ut. p. Rozsnyó.

Horváthi (Alsó és Felső), 2 népes puszta, Zala vmegyében: 156 kath. lak. Dióskál fiókja, ut. p. Kanizsa.

Horváthi, (Horvaticse), magyar falu, Honth vmegyében, Szalánától délre $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 260 kath., 8 ev. lak. Szőlőhegy. Jó legelő és föld. Erdő. F. u. többen. Ut. p. Szántó.

Erdő-Horváthi, magyar falu, Abauj vmegyében, Zemplén megye szélén: 390 r. kath., 200 g. kath., 654 ref., 100 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyház. Szőlőhegye híres bort terem, különösen a Melegmálé, Agáros, Szunyogh, Kalap és Vég-hegyek. Ezen bort a kristálytisztá s felette állandó szín teszi nevezetessé. Továbbá az itteni hegyekben igen szép carniol és chrýsolit találtatik. F. u. h. Breczenheim. Ut. p. Visoly.

Horvátkút, magyar népesített puszta, Somogy vmegyében, Gomba mellett: 358 kath., 6 zsidó lak., kath. kápolnával. Fejér bora szinte oly híres mint a gombai. F. u. többen. Ut. p. Marczali.

Hostina, tót falu, Trencsén v.-

megyében, Puchó főlkja: 52 kath., 361 evang. lak.

Hosszuaszó, oláh falu, Bihar vmegyében, egy völgyben, Váradhoz 2 $\frac{1}{2}$ mflndnyire: 960 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 2855 hold, melyből szántóföld 1250 h., rét 1095 h., erdő 50 h., irtás 460 h., legelő semmi. Majorság itt csak az erdő és irtások. Földe agyagos, nem igen termékeny; lakosai szép szarvasmarhát tenyésztnek. Van egy kis patak folyója. Birja a váradi deák püspök.

Hosszufalu, magy. falu, Nyitra vmegyében, a Vágh bal partján, Sellyével átellenben: 962 kath. lak., kath. paroch. templommal. Bővelkedik búzával, zabbal, kukoriczával s a t., dohányt és kölest is termeszt. F. u. a pesti universitás. Ut. p. Érsek-Ujvár.

Hosszúfalva, (Longovilla, Dluha), tót falu, Pozsony-, most F. Nyitra vmegyében, N. Szombathoz nyugotra 2 órányira: 575 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, szép erdővel, jó rétekkel, termékeny szántóföldekkel, halastóval, vizimalommal. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Hosszúfalva, magyar falu, Somogy vmegyében: 86 kath., 403 ref. lak., ref. főlk-ekkléziával és iskolatánítóval. Sok erdő. Szén- és fa-kereskedés. F. u. gr. Hunyady Ferencz. Ut. p. Babelcsa.

Hosszúfalva, magyar falu, Vas vmegyében: 583 kath., 7 evang., 10 zsidó lak. Szép lótenyésztés. F. u. gr. Erdődy Kajetán. Ut. p. Devecser.

Hosszúfalva, magyar falu, Zala vmegyében: 184 kath., 4 zsidó lak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Hosszúfalva, magyar falu, Zala vmegyében: 182 kath., 8 evang. lak. F. u. Bajáky. Ut. p. Egerszeg.

Hosszúhegy, puszta, Székesfejér vmegyében, Iszka-Sz. Györgyhöz $\frac{3}{4}$ óra: 6 kath. lak. F. u. Bajzáth.

Hosszu-Láz, német falu, Zem-

plén vmegyében, ut. p. Ujhelyhez $\frac{1}{2}$ órányira, hegyes vidéken: 196 rom., 30 g. kath., 10 evang., 28 ref. lak.

Hosszuliget, oláhuí Grujlung, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyek közt, dombtetőn: 219 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Sárga és fejér agyagos határán van 180 h. szántó, 100 h. rét, mind urbériség, és 665 h. majorsági erdő, melly különben legelőnek is használtatik. Birja a váradi deák püspök. Ut. p. Várad 3 mfl.

Hosszúmező, orosz - magyar falu, Ungh vmegyében, Kis-Rát fil., 71 romai, 255 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Hosszúmező, magyar - orosz koronaváros, Máramaros vgyében, a Tisza bal partján, ut. p. Szigethez éjszak-nyugotra 1 $\frac{1}{2}$ mflndnyire: 210 r. kath., 522 ref., 438 g. kath. lak., g. kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa termékeny; szénája sok; erdeje derék.

Cziroka-Hosszúmező, nagy tót falu, Zemplén vmegyében, ut. p. Homonnához keletre 2 órányira: 1451 kath., 7 evang., 32 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 1330 h. szántóföld. Hegyes, erdős-határ. Két malom a Cziroka patakján. F. u. Szirmay.

Izbugya-Hosszúmező, tót falu, Zemplén vmegyében, Papina fil. 250 római, 32 g. kath., 10 zsidó lak., 361 h. szántófölddel. F. u. Szirmay, Kazinczy. Ut. p. Homonna (fiók).

Kolcs-Hosszúmező, tót falu, Zemplén vmegyében, A. Körtvélyes fil. 731 kath., 8 evang., 28 zsidó lak. 788 h. szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Varanó-Hosszúmező, (Vranovszke Dluhe), tót falu, Varanóhoz 5 perczre, ut. p. Eperjeshez pedig 4 $\frac{1}{2}$ mfl távolságra, egy hegy déli oldalán, a Sárosból Ungba vezető országutban; a Tapoly és Ondava völ-

gyét választó szegletes ponton. Földjének $\frac{1}{2}$ dombon, $\frac{3}{4}$ része lapályon fekszik, s ez igen termékeny, ámbár néha mind a Tapoly, mind az Ondava árjai által rongáltatik. Határa 1600 hold, melyből 12 telek után szántóföld 270 h., és 100 h. rét, közlegelő 200 h., a többi majorság. Lakja 170 r. kath., 90 g. kath., 260 evang., 30 zsidó. Birják gr. Barkóczy János, gr. Forgács család, Vladár Kristóf, Eperjesi Gábor, és az Oláh család.

Hosszuréth (Krasznahorka-), (Ronnawszka, Dluhaluka), magyar-tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Torna vmegyéjé szélén, ut. p. Rosnyóhoz 1 órányira: 754 kath. lak. Határának egy része hegyes, de különben termékeny; sikon fekvő rétfjei igen jók; meszet éget, és fuvarozik. F. u. gr. Andrásy György.

Hosszuréth (Murány-), tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Jolsvához 3 órányira: 499 kath., 685 evang. lak., kik zsidólyt deszkát készítenek s ezeket az alföldre hordják; gyolcsot szönek; s vasbányákban dolgoznak. Kath. és evang. anyaszentegyház; hegyes sovány határ. F. u. h. Coburg. Ut. p. Rosnyó.

Hosszurét, (Dluha-Luka), tót-orsz falu, Sáros vmegyében, a bártfai fördőtől egy hegy-gerincz választja el: 599 római; 200 g. kath. 9 zsidó lak. Saványvíz-források. F. u. gróf Erdődy.

Hosszurét, (v. Dluha-Luka), tót falu, Liptó vmegyében, 187 kath., 25 evang. lak. 2 kastélya a Klebricz és Jób csal. tartozik; az elsőben nevezetes pénzgyűjtemény vala, de egy éjjel a zsványoktól kirabolatott.

Hosszurév, puszta, Borsod v. megyében, Vadna és Dubicsány közt, a Sajó hidjánál levő vendégfogadóval. Galgóczhoz tartozik.

Hosszú-Szer, falu, lásd. A p. á. t. h. i, Abauj vmegyében.

Hosszúszó, tót-magyar falu, Gömör vmegyében, Pelsőcz, Ardó és Kecő helységekkel határos. Van benne az evangélikusoknak templomjok, melyben az isteni szolgálat még eddig tót nyelven tartatik. A lakosok ugyan, csaknem mindnyájan magyarul is beszélnek; a lelkek száma 535-re megy: evang. 508, reform. 9, róm. kath. 18. Van 11 $\frac{5}{8}$ urbéri telke, szántófölde 276 köblös, rétfje 70 kaszás, erdeje 700 hold. Folyóvíze nincs, kútjaiból, bár az egész helység lapos helyen s völgyben fekszik, szárazság idején sokszor egészen kiapad a víz. Szántófölde vadvízes, őszibúza helyett inkább tavasztit és jó zabot termesztenek; a marhatenyésztést igen kedvelik; juhaik s kecskéiknek köves hegyei egészséges legelőt adnak. A lakosok többnyire szénégetéssel és annak fuvarozásával keresik élelmököt. Birják ezen helységet: Kerepessi, Gotthard és Szelezcki urak. Ut. p. Tornalja.

Hosszúszó, oláh falu, Temes vmegyében, a Maros bal partján, Lippához 1 $\frac{3}{9}$ mfd., 1459 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Hegyes völgyes határa sovány, s áll 3507 holdból 1495 □ ölből, melly közt 7 h. 1200 öl majorsági szántóföld, 362 h. 269 □ öl kaszálló, 8 h. legelő, 68 h. 1085 □ öl szorgalomföld, 17 h. szilvás, 9 h. Maros sziget, 1078 hold erdő; urb. szántó 804 h., rét 172 h., legelő 157 h., 203 h. házhely, 24 h. szorgalomföld, 169 h. 780 □ öl szilvások, 169 h. haszonvetetlen, 218 h. szabad földek. Birják gr. Latour Tódor hadügyminister örökösei.

Hosszúszó, tót falu, Gömör és kis Honth. egyesült vmegyékben, Pelsőczhöz délre 1 mfd. a borsodi országotban: 22 kath., 442 evang. lak. Határa mészhegyekből, völgyekből áll, s elég sovány. F. u. többen.

Hosszúvíz vagy **Hidas**, pusz-

ta, Somogy vmegyében, 140 kath. lak. F. u. gr. Hunyadi.

Hosztavicza, Papina fil. orosz falu, Zemplén vmegyében, 40 róm., 560 g. kath., 14 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. Kastély. Malom. Erdő, sok nagy vadakkal. 1133 hold szántó-föld. F. u. Rholl. Ut. p. Homonna (fők).

Hosztót, magyar falu, Szala v.-megyében, 283 kath., 4 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Sümeg.

Hoticsa, vindustót falu, Szala vmegyében, 314 kath. lak. F. u. hg. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Hotinka, oláh falu, Máramaros vmegyében, 325 g. kath. lak. F. u. löbb nemesek. Ut. p. Sziget.

Hotkócz, tót falu, Szepes vármegyében, egy szép termékeny vidéken, Szepesváraljához délre $\frac{1}{4}$ mfdnyire: 115 kath., 13 evang. lak. Ékesíti az uraság csinos izlésű kastélya, s nézésre méltó pompás kertje. F. u. gr. Csáky; s feje egy uradalomnak. Ut. p. Lőcse.

Hottó, magyar falu, Szala vmegyében, 196 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Egerszeg.

Hotyka, magyar falu, Zemplén vmegyében, Sáros-Patakhoz $\frac{3}{4}$, ut. post. Ujhelyhez 1 órányira, hegyes völgyes vidéken. Határa 2701 hold, mellyből szántóföld 1000 hold, erdő 1445 h., szőlő 15 h., kaszálló 150 hold. És ez mind majorság; urbériség nincs. Földje kemény agyag; terem kétszerest, rozssot, árpat és zabot; legelője az erdőben levén, csekély sikerű. Lakja 471 lélek, kik többnyire reformatusok, ámbár zsidók is vagynak számosan. A helységet közbirtokosok bírják.

Hovárdos, H a m i c z, horvát f., 194 kath. lak., sovány határral. F. u. gr. Erdődy, ut. p. Szombathely.

Hozelec, tót falu, Szepes v.-megyében, Ganoczhoz közel: 51 kath.,

170 evang. lak., kik gyolcsót készítenek. Vizimalom. Kastély. F. u. Szirmay, Marjássy s m. Ut. p. Horka.

Högyész, német in. v. Tolna v.-megyében, egy igen kies, erdővel, szőlőkkel körülvétegetett környéken s völgyben, 1984 kath., 9 evang., 630 zsidó lak. Ékesíti a dombon épült kath. paroch. szentegyház, az uraság számos épületei és majorjai, de legfőbb diszére szolgál mégis a roppant kiterjedésű, csinos izléssel készült angolkert, mellynek szinte közepében láthatni az uraság négyszögletes, sokdrágasággal megrakott pompás kastélyát. Elhallgatván e kertnek a magas jegenyék s balsam illatú hársfák közt csavargó utjait, mindennemű külföldi drága csemetékbeni, virágokbani gazdagságát: csupán az egy, kézzel öszszehordott, dombocskára épült, s fenyők közé rejtett Tanumot említem, mellyet egy ember-nagyságú, egészen alabastromból faragott Venus szobra ékesít.

Van itt továbbá egy nagy synagóga, vendégfogadó, kávéház, gyógyszer-tár. Szántóföldje nem sok de termékeny, s a lakosok főkép dohánytermesztésre használják. Szőlőhegye tágas; erdeje szép; országos és kivált pénteken tartott hetivására a gabonára nézve nevezetes.

Urbéritelek van 38. A högyészi lakosok eldődeit gr. Mercy telepítette ide 1722-dik s következő években a régi francziai kerületből. F. u. gróf Apponyi György s a város feje egy uradalomnak. Ut. p. Szekszárd.

Högyész, magyar falu, Vas v.-megyében, a Marczal mellett, 271 kath. 735 evang., 5 ref., 38 zsidó lak. Kath. és ágostai paroch. szentegyházak. Legelője, rétje, szántóföldje bőven. F. u. Békásy, Gömbös, és más családok. Ut. p. Kis-Czel.

Hőke, oláh falu, Bihar vmegyében, Micskéhez $\frac{1}{2}$ órányira, hegyes

völgyes vidéken; 130 n. e. óhitű, 9 zsidó lak.; óhitű anyateplommal. Határa 81 hold, melyből 11 h. szántó, 10 h. rét, 20 h. szőlő, 40 h. legelő; erdeje nincsen. Majorsági birtok csak 4 hold szőlő. Van egy patakja, mely réteit előnti. Birtokosok: Sárosy Tamás, Szántóráy Károly, Draveczky Lajos, Kon László, Elek Mihály, Vásárhelyi Mihálynő, Kalotay Vincze, és Papp Károlynő.

Hölvény, (Hulwinki), magyar falu, Bars vmegyében, 87 kath., 5 evang., 167 ref. lak. F. u. az eszterg. érsek. Ut. p. Léva.

Kis- és Nagy-Hörcsök, két pusztá, Székesfejér vmegyében, Kálozhoz 1 órányira, 306 kath., 61 ref., 2 evang., 9 zsidó lak., nevezetes birkatenyésztéssel. A kálozdi urad. tartozik. Ut. p. Sár-Keresztur.

Hörnyék, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1043 hold, melyből urbéri beltelek 22, szántó 468, rét 195, legelő 30, szőlő 55, urasági beltelek 4, erdő 269 hold. Lakja 341 r. kath. Birja h. Eszterházy.

Hövej, magyar falu, Sopron v. megyében, ut. postája Kapuvár 1 mfd., 635 r. kath. lak. Róna határa 1740 hold; ebből 4100 hold urbéri szántóföld, rét és legelő; 340 h. urasági erdő; a többi rész urasági szerződés mellett. mint irtásföld s rét biratik. Földje rozsozt, árpát, kukoriczát, burgonyát és dohányt terem. Erdéje tölgy, szil, kőrís, eger, nyár. Birja a csornai prépost.

Hrabcsöv, pusztá, Bars vmegyében, F. Hámor fiókja, 306 kath. lakóssal.

Hrabko, tót falu, Sáros vármegyében, Sz.-Kereszt fil., 508 kath., 1 evang., 25 zsidó lak. Perényi Miklós 1833-ban itt egy Templáriusok

zárdáját alapított. F. u. többen. Ut. p. Bertót.

Hrabó, pusztá, Ungh vmegyében, Solymos fil. 12 kath. lak.

Hrabocz, tót f., Sáros vmegyében, a Tapoly völgyében, Bártfához keletre 1½ mfd. 395 kath., 2 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom. Sok és jó rét. Termékeny föld.

Alsó-Hrabócz, tót-orosz falu, Zemplén vmegyében, az Ondava mellett: 376 római, 240 g. kath., 16 evang., 86 zsidó lak., kath. és görög templommal. 656 h. szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Vecse.

Izbugya-Hrabócz, tót falu, Zemplén vmegyében, Papina fil. 335 kath., 55 zsidó lak., 664 h. szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Homonna.

Orosz-Hrabocz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Szinna fil. 503 g. kath., 17 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, 515 hold szántófölddel, hegyes határral. F. u. b. Vécsey. Ut. p. Homonna (fiók.)

Orosz-Hrabocz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Turány fil. 8 római, 148 g. kath., 15 zsidó lak. 353 h. szántófölddel.

Hrabonicza (Alsó), orosz falu, Beregh vmegyében, ut. p. Munkács-hoz 1½ mfdnyire: 256 g. kath., 4 evang., 13 zsidó lak. Papiros- és lisztmalom. Erdő elég. F. u. gróf Schönborn.

Hrabonicza (Felső), orosz f., Beregh vmegyében, Pudpukorc fil. 74 g. kath. lak. F. u. gróf Schönborn.

Hrabovcsik, orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Radoma fil. 5 római, 564 görög kath., 8 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. Ut. p. Bártfa.

Hrabove, tót falu, Trencsén v. megyében, Predmir mellett, egy szép termékeny síkságon. Számlál 332 kath.,

9 zsidó lak. Van egy urasági kastélya. F. u. Hrabovszky család.

Hrabovka, tót falu, Trencsén vmegyében, Szucsfa fiókja: 305 kath., 17 evang., 2 zsidó lak. F. u. Szina, Hrabovszky, Lamecska család.

Hrabovka, tót falu, Trencsén vmegyében, Puchóhoz délre $\frac{1}{2}$ óra: 136 kath. lak. F. u. gr. Erdödy György.

Hrabszke, orosz falu, Sáros vmegyében, a Kárpát alatt, Galliczia szélén: 22 romai, 550 g. kath., 29 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom Szép fenyves erdő. Savanyuviz-források. Zsindelykészítés. Sovány, hideg föld. F. u. a Bideskuty nemzetség. Ut. p. Bártfa.

Hrachovistye, tót falu, Nyitra vmegyében, Csejtéhez $\frac{1}{2}$ óra: 635 kath., 63 evang., 11 zsidó lak. F. u. Skultéti, s más nemesek.

Hrad, pusztá, Nyitra vmegyében, Koross fiókja: 20 kath. lak.

Hradecz, tót falu, Nyitra vmegyében, Bajnocz fiókja: 186 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Privigyé.

Hradek vagy **Liptó-Ujvár**, tót mv., Liptó vármegyében, a Vágh jobb partján, a szepesi országutban: 334 kath., 80 evang. lak. — Feje egy nagy kamarai uradalomnak. — Nevezetes kath. paroch. temploma; a kameralis praefectusi hivatal; egy nagy vendégfogadó; több számos derék urasági épületek; népes országos vásárok; sóhivatal, hová a só Gallicziából hozatik; három osztályból álló kath. normalis iskola, mely a hajdani erdőszeget tanító intézet helyébe állított. Ezzel az iskolával össze van kötve egy leánynevelő ház is, a hol a növendékek mindenféle kézi művekre taníttatnak, s nemcsak a tanítónét a kamara fizeti, hanem a megkívántaték, t. i. selyem, czérna, s a t. is a kamara költségén szereztetnek meg benne. Az 1813-iki felső parancsolatnál fogva

eltörölt fegyvergyár azelőtt 24,000 darab puskacsövet készített, még pedig olly jó mineműségűt, hogy 3000 darab közt 25 darab alig találtatott kivetendő. Fűrészmalmai igen jó állapotban vannak, s a lehotáival és kokaival együtt, öszvesen esztendőnként 35—40,000 darab derék fát és törzsököt metszenek el, s ezekből több mint 300,000 fenyőszál és deszka készül. Az 54,000 holdra terjedő erdő felette szép, és 100 vágásokra van osztva; belőle minden esztendőben általjában véve 30,000 darab száfa jegyzetlik ki szállhajóknak, a szálfák Hradeken válogattatnak ki, s ott készülnek meg a szállhajók is, 13 darabot vévén egy szállhajóra; — a fák a hegyekről a patakok s azokon készített rekeszek segítségével hozatnak Hradekre. Egyébiránt a hradeki vízi épületek, mint p. o. hidak, töltések, rekeszek, zsilipek, mesteri remek készületeknél fogva valóban nézésre méltók. — Végre említést érdemel még a régi liptóujvári várnak omladéka, mintegy fél órányira a várostól. Ut. p. Okolicsna.

Hradek, tót falu, Nyitra vmegyében, a Vágh bal partján: 606 kath., 63 evang., 7 zsidó lak. Van kath. par. temploma, szép erdeje, papirosalma, és egy réve a Vághon. F. u. többen. Ut. p. Galgócz.

Hradekvárálja, pusztá, Liptó vmegyében, $\frac{1}{2}$ óra Hradek városától: 143 kath., 46 evang. lak. F. u. a kamara.

Hradist, tót falu, Nyitra vmegyében, Jablonczához $\frac{1}{2}$ óra: 1088 kath., 5 evang., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, erdővel s vízimalommal. F. u. a gr. Erdödynek jókői uradalma. Ut. p. Nagy-Szombat.

Hradistya, tót falu, Nógrád vmegyében: 16 kath., 592 evang. szorgalmas lakosokkal, kik sok faeszközöket készítenek. F. u. Szentiványi. Ut. p. Losoncz.

Hradistye (Kolos-), tót falu, Nyitra vmegyében, Kolosfalival öszeolvadva: 336 kath. lak. F. u. a religiói kincstár. Ut. p. Nyitra.

Hradistye, tót falu, Nyitra v. megyében, Szkacsán fiókja: 388 kath. lak. F. u. a nyitrai káptalan. Ut. p. Nyitra-Zsámbokrét.

Hradiskó, orosz falu, Sáros vmegyében, Ternyéhez egy órányira: 47 romai, 384 görög kath., 14 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Sok rét és erdő. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Hradiskó, (Kuntschebchen), tót falu, Szepes vmegyében, Lőcséhez éjszak-nyugotra egy mfdnyire: 122 kath., 37 evang. lak. F. u. Lőcse.

Hradna, tót falu, Trencsén v. megyében, Szulyov fiókja: 52 kath., 179 evang., és 5 zsidó lak., 2 csinos kastélylyal. F. u. Ákay s Ordódy család. Ut. p. Trencsén.

Hreczén, puszta, Honth vmegyében, A. Palojta fiókja: 8 kath. lak.

Hribocz, orosz falu, Beregh v. megyében, szinte hegyes vidéken: 235 g. kath., 4 zsidó lak. Görög paroch. templom. F. u. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Hrinyova, puszta, Zólyom v. megyében, Miklósfalva fiókja: 176 kath. lakossal.

Hrisocz, tót falu, Szepes vmegyében, Kluknó fil. 292 kath. lak. F. u. gr. Csáky.

Hrissó (Alsó), tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh bal partján. Lakja 628 kath. Van kath. paroch. temploma, és egy nagy vendégfogadója a Sziléziába vivő országutban. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Zsolna.

Hrissó (Felső), tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh bal partján, a Sziléziába vivő országutban: 488 kath. lak. F. u. h. Eszterházy.

Hrnicsárki, puszta, Nőgrád v. megyében, 11 kath., 15 evang. lak.

Hrochot, tót falu, Zólyom vmegyében, erdős hegyek közt, Pojniktól délre 1 mfd: 43 kath., 781 evang. lak., kik robotot nem szolgáltak, hanem e helyett más szolgálatra, mint p. o. levélhordásra használtattak. Ezek egyszerűs mind híres lövészek. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Nagy-Szalatna.

Hrubó, tót falu, Zemplén vmegyében, ut. p. Homonnához éjszakra 2½ mfdnyire: 307 kath., 10 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 438 hold szántó föld. Hegyes, erdős határ.

Hrussin, tót falu, Árva vmegyében: 939 kath., 7 zsidó lak., kik vászon- és fa-eszközök készítéséből, s fuvarozásból élnek. Kath. paroch. templom. 95⅞ sessio. F. u. az árvai uradalom.

Hrussó, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, a Kis-és Nagy-Balog vizek összefolyásánál: 6 kath., 616 evang. lak., evang. anyaszentegyházzal. Határa hegyes, köves; szántóföldjei domboldalban csüggnék inkább, mint fekszenek, s azért soványak; lakosai posztót szőnek, különféle faeszközöket csinálnak, viasszal kereskednek. F. u. h. Coburg s m. Ut. p. Rimaszombat.

Hrussó, tót falu, Honth vármegyében: 620 kath. lak. Kath. paroch. templom. Határja igen nagy, hegyes, erdő. Bora jó. F. u. Baloghyak, és a pesti kir. egyetem. Ut. post. Balassa-Gyarmat.

Hrussó, tót falu, Nyitra vármegyében, Vágh-Ujhelyhez 3 fertály. Számlál 32 kath., 361 evang., 1 zsidó lak. F. u. Benyovszky, Bertalanfy, s m. t.

Hruszov, puszta, Pozsony vmegyében, B. Sz. Miklós fiókja: 48 kath. lakossal.

Hubina, tót falu, Nyitra vmegyében, közel a Vágh bal partjához: 472 kath., 58 zsidó lak. — Sok gyü-

mölcs és erdő. F. u. a temetvényi uradalom. Ut. p. Galgóc.

Hubó, magyar falu, Gömör v. megyében, ut. p. Tornallyához közel egy szűk völgyben fekszik. Van a reformatusoknak templomjuk. A lakosok száma 458ra megy. Van $27\frac{3}{8}$ majorsági telek, 98 kapás szabad szőlő, 700 hold erdő. Réjtje igen kevés; hegyes de könnyű munkájú szántófölde bőven termi a szép tiszta búzát s bármi egyebet; a marhatenyésztést kedvelik. Birja Hubai, Szuhai, Kasza család.

Hugad, pusztá, Győr vmegyében, a Tóközben, a Rábcsa mellett, 5 kath., 10 evang. lak. Fialal erdő. Homokos határ. F. u. a Neuhold nemzetség.

Hugomér vagy **Rakó**, pusztá, Somogy vmegyében, 100 kath. lak. Fekszik a Kapos csatornája mellett, egy kies, termékeny vidéken. Van híres forrása, vizimalma, erdeje, birkatenyésztése. Üveghutája megszűnt. F. u. Gál István. Ut. p. Kaszavár.

Hugyag, magyar falu, Nógrád vmegyében, az Ipoly partján: 932 kath. lak. Homokos földjein jó rózsot és sok dinnyét természet s avval kereskedik. F. u. az eszterg. érsek. Ut. p. Szakál.

Hugyaj, magyar falu, Szabolcs vmegyében, ut. p. Kállóhoz délre $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 90 romai, 780 g. kath., 170 evang., 20 ref., 30 zsidó lak., g. kathol. templommal, igen termékeny fekete homokos határral, $24\frac{3}{8}$ első osztálybeli egész telekkel, nemesített birkatenyésztéssel. F. u. a gr. Desseffy nemzetség.

Hukliwa, orosz falu, Beregh vmegyében, A. Vereckéhez keletre $1\frac{1}{4}$ mfdnyire, a Polonyina havasok alatt: 727 g. kath., 5 zsidó lak. Paroch. templom. A mondott havasokon sok juhot, tehenet legeltet; fenyves erdeje

szép; földje nagyon sovány; vizimalma van F. u. gr. Schönborn.

Hüll, tót-magyar falu, Bars v. megyében, közel a Zsitvához: 720 kath. lak. Buzája sikeres; juha sok; bora, fája elég. F. u. Motesiczky s a t. Ut. p. Érsekújvár.

Humenez; pusztá, Pozsony vmegyében, Ujfalu Laksár főlkja: 306 kath. lak.

Hunkocz, orosz falu, Ungh v. megyében, ut. p. Szóbránczhoz nyugot-éjszakra egy órányira: 14 romai, 369 g. kath., 3 evang., 25 zsidó lak. Görög kath. paroch. templom. Hegyes határ. Szép erdő. Fűrészmalom. F. u. gr. Szláray, Fekete, Pribék.

Hunkocz, orosz falu, Sáros v. megyében, a makoviczi uradalomban, Duplin fil., 6 romai, 245 görög kath., 7 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Hunsdorf, (Hunivilla), nagy német falu, Szépes vármegyében, a Poprád jobb partján; ut. p. Késmárkhoz délre $\frac{1}{2}$ órányira: 546 kath., 674 evang., 928 zsidó lak. Kath. és evang. parochia. Synagóga. Lakosai földművelésből, lentermesztésből, gyolcsinálásból, kereskedésből élőködnének. F. u. Okolicsányi, Teőke, Szepesházy, Szirmay, Matyasovszky. A helység régiségét mutatja egy torony, mely kúpalakban meredeken és csúcsokon van felépítve, s hegyiben kereszt helyett vastyukot láthatni. Mi összeköttetése volt hajdan a hunsdorfi tyuknak a lomniczi kakassal, meghatározni nem lehet. Hunsdorf nevét vette a hunusoktól, kik itt 441-ben a romaiakkal megütköztek, s Macrin és Tetricus romai hadvezérek el is estek. Ennélfogva a parasztok gyakran ásnak a szántóföldeken, olly fegyvereket, millyenekkel a hunok éltek. Nem régen pedig egy pincze ásása alkalmával egész ember-csontvázakat, romai pénzeket, hamvedreket, s azokban könyveket épségben találtak.

Huóra vagy **Hóra**, tót falu, Liptó vmegyében, 43 kath., 33 evang. lak., a Kárpát hegyei alatt. Nagy erdő. Az itten levő hórai pusztában van egy savanyúvíz, mellynek kifolyásánál ércz mészföld találtatik, s veres festékre használják. Ha megégetik, akkor setétveres gránát kap. F. u. Horánszky. Ut. p. Okolicsna.

Huorka, tót falu, Trencsén v. megyében, a Vágh jobb partján 96 kath. lak. F. u. többen.

Huorka, tót falu, Nyitra vmegyében, Trencsén vmegyé szélén: 460 kath., 3 evang., 9 zsidó lak. F. u. a temetvényi uradalom. Ut. p. Galgócz.

Huorki, tót falu, Trencsén vármegyében, 230 kath., 10 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Huszák, tót-orsz. falu, Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 124 római, 110 g. kath., 6 zsidó lak. Vashányák. F. u. a kamara.

Huszna, orosz falu, Ungh vármegyében, közel a gallicziai, unghi, és bereghi határok összejövetelénél: 206 g. kath., 8 zsidó lak., s igen jó legelővel az ugy. nevezett havas pusztákon. F. u. a kamara. Ut. p. Unghvár.

Huszt, orosz-magyar m. v., Máramaros vmegyében, egy kellemes vidéken, a Nagygáz vizének a Tiszába való ömlésénél: 640 r. kath. 370 ref. 1953 g. kath., 8 evang., 132 zsidó lak., római és görög kath., reform. anyaszentegyházakkal. A gyors Nagygázot, itt inkább Sokágnak lehetne nevezni, szélső ágán a kamarának vámos hidja van, több ágain gázolva, a városhoz legközelebb fekvőn pedig, ha a víz árad, csigás kompon, egyébkor itt is gázolva lehet általmenni. Általában Husztnak majd minden utcáját víz, s különféle nevű, és eredetű futja át. Így a többek közt, egy Kotszögnek nevezett, szabad, s különös

földesurak birtokához tartozó részt, Huszttól a Huszt vize választja el. Régi omladozott vára egy magas, kupformájú kösziklás hegyre épült, s viszontagságai a történetirásból eléggé esmereteseek. Ide, a sűrű bokrokkal benőtt hegynek esigás alaku útján, egy hosszas bolthajtású kapu juthatni. Udvara a hely mivoltához képest elég tágas s ezen helyet talán a jelen időben is olly fontos erősségnek lehetne mondani, mint hajdan volt. — A várhegy aljának déli oldalán, a főmélt. kamara szőlő-ültetéssel tett próbát, s első években igen jó sikerrel, de későbbben csupa egres termett, mellyből világos, hogy a máramarosi éghajlat a szőlőnek soha nem leedő barátja, mellynél fogva az ide való tökéek is eladatni rendeltettek. Határa a városnak termékeny, rétjei igen jó szénát adnak. F. u. a k. korona, s feje egy uradalomnak. Van saját postahivatala.

Husztköz, Nánkova, orosz falu, Máramaros vmegyében, igen hegyes vidéken, 620 g. kath., 20 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Van 68 telkes, 60 zsellér gazdája, szép erdeje, sovány földje. Birják: gr. Toldy, Uray, Ujhelyi, Pogány, Szaploneczay, Vasady, Somosy, Morvay, Eötvös, Fogarasi, Rétki, Eszenyi, Bajó. Ut. p. Huszt.

Husztót, magyar falu, Baranya vmegyében, hegyek közt, ut. p. Pécs. Határa 1207 hold, mellyből urbéri beltelek 7, szántó 280, rét 101, legelő 115, szőlő 19, urasági erdő 683 hold. Földje sovány. Lakja 208 róm. kath. Birja a pécsi seminarium.

Alsó-, Felső- és Legfelső Huta, 3 telepítvény, Heves vármegyében, a Hasznosi erdőben. Lásd Hasznos.

Jero-Huta, pusztá, Szepes v. megyében Hnilčekek filiája.

Közép-, O- és Uj-Huta, 3 tót falu, Abauj vmegyében, Regécz-

hez 1 órányira: 603 r. kath., 101 g. kath. lak., kik az idevaló üveghutákban keresik élelmöket. F. u. hg Brezzenheim. Ut. p. Tallya.

O-Uj- és Répás-Huta, Borsod vmegyében, lásd Hámor.

O-Huta, oláh falu, Szathmár v. megyében, Erdőszadához nyugotra egy mfdnyire: 303 g. kath. lak. s anyatemplommal, s egy régi üveg-hutának helyével. Földje sovány; bikkes, tölgyes erdeje van. F. u. gróf Károlyi.

O-Huta, (Radványi), Uj-Huta, vagy máskép Prédahegy, 2 tót f., Abauj vmegyében, Radványhoz 1 1/2 órányira: 387 r. kath., 19 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. gr. Károlyi.

O-Huta, oláh falu, Szathmár v. megyében, lásd Pap-Bikó.

O-Huta, pusztá, Bars vmegyében, Ujbánya fiókja: 218 kath. lak.

Uj-Huta, Szelisztye pusztáján épült német-oláh helység és üveghuta, Szathmár vmegyében; 155. római, 80 g. kath. 4 ref., 6 zsidó lak. Földje rétje nincs, hanem rengeteg bikkes tölgyes erdővel bir, s hutájában igen jó üveg készíttetik. de a metsző-intézet Misztotfaluban van. F. u. gr. Károlyi nemzetség. Lásd Szelistye.

Hutka, orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Zboró fil. 2 római, 258 g. kath. lak.

Hutka (Alsó), magyar-tót falu, Abauj vmegyében, a Tarcza mellett, 171 kath., 14 evang., 150 ref. lak. Ref. szentegyház. F. u. a sz. István seminárium. Ut. p. Kassa.

Hutka (Felső), tót falu, Abauj vmegyében, 204 r. kath., 50 g. kath., 20 evang., 5 ref., 4 zsidó lak. F. u. a Bérczay nemzetség. Ut. p. Kassa.

Hutka, tót falu, Gömör és Kishonthegyesült vmegyékben, Murányhoz északra 1 1/2 órányira: 622 kath.

lak., sovány halára zabot, burgonyát, kevés rozstot terem; erdeje derék; vendégfogadója, és a helység felett egy 250 lépésnyi hosszú barlangja van. F. u. h. Coburg.

Hutka, tót falu, Abauj vmegyében, 271 kath. lak. Fekszik nagy erdőségek közt. F. u. gr. Forgács. Ut. p. Kassa.

Hutka, tót falu, Ungh vmegyében, ut. p. Unghvárhoz északra 1 1/4 mfdnyire: 332 római, 17 g. kath., 8 zsidó lak. F. u. a kamara.

Hutka, pusztá, Thurócz vmegyében, Jeszeno fiókja: 11 kath. lak.

Hutka, (Sztebnik), tót falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Zborohoz 3 órányira, a gallicziai határszélén: 303 kath. lak.; üveghutával, s nagy erdőséggel. Ut. p. Bártfa.

Divény-Hutka, nem rég telepített tót falu, Nógrád vmegyében az Osztrovszka hegyek alatt, Zolyom v. gye szélén: 454 kath. lak. Van itt egy igen szép fejer üveget készítő huta, és 3 savanyúvíz forrás, melyből a vöröses színű legjobbnak tartalik. F. u. gr. Zichy senior.

Hutka, tót falu, Liptó vmegyében, Áva vmegyé szélén, 1283 kath., 7 evang. lak. Kath. paroch. templom. Határja roppant, de sovány; zabot, lent, kolompért terem; erdeje szép; lakosai közt sok üveges és ablakos vagyoni; vásznat készítenek; lenmag-olajt sajátolnak, s azzal kereskednek. F. u. a kamara. Ut. p. Rosenberg.

Hutka, tót falu, Trencsén vmegyében, 363 kath., 20 zsidó lak. A vágh-besztercei urad. tartozik.

Hvoznicza, tót falu, Trencsén vmegyében, közel a Vágh jobb partjához: 140 kath., 8 zsidó lak. Jó halár; legelője fája bőven; fűrészmalom. A vágh-besztercei urad. tartozik.

I.

Ibafa, magyar-német-horvát falu, Baranya vmegyében, dombos vidéken, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 3109 hold, melyből urb. szántó 607, rét 174, szőlő 105, közös legelő 593 hold; majorsági szántó 350, rét 34, szőlő 13, erdő 853 hold. Földje silány. Lakja 166 r. kath., paroch. templommal, 2 csinos uri lakkal. Birja Jeszenszky János.

Iborfa, magyar falu, Zala vmegyében 42 kath., 20 evang. lak.

Ibrány, magyar falu, Szabolcs vmegyében, a Tisza partjától 1, Tokajtól 2 mfd., 455 kath., 1338 ref., 61 zsidó, 31 g. kath. lak., kath. és ref. anyagyházzal. Határa 6000 h., melyből szántóföld sziget és erdő 3000 h., a többi nádas, tó és mocsár. Urbéri szántóföld 524, szerződési 420, majorsági 300 hold; urb. kaszálló 360, szerződési 300, majorsági 390 hold. Tölgyfa erdő a Tiszapartján 650 hold. Földje terem buzát, rozst, tengerit, zabot, árpát, burgonyát, de különösen dohányt, melyből pénzelnék. Nevezetes a helység nyugoti oldalán az ugynevezett F e k e t e h a l o m, melyben sok embercsont találtak; az északi oldalon pedig vízzel állandóul körülvelt szigetben egy várkastélyrom szemlélhető; még 30 évvel ezelőtt az Ibrányi család egyik tagja lakta, de jelenleg pusztá falai állanak. A ref. templom szinte igen régi épület, sok latin felirattal, melyek bemeszeltettek (!). Birja a helységet Ibrányi Ferencz, Lajos és Zsigmond, kik közül Ferencznek lakháza van itt, de helyben nem lakik. Az Ibrányi nemzetség a Vayakkal egy eredetű, mint ezt Vajánál láthatni.

Ibrony, magyar falu, Szabolcs vmegyében, ut. p. Kállóhoz északra 2 mfdnyire: 37 r., 16 g. kath., 600 ref., 31 zsidó lak., ref. anyatemplommal,

$3\frac{7}{8}$ első osztálybeli egész telekkel. Dohányt termeszt. F. u. Benkő, Darabos, Jármy, Kriston, stb.

Kis-Ida, tót falu, Abauj vmegyében, a szomolnoki országutban: 368 kath., 2 ref. lak. Serház. Derék erdő. F. u. a szepesi káptalan.

Nagy-Ida, magyar m. v. Abauj vmegyében, Kassához dél nyugotra 2 órányira: 1158 kath., 10 evang., 345 ref., 185 zsidó lak. Kath. és ref. anyatemplom. Diszesiti ezen helységet a gr. Csáky Antal kastélyja s gyönyörű angol kertje, pompás tavakkal, üvegházakkal, vadaskerttel. Határának nagyobb része sikon fekszik s igen termékeny; erdeje, rétje, legelője jó; nádja elég a Kanyapta mocsárban; országos vásárai erősen látogattnak, különösen a sertésre nézve híresek. 1557-ben Perényi Ferencz igen vitézül megoltalmazta az ide való várat Puchaim császári vezér ellen, a számos cigányokat is fegyverfogásra kényszerítvén; de végre ezt a puska-por hiánya miatt 20 napi ostrom után csakugyan feladá. 1650-ben pedig az izraeliták tartának itt nevezetes zsinatot, melyre Európának minden tartományából jelentek meg, de sikeretlenül megint eloszlottak. — F. u. nagyobb részt gr. Csáky Antal és báró Perényi, továbbá Knézsik, Jabreczky, Püspöki, stb.

Idrány, magyar falu, Abauj v. vmegyében, F. Novajjal összefüggésben: 38 kath., 148 ref., 58 zsidó lak. Bortermesztés. F. u. a jászói prépost.

Idvornak, bolgár-magyar hely, Torontál vmegyében, Jankahidhoz északra 1 mfdnyire: 44 házzal, 380 kath. lakossal, buja termékenységű földekkel, s rétekkel. F. u. Petrovics József. Ut. p. N.-Beeskerek.

Igal, magyar m. v. Somogy vmegyében, 1366 kath., 20 ref., 33 zsidó lak., kath. paroch. templommal, kato-

na tisztli lakásokkal. Erdeje, szőlőhegye, s termékeny szántóföldje van. F. u. gr. Batthyáni Kázmér zártömege. Ut. p. Kaposvár.

Igal, puszta, Veszprém vmegyében, Hánta és Lehérd közt.

Igar, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Keresztes mellett, 40 kath. lak., gazdag buza-termő határral. F. u. gr. Károlyi György.

Igar, magyar falu, Székes-Fejér vmegyében, Simontornya mellett, 109 kath., 924 ref., 14 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával. Virágzó marha- és birkatenyésztés. Sok nád. F. u. a Vörös nemzetség. Ut. p. Sár-Bogárd.

Igar, puszta; Veszprém várme-
gyében.

Igar, magyar falu, K.-Szolnok vmegyében, lapályos rónaságon, Debreczenhez 5, Füredhez 2 mfd. 1458 ref., 31 r. kath., 113 zsidó lak., ref. anyatemplommal, kath. fil. szentegyházzal. Határa 7600 hold, mellyből szántóföld 2600 h., legelő 650 h., víz-állásos hely 850 h., szőlőkert 317 h., erdő 253 h., kaszálló 1917 hold. Ebből urbériség 570 hold. Földe fekete homok, melly minden veteményt egyformán jól megterem; marha- és juh-tenyésztése szép, mert sok szénája van. A helység déli oldalán van egy tó, melly 863 holdat foglal el, s a Tiszából kap táplálékot. Birják: Papszász Ignác, Vörösmarty István, és László, Varga Józsefnő, Barkasy Benedek, Szána Pál, Lipcsey Károly, Deme Sámuelné, Dapsy József, Okolicsányi Gusztáv és György, Széki Péter, Borbély László, Kovács István, Pál és György, Nagy Pál és Szabó József.

Iglincz, orosz falu, Ungh vmegyében, Szerednyéhez keletre 1 mfdnyire, Beregh vmegyé szélén: 5 r., 415 g. kath., 13 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Jó bert termő szőlőhegy. Erdő. F. u. gr. Károlyi, Kárner, Péchy, s m.

II. Kötet.

Iglincz, Hlinyanecz, orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz 1 mfdnyire: 356 g. kath., 5 zsidó lak. Földe sovány; tölgyes, bikkes erdeje; vizimalma, kevés legelője van. F. u. gr. Schönborn.

Igló, (Neudorf), Szepes vmegyében, a 16 szepesi városok közt fő és legnagyobb város, egy széles gyönyörű völgyben, felsége kilátással a távolosó Kárpát hegyeire, a Hernád bal partján, Lőcséhez délre 1½ mfdnyire: 3685 kath., 2486 evang. német lakosokkal. A város szépen és rendszeren épült. Jeles épületjei a roppant kath. paroch. templom, rézzel fedett toronnyal, az új szép evang. szentegyház, az igazgatósági, városi és plébánia házak. A Palzmann kertje ritka virágai s növényháza miatt nézésre méltó. Van itt egy sóház, sok épülettel, két jó kőbánya, jeles fejércserépedénygyár, mész és tégláégető kemenczék, egy papiros és több liszt-, fűrészfűrész- kálló-malmok, kórház, vendégfogadó, nevezetes evang. sírkert, fürdő egy regényes vidéken, számos vas- és réz-hámor, mellyekben sok réz, s a megyében legjobb vas készíttetik. Határa a városnak felette nagy, különösen rengeteg erdővel bir; a lentermesztés, gyolcosszövés, és az erdőkben a méhtenyésztés jeles sikerrel üzetik. A lakosok multság kedveért gyakran meglátogatják az innen ¾ órányira fekvő Sanssouci nevű ligetecskét, mellyet hajdan a Csáky grófok pompás mulatóhelynek varázsoltak; de jelenleg csak egy pyramis emlékeztet régi dicsőségére.

Kis-Igmánd, pusztai helység, Komárom most Esztergom vmegyében, Komáromtól ¹⁵/₁₆, ut. p. Uj-Szőnytől ¹²/₁₆ állomásra, sík vidéken, a Komáromból Veszprémbe menő országúton; északról Csém, Moca; keletről Moca, Tömörd; délről s nyugotról N.-Igmánd környékezvén; ha-

tárkiterjedése az 1841-ki felmérés szerint 2884 hold, mely 48 h. belső telket s 50 h. szőlőt kivéve, s némelly használhatlanokon kívül, mind szántóföld és rét, s általában majorsági s jó termékenységu föld. Említést érdemel Ghyczy Ignác úr jól rendezett majorsága s jeles gyümölcskerte. 148 r. kath., 476 ref., 29 zsidó lak. Kath. és ref. anyateplommal. F. u. Boday, Ghyczy stb.

Nagy-Igmánd, derék magyar falu, Komárom most Esztergom vmegyében, Komáromhoz $1\frac{2}{16}$, Tatához $1\frac{3}{16}$, Uj-Szőnyhöz, mely u. p. $1\frac{1}{16}$ állomásnyira; határa a helységtől inkább keletre terjed, északról K.-Igmánd, Mocsának egy része; keletről Kocs és a Sz.-Mihályi puszta; délről Csep, Tárkány és a csanaki puszta; nyugotról a csémi puszta határozzák. Földe általában közpszerű fekete föld, kivéve a sz. Mihály felül eső homokos részt, egyébkint általában halmos. Maga a helység 3 tó közt laposan fekszik; e tavak Malomtó vagy Öregtő, Majortó, Disznótó; ezen kívül Csep felé esnek még 3 tavak, Katonató, Kerektő, és Csepiéri tó, ez utolsó lecsapoltatván kaszáltatik; a többiben az egész urodalomban követett egy általános rend szerint gyakoroltatik a halászat. Van itt sok ponty, csuka, kevécs csik. A helységen keresztül megy a mészárosok útja, melyen az Öregtő éréen nagy megyei köhid van; továbbá itt megy át a Komáromból Kisbénen keresztül Veszprémbe vezető országút. Kender, káposzta, itt jól műveltetik, s az Öregtő szélén terem a legnagyobb fejű káposzta. Van két kis szőlőhegye is, az egyik az Öreg-, a másik az Ördöghegy, mindenik csak savanyú kertü borral fizet. A sok vizes rétséghen szép kaszálók s nádasok vannak. Legelője pedig különösen jó. Ugyanazért itt a baromtenyésztés is jó karban áll, különösen lovakat jókat

és gyorsakat tartanak és nevelnek. A határhoz tartozik még a csicsói puszta, mely a jobbágyok által hasznóbéreltetvén, legelőül használtatik. Van itt 651 kath., 12 evang., 1632 ref., 11 zsidó lak. Kath. és ref. anyateplommal. A nép szorgalmas, háza körül látszik vagyonság. Foglalatossága főkép a mezei gazdaság, fuvarozás, s köztük igen ügyes kocsisok találhatnak. F. u. gr. Eszterházy Miklós, s a gesztesi urad. tartozik.

Igunesty, oláh falu, Arad vmegyében, Nyágrához közel, sovány bércezes vidéken, 198 óhitű lak.

Ignicz, Znyaczovo, orosz falu; Beregh vármegyében, Ungh vmegye szélén, Munkácshoz 2 mfd. 17 r., 725 g. kath., 12 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Határa róna s jó kukoriczát terem; erdeje szép; rétje, legelője bőven. F. u. gr. Schönborn, Bornemisza, gr. Majláth, Jó, Kende, s. m.

Igrám, tót falu, Pozson vmegyében, Cziferhez délkeletre $\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 458 kath., 1 evang., 6 zsidó. Van derék urasági tisztü lakása, termékeny földje, rétje, malma. F. u. gróf Pálffy Ferencz.

Igricze, magyar falu, Zala vmegyében, igen erdős és hegyes vidéken, 283 kath. lak. F. u. Rummy Ferencz. Ut. p. Szalabér.

Igriczi, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{12}{16}$ állomásra; határát a Miskolcztól Csáthnak vezető országút metszi keresztül; vidéke homok halmokkal terítve rónaság; szomszédja északról Papi, napkeletről P. Bikki puszta és T. Tarján, nyugotról Csáth mezőváros, északnapnyugotról az emődi határ Lakosai nagyobb részint nemesek, kik egyszerűs mind közbirtokosok is. Területi tere, minthogy még mérnökileg felmérve nincs, hozzávetőleg 3000 holdat meg nem halad; ebből belső te-

Ilek 200, szántóföld 2000, kaszálló 300, legelő 500, erdő 150, szőlő 50 hold; a határ szabálytalan szántóföldjei a javítást, szorgalmat nagyon megkívánják, a mennyiben csaknem általában homokos, kavicsos s rétegesek; szorgalmas földművelés által azonban búzát, rozst, árpat, zabot, tengerit, krumplit, főzeléket bőven terem. A nőnem kivált nyáron által leginkább paprika-termesztéssel foglalkozik, mellyből több megyébe elhordva kereskedést üz. Szarvasmarhát szekereikbe nevelnek; lovakat, fejősteheneket, sertéseket tartanak; juhot azonban, a mennyiben száraz legelők engedi, bővebb mennyiségben tenyésztene; ludat, pujkát s más apró marhát a nők sokat nevelnek. Az egész határt uri joggal apróbb nagyobb részekben földesurak, nemes birtokosok használják. Lakosok száma 1300, kik mind magyar nyelven beszélnek. Vallást illetőleg reformatus 1230, kiknek anyaegyházuk van; zsidó 70. Kitűnő épületei nincsenek, egyedül a ref. egyház czélszerű idomzatu tornyával emelkedik ki az egyszerű lakok csoportzataiból; iskolája népes tanuló gyermekekkel megtelve jó karban van. Lakosai mindnyájan írni, olvasni és számolni tudnak. Jelenlegi birtokosai: Szentimrey, Visoly, Pásztor, Nagy, Seres, Kis, Gombos, Kazay, Kovács, Csiszár, Szilvásy, Gere és Szabó családok.

Iharkut, pusztá, Veszprém vmegyében, az ugodi határból szakított ki, kevés földje van; a többi mind Bakonyság. Az ugodi uradalomhoz tartozik.

Iharos, magyar falu, Somogy vmegyében: 496 kath., 152 ágostai lak., kath. paroch. szentéyházzal, termékeny szántóföldekkel, erdővel. F. u. Inkey Antal örökösei. Ut. p. Iharos-Berény.

Ihászi, pusztá, Veszprém vmegyében, Marczaltó és Pápa közt.

Ihlics; pusztá, Trencsén vmegyében, Kosztolna-Miticz. fil., 20 kath. lakossal.

Ihrács, tót falu, Bars vmegyében, Zólyom vgye szélén: 400 kath. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Körmöcz.

Ihristye, tót falu, Trencsén vmegyében, Puchótól éjszak-nyugotra 1 órányira: 19 kath., 165 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Ikervár, magyar mv., Vas vmegyében, a Rába mellett, ut. p. Szombathelyhez 3 mfdnyire: 884 kath., 5 evang. lak., kath. paroch. szentéyházzal. Ékesíti e várost az uraság gyönyörű kastélya és ritka szépségű kertje. A Rábán tul ismét van egy termeszotes kert, szép jegenye- s nyárfacsoportokkal, halástavakkal, méhesházzal, fáczányossal, gyümölcsössele, s egy roppant kiterjedésű kaszállóval. Határja a városnak róna és igen termékeny; szarvasmarha- s juhtenyésztése virágzó; az uraság szép tehenészetet tartott; volt egy nagy répaczukorgyára. F. u. gr. Batthyáni Lajos zártömege, s a város feje egy uradalomnak.

Iklad, német falu, Pest-Pilis vmegyében, egy jó fekvésű szőlőhegy aljában, s alatta mindjárt a Galga vize folyik. Ut. p. Bagh. Határa a hozzá tartozó Herénd pusztával együtt 2700 hold, mellyből 1108 hold szántóföld, 70 h. beltelek, 370 h. rét, 180 h. vágás, és 781 hold lábas erdő, végre 191 hold szőlőhegy. Ebből urbériség 408 h. szántó, 20 h. beltelek, 120 h. rét, 151 h. szőlő; urasági szántó 700 h., 50 hold beltelek, 250 h. rét, 40 h. szőlő, 961 h. erdő és vágás, mellyek a lakosokkal közösen legelőül használtatnak. Földje fekete, néhol fejtér agyag, megtermi a tiszta búzát, rozst, árpat, zabot, kukoriczát, lencsét, borsót, burgo-

nyát. Szőlőhegye kitünően miveltetik. Népessége 594 lak., kik csaknem mind ágostaiak, Steyerhonból származottak, helybeli anyaegyházzal. Van csinos urasági lakháza. Birja gr. Ráday Geodeon.

Iklad, puszta, Bars vmegyében, Cseke filial., 7 kath. lak.

Iklad, puszta, Veszprém vmegyében, Vásárhelyhez $\frac{1}{2}$ óra.

Ikló, puszta, Somogy vmegyében, az Inkey család iharos-berényi uradalm. tartozik, N. Kanizsához 2 mflld, $129\frac{1}{8}$ h. szántóföld, 12 h. rét, $176\frac{1}{8}$ h. erdei legelő.

Iklod, magyar falu, Zala vmegyében: 163 kath. lak. F. u. gr. Szapary. Ut. p. A. Lendva.

Iklód, puszta, Szabolcs vármegyében, Váradhoz közel, a váradi deák káptalan birtokában, sok és termékeny szántófölddel.

Iklód, puszta, Bihar vmegyében, Váradhoz közel, a váradi deák káptalan birtokában, sok és termékeny szántófölddel.

Iklód, magyar falu, Szathmár vmegyében, Kántor-Jánosi mellett, homokos, de meglehetősen határral, kevés erdővel. F. u. az Iklódy nemzetség s m. t. Ut. p. Nyir-Bátor.

Iklóda, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz délre $1\frac{1}{4}$ mflld, a Pogonis jobb partján, rónaságon. Lakja 793 n. e. óhitű, anyaegyházzal. Határja 2028 h. 1460 □ öl, melyből 611 hold szántóföld, 339 h. rét, 125 h. 400 □ öl legelő, 26 h. szorgalomföld, 138 h. belső telek. Urbériség: 1296 hold; majorság: 798 h. 1464 □ öl, melyből 150 h. szántó, 263 h. rét, 385 h. 1464 □ öl legelő. Földe porhanyós fekete agyag és első osztálybeli. Szénája sok és igen jó. Birja a kir. alapítvány.

Ikrény, puszta, Győr vmegyében: 397 kath. lak., nagy urasági majorsággal. F. u. gr. Lamberg.

Iktár, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz keletre 4 órányira, a lugosi országutban: 850 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. A Bethlen régi család innen veszi előnevét, de kastélyuknak már nyoma is alig látható. Földje termékeny; rétjei kövérek. Van $24\frac{1}{8}$ egész urb. telke. Birja a kamara.

Iliny, magyar falu, Nógrád vmegyében: 349 kath., 4 evang., 6 zsidó lak. F. u. Szentiványi, Darvas, Csikány. Ut. p. Losoncz.

Ilk, magyar falu, Szathmár vmegyében, ut. p. V.-Naményhoz délre $1\frac{1}{4}$ mflldnyire: 35 rom., 53 g. kath., 485 ref., 24 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa homokos, dombos és völgyes, de bőven adja a rozgkereszteket; ugy a tengerit, burgonyát, s lapos földje, mivel trágyáztatik, buzát, árpát, kendert, kölest. Kaszállója kevés; ligetes erdeje meglehetősen. F. u. nagyobb részben gr. Károlyi, továbbá Lónyay, Eötvös, Eördögh, Kendeffy, Toldy s m.

Iklócz, (Giwkuwci), orosz falu, Beregh vármegyében, Hribóczhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 42 g. kathol. lak. F. u. gr. Schönborn.

Iladia, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Oraviczához $1\frac{1}{2}$ órányira: 8 kath., 1553 óhitű lak., s anyatemplommal.

Ilava, tót mv., Trencsén vmegyében, a Vágh bal partján, gyönyörű vidéken: 1071 kath., 139 zsidó lak. Kath. paroch. temploma hajdan a trinitáriusoké volt. Van egy régi várkastélya, ser- és pálinkafőző-háza, vendégfogadója, ispotályja, s egy synagógája. Lakosi szorgalmatos mestereberek; köztök sok varga, s egynehány posztós is van. Határa nagy részt róna, dombos, és igen termékeny. Feje egy uradalomnak, mellyet hajdan Bakacs, azután Magyar Balázs, Kinisi Pál, Osztrócsics, a fiskus, gr.

Breuner, most pedig gr. Königsseg család bir. Ut. p. Trencsén.

Illávka, tót falu, Trencsén v. megyében, Illávhöz 1 fertály: 204 kath. lak. F. u. gr. Königsseg.

Illésfalva, tót falu, Zólyom v. megyében, a Garan bal partján, Besztercztől délre $\frac{1}{2}$ órányira: 42 kath., 153 evang. lak. Földje elég termékeny; legelője jó; erdeje derék. F. u. többen.

Illészáza, magy. falu, Pozsony vmegyében, a kis Duna mellett, N. Magyarhoz $\frac{3}{4}$ órányira: 475 kath. lak., kathol. paroch. templommal. Legelője bőven; rétje sok; jó szénája; nagy erdeje; révjé van a kis Dunán. A szarvai urad. tartozik. Ut. p. Pozsony.

Illia, (Sz. Egyed), tót falu, Honth vmegyében, Sz. Antal mellett: 398 kath., 3 evang. lak. Nagy erdő. F. u. h. Coburg. Ut. p. Selmecz.

Illocska, rácz-horvát falu, Baranya vgyében: 307 kath., 320 óhítű, 9 zsidó lak., óhítű anyatemplommal. Rétje sok és jó. A dárdai urad. tartozik.

Illove, tót falu, Trencsén vmegyében, ut. p. Zsolnához délre $1\frac{1}{2}$ órányira, egy patak mellett. Van 170 kath., 3 evang.; 2 zsidó lak. F. u. h. Eszterházy.

Illye, oláhul Csömegy, oláh falu, Bihar vármegyében, rónaságon, ut. p. Kötögyán. Lakja 900 n. e. óhítű, kiknek helyben anyatemplomuk. Határa 1838 hold, mellyből szántó 166, kaszálló 175, legelő 80, erdő 480, mocsár 240, majorság erdőn kívül 350 hold. Földé vadyizes, szíkes, kétszerest; tengerit, zabot terem. Határát a Gyepes folyó környékezi, és sok posványa van. Birja a báró Szepessy család.

Illyésfalva, (Sperndorf), tót falu, Szepes vmegyében, Smizsánhoz éjszakra $\frac{3}{4}$ órányira: 441 kath., 119 evang. lak. Kastély. Tehenészet. Sörház. F. u. gr. Csáky Imre.

Alsó-Ilmicz, (Unter-Ilmicz), német falu, Mosony vármegyében, a Fertő tava partján: 1116 kath. lak., paroch. szentegyházzal, szoda-gyárral. Határa negyedik osztálybeli, s $54\frac{1}{2}$ egész telek után van 116 telkesgazdája, 67 hold második, 209 hold harmadik, $1669\frac{1}{2}$ hold negyedik osztálybeli szántóföldje, $408\frac{1}{2}$ embervágó rétje. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Mosony.

Felső-Ilmicz, (Ober-Ilmicz), német falu, Mosony vmegyében, az előbbeni helység szomszédságában: 346 kath. lak., $6\frac{1}{2}$ harmadrendű egész telekkel, 41 telkesgazdával, $84\frac{1}{2}$ hold harmadik, 104 hold negyedik osztályb. szántóföldekkel. Halászat. Szik-sóseprés. Vízivadászat. F. u. a szombathelyi káptalan.

Illoba, oláh-német falu, Szathmár vármegyében, N. Bányához nyugotra egy postaállásnyira. Számlál a Handallal együtt 38 r., 415 g. kath. lakost. Van g. kath. anyatemploma, postahivatala, jövedelmes bányái, mellyek főképen rezet adnak; veres érczes vize, melly a vasat rézzé változtatja, patakjaiban sok kővé vált fája, roppant bikkes bérce és gyepdőzege, vagy turfája. F. u. nagyobb részt gr. Káfolyi, gr. Teleki, Becsky örökösök.

Iloncza, orosz falu, Beregh vmegyében, ut. p. Nyiresfalvához $1\frac{1}{2}$ mfld: 4 r., 1004 g. kath., 8 ref., 25 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Vasbányák. Nagy és szép erdő. Sovány föld. F. u. Illosvay, Lónyay, Somósy nemzetségbeliek.

Illosva, (Irsáva), orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz délre 3 mfldnyire: 18 r., 617 g. kath., 34 ref., 18 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Van itt egy bűdösköves ásványos forrás, vizimalom, egy régi vár omladéka Budolo hegyén. Szántóföldei egyik nyomáson termékenyek; rétjei: jók; erdeje szép; és sok makkot, gabacsot szolgáltat. F. u. az Illosvay nemz.

Ittyó, oláh falu, Arad vmegyében, a Maros mellett, Erdélyország szélén, hegyen dombon szétszórva, 18 kath., 711 n. e. óhitű lak., s fatemplommal. Ut. postája Soborsin 1 mfd. Határa 2962 hold, melyből szántóföld 564 h., rét 278 h., legelő 120 h., erdő 2000 hold. Majorsági birtok az erdő, továbbá 60 h. szántó, 110 h. rét, és 120 h. legelő. Földje jó volna, de leginkább csak kukoricza termesztetik. Birja b. Lopresti Josepha.

Imár, pusztá, Veszprém vármegyében, Salamon és N. Ganna közt.

Imár, pusztá, Zala vmegyében, Pula és Dörögd közt.

Imely, magyar falu, Komárom vmegyében Nyitra vize mellett, Komáromhoz éjszakra 2 mfdnyire, 1086 kath., 4 evang., 192 ref., 11 zsidó lak. kath. anya-, ref. főkegyházzal. Határa 5133 hold, melyből 4250 holdat árviz jár. Földe részint homokos, részint lapályos, fekete agyag. Az egész határt jobbágyság birja, majorság itt nincs. F. u. az eszt. érsek.

Imola, helység; Gömör vmegyében, Ragálytól keletre magányosan egy szűk völgyben fekszik. Van benne a reformátusoknak templonjok. A lakosok száma 412-re megy, ezek közül férfi 195, asszony 217; mindnyájan reformátusok s eredeti magyarok. Van benne $3\frac{3}{8}$ urbéri, $10\frac{4}{8}$ majorsági telek, 6 lakó, 1401 hold erdő; szántófölde jó mivélés után megtermi a tiszta búzát is; rétje a fáluközepén végig folyó pataktól gyakran beöntetik. A szarvasmarha- és juhtenyésztést kedvelik; van elegendő s jó legelője. Birják a kül birtokosokon kívül: Ragályi, Czékus, Új, Palis, Osvárt, Oroszlányi, Ambrus családok.

Imrefalva, tót falu, Szepes vmegyében, Gömör vmegye szélén: 187 kath. lak., szép erdővel. F. u. gr. Csáky.

Imregh, magyar-orosz f., Zemplén vmegyében, a Latorcza mellett, Zemplénhez 1 órányira: 161 r., 311 g. kath., 276 ref., 59 zsidó lak. Minorita szentegyház és zárda, s ugyan ezen szerzetesek teszik a plébániai szolgálatot is. Van szőlőhegye, 518 hold szántóföldje, jó rétje. F. u. nagyobbára b. Barkóczy nemzetség, kinek itt kastélya van. Ut. p. Velejte.

Imretelek, magyar hely, Torontál vmegyében, 29 házzal, 156 kath. lak. Dohánytermesztés. F. u. a Marczibányi család. Ut. p. Uj-Kanizsa.

Imlád, orosz falu, Máramaros vmegyében, 526 g. kath., 12 zsidó lak., anyatemplommal. Határa sovány és kicsiny. Ezen helységhez nem messze állott *J a s e n ó v á c z* nevű falu, mely a felette álló hegynek leszakadása által végső pusztulásra jutván, a benne volt régi templom helyét mostanság csak egy fakereszt mutogatja az utazónak. F. u. Darvai, Szaplonczay maradványok, Horváth, Várady, Tóth, és több nemesek. Ut. p. Huszl.

Imakod, pusztá, Somogy vmegyében, Mikénél. F. u. h. Eszterházy.

Imán, magyar falu, Honth vmegyében, közel az Ipolyhoz: 660 kath. lak. és egy borral, fával, gabonával bővölködő határral. Dohányt is termeszt. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Imán, pusztá, Somogy vmegyében, 14 kath. lak.

Imáncs, magyar falu, Abauj vmegyében, Forróhoz egy órányira: 573 r., 31 g. kath., 39 ref., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom: Gazdag róna határ. F. u. gr. Keglevich János.

Imáncs, pusztá, Hont vmegyében, Balog helységhez kapcsolva.

Imánd, oláh falu, Bihar vármegyében, rónaságon. Váradhoz $2\frac{1}{2}$ mfdnyire, 310 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Urbéri birtok 570 hold, a legelő közös, a majorsági földet meg

nem tudhattam. Földje fékete porhanyós gazdag föld. A cséffai határtól egy patak választja el. Birja gr. Csáky Károly özvegye.

Alsó- és Felső-Inárcs, máskép Csikos, Pest-Pilis m. népes pusztá, mely nevét a felső Inárcson keresztül húzódó s csikkal bővölködő turjános tótól vette, Ócsához egy postaállásnyira a kecskeméti országútban: 250 kath., 15 evang., 20 ref. lak. Alsó-Inárcson van postahivatal, és vendégfogadó: F. u. gr. Keglevics Gizela. Felső-Inárcsot birják gr. Beleznay és Farkas családok.

Inczéd, horvát falu, Vas vmegyében, a Stajerszágutban, 545 kath., 8 ágostai lak. Kath. paroch. szentegyház. Szőlőhegy. Jó rét és erdő. F. u. gr. Batthyáni Gusztáv. Ut. p. Kőszeg.

Inke, magyar falu, Somogy v. megyében, 315 kath., 120 ágostai, 743 ref., 6 zsidó lak., kath. kápolnával, ref. anyaszentegyházzal. Tágas határa homokos; erdeje elég; bort is termeszt. F. u. Szegedy Károly. Ut. p. Iharos-Berény.

Innocenthal, pusztá, Bars v. megyében, Skiczov. fil. 126 kath. lak. Üvegkuta.

Inócz, orosz falu, Zemplén v. megyében, Ungh vmegye szélén, N. Bereznához 2 órányira: 251 g. kath. lak., 317 h. szántófölddel, sovány hegyes határral. Ut. p. Ungvár.

Inoka, magyar falu; Heves v. megyében; Szolnokhoz délre 4 mfdnyire a Tisza közelében, 950 lak., kik csaknem mind reformátusok, anyateplommal. Határa 5209 hold, melyből szántóföld 2646 h., rét 860 h., szőlő 154 h., lapos vízjárta legelő 890 h., gyeplegelő 520 h., kenderföld 30 h., kaszáló 109 h. Urbériség $8\frac{13}{16}$ telek után 282 h. szántó, a hivatalnokoké 32 h., a többi szántóföld majorság. Földe szikes; mikor sok eső jár, megterem mindent. Árvizes évek-

ben márhákat nem igen lehet tartani. A Tisza közel folyik a helységhez, mikor az árvíz kiönt, a helységnek 3 oldalát mossa, a kertekbe is bejön, és csak egy felől lehet szárazon a helységbe menni, a hol is a temető és falu közt egy kis dombon egy régi toronynak egyik sarka $1\frac{1}{2}$ öl magas és 4 láb széles, most is fenáll, s mellette más épület alapköve szinte látható. Birja gr. Teleki Domokos, Tibanyi Ferencz, és Kubinyi árvák, kiknek gyámuk Kubinyi Ferencz ur.

Inota, magyar falu, Székes-Fejér vmegyében; Csórhöz egy órányira, szőlőheggyekkel s erdőkkel körülvett kies vidéken, 258 kath. 587 ref., 4 evang. 7 zsidó lak., ref. anya-, kath. főkszentegyházzal. F. u. a palotai Zichy grófok.

Pusztá-Inota, pusztá, Veszprém vmegyében; bortermesztéssel. Közbirtokosoké.

Inta, pusztá, Vas vármegyében; Dömölk és Sitke közt. Herczeg Batthyáni Filepnek innen veszi egyik uradalma nevét.

Ipacsfa, magyar falu, Baranya vmegyében, az Okor vize mellett, 8 kath., 458 ref. lak., ref. anyae gyházzal. Sok legelő. Erdő. F. u. a siklósi uradalom. Ut. p. Siklós.

Ipolofa, pusztá; Somogy vmegyében, gr. Széchenyi Páló.

Almásy-Nagy-Iratos, pusztá, Arád vmegyében, Csanád vmegye szélén, Arádhöz 2 órányira. Kiterjedése 5212 hold 1100 □ ölével, melylyekből 1232 h. kaszáló, 3120 hold szántóföld, 860 hold pedig legelő. Az egész pusztá róna és igen gazdag termékenységű; rétlje legelője zsiros lévén, a marhahizlalás nagyban divatozik. Haszonbérlok tartják, de van itt egy kis 30 holdnyi erdő mellett egy dohány-kertész község is megtelepítve. 480 r. kath. magyarból álló. Birja

a pusztát Almásy Pál, volt hevesi alispán.

Forray-Nagy-Iratos, pusztta, Arad vmegyében, Csanád vmegye szélén, Aradhoz 2 mfdnyire. Az egész róna határ igen gazdag föld, s kevés szík van benne. Ebből bir a rátelepített kertész község 1500 hold szántóföldet, 464 hold legelőt; majorsági-lag kezeltek 2750 hold szántóföld, és 750 hold gyp. A dohány-kertész község számlál 688 lelket, kik mindnyájan magyarok és római katolikusok. Birja a pusztát báró Forray Iván.

Kis-Iratos, pusztta, Csanád v.-megyében, Arad vmegye szélén: 259 lakossal, nevezetes ló-marha- és juh-tenyésztéssel. F. u. Szalpek uraság, kinek itt szép lakhelye van.

Iregh, magyar m. v. Tolna vmegyében, egy róna termékeny vidéken, 1295 kath., 54 ágosta, 1090 ref., 8 zsidó lak., kath. és ref. paroch. szentegyházakkal, 107 egész telekkel. Van itt egy roppant 3 szögletű kastély, szép kerttel és nagy istállókkal, telivérű ménes, nemesített birkanyájak. Tágas határa sikeres búzát terem, szarvasmarha slótenyésztése virágzó: erdeje derék. F. u. a Viczay grófi család. Az ireghez tartozó békai pusztán szemlélhetni egy veres barátok kolostorának romjait, egy a kolostor alatt levő 12 fiókos pinczével, mely deák és török betűkkel van bémázolva.

Irhóc, orosz falu, Máramaros vmegyében, a Taraczk mellett: 9 r. 1048 g. kath., 64 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Irinny, magyar falu, Szathmár vmegyében, Dengeleghez $\frac{1}{4}$ órányira: 66 r., 200 g. kath., 411 ref., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa fekete, s kövér búzatermő; rétei jók; erdeje kettő. F. u. a régi jeles Irinyi nemzetség.

Irota, orosz falu, Borsod vme-

gyében, Abauj megye szélén Szendrőtől $\frac{12}{16}$ állomásra. Szomszédai Szakácsi, Abód, Rakacs borsodmegyei, Gadna és F. Vadas abauji helységek. Határkiterjedése 2567 hold, ebből 49 belsőség, 632 szántóföld, 128 rét, 1737 h. erdő, 21 h. használatlan, urbériség 8 negyedik osztályu telek. Vidéke kivált délnök és nyugotnak hegyes és erdős; északi hegyeiből ered egy patak, mely a falun keresztülfolyván Szikszó alatt a Borsonyossal egyesül. Lakház van 72, lakos 411, u. m. 36, r. kath., 358 g. kath., 5 ref., 4 evang., 8 zsidó; a görög katolikusoknak helyben van anyaegyházuk. Birtokos gr. Vay Ábrahám.

Kis-Irsa, Pest-Pilis m. pusztta, 20 evang. lak. Irsához tartozik.

Irsa, Pest-Pilis m. tót-magyar f., Alberti mellett: a szolnoki ország- és vas-utban: 500 kath., 895 evang., 12 ref., 10 óhitű, 450 zsidó lak. Kath. és evang. anyaszentegyház. Synagóga. Sok bolt és korcsma. Határa részint fekete, részint sárga homok, átálmában jó gabona termő; téres legelőjén sok juhot tart; bora is van. F. u. nagy részben az Irsai nemzetség, továbbá Szabó, s m. t. Van saját postája.

Irsa, pusztta, Zala vmegyében, Lövökhöz $\frac{1}{2}$ óra.

Isakocz, vindus-tót falu, Zala vármegyében, 400 kath. lak. F. u. Gyika.

Isal, pusztta, Veszprém vmegyében, Somogyié, Pápához $\frac{3}{4}$ óra.

Isebor, pusztta, Zala vmegyében, Zala-Apáti és Buberek közt.

Iske, magyar falu, Ungh vármegyében, a Laborcza mellett, N. Kaposhoz nyugotra $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 24 r., 47 g. kath., 424 ref., 8 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház; jó rét és föld; tava, s erdeje is van. Birják Horváth és Bánóczy örökösök. Ut. p. Ungvár.

Isnéthe, Znatin, magyar-orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz

délre 2 mfd. 8 r. 340 g. kath., 513 ref., 8 zsidó lak. Ref. anya-, g. fiók-szentegyházzal. Földei rónán fekszenek s termékenyek, de rétfjei soványak. F. u. gr. Schönborn.

Isóföldre, puszta, Zala vármegyében, Barabás mellett.

Isópallaga, oláhu Hatór, oláh falu, Bihar vmegyében, 3 dombon keresztül szórva, ut. posta Élesd 1 mfd., 710 n. e. óhitű lak., kik meszet készítenek, s avval kereskednek. Határa 6478 hold, mellyből az erdő 4852 hold, a többi szántóföld, rét és gyümölcsös. Majorság az erdőn kívül 200 hold. Hegyes földe agyagos; szilvája igen sok. Három patakja közül kettő a falun foly keresztül. Birja Beöthy Zsigmond. Van itt óhitű anyatemplom.

Ispánk, magyar falu, Vas vmegyében, 142 ref. lak. F. u. gr. Bathányi Zsigmond. A csákányi urad. tartozik.

Ispánmező, Spano-Pole, tót falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Ratkóhoz egy mfdnyire: 11 kath., 799 evang. lak., kik sok vas gereblyét, és fa eszközöket csinálnak. Hegyes határa rozstot, buzát, árpát, középszerűen, de jó minőségben terem. F. u. h. Coburg s m.

Istenmezeje, magyar f., Heves vmegyében, közel Gömör vármegyéhez, Pétervásárhoz. északra 1 $\frac{1}{4}$ mfd, 661 kath., 4 ref., 9 zsidó lak. Határa felette hegyes; földeit a vizmosások rongálják; erdeje sok. F. u. Csernus, Brezovay, Beöthy, Radics, Szalatnay. Ut. p. Eger.

Istvánd, (Szala), magyar falu, Zala vmegyében, 318 kath., 331 evang. lak., evangélikus anyaszentegyházzal. F. u. gr. Festetics Tasziló, s az ollári urad. tartozik.

Lesencze-Istvánd, magyar falu, Zala vmegyében, 816 kath., 7 ref. lak., tágas szőlőhegygyel. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Sümeg.

Valiczka-Istvánd, puszta, Zala vmegyében, Valiczka szomszédságban.

Istvándi, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Túr mellett, közel Csekéhez: 19 r. 7 g. kath., 321 ref., 12 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határának dombosabb része homokos, a többi fekete lapály, mellyet a Túr vize gyakran elönt; tölgyes, szilfás, gyertyános erdeje derék; a Túrban sok halat, rákot foghat; jövedelmes vizi malma is van. Főbirtokos Kende Zsigmond, továbbá a Kölcsey, és Jármy nemzetségbeliek. Ut. p. Tisza-Ujlak.

Istvándi, magyar m. v. Somogy vmegyében, 93 kath., 927 ref., 5 zsidó lak. Ref. paroch. szentegyház. Postahivatal. Vizimalmok az Okor vizén. Nagy határa homokos; pogácsa-almája híres; bora nem állandó. F. u. hercz. Eszterházy.

Istvánfalu, (Stephanovcze), tót falu, Pozson vmegyében, Vöröskőlől keletre 1 $\frac{1}{2}$ órányira: 297 kath. lak., kath. paroch. templommal, erdővel, kövecses határral. F. u. gr. Pálffy Rudolf örökösei.

Istvánfalva, (Steffelsdorf), vindus falu, Vas vmegyében, Szentgothárdhoz délre 1 óra, 497 kath. lak., paroch. szentegyházzal. Soványacska határ. Fialat erdő. A szentgothárdi urad. tartozik. Ut. p. Rába-Keresztur.

Istvánfalva, tót falu, Szepes vmegyében, Imrefalva szomszédságában: 190 kath. lak. Kath. paroch. templom. Fürész- és lisztmalmok.

Istvánfalva, vagy Hajdusicza, tót-magyar falu, Torontál vmegyében, az Iláncsai mocsár mellékén, a német bánáti végezered vidéke határszélén: 524 kath., 398 evang., 16 ref., 8 óhitű lak., kik contractualisták. Evang. anyatemplom. F. u. Damaszkint Antal. Ut. p. Margita.

Istvánháza, pusztá, Szolnok vmegyében, Czibakházához közel, 6700 hold határral, melly gazdag szántó- és kaszálló földekből áll. Birja a Földváry nemzetség osztatlan állapotban, s jelenleg 12,000 pförintért haszonbérbe van adva.

Istvánmegeye, magyar falu, Bács vmegyében, Bajával összefüggésben, Pest vmegye szélén: 1252 kath. lak., kik többnyire a bajai gabonás házakban s hajókon dolgoznak. Sok korcsma. F. u. a kalocsai érsek.

Istvánvágás, tót falu, Sáros vmegyében, ut. post. Berthót. Többen birják.

Iszka, orosz falu, Máramaros v. megyében: 604 g. kath., 32 zsidó lak., anyateplómmal. Határa sovány; hegyeiben kristálykő találtatik. F. u. gr. Teleki, b. Perényi, Uray, Várady, Szathmáry stb. Ut. p. Húszit.

Iszkász (Alsó), magyar falu, Veszprém vmegyében: 244 kath., 4 zsidó lak. F. u. Martonfalvayak s m.

Iszkász (Felső), magyar falu, Veszprém vmegyében: 303 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. F. u. a kegyes alapítvány.

Iszkász (Közép-), magyar falu, Veszprém vmegyében: 514 kath., 48 zsidó lak. F. u. többen. Mind a 3 falu síkságon fekszik, nyires erdőkkel. Ut. p. Devecser.

Isttáncz, orosz falu, Zemplén vmegyében, Töke-Terebeshez délre 1½ mfl: 19 r., 520 g. kath., 7 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, 507 hold szántófölddel. F. u. gr. Erdödy.

Isttebne, lót falu, Árva vmegyében, az Árva jobb partján: 80 kath., 590 evang., 25 zsidó lak. Evang. anyateplom. F. u. Kubiňyi, Ambrózy s a t. Ut. p. Rosenberg.

Isttebnik, tót falu, Trencsén vmegyében: 203 kath., 5 zsidó lak. F. u. a nyitrai püspök.

Isztimér, német mv., Székes-Fejér vmegyében: 1155 kath., 2 ref., 2 evang., 20 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Földje szép buzát, szőlőhegye pedig igen jó bort terem; erdeje is derék. F. u. gr. Zichy István. Ut. p. Fejérvár.

Kis-Isztimér, pusztá, Székes-Fejér vmegyében: 39 kath. lak.

Magyar-Ittebe, magyar falu, Torontál vmegyében, ut. p. Becskerekhez keletre 4½ mflnyire, a Bege partján: 44 kath., 2360 ref., 6 óhitű, 10 zsidó lak., ref. anyateplómmal, 68²/₈ egész telekkel. Határa minden trágya nélkül gazdagon terem. F. u. Ittebei Kiss Erneszt örökösei.

Rác-Ittebe, rác falu, Torontál vmegyében, Magyar-Ittebe szomszédságában: 40 kath., 14 ref., 3072 n. e. óhitű lak., s anyateplómmal. Határában gyönyörű fáczányosok vannak; 172 egész telket számlál. F. u. Ittebei Kiss Erneszt örök.

Ityiv-si-Kohán oláhul, lásd magyarul L ü k i - K o h á n y.

Ivachnófalva, tót falu, Liptó vmegyében, a Vágh bal partján: 308 kath., 3 evang. lak. Termeszt rozstot, buzát, kolompért, hüvelyes veteményeket. Kastély. F. u. Rády család. Ut. p. Rosenberg.

Iváczkó, oláh falu, Szathmár vmegyében, Hiriphez közel: 225 g. kathol. lak., anyateplómmal, soványacska földekkel, tölgyes erdővel. F. u. Szuhányi János. Ut. p. Szathmár.

Ivád, magyar falu, Heves vmegyében, Pétervására mellett: 399 kath., 7 zsidó lak. F. u. az Ivády nemzetség. Ut. p. Eger.

Ivákknófalva, (Ivancsina), tót falu, Thuróc vmegyében, a Thurócz vize mellett: 32 kath., 252 evang. lak. Evang. anyateplom. Határa róna és termékeny; rétjei igen jók. F. u. b. Prónay; Nyáry család.

Batthyáni-Iván, német-rác falu, Baranya vmegyében: 178 kath., 52 n. e. óhitű, 12 zsidó lak., fázánkerttel, szép erdővel. F. u. gr. Batthyáni Iván. Ut. p. Siklós.

Dárda-Iván, rác-német falu, Baranya vmegyében: 132 kath., 337 óhitű, 72 evang., 5 zsidó lak., óhitű anyaegyházzal. Határa róna és termékeny. A dárдай urad. tartozik.

Iváncz, magyar falu, Vas vmegyében, közel a Rábához, Kőröndhöz 2 óra: 447 kath., 5 evang., 10 ref. lak. Kath. paroch. szentegyház. Szép urasági kastély és kert. Határa, melyhez a himfai és tótfalusi puszták is tartoznak, soványaska. Legelője igen sok; rétje elég; erdeje nagy szorgalommal ápoltatik s felette gyönyörű. Feje egy uradalomnak, melyet a Sigray grófi család bir.

Iváncz, vindus-tót falu, Zala vmegyében: 270 kath. lak. F. u. hg. Eszterházy. Ut. p. A. Lendva.

Ivánczháza, puszta, Veszprém vmegyében; Pápához 1 óra, a zirczi apátságé.

Ivánda, rác falu, Torontál v. megyében, Gyülvészhez $\frac{1}{2}$ órányira: 1178 óhitű lak., s anyatemplommal, $64\frac{7}{8}$ egész telekkel. F. u. Ivándaj Karácson István. Ut. p. Temesvár.

Ivánfalva, puszta, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Zádorfalvához tartozik: 11 kath. lak.

Ivánföle, puszta, Zala vmegyében, Kapornak mellett.

Ivánka, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól 3, ut. p. M. Kövesdtől 1 állomásra, vizenyős róna vidéken: Határai: Szöke és Kétutköz puszták, Poroszló, Négyes, Sz. István, Eger, Lövé helységek. Tagosított határa 2853 $\frac{38}{100}$ holdat foglal, melyből beltelek 80, szántó föld 774 $\frac{38}{100}$, rét 623 $\frac{97}{100}$, legelő 1273 $\frac{23}{100}$; mozsár s nádas 101 $\frac{1}{100}$ hold. Ebből 15 urbéri telek után szántóföld 485, rét

200, legelő 246 hold. A többi majorság. A határ fele vadszik, fele fekete föld, melly kétszerest legjobban terem. A kaszállókat az árviz járja. 658 lakosai csaknem mind r. katolikuskok helybeli anyaegyházzal; fuvarozással is foglalatoskodnak. A helységet az Eger vízből, Kányafolyásból; Ostoros patakából és Hór vízből alakult állandó és mindig folyó nagy tó körözi, melly Poroszlótól $\frac{3}{4}$ órára a Tiszába szakad. Ékesíti a helységet b. Orczy István földesurának pompás kastélya, kettős nagy angolkerítél, mellynek nyugoli részén sánczokkal körülvett földvár látható.

Ivánka, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{10}{16}$, ut. p. S. Kazincztól $\frac{5}{16}$ állomásra, félette emelkedő erdős hegy oldalában. Határa 802 hold, mellyből 241 hold szántó, 160 h. rét és legelő, 85 h. szőlő, 316 h. erdő. Felszabadult urbéri telek 6 h. Mind szántóföldje, mind rétje igen termékeny; tölgyes erdejében sok sertést tart; szőlőhegye pedig jó bort ad. Lakja 219 reformatus, helybeli anyaegyházzal. Birtokosok: Radvánszky Albert s Molnár Károlynő.

Ivánka, (Iványi), tót falu, Pozsony vgyében, fekszik Pozsonyhoz $1\frac{1}{2}$ órányira, Cséklészhez 1 fertály óra járásra, a kis Duna bal partján, kies erdőktől, kertektől, mezőségtől körülvétve: 484 kath., 10 evang. lak., kath. paroch. templommal, egy nagy kastélylyal és kerttel. Nézésre méltó az idevaló plébánusnak gyümölcsös kertje, melly több százféle nemes fajtájú alma, körtvély, barackfákkal díszekedhetik, s honnan több ezer oltó-ágakat hordanak el mindenfelé a környékbe. F. u. h. Grasalkovich örökösök.

Ivánka, tót falu, Nyitra vmegyében, a Nyitra jobb partján, Nyitratól délre $1\frac{1}{2}$ órányira: 892 kath., 80 zsidó lak., kath. paroch. templom-

mal. Földje termékeny; van erdeje, szőlőhegye s jó rétjei. F. u. többen.

Ivánka (Nagy- és Kis-), puszta, Székes-Fejér vmegyében, Adonyhoz 1 mfd, 341 kath., 260 ref., 2 evang., 6 zsidó lak. Sok rét és legelő. F. u. többen.

Ivánka, puszta, Borsod vmegyében, Szendrőhöz tartozik.

Ivanocz; tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh jobb partján, a Trencsénhez vivő országutban, a mondott várostól délre 2 mfdnyire. Határja egy a legjobbakközül való a megyében. Vannak jó szántóföldjei, legelője; rétje, erdeje. Lakja a Mlascoviczi írtásokkal együtt 302 kath., 458 evang., 60 zsidó. F. u. több közbirtokosok.

Ivanocz, vindus falu, Vas vmegyében: 44 kath., 197 evang. lak. F. u. gr. Festetics Tasziló és Inkey Imre kamarás.

Ivány, magyar mv., Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $4\frac{3}{4}$, Közszeghez keletre 4 mfdnyire: 1430 r. kath., 20 zsidó lak., paroch. szentegyházzal. Róna határa 14,500 hold, mellyből szántóföld 4600, rét és legelő 642, erdő 9258 hold. Földje középszerű s terem buzát, rozsot, árpát, zabot, búkkönyt, lencsét, repczét, dohányt, nemkülönbén burgonyát és kukoricát. Erdeje legnagyobb a helységek közt a megyében, s főleg tölgy- és nyárfákból áll, 60 éves forgásra felosztva. Birja gr. Széchenyi Pál, kinek itt szép kastélya van.

Ivány, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rimaszécshez $\frac{1}{2}$ órányira: 28 kath., 271 ref. lak. F. u. h. Coburg.

Ivány (Nagy-), magyar falu, Külső-Szolnok vármegyében, Debreczenhez $4\frac{3}{4}$ mfd, 1987 kath., 3 ref. lak., tágas róna határral, nagy marhatenyésztéssel, s kath. paroch. templommal. F. u. az egri káptalan.

Ivány, puszta, Heves vmegyében, Ballához fél óra: 66 kath. lak. Szép rét. Erdő. F. u. Gyürky Pál, Halasy Károly, Horváth, Herkály, Sütő örök. Ut. p. Gyöngyös.

Iványi, (Iwanuwci), orosz falu, Beregh vmegyében, Munkácshoz éjszak-nyugóra $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 5 rom., 561 g. kath., 9 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Földje csekély; szőlőhegye jó; szénája elég; de legnagyobb nevezetessége, felette dicsértetett vasas ásványos vizében s fürdő-intézetében áll. F. u. gr. Schönborn.

Iványi, magyar falu, Baranya vmegyében: 28 kath., 459 ref. lak., ref. anyaekklézsiával. Tágas legelőjén sok marhát tart. Erdeje derék. F. u. a Petrovszky nemzetség kihaltával, a királyi kamara.

Iváskő, oláh falu, Nyekopoj, oláh falu, Szathmár vmegyében, Szathmárhoz 2 órányira, dombon, 230 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 1721 hold, mellyből 361 h. szántó, 300 h. rét, 860 h. tölgyes erdő, 200 h. szőlő. Ebből majorság a szőlő, erdő, és 60 hold szántó és rét. Földé fejez agyag s a szárazságot szereti, terem buzát, zabot és kevés tengerit. Vize a Honorod, melly gyakran kiönt. Birja Szuhányi Ignác.

Iváskófalva, (Vaskovicza), orosz falu, Beregh vármegyében, N. Ábránkához $\frac{1}{2}$ órányira: 130 g. kath., 4 zsidó lak. Határja hegyes, sovány. F. u. gr. Schönborn.

Iza, orosz falu, Máramaros vmegyében, ut. p. Huszthoz: 1198 g. kath. lak., s anyaszentegyházzal. F. u. a korona. Egészen rónaságon fekszik, s jó földé van.

Izbék, német-rác falu, Pest-Pilis vármegyében, Sz. Endre mellett egy völgyben: 424 kath., 3 evang., 5 ref., 228 óhitű lak., kik főképen bortermesztésből élnek. A sz. endrei rácok Ar-

senius patriarcha alatt Törökországból kiköltözvén, itt telepedtek meg először.

Izbugya, tót falu, Vinnához nyugotra 1 órányira a Cservenicz vize mellett; melly két részre oszlja olly formán, hogy egyik része Ungh, másik Zemplén vármegyéhez tartozik. Számlál 421 r., 98 g. kath., 5 evang., 8 ref., 65 zsidó lak. Kövér rétek a Laborcza mentiben. F. u. gr. Sztáray, Viczmándy, b. Lusinszky, Boronkay, s m. Ut. p. Nagy-Mihály.

Izgár, oláh falu, Krassó vmegyében, Lugoshoz $3\frac{1}{4}$ órányira: 639 óhitű lak., s anyatemplommal.

Izmény, német falu, Tolna vmegyében, 9 kath., 1000 ágostai lak. Evang. anyaszentegyház. Lakosai tehetős gazdák, s számos malmaikban repczéből, tők- s kender-magból, dióból, mákból olajat sutolván, evvel nevezetes kereskedést üznek. F. u. gr. Apponyi. Ut. p. Szekszárd. Ide tartozik Kis-Izmény pusztája is.

Izsa, magyar falu, Komárom vmegyében, a Duna mellett egyenes téren, Komáromhoz $\frac{1}{2}$ mfdnyire. Határa; melly a Duna áradásainak igen ki van téve, 5870 hold; földje fekete homokos, s közepszerű termékenységgü. Van 1310 kath. 146 ref. lakosa, kath. anya-, ref. főkegyházzal. F. u. az eszterg. főkáptalannal egyesített szenttamási prépostság.

Izsák, magyar m. v. Pest-Solt vmegyében, rónaságon, saját postahivatallal és váltással Szabadszállás és Vadkert közt. Határa 24,282 hold és 953 □ öl. Ebből majorsági birtok a bab földdel 10,039 h. 1289 □ öl, urbéri, postai, városi, vendégfogadói, egyházi és iskolai föld 3215 h. 1283 h., szőlőskertek 449 h. 452 □ öl, belsőség 423 h. 438 □ öl, selyemerdő 17 h. 298 □ öl, nagyobb szíkesek a földek közt 13 h. 828 □ öl, a Kolontó tava 2262 h. 124 □ öl, jó

legelő 4087 h. 643 □ öl, homokos legelő 1169 h. 75 □ öl, buczkás legelő 657 h. 338 □ öl, szikes legelő 147 h. 72 □ öl, Kis János rétsége 583 h. 1052 □ öl, nádas 11 h. 1012 □ öl, sivány homok 1067 h. 225 □ öl, utak és töltések 84 h. 925 □ öl, csatorna 12 h. 642 □ öl, kaszálható szigetek a Kolontóban 35 hold 348 □ öl. Egész urb. telek $66\frac{1}{8}$. A határ egy része fekete jó föld, nagyobb része homok; a fekete tiszta búzát, a homokos igen jó rozst és tavaszt terem, ha a szél a magot ki nem hordja. Szarvasmarha és juh nagy mennyiségben tenyésztetik. Közel a városhoz fekszik a Kolontó tava, melly jó ízű haláról és igen szép vékony és tartós nádjáról nevezetes. A Kis-János réteje csekély használatú zombikos mocsárság. A Csirászik álló tó szikes vízzel bírván, a gyapjút szép tisztára kimossa. Népesége 3553 lélek, kikből 1821 r. kath., 1444 reform., 27 ágostai, 260 zsidó. Az ágostaiakat kivéve, mindenik felekezetnek helyben van imaháza és lelkésze. Van itt jeles, cseréppel fedett városház és vendégfogadó Országosvásárt 3 tart, u. m. mart. 24-kén, jul. 2-kán, s oct. 1. napján, azon megjegyzéssel hogy mindig azon napokon eőz hét elején hétfőn egy napon tartatik mind a barom-, mind a kirakóvásár. Hetivásárok pedig minden kedden és pénteken tartatnak. A város birtokosai: Uzovics János, Reviczky Imre, gr. Majláth Károlynő szül. Reviczky Judit, Reviczky Menyhért, Szily Ádám, özv. Sütő Istvánné, Csemniczky Lajos, és György; Csernus József, Pál és György örök., özv. Fekete Györgynő, Gaál Ignácznő, Nagy János és Strecska Sándor urak.

Izsák, pusztja, Pest-Solt vmegyében, Dusnok és Sükösddel határos. Kiterjedése 1500 hold, melly csupa legelő, s a kalocsai érsek birja.

Izsákfalva, magyar falu, Vas megyében: 424 kath., 58 evang. lak., börtermesztéssel. F. u. gr. Somogyi és több közbirtokosok. Ut. p. Kis-Czel.

Izsap, magyar falu, Komárom v. megyében, Komáromhoz 4 mfdnyire fekszik rónaságon, Győr vmegyé határszélén, Csiliz vizére megy lábbal, mellyen a pozsonymegyei vizek egy része foly le a Dunába. Hogy e Csiliz vize a Csallóközt el ne öntse, az egész komárommegyei részen nagy töltés huzatott, s a Csiliz torkolatán nagy zugó készítettet, melly azonban Győr megyével közös erővel építettet és tartatik fel. Határja 1879¹/₈ holdra terjed, mellyből 23¹/₈ hold belső telek, 699²/₈ h. szántóföld, 341³/₈ h. rét, 24²/₈ erdő, 36 h. mocsár, 255⁴/₈ h. legelő. Szántóföldje ez rétje a legjobb mineműségű; a buza, árpa, zab, tengeri, burgonya és lenvetés bőven fizeti meg a magot. Szarvasmarha leginkább tenyésztetik, de ügyetlenül, valamint a mezei gazdaságot is hanyagul űzi az izsapi földműves. A határ nyugoti szélét környező Csiliz folyóban jó halászat van. 103 kath., 242 ref. lak., ref. fiók-egyházzal. F. u. gr. Zichy István, Ábrahám, Kiss, Czina, Győry, László, Füsy, Bozóky, Tamásy, Nagy, nemes családok. Hajdan a komáromi vár urad. tartozott.*

Izsaszeg, magyarosodni kezdő tót falu, Pest-Pilis vmegyében, kevéssé laposban, délről hegy alatt fekszik, Pesthez keletre 3 mfd, s ut. p. Kerepes. Határa 5620 hold, mellyből 2860 hold szántó, 500 h. rét, 460 h. legelő, 200 h. szőlő, 1600 hold erdő. A határ keleti és nyugoti része homokos, déli része agyagos; terem rozstot, zabot, kevés kukoriczát, jó dohányt. Egyébiránt szántóföldjei hegyes és oldalas részekből állván, a záporok által nagyon rongáltatnak. A falu alatt folyik a soha ki nem száradó Rákos vize. A helység a güdöllői ura-

dalomhoz tartozik s van még itt az uraságnak 2 pusztája, u. m. Nyiregyháza erdőből álló és Tápió-Sz.-György, uradalmi birka-majjossal. Egyik egyik pusztá 2000 holdra terjedhet. Népeisége a helységnek 1467 r. kath., 2. ref., 9 zsidó. Van itt kath. paroch. templom, 1 pálinkafőző-ház, vendégfogadó, és 4 vizimalom. Az ugynevezett Katona-Parlagi hegyen számtalan dombcsokák léteznek, mellyekben csupa csontok találtaknak, jeleül, hogy itt a régi korban is nagy ütközet történt. De nevezetesb ennél azon nagy ütközet, melly itt 1849-ben épen nagypénteken történt az osztrák főtábor, és a Görgey, Klapka, Damjanics, s Aulich vezérsége alatt álló magyar seregek közt. Ugyanis hg. Windischgrätz osztrák tábornagy miunadtesteit egyesítvén, 60,000 emberrel a cserhádi erdős dombokat és hegyeket erősen megrakta, s kulcsául igen erős állásának Izsaszeget választá. A magyarok két ízben rohanták meg e csaknem bevehetlen álláspontot, de mindannyiszor visszaverettek, míglen Aulich hadtestétől segítve harmadszor szuronynyal foglalták el az izsaszegi tetőket; minek következtében az osztrákok Pest felé vonultak vissza, mindegyik rész mintegy 700 halottat hagyván a csatamezőn.

Izsép, (Zipow), tót falu, Sáros vmegyében, Bajor fiókja: 156 kath., 85 evang., 2 zsidó lak. Erdő. Meglehetős föld. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Izsép, horvát falu, Baranya v. megyében: 1421 kath., 12 óhitű, 3 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyháza a helységtől fél órányira fekszik. Gazdag határ. Nagy marhatartás és halászat. F. u. Károly főherczeg örök. Ut. p. Herczeg-Szölös.

Magyar-Izsép, magyar-orosz falu, Zemplén vmegyében, Isztánczhoz ¹/₂ órányira: 374 r., 690 g. kath., 456 ref., 63 zsidó lak. Gör. kath. és

ref. anya, és r. kath. fiók-szentegyház. Van 1480 hold szántó földje, erdeje, kevés rétje. F. u. többen. Ut. p. Velejte.

Tót-Izsép, tót falu, Zemplén vmegyében, a Tapoly vize északi oldalán, kevéssé dombos helyen. Határja 2290 hold, melyből 54 h. belsőség, 828 h. szántó, 247 h. rét, 560 hold erdő és füzes, 396 hold terméketlen térség. Ebből 14⁶/₈ urbéri telek, 13 szellér után 330 h. szántó, 130 hold rét; a többi majorság. Földje nem a legjobb ugyan, de a földesuraság kiűnően művelteti, s szép birkákat is tenyésztet. Lakja 65 romai, 80 görög kath., 220 evang., 4 zsidó, Van itt jeles, gőzre készített szesz- és ser-gyár, egy igen nevezetes csűr, tisztilak, kath. fiók-templom, vizimalom. Birja Bujanovics Eduard, s illetőleg neje gr. Haller Julianna halála után gyermekei. Ut. p. Eperjes.

Izsépfalva, (Izshipovicze), tót falu, Liptó vmegyében: 15 kath., 169 evang. lak. Több urasági lakházak. F. u. Dobák, Csemniczky s a t.

Izvor, orosz falu, Beregh vmegyében, Ploszkóhoz 1 órányira: 185 g. kath., 4 zsidó lak. Sovány határja zabot, s néha kukoriczát terem. Erdő. F. u. gr. Schönborn.

J.

Jaba, puszta, Somogy vmegyében, Endrődhez 1 óra: 85 kath., 10 ref. lak.

Jabalca, horvát falu, Krassó vmegyében, Székashoz 3 órányira: 479 kath., 16 óhítú lak. F. u. a kamara.

Jabloneza, magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, a Torna vize mellett, ut. p. Rozsnyótól délre 2 mldnyire: 91 kath., 503 ref., 5 zsidó lak. Kath. és ref. anyateplom. Szülőhegye tágas; gyümölcse igen sok; erdeje

szép; rétei is jók. F. u. h. Eszterházy s mások.

Jabloneza, (Jablonicz), népes tót mv., Nyitra vármegyében, feje a korlátkői uradalomnak, melly 2 mvárosból és 4 helységből áll. Fekszik a Miava vize mellett, N. Szombathoz 2¹/₂ mldnyire, az innen Morvaországba vivő országutban. Táplál 1519 kath., 181 evang., 57 zsidó vagyonos lakosokat; kik a kendertermesztést s mesterségeket erősen űzik. Ékességére szolgál a kath. parock. templom, a gr. Apponyi József csinos kastélya és kertje, s a két vendégfogadó. Határát a Fejér hegye hasítja keresztül, s ez nagyobb részt fejér homokos, de azért jól művelt és meglehetősen termékeny; topolyafenyőből álló erdeje derék. — F. u. a korlátkői uradalom, mellyet hajdan a Korlát nemzetség, most pedig a Lapsánczky családnak leányágon származó örökösei bírnak. 1702-ben a Rákóczyak megverték itt Ricsán cs. k. generálist.

Jabloneka, tót falu, Árva vmegyében: 3617 kath., 2 evang., 20 zsidó lak., kik elszórt házakban laknak. Kath. paroch. templom. Harminczadhivatal. 2 vizimalom, 1 fűrészmalom. Vendégfogadó. Sessiója: 165⁶/₈. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.

Jabloneka (Alsó), orosz falu, Zemplén vmegyében, Papina fiókja: 28 r., 436 g. kath., 3 zsidó lak., 645 h. szántófölddel. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. N. Mihály.

Jabloneka (Felső), orosz falu, Zemplén vmegyében: 6 rom., 670 g. kath., 10 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. 726 hold szántóföld. F. u. Szirmay. Ut. p. N. Mihály.

Jabloneve, tót falu, Trencsén vmegyében, Predmirhez ¹/₂ óra: 248 kath., 17 evang., 10 zsidó lak. F. u. többen.

Tót-Jablonya, tót falu, Zemplén vmegyében, Papina fiókja, 851 r.,

50 g. kath., 26 zsidó lak., 761 hold szántófélde. F. u. Malatinszky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Jabrikova, tót falu, Zólyom vmegyében, a tajovai völgyben, hegyoldalon szétszórva 279 kath. 30 evang. lak., kik jobbára kir. hatáskban dolgoznak. A falu mellett folyik Szpolocna patak. Ut. p. Besztercebánya. Birja Radvánszky család.

Jabuka, oláh-serb falu, Temes vmegyében, Verseczhez délkeletre $1\frac{3}{4}$ órányira, 1200 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Van 53 urb. telke, híres hort termő szőlőhegye. Birja Nemeshegyi család.

Jacsó, puszta, Nyitra vmegyében, N. Herestény filial., 5 kath. lak.

Jácz (Kis), (Jaczovcze), tót falu, Nyitra vmegyében, 142 kath., 7 zsidó lak. F. u. gr. Erdődi Józsefné.

Jácz (Nagy), tót falu, Nyitra v. megyében, 510 kath., 188 zsidó lak., kath. paroch. templommal, synagógával. Bikkés erdejök derék. F. u. többen. Ut. p. Nagy-Tapolcsán.

Jácz (Nemes), (Zemanszke Jaczovcze), tót falu, Nyitra vmegyében, 119 kath., 1 evang., 8 zsidó lak. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Jád, magyar falu, Somogy vmegyében 100 kath., 721 ref., 4 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával. Erdeje, szőlőhegye van. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Lak.

Jágónak, magyar-német falu, Baranya vmegyében, a dombóvári hercegi uradalomban, ut. p. Kaposvár. Határa 1833 hold, mellyből urb. belsőség 149 h., szántó 740 h., rét 315 h., gyeplegelő 50 h., szőlő 66 h., uradalmi beltelek 3, erdő 510 hold, melly közös legelőnek használtatik. Lakja 459 magyar kath., 242 német ágostai.

Jahodník, tót falu, Thuróc vmegyében, sz. Mártonhoz 1 fertálynyira az országtuban, közel a Thuróc vizéhez. Számlál 50 kath., 327

evang., 20 zsidó lak. Határa termékeny; rétjei kővérek; legelője elég és hasznos; a Thuróc vizén több fűrész-és liszt-malmokkal bir. Nevezetes továbbá savanyuvíz-forrása, mellynek alkotó részei: savanyuforrási szesz, kevésbé felolvasztott vas anyag, elemésztő föld, só sat. F. u. a Révay fam.

Ják, magyar m. v. Vas vmegyében, Szombathelyhez 2 órányira, 1316 kath., 23 zsidó lak. Régi apáti temploma, melly most plébániális szentegyház, már messzire látható. Közönséges vélemény, hogy ez apátság a 12-ik vagy 13-ik században alapított, még pedig a benedekiek részére; de 1532-ben a törökök Kőszegről viszszerelletté, elpusztították, s akkor a hozzá tartozó Péczöl is tőle elszakadt. Most mint jövedelmes apátságot az Erdődy grófi nemzetség ajánlékozza el.

Jakabfa, magyar falu, Zala v. megyében, 273 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Baksa.

Jakabfa, puszta, Zala vmegyében, Oroszton és Báránd közt.

Jakabfalu, német falu, Baranya vmegyében, 318 kath., 21 zsidó lak., fiókegyházzal, erdővel. F. u. gr. Batthyáni János. Ut. p. Lapáncsa.

Jakabfalva (Magyar), Jakubowce, tót falu, Sáros vármegyében, Szeben fiókja, 345 r., 48 g. kath., 85 evang., 4 zsidó lak. Kastély. Jó határ. Derék erdő.

Jakabfalva, (Jakubovani), tót falu, Liptó vmegyében, 16 kath., 163 evang. lak. F. u. Pongrácz, Potúrnyay.

Jakabfalva, (Jakubove), tót falu, Pozson vmegyében, ut. p. Malaczkától nyugotra $1\frac{1}{2}$ óra: 913 kath., 21 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Sik homokos határ. Jó legelő. Itt az uraság egy kétszáz holdnyi, mocsárt kiszáraitván, most helyette kővér rétet kaszál; valamint fiatal erdeje is;

melly egy ártalmas homokos térségre ültetve, az egész vidéknek ékességére szolgál. F. u. h. Pálffy.

Jakabháza, (Jakobshof), német falu, Vas vmegyében, 238 kath. lak. Jó kis határ. Kővér rétek. Erdő. F. u. gr. Festetics Tasziló, Rosty, s. m.

Jakabszállás, puszta, Székes-Fejér vmegyében, Sárosd mellett, 149 kath., 39 ref. lak. Határa 2670 holdra terjed, melly róna, s inkább homokos, de termékeny. Az egész 12 táblára osztatik, mindenik tábla 222 $\frac{1}{2}$ holdat foglalván magában. Közepén vannak a csinos urasági épületek; innen mennek ki az utak mindenik táblára, s ezek, valamint a táblák határai fákkal vannak beültetve. A juhok nemesítése igen előment; a szarvasmarhák, lovak, télen nyáron istállón tartatnak, minthogy a takarmány-növények természetese összekötetett a váltógazdálkodással. F. u. gr. Eszterházy János örökösei.

Jakabszállás, puszta, szabad Jász- és Kun kerületekben, s $\frac{1}{2}$ Fülöpszállás, $\frac{2}{4}$ Szabadszállás, $\frac{1}{4}$ Majsza városok birják.

Jakabvágás, tót falu, Sáros vmegyében, ut. p. Berthóhoz 1 óra.

Jakabvolya, tót falu, Sáros vmegyében, a Tarcza mellett, Roskovány fiókja, 272 kath., 11 evang., 5 zsidó lak. Kastély: Jó rét. Hegyes határ. Erdő. F. u. Tahy, Dessewffy nemz.

Jákfa, magyar falu, Vas vmegyében, 268 kath., 109 evang. lak. tágas és termékeny határral. F. u. közbirtokosok. Ut. p. Szombathely.

Jákfalva, tót-magyar f., Borsod vmegyében, Miskolcztól 2, ut. p. Putaoktól ¹³/₁₆ állomásra, erdős hegyes vidéken. Határa 1841 hold, mellyből 35 h. belsőség, 425 h. szántóföld, 161 h. rét, 1211 h. erdő, 19 h. műveletlen. Urbériség 6 $\frac{1}{2}$ egész telek. Lakja 60 r. kath., 12 g. kath. 31 ref.,

II. Kötet.

110 evang., kiknek leányegyházuk S. Kazához tartozik. Birják számos nemesek.

Jákó, magyar falu, Somogy v.-megyében, egyenes síkságon, ut. p. Kaposvárhoz nyugotra 2 mfd. Lakja 305 r. kath., 206 reformatus, 10 zsidó. Jó keverékű homokos földje különös szép rozstot, elég kukoriczát, hajdínát terem. Magas fekvése miatt semmi folyóvizet be nem vesz. Van 14 egész urb. telke; a többi majorsági föld, s birják Csépán, Molnár, Tallián, Bárány, Farkas, Madarász.

Jákó, magyar-német falu, Veszprém vmegyében, 1370 kath. lak. s paroch. szentegyházzal, a Biván malommal; hegyes, völgyes határral, nagy erdővel. F. u. gr. Somogyi. Ut. p. Pápa.

Jákó, magyar falu, Szabolcs v.-megyében, Madához nyugotra egy órányira: 140 r., 42 g. kath., 450 ref., 60 zsidó lak., ref. anyatemplommal, 6 $\frac{1}{8}$ első osztálybeli egész telekkel. F. u. Asztay, Bukowinszky, Böszörményi, Csernyiczky, Doby, Dömötör, Falvay, Fejér, File, Gabányi, Galvácsy, Jeney, Kántor, Kaszonyi, Kelemen, Kigyósy, Kovács, Ibrányi, Lencsés, Lénárd, Nagy, Nyeviczkey, Pap, Sebők, Sutka, Szabó, Szanics, Ut. p. Nyir-Báthor.

Jákóhalma, magyar falu, a Jászságban, a Tarna mellett, ut. post. Jász-Berény. Lakja 2690 katholikus, egy halmon épült derék paroch. templommal. Róna határa igen termékeny fekete homok, s kiterjed 7759 holdra; ezenkívül a szent László pusztából bir 5189 holdat. A földbirtokosok száma 226. Van szőlőskertje és kis erdőskéje is.

Jákó-Hodos, lásd Hodos, Bihar vmegyében.

Jakoris, (Jakowjani), orosz falu, Sáros vmegyében, Szebenhez északra egy órányira: 47 r., 254 gör.

kath. lak. Földje hegyes, sovány; de erdeje, legelője elég. F. u. Péchy neinz.

Jakubján, orosz falu, Szepes vmegyében, rónán és hegyoldalban fekszik a Jakubjánka patak két partján, melly itt igen ragadó és sebes. Szántóföldjeitöbbsyre hegyeken vannak és soványak; urasági birtok az erdőn kívül más nincs. Lakja 150 római, 2650 görög kath., helybeli plebániával. Innen Lőcse felé hegyeken keresztül vezet egy ut, mellyen a földesur gyönyörű kastélyt építtetett. A helységtől $\frac{1}{2}$ órányira van egy urasági vasgyár. Birja Probstner András és Adolf. Ut. p. Késmárk.

Jakusócz, orosz falu, Zemplén vmegyében, 150 g. kath., 4 zsidó lak., 256 h. szántófölddel. F. u. Dessewffy. Ut. p. N. Mihály.

Jalna, tót falu, Bars vmegyében, Zolyom vmegye szélén: 258 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. a kamara. Ut. p. Selmecz.

Jalocz, (Jalovecz), tót falu, Liptó vmegyében, 44 kath., 275 evang. lak. F. u. Bán fam. Ut. p. Okolicsna.

Jalova, orosz falu, Zemplén v. megyében, Szinna fiókja: 179 gör. kath. lak., 203 hold szántófölddel. F. u. Révész. Ut. p. Homonna.

Jalova, orosz falu, Beregh vármegyében, Pudpulocz fiókja: 74 gör. kath., 2 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Jalovecz, tót falu, Nyitra v. megyében, Chrénocz filial. 183 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Jalovecz, puszta, Árva vármegyében, 12 kath. lak.

Jalsó, tót falu, Nyitra vmegyében, a galgóczi uradalomban.

Jalsovik, puszta, Nógrád vmegyében, Gács fil. 5 kath., 21 evang. lakossal.

Ján, oláh falu, Krassó vmegyé-

ben, a Karas vagy Krassó vize mellett, Tenes vmegye szélén, ut. p. Oraviczához $2\frac{1}{2}$ órányira; 6 kath., 1136 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja gr. Bissingen.

Jannik, tót falu, Szepes vmegyében, Odorin fiókja, 417 kath., 5 evang. lak. Kastély. F. u. Jónny. Ut. p. Lőcse.

Jannrik, tót falu, Liptó vármegyében, 396 evang. lak. Juhtartás, derék erdő. F. u. Poturnyay. Ut. p. Okolicsna.

Ján, puszta, Zala vármegyében, Hermánfa puszta és Zalatnak közt.

Jáncsesd, oláh falu, Bihar v. megyében, egy nagy dombtetőn 2 völgy közt, ut. posta Várad $3\frac{1}{2}$ mfd., 486 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Fejér agyagos határán van 250 hold szántó, 120 h. rét és 716 h. erdő, s ezen kívül nincs itt senmi majorság. Birja a váradi deák püspök.

Jancsok, puszta, Bars vármegyében, F. Hámor fil. 55 kath. lak.

Jánd, magyar falu, Beregh v. megyében, a Szamosnak a Tiszába való ömlésénél: 10 r., 16 gör. kath., 685 ref., 12 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Fában, szénában, gyümölcsben, halban bővelkedik. F. u. többen. Ut. p. Beregszász.

Jánk, magyar m. v. Szatlmár v. megyében, a Szamos és Tur vizek közt, Szatlmárhoz $2\frac{3}{4}$ mfdnyire, 320 r. kath., 164 ref., 278 g. kath., 9 zsidó lak., római és görög kath. anyatemplommal; a reformatusok Majtishoz tartozván. Van itt egy csinos urasági kastély és kert, s egy szeszgyár, melly készít 73,314 itcze 20 foku pálinkát, s e mellett táplál 60 darab ökröt, s 500 darab sertést. Határa $4306\frac{2}{3}$ hold, mellyből urbériség 24 telek után 576 h. szántó, 192 h. rét, 192 h. tiszta legelő, város rétje 20 h., urb. irtás $11\frac{2}{3}$ h. Majorsági szántóföld 1515 hold, rét 440 h., erdő 1200 h., régi

gyümölcsös 160 hold, mely jelenleg rendeztetik minden fajú válogatott gyümölcsoltványokkal. A föld minősége fekele és homokos-agyag, buja termésű, buza és tengeri a legfőbb természetnyelve, azonban minden gabonát gazdagon terem, és hüvelyes veteményeket is, ha az árvíz nem bántja. Az urasági gazdálkodás kitünő, mit a lakosok is kezdenek követni, s a sertés és szarvasmarha, de lovak is nagy mennyiségben tartatnak, hanem a birkatenyésztéssel a vizenyős föld miatt fel kellett hagyni. A határt keresztülhasítja a Szamosfak egy szakadéka, mely Gö g ö nevével visel, s Gécztől Simának, Csegöldön keresztülhasítja a jánki határt, a majtisi erdőt, és N. Szekeres helységet keresztülvágja. Vannak itt mocsáros helyek is. A város feje gr. Barkóczy János jánki uradalmának, mely áll Jánk mv., Hermánszeg, Ricsé egész falukból, s 25 helységben elszórt részjóságokból.

Jánka, pusztla, Veszprém vgyében, Ülőfához közel, ut. p. Devecser.

Jankafalva, igen szép pusztla, Bihar vármegyében, az Érmelléken, Diószeg szomszédságában: 150 ref. lak., több csinos urilakkal. E pusztának határa 3000 holdnyi terjedésű s mindennel megáldott. Van híres bori termő és roppant szőlőhegye, gazdag fekele szántóföldjei; az Érm. mentiben kövér kaszálló és nádas rétjei; s a szőlőhegy háta megett erdeje. Birják: Szilágyi Gábor, Vincze Miklós, Járay László, özv. Nagy Lajosnő, Lévy, Dömsödy, Laky, Ercsey, Szeremley, Dercskey, Olasz, Vecsey, Patay, Ibrányi, Sebes, Bay stb. Kiss Péterféle örökösök.

Jankahid, oláh falu, Torontál vmegyében, ut. p. Becskerekhez kelet-éjszakra 1 $\frac{1}{4}$ mfdnyire: 32 kath., 6 evang., 1358 n. e. óhitű, 8 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, 36 $\frac{3}{8}$ egész telekkel. F. u. Lázár Zsigmond.

Jankócz, tót falu, Zemplén v.-megyében, Sztrópóhoz kelet-délre 3 órányira: 220 kath. lak. Paroch. templom. 430 hold szántóföld. Vízimatom. F. u. gr. Csáky. Ut. p. N. Mihály.

Jankovác, magyar mv., Bács vmegyében, Pest vármegye szélén: 5712 r. kath., 4 egyesült óhitű, 3 n. e. óhitű, 4 evang., 5 ref., 255 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Synagoga. Határja igen nagy, de jobbára homokos. Gulyát, ménest, és sok juhot tart. Szőlőskertjei csekély borral fizetnek. Fában szűkséget érez. Széksót gyűjt. A báró Orczy családtól megvette valami Mayer nevű bécsi bankár. Határja 4-dik osztálybeli, s kiterjed 41,838 holdra 1100 □ ölével. Ebből 284 $\frac{2}{3}$ egész urb. telek után van szántóföld 11,042 hold, rét 6841 h., jó legelő 3563 h., buczkás legelő 238 f h., szőlő 590 h., majorsági föld 10,000 hold, erdővel beültetett homoktérség 6874 h., mocsár 373 h., utak 114 hold.

Janó, tót-orsz falu, Sáros v.-megyében, Radács fiókja: 40 r., 79 g. kath., 108 evang., 4 zsidó lak. 10 $\frac{3}{4}$ jobbágytelek. F. u. az alapítványi kincstár. Ut. p. Eperjes.

Janócz, tót falu, Szepes vmegyében, a Löcséről Liptóba vivő postautban, Horkához $\frac{1}{4}$ mfd: 178 kath. lak. F. u. a szepesi káptalan.

Jánocska, tót falu, Sáros v.-megyében, Böki szomszédságában: 235 r., 20 g. kath. lak. F. u. Bujanovics.

Janofalva, tót falu, Nyitra v.-megyében, Bars vmegye szélén: 337 kath., 36 zsidó lak. F. u. a Bósányi örökösök. Ut. p. Privigye.

Janótk, magyar falu, Abauj v.-megyében, Torna vmegye szélén: 787 r., 14 g. kath., 7 evang., 37 ref., 53 zsidó lak. Kath. par. templom. Földtermékeny; nádja a kanyaptában elég; erdeje szép. F. u. Szentimrey, Péchy s m. t. Ut. p. Meczenzéf.

Jánosd, magyar falu, Abauj v.-

megyében, Szikszóhoz 1½ órányira: 30 r., 58 g. kath., 115 ref., 19 zsidó lak. Termékeny határ. Szőlőhegy. F. u. Láncozy, Kandó, Fáy, Básthy.

Jánosda, oláh falu, Bihar vmegyében, Szalontától, mely ut. postája, 1½ óra. A helységnek hosszát végéig egy nagy völgy gígyózza át, különben a határ róna. Népeisége 1288 n. e. óhitű, 27 r. katn., 9 ref., 4 zsidó. Óhitű anyateplom. Határja 7810 hold, melyből szántó 5044, rét 490, irtatlan 1000 h., legelő 1276 hold. Urbériség 1118, majorság 5416 hold; a legelő közös. Földje vadvizes és sovány, a zabot és tengerit középszerűen termi, de árpát vagy buzát nem, mert az csupa vadóc és üszög; szénát is igen rosztal terem, úgy hogy a jószág csak teng leng rajta. Van itt egy közlakos telkén valami igen nagy épület maradványa, honnan köveket hordanak a lakosok, s hihetőleg kolostor lehetett. Birtokosa ¾ részben a váradi deák püspök, ¼ részben Blaskovics Bertalan.

Jánosfa, magyar falu, Sopron vmegyében, a Répcze mellékén, Sopronhoz 5 ½ mfd: 220 kath., 100 evang. lak. Róna határa bő termékenységgű, van 50 h. belsötélke, 620 h. szántó-földje, 213 h. rétje, 59 hold legelője. A luczerna-, lóhere- és bükkönytermesztés divatban van. Birják Adorján János, Spisich Antal, Seregély László, Pál János, Sággy Dániel, Töttösy József, b. Perényi László, Tóth, Talabér családok, sib. Urbériség itt nincs.

Jánosfa, magyar falu, Vas v. megyében: 80 kath. lak. F. u. gr. Batthyáni Zsigmond, s a csákányi urad. tartozik.

Jánosfalva, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 1 mfd, rónás helyen: 349 g. kath., 137 ref. lak., s e. óhitű anyateplommal. Urb. szántó 430 h., rét 110, legelő 64, majorsági szántó 80, erdő 96 hold.

Földje sárga és fekete agyag, s közép termékeny; sok szilva. Vize a Fekete-Körös. Birja a váradi görög püspök.

Jánosföld, német falu, Torontál vmegyében, Párdányhoz nem messze: 1348 kath., 10 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Lakosai contractualisták, s vagyonos emberek. F. u. gr. Buttler János örökös. Ut. p. N. Beeskerek.

Jánosháza, magyar mv., Vas vmegyében, a veszprémi országban: 1867 kath., 7 evang., 127 zsidó lak. Kath. paroch. szentegyház. Synagóga. Nagy határa termékeny; legelője bőséges. Lakosai jó lovakat tenyésztettek, dohányt természetnek, szelid szárnyasokkal Bécsbe, Gréczbe kereskedést folytattak. Feje egy uradalomnak, melyet gróf Erdödy Kajetán bir. Ut. p. Sümeg.

Jánosháza, magyar falu, Pozsony vmegyében, a kis Dunán túl, N. Födemeshez 3 fertálynyira. Lakja 130 kath. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Cseklész.

Jánosháza, (Janosovec), tót falu, Liptó vmegyében: 7 kath., 116 evang. lak. F. u. Kiszely s m. t. Ut. p. Berhelenfalva.

Jánosháza, pusztá, Szabolcs vmegyében, birják Niczky Lászlóné, Horthy, Erdödy s Tatár.

Jánosháza, pusztá, Arad v. megyében, Gyula-Varsándhoz tartozik.

Jánosháza, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, az egyesült Zagyya és Tarna folyó mentiben, ut. p. Tápio-Szele. — Határai A. Sz. György, Jászberény és Alatyán hevesmegyei helység. Kiterjedése 6336 hold, melyből szántóföld 1806 h., rét 1330 h., legelő 2815 h., beltelek 108 h., kenderföldek 50 h., utak s folyók 227 hold. Ebből első osztálybeli urbéri telek 70, helység földje 35 h., majorsági szántó 70 h., parochialis 21, uradalmi kaszálló 490 hold. A helység s az egész határ rónaságon, sőt lapályban fek-

szik, s erős töltések oltalmazzák az árvizek ellen. Földje fekete s felette csipákos és ritka; esős időben igen ragadós, szárazságban pedig kemény és hasadékos, úgy annyira, hogy szárazságban meg sem lehet szántani; leginkább megtermi a tiszta búzát és kétszerest, nedves években a kukoriczát. Népeisége 2513 lélek, kik, 13 hébert kivéve, mindnyájan r. katholicusok. A helységet bírja a praemonstrati szerzethez tartozó jánoshídi prépostság, melly a csornaival össze van kötve; van itt a szerzetnek 11 szobából és nagy tereméből álló szép lakháza, s a Zagyva és Tarna egyesült folyó partján derék kertje; derék paroch. toronnyal és órával ékesített szentegyház, 2 rendbeli iskola, egyik a helységé, másik a földesuraságé, az egyesült Zagyván kívül Telek nevű folyó ér, és Kereksós nevű nádas. A jánoshídi uradalomhoz tartozik még Mízse egész pusztja mintegy 4000 holddal, és Alatyán helységnek $\frac{3}{4}$ része.

Jánosi, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rimaszombathoz kelet-délre 1 órányira: 240 kath., 1036 ref. lak. Ref. anya-, kath. leány-szentegyház. Határja róna s gazdag termékenységu; dohányt, árnnyét sokat termeszt. Fő birtokos Szathmári Király, kinek itt derék lakháza van.

Jánosi, német falu, Baranya v. megyében, ut. p. Pécs. Lakja 440 r. kath. paroch. templommal. Erdeje igen nagy, s lakosai favágásból és mészégetésből táplálják magukat. Birja gr. Batthyáni Iván.

Jánosi, (Makkos), magyar-orosz falu, Beregh vmegyében, Beregszászhoz 1 mfdnyire: 5 r., 258 g. kath., 208 ref., 7 zsidó lak. Gör. kath. és ref. szentegyház. Buzája, fája, nádja, szénája elég. Malma van. F. u. gr. Schönborn.

Jánosi, pusztja, Veszprém vmegyében, Csögle és Egeralja közt.

Jánosi, magyar falu, Beregh vmegyében, a munkácsi uradalomban.

Csenger - Jánosi, pusztja, Szathmár vgyében, Csenger mellett.

Kántor-Jánosi, magyar falu, Szathmár vmegyében, Nyir-Báthorhoz éjszakra 2 mfdnyire: 86 r., 204 gör. kath., 926 ref., 31 zsidó lak., reform. anyateplommal. Földje fekete homok, jó búzát, rozstot terem; nyiri erdeje, szőleje szép. F. u. gr. Vay Ábrahám, Ibrányi, Komoróczy, Császy, Bakay s mások.

Jánosocz, vindus falu, Vas v. megyében, a lendvai uradalomban: 36 kath. lak.

Janova, oláh falu, Temes vmegyében, Gyarmatához keletre 1 óra: 1600 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Határja igen termékeny, s $90\frac{3}{8}$ egész telket számlál. Birja Csekonics János.

Jánya, vagy Nyánya, pusztja, Tolna vgyében, Szekszárdhoz 1 óra.

Jányok (Alsó és Felső), két egymáshoz közel fekvő magyar falu, Pozsony vmegyében, N. Magyarhoz $\frac{1}{2}$ órányira; az első 184 kath., 11 zsidó; a második 189 kath., 6 zsidó lak. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Ut. p. Pozsony.

Jár, pusztja, Veszprém vmegyében, közel Döbrönchöz.

Jaraba, bányatelep, Zólyom v. megyében, lásd Mitó.

Járdánháza, magyar falu, Borsod vmegyében, hegyektől szaggatott téres vidéken, Miskolcztól $3\frac{1}{16}$, ut. p. Putnoktól $1\frac{6}{16}$ állomásra, erdős hegyektől környezett térségen; éjszakeről Arló, keletről Csernely, délről Mocsolyás pusztja, s általa közvetve Balatony, délnyugotról Nádasd helységek szomszédságában. A határ mintegy 30 évvel ezelőtt arányosítván felmértetett, 2006 holdat foglal, melly-

ből 937 h. szántóföld, 215 h. rét, 54 h. belsőség, 700 h. erdő, 100 h. ut, mocsár sőt. használaton kívüli föld s legelő. Urbériség a határban sohasem volt. A föld különben harmadik osztálybeli, nagy részt homokkal vegyes, sok helyt nyirkos, többnyire pedig kisebb nagyobb partokon fekszik, de jó mivélés mellett illendően terem; megtermi a tiszta búzát, rozst, árpát, mit azonban ritkán vetnek, tenkelyt, zabot, kukoriczát, burgonyát, különösen igen jó kendert, mellynek termesztésére külön kenderföldek vannak. Nyomás van három, ugar rendszeren fekete tartatik. A hegyek jóféle fekete köszénnel telvék, de köszénbánya egy sem miveltetik; a határ északi szélén jó épületkő-bányák vannak, mellyekből a követ a szomszéd helységekre is hordják. Van a helységben 74 lakóház, több gazdasági épület. 536 lakos, u. m. 261 fi, 275 nő, nemes összesen 400, u. m. 182 fi, 218 nő; cigány szegverők, muzsikusok, téglavetők 26-an, u. m. 16 fi, 10 nő, kikkel együtt házatlan zselér van 17 család; van továbbá 5 zsidó, u. m. 3 fi, 2 nő, a többi lakos birtokos, mindnyájan r. katolikusok, s Boldogasszony fogantatására szentelt templommal ellátott leányegyházuk Arlóhoz tartozik. A nép eredeti palócz, de pallérozódván, a régi palócz kifejtést naponként inkább elhagyja. Kézműves van 4 molnár 1 legénnyel, vízi és száraz malomban, 2 kovács, 1 kerékvártó, 2 csizmadia. Keresztülmegy a helységen a Gömörmegyéből Hevesmegyébe vivő legrövidebb országút, melly azonban csinalatlan levén, gyakran járhatatlan. Birtokos s itt lakó családok: Csomós, Berencsy, Nemes, Vályi, Nagy, Jászberényi családok.

Régibb oklevelek szerint hajdan e helység a szomszéd mocsolyás pusztán feküdt, s a XIII. század körül több

régi oklevelekben olvasható: „Járdánháza alias Mocsolyás.“ Mikor építetett mostani helyére s mi okon, arról adataink nincsenek. A helységgel szemközt álló, most már szántás alatt levő dombon némely romok találatnak, a közvélemény szerint itt még igen régi időkben valamely kis zárdának s templomnak kellett lenni, s buja növényzet jelöli ma is a különben sovány földön a helyet, hol az épületek alapzatai állottak; e helytől mintegy 20 ölnyre földbehorpadás van, hol pincze volt, s az ezéltt 35 évékel még berogyva látható pinczegödörben, az akkori öregek még benne jártak. E hely fölött emelkedő csúcsos hegy ma is paphegynek neveztetik.

A Nádasd felé vivő országút mellett van egy emelkedett hely, régen erdő, most szántóföld, mit Királyszásásának hívnak; a rege szerint 1-ső Mátyásnak e vidék kedves vadászó helye levén, vadászat közben kísérőivel itt szokott tanyázni.

Délnek Balatony felé eső partból cserép urnák, s araszt hosszúságú gömbölyü, bunkós, hajtörtoma, részint lapos, sárga réz-szegek ásatnak ki; illyenből egy urnát s szeget a helység házánál most is mutogatnak. Más völgyön pedig, hol ezéltt 70--80 évvel szőlő miveltetett, kővé vált diók találatnak. E dióknál a belek közép hártája nincs kővé válva, a belek pedig oly kemények, hogy aczéllal lüzet adnak. Mind ezek mutatják, hogy itt valamely régi telepnek kellett lenni.

Járek, Bács m. német falu, Temerinhez egy fertálynyira: 20 kath., 1123. evang, 11 ref., 5 zsidó lak. Evang. anyateplom. Lakosai tehetőssek, szép búzát és sok kolompért termesztenek. F. u. a gr. Széchén család Az 184⁹/₁₀-ki forradalomban Temerinnel együtt a rácok által meggyújtott és kirabolott. Első osztálybeli határa 2647 hold 1100 □ ölével. Eb-

ből 36 urb. telek után van 1160 hold szántóföld, 916 h. rét, 549 h. legelő, 22 h. utak.

Jarembina, orosz-német falu, Szepes vmegyében, völgyben, ut. p. Lublyó. Határa 50 urb. telek, mellyé árpat, zabot, burgonyát, lent, káposztát, répat terem. Allodium az erdőn kívül más nincs. Van 1400 görög, 50 római kath. lakosa, g. kath. plebániája. A lakosok többnyire drótosok. Birják Mihajlovics és Grob családok.

Jargo, puszta, Zolyom vmegyében, a Feketevíz mellett: 107 kath. lakossal.

Járkos, oláh falu, Arad vmegyében, Bultyinhoz nyugotra $1\frac{1}{2}$ órányira: 3 kath., 140 óhítű lak.

Járkostó, Arad vármegyében, lásd Bokszeg.

Jármi, magyar falu, Szahmár vmegyében, Máté-Szalkához északra fél mfdnyire: 21 r., 69 g. kath. 596 ref., 52 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa homokos, de meglehetősen termékeny; rétje, erdeje kevés, valamint szőleje is. F. u. Kulin, Kömives, Tatay, és igen számos nemesség. Ut. p. Nyir-Báthor.

Horvát-Járndorf, horvát f., Mosony vmegyében, a pozsonyi országotban, 514 kath. lak. s paroch. szentegyházzal. Erdeje kiesiny. 66°/másodrendű telke után, 49 telkesgazda bir 881³/hold második, 656²/hold harmadik, 404²/hold negyedik osztálybeli szántóföldet; 75 embervágó másod, 295³/harmadrendű rétet. Lakosai főképen lovakat tartanak s a szekerezést erősen űzik, ugy a méh-tenyésztést 20 kasban. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Köpcsény.

Német-Járndorf, német falu, Mosony vmegyében, 297 kath., 395 evang. lak., kath. anya-, ágostai fiók szentegyházzal, egy kis erdővel. Határa első osztálybeli s 76²/egész telek után van 31 vagonos telkes gaz-

dája, 869³/hold első, 883 hold második, 61 hold harmadik, 103 hold negyedik osztálybeli szántóföldje, 100 embervágó másod, 113³/embervágó harmadik rendű rétje. Van a Lajthán 6 kerekű malma, 38 gyümölcsöskertje. Szőlőt Austriában a prellenkirchenei határban birnak a lakosok, s ettől oda adóznak. Ut. p. Köpcsény.

Jásd, német-magyar falu, Veszprém vmegyében, 1054 kath., 15 zsidó lak., kath. paroch. szentegyházzal. Sok burgonya és rozs. Kevés rét. Erdeje nagyon elpusztult. Vízimalmai vannak. F. u. gr. Zichy István. Ut. p. Palota.

Jász-Apáthi, magyar m. v. a Jászságban, 7673 lak., igen tágas határral, mellyhez még Szent-Iván, Kócsér és Kara puszták tartoznak. Lásd bővebben Apáthi.

Jász-Berény, magyar város és főhelye a Jász-Kun megyének, a Zagyva két partján, a Tápó és Tarna vizektől pedig körülövezve, igen szép rónaságon, Pesttől, Vácztól, Egertől 7 mfdnyi távolságra, saját postahivattal. Határa a hozzátartozó pusztákkal igen nagy, mert 47,604 holdra terjed, mellyet 2950 polgár bir. Földje Szeli felé homokos; egyebütt gazdag fekete föld; van 2 szőlőskertje, kövér réljei, Hajta nevű erdeje és tava, melly náddal és szárnyasokkal szolgál. Népeisége 3131 házbau, 18343 lakos, kik 999 reformatust, 107 n. c. óhítűt és 108 ágostait kivéve, mindnyájan r. katolikusok, egy roppant paroch. szentegyházzal, egy a történetben is nevezetes szent Ferencz szerzetű kolostorral és templommal, hol régen vár volt, s némellyek Attila várának hiszik. Van itt még ref. anyaeckklézsia, kath. gymnasium, takarékpénztár, rabdolgoztató-intézet szűrposztó- és pokrócz-gyárral, gyógyszerlár, nagy vendégfogadó, jeles kerületi megyeház; a városnévvel Lehel kürtjél nu-

togatják. Találtak 658 kézműves, kik közt 215 szücs.

Jász-Kisér, lásd Kisér.

Jász-Ladány, lásd Ladány.

Jaszenicza, tót falu, Árva v. megyében, 1005 kath., 34 zsidó lak. Nagy urasági ser- és pálinkafőző ház. Gyolcs-készítés és kereskedés. Sessioja: 61 $\frac{1}{8}$. F. u. az árvai urad.

Jaszenova, tót falu, Árva v. megyében, a rosenbergi utban: 1 kath., 484 evang., 16 zsidó lak., 44 sessio. Lakosai sok vásznat, és híres sajtot készítenek. Itt született Benzur. F. u. az árvai urad. s Csaplovics. Ut. p. Rosenber.

Jaszenovszka, pusztá, Árva vmegyében, Erdődkához 2 óra, 276 kath. lak.

Jászfalu, tót helység, Komárom vmegyében, északról nagyobb, délről kisebb dombok teknőjében fekszik, Csúzhoz északra $\frac{1}{2}$ mfdnyire. Itt jó össze az Esztergomból és Komáromból Verebélyre, onnan a bányavárosokra menő országút. Egész határa tesz 4764 $\frac{4}{8}$ holdat, melyből 2906 h. urbériség, 652 h. majorság, 733 $\frac{4}{8}$ h. erdő, 156 h. szőlő. Földe hegyes ugyan, de jó fekete földje leginkább búzát és rozst terem. Némely tagosított birtokosok földjeik szélén, dícséretesen igyekeznek megkezdeni a gyümölcsenyésztést. 773 kath., 5 ref., 57 zsidó lak. Kath. anyateplommal. Házai alacsony szegények; utczája felette sáros, melyet csaknem járhatlanná tesz egy azon keresztül folyó mocsáros ér; a falu szélén derék vendégfogadó áll. F. u. gr. Bathány Károly, gr. Beckers Alfred, Csúzy, Halasy, Jármy, Petrics, Jáross, Rozsos, Kovács.

Jászlócz, tót falu, Pozson most Nyitra vmegyében, a Blava vize mellett, Nyitra megye szélén 482 kath., 4 zsidó lak. Földe dombos és meglehetősen, szűk rét és legelő, vizimalom

a Blava vizén. F. u. gr. Erdődy Józsefné. Ut. p. Nagy-Szombat.

Jászó, (Jósz), magyar mv. Abauj vmegyében, Kassához nyugotra 5 órányira, a szomolnoki országutban, egy kies völgyben, a Bodva vize mellett. Lakja 1592 kath. Hajdan bányaváros volt, mint czimeréből (két keresztben álló kalapács) láthatni: most a praemonstrati szerzet gazdag prépostsága s hiteles levéltára ékesíti. A prépostsági két tornyos szentegyház, mind építési módjára, mind ékességre nézve egy a legjelesbek közül. Belső falai egészen fejér márványozottak; két oltára, az oltárok mellett álló szent képek, a szónok-szék, márványból készültek; a menegzetet pompás festések ékesítik. A szentegyházról jobbra esik a préposti-lakás, balra zárda (klastrom), mellyben laknak a szerzet többi tagjai, kik egyébiránt mint kanonokok (Canonici regulares) tekintetnek, s Eximius czimvel tiszteltetnek. Fő alapítói ezen prépostságnak Kálmán s II. Béla voltak, s a hiteles levéltár most is egy a legnevezetesebbek közül való, ámbár IV. Béla alatt a tatároktól semmivé tétetett. Az idevaló hegyeken igen sok vörös és fejér, fekete és fejér, kék és fejér csikos márvány töretik, s helyben asztalnak, szobornak, oltárnak, sirkőnek dolgozzák fel; továbbá találtak itt számos mesterember, a vásárok pedig különösen sertésre nézve nagy fontosságuk. F. u. a jászói prépostság, s feje egy uradalomnak. Ut. p. Mezczenzéf.

Hodics és Jászova, magyar helyek, Torontál vmegyében, a tiszta szent-miklósi urodalomban: 164 házal, 1364 kath. lak., kik dohánytermesztők. F. u. a nádor József ö cs. k. főherczegségé örök.

Alsó- és Felső-Jásztelek, pusztá, Nógrád vmegyében, Rétság fil. 109 kath. lak.

Jasztraba, tót falu, Bars vmegyében, Zolyom vmegyec szélén: 427 kath. lak. Kath. paroch. templom. Sovány, köves határ. F. u. a beszterczei püspök. Ut. p. Selmecz.

Jasztrabnye, tót falu, Trencsén vmegyében, a Trencsénbe vivő országúton. Számlál 407 kath., 13 zsidó lak. Filial. kath. templom. Erdeje nagy. Nevezetes savanyuviz forrásáról, mellyben igen sok ásványi szesz található, továbbá vas, szikso-föld, és szikso. Hasznára nézve egyenlő a chocholnaival, csak hogy a jasztrabnyei a savanyúságtól credit betegségekben foganatosabb. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Játó (Alsó), puszta, Nyitra vmegyében, 206 kath. lak., kath. paroch. templommal; nagy gazdasággal, juh-tenyésztéssel, kövér rétekkal, vadaskerttel. F. u. gr. Eszterházy Mihály.

Játó (Felső), puszta Nyitra vmegyében, Alsó-Játó filial., 203 kath. lak. Szinte igen szép és termékeny puszta, saját postahivatallal és váltással Szered és Érsekujvár közt.

Jatto, puszta, Nyitra vmegyében, N.-Surány filial., 115 kath. lak.

Javorina, (Urgarten), tót falu, Szepes vmegyében, igen hegyes vidéken, közel Gallicziához; 158 kath., 2 evang., 8 zsidó lak. Vashámor. F. u. b. Palocsay Horváth.

Javorina, puszta, Árva vmegyében, 6 kath. lak.

Javornik-Cserne, vagy Makov, tót falu, Trencsén vmegyében, hegyek közt szanaszét a megyének majd legmagasabb vidékén fekszik Morvaország szélén. Ut. post. Zsolna. Határa felette sovány, csak zabot és burgonyát terem. Itt ered a Kiszuczfa folyó, mellyen faszerszámokat szoktak leszállítani talpakon. Lakja 2600 r. kath., kik igen szegények, s mint drótosok Német-, Magyar-, Oroszországokba szétjárnak. Kath. paroch.

templom. Herczeg Eszterházy bicssei uradalomához tartozik.

Kis-Jécsa, német falu, Torontál vmegyében, szép róna vidéken, ut. p. Csatád. Lakja 1332 r. kath., kik igen szorgalmasok és tehetősek; csupán lovakat és teheneket tartanak. Gazdag termékenységu határán főleg tiszta buza és zab természetlik. Van itt 2815 h. szántóföld, 285 h. legelő, 104 h. beltelek, 162 hold utak, 106 hold uradalmi föld, 86 egész, 11 fél és $\frac{1}{4}$ telkes gazda. Birja a zágrábi püspök.

Nagy-Jécsa, német falu, Torontál vmegyében, szép rónaságon, ut. p. Csatád. Határa 5591 hold, mellyből 3810 h. szántóföld, 1043 h. felszántott kaszálló, 518 h. legelő, 220 h. belsőség, mellyből 70 hold szőlővel van beültetve; és ez mind urbéri birtok; uradalmi föld egy darabban van 300 hold. Gazdag fekete földje főleg tiszta buzát és zabot terem. Lakosai szép lovakat tenyésztnek. Lakja 2323 német r. kath., helybeli anyateplommal, uradalmi tisztlakkal. Birja a kir. kincstár.

Jederov, puszta, Liptó vmegyében, Sztankovánhoz 3 fertálynyira: 58 kath. lak.

Jedlinka, orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Duplin fiókja: 4 rom., 308 g. kath., 2 zsidó lak.

Jedlova (Alsó), orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Duplin fiókja: 5 r., 163 g. kath., 8 zsidó lak.

Jedlova (Felső), orosz falu, Sáros vmegyében, a makoviczi uradalomban, Duplin fiókja: 11 r., 223 g. kath., 15 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház.

Jéke, magyar falu, Szabolcs vmegyében, 1 mfd. a Tiszától, homokos térségen, ut. p. Vásáros-Namény. Határa 1500 hold, mellyből azonban alig használhat 500 hold homokdem-

bot, a többi víz alá van temetve, mely azonban, 2000 ölnyi vizeresztő csatorna már készen levén, hihetőleg termékeny földde fog átalakulni. Van 212 többnyire reform. lakosa, anyateplommal, s egy kath. kápolnával. Termesztetik főleg rozs, burgonya, dinnye, kevés kukoricza. Urbériség $\frac{6}{8}$ telek. Birják báró Horváth János, Liptay Eduard, Szögyényi Lőrincz és Gábor, Tömösváry, Batta, s több nemesek.

Jékelfalva, (Jaklowce), tót falu, Szepes vmegyében, Gölniczhez északra egy órányira: 982 kath. lak. Kath. paroch. templom. Több olvasztóház és hámor a Gölnicz vizénél. Vasbányák. Vendégfogadó. Első birtokosa ezen falunak, mely 1284-ben állott össze, bizonyos Hekkul nevű vala Gölniczbányából, ősatya a Jékelfalusi nemzetségnék, mely most is birja. Ut. p. Löcse.

Jelene, pusztá, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Susán és Pongyelok közt: 48 kath., 14 evang. lak. Makkos. erdő. Szántóföldök. Savanyúvíz-forrás.

Jelencz, (Alsó és Felső), 2 egymás mellett lévő tót falu, Zólyom v., a rozenbergi országutban hegyek közt. Az első számlál 298 kath., a második 167 kath. lakost. F. u. a kamara.

Jelsova, pusztá, Árva vármegyében, Knyáza filial. 38 kath., 22 evang., 9 zsidó lak. F. u. az árvai urad. Abaffy, Trukoczy, Skrabák.

Jelsőcz, magyar falu, Nógrád vmegyében, keskeny völgyben, a bánnyavárosi országutban, cser és tölgyfás erdőkkel körülvéve, ut. post. Lonsoneztól 1 órányira. Határa 1311 h., melyből 70 hold belsőség, 647 hold szántó, 150 h. rét, 444 h. erdő. Ebből majorsági szántóföld 375 h., belsőség 6, erdő 444 hold. Földje dombos, agyagos, néhol kavicsos és vad-

vizes; legjobban termi a rozsot, zabot, burgonyát, veres lóherét; rétjei kétszer kaszálhatók. Népeisége 65 házban 497 kath., 3 evang., kik fuvarozással sokat foglalkodnak. A vilkei urad. tartozik. Egész urb. telek 22.

Jene, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Harmacz szomszédságában: 17 kath., 201 ref. lak., kik közt sok nemes találattik. F. u. többen.

Jenke, magyar-orsz falu, Ungh vmegyében, Ungvárhoz észak-nyugotra $1\frac{1}{2}$ órányira: 203 r., 220 gör. kath., 184 ref., 114 zsidó lak., kath. paroch., és ref. anyateplommal, synagógával, s termékeny határral. F. u. Pongrácz Ferencz, Pribék, s m.

Jenke, szép pusztá, Borsod v. vmegyében, Szirma, Alsó- és Felső-Zsolcza helységek közt, Miskolcztól $\frac{3}{4}$ órányira, a Sajó és Bársonyos partján, 695 hold területtel, mely birtokosai közt háromfelé oszlik, u. m. a vallás-alapítványi sajó-ládi birtokhoz tartozik 96 h. szántóföld, 224 h. kaszálló, 190 h. erdő; Plathy Imrénő bir 65 h. rétet; végre a munkácsi püspök 30 h. szántóföldet, 60 h. kaszállót és 30 hold erdőt.

Jenő, pusztá, K.-Szolnok vmegyében, közel Czibakházához; 7700 hold határral, mely részint gazdag gabonatermő föld, részint lapos és mocsáros térség. Birja a Földvály nemzetség osztatlan állapotban, s jelenleg haszonbérbe van kiadva 9650 pengő forintért.

Jenő, német-magyar falu, Banya vmegyében, a religyioi kincstár mágócsi uradalmában, ut. p. Kaposvár. Határa 3209 hold, melyből urb. beltelek 113 h., szántó 790, rét 239, gyeplgelő 117 h., szőlő 159 h., uradalmi beltelek $2\frac{1}{8}$ h., szántó $68\frac{6}{8}$, rét 58, szőlő $10\frac{3}{8}$, erdő 1088 hold, melyből 561 h. közös legelőül hasz-

náltatik. Lakja 689 német, 100 magyar, kath. fiók templommal.

Jenő, csinos német falu, Pest-Pilis vmegyében, Budához nyugotra 2 $\frac{1}{2}$ mfd., 700 kath. lak., paroch. templommal. Szép urasági kastély. Határa hires buzát terem; tölgy és cserfás erdeje van; bort termeszt. Birja a telki apát.

Jenő-Boros, lásd B o r o s j e n ő, Arad és Pest vmegyékben.

Diós-Jenő, népes magyar falu, Nógrád vmegyében, Honih vmegye szélén: 390 kath., 21 evang., 653 ref., 11 zsidó lak. Ref. anya-, kath. filial. templom. Határa a terméshatár minden ajándékival gazdagon megáldatott. Van jó szántóföldje, és rétje, sok szőleje, hires nagy szemű gesztenyéje, roppant erdeje, melyben őzekre és szarvasokra szép vadászatok esnek; egy 90 öl hosszúságú, 25—30 öl szélességű tava, mely bővölködik pontyval, czompóval, s más halakkal, végre ásványos forrása, de a mely 24 órai tartás után mind ízét, mind színét elveszti. A helység felett elnyuló jenői hegyláncon gránátok is találhatóak. F. u. hg Eszterházy. Ut. p. Vác.

Kis-Jenő, kicsiny, oláh-magyar m. v. Arad vmegyében, Aradhoz északra 6 mfdnyire a váradi postautban. Van 211 r. kath. 38 reform., 12 evang., 1300 n. e. óhitű lak., kath. és óhitű anyatemloma, sok szép uradalmi épülete, postahivatala, egy nagyszerű szeszgyára, mely évenként 3000 akó pálinkát éget, szinte nagy sörháza, melyben 1700 gönce sör főzetik. Róna határa 7892 hold, melyből belső telek 228 h., szántóföld 3018 h., kaszálló 1789 h., legelő 2857 hold. Ebből majorsági szántóföld 1200 h., kaszálló 1000 h., legelő 661 h. Földje 2-ik osztálybeli, de rendes munka után mindent jól megterem. Vize a Fejér-Körös. Országos vásárt kettőt

tart, u. m. Vízkereszt és Sz.-Mihály napokon; de kedden tartott hetivásárai élénkebbek. A város feje egy szép és roppant uradalomnak, melyet István főherczeg volt nádor bir.

Kis-Jenő, oláh-magyar falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös kies völgyében, ut. posta Várad. Lakja 360 ref., 651 n. e. óhitű, s mind a két felkezetnek helyben van papja. Határában van 31 egész urb. telek, s majorsági szántó 160, kaszálló 40, ezenkívül 200 h. szőlő és 1200 h. erdő, mely hegyen fekszik. Földe agyagos és rozsol, zabot, tengerit terem. Sok gyümölcs kivált szilva. A Sebes-Körösön kívül van itt két patak, a falu közt 2 tó, és a Holt-Körös. Birja a váradi deák káptalan.

Kis-Jenő, pusztá, Székes-Fejér vmegyében, Ladány mellett: 263 kath., 25 ref. lak., sok réttel. F. u. Fiáth, Szücs, stb.

Kis-Jenő, magyar papnemesi falu, Veszprém vmegyében, a somlói hegy alatt, 672 kath., 18 zsidó lak. Szűk fővényes határ. Malmok a Tornán. Erdő. A somlói hegy nyugoti része ide tartozik, s édesb és lágyabb bort terem itt, mint a többi oldalakon. A győri püspök papnemesi birják, kik a Vecse székhez tartoznak.

Jernye, (Jaromnice), tót falu, Sáros vmegyében, Eperjeshez nyugot-északra 2 mfd. 623 kath., 11 evang., 15 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szép kastély és kert. Vízimalom. Termékeny határ. F. u. a Szinyei Merse nemz.

Jersnik, oláh falu, Krassó v.-megyében, Facsethez 1 $\frac{1}{2}$ órányira: 5 kath., 378 óhitű lak., s anyatemplommal. Birja a kamara

Jerszegh, oláh falu, Krassó v.-megyében, a Boganis vize mellett, Lugoshoz 4 órányira: 6 kath., 807 ób. lak., s anyatemplommal. Birja a kir. kegy. alapítvány.

Jessen (Kis), tót falu, Thurócz vmegyében, Sz. Mártonhoz keletre $\frac{1}{2}$ mfdnyire. Táplál 12 kath., 310 evang. lakost.

Jessen (Nagy), tót falu, Thurócz vmegyében, az előbbeni helység mellett: 41 kath., 265 evang., 10 zsidó lak., evang. anyateplommal. Legeelője jó; almás és szilvás kertjei, valamint méhtenyésztése is említést érdemel. F. u. többen. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Jeszena, tót falu, Zólyom vmegyében, a Garan fő völgyétől éjszakra huzódó keskeny völgyben, ut. p. Besztercebánya. Van itt 22 $\frac{1}{2}$ urb. telek. Aloldiuma az erdőnél egyéb nincs, melly 5032 hold. Sovány földje zabot, burgonyát, kis részben rozst terem. Lakja 989 r. kath. helybeli templommal és iskolával. Van egy Jeszena nevű palackja, savanyuviz-forrása, s több vasbányája és gyára. Végre szándékban van Liptó vmegyébe át egy földalatti utat (tunnelt) áttörni, mellyen keresztül a bányákhoz megkivántató fát fuvarozandják. Birja a k. kamara.

Jeszencz (Kis), tót falu, Trencsén vmegyében, közel a Vágh jobb partjához: 248 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Zsoina.

Jeszencz (Nagy), tót falu, Trencsén vmegyében, Kistől csak egy patak választja. Számlál 228 kath., 2 ev., 5 zsidó lak. F. u. többen.

Jeszencz, tót falu, Thurócz vmegyében, Nyitra vmegye szélén: 247 kath., 90 evang. lak. Kath. paroch. templom; sovány, hegyes határ; sok erdő; jó legelő. F. u. Jeszenszky család.

Jeszencz, orosz falu, Ungh vmegyében: 31 rom., 458 g. kath., 28 zsidó lak., gör. paroch. templommal. F. u. gr. Sztáray s m. Ut. p. Szobráncz.

Jeszencz, tót falu, Zemplén vmegyében, Homonnához $\frac{1}{2}$ órányira: 420 r. kath., 28 zsidó lak. 1810 hold

szántófölddel, nagy erdővel, s egy régi pusztá várral. F. u. g. Vandernath.

Jeszencz, tót falu, Zemplén vmegyében, Zsalobina fiókja: 132 r., 20 g. kath., 10 zsidó lak., 366 hold szántófölddel. F. u. Barkóczy.

Jeszencz, tót falu, Trencsén vmegyében, Rajeczhez 1 fertály: 365 kath., 3 zsidó lak. F. u. a lietavai uradalom. Ut. p. Zsolna.

Jeszékfalva (Kolos-), tót f., Nyitra vmegyében, Koloshoz $\frac{1}{2}$ órányira: 301 kath., 13 zsidó lak. F. u. a religioi kincstár. Ut. p. Nyitra.

Jeszékfalva, (Jeszko Veisza), tót falu, Nyitra vmegyében, Divék fil., 128 kath. lak. F. u. b. Splényi, Rudnay, Divéki örökösök. Ut. p. Privigye.

Jeszte, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vmegyékben, Rima-Szombathoz délre 2 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 185 kath. lak. Dombos határa meglehető. F. u. az egri káptalan.

Jesztreb, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, Nagy-Mihályhoz délre 2 órányira: 128 r., 262 g. kath., 5 zsidó lak. Termékeny róna határ. Tölgyes erdő. F. u. gr. Sztáray Albertnél.

Jesztreb, orosz falu, Sáros vmegyében, Palocsához dél-keletre $\frac{3}{4}$ mfd: 74 r., 723 gör. kath., 25 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Szép fenyves. F. u. a Dessewffy nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Magyar-Jesztreb, magyar-orosz falu, Zemplén vmegyében, Zemplénhez éjszakra 1 mfdnyire: 147 r., 239 g. kath., 3 evang., 172 ref., 28 zsidó lak., ref. szentegyházzal, s rom. kath. kápolnával. Van szőlőhegye, 1047 hold szántóföld. F. u. Rhédey, Bernáth s m. Ut. p. Velejte.

Tót-Jesztreb, tót falu, Zemplén vmegyében, a Tatoly vize déli oldalán, ut. p. Eperjes. Van itt 15 $\frac{6}{8}$ urbéri telek, 10 zsellér, mintegy 200 hold magyarországi föld, 400 hold bikkes erdő, és 1100 hold műveletlen térség.

Földje $\frac{1}{3}$ részben a Tapoly völgyében jó; a dombokon ellenben kopár, sovány. Lakja 70 romai, 190 görög kathol., 60 evang., 70 zsidó, r. kath. fiók-templommal. Birják gr. Forgách család és Vladár Tamás.

Jezernicze, tót falu, Thurócz vmegyében, a Thurócz vize mellett: 58 kath., 93 evang. lak., s termékeny sík szántóföldekkel. F. u. a Jezerniczky család. Ut. p. Zsámbokrét.

Jezeró, német falu, Vas vmegyében, a németujvári uradalomban: 220 kath. lak. Ut. p. Fürstenfeld.

Jezerszkó, tót falu, Szepes vmegyében, Hanusfalva fiókja: 355 kath. lak. F. u. b. Palocsay Horváth. Ut. p. Lőcse.

Jeszvin, oláh falu, Temes v. vmegyében, a lugosi országutban, Temesvárhoz $2\frac{3}{4}$ mfd, 1300 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Határa igen termékeny, s $71\frac{7}{8}$ egész urb. telket foglal magában. Birja a kamara.

Jóbaháza, magyar falu, Sopron vmegyében, ut. p. Kapuvárhoz keletre $1\frac{1}{2}$ mfd: 560 r. kath., 420 evang., 40 zsidó lak., kathol. fiók-egyházzal. Róna határa 1816 hold 703 □ öl, mellyből belsőség 99 h. 503 □ öl, a többi nagyobbára szántóföld, mintegy 300 h. rétnek és legelőnek használtatik; a határ 1843-ban tagosított, s a gyepék feltörettek. Földje részint agyag, részint fekete, melly minden gabonanemet jól megterem, különösen az agyagban a luczerna szépen díszlik; ugar nincs divatban, s a mezei gazdaság jó karban van. Birják: Döry Ádám, Bolla család, Tóth Mihály, Tóth Teréz, Saáry Lászlóné, kiknek helyben csinos lakházai vannak; és több kisebb birtoku nemesek.

Jobbágyi, magyar falu, Nógrád vmegyében, a Zagyva mentiben, melly a határt kétfelé hasítja, s a tulsó oldal, melly a határnak majd $\frac{2}{3}$ -át teszi,

Kis-Jobbágyinak nevezetik. Tagosított határa 4142 hold, mellyből belsőség 102 h., szántóföld 1796 h., rét 527 h.: szőlő 335 h., erdő 111 h., legelő 172 h., utak, haszonvehetlen 99 hold. Urbéri illetőség $41\frac{1}{4}$ egész telek és 86 zsellér után, az egyházi és községi földekkel együtt 1669 hold, urasági birtok 2473 hold, mellyben dézsmás szőlő 265, majorsági szőlő 70 hold. Földje róna és első osztálybeli, melly mindent igen jól terem, különösen híres az itteni rozs; rétjei a Zagyva mentiben gazdagok; szőlőhegye erős tartós, finom bort terem, $\frac{4}{5}$ vörös, $\frac{1}{5}$ fejeér színű. A vörös igen híres; mandolája sok terem; erdeje főleg gyertyánfákból áll; legelője a juhoknak felette egészséges; épületi s faragni való köve bőséggel; a Zagyvában apró halak halászatnak, s ugyan e vizen van az uraságnak 4 kerekű malma, melly 560 kila rozs vámot hoz be; a lakosok sok lovat tartanak, s Pestre, Debreczenbe stb. fuvaroznak. Népeisége 950 l., kik többnyire r. katholikuskok, helybeli anyateplommal. Van itt a Zagyván, mellybe a Szurdok patak szakad, 12 öles fahíd, takarékmagtár; több uri lakok és épületek. Birják a helységet 40 részre osztva b. Révay család $\frac{15}{40}$ és $\frac{12}{24}$, Baloghy József $\frac{8}{40}$, gr. Czebrían Ferencz $\frac{6}{40}$ és $\frac{12}{24}$ r., Fáy család $\frac{3}{40}$ és $\frac{8}{24}$, özv. Scultély Istvánnó $\frac{2}{40}$ és $\frac{16}{24}$, özv. Taródy Bertalannó $\frac{1}{40}$ részt. Ezenkívül Kaszap család bir 51 holdat, melly a többtől elkülönözve van. Ut. post. Hatvan.

Jobbágyi, (Jabling), magyar-német falu, Vas vmegyében, Vörösvár és Sz. Mihály közt: 895 kath., 105 evang. lak., kik igen szorgalmatosak, s hegyeikben találtatott kécs agyagból igen kapós korsókat s más edényeket csinálnak, mellyeket aztán messze földre elvisznek. E korsók PETERSDORFER név alatt ismeretesek. Ha-

tára szűk és sovány. F. u. gr. Erdődy György s nemesek. Ut. p. Kőszeg.

Jobbágyi (Kis-), puszta, Heves vmegyében, Szurdok-Püspöki és Apcz város közt, keletről magas hegyektől kerítve, Jobbágyitól a Zagyva választván el; lásd **J o b b á g y i**. Határa 1533 hold, mellyből szántó 175 h., legelő 65 h., szőlő 150 h., belső telek 12, haszonvehetlen 25 h., erdő 1106 hold; rétje nincsen. Ezekből urbériség 75 h. szántó, legelő 15, szőlő 112 h., haszonvehetlen 25 hold. Földje fekete és homokos agyag; igen jól megtermi főleg a rozsot; szőlőhegye kitünő jeles bort szolgáltat. Birja báró Révay György.

Jobovicza, orosz falu, Beregh vmegyében, Szászkóhoz $\frac{1}{4}$ órányira: 228 gör. kath., 3 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Jóka (Nagy és Kis), két egymás mellett fekvő magyar falu, Pozsony v. megyében, a kis Duna bal partjához 1 fertálynyira. Van itt 1730 kath., 46 evang., 322 ref., 243 zsidó lak. 2 kastély és kert, több nemesi lakház, kath. és ref. anyaszentegyházak; synagóga. Gyümölcse sok, mert ugyszólván az egész falu egy gyümölcsös kerben fekszik. Nagy erdeje számtalan vadat rejteget. Szántóföldje, ámbár több helyen homokos, mégis jó gabonát, káposztát, dinnyét terem. F. u. a Farkas, Udvarnoký család, s más igen sok nemesek. Ut. p. Pozsony.

Jóka-Ujhely, magy. falu, Pozsony vmegyében: 293 kath. lak. F. u. gr. Eszterházy Vinczéné. Ut. post. Pozsony.

Jókó, (Dobra Voda; Gutenstein), tót mv., Nyitra vmegyében, kösziklás hegyek közt egy mély völgyben, N. Szombathoz 2, Nyitrához 5 mfdnyire. Számlál 1445 kath., 15 zsidó lak., kik földmívelésből, cserépedény-csinálásból s mesterségekből élnek. Határa hegyes; földjei homokosak; erdeje

nagy s tele vadakkal. $\frac{1}{2}$ órányira a várostól meglehetősen épségben láthatni egy régi hegyen lévő várat, mellyet a köznép templariusok lakhelyének tart, most pedig egy urasági tömlőczartó több hajdukkal lakik benne; minthogy az itteni erős fogházak végett a gr. Erdődy né minden uradalmaiból levő rabok itt tartatnak. A várhegy éjszaki oldalában van egy meglehetősen nagyságu üreg, hol hajdan egy remete több esztendeig élösködött. Az oltárt, a tűzhelyet, s egy hosszú padot, mind kösziklába vágva most is meg lehet különböztetni. Végre említést érdemel itten a Bláva vizének eredete, t. i. azon köszikláknak alján, mellyen a k. paroch. templom épült, több források fakadnak fel, és egy közülök emberkar vastagságnyira, s mindnyájan egy tóban gyűlnek öszve. Vize ezen tónak sohasem fagy be, a legnagyobb melegben hideg, s olly nyomása van, hogy kifolyásától nem messze már malmot hajthat. F. u. Erdődy József né; — e város feje egy uradalomnak.

Jólész, magyar falu, Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rozsnyóhoz délre $\frac{3}{4}$ órányira: 246 kath.; 149 evangel. lak. Földje, rétje síkon fekszik s termékeny; erdeje nincs. F. u. gr. Andrásy.

Jolsva, (Eltsch, Alnovia, Gallsova), szabadalmas tót mv., Gömör és Kis-Honth egyesült vgyékben, Rozsnyóhoz nyugotra 2 mfdnyire: 1060 kath., 3015 evang. lak., kath. és evang. szentegyházakkal s iskolákkal. A h. Coburg régi kastélya csaknem egészen márványból épült. Határának nagyobb része hegyes; szántóföldjei középszerűek s nem elegendők; rétjei a völgyekben jók, de a Jolsva partjain fekvők gyakran elöntetnek; erdeje mindig hevesbedik, s már nagy részt a hegyek oldalait erdők helyett csak bokrosok fedik; gyümölcsös kertjei nagyon szépek, s a legválogatottabb

fajokkal dicsekedhetnek, különösen cseresznyéjük egész erdővel van s híres jóságú. Egyébiránt kézmivességből és kereskedésből több ember él itt, mint földmivelésből. Nevezetesen kézmivesek csak 600-on felül vannak, s ezek közt számos timár (ezek híres bőrt készítenek), fazekas, harangmives, posztó- és guba-csináló találhatók. F. u. h. Coburg.

Kis-Jón, pusztá, Székes-Fejér vmegyében, Isztimérhez tartozik, 6 kath. lak.

Jóod, oláh falu, Máramaros v. megyében: 24 r., 1610 g. kath., 30 ref., 130 zsidó lak., két g. kath. parochiával, synagógával. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Jormensdorf, (Gyirmótfalva), német falu, Vas vmegyében: 144 kath., 185 ágostai lak. Feje egy uradalomnak, melyet gr. Batthyáni Ferencz bir, s melly annyira bővelkedik nyulakban, hogy volt esztendő, mellyben az urbéri vadászaton 900 lövetett. Ut. post. Kőszeg.

Josecz, vindus falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban.

Josephova, rác-z-magyar falu, Torontál vmegyében, a kikindai szabad területben, Török-Kanizsához közel a Tisza mellett: 180 kath., 2 ref., 1092 n. e. óhitű, 20 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, 64 egész telekkel. F. u. a kamara.

Jósvafő, magyar falu, Abauj-Torna vmegyében, erdős és hegyes környéken, Agtelekhez $\frac{3}{4}$ órányira: 60 kath., 802 ref., 30 zsidó lak., ref. anyaszentegyházal. Szőleje, erdeje sok; vashámora is van. Birják gr. Andrásy, Arday, Bekény, Császár, Deli, Diószeghy, Dobozy, Draskóczy, Hubay, József, Mészáros, Molnár, Szeghő, Szontagh, Szentimrey, Sebő, Péchy, Tarczaly, Urbán, Valkay.

Jósza, orosz-tót falu, Ung h. vmegyében, N. Mihályhoz keletre 2

mlfdnyire: 102 r., 346 gör. kath., 6 evang. 18 zsidó lak. Gör. kath. par. templom. Határa részint hegyes, részint róna; erdeje szép; fűrészmalma van. F. u. gr. Waldstein, gr. Sztáray, Draveczky.

Józsás, oláh falu, Arad vgyében, Zaránd vmegyé szélén, Deznához 2 órányira: 4 kath., 480 óhitű lak., anyatemplommal, bérczes, erdős határral.

Józsáshely, oláh falu. Arad vmegyében, közel Józsáshoz: 4 kath., 403 óhitű lak., s anyatemplommal.

Gyula-Jováncza, magy. falu, Tolna vgyében: 2153 kath., 7 evang., 5 ref., 9 zsidó lak., paroch. szentegyházal, gazdag határral, téres szőlő-hegygyel, gyönyörű erdővel. Közel ide Tur pusztán szentegyház romjai szemlélhetők. Vörösegyházán még 1752-ig állott is egy épségben, s ebből épült a jóvánczai templom. F. u. h. Eszterházy.

Józseffalva, kis német falu, Zemplén vármegyében, közel Sáros-Patakhoz, rónaságon: 243 kath. lak. Határa 639 hold, mellyből belsőség 44 h., szántó föld 315 h., kaszáló 274 hold, majorsági kert 6 hold; legelője nincs, hanem marhát közösen legelteti Sáros-Patakkal. Van egy kis Bodrog nevű tava 7 hold kiterjedéssel. Birja h. Breckenheim.

Józsefháza, oláh-német-magy. falu, ut. p. Aranyos-Megyeshez északra egy kis órányira: 325 r., 468 g. kath., 144 ref., 23 zsidó lak., r. és g. kath., s ref. anyatemplommal. Földje térséges és kövecses; szép tölgyes makkos erdeje, s jó bortermő szőlőhegye van. F. u. legnagyobb részben gr. Károlyi ház, de bírnak benne még gr. Teleki, b. Vécsey Miklós, Szirmay, s egynehány nemesek.

Józsefhaza, magyar hely, Torontál vgyében, 36 házzal, 284 kath., 24 óhitű lak., kik dohány-kertészek.

F. u. a Hertelendy család. Ut. postája Beodra.

Jugeri, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, a czibakházi uradalomban. Területe 2800 hold. Birja a Földváry nemzetség, osztatlan állapotban.

Jurgov, tót falu, Szepes vmegyében, a Bialka mellett, Galliczia szélén: 653 kath., 5 zsidó lak. Hegyes, erdős határ. Paroch. templom. F. u. báró Palocsay Horváth. Ut. post. Kés-márk.

Juszkó-Volya, tót falu, Zemplén vmegyében, csupa hegyek közt, ut. post. Eperjes. Határa 2000 hold, melynek nagyobb része erdő. Van itt $7\frac{1}{8}$ urb. telek és 15 zsellér, s mintegy 1 teleknyi majorság után 280 hold szántó és vagy 150 hold irtás. Sovány földje főleg zabot és burgonyát terem. Lakja 25 romai, 260 görög kath., 14 zsidó lak., g. kath. fiók-templom. Van egy kavicsot hordó patakja, s Zamutó felé egy merő gömbölyű kövekből álló hegye, melyet emberi kezekkel gondolná az ember összehordottnak, ha ez igen nagy; s a többi hegyekkel összeköttetésben nem volna. Bányái is voltak régente. Birja gr. Forgách család és gr. Barkóczy János.

Juta, magyar falu, Somogy v. megyében: 604 kath., 4 ref. lak., kath. fiók-szentegyházzal. Határa első osztálybeli. F. u. gr. Batthyáni Kázmér zártömöge. Ut. p. Öreg-Lak.

Jutas, puszta, Veszprém vmegyében, Veszprém és Márkó közt.

Juth, magyar falu, Somogy v. megyében, a Sió mellett: 21 kathol., 513 ref., 7 zsidó lak., ref. anyaekklézsiával, igen termékeny szántófölddel, kövér rétekkel. F. u. gr. Széchenyi Lajos. Ut. p. Sió-Fok.

Jutom, puszta, Somogy vmegyében, 9 kath. lak.

K.

Kaán, német falu, Baranya vármegyében, ut. p. Pécs, 260 kath. lakossal. Határa 2272 hold, melyből urbéri beltelek $46\frac{4}{8}$, szántóföld $401\frac{5}{8}$, rét $99\frac{3}{8}$, legelő 44, szőlő $50\frac{6}{8}$, urasági beltelek 4, erdő 1626 hold. Birja Majláth György.

Kab, puszta, Veszprém vmegyében, N.-Vásonyhoz 1 óra.

Kaba, magyar mezőváros, Bihar vmegyében, Debreczenhez $3\frac{1}{2}$ mfdnyire, s ez utolsó postája is. Népe ssége 6106 lakos, kik közt 6047 reform., 14 r. kath., 6 ágostai, 39 zsidó. Ref. anyateplom. Határa 19,493 $\frac{12}{16}$ hold, melyből belső telek 278 $\frac{3}{16}$, szántóföld 7112 $\frac{6}{16}$, kaszálló 5953 $\frac{4}{16}$, szőlőskert 210 $\frac{10}{16}$, legelő 5368 $\frac{5}{16}$, sásas 490 $\frac{14}{16}$, haszonvehetlen 80 h. Majorság itt nincs, mert a város ez előtt hajdúi szabadsággal élt, s azért a lakosok szabad adás vévés mellett bírván földjeiket, csak bizonyos summat fizetnek h. Eszterházy Pálnak. Azonban a jegyző, ekklézsia, s a város maga bir külön földeket, névszerint az utolsó 521 h. szántóföldet, és 398 h. kaszállót. Földje a város határának róna és fekete agyag, melly kiszáradásra nagyon hajlandó, s azért csak rendes esős időben ad gazdag termést. Kaszállója inkább szántással lenne használható, miután rajta a gyepszéna az elmosódás miatt szük termést ad, a mesterséges takarmánynövények azonban szépen diszclnének. Szarvasmarhát lovat sokat tartanak, de biz ezek a hamar kiszáradó legelő végett soványak. Vásártartásra nincs szabadalma. Ide tartozik Kis-Kaba puszta. A kabaiak igen szenvedélyes és ügyes méhtenyésztők, úgy hogy tőlök a rosnyaiak mázsánként 2 v. 3 fittal is drágábban megveszik a mézet; s tavasszal a méh-kasokat 5—6

mföldnyi távolságu erdőkre szokták hordani.

Kaba, (Kis-Kaba), puszta, Kaba város mellett, rónaságon. Kiterjedése 3219 hold, mellyből major épület 16, szántó 1450 h., kaszálló 510 h., gyeplegelő 620 h., sásas vizenyős hely 580 h., fiatal erdő 25 h., utak 18 hold. Földje ennek is mint Kaba városának fekete, s csak esős időben ad gazdag termést; szárazabb években hamar kiszárad.

Kis-Kaba, puszta, a Nagy-Kunságban, Turkevi birja.

Kabalapatak, Máramaros v. oláh falu, közel Szigethez: 854 gör. kath., 161 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal, synagógával. F. u. többen.

Kabaláspatak, oláh falu, Bihar vmegyében, Telegdhez északra 1 mfd., 230 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, hegyes erdős határral; 75. urbéli telekkel. Birja a Ferdényi család.

Kabold, (Kobersdorf), német m. v. Sopron vmegyében, Ausztria szélén, Sopronhoz keletre 3 mfd., 414 kath., 359 evang., 939 zsidó lak., mind a három felekezetnek helyben van papja és imaháza. Határa hegyes völgyes és terméketlen. A majorsági birtok nem közölitetett; a lakosok birnak 490 h. szántóföldet, 147 h. rétet, 250 hold erdőt. Határát 2 patak nedvesíti, s ugyan itt van 2 savanyuvíz forrás, egyik ben a városban, másik egy kies völgyben, s a lakosok ezekből isznak rendszeren, mert az édes kutak bűdöskövesek. Végre a városban még lakható állapotban láthatni egy váracskát, mellyet 1606-ban gr. Kéry János, és Czobor Orsolya, építettek. Ez a Kéry ivadék fogatta meg Zrinyit és Frangepánt 1670-ben, midőn nála menedéket kerestek. A város birtokosa h. Eszterházy.

Kács, magyar falu, Borsod vármegyében, a bükki hegyek között, a

II. Kötet.

róla nevezett kácsi völgy kezdeténél, Miskolcztól $1^{10}/_{16}$, u. post. Harsánytól $10^{10}/_{16}$ állomásra. Szomszédai északról Kis-Győr, keletről Geszti és Sály, délről Tibold-Darócz, Cserépváralja, nyugotról Cserépfalu, és Zsércz helységek. 2718 holdnyi határából belső telek 38, szántóföld 75, rét 75, kenderföld 10 hold, és ez mind urbéri föld, nyolczad dézmás szőlő 80, majorsági erdő 2440 hold, melly azonban legelőül az urbéresekkel közösen használtatik. A föld köves, sovány, és csak trágyázással használható. A szarvasmarha - tenyésztés azonban meglehetősen lábon áll. Mindazáltal a lakosok inkább favágásból és mészégetésből, mint csekély mezei gazdaságukból élnek, nők pedig különösen szövéssel, fonással, és főképp vászonfőhírélyessel foglalkoznak. Lakosok összes száma 594, kik 5 reformátust s 21 zsidót kivéve, r. katolikusok, nem-különbség szerint 309 fi, 285 nőnemű. Telkes jobbágy van 8, házasszellér 42. A r. kath. leányegyház, a sz. háromság tiszteletére szentelt templomával, Tibold-Daróczhoz tartozik. A helység felső részén a völgy torkolatánál ered több lágymeleleg forrás, mellyeknél csinos fürdőház emelkedik. E víz közsvény és csuzos nyavalyák ellen igen hasznos. Azonban a különben elég csinnal s kényelemmel épült fürdőháznál a jobb gond és felügyelet hiányzik. E meleg forrásokból eredt patak soha be nem fagy, hanem már magában a kácsi határban 3, azonkívül pedig 11 malmot hajt. A helység közepén áll a róm. kath. templom; itt hajdan 1292-ik év táján a Tibold család kegyurasága alatt, sz. benedeki szerzetesek apátsága volt. Katona történetirónk 1317-ről a kácsi apátot együtt említi a diós-győri és dédesi priorokkal, sőt 1332-ben a kácsi apát a papi tized sorozatában is előfordul. Később ezen apátság laka

az augustinusoknak szolgált lakásul; ma már azonban a zárda nyoma is elenyészett, hanem az apátság czíme fennmaradt. A fenálló kis templom a hajdani zárda-templom volt, s ennek aljában bevésve találtak egy követ ilyen felirással: „Hoc molimen Dux Eurs Deo suo“; ebből gyanítható, hogy e templomot még Eörs vezér építette. Ide a sz. háromság tiszteletére évenként nagy bucsujárások esnek, úgy hogy az összetódult idegen népség száma gyakran 10,000-re is meghalad. E templommal átellenben levő ugynevezett várhegyen látható egy régi várom, melynek építését sokan még Árpádnak tulajdonítják. Ugyancsak Árpád ajándékozta e helyet Eurs vezérnek, kitől származott le a Tibold család; ettől jönnek a Borsyak s Ebéczyek; ezeknek maradéki aztán a Fáy, Majthényi, Klobusiczky, Okolicsányi, Péchy, Almásy, Kállay, Blaskovich nemzetségek, kik mind ez ideig birtokában vannak a Tibold jószágoknak. Van Kácsnak jó kőbányája, mészegetése és sok fája. Birtokosai jelenleg: Kállay Péternő, gr. Péchy Szilárd, Fáy Barnabásné, Majthényi László, Almásy József, Szalay Antal, Okolicsányi Ferencz, Fáy Antal, Gyurcsányi Gábor.

1566. Micsoda végrendeletet tett itteni részbirtokáról Hangácsi Regy Kelemen, Bessenyőnél adjuk elő.

1701. Pély pusztá leírásánál kiteszik, hogy bizonyos itteni részbirtokba a Szepessy család igtattatott.

Kacsánd, tót-orosz falu, Zemplén vmegyében, Málcza fil., 57 rom., 150 gör. kath., 4 evang., 75 ref., 13 zsidó lak., 196 hold szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. N.-Mihály.

Kacse, (Medzi-Brodzyc, Krendzyelovka, Zavodzyc), négyből álló egy helység, Szepes vmegyében, 4 helyen szétszórva többnyire hegyen fekszik a Poprád vize felett, ut. p. Lubló, Lakja

364 rom., 280 g. kath. A nyelv tót-lengyel. Földje zabon és burgonyán kívül mit sem terem. Van $8\frac{2}{8}$ urbéri telke, de a földesuraságnak erdőn s csekély kerteken kívül majorsága nincsen. Birja Hellner család.

Kácsfalú, szerb-magyar-német falu, Baranya vmegyében, ut. p. Laskafalához $\frac{1}{2}$, Eszékhez 2 mfd: 1300 n. e. óhitű, 300 magy. és német evang., 200 kath., 15 zsidó-lak. Van itt óhitű anya-, evang. fiók-imaház és iskola, gazdag, lapályos határ. A dárdai urad. tartozik.

Kacsorlak, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Hahót: 479 kath. lakossal.

Kacsota, magyar falu, Baranya vármegyében, síkságon, a szigetvári postaut mellett, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 2058 hold, melyből urbéri szántó 774 h., rét 387 h., közös legelő 117 h., majorsági szántó 30, rét 300 h., erdő 480 hold. Termékeny határa mindennemű gabonát jól terem. Lakja 400 kath., 278 ref., 2 zsidó. A ref. leánygyülekezet Nagy-Váty anyához tartozik. Birja h. Eszterházy.

Kaczola, pusztá, Borsod vmegyében, Sajó-Kazához tartozik, mintegy 1000 hold területtel.

Kacsvink, tót falu, Szepes v.-megyében, Ófaluhoz $\frac{3}{4}$ órányira: 1001 kath., 4 zsidó lak. Kath. par. templom. Marha- és juh-tenyésztés. Gyolcs-csinálás. Vizimalom. F. u. b. Palocsay. Ut. p. Lubló.

Kádár, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz délre 3 mfd, Krassó vmegye szélén, dombos helyen, a Bogonis vize mellett. Lakja 500 n. e. óhitű, anyaegyházzal. Határa 3802 hold 1040 □ öl, melyből uradalmi szántó föld 600 h., rét 150 h., cserés legelő 360 h., szőlő 5 h., erdő 1082 h., ligetes 67 h. 850 □ öl, irtás alá való 165 h. 410 □ öl, utak, árkok stb. 165 h. 410 □ öl. Urbéri szántó

793 h. 1400 □ öl, legelő 136 h., temető 3 h., rét 311 h. 560 □ öl, szorgalomföld 37 h. 1020 □ öl. Földe sűrű agyag, szárazsághan repedező; terem mégis búzát, zabot és kukoriczát. Birja báró Duka István ur.

Kadarkut, magy. falu, Somogy vmegyében, egyenes de gödrös térségen, ut. p. Kaposvárhoz nyugot-déltre 2 1/2 órányira: 1216 ref., 212 r. kath., 95 zsidó lak. Mindenik keresztény felekezetnek nagy temploma van itt. Határa 5730 hold, s nagyobb része mind őszi, mind tavaszi gabonát jól terem, egy része azonban homokos és tavas. Birják Somsich József cs. kir. kamarás, kinek itt szép kastélya és mulató-kertje díszlik; továbbá Nagy Mátyás, b. Majtényi, Spissich, Farkas, Márffy, Sárközy, Kronekker, Guzsics Juliana.

Kádárta, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Veszprém 1/2 óra: 750 reform., 80 kath. lak., ref. anyatemplommal. Földje a rozstot, kétszerest jól megtermi; erdeje és vizimalma van. Birja a veszprémi káptalan.

Kágya (Kis-), pusztá, Bihar v. megyében, Székelyhid, Csokaj és N.-Kágya közt: 280 ref. lak. E pusztának kiterjedése mintegy 1800 hold, mellynek fele szőlőhegy és erdő, fele szántóföld, kaszálló és nádló rét. Bora az Érmelléken a legjobbak közé tartozik; szántófölde fekete homokos gazdag föld, mellymindent megteremne ugyan, de főleg tengeri, rozsz, lencse, dinnye, s más tavaszi vetemények természetnek. Szénája, nádja sok és szép terem; s az Ér vizében nagy viz idején halak is bőséggel találtnak. Birják Fényes Károly, József, Lajos, s több Fényes nemzetségbeliek, Darvay, Csanády, Sárközy, Klobusiczky, Reviczky, Muraközy, Magyarai, Török, Oláh stb.

Kágya (Nagy-), pusztá, Bihar vmegyében, Kis-Kágya, Csokaly, Kóly.

Szent-Inre közt, ut. p. Székelyhid. E pusztá is mint Kis-Kágya a természetnek minden ajándékaival bőven megvan áldva. Van 1000 holdnyi híres bortermő szőlőhegye, 500 h. erdeje; lapályban fekvő szántóföldei gyönyörű liszta búzát, tengerit, zabot teremnek 900 holdon; az Ér vize mentiben fekvő kaszálló és-nádló rétei jó szénát és szép nádat adnak, s mintegy annyi tért foglalhatnak el mint a szántóföldek. A szőlőhegy tövében ékeskedik özv. Lónyai Józsefnőnek, szül. gr. Bathyáni Karolina asszonyságnak, izlésteljes kastélya és kertje, szilárd gazdasági épületekkel, válogatott nemesvérű ménessel, finom birkatenyésztéssel, ok-szerít szőlőmiveléssel stb. Az említett asszonyságon kívül bírnak még itt gr. Nemes, Tisza Lajos; gr. Bethlen, gr. Kendeffy, Barcsay, Bükk, Lónyai család, b. Vay, Irinyi, Kállay, Halasy, Becsky, Szemere, Császárs. Van itt egyébiránt 315 lakos, kik kevés kivétellel reformatus magyarok s Kólyra járnak templomba.

Kajal, magyar falu, Pozsony v. megyében, Galanthához keletre 1 órányira. Lakja 986 kath., 165 evang., 26 reform., 28 zsidó Kath. paroch. templom. Sok rét és legelő; nagy juh-tenyésztés. F. u. többen. Ut. p. Szered.

Kajánföldre, magyar falu, Zala vmegyében: 350 kath. lak. Többen birják, s ut. p. Sümeg.

Kajár, magyar falu, Győr vmegyében, szép dombos vidéken: 700 kath., 658 evang., 50 ref., 12 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Bora sok; erdeje van. Birja a szentmártoni főapát, s ut. p. Téth.

Kajár (Balatonfő-), magy. falu, Veszprém vmegyében, a Balatonhoz fél órányira, ut. p. Lepsény. Lakja 1600 ref., 200 kath., 150 zsidó. Ref. anyatemplom. Határa első osztálybeli; szőlőhegye kedves ízű asztali bort terem. Birja gr. Zichy Domokos, a tu-

dományi alapítvány, Nagy Ferencz, Kenesey, s más több nemes családok.

Kajata, tót falu, Sáros vármegyében, Szinnyéhez $\frac{1}{2}$ órányira: 421 kath., 41 evang., 4 zsidó lak., kik németek voltak, de eltótosodtak. 26 $\frac{1}{8}$ telek; 156 hold urasági szántóföld; 48 hold urasági rét; 440 h. erdő. F. u. az alapítv. kincstár. Ut. p. Eperjes.

Kajathia, magyar falu, Abauj vmegyében, Füzérhez 1 órányira: 16 r. kath., 340 ref., 5 zsidó lak. Ref. szentegyház. Közel a helységhez egy hegytetőn tavat láthatni. F. u. gr. Károlyi István. Ut. p. Kassá.

Kajd (Kis-), magyar falu, Vas vmegyében, a Gyöngyös mellett: 80 kathol. lakossal. Ut. p. Szombathely. Birja Szegedy Károly.

Kajd (Nagy-), magyar falu, Vas vmegyében, az előbbeni helység mellett: 260 kath. lak., jó buzatermő róna határral. Birják többen.

Kajdacs, magyar falu, Tolna vmegyében, a Sárvíz csatornája mellett, ut. p. Szekszárd. Lakja 816 ref., 458 kath., 20 ágostai, 34 zsidó, kath. és ref. anyateplomokkal. Határa búzát, rozsot, zabot és dohányt terem. Nevezetes e helység arról, hogy Perényi Pétert, ki a magyar koronát Sárospatakra akará vinni, Szerecsen Lajos több lovassal együtt éjszaka megtámadván, e nagy fontosságú országékeséget tőle elvette, és Soliman kezébe játszotta. Birják a falut közbirtokosok. Kis-Kajdác s puszta ide tartozik.

Kajdanó, orosz-magyar falu, Beregh vmegyében, az ungvári országtulban, ut. p. Munkácshez 1 $\frac{1}{2}$ m. földnyire: 489 g. kath., 205 ref., 11 zsidó lak. Gör. és ref. szentegyház. Termékeny róna határ. F. u. gr. Schönborn.

Kajmad, pusztá, Fejér vmegyében, a bodajki uradalomhoz tartozik.

Kajna (Tóth-), tót falu, Zem-

plén vmegyében, Dobra fil. 356 kath., 50 zsidó lak. 477 hold szántóföld. F. u. Bideskuthy. Ut. p. N.-Mihály.

Kajna (Orosz-), orosz falu, Zemplén vmegyében, Hrubóhoz 1 órányira: 168 gör. kath. lak., 376 hold szántófölddel. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Komarnyk.

Kajsza, tót falu, Nyitra vmegyében, a Nyitra folyó jobb partján, Nyitrától éjszakra 1 órányira: 212 kath., 10 zsidó lak. F. u. a nyitrai püsp.

Kajtor, szép és termékeny pusztá, Fejér vármegyében, Aba mellett, 150 lak. Többen birják.

Kak, magyar falu, Szathmár vmegyében, a Szamos tekerületében, Szathmárhoz $\frac{1}{2}$ földnyire, 350 lak., kik reformátusok és g. katolikusok. Határa 600 hold, melyből 450 h. szántó, 150 h. rét, s gyümölcsöse is szép. A föld feliszapolt lankaság, s olly buja kövér, hogy csak tengerit és burgonyát lehet gazdag sikerrel termesztetni. Rétjei is szinte illy gazdagok, s itt gyönyörű szinte göbölyöket láthatni. Birják: Gáspár Dániel, Péterffy Albert, Markos Imre, Tégiásy József. A határból 380 h. urbériség.

Kak, magyar falu, Zemplén vmegyében, a Hernád mellett, H. Németihez egy fertálynyira: 180 kath., 21 evang., 236 ref., 41 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szántófölde 1055 hold s mindent jól meglterm; rétje elég; a Hernádon túl Sisát nevű pusztája s erdeje van. F. u. többen. Ut. p. Szikszó.

Kak, pusztá, Somogy vmegyében, N.-Bajom mellett, curialis birtoka több földesuraknak: 350 kath. lak.

Kakacsény, olák falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 1 $\frac{1}{2}$ földnyire: 138 n. e. óhitű lak., anyateplommal, 80 h. urb. szántó, 50 h. réttel, 179 h. majorsági erdővel. Birja a váradi görög püspök.

Kakad, lásd Kokad.

Kakasd vagy **Kokasd**, német falu, Tolna vmegyében, ut. p. Szekszárdhoz nyugotra 1 órányira: 1050 lak., kik igen szorgalmas vagyonos emberek, s csaknem mind r. katolikusok, paroch. templommal. E helység első volt Magyarországnban, mely az országgyűlés által engedett szabadsággal élni akarván, magát előbbi földesuraitól, gr. Festetics Ernő, és Bezerédy István uraktól örökösen megváltotta.

Kakasfalva, (Kakasowcze), tót falu, Sáros vmegyében, a Delna patakja mellett, Sóvárhoz kelet-délre 1 mfd: 345 r., 61 g. kath., 67 evang. lak. Kath. paroch. templom. Savanyúviz-forrás. Itt kezdődik azon csatorna, mellyen a fát Sóvárra eresztik. F. u. a kamara. Ut. p. Eperjes.

Kakasfalva, (Kokosova), tót falu, Nyitra vmegyében: 130 kath., 9 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Nagytapolcsán.

Kakat, pusztá, Külső-Szolnok vmegyében, ut. p. Bánhalma szomszédságában s Kenderes mellett: 500 lak. Határa ennek is mint Bánhalmának első osztálybeli gazdag fekete föld, melly burgonyán kívül mindent jól terem, különösen sok és erős dohányt. A pusztát a roffi Borbély nemzetség bírja, de ennek tagjaitól számosan haszonbérletnek itt, s jeles gazdaságot, s birka- és marhatenyésztést folytatnak 6500 hold határában.

Kakics, magyar falu, Baranya vmegyében, mocsáros erdős vidéken, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 3319⁵/₈ hold, mellyből majorsági rét 19 h., erdő 1886⁶/₈, berek 445³/₈ hold, urbéri szántó 613, rét 204³/₈, közös legelő az urasággal 113⁴/₈ hold. Földje a vizenyős éveket kivéve igen termékeny. Lakosai sok sertést tenyésztenek és faeszközöket csinálnak. Van 403 reform. lakosa és anyatemploma. Birja gr. Batthyáni Iván.

Kákonya, pusztá, Somogy v. megyében, a csurgói uradalomban.

Kákonyzállása, pusztá, Pest-Solt vmegyében, 29 kath. lak. Szent-István és Csanád közt.

Kákova, oláh falu, Krassó v. megyében, 32 kath., 1568 óhitű lak., s anyatemplommal, postatisztséggel és válással Kudricz és Oravicza között a verseczi országútban.

Kakucs, magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, ut. p. Ócsához délre ³/₂ mfd: 640 kath., 3 evang., 2 ref. lak., kik közt magyarul tudó tótok is találtnak. Van itt az uraságnak egy szép épülete s magháza, egy mellette lévő szőlőskerttel s kies erdővel. A gödöllői urad. tartozik.

Kakucs, pusztá, Arad vmegyében, Kétegyházzal szomszédos; 6500 holdból álló. Földje róna, s a legszebb búzát termő. Ezelőit az Eolsbacher családé volt, most gr. Almásy Alajos bírja.

Kakucs (Magyar-), magyar-oláh falu, B. har vgyében, a Sebes-Körös gyönyörű völgyében: 300 ref., 138 n. e. óhitű lak., két anyaegyházzal, 12⁴/₇ egész urbéri telekkel. Határa e vidéken a legtermékenyebbek közé tartozik. Közös birtokáról lásd Szászfalva. Birják többen.

Kakucs (Oláh-), oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös kies völgyében: 186 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, Élesdhez keletre ³/₈ órányira. Határa kicsiny de meglehetősen. Urbéri telek 5⁷/₇. Közös birtokát lásd Szászfalva. Birja a Servánszky család.

Kál, magyar falu, Heves vmegyében, a Pestről Miskolczra vivő országútban, Egerhez délre 3 mfdnyire: 2274 kath., 15 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Nagy vendégfogadó. Sik határa fekete földből áll, s igen termékeny; rétje, legelője bőséges. F. u. a debrői uradalom.

Kál (Alsó- és Felső-), I. Dióskál.

Kalácsa, oláh falu, Bihar vármegyében, Váradhoz 4 mfd., dombos helyen, 718 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határa 3183 hold, melyből az erdő 1783 hold, a többi szántóföld és-rét, mit a lakosok vegyesen használnak. Majorság csak 50 hold szántó és az erdő. Földe agyagos és javítást kíván, szarvasmarhája jó; a lakosok pénzen vett dohánnyal és paprikával kereskednek. Birja a váradi deák püspök s a béli urad. tartozik.

Kalácsa, oláh falu, Temes v. megyében, Arad és Temesvár közt, ut. postája Orczifalva. Lakja 44 kath., 1239 n. e. óhitű lélek, derék anyagyházzal és két lelkészszel. Tájéka dombos, kies, nagy völgyekkel, melyekben keresztül a vingai határban levő forrásokból eredő vizekből kis patakok képződnek. Földe jó fekete, porhanyós, első osztálybeli, leginkább tiszta búzát termő. Czigara-juh nagy mennyiségben tenyésztetik. Határa kiterjedése 4291 hold, melyből 2899 h. szántó, 804 rét, 264 legelő, 97 ház hely, 120 szorgalmiföld. Urbériség: 2776; majorság 1515 hold. A római sáncz e határon is keresztülvonul. Birják h. Szina György és János urak; s a tisztartóság székhelye helyben van.

Kalái, Nógrád m. puszta, 19 kath. lakossal.

Kalanda, Nógrád m. magyar f., 440 kath., 16 evang. lak. Határja hegyes, és róna; erdeje van; a falun kívül levő kath. fil. templom egy felette régi épület. F. u. nagyobb részint a Báltik család.

Kalász, Nyitra m. vegyes tót-magyar falu, ut. p. Verebélyen felül a Zsitva mellett: 449 kath., 5 zsidó lak. F. u. többen.

Kalász, Pest-Pilis m. rác-német falu, Budához északra 1½ mfd. 415 kath., 4 ref., 764 óhitű, 5 zsidó lak. Kath. és óhitű anyateplomok.

Erdeje nagy s benne legelője bővséges; szőlőhegye sok; réte; szántófölde kevés. F. u. a Vattay örökösök.

Kalász, Nyitra m. puszta, Verebély filial. 13 kath. lak.

Kalaznó, német falu, Tolna v. megyében, 850 ágostai, 8 kath., 20 zsidó lakossal, ágostai anyateplommal. Van szőlőhegye, patakmalmai, dohány-termesztése. Birja gr. Apponyi, s ut. p. Nagy-Dorog.

Kalch, német falu, Vas vármegyében, a stájer határszélén, a dobrai uradalomban, 283 kath. lak.

Kalchgruben, német falu Sopron vmegyében, Sopronhoz nyugotra 3 mfd., dombon, 51 kathol., 140 evang. lak. Urbéri szántóföld van 338 h., rét 57 hold. Patakja van. Földje rosz. Birja h. Eszterházy Pál.

Káld, magyar falu, Vas vármegyében, a Kemenesalján, ut. p. Kis-Czel. Lakja 1023 kath., 214 evang., 30 zsidó lakos. Kath. paroch. templom. Bora, buzája, fája, legelője elég. Birja a szávári uradalom és több közbirtokos.

Kalenó, Zemplén v. orosz falu, Galliczia szélén: 389 g. kath., 9 zsidó lak., 408 h. szántófölddel. F. u. Szirmay. Ut. p. Komarnyik.

Kálíkert, Szabolcs v. puszta; 2 római, 3 g. kath., 3 ref. lak. F. u. gr. Vay Abrahám.

Kalina, Krassó v. oláh-horvát falu, Székashoz 2 órányira: 102 kath., 657 óhitű lak., óhitű anyateplommal. F. u. a kamara.

Kalinfalva (Alsó), Máramaros v. orosz falu, a Taraczk mellett: 692 g. kathol., 64 zsidó lak., anyateplommal.

Kalinfalva (Felső), Máramaros v. oláh falu, 7 római, 1037 gör. kathol., 34 zsidó lakossal, s anyateplommal. F. u. a Jurka nemzetség, s m. Ut. post. Sziget.

Kálinics, Máramaros v. orosz uj-telep, lásd Ökörmező.

Kalinka, Zólyom m. tót falu, Végleshuta mellett: 79 kathol., 151 evang. lak. Sovány hegyes halár. Birja a kamara. Ut. p. Nagy-Szalatna. Van itt egy igen nevezetes kir. kénkőbánya, melly Schweiczer Gábor főkamagróf parancsolatjára nyitattott meg. A kénkö érczek apró darabokra zuzatván olvasztó kemenczében olvasztatnak meg. Az olvasztott kén, ismét tűz által megtisztítatik, a midőn a kénkö tisztán vörös színben folyik; azon részből pedig, melly meg nem sűrűdik, kénkövirág lesz. Tizenkét hónap alatt tiszta kén 2220 mázsa állíthatik elő, mellynek ára; mázsánként 7 fr. 20 kr.; 16280 p. forint.

Kalist, Zólyom m. tót falu; Ur-völgyétől északra sűrű erdők közt. 139 kath. lak. F. u. a kamara.

Mindszent-Kálla, magyar f., Zala vmegyében, egy völgyben, ut. post. Veszprém, 450 kath. 10 zsidó lak. Szántóföldje jó gabonát terem; erdeje, szőleje van. A szántóföldek végén áll egy igen nagy pusztá templom omladéka. Birja a veszprémi püspök.

Kallenberg, Szepes v. német falu, a Dunajecz partján, mellyet II. József telepített ide, Ofaluhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 102 kath. lak. Ut. p. Lubló.

Kálló, falu, Borsod vmegyében Miskolcztól $1\frac{8}{16}$, Szendrőtől $1\frac{15}{16}$ állomásra, részint hegyoldalba, részint rónaságon van építve. Lakosok magyarosodó tótok, s nincs köztük egyén, ki már magyarul ne tudna. Határának egész kiterjedése 976 hold, ebből szántóföld 495, rét 379, szőlő 16, legelő 40, erdő 40 hold. Urbériség 5 telek után 165, rét 90; majorsági szántóföld 289, rét 335 hold. A föld mineműsége nagyon jó s első osztályu, mert bár van partos része is, a határnak, de nagyobb része lapos, és

jó mivélés mellett sokat terem; leginkább pedig megtermi a rozstot, zabot, a tisztabuza és árpa szinte jó termést nyújtanak. Az állattenyésztés itt a szarvasmarhára nézve meglehetősen lábön áll, kivált ökröket nagyon szépeket nevelnek, más állatok tenyésztésére nem sok figyelmet fordítanak. Ezen helység határa szélén folyik le a Szuha vize. Lakosok száma 423 lélek, r. kath. 76, reform. 28, óhitű 247, evang. 37, zsidó 35; telkes polgár 10, zsellér 25, lakó 12, nemes 5. A helység birtokosai: Balogh Judith, Barczikay Pálné, Czékus Lajos, Gondol Pál, Göcze Ferencz, Kerekes András, Kisházy Istv. né, Lenkey György, Oroszlányi Tamás, Osyárth Péter, Szakál Sámuel, Sztankovics János, Szerencsi Józsefné, Vadnay Ferencz, Zatrogh Dániel.

Kálló, Nógrád m. magyar falu, 1425 kath., 12 evang. lak. Határja nagy és mindennel bővelkedik. Van egy kath. paroch. templom. F. u. b. Podmaniczky, gr. Teleki és több családok. Ut. p. Hatvan.

Kálló (Kis), Szabolcs v. magyar falu, N.-Kálló közelében: 192 római 281 g. kath., 5 ref., 12 zsidó lak., g. kath. fil. templommal, 3 második oszt. egész telekkel. F. u. a Kállay nemzetség.

Kálló (Nagy), Szabolcs v. népes magyar m. v., Debreczenhez északra 4 mföldnyire: 5499 lakossal, kik közt 683 római, 664 g. kath., 8 evang., 3451 ref., 693 zsidó. Római és görög kath. s ref. anyaszentegyházak. Synagoga. Itt a megyeház is, mellyben Szabolcs megye gyűléseit szokta volt tartani. Az épület régi és kicsiny, s nem felel meg a nagy és fényes megye szükségének. Határa nagy és termékeny; van 24 első oszt. egész telke; mesteremberei számosak; postahivataláról és dohányáról nevezetes. F. u. az igen régi s most is virágozó

Kállay nemzetség. Eredetét vette a Pannoniát vérről foglaló **Bolok** Simian magyar nemből. Legelsőknek említettek: Ubul, kinek még II. András király 1220 eszt. ajándékozta Nunkupul és Tuth pusztákat Szabolcs vmegyében azért, hogy mikor Kálmán herczeg az oroszok ellen harczolt, Egyed, az Ubul testvére, ő mellette vitélül elesett. Később e nemzetség sok főispánokat, zászlósakat s vitézeket adott a hazának. A kállai vár hajdan meglehetős erősség volt. Salétromfőzésről szinte nevezetes e város.

Kallós, magyar falu, Zala vmegyében, a kapornaki apátsági uradalomban, 350 kath. lak.

Kálmánca, szép egyenes fekvésű magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Istvándítól északra $\frac{3}{4}$ órányira, 701 ref. 156 r. kath., 6 evang., 7 zsidó lakossal. A reformatio elején itt volt ezen a vidéken a reformatu-soknak első iskolája, s most is van anyatemplommal együtt. Régi várának romjai mailag láthatók. Határa 8350 hold, mellyből 4500 hold gyönyörű tölgyes erdő. Földje mindent jól terem; szénája sok és jó. Birja gr. Széchenyi Lajos, kinek itt nagyszerű szesz- és sörgyára van.

Kálmánd, Szathmár v. német falu, ut. post. N.-Károlyhoz északra $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 640 római, 24 g. kath., 12 ref. lak.; derék kath. anyatemplommal, s nevezetes lótenyésztéssel. Határa gazdag fekete föld; az ecsedi lépben sok szénát gyűjthet, halat, csikot, nádat szerezhet; szőleje lapos helyen fekszik; erdeje mind az uraságnak, mind a lakosoknak van. F. u. gróf Károlyi.

Kálna, Zemplén v. orosz falu, Szinna fil. 4 római, 360 g. kath., 23 zsidó lak., görög templommal, 955 h. szántófölddel, erdővel. F. u. gr. Vandernath. Ut. p. N.-Mihály.

Kálna (Kis), Bars m. magyar f.,

a Garan mellett; 50 kathol. 205 ref. lak. Ref. anyatemplom. Határa első osztálybeli s mindent jól megterem. Díszesíti özv. Pély Nagy asszonyság lakháza. Ut. p. Léva.

Kálna (Nagy), Bars m. magyar falu, a lévai országutban: 342 kath., 251 ref. lak. Ref. és kath. filial templomok. F. u. gr. Hunyady. Ut. post. Léva.

Kálnás, Sáros v. tót falu, Karcsonmező fil. 252 kath., 112 evang., 29 zsidó lak. Két kastély. Réjtjei a Tapolly mentiben kövérek. F. u. a Kálnásy nemzetség.

Kálnicz, Trencsén m. tót falu, Beczkóhoz $\frac{1}{2}$ óra: 228 kath., 443 evang., 22 zsidó lak. Két részre osztatik u. m. Beczkó-, és Rozson-Kálniczra, az elsőt a beczkói uradalom, a másikat többben birják. Ut. post. Trencsén.

Kálnik, Beregh v. orosz falu, ut. p. Munkácshoz észak-nyugotra 2 mfd. 688 g. kath., 17 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Földei igen középszerűek; bora jó; fája elég. F. u. többen.

Kálno, (Kalinovo), Nógrád m. tót falu, az Ipoly mellett: 102 kath., 708 evang., 6 zsidó lak. Derék uri lakházak. Határja nagy s meglehetős termékeny. A Szlana patakjában jóféle csukát, és menyhalat fogdos. F. u. az Ettore örökösök. Ut. p. Zelene.

Kálnok, (Gahling), német falu, Moson vármegyében, a Szigetközben, 653 kath. lak., és paroch. templommal. Fekete földű róna határa igen termékeny, s a lakosok 50 $\frac{2}{3}$ telek után birnak 1435 hold szántóföldet, 183 hold rétet. A méhtenyésztés itt az egész megyében legjobban virágzik. Erdeje szép. Három dunamalma van. Az óvári urad. tartozik, s ut. p. Moson.

Kalocsa, magyar érseki város, Pest-Solt vmegyében, a Vajas vize mellett, nem messze a Dunától, lapályos, vizenyős rónaságon, Pesthez

délre 15 mfdnyi távolságra, saját postával. Ékességére szolgálnak a helybeli kath. érsek káptalája, a székesegyház, a piaristák zárdája és Collegiuma, 9 kanonoki ház, Seminarium. Van itt továbbá egy k. kath. gymnasium a piaristák alatt, fő nemzeti iskola, ser- és olajgyár. Népesége a szállásokkal együtt 11,281 r. katholikus, 2 görög, 107 héber; ezek közt 357 czéhbéli mesterember. Határa roppant kiterjedésű, mert 59476 holdat számít 1200 □ ölével. Ebből szántó-föld 29145, kaszálló 18486, szőlő 1775, tavak és mocsárok 7500, legelő 4670, erdő 600 hold. Ebből ismét polgári szántó-föld 5280, kaszálló 2640 hold; majorsági uradalmi 23865 hold szántó-föld, 15846 hold kaszálló. A föld kevésbé szikes és mocsáros, de általában gazdag fekete föld, hanem a Duna árja gyakran rongálja. Az öregi mocsár e határba is behat. Tart a város 4 országos vásárt, u. m. Mátyás napján, urnapkor, N.-Boldogasszony napján, és sz. András napján; és heli vásárokat szerdán és szombaton. A kalocsai érseki megyének, mely a bácsival egyesült, Kalocsa a főszékhelye. Kiterjed ez egész Bács vmegyére, a Csajkások kerületére, továbbá Solt- és Csongrád vmegyék némely részeire. Van benne 10 valóságos kanonokság, 3 fő, 10 alesperestség, 100 plebánia, 5 szerzetesház. Az érsek sufraganeus püspökei pedig ezek: a csanádi, diakóvári és szeremi, erdélyi, nagyvárad, szegniai és modrusi, zágrábi.

Kalocsa, Máranaros v. orosz falu, mely egy domb által 3 részre osztatik: 1784 g. kath., 80 zsidó lak., egy anya- s egy leánytemplommal, csinos papi lakhelyel. Vannak szép havasai és legelői, gyönyörű erdőséggel, mellyekben sok vadak, császármadarak, és vad pávák bőven talál-

atnak, Savanyúvize mind itatra, mind fürdésre használható. Ennek határában, Német-Mokrára vezető ut mellett van amaz álló víz, mellynek mélysége mindeddig ismeretlen, s mellyet valamely rettentő földingás, egy Havas részének lezuhantával régibb időben okozhatott. F. u. b. Sztójka; Darvay, Szaplanczay maradékok és több nemesekek. Ut. p. Huszt.

Kalocsno, tót falu, A.-Nyitra, ez előtt Bars vmegyében, Oszlánhoz 1 mfd: 550 kath. lak., kik sok faeszközöket csinálnak, s igen jó meszet égetnek. F. u. többen.

Kálóczfa, magyar falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban: 400 kath. lak.

Kálóczfa, magyar falu, Zala vmegyében: 60 kath. lak. Ut. postája Egérszeg.

Kálosa (Alsó-), magyar falu, Gömör vmegyében, a Dapsi pusztá és Mihályfalva helység szomszédságában a Vály völgyén fekszik. Ékesíti ezen helységet Draskóczi Sámuel ur káptalája s nagy kiterjedésű kerte, ugy a Hevessi uraknak uri lakhelyük, ezek, s ugy a refórmatusok temploma dombon van épülve. Számlál ezen helység 480 lelket, kik közül 460 reform., 5 r. kath., 15 evang., s mindnyájan magyar ajkuak. Van az egész helységben $13\frac{1}{8}$ urbéri, $12\frac{3}{8}$ allodialis házhely, 10 urbéri s 6 majorsági zsellér. Könnyű munkájú szántóföldje dombokból áll, mind a mellett buzát, gabonát s egyebet igen jól megterem; rétje elegendő szénát ad s jót, ha a Vály völgyéről a helység rétvén lefolyó patak el nem önti. Az egész helységet Draskóczi és Hevessiek bírják. Ut. p. Tornalja.

Kálosa (Felső-), magyar falu, Gömör vmegyében, felülről Mihályfalvával, alulról Alsó-Kálosával határos, völgyben fekszik. A lakosok száma 108-ra megy, mindnyájan ma-

gyarok s reformatusok. Van benne 5 urbéri és $4\frac{6}{8}$ majorsági telek, 2 zselér, legelője 82 holdat tesz, az egész helység tagosított. Szántófölde, mind a mellett hogy hegyes, könnyű munkájú, megterem mindent. F. u. Drascóczy Sámuel. Ut. p. Tornaia.

Kalota, lásd Esküllő.

Kálóz, magyar mv., Fejér vmegyében, a Sárvíz csatornája mellett, ut. p. Sár-Keresztur. Lakja 1250 kath., 1230 ref., 60 zsidó, kath. és ref. anyatemlomokkal. Van derék urasági kastélya, angolkertje, több urad. tisztalaka, vendégfogadója. Róna határa fekete és sárga homok, s mindent jól terem; szőlőskertjei is vannak. A város feje egy uradalomnak, melyhez terjedelmes majorságok tartoznak, nevezetes birkatenyésztéssel. Illyen uradalmi majorságok: B e l m a j o r, K ü l m a j o r, Ö d ö n, K i s - H ö r c s ö k, N a g y - H ö r c s ö k puszták. Birják az uradalmat gr. Zichy Ödön örökösei.

Kálózd, puszta, Fejér vármegyében, Várhoz $\frac{3}{4}$ óra.

Kalsa, Abauj v. orosz-lót-magyar falu, Zemplén vgye szélén: 70 r. kath., 160 g. kath., 4 evang., 45 ref., 4 zsidó lak. Ref. szentegyház. Legelője szük; erdeje, földje elég. F. u. gr. Vanderath, Ócsváry, Bideskuthy, Reviczky.

Kalugyer, oláh falu, Bihar v. megyében, a váradi deák püspök vaskóhi uradalmában, magas hegyek közé szorított völgyben: 655 n. e. óhitű lak., s anyatemlommal. Határa 5066 hold, melyből szántó 1577, erdő és legelő 3489 hold. Majorsági földek itt nincsenek. Van itt egy hamuszírfűző huta, melly 60 egyént foglalatoskodtat, s a Vaskóhnál említett I z b u k a nevű dagadó forrás is e helység határára esik. Ez Husvét előtt egész Pünkösdig egy vagy 2 óranegyedben, nagy zúgások közt egyszer egyszer rohan ki; felette hideg és tiszta víz, s nemelylek fürdésre használják.

Kalusa, orosz falu, Ungh vmegyében, Vinnához keletre egy órányira: 7 rom., 315 g. kath., 19 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Lakosai részint föld-, részint szőlőmivelésből élnek. Erdeje sok. F. u. gr. Waldstein. Ut. p. Szobráncz.

Kalyava, tót falu, Szepes vmegyében, Kluknó fil., 201 kath. lak. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Lőcse.

Kám, magyar falu, Vas vármegyében, ut. p. Szombathelytől kelet-déle $2\frac{1}{2}$ mfd: 513 kath., 16 zsidó lak., paroch. templommal. Birják Bezzeredy, Szogedy Ferencz és Scotti.

Kamaháza, magyar falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban: 96 kath. lak.

Kamánfalva, tót falu, A.-Nyitra vmegyében, ut. p. Nagy-Tapolcsán: 280 kath. lak.

Kamánháza, puszta, Zala v. megyében, Pördefölde mellett.

Kamarás (Kis-), puszta, Csánád vmegyében, Mezőhegyeshez csatoltatott, lásd Mezőhegyes.

Kamarás (Nagy-), kir. kincstári puszta, Árard vmegyében Kétegyházához délre $1\frac{1}{2}$ mfd. E puszta több osztályokra van szakítva, s rajta 2 népes dohánykertész-község is telepített meg. Egyik N a g y - K a m a r á s név alatt 1177 r. kath. magyart számlál, s bir 3005 hold földet 365 □ ölet. A másik kertészség A l m á s n a k hivatik: 730 r. kath. magy. lak., s $2986\frac{4}{110}$ holdnyi birtokkal. A föld mindenütt fekete, homokkal vegyes; és igen termékeny.

Kamat, puszta, Békés vmegyében, nádas vizenyős rétekekkel, Békéshez közel.

Kameneecz (Alsó-), tót falu, Bars, most A.-Nyitra vmegyében; $\frac{1}{2}$ órányira a Nyitra víztől: 401 kath., 19 evang. lak.

Kameneecz (Felső-), tót falu, Bars, most A.-Nyitra vmegyében: 240

kath., 22 evang. lak. Kathol. paroch. templom. Határa mind a két helységnek meglehetősen; erdejök, legelőjök sok. Patakja 4 liszt-, és 1 papiros-malmot forgat. F. u. Kosztolányi, Simonyi s m. t. Ut. p. Oszlán.

Kameneecz, puszta, Liptó v.-megyében, Teplához egy fertály: 21 kath. lak.

Kamenicsán, tót falu, Trencsén vmegyében, a Vágh jobb partján: 345 kath., 33 zsidó lak. Határja termékeny; kevés, de jó rét és legelő. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Kamjonka, orosz falu, Szepes vmegyében, hegyes vidéken, ut. p. Késmárk, egy völgyben. Lakja 2200 görög, 144 romai kath., g. kath. anyateplommal. Földje középszerű, terem árpát, zabot, burgonyát, lent, káposztát, répát. Van 74¹/₂ egész urbéri telke, de majorsága az erdőn kívül nincs. Birják Gorjup, és Szemző családok.

Kamocsa, magyar falu, Komárom vmegyében, fekszik lapályos síkságon a Vágh bal partján, Gultához éjszakra fél, Ersekujvártól nyugotra 2 mfdnyírc. Mi a helység határát illeti, tagosztály, vagy más hiteles felmérés még itt nem levén, ezt holdakban megmondani nem lehet egyébkint, hanem hogy Kamocsa határa 38 és ¹/₂ régi telket tesz, melyből urbéri föld 31 és ¹/₂ telek, a curialistáké pedig 7 telek. Földesuri majorság nincs. A fenemlített határnak ismét ¹/₄ része szántóföld, ¹/₄-de legelő, ²/₄-de pedig kaszálló. Szőleje nincs; több lapályos völgyeit fűzfákkal ülteti be, melyekből minden harmadik, vagy negyedik évi ágletetelés által tűzifát elegendőt szerez. A föld minősége agyagos homok, s ezért leginkább gyökres és kerti növények természetnek, minthogy a föld arra legalkalmasabb, s kevés is levén, gazdasági szempontból legjövődelműbb.

Termesztetik pedig különösen veres hagyma, sárga répa, petrezselyem, káposzta, dinnye s a t. Az állattenyésztés, valamint a mezei gazdálkodás is meglehetősen díszlik, hanem a Vágh folyók gyakori kiöntései miatt sokat szenved. Népeisége 1340 lélek, kik közül reformált vallású 1203, r. kath. 1, zsidó 56. Nemes 274, polgár 1010, zsidó 56. A nyelv egyedül magyar. Telkes jobbágy van 206, zsellér 7, lakó 6, kereskedő zsidó 11. Reformatusok anyaegyházán s iskoláján kívül említést érdemel még itt egy olajtű, mellyen keserves izzadással emberi erő tesz szert valamely kis olajra. Jelenleg földesuraságok: gr. Hunyady József, ki szinte felét birja a helységnek; Balogh Ferencz, Halasy Ednárd, Lieszkovszky, Ghyczy, Petrics, Rozsos curialis nemes családok; Pethes, Kosa. Pollák.

Kámon, magyar falu, Vas v.-megyében, Szombathely mellett: 160 kath. lak., s róna buzatermő határral. Birják Reisig, Udvardy, Darázs, Sághy, Lelovics családok.

Kamond (Kis- és Nagy-) magyar faluk, a Marczal vize mellett, Veszprém vármegyében, az első 180 kath., 170 evang., a második 330 kath., 15 zsidó lak. Határuk róna és termékeny; az első birják nemesek, a másodikat gr. Erdödy Kajetán. Ut. p. Devecser.

Kamonya, népes puszta, Zemplén vmegyében, Butka fil., 43 kath., 14 zsidó lak. Ut. p. Nagy-Mihály.

Kanak, rácز falu, Torontál v.-megyében, a Berzava csatornája mellett, Bókához 1¹/₂ mfdnyire: 120 kath., 6 evang., 828 óhitű lak., anyateplommal, 53 egész telekkel. A helységet sok puszta körözi, mellyek közül Krivobara puszta roppant kiterjedésű réjtjei s legelője miatt nevezetes. F. u. b. Bedekovich, Pet-

rovich s más feudális nemesei a zágrábi püspöknek. Ut. p. Margita.

Kánas, népes pusztá, Sáros v.-megyében, N.-Sáros fil., 83 kath. lak. F. u. gr. Wolkenstein örök.

Kancsós, vindus falu, Vas v.-megyében: 218 evang. lak., híres bortermesztéssel. Többen birják. Ut. p. Radkersburg.

Kanisa (Török-), rác-magyar mv., Torontál vgyében, a Tisza mellett, Szegedhez délre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 450 kath., 2 evang., 1520 n. c. óhitű, 10 zsidó lak., óhitű és kath. anyatemplommal, kastélylyal, postatisztsggel, a Tiszán révvel, mellyen Magyar-Kanisára mennek által, 89 $\frac{3}{8}$ egész telekkel. F. u. Szerviczky család.

Nagy-Kanizsa, ném. Grosz-Kanischa, horv. Velika-Kanisa, magyar mv., rendezett tanácsos, Zala vármegyében, Pesthez 30 mfdnyire a Fiuméba vivő országutban; posta helyben. Két részre osztatik, u. m. Nagy- és Kis-Kanizsára, s a két várost egy széles mocsár választja el. Népeisége 9836 lélek, kik kevés óhitűeken, protestánsokon, s 1500 izraelitákon kívül mindnyájan r. katolikusok. Van itt r. kath. és óhitű parochia, synagóga, kathol. kisebb gymnasium a piaristák alatt, kir. tanító-képző-intézet, jó izraelita tanoda, több szivargyár és igen számos kézműves. E város felette élénk, mert Pest és Horvátország, ismét Bécs és Slavonia, s Bosnyákországok közt fekvődvén, kereskedése nagy fontosságú; sertés-, gabona-, marhavásárai felette híresek, s a törökországi sertések, ökrök mind itt mennek keresztül; ezenkívül majd csaknem egész Somogy innen veszi a gyári és gyarmati árukat. Van k. sóháza is. A város feje egy uradalomnak, melly Batthyáni Filep herczegé, s helyben van majjorja 220 $\frac{5}{8}$ hold szántófölddel, 586 $\frac{6}{8}$ h. kaszállóval, 374 $\frac{4}{8}$ hold magánylag

használt legelővel, a többi legelő közsös levén a várossal, és a sánczi urasági majjorral is. — Első építője Kanizsának a Kanisay család volt; később Nádasdy kézre jutott, kitől Maximilian megcserélvén, ide várat építtetett, s annyira megerősítette, hogy abban az időben egész nyugoti Magyarországának fő védbástyaja vala. Azonban a törökök egyszer elfoglalván 90 évig birták, s csak 1690-ben vehette vissza Batthyáni Boldizsár capitulatio mellett. Mostan az 1702-ben lerontott várnak csak a posványok közt lehet maradványait látni.

Kanisa (Ó- vagy Magyar-), Bács vmegyében, jól épült vegyes magyar-szerb mv., a Tisza jobb partján, Szegedtől délre $3\frac{1}{2}$ mfdnyire. Számlál 9137, u. m. 7724 magyar kath., 1297 óhitű, 4 evang., 112 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Városháza. A helységtől $\frac{1}{2}$ órányira van a Tisza révje, mellyen Torontálba járnak át. Határa, mellyet a telecskai dombok hasitnak keresztül, szálásokra van felszólva. Földe fekete, s szép buzát, kukoriczát, sok kölest és dohányt terem. Marhatartása virágzó. A Tisza mentében; és a Körös-ér körül sok posványai vannak. Határa roppant, mert 1600 □ ölével 32,080 holdra megy, szabad koronai kerületi hold pedig 2200 □ ölet tevén, ilyen holdakban van polgári szántóföld 2328, rét és beltelek 11,032, legelő 5300, szőlő 278, uradalmi föld 306, nádas 2800, tavak, vizek 396, utak 391 hold. E város a koronai tiszamelléki szabad kerülethez tartozik.

Kánó, magyar falu, Gömör v.-megye félre eső szélén völgyben, Borsod vgyei Telekcs helység szomszédságában fekszik. Van benne a reformatusoknak templomjuk; a lakosok száma 321-rő megy, eredet-szülte magyarok. Van 17 $\frac{1}{6}$ urbéri, 5 $\frac{4}{8}$ majjorsági telek, 2010 hold erdő; szán-

tőföldre mindent megterem; rétje ele-
gendő takarmányt ad, jó s bő legelője
miatt alkalmas hely szarvasmarha- és
juhtenyésztésre; a helységen végig
egy patak foly, gyakran kiönt, s mi-
atta a helység gyakorta sáros. Hely-
ben lakó Almási családon kívül bir-
ják Jankovics, Hevessi, Hámos urak,
és egy részit a pataki collegium, Ut. p.
Putnok.

Kánora, orosz falu, Beregh v.-
megyében, fekszik F.-Vereckéhez
 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 417 g. kath. 4 zsidó lak.
Földe felette köves, sovány; erdeje,
legelője elég. F. u. gr. Schönborn.

Kány, orosz falu, Abauj vme-
gyében, Jánokhoz $1\frac{1}{2}$ órányira: 14
r. kath., 450 g. kath., 43 ref., 27 zsi-
dó lak. Görög kath. anyateplóm. F. u.
többen.

Kánya, magyar falu, Tolna v.-
megyében, Somogy vmegye szélén,
ut. p. Siófok. Van 800 kath. lakosa,
anyateploma. Határa termékeny de
szűk; szőleje is kevés. Birja gr. Vi-
czay család.

Kányaháza, oláh falu, Szath-
már vmegyében, az Avasságon: 1136
g. kath., 14 zsidó lak., s anyateplom-
mal. Szétszórva épült, több dombok
oldalában. A Túr vize itt folyik el.
Határa hegyes, völgyes és sovány;
szép szőlőhegye és erdeje van. F. u.
többen, u. m. Teleky, Károlyi, Kor-
nis grófok s a t. Ut. post. Aranyos-
megyes.

Kányanka, Nyitra m. tót falu,
Lazán fil 306 kath. lak. F. u. a bajmóczi
prépost. Ut. p. Privigyé.

Kányár, Szabolcs v. magyar f.,
a Tisza mellett, Zemplén vármegye
szélén: 27 római, 1 g. kath., 345 ref.,
9 zsidó lak., ref. anyateplommal,
mocsáros határral. Hala, nádja, szé-
nája bőséggel. Van öt 2-ik osztálybeli
egész telke. F. u. a leleszi Convent.
Ut. p. Berkesz.

Kánye, pusztá, Bihar vmegyé-

ben, Sarkad mellett, igen gazdag ha-
tárral. Birja gr. Almásy Alajos, és a
sarkad-kereszturi közbirtokosok.

Kanyóvár, magyar falu, Zala
vmegyében, 280 kath. lak. Ut. p. A.
Lendva. Egy régi vár és sánczolások
nyoma most is látható.

Káp (Alsó és Felső), Nyitra m.
két egymás mellett lévő tót falu, a
Gábor hegye alatt. — Az első 143
kath., 11 zsidó; a második 43 kath.,
4 zsidó lak. F. u. többen. Ut. post.
Galgócz.

Kaparás, Nyitra m. pusztá, Sze-
lőcze filial. 25 kath. lak.

Kapasz, pusztá, Hont vmegyé-
ben, Ipoly-Keszi mellett.

Kapberek, erdős pusztá, Kom-
márom most Esztergom vmegyében,
Tatától $1\frac{6}{16}$, Komáromtól $2\frac{14}{16}$,
nészemélyi utolsó postájától $2\frac{3}{16}$ ál-
lomásnyira. Határa keletről sz. Tamás,
délről Zsemlye, nyugotról Sikvölgy,
kis részben Körtvélyes, északról Kört-
vélyes; kiterjedése 1425 h. körül. Az
erdőség közepén derék vadászlak;
völgyei téresek; hegyei szelid emel-
kedésűek. Nyugotról a körtvélyesi ha-
társzálon a Hosszuegyes és Nyerges-
hegy közli hegységnek sűrű erdők
közt meredek hegyen látszanak a ré-
gi Vithányvár omladékai, melynek fen-
álló falai annak erősségét most is mu-
tadják, a vár egyóbiránt csak kisszerű
lehetett, de erős; s töle Kömlődnek,
Tatának, Komáromnak szép kilátás
nyílik. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kapl, Kapussani, Sáros v. tót f.,
Eperjeshez kelet-északra $1\frac{1}{4}$ mfd.
950 kath., 2 evang., 6 zsidó lak. Kath.
paroch. templom. Két kastély. Vendég-
fogadó. Termékeny határát a Székeső
keresztül folyja; erdeje derék. A hely-
ség mellett egy magas meredek he-
gyen állott a Kapivár. Épült 1310-ben;
1685-ben Tököly elfoglalta, de töle
Schulez cs. vezér visszavette; 1611-
ben Keczer András felgyujtván elpusz-

titotta, s most romban hever. F. u. a Kapi nemz.

Kapı, magyar falu, Győr vmegyében, a Tóközben; a Rábca mellett, ut. p. Győr. Van 300 evang., 30 kath. lak., evang. fiók-egyháza és iskolája. Szántóföldje kevés de termékeny; rétje, legelője bőven; gabonával kereskedik.

Kapissó, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradal., Duplin fil. 32 római, 309 g. kath., 2 evang., 9 zsidó lak. Nagy erdő, tehenészet. Ut. post. Orlik.

Kapitányszállás, puszta, Bihar vármegyében, Sarkad mellett. Földje jó különösen marha-legelőnek. Birja gr. Almásy-Alajos és a sarkadkereszturi közbirtokosok.

Kápláth, (Koplotovecz), Nyitra m. tót falu, ut. p. Galgócshoz $\frac{3}{4}$ órányira, a Vágh mellett. Számlál 442 kath. lak. Földe termékeny, van vizimalma, erdeje, bora, és sok gyümölcs. Meleg-forrásai csak kenderáztatásra használhatók. F. u. Koehánovszky, Frídeczky, gr. Erdődyné. s m. t.

Kaplyon vagy Kaplony, Szathmár v. magyar-német falu, N.-Károlyhoz észak-keletre $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 650 római, 89 g. kath., 334 ref. lak., ref. anyaekklésiával. Van itt egy sz. Ferencziek zárdája és szentegyháza, melyet gr. Károlyi Sándor alapított a régi kolostor helyén. A templomnak délre eső kápolnája alatt van egy sírbolt, mely a gr. Károlyi nemzetség temetkező helye. Határa mindent bőven terem, s észak felől Kraszna vizéből alakuló tavai vannak. F. u. gr. Károlyi, Bagossy nemzetségek s több apró birtokosok.

Kapocsány, oláh falu, Bihar vmegyében, egy hosszú hegysor tövében, M. Csekéhez $1\frac{1}{4}$ mfd., 230 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal.

Van itturbéri szántó 220, rét 60, legelő 90, majorsági 60, rét 30, szőlő 6 h. Sok szilva és jó bor. Csupán szarvasmarhát tenyészt. Van Hollód nevű vize, s azon egy malom. Birja Géczynó asszonyság.

Kapolcs, magyar falu, Zala v.-megyében, a Bakony szomszédságában, a budai országotban, ut. post. Vészprémtől 3 óra, az Eger vize mellett. Lakja 800 evang., 563 kath., 174 reform., 120 zsidó, evang. anya-, kath. és ref. fiók-templomokkal, synagógával. Földjei csak közép termékenyek; szőlőhegye savanyu bort terem, s e mellett kifakadáskor a fagy a tőkét gyakran elrontja. Nevezetes az itt találtató hófejeárségű fővény, mely üveghutákban és porcelán-gyárakban nagyon használható; továbbá egy különös forrás a helységnek Apáthi felől eső részén, a fűrészmalom udvarában. Ez négyszögre körülkerítetvén, egy kis tavat képez, s már 12 lépésre lisztörlő kerekeket hajt meglehetősen sebességgel. Színe kék, zöld, fekete s olly borzasztó, hogy bele tekinteni is irtódzás. Emilitést érdemel még egy kösziklás és erdős hegyoldalban levő kis barlang, mely a lakosok által pokolliknak nevezetik. Az Eger vize itt 9 liszt- és 3 fűrészmalmot hajt. Kapolcs régi időkben, Attila-Kapolcsnak neveztetett, s nevezetes illy nevű regényes váráról, mellynek romjai az ugynevezett Királykövön látszanak. Többen birják.

Kápolna, oláh falu, Bihar vármegyében, Váradhoz $4\frac{1}{2}$ mfd., felemelkedett dombon, a Fekete-Körös jobb partján, 683 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 700 h. szántó, 200 h. rét, 300 h. erdő, 20 hold legelő, Körös medre és kövecses térek 80 h. Az erdőn kívül semmi majorság. Földe a Körös bal partján termékeny, de a jobb parton dombos sovány. Vize a Fekete-Körösön kívül

ennek elhagyott árka Bálta nevű. Birja a váradi deák püspök.

Kápolna, (Kapelle), tót falu, Pozson, most F. Nyitra v., Czfertől délre fél órányira az országutban. Számlál 237 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Kápolna, Abauj v. puszta, Füzérhez 1½ órányira: 39 kath. lakossal.

Kápolna, Heves v. magyar f., Kálhoz északra ½ órányira, a Tarna mellett: 1314 kath. vagyonos lakosokkal. Kath. paroch. templom. Posta-hivatal és váltás, Eger s Gyöngyös közt. — Gazdag sík, s róna határ; az itt letelepedett németek egészen elmagyarosodtak. F. u. az egrí érsek. E helységnél történt 1849 februar végén azon két napi ütközet, mellyben h. Windischgrätz cs. k. osztrák tábornagy 50 ezer emberrel a Dembinszky vezérlete alatt álló magyarokat megtámadván, azokat Mező-Kövesd és Tisza-Füred felé visszanyomta.

Kápolna, Abauj-Torna v. magyar falu, Várbóczhoz közel: 142 ref. lak.

Kápolna, puszta; Ejér vmegyében, a moori uradalomban; a vértesi hegyek közt, 200 lakossal.

Kápolna, igen szép és termékeny puszta; Tolna vmegyében, Medina mellett, s ut. p. Tolnához nyugotra 1½ órányira. Van 160 lakosa, sok szántóföldje, jó rétje és legelője, szőleje. Birja Kápolnay család.

Kerkás-Kápolna, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Lövé, 148 reform., 40 kath. lak. Közbirtokosoké.

Kápolna, puszta, Zala vmegyében, Balaton-Magyarod mellett.

Kápolna, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Baksa, 300 kath. lak. Birja h. Eszterházy.

Kápolna, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól, melly ut.

postája, ¹³/₁₆ állomásra, hegy alatt. Határa 2127 hold, mellyből 491 hold szántó, 131 hold kaszálló, 448 hold legelő, 323 h. szőlő, 731 hold erdő. Van 16¾ urbéri telek. A föld lapos, s néhol emelkedett sikon fekete nyirok, tiszta buzát, rozsot, zabot, kukoriczát, burgonyát bőven terem. Szőlőhegye jó bort ad. Az erdő szinte inkább egyenes mint dombos, s tölgy- és cserfákból állván, makkot, gubacsot bőven terem. Lakja 617 lélek, kik 10 zsidón kívül reformatusok, anyatemplommal. A helységen keresztül folyik a Nyögő patak, melly Szentpéteren tul a Sajóba szakad. Birtokosa: a korona.

Kápolna, magyar falu, Vas vmegyében, az intai uradalomban, 150 kath., 70 evang. lak. Ut. post. Kis-Czel.

Kápolnás, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez 2 óra, 1400 n. e. óhitű lak., paroch. templommal. Van sok erdeje, szilvása, szőleje. Az uradalmi legelő mintegy 2000 holdra terjed. Birja gr. Zichy.

Kápolnás, puszta, N.-Kunságban, Madaras által biratik.

Kápolnásfalu, magyar falu, Vas vmegyében, a Sorok mellékén, ut. p. Szorbathely, 120 kath., 80 ref. lak. jó buzát termő róna határral. Birja gr. Hugonnai Gusztáv.

Kápolnás-Nyék, lásd Nyék.

Kápolnás-Tamási, lásd Tamási.

Kápolnás - Visnye, lásd Visnye.

Kapoly, magyar falu, Somogy vmegyében, 758 ref., 203 kath. lak., ref. és kath. anyatemplommal. Hegyes völgyes határa termékeny; erdeje és szőlőhegye van. Birja a tihanyi apát-ság, s más nemések.

Puszta-Kapoly, puszta, Somogy vmegyében, Kapoly helységétől délre.

Kaponya, magyar falu, Zemplén vmegyében, Bottyánhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 169 római, 42 g. kath., 4 evang., 53 ref., 76 zsidó lak. Szántófölde 275 hold. F. u. Szerdahelyi, Durcsák. Ut. p. Ujhely.

Kapornak, magyar falu, Vas vmegyében, ut. post. Lövő, 88 evang. 20 ref. 14 kath. lak. Többen birják.

Kapornak (Kis), magyar falu, Zala vmegyében, közel N.-Kapornakhoz, 87 kath. lak.

Kapornak (Nagy), magyar m. v. Zala vmegyében, erdőkkel és szőlőhegyekkel körülkerítve, ut. post. Egerszeg. Lakja 988 kath., paroch. templommal. Földjei csak közép termékenységuék. Apátursága 1216-ban alapított a sz. benedekiek számára, s hiteles levéltára is volt; jelenleg ismét jövedelmes apátság, s ő felsége világi papoknak szokta adományozni.

Kapos (Kis), Ungh v. magyar m. v., Unghvárhoz nyugotra $2\frac{1}{2}$ mfdnyire: 179 római, 20 g. kath., 218 ref., 4 zsidó lak. Kath. paroch. templom. F. u. a jászói prépostság.

Kapos (Nagy), Ungh v. magyar m. v., Kis-Kapos szomszédságában: 231 római, 30 g. kath., 814 ref., 34 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház, sok urasági épülettel, számos nemes lakossal. Határa róna, s igen termékeny, szénája bőséggel; körülötte több apró tavak találtnak, melyek közt legnagyobb az Ortói. Makkos erdeje derék. F. u. a jászói prépostság.

Kapos-Mérő, lásd Mérő, Somogy vmegyében.

Kaposvár, magyar város és főhelye Somogy vmegyének, Pesthez 24 mfdnyire, saját postahivatallal a Kapos vize mellett. Lakja 3780 lélek, kik jobbara r. katolikusok, paroch. templommal. Ékességére szolgál az új vármegyeháza, s több uradalmi és magán derék épületek. Van egy posztógyára, melyet egy részvényes tár-

saság állított fel, s czélja a megyei raboknak dolgot adni. Kath. gymnasiuma jelenleg megszüntetett. Határa első osztálybeli. Szőlőhegye roppant kiterjedésű s jó asztali bort terem. A város feje h. Eszterházy Pál egyik uradalmának.

Káposztafalva, (Kabsdorf), Szepes v. tót m. v., ut. post. Horkához egy órányira: 1025 kath., 29 evang. lak. Kath. paroch. templom. Szegények háza. Sok urasági épület. Fűrész-és liszt-malmok. Vashámorok; és nagy erdő. Találnak itt meglehetősen nagyságu Karniolt. A toronyban igen szép hangu harang csügg, mely hajdan a Lapis refugii hegyen állott Karthausi kolostorban függött. Közel a helységhez egy erdős vidéken emelkedik fel a Lapis refugii nevű hegy. Nevét onnan vette, mivel IV. Béla alatt a tatárok pusztítása elűl a szépségi németek ide vették fel magukat; itt laktak mintegy 3 esztendeig; a hegyet-kőfallal körülveették, sőt egy templomot is építettek, mely utóbb a Karthausi szerzetesek birtokába jött. A templomnak már ma csak omladékai látszanak, s körülötte iszonyu magasságu fenyőfák emelkednek fel. Ezen hegy gyomrában van még három nevezetes barlang is. F. u. gr. Csáky.

Kapriora, oláh falu, Krassó vmegyében, Facsethez $2\frac{1}{2}$ órányira, közel a Maroshoz sziklás hegyek között: 5 kath., 745 óhitű lak., anyatemplommal, köves sovány határral, bortermesztéssel, sok gyümölcsessel. Birja Vodianer család.

Kaproncza, pusztia, Nógrád m. A. Esztergal filial. 11 kath. lak.

Kaproncza, (Deutsch Litte), német falu, Bars m. Kőrmöcz mellett: 1045 kath. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdő. Sovány köves határ. F. u. a beszterczei püspök.

Kaproncza, (Pokriwnicza), tót falu, Sáros vmegyében, Kurimá-

hoz délre $1\frac{3}{4}$ mfd. 566 kath., 5 evang., 54 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vizimalom. Jó rozs-termő föld. F. u. többen. Ut. p. Eperjes.

Kaprucza, oláh falu, Arad v. megyében, a Maros mellett, az Erdélybe vivő posta- és országúton, Aradhoz $6\frac{1}{2}$ mfd., 736 n. e. óhitű lak., paroch. fatemplommal, s iskolával. Van itt vendégfogadó, postahivatal, két patakmalom. Hegyes völgyes határa 2000 hold, melyből 580 hold szántóföld, 300 h. rét, 12 h. urasági szőlő, a többi urasági bükkes és tölgyes erdő. Földje főleg kukoriczát terem; szilvája, almája sok. Birja özv. Kaszonyinő asszonyság.

Káptalanfalva, magyar falu, Zala vmegyében, 850 kath. lak., paroch. templommal. Tágas határa termékeny; makkos erdeje szép. Birják gr. Eszterházy Józsefnő, Mihály és Károly. Ut. p. Devecser.

Káptalan-Kiss, lásd Kiss.

Kapuvár, magyar m. v. Sopron vmegyében, rónaságon, Sopronhoz keletre 5 mfdnyire, 6 evang., 50 zsidó, 4000 r. kath. lak.; derék paroch. egyházzal és plebániával. Van itt jeles uradalmi tisztikak, postahivatal, serfőzőház, mellyben igen jó izü sör főzetik. Lakosai közül 84 kézműves, 4 kereskedő, 10 lakó, 669 zsellér, kik különben hajdutelkes gazdák, de mivel csak 18 gyalog napot szolgáltak, zselléréknek neveztetek. Mindnyájan kiváltságosok. Gr. Nádasdy idejében a várban rendes katonai szolgálatot tettek, s azért kapták földjeiket s kiváltságait, s a vámtól ezelőtt ország-szerite mentesek voltak. Határa 6000 hold, mellynek fele szántóföld, fele rét és legelő; fele urbériség, fele majorság. Földje agyag, melly megterem minden természetményt; főképen azonban gabona és dohány termesztetik; az állattenyésztés s a mezeli-gazdaság az uraságnál kitünő karban van.

II. Kötet.

Négy országos-vására jan. 10.; mart. 25., jul. 25., nov. 1. s minden csölörtökön hetivásár. Folyóvíze a kis Rába, melly régen a várt két ágával bekerítette. E vár hajdan a nevezetébbs erősségek közé tartozott; a török ellen 1559: 30 t. czikk szerint megerősítettetni rendeltetett. 1656. a bádeni fejedelem ostrommal bevén, a törököktől roppant hadikészületek foglaltattak el. 1708. Rákóczy seregei bevén, leromboltatott, s régi erősségének nyoma sincs. Említést érdemel, hogy 1749 mart. elején a halászik a Hanságban levő királytóból egy 8 éves vadgyermeket hálóval fogtak ki, ki is az uradalmi lakba vitetvén, mart. 17-kén Hany Istvánnak kereszteltetett, s már beszélni és némi munkát tenni is kezdett, midőn vigyázatlanságból megszökött, a Rába folyóba ugorván. Birja Kapuvárt h. Eszterházy Pál.

Kára, puszta, Pest vmegyében, Tápio-Szeli határával van összetago-sítva. Lásd Szeli.

Kára, puszta, a Jászsághoz tartozik, s $\frac{1}{2}$ Fénsszarú, $\frac{1}{2}$ A. Sz. György birja. Határa nagyobb részt homokos és tanyák vannak rajta. Fekszik Pest-megyei Törtel helysége mellett.

Kára, német falu, Somogy vmegyében, közel Török-Koppányhoz, ut. p. Siófok. Lakja 198 kath. Határa hegyes, agyagos és nehéz mivélésű; bort termeszt. Birja a Zichy nemes család.

Karáb, puszta, Pozson vgyében, Alistál filial. 17 kath. lak.

Karácza, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécs, 84 kath. lak. Határa $620\frac{2}{8}$ hold, mellyből urbéri beltelek $16\frac{1}{8}$, szántóföld $337\frac{3}{8}$, rét 65, legelő $94\frac{6}{8}$, szőlő 11, uradalmi erdő 96 hold. Birja Majláth György.

Karácsfa, (Hagensdorf), német falu, Vas vmegyében, ut. p. Kör-

mend. Lakja 480 kath., kik szép lovakat nevelnek. Kath. par. templom. Birja gr. Erdődy.

Karácsfalva, orosz falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, közel ut. p. Tisza-Ujhelyhez: 16 romai, 284 g. kath., 3 ref., 6 zsidó lak.; róna, de kicsiny határral. F. u. Ujhelyi, Sztójka, Szaploneczay s m.

Karácsond, magyar falu, Heves vmegyében, Gyöngyöshöz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 1698 kath. lak. Kath. par. templom. Sík, termékeny határ; nagy juhtenyésztéssel, erdővel. F. u. Taródy Bertalan, b. Baldachy, Ocskay, b. Orczy Lőrincz örök., Gosztonyi, Orczy János, Okolicsányi, s több családok.

Karácsonfalva, magyar falu, Borsod-Abaúj vmegyében, F.-Gagy fil., 11 kath. lak.

Karácsonfa, magyar falu, Zala vmegyében, az egerszegi uradalomban: 200 kath. lak.

Karácsonfalva, orosz falu, Máramaros vgyében, Szigethez $1\frac{1}{4}$ mfdnyire: 11 r., 639 g. kath., 5 ref., 219 zsidó lak., g. kath. templommal, synagógával. F. u. a Pogány nemz.

Karácsonmező, (Kracinewcze), tót falu, Sáros vmegyében, Hanusfalvához éjszakra $1\frac{1}{4}$ mfd: 237 kath., 201 evang., 1 ref., 85 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Jó határ. Erdő. F. u. Semsey örök. Ut. p. Eperjes.

Karácsonszállás, pusztá, Fejér vmegyében, roppant de homokos határral. Az előszállási uradalomhoz tartozik.

Karád, magyar falu, Zemplén vmegyében, a Tisza mellett, S.-Patakhoz 2 mfd: 1571 ref., 17 zsidó lak. Ref. anyaszentegyházal. Ezen helységet mocsárok, lápok, nádas tavak veszik körül, s mind a többi helységekétől elszigetelik, mind a földmívelést akadályoztatják. Ut. p. Ujhely.

Karád, magyar mv., Somogy vmegyében, kies vidéken, ut. p. Sze-

mes. Lakja 2400 kath., paroch. templommal. Tágas, dombos határán sok buzát és szénát termeszt; szőlőhegye, erdeje van. Birja a veszprémi püspök.

Karakó, magyar falu, Vas vmegyében, Veszprém vmegye szélén, Jánosházához $\frac{1}{2}$ óra: 460 kath. lak., paroch. templommal. Birja a kegyes alapítvány, s ut. p. Devecser

Karakó, oláh falu, Arad vmegyében: 197 óhitű lakossal, s hegyes határral.

Karakó - Szörcsök, lásd: Szörcsök.

Karácns, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Herczegszőlős $\frac{1}{4}$ mfd: 1500 ref., 343 kath. lak., ref. anya-, kath. fiók-templommal. Határa gazdag termékenységgű; fejtér bora igen becses. A dárdái urad. tartozik.

Karancsallya, magyar falu, Nógrád vmegyében, a Karancs hegy tövében: 496 kath. lak., és meredek kerek parton álló kath. fil. templommal. Földje jó mívelés után termékeny. F. u. Jankovics Antal. Ut. p. Szakál.

Karancs-Keszi, magyar falu, Nógrád vmegyében, a Dobrava patakja mellett: 1130 kath., 35 evang. lak., egy kath. anyatemplommal. Határa nagy és termékeny; rétje, erdeje elég; szőleje sok és jó bort ad. F. u. Gyürky István özvegye, Haan, Hegyesi, Básthy, Jakabfalvy, Horváth, Bakó s m. t. Ut. p. Szakál.

Karancs-Ság, magyar falu, Nógrád vmegyében: 1113 kath., 49 evang., 6 zsidó lak., s egy meredek hegyen épült kath. anyatemplommal. Határa tágas és jó; erdeje nevendék; szőleje, földje, rétje elég és termékeny. F. u. Kubinyi Gáspár, kinek itt ékes lakháza és kertje van. Hajdan a szerencsétlen Sághegy Felicián birta. Ut. p. Szakál.

Káránd (Kis-), pusztá, Bihar vmegyében, N.-Káránd mellett: 180 h. szántófölddel, 20 h. réttel, 591 h.

erdővel. Ezeket haszonbérben tartja 25 n. e. óhitű család a váradi deák püspöktől.

Káránd (Nagy-), puszta, Bihar vmegyében, hegyes erdős vidéken, M. Csekéhez 1 óra, 175 h. szántó-földdel, 25 h. réttel; 1268 h. erdővel. Ezeket mintegy 167 n. e. óhitű oláh haszonbérben tartja a váradi deák püspöktől.

Káránd (Toplicza-), oláh falu, Bihar vmegyében, hegyes vidéken, a váradi deák püspök uradalmában: 389 n. e. óhitű lak. s anyatemplommal. Van itt 538 h. szántó föld s rét mind urbériség, és 2678 hold majorsági erdő. Fekvése szép; földje meglehetősen; erdeje a lapályon gyönyörű tölgyfákkal ékeskedik, mellyekből zsindey, donga készül. Közel a faluhoz van egy meleg forrás, mellynek vize vasos, szabadon levén, fordásra nem alkalmaztattik, hanem lent és kendert áztatnak benne. Sok és szép gyümölcsöt találni itt.

Karap, puszta, Pozsony vmegyében, Bögellő és Hidvég közt.

Kárász, magyar falu, Szabolcs vmegyében, ut. p. Berkeszhez keletre $1\frac{1}{4}$ órányira: 400 romai, 620 gör. kath., 400 reform., 183 zsidó lak., ref. és g. kath. anya-, r. kath. fiók-templommal, melly Gemzséhez tartozik. Er. kath. templom igen régi épület, s a hajdaninak csak sanctuariuma; közvélemény szerint ez is, mint a kisvárdai templom, sz. László király idejében épült. Határa 955 1 hold, s tagosítva van. Ebből a lakosok birnak 22 és $\frac{5}{8}$ telek után 1234 holdat és 78 hold dézsmás szőlőt; mind a három hitfelekezet papja egy egy, a tanítók fél fél telket. Az erdő tesz 2000 holdat. A helység felett van egy magyar kalap formájú földhányás, Gara Miklós nádori székhelye, mellyen hajdan törvényt szolgáltatott. Nevezetes továbbá a határban két hányt

halom, az ugynevezett test- és vérhalom, melly alatt a Zápolya János Zsigmond által a Solimán Szigetnél történt halála hírére Tokaj ostromától elbocsátott, de rablásaik miatt levágtatott tatárok fekszenek. A helység keleti oldalán fekszik egy nagy tó, mellyből a kárászi határra 170, a gyulaházi határra 340 hold esik, mellynek lecsapolása azonban munkába vétetett. Birják: Ferenczy Antal, Némethy József, Komjáthy Pál, Ladányi, Kálmánchelyi, Asztalos, Mikó és több nemés családok.

Kárász, magyar falu, Baranya vmegyében, Bonyhádhoz 2, Pécshez éjszakra 3 órányira: 464 kath. lak. és paroch. templommal. Határa 1911 $\frac{3}{8}$ hold, mellyből urbéri beltelek 20 $\frac{3}{4}$, szántó föld 638, rét 93, szőlő 116, uradalmi beltelek 3 $\frac{7}{8}$, szántó föld 25 $\frac{7}{8}$, rét 2 $\frac{3}{4}$, erdő, melly egyuttal közlegelő, 1012 hold. Földje jó mivélés mellett mindent megterem. A gyümölcsstermesztés terjesztésére s nemesítésére a köznép közt igen sokat tett a helybeli Jankó János plebánus ur, ki különben is művelt férfiú lévén, hivatala körét s fontosságát teljesen felfogta s betölti. A helység birtokosa a pécsi püspökség.

Karaszló (Alsó-), orosz falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, az Ilosva vize mellett: 1212 g. kath. lak., s anyatemplommal. Földje elég termékeny; rétjei jók. F. u. gr. Károlyi, Morvay, Pogány, s m. Ut. p. Nyiresfalva.

Karaszló (Felső-), két helységre osztott orosz falu, Bereg-Ugocsa vmegyében, az egyik oroszul H r e b l y a, a másik R o s z t ó k a. Hreblyán lakik 405 g. kath., Rosztókán 314 g. kath. lakos. F. u. nagyobb részben gr. Károlyi, s még Morvay, Ilosvay s m. Ut. p. Nyiresfalva.

Karaszó, oláh falu, Bihar v. vmegyében, egyenes téren, ut. p. Várad

4 $\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 792 n. e. óhitű, anyatemplommal. Van 1506 h. szántóföldje és rétje, mellyek összevissza használtatnak, 40 h. gyeplegelő, 944 h. legelőnek használt erdő; és 2831 h. szép makkos erdő, melly az uraság által folyvást tilalomban tartatik. Földei dombosak, kemény agyagosak; sertést és szarvasmarhát eleget tenyész. Birja a váradi deák káptalan, mellynek az erdőn kívül csak 15 hold majorsága van.

Karasztoš, (Bachselten), horvát falu, Vas vmegyében: 230 kath., 18 evang. lak.; agyagos földekkel, kövér rétekekkel. Közirtokosoké. Ut. p. Közseg.

Karátföldre, magyar falu, Vas vmegyében, gr. Festetics Tassiló vasvári uradalmában: 400 kathol. lak., bortermesztéssel. Ut. p. Vasvár.

Karavukova, német falu, Bács vmegyében; a Moszlonga mocsárjai mellett, Bácshoz éjszakra 1 $\frac{1}{2}$ mfd: 1844 kath., 6 óhitű, 3 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Tehetős lakosai sok és jó kendert, kolompért, búzát s a t. termesztenek. Marhájuk, boruk, nádjuk elég. Halat nemcsak a mocsárban, hanem az innen egy mfdre eső Dunában is fognak, még pedig nagy bőséggel. Földjük részint lapályos, részint fekete agyag. F. u. a kamára. Határa 15,404 hold 1100 □ ölével; ebből urbéri szántó 1488, rét 992, jó legelő 800, lapályos legelő 1043, szőlő 190, uradalmi makkos erdő 2497, lágya-erdő 758, nádas 6479, mocsár 1214; utak 123 hold.

Karbonár, oláh falu, Bihar v. megyében, az Erdélytől elválasztó havasok tövében, Belényeshez 2 mfd: 617 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Urb. szántó 324, rét 178, legelő 208, majorsági erdő 1490 hold, mellyben őzek, vaddisznók is tanyáznak. Van egy patakja. Birja a váradi görög püspök.

Karcsa (Amadé-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 116 kath. lak. Fekszik a Csalóközben, ut. p. Somorjához keletre 2 mfd.

Karcsa (Damazér-), magy. falu, Pozsony vmegyében: 18 kath. lak.

Karcsa (Egyház-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 53 kath., 5 zsidó lak. Kath. paroch. templom.

Karcsa (Erdőhát-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 117 kath. lak.

Karcsa (Étre-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 290 kath., 10 zsidó lakossal.

Karcsa (Geönczöl-), magy. falu, Pozsony vmegyében: 72 kath. lak.

Karcsa (Királyfia-), magyar falu, Pozsony vármegyében: 213 kath., 5 zsidó lak.

Karcsa (Kulcsár-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 145 kathol., 4 zsidó lak.

Karcsa (Morócz-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 152 kathol., 6 zsidó lak.

Karcsa (Pinka-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 159 kath. lak.

Karcsa (Sólymos-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 112 kath. lak.

Karcsa (Sipos-), magyar falu, Pozsony vmegyében: 99 kathol. lak.

Mind a 12 Karcsa egy tagban igen kevés messzeségre fekszik egymástól.

Szerdahelyhez 1, ut. p. Somorjához 2 órányira. Határjokat számos vizerek,

lapályok fujják keresztül, mellyekben sok, de nem igen jó szénát csinálnak;

azért fő elelmök a marhatartás. Egyéb-iránt szántóföldeik meglehetősen termé-

kenységűek; csak hogy sok helyt pörjések.

Tüzelni tűzfát, jegenyét használnak. Birtokosai több nemesek, kik között nevezetesebbek: Bartal,

Kulcsár, Somogyi, Kondé, gr. Amadé, Bacsák sat. Morocz-, és Pinke-Karcsa

a vajkai székhöz tartozik.

Karcsa, magyar falu, Zemplén vármegyében, S.-Patakhoz keletre 2

míldnyire: 78 kath., 319 ref., 13 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház, 277 hold szántófölddel, mocsáros határral, s egy régi góth templom omladékival. F. u. a gr. és b. Sennyeiek.

Karcsava, orosz-tót falu, Ungv. vmegyében, Ungvárhoz éjszakra 1¹/₄ míld: 116 rom., 172 g. kath., 11 ref., 15 zsidó lak., s részint hegyes, részint róna határral. F. u. b. Horváth János.

Kardó, oláh falu, Bihar vmegyében kisebb dombok közt, Váradhoz 1¹/₂ míldnyire: 566 g. kathol. lak. s anyatemplommal. Határa 3427 hold, mellyből 715 h. szántó, 330 h. kaszálló, 385 h. legelő, 1997 hold erdő. Földe sárga és vörös agyagos, nehéz művelésű. Birtokosa a váradi deák püspök, kinek itt csak az erdő majsága.

Kardosrét, máskép Kis-Esztergár, Veszprém vmegyében, N.-Esztergár falu határában telep, az Anyós családé.

Kardos-Vaszka, tót falu, Trencsén vmegyében, Domanis mellett: 143 kathol. lak. F. u. a Kardos család.

Kardszag, vagy Kardszag-Ujszállás, főhelye a Nagy-Kun-ságnak, a Jász-Kun megyében, Debreczenhez nyugatra 6 míldnyire: a pesti országotban, saját postahivatallal. Van 12,344 magyar lakosa, kik közt 11,293 ref., 1030 rom. kath., 1 ágostai, 20 n. e. óhitű; r. kath., ref. és n. e. óhitű paroch: templomokkal, jó karban levő ref. iskolával. A reformatusok itt 2 lelkészt tartanak. Nagy határa egészen róna, keletre igen lapályos, s azért főleg legelőnek használtatik; másutt gazdag fekete föld, melly sikeres tiszta búzát, árpát, zabot; kétszerest, kukoriczát terem. Jelenleg a hajdani Nagy-Kunság egy járást képez, mellynek területe 15,425,000 □ öl, vagyis 19 □ míld.

Karkócz, (Tarkocz, Tarkovicsa), tót falu, Nyitra vmegyében, a nagy-szombati országotban, ezen várostól 1¹/₂ órányira. Lakja 895 kath., 38 zsidó. Földe jó; bort termeszt. F. u. többen.

Karló, német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz dél-nyugatra 3¹/₄ míld, Ausztria szélén: 280 kath. lak. Van 364 hold sovány szántóföldje, 98 h. rétje, 42 h. kertje, 711 h. községi, s 1500 hold uradalmi fenyves erdeje. Birja h. Eszterházy, s a helység áll 12²/₃ urb. telekből.

Karlova, rác falu, Torontál vmegyében, a kikindai sz. kerületben, ut. p. Beodrához közel: 48 kath., 2 ref., 2668 n. e. óhitű; 16 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, 106 egész telekkel. F. u. a kamara.

Karmacs, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Szalabér. Van 950 kath., 20 zsidó lak., paroch. temploma. Határa igen köves. Birják többen. E helység 3 határból olvadt össze, u. m. Dániel, Kis- és Nagy-Karmacsból.

Karna, tót falu; Zemplén vmegyében, Göröginye fil., 347 r. kath., 9 zsidó lak., 901 h. szántófölddel. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Károly (Nagy-), népes és csinos mv., Szathmár vmegyében, Debreczenhez éjszak-keletre 8 míldnyire; egy termékeny rónaságon. Népeisége 11,284 lélek, többnyire magyarok, kevesebb németek, zsidók, oláhok, oroszok. Vallásukra nézve 4792 rom., 2000 g. kath., 248 evang., 2258 ref., 1786 zsidó. Van r. kath. plebánia, piarista collegium, ref. és evang. anyaekklzsia, két gör. kath. templom, mellyek közül egyik az oláhoké, másik a magyaroké és oroszoké, egy synagoga, postahivatal, sóház, normalis iskola, kir. gymnasium az ájtatos atyák felügyelése alatt, könyvnyomda, s igen számos czéhbéli mesteremberek és kereskedők. A

város heti és országos vásárai különösen gabonára, szarvas - marhára, lóra és sertésre nézve nevezetesek. A szilva- és rozs-pálinka kereskedés nagy fontossága. Diszesebb épületi a grófi kastély, mely várnak nevezetetik (mivel a régi vár helyén áll) s most újabb izlés szerint épült; a megyeház, mellyben ezelőtt Szalbmár megye üléseit szokta tartani; a piaristák temploma, melly egyszersmind plebániális; az uraságnak számos szép épületei, istái, mellyekben igen jeles angolvérű mag- és ménlovakat láthatni. Az urasági angolkert szinte nézésre méltó. A magános házak többnyire alacsonyok, s ezekből az 1836-ki nyáron több száz ház leégett, több ízben kiútván a tűz, de ezen veszélynek ma már kevés nyoma látszik. Határa egyenes és fekete föld, melly mindenféle gabonát bőven terem; kaszálói a legjobb nemű szénát termik. Tölgyes erdeje épen a város tövében van, széles utakkal szakaszonként megkülönböztetve; ennek közepén két különös nagy kiterjedésű gyümölcskert. Az erdőből a szőlőbe ültetett fasorok közt lehet menni, melly kövér földön levén, sok és egészséges nyári bort terem. Említett erdején kívül 3 darab erdeje van még, és egy fáczányosa. A városból több helyeken fasorok közt víznek az utak a szomszéd helységek felé. Földes ura Károlyi György gróf. E nemzetség még az Árpád alatt vitézkedő Kupolon, vagy Kaplony magyar nemből származik; szinte ezen törzsből származván le a Bagossy, Vettessy még virágzó, s a fiágban nem rég kihalt Csomaközy nemzetségek is.

Károlyfalva, falu, Zemplén vmegyében, hegyek közt, ut. p. Ujhelyhez $\frac{1}{2}$ órányira, 480 kath. lakossal, kik magyar és német nyelven beszélnek. Határa 385 hold, uradalmi föld 75, urbéri szántóföld $15\frac{1}{4}$ telek után 244 hold, rét 61 h.; legelő a

pataki határban vagyon, ugy szinte szőlők is; erdeje nincsen. Breczenheim hg. sárospataki uradalnához tartozik.

Károlyfalva, (Karlova), tót f., Thurócz m. a Blatnicza patakja mellett; 7 kath. 105 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Th.-Zsámbokrét.

Károlyfalva (Carldorf), tót f., Pozson m. Dévén filialisa: 175 kath., 2 zsidó lak., s a Pálffy majorságával.

Károlybáza, puszta, Veszprém vmegyében, Devecser vidékén.

Károlyháza, puszta, Pozson most F.-Nyitra m., Czifer filial: 16 kath. lak., gróf Zichy Károly majorja.

Karom, puszta, Komárom vmegyében, fekszik az öreg Duna partján, Romka és Füs határok által környeztetve. All 925 holdból, melly közt 800 hold erdő, 125 hold pedig kaszáló és legelő. Az erdő nagy részt nyár- és jegenye fűzfákhól áll, s a Csalóköz egy része innen szokta tüzi fáját vásárlani. Az egész puszta majorság, a szentmartoni főapátság birtokához tartozik.

Karos, magyar falu, Zemplén vmegyében, Karcsához $\frac{1}{2}$ órányira: 38 római, 36 g. kath., 220 ref., 12 zsidó lak. Ref. anyatemplom. 132 hold szántóföld. Erdeje, legelője, szénája elég. F. u. a Sennyeiek és mások többen. Ut. p. Ujhely.

Karos, magyar falu, Zala vmegyében, a kis-komáromi uradalomban, 670 kath. lak., sok réttel.

Kartal (Kis), igen szép és gazdag termékenységű puszta, Pest-Pilis vmegyében, rónaságon, Nagy-Kartal mellett. Birja b. Podmaniczky András. Buzája aczélos és sikeres.

Kartal (Nagy), magyar falu, Pest-Pilis vmegyében; Aszódhoz $\frac{3}{4}$, ut. p. Baghoz $\frac{1}{2}$ órányira, termékeny róna térségen. Lakja 1092 katolikus, kik közt 46 telkes gazda. Egészen róna határa 5439 hold, mellyből szántóföld 2604 hold, rét 286 h., uradalmi

erdő 2361 hold. Urbéri szántó és rét 1650, uradalmi szántó és rét 1186 h. Fekete földje buja termesű; búzája hires; zabot, árpat, kukoriczát is sokat terem. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Karva, Esztergom most Komárom vmegyében, curialis magyar falu, a Duna bal partján, Esztergomtől nyugotra 2 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 385 kath. 15 zsidó lak. Diszesítik a földes uraságok szép lakházai s gyönyörű gyümölcsös kertjei. Földe homokos, de a juhnyésztésre kedvező. Bora és malmai vannak. F. u. Somogyi, Koller, Nedeczky, Hunyady, Lippay, Huszár, Czuzy, Reviczky, Bíró, Bakay, Hajos, Kerekes, s m t.

Kas, puszta, Pest-Solt vmegyében, Sükösd és Fájsszal határos, 300 hold területtel, melly szántóföld és kaszáló. Birja a kalocsai érsek.

Kaskantyú, puszta, Pest-Solt vmegyében, a kis-körösi uradalom birtokosai birják. Elosztatik 4 részre mellyek e következők: Legalsó Kaskantyú 1945 hold; Közép-Kaskantyú 1845 hold; Szélső-Kaskantyú 1845 hold; Felső-Kaskantyú 1800 hold területtel. Felső-Kaskantyút kivéve, mindeniknek van egy kis homok erdeje, de szőleje egyiknek sincs. Az egész határ homokos, $\frac{1}{3}$ szántó, $\frac{1}{3}$ legelő, a többi kaszáló, erdő, vagy épen futó homok, sőt F.-Kaskantyún 100 holdnyi mocsár.

Kásmárk (Alsó), magyar falu, Abauj vmegyében, a Száraz-völgyben: 46 r. kath., 30 g. kath., 53 evang., 156 ref., 3 zsidó lak. Ékesíti a Péchy uraság szép lakháza. Ut. post. Szikszó.

Kásmárk (Felső), magyar falu, Abauj vmegyében, 123 r. kath., 10 g. kath., 5 evang., 238 ref., 24 zsidó lak. Jó bor. Erdő. F. u. többen. Ut. p. Szikszó.

Kásó, orosz-tót falu, Zemplén vmegyében, Zemplénhez 1 $\frac{1}{4}$ órányira: 113 római, 404 g. kath., 14 zsidó lak. Szőlőhegy. Ut. p. Velejte.

Kassa, németül C a s c h a u, egy a legszebb legrégibb, s legműveltebb királyi városaink közül, Abauj-Torna vmegyében, Pesthez 32, Debreczenhez 18 mfd távolságra, majd minden oldalról szőlőhegyekkel körülkerített gyönyörű kies völgyben fekszik, a Hernád vize partján. Maga a hajdan nagyon megerősített város kicsiny, de széles rendes utcái, csinos, sőt pompás épületei miatt; méltán legszebb városaink közt foglal helyet. Ezenkívül 3 külvárost számlál, mellyeket a belvárostól széles gyeptér (glacis) választ el. A külvárosok házai alacsonyok, s jelest épen nem lehet róluk mondani. A belváros főutcáján látható a sz. Erzsébet roppant és pompás szentegyháza, melly most püspöki székes templom. Ez csupa négyszegű faragott kövekből régi goth izlésre épült, s mint hazánk egyik nevezetes régiségét, Henselmann Imre ur különös iratban bőven megismertető. Nevezetesb épületek még: a sz. Mihály temploma, melly Kassán legrégibb épületnek tartatik; a dominikanusok, a sz. Orsolya szüzek templomai és kolostorai; a semináriumi. academiai szentegyházak, melly utolsót az academia épületével együtt hajdan a jesuiták birtak; az evang. újabb izlésre épült szentegyház, s a félreeső ref. templom; a püspöki palota; a kétemeletes nagy kiterjedésű kamara-ház, mellyben a posta, harminczad s beváltó pénztár hivatalok vannak letelepítve; a vármegyeház; a tanácsház; a felsőkaszárnya; vége gr. Andrásy, Szirmay, Barkóczy, Csáky, Péchy, Sos stb. nemzetségek lakházai. Népeisége a legújabb katonai összeírás szerint 13,034 lélek, kik közt 4738 tót, 2904 magyar, 2592 német ajkú, 729 izrac-

lita, 113 orosz, 100 cigány, 2838 pedig részint belföldi, részint külföldi idegen. Vallásukra nézve reform. 898, evang. 1039, izraelita 729, gör. kath. 113, a többi római katolikus. Foglalatosságuk kis részben föld és szőlőművelés, nagyobb részben kézműi és gyári ipar, és kereskedés. Szántóföldjei termékenyek, különösen rétjei nagyon jók; szőlőhegye savanyus, de állandó asztali bort ad; a városi vágásokra osztott erdő igen tágas és szép. Egyébiránt Kassa, saját határán kívül; földesuri joggal birja még Forró mezővárosát; és 18 más helységet; s csak az uradalmi erdőség 29,000 holdra felrug. A kézművesek száma 539, kik közt sok a csizmadia, s ezek becses kordovány csizmáikkal Debreczenbe is lejárnak. Van itt 2 köedény-, 1 vasszög-, egy jó hirben álló bőrgyár, répacukorgyár, eczet-rosolis-liqueur-kártya, több burnótygyár, papiros- s puskapor-malom, egy kisebb s egy nagyobb posztógyár, s egy könyvnyomda. Van itt tovább egy kath. királyi nagyobb gymnasium a praemonstrati szerzet alatt 8 osztálylyal, egy kir. academia, melyekben vegyesen magyar és német nyelveken adnak elő a különböző tudományok, de a tót nyelv is rendszeren taníttatik; királyi nemes Convictus; papnövelde, 2 kisedővoda, nemzeti és rajz-iskola, 3 könyv- és műárus. Mulatságul szolgálnak a városi játékszin, a város közepén levő téres sétahely, mely három soru magas nyár és gesztenye-fákkal ültetett be; a város kies környéke, melynek közelében fűrdők, hámorok, gyárak, stb. bőséggel találhatnak. — De kereskedési forgalma szinte nagy fontosságú, mert északi Magyarország fővárosul Kassát méltán tekinthetni, s a Magyarország és Galiczia közli kereskedésnek középpontja. Fő kereskedési cikkek a bor, gabona, do-

hány, gubacs, posztó és gyolcs, bőr, kalap s más kézműi áruk, piskolcz, vas s más érczneműek, papiros,asztalos-enyv, stb. Öt országos-vására csekély, de hetivásárai felette népesek. Diszesitik végre Kassát az itt székelő fő egyházi, polgári és katonai kormányzékek. Így Kassa székhelye egy római kath. püspöknek, s káptalannak. E püspökség 1804-ben állítatott, s megyéje, mely kiterjed Abauj, Sáros és Zemplén vmegyékre, a hajdani egri püspökség területéből szakíttatott ki. Van benne 1 jövedelmes apátság, 3 jövedelmes prépostság, 1 káptalan 6 kanonokkal, 3 fő, 17 alesperestség, 11 szerzetesház, 191 plebánia. Továbbá Magyarország az új rendezés szerint 5 kerületre osztván, ezekből egy kassaai kerületnek czimeztetik, s e kerület áll: Abauj-Torna, Gömör és Kis-Hont, Szepes, Sáros, Zemplén, Ung, Bereg-Ugocsa, és Máramaros vmegyékből. Mely-nélfogva Kassa székhelye a kassai kerület főispánjának, s a mellé rendelt katonai főparancsnoknak, s az ezekhez tartozó különféle hivataloknak, az egyesített Abauj-Torna megyék főnökének, és több kincstári hivataloknak. — E város hajdan 2 faluból állott, u. m. Alsó- és Felső-Kassából; de a Sajó melletti szerencsétlen ütközet után IV. Béla az alsó-kassai lakosoknál kitünő fogadtatást nyervén: Alsó-Kassát városnak tette, s különféle szabadságokkal megajándékozta. Később (1270) V. István Felső-Kassát is ide csatolván, az egyesült helységet királyi városi rangra emelé, s ennek előbbeni birtokosait, u. m. Lodomerit, Theodorit, Gallit, Csány és Göncz falukkal ajándékozta meg. Kassának ekkori lakosai szászok voltak, s a bányaművelés levén fő foglalatosságuk: a többi szepesi szászokkal együtt kamaragróf által kormányoztattak. Ezenkívül laktak itt gazdag kereskedő zsi-

dók is, de ezeket idővel I. Lajos kiüzette. IV. László 1290-ben a várost kőfalakkal, sánczokkal vétette körül, melyeket II. Ferdinand megnagyobbitott, I. Leopold pedig hozzá erős fellegvárat építtet. I. Károly Kassát Amadé Pál nádornak, Göncz birtokosának adá el, mivel a lakosok Trencsényi Mátéval tartottak: de ezek új földesurokat megölvén, az öt gyermekkel hátramaradt özvegy minden jogairól lemondá, sőt 2 fia a kassaiakkal egyetértvén a rozgonyi ütközetben Károly ellen harczoltak, s ott el is estek. E győzedelmes ütközet után melly. az elhatalmasodott Trencsényi Mátét végképen tönkre tevő, Kassa is visszatért törvényes urához, s ez szabadságaikat ujlag megerősítette. Erzsébet I. Károly hitvese kezdte el építtetni a maig fenálló roppant szent Erzsébet templomát, s ugyanez ajándékozta a városnak Forró helységét, és Szántón némelly szőlőket. I. Lajos 1346-ban vérhatalommal ruházta föl. Ugyanez 1361-ben Kassát árurakhelynek (Stappelplatz) rendeli az orosz és lengyel portékákra nézve, s egyszersmind vásárok tartására szabadságot enged. Corvin Mátyás megengedi, hogy a kassaiak a budai pénzérték szerint pénzt verethessenek, s az itt vert pénzek oldalain egyfelől C. betűt, más felől francia lilomot lehetne szemlélni. 1430. nagy dögghalál uralkodik. 1461-ben az ujbárái vár széljelhányatására Kassa kölcsönzött löszerszámokat; 1528. pedig katonákat küldött Szepes vára oltalmára. 1556-ban majd az egész Kassa elég, s a dominikanus és sz. ferenczi szerzetesek kiköltöznek. 1568-ban a szépesi városok kamarai kormányzóke Kassára tétetik. 1619-ben Bethlen Gábor itt országgyűlést tart, s ugyan itt ment végbe 1626-ban Brandenburgi Katalinai pompás összekelése. 1653. III. Ferdinand tulajdon palotáját a jesuitáknak

adja; kik már 1650 oltá az ifjuság nevelését magukra vállalták. 1659-ben Kisdi Benedek egri püspök academiát állit, s ezt I. Leopold 1660-ban arany pecsétessel levéllel erősíti meg. 1674-ben aug. 22-kén. iszonyu gyuladás ütötte ki magát, melly alkalommal 300 ember veszté életét. 1676-ban földrendés. 1682-ben Tököli országgyűlést tart. Az 1848-ki magyar forradalomban kétszer volt Kassa közelében ütközet a császári osztrák és magyar seregek közt, de mind a kétszer az utóbbiak szétverettek.

Kassa, német falu, Baranya v. megyében; részint dombon, részint domb-oldalban, ut. p. Pécs. Népeisége 703 lakos, kik csaknem mind katolikusok, kimeríthetlen szorgalmu embercek, s azért vagyonosok, szarvas-marhat, jó lovakat, birkákat tenyésztenek. Egész urbéri telek $49\frac{6}{8}$. Van malmá is, termékeny határa, és fiókszentegyháza. Birja gr. Batthyáni Iván.

Kassa, lásd Kossa, Trencsén v.

Kassád, horvát falu, Baranya vmegyében, a dárdai uradalomban, 700 kath. lak., lapályos termékeny határral. Ut. p. Siklós.

Kaszaháza, magyar falu, Zala vmegyében, 100 kath. lak. Ut. post. Egerszeg.

Kaszapereg, igen szép és gazdag pusztá, Csanád vmegyében, ut. post. Tót-Koslós. Egészen róna határa 14,937 hold, melly igen termékeny fekete szántóföldből, kövér rétekből és hizékony legelőből áll. Birja a Kállay nemzetség oszfatlan állapotban.

Kaszaritka, pusztá, Szabolcs vmegyében, lásd Gégény.

Kászmán, pusztá, Bihar vmegyében, Váncsod határával egybeco vadva.

Kászony (Mező), (Koszínó) Beregh vm. magyar m. v. Munkácshoz

dél-nyugotra 4 mfl: 127 r. kath., 21 g. kath., 2 evang., 871 ref., 110 zsidó lak. Kath. és ref. anyaszentegyház. Három nyomásbeli határa feketé, s mindenféle gabonát gazdagon terem; szőlőhegye sok; legelője, erdeje elég. F. u. Dolinay, Rácz, Lónyay s többen. Ut. p. Beregszász.

Káta (Boldog-), puszta, Pest-Pilis vmegyében, Tó-Almás, Lőrincz-Káta, Jász-Szentgyörgy, Szentmárton-Káta és Tamás-Káta közt, 90 kath., magyar la. ossal. B. Prónay Albert részén van egy epreskert selyembogár-tenyésztéssel, és dohánytermesztés. Határa jó gabonatermő. Birják: b. Prónay, Sötér örökösök, u. n. Reviczky, Rakovszky, Laczkovics, Ziska családok.

Káta (Egra-), Pest-Pilis vm. puszta, N.-Kátához éjszak-keletre: 125 kath., 7 evang., 42 ref. lak. F. u. gr. Keglevics Gábor.

Káta (Nagy-), Pest-Pilis vmegy. magyar mv., Pesthez 6, ut. p. Jászberényhez 2 mfl: 3497 kath., 8 cv., 1 óhitű lak. Kath. paroch. templom. Kastély: Vendégfogadó. Tágas utczáit cperfák díszesítik; szántóföldei feketék s gazdagon termők; de legelője sivatag homokbuczkás; szőlőskerte, s erdeje is van; marhavására felette nevezetes. F. u. gr. Keglevics Gábor.

Káta (Sz. Lőrincz-), Pest-Pilis v. magyar falu, a Jászság szélén, Tó-Almához $\frac{1}{2}$ mfl: 1190 kath., 18 ev., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földei mindent bőven teremnek; rétjei a Zagyva mentiben igen jók; erdeje, szőlőskerte is van. F. u. b. Bedekovich, Laczkovics, Sötér, Dévay, Zsiska, Nagy, Szilávy stb. családok. Ut. post. Jászberény.

Káta (Szent-Márton-), magyar falu, Pest-Pilis vmegyében, Pesthez $5\frac{1}{2}$, ut. p. Jászberényhez 2 mflnyire. A helység szép róna helyen fekszik, melly egymás ellenében emelkedő két

tornyos egyházával, és a határ déli részeiben elterjedt tölgy- és homok erdejével, éjszak felől igen kies panorámát képez. Határa kiterjed 8639 holdra. Földje és rétje igen termékeny, kivéven homokos részét, melly közel 1000 holdig lábas tölgy- és puhafa-erdővel megfogatott. Déli részén keresztülfolyik a Tápió. Van $56\frac{1}{2}$ urbéri telke; ezt birja 134 gazda. Ház-szám 314. Népessége 2192, kik közt 1375 ref., 753 kath., 64 héber, 40 evang., kath. és ref. parochiákkal, templomokkal és iskolákkal: A föld gazdag terínékenységű; gabonája, gyümölcse, szénája, legelője jó; bort szőlőkertekben mivel; van 2 darab szép erdeje, mellyben jó vadászat esik. A nép egészséges szép faj; és szorgalmas; szerencsés marhakereskedést űz, és általában vagyonos. Birtokosok: b. Prónay Albert, gr. Keglevich Gábor és Batta nemzetségek.

Káta (Sz.-Tamás), Pest-Pilis v. puszta, Tó-Almás és Sz.-Márton-Káta közt: 65 kath. lak. F. u. gr. Keglevics Gábor, b. Bedekovics, Rakovszky, Laczkovics, Zsiska, Nagy nemzetség.

Katádfa, magyar falu, Baranya vmegyében, posványos és erdős helyen, ut. p. Szent-Lőrincz. Határa 750 h. erdő, 120 h. szántó, 175 h. rét, 18 hold közös legelő. Majorsági birtok csak az erdő. Lakja 395 reform., kik sok faeszközöket csinálnak, s azokkal kereskednek. Van ref. templa. A mosgói urad. tartozik.

Katáfa, magyar falu, Vas v. megyében: 180 kathol., 50 ref., 38 evang. lak., erdővel, szőlőhegygyel. Birja gr. Festetics Tasziló. Ut. post. Vasvár.

Katalin (Puszta-), kis német népes puszta, Nógrád vmegyében, a Vác-balassagyarmati nagy országot mellett, ut. p. Vácához éjszakra 1 órányira, völgyben, 103 r. kathol. lak. Határa 581 hold, mellyből $10\frac{5}{12}$ h.

beltelek, $6\frac{3}{12}$ h. szántóföld, $66\frac{4}{12}$ h. rét, 463 h. erdő, 35 hold szőlő. Földje burgonyára legalkalmasabb. Birja a váci püspök.

Katalinfalva, Torontál vm. német falu, Szent-Györgyhöz $\frac{1}{2}$ órányira: 1624 r. kath. lak., igen szép kath. anyatemplommal s a Kiss család sirboltjával. F. u. Kiss Antal örök. Ut. p. N.-Beckerek.

Katymár, Bács m. dalmát-német falu, a Kigyós ere mellett, Bajához dél-keletre 3 órányira: 3523 kath., 18 óhitű, 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határának jó nagy része homokos. Legelője, bora, marhája, kivált juha sok. Fában szükségét szenved. F. u. a Latinovics nemzetség. Roppant határa 1100 □ ölével 19,210 holdra terjed, mellyből 176 urbéri $6\frac{4}{8}$ szabad telek után szántó 6267, rét 4854, legelő 3927, szőlő 341, urasági szántó és rétföld 3117, lágyszerdő 160, nádas 100, mocsár 155, utak 289 hold.

Katlocz, Pozsony-, most F.-Nyitra v. tót falu, a Blava vizénél: 816 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templommal, középszerű partos szántóföldekkel s bortermesztéssel. F. u. gr. Erdődy Józsefné. Ut. p. Nagy-Szombat.

Kató, kis pusztá, Kis-Kunságban, Laczházához tartozik.

Kátoly, horvát falu, Baranya vmegyében: 683 kath. lak., kik élénk sertéskereskedést űznek. Kath. fióktemplom. Ut. p. Pécs, s birja a pécsi püspök.

Katonateza, Pozsony vm. Szeréd városával összefügg, s lakosai ahoz vannak számlálva. F. u. gr. Eszterházy Károly.

Katov, Nyitra m. tót falu, közel ut. p. Holicshoz, a Morva mellett: 535 kath., 40 evang., 1 zsidó lak. Nemesített juhtenyésztés; halászat a Morvában. F. u. ő cs. k. felsége.

Kattuny, Szepes v. tót falu,

Baldocshoz közel: 132 kath. lak. F. u. a szepesi káptalan.

Kava, pusztá, Komárom vmegyében, határa jelenleg a vizvári pusztá határával egybe van olvadva. 1548. Amade Mihály a Csuzyakat bizonyos Hethemes nevű halastó végett perbe idézi. 1754. Ocskay Julianna, Balogh Pál hitvese Hunyady János gondnoka s többek ellen zálogpert indít.

Káva, Pest-Pilis v. magyar-tót falu, Benyéhez $\frac{1}{2}$ órányira: 237 kath., 106 evang., 8 ref., 6 zsidó lak. Evang. templom. Fekszik egy szép völgyben, s van termékeny szántófölde, jó bora, erdeje, egészséges legelője. F. u. Puky, s más több Fáy nemzetségbeli. Ut. p. Czegléd.

Kavallhát, pusztá, Komárom v.-megyében, lásd Bálvány-Szakálás. Kiterjedése 128 hold.

Kavallo (Kis-), (Kavalovecz), Nyitra m. tót falu, Radosocz mellett: 334 kath., 5 zsidó lak. F. u. a berencsi uradalom.

Kavallo (Nagy-), Nyitra m. tót falu, $\frac{1}{2}$ órányira a Miava vizétől: 684 kath., 14 zsidó lak., hegyes dombos határral; kender- és lentermesztéssel. Kath. paroch. templom. F. u. ő cs. k. felsége. Ut. p. Holics.

Kavarán, Krassó v. oláh falu, Szakulhoz $\frac{1}{2}$ órányira, a temesvári és mehádiai postautban: 1 kath., 641 óhitű lak., s anyatemplommal, erdővel, szilvásokkal. Birja Házy család.

Kávás, magyar falu, Zala v.-megyében, ut. p. Egerszeg, 300 kath. lakossal.

Kávásd, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 4 mfdnyire: 663 n. e. óhitű, 12 r. kath., 25 zsidó lak., óhitű anyatemplommal. Határa jó volna, de szorgalom nincs, egyébiránt kiterjedése hosszában 1000, szélességben 200 folyó öl. Birja a Nadányi család.

Kaveczán, Sáros v. tót falu, Kassához 1 mfd, nagy erdőségek közt: 690 kathol. lak., paroch. templommal. Mészégetés. F. u. Kassa.

Kavna, Arad v. oláh falu, B.-Jenő fil., 8 kath., 456 óhitű lak., anyatemplommal.

Kaza, falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{1}{16}$, Szendrőtől $1\frac{1}{16}$ állomásnyira a Miskolcztól Gömör v. megyébe vezető országút-vonal éjszak-keleti oldalán, épen a Sajó vize partján hármás dombon s meglehetősen sík térségen. Lakosai tisztán magyarok s szorgalmas földmivelők. A vadnai és galgóczi hajdan híres rabló várak helyei ezen helység határával szomszédosok lévén, a helységből ezen hegyek tökéletesen láthatók. A határ 6498 hold 915 □ öl; ebből belső telek 115 h. és 270 □ öl, szántóföld 1372 h. 423 □ öl, kenderföld 34 h. 340 □ öl, rét 764 h. és 12 □ öl, erdő 3020 h. és 270 □ öl, szőlő 446 h. és 800 □ öl, legelő 746 hold. Urbéri szántóföld 546 h. és 597 □ öl, urbéri beltelek $23\frac{1}{4}$ házhely után 21 h. és 1065 □ öl, rét 243 h. 569 □ öl; a legelő a földesurasággal közös. Ezen helységhez tartozik az ugynevezett Kaczola pusztá, mely mintegy 1000 hold földet foglal magába réttel, szántófölddel és erdővel együtt, birják Radványzski Albert és Molnár Károlyné. Kaza helységre szántóföldei nagy részben hegyek tetején és hegyek oldalán lévén elterülve, mineműsége nézve nem a legjobbak, leginkább fehéres nyirokból áll; legjobban megtermik a rozsot, zabot, azonban szorgalmatos lakosai nagy figyelmet fordítván sovány földjük mivélésére, buzát, kukoriczát, árpát nagy mennyiségben termesztenek. Az állattenyésztés itt kevésbé halad elő, sertéseket mindazáltal igen jó fajukat tartanak. A lakosok száma következőleg áll: r. kath. van 458, ref. 659, evang.

286, óhitű 27, zsidó 65, öszvesen 1495. Ebből telkes jobbágy 44, zselér 83, lakó 168, férfi 302, nő 364, fiú 187, leány 364, nemes 28, messterember 32. Van ref. és evang. anyagyeház, a r. kath. leányegyház Galgóczhoz tartozik. A helység határán foly végig a Sajó vize, mely minden évben határa nagy részét elönti, málmát már egészen használhatatlanná tette s medrét annyira kiszélesztette, hogy most már a helység 60 öles hidat kénytelen fenntartani. A helységen végig fut egy patak Patsány név alatt, mely esős időben szinte sok károkat tesz. A külön határt képező Kaczola pusztáni épületekben lakik 3 férfi, 3 nő, 1 fiú, 3 leány. Van Kaza helységre felett éjszak-keletre egy hegy oldalából csergedező forráská, ennek vize tapasztalat után köszvény ellen nagyon használ. Sajó-Kaza a régebbi okiratokban úgy jelenik meg, mint város, de kitetszik ez a reformátusok $7\frac{2}{3}$ mázsás harangjak köriratából is, mely így hangzik: „Haec campana confecta est in oppidum Kaza paracho existente, Joanne Kardos cura Joanne Thuri sumptibus communitatis.“ A harang közepén ez olvasható: „Universae oppidi supra dicti anno 1639.“ Hogy a reformatio Kazán korán kezdődött, mutatja az egyház jegyzőkönyve, hol is beírva találhatik, hogy már 1596-ban Tolnay Vincze, Szentpéteri Peneke György, Szikszói Ungváry Andr. miskolczipapok ezen egyházat meglátogatták. Sajó-Galgócz, hol a híres cseh rabló Valgatha vára romai most is láthatók, ezen egyházhoz tartozott, mint leányegyház, mutatja egy az egyház birtokában levő kehelyen olvasható körirás, mely is magyarul van következő szavakkal: „Sz. Márton ur aján. a s-galgóczi r. sz. ekkl. számára 1741.“ A sajó-kazai ref. templomnak keleti része még azon időben látszik épültnek, midőn a vidéket a csehek

lakták, a többi része, mint szinte a torony is későbbi munka. Nevezetes erre a templomra nézve az, hogy mintegy 60 év óta a két protestáns felek egyenlően s közösen használják. Földesurai ezen helységnek Radvánszky Albert, Molnár Károlyné, Dobozy Antal, Vadnay László, Szakál Sámuel, Sándorné, Héthy Lajos, Herke István, Lajos, Kollát András, Imre, Deák István, Terge Istvánné, Bukó Istvánné, Zarrag Dániel, Putnok Károly, Czékus Lajos, Kerepessy István, Horváth László, Désy Samu, Vályi Károly.

Kaza, puszta, Bihar vmegyében, Debreczenhez 2 mfdnyire, 2340 hold róna határral. Birja gr. Zichy Ferencz.

Kazár, magyar falu; Nógrád m. 526 kath., 12 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja zörgalmat kiván. F. u. gr. Berényi Miklós. Ut. post. Szakál.

Kazincz, magyar falu; Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{6}{16}$, Putnoktól, melly kettő között saját postaváltással bír, 1 állomásra, a Gömörbe vivő főországutban, közel a Sajóhoz térs sük vidéken; keletről Mucsony, délről Dusnok s a harnóczi puszta, melly elválasztja sz. Pétertől s Berentétől, továbbá Álaeska, nyugotra Bánhorváth, Barcza, Ivánka, északra Barczika s Kálló szomszédságában. Határkiterjedése 5151 hold, mellyből 1297 h. szántóföld, 347 h. rét, 284 h. legelő, 360 h. szőlő, 2863 h. erdő. A szántóföldből s rétből urbéri birtok 1044, majorsági 600 hold. A föld első osztálybeli, könnyű miveletű fekete agyagos föld, leginkább búzát, rozsot, árpát terem, s a lakosság szükségét illendőleg kielégíti. Bor bőven. Az állattenyésztés közönségesen üzetik. Átalában azonban a mezőgazdaságot, régi modor mellett is, szép sikerűnek mondhatni. Lakosok száma 1038 lélek, kik közül 82 r. kath., 8 g. kath.,

34 evang., 813 ref., 101 zsidó, nemi különbség szerint 522 fi, 516 nő. A reformátusoknak helyben van anyae gyházuk, mellyhez Alsó-Barcsika is tartozik. A zsidóknak van sinagógájuk, a r. kath. fiók egyház pedig sz. Péterhez tartozik. Ujonnan felszabdult telkes gazda van 60, házasszellér. 71, lakó 12; több korcsma s 3 vendégfogadó. A helységen, mély árkot ásva foly keresztül a flaricza patak, melly a helység alatt délkeletnek folyó Sajóba szakad. Közel a falu felett délnyugotnak látszanak egy régi földvár maradványai. Birtokosok: b. Kemény Dénes, Radvánszky, Kubinyi, Mariássy sat.

Kazincz (Puszta-), puszta, Borsod vmegyében, hegyes erdőség a szendrői határ déli részén.

Kázmér (Kis), orosz falu, Abauj vmegyében, Zemplén vmegye szélén: 5 r. kath., 186 g. kath., 15 evang., 11 ref., 14 zsidó lak.

Kázmér (Nagy), tót-magyar-orosz falu, Zemplén vármegyében, Abauj vmegye szélén, Ujhelyhez északra 2 órányira: 218 római, 150 g. kath., 107 evang., 83 ref., 45 zsidó lak. Van itt r. kath. plebánia s egy elpusztult szentegyház; evang. templom, derék kastély és szép kert; 796 h. szántóföld. F. u. gr. Török.

Kázmér (Orosz-), orosz falu, Zemplén vmegyében, Dobra fű: 29 romai, 231 g. kath., 10 zsidó lak. 414 h. szántóföld. F. u. gr. Barkóczy, Forgács. Ut. p. N.-Mihály.

Kázuk, puszta, Baranya vmegyében, Vörömart mellett, a bélycei urad. tartozik.

Kazsok, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvárhoz északra 2 órányira, 500 ref., 40 kath. lakossal, reform. paroch. templommal, igen jó határral. Birja a Gál család, névszerint Gál György és Martinnő szül. Gál.

Kaszú, Zemplén v., m.-oroszl f., Töke-Terebeshez délre egy mfdnyire: 138 római, 205 g. kath., 3 evang., 165 ref., 28 zsidó lak., 503 h. szántó-földdel. F. u. többen. Ut. p. Velejte.

Kebele, magyar falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban, 500 kath. lakossal. Itt sok vargánya terem.

Kebed, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez $1\frac{1}{2}$ mfd., 4 ref., 2 zsidó, 540 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Urbéri szántó $588\frac{1}{2}$, rét 288, legelő 202, majorsági erdő 1424 hold. Földe meglehetősen. Birja a váradi görög püspök.

Keblov, tót falu, Trencsén m. a Vágh jobb partján: 88 kathólikus, 9 zsidó lak. F. u. többen. Ut. post. Zsolna.

Kécs, pusztá, Komárom vármegyében, alsó Gellér szomszédságában 12 magyar lakossal. Határa $950\frac{2}{3}$ holdra terjed, mellyből $12\frac{5}{8}$ h. belső telkek, $330\frac{2}{8}$ h. szántó-föld, $374\frac{4}{8}$ h. kaszáló, $232\frac{3}{8}$ h. nádas mocsáros terület. Fekete agyagos föld s réte első osztálybeli; jó sikerrel természetlik buza, árpa, zab, here, repace. Van itt 7 holdból álló fiatal szép gyümölcskert is. F. u. gr. Zichy István. Hajdán a komáromi vár uradalmához tartozott.

Kécsa, oláh-szerb-horvát falu, Torontál vmegyében, lapályos rónaságon, Háczföldhez 1, ut. p. Csátá-hoz $2\frac{1}{2}$ órányira, 2131 n. e. óhitű, 320 kath., 32 zsidó lak. Az óhitűek $\frac{3}{5}$ része oláh, $\frac{1}{5}$ szerb ajkú, a kathólikusok horvátok. Ezenkívül e határhoz tartozó Tamásfalva és Hetyény pusztákon laknak több száz lélekből álló magyar kathólikus dohánykertészek. A határ kiterjedését 14,000 holdra tehetni 1600 □ ölével. Ebből 55 egész, 67 fél, 40 fertályos és 6 nyolczados telkes gazda bir. 2400 h.

szántó-földet, 1065 hold kaszállót, 345 hold legelőt, és industrialis föld czim alatt 42 hold 1230 □ öl szőlőt. Az allodialis birtok pedig tesz 7150 holdat. Kécsa határa még csak 1836 előtt nagy részben mocsár és rőtség volt; de csatornák által kiszárittatván, most a leggazdagabb föld, melly buzát, kukoriczát, repeczét, dohányt uzsorával fizet. Van itt óhitű anyatemplom, és több urasági épület. 1795-ben a zágrábi püspökség Horvátországban levő Viduschevacz, Zlankovecz, Szlava - Thopuszko, Szent-Péter, és több feudalista helységeit a kormánynak a Végvidék kikerekitése végett átengedvén: e helyett kapta Torontál vármegyében Billét, Perjámos, Varjas helységeket, és Pakrácz pusztát; feudális helyeknek Bókát, Neuzinét, Kécsát, Klárit, Udvarnokot, Kanakot mint falukat és Grinda-alui és Avram pusztákat. Ennélfogva Kécsát a zágrábi püspök praedialis nemesei birják, u. m. Busán, Bedekovich, Delimanics, Mixics, Kaurics, Uzbasics, és Bunyevacz családok, kik földesuri joggal élnek mindenben, s czupán a billéti püspöki uradalomnak bizonyos szent-Mártoni járandóságot fizetnek.

O-Kécske, magyar falu, Pest-Solt vmegyében, a Tisza jobb partjától 1000 öl távolságra, ut. p. Abony. Lakja 1927 reformatus, 5 kathólikus, 18 zsidó. Határa tagosítva van, s 10651 hold, mellyben erdő nincs, mind rónán fekvő szántó-föld, stb. Ebből urbériség $60\frac{1}{2}$ telék után 1573 h. szántó-föld, 726 hold kaszálló, 978 hold legelő, 628 hold nádas, 566 h. szőlőskert. Majorsági birtok 5454 hold. Földje részint sárga, részint fekete homokos, vagy szikes, általában közép termékenységű; de az árvizektől sokat szenved. Ugyanis a Tisza határát közel egy mértföldnyi távolságra

fél karikában övedzi körül. Ebben halászata gazdag, s fognak itt sok kecségét is. Szőlőskertjei gyenge bort, ellenben olly sok gyümölcsöt teremnek, hogy Külső-Szolnok vmegyé egy részét Ó-Kécske tartja ki gyümölcs-csel. A falu az abonyi uradalomhoz tartozván: az ottani földes urak birják. Lásd A b o n y.

Uj-Kécske, magyar népesített pusztá, Pest-Solt vmegyében, közel a Tiszához és Ó-Kécskéhez, ut. p. Abony. Lakja 2000 r. katolikus, kik 1741-ben telepítették ide, s az egész majorsági pusztá birtok levén, urbériség itt semmi sincs, hanem a lakosok haszonbérleésből, halászatból, szőlőművelésből, marhatartásból (s némelyek marhalopásból) táplálják magukat. Van itt kath. paroch. templom és 4 olajgyár. Birja az abonyi közbirtokosság. Ut. p. Abony.

Kecskéd, csinos német falu, Komárom most Esztergom vmegyében, Tatától $1\frac{15}{16}$, ut. p. Neszmélytől $1\frac{15}{16}$ állomásnyira; határai északról Környe, nyugotról Kömlőd, délről Dad, Bokod, Hereki, keletről Oroszlán. A határ 3600 holdat foglal, nagyobb része dombos, de sík térei is vannak, s maga a helység is délről kevés emelkedésű síkon fekszik. Vannak több tavai, legnagyobb a falu feletti Szabó Pál tava. Rétsége kevés, földé közepszerű. Lakosai németek, szorgalmatosak, sok gyümölcsöt termesztenek, lovaik szépek. A falu utcái rendesek, egy fő- és kereszt-utca, s a házak végei két sorjával gyümölcsfákkal vannak kiülletve. Van itt két malom. A helységet néhai gr. Eszterházy József országbirája alapította és e honban szedett népekkel szállította meg, kik nagyobb részt németek, de kevés magyarok is vannak közöttük, s amazok is értenek többnyire magyarul. A jobbágytelkek száma urbéri tábla szerint $23\frac{9}{32}$; telkes gazda 65,

urbéri házas zsellér 34, házatlan 5, nemes család 1; népessége összesen 697 l., kik 4 ágost. s 1 reformátuson kívül mind r. katolikusok. Anyaegyházuk 1750 óta áll fenntemplomuk sz. Anna tiszteletére; ide tartoznak Majh, Oroszlán, Mindsz. s sz. Györgyvár is. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kecskemét, (Egopolis), Pest-Solt v. m. legnagyobb m. v. egész országban, Pesthez délkeletre 12 posta mfd. a Szegedi országutban egy nagy kiterjedésű homokos pusztaság közepén. Népessége a közigazgatási táblás összeírás szerint 44,110 lél., kik közt 43413 magyar, 84 szerb, 613 izraelita. Vallásra nézve a magyarok $\frac{2}{3}$ da kath., $\frac{1}{3}$ da református és még 750 ágostai. Utczái nagyobb részt rendetlenek ugyan, de vannak benne számos jeles privát és középületek. Nevezetesebbek ezek közt: a kath. paroch. templom, a kegyes iskolabéli atyák és franciskanusok kolostorai, és templomai; a ref., evang., óhitű szentegyházak; synagóga, tanácsház, árvaház, postahivatal, kaszárnya, és ló-iskola. Van itt egy jó kath. polgári iskola, gymnasium a kegyes iskolabéli atyák felügyelése alatt; kik itt novitiátust is birnak; egy virágzó ref. lyceum. Ez eredetét hihetőleg akkor vette, midőn a híres tolnai collegium (1600-ban) több tolnai lakosokkal Kecskemétre költözött, s azolta különféle viszontagságokon menvén keresztül: jelenleg 3 tanár tanítja a theológiát, philosophiát, történetírást, statistikát, politikát, a mathesist, physikát, görög-deák-magyar literaturát, és 1836 óta a hazai törvényeket. A humanistákat, syntaxistákat, s gramalistákat ismét egy egy különös tanár oktatja. — Határa magának a városnak is roppant kiterjedésű; de még ehhez számos pusztákat bir részint zálog, részint haszonbérleés útján, a honnan lakosi tehetős és va-

gyonos polgárok. Élnek pedig főképen juh-, szarvasmarha-, ló-, sertés-tenyésztésből, szőlőskertek műveléséből, mellyek igen becses és erős vörös bort, s igen sok gyümölcsöt teremnek; szappancsinálásból, s más kézi mesterségekből, s végre kereskedésből. Nevezetesen Pestre hordanak kenyéret, gyümölcsöt, szalonnát, zsiradékot, hizott sertéseket, szappant, gyapjút, szarvasmarhát, nyers bőröket, bort. Továbbá szarvasmarhával, lóval, sertéssel mindenféle széles elágadó kereskedést folytatnak, s a kecskeméti baromvásár az első közé tartozik hazánkban. Van itt egy könnynyomda, eczet- s rosolisgyár, s igen sok száraz s szélmalom, és kereskedési bolt. A városnak több főnemzetiségekből lévő földesurai lennének, kik közt első helyet foglal h. Coburg, de már 1848 előtt legnagyobb részben megvette magát, valamint Szentkirály és Borbásszállás pusztákat is csaknem egészén, továbbá Monostor, Ágasegyháza, Bugacz pusztáknak kisebb, nagyobb részét; Kis-Alpár pusztát Szikrával együtt zálogban bírja, de ez utóbbi csak az elsőnek része a Tisza mellett s homokos térségből áll. Végre a kecskeméti járás határán kívül is több jószágokat bír.

Kecskés, Szabolcs vm. népes pusztája: 15 r., 78 g. kath., 5 ref., 8 zsidó lak. F. u. Gencsy Ferencz cs. k. tábornok, ki itt nemesített juhokat tart. Ut. p. Debreczen.

Kecskés, magyar falu, Vas v. megyében, Kenyeri mellett: 450 kath. lak. Bírja gr. Cziráky Antal.

Kecskés, Szabolcs vm. pusztája, Csegőhöz tartozik: 16 reformatus lakossal.

Kecskócs, Sáros v. orosz falu, a makoviczi urad., Duplin fil., 5 rom., 486 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. anyaszentegyház.

Kecső, magyar falu, Gömör v.

megyében, hegyek. közt igen szűk völgyben fekszik, Aggtelek és Hosszuszuszó helységekkel határos. Az evangélikus iskolával átellenben a helységen keresztülfolyó patakcsán van épülve malma, melly esős időben jó. vedelmes. Van ama jószágáról híres kapát s ásót készítő hámorja is. A lakosok száma 334-re megy; ezek közül evang. férfi 90, asszony 80; rom. kath. férfi 82, asszony 65, reform. 17. Mindnyájan eredeti magyarok. Van benne 4 urbéri telek, lakó 12, irtásokban 10⁶/₈ telek a lakosoknál; erdő és legelő 2345 hold. Szántóföldje zaban s burgonyán kívül csak nagy szorgalom után terem meg egyebet; rétje igen kevés, mind a mellett a lakosoknak bő és jó legelőjük van, szarvasmarhát és juhot bőven tartanak. Szén, mész, s ezek fuvarozása által könnyítenek élelmük keresésén.

Kécz, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, az Érmelléken, ut. post. Piskolt. Van 428 ref., 510 g. kath., 10 r. kath., 8 zsidó lak., ref. és gör. kath. anyatemloma, 19⁵/₈ urbéri telke, szeszgyára, jó földje és szőlője. Bírja gr. Károlyi György.

Keczeghe, Gömör-Kis-Honth v. tót falu, Rahóhoz ¹/₂ órányira: 24 kath., 237 evang. lak. A rahói urak bírák.

Keczel, magyar falu, Pest-Solt vmegyében, lapályos homokos térségen, ut. p. Vadkerthez 1 órányira, 3663 lak., kik 17 zsidót kivéve, mind r. katolikusok. E helységet gr. Patachich Gábor kalocsai érsek telepítette 1734-ki sz. György hava 22-kén kiadott szerződésnél fogva, melly szerződést később visszavévén, 1745-ik apr. 9-kén más szerződéssel cserélte fel. Ebben Bánegyház, Dömötör és Csöngöd pusztákat örökösen a keczeli határhoz kapcsolta, s magának semmi majorsági földet fen nem hagyott. E pusztákkal a keczeli

határ tesz mintegy 26,000 holdat, melyből 1000 h. beltelek, 9000 h. szántó, 3000 h. rét, 100 h. kenderföld, 200 h. kukoriczaföld, 360 h. helység szántóföldje, 260 h. kaszálója, 700 h. öreg szőlő, 800 h. új szőlő, 50 h. nyiresi szőlő, 50 h. fejtérhomok szőlő, 40 h. helység erdeje, 40 h. helység csukástói erdeje, 800 h. szarkási erdő, 400 h. rafai-széki erdő, 48 h. urasági tölgyes erdő a falu mellett, 1 h. dömtőri korcsmaföld, 9151 hold közlegelő. Határa egészen homokos, de mégis $\frac{1}{6}$ első, $\frac{1}{6}$ második, $\frac{4}{6}$ pedig negyedik osztályu, mivel ezen föld az erős szelektől, hol pedig a föld árjától rongáltatik, s leginkább rozstot terem. A marha- és birkatenyésztés jó karban áll. Van itt kath. paroch. templom, régi módra épült plebánia, melynek közepén csak egy szoba van emeletben torony formára; uradalmi borház és lakhely, megyei ház, urad. pálinkafőző. Birja a kalocsai káptalan.

Keczel, pusztá, Somogy vmegyében, nem messze Kaposvártól.

Keczer-Kosztolán, Sáros v. tót mv., Ránkhoz 1 mfd: 39 kath., 268 evang., 9 zsidó lak. Jó rét és legelő. Erdő. F. u. a kamara.

Keczer-Lipócz, I. Lipócz.

Keczer-Lyuba, Abauj vm. pusztá, Buzitha fit., 11 kath. lak.

Keczöl, magyar falu, Sopron vmegyében, a Rába mellett, Vas v. megye szélén, Kapuvárhoz délre 2 mfd. Lakja 685, u. m. 678 kath., 3 evang., 4 zsidó. Határa 4000 hold, melyből 1661 h. szántóföld, 400 h. rét, és 1939 hold legelő és erdő. Ebből urbériség $34\frac{4}{8}$ telek után 661 h szántó, 276 h. rét, $197\frac{1}{2}$ hold legelő, s ugyanannyi erdő. Földje jó termő öntésföld, benne leginkább buza termesztetik, az uraság pedig komlót is szép mennyiségben állít elő. Vize az öreg Rába, mely Sopron vármegyét

Vastól választja el. Nevezetes épületei: a r. kath. egyház és az uradalmi tisztalak. Birja h. Eszterházy Pál.

Kehida, magyar falu, Zala v. megyében, a Zala folyó mellett, kies környéken, ut. p. Egerszeghez nyugotra 2 órányira: 523 kath., 20 zsidó lak., paroch. templommal. Földje, rétje elég és termékeny. Bort természet. Birják a Deák nemzetség és a k. kegyes alapítv. Lakhelye Deák Ferencznek.

Kék, magyar falu, Szabolcs v. megyében, a Tisza mocsárjai mellett, ut. p. Berkeszhez 1 órányira. Határa mintegy 4000 hold, melyből száraz lehet 2000 hold, a többit a Tisza árja borítja, de ez is leginkább kaszállással és nádvagással használtatik. Földje homok, de ha trágyázzák, terem buzát, rozstot, zabot, krumplit, kukoriczát, lent, kendert, káposztát, dohányt nagyon bőven. Láp-szénája és nádja igen sok, ugyszinte hala, mivel a Tisza árja rétjeibe kiviszi a halakat. Lápjain sok égerfa terem. Nevezetesei közé tartoznak a vándorló lápok, melyeket a szél egyik határról a másikra visz, s megesik gyakran, hogy egyik helység a lápokról lekaszálja a fűvet, fel is gyűjti, de hirtelen szél kerekedvén más helység határára vándorolnak a lápok, s az hordja be a szénát. Népeisége 728 lélek, kik kevés romai és g. kath. és zsidó kivéve, mind reformatusok, helybeli anyateplommal. Belső birtokosok: Szombathy István és Pál, Csuta István, Szalanczy István, Gönczy János és többek e néven; Mezey István, Szabó István; külső birtokosok: gr. Vay Ábrahám, Jármy Dienes, Pap örökösök, Mikecz, Fejér és Bodó örök. Azonban $4\frac{6}{8}$ urb. telek után a közlakosok is birnak 188 hold földet és rétet.

Kék, (Kety), Abauj vm. orosz falu, 22 r. kath., 130 g. kath., 7 ev.,

10 ref., 4 zsidó lak. Gör. kath. templom. Ut. p. Forró.

Kékcse, Szabolcs v. magyar f., K. Várdához nyugotra $\frac{1}{2}$ órányira: 131 romai, 12 g. kath., 390 ref., 4 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Nádja, fája bőséggel. Dohányt termeszt. Van $3\frac{1}{8}$ 2-ik osztálybeli egész telke. F. u. b. Vay.

Kéked (Alsó), (Nizni Kiked), Abauj v. tót-magyar falu, Kassához dél-keletre 2 mfdnyire, igen kies vidéken: 309 r. kath., 5. evang., 18 ref., 6 zsidó lak. Van itt egy bástyával megerősített kastély és nagy gyümölcsös kert, gyönyörű, vadakkal bővelkedő erdő, ásványos forrás és fürdő intézet. Földje termékeny, rétjei jók. F. u. a Zömbory nemzetség.

Kéked (Felső), (Wissni Kiked), Abauj v. tót-magyar falu, 187 r. kath., 40 g. kath., 56 ref., 10 zsidó lak. F. u. Zombory, Soós, Fehér, Jakabfalvy, Melczer, Bónis. Ut. p. Kassa.

Kékes, oláh falu, Temes megyében, Lippához délre 5 órányira: 657 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 1864 hold, melyből urb. belsőség 42 h., legelő 120 h., rét 212 h., szántóföld 182 h., szorgalomföld 45 h.; majorsági szántó és legelő 517 h., 100 hold rét, 556 h. erdő, 90 h. vízmosás és haszonvehetlen. Földe hegyes, de középszerűen megtermi a buzát, zabot és kukoriczát. Legelőjük szilvafákkal van beültelve. Birja Nikolics Dániel ur.

Kékes (Magyar-), Szathmár v. oláh falu, F. Bánya mellett: 352 g. kath. lak., s fil. templommal. Ezen két helység (Oláh- és Magyar-Kékes) az itt folyó Kékes vizétől veszi nevezetét. Földeik részint hegyesek, részint laposok, s jó miveltést kívánnak; erdejök van; a lakosok hajdan magyarok voltak.

Kékes (Oláh-), Szathmár v. oláh falu, 514 g. kath. lak., s paroch. tem-

plommal. F. u. Wankay, Uray, Szilágyi, Mihályi, Mátay.

Kékesd, magyar falu, Baranya megyében, a pécsváradí uradalomban, ut. p. Pécsvárad. Van 500 kath. lak., termékeny dombos határa, szőlő-hegye.

Kékkő, (Madrikamen), Nógrád m. tót mv. Fekszik meredek nagy hegyek közt, egy mély völgyben, Bal.-Gyarmattól éjszakra 3 mfdnyire: 1572 kath., 20 evang. lak., kik hegyen völgyön elszórt házakban laknak. Kath. paroch. templom. Földje kevés és sovány; bora nem jó; gyümölcsö sok, a minthogy ebből és mesterségekből élnek leginkább; gesztenyés erdeje felette szép. A helység felett egy kék színű kösziklás hegyen láthatni régi várát, melly hajdan nagyobb kiterjedésű, s erősebb volt mint jelenleg. Most csak egy része szolgál lakóhelyül elég rendszeren felkészítve. Kapuja előtt mély sáncz van, melly azt egészen körülkeríti, s csak egy köhídon lehet bemenni. A sánczban pinczék vannak a kösziklába bevágva, s ugyan itt több rejtékhegyek találtatnak. Egy pinczében forráskut is van, mellynek vize hideg ugyan, de kellemetlen ízű; azonban jelenleg a tovább eső hegyekről vezetetik be friss forrásvíz csatornák segédelmével. A palotát nem kevésé ékesítik a Balassa nemzetség mindkét nemből való jeles tagjainak függő képei. Birja b. Balassa Sándor.

Kékkő, Nyitra m. pusztá, Üzbégh fil., 33 kath., 5 zsidó lak.

Kékkut, magyar falu, Zala v. megyében, nem messze Tihanytól, ut. p. Veszprém. Van 300 kath., 10 ev., 5 zsidó lak., jó gabonatermő földje, sok szénája; erdeje is van. De fő nevezetessége savanyuvíz - forrásában áll, melly kővel rakatott ki s a falutól keletre esik. Nem kifolyó, de könnyen azzá lehetne tenni. Vize könnyű italu, erős orrterelő, közelíti a füredit,

csakhogy színe kevéssé kékes. A kutafala világosabb sárga iszappal van bevonva mint a füredié. Birja a kegyes szerzet.

Kéklő, puszta, Szabolcs vmegyében, lásd Bogdány.

Kelcse, tót falu, Zemplén vármegyében, N.-Domasa fil. 431 római, 63 g. kath., 11 zsidó lak. Szép kastély és kort. Savanyúviz. Erdő. 866 h. szántóföld. F. u. Jékelfaluşy. Ut. p. N.-Mihály.

Kelebia, Bács m. népes puszta, Szabadka határjában: 900 kath. lak.

Kelecsén, (Klacsán), Nyitra m. tót falu, Galgócshoz 1½ órányira: 376 kath., 41 evang., 10 zsidó lak. — Van szőlőhegye, erdeje, jó rétei. F. u. gr. Erdődy Józsefné.

Kelecsény, lásd Szirma-Besenyő, Borsod vmegyében.

Kelecsény, Nyitra m. puszta, Ürméncz fil. 48 kath. lak.

Kelecsény, Nógrád m. puszta, Nándor filial, 19 kath., 6 evang., 2 ref., 3 zsidó lak.

Kelecsény, orosz falu, Máramaros vmegyében, 475 g. kath, 30 zsidó lak., anyateplommal. Szántóföldei meglehetősek, de erdeje nincsen. Közel a helységhez különös erdejü érczes vizek találtaknak. F. u. Szentpály, Hatfaludi, Frater, Szunyogh s több nemesek. Ut. p. Huszt.

Kelecsény, (Kleczenon), orosz falu, Abauj vmegyében, Kassához keletre 2½ órányira, a zemplényi postautban: 25 r. kath., 211 g. kath. lak. Görög kath. anyaszentegyház. Vendégfogadó. Szép erdő. F. u. gróf Szirmay.

Kelecsény, magyar-orosz falu, Ungh vmegyében, Debo-Ruszkához egy órányira: 104 római, 93 g. kath., 8 evang., 156 ref. 15 zsidó lak. F. u. gr. Barkóczy.

Kelecsény, orosz-magyar falu, Zemplén vmegyében, M. Izséphez

közel: 60 római, 245 g. kath. 7 evang., 56 ref., 25 zsidó lak., 483 h. szántófölddel. F. u. többen. Ut. p. Velejte.

Fekete-Kelecsény, tót falu, Bars m., Ar. Maróthoz ¾ mfd. 341 kath. lak. F. u. gr. Migazzi. Ut. post. Verebély.

Felső-Kelecsény, magyar f., Borsod vmegyében, Gömör megye szélén, ut. p. Sajó-Kazincztól 13¹/₁₆ állomásra. Alatta folyik el a Ragály völgyéről jövő ér. Határa 1665 hold, melyből 45 h. belsőség, 682 h. szántóföld, 272 h. rét, 26 h. szőlő, 617 hold erdő, 23 h. használatlan. Urbéri telek 6¹/₄. Lakja 70 házban 394 lakos, kik többnyire reformátusok, anyateplommal. Birtokosok többen.

Fülek-Kelecsény, magyar f., Nógrád m., 220 kath. 16 evang. lak. F. u. Ajtics Horváti, Csillom, s m. t. Ut. p. Losonc.

Garan-Kelecsény, Bars m. tót falu, Léva és Bars közt: 549 kath., 4 evang. lak. s kövér rétekkel és szántóföldekkel. F. u. h. Eszterházy. Ut. post. Léva.

Puszta-Kelecsény, puszta, Borsod vmegyében, Rahacza határához tartozik.

Tót-Kelecsény, tót falu, Nógrád m. 32 kath., 191 evang. lak., és egy urasági kőépülettel. A Madách fam. öröksége volna, de most gróf Zichy Károly örökösei birják. Ut. post. Szakál.

Kelecsényi, (Klacseni), tót f., Liptó m., 330 kath., 17 evang. lak. Nagy de sovány határ; szép erdő. F. u. Fejérpataky.

Keléd, magyar falu, Vas vmegyében, Zala v. szélén, 230 kath. lakossal. Birja Horváth József ör. Ut. post. Kis-Czel.

Kelemenfalva, (Klimovicza), Beregh vmegyében, orosz falu, Hátmeg fil., 72 g. kath. lak. F. u. gróf Schönborn. Ut. p. Munkács.

Kelemenfalva, (Klemeňova), Thurócz m. tót falu, közel a Thurócz vizéhez, a Jeszenicza patakja mellett: 40 kath., 126 evang. lak. Határja közepszerű; legelője rétje jó; erdeje elég; vizimalom; savanyuviz-forrás. F. u. többen. Ut. p. Rudno.

Kelemenfalva, (Kalameny), Liptó m. tót falu, Lucskihöz egy fertyály, 241 kath. 17 evang. lak. Földje sovány; erdeje szép; legelője, s juha sok. F. u. Madocsányi, s m. t. Ut. post. Rosenberg.

Kelemér, magyar falu, Gömör vmegyében, Poszoba és Naprágy helységgel határos. Van benne a reformátusoknak templomjok. A lakosok száma 606-ra megy, kik közül: 100 kath., 506 ref. Mind eredeti magyar. Van benne urbéri telek $8\frac{1}{8}$, majorsági jobbágy 5, majorsági telek 16, zsellér 36, lakó 5; erdő 1695 hold; majorsági szőlő 92, dézmás, 517 kápás. Szántóföldre bőven terem mindent, rétje jó s elegendő takarmányt ad; szarvasmarha-tenyésztésre alkalmas, jó legelője van. Van a helység végétől elfolyó patakcsán egy alma, mely esős időben jól jövedelmez. Birják ezen helységet: Diószeghi, Hámos, Vadnai és a Putnoki urak. Ut. post. Putnok.

Kelemes, tót falu, Sáros vmegyében, Eperjeshez keletre $\frac{1}{2}$ mfd. 631 római, 64 g. kath., 3 evang., 70 zsidó lak. Több kastély és gazdasági épület. Termékeny föld és rét. F. u. Péchy és Melczér nemz., mely utóbbik előnevét is innen veszi.

Kelenye, (Klenanki), magyar f., Honth m. 343 kath., 12 evang. lak. Szőlőhegy. Tölgyes erdő. Sok gyümölcs, főképp cseresnye. F. u. többen. Határában levő Pólyahegyről igen szép kilátás történik. Ut. p. Ipoly-Ság.

Kéles, pusztá, Bács vmegyében, Jankovác zil. 50 kath. magyar lak. Határa 1200 □ ölével 4135 hold, mely

egészen majorsági birtoka a kafocsai érsekségnek. Róna határa jobbára homokos.

Keleviz, magyar falu, Somogy vmegyében, 300 kath. lak. Ut. post. Nemes-Vid.

Kelmák, oláh falu, Temes vármegyében, a Maros bal partján, Lipához $2\frac{1}{4}$ mfd., 782 n. e. óhltű lak., s anyateplommal. Hegyes völgyes határa sovány, s van 3204 h. 205 □ öl földje, mellyből majorsági szántóföld 152 h. 954 □ öl, 18 h. kaszáló, 363 h. 1251 □ öl legelő, 9 hold házhely, 21 h. szorgalomföld, 12 h. szilvás, 2 h. szőlő, 2 h. nádas, 950 h. erdő, 12 h. szabadföld; urb. szántó 648 hold, 288 h. rét, 119 h. legelő, 155 h. házhely, 34 h. szorgalomföld, 264 h. haszonvehetlen. A Maros partján van régi vára dűledéke, mely nagy részt már a Maros medrébe beszakadt, de még most is látható a kemény kőfalban egy vaskapcsokkal erősített mély üreg, mely véstteljes fogház lehetett. Az építési anyagok összeillesztése módfelelt kemény. — Birja gr. Latour Tódor hadügyminis-ter örök.

Kélnik (Alsó), tót falu, Thurócz m., Sz.-Mártonhoz keletre $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 9 kath., 70 evang. lak. Ut. post. Th.-Zsámbokrét.

Kélnik (Felső), Thurócz m. tót falu, 21 kath. 130 evang. lak., mind a két helyen sok alma, szilva terem. F. u. többen.

Kélnik, lásd Kölnik Krassó vmegyében.

Kemecse, pusztá, Veszprém vmegyében.

Kemecse, magyar falu, Szabolcs vmegyében, Nyiregyháza-északra 2 órányira: 298 római, 72 g. kath., 2 evang., 1456 ref., 95 zsidó lak., róm. kath. és ref. anyateplommal, synagógával, $20\frac{2}{3}$ első oszt. egész telekkel. Nádja; szénája bőség-

gel. Sok dohányt termeszt. F. u. Bagossy, Bányai, Bodó, Borbély, Fejér, Garay, Gönczy, Hajdu, Hagymássy, Hegedüs, Horváth, Jakab, Irinyi, Kelemen, Kiss, Kriston, Körössy, Olasz, Ormos, Nagy, Szita, Szücs, Turányi, Zsiday, Korda, Zoltán.

Kémej, pusztá, Borsod vármegyében, Jenke, Alsó és F.-Zsolcza közt, a Bársonyos parton, 200 holdnyi határral. Sajó-Ládhoz tartozik.

Kemencze (Alsó), Dolni Kamenic, Abauj vmegyében, tót-magyar falu, Ránkhoz délre 1 órányira: 65 r. kath., 41 g. kath., 130 evang., 120 ref., 12 zsidó lak. Ref. szentegyház. Kastély. F. u. gr. Forgács. Ut. post. Szinye.

Kemencze (Felső), Horni Kamenic, Abauj vármegyében, tót falu, 60 r. kath., 14 g. kath., 150 evang., 20 ref., 35 zsidó lak. Evang. szentegyház. F. u. gr. Forgács.

Kemencze (Kis), Zemplén vármegyében, tót falu, Petecsé fil. 510 r. kath., 4 ref., 8 zsidó lak. 288 hold szántófölddel. F. u. gr. Csáky. Ut. p. N.-Mihály.

Kemencze (Nagy), Zemplén vmegyében, tót-orosz falu, Cziróka-Hosszumező fil. 654 római, 196 gör. kath., 3 ref. lak. 1397 hold szántófölddel, két malommal a Cziróka vizén, erdővel. Van papirus-malma is. F. u. gr. Csáky. Ut. p. Nagy-Mihály.

Kemencze (Ó), Ungh vmegyében, orosz falu, Ungvárhoz északra 1 $\frac{1}{4}$ órányira: 25 római, 306 g. kath., 6 zsidó lak. Kallómalom. F. u. a kamara.

Kemencze (Új), Ungh vármegyében, orosz falu, N.-Bereznához 2 mfdnyire: 335 gör. kath., 10 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. F. u. a kamara.

Kemencze, (Kamenicza), Hont vm. népes magyar falu, egy meredek

hegy tövében, Ipolysághoz 1 mfd. 1131 kath. lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Több urasági épületek, boltok, és malmok. A megyei gyűlések czelött itt tartattak, de leégvén a vármegyeház teteje, annak falai most romokul pusztulnak; s az Areopagus helyén baglyak tanyáznak, — földszint pedig néhány örült gyógyítatik. Rétje kevés; legelője a hegyeken bőséggel; vörös bora, gyümölcse, dinnyéje, dohányja és gabonája sok; rengeteg makkos erdejében őzet, szarvast táplál. F. u. az esztergomi érsek.

Kéménd, német-magyar-horvát falu, Baranya vmegyében, a pécsvárad uradalomban, ut. post. Szederkény. Lakja 930 kath. Van két kath. temploma, igen termékeny szántófölde, jó rétjei, erdeje, szőlőhegye, vizimalma.

Kéménd, magyar falu, Zala vmegyében, Szalabér és Egerszeg közt, mindeniktől egyforma távolságra, 380 kath. lak., régi omladékban heverő várral. Az oltári uradalomhoz tartozik.

Kéménd, Esztergom, most Komárom vmegyében, régi magyar falu, a Garan jobb partján, Esztergomtől északra 2 mfd. a lévai és nyitrai országotban: 961 kath. lak. s egy jól dolált plébaniával. Halárja egészen róna s első osztálybeli: van jó fekete földje, rétje; legelője bora, fája. Hajdan a Hunt Pazman fam. öröksége volt, de 1392-ben Ugrinus gróf az esztergomi érseknek kénytelenítetett általengedni, mivel testvérjei nagy pusztítást követének el az érseki jószágokban. Az itten volt postahivatal eltöröltetett, de újra felállított. F. u. az esztergomi érsek. A lakosok birnak 1449 $\frac{1}{2}$ hold első; 724 h. második osztályu szántóföldet, 464 $\frac{1}{2}$ hold rétet, 983 $\frac{1}{2}$ kapa szőlőt.

Kemény (Kis és Nagy), puszták, Bihar vmegyében, az Erdőhátón, kö-

zel Tamásdához, szép tölgyes erdővel. Birja Névery báró.

Keményfa, magyar falu, Zala vmegyében. ut. post. Baksa, 120 kath. lak.

Keményfok, puszta, Bihar vmegyében, Tamásda és Kőtegyán közt a Gyepes mellett, a Thürzó nemzetség birtokában. Erdeje szép; földje jó, de az árvizek károsítják. A Gyepesen nagy hid van itt.

Kémes, magyar falu, Baranya vmegyében, a siklői uradalomban, 350 ref. lak., anyateplommal. Róna határa igen termékeny; tölgyes erdeje derék. Ut. post. Siklós.

Kemesmál, magyar falu, Vas vmegyében, a körmendi uradalomban, 100 kath. lak.

Horvát-Kémle, (Croatisch-Kimling), horvát falu, Moson vmegyében, a mosoni Duna jobb partján, Magyar - Kémlével átellenben, 860 kath. lak., paroch. templommal. Van $30\frac{3}{8}$ egész urbéri telke, s ezután 1109 hold szántóföldje, 8 hold rétje, 6 dunamalma. A lakosok főleg lovakat tartanak. Birja a szarvai uradalom, melly Poson vmegyében fekszik. Ut. p. Moson 1 óra.

Magyar-Kémle, horvát-német falu, Moson vmegyében, az elébbeni faluval átellenben, a mosoni Duna bal partján, 650 kath. lak., paroch. templommal. Lakosai birnak 28 telek után 713 hold szántóföldet, 184 hold rétet. Ezenkívül van sok káposztása, dunamalmi, meglehetősen erdeje. A magyar-óvári urad. tartozik, s ut. p. Moson.

Kemese, magyar falu, Baranya vmegyében, 300 ref. lak., kik a piszkói anyaekklézsiához tartoznak. Határa lapályos s a Dráva öntözi; szilvás-kertje, erdeje sok. Birja a pécsi káptalan. Ut. p. Szent-Lőrincz.

Kende, tót falu, Sáros vmegyében, a Tarcsa mellett, Eperjeshez

délre 1 mfdnyire: 642 kath., 4 evang., 69 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földje is, de rétje különösen jó; erdeje van. F. u. többen.

Kenderes, magyar falu, Külső-Szolnok vmegyében, rónaságon, ut. postája Bánbalma 1 mfd., 1698 római kath., 1710 ref., 95 zsidó lak., ref. és kath. anyateplomokkal. Határa 11001 hold, mellyből 7227 $\frac{11}{100}$ hold szántóföld, 3600 h. rét, 173 $\frac{37}{100}$ h. szőlő. Urbéri belső és külső telek 3435 $\frac{62}{100}$ h., majorsági szinte csupán használható föld és rét 3791 $\frac{48}{100}$ h. Földe általánosan gazdag fekete, a kakti puszta széliben legelője kis helyen szikes; terem leginkább tiszta búzát, rozst, árpat, zabot, kukoriczát, repczét, bükkönyt, kölest; sőt a majorsági földeken dohány is és luczerna nagy mennyiségben. Szinte a majorsági birtokon temérdek selyembirka, sertés és szarvasmarha tenyésztetik. Folyóvíze nincs, hanem a kakti folyóból tavaszonként kitóduló árvíz minden évben előnt a legelőből 300 holdat. Továbbá itt van a Szekőkő lapos, melly zsombikos és vizenyős, hasonlóan 300 h. terjedésben. Birtokosai $\frac{1}{2}$ részben a k. örökös kegyes alapítvány, $\frac{1}{4}$ részben gr. Károlyi Lajos, $\frac{1}{4}$ ifj. Halasy József.

Kendereske, orosz falu, Beregh vármegyében, Munkácshoz $\frac{1}{2}$ mfd. 16 r. kath., 98 g. kath., 7 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Kendervölgy, puszta, Honth m. Szakalás filial. 30 kath. 7 evang. lakossal.

Kendi, puszta, Abauj vmegyében, Léh fil.

Kenese, puszta, Somogy vmegyében, Kadarkutnál.

Kenese, magyar falu, Veszprém vmegyében, a Balaton felvége mellett, egy szőlőhegyek közé szorított völgyben. Utczái tömöltek és rendetlenek. Van 1800 reform., 250 kath., 20 zsidó la-

kosa, ref. anyatemplommal. Szőlőhegye roppant, de erdeje kevés vagy semmi, mert gondatlanság miatt elpusztult. Halászata a Balatonban felette jövedelmes. A tópart-oldalban most is láthatni némely kivágott füstös üregeket, melyek hajdan a lakosoknak menedékkül szolgáltak, most pedig a halászok eszközeiket tartják benne. A balatonbeli híres porzót, melyet a széllel hullámozó víz hajt ki, itt szedik. Birja a tudományi alapítvány, s ut. p. Veszprém.

Kenész, puszta, Somogy vmegyében, Kadarkut mellett, 150 hold termékeny határral, Spissich és Sárközy uraké.

Kenéz, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Szombathely: 300 kath. lak. Birja a szombathelyi káptalan.

Kenéz (Cserepes-), Szabolcs v. magyar falu, Beregh vmegyé szélén, a Tisza közelében: 32 romai, 56 g. kath., 273 ref., 37 zsidó lak., reform. anyatemplommal, erdővel, 3-ik osztálybeli határral. F. u. Bakó, Balaskó, Balogh, Jakab, Dicső, Jászter, Izsák, Kala, Katona, s t. m. Ut. p. Vásáros-Namény.

Kenéz (Ér-), Szabolcs v. magyar falu, Debreczenhez keletre 3 mfdnyire, Bihar vmegyétől körülvértelve: 32. romai, 800 g. kath., 14 ref., 6 zsidó lak., g. kath. anyatemplommal. Lakosai oláhok volnának, de magyarul jobban, s inkább így beszélnek. Van 14 első oszt. egész telke s erdeje. F. u. a Szlavy nemzetség, de bir benne Ábrányi is.

Kenéz (Takta-), Szabolcs v. magyar falu, a Taktaközben: 80 romai, 4 g. kath., 440 ref., 5 zsidó lak., ref. anyatemplommal, $6\frac{2}{8}$ 2-ik oszt. egész telekkel. Határa különösen szénával dús, ha azt a Tisza árjai miatt betakaríthatja. F. u. Drevenyák. Ut. post. Tokaj.

Kenézi, puszta, Bihar vmegyében,

Bereg-Büszörmény mellett, rónaságon. Határa 2021 hold, melyből 455 h. szántó, $809\frac{3}{8}$ h. kaszáló, $756\frac{5}{8}$ h. haszonvehellen s leginkább szikes földek; de ezeken kívül gazdag puszta. Birja gr. Csáky Antal.

Kenyeri, magyar falu, Vas v. megyében, ut. p. Kis-Czellől éjszakra 2 óra: 400 kath., 43 evang., 13 zsidó lak., paroch. templommal. Tágas határa lapályos és termékeny. Birja gr. Cziráky Antal.

Kenyeri, puszta, Veszprém v. megyében, Sz. László mellett.

Kenyeri, puszta, gr. Károlyi István holdmező-vásárhelyi uradalmában.

Kenyel, igen gazdag puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Török-Szent-Miklós mellett, 17,000 hold határral, dohánytermesztéssel, gulyákkal, ménesekkel és birkanyjakkal. Birja az Almásy nemzetség osztatlanul. Repcze és dohány itt is sok termesztetik; csak burgonya, az sehogys akar itt díszleni. Pásztor, csősz s cselédek s felügyelők és haszonbérlők népessége 896 lélek. Legújában a család tagjai közt felosztatott.

Kenyézlő, magyar falu, Szabolcs vmegyében, tul a Tiszán a zemplénmegyei oldalon, a Tisza jobb partján, Sárospataktól délre 1 mfdnyire. Fekvésc dombos, földje felette termékeny homok. Határa 2925 hold, melyből szántóföld 2130 hold, kaszáló 645 hold, erdő 150 hold. A Tisza és Bodrog árvizének nagyon ki van téve, úgy hogy közönségesen minden évben kaszálói és sok szántóföldjei elönléinek. A lakosok $15\frac{3}{4}$ telek és 40 zsellér illetőség után birnak 784 hold szántóföldet, 195 hold rétet. Birkát, sertést sokat tenyész. A Tiszából itt szakad ki a ma lomé r, mely Sárospataknál ömlik a Bodrogba. Áradások alkalmával e szakadékon S.-Patakra fenyőszálatokat szok-

lak a kenyézlőiek szállítani. Van még egy 50 hold területű állandó tava is. Birtokosok: Fazekas Ferencz, József és Lajos testvérek, s mindegyiknek derék lakháza van helyben.

Kenyhecz, Abauj v. magyar-lót falu, Kassához délre 2 mfdnyire, a pesti országutban: 424 r. kath., 42 g. kathol., 19 reform., 87 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Termékeny róna határ. F. u. Szalay, Kornis, Dobay, Antony.

Kepcsé, oláh falu, Temes v.-megyében, dombos helyen, Buziához 1 órányira: 800 lak., kik közt 720 oláh n. e., 30 magyar, 50 tót ajku r. kath. Óhitű anyagyház. Határa 2159 hold; mellyből urbéri szántó, rét és legelő 1475 hold; s a többi majorsági legelő és 400 h. erdő. Dombos része sovány; völgyes s egyenes lérei termékenyek. Birja a kir. alapítvány.

Kér, német falu, Tolna vmegyében, 950 kath. lak., paroch. templommal. Lakosai sikeres buzát és sok burgonyát termesztnek. Birja a pesti k. egyetem, s ut. p. Duna-Földvár.

Kér, puszta, Somogy vmegyében, a veszprémi püspök karádi uradalmában.

Kér, Szathmár v. magyar falu, 4 r. kath., 324 ref., 13 zsidó lak. Lásd Kér-Semlyént.

Kér (Nagy- és Kis-), Abauj v. 2 magyar falu, Bodókö-Váraljához egy órányira: 789 r. kath., 88 g. kath., 31 evang., 209 reform., 64 zsidó lak. Kath. és ref. szentegyház. Termékeny határ. F. u. többen.

Kér (Kis-), Bács m. esinos német falu, Verbászhoz délre egy mfd, az újvidéki postautban: 16 kath., 1501 evang., 28 zsidó lak. Evang. anya-templom. Határa feketé rónaság, s gazdag termékenységű; azért is lakosai 1848 előtt vagyonosak voltak. Termesztnek igen híres sikeres buzát; sok kendert, kolompért, zabot

sat. Szénájok bőven lévén, szálás lovakat, és sok teheneket tartanak, s vajjal is kereskednek. F. u. a kamara. Határa 1100 □ ölével 7018 hold, mellyből 86 urb. telek után 2915 h. szántó, 2193 h. rét, 1499 h. legelő, 11 h. mocsár, 100 hold utak.

Kér (Ó- vagy Nagy-), Bács m. szerb-magyar falu, Kis-Kérhez egy fertálynyira: 1030 magyar kath., 1834 óhitű, 29 evang., 20 zsidó lak. Kath. és óhitű templomok. Postahivatal. Vendégfogadó. Határa olyan gazdag mint a kis-kéri, s lakosai is tehetősek, csak hogy ezek lovak helyett több juhot és marhát tartanak. F. u. a kamara. Határa szinte 1100 □ ölével 14,115 hold, mellyből 160% urb. telek és 10 szabad telek után 5405 h. szántó, 4100 h. rét, 3985 h. legelő, 153 h. mocsár, 472 h. utak.

Kis- és Nagy-Kér, Nyitra m. két egymás mellett lévő magyar helység, a Nyitra bal partján, Nyitrától délre 3 órányira. Az első számlál 354 kath., a második 1158 zsidó lak. Van kath. paroch. templom. Határuk első osztálybeli, bővelkedik sikeres buzával, árpával, kölessel, kukoriczával, sat.; réljei kétszer kaszálhatók, s nagy kiterjedésűek; szarvasmarhát sokat tartanak. F. u. az esztergomi érsek.

Kér (Kis-), Hont m. magyar-tét falu, Lévához délre $\frac{3}{4}$ mfd: 100 kath., 161 evang., 82 ref. lak. Kastély. Gazdag határ. F. u. gr. Majláth.

Kér (Kis-), Nógrád vm. puszta, 51 kath., 6 evang. lak.

Ipoly-Kis-Kér, Nógrád vm. népes puszta, 91 kath., 69 evang., 5 zsidó lak.

Ipoly-Nagy-Kér, Nógrád vm. népes puszta, 147 kathol., 37 evang. lak. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Kér (Kis-), oláh Falu-Tyér, oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, fele a falunak dom-

bon, fele völgyben fekszik; ut. post. Várad 1 mfd. Lakja 445 n. e. óhíti, anyatemplommal. Van $4\frac{2}{3}$ egész urbéri telke, erdeje, agyagos föld. Birja a váradi deák káptalan.

Kér (Nagy-), oláhul Tyer, oláh falu, Bihar megyében, a Sebes-Körös völgyében, magas dombon, ut. p. Várad 1 mfd. Lakja 456 n. e. óhíti anyatemplommal. Van 22 egész urbéri telke, igen szép erdeje, agyagos föld, mely a zabot leginkább szereti. Birja a váradi deák káptalan.

Kér (Tót-), magyar falu, Tolna megyében, 280 evang. lak., kik tótkból magyarosodtak el, s a tabi anyakklézsiához tartoznak; Többen birják. Ut. p. Sió-Fok.

Kér (Új-), magyar falu, Sopron megyében, Sopronhoz délre 4 mfd., a sárvári országutban: 600 kath. lak., s paroch. szentegyházzal. Róna határa 1857 hold, melyből szántóföld 1382 h., rét 163 h., erdő 312 h., mely egyszerűen legelő. Termeszetik buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, burgonya, hajdina, lóher, luczerna, búkköny. Erdeje tölgy. Birja gr. Széchenyi Pál.

Kér-Mácsa, pusztá, Pest-Pilis megyében, Mácsa mellett, 246 hold igen termékeny fekete szántófölddel, 89 $\frac{1}{2}$ h. réttel, és 429 h. erdei legelővel. A gödöllői uradalomhoz tartozik.

Kér-Nemes, lásd Nemeskér.

Kér-Semlyén, Szathmár vm. keltős magyar falu, a Szamos két partján, t. i. Kér a bal, Semlyén a jobb parton esik, s ezelőtt Szabolcs megyéhez tartoztak, de az 1825 $\frac{5}{7}$ -ki országgyűlési czikkely erejénél fogva eszerében Szathmár megyéhez adattak. Kérben lakik: 4 romai kath., 324 ref., 13 zsidó; Semlyénben: 15 kath., 237 ref., 10 zsidó, egy ref. templommal; iskolatanító mind a két helyben külön van. Határuk a Szamos körül homokos, egyébütt fekete nyirok, s igen

termékeny; rét, legelő bőséggel le-
vén, szép szarvasmarhát és erős lovat
tenyésztnek. F. u. a Kállay nemzets.

Kérés, pusztá, Borsod vme-
gyében, lásd Hangács.

Kérés, Szabolcs v. magyar falu, Baktához közel: 47 romai, 92 g. kath., 217 ref., 32 zsidó lak., ref. anyatemplommal, erdővel, $1\frac{2}{8}$ első osztályb. egész telekkel. Jármy Imre itt nemesített juhokat tenyésztet. F. u. Jármy, Bozóky, Budaházy, Ormos. Ut. post. Nyir-Bátor.

Kérés (Fulló-), Abauj v. magyar falu, $\frac{3}{4}$ órányira Fájhoz: 138 r. kath., 60 g. kath., 24 evang., 327 ref., 26 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Termékeny jó határ. F. u. többen.

Kérés (Hernád-), Abauj v. magyar falu, a Hernád bal partján, felséges vidéken: 398 r., 11 g. kath., 14 evang., 16 ref., 5 zsidó lak. Kathol. paroch. templom. F. u. gr. Fáy István. Ut. p. Forró.

Kercseliget, magyar falu, Somogy megyében, közel a Kaposhoz, ut. p. Kaposvár. Lakja 821 lélek kik többnyire r. katolikusok, paroch. templommal. Dombos határa igen jó. vannak vizimalmai és szőlőhegye; Birja gr. Niczky György.

Kereza, magyar falu, Vas v. megyében, ut. p. Lövő. Van 230 ref., 20 kath., 16 evang. lak., kath. és ref. paroch. temploma. Birja gr. Batthyáni család.

Kerecsend, Heves v. magyar falu, Egerhez délre 2 órányira a gyöngyösi országutban: 1420 kathol. vagyonos lak. Kath. paroch. templom. Földe trágya nélkül is termékeny; szőlője s jó rétje van. F. u. az egri érsek.

Kerecsény, magyar falu, Zala megyében: 586 kath., 20 zsidó lak. Ut. p. Hahót.

Kerecsény (Tisza-), Beregh v. magyar falu, a Tisza jobb partján:

61 r. k.; 2 g. kath., 915 ref., 31 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Határa jó gabonát terem; rétjei jók; legelője s mindkétféle fája van; gyümölcse és hala sok. F. u. Uszkay, Ördög s m. Ut. p. Beregszász.

Kereczke, Máramaros v. orosz falu, Beregh vm. szélén: 928 g. kath., 9 zsidó lak. s anyaszentegyházal. F. u. gr. Teleky, b. Sztojka, s m. Ut. p. Huszt.

Keregnye, helyesebben *Kereknye*, Ungh v. orosz falu, Ungvárhoz délre 1 mfdnyire: 18 romai, 618 g. kath., 32 ref., 14 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Jó határ. Erdő. Itt lovasság szokott tanyázni. F. u. a kamara.

Kerek, oláh falu, Arad vmegyében, Pankota és Sz. Anna városok közt fekszik rónaságon: 30 kath., 1734 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 6884 hold, melyből szántóföld 4383 $\frac{3}{4}$ h., legelő 2500 $\frac{3}{4}$ hold. Ebből majorsági szántóföld 1738 $\frac{2}{4}$ h., legelő 1178 hold. Földje első osztálybeli, s mindent gazdagon terem. Határán a Szelistye nevű mocsár húzódik keresztül. Birja b. Ditrich József.

Kerek-Berek, Abauj v. pusztata, Kenyhecz fil., 9 kath. lak.

Kerekegyháza, pusztata, Bihar vmegyében. Lásd Gyapoly.

Kerekegyháza, Békés vm. pusztata. F. u. a Harukkern örökösei, s rajta a lakosok tanyái vannak.

Kerekegyháza, pusztata, a Kís - Kunságban, Kecskemét határa mellett az izsáki postautban, Szabadszállás és Fülöpszállás polgárai birtoka egyenlő részben. Határa róna, s bár homokos, de jó termékenységű.

Kerekerdő, pusztata, Fejér v. megyében, Válhöz 3 $\frac{1}{2}$ óra.

Kerekerdő, Nyitra m. pusztata, Sellye fil., 10 kath. lak.

Kerekgede, Gömör v. magyar

falu, Serkéhez 1 órányira: 361 kath. lak. F. u. többen.

Kerekhegy, Máramaros vm. orosz-német falu, a técsői határon: 96 romai, 125 g. kath. lak., s nevezetes sóbányákkal, r. kath. fil. szentegyházal. Ut. p. Sziget.

Kereki, pusztata, Komárom- most Esztergom vmegyében, hegyes, völgyes, nagyobb részt erdősből álló határ; környezik délről Pusztavám, nyugotról Bokod, hol az összejövő határoknál a gyönyörű rétség ide is kiterjed; éjszakeről Oroszlány és Pusztala-Mindszent, keletről Pusztala-Szentgyörgyvár és Gerencsér. A hegyekről több palakai csergedeznek, u. m. a Vékony ér, kereki ér sat., melyek mind a határt átszelő Szép vízbe folynak. Magasabb részei: a Kopaszhegy, Delhegy; völgyei közt említjük a Szerenesés völgyet, Sóos völgyet; de legnagyobb nevezetesség, mi itt említést érdemel, a pusztata déli közepén tul emelkedett hegyen romban álló szentkereszti templom. A fenálló hátulsó falak, a kiszedealt négyszegű kövek mutatják e templom hajdani nagyszerűségét. A romok egy része a vidéki lakosoktól elhordatván, a megmaradt, ámbar most csak csekély rész őrzése a régiséget tisztelő birtokos által különös csőszre bízott. Előfordul e hely Bokodnál említett 1231-ki oklevélben. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kereki, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Szemes 1 óra: 403 kath., 200 ref., 15 zsidó lak., kath. és ref. fiók-templommal, mely utóbbi a köröshegyi anyához tartozik. Dombos határa első osztálybeli; van szép tölgyes erdeje, szőlőhegye. Közbirto- kesóké.

Kereki, pusztata, Pest-Solt v. megyében, Kalocsa mellett, 280 hold- dal. Birja a kalocsai érsek.

Kereki, pusztata, Zala vmegyében, Köves-Kállya mellett.

Kis - Kereki, magyar falu, Bihar vmegyében, az Ér vize mellett, ut. p. Székelyhid $\frac{1}{2}$ mfd. Lakja 1000 ref., anyateplommal. Van igen jó szántófölde, szőlőhegye, sok szénája s nádja, és 23³/₈ urbéri telke. Birja gr. Stubenberg, s a székelyhidi urad. tartozik.

Nagy - Kereki, magyar falu, Bihar vmegyében, szép rónaságon, Váradhoz 2 mfd, 1300 lak., kik kevés kath. és zsidót kivéve, mindnyájan reformátusok, helybeli anyateplommal. Határa 4000 hold, melyből szántó 2500, rét 899, legelő 601 hold. Ebből urbéri szántó és kaszálló 1242 h., majorsági 2758 hold. Ezenkívül az Ádámi pusztá is ide tartozik. Fekete porhanyós földé gazdag termékenységi; szénája sikeres. Határát a Kis-Körös nedvesíti. Van itt egy régi vár, melyet még Bocskay István építtetett, most megújítva Csanády Sándor ur lakháza. Birják: Csanády Sándor és József, Papszász Lajos, Hodosy Miklós, Erdődy László örök., Veér Dániel örök., Veér Sándor, Szilágyi Gábor, Forster János, Dobozy család.

Nemes-Kereki, Békés vm. pusztá, egy omladozott templommal, s nádas rétes határral. Berényhez tartozik.

Kerékrét, Nógrád m. pusztá, 17 kath. lak.

Kerékrét, (Okruhle), Sáros v. - megyében, tót falu, Radoma fil. 279 római, 38 g. kath., 8 evang., 9 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Kerekszentmás, pusztá, Somogy vmegyében, Szeraszlóhoz tartozik, s gr. Széchenyi Pálé.

Kerekszentmás, pusztá, Fejér vmegyében.

Keréktódomb, pusztá, Pest-Solt vmegyében, az abonyi uradalomban, 6000 hold kiterjedéssel. Határa homokos, gyepes földből áll, s

közép termékenységi. Birja egészen Úrményi Ferencz.

Kerekudvar, Heves vmegyéhez tartozó, de már a Jászságban fekvő népes pusztá; Jászberényhez egy órányira: 73 kath. lak. F. u. Gelylyén, Tormásy, Splényi, Pauker, Kós, Bauer, Oláh, Szöke, Fövényes, Oitlik Gábor, Fáy, Stegner, stb. családok.

Kerény, Pozson megyei pusztá, Szenczhez 1 $\frac{1}{2}$ óra, 8 kath. 4 evangélikus lak.

Kerepecz, Gömör várm. pusztá, Méhes és Kövecses közt, 20 kath., 27 ref. lak. Vendégfogadóval, erdővel, s jó földekkel.

Pusztá-Kerepecz, Beregh vmegyében, népes pusztá, Munkács-hoz délre 1 $\frac{1}{2}$ órányira: 9 r. kath., 40 g. kath., 7 zsidó lak. Van itt egy igen jeles timsógyár, melyet gróf Schönborn és a Dercsényi báró és ns család hitbizottmánya (fidei commissum) közösen birnak, s a pusztán is főbirtokos ugyan a Dercsényi család.

Kerepes, Pest m. tót-magyar falu, Pesthez egy postaállásnyira a kassai országutban: 708 kath., 7 evang., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom, Postahivatal; Vendégfogadó; határa hegyes és homokos; tölgyes erdeje szép; dohányt termeszt; de rétje kevés. A gödöllői uradalomhoz tartozik, melynek itt 332 hold majorsági szántóföldje van, de rétje nincs, s legelője is az erdőkben.

Kereplye, Zemplén vmegyében, orosz falu, Parnó fil. 52 római, 432 g. kath., 14 zsidó lak, 418 hold szántófölddel, erdővel. F. u. b. Fischer, Szemere, s m. Ut. p. Vecse.

Kereskény (Kis), Hont m. (Male Krskány), Lévához $\frac{1}{2}$ mfd. 250 kath., 87 evang. lak. F. u. Zmeskál, Bakay, s m. l.

Kereskény (Nagy), Hont megyei tót-magyar falu, 260 kath. 50

evang. 2 ref. lak. Kath. paroch. templom. Kővér rét és legelő. Bor, fa, gabona elég. F. u. Majláth és Zsarnoczay.

Kerész, Ungh vmegyében, magyar-orosz falu, 36 római, 69 gör. kath., 88 ref., 6 zsidó lak. Fekszik Mokcsa szomszédságában. Földje termékeny; erdejében egy régi vár maradványai láthatók. F. u. többen. Ut. p. Ungvár.

Keresztény, magyar falu, Sopron vmegyében, Kőszeghez keletre 3 mfd., 200 k. lak. Határa róna és termékeny; van 1170 hold szántóföldje, 26 h. rétje, 30 4h. erdeje és legelője. E helységet Maria Theresia ana hires jogtudós Kollár Ádámnak, a bécsi cs. kir. könyvtár felvigyázójának ajándékozta; s most is egy rokona Kollár Ferencz ur bírja.

Keresztes, Pos., most F. Nyitra v. pusztá. N. Szombat fil.; 25 kath. lak.

Keresztes, magyar falu, Fejér vmegyében, ut. p. Fejérvárhoz északra 1 mfd., 1890 ref., 120 kath., 20 ev. lak., ref. anya-templommal. Határa első osztálybeli s mindennel megáldott; van szép szőlőhegye, Borbáli pusztán derék erdeje, két vizimalma. Birja gr. Károlyi György, s a csurgói urad. tartozik.

Keresztes, (Kreutzstätten), német f. Temes vmegyében, ut. p. Aradhoz délre 1½ mfd., 640 kath. lak., s anyateplommal. Határa termékeny, s van 35 egész. urb. telke. Birják Ulmann Móricz, Tóth, Thuróczy családbeliek.

Keresztes (Kömlös-), Chmelow, Sáros v. tót f., Pósfalu fil. 91 római, 10 g. kath., 142 evang., 17 zsidó lak. Evang. templom. Termékeny határ. Erdő. A Fejérváry nemzetség innen veszi előnevét.

Keresztes (Magyar-), (Groszdorf), német falu, Vas vmegyében, a

pornói uradalomban, 374 kath. lak. ut. p. Szombathely.

Keresztes (Német-), német falu Vas vmegyében, az elébbeni helység mellett, mellytől csak a Pinka vize választja el, 382 lakossal. Szőlőhegye jó bort terem; erdeje van. A pornói urad. tartozik.

Keresztes (Mező-), magyar f., Bihar vmegyében, róna lapályos vidéken, a pesti országutban, Váradhoz 2 mfd., 10 r. kath., 2700 ref. lak., derék anyateplommal, vendégfogadóval, olajütövel. Határa 9675 hold, mellyből szántó 5760 h., rét 1880 h., legelő 1460 h., erdő 100 h., belsőtelek 250 h., kenderföld 125 h., káposztás 100 h. Ezekből majorság 2640 h. szántó, 580 h. kaszáló, 100 h. erdő; a többi urbériség. A föld minősége mocsáros, szikes, lapályos, fekete föld, a búzát, zabot, tengerit legjobban termi, de szoktak vetni árpát, kölest, burgonyát és kendert is. Folyóerc a K u t a s, melly a Sebes-Körösből szakad ki. Birja a váradi deák püspök.

Keresztes (Mező-), magy. mezőváros, Borsod vmegyében, Miskolcztól 2, utolsó postája Kövesdtől $\frac{9}{16}$ állomásra, rónaságon, a pest-miskolczi országutban. Egész határkiterjedése 17,709 hold, ebből 172 h. belsőtelek, 7296 h. szántóföld, 5401 h. legelő; 335 h. szőlő, 2432 h. rét, 2073 h. közutak, gödrök, vízállás, sat használatlan föld. Erdeje a városnak nincs. A nevezett mennyiségből, belsőtelkeken s használaton kívüli földeken kívül 8276 h. földesuri majorság, 7188 h. urbéri föld. A föld harmadik osztályu. A határ alsó része sűrű fekete nyirok, egyebütt szinte néhol homokos, másutt agyagos fekete föld; rozst, árpát legbövebben terem. A tágas legelőn szarvasmarha, apró fajló, és magyar juh, nagy mennyiségben tenyésztetik. Gazdaságát a nép

meglehető szorgalommal és kedvvel üzi. Azonban a hó-olvadások nagyobb eső-szakadások alkalmával a cserépi hegyekből rohanó vizek sok kárt tesznek, különösen a határ alsó részit nagyon előntik, s szabályozásukra még eddig semmi sem történt. Népeisége a városnak 3889 lélek. Nemszerint 2398 férfi, 1491 nő; valás szerint 111. r. kath., 3689 ref., 89 zsidó. Nyelvökre nézve mind magyarok. Telkes gazda van 497, zselér 247, lakó 43. Összesen 77 mester, 9 legény, 20 inas. Czéhök csak a csizmadiáknak van, mellyben van 36 mester, a többiek, a miskolczi czéhez tartozó 2 szijgyártót, s az egri czéhben levő 1 molnárt kivéve, mind kontárok. Kereskedő van a városban 1. Van itt egy nemesi magtár, mellynek tökéje 285 köböl gabona, és 205 köböl árpa volt, s külön adózók magtára alapja 169 köböl gabona és 129 köböl árpa, 1843-ban Szemere Bertalan lelkes kormánya alatt keletkezvén, azóta 1000 köblön felül növekedve a kebelbeli szegénységen a szük idők sulyát könnyíteni már meg lehetösen képes. Helyben évenkint 4 vásár esik: 1-ső Pál nap előtt 3 nappal, 2-ik Sz. Háromság vasárnap előtti pénteken, 3-ik. Sz. Mihály nap előtt 3 nappal, 4-ik Karácson előtti hétfőn. Heti vásár még eddig nem volt, hanem eziránt szabadalmat most keres a község. A kácsi és sályi hegyekből eredő két patak egyesülve, Szarda név alatt foly el a város tövéen, mellyen vámos hid van. A határ északkeleti felső szélén nagy és kis Csincse nevű két patak kigyözsa át a hajdan Moam telke nevet viselő, most Csincse gyepének hívott városi nagy legelőt. Földesura Keresztesnek a korona.

Régi idöben Keresztes a diós-györi várhoz és urodalomhoz tartozván, Török-Nyáryak által biratott, kik itt azon idöben többféle inscriptiokat csináltak.

1628. Nyáry Pál bizonyos házát Csorvásy Jánosra és örökösire írja által.

1633. Gr. Nyáry István, Varga Gáspár részére tesz inscriptiot.

1639-ben pedig Hallerkői gr. Haller Sámuel, Hunyady Ferencznek és örökösének ír át egy elhagyott telket.

1651. Nyáry Sigmund és Miklós írjak át házukat Rimay Istvánra.

1652. Nyáry Iván Sigmund írja át Bóka György telkét Mészáros Mátyásra és Bükk Jánosra.

1654. Nyáry Miklós egy telket Csizmazia Györgyre ír át.

1655. Nyáry Sigmund, Nagy Gáspár telkit átírja Csontos Annára. Ugyanazon évben Nyáry Miklós egy telkit Kun Istvánnak és örökösének örökbe vallja.

1656. Nyáry Sigmund egy telket Pap Györgyre ír át.

1700-ig e hely még mint falu fordul elő, mint az a Nagy-Mihály helységénél előadott határperből bővebben kitetszik.

1702. Kochlács Leopold Vilhelm 8500 ftnyi kölcsön öszveg iránt már mint szabadalmas város lakosai iránt folytat a keresztesiek ellen pert.

Nevezetessé teszi Keresztest 1596. év octob. 26-án a törökön nyert győzelem. Ugyanis elfoglalván Mehemet Egert, minden módon azon igyekezett, hogy a keresztény seregeket minél előbb elszéleszthesse, azért is Giaffert 30,000 katonával együtt, a magyar sereg véletlen megtámadására küldi, melly sereg oct. 21-dike körül Miskolczhoz közel tanyázott. Ezt Maximilián észrevevén nemcsak Schwarzenberget inti meg táborának megerősítésére, s illő őrizettel ellátására, hanem Roszwurm és Péchy hadfőnököket másnap azaz oct. 22-én 600 lovasokkal azonnal segítségére küldi, meghagyván nekik, hogy alkalmas táborhelyről gondoskodván, ott várják be

az ellenséget. Ezen közben Giasfer közelget, kit mihelyt a magyar kiküldött elősereg meglátott volna, néhány lovas a többieknek segítségül hívása végett hátra küldvén, a többiek a törököket előhaladásokban késleltették. Gondolatnál gyorsabban ott termettek a magyarok Pálffy, a németek Schwarzenberg, az erdélyiek pedig Király vezérlése alatt. Estve vetett véget az ütközetnek, s a törökök közül mintegy 1400 fő, s a lovaság nagyobb része esatasíkon maradt, midőn a győzedelmes magyarok között nem több mint 50 holt, s ugyanannyi sebesítettet találtak. Másnap, midőn a 6000 emberrel előre küldött Galga szinte a nieinek által nagy veszteséggel visszaüzetett volna, maga Mehemet jött 150,000 embertől kísérvé, mindenféle hadi szerekkel felkészülve, de a Csicse mocsára előhaladásának ellentállván, attól 3000 főre menő veszteséggel ő is csufosan visszaüzetett. Nem különben lett sorsa Mehemetnek, midőn később sz. Demeter napkor, a veszteséget vissza akarván torolni, ugyanitt seregeinket újra megtámadta. E három ütközetben elesett a magyarok közül 6000 lovas és csaknem annyi gyalog, ezek közt főbb magyarok: Vidffy, Bory, Forgács Sebestyén, Zeleméri István, Pálffy Péter, Telegdy János, Hatalmi Miklós, Eszterházy István és Strillei Miklós. A török vesztesége sok jelesebb egyéneivel együtt 20,000 főre ment.

Keresztéte, Abauj vmegyében, magyar falu, 129 kath., 8 zsidó lak. F. u. többen.

Keresztfalva, (Krizova Ves), Szepes vmegyében, tót falu, Bélával általellenben, melytől a Poprád választja el: 462 kath., 60 evang. lak. Lazacz-balászat, gyölcs-szövés. F. u. Marjássy. Ut. p. Késmárk.

Keresztpatak, Abauj vármegyében, pusztá. Léh fil.

Keresztszeg, helyesebben kel-lene nevezni Kőrös szeg, oláh falu, Bihar vmegyében, szép rónáságon, Váradhoz, mely utolsó postája 2 mfd., 1275 n. e. óhitű, 10 ref. lak., óhitű anyatemplommal, 30 egész urbéri telekkel, 98 földesgazdával. Határa 5100 hold, melyből 1300 hold szántó, kaszálló 1000 h., erdő 600 h., legelő 2200 hold. Az urbériség 750 h. szántó, 270 h. kaszálló, 678 hold legelő. Uri majorság 3402 hold, melynek $\frac{2}{3}$ -át a sz. Istvánhegyi prépostság, $\frac{1}{3}$ -át gr. Csáky Petronella assz. bírja. Földje fekete s első osztálybeli, mely minden gabonanemet gazdagon terem, sok káposztát, kendert. Szarvasmarhát szépet tenyészt. A helység határán keresztülfut a Sebes-Körös. Van itt egy régi vártorony, épen a bereg-börszörményi erdő alatt, mely körül a sáncz helyei most is láthatók. A vártorony 6 szegletre épült, s e vár már 1400-ban az akkori impatror Csáky Miklós és György idejében „arx antiquissima“-nak neveztetett, s olly erős alkotásu, hogy aljának fala 2 öl széles, s olly kövekből építettet, hogy több századok viharával daczolva, szép sima, meg nem romlott állapotban vannak minden vakolás nélkül. Ugyanitt volt egy zsrda is azon szerzet, melyet latinul Ordo-Praedicatorum-nak neveztek. Végre nevezetes Kőrösszeg még arról, miszerint IV. Lászlót, ki a kun szép nőket igen szerette, a kunok itt ölték meg.

Keresztyene, (Nagy és Kis), Bars most A.-Nyitra vm. tót faluk, a Nyitra mellett: 616 kath. lak., s kath. paroch. templommal. Határjok termékeny; rétjei különösen jók. F. u. a pesti-seminarium, a nyitrai káptalan, mások többen. Ut. p. Oszlán.

Keresztúr, Pozson m. tót fa-

lu, a Dudvágh mellett, N.-Szombathoz 1½ órányira. Van egy kath. paroch. temploma, szép erdeje, melyben sok vad taláztatik, és 639 kath., 11 zsidó lak. 1490-ban itt fogadták el a magyar Rendeik ujonan választott királyokat II. Ulászlót. F. u. gróf Eszterházy József.

Keresztúr, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, az Érmelléken, ut. postája Margita ½ mfd., 270 ref., 205 g. kath., 10 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Dombos völgyes határa jó mivélés mellett mindent megterem, de leginkább rozs és tengeri vetetlik; szőlőhegye s erdeje van. Birja. Ravaszdy István. Van itt 9¾ urbéri telek.

Keresztúr, magyar falu, Sopron vmegyében, ut. postája Kapuvár 2 mfd. Lakja 380 r. kath., 570 evang., 40 zsidó. Kath. paroch. templom. Róna határa közép termékenységű s kiterjed 3000 holdra; erdő, szőlő nincs. Urbériség: 28 telek. Birják a csornai prépost, s más több közbirtokosok.

Keresztúr, Nógrád m. puszta, 19 kath. lak.

Keresztúr, (Hastein), Bars m. tót falu, 738 kath. lak. Nagy erdő, sovány föld. F. u. gr. Keglevics.

Keresztúr, Nyitra m. puszta, Magyar lílial, 34 kath. lak.

Keresztúr, Bács m. orosz falu, Kulához délre 1½ órányira; 92 kath. 2818 egyesült göröghitű, 9 evang. 2 zsidó lak. Görög egyes. templom és plebánia. Fekete kővér földjei sikon feküsznek. Lakosai tehetős gazdák. F. u. a kamara. Első osztálybeli róna határa 1100 □ ölével 15,898 hold, melyből 208 urbéri és 6¾ szabad telek után van 6864 h. szántó, 4934 h. rét, 2500 h. jó, 1250 hold posványos legelő, 200 h. mocsár, 150 hold utak.

Keresztúr, máskép Kollát-szög, magyar-horvát falu, Zala v.

megyében, a Mura mellett, mocsáros vidéken, 800 kath. lak., egy kies dombra épült paroch. templommal. Birja a kamara és a helybeli apátság, mely a plebániával van összekötve. Ut. post. N.-Kánizsa.

Keresztúr, puszta, Zala vmegyében, Rezi faluhoz közel.

Keresztúr, puszta, Veszprém vmegyében, Szent-László mellett.

Keresztúr, (Alsó és Felső), magyar faluk, Vas vmegyében, ott hol Vas, Veszprém, Zala határai összejönnek, 560 kath., 43 evang., 14 zsidó lak. Többen birják, s ut. post. Devecser.

Balaton-Keresztúr, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Marczali. Van 720 kath. lakosa, fióktemploma, első osztálybeli határa, erdeje. Birja gr. Festetics Tasziló.

Bodrog-Keresztúr, magyar mezőváros, Zemplén vármegyében, a Bodrog mellett, és a Dereszla nevű domboldalban, ut. post. Tokajtól ½ órányira. Határa 4622 hold, melyből szántóföld 806 h., kaszálló 1519 hold, legelő 200 h., szőlőhegy 1200 hold, erdő 897 hold. A szántóföldben csak 5 hold urbériség van, mind a földesurak használják. Földje agyagos és nyirkos, s jó búzát és gabonát terem; erdeje igen szép egyenes tölgyfákat növeszt; szőlőhegyei tokaji név alatt ismeretes bort teremnek; állattenyésztését az árvizek hátráltatják. Lakja 1873 lélek, kik közt 780 római, 40 görög kath., 652 reform., 35 evang., 366 zsidó, 48 mesterember, 6 kereskedő. Vizei a Bodrogon kívül a halastói forráskút, a messzelátó forrásviz, tul a Bodrog vizén a Bodrogánytó, melyben régi szász fegyverek, kerekcsapók, és görbe kardok taláztatnak. Igen mély sáros tó volt, de most már a Bodrog árjai által beiszapoltatott. Van itt római és görög kath. templom, reform. anya-

szentegyház, synagóga; több nemes udvar, vendégfogadó. Országos vásárt 4-et tart, melyek még Pestről is meglátogatlatnak. Névszerint Mátyás, Pünköst csonka hét, Bertalan, és Katalin napjain. Hetivásárok nincsenek. Földesura volt a csőd alá jutott gróf Wolkenstein család. Hajdani szabadságait II. Rudolftól nyerte, vérhatalommal is bírt. A 16 és 17-ik században könyvnyomtató műhely volt. 1608-ban a bécsi békekötés következtében Bocskay foglalta el. 1647. III. Ferdinánd Rákóczy Györgynek adta. — II Katalin orosz czárnő idejétől fogva egész 1800-ig egy orosz katonacsapat tanyázott itt, s az udvar számára a borokat ez vásárlotta össze.

Dráva-Keresztúr, horvát f., Somogy vmegyében, a Dráva mellett, 300 kath. lak., lapályos határral. Sok marhát tenyészt. Birja a pécsi káptalan. Ut. p. Szigetvár.

Kapos-Keresztúr, magyar falu, Somogy vmegyében, 598 kath. lak., erdővel, szőlőhegygel. Birja Gál István. Ut. p. Kaposvár.

Kis-Keresztúr, német falu, hegyes völgyes vidéken, Somogy v. vmegyében, 130 kath. lak. Birja Siskovics. Ut. p. Kaposvár.

Magyar-Keresztúr, Torontál vmegyében, magyar népes pusztá, a bébai uradalomban: 87 házzal, 744 kath., 14 óhitű lak. Dohánytermesztéssel. F. u. gr. Batthyáni család.

Német-Keresztúr, (Deutsch-Kreuz), német m. v. Sopron vmegyében, Sopronhoz $1\frac{1}{2}$ mfdnyire, 1442 kath., 796 zsidó lak., paroch. templommal és synagógával. Határa átaljában jó, s leginkább buzát, rozsot terem. A majorsági föld nem tudatik; urbéri szántóföld van 1777 hold, rét 159 h., szőlőhegy 1929 h., erdő 226 hold. Van itt egy patak, s egy savanyuvízforrás, melly az egész vidéket, különösen Sopron városát kellemes itallal

látja el. A helységtől $\frac{1}{4}$ órányira van egy nagyszerű vár, négy szegletre építve, s minden szegleten tornyokkal ékesítve. Hajdan gr. Nádasdy családé volt; most a várossal egyetemben h. Eszterházy Pál tulajdoná.

Petri-Keresztúr, magyar f., Zala vmegyében, 180 kath. lak. Ut. p. Egerszeg.

Rába-Keresztúr, (Heiligenkreuz), német falu, Vas vmegyében, közel a stájer szélekhez, saját postahivatallal és váltással Fürstenfeld stájerországi, és Rába Sz.-Mibály vasmezei helységek közt. Van 650 kath., 240 evang. lakosa, kath. paroch. temploma, nagy vendégfogadója, termékeny róna határa. Birja h. Batthyáni Filep.

Rác-Keresztúr, Torontál vmegyében, szerb falu, Szegedhez délre 2 órányira: 50 kath., 1476 gör. n. c. óhitű, 6 zsidó lak, óhitű anyateplommal, s 66 egész telekkel. Határának nagy része mocsáros és sokat szenved a Tisza árvaitól. F. u. a kamara, s a kikindai sz. kerülethez tartozik.

Rác-Keresztúr, magyar-tót falu, Fejér vármegyében, 800 kath., 100 ref., 20 evang., 8 zsidó lak., kath. paroch. templommal, termékeny róna határral. Közbirtokosoké. Ut. p. Martonvásár.

Rákos-Keresztúr, Pest-Pilis vmegyében, tót-magyar-német falu, Pesthez keletre egy jó mérföld. 663 kath., 870 evang., 7 ref. lak., kik közt igen vagyonosok találtnak. Evang. anya-, kath. filial-szentegyház. — Díszire szolgál a b. Podmaniczky János ékes kastélya, egy általellenben fekvő 20 holdnyi kiterjedésű kerttel, mellyet a keresztülfolyó Rákos vize, szép halastava, s árnyékos fa sorai felette kellemes mulató helynek varázsolnak. Határa völgyes, dombos, s a természetnek sok javaival áldatot

meg. Szántóföldei részint homokosak, részint feketék s sikeres buzát teremnek; bora annyira becses, hogy a pestiek kőbányai helyett veszik meg; legelője egészséges lévén, az urasági nemesített juhtenyésztés szépen divatozik; erdeje, vendégfogadója, s a Rákoson több jövedelmes malma van. — A helységben legtöbbit bir báró Podmaniczky János, a hátra lévő részt báró Podmaniczky Lajos, báró Wenckheimnő.

Sajó-Keresztúr, magyar f., Borsod vmegyében, Miskolcztól $\frac{8}{16}$ állomásra, sík földön. Kiterjedése 3486 hold, ebből szántó föld 1386, rét 479, legelő 600, erdő 250, szőlő 771 hold. Majorsági szántó föld 911, rét 194, erdő 250, szőlő 771 h., legelő közös; urbéri föld van 475, kaszáló 285 h. A föld fekete, agyagos, nyirkos; terem buzát, rozst, zabot, kukoriczát, krumplit; az állattenyésztés silány, de a mezeigazdaság türethető. A lakosok száma 468 lélek, ebből r. katolikus 8, óhitű 2, ref. 457, anyaegyházzal, zsidó 1. Nyelv szerint mind magyarok; nemre nézve férfi 279, nő 288. Foglalatosságra van: lelkész 1, kántor 1, jegyző 1, bíró 1, haszonbérletű 1, cseléd 20, nemes 29, adózó 98; messterember: 1 kerékgyártó, 1 kovács. A határt keresztülfolyja a Sajó vize, van még egy patak Bábony név alatt; a határban van egy pusztá-templom maradványa, melynek tetején már rét van. Birtokosa: gr. Szirmay István, a szirma-bessenyeői uradalomhoz tartozik.

1543. Pelsöczy Bebek Ferencz és örökösei nyernek itt s Kisfaludon igtatást.

1568. Gálházy Miklós s örökösi Dencsényi János magszakadása czimén egy nemes telekbe igtattnak.

1572. Gyulay János, Gálházy Miklós megszakadása czimén nyer egy nemes teleket.

1611. Gyulay Mihály egy Jákó Pál házhelye nevű elhagyott jobbágytelket Tegzes Jánosnak zálogosít.

1613. Basó Sára, Zokoly Péter özvegye, birtokrészét Seniey Péternek és Csáztay Magdolna nejjének zálogosítja el.

1617. Ugyancsak Basó Sára egy jobbágytelket szőlővel együtt Végh Andrásnak ad zálogba.

1744. Debreczeni János perét lásd Sz.-Péternél.

1754. Bukovics Susánna, özvegy Pallaviczininő, indit pert a Szirmay grófok, Csákyak s egyebek ellen, Sajó-Keresztúr, Nyárad, Arló, Kelecsény, Egrés és Kisfalud helységeiben levő részbirtoka iránt.

1761. Bizonyos nemes telekre nézve peralkura lépnek Palatics József és Döry Ferencz.

1768. E helység $\frac{2}{3}$ -da Szendrői Török Jánosé, $\frac{1}{3}$ -da Almásy kir. tanácsosé volt, a jobbágyok mind szabad költözésű szerződésesek. A tiszai és saji halászatot az uradalomtól a komáromi halászok haszonbérelték.

Sár-Keresztúr, magyar falu, Fejér vmegyében, Fejérvárhoz délre 2 mfd., saját postahivatallal és váltással Fejérvár és Sár-Bogárd közt. Lakja 1400 ref., 600 kath., 120 zsidó, kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa egészen róna, s bár homokos, de termékeny. Birja $\frac{1}{2}$ a fejérvári püspök, $\frac{1}{2}$ gr. Zichy család.

Sarkad-Keresztúr, magyar-oláh falu, Bihar vmegyében, lapályos térségen, ut. postája Sarkad. Lakja 854 ref., 310 n. e. óhitű, 47 kath. Ref. és óhitű anyatemplomok. Határa mintegy 2000 hold, melyből urbéri-ség 364, majorság 1636; erdő, szőlő nincs. Földe részben szikes, részben gazdag termékenységű. Birják: Lakatos Benedek, Hrabovszky Albert özv. Csoika Lajos, Lakatos Imre, Draskóczy árvák és több curialisták.

Szécs-Keresztúr, Zemplén vmegyében, orosz-tót falu, N.-Azarhoz $\frac{3}{4}$ mfdnyire: 350 római, 517 g. kath., 11 zsidó lak., gör. kath. paroch. róm. kath. fil. templommal. Szép izlésű urasági kastély és kert. Erdő. F. u. b. Lusinszky. Ut. p. Velejte.

Tisza-Keresztúr, Bereg-Ugocsa vmegyében, magyar falu, közel a Tiszához: 14 római, 47 g. kath., 468 ref., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Földe jó és termékeny; rétjei kétszer kaszálhatók, erdeje kevés. F. u. Ujhelyi, s m. t. Ut. post. Tisza-Ujlak.

Tót-Keresztúr, horvát-magyar falu, Somogy vmegyében, gr. Bathyáni Kázmér mosói uradalmában, 320 kath., 50 ref. lak., hegyes határral. Ut. p. Szigetvár.

Tót-Keresztúr, magyar-vindus falu, Vas vmegyében, ut. p. Lövő. Van 813 evang., 30 kath. lakosa, evang. anyatemploma. A kath. fiókegyházban tartalott ezelőtt egy nagy ágyu és összelövöldözött vaskapu. Szőlőhegye jó bort terem; de különben határa sivatag, köves. Birják Niczky, Horváth, Muray, Medgyesi, Csányi és Rosty családok.

Keresztut, Szabolcs vmegyében, magyar falu, máskép **K ó t a j n a k** is neveztetik, Nyiregyházához északra egy mfdnyire: 750 római, 675 gör. kath., 2 evang., 570 ref., 114 zsidó lak., római és g. kath. anyatemplom. Határa nagy kiterjedésű s részint fekete, részint sárga homokos; általában termékeny. F. u. Ibrányi, báró Báuffy, Vay, s Kelcz.

Keretye, magyar falu, Zala v. megyében: 120 kath., 10 zsidó lak. Ut. p. A. Lendva.

Kermes, Liptó m. tót falu, 42 kath., 96 evang., 4 zsidó lak. F. u. Köröskényi, Detrich.

Kernecca, puszta, Temes v. megyében, Nagy-Zsám szomszédsá-

gában. Határa 976 hold, mellyből szántó 600 h., kaszálló 300 h., luczernaföld 50 h., majorsági épületek és kertek 26 hold. A föld fekete agyag, kevés homokkal keverve, minden veteményt igen jó haszonnal terem. Birja Karácsonyi Guido, s a nagy-zsámi uradalomhoz tartozik.

Kerneckz, vindus falu, Vas v. megyében, 103 evang., 4 kath. lak.

Kernyája, Bács m. német falu, Zomborhoz keletre 5 fertálynyira: 2736 kath., 11 óhitű, 6 ref., 24 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa mindenféle gabonát jól megterem. Szőlőskertjei vannak. F. u. a kamara. Határa 1300 □ ölével 11,674 holdra terjed, mellyből 5246 h. urbéri szántóföld (142 urb. és 2 $\frac{1}{2}$ szabad telek után), 3423 h. rét és beltelek, 2070 h. legelő, 253 h. szőlő, 460 h. uradalmi szántó és rét, 27 h. mocsár, 195 hold utak.

Kernyecsa, Krassó vm. oláh falu, Székashoz $\frac{3}{4}$ órányira: 4 kath., 792 óhitű lak., anyatemplommal, kevés bortermesztéssel. Birja Jagodics család.

Kerpenyef, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskóhi uradalmában, erdős, hegyes vidéken, egy domboldal mellett, 535 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 1391 hold, mellyből szántó 390, rét 411 h., erdő, melly egyuttal legelő, 590 hold. Majorsági birtok itt nincsen. Agyagos földé középszerű, rétjei vad szénát teremnek. Folyóvizei a Fekete-Körös, és Kristyorel nevű patak.

Kerpest (Nagy-), oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 2 mfd, 420 n. e. óhitű, 10 kath. lak., óhitű anyatemplommal, derék úri lakkal. Határának $\frac{1}{2}$ dombos, $\frac{1}{2}$ lapály; van 11 $\frac{7}{8}$ urbéri állomány, 64 hold majorsági szántó és rét, s 700 hold erdő. Földe a dombokon sovány agyag, la-

pályon fekete föld, s inkább kaszálónak való. Vize a Ró patak. Birja Verner László.

Kérsziget vagy Gabonás, lásd Gabonás.

Kerta, magyar falu, Veszprém vmegyében, a somlyói hegyhez 1 óra: 350 kath., 290 evang., 12 zsidó lak., evang. anya-, kath. fiók-templommal, jó földdel és réttel, erdővel. Birja gr. Zichy István, s ut. p. Devecser.

Kertes, németül Baumgarten, horvát falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz 1½ mfd., a német-ujhelyi országotban: 650 kath. lak., s paroch. templommal. Van 757 hold szántóföldje, 51 h. rétje, 50 h. szőlőhegye, 62 h. kertje, 200 h. erdeje. Termeszt búzát, rozsot, árpát, zabot, babot, lencsét és burgonyát. Urbéri telek 30⅓. Erdeje többnyire fenyves, vegyítve bükk- és cserfával. Birja h. Eszterházy.

Kertes, Arad v. oláh falu, Butyin fl., erdős hegyes vidéken: 384 n. e. óhitű lak., s anyateplommal.

Kertes, (Gaas), német mv., Vas vmegyében, ut. p. Szombathely. Fekszik a Pinka mellett, 560 kath. lak., paroch. templommal. Határa meglehető; rétjei jók; bort természet és erdeje van. Itt népes bucsujárások szoktak történni. Birja gr. Erdődy.

Kerülős, (Tyerelus), oláh falu, Arad vmegyében, lapályos erdős vidéken, ut. p. Kis-Jenő 2 mfd. Van 100 magyar kath., 1700 görög egy. lak., temploma, több gazdasági épülete, pálinka-gyára. Róna határa az árpán kívül mindent jól terem, s kiterjed 7000 holdra, melyből belső telek 270 h., szántóföld 1800 h., kaszáló 1200 h., legelő 1730 h., erdő 2000 hold. Ezekből majorsági szántó 800 h., rét 700 h., legelő 730 h., erdő 2000 hold. Folyóvizei a Fejér-Körös és Töz. Birja Nemeskéri Kiss Sándor.

Keselymező, Máramaros vm.

orosz falu, a Nagyg mellett: 2 rom., 1127 g. kath., 54 zsidó lak., g. kath. anyateplommal. F. u. többen. Ut. p. Huszt.

Keserű (Ér-), magyar falu, Bihar vmegyében, rónaságon az Ér vize mellett, ut. p. Székelyhid ½ mfd. Népessége 2300 lélek, kik 200 rom. kath., és 50 zsidót kivéve, reformátusok, s mind ezeknek, mind a katolikusoknak helyben van anyateplomuk. Határa 8000 hold, melyből 5000 h. szántó, 1500 h. kaszáló, 1000 h. legelő, 100 h. erdő, 110 h. kerti szőlő; mocsár, vizállás 300 hold, sőt két ennyi is lehet. Ebből urbériség 1500 hold, a többi majorság. Földgazdag fekete homokos agyag, melly tiszta búzától kezdve mindent megterem; dohányt is természet, és sok sertést tenyészít. Az Ér vize csavargós és tavas; egy domb csucsán hajdani klostrom helye püspök domb név alatt ma is kiismerhető, és egy szigelbe szoritott kastély-maradvány. Birják a Fráter nemzetségbeliek 40-en.

Keserűtelek, Pest-Solt vm., 268 kath. lak. Kaloácsához tartozik.

Keskend, német falu, Baranya vmegyében, a bélyei uradalomban, ut. p. Laskafalu. Lakja 300 kath., kik többnyire favágók és szénégetők. Kath. fiók-templom. Roppant erdejében nagy vadak is tanyáznak.

Késmárk, kir. város, Szepes vmegyében, a Poprád vize partján, egy kellemes rónaságon, három gyalog órányi távolságra az óriási ős Kárpátok bérzeitől, saját postahivatallal, Pesthez 32½ mfdnyit távolságra. A városnak hosszú, tiszta és szép utczái vannak, a lerontott város köfalai helyén szép veteményes és gyümölcsös kertek láthatók. Nevezetesebb épületei: a városháza díszes rézzel fedett toronnyal; a volt Tököly vár, melly jelenleg a kórházon és börtönön kívül, faraktáru szolgál; a várbeli ká-

polna, mint régi diszének utolsó emléke, minden idegentől meglátogattak; a goth modorban épült r. kath. nagyobb templom, mellyben a roppant nagyságu fészület és keresztelő-kő történeti ritkaságok; a kisebb kath. templom, melly hajdan paulinusoké vala; az evang. 1 $\frac{1}{2}$ század előtt fából épült templomuk; az ev. lyceum épülete egy jeles, 12000 kötetnyi könyvtárral; a cs. k. sóraktár, sóhivatal a harminczaddal összekötve. Házak száma 579. Népeesség 4391 lélek, kik közt 1782 r. kath., 2571 evangélikus, 3 ref., 6 egy. görög, 29 zsidó, 244 személy, 304 polgár, 50 választott polgár, 273 kézműves, 40 kereskedő, köztök 1 könyvtáros, 2 gyógyszerész. Nyelvet illetőleg főkép németek, aztán magyarok és tótok. Van itt egy r. kath., és két ágostai lelkész; egy virágzó evang. lyceum, mellyben magyarul tanítanak; kath. középtanoda; szegény intézet 6342 f. 18 kr. v. cz. tőkével; kórház 4535 f. alaptőkével; agg-kóroda 8655 f. 50 kr. tőkével; Tichy-féle alapítvány, mellynek kamatai a helybeli katolikus tanulók közt osztatnak el ösztöndíj-képen, 2678 falu 38 kr. váltó czed. tőkével; Smith alapítvány 1560 v. fr. tőkével, kamatjából iskolai könyvek vásároltatván; Schwartzner Márton (ki itt született) alapítványa 1500 v. fból álló, mellynek kamatja évenként egy férjhezmenendő jó erkölcsű hajadonnak adatik ki. — Kereskedése vajszonnal és hegyaljai borokkal nagy fontosságu; de gyár csak kettő van, u. m. egy börgyár, és egy nagy terjedelmű sergyár, melly hires és különös jóságú sert főz. A Poprád vize a Dunajecz folyóba, ez pedig a Visztulába folyván; ennél fogva a Poprád nagy fontosságu víz szabályozása végett több évek előtt egy királyi biztosság működött. — A város határa 10,877 $\frac{1}{48}$ hold 1200 □ ölével. Eh-

ből háztelek 44 h., majorok és kertek 263 h., rét és szántóföld 5772 $\frac{1}{48}$ hold, a város közbirtoka az erdővel együtt 3406 hold, polgárok erdeje 1000 hold, egyházak tulajdona 35 h., természetlen tér 35 hold. Hetivásárai egész Szepesben legélénkebbek. Földesuri joggal bir Késmárk két és fél falut. Késmárk eredete bizonytalan, de IV. Béla 1269. már több szabadsággal ruházta fel. I. Lajos 1380. királyi városnak tette, s idővel főhelyet foglalt el a Szepesi 24 város közt, a minthogy Ulászló parancsolatjára 1440 a Szepesi gróf, lakását Lőcséről ide tette át. 1423. frigyét kötöttek itt Zsigmond magyar és Ulászló lengyel királyok. 1443 és 1464 a husziták fel-dulták. 1530. Zápolya János, később Laszky Hyeronym gazdag lengyel mágnás, majd Tököly magyar család birta. 1655-ben ujjolag a királyi városok sorába vétetett. I. Ferdinand és Zápolya-János közt háboru folyván, Lőcse és Késmárk is egymás ellen valódi háborut folytattak, s köztök több véres ütközet történt. Oka e háborgásnak az vala, hogy mind a két város magának akará tulajdonítani azon jogot, hogy az idegen kereskedők portékái náluk rakassanak le először.

Keszeg, Nógrád m. tót f., 520 kath., 5 evang. lak., kik földjeiket igen szorgalmasan művelik, szőlő-jök is elég. F. u. Huszár, s. m. t. Ut. p. Vác.

Keszegfalva, magyar f., Komárom vgyében, határos Guttával, Bálvány-Szakálás s Vizvár pusztákkal, a Vágh-Duna mellett, Komáromhoz északra 1 $\frac{1}{2}$ mfdnyire. Határa a szőlősi pusztával egybe van olvadva, s a Vágh-Duna által keresztül metszetik, az innenső vagyis a csallóközi rész 1611 hold, mellyből 803 hold szántó-föld, 808 hold pedig kaszáló és legelő; vannak több szigetei is, mellyek náddal és vesszővel szolgálnak. A

Vágh - Dunán teleső rész 2500 hold kiterjedésű, mely nagyobbára jó szénát termő rétság, erdőség, gyümölcsös és nádas posványos kerület; a Vágh-Nyitra kiöntéseitől sokat szenved. Folyói a Vágh-Duna erei, a Dodvágh, a Császa, mely Pozson vármegyéből Vársárról jő s nagy és mély érvel Ekecs, Apácza-Szakálás, Aszod, Gutta, Bálvány - Szakálás, Keresztfalva határain keresztülfolyva a keszefalvi holt Vághba foly egyik ágával, másikkal a Vágh-Dunába szakad. Jelenleg ugyan a töltések által végképen elfojtatott. Ez érnek árka is épen olyan, mintha hajdan mesterséges csatorna lett volna. Fekete agyagos öntéses földje igen termékeny: dohány is több mint 30 holdban termesztetik az idevaló zsellérek által. Népeisége 311 lélek, kik közt kath. 246, ref. 7, zsidó 9; a Vágh-Dunán tul a szigeten lakók száma 50; van itt továbbá 33 nemes családfő. A r. katolikusok saját templommal és pappal bírnak. F. u. Kürthy, Csuzy, Balogh, Missics, Simonyi, Lipovniczky, Sárkány, Malovecz nemes családok.

Keszi, Békés v. pusza, Gyulához nem messze.

Keszi (Kis-), magyar f., Komárom vgyében, a Duna mellett, Nagy-Keszi és Érsek-Lélel határozatván Komáromtól nyugotra 2 mfdnyire. Határa 1061 holdra terjed, melyből 600 hold szántóföld, 461 hold pedig nagyobb részt kaszáló, legelő, kákás, nádas és mocsáros laposság; fákat a tagosított birtokokba ültetnek. Földe, mely egészen curialis birtok, jó öntés föld, mindent bőven megterem, ha a Pozson megyéből jövő vizek el nem borítják. Szarvasmarha- és lótenyésztése jó karban van. A lakosok száma 250; ebből 172 református, 71 katolikus, zsidó 7. Nemes családfő 13. Folyó vize az öreg Duna, itt van az ugynevezett Keszi fok mély ere, mely-

lyen a felső vizek kifolytak; most nagy töltés tartja, s a fokból új mellékcsatorna fog a készülöben lévő nagy zugóhoz vezetni, mellyen a pozsonmegyei vizek egy része eresztetik ki. Birtokosok: a szent-mártoni főapátság, Zámory, Csorba, Vigyázó, Baranyai, Mihálykó családok.

Keszi (Nagy-), magyar f., Komárom vgyében, Érseklélel határos, de a Dunára ki nem terjed, mert délről kis Keszivel szomszéd, Komáromtól 2 mfdnyi távolságra. Határa 3190 holdra terjed, mellynek $\frac{1}{3}$ -da szántóföld, $\frac{2}{3}$ -da legelő, kaszáló, nádas és mocsáros helyek. Az egész határból 1680 h. urbéri; a többi curialis és alodialis birtok. Földe igen jó, kivéven a mocsáros laposokat, mellyek Pozson várm. a Milléren folynak ide, s még kifolyások a többiek által gátoltatván, itt száradnak ki, különben a járás most késziteti a zsilipet az öreg Duna partján a Kis-Keszi fokon alul, mellyen időről időre ezen vizek itt ki fognak folyni. Népeisége 423 lélek, u. n. református 263, r. kath. 142, zsidó 17, ágostai 1. Van itt 7 $\frac{16}{32}$ rész urb. telek, mellyet 14 gazda és 6 zsellér mivel; 49 nemes családfő. Nevezetesebb épülete a ref. templom és Zámory Károly úr csinos lakháza. F. u. Zámory, Illés, Reinprecht, Lehoczky, Vigyázó nemes családok és a szent-mártoni főapátság.

Keszi, (Garan-), Kosihi, Bars m. tót f. Lévatól északra 1 mfd. 510 kath. lak. Határjában láthatni azon kápolnát, mely a lévai ütközetben elesett gr. Koháry István örök emlékére állitott. F. u. h. Eszterházy.

Keszi (Ipoly-), Hont m. magyar f., 389 kath., 25 evang. lak., s igen termékeny szántóföldekkel. F. u. többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Keszi (Kis-), Hont m. magyar fl az Ipoly jobb partján, 434 kath. lak. és egy goth. izlésű régi templommal.

Róna határja gazdag termékenységgű. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. p. Ipoly-Ság.

Készi (Kis-), magyar f., Fejér vgyében, 500 ref., 53 kath., 8 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Szántóföldje és rétje jó; bort is termeszt. Birja gr. Nádasdy Lip. Ut. p. Fejérvár.

Sajó-Készi, magyar f. Gömör vgyében, egy szűk völgyben fekszik, nyugot felé Kövecses helységgel határos. Van benne reformatus templom; lelkek száma 305, kik mind reformatusok s eredet-szülte magyarok. Van benne $3\frac{6}{8}$ urbéri telek, 3 majorsági telkes gazda, $6\frac{1}{8}$ majorsági telek, 19 zsellér, majorsági szöllő 35, dézmás, 33 kapás; 150 hold erdő. Szántófölde mindent megterem, — rétje nem a legroszabb takarmányt ad; van jó és bő legelője; a marhatenyésztésnek a lakosok kedvellői. Birják ezen helységet: Abaffi, Mumhárt, Pözenyi és Dancs urak. Ut. p. Putnok.

Tisza-Készi, magyar f. Borsod vgyében, Miskolcztól $2\frac{8}{16}$ állomásra rónaságon; napkeleti határának közepét ketté vágja a Tisza folyama, mellynek partja ez oldalon fűzes erdőkkel van övedzve. A helységnek rétjei s legelői nagyobb részt a Tisza ezen napkeleti részén nyulnak el. A négyszeglet képező határt északról Tisza-Tarján s Mező-Csáth város, napkeletről Polgár mezőváros s a sz. Margitai puszta, délről Ároktő helysége, valamint nyugotról is Ároktő és Csáth város határai környezik. A határ összes kiterjedése hozzávetőleg 10,000 holdat tesz, mellyből szántóföld 3500, rét 2500, legelő 3340, szőlő 80, fűzes erdő 80, s a faluterülete 190, használaton kívüli 310 hold; rétje és legelője a Tisza gyakori áradásai miatt gyakrabban használhatatlanok. Szántóföldei mind földesúri hatóság alatt vannak, mellyeknek $\frac{2}{3}$ része szikes, $\frac{1}{3}$ része pedig fekete és homokos föl-

dek, a kövérités és kifeszített szorgalom által azonban búzát, rózstot, árpát, zabot, krumplit, kukoriczát, főzeléket bőven megteremnek. Szőleje homok-halmokon fekszik, bora gyenge, de tápláló. Az állattenyésztés egy nagyobb részét teszi a birtokosok jóvedelmének, több selyemszövő birkanyját, több magyarfajú szarvasmarhájuk, közönséges magyarlovakkal gazdag ménes és sertésnyájuk legelnek száraz években árviztől ment gazdag határain s legelőin, árvizes időkben azonban haszonbérlett pusztákon legeltetnek. A lakosok mind magyarok, s tiszta magyar nyelven beszélnek, kiknek összes száma 1856; ezek közt férfi 935, nő 921 számmal vannak. Vallási tekintetbe nevezetesen reformatus 1657, anyaegyházzal; r. katolikus 169, evangelikus 4, izraelita 26, új magyar 41. A lakosok kézimunkások és halászok. Telkes jobbágy nincs, majorsági földön lakó zsellér 236, házatlan 109, mesterember 18. A Tisza folyamán deszkákkal, fákkal, zsindegyel, gerendákkal és faszerszámokkal kereskedő 4; boltos izraelita 1; a lakosok olvasni, írni általában tudnak. A Tisza a határt keresztülmetszi, s áradásaival sok kárt okoz; több kompos malmok forognak a Tisza hátán, s birtokosainak jó jóvedelmet hajtanak; napkeletről a Tiszából kiszakadó Sejpes nevű mély ér választja el a sz. Margitai puszta határától a Tiszakeszi határt. A Tisza árjától táplált nádtermő tavak a Tálló, és a vadmadarakkal bővölködő Karattsa tava. Reformatus temploma, iskolája úgy pap lakja meglehetősen esinosággal építvék. A Tálló tó felett meglehetősen emelkedett dombon állott hajdan Százd falu, mellynek templom s épületromait az ekék ma is felszaggatják. A helység birtokosai: Gencsy, Bük, Komjáthy; gr. Csáky, Dobozy, Karácsondy, Tornaljay, Vadnay, Acs,

Nagy, Szabó, Garas, Kecskeméthy, Csiszár, Losonczy, Makrányi, Tóth, Veres családok, és Oros nemzetség, s több más apró birtokosok.

1575. Pribék Éva bizonyos birtokrészt Csiga Györgynek zálogosít.

1577. Ugyanazon részt Csiga György Szoklosy Istvánnak alzálogosítja.

Készihócz, Hont m. magyar-tót falu, 520 kath., 238 evang. lak. Földjei középszerűek; bora, legelője, fája elég. F. u. a Dacsó örökösök. Ut. p. Balassa-Gyarmat.

Keszincz, oláh falu. Temes vgyében, Aradhoz $3\frac{1}{4}$ mfd., ut. postája Guttenbrunn $\frac{1}{4}$ mfd. Lakja 2110 n. c. óhitű, s 5 zsidó. Anyatemplom. Van itt 3 egész, 30 fél, 182 negyed, 73 nyolczad telek, 324 hold legelő, 786 h. szőlő, és 618 h. 1400 □ öl szilvás. Majorsági szántó 296 h., erdő 4400 hold. Agyagos földé második osztálybeli; bora, szilvája, ha az idő kedvez, szerfeletti bőséggel. Birja a kir. kincstár; ezelőtt Lovász Josepha jószágá volt.

Kesznyéten, Zemplén v. magyar falu, Zemplénnek legalsó déli csücsán, hol a Sajó a Tiszába vegyül: 15 kath., 1440 ref., 20 zsidó lak. Ref. anya sz. egyház. Róna, fekete agyagos határa gabonát, búzát, kukoriczát terem, szinte dohányt is; erdeje csekély; szántófölde 651 hold. Halászata sok hasznot hajtó. F. u. gróf Erdődy, Almásy. Ut. p. Tokaj.

Kesző, vár, Sopron vgyében; lásd Szany.

Egyházas-Kesző, magy. f., Vas vgyében, Sopron vgye széléhez közel, a Rába és Marczal vizek közt, 800 kath. lak. paroch. templommal, termékeny lapályos határral. Birja a győri püspök, s ut. p. Pápa.

Vár-Kesző, magyar falu, Vas vgyében, a Rába mellett, melly Sopron megyétől választja; 300 kath. lak. Régi vára tul a Bábán, már Sopron

vgyében fekszik, s feje egy uradalomnak, mellyet a győri püspök bír.

Keszölczés, Poson m. magy. falu, Vajka mellett, a minthogy a Vajkai praedialis székhez tartozik. — Fő gazdagsága a Duna szigetjeiben áll, hol sok legelőt, elég rétet, fát, vadat, találss; malmi is vannak. Lakja 290 kath., 16 zsidó. Ut. p. Somorja.

Keszteg, lásd Esküllő.

Keszthely, magyar város, Zala vgyében, a Balaton mellett, igen regényes, és egészséges vidéken, ut. p. Hahót. Lakja 6500 kath., 24 evang., 500 zsidó. A lakosok főleg szőlőművelésből, kézművekből és kereskedésből élnek. Van itt jeles urasági kastély és kert, derék uradalmi épületekkel és példány-gazdászattal, ásványos forróvível a Hévíz patakánál, s a Balatonban jövedelmes halászáttal. A kereskedési közlekedést a balatoni gőzhajó is élénkíti. De legfőbb nevezetessége Keszthelynek a Georgicson, vagyis gazdaképző-intézet, melly legujabban, valamint a magyar-óvári, ugy ez is czélszerű átalakításnak néz eleibe. Ez intézet, melly a halhatlan Festetics György gróf által állítatott, sok jeles gazdát adott már a hazának. A kath. gymnasiumban a praemonstrati szerzetesek tanítanak; a gazdagon dotált kath. plebánus pedig egyszersmind hahóti apát szokott lenni. A város feje gr. Festetics-Tasziló egyik uradalmának.

Keszőtölcz, Esztergom m., tót falu, a Pilisi hegyláncz alatt, hol az legnagyobb magasságát eléri: 1140 kath. lak. Kath. paroch. templom. Ropant erdő, mellyben meszet égetnek. Sok gyümölcs. Sovány homokos szántóföldek és rétek. F. u. az esztergomi káptalan. Van itt egy omladékban heverő régi paulinus kolostor.

Keszű, magyar falu, Baranya vgyében, regényes völgyben, ut. p. Pécs. Határa 1284 hold, mellyből

szántóföld 696, rét 410, legelő 50, szőlő 58, erdő 70 hold; majorsági rét 120 h., erdő 70 hold. Földe sárga agyag és homok, főleg rozsoz terem. Lakja 576 kath., paroch. templommal. Birja a pécsi seminarium.

Kétegyháza, Békés v. oláh-magyar-német falu, Arad vármegye szélén, Gyulához délre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire: 803 kath., 4036 n. e. óhitű, 4 ref. lak., n. e. óhitű templommal, szép urasági kastélyval, s egy gyönyörű, nézésre méltó kerttel. Határa gazdag termékenységű; a juh-, marha-, ló- és sertésenyésztés nagy divatban van. F. u. gr. Almásy család.

Keteregyény, Ungh v. magyar falu, Kis-Ráth fil., 13 romai, 8 gör. kath., 69 ref., 20 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Ungvár.

Kétfél, oláh-német falu, Temes vmegyében, Aradhoz dél-nyugotra 2 mfdnyire: 419 r. kath., 1017 n. e. óhitű lak., nagy óhitű egyházzal, 2 óhitű lelkészszel, vendégfogadóval, tisztülakkal. Dombos völgyes határa igen kies, fekete porhanyós s első osztálybeli földdel. Kiterjed 9064 holdra, mellyből 6689 hold 400 □ öl szántóföld, 1266 h. rét, 569 h. legelő, 265 h. házhely, 32 h. szorgalmi föld, 242 h. 1200 □ öl kivágások. Urbériség 5052, majorság 4012 hold. Völgyeit Szikszó nevű patak futja át. Fő foglalatossága a tiszta buza-termesztés és cigarájuh-tenyésztés. A majorsági földeken nem rég 2 kertész község telepített meg, u. m. Kis-Szent-Péter, és Kis-Telep nevű, mellyek összesen $2073\frac{3}{4}$ hold földet évenként 5904 pengő forint haszonbér mellett 20 évre bírnak; e mellett tartozik minden ház 4 holdat dohánynyal beültetni, s annak felét az uradalomnak átadni. Eszerint mind a két község évenként 492 holdat szokott dohánynyal beültetni. Birja Kétfélt a királyi kincstár, mellynek

Tur egyháza pusztája is itt fekszik, nagy kiterjedésű gazdasági épületekkel.

Kéthalom, Külső-Szolnok vm. népes pusztja, Déva-Ványa mellett: 132 kath., 33 ref. lak.

Kethely, kis magyar helység, Komárom-, most Esztergom vmegyében, a vértesi erdők nyugot-déli szélén, Kisbértől $\frac{5}{15}$, Tatától $1\frac{1}{16}$, Komáromtól $2\frac{5}{16}$, Moortól Fejér megyében, melly utolsó postája, $1\frac{3}{16}$ állomásnyira. A helységtől inkább nyugotnak terjedő határát ugyan e részben pusztja Boltján és Ette, éjszokról Császár, keletről a Moorhoz tartozó dobosi pusztja; délről Sárkány és Kisbér környezik. Van egy tava, egykerekű malommal. Földe dombos, nagyobb részt homok. Ette felé jobbacská; rétei Ette és Bottján felé jők. A Hidegkut ere a dobosi határ felül ered, s az egész határt végig futja, vize igen jó italu, s ámbár árnyéktalan helyeken jár, legnagyobb forróságban is igen hideg. Van a Császár-ról átnyuló dobsai hegyen meglehetősen művelt szőlőhegye. Sertésenyésztése a nép szorgalma közt fő figyelmet érdemel. A kethelyickről, császáriak és ászáriakról megjegyzendő, hogy ők egyéb megyei lakosoktól egészen különválva, viseletükben, szokásaik s életmódjukban, sőt szokásjétségükben inkább a veszprémmegyieket követik. Az erdőszélben látszik egy földvár régi nyoma, s e hely most is várhegynek neveztetik. A határ az 1847-dik évben szabályoztatott urbéri tábla szerint számlál 37 jobbágytelket. Telkes van 54, urbéri házas zsellér 45. Lakosainak száma 810 lélek, ebből 449 r. kath., 200 ágostai, 156 ref., 5 zsidó. Különös említést érdemel, hogy itt mind a 3 felekezetnek van leány-gyülekezete, de anyagyülekezete egy sincs. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kéthely, németül *Manersdorf*, német falu, Sopron vmegyében, Kőszeghez $\frac{1}{2}$ mfd, a soproni postautban: 680 r. kath. lak., s szentegyházzal. Határa 1376 $\frac{3}{8}$ holdnyi, melyből 423 h. szántóföld, 138 h. rét, 799 h. erdő, 18 h. szőlő. Urbéri telek 22 $\frac{7}{8}$. Földje közepszerű; búzát inkább terem, mint rozsot. Birja h. Eszterházy.

Kéthely, magyar ny., Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz, ut p. Marczali. Lakja 1850 kathok, 23 zsidó. Kath. paroch. templom. Róna határa sok gabonát terem; erdeje szép; a baglasi hegyen jó vörös bort termesz; gyümölcsé, hala bőséggel. Birja gr. Hunyady József, s feje egy szépen kezelt uradalomnak.

Kéthely, (Ncumarkt), német falu, Vas vmegyében, a szalónaki uradalomban: 650 kath. lak., paroch. templommal, hegyes, sovány határral.

Kéthely, magyar falu, Vas v. megyében, a szent-gothárdi uradalomban: 360 kath. lak., paroch. templommal, mely egy hegyen fekszik, rónán fekvő termékeny szántóföldekkel. Ut. p. Rába-Keresztur.

Kéty, német falu, Tolna vmegyében, ut. p. Szekszárdhoz 2 $\frac{1}{2}$ mfd, 980 ágostai, 203 kath., 30 zsidó lak., ágostai anya-, kath. főok-templommal. Lakosai gabona-, dohány-, és bortermesztésből táplálják magukat. Birják Bene, Fonyó, Eperjesy, Horváth, Noszlopy, Szvastics, Szalay, Szép és Zichy nemes családok.

Kéty, Esztergom-, most Komárom vm. magyar falu, Bars vmegye szélén, egy posványos ér mellett: 213 kath., 459 ref. lak. Ref. anyatemplom. Domboshatára bővelkedik borral, gyümölcseszel, fával, jó réttel. F. u. a primás. A lakosok birnak 1176 hold másod; 588 h. harmad osztályu szántóföldet, 79 h. rétet, 272 $\frac{3}{8}$ kapa szőlőt. Ut. p. Kéménd.

Kétnyár, pusztá, Somogy v. megyében, Udvarhelynél, gr. Festetics Tasziló birja.

Kéttornyúlak, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Pápa. Lakja 400 ref., 160 kath., 18 zsidó, ref. anyatemplommal, róna termékeny határral. Malom a Tapolczán. Birják gr. Somogyi, Trsztyánszky, Vigyázó; Öry s m.

Kettős, Szabolcs v. népes pusztá, Csegéhez tartozik: 105 kath., 4 evang., 82 ref. lak, nagy gazdasággal és juh-tenyésztéssel. F. u. b. Vay.

Kétutköz, pusztá, Borsod v. megyében, Ivánka mellett.

Kétutköze, Heves v. pusztá, Poroszló mellett: 22 kath, 5 ref. lak.

Kevermes, Csanád vm. népes pusztá, Arad vmegye szélén, Toronyához éjszakra 2 $\frac{1}{2}$ órányira: 1388 magyar kath., 10 n. e. óhitű lak. Igen szép és nagy pusztá, nevezetes marhatenyésztéssel és hizlalással, ménnessel, dohányföldekkel. Birta néhai Tököly Péter csanádi volt főispán, kinek itt jeles kastélya, angolkertje, s nézésre méltó istállói voltak.

Kevecz, Thurócz m. tót falu, a Szomolicza patakja mellett: 60 kath., 60 evang. lak. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Kéza, pusztá, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök váradi uradalmában.

Khogl, német falu, Vas vmegyében, Ausztria szélén, a köszegi uradalomban: 250 kath. lak., paroch. templommal, erdővel, sovány agyagos határral.

Kicsind, Esztergom-, most Komárom vm. magyar falu, a Garan balpartján, Esztergomhoz 1 mfd: 410 kath. lak. Földje hegyes és sovány, de bora jó. F. u. az esztergomi seminarium. A lakosok birnak 471 hold harmadik osztályu szántóföldet, 170 h. rétet, és 557 $\frac{1}{2}$ kapa szőlőt.

Kicsorna, Beregh vm. orosz falu, fekszik Galliczia határszélén: 149 g. kath., 5 zsidó lak. Legelője, rétje, erdeje elég; földje csak zabot terem. F. u. gr. Schönborn.

Kiczlád, német falu, Vas vmegyében, a szalónaki uradalomban, Stájerország szélén: 200 kath., 120 evang. lak., kath. paroch. templommal, hegyes, sovány határral.

Kide, puszta, Szathmár vmegyében, Endréd mellett.

Kiete, (Kigaticze), Gömör vm. tót falu, Ratkóhoz 2 órányira: 14 kath., 212 evang. lak., evang. szentegyházzal. Faedények készítése; gabona-kereskedés. F. u. hg. Koburg. Ut. p. Rimaszombat.

Kigyik, oláhu Kizsik, oláh falu, Bihar vármegyében, Telegdhez délre $1\frac{1}{2}$ mfd: 300 n. e. óhitű lak., fa anyatemplommal. Hegyes völgyes határa 2000 h., melyből szántó 900, rét 200, erdő 500, legelő 400 hold. Ebből majorság az erdővel együtt 1200 hold. Földje sovány agyag; szilvája bőséggel. Birják b. Radivojevich István, gr. Kornis Károly, Thuolt József, b. Döry Ferencz, Sulyok.

Kigyós, magyar falu, Bereg vmegyében, ut. p. Beregszász $\frac{1}{2}$ óra. Lakja 400 ref., 10 zsidó, ref. anyatemplommal. Határa $1702\frac{1}{8}$ hold, melyből 14 urbéri telek után birnak a lakosok $778\frac{2}{8}$ hold szántó és kaszálló földet. A határ déli részén fekszik az uradalom erdeje; az északi határt pedig teszi a Szernye mocsár, mely összesen 27,000 holdnyi, és Kigyós helysége s több más helységek határain terül el. Földje fekete agyagos, és igen termékeny; árvíz csupán a náddal benőtt Szernye mocsárt járja. Birja a gr. Károlyi család.

Kigyós (Ó-), Békés vm. népes puszta, 72 kath., 81 n. e. óhitű, 12 ref. lak.

Kigyós (Uj-), Békés vm. szép

népes puszta, Gyulához délre 2 órányira: 1033 kath., 19 ref. magyar lakossal, kik többnyire urasági cselédek és dohány-kertészek; csinos kath. paroch. templommal, díszes urasági épületekkel, kerttel, s igen jeles és fontos gazdasággal. F. u. gr. Wenckheim Ferencz, ki nyáron maga is itt szokott lakni.

Kigyós, puszta, Veszprém vmegyében, Pusztá-Miske mellett.

Kijow, Sáros vm. orosz falu, Héthárhoz éjszakra 1 mfd: 23 rom., 625 g. kath., 33 zsidó lak. Gör. paroch. templom. Két kastély. Sok legelő a hegyeken. Erdő. Liszt- és fűrészmalom. F. u. a Desseffy nemz. Ut. p. Eperjes.

Kikinda (Nagy-), Torontál v. csinos mv., s főhelye a kikindai szab. kerületnek, mely hajdan katonai igazgatás alatt volt, de jelenleg is magának külön tanácsa s szép szabaddalmi vannak; különben kamarai javadalom. Fekszik N.-Beckerekhez éjszakra 8, Szegedhez 7 mfdnyire: 2908 kath., 24 ref., 74 evang., 11,800 n. e. óhitű, 196 zsidó lak., kik nyelvökre nézve szerbek, németek s magyarok. Van kath. és n. e. óhitű temploma, szép városháza, postahivatala, gyógyszerháza, vendégfogadója, epreskertje. Határa roppant kiterjedésű s igen termékeny; kevés erdeje, sok szőlőskertje van; szarvasmarhát, juhot nagy mennyiségben tart s 406 egész telket számlál. A kikindai szabad kerülethez még e következő népes helységek tartoznak: Mokrin, Franjova, Melencze mvárosok, Kumánd, Basahid, Karlova, Josephova, Taras, Rác-Keresztur felük s számos puszták. A kerület pallosjoggal él.

Kilics, Nyitra m. puszta, Söllye fl., 7 kath. lak.

Kilimán, magyar falu, Zala vmegyében: 250 kath. lak. Ut. p. Hahót.

Kiliti, Fozson vm. magyar falu, a Szigetközben, a mosonyi Duna bal partján, Magyar-Óvárhoz 5 fertálynyira. Számlál 916 kath. lak. Kathol. paroch. templom. Szántóföldé termékeny; rétje jó; erdeje nagy és szép; gyümölcse bőven. A szarvai uradalomhoz tartozik.

Kiliti, magyar falu, Somogy v.-megyében, a Sió vize mellett, közel a Balatonhoz és ut. p. Siófokhoz. Lakja 938 ref., 612 kath., 10 zsidó, kath. és ref. anyateplomokkal. Nagy határa első osztálybeli; gabonája, bora, fája, szénája elég. Birja a veszprémi kápt.

Kimp, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában, sziklás hegyek közé szorított völgyben: 600 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Határa 3058 hold, melyből szántó 988, erdő és kaszálló 2070 hold. Mind urbériség. Földjei hegyeken, sziklákon fekvővén, soványak; hegyeiből nagy mennyiségű vasérc ásatik.

Alsó-Kimpány, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 426 n. e. óhitű lak., anyateplommal, 5⁴/₄ urbéri telekkel.

Felső-Kimpány, oláh falu, Bihar vmegyében, a váradi deák püspök vaskohi uradalmában: 205 n. e. óhitű lak., anyateplommal, 3²/₄ urbéri telekkel.

Papmező-Kimpány, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 2 mld, hegyes-vidéken: 505 n. e. óhitű lak., anyateplommal. Van itt 384 h. urb. szántó, 128 h. rét, 120 h. legelő; majorság 200 h. az erdőt is beleértve. Földe sovány agyag. Vize a Ró patak. Birja gr. Porcia Otto.

Kincses, Ungh v. pusztá, Kercknye fil., 13 g. kath. lak.

Kincses, Zemplén vm. pusztá, Parnó fil., 50 kath., 6 evang. lak.

Kinczelova, tót falu, Zólyom

vmegyében, ut. p. Besztercebánya, felemelt síkságon: 110 evang., 29 kath. lak. Földe homokos agyag, mely mindent megterm. Van Szelecz nevű patakja, 6 urb. telke; de majorsága nincs. Birja Besztercebánya városa.

Kis-Kinyiz, Abauj v. magyar falu, a Hernád völgyében: 132 kath., 12 evang., 262 ref., 35 zsidó lak. Ref. szentegyház. Első osztálybeli határ. F. u. többen.

Nagy-Kinyiz, Abauj v. magyar falu, szinte a Hernád mellett: 169 r. kath., 236 ref., 24 zsidó lak. Ref. szentegyház. Ilid a Hernádon. Hegyes völgyes határa nehéz mivellésű, de elég termékeny, különösen rétje igen jó. F. u. többen.

Kió, Zemplén vm. pusztá, A.-Körtvélyes fil., 62 lak. F. u. Szirmay.

Királd, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól 2⁸/₁₆, ut. p. Putnoktól ⁷/₁₆ állomásra hegyek közt, téres völgyben. Határa 1239 hold, melyből 14 h. bellelek, 306 h. szántó, 113 h. rét, 86 h. szőlő, 500 h. erdő, 220 hold legelő s műveletlen föld. Urbériség 8¹/₄ telek után 205 h. szántó és 96 h. rét. A szántóföldek magasabb része szinte szőlővel van beültetve. Lakosok száma 119 r. kathol., fiókteplommal. A hegyekben kőszén tálatatik, s a kőszén-bánya haszonbérben gr. Nádasdy Tamás által a betléri vasgyár részére műveltetik. Birja az egri papnövelde.

Király, Gömör v. magyar falu, ut. p. Tornaalja szomszédságában: 94 kath., 201 ref. lak. Határa első osztálybeli, igen termékeny. A Sajó nyugoti partján van egy ásványos tava, mely malmot hajt. F. u. többen.

Királyerdő, roppant pusztá, Bihar vmegyében, Dobrest mellett. Határa 15,000 hold, melyből 13,000 h. magás hegyes bikkes erdőség, 2000 hold irtás, mely haszonbérbe adatik a tulajdonos kir. kincstár által. Szá-

mos patakjai, kösziklás barlangjai vannak, szép öreg bikkes erdő, mellynek senki hasznát nem veszi s többnyire kőborgók tanyája. Vizei a V i d a pataka pizstrangokkal, s a R ó pataka.

Királyfalu, (Kralocz), Hont m. tót falu, Kormos mellett: 1 kath., 263 evang. lak. s evang. templommal. F. u. h. Coburg.

Királyfalva, (Königsaden), Pozsony m. tót falu, a Pozsonyból Szeredre vivő országutban, Szenczhez $1\frac{1}{2}$ órányira, igen kies vidéken: 674 kath., 1 evang., 14 zsidó lak. Fő ékességére szolgál a helységnek a gr. Pálffy Ferencz nagy mulató kastélya, mellyhez egy gyönyörű kert is tartozik, sok különös ritka növényekkel, fákkal, sétáló helyekkel, üvegházakkal, halastóval, mesterséges víz-rohanással s a t. Határa 2 nyomásu s igen termékeny; rétjei szépek; közel Királyfalvához van az uraság majorsága, nevezetes tehenészettel, s sajtesinálással, és fáczános kerttel. F. u. gr. Pálffy Ferencz, s feje egy uradalomnak.

Királyfalva (Modor-), (Königsdorf), tót falu, Modortól éjszakra 1 fertálynyira. Van 337 kath., 822 ev., 11 zsidó lak., jó szőlőhegye, erdeje, kőbányája, kövecses szántófölde. F. u. Modor városa.

Királyfalva (Vágh-), Nyitra m. magyar falu, Sellyéhez $1\frac{1}{4}$ órányira, a Vágh jobb partján, Pozsony vmegye szélén: 974 kath. lak. Határa róna, jó buzatermő; sok zabot, kölest, kukoriczát termeszt. F. u. a pesti egyetem. Ut. p. Érsekujvár.

Királyfalva, (Königsdorf), német falu, Vas vmegyében, a Lapincs mellett, Stájerország szélén: 586 kath.; 520 evang. lak., kath. paroch. templommal. Róna termékeny határát az árvizek járják. Birja h. Batthyáni, s ut. p. Rába-Keresztur.

Királyfalva, tót falu, Zólyom

vmegyében, rónán, a Garan mellett. Radván tőzsomszédságában, ut. post. Beszterczebánya. Földe televényes termékeny, minden gabonánemet megterem, még a kukoriczát is. Van $5\frac{3}{4}$ urb. telke, és terjedelmes földesuri majorsága. Lakja 158 kath., 214 ev. Nevezetes épülete a toborzók laktanyája és Tihanyi kastélya, mind a kettő a 16-ik század elejéről. Van itt 7 puskaporgyár, mellyekben 24 ember foglalatoskodik, s évenkint 200-250 mázsa löport készít, melly a bányákban alkalmaztatik. Birják a kir. kincstár, Tihanyi és Radvánszky család.

Királyfalva (Uj-), Zólyom. m. tót falu, Dobranyivától keletre 5 fertálynyira: 39 kath., 42 evang. lak. F. u. h. Eszterházy.

Királyfia, Pozsony m. magyar falu, Somorjához 1 fertálynyira: 66 kath., 14 ref. lak. F. u. b. Jeszenák, Báltó, s mások.

Királyfia, Honih vm. pusztá, Egegh fil., 9 kath., 6 evang. lak.

Királyföldje, pusztá, Veszprém vmegyében, közel Pápához.

Királyháza, Bereg - Ugocsa v. orosz-magyar falu, tágas völgyben egy sziklás hegy alatt a Tisza mellett: 138 romai, 560 g. kath. lak., r. és g. kath. anyatemplommal. Dombosabb határa elég termékeny, de a Tisza mellett fekvő földeit a vizár rongálja. Egy magas sziklás hegyen állott itt a régi, most elpusztult Nyaláb vára. Ez már 1423-ban a Perényi nemzetségé volt, s jelenleg is nevet ad egy uradalomnak, mellyet e jeles nemzetség bir. Ut. p. N.-Szőlős.

Királyhegyes, pusztá, Csanaád vmegyében, ut. p. Tót-Komlós, a k. kincstáré.

Király-Helmezc, lásd Helmezc.

Királyi, oláh falu, Bihar vgyében, közel a Bérettyó vizéhez, főlemelkedett síkságon, Margitához, melly

utolsó postája 1 mfdnyire, 410 lakossal, kik közt 389 n. e. óhitű, 10 g. kath.; 6 ref., 5 zsidó. Óhitű anyatemplom. 28²/₃ egész urbéri telek. Földje vöröses agyag, de trágya után minden jól megerem; erdeje jó, de szöleje nincs. Szénája elég és jó. Birtokosai: a Baranyi család után Miskolczy Károly, Bernáth Gedeon, Dessewffy urak.

Királyi, (Kralove), Nyitra m., magyar falu, Mocsonok mellett: 791 kath., 3 zsidó lak., termékeny jó határral. F. U. a nyitrai püspök. Ut. p. Nyitra.

Királyi, magyar falu, Gómörvgyében, ut. p., Tornallya s Méhi helységek közt rónaságon Putnok felé vivő országút mellett fekszik. A helység közepén van néhai Szentmiklósi R. nagy kastélya és a reform. templ. A lakosok száma 245-re megy; ezek közül ref. 219, evang. 26, mindnyájan magyarok. Van 6¹/₈ urbéri telek, 22¹/₈ majorsági, 6 zsellér, 10 lakó; 146 hold erdő, s legelő. Szántóföldre mindent megerem; rétje bőven adja a jó takarmányt. Határában van közel a Sajó vizéhez az ugynevezett meleg vizitő, melly soha be nem fagy, nyáron által kender-áztatásra használtatik, van rajta egy malom. Birják ezen helységet Szentmiklósi csödtömege, Hevessi, Draskóczi, Szontagh és Lóczi család.

Királykút, pusztá, Borsod vármegyében, Szendrőhöz tartozik, 49 lakossal, szeszgyárral. Birja Pallavicini örgróf.

Királynép, (Kralowce,) Abauj m., tót-orosz falu, Sáros vgye szélén: 241 r. kath. 114 g.k. 82 evang., 11 ref. 12 zsidó lak. Görög kath. szentegyház. Határának egy részét a Tarcza gyakran előnti. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Kassa.

Királyrét, Poson m. Felbás filial., 10 kath. lak. Termékeny szép

pusztá, sok kaszállóval. A gr. Pálffy család majoratusi urad. tartozik.

Királyrév, magyar falu, Poson vgyében, 650 kath. lak., róna termékeny határral, szép erdővel. A sellyei urad. tartozik, sut. p. Szered.

Királyság (Nagy-); pusztá, Csongrád vgyében, Szentes mellett. E pusztá, Szentes várossal létrejött örök váltsági szerződés szerint egy részben a közös legelőből kihasított földtérből, más részben a hegyesi alodialis birtoknak amazzali összesítéséből, és 3 egyenlő részre történt felosztásából kerekedett; ehhez járulván gr. Károlyi Lajos urnak a szentesi határában volt bökényi birtoka helyett, ugyancsak a királysági közlegelőből cserében adott földtér. E szerint Nagy-Királyság birtoka gróf Károlyi Lajosnak teszen 5326¹⁰¹⁷/₁₁₀₀ holdat, melly minthogy nincsen egy tagban, részletesen adatik elő, u. m. a felső vagy száraz rész 2000²⁸/₁₁₀₀ hold, az alsó vagy vizes rész 2340⁷⁸⁰/₁₁₀₀ hold, a cserébökényi rész 986²⁰⁹/₁₁₀₀ hold. E birtokból mind eddig kevés kezeltetik majorságilag; többnyire használatban tartják a szentesi s más vidéki gazdák. Földje ennek is gazdag fekete korhany, melly a legszebb tiszta buzát termi. Nagy-Királyság pusztá név alatt még gr. Károlyi György is bír, de ennek terjedelmét nem tudom.

Királyság (Kis-), pusztá, az elébbeni pusztá mellett, gróf Károlyi István birtoka.

Királytelek, Szabolcs v. népes pusztá, Nyiregyházához északra 2 órányira, a tokaji postautban: 410 romai, 15 g. kath., 30 evang., 12 ref. magyar-tót lak., postahivatallal és váltással Nyiregyháza és Tokaj közt. F. u. gr. Dessewffy.

Királyudvar, lásd Königslof.
Kiripolcz, Poson m. tót f., ut. p. Malaczká mellett: 621 kath., 14

zsidó lak. Határja homokos: az uraság itt ménest tart. F. u. h. Pálffy.

Kirva, Esztergom m., német f., mely 1785. szállítatott meg. 516 kath. lak. Kath. paroch. templom. Mind bora, mind földje nagyon közepszerű. F. u. a. religioi kincstár. Van 28 urbéri telke. Ut. p. Dorog.

Kirva (Kis-), Máramaros vgyei orosz falu, a Taraczk mellett; 301 g. kath., 21 zsidó lak. F. u. a. kincstár, sm.

Kirva (Nagy-), Máramaros v., orosz f. a Taraczk mellett, Kis-Kirvával átellenben: 408 g. kath., 29 zsidó lak. F. u. a. k. kincstár s m. t. Ut. p. Sziget.

Kirva, Bereg-Ugocsa v., orosz falu, a Tisza partján, magas hegyek tövében, Máramaros vmegye szélén: 214 g. kath., 7 zsidó lak., s fil. templommal. A nyalábi uradalomhoz tartozik. Ut. p. N. Szőlős.

Kirve, vagy **Kirva**, Máramaros v., orosz falu, 698 g. kath., 25 zsidó lak., leány-templommal. F. u. többen.

Kirvave, Máramaros v., orosz ujtelep, lásd Ricska.

Kisa, Poson m. puszta; Jóka filial 7 kath., 1 ref. lak.

Kis-Asszonyd, lásd Asszonyd Somogy vgyében.

Kisasszonyfa, magyar falu, Baranya vgyében, rónaságon, ut. p. Sz. Lőrincz. Határa 1279 hold, melyből urbéri szántó 417 h., rét 208¹/₂ h., elkülönzött legelő 265 h., posványos erdő 50 h., majorsági szántó 88³/₄, rét 100 h., legelő 40 h., szőlő 30⁴/₈, mely a lakosok által használtatik. Földje vizenyős; sok sertést tart. Lakja 120 kath. lak., derék paroch. templommal. Birja gr. Batthyáni Iván.

Kisbér, magyar falu, Vas vgyében, ut. p. Szalabér, 530 kath., 12 zsidó lak. Bora, buzája, fája elég. Birja Horváth Eduard.

Kisbér, magyar m. v., Komárom, most Esztergom vgyében, Veszprém vgye szélén, Győrtől 2¹/₁₆, Komáromtól 2⁶/₁₆, Tatától 2 állomásra, Fiók-postát maga az uradalom tart, Győrből hozatván a leveleket. Határa 8877 hold, 583 □ öl. Ebből urbéri birtok 45⁴⁰/₆₄ telek után 56 h. 119 □ öl beltelek, 1322 h. 449 □ öl szántó, 303 h. 997 □ öl rétföld, 222 h. 194 □ öl természeti rét, 56 h. 486 □ öl zseléri beltelek, 87 h. 288 □ öl szántó, 163 h. 14 □ öl urbéri szőlő, 66 h. 63 □ öl lakosok kezén levő irtás. Templom-, iskola-, községföld 230 h. 389 □ öl. Földes uri belsőség 149 h. 38 □ öl, szántóföld 275 h. 56 □ öl, rét 47 h. 36 □ öl, erdő 692 hold 2 öl, szőlő 7 hold. Utak, s műveletlen 198 hold 146 □ öl. Fajzásuk a lakosoknak az uradalmi erdőből jár, s ez legelőnek közösen használtatik. Határa emelkedett halmos, homokos, de fekete földjei is vannak. Termesztenek buza, rozs, árpa, zab, kukoricza, és igen sok burgonya. A lakosok már a luczernát kezdi termesztetni, az uradalom által pedig vonások számára zöld tengeri természetik, s ezek egész nyáron istállón tartatnak. Folyó itt nincs, kivéve a Bakonyból jövő ereket, melyek a határt több helyt átvápják, több tavakat képezvén; ezenkívül szép forrásvizei vannak. Van 3 lisztmalma 2-2 kerékre, s egy deszkametsző malom. Népesége a városnak 2085 lélek, kik közt 1840 kath., 20 ágostai, 210 ref., 15 zsidó, kath. paroch. templommal. A reformatusok az ászári anyaegyházhoz tartoznak. Fő ékessége a városnak gróf Batthyáni Kazmér emeletes kastélya, melyet jeles angolkert vesz körül; s a város feje egy uradalomnak, melyhez tartoznak még Tarcs, alsó és felső Vasdinnye, Bottyán, Nagybér, Lóhert puszták; Veszprém vgyében Hánta, Ta-

mási faluk, és Nádasd puszta. Ugyancsak Kisbéren van 1 gyógy-szertár, vendégfogadó, jeles schweiczi tehenészet, s évenként 70 — 80 darab söre hizlaltatik. Ezenkívül az uradalom tart 10,000 darab nemesített birkát, és szép makkos erdei levén, több száz darab sertést javít.

Kisfalu, Abauj v., magyar falu, Hejzéhez $\frac{3}{4}$ órányira: 184 r. kath., 21 g. kath., 6 evang., 42 ref., 54 zsidó lak. Synagóga. Ut. p. Visoly.

Kisfalu, (Mala-Vieska), Thuróc m., tót falu, a Zsarnovicza patak mellett. Számlál 88 kath., 265 evang. lak. Földje rétje jó; erdeje is van. F. u. többen. Ut. p. Rudnó.

Kisfalu, Gömör v., magyar f., 128 kath., 302 ref. lak. Ref. anya-szentegyház. Termékeny határ. Erdő. F. u. többen.

Kisfalu, (Maloweska). Sáros v. tót f., Sz. István fil. Szentegyház, s 456 kath. lak. Népes bucsujárások. Erdő. Jó legelő. F. u. Kassa városa.

Kisfalu, Abauj-Torna v. puszta, Sziliczéhez délre: 14 kath. lak. Juhtenyésztés. F. u. többen.

Kisfalu, (Mala-Wieszka), tót falu, Nógrád vgyében, A. Sztregovától $\frac{1}{4}$ órányira, a Sztregova vize partján, laponon fekszik, de hegyes környéken, ut. p. Szakál Határa 490 h., u. m. 20 h. beltelek, 274 szántó, 100 h. rét, 62 h. erdő, 34 h. haszonvehetlen. Ebből majorsági beltelek 2, szántó föld 10 h., erdő 62 h., haszonvehetlen 34 hold; a többi urbériség. Az erdő közös legelő. Földje veres agyag, néhol vadvizes, kavicsos, árkos; legjobban termi a rozst, zabot, burgonyát, veres lóherét, de a búzát s árpát is megtermi. Rétjei kétszer kaszálhatók. Juhokra legtöbb gond fordítatik. Lakja 173 evang., 8 kath., 5 zsidó, akik magyarul is tudnak. A sztregovai patak egy malmot hajt. Birja a Madách család.

Kisfalud, Poson m. magyar f. Egyház-Gellétől keletre 1 órányira: 289 kath., 13 zsidó lak., termékeny földdel, jó legelővel. F. u. Nagy, s más nemcek. Ut. p. Somorja.

Kisfalud, magyar-falu, Sopron vmegyében, a Rábaközben, ut. postája Kapuvár $1\frac{1}{4}$ mérföld. Lakja 828 r. kath., 432 evang., 40 zsidó. Róna határa 3333 $\frac{32}{100}$ holdat, az irtás-tertek 197⁹⁰/₁₀₀ s így összesen 3531 $\frac{22}{100}$ holdat teszen. Ebből a lakosok legelője 120⁷⁵/₁₀₀ hold; a többi föld 3276⁵³/₁₀₀ hold. Az irtások részint gyümölcsösnek, részint szántóföldnek használtatnak; erdő, szőlő nincsen. Az urbériség is, melly 20⁵/₈ telek, tagosítva van. Földe fekete agyag, s minden gabonanem, luczernát és lóherét terem. Juh mintegy 2000 darab tartatik. Birtokosai: Barthodeiszky, Róth, Fiáth, s több családok.

Kisfalud, puszta, Fejér vmegyében, Fejérvárhoz 1 órányira, igen szép és termékeny róna határral, 150 lakóval. Birja gr. Lamberg.

Kisfalud, Nógrád m. puszta, 85 kath. lak.

Kisfalud, (Veiszka), Bars m. tót falu, 368 ka'h. 10 evang. Kastély. Középszerű föld. Erdő. Vizimalom. F. u. Zerdahelyi, s a t.

Kisfalud, puszta, Szabolcs vmegyében, birja a Törös nemzetség.

Kisfalud, Beregh vmegyében, orosz falu, az Hlosva vize mellett, a mármarosí postautban: 5 r. kath. 514 g. kath., 12 ref., 40 zsidó lak. Gör. kath. paroch. Vámlíd. Földe elég termékeny, különösen rétjei nagyon jók; erdeje is van. F. u. Hlosvay, Ajtay, Morvay nemz. Ut. p. Nyiresfalva.

Kisfalud, Gömör vmegyében, puszta, N.-Kalósa és Oldalfalva közt: 32 ref. lak., s korcsmával. F. u. a Plechtrich nemzetség.

Kisfalud, német-szerb falu, Baranya vmegyében, a Karasicza mel-

lett, a belyei uradalomban, ut. post. Baranyavár. Lakja 643 kath. 630 n.e. óhitű, anyatemplommal. Rétfjei igen jók; bort termeszt.

Kisfalud, (Klein-Dörf), magyar falu, Vas vmegyében, a szentgothárdi uradalomban, 175 kath. lak.

Kisfalud, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Szombathely, 160 kath., 40 evang. lak. Többeké.

Kisfalud, magyar falu, Zala vmegyében, egy hegyoldalban, Szent-Béknállához óranegyedre, ut. p. Veszprém, 383 kath. lak. Határa szűk, de termékeny; rétfjei jók; bort termeszt.

Ezen a helységen innen csik egy völgy, mely káli völgynek nevezetik. Birja a veszprémi káptalan.

Kisfalud, magyar falu, Zala vmegyében, 150 kath. lak. Ut. post. Egerszeg.

Kisfalud (Bodrog-), magyar falu, Zemplén vmegyében, dombos helyen, a Bodrog mellett, közel B.-Kereszturhoz, ut. p. Tokaj. Határa a Szegi pusztával együtt 5533 hold, melyből szántóföld 753½ hold, rét 756½; szőlőhegyek 865, legelő 550, erdő 2383, urasági szilvás 19, a helység és puszta fekvése 200, liba- és bornyú-mező 25 hold. Ebből majorsági szántóföld 385½, urbéri 199, lakosok kezén levő irtás 169 hold. Földje agyagos és mindent jól megterem javítás után; szőlőhegyei felette nemes bort teremnek, s tokajijhoz soroztatnak; erdeje gyönyörű; szónája sok, de sásas. A várhegy tetején Szeghi vár romjai most is láthatók. Lakja 157 házban 503 római, 300 görög kath., 120 reformatus, 20 evang., 80 zsidó. Hajdan a jesuiták bírták, de jelenleg Kisfaludot egészen, s a Szeghi pusztát nagy részben birja a kegyes alapítvány, mellynek itt van 385 posoni mérő szántóföldje, 411 kaszás rétfje, 5 hold 164 □ öl szőlője, és erdeje mind Kisfaludon, mind Szegi pusztán.

Ezenkívül a Szegi pusztán bírnak még vagy 70-en, főleg Mudrányi Ferencz, András, Szentimrey, Kazinczy András, gr. Szirmay Sándor stb.

Kisfalud, két hasonnevű puszta, Borsod vmegyében, egyik Palkonya és Szederkény közt a Tisza partján; másik Eceseg és Sajó-Keresztur közt a Sajó partján.

Kisfalud, puszta, Borsod vármegyében, a Bikkhegy keleti részén, sík vidéken, Szent-Péter és Alaeska közt, 1200 hold területtel, szép majorsággal, 66 lakossal. Birják a Pilla testvérek.

Nemes-Kisfalud, magyar f., Somogy vmegyében, ut. post. Nemes-Vid. Lakja 460 reform., 83 kath., 30 zsidó, ref. anyatemplommal, termékeny határral, mellyet több nemesek bírnak.

Zseliz-Kisfalud, magyar f., Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvár-hoz délre 1¼ órányira, 800 ref., 68 kath. lak., ref. anyatemplommal. Legelője térséges; szőlőhegye és jó homokköve van. Láthatni itt egy régi vár vagy kolostor romjait is. Birja h. Eszterházy.

Jász-Kisér, magyar város, a Jász-Kun megyében, az apáti járásban, ut. p. Jászberény. Van 5316 lakosa, kik közt 4503 ref., 797 róm. kath., 4 ágostai, 12 n. e. óhitű. Kath. és ref. anyatemplommal. Róna határa igen jó, szép tiszta búzát, s minden gabonát nagy haszonnal terem; van szőlőskertje, a Tisza mellékén nádas rétfje, kis erdőcskéje. Sok és erős dohányt termeszt.

Kisháza, oláhul K e c s e, oláh falu, Bihar vmegyében, lapos rónaságon, ut. postája N.-Várad 4½ mfd. Határa 2478 hold. Ebből laposan fekvő termékeny szántóföld 539, rét 318, mellyek a Fekete-Körös árjai által gyakran rongáltatnak; dombosabb és soványabb szántóföld 160 h.,

legelő tisztás 100 h., erdő 1291 hold; melyben azonban a legejtetés szeptember elejétől Sz. György napig tilalmas, mert akkor benne a földesuraság sertései makkoltatnak. Majorságföld csak 70 hold van. Népeisége 100 r. kath. és ref., 1216 n. e. óhitű, fa paroch. templommal, uralági kőházzal és nagy magtárral. Vize a Karaszói patak, és egy Holt-Körös, Krisztyor nevezetű, mely a Fekete-Körös áradását veszi fel. Birja a váradi deák káptalan.

Kis-Koh, oláh falu, Bihar v. megyében, Belényeshez $2\frac{1}{2}$ mfd, felette hegyes erdős vidéken: 313 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Urb. szántó sovány köves föld 65, jó rét 108, legelő 123, majorsági erdő 1167 hold. Itt a híres Vájlja-Szákó, vagy Reichenstein ezüstabánya. Birja a váradi görög püspök.

Kislak, magyar falu, Somogy vmegyében, a kaposvári uradalomban: 350 kath. lak.

Kislaka, oláh falu, Bihar v. megyében, hegyes vidéken, a váradi deák püspök béli uradalmában: 657 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van 600 hold szántófölde és rétje, melyből csak 15 h. majorsági, és 1200 h. majorsági erdeje, mely makkos. Földe a tiszta buzát is megtermi, de keveset ad. Szilvája sok.

Kismarton, németül Eisenstadt, német város, Sopron vmegyében, szőlőkkel, erdőkkel koszoruzott hegy tövében, igen szép vidéken, Béctől 6, Soprontól $2\frac{1}{2}$, a Fertő tavától $1\frac{1}{2}$ mfdnyi távolságra. Áll a tulajdonképeni királyi városból, és a hg. Eszterházy Pál birtokához tartozó várból és váraljából. Népeisége a kir. városnak 3000 r. kathol. Nevezetesb épületei a kath. paroch. templom, a ferencziek kolostora egy kis szentegyházzal együtt, mellynek

sírboltja temetkezési helyül szolgál az Eszterházy hgi családnak; s egy üveg-ből készült szekrényben most is látható Eszterházy Pál nejének Orsolyának holt teteme. Van itt még városház, polgári kóroda, szegények háza. Minden polgári házhoz réteken, földeken, szőlőkön kívül egy kis darab erdő is tartozik. A hg. Eszterházy birtokához tartozó Váraljába (Eisenstadt am Berg) a város felső kapuján menni ki, s áll a tulajdonképeni Váraljából és a Zsidóvárosból, s lakja 1900 r. kath., 900 zsidó, 15 ágostai. Itt említést érdemlenek: a várpiacz, mellyen a várossal közösen tartálnak a vásárok, szép ugrókuttal; a nagy cancellaria épület, melly hajdan apácza-zárda volt, s most benne székel az összes hercegi uradalmak kormányzó hivatala; a hercegi igen szép istálló, oszlop-rendekkel, márvány-jászolokkal; két ugrókuttal; a hercegi őrház és kaszárnya; az irgalmas barátok kolostora és kórháza; synagóga, könyvnyomda, stb. De a mi Kismartont külföldön is ismeretessé teszi, ezek: a hercegi pompás várkastély, a felséges angolkert, a kálvária és a hercegi vadaskert. A várkastélyt még Eszterházy Pál herceg építtette 1683-ban, hg. Eszterházy Miklós pedig 1805-ben egészen új alakba vétette. Ez egy roppant négyszögű épület egészen részfedélre, 4 magasb és 2 kisebb toronnyal, a kert felől kettős oszlopsorral. Szobái királyi pompával készültek. A ritka szépségű angolkert a kastélytól kezdve egy lassan emelkedő dombon és hegyen terül el, mellynek tetéről igézö kilátás esik a környékbeli vidékre. Roppant növényházaiban 70,000 darab legdrágább növénynek ápolatnak, s e tekintetben a kismartoni kert minden osztrák birodalmi kertet felülmulván, csak a francia malmaisonival vetekedik. A kálvária

szépség tekintetéből a selmecezivel és eperjesivel versenyez. Végre a hercegi vadaskert a Pozsonyba vivő országot mellett terül el, s egészen fallal kerítve 2300 hold kiterjedésű, s ezenkívül az egész erdőkhöz fedett Lajta hegye a vadásztiloshoz tartozik; mellynél fogva itt a szarvasok, özek, dánvadak csordáinként legelnek. — Kismarton a 12-ik században mint falu az ó-budai káptalan birtokában volt; ettől vette meg III. Béla király, s ennek Imre fia 1202-ben Korláth Benedek vajdának ajándékozta, Korláth Benedek pedig Tota nejének hitbérül adá. II. András Korláthot száműzvé, mind őt, mind nejét jószágaitól megfosztotta, de Totának ezt ismét visszaadá. A 14-ik században Kanisai család bírta, majd 1447-ben Albert osztrák herceg, ki a lakosok szabadságait megerősíté. 1464-ben Corvin Mátyás III. Fridriknél zálogban levő magyar koronáért Kismartont több várakkal együtt, mint Fraknó, Kőszeg, Kabold, Szarvkő, zálogba veté; ez pedig Ausztriában virágzó szent György vitézeinek ajándékozta, kikből Mátyás cserében visszavevén, miután Fridriket az országból kiűzte, fiának Jánosnak adá. Zápolya István Beatrixnak s az országnak 17,000 aranyat adván, Kismartont birtokába jött; majd I. Maximilian minden atyjától reá maradt jószágokat visszafoglalá, s ezeket II. Ulászló önként nála hagyván, egész 1622-ig Kismarton elszakítva állott Magyarországtól, és csak ekkor ígéré meg II. Ferdinand a soproni országgyűlésen, hogy minden magyarországi várakat visszaadand. Melly ígéret betöltetvén, később a vár a városról elszakítatott; s a várat hg. Eszterházy nyeré el, a város pedig 1648. oct. 28-kán királyi városok sorába vétetelt fel. 1683-ban a törököktől, 1619-ben a Bethlen seregeitől igen sokat szenvedett; 1713-ban

pedig majd az egész város dögvészben halt el.

Kismező, puszta, Borsod v.-megyében, Csokva, Nekesény, Visnyó és Lénárt-Darócz közt, nyílt vidéken, 482 hold területtel, melyből 246 h. szántó, 166 h. kaszálló, 70 h. legelő. Van kis majorja, korcsmája. Birja az egri papnövelde.

Kisoda, oláh falu, Temes vmegyében, Temesvárhoz délre $\frac{1}{2}$ mfl rónaságon: 1463 n. e. óhitü lak., kik az egész Bánságban első fürjfogók. Határa 3075 hold, melyből urb. szántó 1422 h., rét 469 h., legelő 209 h., házhely 244 h., majorsági szántó 300 h., rét és legelő 265 h., szabad földek 166 h. Földe fekete agyag s első osztálybeli; főleg tiszta búzát és kukoriczát terem. Birja a kir. kincstár.

Kissócz, Szepes vm. tót falu; Svabocz fil., 238 kath. lak. Savanyuviz. F. u. Glosz, Görgei, Stavác, Marsalkó, s m. Ut. p. Horka.

Kis-Szállás, puszta, szabad Jász és Kun kerületekben, $\frac{1}{2}$ Fél-egyháza, $\frac{1}{2}$ Alsó-Sz.-György birja. Ennek részén van a közel 100 ölet elfoglaló Fejértó.

Kis-Szállás, Bács vm. népes puszta, Mélykuthoz $1\frac{3}{4}$ óra: 647 kath., 6 ref. magyar lak. Roppant határa 21,112 hold 1200 □ ölével, mely azonban igen homokos. A b. Orczy család öröksége volna, de most Meyer bécsi bankár birja.

Kistelek, magyar falu, Baranya vmegyében, rónaságon, ut. p. Sz.-Lőrincz. Határa 1304 hold, melyből urbéri szántó 348 h., rét 174, elkülönböztet legelő $93\frac{6}{8}$ h., majorsági szántó 379 h., rét 100 h., legelő 206 $\frac{2}{8}$ hold. Földe elég termékeny. Van egy csinos uradalmi laka. Birja Czindery László.

Kistelek, Csongrád v. magyar falu, a Szegedről Pestre vivő postautban, Szegedhez 2 állomásnyira:

3254 kath., 4 zsidó lak., kath. paroch. templommal, vendégfogadóval. Postahivatal és váltás Szatymáz és P. Péteri között. Határa homokos. Urbéri telek 100. F. u. Szeged városa.

Kisujszállás, Ungh v. népes puszta, Szerednyéhez 1 mfdnyire: 35 romai, 12 g. kath., 15 zsidó lak.

Kisujszállás, magyar város, a Jász-Kun megyében, a nagykuusági járásban, a pest-debreczeni országutban, Pesthez 16, Debreczenhez 8 mfd távolságra. Van 9159 lak., kik közt 9108 ref., 11 kath., 40 n. c. óh., nagy és derék ref. anyatemplommal, jó vendégfogadóval. Róna határa gazdag fekete föld, mely minden gabonát uzsorával térít vissza. Az ugynevezett Takács görög-dinnyéje híres; Kardszag felől a Kara János mocsár terül el. Van itt 202 kézműves, 840 polgár, 1593 ház. A nők sok baromfit tenyésztenek, s cvvel Pestre kereskednek.

Kiszács, Bács m. német-szerb falu, Ujvidéktől éjszakra 2 órányira: 13 kath., 623 óhitű, 1575 evang. lak. Van egy evang. anyatemplom, és lapályos fekete föld. F. u. gr. Brunszvik család. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 6691 hold, melyből urbéri birtok $96\frac{6}{8}$ urb. és $3\frac{2}{8}$ szabad telek után 3211 h. szántó, 2330 h. rét és beltelek, 960 h. legelő, 49 h. mocsár, 141 h. utak. Majorsági földek itt nincsenek.

Kiszető, oláh falu, Temes v. megyében, a lugosi postautban, Temesvárhoz 5 mfdnyire keletre: 1350 n. e. óhitű, 15 kath. lak., óhitű anyatemplommal, egy szép fahiddal a Bege csatornáján. Termékeny határa 2-dik osztálybeli, s $26\frac{1}{8}$ egész telket számlál. Birja a kamara.

Kiszindia, Arad v. oláh falu, Buttyinhoz délre 1 órányira: 10 kath., 1364 óhitű lak., anyatemplommal. Határa igen nagy, de bérczes, sovány;

erdeje roppant; patakjaiban pisztrángot fog; van szürkallója is.

Kiszte, Zemplén v. orosz-magyar falu, Barancs fil., 69 romai, 571 g. kath., 104 ref., 6 zsidó lak. Kath. kápolna. Ref. szentegyház. 586 hold szántóföld. Szőlőhegy. Erdő.

Kizdia, oláh-montenegrinus f., Temes vmegyében, hegyes völgyes vidéken, 1500 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Van nagy erdeje, sok szilvása, $57\frac{5}{8}$ harmadik oszt. urbéri telke. Birja b. Sina György és Simon. Ut. p. Temesvár.

Klacsán, Trencsén m. tót falu, Rajeczhez $\frac{1}{2}$ óra: 164 kath., 6 zsidó lak. Határa jó rozsol, lent terem. F. u. többen. Ut. p. Zsolna.

Klacsán, Bars m. tót falu, Zólyom vmegye szélén: 213 kath. lak., és sovány köves határral. F. u. a beszercezi püspök. Ut. p. Selmecz.

Klacsanó, Beregh v. orosz-magyar falu, Munkácshoz nyugotra 1 mfd, 97 r. kath., 368 g. kath., 55 zsidó lak. Határa leginkább kukoricát terem, s a völgyekben néhol mocsáros; erdeje, szőlőhegye van; réteinek nagy része bokros. F. u. többen.

Kladova, Krassó v. oláh falu, Lugoshoz 3 órányira: 741 óhitű lak., anyatemplommal, szőlőhegygyel, szilvásokkal, 1000 holdnál több urasági legelővel. F. u. a kamara.

Kladova, Arad vm. oláh falu, Radnához közel: 120 kath., 1614 óh. lak., óhitű anyatemplommal, szép erdővel, bor- és gyümölcsstermesztéssel. A falu nagy hegyek közt mély völgyben fekszik. Egyikén ezen hegyeknek most is látszanak régi várának romai, honnét felséges kilátás van a Maros vidékére, s a temesi bánátra. F. u. a kamara.

Kladzán, Zemplén v. tót falu, az Ondava mellett, A. Körtvélyes fil., 39 r. kath., 231 evang., 6 zsidó lak. Evang. templom. 540 h. szántóföld.

F. u. Szulovszky, Szirmay, Szentlélek, Kiszely s m. Ut. p. Vecse.

Klak, Bars m. tót falu, 239 kath. lak. Kath. paroch. templom. Üveghuta. F. u. a kamara. Ut. p. Selmeecz.

Klak, Bars m. népes pusztá, Ujlehota fil., 76 kath. nemes lak. Ut. p. Körmöcz.

Kláralfalva, Torontál v. magyar népes pusztá, a Maros mellékén: 30 házzal, 234 lak., dohánytermesztéssel. F. u. b. Gerliczy. Ut. p. Szeged.

Klári, vagy Péterd, szerboláh-horvát falu, Torontál vmegyében, szép rónaságon, Haczfeldhez 1, ut. p. Csatádhoz 2½ órányira, Ny é l y helységgel együtt 2253 n. c. óhitű szerb és oláh, és 500 horvát kathol. lak., óhitű anyaegyházzal. Határa gazdag fekete föld, s van itt 5590 hold majorsági, 2112 h. urbéri szántóföld, 678 h. kaszáló, 1000 h. uradalmi rét, 159 h. szőlő, 584 hold közlegelő. Fő termékek buza és kétszeres. Az Ó-Bege csatornája a határon foly keresztül. Birják a zágrábi püspök papnemesei.

Klastrom, Abauj vm. pusztá, Göncz-Ruszká fil., 3 kath. lak.

Klastrom, német falu, Sopron vmegyében, Közeghez ½ mfd, kies völgyben egy patak mellett, 564 kath. lak., a cisterciták szép lakházával és templomával. 22 egész telek van határában, melly buzát, rozsot, árpát, zabot, búkkönyt, kevés bört, kenderet, káposztát, répát és burgonyát terem. Erdejé cser, nyír és tölgy s 500 holdnyi. Birja az Ausztriában székelő lilienfeldi cistercita apát, s egy szerzetes állandóul itt gazdálkodik és lelkészkedik.

Klastromalja, (Pod-Manaster), Beregh v. orosz falu, a Munkácsal átellenben fekvő Oroszvégfalujával összefüggésben: 5 r., 189 g. kath., 7 zsidó lak. Az itt közel felemelkedő hegyen van Basilita barát-

monostor s szentegyház, mellyben fekszenek h. Keriatovich Theodor és Demeter hamvai. F. u. a cserneki Basiliták.

Klastromfalva, (Handrovicza), Beregh v. orosz falu, Munkácshoz keletre 1½ mfdnyire: 7 r., 144 g. kath., 8 zsidó lak. Hegyecs sovány határ. F. u. gr. Schönborn.

Klászita, Hont m. tót falu, magas kösziklás hegyek közt: 11 kath., 99 evang. lak. F. u. Gudics. Ut. post. Selmeecz.

Klek, Torontál v. német falu, 1 jó mfdnyire Becskerékhez: 1048 kath., 4 evang., 26 óhitű, 2 zsidó lak., 27⅓ egész jobbágytelekkel; itt végződik az ásott Béga csatorna, melly itt a Béga folyó eredeti medrébe vegyül. F. u. Lázár Zsigmond.

Klemberg, Sáros vm. orosz falu, Szedlicze fil., 45 romai, 500 g. kath. lak., paroch. templommal. Hegyecs, erdős, sovány határ. F. u. Roll. Van itt egy jeles Gall-gőz-égetési készítményekkel dolgozó pálinkaház. Ut. p. Eperjes.

Klempa, (Kliegenbach), horvát falu, Sopron vmegyében, a bécsi örszágutban: 620 kath. lak., paroch. templommal. Van erdeje, szőlőhegye, középszerű szántófölde. Birja Sopron város.

Klenócz, Gömör-Kis-Honth v. tót falu, Rimaszombathoz éjszakra 3 mfdnyire, egy magas hegyektől kerített völgyben: 65 kath., 2651 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Határa egész a breznói erdőig kiterjed, s rajta a lakosoknak számos szállásaik vannak. Tiszta buzát csak a falu közelében vetnek, de más gabonanemeket bőséggel, valamint mákot és főzeléket is; a juh- s marhatartást szinte szorgalmasan üzik; de erdejük nem igen sok. Némellyek durva fehér posztót csinálnak. Megjegyzésre méltó, hogy az itteni evang. prédikátor fize-

tése helyett a kir. dézsmát kapja. F. u. a Kubinyi nemzetség.

Klenova, Zemplén vm. orosz falu, Szinna fl., 9 romai, 728 g. kath., 21 zsidó lak. Gör. paroch. templom. 1093 hold szántóföld. Erdő. Vizimalom. F. u. gr. Barkóczy. Ut. p. Szobráncz.

Klesztyina, Trencsén m. tót falu, 301 kath. lak. F. u. b. Balassa, gr. Szapáry.

Kliesén, vagy **Klacsán**, Thuróc z. m. tót falu, a Vágh jobb partján: 26 kath., 330 evang., 8 zsidó lak. Fűrészmalom; kalló; lentermesztés; nagy erdő; fakereskedés. Lakosai sok marhát tartanak. F. u. a Révay nemz.

Kliesova, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugos: 880 n. e. óhitű lak., és óhitű paroch. templommal. Határa 4104 ¹⁰⁰⁰/₁₆₀₀ hold, melyből urbéri beltelek 287, szántóföld 645, rét 294, legelő 118, szorgalomföld 12³/_{hold}, uradalmi erdő 1734, szántóföld 295, rét 56, legelő 435 hold. Földe hegyes völgyes, s nem igen termékeny. Birja a kamara.

Klimad Namesto, tót falu, Árva v., 810 kath., 6 evang., 6 zsidó lak. 49⁷/₈ sessio. F. u. az árvai uradalom, de a Klinovszky nemes család használja a földeket, s ez fizeti mind az uraságnak az árendát, mind a contributiót.

Klobusicz, Trencsén m. tót falu, Dubnicz és Illava közt, a Vágh bal partján: 408 kath., 3 evang., 48 zsidó lak. Tulajdonképen két részből áll, s az egyik részt külön előjárósággal gr. Kinigsegg; a másik részt pedig több nemes család birja. Ut. p. Trencsén.

Kloczkófalva, Beregh vm. orosz falu, a Viznicze patak mellett: 98 g. kathol., 4 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Klokócs, Zólyom m. tót falu, Négrád szélén: 268 kath., 84 evang.

lak., s feletté sovány határral. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. N.-Szalatna.

Klokocsa, tót falu, Ung vmegyében, Vinna fl., 340 lak. Ut. p. N.-Mihály.

Klokodics, Krassó v. horvát falu, Székashoz 2 órányira: 1367 kath. lak. Sok erdővel. F. u. a kamara.

Klopodia, oláh-magyar-német falu, Temes vmegyében, ut. p. Moravicza 2 mfd. Lakja 600 n. e. óhitű, s 600 r. kath., és ref. és ágostai; a kath. magyarok, az ágost. és ref. németek, de magyarul is beszélnek, sőt az oláhok közül is többen. Van itt óh. anyaegyház két pappal, óhitű és ref. iskola. Határa, mely $\frac{1}{3}$ részben róma, $\frac{2}{3}$ hegyes völgyes, kiterjed 7332 holdra és 145 □ öltre. Ebből 2 egész, 15 fél, 270 negyed telek, s 10 zsellér után van urbériség 297 h. belsőség, 306 h. legelő, 1848 h. szántó, 882 h. kaszálló; szorgalmi cím alatt holdjától fizetendő 30 pkr. mellett a lakosok kezén van 150 hold szőlő, 411 h. szilvás, dézmás szőlő 37 hold; utak, vízmosságok, papi, iskolai földek stb. 336 h. 411 öl; majorsági szántó és rét föld 1921 h., mészárszéki s korcsmai illetőség 24 h., erdő 1119 h. 1334 □ öl. Földe urhérlig 2-ik osztálybeli, termékenységet illetőleg jó középszerű, s a tiszta buza legsikeresebben természetik; zab, kukorica már nagyon az időjárástól függ, mert a sok eső, s a szárazság egyformán reményt dönt; árpa, köles is vettetik. Természetes legelője és szénája édeses természetű, mi okból a marha sok sőt kíván, különben a széna kevés táplálékkal bir, s vetett takarmányfüvek csak most jönnek divatba. Állattenyésztése ez okokból középszerű, s juhokat csak magyarfajból tart. Birják a helységet Beniczky Miklós, Nyéky Albert, és Onossy Antonia asszonyság.

Klucsárka, Beregh v. orosz

falú, Munkácshoz dél-nyugotra $\frac{1}{2}$ mfd, 13 romai, 449 g. kath., 10 zsidó lak. Földe jó kukoriczát terem; szük legelője van. F. u. gr. Schönborn.

Klucsó, Trencsén m. tót falú, a Vágh jobb partján. Lakja 294 kath., 1 evang., 11 zsidó. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Kluknó, Szepes v. tót mv., 1024 kath. lak. Paroch. templommal. Kas-télylyal, vasbányákkal és hámorokkal. F. u. gr. Csáky Károlynő. Ut. p. Lőcse.

Klussó, Sáros v. tót falú, Bárt-fához délre $\frac{1}{2}$ mfd: 665 kathol., 6 zsidó lak. Jó határ. Erdő.

Knéz, oláh-német falú, Temes vármegyében, Temesvárhoz észak-nyugotra 3 mfd, Torontál vmegye szélén: 470 r. kath., 39 zsidó, 2763 n. e. óhitű lak. Van itt egy roppant óhitű egyház 3 lelkészszel, r. kath. anyateplom. Dombos, völgyes határa első osztálybeli, s főleg tiszta buzát és kukoriczát terem. Szénája kevés, mert réljeiket felszántják a lakosok. Czigara és sztygos juhok nagy mennyiségben tenyésztetnek. A helység mellett elfolyó Szikszó patakban csukát és pontyot halásznak. A legelőn keresztülvezető út mellett egy dombon valami régi vár romai és sánczai láthatók, melly vár a népmonda szerint Kinisy Pálé volt. Nyugoti határszélén pedig a Szikszó folyóig terül el a Czernabara tó, mellytől éjszak felé egy összeomlott templom most is látszik; valamint a romai sáncz a Knézi határt is keresztülfutja. Határa kiterjed 8613 holdra, mellyből 5302 h. szántóföld, 1547 h. kaszálló, 933 h. legelő, 401 h. házhely, 91 h. szőlő, 249 h. kivágás. Urbériség: 7577; majorság: 1036 hold. Van itt 23 szerződéses lakos is, kik zsellérek voltak ugyan, de e. mellett még 529 hold szántó és legelő földet bírnak 805 pft. haszonbér mellett az uradalomtól, t. i. a kir. kincstártól.

Knoll, Szepes v. pusztá, Hnilecs fil. Lakosai bányászok.

Knyahinya, Ungh v. orosz f., N.-Berczna fil., 325 g. kath., 8 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Knyáza, tót falú, Árva vm., az Árva jobb partján: 558 kath., 16 evang. lak., kath. paroch. templom. Szép erdő. 28 sessio. F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Knyezich, Bars vm. tót falú, Ar. Maróthoz $\frac{1}{2}$ mfd: 559 kath. lak. Mind földje, mind rétje jó; erdeje is van. Ut. p. Verebély.

Kobilán, Nyitra m. pusztá, Radosocz fil., 10 kath. lak. F. u. ő cs. k. felsége.

Kobilnik, Máramaros v. orosz uj-telep, lásd Kelecsény.

Kobulnicza, Zemlén v. orosz falú, Sáros vmegye szélén: 6 romai, 288 g. kath., 10 zsidó lak. 635 hold szántóföld. F. u. Szulovszky, Poturnyai. Ut. p. Eperjes.

Kochanócz, Trencsén m. tót falú, a Vágh jobb partján, Trencséntől délre 1 mfd. Számlál 69 kath., 238 evang., 7 zsidó lak. Kath. és evang. anyateplom. Földe termékeny, erdeje nagy, bort is termeszt. F. u. Ambro család.

Kochnacs, Trencsén most A.-Nyitra v. pusztá, Gradnához $\frac{1}{2}$ óra: 42 kath. lak., urasági majorsággal. A bani uradalomhoz tartozik.

Kocs, magyar falú, Vas vmegyében, a Marczal mellékén: 330 evang., 140 kath. lak., evang. iskolával. Közbirtokosoké, s ut. p. K.-Czel.

Kocs, régi nagy magyar falú, Komárom most Esztergom vmegyében, hajdani neve Kos lehetett, minthogy a falu pecsétén ma is kos czimer látható. Tatától $\frac{10}{16}$, Komáromtól $\frac{16}{16}$ állomásnyira, ugyanennyire Neszmélytől, melly utolsó postája; 14,000 holdnyi szélesen kiterjedt határral,

mellyet északról Tata, keletről Tágyos, Kömlöd, Parnak; délről Szend, sz. Mihály, a n. igmándi határban Csicso; nyugotról Tömörd környeznek; földje nagyobb részt csekély változású síkság; vannak mindazáltal néhol kisebb nagyobb emelkedésű halmjai és dombjai; természeti tulajdonsága nagyobb részt jó közvérű, csak kisebb részben és itt is kevésbé homokos, de általában a nép szorgalmát sinli. Szőlőhegye van kettő, egyik a nagy, vagy Lencsehegy, másik a Badacsony, mely utóbbinak keletdéli aljában elterülő rétság között, magas emelkedésű dombon vannak a régi Tekevár maradványai. Van két kisebb tava, legelője, szántóföldje bőven, végre egy salétrom főzője. Az urbéri telkek száma tábla szerint 177³/₄. Telkes gazda 217, házas zsellér 136, házatlan 33, nemes 86. Itt valamint Dardon és Szenden számos nemes udvar-terki haszonbérliők vannak. Az összes népesség 2770 lelket számlál; ebből róm. kath. 484, evang. 21, ref. 2255, zsidó 10. Róm. kath. anyaegyház. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kocs, puszta, Külső-Szolnok v. megyében, Cséppához ¹/₂ óra: 83 kath. lak. F. u. többen.

Kocs, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, Tisza-Füred mellett, gazdag szántóföldekkel és rétekkel. Többen birják.

Kocsér, puszta, a Jász-Kun megyében, N.-Körös, Törtel, Sz.-Király szomszédságában. Minthogy nagyobb részt homokos, marhalegelésre használja Jász-Apáti városa, s kis részben kaszálásra. Van két fiatal erdeje is. Itt látható egy puszta templom, és egy Pálffy halm a nevű domb. hosszú árkokalakkal, honnan a lakosok itt régente ütközetet gyantának.

Kocsin, Nyitra m. tót falu, Verbóhoz ³/₄ órányira; 270 kath., 7 zsidó

lak. Bortermesztés; híres cseresnye. F. u. többen. Ut. p. N.-Szombat.

Kocsisföld, puszta, Pozson most F.-Nyitra vmegyében, Rozindol filial 6 kath. lak.

Alsó - Kocskocz, Trencsén m. tót falu, 533 kath., 4 zsidó lak.

Felső - Kocskocz, Trencsén m. tót f., a Vágh mellett: 519 kath. 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Urai mind a kettőnek többen. Ut. post. Trencsén.

Kocsócs, Trencsén m. tót falu, a Beczkói uradalomban: 253 kath., 10 evang. 37 zsidó lakja.

Nemes - Kocsócs, Trencsén m. tót falu, az előbbeni helységgel egybe függ. Lakja 163 kath., 2 evang. F. u. nemesek.

Kocsoba, Arad vármegyében, oláh falu, Buttyin fil. 2 kath., 120 óhitű lak., hegyes, erdős határral.

Kocsola, magyar falu, Tolna vmegyében, 1600 kath., 20 zsidó lakossal. paroch. templommal. Határa első osztálybeli; van szőlőhegye, tágas és szép erdeje, vizimalmai és katonaháza. Birja h. Eszterházy, s ut. post. Kaposvár.

Kocsord, Szathmár vmegyében, magyar falu, Ecsedhez északra 1¹/₂ mfdnyire: 9 kath., 841 ref., 34 zsidó lak., ref. anyateplommal. A Kraszna vize mellett posványos helyen, az ecsedi láp megszakadásában levén, sok hidakkal s töltésekkel tartatik. Szántófölde részint fekete nyirok, részint homok, de termékeny; roppant lápjában sok szénát, nádat gyűjthet; halat, csikot foghat. F. u. gróf Degenfeld, Kende s m. t. Ut. p. N.-Károly.

Kocsova, Beregh vmegyében, német falu, Munkácshez délre 1 mfd. 208 róm. kath., 13 gör. kath., 8 zsidó lak. Dombos határa jó mívelést kíván. F. u. gr. Schönborn.

Kocsuba, oláh falu, Bihar v. megyében Belényeshez 2 mfd., 239

n. c. óhitű lak., anyateplommal, parkokkal. Urb. szántó 60, rét 40, legelő 80, majorsági erdő 1200 hold. Földe közepszerű, agyagos és köves. Birja a váradai görög püspök.

Kocsuba, oláh falu, Bihar v.-megyében, lapályos földön, Váradhoz, melly utolsó postája, 4 mfd., 1451 n.e. óhitű lak., s anyateplommal. Határán van 850 h. föld és rét, mellyek laposan feküdvén igen termékenyek, s össze vissza használatnak, 260 hold hátsabb és soványabb szántóföld és 270 hold legelő, melly nagy részt erdő. Majorsági földje csak 8 hold. Folyóvíze nincs, hanem 4 ere van, mellyek esőzésekor megtelnek, s a lapályos földeket rongálják. Birja a váradai deák püspök.

Koczur, Nyitra m. tót falu, Bajmocz filialis, 129 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Privigye.

Kockaszállás, (Kosinuw), Bereg vmegyében, orosz falu, Munkácshoz 1½ mfdnyire: 154 g. kath., 5 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Koczuricz, Nyitra m. tót falu, Pöstyénhez ¾ órányira; 81 kath., 6 zsidó lak. Termékeny föld és rét; vizimalom. F. u. többen. Ut. post. Galgócz.

Kohanócz, Zemplén vmegyében, tót falu, Homonna fil. 310 kath., 6 zsidó lak. 428 h. szántófölddel, jó réttel a Laborcza mentiben, erdővel. F. u. gr. Csáky.

Kohány, Sáros vmegyében, tót falu, Kaproncza fil., 56 kath., 109 evang., 9 zsidó lak. F. u. többen.

Kohány, Zemplén vmegyében, orosz-tót falu, Gálszécs fil., 34 róm., 571 g. kath., 57 evang., 40 ref., 23 zsidó lak., 856 h. szántófölddel. F. u. többen.

Kohány, lásd L ü k i - K o h á n y.

Kohány, puszta, Somogy vármegyében, közel N.-Korpádhoz, gr. Hunyadi Ferenczé.

Kohár, puszta: Zala vmegyében, Szegvár és Hosztót közt.

Kohldorf, Krassó vmegyében, oláh falu, a megye déli csúcsán: 8 kath., 592 óhitű lak., s anyateplommal, igen hegyes, erdős, köves határral. F. u. a kamara. Utolsó post. Szászka.

Koissó, Szepes vmegyében, orosz falu, Göllniczhez keletre 1½ órányira: 169 római, 758 gör. kath. lak. Gör. kath. parochia. Fűrés- és lisztmalmok. Nagy erdők. Vasbányák. F. u. gr. Csáky.

Kójj, lásd K ó j y.

Kóka, Pest-Pilis vármegyében, magyar falu, Pesthez keletre 4¾ mfd: 2119 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Határának 1/3 része homokos, 2/3-da dombos, agyagos, bora meglehetősen, erdeje szép. F. u. legnagyobb részt gr. Károlyi István, de valami keveset bírnak benne b. Prónay és Rakóvszky nemzets. is.

Kokad, oláhu, K o k o t; magyar falu, Bihar vmegyében, Debreczentől 3½, utolsó postájától N.-Létától ½ mfd. Reform., és gör. kath. anyateplomok. A falun kívül urasági major szép gazdasági épületekkel. Népeisége 1289 lélek, kik közt 1009 reform., 280 g. kath., kik oláhu és oroszul már csak törve beszélnek. 22½ egész urbéri telek után van 98 földesgazda, 55 zsellér, 8 lakó. Határa egészen róna s 3775 holdra terjed, mellyből szántóföld 1600, kaszáló 425, legelő és erdő 1600, mocsár 50, nádas 100 hold; urbériség szántóföld 1300 h., kaszáló 325 h., majorsági szántóföld 300 h., kaszáló 100 hold, az erdő 1600 h., s ez közösen legelőnek használtatik. Földje dél felé fekete agyag és homok, s tisztabuzát, tengerit, zabot, árpat gazdagon terem, az északi rész homokos és dombos helyen feküdvén, itt burgonya, dinnye, és dohány nagy mértékben

termesztetik. Állattenyésztése a homoktorlásos legelő miatt csekély. Van a helység alatt egy kis folyam, melly mocsárokat és nádas tavakat képez, de 1847-ben az uraság árkokat huzatván, sok föld megnyerettet; továbbá van itt egy várfok nevű domb, hol hajdan kolostor volt, de minő szerzeteseké? arra a monda sem emlékezik. Földesura gr. Zichy Ferencz, s a diószegi uradalomhoz tartozik.

Kokasd, puszta, Fejér vármegyében, Herczegfalvához $\frac{3}{4}$ óra, 196 lakossal.

Kokasd, lásd K a k a s d, Tolna vmegyében.

Kokot, oláhu!; lásd magyarul K o k a d.

Kokava, Gömör-Kis-Honth v. megyében, tót falu, Klenóczhoz 1 órányira: 806 kath. (ide számlálva az üveg- és papirosgyárakban, s a hamuzsir-főző-intézetekben levőket is) 1795 evang. lak. Kath. és evang. parochia. Határa tágas, s a szállások rajta elszórva vannak; van itt 2 üveg-huta, papirosmalom s hamuzsir-főző-intézet; sok posztós, kik durva fehér posztót szőnek. F. u. gr. Haller örökösök. Ut. p. Rimaszombal.

Kokova, Liptó m. tót falu, a Kárpát hegyek alatt, 166 kath. 1184 evang. lak., evang. anya-, kath. filial templomok. — Földje sovány; erdeje szép és nagy. Van vashámorja; fűrészmalma; nevezetes juhtartása. Lakosai között sok fuvaros találatik. F. u. a kamara. Ut. p. Vichodna.

Koksó, Abauj vmegyében, puszta, Koksó-Mindszenthez $\frac{1}{2}$ órányira. 5 kath. lak. F. u. Bárczay.

Kis-Kolacsin, Trencsén m. tót falu, 133 kath., 5 zsidó lak.

Nagy-Kolacsin, Trencsén m. tót falu, Dubnicza mellett: 294 kath., 14 zsidó lak. Határja hegyes völgyes; fája elég. A Dubniczai urad. tartozik.

Kolacsó, tót falu, Szepes v. megyében, egy völgyben, nagy hegyektől környezve, 950 r. kath. lakossal és plebániával. Szántóföldjei hegyeken vannak és igen soványak; keresztülfolyik egy sebes és ragadó patak. Van itt 6 urbéri telek, számtalan curialis zsellér, sok közbirtokos és sok birtoktalan nemes, kik szegénységükről ismeretesek. Majorsági birtok 300 hold, s ugyanennyi erdő. Ut. post. Késmárk.

Kolárovič, Trencsén m. tót falu, a hegyek közt elszórva. 2612 kath., 21 zsidó lak., kik zszindellel, fával nagy kereskedést űznek. Kath. paroch. templom. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Zsolna.

Kolbach, Sáros vmegyében, puszta, Siroka fil. 8 kath. lak.

Kolbach, Szepes vmegyében, tót falu, Szepesvárhoz közel: 369 kath. lak.

Kolbása, Zemplén vmegyében, magyar-orsz falu, Abauj vmegyec szélén: 87 római, 229 gör. kath., 12 evang., 180 ref., 36 zsidó lak., gör. kath. és ref. szentegyházzal. Hegyes erdős határ; 1024 hold szántóföld. F. u. többen. Ut. p. Velejte.

Kolbász, puszta, a Nagy-Kun-ságban, Kunhegyes határában. Hajdan itt volt a nagy kunok főszéke.

Kolbócz, Zemplén vmegyében, orosz falu, Sztrópko fil. 2 római, 320 g. kath., 3 zsidó lak. 561 h. szántóföld. F. u. többen. Ut. p. Orlik.

Kolcs, Szathmár vmegyében, magyar-oláh falu, közel Kis-Kolcsához; a Szamos árjainak kitétetve: 8 római, 250 g. kath., 295 ref., 15 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal. Lápályos határa igen termékeny; gyümölcsöse, erdeje bőven. F. u. Bagossy, Darvay s m. t.

Kolcs (Kis), Szathmár vmegyében, magyar-oláh falu, Szathmárhoz keletre $1\frac{3}{4}$ mfdnyire: 355 ref., 125

g. kath. lak., ref. anyatemplommal. Sik hátára, mellyen a Szamos folyik, buzát, tengerit, zabot bőven terem. F. u. gr. Teleki, b. Vesselényi; Darvay, s m. t.

Kolesin, Kőlcse ny, Beregh vmegyében, orosz falu, Munkácshoz $\frac{3}{4}$ mfdnyire: 5 r. kath., 276 g. kath., 6 zsidó lak. Földei meglehetősek. F. u. gr. Schönborn.

Kolcsva, Szepes vármegyében, tót falu, Görgő fil. 362 kath., 2 evang. lak. F. u. az alapítványi kincstár.

Koldusfalva, (Bettlsdorf), német falu, Sopron vármegyében, a fraknoi uradalomban, 925 evang. és kath. lakossal, evang. és kath. templommal. Ut. p. N.-Höflein.

Kolgyár, puszta, Zala vármegyében, közel Szentgyörgyvölgyhöz, ut. post. Baksa. Több nemeseké.

Kolibabócz, Ungh vmegyében, orosz falu, Ungvárhoz északra 2 órányira: 9 római, 150 gör. kath., 20 zsidó lak. Erdő. F. u. gr. Sztáray, Viczmándy.

Kolinkócz, Beregh vmegyében, puszta, Iványihoz $\frac{1}{2}$ órányira. 19 r. kath. lak. F. u. a Jó nemzetség.

Kolinócz, Szepes vmegyében, tót falu, Olaszhoz keletre $\frac{1}{2}$ órányira a Hernád mellett: 281 kath. lak.

Kollátszeg, lásd Keresztur, Zala vmegyében.

Kollest, oláh falu, Bihar vármegyében, a váradi deák püspök vasközi uradalmában, hegyektől körülvéve, völgyben, egy felemelkedett kősziklán, 550 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 1907 hold, mellyből szántó 447, erdő és legelő 1460. Mind urbériség. Sovány kősziklás föld. A falu közepén van egy nagy tó, mellynek eredetét s fenekét s belőle a víz hova mentét nem tudhatni; tiszta kősziklán van. Lakosai közül 60-an vashányászattal foglalkoznak.

Kolluth, Bács m. német falu,

ut. p. Bezdányon fölül 1 fertálynyira: 2445 kath. 40 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja vizenyős és salétromos, de jól mivelt. Erdeje a Duna mentében kettő is van. Selyembogarat tenyészt. A Duna mellett vagyon az ugy nevezett régi Béká várnak omiadéka. F. u. a kamara. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 10,180 h., mellyből urbéri birtok 98 urbéri és 2 szabad telek után 3206 h. szántó, 2318 hold rét és beltelek, 329 jó, 266 posványos legelő, 111 h. szőlő, 103 h. uradalmi makkos, 238 h. lágya erdő, 2028 hold nádas, 619 hold mocsár, 62 hold utak.

Kolon, Nyitra m. magyar falu, Ghymeshez $\frac{1}{2}$ órányira: 733 kath., 27 zsidó lak., kath. paroch. templommal, több urasági lakházakkal. — Földe közepszerű; erdeje; szőlőhegye elég; rétei jók; lakosi sok meszet égetnek, melly is jóságára az egész vmegyében legtöbbre becsültetik. F. u. a religioi kincstár, s m. t. Ut. p. Nyitra.

Kolon, német falu, Vas vármegyében, a monyorókeréki uradalomban; 332 kath. lak., bortermesztéssel, erdővel. Ut. p. Szombathely.

Kolon, puszta, Zala vmegyében, Balaton-Magyarod mellett.

Kolonicza, Zemplén vmegyében, orosz falu, Szinna fil. 4 római, 720 g. kath. 10 zsidó lak. Gör. paroch. templom. 926 h. szántóföld. Hegyes határ. F. u. gr. Schmidegg. Ut. p. N.-Mihály.

Kolonpos, puszta, Vas vmegyében, Molnári mellett.

Kolontár, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Devecserhez $\frac{1}{2}$ óra, s a devecseri urad. tartozik. Határa részint hegyes, részint róna; tölgyes erdeje szép; malom a Torna vizén. Lakja 550 katholikus. Kis-Kolontár puszta, szinte ide tartozik.

Kolos, (Klzs), Nyitra vm. tót falu, Bars vmegyé szélén: 411 kath., 2 evang., 21 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Földe sovány; erdeje nagy. Hajdan apátsággal birt; de miután a Podmanin testvérek elfoglalták, s belőle zsványfészket csináltak, az 1548-iki országgyűlés elrontatta. F. u. a religioi kincstár, s feje egy uradalomnak. Ut. p. Nyitra.

Kolos-Néma, magyar falu, Komárom vmegyében, fekszik rónságon az öreg Duna mellett, Kis- és Nagy-Keszi szomszédságában, Komáromhoz nyugotra 1 s $\frac{1}{4}$ mfdnyi távolságra. Nevét vette Kolos családától s annak néma leányától, melly családnak lakháza a mostani templom és temető emellett helyén volt, mint az alapkövek most is mutatják. Határa 2511 holdra terjed, mellynek harmada rét és sziget, melly egyszersmind tűzifát szolgáltat a lakosoknak. A némai szigetet képezi a falu mellett elnyúló holt Duna. Az urbéri föld tesz 415 holdat, a többi majorsági birtok, föld első osztálybeli s mindent megterem. Az állattenyésztés is szorgalmasan üzemlik; egyébiránt határában több nádás és mocsáros tavak találtnak. Népeisége 455 lélek, ebből reform. 302, ebből 65 nemes, 235 nemtelen, 153 r. kath. Urbéri telek van 11 és $\frac{1}{2}$, zsellér 7. Nevezetesebb épületei: a reformatusok anyaegyháza, r. katholicusok kápolnája és Zámory György ur lakháza; végre a falun felől 300 ölre a kis Duna partján egy régi szentegyház alapkövei láthatók. F. u. Zámory, Vigyázó, Csorba, Somodý családok és a szentmártoni apátság.

Kolovrát, Zemplén v. népes pusztá, Peticse fil., 2 romai, 16 g. kath. lak.

Kolozsvár, (Glossing), német falu, Vas vmegyében, a német-ujvári uradalomban: 380 kath. lak. Zsankháza pusztá ide tartozik.

Kolpach, Honth vm. tót falu, Selmeczhez $\frac{1}{2}$ mfd: 390 kath. lak. Kath. paroch. templom. Sovány határ. Erdő. F. u. a selmeczi bányász kamara.

Kis- és Nagy-Kolta, 2 magyar falu, Vas vmegyében: 200 ev., 150 kath. lak., ágostai anyatepplommal, jó-buzatermő határral. Többen birják, s ut. p. Szombathely.

Kolta, magyar-tót falu, Komárom vmegyében, Jászfalutól északra $\frac{1}{4}$ mfdnyire, lapos völgyben. Van itt 1288 kath., 60 ágostai, 34 ref., 362 zsidó lak. 154 szavazható nemes, kath. anyaegyház, synagóga. Hegyes völgyes határa 5949 hold, mellyből 1000 h. erdő; 300 h. rét, 4463 majorsági, 183 h. urbéri birtok, mert itt csak 5 gazda van, s e közül is 3 zsidó. Földe agyagos de termékeny; leginkább megtermi a buzát és rozst; a tavaszi gabonanemeket kevésbbé, azonban lencséje híres. Birják Kürthy, Szombathelyi, Jáross, Bangya, Madarassy, Dümjén, Sáry, Halász, Horváth, Matéffy, Lévai, Soós sat. Ut. p. Perbete.

Kóly, magyar falu, Bihar vmegyében, Váradhoz $3\frac{1}{2}$ mfd, hegytetőn, ut. p. Székelyhid. Lakja 758 lélek, kik keveset kivéve, reformatusok, helybeli anyatepplommal. Határa 3100 hold, mellyből csak 20 föld urbéri szántó, a többi dézmás és majorsági szőlők, majorsági szántóföldek és rétek; erdeje meglehetősen elpusztult. Határában több felénél szőlőhegy, melly kitünő jóságú híres bort terem. Kaszálló és nádlo rétjei az Ér vize mentiben vannak, s elég jók. Földei a lapályban jobbak, de a dombokon levők sovány sárga agyagosak. A rétek közt van egy régi várnak maradványa, melly a mostani lakosoktól Zólyom várának nevezetik. Birtokosai a három ágon, u. m. Komáromy György, Sándor és József után származó számos közbirtokosok,

mint: Domokos, b. Döry, Komáromy, Péchy, Fényes, Szunyogh, Sárközy, Sombory, Gulácsy, Décesey, Báthy, Barcza, Marsó, Halmágyi, Sréter, Thury, Beesky, Simonfy, Paksy stb.

Komádi, magyar falu, Bihar megyében, a Sárreton, Debreczentől 7 mfdnyi távolságra. Népessége 2700 lélek, kik mindnyájan reformátusok s helyben papjuk van. Földesgazda 47, zsellér 254, lakó 25, meseterember 23. A helységnek déli oldalától kezdve, Békés megyéig, három mfdet tartó nádas rét foglalt helyet, mellyet a Sebes-Körös folyama csinál és tart fel, mellynek áradásai miatt igen sok kárt szenved; más oldalról rák, hal, csík, vad madarak itt qlly bővellyel vannak, hogy czekkel a szegénység nem csakély kereskedést üzhet Váradra, Debreczenbe, stb. Határához még 5 pusztá kebelcsittetett, mellyeknek külön határuk nincs, hanem ezek összesen 21,800 holdra terjednek, mellyből szántóföld 1479 h., kaszálló 5303 h., nádas rétság 15,000. Különözött legelője nincs, csak a szántóföldek közt levő kaszálló laposak s erék teszik a legelőt; valamint erdőt és szőlőt is híába keresel itt. Az említett puszták e következők: Kis-Nyesta, Eszi, Háth, Kóth, Ossi. Urbériség, valamint majorság itt nincs, hanem a lakosok szerződés szerint bírták még 1848 előtt h. Eszterházytól földjeiket, kinek derecskei uradalomhoz tartozik Komádi is, s hajdan hajdui szabadságokat élvezett. Ingoványos földre igen középszerűen termi a buzát, zabot és árpát; ugy hogy csak marhatenyésztése segíti ki a szükségből, meg a sok rák, hal, nád, gyékény, stb. Kócsag, s téli időben vidra is elég fogatik. A réten élőködő (puskás, halász, rákász, tört használó) emberek p á k á s z o k n a k nevezetnek. A nőnem pedig festett gyapjuból csinos pokróczokat,

és kenderfonalból szép tarka szunyoghálókat készít.

Kománfalva, (Komanova), Nyitra m. tót falu, 293 kath., 15 zsidó lak. Termékeny szép rétek és földek; jövedelmes malom a Nyitra vizén. F. u. Zerdahelyi. Ut. post. N.-Tapolcsány.

Alsó-és Felső-Komárnik, Sáros v. 2 egymáshoz igen közel fekvő orosz falu, a gallicziai és zempléni határszéleken, a makoviczi uradalomban: 69 romai, 440 g. kath., 18 zsidó lak. Alsó-Komarnyikon postahivatal van. Határuk sziklás, sovány; erdejük igen nagy; szarvasmarhát sokat tartanak.

Komárno, Nyitra m. tót falu, Csejthe mellett: 188 kath., 13 evang. lak. F. u. a csejthei uradalom. Ut. p. Galgócz.

Komarócz, Abauj v. magyar falu, Nagy-Idához 1 órányira, a Kanyapta-mocsár mellett: 148 r. kath., 2 evang., 255 ref., 4 zsidó lak. F. u. a nagy-idaí közbirtokosok. Ref. szentegyház.

Komarócz, Sáros v. tót falu, a Tapoly mellett, Bártfához keletre 1 mfd: 331 kath., 31 zsidó lak. Mind földre, mind rétje igen jó; erdeje, vizimalma, s két nemes udvara van. F. u. Bideskuthy.

Komarócz, Szepes v. tót falu, Svabocz fil., Horka mellett: 54 kath. lak. F. u. Hatbafny.

Komarócz, (Komarjáni), tót falu, Zemplén megyében, szép rendben épült házakkal, mellyek közt közből épültek is láthatók: 90 romai, 160 g. kath., 60 evang., 15 zsidó lak., r. kath. fiók-templommal. Határa 1100 hold, mellyből $5\frac{1}{2}$ telek és 12 zsellér után van 190 h. szántóföld, 50 h. rét, majorsági szántó 200 h. és 100 h. rét; erdeje 400 hold, a többi cserjés legelő. Volt itt azelőtt vagy 40 kapás szőlő is. Földének $\frac{2}{3}$ -da lapá-

lyon feküdvén, ha megrágyáztatik jó buzát és tavaszit terem. A Tapoly vizén kívül van egy patakja, melly a helység utczáját iszapolja. Hajdan volt a Tapolyon 5 kerekű hires malma, most csak helye látszik. Kőbányája jó épületeköveket szolgáltat. Birják néhai Závody Pál özvegye, most Podhajeczky Sándor neje, gr. Forgách család és Dienes István. Ut. p. Eperjeshhez 4, Varanóhoz $\frac{3}{4}$ óra.

Orosz-Komarócz, Ungh v. orosz falu, Szerednyéhez nyugotra $\frac{3}{4}$ mldnyire: 18 romai, 503 g. kath. lak. Gör. kath. parochia. Nagy erdő. F. u. többen.

Komarócz (Szobráncz-), Ungh vm. tót-orosz falu, 97 romai, 80 g. kath., 13 ref., 8 zsidó lak. Róna, termékeny határ. F. u. Viczmándy, Szemere, Fekete s m. Ut. p. Szobráncz.

Komarom, németül Comorn, magyar királyi város, Komárom megyében, Budától nyugotra $6\frac{3}{16}$, Győrtől keletre 3, Uj-Szönytől, melly ut. postája, $\frac{4}{16}$ állomásra. Fekszik a Duna bal partján, a Calóköz legvégső csucsában, hol t. i. a Vágduna az öreg Dunába ömlik, lapályos róna vidéken. Határa kiterjed 4107 holdra, mellyből a várerősítés 520 $\frac{4}{12}$ holdat foglalt el. Erdeje a városnak ugyszólván semmi sincs, s a vizenyős helyekkel körülvett szigetek és félszigetek összesen 144 holdat, 455 □ ölet foglalnak el, és csak lágý fát és rőzsét teremnek, ritkásaik kaszállóul használtván. Szántóföldre jó minőségű fekete föld, csakhogy felette kevés, miután a polgári kézen levő szántóföldek 661 hold 100 □ ölnél többre nem terjednek; ezenkívül a városi major és veteményes telkek 109 holdat 379 □ ölet foglalnak el. Legnagyobb figyelmet érdemel az öreg Dunának, melly itt győri Dunának neveztetik, kis és nagy ága által képeztetett, s épen a város aljában terülő szigete, melly a gőz-

hajói kikötőn, sétatéren, s rakodóhelyeken kívül 122 hold 1037 □ ölnyi területen, szép gyümölcsös és mulató kertekkel dicsekszik. A legelő szinte vizenyős, s jobban használható része 500 hold körül terjed. Telekkönyv ezelőtt Komáromban nem volt. A város áll a várból, várerősségből, és a tulajdonképeni városból. A vár keleti részén van a városnak, épen azon sarkán, hol a Vág-Duna az öreg Dunába szakad, és így három oldalon víztől vétetik körül, a várostól faültvényes sétahely által választván el. A várerősség, az ugynevezett nádori vonalok, nyugoton az öreg Dunánál kezdve, éjszakknak egész keleten a Vágh-Dunáig körülveszik a várost, ugyhogy ez három felől vár és erősség által körülvéve áll közepett, s csak déli része levén nyíltan alsó részen az öreg Dunára, felsőn a győri kis Dunára. A vár ismét elosztatik ó és uj várra. Az ó-vár épen a vizek sarkánál, áll belülről négyszögre, körül földszint épült nagy laktanyákból, ugyanitt vannak sütőkomenczék és éléstár; kívülről az épületeket széles sánczok, kőbástyák, és tetejükön földbástyák védik. Az ó-vártól nyugotra csak egy széles sáncz által választatik el az új-vár, hová nagy felvonó hid viszen által. A két vár közötti sáncz mellett mindkét végről kapu van, egyik az öreg, másik a Vág-Dunára nyilván; háborus idők alkalmával mind a vág-dunai, mind az öreg dunai hid ide szokott lehozatni. Az új vár az ó vár felől és a Vág-Dunára egy kis sarkán nyíltan áll, egyebütt felülről háromszöget képező emeletes épületekkel s laktanyákkal vétetik körül, mellyeket kívülről hármassánczok, föld- és kőbástyák öveznek. Az épület nyugoti közép szárnyában a vártemplom van, az udvar közepét pedig ferde négyszöglet, s egy fedél alatt az emeletes, csinos és kényel-

mes tisztalokok foglalják; mind ezen épületek tetői szükség esetében sarkakon leeresztethetnek. E vár város felé eső része két felnyitható hosszú sánczvidon át kaput nyit a városi főter felé, hova faszoros sétaut vezet; a vár és város közt egyébkint is fákkal kiültetett sétatér fogván helyet. A belső hidfőtől bemenet balra a széles sáncz fölött a vár nyugoti sarkán, a köbástyában, épen az őrtorony alatt köböl kifaragva látható egy szűzalak, jobb kezében koszorut tartván, baljával ruháját fogja, s alatta négyszegű géthelükkel a felirás áll: N e c a r t e. N e c m a r t e. A várhatár azonban szemközt a várral az öreg Dunán is áthat, s az ó-szőnyi határban a Dunaparton egész az új-szőnyi hidfőig 540 holdat foglalván el, öt rendre osztott sánczai s bástyái közt egy osztályt magába fogadható lovas laktanya van, s ugyanílt a bástyák alatt kaszamaták is fogván helyet. Ez erősségnek folytatását teszik az új-szőnyi határhoz tartozó monostori pusztabeli sánczok, mellyeket az utolsó magyar háboruban is sok vér áztatott. Végre a vár harmadik része az új nádori vonal, melly miután a vár 1808 óta több ízben erősítettett, terv szerint Komáromot kö- és földbástyákkal vonandja körül a Csalóköz felől, s már nagyobbára be is végeztetett. — Egy szóval Komárom az egész osztrák birodalomnak legfontosabb erőssége, s ez a legutóbbi magyar forradalomban is bebizonyult. Mi a várost illeti: ez a vár két ízbeni megszállása és ostroma következtében, nagy pusztulást szenvedett, nagy része leégett vagy leromboltatott, annyira, hogy jelenleg alig ismerhetni azon Komáromra, melly 1848-ban állott. Utczái keskenyek és rendezetlen menetelűek. Volt e városban 72 szabad nemies udvartelek, s ezen mintegy 400 ház. A polgári telken levő házak száma 1325. Népes-

sége tett 1847-ben 20,660 lakost, melly szám jelenleg mintegy 13,000-re olvadt le. Vallásukra nézve $\frac{2}{3}$ -da a népességnek mintegy 800 zsidót és 60 n. e. óhitűt is beszámítva r. kath., $\frac{1}{3}$ -da pedig reformatus, 350 ágostait szinte ide is beszámítva. Nyelvet illetőleg igen kevés kivétellel mindnyájan magyarok. A nép eredetére nézve kúnfaj, s mind jellemben, mind szokijelésben nagyon hasonlít a kunokhoz. Kézműves van 497; 491 legénynyel és 235 inassal. A kereskedés fő tárgya a gabona, liszt és épületfa. A Vág-Duna segedelmével nagy mennyiségű deszkák, léczek, szálfák usztatlatnak le Liptó és Árva vmegyéből. És e talpkereskedést nemcsak helyben üzik számos társulatok, hanem le egész a török szélekig több helyen tartanak falerakó és áruló helyeket. A dunai hajóvontatók száma, gőzhajózás óta csökkent. A boltos kereskedést főleg a zsidók folytatják. Hetivásárok tartatnak szerdán és szombaton; országos vásár pedig 4 ízben esik, de nem nagy fontosságúak. A városnak a vidékkel közlekedését eszközli az öreg Duna és a Vág-Duna, és 4 fő országut. A dunai forgalmat a számos kereskedési hajók és gőzösök élénkkel teszik, s télire sok hajó és gőzös szokott az itteni kikötőben maradni. A vág-dunai forgalmat leginkább a negyedi, farkasdi hajók, és az épületfa-kereskedés eleveníti. A kis Duna 100 öl széles ágán álló fahid, az öreg Dunán pedig hajóhid visz keresztül Új-Szőnyre, részint felfelé a bécsi, részint lefelé a budai fő országutakra. Van itt mindenik fentebb előszámlált vallásfelekezetnek helyben papja és imaháza; egy kir. kath. gymnasium, mellyben a benedekiek magyarul tanítanak; egy ref. gymnasium öt oktatóval; sz. Anna nevű polgári szegényház templommal együtt, 16,822 ft. 36 kr. tőkével váltóban; sz. József

kórház kis templommal, szegények házával, Sárközy Lajos alapítványán keletkezett; városi kórház; takarékpénztár; szabadalmas hajózást biztosító társaság; temetkezési társulat. — De lássuk már a város történetét röviden: A morvai herczeg, öregebb Szvatopluk eltünése után, annak három fiától, fegyverrel foglalta el Árpád nagy Morvaországának azon részét, melly a Garan vizétől a zólyomi hegyekig egészen a mai morvai határokig terjede, e föld elfoglalását Lehelre bízva, az alatta volt baskiriai vagy urali magyarokkal együtt, ugyan-csak melléje rendelvén Rétel, a kumai magyarok egyik vezérét az ő népével. Rétel az ő kumai magyarjaival a Vág alsóbb részeit, a Nyitra és Zsitva folyók vidékeit, a hajdani Csálóközt hódította meg, s birtokába jött e földnek. Ebből egy részt a Nyitra vize szomszédságában levő Zsitva mentiben Thege nevű kumai magyar vezérnek ajándékozott, azon földet t. i., hol most Ó-és-Uj-Gyalla s Konkoly pusztá fekszik; innen származik a Konkoly Thege család. Másik darab földet Illmár, vagy Illmér vezérnek adott a mai Ürmény vidékén, honnan ismét az Ürményi nemes család ered; a Duna vidékét maga tartván meg. Ezen Rétel fia volt Oluptulma, ki legelőször szállította meg Komárom táját kumai magyarokkal; de nem cumanusokkal, vagy kunokkal, kik hasonlókép a Kuma vizétől vették ugyan nevöket, hanem az előbb a baskiriai, vagy urali magyaroktól elszakadt magyarokkal, kik Kiovnál még Álmossal és Árpáddal egyesültek; mert a mostani kunok, kik azelőtt uzoknak is hivattak, és elszéledésök előtt tették a Turk nemzetiség 8-ik szakaszát, elsőbb II. István alatt 1123-ban jöttek be, s a mostani Kis-Kunságon telepítettek meg, a későbbiek IV. Béla alatt 1239-ben a mai Nagy-Kunságba szállítatván;

ismét IV. Béla 1238-ban kelt privilegiumban mondja: Cumanos cum Árpád ad Kioy consociatos, et modernam Hungariam cum iisdem intranses circa C u m a r u m consedisse. Ugyancsak Oluptulma építtetett itten a Duna és Vág összefolyásánál egy várat, melly Kumáromnak nevezetett. És így e nevet, vagy a Kuma vize emlékére, vagy a magukéra adták, kik különben is már kumai magyaroknak, az idegen írótól pedig cumanusoknak hivattak. Mások ismét más származatot adnak a névnek, állítván, hogy még a magyarok kijöve tele előtt egy scythia telepnek kellett lenni, mellynek törzsoke sajátlag Bactrianában lakott, és Chomárnak nevezetett, miként ezt előadja Plinius hist. nat. lib. VI. C. 18. Emlékezik erről Ptolemaeus is lib. c. 12. egy Chomara nevű várost említvén; sőt Pompon. Mela is említi a Comar nevű népet. 1037. felállítván sz. István a bakonybéli apátságot, ugyanazon évben a komáromi vásár és rév jövedelmeit annak adta. 1075. I. Geiza a garanmelléki apátságot alapítván a sz. benedekiek számára, annak a határban 3 ekeföldet (tria aratra) ajándékozott, ugyan annak engedvén át a halászati jogot. 1242., midőn IV. Béla alatt a tatárok hazánkat elpusztították, szinte a komáromi vár is kezökre került; később a csehek dühöngvén honunkban Ottokár alatt, e vár is földig lerontatott, és csak akkor épült újra, midőn 1272. Kun László Ottokárt tönkre tette. 1307 táján trencseni Csák Máté kezére került, mignem Robert Károly megerősödvén a trónon: annak birtokába jutott, s ezt Tamás esztergomi érseknek ajándékozta. 1320-ban Robert Károly, Tamás érseknek e várért más jószágokat adott Hont vármegyében. Ez időtől fogva a komáromi vár is azon szerkezetet nyerte, mellyel birtak a vegyes házából való királyok alatt egyéb ma-

gyar váraink. Ugyan is a szomszéd falukban, a Csalóközben, valamint a Mátyus földén laktak a várjobbágyok, kik közép helyet fogván a serviens nemesek és adózó jobbágyok közt, igen csekély adót fizettek a várparancsnoknak, például néhány vizát s más halat; s a várföldet saját hasznukra hűbérben művelték; de had idején és egyébkor is a várat őrizték s katonáskodtak a kir. zászló alatt. 1527. a komáromi várat Zápolya János hívei foglalták el, és midőn a következett évben I. Ferdinánd megszállta, a vár-örizet Komárom várost előbb felgyújtván, a német hadakra derekasan lövöldözött, és az ellentállással csak akkor hagyott fel, mikor látta, hogy a kemény ostrom miatt ledüledeznek a vár falai. Megadá tehát magát a vár-örizet, mellynek Ferdinánd megkegyelmezvén, e várban Branstein Ernő parancsnokot hagyta, és egy Decius nevű olasz építész által, mint Ursinus Velius írja, azon részt, melly még ma is áll és ó várnak neveztetik, csinosan felépíttette. Soliman Bécsbe íygyekezvén, a komáromi őrség a várat gyáván elhagyta, s ezt 1529. ujra Hardegg János vezér-spanyol katonasággal vette vissza a törököktől. A most következett várparancsnokoktól függött aztán sorsa jobbadán a város lakosainak mindaddig, míg 1751-ben a királyi városok sorába nem iktattott. A várparancsnokok teljesen uralkodtak a város népén, s hatalmukkal jól és rosszul éltek, mint jó vagy rossz kedélyök hozta magával. Ilyen várparancsnokok voltak Pálffy Miklós, a 17-ik század elején Molárd János és Kolonics Ferencz, közepén Walther, ki ágostai hitű levén, a komáromi várban evang. templomot építtetett, s midőn e szük vala, kieszközlé, hogy ezek a piaczon építenék maguknak díszes egyházat. Ekkép cselekedének a reformatusok is, kik 1550 körül templomot építvén, [később olly virágzó állapotra jutottak, hogy a 17-ik század felében az egész Komárom reformatáltot, kedvezvén nekik a Walther után lett várparancsnok gr. Souches türelmes gondolkozása. Ámde 1670. megváltoztak a körülmények, mert az akkori parancsnok Hoffkirchen Lajos Károly gróf a ref. templomot elvette, és papjaikat a városból kiűzte. Midőn 1809-ben kérdés tétett volna az iránt, valljon a várerősség részére elfoglalt sz. ferenczi szerzetesek temploma tartozott-e valaha a várerősség birtokához, akkor a szerzetesek jegyzőkönyvében következő olvasható: Ezen város Luthert és Calvint követő eretnekek által anynyira el volt öntve, hogy itt a kath. lelkész még csak nem is sziveletelnék; hanem a Györből ide alamizsnát szedni jövő sz. ferenczi szerzeteseket is egy Huszár Mátyás nevű előkelő kath. nemes ember rejtegette tulajdon házában, kinek halála után fia Huszár István hasonló indulattal viseltetett a szerzetesek iránt, s őket gyakran éveken át is titokban tartotta magánál, félvén az eretnekeknek, kivált a calvinistáknak hatalmától, kiknek itt azon időben gyülekezetök és iskoláik voltak. Meghallván ennek okáért Hoffkirchen a várparancsnoka, hogy a szerzetesek titokban szolgáltának isteni tiszteletet, egész erővel felfegyverkezvén, miután a király jóváhagyását is kinyerte, a calvinisták lelkészeit Szondy Istvánt, és Csuzy Jakabot minden tanítókkal és tanulókkal együtt lakásaikból, a városból kiűzte, s helyökbe behozta a sz. ferenczi szerzeteseket 1670-ben, mellyet aztán I. Leopold is oklevelével, melly a szerzet levéllárában feltalálható, megerősített. 1627. Széchenyi György érsek az evangélikusokkal épen ezt tette; és bár ezek az 1681. soproni diaeta 26. art. erejénél fogva templomukat vissza-

nyerték, a vakbuzgó Hoffkirchen 1683. ezt ismét a jesuiták rendelkezése alá bocsátá. Ezután nemcsak itt, hanem az egész vidéken borzalmas üldözést követtek el; mert Komáromban hitnyomozó törvényszéket állítva fel a protestans papoknak a bejövetelt megtiltották, és mivel az ekeli ref. lelkes Szaky János ezen tilalom ellenére ide bejött, ezt német vasasokkal éjnek idején Ekelben ágyában megkötöztették, Komáromba hurczoltatták, és itt rövid vizsgálat után haját fejéről lenyírván, és reá forró olmot töltvén, iszonyu kínok közt megölték. Kiköltözték tehát Komáromból a legjelesebb protestansok, nem állhatván továbbra a jesuitai és katonai üldözést, melly a múlt század elején olly pont-ra emelkedett, hogy egy Zámory nevű alkapitány surlódásba jöven a vármegyei tisztséggel, a megye házáat felgyújtatta. Minek az a következtése lön, hogy a megye gazdag levéltára elégett. De a gyakori földrengések is nagy csapásul szolgáltak e szegény városnak. Illy földrengések voltak 1763-ban jul. sept. oct. dec. hónapokban; 1764-ben jan., febr., mart., apr., máj., jun., jul., aug. és september hónapokban; 1765. febr. és apr. 6-kán; 1783. apr. 22., jun., jul., dec. ujonan földindulás. Ez idő után az ingások ereje Moorhoz ment át Fejér vmegyébe, s Komáromban csak kis mértékben mutatkozott. 1822. febr. 18-kán ismét nagy földrengés, és legutoljára 1832-ben febr. 21-kén tapasztaltatott. I. Mátyás királyunk előtt igen kedves volt Komárom vidéke, s ő ezt 1470 táján faluból királyi mezővárossá tette. Volt ez időben Mátyásnak a komáromi határban egy virágzó gyümölcsös kertje (pomarium), melly szépségeért arany kertnek neveztetvén, e név az egész Csalóközre rá ragadt. Ezenkívül volt itt királyi vadaskert is, az őrsi határra kinyuló

dombos vidéken, melly hely most is vadasdülőnek neveztetik. 1489. Mátyás Várköze falut a városnak adományozta. E földön volt hajdan a rómaiak Virginaccum nevű vára, mellynek némelly maradványai, a Vág-Dunán tul most is látszanak, a hely pedig Leányvárnak nevezetik. II. Mátyás Komáromot Reifenberg János Tódornak, ki azon időben a komáromi várőrség kapitánya vala, adományozta visszaváltható czim alatt 17,000 forintért, kinek halála után örökösei tartották meg. Kolonics Ernőnek, Reifenberg utódának a várparancsnokságban, nem lévén értéke a visszaváltásra, ezen javakat királyi jóváhagyás mellett gróf Eszterházy Miklós nádor váltotta vissza. De nem soká maradt ő is e birtokban, mert csakhamar egy részét bizonyos kedvezésből Kolonics Ernőnek ajándékozta; másik részét, u. m. 7 falut nemcs Zichy Pálnak, ki akkor alezredes és győri várkapitány volt, a fenirt 17,000 ftban olly feltétel alatt zálogosítá el, hogy ha a komáromi kapitányok közül ugyanezt valaki visszaváltani kívánná, ő és utódai azt azonnal visszabocsátani tartozzanak. III. Ferdinand azonban időközben eladta e birtokot Kolonics utódának Puchhaim Kristóf János várkapitánynak 54,118 forintért, ki ugyan kevés idő múlva meghalt, utódára Puchhaim Adolf Ernőre hagyván birtokát. Mint-hogy pedig fennevezett gr. Zichy Pál fia István 4 falut, u. m. Ujfalu, Neszmély, Almás és Szent-Pétert Komárom városával és szent Pál pusztával együtt Puchhaim Adolf Ernőnek, mint a komáromi vár parancsnokának ingyen átengedett, e tetteért I. Leopold a komáromi uradalom egyéb részeit, u. m. N. Megyer várost, Izsap, Ekecs, N.-Tany, Csicsó, Megyeres, Bogya, Szöny falukat, ugy szinte Komáromban levő köházat, a kereskedési bol-

tokkal és hozzá ragasztott kerttel, ugar és major földével s egy szomszéd-ságban levő nagyobb kerttel, ezenkívül Aszód vagy Királyföldre pusztát, vízahalászati joggal együtt, aztán Kech, Bök, alsó és felső Aranyos, Füzek, Főmonostor határokat szinte vízahalászati joggal, úgy szinte Harcsás, Béleslegh, sebes Tanya, felső Görbetanya, alsó Görbetanya helyeket Komárom vmegyében; továbbá Tök, Budakeszi és Ó-Buda, szent Endréd, Bogdán, Tótfalu, ezen kívül következő elhagyott falukat: Monostor, Torda, vácsi Rév sz. Péter, és Várad Pilis vmegyében, nem különben minden más javadalmakat, melyek az idők viszontagságai miatt idegenek birtokában vannak, de a fennevezett komáromi várhoz tartoztak, ugyanazon gr. Zichy Istvánnak és örökösinek adott örök és visszavehellen joggal 57,518 forintért, mely általadást 1659-ben adományos levéllel is megerősítette. — Később I. Leopold rendelménye következtében, mely 1699-ben kelt, a komáromi várhoz tartozott egész uradalom, és így Neszmély, Almás, stb. is a Zichy grófi család birtokába került. — Mi Komárom várának az 184⁹/₉-ki magyar forradalmi történetét illeti: ezt hitelesen és híven közölni még most nem lehetvén: csak a fő eseteket fogom megérinteni röviden. 1848-ki decemberben herczeg Windischgrätz tábornagy, a császári osztrák főhadsereg vezére Magyarországra benyomulván, s a magyar seregek vezérért Görgeit folytonos hátrálásra kényszerítvén, Komárom vára 8000 magyar honvéddel megrakva, magára hagyatott, s a többi magyar sereggeli összeköttetéstől egészen elvágtatott. Nem sokára megkezdődtek az ostromi készülétek, s az ostrom 1849. mart. és april hónapokban olly erélyesen folytatott, hogy a várórség már teljes csüggedésben

volt, midőn egyszerre Guyon magyar tábornok a császári előőrsökön néhány huszárral átvágván magát, hiteles híret hozta a magyarok részére dült apr. 19-ki véres nagy-sallói ütközetnek. Melly körülmény a várórségbe uj lelket öntvén, sőt segítségül már Klapka hadteste Komáromnál meg is jelenvén, apr. 24-kén az osztrákok által elfoglalt szőnyi és monostori sánczok rohammal a magyaroktól visszavétettek, s a vár az ostrom alul felszahadított. Később Görgei egész hadiműködésének kulcsául és alapjául Komárom várát s ennek környékét választá. Így a peredi és zsigárdi, majd a győri szerencsétlen csaták után egész erejét Komáromnál összpontosítván, Ács és Szőny közt jul. 2-kán nagy ütközetre került a dolog a magyar összes sereg, és az osztrák és orosz szinte egyesült császári hadtestek közt, mellynek azonban semmi következése nem lön, miután iszonyu veszteségek daczára is mind két fél megtartá elébbeni állását. Görgei ez ütközetben fején, kardvágással keményen megsebesítettet. Jul. 12-kén ismét megkísérté Görgei a császári seregek át-törését, de terve ez uttal sem sikerülvén, más nap az orosz főhad ellen 30,000 emberrel Vác felé vonult, Klapkát 20,000 emberrel a vár védelmére itt hagyván. Az osztrák fősereg Pest felé szinte levonulván, csak néhány ezer ember maradt Komárom vára bekerítésére. E bekerítő sereget azonban, mellyét Barco császári tábornok vezérelt, Klapka a Duna jobb partján aug. 3-kán megtámadá, s olly sikerrel, hogy ez nagy sietséggel kénytelenített a Duna bal partjára visszavonulni, melly alkalommal a császáriak több száz holtakon és sebesülteken kívül 2000 darab ökröt, és majdnem minden pogyászukat, ágyú-jokat, löporukat elvesztették. E csata után Klapka Győrre előre nyomult, ott

ujonczoikat szedett, s magát erőteljesen készíté további munkálatokra; midőn a világsi események híre mindenek végett vetelt, s a hatalmas komáromi vár is, magát egy sept. 29-kén, Pusztá-Harkályon kelt s Haynau osztrák fővezér és Klapka közt kötött 9 pontu szerződés következtében feladván oct. 3-kán s következő napokon az egész várórség fegyverét lerakta.

Homok-Komárom, német falu, Zala vmegyében, ut. p. Kanizsa 1 óra, 180 kath. lak., paroch. templommal. Erdeje fiatal; bort termesz. Feje Batthyáni herczeg egyik uradalmának, mellyhez tartoznak: Lángviz, Füzvölgy, Szent-Miklós, Korpavár és Obronak. Róna határa termékeny s aránylag sok kaszállót és legelőt bír. Földesura h. Batthyáni, kinek majsorságához tartozik 322 $\frac{4}{8}$ hold szántóföld, 382 h. kaszálló, és 2000 hold részint közös, részint magán legelő, kis erdő.

Kis-Komárom, magyar m. v. Zala vmegyében, ut. p. Nagy-Kanizsa. Lakja 1600 kath., 30 zsidó, paroch. templommal. Róna határa róna sőt lapályos és igen termékeny; rétje bőséggel levén, sok és szép szarvasmarhát tenyészt. Birja a pesti közönséges papnövelde.

Lajos-Komárom, német-tót-magyar f., Veszprém várm., Mező-Komáromhoz közel, 350 kath., 138 ref., és 1084 ágostai lak., kiknek közel fele német; $\frac{3}{10}$ -de tót, $\frac{2}{10}$ pedig magyar ajku. Evang. anyatemplom. Róna homokos határa jól műveltetik. Birja h. Batthyáni. Ut. p. Lepsény.

Mező-Komárom, magyar m. v. Veszprém vmegyében, a Sió vize mellett, ut. p. Lepsény. Lakja 780 kath., 773 reform., 10 zsidó, kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa nagy, s ámbár sok helyt homokos, még is

termékeny. Birja hg Batthyáni, s az enyingi urad. tartozik.

Komárváros, magyar falu; Zala vmegyében, a kis-komáromi uradalomban, 1280 kath. lak., kik szép marhát tenyésztnek.

Komját, (Kommelen), német falu, Vas vmegyében, a szalónaki uradalomban, 800 kath. 234 evang. lak., kath. paroch. templommal, szép erdővel, hegyes sovány határral.

Komját (Nagy- és Magyar-), Bereg-Ugocsa vmegyében, 2 orosz falu, 5 kath., 1238 gör. kath. lak., s anyatemplommal. Földei dombosak; rétjei a Borsova mellett feküsznek. F. u. gr. Károlyi, Megyery, Pák s m. Ut. p. N.-Szőlös.

Komját (Komnyaticze), Nyitra m. tót m. v. a Nyitra vize mellett, Nyitrától délre 2 $\frac{1}{2}$ órányira. Számlál 1861 kath., 1 evang., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. — Ékesíti az uraság csinos izlésű kastélya, és kerte. Határa igen szép buzát terem; rétei kővérek; több kerekű malma a Nyitrán sok jövedelmet hajt; erdeje nem elég. F. u. h. Grassalkovics; de most Motesiczky birja. Ut. p. Érsekújvár.

Komját (Abauj-Torna vmegyében, magyar falu, a Bódva mellett, Tornához délnyugotra 1 $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 241 kath., 428 ref., 24 zsidó lak., ref. anyaszentegyházzal. Termékeny jó határ, erdő. Szőlőhegy. F. u. többen.

Komját (Liptó m. tót falu, Árva vármegye szélén, kősziklás hegyek közt: 449 kath. 9 evang. 6 zsidó lak. Nagy erdő; barlang, csepegő kővekkal. Kath. parochialis templom. F. u. Turánszky nemzetség.

Komló, magyar-német falu, Baramya vmegyében, ut. p. Pécs, 384 kath. lak. Földje meglehetősen; erdeje van s határában kőszén találtak. Birja gr. Batthyáni Iván.

Komlós, puszta, Bihar vmegyében, Sarkad - Kereszturhoz tartozik.

Komlós, Abauj vármegyében, magyar falu, Füzérhez 3 fertálynyira: 160 róm. kath., 2 evang., 118 ref. lak. Ref. szentegyház. Határa hegyes és sovány. F. u. gr. Károlyi István.

Komlós, Bereg-Ugocsa vmegyében, oláh falu, 158 gör. kath., 17 zsidó lak., fil. templommal, hegyes, völgyes, sovány határral. A nyalábi uradalomhoz tartozik. Ut. post. N.-Szőlős.

Komlós, Beregh vmegyében, orosz-magyar falu, Munkácshoz délre 3 mfölyire: 5 r. kath., 285 gör. kath., 96 ref., 13 zsidó lak. Ref. szentegyház. Határa jó termékenységű; erdeje, rétje, legelője elég. F. u. a Komlósy nemzetség.

Komlós, Sáros vmegyében, tót falu, Pósfalu fil. 222 kath., 108 evang., 14 zsidó lak. Nemes udvarok. Középszerű határ. Erdő. II. András egy, Jerusalemből nevezett szerzetes házat alapított itt 1212-ben. F. u. Izdenczy.

Komlós, Sáros vmegyében, orosz falu, a makoviczi uradal., Zboró fil. 9 r. kath., 748 g. kath. 9 zsidó lak. Görög anyaszentegyház. Utolsó post. Bártfa.

Komlós, Torontál vmegyében, oláh-német m. v. a török-kanizsai s szegedi postautban: 1206 kath., 18 evang., 6 ref., 3220 óhitű lak., kath. és óhitű anyateplomokkal, derék urasági épületekkel, postahivatallal és váltással Mokrin és Csatád közt; gyógyszerházzal, vendégfogadóval, 183²/₈ egész telekkel. Lakosai sok szarvasmarhát és juhot tartanak. F. u. Nákó János.

Komlós (Tót-), Békés vármegyében, tót falu, Csongrád és Csánád vmegyék közt, Békéstől egészen elszakítva, Makóhoz 4 órányira: 48

kath., 6769 evang., 30 ref., 41 n. e. óhitű lak. Van itt evang. szentegyház 2 predikátorral; evang. népiskola 4 tanítóval; postahivatal, több csinos lakház. Határa igen termékeny, de a lakosok számára képest szűk. Ezek 1746-ban jöttek ide Sz.-Andrásról. F. u. a Paksi örökösök. Lásd Sz.-András helységét.

Komlósd, magyar falu, Somogy vmegyében, a szigetvár-nagykanizsai postautban, ut. p. Babolcsa, 600 ref., 28 kath. lak.; ref. anyateplommal. Homokos határán sok legelője és erdeje van. Birja gr. Széchenyi Pál.

Komlóska, Abauj vmegyében, orosz falu, Erdő-Horváthhoz ¹/₂ órányira: 32 r. kath., 590 gör. kath., 5 ref., 16 zsidó lak. Görög kath. paroch. templom. Fürdő-intézet. Nagy erdő. F. u. gr. Károlyi.

Komo, Zolyom m. tót falu, 291 kath. lak. F. u. a kamará.

Komoristye, Krassó vármegyében, oláh falu, Kákovához 1 órányira: 13 kath., 1374 óhitű lak., s anyateplommal. Birja Deszpinics és Lazarovics család.

Komoró, Szabolcs vmegyében, magyar falu, a Tisza mellett, Zemplén megye szélén: 62 római, 15 gör. kath., 470 ref., 25 zsidó lak., ref. anyateplommal. Erdeje, nádja, legelője elég; dohányt és dinnyét termeszt; van 2⁵/₈ 2-ik osztálybeli egész telke. F. u. b. Sennyei, Pózner, Vay, Áfra, Bogáthy, Fodor, Korcsma, Morvay, Ormos, Ruszka, Szathmár, Szombaty, Töke. Ut. p. Berkesz.

Komorócz (Palágy-), Ungh v. vmegyében, magyar falu, Palágy mellett: 27 római, 34 g. kath., 234 ref., 34 zsidó lak. F. u. Kárner, gr. Buttler, s m. Ut. p. Ungvár.

Komorzán, Szathmár vármegyében, nagy oláh falu, az Avasságon szétszórva épülve: 1830 g. kath. lak., s anyateplommal. Az oda jut-

hatás csak magas és szoros sziklasorok közt történhetik. Roppant erdős bérczeiken sok irtást tettek, s a közel levő Visk lakosaitól megtanulták a nők a leutermesztést és gyolepszövést. F. u. gr. Károlyi, gr. Teleki, gr. Kornis. b. Vesselényi, b. Vécsey, b. Perényi s a t. Ut. p. Aranyosmegyes.

Kompolth, Heves v. magyar falu, a Tarna mellett, ut. p. Kápolna köze'ében. 1290 kath., 3 ref. lak., kik közt németek is találtnak, de már elmagy-rosodtak. Földe nagyon termékeny; szénája sok levén, a marha-, ló-, juhtenyésztés szépen virágozik. F. u. a deprői uradalom, mely Kompollinak is neveztetik, s a h. Grassalkovich család öröksége volna, de most gr. Károlyi György birja.

Koncsán, Szepes v. tót falu, Görgő fil., 70 kath. lak. F. u. a Teőke nemzetség. Ut. p. Lőcse.

Konczháza, Ungli v. magyar falu, Ungvárhoz délre 1 mfdnyire: 231 romai, 46 g. kath., 34 ref., 10 zsidó lak. F. u. az ungvári káptalan.

Konda, puszta, Tolna vmegyében, a dombóvári uradalomban.

Kondó, magyar falu, Borsod vmegyében, a Bikk hegység éjszaki aljában kies völgyben, Miskolcztól $1\frac{5}{16}$, ut. p. Kazincztól $\frac{9}{16}$ állomásra. Környékezik keletre Kápolna, Lászlófalva, délre Radistyan, Parasznya, nyugotra Tardona, éjszakra Alacska s Berente helységek. Határkiterjedése 1668 hold (1200 ölével), mellyből 375 h. szántóföld, 215 h. rét; 91 h. szőlő, 69 h. belső telek, 918 h. erdő. Felszabadult urbériség van $8\frac{5}{8}$ telek s ezután $241\frac{1}{2}$ szántóföld. Majorsági szántóföld $133\frac{1}{2}$ hold, mellyből 49 hold ismét a lakosok kezén használatban van. A föld egy részben paratos, másban pedig egyenes lapály. Átalában második osztályba sorolt fekete nyirok, tiszta búzát, rozsot, árpat, zabot bőven terem, a rétek igen

jók. A szőlőhegy szép helyen fekszik, földje kavicsos nyirok, sok és jó bort terem. A gyümölcsből különösen szép hasznot huznak a lakosok. Az erdő sok makkot teremvén, a lakosok a sertéstartást szorgalmasan üzik s sok sertést hizlalnak. A szőlőhegyen van egy épületkő-bánya. A helységen keresztülfoly egy kis patak, mely a helység felett erdős kősziklák közt eredvén, itt egy átmérőleg évenként 70 köböl gabonát jövedelmező malmot hajt, Radistyanos alól pedig a Nyögő patakka egyesülvén a Sajóba siet. A helység lakosainak száma 412 lélek, kik közt 12 romai kath., 5 zsidó, a többi reformatus s helyben van anyae gyházuk. Telkes gazda van 43, zselér 26, lakó 4, kézműves egy kontár kerékgyártó. Birtokosok: gr Serényi János, Almásy Bódog, Kárász Miklós, Sütő János.

Kondorfa, magyar falu, Vas vmegyében, Szentgothárdhoz délre 2 órányira: 450 kath., 120 ref. lak., hegyes közép termékenységű határral.

Kondoros, Pozson m. puszta, N. Léghez $\frac{1}{2}$ óra: 8 kath. lak. F. u. Benyovszky Péter.

Kis-Kondoros, Békés vm. puszta, Endrődhöz tartozik.

Nagy-Kondoros, Békés vm. puszta, a szarvasi határhoz tartozik.

Alsó- és Felső-Konkoly, puszta, Komárom vmegyében, mind a kettő hasonlóul Konkoly-Tege örökség, s hasonló jogi viszonyai voltak Ó- és Uj-Gyallával.

Konop, oláh falu, Arad vmegyében, a Maros mentiben, az erdélyi országutban, ut. p. Odvos $\frac{1}{2}$ mfd. Van 967 n. e. óhitű lak., kis fatemploma, két lelkésze, derék uri lakháza, pálinkafőző-gyára, 5 patak-, 1 Maros-malma a lakosoknak, egy urasági patak- s egy száraz malom, sok szilvás és gyümölcsös. Hegyes völgyes határa 14,000 hold, mellyből

247²/₃ urb. állomány, 360 hold majorsági iszapolt föld; s a többi majorsági bikkes, tölgyes erdőség, melyből a község részére elkülönítve van 610 használható, 560 h. kopár legelő. Földe a Maros mentiben jó, s főleg kukoriczát terem; juhot, kecskét tart. Van egy elhagyatott rézbánya-üreg, s az uraság pedig 4 helyen is ásatott kőszemet, de rendes kőszén-bánya mindeddig nincs. Birja Czigler Antal.

Konosov, (Koneshely), Bars m. német falu, Thurócz vmegyéje szélessén: 1476 kath., 5 evang. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdő. Sovány határ. F. u. Körnőcz városa. Ut. p. Körnőcz.

Konszka, Liptó m. tót falu, 8 kath., 213 evang. lak. Földe főképen zabot terem; savanyuviz-forrása van. F. u. Andreanszky. Ut. p. Okolicsna.

Konszka, Trencsén m. tót falu, egy völgyben a rajeczi fördők felett. Számlál 705 kath., 7 zsidó lak. Kath. paroch. temploma elromlott; hanem a sztranzkai templom szolgál helyette; földé vizenyős; legelője elég; valamiát fája is. F. u. a lietavai uradalom. Ut. p. Zsolna.

Konszke, Thurócz m. tót falu, a Liptóba vivő országutban, közel a Vágh vizéhez: 3 kath., 130 evang. lak. F. u. a Huszár család. Ut. p. Nolesó.

Kóny, magyar falu, Győr vmegyében, a Tóközben, Sopron vmegyéje szélessén: 1300 kath. lak., paroch. templommal. Sok rét, legelő és nád. Szép lovakat és sok szarvasmarhát tenyészt. Tava mérges növényeiről ismeretes. Birja a győri káptalan. Ut. p. Csorna.

Konyár, magyar falu, Bihar vármegyében, szíkes térségen, Debreczenhez 3 méldnyire, ut. p. Hosszú-Pályi. Lakja 2655 ref. és 15 zsidó. Ref. anyatemplom. Határa 8042 hold, melyből szántóföld 2997, kaszálló 1914, nádas 577, legelő 2554 hold 1100 □ ölével. Minthogy az egész

határt örökös szerződés mellett bírják a hajdan hajdu szabadsággal bíró lakosok Eszterházy Pál hercegtől, ennélfogva itt semmi majorság nincs. Földének $\frac{1}{4}$ fekete homok, $\frac{1}{4}$ szíkes, $\frac{2}{4}$ része fekete agyag s gazdag termékenységu. Sok és szép szarvasmarhát tenyészt. Folyóvíze a Kék-Kálló, s ezenkívül több szíkes tavak vannak itt, melyekből szíksó sepergetik. A konyári szíkes földöt kőszé-ny ellen nagy foganattal használják; ez azonban már Fejértó pusztá határában van.

Konyha, Máramaros vm. oláh falu, az Iza mellett: 25 romai, 878 g. kath., 86 zsidó lak., g. kath. templommal, synagógával. Határa termékeny, erdeje sok, sósutja is van. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Konyha, (Kuchinja), Poson m. tót falu, a Baba tövében, ut. p. Malackához keletre 2 méldnyire. Lakja 1363 kath., 122 zsidó. Kath. paroch. templom; synagóga. Fő kincse nagy erdejében áll, melynek egy része erdei vagy topolya fenyőből áll. Vízimalmok. F. u. h. Pálffy.

Kónyi, magyar falu, Tolna v. megyében, a Koppány jobb partján, igen kellenes és termékeny vidéken: 1625 kath. lak., paroch. templommal. Erdeje, szőlőhegye felette szép; földéi is termékenyek. Birja h. Eszterházy, s ut. p. Kaposvár.

Kónyi, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Berzenczétől éjszakra $2\frac{1}{4}$ órányira: 539 ref., 58 kath. lak., ref. anyatemplommal. Határa róna és homokos, erdeje van. Birja Festetics Antal.

Kónyus, Ungh vm. orosz falu, ut. p. Szobránczhoz keletre $1\frac{1}{4}$ órányira: 12 romai, 320 g. kathol, 40 zsidó lak. Roppant erdő. Hegyes, sovány határ. Fűrészmalom. A helységhez keletre $\frac{3}{4}$ órányira most is lát-

hatni a kónyusi vár romait. F. u. gr. Sztáray, Nyeviczkey.

Kopács, magyar falu, Vas v.-megyében, ut. p. Szombathely: 140 kath., 40 evang. lak.

Kopács, magyar falu, Baranya vmegyében, közel a Dunához, ut. p. Eszék 1 óra. Lakja 1350 ref., 20 kath. Ref. anyateplom. Határa nagy kiterjedésű de lapályos; szénája, nádja, halastava bőséggel. A belyei urad. tartozik.

Kopacsél, oláh falu, Bihar v.-megyében, Váradhoz $1\frac{1}{2}$ mfd, dombos és erdős vidéken, 413 n. e. óhítű lak., anyateplommal. Határa 4662 hold, mellyből szántó 750 h., rét 150, erdő 2806 h., legelő 470 h. Urbéri föld 900, majors. 450 hold; ebből 91 h. buza tengeri alá jól terem, a többi bokros hely. Földe általában meglehetős, szilvája bőven. Van pataka, mellyből isznak. Birja gr. Frimont Béla, kinck itt derék udvarháza van.

Kopanicza, Bars m. tót falu, Hont vmegye szélén: 45 kath., 114 evang. lak., kik többnyire favágók és bányászok. F. u. a kamara. Ut. post. Selmeecz.

Kopár, puszta, Somogy vgyében.

Kopcsa, vindus falu, Zala v.-megyében, az alsó-lendvai uradalomban: 383 kath. lak.

Kopcsán, Nyitra vm. tót falu, Holicstól délre $\frac{1}{2}$ órányira, szinte a Morva vizénél: 1430 kath., 256 evang., 81 zsidó lak. Dohánytermesztés; sok kertek; szép erdők. De legfőbb nevezetessége a cs. k. ménesben áll, hol az udvar számára igen erős, tartós kocsilovak neveltetnek. A csődörök vagy ménlovak nagyobb részt tisztá angoi, azután arabs, nápolyi, török származásuak. Filialisa ezen ménesnek Gödingben Morvaországban van (ez is császári családjószág), s a csikók is ott tartatnak. Említésre méltó továbbá a vadkácsa-tó, a Morva vize

mellett, egy fűzfáktól benőtt környékben. Ebben olly számos kacsák tanynáznak, hogy gyakran egy nap 100-150 darab is megfogatik (hálóval). A feleslegest az urasági erdőszéki hivatal kólyavetyén szokta eladni. F. u. 8 cs. k. felsége.

Kopecz, Trencsén m. tót falu, Nyitra vmegye szélén a hegyek közt. Lakja 264 kath., 7 zsidó. Fenyves erdeje, s jó legelője van. F. u. többen. Ut. p. Trencsén.

Kopháza, (Kolnhof), horvát falu, Sopron vmegyében, Sopron és Czenk közt: 1030 kath. lak., paroch. templommal. Földe kevés; erdeje szép; vizimalma van. Birja Sopron város.

Koplaló, gyarmat, Veszprém vmegyében, máskép Farkasgyepű, a városoldi határban.

Kopócs-Apáti, lásd Apáti.

Koppány, német falu, Veszprém vmegyében, a Bakonyban: 500 kath. lak., paroch. templommal. Sovány földeiket szorgalmas lakosai jól művelik; bora savanyú; őszi barackja híres. A zirczi urad. tartozik.

Koppány (Szala-), magyar falu, Zala vmegyében, a Zala vize mellett: 1200 kathol., 30 zsidó lak., paroch. templommal, középszerű földekkel, jó rétekkal. Többen birják, s ut. post. Szalabér.

Török-Koppány, magy. mv., Somogy vmegyében, Tolna v. szélén, a Koppány vize mellett, igen szép vidéken, ut. p. Siófok. Lakja 1058 kath., 16 zsidó, kath. paroch. templommal. Gazdag agyagos határán több buzát mint rozstot termeszt; szőlőhegye és erdeje tágas. A mohácsi ütközet után e helységet a törökök bástyákkal, sánczokkal megerősítvén, innen sok rablást és dulást követtek el, miglen a 17-ik század végével egészen kiűzetek. Régi várának nyomai alig látha-

tók. Birják h. Eszterházy és a veszprémi püspök.

Kopras, Gömör v. tót falu, Jolsvához 1 $\frac{1}{2}$ órányira éjszak felé: 83 kath., 103 evang. lak. F. u. h. Koburg.

Korbász, Honth vm. puszta, Egegh fil., 15 kath. lak.

Korbest, oláh falu, Arad vmegyében, Erdélyország szélén, ut. p. Soborsin, hegyek között egy nagy völgyön elnyulva, 387 n. e. óhitű lak., s egy fatemplommal. Hegyes völgyes határa 1384 hold, mellyből szántóföld 177 h., rét 67 h., legelő 240 h., erdő 800 h., haszonvchellen 100 hold. Majorsági birtok az erdőn kívül 8 h. rét, 140 h. legelő, és 100 hold haszonvchetlen. Szilvása hőven. Birja Szálbék György.

Korbest, oláh falu, Bihar v. megyében, M. Csékehez 1 óra, erdős hegyekkel kerített szűk völgyben: 583 n. e. óhitű lak., romladosított templommal, derék új urilakkal, mészbányával. Urb. szántó 462, rét 168, majorsági erdő 2299 hold. Földe vörös agyagos kövecses, de trágyázás után mindent megterem. Sok cseresznye, alma és szilva. Szép szarvasmarhát, s a hegyeken juhokat és kecskéket is tart. Patakja 4 malmot hajt. Birja Vatan József.

Korbesty, Arad v. oláh falu, Petrishez közel: 428 óhitű lak., s anyatemplommal, sok bérczes erdővel.

Kordik, Zólyom vm. tót falu, Thurócz vmegyé szélén, nagy hegyek, erdők közt: 243 kath., 97 evang. lak. F. u. a kamara. Ut. p. Besztercebánya.

Korejócz, Sáros v. orosz falu, a makoviczi uradalomban, Orlikhoz 1 óra: 194 g. kath. lak.

Babina-Koritne, Szepes v. puszta, Markusfalva fil., 34 kath. lak.

Koritno, Nyitra m. tót falu, a Dudvágh mellett: 693 kath., 160 ev. lak. F. u. a csejthei uradalom. Ut. p. Galgócz.

Korlát, Nógrád m. meredek hegyek közé szorult magyar falu: 129 kath., 17 evang. lak. F. u. Záborszky Antal. Ut. p. Rimaszombat.

Korlát, Bars vm. puszta, Sz. Benedek fil., 15 kath. lak.

Korláth, Abauj v. magyar falu, ut. p. Visolyhoz $\frac{1}{2}$ mfdnyire: 336 r., 73 g. kath., 5 evang., 442 ref., 150 zsidó lak. Kath. fil., ref. anyaszentegyház. Synagóga. Földe igen termékeny; bora jó; legelője, fája kevés. F. u. többen.

Korlátháza, Gömör v. puszta, 8 ref. lak.

Korlátkő, régi vár, Nyitra v. megyében, mellyről egy uradalom veszi nevét, közel Nádashoz.

Kórmoss, Honth vm. tót falu, Zólyom vmegyé szélén, a hegyek közt: 15 kath., 367 evang. lak., kik a korpónai határban szőlőt mivelnek. Kath. paroch. templom. Fenyves, bikkes erdő: F. u. h. Coburg. Ut. p. Selmecz.

Korna, (Krna), Nógrád m. tót falu, magas hegyek közt Gömör v. megyé szélén: 17 kath., 274 evang. lak., kik leginkább fa eszközök készítéséből élnek. Roppant erdejében medve is taláztatik. Határa sovány. F. u. Plathy Sámuel. Ut. p. Zelene.

Korniczal, oláh falu, Bihar v. megyében, a báródsági nemes kerületben: 170 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Lásd N. Báród.

Koród, Gömör vm. puszta, Lénárifalva és Csiz között: 28 lak. F. u. többen.

Tisza-Koród, Szathmár vm. magyar falu, Beregh vmegyétől éjszakra a Tisza választja el: 16 rom. kathol., 838 reform., 18 zsidó lak., reformatus anyatemplommal. Földe részint sárga agyagos, részint homokos; a Tisza árjai járják; kaszállója bővebben van; almás, szilvás kertjei szépen jövedelmezők; a lakosok nyáron csajkásoknak szoktak állani, s ez-

zel sok pénzt keresnek. F. u. Kende, Ormós, Kőlcsey s m. t. Ut. p. Tiszajlak.

Kórógy, puszta, Bihar vármegyében, Zsáka és Bakonyzeg közt, 2000 holdnyi határral, melynek nagyobb része kaszálló és legelő. Birja Berettyó-Ujfalu városa.

Korógy (Szamos-), Szathmár v. megyében, magyar-oláh falu, közel a Szamoshoz és Szathmárhoz: 160 gör. kath., 210 ref. lak. s ref. anyateplommal. Lapos határa szűk, de termékeny; gyümölcsösei szépek. F. u. többen.

Koroj, oláh falu, Bihar vármegyében, hegyes vidéken, a váradi deák püspök béli uradalmában, 385 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Van 160 h. szántó, 70 h. rétje mind urbéres, és 1300 h. majorsági erdeje, egy patakja, mely néha egészen kiszárad. Sárga agyag földe a tisztabuzát leginkább szereti; fazekas agyag is találtak, de nem használják.

Koroknya, puszta, Somogy vmegyében, N.-Bajomhoz tartozik.

Koromla, puszta, Veszprém vármegyében, Csesznekhez kelctre 1 óra.

Alsó-Korompa, (Unter Krupa, Dolna Krupina), Pozson most F.-Nyitra vmegyében, tót falu, N.-Szombattól nyugot-északra, 2 mfdnyire: 848 kath., 81 zsidó lak. Van kath. paroch. temploma, synagógája, szép szőlőhegye, vadakkal bővölködő erdeje, jó rétjei; nézésre méltó tehenésze, serfőzőháza, téglavető helye; de legfőbb nevezetése mégis az urasági kastély és az ennél még pompásabb angolkert, gyönyörű sétálóhellyel; üvegházzal, s egy nagy halas és tekenős-béka-tóval. F. u. gróf Brunsvik nemzetség.

Felső-Korompa, (Home-Krupina), Pozson most F.-Nyitra vármegyében, tót falu, 470 kath., 119

zsidó lak. Határja hasonló az alsó Korompaihoz. F. u. többen.

Koromsáp, puszta, Külső-Szolnok vármegyében, Nagy-Rév mellett.

Koronez, magyar falu, Győr vmegyében, a soproni országutban, egy tó és patak mellett, 1096 kath.; 32 zsidó lak.; paroch. templommal, vendégfogadóval. Legelője tágas, de homokos. Birja a győri képtalan, s m. Ut. p. Győr.

Korong, vindus falu, Vas vármegyében, a muraszombati uradalomban; a Mura vize mellett, termékeny róna határral, 461 kathol. lakossal.

Kórós, magyar falu, Baranya vmegyében; a siklói uradalomban, 650 ref. lak., anyateplommal, róna termékeny határral, makkos erdővel. Ut. p. Siklós.

Kóros, (Kruszoncze), Nyitra m. tót falu, a Nyitra völgyében: 657 kath., 41 zsidó lak., kath. paroch. templom, s egy nagy várkastéllyal, honnan a Nyitra gyönyörű völgyére felséges kilátás esik. F. u. gr. Berényi Ferencz. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Korosecz, vindus falu, Vas vmegyében, a felső-lendvai uradalomban, 211 kath. lak.

Korotnok, Szepes vmegyében, tót falu, a Branyicskő hegy alatt, Sáros vmegye szélén, az eperjesi postautban: 146 kathol., 4 evang. lak. Postahivatal. Vendégfogadó. Kastély. F. u. a Korotnok nemz.

Korotnok - Ardó, Abauj-Torna vmegyében, puszta, Josvasfőhöz északra: 41 kath. lak. és szép erdővel s savanyu víz-forrással, melyet Lőfejnek neveznek. Többen birják.

Korpád, német falu, Baranya vmegyében, egy hegyen, ut. post. Szent-Lőrincz. Határa $334\frac{4}{8}$ hold, melyből a lakosoknak adatott $328\frac{3}{8}$ hold szántó, $54\frac{2}{8}$ rét, $41\frac{3}{8}$ h. sző-

lő. Majorsági szántó 1102 $\frac{3}{8}$ h., rét 59, legelő 428 h., erdő 1189 hold, haszonvehetlen föld 142 hold. Földje nagyon hegyes, leginkább birkatenyésztésre alkalmas. Lakja 78 katolikus. Birja Majláth György.

Kis-Korpád, vagy **Pusztakorpád**, magyar falu, Somogy vármegyében, ut. p. Kaposvárhoz nyugotra 2 órányira: 300 ref., 250 kath. lak. Kath. fióktemplom. A reformátusok a Kis-Asszonydi anyaekklóziához tartoznak, de iskola helyben van. Határa dombos; erdeje van; szőleje nincs. Birja Sárközy, Siklósy, s m.

Nagy-Korpád, magyar falu, Somogy vmegyében, az elébbeni helységtől délre 1 órányira, 938 ref., 79 kath., 10 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Határa részint agyag, részint homok; erdeje van; szőleje nincs. Birja gr. Hunyadi Ferencz.

Korpavár, magyar falu, Zala vmegyében, a homok-komáromi uradalomban, 120 kath. lak.

Korpona, (Carpona, Karpfen, Krupina), Zólyom m. szabad. kir. v. Egy a legrégebb városok közül egész hazánkban, úgy hogy IV. Béla 1244-ben csak a régi s tatár pusztítás alkalmával elvesztett szabadság-levelcit erősítette meg. Később több királyok is megajándékozták különböző kiváltságokkal. Nevezetesen 1270-ben V. István, 1272-ben IV. László; majd I. Lajos, Zsigmond, Erzsébeth, V. László, Corvin Mátyás. 1437-ben már kőfallal meg volt erősítve. 1440-ben régi várának omladékain új vár épült. A török időkben, Zolyom, Árva, Lipító, Thurócz, Trencsén, Bars, Hont, Nógrád több ízben járultak a város kőfalainak jó karban való tartására; minthogy Korpona ekkor védőfala volt a bányavárosoknak, s menedékhelye számos gazdag nemes nemzetségeknek, melyek közül: Duló, Szentiványi, Gerhárd, Bényei, Madách,

Beniczky, Zsembery, Medveczky, Sindler, Péchy, Radvánszky, Balassa, Szmrcsányi, Trajtler, Bory, Zmeskál, Podmaniczky, Veres, Balogh, különösen feljegyeztettek; s ez időben a városi tanács nagyobb része nemesekből állott. 1605-ben Bocskay congressust tartván, a bécsi békeség pontjai itt tétettek fel először.

A mostani belső város négyszeglet ábrázol, mellyhez 2 erős kapu vezet észak és délfelé. Piaczán lévő házai emeletesek, de régi épületek. Ékesítik a kath. paroch. templom, a kegyes osk. atyák és az evangélikusok szentegyházai, a kath. kis gymnasium, s a tanácsház. Fekvése szőlőhegyek, s gyümölcsös kertek közt igen gyönyörű, s mivel a zólyomi hegyláncz az északi szeleket fentartóztatja, éghajlata is jóval szelidebb, s melegebb, mint a megye többi vidékein. Szőlőhegye savanyu bort ad ugyan, de gyümölcsére nézve annnyival hiresebb. Népsége 3533 lélek, u. m. 1613 róm. kath., 1920 evang. kik még a 15-ik században németek valának, de jelenleg egészen eltótosodtak. Ut. post. Selmecz.

Koromlya, Ungh vmegyében, orosz falu, Ungvárhoz északra 2 órányira: 23 római, 354 g. kath. 29 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Hegyes határ. Nagy erdő. F. u. gróf Sztáray örök. Horváth, s. m.

Kosárháza, vindus falu, Vas vmegyében, a muraszombati uradalomban, 204 kath. lak.

Kosba, pusztla, Tolna vmegyében, Tamásihoz tartozik. Van itt egy vadászkastély épen a régi Tamási vártövében, s mintegy 15 zsellérház, melyek szálláshelyül szolgálnak a vadászatra összejövő herczegi vendégeknek. A vadászkastély **Miklósvár** néven ismeretes.

Kosd, Nógrád m. népes magyar falu, a Naszál hegy tövében 709 kath.,

9 evang., 639 ref. lak. Kath. és ref. anyatemlomok. Földje, rétje elég és termékeny; bora a Rádival együtt ezen a környéken legjobb. F. u. a váci püspök. Ut. p. Vác.

Kosgyan, oláh falu, Bihar v. megyében, Belényeshez 2 mfd., hegyes, erdős vidéken, 410 n. e. óhitű lak., anyatemlommal. Urb. szántó 480, rét 140, legelő 70; majorsági szántó 360, rét 180, szőlő 20, erdő 700 hold. Vize a Hollód. Birja Dobsa Sámuel.

Koskócz, Zemplén megyében, tót falu, Lyubisse fil. 425 római, 40 g. kath., 12 zsidó lak., 547 h. szántófölddel. F. u. gr. Csáky. Ut. post. N.-Mihály.

Kosolna, Pozson most F.-Nyitra megyében, tót falu, Szuha mellett. Lakja 559 kath., 11 zsidó, kik igen kapós fejez cserép edényekkel csinálnak, s azt messze elhordják; róna termékeny határján természet sikeres rozstot, buzát, bort. F. u. gróf Pálffy Ferencz. Ut. p. N.-Szombat.

Kospallag, Hont m. magyar tót falu, mely csak 1756-ban telepített meg, erdős hegyek közt a Dunához $1\frac{1}{4}$ mfd. 468 kath. lak. Kath. paroch. templom. Nagy erdő. Az itt természetet dohány híres, de füstölni némelyek erősnek tartják. F. u. a kamara. Ut. p. Vác.

Koss, Nyitra m. tót falu, 634 kath. lak. Kath. paroch. templommal. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Privigye.

Kossa, Trencsén m. tót m. v. Illavátul $\frac{1}{2}$ órányira a Vágh bal partján. — Számlál 1006 kath., 36 zsidó lak., kik közt számos posztó-szövők vannak. Találtatik itt kath. paroch. templom; régi urasági kastély. Köhid a Vághon által, ser- és pálinka főzház. sat. F. u. Motesiczky stb. Ut. p. Trencsén.

Kosarócz, Zemplén megyében, tót-orsz falu, Jankócz fil. 179 róm.,

118 gör. kath., 12 zsidó lak., 545 h. szántófölddel. F. u. b. Vécsey.

Kossova, Krassó vmegyében, oláh falu, a Facseiről Erdélybe vivő postautban: 24 kath., 399 óhitű lak., s anyatemlommal, postatisztséggel, szép erdővel. F. u. a kamara.

Kossovicza, Krassó vmegyében, oláh falu, Erdély határszélén, zordon hegyes vidéken, Kossovához közel: 3 kath., 77 óhitű lak. F. u. Dézsánfalvi Gyika család.

Kossuth, Thurócz m. kis tót falu, a Jordán patakja mellett: 26 kath., 58 evang. lak., és jó határral. F. u. Kossuth család. Sz.-Mártontól északra $\frac{1}{2}$ órányira. Ut. p. Thurócz-Zsámbokrét.

Kossuth, Pozson m. magyar f., a Dudvágh mellett, Diószegtől délre $\frac{1}{2}$ órányira. Számlál 794 kath., 44 zsidó lak. Ékesítik ezen helyet a kath. paroch. templom, a birtokos uraságok csinos lakhelyei. Róna határja mindent bőven megterem: legelője elég levén, a juhtenyésztés nagy divatjában van. F. u. Fekete Ferencz, Jezerniczky, s m. t. Ut. p. Cseklész.

Kis-Kostély, oláh falu, Krassó vmegyében, ut. p. Lugostól 1 órányira, 306 n. e. óhitű, 8 kath. lakossal. Határa $384\frac{1530}{1600}$ hold, melyből urb. beltelek 34, szántó 132, rét 70, legelő 26, uradalni szántó 43, rét 3 hold. Földje igen termékeny, különösen szép tiszta buzát terem. Birja a kamara. E helységről válik el a Temes vize, a folyó maga balra távozván, jobbra 2-ik József által ezen felirással: „Josephus II. aug. Imperator Rex Hungariae, has Cataractas ad replendum Begae Alveum Temesiis undis in emolumentum Reipublicae Navigationi servituras fieri fecit Anno Imperii 6-to AE 1786-o“, építettett költséges zsilip Temesvár felé bocsátja nagyob

részét a víznek, a Béga csatorna táplálására.

Nagy-Kostély, oláh f., Krassó vmegyében, ut. post. Lugos. Határa 2387 $\frac{14}{1600}$ hold, melyből 219 h. urbéri beltelek, 687 h. szántó, 286 h. rét, 123 h. legelő, $22\frac{2}{3}$ hold szorgalmi föld, $78\frac{1}{8}$ hold uradalmi szántó, $59\frac{1}{4}$ rét, $641\frac{3}{4}$ hold legelő. Határa első osztálybeli, s igen szép tisztabuzát terem. Birja a kamara. Lakja 1423 n. e. óhitű, paroch. templommal.

Kostye, Krassó vmegyében, oláh falu, ut. p. Kossovához $1\frac{1}{2}$ órányira: 3 kath., 352 óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Kis-Koszmály, (Kozmalovcze), Bars m. magyar falu, a Garan jobb partján, Uj Barshoz $\frac{1}{2}$ mfd. 313 kath. 186 ref. lak. Földjei jó buzát, rozsot teremnek, szőlője, s tölgyes erdeje van. F. u. gr. Migazzi. Ut. p. Léva.

Nagy-Koszmály, Bars m. tót falu, a Garan bal partján; 461 kath. lak. Róna határja szép rétekkel, és szántóföldekkel bir. F. u. gr. Migazzi. Ut. p. Léva.

Koszorin, Bars m. tót falu, Sz.-Kereszthez északra $\frac{1}{2}$ mfd. 380 kath. lak. Jó legelő. Terméketlen határ. F. u. a beszterczei püspök. Ut. p. Selmecz.

Kosztelicz, Trencsén m. tót falu, Vágh Beszterczéhez északra egy mfd. 142 kath., 12 zsidó lak. Chocholnaihoz hasonló savanyu víz-forrással. F. u. b. Balassa, gr. Szapáry. Ut. p. Zsolna.

Kosztiroch, Bars m. puszta, F.-Hámor fil. 323 kath. lak.

Kosztivjarszka, tót falu, Zólyom vármegyében, a beszterczei völgyben, rónán, a Besztercze folyamtól áthatitva, ut. p. Beszterczebánya. Földe agyagos homok, melly buzát kivéve, mindent megterem. Van

$8\frac{1}{2}$ urb. telke, de majorság nincs. Lakja 290 kath., 60 ágostai, kik kir. hámososok és földművelők. Van itt egy papirgyár, és egy vashámor. Birja a kir. kincstár és Beszterczebánya városa.

Kosztolán (Ghymes-), Nyitra m. vegyes tót-magyar falu, Ghymeshez északra egy órányira: 493 kath., 4 zsidó lak. Van szép erdeje; sok gyümölcse; gesztenyéje, liszt-, és fűrészmalmvai. F. u. gr. Forgách.

Kosztolán (Nagy), Nyitra m. tót m. város N.-Szombathoz 2 órányira: 1105 kath., 10 evang., 151 zsidó lak. Kath. paroch. templom, synagóga; régi kastély; vizimalom. Földe, réte termékeny; legelője szűk; bora nem sokat ér. F. u. a csejthei uradalom.

Kosztolány (Fenyő-), Bars m. tót falu, K.-Tapolcsányhoz északra 2 mfd. Lakja (az irtásokat is ide számlálván) 871 kath. lak. Kath. paroch. templom. Erdeje roppant; legelője elég; de földjei soványak; üveg-hutája van. F. u. gr. Keglevics. Ut. p. Verebély.

Kosztolány (Nemes-), Bars most A. Nyitra vmegyében, tót falu, a Nyitra vize mellett: 413 kath. 89 evang. lak. Vannak itt több uri lakások, pálinka-házak, s a t. Földjei szép gabonát teremnek; rétjei jók; erdeje gyönyörű. F. u. a Kosztolányi nemzetség. Ut. p. Oszlán.

Kosztolistye, Thurócz várm. puszta, Neczpálhoz 1 óra. 2 kath., 40 evang. lak.

Kosztolna, (Drietoma), Trencsén m. tót falu, a Vágh jobb partján, Trencsénhez $\frac{3}{4}$ órányira: 166 kath., 10 zsidó lak. Van egy savanyuvíz-forrása, melly mindenben a chocholnaihoz hasonlít, vendégfogadója és serfőző-háza; az uraság számos teneket is tart. F. u. a nyitrai püspök.

Kosztolna, Nyitra m. tót falu,

Vágh-Ujhelyhez nyugotra $1\frac{1}{2}$ órányira, hegyek közt. Számlál 203 kath., 1794 evang., 19 zsidó lak. Evang. anyaszentegyház s ekklészia; jó marhatartás; vizimalom. Sok erdő. F. u. a csejthei uradalom.

Kosztolnafalva, (Kosztolnyejsza), Nyitra m. tót falu, 308 kath. lak., kath. paroch. templommal. F. u. a Bosányi család. Ut. p. Privigye.

Kosztrina, Ungh v. orosz falu, 6 romai, 413 g. kath., 16 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal. F. u. a kamara. Ut. p. Ungvár.

Kosztján, Thurócz m. tót falu, a Thurócz vize mellett, ut. p. Zsám-bokrétéhez 1 fertálynyira. Számlál 83 kath., 362 evang., 30 zsidó lak. Földe termékeny, rétje s legelője, és jó vizimalma van. F. u. többen.

Koszuhócz, Sáros vm. orosz falu, a makoviczi uradalomban, Komárnnyikhoz $1\frac{1}{2}$ óra: 175 g. kath. lak.

Kót, magyar falu, Zala vmegyében, az alsó-lendvai uradalomban: 120 kath. lak.

Kót, pusztá, Bihar vmegyében, lásd Komádi.

Kotelniczne, Szepes v. pusztá, A. Labs fil., 10 kath. lak.

Kis-Kotessó, Trencsén m. tót falu, Bicséhez egy fertály: 165 kath., 20 evang.-lak. F. u. többen. Ut. post. Zsolna.

Nagy-Kotessó, tót falu, Trencsén vmegyében, a Vág vize mellett: 500 kath. lak. Van itt az uradalomnak egy majorsága. Birja h. Eszterházy, s a bicssei urad. tartozik. Ut. p. Zsolna.

Nemes-Kotessó, Trencsén m. tót falu, 420 kath., 108 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. F. u. többen.

Kotinicza, Beregh vm. orosz falu, fekszik szinte a gallicziai határszélén: 110 g. kath., 2 zsidó lak. és nagyon sovány határral. Erdő. F. u. gr. Schönborn. Ut. p. Munkács.

Kotman-Lehota, tótul Kotmanová, tót falu, Nógrád vmegyében, egy szűk és igen mély völgyben, ős erdők közt, Szinóbánya, Málnapataka, Miklósfalva, Dobrocs helységekől környezve, ut. p. Losonc. Határa 3102 hold, melyből belsőség 28, szántóföld 1156, rét 380, erdő 1524, árkos tér 14 hold. Majorság csupán az erdő; irtványi szántó 1016, rét 260 hold; a többi urbériség. Az irtványi földektől és rétektől szinte a dobrocsi evang. templom húzta a dézsmát. Lásd Dobrocs. Földje a völgyben agyagos, a hegyeken porhó de köves; termékei: rozs, árpa, zab, burgonya, borsó és pohánka. Erdeje bikk. Főleg a juh-, aztán szarvasmarha-tenyésztés gyakoroltatik. Lakja 633 ágostai, kik a dobrocsi anyaegyházhoz tartoznak. Palakja pisztranggal bővelkedik. A divényi urad. tartozik. E helység az L. betűben Lehota név alatt is előjön, de leírása a most közlöttek szerint igazítandó.

Kotormány, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Lövvő. Lakja 80 ref., 38 evang., 10 kath. Többeké.

Kis- és Nagy-Kotroczó, 2 pusztá, Karancskeszti-fiókjai. Ut. p. Szakál.

Kotszög, Máramaros v. Huszt városának egy része; mellytől Kotszögöt csak a Huszt vize választja. Szabad földét több földesurak bírják.

Kotterbach (Alsó és Felső), Szepes v. elszórt tót falu, Wagendrüsselhez éjszakra 1 órányira: 381 kath., 50 evang. lak. Rézbányák és hámorok. F. u. a Márjássy, Jóny nemzetségek. Ut. p. Rosnyó.

Kotyháza, Nógrád m. pusztá, 65 kath. lak. Krakó mellett.

Kotyiklet, oláh falu, Bihar v.-megyében, két magas hegy közt, ut. p. Várad 2 mfd: 520 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, derék udvarházzal, s egy patakka. Határa 3234 hold,

mellyből szántó 747, rét 550, legelő 390, erdő 1567 hold. Az erdőn kívül majorság 280 h. szántó, 250 h. rét. Hegyes völgyes határa trágya után mindent megterem; gyümölcse sok. Birja Sztaroveczky Károly.

Kovacséna, magyar falu, Baranya vmegyében, ut. p. Pécs, 292 kath. lak. Határa 1518 hold, melyből urbéri beltelek 14, szántóföld 545, rét 180, legelő 200, szőlő 104, uradalmi szántóföld 34, erdő 440 hold. Birja a pécsi seminarium.

Kovacséva, Zólyom vm. tót falu, Hajnik mellett: 87 kath., 96 ev. lak. Termékeny jó határ. F. u. a kamara.

Kovácsháza (Ó- és Új-), Csánád v. népes pusztá, roppant kiterjedésű és igen gazdag, ut. p. Batonyához és Mezőhegyeshez egy jó mfdnyire: 2131 magyar kath., 378 ref. lakossal. Az utóbbiaknak itt iskolamesterök s leánygyülekezetük van, mely Dombegyházához tartozik. F. u. gr. Fekete bírtá, de most ennek magvaszakadtán részint zálogban, részint haszonbérben számos urak bírnak itt.

Kovácshida, magyar falu, Baranya vmegyében, az Okor vize mellett, a siklósi uradalomban: 648 ref. lak., anyateplommal, lapályos árvizes határral, erdővel. Ut. p. Siklós.

Kovácsi, dohánykertész telepítvény, Temes vmegyében, Csernegyháza mellett: 122 r. kath. magyar lak., kik bírnak 375 h. szántó, 32 h. kivágási földet, s dohánytermesztéssel foglalkoznak. Birja a kir. kincstár.

Kovácsi, Bars m. pusztá, Melék fil., 11 kath. lak.

Kovácsi, (Kaszarovecz), Bars m. tót falu, Sz. Benedekhez $\frac{1}{2}$ mfd, 890 kath. lak., kik bort és gyümölcsöt termesztenek. F. u. az esztergomi káptalan. Ut. p. Léva.

Kovácsi, Pest-Pilis vm. német falu, Budához nyugot-éjszakra 2 mfd, 1115 kathol., 5 ref. lak. Kath. anya-

szentegyház. Hegyek közt fekszik, de azért 3 nyomású szántófölde elég, s jó gabonatermő; rétje, erdeje kevés; lakosai sok burgonyát, gyümölcsöt és káposztát termesztenek. F. u. gr. Teleki jog után Tisza László.

Kovácsi, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Pápához 1 óra: 580 kath., 200 ref., 20 evang. lak., kath. paroch. templommal. Róna határa termékeny; rétje, legelője igen jó; két malom az Atya patakán. Birják a pápai uraság, gr. Somogyi, Barcza, s mások.

Kovácsi, pusztá, Zala vmegyében, Szántó mellett.

Kovácsi, kis német falu, Tolna vmegyében, Tevel mellett, 220 kath. lakossal.

Kovácsi, Abauj-Torna v. pusztá, Szent-Andráshoz tartozik: 37 kath. lak. s derék erdővel. Birja h. Eszterházy.

Fülek-Kovácsi, Nógrád m. magyar falu, 302 kath. lak. Rétjei az Ipoly mentében jők volnának, ha ez, és a Kölesér vize néha be nem iszapolnák. F. u. a Füleki uradalom. Ut. p. Zelene.

Hegyköz-Kovácsi, magyar falu, Bihar vmegyében, Váradhoz 1 mfd, Bihar mellett: 850 ref. lak., s anyateplommal, több uri lakokkal. Határa 1600 hold, melyből urbéri szántóföld 416, majorsági 220, urb. rét 192, majorsági 262, dézmás szőlő 386, uri 64, közlegelő 160 hold. Földe fekete agyag, s két fordulóban használtatvan főleg őszi búzát, kétszerest és rozst terem; bora kitünő jóságú; tavaszt csak a szomszéd Nagy- és Kis-Mezőfalva, Latóbar, Benke, Vay pusztákon termesztenek. Vize a Kösmő patak. Birják: Ercsey Zsigmond, Laky Teréz, Szentgyörgyi Eleknő, Olasz Czeczilia Nadányi Albertnő, Illosvay Pólexina, Patay István, Fényes Zsófia, Jármy László.

lóné örök., Olasz Menyhért, Szeremley Károly zárlott tömege, Pap József, Pesti István, Orbán Sándor.

Kis-Kovácsi, magyar falu, Somogy vmegyében, egyenes területen, ut. p. Kaposvárhoz nyugot-déle 2 órányira: 326 ref., 26 kath. lak., ref. templommal. Róna határa 2340 hold, melyből 19²/₄ urbéri telek. Földe jó; legelőjén szép marhák tenyészetnek. Birja h. Eszterházy.

Kis-Kovácsi, magyar falu, Veszprém vmegyében, ut. p. Palotától délre 1¹/₄ óra: 400 ref., 30 kath. lak., ref. anyatemplommal. Szőlőhegye, erdeje, és termékeny földje van. Birja gr. Nádasdy Tamás.

Pusztá-Kovácsi, pusztá, Bihar vmegyében, Bakonszeg szomszédságában a Berettyó mellett, több csinos urilakkal. Határa 7000 hold, s igen gazdag szántóföldeket, s kaszálló réteket bír. Sok szarvasmarhát, juhot tenyészt. Birja a Nadányi család férfi ága, u. m. Nadányi Lajos, László, Imre, Károly, Antaló és Gergelynő, s leány-ágon: Bessenyei András és György, Fényes Lajos, Szilágyi Mihály, Sebes Ferencz és Gábornő, Horti István, Szarka és Ónody örökösök, Sisáry Lajos, Székely Sándor, Lasztóczy, Körtvélyesi, Dolui, Vincze, Rác, Bene.

Pusztá-Kovácsi, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Lak. Lakja 983 kath., 20 ref., 86 zsidó, kath. fiók-templommal. Határa nagy, s bár homokos, de elég termékeny; erdeje van. Többen birják.

Rába-Kovácsi, magyar falu, Vas vmegyében, a Rába mellékén, az ikervári uradalomban: 513 kath., 10 zsidó lak. Mind földjei, mind különösen rétjei igen jók. Ut. p. Szombathely.

Szécsény-Kovácsi, Nógrád m. magyar falu, 256 kath., 48 evang., 4 ref., 5 zsidó lak. s több szép urilakozattal. Földjei a térségben termé-

kenyek; erdeje nevendék. Az Ipoly ezen falut félhold formára bekeríti, s itten jóval mélyebb lévén mint egybütt, halászatja is jövedelmesebb. F. u. Bibiti Horváth, Fáy, Tapolcsányi, Ambrózy, Radványi, s m. t. Ut. post. B.-Gyarmat.

Kovácsvágás, Abauj v. magyar falu, Radványhoz egy órányira: 76 r. kath., 34 g. kath., 1018 ref., 219 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Synagóga. Lakosai többnyire nemesek; borok, fajok elég. F. u. többen. Ut. p. Kassa.

Kovácsvágás, Abauj-Torna v. magyar falu, Kovácsinak is hivatik. Dernőhez keletre ¹/₂ órányira: 352 kath., 638 ref. lak. Határa nagyobb részt hegyes, köves és sovány; a Somhegyében vashányákat mivel; tágas erdejében szenet éget. F. u. gr. Andrásy. Ut. p. Rosnyó.

Kóvár, (Kolári), Honth m. magyar falu, az Ipoly mellett, B. Gyarmathoz ³/₄ mfd: 247 kath., 92 evang. lak. Van termékeny szántófölde, rétje, szőleje, erdeje, és vizimalma. F. u. Géczy, Kubinyi, Ebeczky, Dubraviczky.

Kovarcz, Nyitra m. tót falu, a Nyitra vize mellett, ut. p. Tapolcsántól délre egy órányira. Számlál 798 kath., 7 evang., 6 zsidó lak. Említésre méltók benne a kath. paroch. templom; kastély, melyet 1640-ben Adamko zsvány-kapitány kirablott; vizimalom; termékeny földek; kövér rétek. F. u. gr. Appoayi, és Motesiczky család.

Kovasócz, vindus falu, Vas vmegyében, a f. lendvai uradalomban, 155 kath. lak.

Kovaszincz, Arad v. oláh falu, Gyorok és Világos közt, regényes vidéken: 59 kathol., 3350 óhitű lak., anyatemplommal. Határa részint róna és igen termékeny, részint hegyes. Szőlőhegye a ménesihez hasonló bort

terem; erdeje és kőbányája van. F. u. a kamara. Ut. p. Arad.

Kováászó, Beregh vm. orosz-magyar falu, a Borsova mellett, Beregszászhoz $1\frac{1}{4}$ méldnyire: 25 rom. kath., 92 ref., 454 g. katk., 10 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Vizimalom. F. u. Pogány, gr. Károlyi, Dessewffy.

Kozár, pusztá, Vas vmegyében, Nagy-Gencs mellett.

Kis-Kozár, német-magyar falu, Baranya vmegyében, egy része dombon, más része völgyben fekszik, mellyet patak nedvesít, ut. p. Pécs. Van $17\frac{5}{8}$ egész telke; a föld meszes, kövecses, veres agyaggal keverve, s főleg rozstot terem. Lakja 436 lélek, kik közt 150 magyar, 286 német kath., 4 zsidó. Van egy patakmalma is. Az üzögi uradalomhoz tartozik.

Nagy-Kozár, horvát falu, Baranya vmegyében, völgyben, ut. p. Pécs. Lakja 770 r. kath., fiók-templommal. Van itt 42 urb. telek, 300 hold majorsági szántóföld. Termeszt buzát, rozstot, kukoriczát. Birják közbirtokosok.

Kozárd, magyarosodó tót falu, Nógrád vármegyében, hegyek alatti völgyben, Ecsegtől $\frac{1}{3}$, ut. p. Hatvanról $3\frac{1}{4}$ órányira: 472 kath., 16 evang., 4 héber lakossal. Határa 1000 hold, mellyből szántóföld urbéri 271, majorsági 271 hold, rét $54\frac{2}{3}$ hold, majorsági szőlő 41, dézsmás $67\frac{1}{2}$, a többi erdő. Földe agyagos, szomjas, köves, $\frac{1}{3}$ igen árkos, neléz munkáju, középszerűen terem rozstot, árpát, kukoriczát, tenkelyt és zabot. A helység felső végén hegyekből eredő kis patak folyik, melly olykor annyira kiárad, hogy házakat dönt, s a kevés de jó réteket kövel behordja. Van itt egy jegyző s éneklő, ki egyuttal iskolamester, 59 házasszellér, 11 lakó, 2 mesterember. Birtokosok: h. Eszterházy, Szentkirályi Móricz, Dobóczky, özv. Taródy Bertalanó.

Kozelecz, Sáros v. pusztá, Plavnicza fil., 57 romai, 48 g. kath., 2 ev., 8 zsidó lak. Szép fenyvesek. F. u. b. Palocsai Horváth.

Kozelnik, Zólyom m. tót falu, a selmeczi országutban: 49 kath., 198 evang. lak. F. u. többen.

Kozicska, Nógrád m. pusztá, Sz. Ivány fil., 31 kath., 6 evang. lak.

Kozma, pusztá, Somogy vmegyében, Kutasnál.

Kozma, Zemplén v. orosz-tót falu, Kolbása mellett: 225 romai, 265 g. kath., 50 ref., 12 zsidó lak., 979 h. szántófölddel. F. u. Kácsándy, Reviczky, Bideskuthy s m.

Kozma, pusztá, Bihar vmegyében, Félégyházával szomszédos, 800 hold igen termékeny szántóföldekkel és rétekkal. Birják Fráter Mihály és özv. Kelemen Jánosnő assz.

Kis-Kozma, német falu, Fekyer vmegye szélén egy mély völgyben, Csákvárhoz $1\frac{1}{4}$ órányira: 400 kath. lak., kik többnyire favágásból keresik élelmüket. Kath. paroch. templom. Birja gr. Eszterházy Miklós.

Libicz-Kozma, magyar falu, Somogy vmegyében, közel Fajszhoz, ut. p. Lak: 320 katbol. lak. Birja gr. Hunyady.

Kozmadombja, magyar falu, Zala vmegyében, 200 ref., 20 kath. lak. Ut. p. Szala-Lövő.

Kozmadombja, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Eggerszeg: 328 kath. lak.

Kozmafa, magyar falu, Vas vmegyében, a vasvári uradalomban: 120 kath. lak.

Kozsán, Sáros vm. orosz falu, Kurima fil., 33 romai, 235 g. kath., 11 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy, gr. Szirmay. Ut. p. Bártfa.

Kő, magyar falu, Baranya vmegyében, a bélyei uradalomban, ut. p. Herczeg-Szőlős. Lakja 320 ref., anyateplommal. Hires vörös hort termeszt.

Kőalja, puszta, Borsod vmegyében, Sikátor és Domaháza szomszédságában, $50\frac{2}{16}$ hold területtel, melyből $29\frac{13}{16}$ h. szántó, $23\frac{5}{16}$ h. kaszáló. Birják Somosközy Ferencz, Bolyki, Beretky, Rác, Császár nemes családok.

Kőalja, oláhul: Subtyátra, oláh falu, Bihar vmegyében, egy magas hegysor tetején, ut. postája Élesd. Lakja 332 n. e. óhitű, anyateplommal. Határa 3120 h., u. m. 200 hold, szántó, 580 h. gyümölcsös kaszáló, 2330 hold erdő, mely egyuttal legelő. Az erdőn kívül más majorság nincs. Földe vadvizes és scvány. Van két patakja, mészhegye, melyből mész égettetik. Ebben találatik egy barlang 20 ölnyi hosszúságu, több ágakra oszló fiókokkal, melyekbe azonban ember még nem hágott. Birja: Beöthy Zsigmond.

Kőbánya, Gömör vmegyében, puszta, Ispánmező és Főfalu között: 17 kath., 10 evang. lak. Van itt mészégetés. F. u. többen.

Kőbánya, németül: Steinbruch, német falu, Moson vmegyében, a Lajta hegyén, Ausztria szomszédságában, 450 kath. lak., kik az itteni híres kőbányákban dolgoznak, s azért földjeik nincsenek, csak káposztásai. Van itt 3 vizimalom, s ide tartozik Königshof vár is. Birják a cisterciták, s ut. p. Parndorf.

Kőbánya, szőlőhegye Pestnek, mely igen becses fejr bort terem

Köblény, német falu, Baranya vmegyében, ut. post. Pécs, 510 kath. lak., és paroch. templommal. Határa 1171 hold, melyből urbéri beltelek 36, szántóföld 896, rét 29, legelő 60, szőlő 56, uradalmi erdő 94 hold. Birja b. Puchner család.

Köblér, Ungh vmegyében, orosz falu, 28 róm. kath., 617 g. kath., 5 ref., 19 zsidó lak. Gör. kath. paroch. templom. Hegyes határ. F. u. gr. Klo-

busiczky, b. Ghilányi, Petrovay, Csátó, Karner, Horváth. Ut. post. Szerednye.

Kőbőlkut, magyar falu, Bihar vmegyében, hegyes völgyes vidéken, Székelyhidhoz, mely utolsó postája, 1 mfd. Lakja 1522 lélek, kik közt 1432 ref., 22 r. kath., 19 ágostai, 15 n. e. óhitű, 34 zsidó. Ref. anyateplom. Több urí lak. Határa 6000 h., melyből szántóföld 2400 h., rét 600 h., legelő 300 h., szőlő 1000 h., erdő 1500 h. Urbériség szántóföld 600 h., rét 300 h., szőlő 300 hold, 300 hold legelő közös; majorság: szántó 1800 h., rét 300, szőlő 700 h., erdő 1500 hold. Agyagos kemény földé bő trágya után megtermi a búzát, különben a zabot és rozst leginkább. Bora jó. A határszélen Berettyó vize foly keresztül, melyen a Tihanyi családnak jó készületű vizimalma van. Birtokosai: a Tihanyi család, Rhédey Ferencz, Szántóy Károly, Draveczky család, Szávath Ignác, Sárossy József, Szunyogh Sándornő; Némethy Gábor, Kovács Ferencz, Kovács Pál, Otlík Ferencz, Otlík Lajosnő, Vásárhelyi József, Fekete Elek, Mihály, Komárominő assz. Bernáth Vincze, stb.

Kőbőlkut, Esztergom most Komárom vmegyében, magyar-német falu, Esztergomtől nyugotra $2\frac{1}{4}$ mfdnyire, egy posványos vízér mellett: 827 kath., 5 ref., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja részint dombos, részint róna; bora, fája gabonája bőven. F. u. h. Pálffy. Postahivatal és váltás Perbete közt. A lakosok birnak $493\frac{1}{2}$ hold másod, $1057\frac{1}{2}$ h. harmadik osztályu szántóföldet, 705 h. rétet, 385 kapa szőlőt.

Kőbőlkut, puszta, Zala vmegyében, Gulács mellett.

Kis- és Nagy Köcsk, 2 magyar falu, Vas vmegyében, ut. post. Kis-Czel. Lakik az elsőben 304 kath., 123 evang., 10 zsidó; a másodikban

244 kath., 79 evang., 4 zsidó. Határa dombos; bort termeszt; erdeje van. Birják Gothárd, Sághy, Szita, s mások többen.

Ködszállás, puszta, Jász-Kun megyében, Kardszaghoz tartozik.

Kőforrás, Nógrád m. puszta, 45 kath. lak.

Kőhalom, németül: Steinhberg, német m. v. Sopron vmegyében, Köszeghez északra $1\frac{1}{4}$ mfd. hegyen völgyön, 1042 kath. 4 evang. lak., paroch. egyházzal. Van 492 hold szántóföldje, 322 hold rétje, 404 kapa szőleje, 3000 hold urasági erdeje, melly tölgy, cser, gyalog fenyő, fenyő és nyír fákból áll. Urbériség $23\frac{3}{8}$ telek. Folyóvíze a Répce. Tart 3 országosvásárt, u. m. Jubilate vasárnap-utáni hetfőn; jul. 25 utáni hetfőn; olvasó vasárnap utáni hetfőn. Birja hg Eszterházy.

Kőhányás, puszta, Fejér vármegyében, Komárom, most Esztergom vmegye szélén, nagy erdővel, vendégfogadóval, 120 lakossal. Gróf Eszterházy Miklós birja, s Csákvártól $1\frac{1}{2}$ órányira fekszik.

Kőkeháza, puszta, Veszprém vm., Nádasd mellett.

Kökény, horvát falu, Baranya vmegyében, részint völgyben, részint dombon fekszik szétszórva, ut. post. Pécs. Határa 1775 hold, mellyből szántóföld 1164, rét 365, legelő 140, szőlő 56, erdő 50 hold. Ebből ismét urbéri szántóföld 814, rét 365, legelő 140, szőlő 44; majorsági szántó 350, szőlő 12, erdő 50 hold. Földje sárga és fekete agyag, melly terem buzát, rozst. Lakja 496 katolikus. Van itt egy pompás kilátással bíró uradalmi ház, és a szőlő alatt egy jeles urad. pince több ágra oszolva, mellyben több 50, 100, 150 akós hordók állanak, főleg a híres szilvási borral telve. Birja a pécsi papnövelde,

s a növendékek szünnapokon, gyakran meglátogatják e kies helyet.

Kökény, (Kokina), Sáros vármegyében, orosz falu, Kapihoz $\frac{3}{4}$ órányira: 24 róm., 152 gör. kath., 8 evang., 3 zsidó lak. F. u. a Kapy nemzetség.

Kökényes, Máramaros vármegyében, orosz falu, a Taraczk mellett: 7 római, 1065 gör. kath., 113 zsidó lak., g. kath. paroch. templommal, synagógával. F. u. a kir. kincstár s mások. Ut. p. Sziget.

Kökényes, magyar falu, Nógrád vmegyében, rónaságon, Pest vmegye szélén, ut. p. Hatvanhoz $\frac{3}{4}$ órányira. Tagosított határa 3995 hold, mellyből szántóföld 3179 hold, rét 746 hold, szőlő 70 hold; legelője felszántatott. Ebből urbéri, lelkészi kántori, községi szántóföld 827, rét 225 hold; majorsági szántó 2352, rét 521 dézsmás szőlő 70 hold. Fekete földje igen termékeny, s leginkább terem tiszta buzát, rozst, kukuriczá, zabot, de árpát nem igen, az uraságok repcét és luczernát is szoktak termeszteni. Marhája tagosítás óta kevesebb de jobb; a lakosok Pestre Debreczenbe erősen fuvaroznak. Birka nem tartatik. Határát egy patak futja keresztül. Lakja 655 r. kath., 50 evang., 9 zsidó. Birtokosok: gr. Bonyovszky Zsigmond, b. Podmaniczky László, b. Podmaniczky Károlyné, és b. Podmaniczky Lajos csödtömege, b. Laffert Antal, Szirmay Ádám ör., Dessewffy Jób, kinek itt szép lakháza van, és Dessewffy Titus urak.

Mindszent-Kökényes, magyar falu, Zala vmegyében, ut. post. Egerszeg., 120 kath. lak.

Kökényesd, Bereg-Ugocsa vmegyében, orosz-magyar falu, ut. p. Halmihoz $\frac{1}{2}$ órányira: 135 római, 492 g. kath., 35 ref., 21 zsidó lak., római és gör. kath. anyatemplommal. Határa róna és gazdag; rétjei jók,

tölgyes erdeje van. F. u. Szentpály, Pogány, Fogarassy, Butykay, Dobsa, Ráthonyi, Domahidy örökösök.

Kőkeszi, (Kamene, Keszike), Hont m. magyar falu, 220 kath., 3 evang. lak., kik földmivelésből és bortermesztésből élnek. Kath. paroch. templom. F. u. többen. Ut. p. Balassagyarmat.

Kőkosár, puszta, és juhmajor Borsod vmegyében, Sajó-Vámos határában, a falutól 1 órányira.

Kökut, Heves vmegyében, népes puszta, Sirokhoz tartozik: 110 kath. lak. Van szép legelője, rétje, földje. F. u. a Siroki urak.

Kökut, Veszprém vmegy. Lep-sény határnak egy része, özv. Rába assz. birja.

Kölcese; Szathmár vmegyében, magyar falu, sziget formája van, mivel a Túr vize, és az abból kiszakadó Eszterő körülfolyják. Fekszik Szathmárhoz 4 kis órányira, s főhelye a kölcei uradalomnak: 98 római, 82 g. kath., 237 evang., 526 ref., 18 zsidó lak., ref. anyatemplommal. Az elmagyarosodó tót evangelikusok N.-Károlyhoz csatoltattak egyházilag. Tágas határának nagyobb része sárga agyag, kisebb része homokos, buzát, zabot, kétszerest, tengerit bőven terem; szénája sok, de vad és sásos; erdői szépek; vizimalma is van. F. u. a Kölcese családhoz tartozók, Egri, Ormósok, Nagyidaiak, Jeneiek, stb. Régente Kulchnak nevezetett, és még a Magyarok bejüvetele óta maig is virágzó Kulchey nemzetség birta. Származik ez az Onud vezértől, az Ete atyjától, kitől jön le a Kölcese nemzetség. A Kende nemzetség is, melly a Kölceyvel egy eredetű, ezen helységről czimeztetik.

Kölcsd, magyar-német m. v. Tolna vmegyében, magas felemelkedett helyen a Sárviz mellett, ut. post. Nagy-Dorog. Lakja 1200 reform.,

516 evang., (kik közt 346 német ajkú), 160 kath., 15 zsidó. Ref. anyatemplom. Az ágostaiaknak már 1719-ben anyagülekezetük volt itt, de tagjai 1725-ben kiköltözvén, s helyökbe német gyarmat telepedvén, 1774-ig a kis tormási anyához tartozott; de 1789-ben mestert hívott, 1832-ben pedig papot híván, az anyagülekezetek közé felvétellett. Van a városnak nagy vendégfogadója, sok csinos uradalmi épületje, jó ízű bortermő szőlőhegye, termékeny szántóföldje; hanem erdeje és nádja nincs, sőt a Sárviz szabályozásával malmaitól is elesett. Számlál 35 urb. telket. Birja gr. Apponyi Antal.

Kölcsér, puszta, Bihar várme-gyében, Szalonta és Tulka közt, gazdag határral. Birja a váradi deák püspök.

Kölceshalom, puszta, Külső-Szolnok vmegyében, Déva-Ványa mellett: 38 kath., 10 ref. lak.

Kölcslát, puszta, Borsod vmegyében, Dorogma határában.

Kölcesvölgye, vindus falu, Vas vmegyében, a felső-lendvai uradalomban, 90 evang., 70 kath. lak.

Kis-Kölked, magyar falu, Vas vmegyében, ut. post. Körmen-d 1 óra, 130 kath., 80 ref.; 12 zsidó lak. Birja Szabó, Karcsay, s m.

Nagy-Kölked, magyar falu, Vas vmegyében, közel az előbbeni helységhez, 420 kath. lak., kik horvátokból magyarosodtak el. Kath. paroch. templom. Róna határa jó buzát terem; rétje, legelője, erdeje elég. Birják Zarka, Hetyei, Lukács és Péchy családbeliek.

Kölked, puszta, Somogy vmegyében, Öreg-Lak és Pusztakovácsi közt elosztva a postautban fekszik, 150 kath. lak.

Kölked, magyar falu, Baranya vmegyében, a Duna mellett, ut. post. Mohács. Róna határa, mindent jól te-

rem, a Dunában jövedelmes halászatot üz. Birja a pécsi püspök.

Kölked, puszta, Baranya vmegyében, a pécsi püspöké, Kölked falu mellett.

Kölnik, Krassó vármegyében, oláh falu, a Berzava mellett, Dognácskához 2 órányira: 6 kath., 621 óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Kömlő, Heves vmegyében, magyar falu, Poroszlóhoz 2 órányira a Pestről Debreczenbe vivő országútnan: 1820 kath. lak., s egy derék paroch. templommal, vendégfogadóval. Tágas, róna határa gazdag termékenységű; legelője, rétje bőven lévén, a lakosok sok és szép marhát tartanak. F. u. a szathmári püspök. Ut. p. Kápolna.

Kömlőd, német falu, Tolna vmegyében, ut. p. Pakshoz 1 órára, a Duna mellett. Van 1300 kath. lakosa, paroch. temploma, szép búzát termő határa. Birja a pesti k. egyetem.

Kömlőd, (Kümling), pusztai f., Komárom most Esztergom vmegyében, Tatától $13\frac{1}{6}$, Neszmélytől, melly Tatán által utolsó postája $112\frac{1}{16}$, Komáromtól $21\frac{1}{16}$ állomásra, kies vidékű völgyhajlaton. Határozzák keletről kis Tagyos, Környe; délről Dad; nyugotról Szák, Kocs; északról Kocs, e határban befoglaltatván a tagosztály óta vele egyesített Parnak puszta is. Kiterjedése 5073 h., mellyből 273 hold utakra és használatlan földekre s a t. kihagyatván, tagosztály alá esett 4800 h. mind majorsági, s ebből, miután többnyire a rétek s legelők is feltörtettek, szántás alá jő 4400 h., szőlő 83 h. 590 □ öl, nádas 25 h. 199 □ öl, soronkivüli szabadosok földje 168 h. 866 □ öl, belső telek 124 h. 560 □ öl. A határ, kivált keleti részében dombos, földminősége fekete homok, s általában jó termő, különösen igen szép búzát s árpat terem, rozstot ke-

vésbé; zab nagyban miveltetik; a burgonya is egy idő óta nagy divatba kezd jöni, s az évi termést 10,000 mérőre bátran tehetni. A tagosított birtokon a legelő többnyire feltörtetvén, a takarmány-termesztés is napi renden van, legszokottabb a luczerna, lóhere, baltaczim és tehénrépa, s általában mondhatni, hogy itt a gazdaság szépen fejlődik, úgy hogy a repce termesztést is többen jó sikerrel gyakorolják, mire a föld tulajdonsága is, melly ázalékra, zöldségre, sőt fenyésztésre is egy a legjobbak közül, igen kedvező, csak az kár, hogy a légvonal egy kevésbé kemény, miután a vidéknek északról semmi tartaléka nincs, s e miatt a késő tavaszi fagyok gyakoriak. Szőlőhegye délnek igen szép fekvésű s jó bort is teremne, de hanyagul miveltetik. Gyümölcs-nyésztés nemcsak kertekben gyakoroltatik, de már kina a tagosított birtokon is találni gyümölcs-ültetéseket. Különösen említést érdemel Sárközy József úr 17 holdra terjedő kertje; de még szebb ennél a tagyosi határ felé levő majorja, mellyet mind vidékére, mind rendezésére nézve a legelső köze tehetni a megyében. A marhák nyáron is többnyire istállóztatnak; egyébiránt vagy eredeti sveiczi, vagy keverékfajból valók, s gyarapodások az istállózás behozatala óta észrevehető. Nemesített birkát csak Pázmándy Dienes és Sárközy József urak tartanak. Pázmándy úr meglehetősen tüzzel gyakorlott nemes lótenyésztése azonban megszűnt s csupán házi szükségére terjed. Népeisége e pusztai helységnek 1030 h. ebből 216 r. kath., kik a dadi anyae gyházhoz tartoznak, 26 ágost. 686 ref. és 102 zsidó. A ref. anyae gyház 1740-től kezdődik, s templomuk 1784-ben épült; zsidóknak is helyben van synagógájok. Nemes család van 126. Házak száma 112 melyek közt csinos úri lakok találtnak.

Van egy gözerőmives szeszgyár, mely annak idejében 36 mérő burgonyát éget naponta. A határban lévő nádastó igen szép hosszú, vékony, egyenes és tartós nádat terem, mely a csalóközi vastag nádnál háromszorta is tovább tart s messze el is hordatik; a tagyosi határszélben pedig szép forrásos helyek vannak; ugyanitt egy halastó, mely bika-usztatásra használtatván, a gypajut igen fejtérre mosza. A falu felett van egy hun örhalom, ezenkívül többfelé találtak itt különféle régiségek, emlékek, urnák s más edények. Nem hagyhatjuk végre említés nélkül Sárközy József ur mintegy 6000 darabra menő régi pénzgyűjteményét, mellyről fentebb a megye általános bírásánál is emlékeztünk, chez járul még gyönyörű fegyver- s egyéb régiség-gyűjteménye. Birtoikosok: Pázmándy, Sárközy, b. Saffliczky, Badics, Pálffy, Szemerey, Jókuthy, Szabó sat. számos családok, mellyek részint a Pázmándy, részint a Szemerey már szinte leányágon biró családoktól ágaznak el.

Kömörő, Szathmár v. magyar falu, 4 kath., 400 ref., 18 zsidó lak., ref. anyateplommal. Határa, mellyet a Túr gyakran elönt, szűk; földere szint fekete, részint sárga agyagos; rétje kevés, de azért jó marhát nevel. A Túr vízében sok halat és rákot foghat. F. u. ugyanazok, kik Istvándit birják. Ut. p. Szathmár.

Kömpöcz, Pest-Solt v. puszta, Majsához keletre: 6 kath. lak.

Köncsög, Pest-Solt v. puszta, Keeskeméthez dél-nyugotra: 107 kath., 28 ref. lak. F. u. Sárközy, Dinyes, Enzsel, Szalay, Tasnády s m. t.

Königfeld, Máramaros v. népes új telep, Orosz-Mokrához közel: 192 romai, 6 g. kath. 7 evang. német lakossal.

Königshof, vagy Királyudvar, Kóbányához tartozó régi vár-

kastély, Moson vmegyében, s főhelye a szent-keresztii cistercita apátság uradalmának.

Königsgnade, Krassó v. német falu, Temes vmegyéhez közel: 547 kath. lak., s kath. paroch. templommal. F. u. a kamara.

Königsthal, Máramaros v. népes új telep, A. Nyéresházához közel: 149 romai német, 36 g. kathol. orosz lak., és sóbányákkal. Mind ez ilyen telepek lakosai többnyire kir. kincstári favágók és bányászok.

Könyök, Nyitra vm. tót falu, Nyitrához egy kis órányira, a pozsonyi országutban, kies vidéken. Számlál 175 kath., 7 zsidó lak. Földe dombos és lapályos; szőlőhegye, erdeje derék; rétei jók. Ékesíti a földesuraságnak Uzovich Jánosnak csinos kastélya, mellyhez nagy kiterjedésű gyümölcsös és mulató-kert tartozik.

Köpcsény, németül Kittsee, német-horvát mv., Mosony vmegyében, igen kies róna vidéken, Pozsonyhoz 1 órányira, saját postahivatallal, 1500 kath., 360 zsidó lak. Van itt kath. paroch. templom, synagóga, nagy vendégladó, urasági várkastély sánczokkal körülvéve, fácszánkert, serfőzőház, jeles uradalmi birkatenyésztés és schweiczi tehenészet, több vizimalom. A lakosok birnak 106⁶/₁₀₀ telek után 438 h. másod, 1964 h. harmad, 600 hold negyedik osztályu szántóföldet, 344 h. rétet, s főleg lovakat tartván, erősen fevaroznak Bécsbe s Ausztriába. A város feje h. Eszterházy egyik uradalmának, mellyhez még Horvát-Jaundorf, Körtvélyes és Edlthal faluk tartoznak. A Naszady család is bir Köpcsényben egy udvartelket. E város hajdan királyi mezőváros volt.

Köppönd, Nyitra vm. tót falu, Sempthéhez dél-nyugotra 1¹/₂ órányira, egy kellemes környéken. Számlál 875 kath., 3 zsidó lak. Van benne:

kath. paroch. templom; több ékes urasági lakások és kertek. Szántóföldek sok és termékeny; rétei szépek; azonban fában szükségét szenved. Fő birtokos b. Orczy György. Ut. p. Szered.

Kis-Köre, magyar falu, Heves vmegyében, rónaságon, ut. p. Kápolna. Lakja 1420 lélek, r. kath. paroch. szentegyházzal. Határa 7000 hold, mellyből szántóföld 960 h., a kaszálló ugyanannyi, a legelő 5080 hold, s ez mocsáros, miután határában a Tisza folyik. Földe gazdag termékenységgű fekete, szikkel keverve. Marhatenyésztése virágzó. Majorsági birtok itt nincs. Birja a szathmári püsp.

Körmend, magyar mv., Vas v. megyében, Szombathelytől délre 3 mfd, saját postahivatallal. Fekszik a Rába vize mellett, s a várost 8 posta és kereskedő ut vágván keresztül, ezért kereskedése élénk. Lakja 1700 kath., 813 ref., 400 evang., 10 óhitű, 480 héber, kath. ref. és evang. anyateplomokkal, synagogával. Van itt nagy sóház, 2 vendégfogadó, gyógyszerár, több boltok. Ékességére szolgál hg. Batthyáni Filep pompás várkastélya, a hozzá tartozó 95 hold terjedelmű igen szép angolkertel, melly a herczeg szivességéből a közönségnek is nyitva áll. A város határa kies és termékeny, s kár hogy a Rába és Pinka kiöntései néha károsítják. Körmend feje hg. Batthyány Filep egyik uradalmának, melly többek közt szép erdőségekkel bir.

Körmend, pusztá, Somogy v. megyében, közel Kadarkuihoz. Határa 1794 hold. Szép és jó föld minden megterem; bikkes erdeje 600 holdat foglal el. Birja Nagy Mátyás ur.

Körmöcz, (Cremnicium, Kremnicz), Bars m. első bánya és igen régi királyi város, egy hegyektől körülvétt mély és szűk völgyben. Besztercebányától 3, Selmeztől 5 mfdnyi távolságra. Mikor építették először, az

nem tudatik, de annyi bizonyos, hogy már Kálmán alatt királyi várossá lett, a mint ez az 1-ső Károly 1342-ben Visegrádon kiadott okleveléből látható; mostani szabadságát pedig 1-ső Károlynak az 1328-dik esztendőről köszönheti, ki a várost, körülbelül 2 mfdnyi kiterjedésű földdel ajándékozta meg. Levéltárában, melly egyébiránt sokat szenvedett, 2 igen régi oklevelet találni, az egyikben Likava várából segéd seregek kérettetnek 1129-ben, a másik a II. Andrástól kiadott constitutiót, vagy arany Bullát foglalja magában 1222-ről.

A belső város a várral együtt csak 39 házat számlál, s köfállal van bekerítve. Ezen házak közül 26-nak szabad bormérési joga van, de azért tartoznak a bányamiveltetésben részt venni. A külső városokban 582 ház számláltatik. Nevezetesebb épületei: a vár, régi goth izlésű templomával együtt; a város pompás kath. paroch. szentegyháza, két rézzel fedett, s gazdagon megaranyozott tornyával; a Lippay esztergomi érsektől 1634-ben alapított Franciskanus templom és monostor; a bányászok kórháza; az ev. szentegyház; a városháza; a bányatisztség háza; a pénzverőház; a primás kastélya. Továbbá említést érdemlenek még a piaczon lévő sz. háromság ékes oszlopa; ugyanitt az ugró kút; a nagy csatorna, melly egy hegy gerinczén áttalolván a város minden házait friss forrásvizvel bőven eltartja.

A városi magistrátuson kívül helyet ad a bányász-törvényszéknek, a pénzverő-, bányász-, igazgató-, erdőségi királyi hivataloknak; egy kath. gymnasiumnak, mellyben a piaristák tanítanak; normalis iskolának; leánynevelő-intézetnek, 4 köz kórháznak.

Lakosai 5052, u. m. 4251 kath., 801 evang. mennek, s nyelvökre nagyobb részt németek, kevesebb tótók. Fő életmódjuk a bányászság, kézi

mesterségek, kereskedés, fuvarozás s a t. Készítenek itt közönséges, és finomabb kalapokat, különféle bőrtöket, asztalkendőket, abroszokat, és más gyapot szövötteket, bánya-köteleket, csipkét, húrokat. Van egy jó köedény-gyára, a pesti k. egyetemnek jeles papirgyára, mely gép-papírt is készít. Ezenkívül a rézművesek, kolompárosok, lakatosok, harangöntők, késcsinálók felette számosak. Fő díszé azonban Kőrmöcznek gazdag arany- és ezüst-bányáiban áll, melyek ezéltt kivált nagyon jövedelmeztek; mert 1780 élött, és után csak 12 esztendő alatt az itt veretett arany és ezüst pénzt 48 milliomra lehet becsülni, ide nem számlálván 11 $\frac{1}{2}$ marka aranyat, 1500 marka ezüstöt, melyek hónapoként Bécsbe küldettek az odavaló aranyművesek és dróthuzók számára. A jelenlegi bányanyereség egyre másra véve esztendőnként nem tesz többet 2 mázsa aranyból, s 14 mázsa ezüstből; e mellett ásatik még kevés réz és vas, ón, piskolez; továbbá vitriolt főznek mintegy 400 mázsát. — A bányákon kívül van itt egy olvasztóház (Scheidgadn), mellyben az arany különböztetik el az ezüsttől, s 18 érczűz és mosószín. Ezekben az ércz porrá töretvén, s vízzel fellegegyítettvén, csapinósan, s mozgatható állásban függő táblákra letöltetik, melly alkalommal az arany és ezüst mint nehezebb testek fenékre szállnak, a más részek pedig a táblákról lefolynak. A leszáltat kis teknőben ujra megmossák s megrázogatják, és ugy adatik azután az olvasztó színekbe. — Mind ezen érczcel bánó házak erőműveit s gépelyeit egy vízcsatorna tartja mozgásban, melly Thuróczt vármegyében roppant költséggel 2 mfdnyi távolságról vezetett ide.

Kőrmöcz városa földesura a stubnai és turcseki uradalmaknak, mellynek roppant erdőségeit a bányász kamara

használja, s esztendőnként 40,000 ölet szolgáltatnak.

Kőrmöcske, (Kremnicska), tót falu, Zólyom vmegyében, rónán, a selmeczi országotban, ut. p. Beszterczébenya. Földe agyagos homok, mindenre alkalmas; van 16 urb. telke és földesuri majorsága. Lakja 218 ev., 49 kath. Határát a Garan vize hasítja. Birja a Rakóvszky család, kinek itt szép kastélya van, és a Radvánszky család.

Kőrmöcske (Ó), Bars m. tót falu, Sz. Kereszthez $\frac{1}{2}$ mfd: 308 kath., 3 evang. lak. Van jó legelője, makkos erdeje, káposztás-, gyümölcsös-, komlóskertje. F. u. a beszterczei püspök.

Kőrmöcsd, puszta, Bihar vmegyében, Keresztszeg-Apáti mellett. Határa 5635 hold, hol 3 fordulóban van 1500 h. szántó, 3 tagban levő tanya és akolkert terület 120 h., kaszáló és legelő 4015 hold. Fekete földé gazdag termékenységgü; rétjei kövérek, de a mocsárok miatt juhok nem igen szaporodhatnak. Ellenben az uraság iteni gulyája egész Európában nevezetes; s innen Oroszországba is vitetnek bikák egy-egy 400 pft., anyatehenek 40—50 aranyakért. A tehének többnyire hosszú fenálló fehér, vékony szarvuak, mellyeknek végeik idomzatosan feketék; fejük kurta és csaknem háromszegletes, nagy kiülbögár fekete szemekkel; nyeldeköljőknél kezdődő pötyögőjük térdekig leér; vastag lábaik igen fényes körmökkel, mély és kerekded hasuk, széles elejük, s szinte bámulásra méltó széles keresztcsontjaik, vízmértékes hátuk felette nagy erőre mutatnak, s nagyságra nézve jó közepszerű ökrökhöz hasonlíthatók. Birtokosa a pusztának gr. Csáky Petronella assz., ki a gulyán kívül, híres mangalicza-sertésfajokat is tenyésztet.

Apácza-Kőrmöcsd, Pozsony

m. tót falu, Királyfalvához közel: 200 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Pap-Körmösd, Pozsony m. tót falu, Királyfalvához közel: 258 kath. lak. F. u. gr. Pálffy Ferencz.

Környe, vegyes magyar-német falu, Komárom, most Esztergom v.-megyében, Tatától $12\frac{1}{10}$ ut. p. Neszmélytől $11\frac{10}{10}$ állomásra; határa domboz és dél-keletnek homokos; keleti része nagyobb részt erdőség, de a Kapcsi hegy alatt a zsemlyői határig, továbbá a falu alatt és a síkvölgyi utban szép térségei is vannak. A határ a helységtől inkább keletnek terjed, s ez oldalon Zsemlye, Majk; délről Kecsköd, Kömlöd, nyugotról Kis- és Nagy-Tagyos, pusztá Patár; éjszakaról Bánhida és a síkvölgyi pusztá határozzák; kiterjedése 6140 hold körül. A határ nyugoti részén keresztül folyik a Dad felől Kecsköden átjövö Al-talér a falu alatt nagy halastavat képezvén, melynek felső végén derék töltés oltalmazza a falu feletti kiterjedő rétséget; van itt jól épült kétkerekű fölülcsapó vizimalom. Van két szőlő-hegye, egyik kisebb mindjárt a falu felett, másik a kömlödi határszélben. Az urbéri telkek számatabella szerint $33\frac{3}{8}$ -ra megy; telkes van 78, házas zsellér 48, házatlan nemes család 1, összes népessége 937 lélek, kik 84 ref., és 3 zsidót kivéve, r. katolikuskok; anyaegyházuk 1741 óta állván fen, hová kebeleztetnek a tagyosi puszták. F. u. gr. Eszterházy Miklós. Nagy kiterjedésű fundamentumok, számos régiségei, egymint: áldozó oltárok, kőkoporsók s a t., melyek itt időnként napfényre jönnek, mutatják, hogy itt hajdan nagy kiterjedésű római városnak kellett lenni, miként hivatott azonban, annak sem a talált kevés számu felírásokban, sem a régi irokban nyoma rá nem akadhatni, némellyek azt Quiriniumnak szeretik állítani.

Kis- és Nagy-Környe. Békés

v. népes puszták, Körös-Ladányhoz éjszakra $1\frac{1}{2}$ órányira feküsznek.

Köröm, Zemplén v. magyar falu, a Hornád és Sajó vizek összefolyásánál: 460 kath., 7 zsidó lak. Szántó-földe 901 hold, s igen termékeny. Van vendégfogadója, legelője, rétje, erdeje. F. u. az alapítv. kincstár. Ut. p. Miskolcz.

Körös, Gömör v. magyar falu, Rosnyóhoz dél-nyugotra $1\frac{1}{2}$ órányira: 60 kath., 174 evang., 200 ref. lak. Határa ámbár hegyes, de mégis termékeny. Szent éget. F. u. a Mariássy nemzetség.

Kis-Körös, népes mv., Pest-Solt vmegyében, homokos rónaságon, ut. p. Vadkert 1 óra. Határa, ide nem értve a pusztákat, 12,507 hold és 142 □ öl, holdját 1200 □ ölével számítva. Ebből szántóföld 2579 h. 439 □ öl, kaszálló 1930 h. 206 □ öl, szőlőskert 746 h. 589 □ öl, legelő 4041 hold, faté homok 295 h. 1072 □ öl, mocsár és vizállás 1996 hold, beltelék 919 hold és 36 □ öl. Ebből ismét urbériség: 1963 h. szántó, 912 h. kaszálló; egyház és város szántófölde 379 h., kaszállója 516 h., majorsági szántó 236 h. és ugyanannyi kaszálló. Hanem majorsági puszták többen tartoznak ide, mint: T a z lár, K a s k a n t y ú, C z e b e, T a b d i, C s e n g ö d és K i s - B ó c s a, melyek összesen 42,510 holdra terjednek. Földe nagyon homokos, mely főleg csak rozsot és burgonyát, de tiszta búzát és tavaszt gyéren terem. A szarvasmarha- és birkatenyésztés jó karban áll. Terjedelmes szőlőiben kerti bort, de sok gyümölcsöt termesz. Lakja 5560 ágostai, 257 rom. kath., 223 héber. Az ágostaiakat V a t t a y J á n o s telepítette ide a mult század első tizedében, Nyitra, Nógrád, Hont vmegyéből és Pestnek váczí járásából; s ezért ezek tót eredetűek, de ma már a legöregebbeket kivéve, mindnyájan

beszélnek magyarul. A katolikusok mind magyarok. Urbéri egész telek 70 találatik, továbbá 233 mesterember és 959 zsellér. Van itt egy igen nagy ágostai templom, 4 osztályu derék iskolával, és egy kath. szentegyház; végre határában 4 mocsáros tó. Kis-Köröst birják a Valtay nemzetsög leányágu örökösei, u. n. gr. Teleki Augusztá, gr. Teleki Zsófia, Kubinyi András, László árvái és Petronella; b. Podmaniczky Carolina és Kubinyi Borbála, Sós Ágoston, Sós János ör., id. Pázmándy Dienes, és ifj., Sós Jánosné, id. Okolicsányi János ör., Okolicsányi József, Beniczky Márton, Szabó János, Kis Ignác, Vörös Pál, Meskó József, Rutkay Károly, Marsó András, Poós Ágoston, Tallián Gergelyné, Benedicti András.

Nagy-Körös, magyar város, Pesti-Solt vmegyében, Pesthez keletre 10, Kecskeméthez 2 mfdnyire, homokos rónaságon, saját postahivatallal. A várost csaknem egészen jó vörös bort és sok gyümölcsöt termő szőlőskertek fogják körül. Roppant határa egészen róna, s hozzá még 9 pusztá tartozik; sőt ezenkívül a város többet haszonbérrel; a Tiszán tul pedig zálogban birja B á b o c z k a pusztát. Földe fekete és sárga homokos, s általában minden gabonanemet jól terem. Népeisége a Pestnegye által 1850-ben kiadott hivatalos táblázatban 21,006 lélekre tételik, kik közt magyar 20,141, héber 840, göröghitű 25. Azonban a legujabb katonai összeírás csak 15,000 lakost talált mint írják, de hivatalosan közölve nincs. Ezek mintegy 1200 r. kath., 800 hébert s néhány óhitűt kivéve mindnyájan reformátusok, egy ref. és kath. paroch. templommal. Ref. lyceuma 4 tarát számlál, s itt a népoktatás tudományá egy oktató által különösen oktattatik; evvel összekötetésben áll egy kis példány gazda-intézet saját fel-

ügyeiő vezetése alatt. Továbbá a 4 nyelvészeti osztályban a helybeli lyceum első nevendékei közül évenkiat választott 3 nyilvános oktató tanít, a nemzeti iskolák 4 osztályaira ugyanannyi tanító szinte a lyceum nevendékei közül választatván. Van itt ezenkívül 4 ref. leány, egy romai kath. nemzeti és 1 izraelita iskola. Nevezetes épületei: az igen régi és roppant ref. szentegyház, és a városon kívül 9000 □ ölet foglaló lovas kaszárnya. Kézműves van 450, s ezek közt 152 csizmadia. A számos tímárok különféle bőr és fontos talp készítményeket Fejérvára is elhordják. A körösi kofák, cseresznyeérestől kezdve szüret végéig naponta több kocsikkal Pesten megjelenvén, közönséges gyümölcsössel, kovászos ugorkával, stb. árasztják el a piacot. Körös határát városi polgárok és közbirtokosok birják.

Körösfő, K o r e s t w e g, Sáros v. orosz falu, A. Sebeshez keletre $\frac{3}{4}$ mfdl: 10 romai, 509 g. kath., 68 zsidó lak. Gör. kath. anyaszentegyház. Nagy erdő. F. u. gr. Haller. Ut. p. Eperjes.

Köröshegy, magyar falu, Somogy vmegyében, közel a Balatonhoz, csaknem átellenben a regényes tihanyi félszigettel: 813 ref., 324 kath., 28 zsidó lak., egy kath., és egy igen régi ref. templommal. Van szép szőlőhegye, erdeje. Hogy ezen hely hajdan nevezetesebb hely lehetett, mutatják egy kolostor, és két szentegyház omladéka, és egy nagy temetőhely. Birja gr. Széchenyi Lajos. Ut. p. Szemes.

Alsó- és Felső-Köröskény, Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, a Nyitra jobb partján, Nyitrától csak egy órányira délre. Az első számlál 791 kath., 37 zsidó lak., s van benne kath. paroch. templom; a második 783 kath., 14 zsidó lak. Ré-

tei jök; van erdeje és szőlőhegye. F. u. többen.

Körös-Ladány, l. Ladány.

Körös-Tarcsa, l. Tarcsa.

Körösmező (Alsó és Felső), Máramaros vmegyében, orosz-német falu, Galliczia határszélén magas hegyek és béczek között: 506 római, 2264 gör. kath., 2 ref., 16 zsidó lak. Egy római és két g. katb. parochiával, harminczadhivatallal, sok kamarai épülettel és élésházzal. F. u. a kir. kincstár. Ut. p. Sziget.

Körösszeg, lásd Kereszt-szeg.

Körtvélyes, Pozson m. pusztá, Vedröd mellett: 69 kath., 6 zsidó lakossal.

Körtvélyes. Pozson m. pusztá, F.-Szelei filial 32 kath. lak.

Körtvélyes, pusztá, Pozson vmegyében, Csölösztő és Tejfalu közt.

Körtvélyes, (Hrussowcze), tót falu, Szepes vmegyében, Olaszhoz $\frac{3}{4}$ mfd. nyugotra: 637 kath. lak. Kath. paroch. templom. F. u. a Teőke nemzetség. Ut. p. Löese.

Körtvélyes, Abauj-Torna v. megyében, magyar falu, Jablonczához északra $\frac{1}{2}$ mfdnyire; 104 kath., 746 ref., 13 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szőlőhegye nagy kiterjedésű; gyümölcsze, kivált szilvája felesleges mennyiségben; erdeje, rétje elég; szántófölde, ha jól műveltetik, mindent megterem. F. u. hg Eszterházy. Ut. post. Rosnyó. *N. Eng. Hrusz.*

Körtvélyes (Alsó), Zemplén vmegyében, tót-orosz falu, az Ondava mellett, ut. post. N.-Mihályhoz 2 órányira: 487 római, 204 g. kath., 7 evang., 32 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 1036 hold szántóföld. Malom és erdő. F. u. Szirmay és Okolicsányi. *V. Eng. Hrusz.*

Körtvélyes (Felső), Zemplén vmegyében, tót-orosz falu, Homonnához északra 2 órányira: 299 római,

188 g. kath., 18 zsidó lak. Kath. paroch. templom. 802 h. szántóföld. F. u. gr. Csáky László örökösei.

Körtvélyes, Máramaros vmegyében, orosz falu, a Tisza völgyében: 5 római, 630 gör. kath. lak., s anyateplommal. F. u. többen.

Körtvélyes, (Eltendorf), német falu, Vas vmegyében, a görézi országtalban, ut. post. Rába-Keresztur. Lakja 164 kath., 640 evang., anyateplommal. Van jó szántóföldje, szőlője, erdeje, sok gyümölcsze. Birja h. Batthyáni.

Körtvélyes, Szathmár vármegyében, magyar falu, ut. post. Piskolt és Mihályfalva közt, Bihar vmegyébe beszegülve: 9 római, 498 gör. kath., 1132 ref. 46 zsidó lak., ref. és g. kath. anyateplommal. Határának egy része homok, más része a legjobb fekete föld, melly szép búzát, tengerit, árpát, dohányt terem; két növendék erdeje derék. F. u. a Gúthy nemzetség, Szláv, Tódor, Becksy, Irinyi, Nagy, s m.

Körtvélyes, (Hrussovan), Nyitra m. tót falu, a Nyitra vize mellett: 472 kath., 17 zsidó lak. Földei termékenyek, rétei különösen jök. F. u. többen. Ut. p. N.-Tapolcsán.

Körtvélyes, (Pama vagy Pamern), horvát falu, Moson vmegyében, Pozsonhoz 2 órányira, 780 kath. lak., paroch. templommal, 6 kerekü vizimalommal a Lajtán. Róna határa termékeny, s a lakosok $94\frac{6}{100}$ telek után bírnak 2178 hold szántóföldet, 342 h. rétet; inkább lovakat mint ökröket tartanak. Földesura h. Eszterházy, de nemes udvarokat bírnak itt a Zsitvay és Naszvady örökösök is. Ut. post. Köpcsény.

Körtvélyes, (Alsó és Felső), 2 pusztá, Fejér vmegyében, Szent-Miklóshoz $\frac{1}{2}$ órányira, termékeny róna határral, nagy juhtenyésztéssel.

Körtvélyes, (Felső és Alsó),

derék pusztá, Komárom most Esztergom vmegyében, Talától délre 2 mfd. Ez utóbbi helység erdőség, részei a Nyergeshegy, Menyasszony, Erősagy és Vizesbükk. Felső-Körtvélyesnek van majorsága, mellyben váltó-gazdaság és juhtenyésztés üzetik. Térséfkévsü szántóföldei, kevesebb erdősége határozzák ezen mintegy 3400 holdból álló egy taggá vált két pusztát, délről Kapberek, nyugotról Sikvölgy, Bánhida és a csákányi pusztá. A váltógazdaság 8 dülő, mellyeknek veteményezési rendszere e következő: 1 kapáló, közönséges kolompér, 2 árpa vörös-herével, 3 vörös here, 4 vörös-here, 5 buza, 6 bükkönyös zab karmánynak, 7 rozs, 8 zab; a jármos ökrök istállón tartatnak zöld takarmányon, melly egy külön apróbb táblákra felosztott dülőben termesztetik és kukoriczából, őszi tavaszi rozból és bükkönyből áll. Megjegyzést érdemel, hogy a fekvés magassága miatt a tengeri itt meg nem érik és a vegetatió a helység tövében fekvő vidékekhez képest közönségesen 8—12 nappal hátramarad; van itt még terjedelmes gyümölcsös kert is, leginkább nyári gyümölcs termesztésre intézve. F. u. gr. Eszterházy Miklós.

Kösse, Pozson m. pusztá. Itt van a só lerakóhely. Nádszegh filial. 137 kath. lakossal.

Kőszeg, németül G u s, királyi város Vas vármegyében, Sopron vmegye szélén, a Gyöngyös vize mellett két hegy közt, igen kies vidéken, Sopronhoz délre 4 mfdnyire. Jelenleg Kőszeg csinos és iparkodó városaink jelesebbjei közé sorozható. Népeisége 6823 lélek, kik közül polgár 520; vallásukra nézve $\frac{2}{3}$ részben r. katolikusok, $\frac{1}{3}$ részben ágostaiak; nyelvet illetőleg többnyire németek, jóval kevesebb magyarok. Házak száma 667, nevezeteseb épületei az igen

régi kath. paroch. templom, a jesuiták volt szentegyháza és collegiuma, mellyt most a sz. Benedek szerzetesei bírnak; a város végén Eszterházy herceg vára, melly egész uradalomnak ad nevet; az ágostaiak is bírnak egy anyateplomot, mellyben a magyarok számára minden negyedik vásárnap magyar isteni tisztelet tartatik. Határának kiterjedése az 1845-ki felmérés szerint 10,012 hold (1200 □ ölével) és 1165 $\frac{2}{12}$ □ öl, mellyből belső telek 104 h., 502 $\frac{9}{12}$ □ öl, kert 133 h. 338 $\frac{4}{12}$ □ öl, szántóföld 2460 h. 810 $\frac{2}{12}$ □ öl, szőlőhegy 824 hold 82 $\frac{3}{12}$ □ öl, végre erdő 5004 hold. Van itt egy kath. kir. gymnasium, mellyben most a sz. Benedek szerzetesek németül tanítják a tudományokat; 2 nőnevelő-intézet; hangász-egyesület; árvaház, melly az alapítók után Kelcz és Adelfi néven ismeretes, s hol 60 árva nyer ellátást; derék polg. kórház 40,552 f. 33 $\frac{6}{8}$ kr. alaptölkével az épületen kívül, s még más két kóroda. Lakosai a városnak a kézmű-ipart szorgalommal üzik. A mesteremberek száma 426, kik 1847-ben 439 legénynyel és 148 inassal dolgoztak. Találtatik ezek közt 90 posztós is, kik közül azonban csak 50 dolgozik maga kezére, a többiek bérben munkálkodnak amazoknál. Van itt még egy részvényeken alapuló nagy posztógyár, és egy kisebb kövedénygyár. A városnak Ausztria és Stájerország szomszédságában fekvése, s azon körülmény, hogy 5 főországutvonal vágja keresztül, a kereskedést igen élénkké teszi, s a nagyobb kereskedők száma 46. Megemlítendő még a postahivatal és egy takarékpénztár. Egyébiránt a lakosok a föld és szőlőművelést is nagy terjedelemben üzik, különösen jeles fehér bort, sok gyümölcsöt, ezek közt híres barackot, gesztenyét termesztenek. — Mikor kezdtek Kőzeget építeni, az bizony-

talán, de hogy a magyarok kijövele után Henrik bán, s ennek fia János nádor szállították meg, az kitetszik I. Károlynak 1328-ban kiadott leveléből. 1336-ban ugyancsak Károly megparancsolá a lakosoknak, hogy a várost sánczokkal és árkokkal vegyék körül, s ezért 16 esztendőre minden adótól felszabadítá őket, melly kiváltságot I. Lajos is megerősített 1343-ban, I. Ferdinánd pedig 1532-ben kitüntetelt vitézségeért mind szárazon, mind vízen a vámtól feloldotta. Királyi város létt 1649-ben. — 1445. III. Fridrik megszállván elfoglalta, de Mátyás királytól roham által visszavételett, melly alkalommal a város sokat szenvedvén, a király öt évre minden adótól felmentette. De legnagyobb dicsőségére válik a városnak az 1532-ki vitézül kiállott török ostrom. Ugyan is a mondott évben Soliman, mint Zápolya pártfogója, Bécsset, s ezzel együtt Németországot is megakarván hódítani: 300 ezer emberrel, s ugyan annyi száz ágyuval Fejérvárról megindult, s Pápán és Sárváron keresztül jul. 3-kán Kőszeg falai alá érkezett. Ibrahim nagyvezér a várost mindjárt körülvételevén, azt feladatni kérte: de a vitéz Jurissich Miklós magát oltalmazni u'olsó csepp vérig elszánta. Mellynélfogva Ibrahim mind a várát, mind a várost lövetni kezdetvén, az éjtelt résekbe egyszerre ostromot parancsolt; hanem ez, ámbár több ízben megújítottat, mindazáltal a vitéz magyaroktól mind annyiszor visszaveretett. Így 25 nap alatt 19 véres rohamot állott ki a rettenhetlen Kőszeg. Utóbb is a török saját roppant veszteségén megrémülve, Kőszeg alól vérengező pusztítások közt eltakarodott. Az ostromlottak naplójából, melly a városi levéltárban szemlélhető, világos, hogy az egész városban és várban nem volt több 1000 férfinál, 1800 asszonyal, és 2300 gyermeknél. A

férfiak közül 418-an estek el. 1621-ben Beihlen hadai ostromlák; 1705-ben pedig a kuruczok felgyujtván a külvárosokat, egyszersmind kirabolták, a midőn 120 lakos veszett-el. 1777-ben nov. 29-kén 200 ház égelt le a herczegi várral s gr. Sigraynak 30000 kötetni könyvtárával. 1809-ben máj. 30 nov. 20-kig francia seregek tanyáztak itt.

Kőszeg, (Kisak), Sáros vmegyében, tót falu, a Hernád mellett: 113 kath., 258 evang. lak. Erdeje roppant és szép. Az itteni kath. fil. egyházban van egy harang, melly igen szép hangjáért nevezetes. F. u. Kassa. Ut. p. Boki.

Kőszeg-Remete, lásd Remete.

Kőszörülő, Abauj vmegyében, pusztá, Göncz fil. 5 katb., 20 zsidó lakossal.

Kőszvényes, magyar falu, Zala vmegyében, 120 kath. lak. Ut. post. Szalabér.

Kőszvényes, vagy Kuszi is, oláh falu, Bihar vármegyében, Belényeshoz 1½ mfd., 568 n. e. óhitű lak., s anyateplommal. Urb. szántó 532, rét 266, majorsági erdő 1831 hold. Földe a lapályban igen termékeny, a dombos rész sovány fejtéregyag. Vize a Fekete-Körös. Birja a váradi görög püspök.

Kötegyán, magyar falu, Bihar vmegyében, Szalonta és Sarkad közt, lapályos rónaságon, 1665 ref. lak., s anyateplommal. Posta helyben. Határa mintegy 7000 hold, mellynek nagyobb része erdő, továbbá mocsáros erek és vízállások, mellyek sem legelőnek, sem kaszállónak nem használhatók. Folyóvize az Ó-Gyepes és Uj-Gyepes, mellyek több erekben szaladják át a határt, s árvízzel elborítják. Urbéri birtok csak 487 hold, s az elkülönzött legelő 900 h. Főélelme a szarvasmarha- és sertésenyésztés.

Birják gr. Rhédey Adám, Ferencz, és b. Radák Istvánnó egyenlő részben.

Kötelek, magyar falu, Heves vmegyében, a Tisza jobb partján, ár-vezes lapályos helyen, ut. postája Szolnok, vagy túl a Tiszán Bánhalma még közelebb. Lakosa 1200, kik kevéssé zsidót kivéve r. kath. derek anyateplommal. Határa 11,000 h., melyből 2000 h. szántó, 2000 h. kaszálló, 7000 h. pedig közlegelő; de a szántóföldek fele részét, a kaszállót és közlegelőt azonban a Tisza árja általában elönti és haszonvehetlenné teszi, mellynél fogva itt sok a tó és mocsár, s a Tisza ezenkívül két nádas szigetet kanyarít. Urbériség szántó kaszállóval együtt 2500 hold; majorsági szántó 500 hold. Földje nagy részben szikes, búzát, rozst, árpát, zabot terem, de tengerit nem akar. A szarvasmarhatenyésztés meglehetősen, s valóban virágzó lehetne, ha a Tisza szabályoztatnék. Birják: b. Baldachi Antal, gr. Szapáry József, gr. Eszterházy Mihály, Almásy Ignác, Halasy József maradványai, Frájzájzen István, Almásy István, Hellebront Gáspárnó, Sághi család.

Köteles, pusztá, Bihar vmegyében, Debreczenhez 1 mfdnyire. Határa 6000 holdra terjedvén, nagyobbára gazdag szántóföldekből áll. Birják Szoboszló városa, és igen számos nemesek és hajdúk.

Kötöny, pusztá, Pest-Solt vmegyében, határos Halas várossal, Pirtő, Tázlár, Bodoglár, és Harka pusztákkal. Kiterjedése 10,000 hold, mellynek harmada sivány homok. Többire nézve lásd Vadkert leírását.

Köttse, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. post. Szemes 1 óra, 400 kath., 673 ágostai, 150 ref., 100 zsidó lak., ágostai anyateplommal. A reformátusok, a csepeli anyához tartoznak; synagóga. Ágostai német la-

kosai annyira elmagyarosodtak, hogy avármegyétől magyar urbariumot kértek, mivel a németet nem értették. Földje mindent meglehetősen terem; szőlőhegye van. Többen birják.

Kővág, oláh-tót falu, Bihar v. vmegyében, Váradhoz északkeletnek $2\frac{3}{4}$ órányira, hegyektől körülövezett dombos de forrásos helyen, 126 tót r. kath., 300 görög kath. lak., s anyateplommal. Határa 1381 hold, mellyből urb. szántó 446, rét 162, legelő 40, szőlő 40, bokros 26; majorsági szántó 90, rét 155, bokros 50, szőlő 106, erdő 266 hold. Földét illetőleg két rész sovány, egy rész fekete agyagos; egy részen a tavaszi inkább, más része pedig forrásosága miatt esözések idején haszonvehetlen. Birja a gr. Csáky család.

Kővágó-Szőlős, magyar falu, Baranya vmegyében, a Mecsek hegység déli oldalában, honnan a kilátás a dél felé terjedő síkságra, távolabb a harsányi, gyüdi és szlavoniai hegyekre, leirhatlan szép. Ut. post. Pécsiől nyugotra 1 órányira. Határa 3586 $\frac{6}{8}$ hold, mellyből urbéri beltelek 74, szántóföld 956, rét 343, szőlőhegy 335, legelő 334, erdő 1476 hold. Földje vörös agyag és kővecses; terem rozst és kukoriczát. Bora híres. Nyugot és északról a Mecsek ormaitól környezve, fris forrásokkal bővelkedik. Terjedelmes kőbányája igen kapós és jó malomköveket ad. Lakja 891 katholikus, paroch. templommal. Birja a pécsi káptalan.

Kővecses, magyar falu, Gömör vmegyében, felülről a Kerepecki pusztával, alólról Recske helységgel határos, rónaságon fekszik, ut. post. Tornallyától a Putnok felé vívő országút két oldalán, református templommal. A lakosok száma 160, kik közül róm. kath. 7, ref. 140, evang. 13; mindnyájan eredet szülte magyarok. Van $3\frac{1}{8}$ urbéri telek, majorsági jobbág 4,

majorsági telek $19\frac{2}{8}$, zsellér 14, lakó 3; erdő 128 hold. Szántófölde mindent bőven terem; rétje sok és jó takarmányt ad, olykor egy rész a Sajó vize által elöntetik; a lakosok a szarvasmarha-tenyésztést s hizlalást üzik. Birják Danes, Abaffi, Lukács urak.

Nagy-Kövères, derék falu, Temes vmegyében, síkságon, Temesvárhoz délkeletre $2\frac{1}{2}$ mfdnyire, 1940 lak., kik közt 1890 n. e. óhitű oláh, 50 magyar r. kath., 10 reform., óhitű anyatemplommal. Urbéri határa 3939 hold 1300 □ öl, melyből urb. belsőség 328 h. 680 □ öl, legelő 331 h., szántóföld 1863 h. 80 □ öl, rét 890 h. 630 □ öl, szorgalomföld 527 hold. Majorsági kaszálló 359 h. 1300 □ öl, kivágások 648 h. 800 □ öl, házhelyek 51 h. 1560 □ öl, szabad helyek, utak, stb. 464 h. 500 □ öl. Földe agyagos és második osztálybeli, igen jól megtermi a buzát és kétszerest; rétjei kövérek; van egy Kövéres nevű pataka. Birja a kir. alapítvány s feje egy uradalomnak, a mint-hogy székhelye a tiszttartásának.

Kövésd, magyar falu, Zala v.-megyében, a Balaton partján, 638 ref., 100 kath. lak., csinos ref. anyaegyházzal, s kath. kápolnával. Fekszik egy felemelkedett, szép kilátásu egészséges helyen. Földje, rétje kevés; erdeje van. Többen birják, s ut. post. Veszprém.

Kövésd, (Gissing), magyar falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz, délre $2\frac{3}{4}$ mfd. a sárvári országutban, 1010 kath. lak., paroch. egyházzal, vendégfogadóval. 36 egész urb. telek után van 870 h. szántóföldje, $63\frac{5}{8}$ h. rétje, 519 hold erdeje és legelője. Ezenkívül van itt az uraságnak sok majorsági földje, erdeje, és 150 hold dézmás szőlő. Földje termékeny; bora jó; erdeje többnyire tölgy. Birja gr. Széchenyi Lajos.

Kövésd, oláhul K u j e s d, oláh falu, Bihar vmegyében, a Lakságon, Élesdhez 1 mfd., 210 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa 3916 hold, melyből urb. szántó 249, rét 48, szőlő 3, urasági szántó 30, rét 50, erdő 3500 hold. Földe könnyű agyag, melly mindent megteremne, de főleg tengeri és burgonya természetik, mivel erdők terkában levén, a kalászos gabonát a madaraktól bajosan lehet megörzeni. Szilva s más szelid és vad gyümölcs nagy bőséggel; az állattenyésztés is juhon és lovon kívül jó karban. Gyepes vize sok pisztrangot és rákot, az erdő pedig nagy vadakat is szolgáltat. Van különös jó mészköve, malomköve. Birja gróf Batthyáni Arthur.

Kövésd, Nógrád m. tót-magyar falu, 395 kath., 86 evang., 4 zsidó lak., nagy és termékeny határral. F. u. Baloghyak, s. t. Ut. p. Rétság.

Kövésd, Hont m. magyar falu, közel a Garannak a Dunába való ömléséhez: 656 kath. lak. Kath. paroch. templom. Tágas szőlőhegyén sok vörös bort termeszt. Makkos erdeje szép. F. u. az esztergomi érsek. Ut. p. Esztergom.

Kövésd, Beregh vmegyében, orosz falu, Falucskához $\frac{1}{2}$ órányira: 502 g. kath., 103 zsidó lak. Gör. kath. fil. templom. Synagóga. Erdeje derék; földje, rétje középszerű. F. u. gr. Károlyi, Komlósy, Ilosvay, Vasady. Ut. p. Nyiresfalva.

Kövésd, német falu, Baranya vmegyében, közel Vilányhoz, ut. p. Siklós. Lakja 380 kath., fióktemplommal. Szőlőhegye a vilányihoz hasonló becses bort terem. Birja gróf Batthyáni Iván.

Kövésd, pusztá, Baranya vmegyében, a Mecsekhatón, ut. p. Pécs. Határa 3040 hold, melyből beltelek 4, szántóföld 1030, rét 202, erdő 1204, legelő 604 hold, s mind ez majorsági

Birtoka Majláth Györgynek. Lakik itt 134 lélek is, kik többnyire urasági cselédek.

Kövesd (Kis), Zemplén vmegyében, magyar falu; Ujhelyhez délre 2 órányira, a Bodrogtóközben: 26 római, 7 gör. kath., 528 ref., 60 zsidó lak. Ref. anyatemplom. Szántófölde 730 hold; szőlőhegye jó bort terem; erdeje, rétje kevés. F. u. b. Sennyei b. Fischer, b. Vécsey, Szirinaí s. m.

Kövesd (Nagy), Zemplén vmegyében, magyar falu, 201 római, 131 g. kath., 615 ref., 41 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szép szőlőhegy. Van itt egy sziklahegyre épült régi vár is, mely 1673-ban rontatott le, és 763 h. szántóföld. F. u. b. Fischer, kinek itt kastélya van, — és Szirmai.

Mező-Kövesd, szabadalmassal. v. Borsod vmegyében, Miskolcztól délre $2\frac{5}{16}$ állomásnyira, sik térségen a pest-miskolczi országutban, saját postával ellátva. Egész határkiterjedése 14,990 hold. Ebből 890 h. belső telek és kert. 7969 h. szántóföld; 1956 h. kaszáló, 385 h. szőlő, 3482 hold legelő, 308 h. kenderföld. Az egész határt régenten különös kiváltságos levél mellett, mellyben a város szabad királyi mezővárosnak neveztetik, később pedig 1784-ben a fels. királyi kincstárral kötött örökös szerződés szerint maga a közönség bírja. Van pedig 209 egész telek, mellyből dominicalis föld nevezet alatt 19 egész telket a nemesek, a többi 190 egész telket az adózók használnak. Azonban a patronatusi, koresmai, mézszárszéki, vásári s bolli királyi haszonvételek jogát a k. kincstár gyakorolja. A határ felsőbb részén néhol dombos emelkedettebb, közben völgyes nyirkos földü térség; a közép és alsó részen róna, itt-ott szikes, másutt vizenyős, leginkább agyagos föld. A trágyázást általában megkívánja, s a nélkül si-

lány termékenységu. Főterméke a kétszeres buza, s itt a tiszta buza is kevés évek mulva kétszeressé válik. Zab középszerűen, az árpa szükén fizet. Termesztetik ezenkívül kukorica és burgonya is. Széna kevés terem, ez okból a marha-tenyésztés, bár különben szembetűnő szorgalommal üzetik, csak középszerű fokon áll. Lakosok összes száma 6904, ebből 6819 róm. kath., 85 zsidó. Férfi 3208, nőnemü 3696, mind magyar ajku. Különféle hivatalt s tisztséget viselők száma, az oklevelekkel együtt 23, kézműves 47 mester, 9 legény, 18 inas. Kereskedő van 5. Telkes gazda 472, zsellér 411, lakó 51. Az összes lakosság közül 692 nemes, 6212 nem nemes. A r. kath. anyaegyház igen régi, s már 1332-ben fenállott, anyakönyvci azonban 1677-ben kezdődnek. Nevezetesebb épületek: egy r. kath. derék templom, sz. László király tiszteletére, egy kápolna, paplak, iskola, gyógyszertár, postahivatal, katona tisztilak, kaszárnya; díszes városház, dombos helyen az országút mellett szárnyakra épített, kellemes kinézésü vendégfogadó, uradalmi pálinkaház, s az országút mentében több csinos szindely-fedelü magán épületek. Takarékmagtára, mellynek alapja $228\frac{3}{4}$ köből gabona, 18 köből árpa, és 8 köből zab volt, szépen gyarapszik. A határban van két kis folyó víz: Kánya folyás és Hórvize vagy máskép Vörpatak; mellyen a városnak malma vagyon. Az ugy nevezett Vén-forrás a legszárazabb időben is semlyékes. A határ alsóbb részén kitétszőleg keresztülvág a regényes Csörszárka. Országos vásár esik M.-Kövesden 4, u. m. sz. József, sz. László, sz. István király, és Seraf. sz. Ferencz napok előtt, mindenkor hétfőn. Baromvásár vasárnap kezdődik, kirakó vásár ünnep közbejöttével kedden tartatik. Heti vásárra, melly

csőtörtökön lenne tartandó, most keres a város szabadalmat: azonban főkép élelembeli s némely anyagok és eszközök árulása a város piacán mindennapos. A város birtokosa tulajdonképen a felséges királyi kincstár, azonban örökös szerződés mellett a város maga magát bírja.

1744. M. Kövesd és Tard között határper folyt. M. Kövesd hajdan egészen szabad volt, mint ezt Ulászló, I. Mátyás s Mária levelei, és a városnál most is meglevő több rendbeli irományok bizonyítják; s lakosai nemcsak vámot sehol sem fizettek, hanem pereiket is tulajdon tanácsuk ítélte el, s onnan csupán a diós-györi várparancsnoksághoz feljebbetek.

Rába-Kövesd, magyar falu, Vas vmegyében, a Rába mellékén: 190 kath., 14 evang., 15 zsidó lak., jó rétekkal. Birja Végh István volt koronaőr örök. Ut. p. Szombathely.

Kövesdomb, Abauj v. pusztá, Göncz fil., 8 kath. lak.

Kövesegyháza, oláhul Szeli stye, oláh falu, Bihar vmegyében, Váradhoz éjszak-keletnek 4 órányira, hegyektől övedzett völgyben: 326 g. kath. lak., s anyatemplommal. Határa 416 hold, mellyből urb. szántó 42, rét 14, majorsági rét 80, erdő 200, közlegelő 40, szőlő 40 hold. Földe sovány; esőzészor a tengerit jól megteremné, de a közel levő Rézhegyben tanyázó vadsertések pusztítják. Gyümölcse sok. Birják: Fényes János, Miskolczy Imre, Feltóthy Józsefnő, Domokos Zsigmond, Szodoray Farkasnő.

Köveskállya, magyar mv, Zala vmegyében, a Balatonhoz csak 1 órányira, ut. p. Veszprém. Lakja 728 ref., 350 kath., 24 evang., 40 zsidó, ref. anya-, kathol. fiók-templommal. Szántófölde kevés, mert határai nagy részt szőlők foglalják el, mellyek igen nemes bort teremnek. A köveskállyai

erdős hegy telején 2 tavat is láthatni, mellyek hihetőleg tűzokádók torkolatjai lehettek. Fognak e tavakban igen jóízű kárászokat varsákban. Erdeje gyönyörű. Határában 2 pusztá épület, és 1 pusztá szentegyház romai lábatók. Kanyita nevezetű tóban, melly Kövágó-Örssel közös, sok szép nád terem; ezenkívül csikkal, vizimadarakkal bővelkedik. Tart 3 országos vásárt. Birják közbirtokosok.

Köveskut, magyar falu, Vas vmegyében, ut. p. Szombathely: 230 kath. lak. A Szegedy nemzetség birja.

Köveskut, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Szalabér: 186 kath. lakossal.

Kövesliget, Maramaros vm. orosz falu, a Talabor mellett: 11 rom., 1062 g. kath., 130 zsidó lak., g. kath. anyaszentegyházzal. F. u. többen. Ut. p. Sziget.

Kövi, Gömör v. tót falu, 43 kath., 2339 evang. lak. Evang. anyaszentegyház. Terméke ny föld; híres buza. A lakosok csaknem minden háznál pálinkát égetnek. Ut. p. Tornalja.

Középes, oláh falu, Bihar vmegyében, a Rézhegy tövében, dombok közt, Margitától, melly utolsó postája, 2 mldnyire: 430 n. e. óhitű lak., és anyatemplommal. Határa 8270 hold; mellyből szántó 320, kaszálló 280, szőlő 50, erdő 7620 hold. Az urbéri birtok 2 egész telek után tesz 650 holdat, a többi majorság. Földe silány vadvizes, leginkább rozs, tengeri, burgonya, zab terem benne. Szilvája s más gyümölcse sok. Vize egy patak, melly a Rézből fakadván, a helységen, s Papsálva falun keresztül a Bisztrába foly be. Birtokosai: Erdődy László, és Bernáth Vincze urak.

Kracsfalva, Maramaros v. oláh falu, 8 romai, 439 g. kath. lak., s anyatemplommal. A Mára vize itt veszi eredetét. F. u. $\frac{3}{4}$ a kincstár, $\frac{1}{4}$ a Tropicza nemzetség. Ut. p. Sziget.

Krajna, vindus falu, Vas vmegyében, a muraszombati uradalomban: 152 kath., 28 evang. lak.

Krajna, Nyitra m. tót falu, ut. p. Galgóc. Lakosi, kik közül 43 kath., 2740 evang., a hegyek közt az irtásokban széljel laknak. Kath. és evang. anyaszentegyházak. Lakosai kendert és lent természetnek; lenmag-olajt űnek; sok szarvasmarhát, juhot tartanak; pálinkát főznek. F. u. a csejthei uradalom.

Krajnikfalva, oláh falu, Bihar vmegyében, a Sebes-Körös völgyében, Élesdhez 1 mfd, hegyes vidéken: 225 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van itt egy régi, terméskőből épült szentegyháznak maradványa. Saját határa klesiny, de közös birtokát lásd Szászfalva helységnél. Birja a váradi deák káptalan.

Krajova, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyes vidéken, a váradi deák püspök béli uradalmában: 481 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Határa 1200 hold, melyből 220 urb. szántó és rét, 80 majorsági, erdő szinte urasági 900 hold. Van egy kis rozs pataka, melly árvizkor malmot hajt, különben ivóvizük sincs. Sárga agyagos határa a tiszta búzát legjobban megtermi.

Krajván, (Kuhshvanz), Szepes v. tót falu, Tepliczhez délre egy órányira: 666 kath. lak. Sok erdő, legelő. F. u. a szepesi püspök. Ut. post. Lőcse.

Krakó, Nógrád m. majorság, 10 kath., 41 evang. lak. Kisfalud. puszta határában. Ut. p. Szakál.

Krakovan, Nyitra m. tót falu, Pöstyéntől nyugotra egy órányira: 695 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templommal. Határa termékeny; terem búzát, rozsot, árpát, kokoriczát, makkot, s a t. F. u. a nyitrai püspök s feje egy uradalomnak. Ut. p. Galgóc.

Králik, tót falu, Zólyom vma-

gyében, hegyoldalban szétszórva, a tajovai völgy felett, ut. p. Besztercebánya. A föld termése silány, terem benne mégis árpa, zab, káposzta, kolompér és jó gyümölcs. A tehéntartás dicséretes és hasznos. Urbérség itt nincs, hanem a földesúrnak van majorsága. Lakja 124 kath., 108 evang. Farbenicza patak' hasítja határát. Birja a Radvánszky család.

Kralócz, Zólyom m. tót falu, Korponához egy óra: 179 kath., 101 evang. lak.

Kralován, tót falu, Árva vm., a Vágh jobb partján, hol t. i. az Árva vize bele ömlik: 1 kath., 406 evang., 9 zsidó lak. Fekszik igen magas hegyek között. Van vendégfogadó, 6 $\frac{5}{8}$ sessiója, roppant erdeje, melyben medvét, őzet lőhetni; és egy névzetes kikötőhelye, hol minden árvai szállhajó megáll. F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Kralovecz, oláh falu, Temes vmegyében, ut. p. Rékas. Lakja 650 n. e. óhitű, paroch. templommal. Határa 2-dik osztálybeli, s van 19 $\frac{1}{8}$ urb. telke. Birja Dobrovolny Jakab.

Kram, Zólyom vm. tót falu, a Fekete viz mellett: 282 kathol. lak. F. u. a kamara.

Kráncesed, oláh falu, Bihar vmegyében, Belényeshez 2 mfd, hegyes vidéken: 320 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Van itt 470 hold urb. szántó és rét, 141 h. legelő, majorsági szántó és rét 130 h., erdő, melyből a lakosok fajzást birnak 320 h., közös legelő, bokros hely 239 hold. Földe a dombon ritka sárga agyag, lapálya fekete, de vízforrásos. A nők sok hagymát termesztenek. Vize a Ró patak, melly Hollód helység mellett, Hollód nevet vesz fel magára. Birják Dereksy József utódai.

Kratics, vindus falu, Vas vmegyében, a f. lendvai uradalomban, 388 kath. lak.

Kraska, Ungh v. orosz falu, ut. p. N. Mihályhoz délre $1\frac{3}{4}$ órányira: 16 romai, 334 g. kath., 5 zsidó lak. G. kath. paroch. templom. Termékeny róna határ. Erdő. F. u. Szirmay, B. Vécsey, s m.

Krassó, Szathmár vm. magyar-oláh falu, a Szamos régi árka mellett, Szathmárhoz keletre $2\frac{1}{4}$ mfdnyire: 8 romai, 510 g. kath., 595 ref., 84 zsidó lak., ref. és g. kath. anyatemplommal, synagógával. Határa, melly a helységnél jóval alább fekszik, igen szép buzát, tengerit terem; szilvás s gyümölcsös kertjei nagy hasznot adnak. A Balkány és Szin patakjai a határon keresztül folynak. F. u. többen.

Krassova, Krassó v. horvát falu, ut. p. Dognácskához 2 órányira, a Karas vize mellett: 3568 kath., 34 óhitű lak., kath. paroch. templommal; nagy de hegyes, völgyes, köves határral; roppant erdőséggel; egy régi, hegyen állott vár omladékival, gyümölcsös és szilvás kertekkel; vendégfogadóval; kőbányával. F. u. a kamara.

Kraszko, Gömör-Kis-Honth v. tót falu, Rimaszombathoz éjszakra 4 órányira: 7 kathol., 316 evang. lak. Evang. szentegyház. Határa elég tágas és termékeny; lakosai sok faesz-közt csinálnak. F. u. többen.

Kraszna, Trencsén m. tót falu, az ugrózi uradalomban. Számlál 450 kath., 20 evang., 13 zsidó lak.

Krasznahorka, tót falu, Árva vm., 774 kath., 4 zsidó lak. Földe meglehetősen, s jó lent terem. Gyolcskereskedés. Vizimalom. $22\frac{1}{8}$ sessio. F. u. az árvaí uradalom. Ut. postája Rosenberg.

Krasznahorka - Váralja, Gömör v. magyar mv., Rosnyóhoz keletre 1 órányira a szepesi és tornai országutban: 987 kath., 27 evang. lak., kik közt számos kézműves, kereskedő, és nemes találatik. Kathol.

anyaszentegyház. F. u. gr. Andrásy György. A várostól éjszakra fekszik régi vára, melly egy azon kevés honi lovagvárak közül, mellyek mind emai napig épességben megmaradtak. Épült egy gyönyörű teke formájú hegy legfelső csucsára; köfal és sáncz nélkül, csupán tornyoktól és bástyáktól ékesítve. Első építői leghihetőbben husziták voltak a 15-dik századból, vagy épen Krasznahorka örökös urai a Bebek nemzetségbeliek, kiktől a hussiták elyévén, csak I. Mátyástól kaphatták ismét vissza, s meg is tarták 1566-ig, a midőn Bebek György már 2-szor pártolván el törvényes királyától, Krasznahorkát Svendi Lázár cs. vezér elfoglalta, s várnagynak Andrásy Pétert helyezé oda. Későbbben az Andrásyak hűségök miatt erdélyi jószágaiktól elesvén, pótlásul a krasznahorkai várat s uradalmat kapták meg, s mindez ideig a nagyérdemű Andrásy grófi nemzetség bírja.

Krasznibrod, Zemplén vm. orosz falu, Sztropkóhoz 3 órányira: 2 romai, 470 g. kath., 6 zsidó lak., 849 h. szántófölddel, erdővel. A helységhez közel van egy basilita szerzetesek zárdája, mellyet a Drugethek alapítottak; 1765-ben pedig gr. Vandenathnő, szül. gr. Zichy asszony, Homonna, Varanó, Terebes, s at. uradalmak birtokosa megerősített. F. u. Szirmay. Ut. p. Orlik.

Krasznischora, Máramaros v. orosz falu, a Taraczk mellett: 8 romai, 354 g. kath. lak. F. u. többen.

O-Krasznó, másként Széplak, Nyitra m. tót falu, Bars vmegye szélén: 254 kath., 5 zsidó lak. F. u. többen. Ut. p. Ny. Zsámbokrét.

Uj-Krasznó, Trencsén m. tót falu, magas hegyek közt a Kisucza völgyében, a Szileziába vivő országutban. Táplál 2430 kathol., 20 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Vendégfogadó. Határa nagy; fenyvese szép;

de földei igen soványak. F. u. h. Eszterházy. Ut. p. Csécsa.

Krasznócz, Zemplén vm. tót-orosz falu, ut. p. N. Mihály fil., 74 romai, 150 g. kath., 1100 evang., 7 ref., 30 zsidó lak. Szántóföld 414 hold. F. u. Boronkay.

Krasznyan, Troncsén m. tót falu, Varinhoz 1 fertály. Lakja 460 kath., 16 zsidó. Határa elég termékeny rozsrá és árpára; erdeje derék. Van egy csinos urasági kastélya is. F. u. gr. Pongrácz, és b. Luzsinszky család. Ut. p. Zsolna.

Krembach, Szepes v. német falu, a Bjalka jobb partján, közel Gallicziához: 698 kath., 16 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Két vizimalom. Sziklás, sovány határ. F. u. b. Palocsay. Ut. p. Késmárk.

Krempach, Szepes vm. orosz falu, ut. p. Lublyóhoz éjszakra 1 órányira: 61 romai, 400 g. kath., kik sok juhot és marhát tartanak. Görög anyaszentegyház. F. u. Aranyossy.

Krencs, (Krnacza), Nyitra m. tót falu, N. Bossán fil., 242 kath., 238 evang., 27 zsidó lak. F. u. az Ordódy család. Ut. p. Nagy-Tapolcsán.

Kreszulya, oláh falu, Bihar vmegyében, a havasok alatt, Belényeshez $1\frac{3}{4}$ mfd, 470 n. e. óhítű lak., s anyateplommal. Urb. szántó 180, rét 100, legelő 70, majorsági erdő, melyben nagy vadak is tanyáznak, 1400 hold. Földe sovány; juhot, kecskét tart; van patakja. Birja a váradi görög püspök

Kricsfalva, Máramaros vm. orosz falu, a Talabor mellett: 681 g. kath., 25 zsidó lak., anyateplommal, sovány földekkel, nagy erdővel, érczes forrással. F. u. többen. Ut. post. Sziget.

Kricsova, Krassó v. oláh falu, Szakulhoz $\frac{1}{2}$ órányira: 4 kath., 878 óhítű lak., anyateplommal, termő-

keny szántóföldekkel. Birják Fischer, Orbók, Nákó, Szerényi családok.

Krigh, (Kreigh), Szepes v. tót falu, egy kerek hegy tövében, melly messziről igen szépen látszik: 154 kathol., 178 evangel. lak. Gyolcszövés. Savanyuvíz-forrás. F. u. többen. Ut. p. Késmárk.

Krislócz, Zemplén vm. orosz falu, 120 g. kath., 9 zsidó lak. 229 hold szántóföld. F. n. gr. Barkóczy.

Kristyán, német falu, Vas v. megyében, a stájer határszélén: 718 kath. lak. Földe hegyes; bora jó; erdeje van. A sz. gothárdi urad. tartozik.

Kristyór, oláh falu, Bihar v. megyében, a váradi deák püspök vas-kohi uradalmában, hegyen, völgyön szétszórva: 600 n. e. óhítű lak., anyateplommal, s 9 fazekassal. Hegyes, kösziklás határa 3062 hold, melyből szántó 600, rét 600, legelő 657, erdő 1205 hold. Ebből majorság csak 110 hold. Van egy kis patakja, s igen sovány, köves föld, melly leginkább burgonyát terem.

Kriva, tót falu, Árva vm., 663 kath., 12 zsidó lak. Földe termékeny. Sessioja 47. Gyolcsot készít, s avval kereskedik. F. u. az árvai urad. Ut. p. Rosenberg.

Kriva, Sáros v. orosz falu, Richvaldhoz 1 órányira, igen erdős, hegyes, sovány vidéken: 11 romai, 200 g. kath., 7 zsidó lak. Ut. p. Bártfa.

Tót-Kriva, Zemplén vm. tót falu, Papina fil., 124 kath., 10 zsidó lak., 427 hold szántófölddel. F. u. gr. Van Dernath. Ut. p. N. Mihály.

Ulics-Kriva, Zemplén v. orosz falu, Sziinna fil., 8 romai, 320 g. kath., 10 zsidó lak., gör. anyaszentegyházzal, 427 hold szántófölddel, hegyes határral. F. u. gr. Van Dernath. Ut. p. N. Mihály.

Krivány, (Kriwngani), Sáros v. tót falu, Héthárshoz nyugotra $\frac{1}{2}$ órányira, a Tereza mellett: 870 kath.,

31 g. kath., 62 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Szép emeletes kastély. Termékeny határ, jó rétekkal, erdővel, vizimalmokkal. F. u. többen. Ut. post. Eperjes.

Krivina, Krassó v. oláh falu, Kossovához 2 órányira: 1 kath., 361 óhitű lak., anyatemplommal, nagy erdőséggel, szép urasági legelővel. F. u. Dezsánfalvi Gyika család.

Krivobara, oláh falu, Temes vmegyében, Lippához délre 5 órányira: 642 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Határa 1285 hold, melyből urb. belsőség 40 h., legelő 110, rét 210 h., szántóföld 180 h., szorgalomföld 75 h., majorsági szántó 200 h., legelő 150 h., rét 70 h., erdő 250 h. Földe agyagos, hegyes, de azért megtermi a tiszta buzát, zabot és kükoriczát. A legelő szilvafákkal van beültetve. Birtokosa: Kapdebo Kristóf.

Krivobara, puszta, Torontál vmegyében, Kanak mellett.

Krivoklád, Trencsén vm. tót falu, Pruskától nyugotra egy órányira: 378 kath., 7 zsidó lak. F. u. gr. Königsegg. Ut. p. Trencsén.

Krivostyány, Zemplén v. tót-ország falu, Sztára fil., 209 romai, 205 g. kath., 24 zsidó lak., 147 hold szántófölddel. F. u. gr. Sztaray, Szirmay, Okolicsányi. Ut. p. N. Mihály.

Krivozsád, Trencsén vm. tót falu, Budovka faluval együtt a beczkói uradalomban. Van 57 kath., 235 evang., 6 zsidó lak., kik a komlótermesztéssel foglalatóskodnak. F. u. a beczkói uradalom. Ut. p. Trencsén.

Krizse, Sáros vm. orosz falu, szinte hasonló vidéken mint Kriva, Richvaldhoz délre 1 órányira: 8 rom., 450 g. kath., 16 zsidó lak. F. u. gr. Forgács. Ut. p. Bártfa.

Kroiszek, német falu, Vas v. megyében, Stajerország szélén, ut. p. Köszeg: 160 kath. lak. Birja gr. Batthyáni.

Krokava, Gömör vm. tót falu; Ratkóhoz éjszakra 1 mfdnyire: 18 kath., 384 evang. lak. Hegyes, sovány határ. F. u. hg. Koburg. Ut. p. Rimaszombat.

Krokna, Arad v. oláh falu, Butyin fil., 10 kath., 523 óhitű lak., s anyatemplommal, hegyes, köves határral.

Kropach, Szepes v. tót-német bányaváros, Szomolnokhoz éjszakra 3 1/2 mfdnyire, kellemes völgyben: 1376 kath., 482 evang. lak., kik bányászságból, gyölcs - szövésből, méz-tisztításból és zsindely-csinálásból keresik élelmüket. Kath. és evang. anyaszentegyház. Vashámorok. Vizimalmok. F. u. gr. Csáky nemzets. és Gundelfinger, kinek itt szép kastélya és kertje van. Ut. p. Lőcse.

Kroplivník, vindus falu, Vas vmegyében, a f. lendvai uradalomban: 178 kath., 30 evang. lak.

Krotendorf, német falu, Vas vmegyében; a dobrai uradalomban: 178 kath., 90 evang. lak.

Krpellán, Thuróc m. tót falu, a Vágh bal partján, a lipói országutban: 37 kath., 282 evang., 7 zsidó lak. Határa termékeny; rétje, legelője igen jó; kőbányája van. Vannak több almás és szilvás kertjei. F. u. gr. Nyáry, és a Huszár család. Ut. p. Nolicsó.

Krsztyánfalva, (Krsztanovisza), Nyitra m. tót falu, 239 kath. lak. F. u. többen. Ut. p. Privigyé.

Kis- és Nagy-Krsztenye, 2 tót falu Bars, most A. Nyitra vmegyében, a Nyitra vize mellett: 650 kath. lak., paroch. templommal, kövér rétekkal. Birják a pesti seminarium, a nyitrai káptalan, s mások többen.

Krtócz, Nyitra m. tót falu, 160 kath., 5 zsidó lak. F. u. gr. Berényi, s a t. Ut. p. N. Ripény.

Krucsó, tót falu, Zemplén v. megyében, közel Varanóhoz, ut. p. Eperjes. Határa 920 hold, melyből

- beltelek 44 h., szántó föld 581 h., rét 295 h., mellyből $6\frac{3}{8}$ telkes és 10 zsellér bir 150 h. szántó földet, 60 h. rétet, 40 h. legelőt, a többi major-sági birtok, s tulajdonosai: Szögyényi Ferencz, Dienes István, és Fáy testvérek. Földe olyan mint Komaróczi, de lakosai szegényebbek. Szögyényi Ferencz ur kertjét a hegyoldalban szőlővel ültette be. Lakja 260 romai, 35 g. kath., 2 evang., 25 zsidó, kath. fiók-templommal, Szögyényi és Dienes urak kőházaikkal. Határát a Tapolcy nedvesíti.
- Krucsó**, Sáros v. tót falu, Kaproncza fil., 95 kath., 119 evang., 8 zsidó lak. F. u. Fekete családb. Ut. p. Bártfa.
- Orosz-Krucsó**, Zemplén vm. orosz falu, Turány fil., 296 g. kath., 10 zsidó lak. Görög templom. 542 hold szántó föld. F. u. Banó.
- Krushevlya**, Bács m. nómet falu, Zombortól éjszakra $2\frac{1}{2}$ mfd, 921 kath., 8 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Földe róna, s nagy részt fekete. Szőlőskertek. F. u. a kamara. Második osztálybeli határa 1100 □ ölével 3976 hold, mellyből 41 urbéri, $2\frac{7}{8}$ szabad telek után van szántó föld 1435 h., rét és beltelek 1050 h., jó legelő 250, rosz legelő 696 h., mocsár 500 h., utak 45 hold.
- Krussinecz**, Sáros vm. orosz falu, a makoviczi urad., Sztropkó fil., 5 romai, 186 g. kath., 6 zsidó lak.
- Kruszetnicza**, tót falu, Árva vmegyében, 786 kath., 16 zsidó lak. Kathol. paroch. templom. Vizimalom. $62\frac{1}{8}$ sessio. F. u. az árvai uradalom.
- Kruszló**, Sáros v. orosz falu, Bártfához keletre $1\frac{1}{2}$ mfd, 16 rom., 428 g. kath., 9 zsidó lak. G. kath. paroch. templom. Fűrészmalom; nagy erdő; vashámor, melyben öntött vasművek készülnek. F. u. gr. Forgács.
- Kruszló**, Sáros v. orosz falu, a makoviczi urad., Duplín fil., 4 romai,
- 428 g. kath., 5 zsidó lak. Görög anya-szentegyház.
- Ksina**, Trencsén, most A. Nyitra v. tót falu, Nyitra vmegye szélén: 29 kath., 743 evang., 9 zsidó lak., kath. fil., evang. anyateplommal. Nagy és szép erdővel bir; legelője a hegyeken elég. Ugróczi urad. tartozik. Ut. post. Nyitra-Zsámbokrét.
- Kubin** (Alsó-), tót mv., Árva vmegyében, az Árva bal partján: 327 kathol., 810 evang., 124 zsidó lak. Kath. és evang. anyateplomok; synagóga. Díszére szolgál a városnak a szép vármegyeháza, s az Árva vizén épült kőhid. Van itt továbbá egy vendégfogadó, sörház, kőbánya; heti és országos vásárok, s 41 sessio. Földe a megyében a legjobbak közül való, s búzát, rozst is terem. F. u. az árvai uradalom. Ut. p. Rosenberg.
- Kubin** (Felső-), tót falu, Árva vm., 45 kath., 476 evang., 14 zsidó lak. Vannak benne több csinos urasági lakházak, s egy kath. fil. templom, melly mellett sz. Háromság napján vásárt tart. Erdeje nagy. Földe a búzát is megtermi. A falu felett egy régi várnak omladéka látható. F. u. Kubinyi, Meskó, Ivanovics, Országh, Gazda, Koroda.
- Kubina**, vagy Klubina, Trencsén m. tót falu, egy mély völgyben: 770 kath., 9 zsidó lak. Sovány határ; hasznos legelő. F. u. Szina család. Ut. p. Zsolna.
- Kis-Kubra**, v. Kubricza, Trencsén m. tót falu, Trencsénhez keletre $\frac{1}{2}$ órányira: 154 kath. lakossal. Nevezetes savanyúviz-forrásáért, melly igen tiszta és szeszes, szaga keresztlátható, íze kellemes savanyu és frissítő. Alkotó részei: ércz-szesz, kevés vas, alkali föld, só, és ásvány alkali. A körülbelül fekvő vidék mind itatra, mind főzésre használja. Fogantatja szembetűnő a savanyúságtól eredt hideglelésekben, a máj-, epe-

vesedugulásokban; a vizelletet igen hajtja; azonban a forró betegségben ártalmas. F. u. a trencsényi, vagyis a dubnicai uradalom. Ut. post. Trencsén.

Nagy-Kubra, Trencsén m. tót falu, 515 kath. lak. Van jó rétje, legelője, fája, s a t. F. u. ugyancsak a dubniczai uradalom.

Kucsava, Berégh vmegyében, orosz falu, ut. p. Szerédnyéhez 1 mfd. 160 g. kath., 5 zsidó lak. Szőlőhegy. Erdő. F. u. gr. Schönborn.

Kucsin, Zemplén vmegyében, tót falu, A.-Körtvélyes fil. 201 r. kath., 3 evang., 35 zsidó lak. 294 h. szántófölddel. F. u. Szentléleky, Bálpataky, Orosz, Kárász. Ut. p. N.-Mihály.

Kucsin, Sáros vmegyében, tót falu, Kurimához $\frac{1}{2}$ órányira, a Tapolc völgyében: 434 kath., 10 zsidó lak. Termékeny határ. F. u. a Fekete nemzetség. Ut. p. Bárta.

Kuczura, Bács m. derék orosz-magyar-német falu, ut. p. Verbászhoz 1 mfd. 3757 egyesült óhitű, 758 r. kath. 563 német evang. 7 ref. 6 nemegyesült óhitű, 31 zsidó lak. Kath. egyesült orosz, evang. anyaszentegyházak. Határa sok kenderit, és gabonát terem. Vagyonos lakosai számos marhát tartanak, és fuvaroznak. F. u. a kamara. Első osztálybeli határa 13764 hold (1100 □ ölével), mellyel 178 $\frac{2}{3}$ urbéri és 8 szabad telek után van 5954 h. szántó, 4349 h. rét és beltelek, 3242 h. legelő. Majorsági szántó 19 h., fűzes 35 h., tó 40 hold, utak 125 hold.

Kudlóc, Zemplén vmegyében, tót falu, Homonnával összefüggésben; 425 római, 60 g. kath., 8 zsidó lak., 405 h. szántófölddel. F. u. gr. Csáky, gr. Van Dernath.

Kudricz, német m. v. Temes vmegyében, Verseczhöz egy postaállomásra, hegy alatt, 1200 lak., kik

csaknem mind r. katolikusok, anyateplommal, postahivatallal, köbányával. Határa 3920 hold és 1406 □ öl; mellyből urbériség 159 hold ház hely, 1407 szántóföld, 540 h. rét, 237 h. legelő, 428 h. s 1273 □ öl hegyvámi szőlőhegy, 38 h. szorgalmi kertek, két telek postaföld 68 hold, vásárhely 12 h., egyházi, iskolai föld 13 h. 1350 □ öl, utak s haszonvehetlen térség 205 hold. Majorság: 811 h. 536 □ öl, mellyből szántóföld 19 h., legelésre kivágott helyek 301 h. 642 □ öl, erdő 462 h. 1416 □ öl, szerződéses házhelyek 20 hold 868 □ öl, szőlők 7 hold 810 □ öl. Földe fekete agyag, termékeny, s fő természeténye a tisztaluza. Bora igen jó. Birja: Kudricz Bálint ur. Egyéb-iránt országosvásárt kettőt tart, u. m. máj. 1. és octob. 10-kén, mind a kirakó, mind a baromvásárt egy napon u. m. kedden, a mikor felvásárok is tartatnak. — A hátság felszabadulván a török járom alul, Tetz János volt első, ki terjedt családjával, Elsasszból 1719-ben a vidékre bevándorolt, s az itteni hegyeket szőlőtermesztésre igen alkalmasoknak találván, Kudricz nevű hegyes tájéket magának kiválasztván, egy délkeletnek fekvő hegyoldalt szőlővel beültetett, melly maig is Tetz s berg nevet visel, s igen jó bort terem. Tetz János azonban Lotharingiából s Elsasszból egész gyarmatot telepített ide, melly igen sok üldözésnek vala kitéve a szomszéd irigy oláh és rác lakosok által. Különösen 1788-ban septemb. végén Brenka Damaszkín komoristyei oláh lelkész vezérlése alatt a szomszéd oláh helységek Kudriczot egészen kiraboltták, lakosait szétkergették vagy megölték. E rablók katonaság által megfenyítették, s a kár megbecsültevé, 100,000 ftra rugott, melly iránt a pör a mai időkig folyvást folyván, csupán Markovecz falu adott ön-

ként a templomnak 1821-ben 1084 ft 24 kr. váltóban.

Kuhbach, Szepes vmegyében, tót falu, Greniczhez nyugatra $\frac{1}{2}$ órányira: 1158 kath. lak. Kath. paroch. templom. Szép erdő. F. u. a szepesi püspök.

Kujás, oláh falu, Arad vmegyében, erdős hegyek közt eldugva, Soborsinhoz $\frac{1}{4}$ mfdnyire, 188 n. e. óhitű lak. Itt megy el a Maros partján, a kösziklák oldalába vágott erdélyi országút. Van itt $4\frac{7}{8}$ urb. állomány, 118 hold majorsági föld és liget, 198 h. közlegelő, 253 hold bükkerdő, 584 hold tölgy erdő. Földje a Maros mentiben jó, a hegyeken nagyon roszt. Birja b. Forray Iván.

Kujed, Arad vmegyében, oláh falu, Beros Jenőhöz keletre: 13 kath., 1414 n. e. óhitű lak., anyatemplommal.

Kukerics, németül Schwanhof, horvát falu; Sopron vmegyében, Sopronhoz délnyugatra 120 kath. lak., 8 jobbágytelekkel, parányi határral. Erdeje, szőlője nincs. Birja Sibrik Mihály.

Kukló, (Kugelhof), Pozson m. falu, a Miava bal partján. Nyitra vmegye szélén 1521 kath., 149 zsidó lak., kath. paroch. templommal, vizimalommal. Szántóföldjei sikon fekszenek s jól műveltetnek; sok kender, rozs; nemesített juhtenyésztés; kétszer kaszálható rétek, derék erdő. F. u. a cs. kir. fam. s a sasvári uradalomhoz tartozik. Ut. p. Sz.-János.

Kukmér, német falu, Vas vmegyében, ut. p. Fürstenfeld Stájerországban, 140 kath., 930 evang. lak., kik többnyire szőlőművelésből élnek. Van szép tornyos evang. anyatemploma, és kath. fiókegyháza. Birja hg Batthyáni.

Kula, Bács megyében, vegyes német-szerb-magyar m. v. a Ferencz csatornája mellett, annak csaknem közepé táján: 7353, u. m. 4524 róm.

kath.; 2813 nem egyesült óhitű, 16 zsidó lak. Van itt egy nagy kath., és egy óhitű templom; egy roppant serház, melyben híres sert főznek; egy derék vendégfogadó; kávéházzal, és tánczteremmel; több jeles uradalmi épületek. A helység felett északra a teleskai dombok nyulnak el, melyek lehetséges bortermő szőlőkkel kevélykednek; a többi határ pedig kövér buza termő, fekete szántóföldekből s zsiros rétekből áll. A szerbek és magyarok többnyire vagyonos földművelők, gulyát, ménest s számos juhnyájukat tartanak, gabonájokat pedig gyakran az itten megállapodó hajókra adják el. A németek ellenben mind mesteremberek, s köztök igen ügyes kötéljártók és kalaposok találtnak. F. u. a kamara, s feje egy uradalomnak. Határa 1100 □ ölével 25877 h., melyből 272 $\frac{3}{4}$ urbéri, 10 szabad telek után van 10062 h. szántó, 6731 h. rét és beltelek, 7226 h. legelő, 798 hold szőlő. Uradalmi birtok 427 hold szántó és rét, 74 h. tó, 559 h. utak.

Pusztá-Kula, igen szép és gazdag pusztá, Bács vmegyében, Kula város mellett. Róna határa 1200 □ ölével 8036 hold, melléből 79 hold mocsár, 79 h. utak, a többi szántóföld, rét és legelő. Birja a kamara.

Kulesárfalu, (Allersdorf), horvát falu, Vas vmegyében, ut. p. Köszeg, 120 kath. lak.

Kulesárvölgy, Nyitra m. pusztá, Alsó-Jarto filial. 44 kath. lak.

Kulcsod, magyar falu, Győr vmegyében, túl a Dunán a Csiliz közben, 320 ref. lak., anyatemplommal. Fekete földje jó buzát és kendert terem. Szénája bőséggel. Ut. p. Győr.

Kuldó, magyar falu, Fejér vmegyében, Gyuró szomszédságában, 300 lak., kik többnyire reformátusok s a gyurákkal tesznek egy anyaeklklésiat. Ut. p. Martonvásár.

Kullanto, Bars m. puszta, Beso filial 27 kath. lak.

Kulpin, Bács m. szerb-tót falu, Ujvidéktől északnyugatra 3 órányira: 15 kath. 1108 n. e. óhitű, 501 evang. lak. Határja untató rónaság, de termékeny. Marhájok sok. A földes uraságoknak csinos épületeik vannak itten. F. u. a Stratimirovics örök. Első osztálybeli határa 1100 □ ölével 9330 hold, mellyből 76 urbéri, 5 szabad telek után van 2604 h. szántó, 1947 h. rét és beltelkek, 1560 h. legelő. Urasági szántó és rét 3010 hold, mocsár 40, utak 169 hold.

Kunánd, Torontál vmegyében, szerb falu, a kikindai sz. kerületben ut. p. Melenczéhez nyugatra 1 $\frac{1}{4}$ mfdnyire: 32 kath., 3248 n. e. óhitű, 2 zsidó lak., óhitű anyatemplommal, 136 egész telekkel. F. u. a kamara.

Kunanyesd, oláh falu, Bihar vmegyében, hegyek közt, a váradi deák püspök béli uradalmában, kies vidéken, 153 n. e. óhitű lak., anyatemplommal, 125 hold, urb. szántófölddel s réttel es 328 hold majorsági erdővel. Van itt az uraságnak szép szőleje is, melly lehető bort terem. A Botfejről s Agrisról lefolyó, és Hagymásról csergedező patakok itt egyesülnek, s 4 malmot hajtának.

Kumbaja, Bács m. német-magyar falu, Szabadkához nyugatra 3 mfd. 1810 kath., 6 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határja igen nagy, de homokos. Téres legelőjén a juh és marhatenyésztés virágzó állapotban van. Szőlőskerteket is bír. F. u. Rudics József. Határa 16131 hold, mellyből 90 urbéri, 4 szabad telek után van 3522 hold szántó, 1416 h. rét és beltelkek, 1600 h. jó, s 521 hold homokbuczkás legelő, 451 hold szőlő. Uradalmi szántó és rét 7351 hold, lágýfa erdő 1000 hold, tó 50 hold, utak 220 hold.

Kunágotá. Csanád vármegyei,

puszta, Arad vmegyé szélén, Batonyához két órányira: 26 kath., 47 n. e. óhitű lak. F. u. a kamara.

Kunhegyes, magyar város, a Jász-Kun megyében, a nagy-kunsági járásban, ut. p. Kardszaghoz 2 mfd. Egészen róna határa 25079 hold és 342 □ öl, holdját 1600 □ ölével számítván. És ez kemény fekete föld, melly igen szép tisztabuzát, kétszerest, zabot, árpát, kukoriczát bőséggel terem. Lakja 6401 lélek, kik közt 6308 reformatus, 82 kath., 3 ágostai, 8 n. e. óhitű. Házak száma 1305; czéhes mesterember 156. Van egy ropant ref. temploma, mellynek tornya a végetlen síkságon már mérföldnyire feltűnik. Itt született Mészáros János, ki közhuszárból báró, altbornagy, a Maria Teréz vitzrend lovagja, s egy uhlan ezrednek tulajdonosa lön.

Kunóv, Nyitra m. tót falu, Szénásfal mellett: 115 kath., 295 evang., 35 zsidó lak. A berencsi uradalomhoz tartozik.

Kunovecz, Trencsén várm. puszta, Beszterczéhez 2 $\frac{1}{2}$ óra, 22 kath. lak.

Kunyerád, Trencsén m. tót f., Konzsko filial. Lakja 317 kath., 12 zsidó; fenyves ordeje derék, de földje sovány. F. u. többen.

Kunst, Zolyom m. pusztá, Darnovalhoz egy óra: 5 kath. lak.

Kup, magyar falu, Veszprém v. megyében, ut. post. Pápa. Lakja 560 kath., 380 reform., 30 evang., ref. anyatemplommal. Termékeny határát a Bitva öntözi; erdeje is van. Birja a pápai uraság.

Kupa, Ahaúj vármegyében magyar falu, Edelényhez 2 mfdnyire: 238 r. kath., 53 g. kath., 159 ref., 24 zsidó lak. Ref. szentegyház, szőlőhegy. F. u. többen. Ut. p. Szikszó.

Kupa, Csanád vmegyében, pusztá, Kunágotával határos: 21 kath., 54 n. e. óhitű, 16 ref. lak. F. u. a kamara.

Kupány (Kis), Ügocsa vmegyében, orosz falu, a Tisza mellett, a Feketehegy tövében: 303 gör. kath. lak., s anyatemplommal. Rónán fekvő földeit és rétjeit a Tisza kövériti; belső telkeiken sok gyümölcsöt termesztnek a lakosok. F. u. b. Perényi. Ut. p. Nagy-Szölös.

Kuporfe, Krassó vármegyében, oláh falu, Dognácskához 3 órányira: 492 óhitű lak., s anyatemplommal. F. u. a kamara.

Kupsinez, vinds falu, Vas vmegyében, a muraszombati uradalomban, 120 evang., 80 kath. lak.

Kupuszina, Bács m. magyar falu, Zomborhoz $1\frac{1}{2}$ a Dunához egy órányira: 2551 kath. 2 óhitű 10 zsidó lak. Földje fekete s igen termékeny; híres káposztát, sok zöldséget. nevezetesen foghagyut terem. A határjában lévő posványások közt, némely épületek nyomdokit láthatni; ugyan ezen mocsárok tekenyös békát, csikot, nádat, s a t. bőven szolgáltatnak. Kath. paroch. templom. F. u. a kamara. Határa 1100 □ ölével 9534 hold, mellyből $49\frac{7}{8}$ urbéri, $1\frac{6}{8}$ szabad telek után van 1872 hold szántó, 1259 hold rét és beltelek, 314 hold jó, 1810 hold mocsár legelő; 102 h. szőlő. Uradalmi szántó és rét 158 h., nádas 2392 h., mocsár 1532 h., utak 95 hold.

Kuraczel, oláh falu, Bihar v. megyében, Belényeshez 1 mfd., 456 n. e. óhitű lak., anyatemplommal. Urb. szántó 280, rét 160, legelő 180, majorsági erdő 1200 hold. Van egy patakja. Birja a váradi görög püspök.

Kuraly, Esztergom most Komárom vmegyében, tót falu, 264 kath. lak., kik 1612-ben szállítottak ide Paluska György érseki direktor által N.-Tapolcsányból, Chinorányból s a t. August Keresztély szász herczeg mint akkori primás valódi kiváltságos oklevéllel megajándékozván őket, most

ennek erejében csak 200 frt tartoznak esztendőnként fizetni, menttek lévén még 1848 előtt különben minden dézmától, robottól, sőt az urasági korcsmáltatástól is. — Határjoki szomszéd Bars vármegyével, s elég termékeny; borok, fajok, rétyök elég. F. u. a primás.

Kurd, magyar falu, Tolna vmegyében, a Kapos bal partján, ut. post. Szekszárdhoz nyugotra 4 mfdnyire, 1250 kath. lak., paroch. templommal. Van első osztályu szántóföldje, jó bortermő szőlőhegye, derék erdeje, hídja a Kaposon, s kö épületei az itt tannyázó lovasság számára.

Kurima, Sáros vmegyében, tót m. v. a Tapoly mellett; Eperjeshez kelet-északra 4 mfdnyire: 1066 róm., 54 g. kath., 273 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Synagóga. Első osztálybeli határ. Vászon és gyolcs készítés. F. u. gróf Erdődy, és gróf Szirmay.

Kurinján, (Kírn), Szepes v. megyében, tót falu, Harikócz fil. 145 kath. lak. F. u. gr. Csáky.

Kurinka, Sáros vmegyében, orosz falu, a mákoviczi uradal., Haiszlin fil. 2 római, 553 g. kath., 6 zsidó lakossal.

Kurincz, pusztá, Gömör vmegyében, Rimaszombathoz 1 óra.

Kurittyán, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolcztól $1\frac{12}{16}$, utolsó postája Kazinczától $\frac{7}{16}$ állományira, Borsod megyét Gömör megye alsó részével összekötő fiók utvonál mellett az ugynevezett Szuha völgyén egy part oldalában. Lakosai tisztán magyarok, holott eredeti nyelvök tót volt. Az egész helység határának kiterjedése $1584\frac{1}{2}$ hold, ebből belső telek $63\frac{3}{4}$, szántóföld $636\frac{1}{4}$, rét $262\frac{3}{4}$, szőlő $22\frac{3}{4}$, erdő $543\frac{3}{4}$ hold, ezegyszersmind legelőül szolgál; utak, árkok s a t. $55\frac{1}{4}$ hold. Urbéri szántóföld 341, rét 88, szőlő $16\frac{3}{4}$ hold, a

többi mind majorsági. Határa hegyes sovány kavicsos és nyirkos s olyan, hogy minden évben megkívánja a javítást, leginkább megtermi a rozst és zabot, valamint a kukoriczát is. Az állattenyésztés a legelő szűk volta miatt rossz lábon áll. A lakosok összes száma 391, u. m. r. kath. férfi 52, nő 36; evang. férfi 109, nő 115; református férfi 26, nő 40; óhitű férfi 2, nő 1; zsidó férfi 6, nő 4; telkes jobbágy 21, zsellér 26; lakó 23, nemes 4, kézműves 10. A határban van egy Szuh a nevezetű folyó víz, s egy állótó, mely a legnagyobb szárazság idején sem apad ki. Van a falunál északfelé az erdő alatt egy omladozó klostrom, imaház-falai jelenleg is állanak, kik lakhatták nem tudatik. Van az evangélikusoknak egy kisszerű imaházuk. A falu birtokosai: Fallavicini Róger örgróf és Vay Eulália grófnő felé részében.

Kurtahegy, Bars m. pusztá, Léva filial 29 kath. lak. F. u. herczeg Eszterházy.

Kurtakér, oláh falu, Arad v. megyében, lapos, vizenyős vidéken, Magyarához 2 órányira, 6 kath. 1503 n. e. óhitű lak., s anyatemplommal. Van 1370 h. urbéri szántóföldje, 588 h. rétje, 1282 h. elkülönzött legelője, 185 h. belsötelke. A majorsági föld tesz 1500 holdat. Földje 2-ik osztálybeli, s közép termékenységű. Vize a Csiger. Birja Aczél János.

Kurtakeszi, tót falu, Komárom vmegyében, Komáromhoz 1 mfdnyire, 718 kath., 2 ref., 62 zsidó lak., kath. egyházzal, és sinagógával. Határának egy része dombon, nagyobb része rónaságon fekszik s kiterjed 4237⁶/₈ h., melyből 1241 h. urbériség, 394 h. erdő, 753 h. közös legelő, 1113¹/₂ hold majorsági, 323 hold szőlő. Urbéri telek 20, zsellér 53, lakó 27; nemes családfő 3. Földe részben homokos, a Zsitva folyam mellett fe-

lete és igen termékeny; szénájá bőséggel. F. u. Bodorfalvay, Baranyay Gáspár.

Kurtány, Nógrád m. pusztá, 91 kath. lak. Fülel mellett.

Kurtics, Arad vármegyében, oláh-magyar falu, Aradhoz északra 3 órányira: 120 kath., 2360 óhitű., 35 zsidó lak., 1 kath. és óhitű anyatemplomokkal. Határa sík és gazdag termékenységű; sok dohányt termeszt; mára- és juhtenyésztése nevezetes. Többen birják.

Kurtya, Krassó vármegyében, oláh falu, a Béga mellett, Kossovához fél órányira: 13 kath., 916 óhitű lak., s óhitű anyatemplommal, hegyes erdős, sziklás határral.

Kurova, Sáros vármegyében, orosz-tót falu, Gábeltóhoz ¹/₂ órányira: 120 romai, 169 gör. kath., 10 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy.

Kurvaker, Arad vmegyében, oláh falu, Boros Jenőhöz délre 2 órányira. Lásd Kurta k é r.

Kusbély, Máramaros vmegyében, orosz uj-telep, lásd Szolyma.

Kusnyicza, Máramaros vmegyében, orosz falu, közel Beregh vmegyéhez: 5 római, 715 gör. kath., 49 zsidó lak., anyaszentegyházzal, synagógával. F. u. gr. Teleky s m.

Kustán (Alsó és Felső), 2 magyar falu, Zala vármegyében, a Zala völgyében, 383 kath. lak. Határa termékeny; nagy rákászat a Zalában. Birja gr. Schmidegg s ut. p. Zalabér.

Kustánfalva, Beregh vármegyében, orosz falu, Munkácshoz ¹/₂ mfdnyire: 20 r. kath., 310 g. kath., 7 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Kustánócz, vindus falu, Vas vmegyében, ut. p. Radkersburg. Lakja 344 evang. Határa felette köves és sovány; hanem híres bort termeszt. Köz birtokosoké.

Kustánszeg, magyar falu, Zala

vmegyében, ut. p. Egerszeg, 340 ref., 80 kath., 20 zsidó lak. Többeké.

Kuszin, orosz-tót falu, Ungh vmegyében, Vinnához keletre $1\frac{1}{2}$ órányira: 64 romai, 275 g. kath., 25 zsidó lak. Szőlőhegy; erdő és vízimalom. F. u. gr. Waldstein, Draveczky; Szemere, s m. Ut. p. Szobráncz.

Kustyán, puszta, Veszprém vmegyében, Enying mellett.

Kutas, magyar falu, Somogy vmegyében, ut. p. Kaposvárhoz nyugotra 3 órányira: 712 ref., 313 kath., 20 zsidó lak., kath. és ref. anyatemplomokkal. Határa homokos; rétje igen kevés. Többen birják.

Kutas, Nógrád m. pusztla, Karancsészi fil., 209 kath., 15 evang. lakossal.

Kerka-Kutas, magyar falu, Zala vmegyében, ut. p. Baksa: 380 kath., 50 ref. lak. Birja h. Eszterházy.

Kis- és Nagy-Kutas, 2 magyar falu, Zala vmegyében, 583 kath. lak. Ut. p. Egerszeg.

Kutasó, vagy Gutas, Nógrád m. tót-magyar falu, 148 kath., 157 evang., 14 zsidó lak. Ut. p. Balassagyarmat.

Kuffej, magyar falu, Zala v. megyében, az alsó-lendvai uradalomban, 220 kath. lak.

Kutti, német falu, Fejér vmegyében, 530 kath. lak., paroch. templommal. Határa hegyes, dombos, s nem igen termékeny; szőlőhegye, sok gyümölcsse, s a Baglashegyben barlangja van. Birja gr. Zichy Miklós. Ut. p. Fejérvár.

Kutty, Nyitra m. tót falu, a Miava vize mellett, a Holicstól Pozsonyba vivő országutban. Számlál 2264 kath., 11 zsidó lak. Kath. paroch. templom. Határa termékeny; különösen rétje sok és jó; erdeje s ligetei szépek; halászata a Miavában, főképen pedig a Morvában hasznos; kendert termeszt, s azzal kereskedik Morva-

országban és Ausztriában; 3 vízimalma van. F. u. ő cs. k. felsége.

Kutina, oláh falu, Krassó vmegyében, a Béga mellett, ut. p. Lugos $2\frac{1}{2}$ óra: 930 n. e. óhitű lak., paroch. templommal. Határa $3233\frac{380}{1660}$ hold, mellyből urbéri beltelek 149, szántó-föld 429, rét 190, legelő $99\frac{1}{8}$; 1 szőlő, 75 hold szorgalmi föld; uradalmi erdő $811\frac{3}{8}$, szántó-föld $661\frac{2}{3}$ hold, rét 107, legelő 423 hold. Földe hegyes völgyes, és csak közép termékenysögű. Birja a kamara.

Kutkafalva, (Pokutya), Beregh v. orosz falu, Papfalva fil., 248 görög kathol., 3 zsidó lak. F. u. gr. Schönborn.

Kutya-Bagos, Szaboles vm. pusztla, közel Debreczenhez: 12 romai kath., 5 ref. lak. F. u. gr. Vay, Ábrányi, Reviczky, s a t.

Kuvia, vagy Kövi, Arad vm. oláh falu, Gyorok mellett: 23 kath., 1828 óhitű lak., anyatemplommal, híres bortermő szőlőhegygyel, kőbányával. F. u. a kamara.

Kuzma, vindus falu, Vas vmegyében, a f. lendvai uradalomban: 160 kath., 80 evang. lak.

Kuzmics, Nyitra m. tót falu, 142 kath., 5 zsidó lak. F. u. gr. Erdődy Józsefnő. Ut. p. N. Tapolcsán.

Kuzmina, Beregh vm. orosz falu, 322 g. kath., 6 zsidó lak. Gör. kath. parochia. Dombos határa, szőlőhegye, makkos erdeje van. F. u. többben. Ut. p. Szerednye.

Kükecs, vindus falu, Vas v. megyében, ut. p. Radkersburg: 175 evang., 38 kath. lak. Határa felette köves sovány; de híres nemes bort terem. Közirtokosoké.

Kükemező, (Kukoma), Sáros v. tót falu, Karácsonmező fil., 235 kath., 219 evang., 1 ref., 58 zsidó lak. Evang. templom. Nemes udvarok; jó föld; jó rét. F. u. a Kükemezey nemzetség. Ut. p. Eperjes.

Küllő, (Gierm), német falu, Sopron vmegyében, Sopronhoz délre $1\frac{1}{2}$ m fli, 354 kath. lak. Van 380 h. szántóföldje, 32 h. rétje, 337 h. erdeje, 44 hold legelője. Urbériség 567 h., majorság 182 hold. Földe jó, s terem buzát, rozst, s a t. Goldbach nevű palackja van. Birja h. Eszterházy.

Küngös, magyar népes puszta, Veszprém vmegyében, ut. p. Lepsény: 360 ref., 60 kath. lak., termékeny dombos határral, erdővel. Birják a Kenesey örökösök.

Kürt, Nógrád m. magyar-tót falu, 201 kath., 358 evang. lak. Erdeje szép; rétje, legelője jó és elég. F. u. gr. Steinlein özvegye, kinek itt csinos kastélya és kertje van. Ut. p. Vác.

Kürth, Heves v. puszta, Jászladány mellett. F. u. hg. Eszterházy.

Kürth, Heves v. puszta, Parádhoz nem messze. F. u. gr. Károlyi György.

Kürth, Pozsony m. magyar falu, Szerdahely és Vásárut közt a pesti országutban. Számlál 487 kath., 14 zsidó lak. Kath. fil. templom. Jó szénát termő rétje; erdeje van. F. u. gr. Pálffy Ferencz. Ut. p. Érsekujvár.

Kürth, magyar falu, Komárom vmegyében, ut. p. Perbete. Van 1748 kath., 3 ágostai, 15 zsidó lak., kath. anyaegyháza. Határa csak kis részben hegyes, jobbara szép és igen termékeny rónaság. Buzája aczélos; bora jó. Régi szabályzatlan urb. telket, 36 hold szántófölddel, (egy egész telek kaszállóval, belső telekkel 63 holdra is felmegy), 56-ot számlál, s ezeket 3 egész, egy $1\frac{1}{2}$ telkes, egy $\frac{1}{4}$, 49 féltelkes, három negyedes gazda miveli. Az uraságnak itt semmi majorsága nincs, hanem a kovácsházhoz $\frac{1}{4}$, a mézárshékhöz $\frac{1}{2}$, s a vendégfogadóhoz is $\frac{1}{2}$ telek adatott. Van 2 nemes családja. F. u. az esztergomi érsek.

Kürth, magyar falu, Külső-

Szolnok vgyében, Szolnokhoz délre $4\frac{1}{2}$ mfdnyire, a Tisza bal partján, kik többnyire reformatusok, anyatemplommal. Határa 10,260 hold, melyből 3140 h. szántó, 1560 h. száraz kaszálló, 1400 h. vizjárta rét, 3000 h. közlegelő, 850 h. szőlő, 310 h. erdő. Urbéri szántóföld 900 h., száraz kaszálló 360 h., a legelő közös. Ezentul mind majorsági, kivévén a szőlőkől 820 holdat. Földe részint homokos, részint szikes és fekete agyagos, s minden gabonanemet jól megferem. Szép szarvasmarhat, s az uraság egyuttal sok birkát tenyészt. Birják Luby Imre és gr. Tige Lajos.

Assa-Kürth, Nyitra m. tót falu, 250 kath., 181 evang., 58 zsidó lak. Van kath. és evang. paroch. temploma, synagógája, szőlőhegye, erdeje, s termékeny határa. Eredeti helye a Ghyczy családnak. Ut. p. Nyitra.

Hidas-Kürth, Pozsony m. magyar falu, a Dudvágh vizénél, Diószegtől délre $1\frac{1}{2}$ mfdnyire. Lakja. 1132 kath. Van egy kath. paroch. templom, tágas termékeny határa, szép erdeje, sok rétje. F. u. gr. Eszterházy Mihály. Ut. p. Cseklész.

Ipoly-Kürth, Nógrád m. pusztá, Bussa fil., 43 kath., 36 evang. lak.

Nemes- és Pusztá-Kürth, Nyitra m. két egymás mellett lévő tót falu, Semptéhez éjszakára 1 órányira, az elsőben lakik 334 kath., 151 zsidó, kiknek synagógájok van; a másodikban 410 kath., 14 zsidó. Határuk dombos, de meglehetősen; dohányt és bort természetnek. F. u. többen. Ut. post. Szered.

Tisza-Kürth, magyar falu, Borsod vmegyében, Miskolczhoz $2\frac{1}{16}$, a Tiszához $\frac{4}{16}$ állomásnyira, róna vidéken. Határa egyebeken kívül 998 h. szántóföldet s 1633 hold rétet foglal. Van 20 urbéri telke. Földminősége jó termékenységű. A helység 1782-ben gr. Eszterházy Károly által kez-

deſt megnepesittemi, most lakosai száma 438 r. kath., 1 ref., 4 zsidó lélek A r. kath. anyaegyház 1792-ben keletkezett, hozzá tartoznak még Csáth, Igricze, Papi. Tisza-Tarján.

F u a kassai püspök

1633. Ludnay nőiagi birtokrészeket elidegeníteni akarván, Bodó Mihály által megakadályoztattak

1667. Ezen egész helyseget a rimaszombathiak bírták

1702. Telekessy Istvan egri püspök által indított pert lásd Cserépvárnál.

Kürtös, puszta, Somogy vmegyében, Faisz mellett

Kts-Kürtös, Nógrád vm tót falu, 161 kath., 139 evang., 6 zsidó lak Földe javitást kíván F u többen. Ut. p. Balassa-Gyarmat

Nagy-Kürtös, Nógrád m tót falu, a Kürtös sebes patakja mellett, mely gyakran megárad. Szántó 104 kath., 563 evang. lak. Evang. anyateplom. Több szép uri lakhelyek F. u Ambrózy, Csemiczky s m t Ut. p. B. Gyarmat

Nagy-Kürü, magyar falu, Heves vmegyében, a Tisza jobb mellékén, rónaságon, ut. p. Szolnok, vagy ha a Tisza engedi, Bánhalma még jóval közelebb. Népessége 1300 r. kath., derék anyateplommal. Határa 12.530 hold, melyből szántó 1600 h., szárazon levő legelő 1500 h., vizalatti legelő 2500 h., szőlőkert 250 h., belső telek 200 h. kaszálló 4500 h mind

vizalatti, tavak 1980 h., melyek soha sem legelőre, sem kaszállóra nem alkalmazhatók A szántóföldből urbériség 1211 h., majorság 389 hold Földének kevés része homokos, s ez igen szép rozstot és zabot terem leginkább; a nagyobb rész szíkes, vizállásos, természetlen, melyben kétszeres természetik, és zab s silány árpa, más nem Az állattenyésztés sok árviz és mocsár miatt sínylik. Birják. b Baldachi Antal, gr Szapáry József, gr Fáy, gr Eszterházy, Petrovay László, Freizeisen István, Köllay Enoch, özv Pintér Istvánnő

Kvacsán, Liptó m. tót falu, 501 kath., 8 evang. lak. Kath. paroch templom Vendégfogadója és erdeje van F. u. Dvornikovich család Ut n Bertelenfalva

Kvacsány, Sáros v orosz falu, közel Klemberghez 60 roma 235 g kath., 4 zsidó lak F u Roll

Kvakócz, Zemplén v tót falu. Dobra fil., 200 roma, 53 g kathol., 90 evang. 30 zsidó lak 1207 hold szántóföld F u. b Vécsey

Kvassó, Trencsén m tót falu, Besztercze mellett: 160 kath., 16 zsidó lak Kastély, urasági majorság; jó rét és legelő; sovány föld F u Kvassay család. Ut p. Trencsén

Kvaszov. Trencsén m tót falu. Lednicz mellett 432 kath., 3 zsidó lak. Szép bikkes erdeje van A ledniczi urad tartozik Ut p Trencsén

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat reprint sorozata

Alt Rudolf: Buda-Pest. 1845.

Magyar és német nyelven. (elfogyott)

Bartal Antal: A magyarországi latinság szótára. 1901.
(elfogyott)

Chernel István: Magyarország madarai. 1—3. kötet. 1899.

Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak
korában. 1—4. kötet. 1890—1897., 1913.

Dobos C. József: Magyar—francia szakácskönyv. 1881.

Erdős József: Magyar fürdő-kalauz. 1911.

Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára. 1—2. kötet.
1851.

Herman Ottó: A madarak hasznáról és káráról. 1908.

Horváth Mihály: Az ipar és kereskedés története Magyarországon
1840.

Kolb Jenő: Régi játékkártyák. 1939.

Kubinyi Ágoston: Magyarországi mérges növények. 1842.

Kubinyi Ferenc—Vahot Imre: Magyarország és Erdély képekben
1—2. kötet. 1853—1854.

Kugler Géza: A legújabb és legteljesebb nagy házi cukrászat.
1905. (elfogyott)

Magyarföld és népei eredeti képekben.

Szerkesztette: Vahot Imre. 1846—1847.

Möller János: Az európai manufaktúrák és fábrikák mesterség
míveik. 1818.

Nagyváthy János: Magyar practicus termesztő—magyar practicus
tenyésztető. 1821—1822.

Pák Dienes: Vadászattudomány. 1829.

Pauler Gyula: A magyar nemzet története az Árpádházi királyok
alatt. 1—2. kötet. 1899. (elfogyott)

Radvánszky Béla: Magyar családélet és háztartás a XVI. és
XVII. században. 2—3. kötet. 1879.

Réthei Prikkel Marian: A magyarság táncai. 1924.

Sambucus, Johannes: Veterum aliquot ac recentium Medicorum Philosophorumq. Icones. Leyden. 1603. Magyar, német és angol nyelvű tanulmánnyal.

Siklóssy László: Hogyan épült Budapest? (1870—1930) 1931.

Szabó József—Török István: Tokaj-hegyaljai album. 1867. Magyar, francia, angol és német nyelven.

Szamota István—Zolnai Gyula: Magyar oklevélszótár. 1902—1906.

Szerelmey Miklós: Balaton albuma. 1851.

Magyar és német nyelven.

Széchenyi István: Balatoni gőzhajózás. 1846. (elfogyott)

Széchenyi István: Magyar játékszínről. 1832.

Széchenyi István: Selyemről-Függelék. 1840. (elfogyott)

Úri, és közönséges konyhákön meg-fordult Szakáts-könyv. 1801. (elfogyott)

